

7
DU

1654
U 85

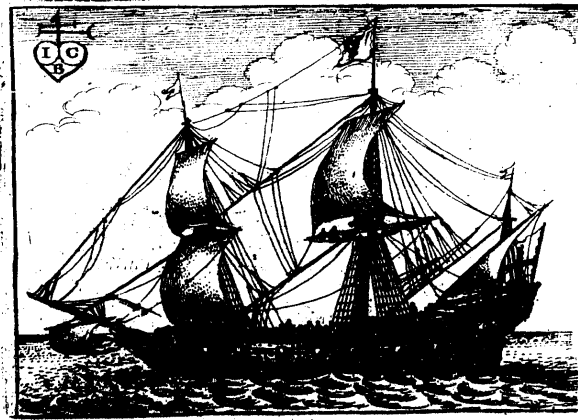

282 + 181 cm
(W. 702, (22) p

JACOBI USSERII ARMACHANI
ANNALIUM
PARS POSTERIOR.

IN QUA,
PRÆTER MACCABAICAM
ET
NOVI TESTAMENTI HISTORIAM,
Imperii Romanorum Caesarum sub C. Julio & Octaviano
ortus, rerumque in Asia & Ægypto gestarum continetur
CHRONICON:

A B
Antiochi Epiphanis regni exordio, usque ad Imperii
Vespasiani initia atque extremum Templi & Reipublicæ
Judaicæ excidium, deductum.

LONDINI,
Typis J. Fleisher, impensis Johannis Crook: apud quem prostant sub
insigni Navis in Cœmeterio Paulino. M DC LIV.

LECTORI.

Abes hîc, Lector, Annalium nostrorum partem alteram: quam in Rhodi & Insularum inter Asiam & Europam positarum historiâ auctiorem priore invenies. Licet enim eas prius; laboris minuendi gratiâ, ad Græciam referre statuerim: considerato tamen in Orientalis Imperii divisione Asiæ diœcesi Insularum provinciam fuisse attributam, in Asiâ quoque & ipse collocandas eas esse postea judicavi. Quæ de ostentis, præsagiis & oraculis profero, ex authorum, è quibus ea sunt producta fide refero: quid de iis sentiendum sit, doctissimorum virorum, quorum de hoc argumento scripta accurata extant, judicio relinquens. In Cornelio Tacito citando, Berneggeri & Freinsheimii editionem, capitibus distinctam, sum secutus. Eorum quæ in Evangelicæ & Apostolicæ Historiæ dispositione ampliorem confirmationem requirere videbuntur, in Chronologiâ Sacrà, (si vitam Deus & vires ad eam perficiendam dederit) rationem sum redditurus. Interim errata, quæ vel meâ vel operarum incuriâ sunt admissa, ut emendes rogo.

In priore Annalium parte emendanda.

PRefat. ad lector. Pag. 4. lin. 13. *lege*, obnoxia: pag. 18. lin. 20. *lege*, annis 48. pag. 26. lin. 12. & 14. *lege*, 22000. p. 27. l. 35. die 23. p. 38. l. 41. *pro* Debiti, *lege*, Eglonis, p. 147. lin. 21. I Chron. *ibid.* lin. 24. *lege*, 3327. p. 202. l. 18. *pro* XVII. *lege*, VII. p. 378. l. 3. tuguriis pag. 491. lin. ult. *pro* 40. *lege*, 38.

In posteriore.

Pag. 1. lin. 21. *lege*, *Illustrem*. pag. 3. l. 4. *pollicitum*. p. 9. l. 34. jus Antiochum p. 13. l. 30. nisi quid p. 16. l. 9. vera p. 18. l. 15. Eumenem p. 24. l. 38. militib. Galli sapientia propè p. 39. l. 32. junctor. elephantum currus p. 100. l. 35. misisse legimus. p. 105. l. 33. *ei pñ dñe* p. 119. l. 21. missis, p. 123. l. 45. CLXVI. p. 124. l. 32. qui majori matrem p. 125. l. 41. Herodes e p. 138. l. 32. gemitu p. 146. l. 16. formosam p. 157. l. 43. eo postea p. 164. l. 1. tetradrachma p. 168. l. 18. *cap. 3.* p. 197. l. 30. deploratis, p. 209. l. 27. circumcursando *ibid.* l. 31. exitum p. 216. l. *pennit.* circumvenirentur, p. 230. l. 31. hac Maniliâ p. 232. l. 19. omnes, p. 246. l. 37. secessisse p. 249. l. 13. accepit; p. 254. l. 32. Galatia p. 261. l. 16. eventum p. 263. l. 27. Orientis p. 289. l. 41. accolebant p. 301. l. *pennit.* armat p. 305. l. 20. anni p. 311. l. 29. Ofaces p. 315. l. 16. magna in Cil. p. 320. l. 44. *Tuygeti*: p. 364. l. 38. premebatur, ipsum fuisse liberatum, in lit. p. 384. l. 14. *placene* p. 402. l. 43. Iupernè præcipitabant sese p. 454. l. 9. selsique p. 456. l. 18. 4680 p. 473. l. 23. ipsi p. 475. l. 43. per isthmum p. 480. l. 6. Alexandrâ p. 502. l. 31. *annonalagion* p. 516. l. 23. Aristobulo Salomes p. 535. l. 14. regnum l. 30. Edovardus p. 544. l. 32. Armenius p. 548. l. 16. *cap. 4.* *ibid.* l. 35. exigeret majorem ab p. 550. l. ult. *cap. 6. sup. 12.* p. 552. l. 4. ordinis: p. 564. l. 7. repetundarum p. 581. l. 34. dele *autem* p. 616. l. 43. profelytus. p. 621. l. 1. num. ascribendo ad p. 622. l. 11. arcebantur, p. 624. l. 15. albenibus p. 631. l. 23. ante. p. 637. l. 15. erant p. 645. l. 24. *noti* orum p. 651. l. 16. Fado l. 17. Alabarche p. 663. l. 28. donationibus p. 683. l. 11. Ananias, urgente p. 685. l. 35. cantoribus p. 689. l. 27. confluentibus p. 694. l. 32. *apponendus est annus Mundi 4072.*

R E R U M
A S I A T I C A R U M
E T
Æ G Y P T I A C A R U M
*Chronicon ; à Maccabaicorum temporum
initius ad Judaicæ Reipublicæ excidium sub
Vespasiano productum.*

3829

U M Antiochus, Antiöchi Magni filius, Româ (ubi obses fuerat) in patriam rediens, Athenas pervenisset. frater ejus Seleucus insidiis Heliodori sublati est. Heliodorum verò, Syriæ regnum affectantem, Eumenes & Axtalus expulerunt, deducto in possessionem ejus Antiocho, ut hoc beneficio amicum eum sibi redderent: jam enim ob quasdam offensionculas etiam hi Romanos suspectos habebant. [*Appian. in Syriacis pag. 116, 117.*]

Demetrius Seleuci filius, cui jure regnum debebatur, decimum tunc ingressus ætatis annum, Romæ obses eo tempore remansit. Apollonius verò, qui cum ipso educatus fuerat, mortuo Seleuco, (apud quem plurimum gratiâ valuerat) Miletum ex aulâ migravit. [*Polyb. legat. 114.*] Novum autem regem Antiochum Syri *Epiphanem* sive *Illustrem* cognominârunt; quod alienis regnum usurpantibus, ipse avitæ ditionis assertor exortus suis illuxerit. [*Appian Syriac. pag. 117.*] Quem tamen à fanaticis moribus, *Epimane*m sive *Insanum*, rectius appellandum censuit Polybius. [*apud Athenæum, lib. 2. cap. 2. lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.*]

Syriæ enim regnum adeptus, novam quandem & cæteris insolitam Regibus vitæ rationem statim inivit. Primum clam e regiâ digressus insciis ministris, per urbem temerè vagabatur uno aut altero comite adscito. Præterea honori ducebat cum plebeis atque infimæ sortis peregrinis & advenis versari ac compotare. Quod si quos fortè juvenes convivium celebrare senserat, statim cum poculo & symphonîâ ad commensationem accedebat: adeo ut rei novitate perculsi plerique partim se in fugam darent, partim metu conticescerent. Postremò demptâ veste regiâ, amictus togâ, perinde ac Romæ à candidatis fieri viderat, salutabat ac prehensabat obvium quemq; ex plebe; atque interdû Edilitatem interdum

4539 175

interdum Tribunatum plebis petebat. Magistratum demum populi suffragiis adeptus, Romano more positâ eburneâ sellâ jus dicebat, cognoscebatque de forensibus causis & controversiis civium, eo studio eâque diligentia, ut prudentissimus quisque ambigeret quidnam sibi vellent. Quidam simplicitatem, quidam imprudentiam, nonnulli insaniam id interpretabantur. [Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii pag. 305, 306.] Habet ista & Athenæus (in suprâ citato lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.) ex Polybii Historiarum libro 26. quæ & Livius in librum suum 41 transtulit; ut in fragmento illo videre licet, quod de Perseo perperam interpretatus est Carolus Sigonius.

Anno regni Græcorum (sive Macedonum, à Seleuco) 137. regnare Antiochum coepisse, & 149. vitâ excessisse, primi libri Maccabaici scriptor nos edocet. (cap. I. 10. & VI. 16.) Unde & annos illi XII in Chronico suo tribuit Johannes Malela Antiochenus. qui à Porphyrio, Eusebio, Hieronymo, Severo Sulpicio & aliis XI tantum nominantur. Ad quorum conciliationem dicendum, anno 137. definiente coepisse, & 149. ineunte (à vernâ tempestate, ut huic auctori numerare mos est) desuisse regnare Antiochum; ultra 11 annos, aliquot præterea mensibus exactis.

Huic primum ab his qui in Syriâ Ptolemæo Philometori favebant non datum fuisse honorem regium, sed postea simulatione clementiæ illum obtinuisse, in commentariis ad XI caput Danielis affirmat Hieronymus. Inità verò cum Eumene societate, Syriæ & finitimis gentibus potenter imperavit: Babylonis satrapiâ Timarcho, ærarii verò curâ Heraclidæ fratri commissâ, fratribus ambobus, turpi sibi consuetudine conjunctis. [Appian. Syriac. pag. 117.]

Hyrceanus Josephi filius, Tobiz nepos, videns præpotentem Antiochum, & veritus ne in potestatem ejus redactus poenas daret eorum quæ contra Arabas ausus fuerat, ipse sibi manus intulit: possessionem verò ejus universam occupavit Antiochus. [Joseph. lib. 12. cap. 5.]

Jason, Simonis II Pontificis filius, diurni pontificatus fratris sui Oniæ III pertæsus, ut eum ipse adipisceretur, 360 argenti talenta, & reditus cujusdam alterius 80, Antiocho est pollicitus: additis præterea & 150 aliis, si concederetur ipsi potestas gymnasium & ephebum Hierosolymis constituendi, atque Hierosolymitanos in civium Antiochenorum numerum referendi. Quibus conditionibus ab avaro rege libenter acceptis, Jason amoto fratre Oniâ Pontificatum invasit: principatumque obtinens, ad Græcum statim ritum populares suos coepit traducere, humana regum indulta per Johannem Eupolemi (qui postea legatione ad Romanos functus est) patrem Judæis obrenta deiecit, & legitimas administrationes dissolvens nova legi repugnantiâ induxit instituta. [II Maccab. IV. 7. -- 11.] Oniæ III per hoc tempus vitâ functo fratrem Jesium, qui Jasonem se vocari maluit, substitutum, & amoto demum (post triennium) à sacerdotio Jafone, novi Pontificis Menelai & Tobiz filiorum (sive nepotum Hyrcani fratrum) operâ Græcos ritus introductos fuisse, in lib. 12. Antiquit. cap. 6. Josephus affirmat. Sed in libello de Maccabæis longè aliter, & ad men-

tem

tem Maccabaici scriptoris (si immanem illam pensionis annuam summam exceperis) satis accommodatè, hunc in modum idem rem tulit. Antiochus abrogato Oniæ summo sacerdotio, Jasonem fratrem ejus suscepit, 3600. talenta singulis annis illi dare pollicito. Qui factus summus sacerdos & populi dux, gentem ab antiquis moribus & institutis alienatam ad omnem iniquitatem seduxit: ita ut non in arce solum patriâ nostrâ gymnasium institueret, sed & templi curam aboleret.

3830

Anno Philometoris 7, Nabonafari 574, Phamenoth secundum Ægyptios die 27 (Maii Juliani die ineunte) horis 2 post mediam noctem, Eclipsis Lunæ Alexandriæ observata est. [Ptolem. lib. 6. cap. 5.]

Inter Cretenses mutuo furore semetiplos lacerantes, sex mensium induciæ fuerunt: deinde multo gravius bellum exarsit. Verum adventu Q. Minutii legati, qui cum decem navibus ad sedanda eorum certamina à Romanis missus erat, in spem pacis venerunt. [Liv. lib. 41.]

Lycii quoque per idem tempus, incitante Eumene, à Rhodiis deficientes, bello ab eis vexabantur. Castella quædam, & ager in extremis finibus situs oppositæ continentis Rhodiorum, à præfidiariis Eumenis infestabantur. [Polyb. legat. 61. & 67. Liv. lib. 41. & 42.]

Judæi nonnulli apostatæ, cum Oniâ pseudo-pontifice consentientes, impetratâ à rege Antiocho potestate vivendi secundum statuta Gentium, sub ipsam arcem Sionis gymnasium extraxerunt, epheborum pulcherrimos sub petaso legibus Ephebei subjecerunt, atque arte reducerunt sibi præputia; ut nudi quoque non essent Græcis dissimiles. Sicque invalescebat Hellenismus, & progressus morum alienigenarum; ut non amplius alacres Sacerdotes essent ad ministeria altaris; sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes, festinant participes esse iniquæ exhibitionis quæ in palæstrâ post disci certamen fiebat. [I Maccab. I. 11. -- 15. & II Maccab. IV. 12. -- 15. cum Josepho, lib. 12. cap. 6.]

Cum quinquennalis agon Tyri celebraretur, cui rex Antiochus aderat; impius Jason spectatores eò misit Hierosolymitanos jure civitatis Antiochenæ donatos, τριανγοίαι vel (ut rectius multo in Bibliothecæ Arundellianæ Ms. codice legitur) τριγυδίαί τριανγοίαι 3300 argenti drachmas ad sacrificium Herculis afferentes: quas illi tamen ad navium tritorium fabricam erogandas procurarunt. [II Maccab. IV. 18, 19, 20.]

3831

Ab Antiocho rege missi legati Romam venerunt: quorum princeps Apollonius (quem Romanorum legati qui in Syriâ fuerant in maximo honore apud Regem, amicissimumque populo Romano fuisse renunciarunt) in Senatum introductus, præter stipendium à rege debitum (quod seriùs fuisse præstitum, multis justisque causis excusabat) vasa præterea auræ quingentum pondo donum attulit. Addidit, petere Regem, ut quæ cum patre suo societas atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur: imperaretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio regi essent imperanda; se nullo usquam cessaturum officio. Eam rem in se Senatus fuisse, quum Roma esset, cum comitatem juvenentis; ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fuerit. Legatis benigne responsum: &

B 2

societa-

4540 174

4541 173

Anno Mundi	4	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christum natum
		societatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Attilius prætor urbanus iussus. Quæstores urbani stipendium, vasa aurea Censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut ponerent ea in quibus templis videretur. Legato centum millium æris munus missum, & ædes liberæ hospitio datæ, sumptusque decretus, donec in Italiâ esset. [<i>Liv. lib. 42.</i>]		
		Antiocho filius natus est Antiochus Eupator; quem ille novennem moriens reliquit. [<i>Appian. Syriac. pag. 117. & 131.</i>]		
		Mortuâ Ptolemæi Philometoris dilectâ matre Cleopatrá, Antiochi Magni filiâ & Antiochi Epiphanis sorore, cui pater Coelefyriam (vel magnam saltem ejus partem) dotis nomine tradiderat; Eulatus eunuchus nutricius Philometoris & Lenæus Ægyptum regentes, Coelefyriam ab Antiocho Epiphane, ut fraude occupatam, repetebant: quod bello inter avunculum & puerum originem præbuit; ut ex Callinici Sutorii Alexandrinis historiis refert Porphyrius. [<i>apud Hieronym. in cap. 11. Danielis.</i>] Pro Philometoris verò jure in repetendâ Coelefyriâ allatum est: Antiochum Magnum patrem Epiphanis Ptolemæo Epiphani patri Philometoris in pupillari ætate constituto contra jus & fas Coelefyriam primùm eripuisse; eamque postea eidem cum filiâ suâ Cleopatrá dotis nomine restituisse. Antiocho Epiphane contrâ asserente, à tempore quo pater illius patrem Philometoris ad Parium devicit, Syriæ Regibus Coelefyriam semper paruisse; eamque Cleopatrá Philometoris matri pro dote à patre concessam fuisse pernegante. [<i>Polyb. legat. 72. & 82.</i>]		
		Sedere tum primùm in throno cœpit Philometor. & ὁ πρῶτος βασιλεὺς illius acta est celebritas. [<i>II Maccab. IV. 21.</i>] Tùmque Ptolemæi (Dorymenis filii, cognomento qui Macron dictus est) prudentia enituit. Qui cum Cypri insulæ præfecturam Rege admodum puero accepisset, neque regiæ pecuniæ dispensatoribus quicquam redderet; posteaquam adolescentiam jam Rex attigit, collectam satis magnam pecuniæ vim Alexandriam misit: Rege & cæteris omnibus aulicis priorem illius parsimoniam vehementer hinc probantibus. [<i>Polyb. lib. 27. in Excerptis Valesii, pag. 126.</i>]		
		Antiochus, misso in Ægyptum Apollonio Menesthei filio ad Philometoris regis βασιλείαν celebranda, percipiens eum à rebus suis alienum esse factum, curavit ut contra ipsum confirmaretur. Unde Joppen veniens, profectus est Hierosolyina: ubi magnificè à Jasone & civitate acceptus, cum facibus & acclamationibus, introductus est. Inde verò in Phoeniciam cum exercitu abiit. [<i>II Maccab. IV. 21, 22.</i>]		
3832		Jason, post triennium quàm Pontificatum ab Antiocho nundinatus fuerat, Menelaum Simonis Benjaminitæ proditoris fratrem misit; ut promissam Regi asserret pecuniam, & de negotiis eum necessariis com monefaceret. Ille verò legationis opportunitate in rem suam usus, iisdem artibus quibus Jason fratrem suum Oniam, & ipse Jasonem circumvenit: argentique 300 talenta, supra ea omnia quæ à Jasone præstanda erant, Regi pollicitus, ad seipsum summum transtulit Sacerdotium. [<i>II Maccab. IV. 23, 24, 25. Sever. Salp. Hist. sac. lib. 2.</i>] Hunc Menelaum prius Oniam fuisse dictum, atque Oniæ III ipsiusque Jasonis fra-	4542	172

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	5	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christum natum
		fratrem, & Simonis II Pontificis filium natu minimum extitisse, Josephus asserit. [<i>Antiqu. lib. 12. cap. 6. cum lib. 15. cap. 3.</i>]			
		Menelaus regio mandato principatum adeptus, Jasonem in regionem Aminonitidem expulit: sed promissarum Regi pecuniarum nihil curavit. [<i>II Maccab. IV. 25, 26, 27.</i>]			
		C. Popilio Lænate & P. Ælio Ligure Consulib. Attalum regis Eumenis fratrem legatum venisse Romam, Valerius Antias scribit; ad deferenda de Perseo Macedonum rege crimina, indicandisque apparatus belli. Plurium annales, & quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, cum summo honore exceptus & in Senatum introductus; causam veniendi Romam fuisse dixit, præter cupiditatem videndi Deos hominesque quorum beneficio in eâ fortunâ esset supra quam ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret Senatum, ut Persei conatis obviam iret. [<i>Liv. lib. 42. Appian. legat. 25. à Fulv. Ursino edit.</i>] Tantæque omnium hinc fuit taciturnitas, ut ante bellum perfectum & Perseum captum sciri non potuerit, quid aut ille locutus esset, aut Patres respondissent. [<i>Liv. ibid. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.</i>]			
		Post aliquot deinde dies Rhodiorum legationis princeps Satyrus, coram Senatu intemperantiùs in Eumenem invehens, quòd Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ esset quàm Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eò quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: quæ Eumeni tamen majorem gratiam apud Romanos conciliavit: ita omnes ei honores habiti, donaque quàm amplissima data, cum sellâ curuli atque eburneo scipione. [<i>Liv. ut supr. Diodor. Sicul. legat. 16. à Fulv. Ursino edit.</i>]			
		Eumene Româ in regnum redeunte, & ut sacrificaret Apollini à Cirrâ ad templum Delphicum ascendente, insidiatores à Perseo submissi saxa duo ingentia devolverunt: quorum altero caput ictum est Regi, altero humerus sopitus; ex semitâ proclivi in declive multis super prolapsus jam saxis congestis. Amici postero die compotem jam sui ad navem deferunt: inde Corinthum, à Corintho per Isthmi jugum navibus traductis Æginam trajiciunt. Ubi adeò secreta ejus curatio fuit, admittentibus neminem, ut de morte ejus fama & in Asiam & Romam perlata fuerit. [<i>Liv. lib. 42. Appian. legat. 25.</i>]			
		Attalus, celerius quàm dignum concordia fraterna erat obuisse Eumenem credens, non solum arci Pergamenæ præfecto tanquam jam haud dubius regni hæres est locutus, sed etiam sumpto diademate fratris uxorem Stratonicen (Ariarathis Cappadocum regis filiam) sibi despondens, paulo calidiùs in amplexus ejus ruit. Verùm haud multo post fratrem vivere & Pergamum venire audiens, posito diademate, cum stipatoribus pro more obviam ivit, hostile gerens. Quem Eumenes & amicè amplexus est, & reginam honorificè ac splendide salutavit: fratri nihilominus in aurem insusurrans,			
		Μὴ πρεῦδε γήμει πρὶν τελευτήσειν ἰδης. Uxorem haud duc, nisi defunctum videris.			
		B 3		Neque	

rium tendant. Hæc & similia his plura quum discessissent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio; quia tamen præoccupati benevolentia Romanorum animi erant, & partis melioris autoritas vincebat, cæteris quidem comes se erga legatos exhibebant: cæterum responso loco Perseum rogabant, nequid huiusmodi à se postularet, unde possint existimari voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Quod responsum Antenor quidem non accepit: verum reliqua Rhodiorum civitate & humanitate usus, in Macedoniam est reversus. [Polyb. legat. 65. Liv. lib. 42.]

Caius Lucretius Prætor Romanus, dum circa Cephaleniam stabat classis, per literas cum Rhodiis egit, naves sibi mitti petens: eamque epistolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. Hæc Rhodum illo tempore est perlata, quo posterioris semestris Stratocles Prytanis erat. Quum eâ de re consultatio haberetur, Agathageto quidem & Rhodophonti & Astymedi ac pluribus aliis placebat, ut sine ulla tergiversatione naves mitterent Rhodii, & ut jam inde à principio belli cum Romanis se jungerent. At Dino & Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, non à Romanis missam eam epistolam fuisse calumniabantur, sed à Rhodiorum inimico rege Eumene; qui id omni studio ageret, ut ad bellum ipsos traheret, ac populo impensas & molestias non necessarias conciliaret. Eam enim ab aliptâ nescio quo allatam Rhodum fuisse: quum Romani ad ejusmodi ministerium vel præcipuæ dignationis viros magno studio deligere soleant. Adversus istos quum Prytanis Stratocles sese comparasset, & multa contra Perseum discessisset, Romanos è contrario multis laudasset; Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis navibus sanciretur. Itaque sex triremibus extemplo instructis, Chalcidem quinque miserunt duce Timagorâ; unam Tenedum, cui præfectus est Timagoras alter. Hic inventum in Tenedo Diophanem, qui à Perseo ad Antiochum fuerat missus, ipsum quidem capere non potuit; at navem cum omni instrumento cepit. [Polyb. legat. 67.]

Romani, legationibus auditis quæ ex Asiâ venerant, Rhodiorum & reliquarum civitatum statu cognito, legatis Persei senatum præbuerunt. [Id. legat. 68.] Tum igitur Solon atque Hippas de universis rebus dicere, & Patrum iram deprecari sunt conati. Præcipuâ tamen curâ, & minimè tamen probabiliter (manifesta enim res erat) insidiarum Eumeni factarum crimen est defensum. Postquam perorassent, Senatus, qui bellum jam antè decreverat, denuntiavit eis, ut & ipsi, & quicumque è gente Macedonum Romam tum fortè advenisset, extemplo moenibus urbis Romæ, Italiâ intra trigessimum diem excederent. [Id. ibid. Diodor. Sicul. legat. 17. Liv. lib. 42.]

Quum Eumeni denunciatum esset, ut bellum contra Perseum summis viribus juvaret: (sicut apud Justinum legitur, lib. 33. cap. 1.) ad Chalcidem in Boeotiâ navibus ille accessit, cum Attalo atque Athenæo fratribus; Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. Inde cum Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum, in Thessaliam ad Licinium Consulem venit. Athenæus Chalcide relictus est cum

cum

cum duobus millibus peditum: quos Marcus Lucretius eò adveniens, cum navali 10 millium exercitu, ad Haliarti obsidionem secum deduxit. [Liv. lib. 42.]

Ad idem ferè tempus & ab aliis sociis naves Chalcidem conveniant: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heracleâ ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. [Id. ibid.] Sed eas C. Lucretius Prætor Marci frater tum superveniens, quia nusquam erat maritimum bellum, sociis remisit. [Id. ibid. cum Polyb. legat. 67. fin.] Ipse verò Prætor unâ cum fratre Haliartum oppugnans, deditione tandem captam à fundamentis diruit; & sine certamine Thebas recepit. [Liv. ut supr.]

Dum ista geruntur in Boeotiâ, Licinius consul, Eumenes & Attalus in Thessaliâ cum Perseo conflixerunt. Primum inter eos prælium incertâ victoriâ est finitum. In eo Eumenis ferè 30 interfecti: inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. In secundo verò congressu, victoriam Perseus retulit. [Id. ibid.] Qui victor tamen, à Licinio pacem petens, impetrare illam non potuit. [Id. ibid. Polyb. legat. 69. Appian. legat. 26.]

Victor Perseus Antenorem Rhodum misit, ad redimendos captivos qui cum Diophane navigabant. Quâ in re magnopere hæsitatum est ab iis qui Rempublicam administrabant, quid opus esset facto. Philophroni enim & Theætero nullo placebat modo, ut Rhodii Persei rebus se immiscerent: Dinoni contra & Polyarato id placebat. Ac tandem facta est cum Perseo super captivorum redemptione conventio. [Polyb. legat. 70.]

Antiochus manifestò jam videns Alexandrinos ad bellum pro Cœlesyriâ se parare, Meleagrum misit Romam legatum; qui mandatu suo Senatui nuntiaret & testans foedera diceret, præter omne jus à Ptolemæo se invadi. [Id. legat. 71.]

Quum jam esset inchoatum ab Antiocho & Ptolemæo bellum pro Cœlesyriâ, Romam utriusque Regis legati venerunt: Antiochi quidem, Meleager, Sosiphanes & Heraclides; Ptolemæi verò, Timotheus & Damon. Venit Meleager, ut Senatui testaretur, priorem Ptolemæum contra omne jus Ptolemæum lacerare, & regionis cujus erat dominus possessione velie privare: Timotheus autem ad renovandam amicitiam, sed præcipuè ad observandos Meleagri cum Romanis congressus. Amicitiam igitur ubi renovasset, & congruentia postulatis suis responsa accepisset, Alexandriam est reversus. Meleagro verò Senatus respondit, Quinto Marcio se permissurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum scribat, ita ut esse è re populi Romani fidèque suâ viderit. [Id. legat. 72. Diodor. Sicul. legat. 18.]

Antiochus, prælio inter Pelusium & montem Casium cum Ptolemæi ducibus commisso, eos vicit. Parcens verò puero regi, & amicitias simulans, ascendit Memphim: atque ibi ex more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se providere dicens, cum modico populo totam Ægyptum sibi subjugavit. [Porphyrus, ex Callinico Sutorio; apud Hieronymum in Daniel. cap. 11.] Quo tempore & Ptolemæus Macron Dorymenis filius, cui Cypri præfecturam Philometor com-

C

com-

commiserat, ad partes Antiochi transisse & insulam illi tradidisse videtur: ut in II *Maccab.* X. 13. legimus. Unde Cypri curâ Crateti commissâ, (II *Maccab.* IV. 29.) Ptolemæum præfectum Coeleſyriæ & Phœniciz constituit, (*ibid.* VIII. 8.) & in præcipuorum amicorum numerum admittit. [I *Maccab.* III. 38.]

Jubilæus XXVI.

3834

A Licinio Consule, Eumene, Attalo, & Misagine regulo Numidarum fugatus Persus, cum Pellam venisset, exercitum in hyberna dimisit. Consul Larissam rodens, inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misagenem cum Numidis suis & reliquo exercitu per Thessaliam in hybernis collocavit. [*Liv. lib.* 42.]

Quum Antiocho promissam à Menelao pecuniam Sostratus Hierosolymitanæ arci præfectus, ad quem rerum quæ ex vectigalibus colligebantur exactio pertinebat, frustra posceret & postularer: uterque à Rege Antiochiam est advocatus. Reliquitque vicarium, Menelaus quidem in summi sacerdotii administratione fratrem suum Lyſimachum; Sostratus verò in loco suo Cratetem, qui Cypriis præfuit. [II *Maccab.* IV. 27, 28, 29.]

In Ciliciâ Tarſenſibus & Mallotis seditionem moventibus, quod civitatum harum reditus Antiochus pellici suæ Antiochidi donavisset: ad eam sedandam festinanter Rex profectus est; relicto Antiochiæ qui vices suas gereret Andronico. [II *Maccab.* IV. 30, 31.]

Absentiz Regis occasionem captans Menelaus, vasa nonnulla aurea (Lyſimachi vicarii sui operâ) ex templo Hierosolymitano subtraxit: quorum alia donavit Andronico, in Tyrum & circumjacentes civitates alia vendidit. Quod Onias III. legitimus Pontifex bene cognoscens, sacrilegii eum arguit: & in Daphnes juxta Antiochiam asylum se subduxit. [*Ibid.* 32, 33.] Ibi enim, in luci medio asylum fuit, & Apollinis fanum. [*Strabo, lib.* 16. pag. 750.] quod amplissimum Apollinis Daphnæi fanum Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & sævus. [*Ammian. Marcellin. lib.* 22.]

Andronicus, rogatu Menelai, Oniam per dolum ex asylo educit, contra fidem ei datam & juratam, perfidè interemit. [II *Maccab.* IV. 34.]

Rege Antiocho ex Ciliciâ Antiochiam reverso, Judæi qui in civitate erant multique ex aliis gentibus, de indignâ sanctissimi senis cæde apud eum conquesti sunt. Qui contristatus & effusus lachrymis dolorem suum testatus, Andronicum purpurâ exutum circumduci jussit per urbem, & in eodem loco occidi in quo ipse Oniam occiderat. [*ib.* 35, 38.]

Cum Hierosolymis multa sacrilegia fierent à Lyſimacho, conscio Menelao; congregavit se multitudo contra Lyſimachum, vasis aureis jam multis exportatis. Contra quam tria circiter armatorum millia ille eduxit: Tyranno quodam eorum duce constituto, non minus impotentia animi quam ætate provectio. E turbâ verò, alii lapides, alii fustes validos arripuerunt: quidam etiam de adjacente cinere manna complectes, in Lyſimachum & ejus milites conjecerunt. In eo tumultu multi vulnerati, nonnulli prostrati, reliqui in fugam acti, ipse

4544 173

ipse verò sacrilegus Lyſimachus prope gazophylacium interfectus est. [*ib.* 39, 42.]

Cum Antiochus rex Tyrum venisset, tres viri ab Hierosolymitano Senatu missi contra Menelaum, ut sacrilegiorum & facinorum Lyſimachi participem, accusationem coram eo instituerunt. Convictus verò Menelaus, multis pecuniis Ptolemæo Dorymenis filio ad placandum Regem promissis, illius operâ effecit, ut non ipse solum absolutus in summo Sacerdotio permaneret, sed etiam ut infantes illi tres qui pro civitate populoque & sacris vasis causam dixerunt morti adjudicarentur. Quorum vicem miserati Tyrii ipsi, magnificè eos sepeliendo curaverunt. [*ib.* 44, 50.]

Sub idem tempus, secundam expeditionem in Ægyptum Antiochus instruxit. Acciditque Hierosolymis, ut ad 40 ferè dies continuos in aère miræ species conspectæ fuerint armatorum equitum, & pedestrium copiarum confluentium; futurorum malorum prænunciæ. [II *Maccab.* V. 1, 4.]

Antiochus, regnum Ægypti suo cupiens adjicere, eam ingressus est cum turbâ numerosâ, curribus, elephantis, equitibus, & magnâ classe. Et instituit bellum contra Ptolemæum regem Ægypti: qui aversus à conspectu illius fugit, cecideruntque confossi multi. Postea occuparunt civitates munitas in terrâ, accepitque Antiochus spolia Ægypti. [I *Maccab.* I. 16, 19.]

Falso rumore de morte Antiochi sparso, Jason non pauciores mille viros secum assumens, in civitatem Hierosolymitanam repentè impressionem fecit. Urbe occupatâ, Menelaus in arcem confugit: Jason verò faciebat cædes civium suorum; non cogitans secum adversus cognatos prosperitatem infelicitatem esse maximam. Nec principatum tamen recuperare ille potuit: sed cum pudore profugus iterum in regionem Ammonitidem rediit. Ubi apud Aretam regem Arabum accusatus, neque ibi consistere ausus, in civitatem unam ex alterâ fugere coactus est; ab omnibus exosus, ut legum desertor & hostis patriæ suæ publicus. [II *Maccab.* V. 5, 8.]

Antiochus in Ægypto audiens, ex vulgarâ de suo obitu famâ Hierosolymitanos maximum gaudium concepisse, & ex seditione à Jasonem morâ rebellaturam Judæam suspicatus, animo est efferatus. [II *Maccab.* V. 10. *Joseph. in libello de Maccabæis.*] Et revertens, postquam percussisset Ægyptum anno regni Græcorum sive Seleuci 143, ascendit contra Israël & Hierosolyma cum turbâ numerosâ. [I *Maccab.* I. 21, 22.]

Josephus, 12. Antiquit. cap. 7. anno Seleucidarum 143 urbem cum cepisse scribit. sed ἀμαχῶν, absque pugna; portas illi aperientibus: suæ factionis hominibus. Verum in II *Maccab.* V. 11. urbem δὲ οὐρανῶν, armis cepisse dicitur. Ipseque Josephus, in Belli Judaici lib. I. cap. I. non solum τὴν πόλιν αἰρεῖν καὶ κρατεῖν, vi urbem expugnasse cum refert; sed etiam τὴν μὲν πόλιν ἀνὰ τὴν πόλιον ἰσχυρῶς, eorum quæ in obsidione portulerat meminiâ efferatum fuisse adjicit. Hierosolymitanos quoque civitatem obsidente Antiocho, cum armis egressos & in pugna peremptos fuisse, in 6. ejusdem Operis libro (pag. 929.) idem ipse Josephus asserit.

Anno Mundi	12	Ætas Mundi Sexta.	Anno Periodi Julianæ	Anno ab æram Christi muni
		<p>Urbe igitur occupatâ, iussi milites obvios quosque trucidare, in omnem ætatem & sexum crudeliter sævierunt: ita ut 80 millia hominum tridui spatio desiderata fuerint; 40 quidem cæcæ, toridæque alia venundata. [II Maccab. V. 11, 14.]</p> <p>Non contentus his Antiochus, ausus est etiam in Templum ingredi, ducem habens prodicem legum & patriæ Menelaum; & sceleratis manibus sacra vasa capere, & quæcunque ab aliis Regibus ad loci gloriam & honorem fuerant reposita. [Ibid. 15, 16.] altare aureum, & lychnum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, & phialas, & thuribula aurea, & velum, & coronas, & ornatum aureum Templi foribus appensum. Detraxitque aurum omnibus quæ auro oblecta erant, similiterque argentum accepit, & instrumenta desiderabilia, & thesauros absconditos, quos invenit. [I Maccab. I, 23, 24.]</p> <p>Polybius Megapolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Castor Chronographus & Apollodorus scripserunt, pecuniis indigentem Antiochum violato foedere, Judæos socios suos & amicos fuisse aggressum, & spoliâsse Templum auro argentoque plenum, neque aliquid dignum derisione illic invenisse. [Joseph. contr. Apion. lib. 2.] Etenim grave Romanis stipendium pensitans, ipse imensis sumptibus penè necessariò cogebatur pecunias rapto quærere, neque ullam prædandi occasionem omittere. [Sever. Sulpic. sac. histor. lib. 2.] Alia tamen complura in gentis odium & religionis contemptum hic ab eo fuisse patrata referunt Judæorum inimici; in libro 34° Bibliothecæ Diodori, indeque in Photii Bibliothecâ, (cod. 244.) ita repetita. Antiochus Epiphanes, devictus Judeis, in sacrum Dei adytum est ingressus, quò soli Pontifici intrare licuit. Ibi lapideam invenit statuem viri barbâ promissâ, tenentis manibus librum insidentisque asino: quam putabat Moyses esse, qui & Hierosolyma condiderit, & gentem fundârit, & odiosas illas omnibus gentibus leges tulerit. Ipse vero cupiens obducere odium gentium, leges dissolvere conatus est. Quare statue conditoris (Mosis) & altari Dei subdiali porcæ ingentem sacrificavit, & illa sanguine perfudit: & carnem exquens, iussit sacras eorum libros, qui leges continerent, jure illo corrupti & obliterari. Lychnum vero immortalem ab illis dictum & semper ardentem in Templo extinctum iussit: & carnem suillam summum sacerdotem (Menelaum) aliisque Judeos comedere coegit. Omnibus vero adversariorum calumniis luculentum illud Serabonis Cappadocis testimonium opponimus, in 16° Geographiæ suæ libro, Judæos ut iustus & verè religiose commendantis. [Dionysius Perieget. 2. Diogenes Laërt. 2. Sæc. 5. pag. 761.]</p> <p>Antiochum verò, captâ urbe, porcos super altari machavisse, & jure carnium illarum Templum aspersisse, refert etiam Josephus. [lib. 13. cap. 16.]</p> <p>Antiochus 1800 talenta exportans à Templo, cæciter Antiochiam repexit; præfectis reliquiis ad assidendam gentem. Hierosolymis quidam Philippo genere Phryge, modibus barbaris, Carizimis vero in Samaria Andronico, prætoribus quos, & Menelaus pessime omnium efferebatur in cives; adversus Judæos animam habens inimicissimum. [II Maccab. V. 21, 22, 23.]</p>	Asia	

<div> <div> Anno Mundi 3835 </div> </div>	<div> <div> <div> Imperium Macedonum. </div> <div> 13 </div> </div> </div>	<div> <div> Anno Periodi Julianæ </div> </div>	<div> <div> Anno ab æram Christi muni </div> </div>
<div> <div> <div> 3835 </div> </div> </div>	<div> <p>Africanorum legati Romæ in Senatu sunt auditi. Milesii nihil se præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum contra Perseum Senatus vellet, præstare se paratos esse polliciti sunt. Alabandenses templum urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludosque anniversarios à Divæ instituisse: & coronam auream 50 pondo, quam in Capitolio ponerent, Jovi donum attulisse, & scuta equestris 300. ea cui iussissent tradituros. Donum ut in Capitolio ponere & sacrificare liceret, petebant. Hoc etiam Lampiaceni, 80 pondo coronam afferentes, petebant: commemorantes, Discessisse se à Perseo, postquam Romanus exercitus in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persei & antiæ Philippi fuissent. Pro eo, & quod imperatoribus Romanis omnia præstitissent, id se tantum orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur, & si pax cum Perseo fieret, exciperentur, ne in regiam potestatem reciperentur. Cæteris legis comiter responsum. Lampiacenos in sociorum formulam referre Q. Mœnius prætor iussus. Munera omnibus in singulos binum millium æris data. Alabandenses scuta reportare ad A. Hostilium Consulem in Macedoniam iussi. [<i>Liv. lib. 43.</i>]</p> <p>Quum communi Achæorum decreto constitutum esset, ut omnes Eumenis honores, qui indecori & contra leges essent, tollerentur: Sotigenes & Diopithes Rhodii, qui per id tempus judicia exercebant, offensi privatis ex causis Eumeni, omnes illius honores in Peloponnesi civitatibus everterunt. [<i>Polyb. legat. 74.</i>]</p> <p>A. Hostilio proconsole hyberna cum copiis in Thessaliâ habentibus, Attalus (qui Elatiæ tum hybernabat) certò intelligens Eumenum fratrem acerbissimè ferre, quòd communi decreto illustrissimos suos honores fultulissent, se cum Archone Achæorum prætorè communicatâ, ad commune gentis concilium legatos misit, qui de restituendis Regi honoribus agerent. Ubi Polybio (historico) suadente, factum est decretum, quo jubebantur magistratus omnia quæ ad Eumenis honorem spectabant instaurare: nisi quia fortè in his esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, qui temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honorem, tunc temporis emendavit. [<i>Id. ibid. & in Excerptis Valesii, pag. 130, 133.</i>]</p> <p>Principio veris Q. Marcius Philippus Consul contra Perseum missus est. [<i>Liv. lib. 44. ann. 1.</i>]</p> <p>Decretum ab Achæis editum de submittendis Marcio Consuli pro viribus auxiliis, quod ad illud à Polybio perlatum est. Missus etiam est ab eis ad Attalum legatus Theocritus, qui decretum transferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi Regis Anacleteria, sicut est moris Egypti Regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt, officii sui esse existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos dederunt mittre, ad renovandam anticitiam quæ genti Achæorum erat cum Egypti Regibus. Statim igitur Alcimus & Paphidas sunt delecti. [<i>Id. ibid. 78.</i>]</p> <p>Per id tempus facinus impium, & à Græcorum institutis longe</p> </div>	<div> <div> 4545 169 </div> </div>	<div> <div> C 3 </div> </div>

alienum, in Cretâ insulâ est admissum. Cum enim inter Cydoniatis & Apolloniatis non societas solum sed etiam commune societatis jus intercederet, atque omnia jura quæ hominibus sacrosancta habentur utrisque essent communia; ejusque foederis tabulæ sacramento utrinque firmatæ juxta simulacrum Jovis Idæi fixæ extarent: Cydoniatis tamen, pacis tempore tanquam amici ab Apolloniatis excepti, calcatâ foederis religione urbem eorum occuparunt; virisque omnibus trucidatis, ac bonis eorum direptis, uxores ac liberos omnemque agrum inter se dividerunt. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. à Valesio edit pag. 133. & 310.*]

Cydoniatis, metuens sibi à Gortyniis, (à quibus jam antequam caperetur ipsorum urbs in præsentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus) legatos ad Eumenum miserunt, auxilium ex foedere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eodem celeriter cum 300 militum manu misit. Id ubi advenit præsidium, Cydoniatis portarum claves Leoni tradiderunt, & universam civitatem ejus curæ permiserunt. [*Id. legat. 79.*]

Cum ad recuperandam Coelestiam, Eulæi spadonis suasu, novum à Ptolemæo bellum institueretur, Antiochus, tertius in Ægyptum expeditione susceptâ, in potestatem suam eam redegit. [*Polyb. legat. 80, 81, & 82.*] Fugis enim fugatisque Ægyptiis, cum ad internecionem delere omnes potuisset, equo circumvectus occidi eos vetuit, & vivos capi jussit. Ob quam maximè humanitatem & Pelusio, & paulo post universâ Ægypto est potitus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii pag. 320.*]

Gliscientibus Rhodi magis magisque in dies contrariis factionibus, quum audivissent Romæ à Senatu decretum fuisse, non quæ ipsorum magistratus sed quæ Senatus imperasset esse deinceps præstanda; Philophrone & Theateto suadentibus, incunte ætate Romam ad Senatum missi sunt legati Hegesilochus Hegesiae filius, & Nicagoras Nicandri filius; ad Consulem verò Q. Marcium Philippum, & ad C. Marcium Figulum classis præfectum; Agesipolis, Ariston, & Pancrates. Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus responderent, quibus nonnulli civitatem onerabant. Hegesilocho verò hoc insuper negotii est impositum, ut exportandi frumenti facultatem peteret. Agesipolis Q. Marcium esse affectum, ad Heracleam in Macedoniâ castra habentem. Cui quum mandata sua exposuisset, Consul non solum dixit nullam iis se fidem habere qui de Rhodiis detraherent; sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis aliquid blaterare auderent; multaque omnino humanitatis officia cumulare iis præstitit. Scripsit & de iisdem rebus ad populum Romanum. Quum autem Agesipolis comitate Consulis misericordie captus esset; seducens eum Marcus ad familiare colloquium, mirari se dixit, cur Rhodii Reges bellantes pro Coelestia componere inter se non conarentur: id enim ipsis vel maxime convenire. Ad Gaium deinde classis præfectum Agesipolis profectus, benigneque ab eo habitus, ac multo etiam comius quam fuisset à Marcio Consule, brevi Rhodum est reversus. Ubi postquam legationem renuntiasset, quum videretur ambo duces Romani in comitate atque huma-

huma-

humanitate verbis declarandâ, & benevolentia in responso significandâ, ex æquo invicem certasse; erigi animis omnes Rhodii coeperunt, ac vanâ spe inflari: at non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem lætitiâ gestiebat: qui verò rerum novarum cupidi erant, & in præsentem statum malè affecti, ii cogitare apud se institerunt, ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex animi sententiâ res ipsis succedere. Postea verò quàm insuper accidisset, ut inter quosdam effutiret Agesipolis, privatim sibi à Marcio fuisse mandatum, ut in Senatu Rhodiorum de componendâ pace inter Reges mentionem faceret: tum enim vero nihil dubitabat Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. Ergo etiam legati Alexandriam, ad dirimendum bellum quod inter Antiochum & Ptolemæum erat conflatum, missi sunt. [*Polyb. legat. 80.*]

Inclinante ætate Hegesilochus & alii Rhodiorum legati Romam venientes, omni genere humanitatis & comitatis à Senatu sunt accepti. Erat verò notissimum, intestinâ seditione laborare Rhodios: quum Agathagetis, Philophron, Rhodophon & Theatetus spes omnes suas in Romanis defixissent; Dino contra & Polyaratus, in Perseo & Macedonibus. Ex quo persæpe fiebat, ut rebus quæ ad deliberandum proponebantur in contrarias partes disceptatis, & dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent qui detractum ire civitati cupiebant. Verum Patres nihil eorum sibi innovisse simulabant: qui tamen omnia quæ apud illos fuerant gesta probè norant. Frumenti verò exportandi à Sicilia ad centum mille modium potestatem fecerunt. [*Id. legat. 64-73. & 80.*]

Posteaquam Ægyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano & Cincâ de summâ rerum cum rege Ptolemæo consultantibus, visum est faciendum; ut concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cujus sententiâ omnia deinceps gererentur. Ejus concilio ante omnia placuit, ut advenæ Græci qui fortè ibi reperiebantur, legati ad Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. [*Id. legat. 81.*]

Erant tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gente missæ: una ad renovandam cum Rege amicitiam, quæ mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio Egienfi & Pasiadæ; altera de antagonistarum agone. Erat & missa ab Atheniensibus de donatione quâdam legatio, cujus princeps Demaratus. item sacre legationes ab iisdem duæ: una de festo Panathænzorum, cujus caput fuit Callias pancratiasta; altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad Regem orationem habuit. Mileto aderant Eudemus & Icesius: Clazomenis Apollonides & Apollonius. [*Ibid.*]

Cum his Ptolemæus rex Tlepolemm & Ptolemæum rhetorem legatos suos misit. Qui adverso flumine navigantes, ad Antiochum venerunt. Eos ille benigne susceptos primo die ad epulas magnificè structas invitavit: postmodum verò sui conveniendi potestatem fecit, & mandata jussit expromere. Primiigitur omnium verba apud eum fecerunt legati Achæorum; deinde ab Atheniensibus missus Demaratus,

tus, & post hunc Eudemus Mileſius. Omnes verò Eulaii ſpadonis culpā ſuſceptum bellum dicebant: deinde cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, Regis iram deprecabantur. Antiochus quum orationibus illorum eſſet aſſenſus, atque ipſe etiam plura in eandem ſententiam diſſeruiſſet, juſta ſua commemorare cœpit: magno ſtudio probare contendens, pertinere ad Syriæ reges Cœleſyriæ poſſeſſionem; & quæ legati Alexandrini de Cœleſyriâ pro dote cum Cleopatrá Philometoris tunc regnantis matre conceſſâ dicebant, verum eſſe negans. In quam ſententiam quum multa diſſeruiſſet, nec tantum ſibi ſed etiam omnibus qui præſentes erant cauſam ſuam probaviſſet; Naucratis tunc quidem navibus petiit: atque eo etiam loco benignè appellatis tractatiſque civibus, in Græcos verò qui ibi commemorabantur aureis ſingulis diviſis, Alexandriam iter inſtituit. Legatis reſponſum ſe daturum pollicitus eſt, poſtquam Ariſtides & Thearis eſſent reverſi: velle enim ſe omnium conſiliorum ſuorum conſcios ac teſtes habere Græcos. [*Ibid. & legat. 82.*]

Philometor, in deliciis ac muliebribus inſtitutis ab Eulais ſpadone educatus, eam contraxit ignaviam; ut ab omni periculo remotus, longiſque ſpatiis ab hoſte diviſus, regno maximo atque opulentiſſimo ſine certamine ceſſerit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 310. 313.*]

Quum Philometori, poſtquam undecim regnaviſſet annis, diadema ab Antiocho fuiſſet ablatum; Alexandrini juniori ipſius fratri Euergetæ ſummam rerum permiſerunt. [*Porphyr in Græc. Eſebian. Scalig. pag. 54. & 225.*] quem ipſi tamen poſtea propter maleſicia Cacergetem appellârunt. [*Athenæ. lib. 4. cap. 24. & lib. 12. cap. 27.*] A corporis autem ſaginâ diſtento aqualiculo Phyſconis ſive Ventrioſi cognomen tum obtinuit: quod cum altero in nummis ejus ita conjunctum legitur. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΥΣΚΩΝΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

Ab Epiphanio, in libello de ponderibus & menſuris, ob literarum ſtudium Ptolemaus Philologus hic eſt dictus. Nam & Ariſtarchi diſcipulorum unus ille fuit, & hiſtoricos commentarios conſcripſit, ab Athenæo ſubinde laudatos. [*Athenæ. lib. 2. cap. 33.*] Ad ſecundum enim hunc Euergetem ſpectant ea, quæ de primo ad annum Mundi 3761. ex Athenæo & Galeno produximus. Unde, cum in Aſiâ eo tempore Attali filius Eumenes regnaverit, quem bibliothecis Pergamum inſtruxiſſe confirmat Strabo; [*lib. 13. pag. 624.*] ad hunc Ptolemæum ea referenda exiſtimaverim, quæ in Præfatione 7ⁱ libri leguntur apud Vitruvium. Reges Attalici, magnis Philologia dulcedinibus induciti, cum egregiam Pergami Bibliothecam ad communem delectationem inſtituiſſent: tunc item Ptolemaus, infinito zelo cupiditatisque ſtudio incitatus, non minoribus induſtriis ad eundem modum contenderat Alexandria comparare. & apud Plinium, lib. 13. cap. 11. Emulatione circa Bibliothecas Regum, Ptolemæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolemæo, Varro membranas Pergami tradidit repertas.

Puſſus regno Ptolemæus Philometor, ad fratrem minorem Ptolemæum Euergetem Alexandriam confugit. [*Juſtin. lib. 34. cap. 2.*] Quem Alexandrini à poteſtate Antiochi liberantes, cum fratre regni parti-

participem effecerunt: cum hujus duodecimo, illius primum annum connumerantes. [*Porphyr. ut ſupr.*] licet Philometorem paulo poſt illi exegerint, & in exilium miſerint. [*Polyb. legat. 84. & 89.*]

Eâ occasione libenter arreptâ, Antiochus exulis tutelam ſuſcepit: ejusque reducendi ſpecioſo titulo, in Ægyptiaco ſuo bello defendendo, ad omnes Aſiæ & Græciæ civitates legationibus recipiendis literiſque dimittendis eſt uſus. [*Liv. lib. 44. & 45.*]

3836
4.

Antiochus per honeſtam ſpeciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, ad Peluſium navali prælio victor fuit: & tumultuario opere ponte per Nilum facto tranſgreſſus cum exercitu ipſam Alexandriam obſedit. Unde minor ille Ptolemæus & Cleopatra ſoror, Romam miſerunt legatos, qui orarent Senatui, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent. Ea enim merita Populi Romani in Antiochum, eam apud omnes Reges gentesque authoritatem eſſe; ut ſi legatos miſiſſent, qui denunciarent non placere Senatui fociis regibus bellum fieri, extemplo abceſſurus à moenibus Alexandriæ, abducturusque exercitum in Syriam eſſet. [*Id. lib. 44.*]

Fruſtra tentatis moenibus Alexandriæ, Antiochus inde abceſſit. [*Id. lib. 45.*] prius tamen legatis, Meleagro, Soſiphane & Heraclide Romam miſiſ: qui ex 150 talentis concreditis, 50 in coronam Romanis tradendam impenderent, reliquam ſummam Græcis quibuſdam civitatibus dividerent. [*Polyb. legat. 83.*]

Per eoſdem dies Rhodiorum legati, quorum princeps erat Pratio, ad componendam pacem miſi, Alexandriam appellentes, mox in caſtra ad Regem venerunt. Hi in colloquium Antiochi admiſi, patriæ conjunctionem cum utroque regno commemorantes, & mutua inter ambos Reges neceſſitudinis jura, quæque ad utrumque ex pace confeſſâ reditura ſint commoda, longam orationem ſunt exorſi. At Rex dicentem legatum interpellans, longiore oratione nihil opus eſſe ait. Regnum enim ad majorem Ptolemæum pertinere: cum iſto verò pacem dudum ſe feciſſe, & amicum eſſe; & ſi ab exilio cum Alexandrini revocare voluerint, per ſe licere. [*Id. legat. 84.*]

Antiochus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri ſuis viribus ſimulabat, cæteraque Ægypto illi traditâ, quum Peluſii validum reliquiſſet præſidium, in Syriam exercitum abduxit. Cum enim bello inſteſtino inter fratres eum exitum fore ſibi polliceretur, ut victor feſſus certamine par ipſi non eſſet futurus: clauſtra Ægypti tenenda ſibi putavit, ut quum veller rursus exercitum induceret, & fratrem victorem mox aggrediretur. [*Liv. lib. 45.*]

Eumenes rex 20 teſtis navibus Elæâ proſectus, Marcio Figulo prætori Romanæ claiſis præfecto, & quinque teſtis navibus à Pruſiâ rege miſiſ, in Caſſandrenſium ſinibus occurrit. Ibi cum Prætor, ſimul à mari, ſimul à terrâ, Caſſandream urbem fruſtra eſt aggreſſus: tentatâ etiam non meliore ſucceſſu Torone & Demetriade. Fama fuit per Cydam Cretenſem & Antimachum qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem & Perſeum conditiones amicitia. Cydas enim iſte, qui ex intimis Eumenis erat, & prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam

dam populari suo & nunc ad Demetriadem semel cum Menecrate quodam Persei duce atque iterum cum Antimacho sub ipsis moenibus urbis collocutus fuisse observabatur. A Demetriade certè abscedens Eumenes, ad Q. Marcium Consulem navigavit: ei que gratulatus quod prosperè Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abiit. Marcus Figulus Prætor, parte clasis in hyberna Sciathum missa, cum reliquis navibus Oreum Boeotiae petiit. [*Id. lib. 44.*]

De Eumene rege longè diversa tradunt. Valerius Antias, nec classe adjutum ab eo Prætores esse, cum sæpe eum litteris accersisset, refert: nec cum gratia ab Consule profectum in Asiam; (indignatum quod ut iisdem castris tenderet, permissum non fuerit) ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo potuisse. Attalum fratrem ejus, & remansisse apud Consulem; & sinceram ejus fidem æquali tenore, egregiamque operam in toto hoc bello fuisse. [*Ibid.*] Regem verò Eumene in eo bello medium fuisse animo, neque fratris iniitiis, neque suæ respondisse consuetudini, scribit Velleius Paterculus. [*Histor. lib. 1. cap. 9.*]

Romæ, Pamphylî legati coronam auream, ex 20 millibus Philipeorum factam, in Curiam attulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cellâ Jovis ponere & sacrificare in Capitolio liceret, permissum; benignèque amicitiam renovare volentibus legatis responsum, & binum millium æris singulis missum munus. [*Liv. lib. 44.*]

Tum ab rege Prusiâ legati, de pace reconciliandâ cum rege Perseo, auditi sunt: proficiente Prusiâ, & ad id tempus se cum Romanis stetitisse, & quoad bellum foret statutum. Cæterum quum ad se à Perseo legati venissent de finiendâ cum Romanis bello, & iis pollicitum deprecatore apud Senatum futurum; petere, si possent inducere in animum ut finiant iram, se quoque in gratiâ reconciliatæ pacis posse uti. [*Id. ibid.*]

Rhodiorum arrogantior de eadem re legatio fuit. Superbè enim commemoratis erga populum Romanum beneficiis, & penè victoriæ de Antiocho rege majore parte à se vindicatâ, adjecerunt; cum pax inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege Perseo coeptam. Eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam ita Romanis visum sit in societatem belli trahere, interrupisse. Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire, mari intercluso inopiâ insulam premi, amissis maritimis vestigalibus atque comitatibus. Cum id ultra pati non possent, legatos alios ad Perseum in Macedoniâ misisse, qui ei denuntiarent, Rhodiis placere pacem cum componere cum Romanis: se Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetit quo minùs belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset, Rhodios consideraturos esse. Quibus nihil responsum, Claudius Quadrigarius auctor est: tantum Senatusconsultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos esse juberet populus Romanus; litterasque extemplo ad utramque gentem ut scirent indicatum mitti. Quâ auditâ re principum legationis, cujus magniloquentiam vix Curia paulo antè ceperat, corruisse. Alii responsum esse tradunt: Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis authoribus compertum habuisse,

buisse, Rhodios cum Perseo rege adversus Rempublicam suam ocula consilia inisse, & si id antè dubium fuisset, legatorum paulo antè verba ad certum redegeisse; & plerunque ipsam se fraudem, etiam si initio cautior fuerit, detegere. Visuros se esse, quid sibi faciendum sit: quid Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certè Romanum devicto Perseo (quod propediem sperent fore) visurum, ut pro meritis cuiusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in singulos binum millium æris missum est: quod ii non acceperunt. [*Id. ibid.*]

Ita verò rem narrat Dio. Pacem à Romanis petebat rex Perseus: eamque obtinisset, ni Rhodii, metuentes ne Romani adversarium amitterent, cum Persei legatis suos quoque legatos conjunxissent. Nam nihil ab his moderati, qualia par erat eos dicere qui pacem rogarent, prolatum fuit. adeoque veluti si non tam Perseus pacem peterent quàm darent, cum alia superbè dixere, tum ad extremum minati sunt; eos se, quorum culpâ pax non coisset, bello cum cæteris adgressuros. Unde factum, ut quum ne prius quidem extra suspicionem Romanis essent, magis invisos se reddiderint; & quo minùs pacem Perseus impetraret, præpedierint. [*Dio, legat. 19. al. 20.*]

b. Sub initium Consulatus L. Emilii Pauli & C. Licinii, Alexandrini legati ab Prolemæo & Cleopatrá regibus in Senatum vocati sunt. Sordidati, barbâ & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi Curiam, procubuerunt: & querentes orabant Senatum, ut opem regibusque amicis ferrent. [*Liv. lib. 44.*]

Quum ex iis Senatus intelligeret, Antiochum cæterâ Egypto occupatâ inibi esse ut Alexandriæ etiam fieret dominus: ratus nonnihil ad se pertinere incrementum hujus Regis, legationem decrevit; tum ad pacem faciendam; tum ad visendum quæ in universum rerum isthic facies esset. [*Polyb. legat. 90.*]

Extemplo igitur patres C. Popillium Lænatem, C. Decimium & C. Hostilium, legatos ad finiendum bellum inter reges miserunt. Prius Antiochum, dein Prolemæum adire jussi, & nunciare, ni abstinatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico nec pro socio habituros esse. [*Liv. lib. 44.*]

His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedoniâ quinquatribus ultimis venerunt: qui, inter alia, Eumenem classémque ejus, tanquam vento allatas naves, sine causâ & venisse & abisse referebant, nec animum ejus regis constare satis visum; & sicut omnia de Eumene dubia, ita Attali egregiè constantem fidem nunciabant. [*Id. ibid.*]

Tempus, quo legati in Ægyptum missi Româ discesserunt, in antiquo anni hujus Diario (quod 2º Annalium suorum tomo, ad annum Urbis 585. inferuit Pighius) ita habetur expressum. III. Non. April. C. Popillius Lænas, C. Decimius, C. Hostilius, legati mittuntur ad Reges Syriæ & Ægypti, ad bellum inter ipsos componendum. Legati bene mane, cum turbâ clientium & propinquorum, sacrificarunt ad Castoris Dis Penatibus P. R. Tauro fecer. & perlitârunt. Dies autem III. Non. April. sicut annus Romæ tunc agebatur, diei 23º Januarii nostri Juliani re-

spondebat: ut ex calculo Lunaris eclipses, quæ post 3 menses contigit, colligimus.

Postquam Antiochus cum exercitu in Syriam recessit, Ptolemæus Philometor periculum quod ab illo impendebat prudenter animadvertens, Alexandriam ad Cleopatram sororem primam, deinde ad Euergetem fratrem amicisque ejus non prius destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret: sorore plurimum adjuvante, non consilio modò, sed etiam precibus. Itaque consentientibus cunctis pace factâ, Memphi reversus & Alexandriam receptus, unâ cum fratre regnavit, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello non per obsidionem modò, sed etiam postquam à mœnibus abscessum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum attenuata inopiâ erat. [Liv. lib. 45. cum Polyb. legat. 89.]

His cum lætari Antiochum conveniens esset, si reduendi ejus causâ exercitum in Ægyptum induxisset, adeò est offensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam antè adversus unum, pararet bellum. Indèque Cyprum extemplo classem misit: quæ Ægyptias ibi naves & Ptolemæi duces prælio devicit. [Liv. lib. 45. Polyb. legat. 92.]

Ambo Ptolemæi fratres, diadema & regiam potestatem tum habentes, quum omnis generis auxiliis indigerent, Eumenem & Dionysiodorum legatos ad gentem Achæorum miserunt: qui pedites mille, equites 200 peterent; ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum verò filium ejus Polybium. Ad Theodoridam quoque Sicyonium scripserunt, ut mercenarios conduceret milites ad mille. [Polyb. legat. 89. & 91.]

Perseus Macedonum & Gentius Illyriorum rex, datis utrinque obsidibus, fœdere contra Romanos conjuncti, legatos Rhodum mittendos decreverunt: civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, duorum simul regum nomine ad bellum contra Romanos incitari posse sperantes. Legati Theffalonicam missi sunt, & ut parati essent ad navem conscendendam jussi. Ibi Metrodorus erat: qui nuper ab Rhodo venerat, authoribusque Dinone & Polyarato principibus civitatis ejus affirmabat Rhodios paratos ab bellum esse. Ut enim apud Coos Hippocritus & Diomedon fratres, ita apud Rhodios Dino & Polyaratus, pro Macedonibus verba facere, & Romanos accusare, ac societatem cum Perseo publicè suadere ausi sunt. Metrodorus verò princeps junctæ hujus cum Illyriis ad Rhodios legationis datus est. [Polyb. legat. 85. & in Excerptis Valefii, pag. 137. Liv. lib. 44.]

Perseus, Telemnasto Cretensi legato ad Antiochum missio, eum monuit, ne præsentem occasionem missam faceret; neve arbitraretur, ad unum se Romanorum superbiam & dura imperia spectare: quin potius pro certo haberet, ejusdem se quoque fortunæ periculum brevi facturum, nisi nunc ipsum adjuvaret; maxime quidem conciliandâ pace, sin minus, opem ferendo. [Polyb. legat. 85. Liv. lib. 44.]

Eodem quoque tempore Perseus Cryphonem (sic enim Polybii Excerpta eum nominant, quem edita Livii exemplaria Eropontem vocant) legatum ad Eumenem misit, qui & duabus jam antè ad eundem lega-

tionibus

tionibus functus fuerat. [Liv. lib. 44.] Eumenem verò oblata pecuniâ sollicitavit, ut aut suas foveret partes; aut pacem sibi conciliaret cum populo Romano, aut certè neutri faveret parti: sperans vel se horum quidpiam impetraturum, vel sanè effecturum eâ sollicitatione (quod & consecutus est) ut Eumenes suspectus Romanis esset. Sed Eumenes societatem quidem Persei aspernabatur, pacis verò conciliandæ causâ 1500 talenta, ut neutri adesset 1000 poscebat. Perseus procurandæ pacis causâ daturum se eam pecuniam dixit, sed non in antecessum, verum Samothracæ in templo depositurum quoad patrata pax esset. [Appian. Macedonic. in Excerpt. Valefii, pag. 562.] Ea insula cum ipsius ditionis esset, vidit Eumenes nihil interesse an Pellæ pecunia esset: idque egit, ut partem aliquam præsentem ferret. Quam cum obtinere non posset; Cryphon ab eo, ignotis quæ occultè acta erant, rediit. De captivis redimendis actum esse, & ipsi divulgaverant; & Eumenes Consulem, vitandæ suspicionis causâ, certiorum fecit. [Liv. lib. 44.]

Rhodiis inter se dissidentibus, & prævalente in comitiis eâ parte quæ Perseo favebat, placuit legatos ad dirimendum bellum inter Persecum & Romanos mitti. Prytanes igitur legatos extemplo miserunt: Romam quidem Agesipolim & Cleombrotum; ad Consulem verò & Persecum, Damonem, Nicostratum, Agesilochum & Telephum. In Cretam etiam legatos miserunt, ad renovandam cum universis Cretensibus amicitiam: monendumque ut temporum conditionem ac periculum imminens attenderent; & cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum ducerent. Missi item sunt ad singulas civitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent. [Polyb. legat. 86.]

Ptolemæorum regum legati, dum adhuc hyems esset, in Peloponnesum venientes, quum in Achæorum conventu Corinthi habito veterem amicitiam, quam multis argumentis invicem fuerant testati, renovassent, & afflictum Regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes: parata erat multitudo non parte aliquâ copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, ire suppetias. Verum huic sententiæ Callicrates & Diophanes & Hyperbaton adversabantur. Contra quos Lycortas & Polybius discentes, Achæos hortabantur, ut patrum & acceptorum beneficiorum, imprimis verò jurisjurandi memores, societatis leges servarent. Cumque iterum multitudine acclamasset, opem ferendam: Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus injecto, quasi leges potestatem ipsis non concederent in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi. [Polyb. legat. 89.]

Paulo post concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum omnes annis triginta majores, postquam multi sermones habiti essent: à Callierate inductus est in theatrum rectâ ab itinere tabellarius, subditiciis literas Q. Marcii (Proconsulis) afferens; quibus Achæos hortari fingebatur ut, Romanorum voluntatem secuti, conciliare invicem Reges conarentur. Indèque legati ab Achæis missi sunt Archon Agirates, Arcefilaus & Aristo Megapolitam, ad pacem inter Ptolemæos reges & Antiochum

D 3

facien-

faciendam. Quā ex re indignatus Polybius, rerum curā & administratione se abdicavit : & legati Alexandrini, spe auxiliorum amissā, domum reversi sunt. [*Id. ibid. & legat 91.*]

Philæ hyberna agitas Perseus, in Ioniam copias direxit, quibus annonam quæ inde subvehebatur Romanis intercluderet. [*Appian. ut supr. pag. 565.*] Antenorem & Callippum præfectos classis cum 40 lembis, quibus & quinque pristres (maiores naves) sunt adjunctæ, Tenedum misit; ut inde sparsæ per Cycladas insulas naves Macedoniam cum frumento petentes tutarentur. Cassandreæ deductæ naves, in portus primum qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari cum trajecissent; stantes in portu Rhodias apertas naves, Eudemumque præfectum earum, inviolatas, atque etiam benignè appellatos dimiserunt. Cognito deinde in latere altero naves suorum 50 onerarias, à rostratis Eumenis (quibus Damius præerat) ad montem Athon in ostio portus inclusas, dissipatis hostibus eas eduxerunt, & in Macedoniam, 10 lembis eas tutantibus miserunt. [*Liv. lib. 44.*]

Lembi illi nono post die ad classem ad Sigæum stantem redierunt: quæ Subota (insula ea est interjecta Elææ & Atho) inde trajecit. Postero verò die quā ed ventum est, naves 35 quas Hippagogos vocant, ab Elæā profectæ cum equitibus Gallis equisque (Attalo ab Eumene missis) Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam possent. His Antenor, profectus à Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiumque, quā arctissimum fretum est, inopinatò occurrit. Cūque resistendi spes nulla esset, pars eorum qui propiores continenti littori erant, in Erythræam enatarunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictisque equis effusā fugā urbem petebant. Sed propius urbem lembi accessuque commodiore cū exposuissent armatos, partim in viā fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam exclusos. Gallorum 800 ferme (aut 700, ut habet Gruteriana editio) occisi, 200 vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, absumpti; partim nervos succiderunt in littore Macedones. Viginti eximie equos formæ cū captivis, eosdem 10 lembos, quos antè miserat, Antenor devehere Thesalonicensem jussit, & primo quoque tempore ad classem reverti Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt: & spe celerius reversis 10 lembis evecti, Ægeo mari Delum trajecerunt. [*Id. ibid.*]

Dum hæc geruntur, legati Romani C. Popillius, C. Decimius & C. Hostilius, à Chalcide profecti, tribus quinquere milibus Delum quum venissent; lembos ibi Macedonum 40. & 5 regis Eumenis quinquere milibus invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviolatos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique & Macedones, & Eumenis navales focii, in templo, inducias religione loci præbente, versabantur. [*Id. ibid.*]

Antenor Persei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret; parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas disposita, præterquam si quæ Macedoniam peterent, omnes aut supprimebat aut spoliabat naves. Quibus poterant Popil-

Popil-

Popillius aut Eumenis naves, succurrebant: & vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. [*Id. ibid.*]

Per id ferè tempus Gentii regis Illyriorum legati Parmenio & Morcus, & unā cum his Metrodorus Persei, Rhodum venerunt: quibus auctoritatem addidit, non lemborum modò adventus passim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, & occisorum equitum multitudo; sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentiique, & fama cum magno numero peditum equitumque venientium Galatarum. Hæc enim animos, Dinoni quidem & Polyarato, qui Persei partium erant, addiderunt, Theæteto verò contra dejecerunt. Decretum igitur est à Rhodiis, benignum ambobus Regibus responsum dare: iisque significare, statuisse bello finem se auctoritate suā imponere; ipsosque adeò monere, faciles se ad pacem ut præberent. Suntque etiam Gentii legati in Prytaneco magnā comitate ab iis excepti. [*Id. ibid. Polyb. legat. 87.*]

Primo vere Antiochus cum exercitu Ægyptum petens, in Cœlesyā processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi (Philometoris) legatis agentibus gratias quòd per eum regnum patrium recepisset, petentibusque ut suum munus tueretur & diceret potius quid fieri vellet quā hostis ex socio factus vi atque armis ageret, respondit; non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reduciturum, nisi sibi & totā Cypri & Pelusio, agròque qui circa Pelusiacum Nili ostium esset, cederet: diemque præstituit, intra quam de conditionibus peractis responsum acciperet. [*Liv. lib. 45.*]

Antiochus Apollonium, tributorum suorum collectioni præfectum, (*μεγίστῳ ἀρχῇ* apud Josephum, lib. 12. Antiquit. cap. 7. *μεγίστῳ* in II Maccab. V. 24. dictum) cum viginti duorum millium exercitu, in civitates Judææ misit; duobus annis integris postquam ipse Templum Hierosolymitanum spoliaverat: mandans ut puberes omnes jugularet, mulieres verò & juniores venderet. [*I Maccab. I. 30. II Maccab. V. 24.*]

Quum Hierosolyma venisset Apollonius, nihil hostile præ se ferens, cohibuit se usque ad diem Sabbathi: quo omnes qui ad sacra processerant confodit, & per civitatem cum armis discurrens magnam peremit multitudinem. Et accipiens spolia civitatis, eam incendit; diruitque domos ejus & muros in circuitu. Abduxeruntque captivas mulieres liberòsque & jumenta possederunt. [*I Maccab. I. 31. 34. II Maccab. V. 25, 26.*] Josephus, lib. 12. Antiquit. cap. 7. ipsi Antiocho tribuens quæ à ministris ejus sunt peracta, direpsit totā urbem, habitantes partim necavisse eum scribit, partim captivos una cum liberis & uxoribus abduxisse usque ad decem millium numerum.

Judas quoque Maccabæus cum novem aliis secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne participes essent contaminationis, [*II Maccab. V. 27.*] sive ciborum vetitorum, sive idololatriæ, sive etiam contaminationis & eam securæ desolationis ipsius Sanctuarii: [*I Maccab. I. 39, 41.*] quæ restitutionem & purificationem ejusdem ab eodem Judā Maccabæo postea factam (*I Maccab. IV. 43, 54.*) trium annorum

norum

norum & sex mensium spatio antecessit. quanto tempore civitatem Hierosolymitanam ab Antiocho fuisse oppressam, Josephus in libro de bello Judaico proœmio, & quotidiani sacrificii religionem cessavisse, in lib. 1. cap. 1. & Sanctuarium desolatum fuisse, in libro 6º ejusdem operis (pag. 929.) idem author significat. postremum quoque illud, de Sanctuarii desolati tempore, asserente Hippolyto. [*Caten. Grec. in Daniel cap. 8.*]

Postea ædificaverunt in civitate Davidis sive Sione murum magnum, & turribus firmis munitum, qui fuit ipsis pro arce: & nefariorum hominum præsidio ei imposito, Hierosolymorum spolia ibi deposuerunt. Cúmque inde insidiæ Templum frequentantibus subinde fierent, sanguisque innocens effunderetur, & contaminaretur sanctuarium; fugerunt habitatores Hierosolymorum: & fuit urbs habitatio exterorum, fuitque externa natis suis, liberis suis derelinentibus ipsam. [*I Maccab. I. 35. — 40.*]

Rhodiorum legati in Romanorum castra venerunt, cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis à castrensi concilio auditi sunt. Itaque cum alii præcipientes sine responso agendos castris, pronunciavit post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum autoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi coepit. [*Liv. lib. 44.*]

Pridie quàm Perseus superatus est, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundæ legionis, L. Æmilii Pauli Consulis permisso ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte proximâ, ne quis id portento acciperet, ab horâ secundâ usque ad quartam horam noctis Lunam defecturam esse. Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, & sciri antè & prædici posse; neque in prodigium trahi debere. [*Id. ibid.*] Quod mox & composito volumine eum docuisse narrat Plinius, lib. 2. cap. 12. ubi hunc primum Romani generis rationem defectus utriusque sideris in vulgus extulisse refert. De quo apud Ciceronem (in libello de Senectute) Cato. *Mori videbamus in studio dimittendi penè cæli atque terræ Gallum, familiarem patris tui (Æmilii Pauli,) Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit cum cœpisset manè? Quàm delectabatur, cum defectiones Solis & Luna multis nobis antè prædiceret!*

Nocte, quam pridie Nonas Septembris infecuta est dies, editâ horâ Luna cum defecisset, Romanis militibus propè divina videbatur: Macedona ut triste prodigium occasum regni perniciemque gentis portendens movit. [*Liv. lib. 44. cum Justin. lib. 33. cap. 1. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 11. Ful. Frontin. Stratagem. lib. 1. cap. 12.*] Totalem verò Lunæ obscurationem Junii Juliani die 21° horâ 8ª post meridiem, hoc anno in Macedoniâ contigisse calculus Astronomicus demonstrat: quum jam nocte corpora somno & quieti milites dare vellent; ut in *Paulo Æmilio* habet Plutarchus. Unde colligitur, Idus Martias hujus anni, quibus secundum suum Consulatum Paulus iniit, in 4ta Januarii Juliani diem incidisse.

Sequente die, victo Perseo, (*I Maccab. VIII. 5.*) regnum Macedonicum

nicum cecidit: cum jam inde à Carano per annos 626 stetisset. Imperii verò Macedonici reliquiæ, Romano jam surgente imperio, in Seleucidis Syriæ & Ptolemæis Ægypti adhuc superfuert.

Tertio die Perseus quàm pugnatum erat, Amphipolim in Thraciâ, cum 500 ferè Cretensibus, fugâ pervenit. Ab Amphipolitâ non receptus, pecuniâ & auro argentoque in lembos qui in Strymone stabant delatis, & ipse ad flumen descendit. Cretensibus, spem pecuniæ secutis, ex thesauro suo scyphos & crateras aliâque aurea & argentea vasa, ad 50 talentorum pretium, deprompsit; positaque in ripâ, diripienda illis reliquit. Ab hac direptione cum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merferunt. Galipsum vel Alepsum eo die, postero in Samothraciam insulam cum duobus talentum millibus pervenit: atque ad templum Castoris & Pollucis supplex confugit. [*Liv. lib. 44. cum Plutarcho, in Paulo Æmilio.*]

Victoriæ Romanæ fama cum pervasisset in Asiam, Antenor qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit. [*Liv. lib. 45.*]

d. C. Popillius qui ad Delum præsidio navibus Macedoniâ petentibus erat; postquam debellatum in Macedoniâ & statione summos hostium lembos audivit, dimissis & ipse Articis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum perrexit: ut prius occurrere Antiocho posset, quàm ad Alexandriæ mœnia accederet. Cúm præterveherentur Asiam legati, & Loryma venissent, qui portus 20 amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso ipsi urbi positus: principes Rhodiorum occurrerunt (jam enim eò quoque victoriæ fama perlata erat) orantes ut Rhodum deveherentur. Nam & id ad famam salutemque civitatis pertinere dicebant, noscere ipsos omnia quæ acta essent agerenturque Rhodi, & comperta per se non vulgata famâ Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur. Et postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos iisdem precibus pertraxerunt. [*Id. ibid.*]

Adventus legatorum auxit potiùs timorem civium quàm minuit. Omnia enim Popillius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant fecerantque, retulit; & vir asper ingenio augebat atrocitatem eorum quæ dicerentur vultu truci & accusatoriâ voce: ut quî propriæ similitatis nulla causa cum civitate esset, ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi Senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatior oratio fuit: qui in plerisque eorum quæ commemorata à Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos concitatores vulgi esse dixit. eos vanalem linguam habentes, decreta plena regiæ assentationis fecisse, & eas legationes misisse, quarum Rhodios semper non minùs puderet quàm poeniteret: quæ omnia si potestas populo foret, in capita noxiorum versura. Cum magno assensu auditus est, non magis eò quòd multitudinis noxam elevabat, quàm quòd culpam in auctores verterat. Itaque cum principes eorum Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio

oratio eorum fuit, qui quæ Popillius objecerat diluere utcumque conati sunt, quàm eorum qui Decimio in authoribus ad piaculum noxæ obijciendis assensu sunt. Indèque Rhodii illi, qui prius tantos gerebant spiritus, quasi tam Philippum quàm Antiochum yicissent ac viribus potiores ipsis Romanis essent, in tantam adaecti fuere trepidationem; ut præsentibus legatis decretum extemplo fecerint, ut qui pro Perseo adversus Romanos dixisse quid aut fecisse convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe sub adventum Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati non ultra quàm quinque dies Rhodi morati, Alexandriam profecti sunt. Nec eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur: quàm perseverantiam in exequendâ re Decimii lenitas afferebat. [*Id. ibid. cum Dione, legat. 20. al. 21.*]

Quum de Persei fugâ nuncius Romam perlatus fuisset, placuit Senatui legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in Curiam vocare. Legati, quorum princeps Agesipolis, Senatum ingressi, missos se dixerunt ad dirimendum bellum; quod grave atque incommodum Græciæ omni, sumptuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. nunc quando finitum illud esset, ita ut semper optaverant Rhodii, gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agesipolis, Curiam excessit. Senatus eâ occasione usus, quum Rhodios vellent *ad eorum rationem* & exemplum aliis constituere, responsum dedit. Rhodios neque utilitatem Græciæ neque curâ impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura quæ simularetur, tum mittendos legatos fuisse, cum Perseus in Thesaliâ exercitu inducto per biennium Græcas urbes alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam: postquam verò superatos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, & inclusum teneri Perseum, tunc Rhodios legationem misisse; non ad ullam aliam rem, quàm ad Perseum ex imminente periculo eripiendum. Propterea censere Patres, neque lautia aut aliud beneficium, neque ullum benignum responsum legatis dare se debere [*Polyb. legat. 88. Liv. lib. 45.*]

Thoas, qui Rhodò à Dinone ad Perseum internuncius missus sæpè in Macedoniam navigaverat, rebus jam inclinatis, sibi metuens Cnidum confugit. Cùmque cum Cnidii in custodiam comprehissent, vindicatus à Rhodiis Rhodum remissus est: ubi habitâ de ipso quæstione cuncta confessus, prorsus cum omnibus interceptarum litterarum notis, cùmque epistolis tum à Dinone tum à Perseo ultro citroque missis consentirebat. Unde convictus Dino ad aliorum exemplum supplicio est affectus. [*Polyb. in Excerptis Valesii, pag. 137, 138.*]

Cn Octavius, qui unâ cum Paulo Emilio bellum Macedonicum administrabat, classe Samothraciam appulsâ Perseum Dioscuroorum quidem religione motus reliquit inviolatum; mari tamen & effugio præclusit. [*Plutarch. in P. Emilio.*] Cùmque cum modò minis, modò spe ad deditionem pellicere conaretur; adjuvit in hoc illud res seu casu contraxit, seu consilio: L. Attilius illustris adolescens, cum in concione esse populum Samothraciam animadvertisset, concessu magi-

stratus.

stratus, questus est, creditam Insulæ sanctitatem violari Euandri Cretensis præsentia; qui cum Eumenis regis eadem Delphis penè perpertrasset, jam se unâ cum Perseo Templi asylo tutaretur. Hinc Theodas, qui summus magistratus apud eos erat, (Regem ipsi appellavit) se totamque insulam in potestate Romanorum esse videns, ut Euander judicio permitteretur à Perseo postulavit. Id cum Perseus improbareret, quod videret patefactum crimen in se devolutum iri, Euandrum interfici curavit: corruptique pecuniâ Theodam, ut renunciaret populo, sibi ipsum mortem conscivisse. Cæterum tanto facinore in unum relictum amicum, ab ipso per tot casus expertum, omnium qui secum erant alienavit animos: & cum pro se quisque transiret ad Romanos, solus propè relictus, fugæ consilium capere coactus est. [*Liv. lib. 45.*]

Cum Oroande igitur Cretensi cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in eâ regione fecerat, clam Perseus egit, ut se sublatum in lembum (qui ad Demetrium promontorium stabat) ad Thracum regem Cotym deveheret. Sub occasum Solis delatâ ad lembum pecunia est, quanta clam deferri poterat: quâ receptâ Oroandes arte Creticâ usus, primis tenebris solutâ nave, per altum Cretam petiit. Mediâ deinde nocte, miserabilis Perseus ex angustâ fenestrâ per murum se puerisque & conjugem demisit, laborum & erroris rudes. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus aliquandiu in litore, postremo timens lucem jam appropinquantem, ad obscurum angulum in templi latere se recepit. [*Liv. & Plutarch. ut supra.*]

Ubi jussu Prætoris Octavii pronunciatum est per præconem, regios pueros (principum liberos ad Regis ministerium electos) Macedonasque alios qui Samothraciæ essent, si transirent ad Romanos, incolumitatem libertatemque & sua omnia servaturos, quæ aut secum habebant aut in Macedonia reliquissent: transitio omnium facta est, nominâque dabant ad C. Posthumium tribunum militum. Ion quoque Thessalonicensis liberos parvos regios, fidei suæ à patre commissos, Octavio tradidit: nec quisquam præter Philippum maximum natum è filiis cum rege est relictus. Tum sese filiumque Octavio tradidit: fortunam, deosque quorum in templo erat, nullâ ope supplicem juvantes, stultè accusans. In prætoriam navem imponi jussus, eodem & pecunia quæ superfuit delata est: extemploque classis Amphipolim reperiit. [*Ibid.*]

Antiochus ad occupandum Pelusium veniens, ubi Leusiam flumen esset transgressus, (qui locus quatuor millia ab Alexandria abest) legatis Romanis occurrit. Quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret, tabellas quas manibus tenebat, Senatui consultum continentes quo bellum adversus Ptolemæum exemplo finire ille jubebatur, tradidit, atque omnium primum id legere iussit. Perlectis tabellis, quum se consideratum adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset: Popillius virgâ quam in manu gerebat virgineâ circumscriptis Regem; ac prius quàm circulo descripto excederet, tabellis eum respondere iussit. Obsessusque Rex isto adeo insolito atque imperioso facto, ubi parumper hæsitasset. *Favens*, in-

quit, quod Romani jubent. Tum demum Popillius dextram Regi tanquam socio atque amico porrexerat. Paucorum deinde dierum ac numero certo definiturum spatium concessit, Antiochus copias suas in Syriam (pro ἀνταρτίαν enim in Polybio, οὐραία ex Livio rescribendam censemus) gravatè ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in præsentia tempori cedendum ratus. [Polyb. legat. 92. & Liv. lib. 45. cum Cicero in Philippicâ 8^a, Velleio Paterculol. lib. 1. cap. 10. Valerio Maximo lib. 6. cap. 4. Justiniano lib. 34. cap. 3. Appiano in Syriac. pag. 131. Plutarcho in Apophthegmat. cap. 32. &c.]

Samaritani videntes Judæos ab Antiocho miserrimè oppressos, origine Sidonios se fuisse profitebantur, indeque literas ab Antiocho ad Apollonium præsidem suum & Nicanorem procuratorem regum obtinuerunt, ut in communem cum Judæis causam ipsos non involverent; utque templum Garizitanum, hæcenus nullius Dei titulo insignitum, Διὸς Ἐμλουῖς sive Jovis Græcanici nomine deinceps appellaretur. Extat hæc de re apud Josephum, lib. 12. Antiquit. cap. 7. Epistola superplex Samaritanorum; cum Antiochi Rescripto, anno XLVI (sed nescio à quâ epochâ deducto) mensis Hecatombæonis die XVIII dato.

Cum excessisset Ægypto Antiochus, Romani legati concordiam inter fratres, inter quos vixdum convenerat, autoritate suâ firmarunt. [Liv. lib. 45.] C. Popillius liberationem Menalcidæ Lacedæmonii, qui necessariis regum temporibus ad rem familiarem augendam sedulo fuerat abusus, à Regibus beneficii loco petiit: Polyaratum verò, qui apud Rhodios Persei partibus maximè faverat, ut Romam mitterent jussit. Et Menalcidas quidem dimissus est: de Polyarato verò res dilata. Ptolemæus enim & Polyaratus & patriam reveritus, Romam illū mittere haudquaquam decrevit, sed Rhodum potius: quod & ipse Polyaratus postulabat. Navigio igitur impositum & Demetrii cuiusdam ex amicis custodiæ traditum Rhodum destinavit; litteris etiam ad Rhodios de illius transfectione datis. At Polyaratus Phaselidem appulsus, nescio quid animo cogitans, sumptis verbenis atque infulis ad communem urbis larem confugit. [Polyb. legat. 92. & 95. & in Excerptis Valefii, pag. 138.]

Popillius, rebus Alexandriæ compositis, Cyprum navigavit: & inde quæ jam Ægyptos ibi vicerat classem atque exercitum Antiochi in Syriam dimisit. [Polyb. legat. 92. Liv. lib. 45.]

Ægypti Reges liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miserunt Numenium ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum. [Polyb. legat. 95.]

Cum Phaselidæ Rhodum misissent, postulantes ut Polyaratum ipsi accipere asportareque vellent: Rhodii navem quidem miserunt, verum præfecto navis Epichari accipere illum in navem interdixerunt, quoniam Alexandrinis Rhodi hominem sistere mandatum fuisset. Nave igitur Phaseliden delatâ, cum Epichares Polyaratum navigio excipere abnueret; contra Demetrius, cujus custodiæ commendatus ab Rege fuerat, exurgere hominem ac proficisci juberet, urgerentque adeo Phaselidæ, verum ne id sibi apud Romanos fraudi esset: periculosus casus gravitate Polyaratus, Demetrii navigium rursus conscendit.

Verum

Verum in excensione opportunitatem nactus, iterum confugit Caunum contento cursu: ac similiter quiritando Cauniorum auxilium implorabat. A quibus repulsam passus, eo quod Rhodiis contributi essent; clam ad Cibyratas misit, postulans ut in urbem reciperetur, mitterenturque qui ipsum tutò deducerent. Notus autem Cibratis eò erat, quod liberi Pancratis tyranni educati apud eum fuerant: Cumque assensissent Cibratæ & postulatis paruisent; Polyaratus Cibræ delatus est. [Id. in Excerptis Valefii, pag. 138, 141.]

Popillius & ea legatio quæ ad Antiochum missa erat Romam rediens, retulit controversias inter Reges sublatas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reductum. Post ipsorum Regum legati venerunt. Antiochi legati referebant omni victoriâ potiorem pacem Regi, quæ Senatui placuisset, visam: eumque haud secus quam Deorum imperio legatorum Romanorum jussis paruisse. Gratulati deinde victoriam de Perseo sunt; ad quam summâ ope, si quid imperatum foret, adfuturum Regem fuisse. Ptolemæi legati communi nomine regis & Cleopatæ gratias egerunt. Plus eos Senatui populoque Romano quam parentibus suis, plus quam Diis immortalibus debere: per quos obsidione miserrimè liberati essent, regnum patrium propè amissum recepissent. Responsum ab Senatu est: Antiochum rectè atque ordine fecisse quod legatis paruisset, gratumque id esse Senatui populoque Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque si quid per se boni commodique evenisset, id magis opere Senatui lætari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper præsidium posset esse in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. [Liv. lib. 45.]

Et ab Eumene & ab Attalo & ab Athenæo fratribus communis legatio de victoriâ contra Persecum gratulatum Romam venit. [Id. ibid.]

3837

Rex Antiochus edicto edito imperavit gentibus omnibus sibi subiectis eisdem cultus in toto regno servare, relictisque propriis consuetudinibus eandem cum Græcis religionem profiteri, mortis poenâ non obedientibus propositâ: et præfecit inspectores unicuique populo, qui ad hoc faciendum omnes cogerent. [I Maccab. I. 43, 52, 53.]

Ex his, in Judæam & Samariam senem quendam Athenæum misit, ut Judæos à divinæ legis observatione discedere cogeret, & templum Hierosolymitanum contaminaret; illi Διὸς Ὀλυμπίου Jovis Olympii nomine imposito, sicut Garizimitano Διὸς Ζεφύρου Jovis Hospitalis sive Peregrinorum tutoris, illud enim cognomentum quam Ἐμλουῖς Samaritanorum conditioni convenientius fuisset, re melius consideratâ, censuisse videtur: quod in terrâ Judæorum peregrini illic essent & advenæ. [II Maccab. VI. 1, 2.]

Misit etiam Rex libellos per legatos Hierosolymiam & ad civitates Judææ, ut sequerentur ritus Gentium, sacrificia & Sanctuario vellent, sabbatha & dies festos prohiberent, Sanctuarium & ministros ejus coinquinarent, aras & solcos & idolorum delubra edificarent, sues & immundas pecudes alias immolarent, filios ipsorum incircumcisos re-

E 3

linquerent.

ximo nati fratre *Maccabæo*; commune *fratrum Maccabæorum* nomen invenerunt: ita ut à *Juda Maccabæo* quinque *Mattathias* filiorum, si non ætate (uti *Josepho*, libro 1. *Belli cap. 1.* fuit visum) certè fortitudinis & ex eâ partæ gloriæ ratione maximo (I *Maccab. II. 66. III. 4. 9. IV. 26.*) eandem communem *Maccabæorum* appellationem nanciscerentur usus quoque obtinuit. Pater verò eorum *Mattathias* sive *Matthias* à *Josepho*, lib. 1. *Belli cap. 1.* (ut & in *Chronico Eusebii* & minore *Seder Olam Hebræorum*) *Asamoni filius* appellatur: sed in lib. 12. *Antiquit. cap. 8.* explicatius, Ἰωάννου, ὁ Σιμωνος, ὁ Ἀσαμωναίου, *filius Johannis, filii Simeonis, filii Asamoni.* Vulgus Hebræorum, ipsum *Mattathiam* *Hasamoneum* dictum fuisse vult; ab eoque ad posteros cognomen illud descendisse. De quo videndus *R. David Kimchi*, ad *Psal. LXVIII. 32.* ubi vox מַטְתִּיָּהוּ *Principes* denotat.

Antiochi ministri *Mattathiam* ad se adductum magnopere hortabantur, ut cum princeps & illustris & magnus in urbe *Modinensi* esset, munitusque filiis ac fratribus, exemplo suo aliis in obedientiâ mandato Regis præstandâ præiret. Quod ille non solum constanter recusavit, sed etiam *Judæum* quendam in altari ethnico sacrificantem conspicatus, super aram ipsam eum jugulavit: eodemque tempore & regium præfectum (*Josepho*, lib. 12. *cap. 8.* *Apellem* dictum) qui cogebat sacrificare trucidavit, & aram diruit. Deinde hortatus omnes qui zelo Legis ducebantur ut ipsum sequerentur; unâ cum filiis in montes fugit, relictis in urbe omnibus facultatibus suis. [I *Maccab. II. 16. -- 28.*]

Tunc multi justitiæ cultores descenderunt in loca occulta deserti; ibique cum filiis & uxoribus & jumentis suis in speluncis victitabant. Quod cum indicatum fuisset *Philippo* (*Phrygi* illi, quem præfectum *Hierosolymis* reliquerat *Antiochus*; II *Maccab. V. 22.*) duces regii, præsidio *Hierosolymitanæ* arcis assumpto, eos persecuti sunt: & cum ut Regis dicto essent audientes persuadere non possent, die Sabbati igne in specus injecto, ipsos cum uxoribus, liberis & jumentis, ad mille hominum numerum, concremârunt; inclusis, ob Sabbati honorem, non repugnantibus, ac ne aditus quidem speluncarum obturantibus. [I *Maccab. II. 29. -- 38.* II *Maccab. VI. 11. Joseph. lib. 12. cap. 8.*]

Id quum cognovissent *Mattathias* & amici ejus, casum eorum valde luxerunt: statueruntque, si die Sabbati ab hostibus deinceps oppugnarentur, armis se illos esse repulsuros. [I *Maccab. II. 39. 40, 41. Joseph. ut supr.*]

His adjunxit se congregatio *Asideorum*, virorum religiosorum, qui Legi per arma tuendæ sponte se offerebant, & omnes qui à malis fugere sunt coacti: constitutoque exercitu, homines impios partim cæciderunt, partim ad nationes fugâ se recipere compulerunt. Circumcunctes autem *Mattathias* & amici ejus, diruerunt aras, circumciderunt pueros quoscumque incircumcisos invenerunt in sinibus *Israëlis*, & persecuti sunt filios superbiæ: prosperèque successit opus in manibus eorum. [I *Maccab. II. 42. -- 48.*]

Cum *Cibyratæ* neque retinere *Polyaratum Rhodium* penes se metu

metu populi Romani auderent, neque porro Romam deportare ob imperitiam rei maritimæ (quippe penitus mediterranei) possent: legationem *Rhodium* mittere, & in *Macedoniam* ad *L. Æmilium Paulum* proconsulem cogebantur, rogantes ut accipere hominem vellent. Scripsit verò *Proconsul*, *Cibyrtis* quidem, ut *Polyaratum* in arcâ custodiâ haberent, *Rhodiumque* deducerent; *Rhodiis* verò, ut eundem maritimo itinere Romam turò deferri curarent. Atque ita re ab utrisque, ut imperatum erat, perfectâ, *Polyaratus* tandem Romam perductus est. [Polyb. in *Excerptis Valesii*, pag. 141.]

Ad *Galatarum* motum compescendum *Eumenes* rex fratrem suum *Attalum* Romam misit: simul etiam de victoriâ adversus *Perseum* partâ Senatui gratulaturum. Quam legationem eo quoque libentiùs suscepit *Attalus*; ut, quoniam eo in bello Romanos adjuvisset, & ad omnia pericula hilarem se ac promptum socium præbuisset, quàm gratum id officium Patribus esset, aliquo favoris & benevolentiæ testimonio experiretur. Quâ spe ne ad regnum etiam obtinendum ille sollicitaretur, post fratrem *Eumenes* *Stratium* medicum Romam misit, magnæ apud se fidei atque authoritatis virum; speculatorem rerum quæ à fratre agerentur, monitoremque fidum si decedi fide vidisset. [Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45.]

Attalum Romam venientem quum benignè omnes exciperent, partim ob præcedentem consuetudinem, quòd simul eo bello militaverant, partim quia amicum sibi illum esse credebant; quumque majore quàm sperâisset ipse comitatu obviam ei esset processum: inflari vanâ spe cœpit, veræ causæ ignarus, cujus gratiâ adeo benignè fuisset exceptus. Nam quum plerorumque è Romanis alienati animi ab *Eumene* essent, atque eum obliquè in hoc bello se gessisse crederent, colloquia cum *Perseo* habentem, & temporibus Romanorum imminetent: quidam è principibus seducere ad familiaria colloquia *Attalum* atque hortari institerunt, ut quam pro fratre susceperat legationem poneret, ac pro se loqueretur. Senatum enim à fratre ejus alienatum, proprium ipsi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, ut *Attalo* erigerentur animi; ita ut nonnullis è precebus reciperet, in Senatum se venturum, ut de eâ re verba apud Patres faceret. Verum ab eo proposito *Stratius* medicus eum dimovit, vir prudentiæ singularis & ad persuadendum efficax. Posuerat enim ei ob oculos, & jam in præsentia regnare ipsum, non minùs quàm fratrem; & in posterum regni non dubium successorem relinqui: neque verò eam spem abesse longè; quum propter infirmitatem corporis in dies atque in horas vitæ finem expectet *Eumenes*. Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus *Gallici*, cui vix consensu & concordia regum resisti queat; quanto minùs si ad externum bellum intestina seditio adjiciatur? Introductus igitur in Senatum *Attalus*, gaudium suum de victo *Perseo* primùm testatus est: deinde de fide atque alacritate animi suâ quam ad id bellum adhibuerat disseruit. Tum de mittendis legatis qui *Galatas* suâ autoritate ab armis avocarent, & ad statum priorem redigerent, multis verbis egit. Adjecit etiam de *Æniorum* & *Maronitarum* urbibus; quas sibi dari dono postulabat: accusationem

verò fratris & petitionem de dividendo regno penitus omisit. [*Id. ibid.*]

Senatus, existimans Attalum iterum ad se aditum & de iis rebus separatim actum, legatos missum se promisit; & in muneribus largiendis, quæ moris est dare, magnificentiam singulari est usus: urbes etiam illas daturum se est pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia urbe exiisset Attalus, neque eorum quæ sperabat Senatus quicquam fecisset; frustrati Patres suâ spe, dum is adhuc esset in Italiâ, Ænum & Maroneam liberas pronuntiârunt, promissionem quam Attalo fecerant revocatâ. Legationem verò, cuius Publius Licinius princeps erat, ad Galatas miserunt. [*Polyb. legat. 93.*]

Inter multas Asiæ Græciæque legationes, post Attalicam hanc, Rhodiorum maximè legati in se omnium oculos animosque converterunt. Eorum duplex hoc tempore erat legatio: quarum priorem obibat Philocrates, posteriorem Philophron & Astymedes. [*Id. ibid. Liv. lib. 45.*] Rhodii enim responso illo accepto, quod statim post pugnam cum Perseo pugnam Agesipoli datum fuerat, irâ Patrum adversus se cognitâ & minis auditis, extemplo legationes illas miserunt. [*Polyb. ibid.*]

Legati quum primò in veste candidâ visi essent (quod & gratulantes decebat, & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant:) postquam consulti ab Marco Junio Consule patres, stantibus in Comitio legatis, an locum, lautia, senatûmque darent; nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt. Egressus Curiam Consul, quum Rhodii gratulatum se de victoriâ, purgarumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent ut senatus sibi daretur, pronuntiavit: fociis & amicis & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos & senatum dare consueisse; Rhodios non ita meritos eo bello, ut amicorum sociorum numero habendi sint. His auditis prostraverunt se omnes humi; Consulem & cunctos qui aderant orantes, ne nova falsaque crimina plus obesse Rhodiis censerent quàm antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Et extemplo veste sordidâ sumptâ, domos principum cum precibus ac lachrymis circumibant; orantes ut prius cognoscerent causam, quàm condemnarentur. [*Liv. lib. 45.*]

Marcus Juventius Talla prætor, cuius inter cives & peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios incitabat: novoque & malo exemplo, ante non consulto Senatu, non Consulibus certioribus factis, de suâ unius sententiâ rogationem tulerat, vellent juberentne bellum Rhodiis indici, & ex ejus anni magistratibus deligi qui ad id bellum cum classe mitteretur; se eum sperans futurum esse. Huic actioni M. Antonius & Marcus Pomponius tribuni plebis adversabantur: indeque inter prætorem & tribunos omnia intempestivè agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo in adventum imperatoris Æmilii differendam persuaserunt. [*Id. ibid.*] Ab Antonio prætor de rostris est detractus: introductus in Senatum ab eo Rhodiorum legati, verba fecerunt; prius quidem Philo-

Philophron, deinde etiam Astymedes. [*Polyb. legat. 93. cum Diodor. Siculo, legat. 19. et in Photii Bibliothecâ, cod. 244.*] Cujus posterioris videtur ea esse oratio, quæ ἀνέκαλεσθαι habetur apud Livium. Suam enim concionem in litteras relatum Astymedem publicavisse, testatur Polybius: quam tamen à prudentioribus eo nomine improbatam fuisse, addit idem; quod (in priore fortasse illius parte, quæ apud Livium desideratur) defensionem patriæ suæ ita instituisset, ut cum reliquorum Græcorum criminatione minimè necessariâ esset conjuncta.

Finitâ oratione, universi prociderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, tandem excitati Curiam exceſſerunt. Tunc sententiæ interrogari coepit. Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætorisque aut legati gesserant in Macedoniâ bellum. Plurimum causam eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui asper ingenio, tum senem mitemque senatorem egit. Ejus oratio pro eis in Senatu tunc habita, quinto Originum libro ab ipso est inclusa. [*Liv.*] Patres demum, de injuriis multa sigillatim Rhodiis asperè ac durè exprobrantes; nisi per paucos populo Romano amicos staret, ac maximè per ipsos legatos, seire probè Senatum dixerunt, quomodo Rhodii essent tractandi. Atque ita redditum eis est responsum; ut nec hostes fierent, nec focii permanerent. [*Polyb. Diodor. Sicul. & Liv. ut supra.*]

Hoc edito responso, extemplo Rhodum abire Philocrates: Astymede Romæ subsistente, ut quæ agerentur sciret, certioresque suos faceret. Rhodii, quia maximo illo metu belli à Romanis inferendi videbantur liberati, cætera etsi erant admodum tristitia æquo animo sequebantur. [*Polyb. & Liv.*]

P. Licinius & ceteri legati qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos & regem Eumenum missi erant, Synnada pervenerunt: cum Eumenes (quem recuperatâ valetudine, verè primum ex domo exciverat) ad Sardes undique exercitum contraxisset. Synnadæ legati Romani Solovetium ducem Gallorum suum allocuti, & Attalus eum eis profectus: sed castra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum legato Gallorum locutus, ferociorem eum deprecando reperit. Ut mirum videri posset, inter opulentos reges Antiochum Ptolemæumque tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut extemplo pacem facerent: apud Gallos nullius momenti fuisse. [*Liv. lib. 45.*]

Ineunte æstate Rhodii legatum Theodotum (Theodotum Livii habent exemplaria) præfectum classis constitutum, cum coronâ de re (vel eo, ut apud Livium legitur) aureorum millibus; & simul cum eo legationem aliam, cuius princeps Rhodophon, Romanis miserunt: ut modis omnibus societatem cum Romanis interirent contrahere. Societatem autem à Romanis ita volebant peti, ut nullum de eâ re secretum populi Rhodii fieret, aus literis mandaretur: ne, si eam non impetrarent, præter irritam legationem, major repulsio esset ignominia, & facti decreti eos poeniteret. Cum igitur ex legibus potestatem faciendæ societatis, sine rogatione ullâ petarâ, Præfectus classis tunc haberet: per ipsum tentare animos decreverunt. Et antehac quidem illi, licet nobilissimas pulcherrimasque victorias Romanorum adjuvissent, per

annos tamen 40 ita in amicitia fuerant, ut sociali foedere se cum eis non illigarent: ne sacramenti religione adstricti, regibus & dynastis aliis bella cum Romanis gerentibus spem auxilii sui, si opus esset, prorsus abscinderent. Nunc verò summā contentione honorem hunc obtinere sunt enisi, non quod novis societatibus studerent aut quemquam præter ipsos Romanos metuerent; sed ut minùs se Romanis suspectos redderent. [*Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45. Dio, legat. 21. vel 22.*]

Vix Romam Theæterus appulerat, cum Caunii ab eis desciverunt; & Mylassenses Euromensium opida occuparunt. Rhodii igitur, Lyco propere missò cum exercitu, Caunios, quanquam Cibyatarum asciverant auxilia, coegerunt imperio parere: & Mylassenses Alabandinosque, qui Euromensium provinciā ademptā ad ipsos conjuncto exercitu venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt. [*Polyb. & Liv. ibid.*]

Sub idem ferè tempus à Senatu decretum est editum, quo Caribus & Lyciis omnibus quos Rhodiis post confectum bellum Antiochicum Romani attribuerant libertas concedebatur: iussique Rhodii sunt ante certam diem ex Lyciā Cariāque præfectos deducere. Quo accepto nuntio, mentes Rhodiis iterum pavore sunt concussæ: malè metuentibus, ne & coronam frustra donassent, & societatem frustrā sperassent. Atque ita Rhodii Lyciam Cariāque, postquam magnis expensis, tria bella ad eas obtinendas sustinere fuissent coacti, tandem amiserunt. [*Polyb. legat. 93. & 104. Liv. lib. 45. Appian. Syriac. pag. 116.*]

Quum Theæteto senatus esset datus, de societate cum Rhodiis incundā verba fecit. Sed dum Patres moras nectunt, vitā ille functus est, octuagenario jam major. Deinde advenerunt Romam Caunii & Stratonicensis exules: qui postquam in Senatu essent auditi, factum est Senatusconsultum, quo jubebantur Rhodii præsidia Cauno & Stratoniceā educere. Eo responso accepto, Philophron & Astymedes festinanter in patriam sunt profecti; ne Rhodii si præsidia educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum principium suæ civitati exoriretur. [*Polyb. legat. 99.*]

Per idem tempus Cnossii & Gortynii bellum cum Rhauciis gerabant: icto foedere inter ipsos, quod & iurejurando firmaverant; non prius se bellandi finem facturos, quam Rhaucum vi expugnassent. [*Id. legat. 100.*]

Rhodii cognitā Cauniorum legatione, quum animadverterent nihil remittere Romanorum iram, obsecuti per omnia eorum voluntati sunt. [*Id. ibid.*] Atque ita amiserunt Caunum, quam à Ptolemæi ducibus talentis 200 redemerant; & Stratoniceam, quam ut magnum beneficium ab Antiocho & Seleuco acceperant: quarum urbium utraque 120 annua talenta civitati ipsorum pendebat. [*Id. legat. 104.*]

Rhodii legationem, cuius princeps erat Aristoteles, Romam miserunt. His mandatum erat, ut societatis iterum mentionem facerent, inque eam curam incumberent. Sed quum adultā jam ætate in urbem legati isti venissent, & dato ipsis senatu, post expositum Rhodiorum obsequium in omnibus quæ imperata fuerant, ad societatem multis

multis

3838

multis variisque rationibus Patres essent hortati; Senatus ejusmodi responsum dedit, in quo nullā amicitiae mentione factā, ut societatem Rhodiis indulgerent, Patres sui officii negarunt esse. [*Id. legat. 100.*]

Autumni initio L. Æmilius Paulus, præposito castris C. Sulpitio Gallo, ad circumueundam Græciam cum haud magno comitatu profectus est; regentibus latera Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fratre. Macedoniæ libertatem, & leges sociis convenientes dedit. Ab seris rebus ludicrum, quod ex multo ante preparato, & in Asiæ civitates & ad reges missis qui denunciarent, & quum circumiret ipse Græciæ civitates indixerat principibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Notatāque est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem partim ad spectaculum contractā multitudine, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas annonæ; ut & privatis & civitatibus & gentibus dona data pleraque ejus generis sine ab Imperatore, non in usum modò præsentem, sed etiam quod domos aveherent. [*Liv. lib. 45.*]

A Romanis Labeo ad Antissiam in Lesbos insulā diruendam, & traducendos Methymnam Laryssaos est missus: quod Antenorem Persei præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, receptum comitatibus juvissent. [*Id. ibid.*]

Prusias (Venator) Bithyniæ rex, cum filio Nicomede, Romam venit. Illi obviam L. Cornelium Scipionem quæstorem Capuam Senatus misit: censuitque ut domus ei Romæ quàm optima conductoreretur, & copiarum non solum ipsi sed etiam comitibus ejus publicè præberentur. In eoque excipiendo tota urbs unius humani amici vultum habuit. [*Liv. lib. 45. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.*]

Magno comitatu urbem ingressus, ad forum à portā tribunālque Q. Cassii prætoris perrexit: concursūque undique factō, Deos qui urbem Romam incolerent, Senatūque & populum Romanum salutatum se dixit venisse: & gratulatum quod Persea Gentiumque regem vicissent; Macedonibusque & Illyriis in ditionem redactis, anxissent imperium. Quum Prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deūm urbemque & hospites amicōsque viseret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæstor. Tertio post die Senatum adiit, victoriam gratulatus est, merita sua in eo bello commemoravit; petiit ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, & Præneste unam Fortunæ liceret: ea vota pro victoriā populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur: agerque sibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum à populo Romano Galli possiderent, daretur. Filium postremo Nicomedem Senatui commendavit. Omnium qui in Macedoniā imperatores fuerant, favore est adjunctus. Itaque cætera quæ petebat concessa: de agro responsum est, legatos se missuros ad inspiciendum, an ager ille populi Romani fuisset nec cuiquam datus. Facile Nicomedis commendationem se accipere. Quantā curā regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem esse. (cui nuper regnum ab Antiocho invadente, suā autoritate conservarat.) Jussum est etiam, ut victimæ aliæque quæ ad sacrificium

F 3

perti-

pertinerent, seu Romæ seu Præneste immolare vellet, Regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur; & ut ex classe quæ Brundusii esset, naves longæ 20 assignarentur, quibus uteretur: donec ad classem dono datam ei Rex pervenisset, L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sumptumque ipsi & comitibus præberet, donec navem conscendissent. Mirè lætum & eâ benignitate in se populi Romani Regem fuisse ferunt: munera sibi data ipsum renuisse, filium iussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusiâ Romani scriptores retulerunt. [*Liv. ibid.*]

Polybius & alii Græci, quum veniret in Curiam, summisisse se illum scribunt, & osculo limen Curiae contigisse; & Deos Servatores suos Senatum appellasse, aliâque orationem non tam honorificam audientibus quàm sibi deformem habuisse: atque ob hanc ipsam summam vilitatem responsum à Senatu benignius accepisse. [*Id. ibid. Polyb. legat. 97. Diodor. Sicul. legat. 22. Dio, legat. 22. vel 23.*] Moratus autem circa urbem 30 haud amplius dies, in regnum est profectus. [*Liv. fin. lib. 45.*]

Secundum hæc fama est allata, Eumenem regem Romam advenire. Qui quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus iudicatus videretur si exclusus esset, aut liberatus crimine si admitteretur; lex in commune lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret. [*Polyb. legat. 97. Liv. lib. 46.*] Deinde certiores facti Eumenem Brundisium in Italiam appulisse; Quæstorem ad eum miserunt, qui decretum hoc ei afferret, & dicere eum juberet, Ecquid ope Senatus in aliquo esset ei opus: quod si Patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quam primum Italiâ excederet. Rex habito cum Quæstore colloquio, intellectâ Senatus voluntate, verbum nullum commutavit, nullâ re opus habere se confirmans. Hoc pacto, non solum ne Eumenes Romam veniret, sed etiam aliud quid quod ad rem eorum faciebat, Romani consecuti sunt. Nam quum ingens regno Pergameno periculum à Galatis immineret: non erat dubium quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem, amicis quidem omnibus illius animi conciderent; Galatæ verò duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. Atque hæc ineunte hyeme sunt facta. [*Polyb. ibid.*]

Mattathias filios suos ad pietatis studium & fortitudinem in Lege Dei constanter defendendâ cohortatus, Simonem ut consiliarium & patrem eis commendavit, Judam verò Maccabæum ut belli ducem: utpote robore valentem à juventute suâ. Deinde eis benedicens, mortuus est anno regni Græcorum 146°. postquam annum unum miseræ & exulanti turbæ præfuisse. Et sepeliverunt eum filii ejus in sepulchris patrum suorum in Modin: & planxerunt eum omnes Israëlitarum planctu magno. [*I Maccab. II. 49.—70. Joseph. lib. 12. cap. 8, 9.*]

Judam Maccabæum, in locum patris succedentem, adjuvabant omnes fratres ipsius, & omnes qui adhæserant patri ipsius. [*I Maccab. III. 1, 2.*] Qui latenter introeunt in vicos, adhortabantur cognatos; & eos qui permanferant in Judaismo assumentes congregaverunt sex viro-

4548 166

virorum millia. Et invocârunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, miseraretur templum ab hominibus impiis profanatum & urbem perditam, & sanguinem ad se clamantem exaudiret: ac recordatus iniquæ perditionis infantium innocentium, & blasphemiarum quæ prolata fuerant in nomen ipsius, odium suum in scelestos ostenderet. [*II Maccab. VIII. 1, 4.*]

Interim Antiochus Epimanes, cum de ludis ab Æmilio Paulo in Macedoniâ peractis audivisset, ac vellet largitionis magnificentiâ Paulum superare; legatos speculatoresque in civitates misit, qui ludos denuntiarent ab ipso ad Daphnem juxta Antiochiam exhibendos: ita ut ex universâ Græciâ (ut Polybius) vel ex omnibus orbis partibus (ut Diodorus narrat) ad spectaculum illud viri celeberrimi certatim concurrerent. Pompæ verò ordinem, in Historiarum suarum libro 31°, ita descripsit Polybius.

Præbant hominum ætate florentium millia quinque, Romanorum instar armatorum, cum hamatis loriceis. Sequebantur continenter Myi totidem. Ab his Cilicum tria millia, levis armaturæ, expeditorum, cum aureis coronis. Post hos Thracæ totidem, Galatarum quinque millia, & præterea quidam cum argenteis scutis. Post hoc deinceps gladiatorum paria 240. Horum à tergo fuerunt, Pisæis quidem vel Nisæis potius (ut doctissimus Casaubonus locum emendavit) equis insidentes mille, plebeiis verò ter mille: & horum complures cum phaleris ac coronis aureis, cum argenteis alii. His succedebant focii & amici, equites circiter mille: omnes cum aureis phaleris. Conjuncta cum iis fuit amicorum ala, numero illis par, & ornatu. Præter hos delecti 1000 progressi sunt: quos secutum est appellatum *agema*, præstantissimus equitum ordo, circiter 1000. Postremum agmen clauderant equites cataphracti 1500. quod & viri & equi armis operati essent, ita dicti. Omnes isti prædicti paludamenta purpurea habebant: quidam etiam auro texta, & animantium imaginibus picturata. Post hæc, centum currus sex equis junctis processerunt, quadrigæ verò 40. Erat præterea junctorum currus, & biga. Sigillatim verò 36 elephantum sine ordine subsequerantur.

Adolescentes puberes circiter 800 coronas aureas habentes processerunt, boves opimi circiter 1000, mensæ sacræ ferme 300, elephantorum dentes 800. Omnium quotquot apud homines vel creduntur vel dicuntur esse dii aut dæmones, atque adeo heroum idola ferebantur: alia inaurata, alia stolis aureis induta, adjectis his omnibus cum ornatu sumptuoso elogiis ac sententiis, traditæ de illis historiæ congruentibus. Additæ sunt his & imagines Noctis, Dei, Terræ, Cœli, Auroræ, & Meridiei. Dionysii, qui regi fuit ab epistolis, pueri mille in eo pompæ ductu incedebant, argenteis vasis onusti, quorum nullum minus pendebat mille drachmis: Regis autem 600 pueri illos consequebantur, aurea vasa sustinentes, et hos mulieres circiter 200, ex aureis urnis spectatores unguentis respergentes. Post quas mulieres 80 in lecticis aureos pedes habentibus vehantur, atque in argenteos pedes habentibus 500 sedentes; magnâ impensâ cultæ ac exornatæ. In pompâ hæc splendidissima fuerunt.

Post

Post eam, ludi & gladiatoria certamina & venationes per dies 30 sunt celebrata: quo toto tempore diversi generis unguentorum facta est omnibus qui in gymnasium certaturi venirent, à Rege copia. Eum in usum quindecim labra aurea erant posita crocino unguento plena; totidemque cinnamomino & nardino. Ea unguenta primis quinque diebus sunt data: parique munificentia reliquis deinceps diebus, telinum, amaracinum & liliacium. Ad epula sternerantur convivis alinum, quando mille triclinia, aliquando mille quingenta, apparatu sumptuosissimo. Quæ omnia sic absoluta & exculta sunt partim iis quibus in Ægypto (perfidè violato fœderis pacto) Philometorem regem adhuc puerulum defraudaverat, partim iis quæ ab amicis collata sunt, partim ex spoliis plurimorum templorum quæ expilaverat. [Polyb. apud Athenæum, lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.]

Sed magnitudinem hujus apparatus; quæ ipse Rex per se obibat vitem atque indecoram reddiderunt. Modico enim vectus cantherio ultro citroque pompæ adequitans, illos progredi, hos subsistere jubebat; alios, prout erat libitum, ordinabat: adeo ut si quis diadema ei detra-xisset, nemo Regem esse illum crediturus fuerit, qui ne mediocris quidem atque honestioris ministri speciem præ se ferret. Jam verò in publico epulo, ad coenaculorum aditus subsistens, alios introducebat, alios in lectis cõponebat. Ministris qui fercula portabant dux ipse præibat; & circumambulans, modò adfidebat, modò humi accubabat: nec raro aut buccam interim aut poculum è mensâ deponens, exiliebat discurrebatque. Coenaculum etiam circumlustrans, propinatos sibi nunc ab his nunc ab illis calices stans hauriebat: & cum his, qui festivis narrationibus convivas exhilarabant, ludibundus jocabatur. Quin & producto in longum tempus convivio, cum multi jam excessissent, ipse totus coopertus à mimis allatus est, humique depositus, velut unus quidam ex suis confortibus. Tandem verò velut symphoniam excitatus surrexit & saltavit, atque cum ridiculis scurris histrionem egit: adeo ut præ pudore cuncti ex convivio diffugerent. [Polyb. ibid. & eum secutus Diodor. Sic. in Excerptis Valesii, pag. 321.]

Peraçto demùm ludicro, legatus mox venit ad Antiochum Tiberius Gracchus, ad exploranda Regum consilia & rerum statum à Senatu missus: quem eâ dexteritate atque humanitate excepit Rex, ut non solum moliri cum res novas nihil suspicaretur, aut ullum signum animadvertenter animi propter illa quæ Alexandria acciderant subalienati; sed etiam omnibus se opponeret, qui ejusmodi aliquid dicerent. Nam & aulâ cessit legatis Romanis Antiochus, & ipso propè diadema: quum tamen ad eos voluntas ejus non inclinaret, sed animo esset à Romanis alienissimum. [Polyb. legat. 101. & 109. Diodor. Sic. in Excerptis Valesii, pag. 322.]

Dum ludicris suis Daphnæ vacabat Antiochus, seridè in Judæâ rem-gessit Judas Maccabæus. A fratribus enim impigrè adjutus, ejecto hoste & impiis tribulibus necatis, à præteritis piaculis eam terram purgabat. [Joseph. lib. 12. cap. 9.] Civitates & vicos ex improvviso veniens succendebat, & commoda loca occupans non paucos hostium in fugam vertebat; maximè noctium adjumento ad hujusmodi infidias

usus:

usus: adeo ut de fortitudine ejus fama ubique personaret [I Maccab. III 8, 9. II Maccab. VIII. 6, 7.]

Legatis qui à Galatis ex Asiâ Romam sunt missi concessit Senatus, ut suis legibus uterentur: si modò intra habitationes proprias sese continerent, & extra fines armari non prodirent. [Polyb. legat. 102.]

Pytho legatus à Prusiâ Bithyniæ rege Romam missus, de Eumene rege Senatus est conquestus, quod fines suos depopularetur & quædam loca sibi adimeret: accusans eum insuper, quod à Galatiâ omnino non abstineret, nec Senatus decretis morem gereret; sed eos quidem qui ipsius partes sequerentur aleret omnibusque rebus orna-ret, eos verò qui Romanæ partis erant & ex Senatus decretis administari Rempublicam cupiebant humiliores redderet. Aderant & à civitatibus Asiaticis nonnulli qui eundem accusabant, & initam ab eo societatem cum Antiocho contra populum Romanum significabant. His auditis Senatus, neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit; Eumeni atque Antiocho diffidens. Galatis interim aliquid semper deferebat, & in libertate vindicandâ adjuvabat. [Id legat. 104. Liv. lib. 46.]

Astymedes Rhodiorum legatus, patriæ causam Romæ coram Senatu agens, oratione magis moderatâ quàm in priore legatione est usus. Omissâ enim criminatione aliorum, id unum egit, ut satis poenarum suos dedisse ostenderet & longè supra delictum. Ubi institutâ particulari detrimentorum quæ Rhodii passi fuerant enumeratione, præcipuam eorum calamitatem illam fuisse dixit, quod portus vectigal amisissent: quum & Delum Romani jussissent esse immunem, & populo libertatem ademissent statuendi, sicut antè faciebat, tum de portorio tum de cæteris publicis rebus: ita ut portorium, quod superioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, nunc ad centum quinquaginta millia vix pervenerit. Cùmque ipsis liquidò constaret, paucorum culpâ id delictum fuisse admissum, eosque adeo omnes à populo supplicii fuisse affectos, ne in susceptâ irâ erga illos qui nihil deliquerunt inexorabiles permanerent, sed in pristinam gratiam & benevolentiam illos reciperent, oravit. Hoc enim esse quo nunc patriæ esset opus, non autem belli & armorum ullam societatem. Visâque est omnibus illius oratio præsentî Rhodiorum statui convenire. Et quum Tiberius Gracchus, nuper ex Asiaticâ legatione reversus, primum quidem omnibus Senatus decretis à Rhodii fuisse obtemperatum, deinde omnes capitis fuisse damnatos quorum operâ alienatus populus fuerat à Romanis, renuntiasset: dicentibus contra-rium os obruravit, & ut societatem Romani cum Rhodiis inirent per-vicit. [Polyb. legat. 104.]

De Eumenis verò & Antiochi consiliis nihil certius Senatui renun-tiare Tiberius potuit, illis quæ jam antè quàm Româ proficisceretur, cognoverat. Adeo comitate suâ Reges in mutuis congressibus cum sibi adjunxerant. [Id legat. 105.]

Apollonius Samariæ præfectus, ex gentibus & Samaritanis magno collecto exercitu, contra Judæos pugnavit. Quem percussus Judas Maccabæus occidit: cecideruntque vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

G

Cepitque

Cepitque Judas spolia eorum, & inter ea gladium Apollonii, quo deinceps in bello ipse semper est usus. [I Maccab. III. 10, 11, 12. Joseph. lib. 12. cap. 10.]

Audiens verò Seron Coeleſyriæ præfectus Judam, multis undique ad eum confluentibus, magnas circa se copias habere; contractis quibus præerat militibus, adjunctis etiam impiis Judæorum perfugis, ad ascensum Beth-horonis in Judæâ castra posuit. Ubi à Judâ Maccabæo contritus est Seron & exercitus ejus: cæsisque ex eis circiter 800 viris, reliqui in regionem maritimam ad Philistæos fugâ se receperunt. [I Maccab. III. 13, — 24. Joseph. ut sup.]

3839

Id ubi compertum est Antiocho, irâ succensus, congregavit copias omnes regni sui; & dato eis in annum stipendio, mandavit ut paratæ essent ad omnem usum. Quo stipendio numerato, vidit thesauros suos exhaustos deficere. Nam deficientibus Judæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua pensitaverant, & Græcis præterea urbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis, (nam ne Gentibus quidem ille pepercerat, sed deferere inveteratas superstitiones & ad unum ritum deducere tentaverat) vestigalia plurimum imminuta sunt. Veritusque ut non haberet quod sufficeret ad ejusmodi sumptus & donaria, quæ dederat antea liberali manu (ut abundaverat supra reges priores largitate donorum:) de profectione in Persidem cogitare coepit; ut acciperet tributa regionum illarum, & congregaret pecuniam multam. [I Maccab. III. 27, — 31. Joseph. lib. 12. cap. 11. Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.]

Eò profectionis Antiochus, Lyſiam regii generis hominem regionibus inter fluvium Euphratem & terminos Ægypti positus præfectum, & filii sui Antiochi (Eupatoris) curatorem in Syriâ reliquit: & tradito ei dimidio exercitus universi cum elephantis, Judæorum nomen funditus delere jussit, & eorum regionem dare alienigenis incolendam. Cum reliquo exercitu ipse profectionis Antiochiâ (juxta Daphnem) anno regni Græcorum 147. trajecto Euphrate, regiones superiores peragravit. [I Macc. III. 32, — 37.]

Philippus (quem Hierosolymis Antiochus præfecerat, II Macc. V. 22.) videns Judam Maccabæum brevi ad incrementum pervenisse, Ptolemæo (Dorymenis filio) Coeleſyriæ & Phoeniciæ duci scripsit, ut succurreret Regis negotiis. Ipse verò citò electum Nicanorem Patrocli filium è summis amicis misit, subjectis ei militibus è gentibus omnigenis non paucioribus viciis mille, ut universum Judæorum genus tolleretur: eique Gorgiam adjunxit ducem, rerum militarium peritissimum. [II Macc. VIII. 8, 9.]

Ipsam quoque Ptolemæum filium Dorymenis; ut his suppetias ferret, misit Lyſias: ita ut sub tribus ducibus, Ptolemæo, Nicanore & Gorgiâ, numerarentur 40 millia peditum, & 7 millia equitum. Qui profecti cum universo exercitu suo, castra posuerunt prope Emmauntem in regione campeſtri. [I Macc. III. 38, 39, 40.]

Cumque Romanis tributum deberet Antiochus bis mille talentorum; ex venditione mancipiorum Judæorum illud solvere, constituens Nicanor, mille mercatores è civitatibus maritimis acceſſit, promittens

mittens 90 corpora talento se distraçturus. [II Macc. VIII. 10, 11, 34, 36.] Quorum auditâ famâ, mercatores regionis sumpto argento & auro multo cum ministris suis in castra venerunt, ut Israëlitas servos compararent: & acceſſerunt ad eos copię Syriæ, & regionis al-
lophylorum sive Philistæorum. [I Macc. III. 41.]

Urbe Hierosolymitanâ à suis desertâ, & Templo profanato, Judas Maccabæus in tanto periculo exercitum suum Maspham sive Mirz-pam, è regione Hierosolymorum, duxit: quia ante Templum conditum locus ille orationis fuerat Israël. (Judic. XI. 11. XX. 1. XXI. 5, 8. I Sam. VII 5, 6. X. 17.) Ibi indicto jejunio, ardentibus votis defensionem exiguæ manus (habebat enim secum sex tantum millia, vel septem, ut in Latinis legitur codicibus) adversus tantas hostium vires à Deo peti jussit. Deinde iis qui ædificaverant domos, & desponsaverant uxores, & plantaverant vineas, & formidolosis, juxta Legem (Deuterom. XX. 6, 7, 8.) domum dimissis; aciem in quatuor ordines divisit, & fratres suos Duces eis præficiens, eorum cuilibet 1500 milites ducendos tradidit. Et movens se exercitus, ad austrum Emmauntis castrametatus est è regione hostium. Ubi Judas, omnes studioſè cohortatus ad fortiter pugnandum & mortem pro patriâ divinisque legibus optendam, ad prælium in proximum diem paratos esse jussit. [I Macc. III. 43, — 60. II Macc. VIII. 12, — 22.]

Eâ nocte Gorgias incautos opprimere cogitans, assumptis quinque millibus peditum & mille selectis equitibus, Judæorum castra, ducibus præſidiariis Sionis, adiit. Quo audito Judas, caprâ sapienter opportunitate divisum exercitum invadendi, Emmauntem contra Nicanorem profectus est, dum abesset scientissimus belli Gorgias. Qui cum venisset in castra Judæ noctu, & neminem invenisset, ratus eos fugere, quærebat hostes suos in montibus. Simulac autem illuxit dies, apparuit Judas in campo Emmauntino cum tribus virorum millibus: qui tamen regumenta & gladios non habebant pro voluntate suâ. [I Macc. IV. 1, — 6.]

Judas, animatis ad prælium militibus suis, & tessera eis datâ, D E I A U X I L I O, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore. Facto autem illis adjutore Omnipotente, trucidarunt ex hostibus supra novem millia, vulneraruntque & mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes fugere coegerunt. Fuga verò tam effusa fuit, ut Judæi ab Emmaunte alios usque ad Gazara (quomodo in Græco Maccabaico Bibliothecæ Arundellianæ codice legitur) sive Gadara (ut in Josepho) alios in campos Idumææ, alios in Palæstinam, Azotum & Jamniam usque, persecuti fuerint: novissimis omnibus in eâ cæsis, usque ad tria circiter virorum millia. [Ibid. 8, — 15. II Macc. VIII. 23, 24.]

In his fugitivis fuerunt etiam negotiatores illi, qui nihil de victoriâ dubitantes, regium exercitum secuti spe captivos mercandi, ipsi prædæ fuere. Pecunias enim eorum Hebræi acceperunt, quibus ipsi emendi fuerant: cumque eos multum persecuti essent, receperunt se tempore interclusi. Vesperâ enim à quâ Sabbatum incipiebat appropinquante, quum victi exercitus arma collegissent, & spolia eis detraxissent; sab-

Anno Mundi	44	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		batho vacaverunt, Dei misericordiam ob liberationem tam mirandam celebrantes. [II <i>Macc.</i> VIII.25,26,27.]		
		Judæos ad spolia sese conferentes cohibuit Judas, quod eis dimissio immineret contra Gorgiam, ex irrita expeditione reversum. Cujus copiae in monte statim apparentes, quum ex inflammatorum castrorum fumo alteram exercitus sui partem fugatam percepissent, & Judam cum suis in campo paratum ad prælium viderent, fugerunt omnes in terram alienigenarum. Judas igitur ad castrorum spolia reversus, accepit aurum multum, & hyacinthum & purpuram marinam (à Phœnicum mercatoribus relictas) & divitias magnas. [I <i>Macc.</i> IV. 16.--23.] Ex quibus, parte debilibus, viduis & pupillis erogata, reliqua inter se milites partiti sunt. Communi deinde supplicatione facta, ut servis suis porro propitius esset Dominum rogaverunt. [II <i>Macc.</i> VIII.28,29.]		
		Cum Timotheo & Bacchide Judæi postea congressi, supra viginti millia hostium interfecerunt, munitiones altissimas obtinuerunt, & spolia plurima diviserunt; æquis partibus inter ipsos, & debiles, & pupillos, & viduas, & senes, effectis. Quumque arma eorum collegissent, accuratè omnia comportarunt in opportuna loca: reliqua verò spolia tulerunt Hierosolyma. Philarchen quoque, qui cum Timotheo erat, interfecerunt; virum scelestissimum, & qui multum Judæos afflixerat. Similiter & epinicia ob partam victoriam in patriâ celebrantes, Callisthenem qui sacras portas incenderat, in domunculam quandam confugientem, cremaverunt. Ille verò omnium sceleratissimus Nicanor, gloriosâ veste (quo minus agnosceretur) depositâ, per mediterranea solitarius fugiens, venit Antiochiam; Judæos, propugnatorem habentes Deum, invictos fuisse prædicans. [II <i>Macc.</i> VIII. 30.—36.]		
		Lyfias, ex iis qui effugerant suorum cladem resciscens, confusus est; quod ea non evenissent Israëlitis quæ voluerat, & quæ Rex ipsi mandaverat: [I <i>Macc.</i> IV.26,27.]		
		Sequente igitur anno (regni Græcorum 148 ^o) cum sexaginta millibus leætissimorum peditum & quinque millibus equitum per Idumæam in Judæam irruit. Cui habenti castra ad Bethsuram (in Judææ termino) Judas Maccabæus cum decem millibus occurrit; & invocato prius publicè auxilio Dei, prælium cum hostibus commisit. Ubi cum Lyfias videret Judæos contemptu mortis quasi furentes hostium globos perrumpere, & suos in fugam jam conversos esse, quinque circiter millibus amissis; Antiochiam rediit, novam expeditionem majore apparatu moliturus. [I <i>Macc.</i> IV.28.--35.]	4549	165
		Antiochus Epiphanes adversus Artaxiam regem Armeniorum, qui de Orientis partibus movebatur, expeditione susceptâ, plurimos de ejus exercitu interfecit, ipsumque Artaxiam cepit. [Appian. <i>Syriac.</i> pag.117. & 131. Porphy. apud Hieronym. in <i>Daniel.</i> cap.11.]		
		Cum Prusias Bithyniæ rex Eumenem Pergamenum, Romanis aliâs ob inventas litteras societatis ab eo cum Perseo contra ipsos initæ indices satis suspectum, non solum ipse omni studio accusavisset, sed etiam Galatas & Selgenſes & multos alios Asiæ populos ad faciendum idem impu-		

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	45	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		impulisset: Attalus & Athenæus à fratre Eumene Romam missi, non solum omnia quæ objiciebantur crimina coram Senatu diluerunt; sed etiam honoribus aucti in patriam redierunt. At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem & Antiochum renavit Senatus: sed C. Sulpicius Gallum & Marium Sergium legatos misit, qui de consiliis Antiochi atque Eumenis accuratè inquirerent; nunquid bello necessaria apparerent, ac societatem adversus Romanos junxissent. [Polyb. <i>legat.</i> 106. Diodor. <i>Sicul. legat.</i> 21.]			
		C. Sulpicius Gallus in Asiam delatus, edicta per celeberrimas civitates imprudenter proposuit, quibus jubebat ut quicumque Eumenem regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præstò esset. Ipse cum Sardes venisset, positâ in gymnasio sellâ, per decem dies audiendis accusatoribus vacavit, omnis generis probra ac convicia in Regem libentissimè admittens, omnemque criminandi ansam amplectens; quippe qui ingenio esset vano, atque ex dissensione cum Eumene gloriam captaret. [Polyb. <i>lib.</i> 31. in <i>Excerpt. Valesii.</i> pag.145.]			
		Judas Maccabæus & fratres ejus, quum primum se viderunt ab hostibus quiescere, cum castris universis ascendentes Hierosolyma, templum & civitatem (exceptâ arce Sionis) receperunt. Aras autem quæ per forum ab alienigenis fuerant constructæ & delubra demoliti sunt. Imperavitque Judas certis hominibus ut oppugnarent eos qui erant in arce Sionis, donec Templum emundaret; cujus conspecta desolatio vehementissimum luctum omnibus præsentibus concitaverat. [I <i>Macc.</i> IV.36.--41. II <i>Macc.</i> X.1,2.]			
3840	a.	Sacerdotes legis studiosi, à Judâ delecti, mundaverunt Sanctuarium; lapides contaminatos in locum immundum extulerunt, altare holocausti à gentibus pollutum demoliti sunt, (lapidibus illius in monte domus Dei repositis, donec veniret Propheta qui doceret quid illis fieri oporteret) ex integris lapidibus & ferro intactis juxta Legem (<i>Deuteronom.</i> XXVII.5,6.) altare novum priori simile extruxerunt, Sanctum & Sanctum Sanctorum instaurarunt, atria sanctificaverunt, factisque novis instrumentis sacris, intulerunt candelabrum & altare suffituum & mensam in Templum. Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas candelabro impositas, & imposuerunt mensæ panes propositionis, extenderuntque vela; & consummaverunt omnia opera quæ curaverant. [I <i>Macc.</i> IV.42.--51. II <i>Macc.</i> X.3.]			
		Tum surgentes manè 25 ^o die mensis 9 ⁱ (Cisleu vel Chasleu dicti,) anno regni Græcorum 148, quum lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium ex lege in altari holocaustorum novo, [I <i>Macc.</i> IV.52,53. II <i>Macc.</i> X.3.] biennio, postquam Judas patri Mattathiae in principatu successerat: justo verò triennio, postquam à gentibus ibi sacrificari coeptum est. Eodem enim ejusdem mensis die, & ab illis vetus altare contaminatum, & à Judâ novum dedicatum fuit. [I <i>Macc.</i> IV.54. II <i>Macc.</i> X.35. Joseph. <i>lib.</i> 12. cap.11.]			
		Celebrata autem est Dedicatio illa canticis, & citharis, & cinyris, & cymbalis, cum lætitiâ magnâ. Et universus populus ceciderunt proni in terram, & adoraverunt, & benedixerunt Deo coeli, qui prosperum successum eis dederat; rogantes cum, ne ampliùs in ejusmodi			
		G 3			malâ

Anno Mundi	46	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Juliane	Anno ante Christum
		mala incident; sed si quando etiam peccarent, ut ab ipso cum benignitate corripere, ac non blasphemis barbarisque gentibus traderentur. Et celebrantur dedicationem altaris per dies octo: obtuleruntque holocausta cum lætitiâ, & sacrificium salutis (sive pacificum) & laudis. Et ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis & scutulis: & instaurarunt portas & pastophoria (sive conclavia ad latera Templi posita,) feceruntque eis januas. [I Macc. IV. 54,--58. II Macc. X. 4, 6.]		
		Deinde statuit Judas ejusque fratres & tota ecclesia Israël, ut in totâ Judæorum gente quotannis agerentur dies dedicationis altaris per dies octo, à 25 mensis Chasleu, cum lætitiâ & gaudio. [I Macc. IV. 59. II Macc. X. 8.] postquam ipsi dies illos octo egissent ad formam festi Tabernaculorum; recordantes, quod non ita pridem solennitatis illius tempore in montibus & speluncis ferarum modo delituisse. Quapropter thyrsos & ramos pulchros & palmas ferentes, hymnis canebant ei qui prosperum illis successum dederat ad purificandum locum suum. [II Macc. X. 6, 7.] Unde & in litteris Senatus Hierosolymitani ad Judæos Agyptios appellatur isti dies Scenopægiæ sive Tabernaculorum mensis Chasleu. [II Macc. I. 9, 18.] In Evangelio, Johann. X. 22. <i>Enchiridion</i> nominantur: à Judæis etiam <i>Luminum</i> festivitas, vel quod præter opinionem tanta religionis libertatisque propemodum extinctæ lux illis affulisset, (ut in lib. XII. Antiquit. cap. 2. Josephus innuit,) vel <i>ἡμέρῃς λυχνιαῖς</i> , quod & tunc lucernarum lumen Templo restituerent, (I Macc. IV. 49, 50. & II Macc. X. 3.) & ad hunc usque diem in Synagogis suis hos dies peculiari lucernarum apparatu celebrare in more illis sit positum.		
		Eodem quo Templum instaurarunt tempore, etiam in monte Sionis circumquaque muros altos & turres munitas ædificaverunt; ut hostes (præsidarios illos præcipue in arce positos) cohiberent, ne Templum suum excursionem infestarent. Bethsuram quoque, quinque tantum stadiis inde distantem, (II Maccab. XI. 5.) muniverunt; ut ex adverso Idumææ populus haberet præsidium. [I Macc. IV. 60, 61. cum VI. 7, 26.]		
b.		Quum audissent gentes in circuitu ædificatum esse altare dedicationis sanctuarium, ægerrimè id tulerunt: ineuntesque consilium de tollendo genere Israëlítico, eos qui inter ipsas debebant cœperunt occidere. [I Maccab. V. 1, 2.]	4550	164
		Antiochus Epiphanes, superiores (ultra Euphratem) regiones peragrans, audivit in Persiâ Elymaidis urbem (à secundi libri Maccabæici scriptore <i>Perseptolus</i> nominatam) illustrem fuisse divitiis, & in eâ Templum (quod <i>Elymaæ Veneri</i> dicatum tradit Appianus, in Syriacis pag. 131. <i>Diuna</i> verò in Elymaide, Polybius & Diodorus, apud Josephum, lib. 12. cap. 13. & Hieronymum in Daniel. cap. 11. cum Excerptis Valesii, pag. 145.) fuisse opulentissimum; ibique fuisse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, ab Alexandro magno Philippi filio relicta. Cùmque ille, prædiæ avidus, urbem & sanum disipere vellet; cives, armis correpti, eum fugaverunt & turpiter gradum inde referre cœgerunt. [I Maccab. VI. 1,--4. II Maccab. IX. 1, 2.]		
		Quum		

Anno Mundi	Imperium Macedonum.	47	Anno Periodi Juliane	Anno ante Christum
	Quum autem esset ad Ecbatana, de re à Nicanore & Timotheo in Judæâ malè gestâ ad eum perlatus est nuncius: indeque Babylonem versus iter faciens, in finibus Persidis etiam de Lysæ ingenti exercitu ibidem fugato, de Jovis Olympii idolo ab æde Hierosolymitana sublato, de Sanctuario & Bethsurâ munitione firmatis, similiter audiit. Itaque furore percitus arbitrabatur etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Judæos se retorsum: ac propterea aurigam jussit indefinenter pergentem profectionem perficere, superbè jactans, coemeterium Judæorum se effecturum Hierosolyma, quum illuc veniret. [I Macc. VI. 4,--7. II Macc. IX. 3, 4.] Quò referenda & illa Taciti, de gente sanctâ improbè sentientis, in libro Historiarum V. <i>Rex Antiochus demere superstitionem, & mores Græcorum dare admixtus, quo minus seditam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est.</i>			
	Vix superbum sermonem finierat Antiochus, cum apprehendit eum immedicabilis viscerum dolor, & acerba intestinorum tormenta. Nec magis tamen animo sanior illâ ægritudine corporis effectus, furorem adhuc in Judæos spirans, accelerari profectionem jussit. Sed dum magno currus ageretur impetu, ex eo ille decidit; gravique casu omnia corporis membra distorta & collisa sunt. Cùmque è terrâ elevatus gestatorio ille portaretur, de corpore ejus vermibus scaturientibus, viventis carnes deciderunt: ita ut ob intolerabilem odoris gravitatem nemo exportare illum posset, eoque putore totus gravaretur exercitus. [II Macc. IX. 5,--10.] Unde iter Babylonicum intermittere coactus, in Persidis opido Tabis substitit: ut ex Polybio [in Excerptis Valesii, pag. 144.] & Hieronymo [in cap. 11. Danielis,] intelligitur. ubi lecto affixus, complures dies hæsit, [I Macc. VI. 8, 9.] <i>φθῶν</i> & tabe diffuens. [Appian. Syriac. pag. 131.]			
c.	A vernæ tempestatis exordio inuit annus regni Græcorum CXLIX, in primo Maccabæorum libro usurpatus.			
	Quum brevi se moriturum arbitraretur Epiphanes, convocatis omnibus amicis suis, agnovit ob injurias Judæis illatas dira illa se pati, & nunc perire dolore magno in terrâ peregrinâ. [I Macc. VI. 10,--13.] Quumque ne suum quidem odorem posset perferre, dixit, <i>Fustum esse Deo subijci, eumque qui mortalis esset non paria Deo arroganter sapere.</i> Et orans Dominum, vovit se Hierosolymitanis & Judæis omnibus <i>αὐτονομίαν</i> concessurum, (ut suis deinceps legibus propriisque institutis liberè uterentur,) Templum elegantissimis donariis ornaturum, sancta vasa omnia quamplurimum aucta redditurum, convenientes ad sacrificia sumptus ex redditibus propriis suppeditaturum, Judaicæ religioni ipsum se additurum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei. Sed quum nequaquam laboriosi dolores desinerent; benevolentissimis ad Judæos scriptis litteris, deprecatus eos est, ut sibi & filio suo Antiocho, quem (patris exemplo) vivens regem jam designaverat, fidem servarent. [II Macc. IX. 11,--27.]			
	Tum vocans Philippum amicum, qui cum ipso fuerat educatus, (ὁ <i>ὀντοπος</i> αὐτῆς, ut in II Macc. IX. 29. appellatur) constituit eum super totum regnum: & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum; ut adductum filium suum Antiochum (ex Antiochiâ, ubi eura cum Ly-			fiâ

fiâ reliquerat) enutritur (utpote novennem adhuc, ut ex Appiano antea notatum) ad regnandum. Ita mortuus est rex Antiochus, anno regni Græcorum 149. [I *Macc.* VI. 14, 15, 16.] obitu miserrimo, in terrâ peregrinâ, in montibus. [II *Macc.* IX. 28.] Paratacenis sc. circa Babyloniam: ubi *Tabas* opidum fuisse, ex Curtii libro 5° docet hic Grotius. de quo Polybius, libro 31. [*in Excerptis Valesii, pag. 144.*] *Ἐν Τάβας τῇ Περσίδι ἐξέλιπε τὸν βασιλέα, ὡς ἦν αἱ φασί, ὅς τ' ἦν ἀπὸ τῆς ἐπιπορευούσης τῆς δαυρνίου καὶ τῆς περσικῆς (Ἀρμενίας) ἐπὶ τὴν Περσίαν.* Et ex Polybio quidem & Diodoro refert, in Danielis cap. 11. scribens Hieronymus, Antiochum quibusdam phantasiis atque terroribus versum in amentiam, ac postremum morbo interisse, quia templum Diana violare conatus esset. quum miser ipse coram amicis omnibus mala ista se passum fuerit professus; quod ex Hierosolymitano templo omnia vasa aurea & argentea abstulisset, & misisset qui tollerent e medio habitantes Judææ sine causa. [I *Macc.* VI. 12, 13.]

Mortui cadaver exportavit Philippus: qui etiam metuens filium Antiochi ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit. [II *Macc.* IX. 29.] copias sibi comparaturus contra Lyfiam: qui, Epiphanis morte cognitâ, Antiochum filium ejus pro eo in regnum suffecit, quem adolescentem educaverat, eumque *Eupatorem* nominavit. [I *Macc.* VI. 17.] Quo cognomento à Syris, propter patris virtutem, fuisse eum compellatum scribit Appianus: puerum à Lyfiâ educatum fuisse, etiam confirmans. [*in Syriac. pag. 117.*]

Antiochus Eupator, suscepto regno, Lyfiam universi regni præfecit negotiis, speciatim verò Coelesyriæ & Phœnicie primarium ducem eum constituit. Ptolemæus enim Macron, Dorymenis filius, qui eo munere sub Antiocho Epiphane functus fuerat, (II *Macc.* VIII. 8. cum I *Macc.* III. 38.) quum jus Judæis conservare studeret, consideratâ injuriâ quæ ipsis facta fuerat, & res illorum cum pace transigere conaretur; ob hoc apud Eupatorem ab amicis accusatus, & quod Cyprus fidei suæ à Philometore commissam Antiocho Epiphani tradidisset proditor identidem appellatus, hausto veneno vitam finivit. [II *Macc.* X. 11, 12, 13.] Cujus hoc apud Polybium [*in Excerptis Valesii, pag. 126.*] extat elogium. *Πτολεμαῖος ὁ ἑσπερῆος ὁ καὶ Κύπρον ἰδανεύς Αἰγυπτιακὸς γένονεν, ἀλλὰ νυνεχὲς καὶ ἀδακνύς. Ptolemæus præfectus Cypri nullâ re Ægyptius fuit, sed prudens ac strenuus inprimis.*

Gorgias verò, cum esset dux locorum circa Judæam milites habebat mercede conductos & quotidie contra Judæos bellum fovebat. Et huic conjuncti etiam Idumæi opportunas munitiones obtinentes exercebant Judæos; & apostatas Hierosolymis profugos excipientes, bellum ducere tentabant. [II *Macc.* X. 14, 15.]

Judas igitur Maccabæus in Acrabbatenâ Idumææ regione cum filiis Esau, qui Israëlitas circumfederant, bellum gessit: & impetu in munitiones eorum facto, loca obtinuit, non minus viginti millibus interemit, & cepit spolia eorum. [I *Macc.* V. 3. II *Macc.* X. 16, 17.]

Et recordatus est malitiæ filiorum Bæanis, qui populo insidiati fuerant per vias. Hi cum novem millibus in duas munitissimas turres confuge-

confugerunt, quæ habebant omnia ad obsidionem ferendam necessaria. Ipse igitur Maccabæus ad loca quæ magis perurgebant secedens, fratrem suum Simonem cum Josepho & Zacchæo ad obsidionem illorum reliquit. Verum qui cum Simeone aderant, pecuniæ avidi, acceptis ab iis qui in turribus erant 70 drachmarum millibus, permisérunt quosdam elabi. Quod resciscens Maccabæus, proditores illos coram populi principibus convictos interfecit: & confestim duabus turribus occupatis, eas cremavit, & internecione in eis delevit plusquam viginti millia. [I *Macc.* V. 4, 5. II *Macc.* X. 16, — 23.]

Inde ad Ammonitas transiit: ubi reperit manum fortem, & populum multum, cum Timotheo duce ipsorum. Et commisit cum eis prælia multa, & percussit eos: captæque Jazer & pagis ejus, reversus est in Judæam. [I *Macc.* V. 6, 7, 8.]

Timotheus, qui prius à Judæis superatus fuerat, congregatis exteris copiis quamplurimis, & equitibus non paucis ex Asiâ collectis, advenit quasi armis Judæam capturus. Maccabæus verò & qui cum illo erant, post gravem humiliationem & divini nominis invocationem Hierosolymis excedentes, procul ab urbe cum illis congressi sunt: & coelestibus quorundam equitum pro se pugnantium apparitionibus confirmati, 20500 pedites & 600 equites interfecerunt. Ipse verò Timotheus in munitissimum præsidium, *Gazara* dictum, ubi frater ejus Chæreas dux erat, confugit: eoque demum expugnato, è foveâ quâdam in quâ se occultaverat eductus, simul cum fratre & Apollophane jugulatus est. [II *Macc.* X. 24, — 38.]

Trocmi, Galatarum gens, Cappadociam frustra aggressi, cum nullam illius partem occupare potuissent, ad Romanos confugientes, regem Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. A quibus ad Regem missa est legatio: cujus princeps erat Marcus Junius. [*Polyb. legat. 108.*]

3841
4.

Ab autumno iniit annus æræ Contractuum sive Dhilkarnain, à secundi libri Maccabæorum collectore receptæ, CXLIX. æræ verò Chaldæorum, in Principum Rescriptis [*ibid. cap. XI.*] & magnâ Prolemæi Syntaxi [*lib. 9. cap. 7. & lib. 11. ca. 8.*] usurpatæ, annus CXLVIII. qui & Sabbaticus fuit.

Gentes quæ erant circa regionem Galaatidem congregatæ sunt adversus Israëlitas qui erant in finibus ipsorum, ad tollendum eos è medio. Et ex Tubienis Judæis, terram Tobi (*Judic. XI. 3.*) incolentibus, circiter mille viros interfecerunt: & captivas abduxerunt uxores & liberos, cum ipsâ suppellectile eorum. Cumque illi Galaatidos Israëlitarum in Dathema munitionem confugissent: Timotheus (alius ab illo quem cum fratre Chæreâ occisum fuisse jam diximus) ad eos obsidendos cum exercitu perrexit. Eodémque tempore & alii ad perdendos Galilæos è Prolemaide, Tyrôque & Sidone, atque universâ Galilæâ alienigenarum, convenerunt. [I *Maccab.* V. 9, — 15.]

Galaaditis & Galilæis tempestivum auxilium à Judâ & fratribus ejus expetentibus, ille cum populo Hierosolymis deliberatione habitâ in tres partes copias suas divisit: Simoni fratri ter mille viros ad Galilæos, sibi & Jonathani fratri octies mille ad Galaaditas liberandos, H
depu-

deputavit: residuum exercitum cum Josepho Zachariæ filio & Azariâ ducibus populi ad Judææ custodiam reliquit; mandato dato, ne cum gentibus committerent prælium, donec ipsi reverterentur. [*Ibid.* 16, --20.]

Profectus igitur in Galilæam Simon, cum gentibus multa commisit prælia, persecutusque est eas usque ad portas Ptolemaidis: & ceciderunt ex illis circiter tria millia virorum, quorum accepit spolia. Et assumens qui erant in Galilæâ, & in Arbattis (ארבט) h. e. locis planis & campestribus) cum uxoribus & liberis, & quæcunque illis erant, abduxit in Judæam cum lætitiâ magnâ. [*Ibid.* 21, 22, 23.]

Priusquam verò Judas ad Galaaditæ pervenisset, multi eorum comprehensi sunt in Bosfora, Bosor, Alemis, Chasphor; Maced, Carnain, & cæteris urbibus Galaaditis. [*Ibid.* 26, 27.]

Cum Judas & frater ejus, trajecto Jordane, per Arabiam desertam tridui itinere fuissent profecti, Nabatæi pacificè occurrentes narraverunt illis quæ Galaaditis acciderant; ac postridie statuisse hostes, castris locatis contra munitiones, illas capere & omnes qui in iis erant è medio tollere die uno. Unde Judas cum exercitu subito convertit iter per desertum ad Bosor, captâque urbe masculos omnes occidit, acceptisque omnibus eorum spoliis, ipsam incendit. Et abiens inde nocte, ad munitionem usque profectus est. Cumque illucescente die machinæ ad eam oppugnandam admoventur, clamorque civitatis in cælum tolleretur; qui cum Judâ erant procedentes tribus ordinibus à tergo hostium, claxerunt tubis & inclamaverunt oratione. Agnoscentia verò castra Timothei Maccabæum esse, fugerunt à conspectu ejus: percussitque eos plagâ magnâ, adeo ut ceciderint ex illis die illo ad octies mille viri. Post deflexit ad Maspham: eâque captâ, masculos omnes occidit, acceptisque spoliis eam incendit. Atque inde movens cepit Chasphor, Maced, Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis. [*Ibid.* 24, --36.]

Dum Judas & Jonathan essent in Galaaditide, & Simon in Galilæâ ex adverso Ptolemaidis; Josephus Zachariæ filius & Azarias, ad custodiam Judææ relictî, auditis eorum strennis facinoribus, ut & ipsi tale nomen sibi compararent, contra acceptum mandatum ad pugnandum cum gentibus Jamniam exercitum deduxerunt. Egressus verò cum suis ex urbe Gorgias, usque ad fines Judææ eos fugavit: cecideruntque eo die ex populo Israëlítico ad duo millia virorum. [*Ibid.* 55, --62.]

b. Lysias regis Eupatoris tutor & cognatus, regni que negotiis præfectus, ægerrimè ferens ea quæ facta fuerant, congregatis quasi 80 millibus, & equitatu universo, atque 80 elephantis, contra Judæos profectus est: statuens se & Hierosolymam Græcorum habitaculum, & Templi vestigale, & summum Sacerdotium vœnale quotannis effecturum. Judæam igitur ingressus, Bethsuram in munito agro quasi quinque stadiis ab Hierosolymis positam arcâ cinxit obsidione. Cui occurrens, Angelo ducente, Maccabæi exercitus, hostium undecim millia prostravit, & 1600 equites. Reliqui verò omnes, cum ipso Lysia in fugam acti sunt: quorum plurimi vulnerati, armis nudati evaserunt. [*II Macc.* XI. 1, --12.]

Repu-

Reputans secum Lysias damnum quod acceperat, & pro Judæis Deum pugnare intelligens, legatos ad eos de pace misit; æquis ejus conditionibus se consensurum pollicitus, & ut Rex eis amicus esset effecturum. Maccabæus publicæ utilitati consulens, assensit; & scripto per Johannem & Absalomum misso, quid pro Judæis postulare significavit: quæ à Rege concessa sunt omnia. [*Ibid.* 13, 14, 15.] Extant eâ de re litteræ, tum Antiochi regis ad Lysiam, [*Ibid.* 22, --26.] tum ad Judæos Lysia, datæ anno [æra Chaldaeorum] 148, die 24 mensis qui in Græcis codicibus *Dioscorinthius*, in Latinis *Dioscorus* scriptus est. [*Ibid.* 16, --21.] Is autem in anno Chaldaico mensis embolimus fuisse videtur, inter Dystrum & Xanthicum (quo sequentes Regis & Romanorum ad Judæos de eadem pace scriptæ sunt litteræ) interpositus: qui idcirco in editione Græcâ libri Estheræ (in Bibliothecâ nobilissimi Comitû Arundellii conservatâ) mensis *Adar-nisan* & *Dys-tri-xanthici*, apud posteriores Hebræos *Veadar* sive alterius *Adar*, nomen obtinet. Quamquam Syrus noster secundi libri Maccabaici interpres, pro eo, *Tisrin* posteriorem Syrorum hic substituerit.

Anno eodem [æra Chaldaica] 148, mensis Xanthici [item Chaldaici] die 15, ad populum Judæorum datæ habentur litteræ; & ab Antiocho rege, [*II Macc.* XI. 27, --33.] & à Quinto Memmio & Tito Manlio (al. Manio, vel Manilio) Romanorum legatis, qui eo tempore Antiochiam ad Regem proficiscebantur. [*Ibid.* 34, --38.] quos & Lysias, pactionibus hisce peractis, eodem securus est. [*II Maccab.* XII. 1.]

c. Sub veris initium coepit annus regni Græcorum CL, quo primi libri Maccabaici scriptor est usus.

Demetrius Seleuci Philopatoris filius, quum multos jam annos obses Romæ esset detentus, & jam annum ætatis 23 attigisset, à Senatu postulavit ut per populum Romanum in regnum patrium, à patris sui Antiochi Epiphanis filio injustè occupatum, restitueretur: Romam patriam sibi & altricem, omnes Senatorum filios instar fratrum, ipsos Senatores loco patrum esse affirmans. Patres tamen, conducibilis rebus suis existimantes regi Syriam à puero quàm à viro, Demetrium esse detinendum, & puero quem Antiochus reliquerat regnum firmandum, communi consensu decreverunt. Statim verò legatos, Cn. Octavium, Spurium Lucretium, & L. Aurelium, ad regnum illud administrandum ex voluntate ipsius Senatus, miserunt: neminem impedimento fore credentes, Rege puero, & principibus aulæ bene agi secum putantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent; quod futurum existimabant. Cumque audissent multos elephantos esse in Syriâ, & naves aliquot supra definitum Antiocho numerum: legatis mandaverunt, ut & naves comburent, & elephantis nervos inciderent; & uno verbo, regias opes quam maxime possent imminuerent. [*Polyb. legat.* 107. *Appian. Syriac. pag.* 117. *Zonar. ex Dione. Justin. lib.* 34. *cap.* 3.]

Præterea mandatum istis est, ut Macedones inviserent: qui popularis status insolentes, publici concilii usum nullum habebant, & seditiones inter se agitabant. Jussi etiam fuerunt legati, res Galatarum &

H 2

Ariara-

Ariarathis regnum diligenter invifere. [*Polyb. ibid.*] Cum Junio verò & prioribus legatis pro tempore locutus Ariarathes, quòd prolixâ humanitate eos accepisset, fuas ipsius laudes prædicantes dimifit. [*Id. legat. 108.*]

Inter Eupatorem & Judæos inita pax statim rupta est. Ex ducibus enim qui in vicinis locis erant, Timotheus, Apollonius Gennæi filius, Hieronymus, Demophon, & Nicanor Cypriarches, non sinebant Judæos quiefcere. Joppenses quoque non minùs quàm ducentos eorum qui secum habitabant in navigia sua pellectos & in altum perductos submerferunt. [*II Macc. XII. 2, 3, 4.*]

Judas Maccabæus, crudelitate hâc intellectâ, Joppensium portum noctu incendit, & scaphas concremavit, & confodit eos qui illuc confugerant. Accipiens quoque Jamnienfes simile facinus in Judæos secum habitantes patrare voluisse; nocte portum eorum cum classe succendit: adeò ut Hierosolymam usque, 240 stadiis inde distantem, flammæ splendor appareret. [*Ibid. 5, 9.*]

Inde stadiis novem adversus Timotheum proficiscentem Judæ exercitum Arabes Nomades aggressi sunt, non pauciores 5000 peditibus & 500 equitibus. Ubi commissâ validâ pugnâ, superati Arabes, promittentes se & pecora duros & reliquis in rebus fore ipsis adjumento, à Judâ pacem impetraverunt. [*Ibid. 10, 11, 12.*]

Caspin civitatem, ponte munitam & muris circumseptam & promiscuis gentibus habitatam, Judæ milites vi ceperunt: tantâ civium strage editâ, ut adjacens lacus stadiorum duorum latitudinis perfusus sanguine plenus videretur. [*Ibid. 13, 16.*]

Inde profecti stadia 750, Characem pervenerunt ad Judæos qui (Tobi terram incolentes) Tubieni dicebantur. A quibus locis Timotheus re infectâ tum discesserat, præsidio valde firmo ibi relicto. Quod Judæ duces Dositheus & Sosipater aggressi, eorum qui à Timotheo ibi fuerant relicti plures quàm decem mille peremerunt. [*Ibid. 17, 18, 19.*]

Post hæc congregavit Timotheus exercitum alium ex circumjacentibus omnibus gentibus & mercede conductis Arabibus; 120 millium peditum, & 2500 equitum. Dimissisque uxoribus & liberis & apparatu reliquo in locum qui dicebatur Carnion vel Carnaim, (erat enim difficilis obfessu & aditu propter locorum omnium angustiam:) castrametatus est contra Raphon, trans torrentem. Quem prior cum omnibus copiis suis trajiciens Judas, gentes illas omnes fugavit: aliis aliò delatis; adeò ut sæpe læderentur à suis, & gladium mucronibus configerentur. Itaque persecutioni instans maximâ contentione Judas, confodit ex eis ad 30 virorum millia. [*I Macc. V. 37, — 43. II Macc. XII. 20, — 23.*]

Ipse verò Timotheus in agmen Dosithei & Sosipatri incidens, postulavit cum multis veteratoriis artibus, ut se vivum dimitterent; eo quòd multorum & parentes & fratres haberet, quorum nulli parceretur, si ipsum occiderent. Quùmque fidem dedisset ille se eos illæfos restitutum; dimiserunt eum propter salutem fratrum suorum. [*II Macc. XII. 24, 25.*]

Pro-

Progreffus inde Judas ad urbem Carnaim & fanum Atargatæ in eâ positum, quò plurimi confugerant; incenso fano cum omnibus qui in eo erant, & everfâ urbe, jugulavit hominum 25 millia. [*I Macc. V. 43, 44. II Macc. XII. 26, 27.*]

Tunc abduxit Judas omnes Israëlitas qui erant in Galaaditide, cum uxoribus liberisque & supellectili eorum, ut venirent in Judæam. Et venerunt Ephronem usque: quæ urbs magna & munitissima erat in ipso ingressu; in quâ omnium nationum turbæ habitabant, & adolescentibus robusti ad muros constituti eam fortiter propugnabant, ubi denique machinarum telorumque multi apparatus erant. Cùmque per medium ejus Judæ & exercitui ejus necessariò transeundum esset, & excluderent eos cives, atque lapidibus portas obstruerent: oppugnârunt illi urbem totum diem totâque noctem, càmque subjugatam radicitus everterunt; & acceptis spoliis ejus, atque omnibus masculis ad 25 millium numerum gladio interemptis, super occisos per eam transiverunt. [*I Macc. V. 45, — 51. II Macc. XII. 27, 28.*]

Inde trajecerunt Jordanem in campum magnum, ex adverso Bethsanis, [*I Macc. V. 52.*] quæ Græcis dicta est Scythopolis, [*Joseph. lib. 12. cap. 12.*] stadiis 600 distans Hierosolymis. Cùmque in eam irruerent; testantibus Judæis qui illic erant, quâ benevolentia Scythopolitæ in eos usi essent, & quàm benignâ conversatione adversis temporibus, gratias eis agebant, & ut in reliquum tempus erga gentem benigni essent hortabantur. [*II Macc. XII. 29, 30, 31.*]

Judas verò agens extremam aciem, adhortabatur populum in totâ viâ, donec in Judæam venisset. [*I Macc. V. 53.*] Venerunt autem Hierosolyma, quum jam propinqua Pentecoste esset: [*II Macc. XII. 31.*] & ascenderunt in montem Sionis cum lætitiâ & gaudio, obtuleruntque holocausta; eo quòd non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace. [*I Macc. V. 54.*]

Post Pentecosten Judas & fratres ejus, cum 3000 peditum & 400 equitum comitatu, processerunt, cum Gorgiâ Idumææ duce pugnaturi. [*II Macc. XII. 32, 33. cum I Macc. V. 65.*]

In illâ pugnâ pauci ex Judæis ceciderunt: Dositheus verò quidam eques ex turmâ Bacenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam & captum chlamyde fortiter eum abduceret, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei; atque ita scelestus Gorgias effugit in Marisâ. Cùm autem illi qui Eldrin (unum è Judæ ducibus) sequebantur diurnâ pugnâ fatigarentur; invocans Judas Dominum, & incipiens sermone patrio clamorem hymnis conjunctum, Gorgiæ milites ex improvifo aggressus est, eosque in fugam vertit. [*II Macc. XII. 33, — 37.*]

Tum Judas collecto post victoriam exercitu, in proximam civitatem Odollamum venit: ubi superveniente die septimo purificati sabbatum transegerunt. Postridie verò quum Judæ milites corpora illorum qui in pugnâ ceciderant ad sepulturam tollerent, invenerunt sub tunicis cujusque eorum donaria Jamnienfium idolis dicata; quæ Judæis lex (*Deuteron. VII. 25, 26.*) prohibuerat: adeò ut omnibus fieret manifestum, istos propter hanc causam cecidisse. Ad supplicationem

H 3

igitur

igitur conversi sunt, ἀξιώσαντες δὲ ἡγεμόνος ἀμαρτημάτων πλείως ἔχοντες, rogantes ut commissum istud peccatum, perfectè deleteretur, vel (ut codex Arundellianus & Aldina habet editio) ἡξίωσαν μὴ ἄξιον γὰρ ἡγεμόνος ἀμαρτημάτων πλείως ἔχοντες, rogabant ut non propter commissum istud peccatum omnino deleterentur: & collatitiâ pecuniâ duorum (vel trium, ut Græcus Arundellianus & Syriacus meus codex, vel duodecim, ut Latina habent exemplaria) millium drachmarum argenti Hierosolymam missâ, sacrificium pro peccato offerendum curabant. [*Ibid.* 38.—43.]

Deinde progressus Judas cum fratribus suis, debellavit filios Esau in regione [Judææ] meridianâ, & percussit Hebronem cum pagis ejus, & sublata munitione illius turres ejus incendit circumquaque. Inde movit ut proficisceretur in terram Allophylorum, & transivit per Samariam. Quo tempore ceciderunt sacerdotes aliqui in prælio cum vellent strenuè agere, & inconsultò prodissent ad pugnam. Tum deflexit Judas Azotum versus, in terram Allophylorum sive Philistæorum; & evertit aras eorum, & sculpsit deos combustis: cumque cepisset spolia civitatum, in Judæam reversus est. [*I Macc.* V. 65.—68.]

Ibi, quum præsidarii Antiochi milites qui Hierosolymis in arce erant concluderent Israëlitas circa Sanctuarium, studentes illis semper malefacere & firmamento esse gentibus; Judas & totus populus simul obsederunt eos anno regni Græcorum 150. paratis in eos balistis & machinis. Exeuntes verò nonnulli ex eis qui obsidebantur, quibus adhæserunt quidam impii Israëlitarum, Antiocho Eupatori regi, ut Judæorum crescenti potentiâ celeriter occurreret, persuaserunt. [*I Macc.* VI. 18.—27.]

Congregavit igitur Rex omnes amicos suos ducisque exercitus sui & magistros equitum, unâ cum copiis ab aliis regnis & insulis sive oris maritimis advenientibus: ita ut esset numerus copiarum ejus, 100 millia peditum, 20 millia equitum, & elephantum 32 edocti ad prælium. [*Ibid.* 28, 29, 30.] In Maccabæorum verò libro altero legimus, anno 149 (ære contractuum sc.) perlatum esse ad Judam Maccabæum; contra Judæam adventare Antiochum Eupatorem, cum Lysia regni procuratore, habentem copias Græcas 110000 peditum, equites 5300, elephantos 22, & falcatos currus 300. [*II Macc.* XIII. 1, 2.]

His Menelaus Pseudo-pontifex se commiscuit; falsâ spe ductus, dignitatem, cujus titulum tantum gerebat, ab Eupatore se obtenturum. [*II Macc.* XIII. 3.]

Rex Eupator mente efferatus veniebat, pejora quàm sub patre ejus facta fuerant erga Judæos peracturus. Quibus Judas cognitis, præcepit populo, ut die ac nocte Dominum invocarent, ut solito præsidio ipsis adesset. Deinde communicato cum suis consilio, statuit exire obviam Regi; & circa Modin castra posuit. [*II Macc.* XIII. 9.—14.]

Regius interea exercitus per Idumæam profectus, Bethsuram oppugnavit, adhibitis machinis: quas egressi Bethsurani incenderunt, & pugnaverunt viriliter. Judas autem castra movit ad Bethzachariam contra castra Regis. [*I Macc.* VI. 31, 32.] Deinde datâ suis tesserâ, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis electis invadens

noctu

noctu castra hostium, usque ad ipsum Regis Prætorium; ad quatuor virorum millia & elephantem primarium cum his qui superpositi fuerant, interfecit: castrisque metu ac perturbatione repletis, quum jam dies illuxisset, prosperè discessit. [*II Macc.* XIII. 15, 16, 17.]

Rex verò summo mane movit castra impetu Bethzachariam versus: & comparans se ad prælium, elephantis efferendis uvæ & mororum succum ostendi jussit. Singulis verò belluis (per phalanges distributis) tuendis, milleni probè armati pedites & 500 equites sunt tributi: in turribus ligneis quas unaquæque ferebat erant 32 milites, præter Indum qui ducebat eam. Eratque egregius armorum apparatus: ita ut Sole radios in clypeos aureos æneisque vibrante, vicini colles resplenderent. [*I Macc.* VI. 33.—41.]

Judâ & exercitu ejus prælium ineunte, ceciderunt ex castris Regis 600 viri. Tum Eleazar cognomento Savaran (vel Avaran potius, Judæ frater; [*I Macc.* II. 5.]) conspicatus elephantem thorace regio loricatum & reliquis belluis eminentiorem; indeque Regem illi insidere existimans; illuc cursu, cæsis hinc & inde hostibus, pervenit: & supponens se ei occidit illum; ipsèque simul pondere illabentis bestię oppressus interit. Videntes autem Judæi potentiâ Regis, & impetum copiarum, deflexerunt ab eis. [*I Macc.* VI. 42.—47.]

Rex ad Bethsuræ obsidionem reversus, modò agebatur in fugam, modò collisus abibat cum damno. Judas verò ad obsessos mittebat res necessarias. Quarum rerum arcana hostibus renunciavit Rhodæus è Judæorum exercitu: sed quæstione habitâ prehensus atque in carcerem conjectus est. Tum Rex secundo cum Bethsuranis sermonem habuit, & ad deditionem eos inflexit. [*II Maccab.* XIII. 19.—22.] Pacèque factâ, egressi illi sunt ex urbe: eo quod non esset ibi alimentum ad obsidionem tolerandam; terrâ tum, ob annum sabbaticum, vacante à frugibus. Rex verò, Bethsurâ captâ, præsidium ibi constituit ad servandum eam. [*I Macc.* VI. 49, 50.]

Inde Hierosolymam Rex ascendens, contra montem Sionem & Sanctuarium castra posuit dies multos: statuitque illic balistas & machinas tormentaque ad ignem & lapides jaculandos, nec non scorpiones ad tela jacienda & fundas. Quorum machinis obfessi alias opposuerunt machinas, & repugnârunt dies multos. Verum cibaria illis deerant, eo quod septimus annus esset; & qui manserunt in Judæâ ex gentibus residua repositorum consumpserant. Sed & residui erant in Sanctuario viri pauci; quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum. [*I Maccab.* VI. 51.—54. *Joseph. lib.* 12. *cap.* 14.]

Interim Philippus, quem Antiochus Epiphanes filio suo Eupatori tutorem testamento reliquerat & regni negotiis sub eo præfecerat, (ex Ægypto reversus) è Perside & Mediâ cum copiis quas Epiphanes ibi reliquerat [*I Macc.* III. 37.] ad jus suum, à Lysia occupatum, vi recuperandum profectus est. [*I Macc.* VI. 55, 56. *II Macc.* XIII. 23.]

Quum hoc audisset Lysias, Regi ducibusque exercitus persuasit, ut, (quia deficerent indies, & alimenta essent illis pauca, & locus quem obsidebant munitus, & regni negotia illis incumbere) pacem cum uni-

universâ Judæorum gente facerent, & ut patriis legibus sicut antea uti illis liceret statuerent. [I Macc. VI. 57. 58. 59.]

Rex & principes à Lyfiâ persuasi, miserunt ad obsessos qui pacem facerent; atque eorum desideriis sese accommodantes pacta conventa juramento confirmârunt. Illis deinde è munitione exeuntibus, ingressus Rex montem Sionis, sacrificium obtulit, Templum honoravit, & locum humaniter tractavit. Verùm brevi post, quum munitionem loci attentius considerâset, violato juramento, mandatum dedit ut murus circumquaque dirueretur. [Ibid. 60, 61, 62. cum II Maccab. XIII. 23.]

Rex Maccabæum vel (ut Græcus fert contextus, & Syrus meus habet Interpres) Hegemonidem potiùs ducem sui exercitus reliquit à Ptolemaide ad Gerrenos usque. [II Macc. XIII. 24.] five ad Ægyptum usque; cujus terminus Gerrus mons à Ptolemæo constituitur.

Veniente Rege Ptolemaidem, Ptolemaidenses (quorum infestum in Judæos animum historia I Macc. XII. 48. satis testatur) graviter ferebant pacta cum Judâ inita: & indignantes, volebant irritum facere fœdus. Sed accedens ad tribunal Lyfias, re commodè defensâ, tumultum sedavit & benevolos cives reddidit. [II Macc. XIII. 25, 26.] Josephus, in fine libri 14 Antiquitatum, Hasmonæorum principatum, usque ad captam ab Herode Hierosolymam & occisum Antigonum, annos 126 duravisse ait; vel, ut apud eundem, libro ejusdem operis 17. cap. 8. habet Herodes, uno anno minùs. Contigit verò illud anno ab hoc tempore 126°. Ut ab hoc inter Antiochum & Maccabæum inito pacis fœdere Hasmonaici principatus initium deductum fuisse videatur.

3842 4. Ab autumno cœpit annus æræ Contractuum, quâ 21 libri Macca-
bæorum Collector utitur, CL.

Antiochus Eupator, cum tutore Lyfiâ, festinans Antiochiam, [I Macc. VI. 63. II Macc. XIII. 26.] Menelaum Pontificem captivum secum abduxit: [Joseph. lib. 12. cap. 15.] quem ut facem totius belli Judaici & malorum omnium incentorem Lyfias ipsi detulerat. Ille, Regis mandato, Berrhœam Syriæ missus, ibique in turrim cinere op-pleram conjectus, dignum vitâ suâ exitum sortitus est. [II Maccab. XIII. 4.—8.]

Impio Menelao, Berrhœæ (ut apud Josephum pag. 421. rectè est scriptum; non autem, ut pag. 700. perperam, Beryti) anno post occupatum primum ab eo Pontificatum 10° necato, alterum non minùs improbum Rex substituit, Alcimum five Jacimum dictum; Sacerdotem quidem ex Aaronis progenie, sed alienum à Pontificum cognatione: Lyfiâ suadente ut transferret eum honorem in aliam familiam. [Joseph. Antiquit. lib. 12. cap. 15. & lib. 20. cap. 8.]

Onias, Oniæ III Pontificis filius videns summum Sacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum profectus est: ibique in Ptolemæi Philometoris & Cleopatraz ejus conjugis amicitiam se insinuans, ab eis postea obtinuit, ut in Heliopoliticâ præfecturâ Deo templum instar Hierosolymitani extruerent, ipsûmque illic Pontificem constituerent. Ita in Operis Antiquitatum Judaicarum locis jam citatis rem narrat Joseph-

Jose-

Josephus: quod in opere de Bello Judaico (lib. 1. cap. 1. & lib. 7. cap. 37. al. 30.) priùs scripserat retractans; Oniæ fugam hanc & Templi Ægyptiaci extructionem vivente Antiocho Epiphane contigisse.

Hoc verò tempore inter Ptolemæum Philometorem & fratrem ejus juniorem Ptolemæum Euergetem II. summæ exarserunt inimicitiaz: quas ut pro viribus componerent, à Senatu Romano ad legatos suos, Cn. Octavium, Sp. Lucretium & L. Aurelium missæ sunt litteræ. [Polyb. legat. 107.] Postquam enim simul pacificè per sex annos regnavissent; Philometori minor frater regnum abstulit. [Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 54. & 225.]

Ille, regno spoliatus, petendi auxilii gratiâ cum paucis admodum servis, squalore obsitus, Romam profectus est. [Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.] Qui pedestri itinere ad Urbem pergens, à Demetrio Seleuci filio agnitus est. Is insperato casu commotus statim paratâ veste regiâ cum diademate & equo aureis ornato phaleris, stipatus suis famulis, Ptolemæo obviam processit; eique vicesimo sexto ab Urbe lapide occurrit. Quem postquam comiter salutavit, hortari cœpit, ut ornatus regis insignibus eo quo par erat comitatu Romam ingredi vellet; ne fortè despectui haberetur. Sed Ptolemæus prolixam quidem in se Demetrii voluntatem multum laudavit: cæterum tantum absuit ut quidquam eorum quæ sibi offerebantur acciperet, quin potiùs cum rogavit, ut in aliquo ex perviis opidis unâ cum Archiâ subsisteret. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 322.]

Romam deinde veniens, in hospitium Alexandrini pictoris se contulit. Id postquam Senatui relatum est, accersito juvene, quàm potuit accuratâ excusatione usus est, quòd nec Quæstorem more majorum obviam misisset, nec publico cum hospitio exceperet: eaque non suâ negligentia, sed ipsius subito & clandestino adventu facta dixit. Et illum è Curiâ pròtinus ad publicos penates deduxit; hortatûsque est, ut depositis sordibus adeundi ipsius diem peteret. Quintæ etiam curæ habuit, uti munera ei quotidie per Quæstorem darentur. His gradibus officiorum jacentem ad regium fastigium erexit: effecitque ut plus spei in auxilio populi Rom. quàm metus in suâ fortunâ reponeret. [Valer. Max. ut supr.]

Cn. Octavius & Spurius Lucretius Romanorum legati ad Ariarathem Cappadocum regem venientes, de controversiâ quam cum Galatis habebat eum allocuti sunt. Quibus ille paucis rem omnem exponens, in eorum judicio facili se acquieturum dixit. Cæterum de Syriæ rebus pleraque omnis fuit ejus oratio, quòd sciret ecòd pergere Octavium. Ostendit igitur legatis, & regni illius quàm incertus esset status, & quanta sibi cum illis necessitudo intercederet qui rerum tibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comitaturum, & paratum intentûmque ad omnem occasionem futurum, donec absque omni periculo ex Syriâ essent reversi. Legati ubi significassent quàm grata sibi esset hæc Regis benevolentia & propensus animus; in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt: in posterum verò si quâ in re præsidio opus haberent, illi se absque ullâ cunctatione significaturos; quem inter verè ami-

cos populi Romani numerarent. [*Polyb. legat. 108.*]

Turbas verò illas in Syriâ ortas rex Eupator, Lysias tutoris sui operâ brevi compescuit. Cum enim Antiochiam rediens, Philippum ibi dominantem invenisset; eum oppugnavit, & urbem vi cepit. [*I Macc. VI. 63.*] atque Philippum in potestatem suam redactum interemit. [*Ioseph. lib. 12. cap. 15.*]

b. Tres Romanorum legati, Octavius, Lucretius & Aurelius, prout in Syriam venientes, in mandatis à Senatu acceperant, elephantos interficiendos & naves concremandas curârunt, cæterâque ex Romanorum utilitate administrârunt. Quod non ferens quidam Leptines, Cn. Octavium legationis principem (qui primus in familiam suam, è quâ Cæsar Augustus postea prodit, Consulatum attulit) Laodiceæ, dum ungitur in gymnasium, suâ manu interemit: jure cæsum illum, neque sine numine deûm id esse factum, affirmans. Lysias Eupatoris tutor (qui præcipuus populi contra Romanos concitator credebatur) Octavium sepeliit: statimque legatos Regis nomine Romam misit; qui id facinus purgarent; ejusque conscium Regem non fuisse ostenderent. [*Polyb. legat. 114. & 122. Cicero, Philippic. 9. Appian. Syriac. pag. 117. Zonar. ex Diono.*] Marcio & Scipione Consulib. cædem hanc contigisse, confirmat Julius Obsequens in libro de Prodigis.

Erat tum apud Syros Isocrates quidam grammaticus, ex eorum numero qui recitationes publicas habere solent: loquax ostentator, & ipsis quoque Græcis exosus; ut quem Alcæus in commissionibus urbanitate dictorum læcessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, etiam de publicis rebus verba facere & sententiam suam pronuntiare coepit. Non solum enim jure Cnæum occisum fuisse dicebat, sed cæteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos adjiciebat, ut ne unus quidem relinqueretur superstes qui cladis nuntium Romam adferret: quò tandem illi desinerent superbe adeo imperare aliis, & hanc impudentem dominandi licentiam usurpare. [*Polyb. legat. 122.*]

Romani, missis legatis Canuleio & Quinto, Ptolemæum Philometorem in regnum restituerunt, & cum juniore fratre Euergetâ reconciliârunt: eâ inter eos regni partitione decretâ; ut Philometor Egypto & Cypro, Euergetes Cyrenis potiretur: idque pactum sacris rite peractis, fide datâ invicemque acceptâ firmatum est. Quod tamen ut rescinderet, Euergetes Romam properavit: quò & legatum Philometor misit Menithyllum Alabandensem, ut patrociniûm suæ causæ ageret & adversus Euergetam certamen pro se susciperet. [*Polyb. legat. 113. & 114. Liv. lib. 46. Zonar. ex Diono.*]

Ariarathæ Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes cognomento Philopator hæreditario jure regnum ejus accepit: qui patris exequiis omni magnificentiæ genere celebratis, Romam legatos ad ad amicitiam cum populo Romano renovandam misit. Hic primum Mithradates, adules postea paterno nomine Ariarathes dictus est. Regnum adeptus, amicos ac duces subditosque omnes debitâ sollicitudine

4552 162

tudine complexus, omnium ordinum benevolentiam sibi conciliavit. Cumque Græcis litteris esset imbutus, & philosophiæ operam navaret; factum inde est ut Cappadocia, olim Græcis ignota, tunc quiritis fuerit receptaculum. [*Liv. lib. 46. Diodor. Sicul. in Bibliotheca Photii, cod. 244. & Excerptis Valesii, pag. 325.*]

c. A veris initio coepit annus regni Græcorum CLI, cujus in primo libro Maccabæorum usus est.

Legati Ariarathis novi Cappadociæ regis Romam venientes, Senatui hortabantur, ut Regem qui publicè privatimque universis Romanis cupiebat benevolentiam suâ complecteretur. Senatus verò non solum amicitiam societatemque petitam renovavit, sed etiam laudato Regis animo comiter legatos excepit: postquam Tiberius (Gracchus, de quo ad ann. Mundi 3838 dictum) ab Asiaticâ legatione reversus, de hujus Regis & patris ipsius animo erga populum Romanum, atque in universum de eorum regno, multa benigna retulisset. [*Polyb. legat. 109.*]

Rhodii, legatis suis Cleagorâ & Lygdami Romam missis, ut Lyciam & Cariam sibi pari atque antea jure possidere liceret petierunt. [*Id. legat. 110.*]

Quum in Cariâ Calyndenses à Cauniis defecissent, ac postea obsidionem eorum aggressi essent Caunii, illi principio quidem à Cnidiis auxilia poposcerunt; quorum adventu aliquamdiu hostibus restiterunt: sed mox de exitu belli anxii, legationem ad Rhodios miserunt, se suamque urbem illis dedentes. Rhodii terrâ marisque auxilio missio, urbem obsidione liberârunt, eamque sibi traditam acceperunt. Mox & Senatus ejus possessionis retinendæ jus & potestatem illis concessit. [*Id. legat. 111.*]

Rex Cappadociæ Ariarathes, ex legatis Româ reversis benevolentiam Romanorum senatum intelligens, in tuto jam sibi regnum esse collocatum persuasus, diis suis Charisteria sacrificavit & duces suos convivio excepit. Deinde legatos Antiochiam ad Lysiam misit, ut sororis & matris (Antiochidis, filia Antiochi Magni) ossa reciperet. Quâ de re discedentibus legatis mandata dedit, cum postulatis precibusque conjuncta; expostulatione de cæde Octavii supersedendum sibi existimans, (quantumvis iniquo animo eam ferret;) ne si Lysiam irritaret, voti sui compos fieri non posset. Quum autem, permittente Lysia, reportata reliquiâ ad eum fuissent; magnifico apparatu illas suscepit, & summo studio juxta patris tumulum posuit. [*Id. legat. 112.*]

Postquam Ptolemæi fratres regnum sunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, ut institutam cum fratre partitionem redderet intactam: quòd diceret, non sponte se, sed difficultatibus temporum necessariò cedentem, id fecisse quòd jussus erat. Petebat igitur à Senatu, ut Cyprum sibi adjudicaret: nam etiam sic, longè deteriorem suam portionem futuram portione fratris. Contrâ verò legatus à Philometore missus Menithyllus, dicebat: quòd ipsi Romanorum legati Canuleius ac Quintus suo testimonio confirmabant: Ptolemæum nempe juniorem non solum Cyrenen sed etiam vitam fratris operâ retinere; omnium animis ab eo adeo alienatis, ut pro magno benefi-

cio concessum sibi, præter spem suam & omnium opinionem, Cyrenæ regnum acciperet. Quibus omnibus contradicente Ptolemæo; Senatus, partim quòd partitionem non planè peractam animadverteret, partim quòd divisum regnum cuperet, (ut si res ferret divisum facilius quàm unitum in suam potestatem redigeret) postulata junioris accepit. Et legatos protinus misit, Titum Torquatum & Cn. Merulam, cum mandatis; ut pacem inter fratres conciliarent, & juniori Cyprum traderet. [*Id. legat. 113*]

Quum Romam de Cn. Octavii cæde nuntius esset allatus, & Antiochi Eupatoris legati quos Lysias miserat Romam venissent, & multa differuissent quòd cædis ejus conscium Regem non fuisse ostenderent: Senatus legatos remisit, nullâ prolata sententiâ, quia mentem suam prodere omnino nolebat. [*Id. legat. 114.*] Octavio verò statuam in Rostris poni jussit. [*Cicero, Philippic. 9.*]

Demetrius Seleuci filius hoc nuntio percussus, Polybium (historicum) accersens, cum eo deliberavit, deberetne iterum de suis rebus cum Senatu agere: qui eum monuit ne bis in eundem lapidem impingeret, sed auderet ipse aliquid regno dignum; ad fugam cum hoc modo obscurè hortatus. Ille tamen Apollonii familiaris sui, hominis quidem minimè mali sed admodum juvenis, consilium secutus in Curiam venit, & ut saltem necessitate liberaretur manendi Romæ pro obside oravit, quandoquidem regnum Antiocho Eupatori firmassent. Cum nihilominus Senatus in sententiâ permaneret, Demetrius cum Diodoro primùm (homine vafro, qui recens è Syriâ venerat, & ipsum olim educaverat) deinde cum Polybio, de fugâ suâ deliberavit. Menithyllus Ptolemæi Philometoris legatus, operâ Polybii (cum quo arcta illi familiaritas intercedebat) particeps consilii factus, reditum suum parare præ se ferens, Carthaginiensium navem sacram, quæ Tyrum navigatura erat & diis patriis Carthaginiensium primitias de more allatura, ad vecturam palàm conduxit. Paratis omnibus, Demetrius suum illum educatorem Diodorum in Syriam præmisit; qui omnes ibi romusculos colligeret, & quis populorum esset sensus exploraret. Ipse paucos itineris socios futuros assumens, apud quendam ex amicis cum eis coenavit; reliquos Anagninam amandavit, quòd postridie venationis causâ se dicebat esse venturum. [*Polyb. legat. 114.*]

Ager tum in lecto decumbens Polybius, veritus ne juvenis Demetrius, extractâ in tempus longius computatione, occasionem evadendi amitteret; quum jam tenebresceret, breve pittacium obsignatum ad eum misit, in quo gnomæ istæ erant descriptæ.

Ο δρῶν τὰ πρὸς μέλλοντι, οὐχ ὡς φέρον
Εἰς ὃ φέρεται, τοῖς δὲ τοῦ μῶσι π, πλεον.

Τόλμα π, κινδύνους, παρὰ τὴν ἀποτυχίαν,
Ἐπιτυχέ: πάντα μέλλον ἢ αὐτὸν ὡρεῖ.

Guntaris? illud nempè tendis, ὁ miser,

Ubi atra nox. Fortuna fortes adiuvat.

Aude, periclitare, age quid, non feceris,

Aut feceris: prius omnia quàm te deserat.

addito

adito & Epicharmi dicto illo (à Polybio, lib. 3. pag. 768. & Cicerone, ad Artic. lib. 1. epist. 16. laudato) Νῆφε, ἢ μέμνηο ἀμείν' ἀρθεῖ ταῦτα τῶς φρεσὶν. Sobrius esto; nemini fidem habendam memento: hi sunt nervi prudentiæ. Quibus lectis ille, cognito & quòd præcepta ista spectarent & à quo sibi mitterentur, extemplo nauseabundum se simulans, convivio simul cum amicis excessit: & consilium suum Nicanori comitibusque ipsius aperiens, noctu ad ostium Tiberis Ostiam progressus est. Menithyllus verò illos præcedens nautis significat, novi aliquid à Rege se accepisse, cuius gratiâ oporteat ut ipse quidem adhuc in urbe hæreret, sed juvenes probatissimæ fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renuntiaturi. Exeunte tertiâ noctis vigiliâ Demetrius adest cum octo focis, quinque famulis & tribus pueris: quos cum Menithyllus nauclero, qui rem totam ignorabat, diligenter commendasset; cum primâ luce vela faciunt. [*Id. ibid.*]

De ejus discessu nihil Romæ cogitatum ante diem quartum; quo sollicitè quæsitus non comparuit. Die quinto Senatus eâ de re esse habitus: cum quidem Demetrius, sextum jam agens ab exitu ab urbe diem, ad fretum Siculum pervenerat. Abeuntem Patres persequendum non duxerunt: quòd persuasum haberent multum jam itineris ab eo esse confectum. Post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, qui res in Graciâ inspicerent: deinde in Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius observarent, animos item aliorum regum explorarent, & controversias eorum cum Galatis disceptarent. [*ibid.*]

Interea Demetrius desertur in Lyciam: unde ad Senatum scripsit se non contra patruelem Antiochum, sed contra Lysiam proficisci, & Octavii necem ulturum esse. Cùmque Tripolim Syriæ celeriter sibi adjunxisset, tanquam à Senatu ad regnum occupandum missus, (de fugâ enim ejus nemo cogitabat) & Apameâ potitus, comparatis copiis Antiochiam contendit: ibique puerum & Lysiam amicè obviam egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit. [*Zonar. ex Dione.*] exceptusque secundo omnium favore in Syriâ regnum adeptus est. [*Justin. lib. 34. cap. 3. Appian. Syriac. pag. 117, 118.*]

Anno regni Græcorum 151° Demetrium Seleuci filium, egressum Româ, cum viris paucis in urbem maritimam (Tripolim sc. Phoeniciæ) venisse, & regnare ibi coepisse; ingressoque eo regiam majorum suorum (Antiochiam ad Daphnem, regni Syriaci metropolim) comprehensos à militibus Antiochum & Lysiam, illius jussu occisos ab eis fuisse, in I. Maccab. VII. 1. — 4. legimus. Et in II. Maccab. XIV. 1, 2. μὴ περὶ τὴν χρονον, sive anno tertio (ab initio Antiochi Eupatoris, vel à Templi repurgatione per Judam Maccabæum factâ, cuius utriusque in X capitis initio facta fuerat mentio) Judæ innotuisse, ad Tripolis portum appellentem, cum multitudine validâ & classe obtinuisse regionem, occiso Antiocho & tutore ejus Lysia. Antiocho verò Eupatori, annos regni duos assignat Josephus (lib. 12. cap. 16.) & Eusebius in Chronico: licet à Porphyrio (in Græc. Euseb. Scalig. pag. 228.) &

Severo Sulpicio (*Hist. sacr. lib. 2.*) unus tantum annus & 6 menses illi adscribantur.

Demetrius Heraclidæ (quem ærario apud Babylonios præfecerat Antiochus Epiphanes) ejecto, & fratre ejus Timarcho (quem idem Babylonis satrapam constituerat) ut rebellem occiso, qui alioquin etiam Babylonis præfecturam male administraverat, à Babylonis primùm *Soteris* cognomentum adeptus est. [*Appian. Syriac. pag. 118.*]

Alcimus (qui ab Antiocho Eupatore summum sacerdotium obtinuerat, sed à populo non receptus quod temporibus confusionis sub Antiocho Epiphane sponte se inquinavisset; *II Macc. XIII. 3.*) Pontificatum sibi à Demetrio Sotere confirmari desiderans, cum Israelitis impiis & apostatis sui similibus Regem adiit. Quibus populares suos & inprimis Hasmonæos accusantibus, quod Regis amicos excidissent & ipsos in exilium pepulissent; motus eorum precibus Demetrius, Bacchidem Mesopotamiæ præfectum, virum sibi amicum & fidum, unâque cum eo Alcimum (cui Sacerdotium firmavit) cum multis copiis in Judæam misit. Quod cum illi venissent, Judas Maccabæum cum fratribus verbis pacificis circumvenire conati sunt: quibus tamen hi nullam fidem adhibuerunt. [*I Maccab. VII. 5, — 11.*]

Tum convenit ad Alcimum & Bacchidem congregatio Scribarum, in quibus primi Hasidæi fuerunt, qui requirebant ab eis pacem. Dicebant enim: *Sacerdos ex semine Aaronis venit cum copiis istis, qui non aspiciet nos injuriâ.* Sed postquam credidissent se ei, impius ille Sacerdos, contra pactum juratum, comprehensos ex eis 60 occidit die uno. Eoque accommodat Historicus effatum illud, *Psalm. 79. (al. 78.) 2. 3. Carnes sanctorum tuorum & sanguinem eorum effuderunt circa Hierosolymam, nec fuit eis qui sepeliret.* Quâ perfidiâ terri multi, ex Urbe aufugerunt. [*Ibid. 12, — 19.*]

Bacchides Hierosolymâ profectus, castra posuit in Beth-zetha: & mittens comprehendit multos ex iis qui ab ipso transfugerant, & aliquos è populo; quos mactatos projecit in magnum puteum. Deinde committens regionem Alcimo, relquit cum eo copias auxiliâres, & ad Regem rediit. Ad Alcimum verò, omni studio ut Pontificatum firmum sibi faceret contendente, congregati sunt omnes qui turbabant populum suum: qui obtinentes terram Judæ, fecerunt plagam magnam in Israël. Egressus igitur Judas Maccabæus in omnes fines Judææ per circuitum, ultionem de transfugis illis sumpsit, eosque ita coëruit, ut intra præsidia se tenentes regionem amplius non invaderent. [*Ibid. 19, — 24.*]

Ptolemæus junior ex Italiâ in Græciam veniens, strenuorum adprime militum manum ibi conduxit: inter quos etiam Damasippum Macedonem assumpsit; qui post jugulatos in opido Macedonia Phacō concilii assessores, cum uxore & liberis è Macedonia aufugerat. Ptolemæus in Peræam oppositam Rhodiis continentem inde profectus, ibique à populo exceptus hospitio, Cyprium navigare constituit. Torquatus verò ceterique Romanorum legati, ubi viderunt magnam mercenariorum militum vim ab eo eorundem, Senatui mandata in memoriam revocaverunt; quibus sine armis eum reducere jubebantur. Tan-

Tandemque persuaserunt ei, ut postquam Sidam usque militem mercenarium adduxisset, missos omnes faceret, & ab adeundâ Cyprio abstineret; daréque operam ut in Cyrenais finibus eum possent convenire. se interim Alexandriam profecturos, & Regis voluntatem ad ea quæ ab ipso poscebantur inclinatos, & ad fines illos ei occursuros, ipsumque Regem secum adducturos. Flexit hæc oratio juniorem Ptolemæum, effecitque ut de Cypri occupatione desperans, conductitum militem dimitteret; atque ipse in Cretam rectâ abiret, unâ cum Damasippo, & Cn. Merulâ, qui fuit unus ex numero legatorum. Dein quum milites mille in Cretâ conduxisset, inde profectus Libynam venit, & ad Apim portum tenuit. [*Polyb. legat. 115.*]

Torquatus interim & Titus Alexandriam delati, persuadere conati sunt seniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre veller, eique Cyprium concederet. Sed Ptolemæo quædam pollicente, quædam negligenter audiente, atque hoc modo tempus extrahente, junior fratrum castris in Libynâ ad Apim positus, ut convenerat, ægerimè ferens nihil secum eâ de re fuisse actum; Cn. Merulam Alexandriam misit, tanquam per hunc & Torquatum quod cupiebat esset effecturus. [*Id. ibid.*]

3843
a.

Hipparchus Bithynus, Plinio nunquam satis laudatus, qui annumerare posteris stellas est ausus ac sidera ad normam expandere, organis excogitatis, per quæ singularum loca atque magnitudines signaret; [*Plin. lib. 2. cap. 26.*] in libro *Ἡσίου ἡ μετὰ τὸν Ἡσίου τὸν Ἰωνίου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου*, anno 17 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiaci mensis Mætori die 30 (Septembris Juliani 27) circa Solis occasum Æquinoctium autumnale à se observatum fuisse scripsit. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Ab hoc autumno coepit annus æræ Contractuum CLI, in secundo libro Maccabæorum usurpatæ. Quo (ita enim & Græci habent codices & Syrus noster interpres; ubi Latina editio annum legit CL) Alcimus ad regem Demetrium venisse scribitur, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui Templi esse putabantur. [*II Macc. XIV. 34.*] Ille enim videns invaluisse Judam Maccabæum & Hasidæos qui erant cum eo, ac per eos accessum sibi esse occlusum ad sanctum altare; captatâ opportunitate, illos ut authores tumultuum & turbatores communis pacis in Judæâ, apud Regem atrociter accusavit: se summo Sacerdotio, majorum suorum gloriâ, spoliatum esse graviter conquestus, & quamdiu Judas vivat, nunquam quieto regno potiturum Demetrium esse dictitans. Quod cum & ceteri amici, in Judam insensissimi, confirmassent: accessus Demetrius, Nicanorem unum ex principibus suis illustribus, qui elephantorum præfectus fuerat & maximus inimicus Israël, ducem in Judæam misit; mandans ut Judam è medio tolleret, comites ejus (Hasidæos) dispergeret, & Alcimum summum Templi sacerdotem constitueret. Gentes verò quæ Judæa metu ex Judæâ fugerant, miscebant se gregatim Nicanori, Judæorum miseras proprias felicitates existimantes. [*II Macc. XIV. 3, — 14. cum I Macc. VII. 25, 26.*]

Judæi, audito Nicanoris adventu & accessione gentium, conspersi terrâ

terrâ Deo supplicaverunt. Post congressum verò Simonis fratris Judæ & Nicanoris ad Dessai vicum, Nicanor audita Judæ & sociorum ejus in patriâ propugnandâ fortitudine, belli aleam tentare metuit. Misit igitur Posidonium & Theodotum & Matthiam, qui darent fidem atque acciperent: cùmque res diu agitata fuisset, cum populo Judas rem communicavit; qui concorde sententiâ conventionibus annuit. Et præstituto die, quo privatim Judas & Nicanor unâ venirent; viros armatos opportunis locis disposuit Judas, ut auxilio essent ipsi, si qua vis contra fidem pareretur. Sed pacifico inter eos sermone habito, foedus tandem Rege inconsulto est initum. Hierosolymis aliquamdiu moratus Nicanor, turbas gregarias quas antè coegerat dimisit; ita familiariter cum Judâ vivens, ut etiam uxorem ei ducere persuaferit. [II Macc. XIV. 15.—25.]

Ut unius in alterum benevolentiam & conventiones factas vidit sceleratissimus Alcimus, tertio ad Demetrium venit; & Nicanorem ut consilia à regis rebus aliena agitantem, detulit. Cujus calumniis ille accensus, de conventionibus ad Nicanorem graviter se eas ferre scripsit; & ut citò Maccabæum vinctum mitteret Antiochiam jussit. Et licet iniquè ferret Nicanor, quod res compositas facturum esset irritas, quum nullam injuriam Maccabæus fecisset; quia tamen non erat unde resisteret Regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud perficeret. [Ibid. 26.—29.]

Dum Ptolemæus Philometor, legatos Romanorum miris blanditiis sibi concilians, per 40 dies, nullâ re perfectâ, invitos magis quam volentes Alexandriæ detinet; à fratre juniore Euergetâ Cyrenenses defecerunt, & civitates cum ipsis conspirarunt: Ptolemæo illo Ægyptio confcio, quem Euergetes, quum Romam navigationem institueret, universo regno præfecerat. Hæc ubi Euergetæ nuntiata, & mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum jam habere, metuens ne dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenem amitteret; omnium aliarum rerum curam insuper habens, relicta Api, ubi portum tenebat, ad magnam quem vocant Catabathmum navigavit, Cyrenem inde petiturus. Sed cùm in Catabathmo locorum angustias à Libynis & Cyrenensibus reperisset occupatas; dimidiam militum partem navibus impositam loca angusta circumnavigare jussit, darèque operam ut hostes nec opinantes ex improvviso invaderent: ipse cum alterâ parte exercitus fronte eos aggressus, superare montem conabatur. Cùmque Libynæ metu perculsi, quod utrinque peri se viderent, stationes deseruissent; Rex non liberè tantum adscensu est potitus, sed etiam subjectam quatuor turrium munitionem, ubi magna erat aquarum copia, in potestatem redegit. [Polyb. lib. 2. 115.]

Inde septem castris solitudinem emensus est; militibus qui sub Mochyrino erant maritimo itinere illum comitantibus. Cyrenenses, illo appropinquante, aciem eduxerunt; pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Ex iis enim quæ Philometor Alexandriæ gesserat animadversâ ejus voluntate; quum cernerent nihil regii Euergetæ inesse, sed tyrannicè omnia ab eo administrari: ut suâ sponte se illi subicerent, inducere

inducere in animum non poterant. Itaque inito cum eo prælio, victoriam reportarunt. [Id. ibid.]

b. Judas Maccabæus videns Nicanorem minùs familiariter secum agere, & solitam conversationem asperiores exhibere, cogitans non ex bono esse austeritatem istam, congregatis non paucis suorum comitum, se ab illo occultravit. [II Macc. XIV. 30.]

Veniens Nicanor Hierosolymam cum copiis multis, Judam dolosis verbis ad colloquium pellexit. Cùmque salutarent alter alterum pacificè, parati erant hostes Judam abripere. Quod quum Judæ innotuisset, territus faciem ejus ampliùs noluit videre. Cognoscens itaque Nicanor detectum esse consilium suum, processit obviam Judæ ad pugnam juxta Capharsalama. Ubi ceciderunt ex parte Nicanoris quasi quinque millia virorum: reliqui verò fugerunt in civitatem Davidis. [I Macc. VII. 27.—32.]

His ita gestis, ascendit Nicanor in montem Sion: cui obviam processerunt è loco sancto quidam è Sacerdotibus & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum quod offerrebant pro Rege. Sed is subannavit eos; & tradi sibi Judam imperavit. Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum ille esset: protendens dexteram in Templum juravit, nisi traderetur Judas ejusque copiarum in manus ejus, se quum rediturus esset in pace domum Dei incensurum & altare suffosurum, & illustre Templum Libero patri ibidem ædificaturum. Sacerdotes verò ingressi steterunt ante altare & Templum, stentèsque Deum orabant ut Nicanoris minas redderet irritas, ejusque blasphemias ulcisceretur. [I Macc. VII. 33.—38. II Macc. XIV. 31.—36.]

Ad Nicanorem delatus est Rhazis Senator Hierosolymitanus, qui ob benevolam in cives suos affectum *Pater Judæorum* est appellatus. Sublato igitur illo putans se maximum malum Judæis illaturum, misit milites supra 500 qui eum comprehenderent. Qui quum turrim in quâ is erat occupaturi in januam aulae vim facerent, ignemque ad incendendas fores adferri juberent; gladio se petiit, & quum præfestinatione vulnus sibi infixisset non leihale, è muro seipsum dedit præcipitem: deinde cursu petram quandam præruptam assecutus, jamque planè exanguis effectus, protulit intestina, & ambabus manibus ea projiciens in turbas, vitâ est defunctus. [II Macc. XIV. 37.—46.] De quo consulendus B. Augustinus, in epist. 61. ad Dulcitium, & lib. 2. contra Gaudentium, cap. 23.

Cùm Nicanor intellexisset Judam abesse Hierosolymis, & in partibus Samariæ versari, egressus Hierosolymis castra locavit in Bethoron; ubi copiarum incrementum ex Syria illi occurrit. Judas verò castrametatus est in Hadasâ (30 stadiis ab hoste distante) cum tribus virorum millibus. Cùmque daret operam Nicanor ut pugnet die Sabbati, & à quibusdam Judæis qui eum ex necessitate sequebantur amicè moneretur, ut dici illi ejusque auctori Deo debitum honorem deferret; monitores, eum summâ in Deum blasphemiam, superbe rejecit. Maccabæus verò suos ex Legge & Prophetis consolabatur, & præterea revocans eis in memoriam certamina quæ perfecerant, &

quod ipse habuerat insomnium de Oniâ (qui fuerat summus Sacerdos, ejus nominis III) pro populo Judæorum orante & Jeremiâ prophetâ gladium aureum sibi tradente illis enarrans, animos eorum excitabat. Unde orationibus & firmâ in Deum fiduciâ illi armati, die 13° mensis 12ⁱ Adar in hostes irruerunt. Ubi quum primus ipse Nicanor cecidisset in prælio, reliqui abjectis armis suis fugerunt. Quos Judæi persecuti unius diei itinere ab Hadassâ usque dum venit Gazeram, claxerunt post eos tubis classicum sonantibus. Et egressi ex omnibus vicis Judææ circumvicinis ad fugientium hostium cædem convolarunt: ita ut non minus 35 millibus gladio ceciderint, ne uno quidem ex universo exercitu superstite relicto. Dein acceperunt spolia prædâque: & caput Nicanoris atque manus cum humero amputarunt & detulerunt Hierosolymam. Ubi capite in summâ arce suspeso, & dextrâ quam superbè in domum Dei extenderat; linguam etiam impij abscindi jussit Judas, & minutatim avibus dari. Statueruntque omnes decreto communi, ut quotannis celebritas haberetur die illo 13° mensis 12ⁱ, Syriâ linguâ Adar dicti, die uno ante diem festi Mordecai. [I Macc. VII. 39.—49. II Macc. XV. 1.—37. Joseph. lib. 12. cap. 17.]

Hic terminatur secundi Maccabæorum libri continua historia: in quâ quinque librorû Jasonis, Judæi Cyrenensis, Breviarium cõprehenditur.

Post cædem Nicanoris Judæa dies paucos à bello quievit. [I Macc. VII. 50.] In quibus Judas Maccabæus, quum de Romanorum potentia & humanitate erga afflictos omnes audivisset, quantumque sibi ab eis Demetrius timeret didicisset, Eupolemum Johannis & Jasonem Eleazari filium legatos suo fratrûmque & Reipublicæ Judæorum nomine Romam ad Senatum misit: ut societate & amicitia cum populo Romano initâ, à regis Demetrii & imperii Græcorum gravi jugo liberarentur. [c. VIII. 1, 17, 18, 31, 32.]

Cn. Merula ad Euergetem Alexandriâ reversus, nuntiavit ei nihil eorum quæ à fratre ejus Philometore fuerant postulata potuisse impetrari: quod diceret pactis esse standum, quæ facta essent ab initio. Quibus auditis, Euergetes Comanum & fratrem ejusdem Ptolemæum Romam legatos cum Merulâ proficisci jussit; qui de iniquitate fratris & contemptu erga populum Romanum cum Senatu agerent. Quibus in itinere etiam Titus Torquatus, Cn. Merulæ in legatione collega, occurrit; & ipse, re infectâ, Alexandriâ dimissus. Eodem quoque tempore à Philometore Menithyllus Alabandensis legatus ad Senatum missus est. [Polyb. leg. 4. 116. & 117.]

Audians Demetrius cecidisse Nicanorem & copias ejus in prælio, Bacchidem & Alcimum secundò in Judæam misit, & dextrum cornu, sive præstantiorem sui exercitus partem, cum eis. Qui profecti viâ quæ ducit in Galgalâ, castra posuerunt in Masaloth (al. Massaloth) quæ est in Arbelis: eâque occupatâ, peremerunt homines multos. [I Macc. IX. 12.]

Mense primo anni regni Græcorum 152, castra moverunt versus Hierosolymam (ut Judas Maccabæum ibi quæreret:) indeque Bercan (vel Berrzech, ut in Arundelliano habetur codice) profecti sunt, cum 20 mil-

20 millibus peditum & 2 millibus equitum. Judas verò castra posuit in Eleasâ, habens 3000 viros electos secum: qui hostium multitudine territi eum deseruerunt, 800 tantum in castris relictis. Cum paucis hisce ingentem Bacchidis exercitum ille adortus, à mane pugnavit usque ad vesperam: fugatòque dextro cornu, in quo ipse erat Bacchides, fugientes persecuti sunt ad Azotum montem usque. Sed qui in sinistro erant cornu Judam & eos qui cum eo erant consecuti, Judam fortiter dimicantem interemerunt, eoque cadente cæteri fugerunt. Unde tollentes Jonathan & Simon Judam fratrem suum, sepeliverunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin: luxitque eum universus Israël dies multos. [I Macc. IX. 3.—22.] Cecidit autem Judas Maccabæus anno post excessum patris Mattathie 6°.

Post mortem Judæ emerferunt iniqui in omnibus terminis Israël, qui ejus metu prius latitaverant: & magnâ fame eodem tempore ingruente, tota ferè regio cum ipsis Bacchidi se submisit, ut victu commodius frueretur. Bacchides verò impios istos præfectos constituit regionis; qui Judæ Maccabæi amicos passim conquestos ad ipsum excrucianos & illudendos adduxerunt. Fuitque afflictio magna in Israël, qualis non fuerat ex quo die non est visus Propheta inter eos. [I Macc. IX. 23.—27.]

Interim legati à Judâ Maccabæo Romam missi, cum populo Romano pacem & societatem inierunt: foedusque in tabulis æreis inscriptum est; ut Judæi Romanis, & Romani Judæis mutua auxilia contra communes hostes exhiberent. Ad Demetrium etiam regem à Senatu missæ sunt litteræ, ne gentem Judæorum amplius opprimeret: alioqui se à populo amico & foederato omnem injuriam, bellum terrâ marique gerendo, propulsaturos. [I Macc. VIII. 19.—32.] Quò spectat & illud de Judæis Justin, lib. 36. cap. 3. *A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.*

Hoc primum inter Romanos & Judæos foedus societatis ac amicitie fuisse notat Josephus, lib. 12. Antiquit. cap. 17. quod aliis expressum verbis ibi habetur; hæc etiam commentitiâ adjectâ ὁμογενείῃ. *Scriptum est hoc Senatusconsultum ab Eupolemo Johannis filio & Jasonis Eleazari (Judæorum sc. legatis) sub Pontifice quidem Judâ, duce verò Simone fratre ipsius: quasi Judâ superstite alius imperator fuisset quàm ipse Judas; aut si fuisset, non Jonathan potius futurus ille fuisset, quàm Simon, qui post illius demum mortem ducatum est consecutus. Nam quod paulo antè à Josepho est scriptum, Alcimo defuncto populum communibus suffragiis Pontificatum Judæ tradidisse, manifesti erroris ex I Maccab. IX. 54 55, 56. convincitur; ubi post Judæ excessum vitâ functum fuisse Alcimum clarissimè ostenditur. Ipseque Josephus, errore postea agnito, Jacimo sive Alcimo nullum omnino successisse, retulit, sed per totum septennium Hierosolymam Pontifice caruisse. [Antiquit. lib. 20. cap. 8. pag. 701.]*

Longâ inter legatos utriusque Ptolemæi altercatione in Curiâ habitâ, quum Titus & Cnæus (qui ad eos à Romanis legati missi fuerant) suo testimonio atque favore omni ac studio causam Euergetæ suble-

d.

sublevarent; decrevit Senatus, ut intra dies quinque Menethyllus Philometoris legatus Româ excederet, & ut fœdus quod cum Philometore erat tolleretur. Legatos etiam Publium Apustium & Caium Lentulum ad Euergetam miserunt: qui extemplo Cyrenam profecti, nuntium eorum quæ gesta fuerant magnâ diligentia ad eum pertulerunt. Ille confestim novâ spe inflatus milites conduxit, & animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupandâ transtulit. [*Polyb. legat. 117.*]

Amici omnes Judæ Maccabæi convenientes, fratrem ejus Jonathanem (cognomento qui Apphus dictus est) ejus loco Ducem elegerunt. Quo cognito, Bacchides quærebat eum occidere. Id quum Jonathani & Simoni fratri ejus, omnibusque qui cum eo erant innotuisset, fugerunt in desertum Thecoæ, & castrametati sunt ad aquam fossæ Asphar. Misit verò Jonathan fratrem suum Johannem (cui Gaddis cognomen fuit) cum militum manu, rogatum Nabataeos Arabas amicos suos, ut apud ipsos impedimenta sua deponerent, quæ multa erant. Quibus in itinere occurrerunt filii Jambri ex Medabâ; & incursum in eos facto, Johannem cum sociis occiderunt, prædâque omni collectâ abierunt. Neque tamen diuturna fuit horum prædonum lætitia. Cum enim didicissent Jonathan & Simon filios Jambri sponfam ducere è Nabadath filiam cujusdam ex magnatibus Chananæorum, cum pompâ magnâ multoque optimatum comitatu, surrexerunt ex insidiis, factoque in eos impetu, ad 400 occiderunt, & reliquis ad montem fugientibus, spolia eorum omnia acceperunt. Sumptâque ultione de sanguine fratris sui, ad Jordanis palustria redierunt. [*I Macc. IX. 28, — 42. Joseph. lib. 13. cap. 1.*]

Jonathanem insecutus Bacchides, venit die Sabbathi ad ripas Jordanis cum exercitu multo. Commissoque prælio, extendit Jonathan manum suam ut feriret Bacchidem; sed iscum ille cautè declinavit: ceciderunt tamen ex militibus illius eo die circiter 1000 (vel 2000, ut habet Josephus) viri. Jonathan, tantæ multitudini imparem se esse videns, cum suis in Jordanem insiliit, & in ulteriorem ripam tranavit: nec eum hostis persequi conatus est. Hierosolymam verò reversus Bacchides, ædificavit urbes munitas in Judæâ, & munitionem quæ est in Jerichunte, & Emmaum, & Beth-horon, & Bethel, & Thamnatha Pharathoni, & Tephon, muris celsis, & portis, & vectibus: postisque præsidia in eis, ut inde factis excursibus nocerent Israëlitis. Munivit quoque urbem Bethsuram, & Gazaram, & arcem Hierosolymitanam: posuitque in eis milites & comæatum. Acceptisque filios principum regionis obsides, collocavit in arce Hierosolymis in custodia. [*I Macc. IX. 43, — 53. Joseph. ut supr.*]

Cum ex Zadriadis minoris Armeniæ regis filiis Mithrobuzanes ad Ariarathem Cappadociæ regem confugisset: regno illius imminens Artaxias majoris Armeniæ rex (quem Antiochus Epiphanes devicerat) legatione ad Ariarathem missâ hortatus eum est ut secum consentire vellet, & altero è duobus fratribus, quem penes se habebat, interfecto Sopenem partiretur. Sed Ariarathes, qui multum ab hujusmodi fraude abhorrebat, legatos graviter objurgavit; litterisque ad Artaxiam

am

3844
a.

am datis monuit ut ab ejusmodi scelere abstineret: Mithrobuzanem verò in regnum paternum reduxit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. H. Valer. pag. 325.*]

Ariarathes Romanorum legatos Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, in Cappadociâ regiè excipit. [*Polyb. legat. 119.*] Eò Demetrius Soter Menocharem misit, ut de regno suo confirmando cum Romanorum legatis seriò ageret [*Id. legat. 120.*] Sororis quoque suæ (Persei Macedonum regis viduæ) nuptias Ariarathi regi obtulit: quas ille, Romanorum offensam veritus, respuit. [*Diodor. Sicul. legat. 24. Justin. lib. 35. cap. 1.*]

b.

Postquam Menocharis ad Demetrium Antiochiam venisset, & sermones quos cum Romanorum legatis habuerat illi exposuisset; existimans Rex supra omnia necessarium suis rebus esse in præsentia, ut legatos illos omnibus modis sibi adjungeret & placaret, relictis rebus, ad eos misit primum in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum, quidvis se facturum in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit ut Rex ab illis salutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, & ad jus regni ei conciliandum. [*Polyb. legat. 120.*]

Leptines, qui Cn. Octavium Romanorum legatum Laodiceæ occiderat, Demetrium regem adiens, oravit, ne cæde Cnæi moveretur, neve propterea in Laodice nos gravius quicquam irretit consilium: ipsum enim se Romam profecturum, & Senatui probaturum, diis volentibus id à se admissum. Indèque, quia sponte suâ atque alacris ibat, sine vinculis & custodibus Romam ductus est. Isocrates contra Grammaticus, qui loquacitate suâ hoc sibi infortunium accersivit, simulac nomen ejus fuit delatum, mente captus est atque in totum alienatus: ubi verò etiam collum sibi bovis circumdari vidit & vincula admoventi, cibum raro sumere coepit corporisque cultum penitus aspernari. [*Polyb. legat. 122.*]

c.

Anno regni Græcorum 153 mense 2°, murum atrii interioris, (atrium Populi ab atrio Gentium secernentem) à Zorobabele & Prophetis extructum, Alcimus dirui jussit. Sed impio Pontifici Deus os occlusit, paralyti eum percutiens; ita ut neque loqui quicquam amplius poterit neque præcepta dare ultima de domo suâ, sed cum magno cruciatu vitam finiverit. [*I Macc. IX. 54, 55, 56.*] anno post occupatum ab eo summum Sacerdotium tertio. Josephus libro 12 Antiquitat. cap. 17. quadriennium illi assignat: triennium verò in capite penultimo libri ejusdem operis 20. ubi etiam post ejus mortem per septennium Hierosolymam sine Pontifice mansisse addit. Inter anni autem 153ⁱ mensem 2um quo mortuus est Alcimus, atque 160ⁱ mensem 7um quo stolam Pontificalem Jonathan induit, (*I Macc. X. 21.*) intercesserunt anni 7. & menses præterea 5.

Videns Bacchides mortuum esse Alcimum, ad regem Demetrium est reversus: & quævit Judæa annos duos. [*I Macc. IX. 57.*]

3845

Circa CLV Olympiadem, Ariarathis Cappadociæ regis legati Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes: qui Senatui etiam significarent, quomodo Tiberium Gracchum excepisset,

K. 3

&c

4554 160

& ipsorum causâ oblatas à Demetrio amicitias & sororis nuptias respuisset; & paratum ipsum esse declararent, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare. Cujus erga populum Romanum propensi affectus ubi Tiberii Gracchi & reliquorum legatorum consentiens testimonium est auditum; Patres coronam magni beneficii loco acceperunt, & vicissim quæ plurimi apud Romanos æstimari solent dona, scipionem sellamque eburneam, illi miserunt. Atque hos legatos Senatus absque morâ ante hyemis initium dimisit. [Polyb. legat. 119. & 121. Diodor. Sicul. legat. 24.]

Novis Consulibus (Cn. Cornelio Dolabellâ & M. Fulvio Nobiliore) magistratum ineuntibus legatio communis Prusiæ Bithyniæ regis & Gallogræcorum de Eumene Pergami rege conquerentium in Senatu audita est. Auditus est & Attalus, quem frater Eumenes ad causam suam agendam eodem miserat. Qui non à criminationibus solum liberatus est, sed etiam honore auctus, & summâ exceptus est ac dimissus benevolentia. Quantum enim erant alienati Patrum animi à rege Eumene, quem oderant; tantum benevolentia erga Attalum præ se ferebant & studii amplificandæ ejus dignitatis. [Polyb. legat. 119. & 121.]

c. Menocharis aliique legati à Demetrio Sotere Syriæ rege missi Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes, (quam ut gratitudinis signum Rex miserat, quodd obses habitus esset liberaliter) simulque Leptinem qui Cn. Octavium legatum manu suâ occiderat, & Isocratem grammaticum qui eadem patratam defenderat, adducentes. Ubi Isocrates ille mirum hominibus spectaculum præbuit. Nam & aspectus illius supra modum terribilis atque effertus erat; ut hominis qui per annum spatium & eo amplius neque fordes, neque ungues, neque pilos purgasset: animi verò habitum oculorum species ac motus eum esse arguebant, ut qui spectaret nullius feræ occursum æquè refugeret atque illius. Leptines contrâ sibi semper constans, in Senatum venire paratus erat: & quum eadem à se patratam apud omnes quibuscum loquebatur fateretur; illud constanter affirmabat, nihil sibi Romanos esse nocituros. Quæ spes tandem eum non fefellit. Cum enim per diu dubitatum esset à Patribus, quid esset opus factio: tandem & legatos suscepit Senatus & coronam accepit; homines verò qui fuerant adducti rejecit, quasi crimen id commune esset Syris omnibus. Integra enim omnia sibi servabat, ut quoties vellent vindicandi criminis potestatem haberet. Idcirco etiam Demetrio hujusmodi responsum dedit: Senatum suum illi benevolentiam impertiturum, si idoneâ ratione caverit, se in ipsius potestate futurum, sicut esset olim. [Polyb. legat. 122. Diodor. Sicul. legat. 25. Appian. Syriac. pag. 118.]

Orophernes, Holophernes aliis appellatus, ad Demetrium Sotere Syriæ regem profectus, se à juniore fratre Ariarathe per injuriam regno Cappadociæ pulsus conquestus est: licet hunc legitimum non fuisse filium, sed ab Antiochide reginâ suppositum vel adoptatum, ex Di one Zonaras & ex Diodoro nos (ad annum Mundi 3832) antea retulerimus. Demetrius Ariarathi propter fastiditas sororis nuptias infen-

4555 159

fus, supplicem recepit: & mille talentorum mercedem cum eo passus, consilio & viribus suis Ariarathem, licet ab Eumene Pergami regi adjutum, regno expulit. [Polyb. lib. 3. pag. 161. Liv. lib. 47. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 118. Zonar. ex Dione.]

Eumenes rex Pergami moriens & uxorem Stratonicam (Ariarathis nuper regno pulsi sororem) & regnum fratri Attalo legavit. [Plutarch. in Apophibegm. & lib. 2. de qua & de rebus.] quum regnasset annos 38. Succedentium enim illi fratri & filii annis (à Strabone memoratis) ex intervallo inter ipsius initium & regni Pergameni exitum (in Romanâ historiâ posito) subductis; supersunt 38. ut sub initia anni 39. ille decesserit: licet apud Strabonem 40 regni anni perperam illi tributi reperiantur. Reliquit verò Eumenes regni heredem filiam, quem ex Stratonicâ susceperat Attalum Philometorem: sed tutorem regni & filii admodum parvum constituit fratrem suum Attalum Philadelphum; qui regnum per annos 21 deinceps administravit. [Strabo, lib. 13. pag. 624.]

3846

a. Secunda Æquinoctii autumnalis observatio, anno 20 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπεταγμένη die primo, (Septembris Juliani 27°) manè, sub ortum Solis, ab Hipparcho facta est. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]

Orophernes, pulso fratre Ariarathe, cum res summâ prudentiâ administrare, & favorem multitudinis gratiâ ac beneficiis conciliare sibi debuisset, nihil horum præstitit: sed cogendâ pecuniâ intentus, multisque per summum scelus occisis, Timotheum quidem (quem legatum postea Romam misit) quinquaginta, Regem Demetrium septuaginta talentis coronavit; reliqua 400 talenta brevi se persolaturum, ac 600 præterea additurum pollicitus. Quâ re quum Cappadocibus se invisum esse cerneret; cunctos spoliare, atque principum bona in fiscum suum redigere coepit. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 334.]

Idem, quum in Ioniâ esset educatus, (ut ad annum Mundi 3832 ex Diodoro est ostensum) institutis patriæ neglectis, & Iaxlu rex macedonum & Ioniæ, Ionicam & aristocraticam intemperantiam introduxit. [Polyb. lib. 32. apud Athenæum, lib. 10. cap. 22.] Collectâ verò ingenti pecuniâ vi, 400 talenta ad incertos fortunæ casus apud Prienenses deposuit: quæ ei postea fideliter ab illis sunt reddita. [Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 170, 173. & 334.]

c.

Quum Jonathan & sui per biennium quiescere securi in loco suo habitassent, Judei aliquot prævaricatores Bacchidem monuerunt, possit eos omnes una nocte comprehendi. Qui cum copiam multis profectus, clanculum epistolas omnibus sociis suis in Judæâ misit; ut Jonathanem eosque qui cum eo erant comprehenderent. Sed quum innotuisset eis consilium ipsorum, comprehensos ex hominibus regionis, qui auctores erant illius sceleris, ad quinquaginta viros interfecerunt. [I. Esay. 37. 36.]

Postea secedens Jonathan & Simon & qui cum eo erant in Bethbasi (vel Bethsalagan, ut apud Josephum est) in deserto, muros disiectos ejus restituit, & firmavit eam. Quod ut cognovit Bacchides, congre-

4556 158

congregavit universam multitudinem suam, iisque qui ex Judæa erant ut ad se venirent denunciavit: castrisque contra Bethbasin locatis, oppugnabat eam diebus multis, fecitque machinas. Jonathan verò, relicto Simone fratre in urbe, exiit in circumsitam regionem cum numero aliquo. Et percussit Odoarrhen (al. Odomera) & fratres ejus, filiosque Phasiron in tabernaculo ipforum. Cumque coepisset obvios quosque cadere & penetrare in exercitum hostilem: Simon & qui cum eo erant egressi ex urbe incenderunt machinas. Ita pugnantis illis contra Bacchidem, contritus est ab illis: qui conatus suos in irritum cecidisse dolens, iram convertit in viros impios qui expeditionis hujus ipsi auctores fuerunt, & occidit ex eis multos, deliberavitque abire in terram suam. Id ubi cognovit Jonathan, misit ad eum legatos de pace cum eo componenda, & de captivis reddendis quos ex Judæa ille ceperat. Quod libenter accipiens Bacchides, spondit se malam Jonathani non procuraturum ullo dierum vitæ suæ: reversusque est in terram suam, nec unquam posthac Judæam cum exercitu repetiit. Ita sublato ex Israël bello, habitavit Jonathan Miamasii (in tribu Benjaminiticâ:) coepitque judicare populum, & delevit impios ex Israël. [*Ibid.* 62, — 73.]

3847

Tertia Æquinoctii autumnalis observatio, anno 21 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum *ἐκατοστήριον* die primo, (Septembris Juliani 17°) in meridie, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem lib. 3. cap. 2.*]

Ariarathes regno pulsus, Romam supplex veniens, Sextum Julium Consulem adiit, convenientem calamitati in quâ versabatur speciem præ se ferens. Venerat & Demetrii legatio, cujus princeps Miltiades, & ad excusanda quæ obiceret Ariarathes instructus, & ad criminandum illum odiosè. Orophernes quoque legatos miserat Timotheum & Diogenem, ut coronam Romam afferrent, & amicitiam atque societatem renovarent: præcipue autem ut in judiciali contentione defenderent facta à suis, & Ariarathem accusarent. Et quidem Diogenes & Miltiades tum in privatis congressibus speciem majorem ostentabant (utpote plures cum uno, atque omnibus rebus florentes cum afflicto & misero compositi) tum etiam ubi ad res exponendas ventum, longè superiores fuerunt. Quum enim quidvis dicere & ad omnia respondere, speratâ veritate auderent, atque adesset nemo qui mendacia eorum confutaret, visi sunt quod volebant efficere. [*Polyb. legat. 126.*] Demum verò à Senatu Ariarathes, quia Populi Romani amicus & socius appellatus erat, una cum Oropherne, ut fratre, regnare iussus est. [*Appian. Syriac. pag. 118. Zonar. ex Dione.*]

Cum Ptolemæus Euergetes Cyprum occupare conaretur, pugna ibi cum seniore fratre Philometore commissa, superatus est. Cumque Philometor illum in urbe Lapitho obsessum ad extremam necessitatem compulisset, capto demum pepercit, tum ob imitam clementiam ac germanitatis vinculum, tum metu populi Romani. Nec vero veniam duntaxat illi indulgit, sed foedus quoque cum eo percussit, quod Cyrenarum regnum illi restituit, & pro Cypro necesse quoddam cum certo quotannis frumenti modo concessit. Itaque Asiaticam collo-

rum

4557 157

rum alienationem atque extrema pericula adductum fuisset, repente humanissimis conditionibus terminatum est. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 197, 334, 337. Liv. lib. 47. Zonar. ex Dione.*]

Orophernes cum res suas valde imminui cerneret, stipendium mercenariis quamprimum solvere constituit, ne forè negato stipendio seditionem concitarent. Ceterum pecuniæ inopiâ tum coarctatus, templum Jovis sub monte Ariadnes positum, quod ab ultimis temporibus inviolatum fuerat, spoliavit, atque ita stipendia quæ militibus debebat cuncta perfolvit. [*Diodor. in Excerpt. Valesii, pag. 337.*]

Attalus Eumenis frater & in regno Pergameno successor, Orophernem & Demetrium Soterem ex Cappadociâ prorsus expellens, Ariarathem in integrum restituit. [*Polyb. ibid. pag. 169. Zonar. ex Dione.*]

Demetrius Soter Archiæ 500 talenta obtulit, ut Cyprum ipsi proderet: aliis quoque emolumentis & honoribus illi promissis, si hanc ipsi operam navaret. Quod Archias quum efficere esset paratus, à Ptolemæo (Philometore) deprehensus & in judicium adductus, funiculo veli quod aulae prætendebatur se suspendit. [*Polyb. in Excerpt. Valesii, pag. 170. & apud Suidam, in voc. περιτρεῖν & περιτρυγελία.*]

Ariarathes in regnum Cappadociæ restitutus, à Prieniensibus 400 talenta, quæ Orophernes apud illos deposuerat, repetiit. Cui rectè ab illis est responsum, quamdiu Orophernes in vivis esset, nemini alteri se eam pecuniam reddituros, nisi ipsi qui eam deposuerat. Ariarathes tamen immissis prædatoribus agrum Prieniensem vastare coepit, adjuvante Attalo, & ob suam cum Prieniensibus privatam similitudinem eum incitante. Et cum magna cædes hominum simul ac pecorum passim fieret, & ad ipsas civitatis portas quidam trucidarentur, tamen Prienienses succurrere nequaquam poterant. Cum igitur legationem ad Rhodios misissent, tandem ad præsidium Romanorum confugerunt. Sed Ariarathes cuncta quæ dicerentur parvi faciebat. Et licet Prienienses Oropherni depositum fideliter reddidissent, ab Ariarathe tamen ob illud male mulctati, gravissimis tamen calamitatibus injustè vexati sunt. [*Polyb. in Excerpt. Valesii, pag. 173.*]

3848

Inter Attalum & Prusiam Venatorem Bithyniæ regem inimicitiiis ortis, Andronicum Attalus, Nicomedem & Antipphilum Prusias legatos ad Senatum, Senatus verò Publium Lentulum ad causam eorum cognoscendam legatum misit. Quum primam verò Prusiæ impressionem narraret Andronicus, dictis illius non movebantur Romani: sed in suspensionem veniebant, Attalum, quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occasiones belli præparare & eriminationibus eum antevertere. Dein Prusiæ legatis testantibus, ejusmodi nihil esse factum, multo adhuc minus fidei habebant iis quæ de Prusiâ nuntiabantur. Mox verò magis magisque re omni exploratâ, Senatus incertus quantum his nuntiis tribuere fidei deberet, L. Apuleium & C. Petronium legatos miserunt, ad invisendum quo loco Regum illorum res essent. [*Polyb. legat. 128.*]

3849

Prusias victo Attalo Pergamum ingressus, cum sumptuoso sacrificii apparatu Æsculapii templum adiit: mactatisque victimis cum per-

4558 156

L

per-

perlitasset, tum quidem in castra est reversus. Postridie verò, consilio ac spe capiendi Attali frustratus, copiis ad Nicephorium (sub Pergami moenibus situm) adductis, templa omnia vastare, delubra ac statuas Deorum spoliare ac diripere coepit. Postremò & ipsum Æsculapii simulacrum, insigni artificio à Phylomacho (vel Phyromacho) fabricatum, humeris suis impositum abripuit; cui pridie libaverat, hostiasque & vora obtulerat. Inde exercitum Elæam traduxit; & tentatâ urbis obsidione cum nihil proficeret, (eo quòd Sosander Attali collatus cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellebat) Thyatira navibus contendit. Porro inter redeundum fanum Dianæ, quod est in Hierâ come, vi illatâ spoliavit; Apollinis quoque Cynii delubrum circa Ternum non spoliavit solum, sed etiam igni tradidit: atque his peractis, domum rediit. Ex pedestribus verò ejus copiis plerique fame ac sanguinis profluvio perierunt. Nec dissimilis casus navales copias afflixit: quippe ingenti tempestate in Propontide subito excitatâ, naves pleræque mari absorptæ sunt unâ cum ipsis militibus ac remigibus; nonnulli in terram ejecti sunt naufragi. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 169. 170. & 337. cum Suidâ in voc. Πρωτακτ.*]

Attalus à Prusia victus fratrem Athenæum cum Pub. Lentulo proficisci iussit, ad declarandum Senatui quòd acciderat. [*Polyb. legat. 128.*]

Quum hi sub exitum hyemis in Senatu ea quæ fecerat Prusias exposuissent; statim cum prædicto Lentulo legatos mittere Patres decreverunt C. Claudium Centonem, L. Hortensium & C. Aurunculeium: datis mandatis, ut Prusiam bellum cum Attalo gerere prohiberent. [*Id. legat. 129.*]

P. Scipione & M. Marcello Consulib. Athenienses ad Senatum Populûmque Romanum tres illius ætatis nobilissimos philosophos legatos miserunt; Carneadem Academicum patriâ Cyrenæum, Diogenem Stoicum natione Babylonium, & Critolaum Peripateticum: ut multam 500 talentorum propter Oropi vastationem, judicio Si-cyoniorum sed autoritate Romani Senatus eis impositam, remitti impetrarent. Et in Senatum quidem introducti interprete usi sunt Cæcilio (vel C. Acilio potius) Senatore: sed antè ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratiâ magno conventu hominum disseruerunt. Tum admirationi fuisse aiunt Rutilius & Polybius philosophorum trium sui cujusque generis facundiam. Violenta enim & rapida Carneades dicebat, scira & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. Addit Clitomachus in historiâ suâ Græcè scriptâ, cum Carneades (cujus ipse Clitomachus auditor fuit) & Stoicus Diogenes ad Senatum in Capitolio starent, A. Albinum qui tum prætor erat jocantem dixisse. *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum; nec hac urbs, nec in eâ civitas.* atque illum respondisse: *Huic Stoico non videor.* Audito verò Carneade, Cato Censorius quàm primùm legatos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset haud facillè discerni posset. Ut verò in urbe nomen increvit horum philosophorum, & Romani adolescentes reliquarum voluptatum & oblectamentorum obliti quasi

4559 155

fanatici raperentur ad philosophiam; Cato, veritus ne juvenus eò converteret studium, atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis & disciplinæ militari anteferebat, censuit omnes philosophos ab urbe honestâ specie ablegandos: atque quum venisset in Senatum, incusavit Patres quòd legati, qui persuadere facillè quidvis valerent, diu illic sine responso sederent. Quare primo quoque tempore aliquid esse censuit de legatione statuendum & decernendum: quò hi ad ludos literarios regressi, apud Græcorum filios dissererent; Romana autem pubes conferret se, ut antè; ad obtemperandum legibus & magistratibus. [*Cicero in Lucullo, & Tusculan. quest. lib. 4. & lib. 2. de Oratore. Plin. lib. 7. cap. 30. Plutarch. in Catone majore. A Gellius, lib. 7. cap. 14. eumque secutus Macrobius, lib. 1. Saturnal. cap. 5.*]

3850

Quo tempore Senatus Q. Opimium Consulem ad gerendum bellum adversus Oxybios Ligures misit, (de quo in Legatione 134 Polybius) junior Ptolemæus (Euergetes) Romam venit. Qui ut in Senatum ingressus est, fratrem Philometorem coepit accusare, authorémque eum dicere insidiarum quibus fuerat attentatus. Simulque vulnerum cicatrices oculis spectandas exhibens, multis deinceps verbis rei atrocitatem exaggerando, ad miserationem sui flectere animos hominum conabatur. Sed & senioris Ptolemæi legati aderant, Neolaidas & Andromachus; qui ad criminationes omnes fratris responderent. Verùm istorum Senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: ad eò mentes omnium accusationibus fratris erant occupatæ. His igitur extemplo Româ iussis facessere, legati quinque sunt decreti, inter quos erant Cn. Merula & L. Thermus; & singulis quinqueres attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in insulam Cyprum eum restituerent. Scriptum etiam ad socios Græcos & Asiaticos, licere illis Ptolemæum in recuperatione Cypri adjuvare. [*Polyb. legat. 132.*]

4560 154

Legati Romani ad Prusiam venientes, Senatus nomine illi denuntiârunt, ne Attalo Romanorum amico sociòque bellum inferre pergeret. Quumque ille parere gravaretur, legati rigidè mandârunt ei, aut pareret Senatui, aut ad disceptandum veniret cum mille equitibus ad confinia: ubi & Attalum expectare aiebant cum totidem aliis. Ille, contemptâ paucitate quæ erat circa Attalum, sperans eum posse à se opprimi, præmisit legatos, quasi secuturus cum mille suis: sed concitato universo exercitu, venit tanquam ad prælium. Attalus & legati præmoniti diffugerunt: ille etiam jumenta Romanorum relicta comprehendit, & Nicephorium expugnatum diruit, templa quoque incendit in eò; deinde Attalum (cum Romanorum legatis) intra Pergamum compulsum oppugnavit. [*Appian. in Mithridaticis, pag. 172.*]

Quum Hortensius & Aurunculeius Pergamo Romam reversi renuntiassent, quanto contemptui Senatus mandata Prusias habuissent, qui violatò foedere adversus ipsos & Attalum Pergami inclusos omnem vim atque injuriam esset expertus: Patres irati, & indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreverunt, in quibus L. Anicius & C. Fannius & Q. Fabius Maximus; eosque statim cum mandatis miserunt, ut bello finem imponerent, & Prusiam

L 2

pro

pro injuriis bello illatis poenas Attalo pendere cogerent. [*Polyb. legat. 133.*]

Dum adhuc esset hyems, Attalus magnum exercitum coëgit: quum & Ariarathes & Mithradates ejus socii copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani venientes eum Quadis convenerunt; & de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam restâ sunt profecti. Eo ut ventum, voluntatem Senatus seriò illi declarârunt. Prusias ex iis quæ imperabantur nonnullum facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati pertinaciâ illius offensi, amicitia & societati ipsius renuntiârunt: atque exemplo omnes eo relicto ad Attalum pergere coeperunt. Tum verò Prusias poenitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquandiu secutus est: & quum nihil proficeret, domum reverfus, in summâ consilii inopiâ versabatur. Interim Romani Attalo authores sunt, ut cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem laceffat, sed urbes suas ac pagos ab injuriâ defendat. Ipsi in varias partes divisi, partim Romam properant, ad significandum Senatui regis Prusie pertinaciam: partim in Ionia regionem tendunt; quidam ad Hellepontum, & vicinos Byzantio tractus. Quorum omnium unum idemque erat propositum, ut ab amicitia & societate Prusie homines revocarent; Attalo verò benevolentiam cunctorum conciliarent, & quibus possent cunque modis eum adjuvarent. [*Id. legat. 135.*]

Athenæus postea frater Attali classem adduxit navium testarum 80. quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ, viginti Cyzicenorum, septem & viginti Attali, reliquæ aliorum sociorum. Is directo cursu in Hellepontum, quoties aliquam præterveheretur earum urbium quæ Prusie parebant, crebras exscensionem faciens, agrum illarum populabatur. [*Id. legat. 136.*]

Senatus, auditis legatis qui à Prusia redierant, tres alios continuò misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, & Aulum Posthumium. Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt; & ut Reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent; pervererunt. *Prusias ut Attalo 20 naves testas confestim tradat. Talenta 500 intra 20 annorum spatium pendat. Agrum uterque ut possideat, quem ante inchoatum hoc bellum obtinebat. Item ut Prusias damna sarcinas agris illata Mesthrynna-orum, Egienium, Cumeorum, & Heracleotarum: centumque illis talenta solvat.* Hoc foedere istis scripto, Attalus copias suas & navales & terrestres domum reduxit. [*Id. ibid. 173.*] Prusias verò, cum se ob nimiam servitiam subditis exosum, & Nicomedem filium valde ab eis amatum animadverteret; filium suspectum Romam misit, ut ibi degeret. [*Appian, in Mithridatic. pag. 173.*]

Antiochenis à Demetrio Sotere deficientibus, Orophernes initâ cum eis pace, pellere ipsum regno, à quo fuerat restitutus, consilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipsum autem comprehensum,

hensum, victum Seleucie custodiri jussit. Nec Antiocheni indicio territi, à defectione destiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Egypti, & Attalo rege Asia, & Ariarathæ Cappadocie, bello à Demetrio laceffitis, subornant quendam fortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ decisset, nomen ei *Alexandri* inditur, genitûsque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regia tantum, verumetiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. [*Fustini. lib. 35. cap. 1.*]

Iste Alexander, *homo ignotus & incerta stirpis*, in epitome libri 52 Liviani fuisse dicitur. *Ἀντοχὸς τῷ Εὐφρανῶντος υἱὸς ὑποβληθεὶς, Antiochi Epiphani filius suppositus*, ab Athenæo. [*lib. 5. cap. 10.*] *Ἐπὶ τῷ Σελευκίδῃ γένει, falsò in Seleucidarum gentem se ingerens*, ab Appiano. [*in Syriac. pag. 31.*] *adolescens Rhodi educatus. Antiochi se esse filium falsò dicitans*, à Severo Sulpicio. [*Histor. sacr. lib. 2.*] Straboni [*lib. 16. pag. 751.*] Balas; Josepho [*lib. 13. cap. 8.*] Balles, cognominatus.

Hunc, unâ cum Laodice (Antiochi Epiphani filia) fervente adhuc ætate Heraclides (quem ærario Babylonico Antiochus Epiphanes quondam præfecerat) Romam secum duxit. Qui dum in Urbe commoratur, magnæ fortunæ speciem ostendit; vasre agens omnia, & consultò tempus extrahens, ut Senatum ad ea quæ moliebatur flecteret. [*Polyb. legat. 138.*]

3851

4.

Attalus Eumenis regis filius (cujus nomine patruus Attalus Pergamenum regnum administrabat) puer admodum, Romam venit; ut Senatui se commendaret, & amicitiam hospitique jus, quod patri fuerat cum populo Romano, renovaret. Hic à Senatu & paternis amicis singulari humanitate susceptus, accepto responso ex animi sui sententiâ, honoribusque affectus qui puero id ætatis conveniebant, post paucos dies domum est reverfus: omnibus Græciæ civitatibus, per quas iter faciebat, summo studio & magnificentia eum excipientibus. [*Id. legat. 140.*]

Adfuit & Romæ per id tempus Demetrius (Nicator postea dictus; Demetrii Soteris in Syriâ tunc regnantis filius;) qui modico paratu, ut puer, exceptus, in patriam denuo se contulit. [*Id. ibid.*]

6.

Heraclides diuturniore morâ Romæ factâ, in Senatum unâ cum Laodice & Alexandro (Balâ) venit. Ibi primò adolescens pauca est locutus: postulavitque ut meminissent Romani amicitia & societatis quæ Antiocho parenti suo cum illis fuisset, deinde ut maximè quidem in recuperando suo regno se adjuvarent, sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. Mox Heraclides sermonem excepit: & postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adjectâ criminatione Demetrii (Soteris;) postremò subjecit, æquum justumque esse, ut adolescentulo huic & Laodice, qui sunt legitima stirps Regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium quæ dicebat iste, nihil quicquam placebat sanæ mentis hominibus: qui & fidam eam esse commentitiâque

4561 153

fabulam intelligebant, & Heraclidem palam abominabantur. At vulgus Senatorum quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi Senatusconsultum scriberetur. *Quod Alexandro & Laodice Regis filiis, qui amicus sociisque Populi Romani fuit, in Senatu verba facientibus, Senatus ut in Patris regnum velut postliminio reverterentur permisit; & ferre ipsis opem, ut postulaverunt, decrevit.* Hæc arrepta occasione Heraclides, militem ex templo conduxit, & multos viros illustres sibi adjunxit: dein Ephesum veniens, bellum quod moliebatur sedulo apparare coepit. [*Id. ibid.*]

Anno regni Græcorum 160, Alexander (Balas) pro Antiochi Epiphanis filio sese venditans, Ptolemaidem (Phœniæ urbem) à militibus qui eam tenebant præsidio sibi proditam occupavit. [*I Macc. X. 1. Joseph. lib. 13. cap. 3.*] Nam mores Demetrii, ut parum comis & superbi admodum, illi oderant. Inclusus enim in regium quoddam castellum munitum quatuor turribus, non procul situm ab Antiochiâ, neminem admittebat: & omisâ Reipublicæ curâ, segnis degebat in otio. [*Joseph. ibid.*]

Demetrius Soter, audiens Alexandrum Ptolemaide receptum regnare ibi coepisse, congregavit copias multas, ut procederet obviam ei in prælium. [*I Macc. X. 1, 2.*] Sed consideratis incertis belli casibus, duos filios (Demetrium Nicatorem & Antiochum Sidetem; qui & Syriæ regnum ambo postea obtinuerunt) cum magno auri pondere Cnidum ad hospitem suum ablegavit, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. [*Liv. lib. 52. Justin. lib. 35. cap. 2.*]

Misit quoque ad Jonathanem Demetrius epistolas, quibus pacem cum eo renovavit; deditque ei potestatem congregandi copias & arma comparandi, ut belli adversus Alexandrum gerendi socius ipsi esset: obsides quoque, qui erant in arce, iussit ei tradi. Quibus litteris publicè Hierosolymæ à Jonathanè lectis, qui in arce erant, timore perculsi tradiderunt ei obsides, quos ille parentibus ipsorum reddidit. [*I Macc. X. 3.—9.*]

Hæc occasione prudenter usus Jonathan, habitavit Hierosolymæ; coepitque ædificare & instaurare eam. Et extruendos curavit muros & montem Sionis per circuitum ex lapidibus quadratis ad munitionem. Fugeruntque alienigenæ qui erant in munitionibus quas extruxerat Bacchides, & abiit unusquisque in terram suam: Bethsuræ tantum quidam ex apostatis & Legis desertoribus remanserunt; eratque hoc ipsis periculum. [*Ibid. 10.—14.*]

Audierat interea rex Alexander promissiones, quas missis litteris Demetrius fecisset Jonathani: ideoque & ipse per litteras amicitiam & societatem ejus quæsit; constituitque eum summum Sacerdotem gentis suæ, utque amicus Regis vocaretur concessit, simulque purpuram ei misit & coronam auream. [*Ibid. 15.—20.*]

Jonathan sacram stulam induit septimo mense anni 160 regni Græcorum, in festo Tabernaculorum: [*I Macc. X. 21.*] post mortem fratris Jonathanis anno 9° nonquadriennio, ut apud Josephum [*lib. 13. cap.*]

cap. 5.] legitur. Eâ enim ratione, ante annum Græcorum 164 vitâ non excessisset Jonathan: contra Maccabaicæ historiæ veritatem. [*I Macc. IX. 3, 18, 54.*] Qui error ex alio illo, de Judâ in Pontificatu Alcimo succedente, est prognatus: quem ab ipso Josepho postea agnatum fuisse ostendimus; Jacimo sive Alcimo mortuo neminem successisse, sed per integrum septennium civitatem sine Pontifice mansisse, clarissimè profiterentur. [*lib. 20. cap. 8.*] Quo septennio, cum quinque insuper mensibus, demum complero; Jonathan nunc, Hasmonæorum primus, ex Sacerdotali quidem Jehojaribi sed non ex Pontificiâ Jaddi (cujus Onias hæres hoc tempore in Ægypto cum Ptolemæo Philometore degebat) familiâ, summi Sacerdotii munere functus est.

Demetrius Soter, dolens, ad Alexandri patres inclinatos fuisse Judæos; remissionis debitorum & tributorum omnium (quibus gens miserè à Macedonibus hætenus oppressa fuerat) & amplissimorum donorum prolixâ pollicitatione, eorum ambivit amicitiam. Verum tam profusa promissorum copia hoc ipso parum probabilis Jonathani & populo Judaico visa est; quod ab homine proficisceretur, qui rebus ipsis docuisset se eos odisse, nihilque eorum præstiturum si à præsentī necessitate liberaretur. Eo itaque repudiato, acquieverunt Alexandro, qui primus cum illis de pace egerat; atque illi deinceps socii in bello semper fuerunt. [*I Macc. X. 22.—47.*]

Andriscus quidam Adramyttenus, ultimæ fortis homo, Persei postremi Macedonum regis se filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, quum Macedoniam turbare conatus à nemine curaretur; in Syriam ad Demetrium Soterem (cujus soror Perseo nupta fuerat) spe auxilii impetrandi se contulit. Fabulam autem hujusmodi finxit. Ex pellice se Perseo rege ortum, traditum educandum Cyrthææ cui-dam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquod velut semen stirpis regię extaret. Perseo demortuo, Adramyti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis patrem esse credentem, à quo educaretur; ignarum generis fuisse sui. affecto deinde eo, cum prope finem vitæ ultimum esset, detectam tandem originem suam: falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet cum ad puberem ætatem venisset; obtestationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus servarent. Pubescenti libellum traditum: in quo relictæ sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem subdititium se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quàm ad Eumenum manaret res, Perseo inimicum, excederet iis locis; ne interficerentur. Ob hoc mendacium à Demetrio rege comprehensus, & Romam missus; cum neque Persei filium esse constaret, & alioqui nihil insigne haberet, per contemptum neglectus est. [*Liv. lib. 48. & 49. Dion. ex Dione.*]

Alexander Balas, tam è milite quàm in Syriâ à Demetrio defecerat quàm ex Attali, Ariarathis, Jonathanis & præcipue Ptolemæi Philometoris copiis auxiliaribus, magno exercitu contracto, cum Demetrio congressus est. Et sinistram quidem Demetrii cornu oppositam sibi aciem terga coëgis vertere: hærentesque diu fugientium vestigiis et-

am castra eorum diripuerunt. At dextrum cornu in quo Demetrius ipse pugnabat, compulsus est loco cedere. Reliquis verò effusè fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hostium occidit, alios non sustinentes ipsius imperum persequens; abreptus est in cœnum quoddam profundum & transitu difficile: ubi prolapsus equo, omni effugio destitutus, à circumfusâ accurrentiū coronâ jaculis vulneribus confectus succubuit. [*I. Macc. X. 48, 49 50. Joseph. lib. 13. cap. 5. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 131.*] Atque ita Demetrius, cum annos 12 regnum Syriæ tenuisset, cæteris regibus in ipsum conspirantibus, vitam simul cum regno amisit: inquit Polybius. [*lib. 3 pag. 161.*] Quem (ut qui Demetrium ipse bene noverat) in duodenario annorum regni numero Porphyrius, [*in Græc. Euseb. Scalig. pag. 228.*] Eusebius & Severus Sulpicius sunt secuti: licet 11 tantum Josephus illi assignaverit.

Post mortem Demetrii (qui liberos post se Demetrium & Antiochum reliquit) paulo ante Achaicum bellum, Cometes effulsit, non minor Sole. Primò igneus ac rubicundus orbis fuit, clarumque lumen emittens, quanto vinceret noctem. Deinde paulatim magnitudo ejus districta est, & evanuit claritas: novissime autem totus intercidit. [*Seneca, Natural. question. lib. 7. cap. 15.*]

Quum Ptolemæi Philometoris præcipuè operâ (testante Appiano) Alexander Demetrium virâ pariter & regno ita exuisset, missis ad Ptolemæum legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, Ptolemæus cum filiâ suâ Cleopatrá (foeminâ ad Syriaci regni exitium natâ) ex Ægypto egressus venit Ptolemaidem, anno regni Græcorum 162. (desinente.) Ubi inter Alexandrum & Cleopatram celebratæ sunt nuptiæ, ut inter reges fieri solet, magnificè. [*I. Macc. X. 51.—58.*]

Ad has nuptias ab Alexandro invitatus Jonathan, duobus illis regibus amicisque eorum aurum & argentum ac dona plurima dedit: & invenit gratiam coram illis. Conveneruntque improbi quidam ex Israël, ut accusarent eum. Quibus tantum abfuit ut Alexander rex attenderet, ut Jonathanem purpurâ indui juberet, & sedem ei apud se tribueret; & principibus suis præciperet, ut cum eo in mediam Ptolemaidem exeuntes promulgarent, ne quis illi obloqueretur neque molestiam illi crearet de ullo negotio. Quod videntes acculatores, diffugerunt omnes. Rex verò honore affectus eum, & conscripsit eum inter primos amicos, & ducem (copiarum in Judæâ) eum constituit & (in palatio suo) *μεγαλειστέον*. Et reversus est Jonathan Hierosolymam cum pace ac lætitiâ [*Ibid. 59.—61.*]

Onias, Oniæ III Pontificis filius, qui profugus Alexandriæ degebat apud Ptolemæum Philometorem, de recuperando Pontificatu Hierosolymitano (ad Hasmæonum familiam translato) nullâ jam spe relicta, æternam sibi memoriam parare volens, regi Ptolemæo & Cleopatrá reginæ (sorori pariter ipsius & conjugi) per supplicem libellum significavit se, dum bello illis variis in regionibus operam navaret, animadvertisse apud Coelefyriam & Phœniciam & Leontopolim

in

in Ægypti præfecturâ Heliopolitanâ, aliisque in locis Judæos præter decorum habere templa, & ideo malè inter eos convenire. rogare igitur, ut templum quod apud castrum agrestis Bubastis invenit, nulli sacratum numini jamque collapsum repurgare sibi liceat, & aliud ejus loco Deo maximo extruere ad Hierosolymitani illius similitudinem, pari etiam modo & mensurâ: ut Judæi qui Ægyptum incolunt illic convenientes, quo magis alerent mutuam concordiam, eo Regum usibus commodius interserirent. Nam & Esaiam vatem prædixisse, quòd erit Domino Deo altare in Ægypto, & alia multa de eo loco prophetavisse. [*Joseph. lib. 13. cap. 6.*]

In quibus observandum illud primò: non quum primùm in Ægyptum ad Philometorem & Cleopatram Onias se contulit, novi Templi structuram illum fuisse aggressum; sed posteaquàm illis strenuam in bellis tum Ægyptiacis tum Syriacis navasset operam. Philometorem enim & Cleopatram totum suum regnum Judæis committentes, militiæ totius duces Oniam & Dositheum Judæos constituisse, in libro 2 contra Apionem [*pag. 1064.*] Josephus confirmat. Deinde, vaticinium illud Esaiæ, quo ad sacrilegam suam ambitionem statumendam abusus est Onias, ad spirituale Christi Domini nostri regnum spectare. Locus est, in Esaiæ cap. XIX. 18, 19. *Tempore illo erunt quinquæ civitates in terrâ Ægypti loquentes linguâ Canaan, & jurata Domino exercituum: civitas destructionis dicitur unaquaque. Tempore illo erit altare Domino in mediâ terrâ Ægypti; & titulus Domino juxta terminum ejus.* Ubi pro *היהודים* *civitate destructionis*, ob maximam literarum similitudinem, *היהודים* olim legebatur, id est, *πόλις ἰδία*, ut interpretatus est Symmachus. Quomodo & Hieronymus reddidit: *Civitas Solis vocabitur una.* Et Chaldaeus Paraphrastes, utrâque lectione conjunctâ: *Civitas Solis, qua destruetur.* Quâ occasione fortasse & *ἡλιουπολιτὶς τοῦ ὄνου* Oniam elegisse, in quo Templum suum construeret, conjicit Scaliger.

Onias igitur, impetrato loco in agro Heliopolitano, 180 stadiis à Memphi distante Templum ibi extruxit, Hierosolymitano minus & non peræquè opulentum; cum turri simili, ingentibus saxis 60 cubitis erectâ. Altaris autem fabricam secundum patrium imitatus est: & donariis similiter exornavit, præter candelabri confectionem. Candelabrum enim non fecit, sed informatum aureum lychnum tanquam jubaris lumine radiantem de aureâ catenâ suspendit. Totum verò circa templum spatium cotto latere circumdedit, saxeas portas habente. Concessit autem Rex etiam multum agri modum, ac pecuniæ redditus: ut & Sacerdotibus esset copia ad multa quæ Dei cultus desideraret. Invenit autem Onias & Judæos quosdam sibi similes, (*ὅτι ὄνιος λεγόμενος ἡρώων καὶ οὐκ ὄνιος*, apud Josephum lib. 14. Antiquit. cap. 14 & lib. 1. Belli cap. 7.) & Sacerdotes & Levitas, qui illic divinum cultum frequentarent. [*Joseph. lib. 7. Belli cap. 37. cum lib. 13. Antiquit. cap. 6.*] In *Mishnâ* tamen, tract. *מנחות* cap. 13. §. 10. Sacerdotes qui ministrabant templo Oniæ, eodem, & meritò quidem habentur loco, quo Sacerdotes excelsorum: quibus (ex II Reg. XXIII. 9.) non concessum fuerat offerre holocausta super altare Domini quod fuerat Hierosolymis;

M

mis;

mis; sed tantum ut azymos panes comederent (instar Sacerdotum immundorum) in medio fratrum suorum.

Alexandriæ inter Judæos & Samaritas de sacris ipsorum seditio est exorta; illis Hierosolymitanum, his Garizitanum templum juxta Mosis præscripta contendentibus esse legitimum: provocatumque est ad Ptolemæum Philometorem regem & amicorum ejus consensum, ut ab his causa audiretur, & utrius partis causidici succumberent, morte mulcerentur. Patrocinebatur Samaritis Sabbæus cum Theodosio, Judæis Andronicus Messalami filius: juraveruntque per Deum & Regem, quod ex lege probationes allaturi essent; & rogaverunt Regem ut necaret eum qui jusjurandum non servasse deprehenderetur. Rex, multis amicis in consilium adhibitis, causam audivit: & Andronici rationibus persuasus. Hierosolymitanum templum ex sententiâ Mosis fuisse conditum pronuntiavit; Sabban verò & Theodosium ad-dixit supplicio. [*Joseph. lib. 13. cap. 6.*]

Apud Philometorem in Ægypto Aristobulus Judæus tum claruit, Peripateticus philosophus: qui ad eundem Regem explanationum in Mosem commentarios scripsit. Ex quorum ad eum Præfatione insignis habetur citatus locus à Clemente Alexandrino lib. 1. Stromat. & Eusebio in Euangelicæ Præparat. lib. 13. cap. 7. qui & ibi, & in opere ejusdem lib. 8. cap. 3. longiora alia ex iisdem commentariis fragmenta producit.

3855

Bellum Punicum III. coepit: in quo Mithridates Euergetes, qui Ponticorum regum primus amicitiam cum populo Romano iniit, naves aliquot auxiliares contra Carthaginenses suppeditavit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 176.*] Ad hoc bellum administrandum ambo Consules sunt missi, Manilius cum exercitu, & Marcus Censorinus cum classe: quibus secretò mandatum est, ne prius à bello desinerent quam dirutâ Carthagine. [*Liv. lib. 49. Appian. in Libyc. pag. 42.*]

Andriscus sive Pseudo-philippus, Româ clâm se subducens, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium aut armis occupavit, & regni insignia assumpsit; Olympiadis CLVII. anno 3. Cùmque Thessaliam invadere armis atque occupare vellet; per Romanorum legatos auxiliis Achæorum ea defensa est. [*Liv. lib. 49 & 50. Vellei. Patercul. lib. 1. Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 229*]

Prusias Venator rex Bithyniæ, postquam cognovit filium suum Nicomedem Romæ gratiosum esse, mandavit ei ut à Senatu peteret, remitti sibi quod supererat pecuniæ debitæ Attalo: & addidit ei Menam, ut simul legatione fungeretur. Cui clâm mandatum dedit, si impetraverit remissionem pecuniæ, ut Nicomedi adhuc parceret: sin minus, Romæ illum interficeret. [*Appian. in Mithridatic. pag. 173.*] eâ ratione consulere studens minoribus filiis, quos ex novercâ ejus susceperat. [*Fustini. lib. 34. cap. 4.*] quorum unus, ejusdem cum patre nominis, pro superiore ordine dentium unum os continens æqualiter extentum habuisse dicitur; nec ad speciem deforme, neque ad usum ullâ ex parte incommodum. [*Liv. lib. 50. Valer. Maxim. lib. 1. cap. ult. Plin. lib. 7. cap. 16.*]

Cum legato suo Menâ Prusias cercuros aliquos misit & duo mil-

lia

4565 149

lia militum. Ad contradicendum illi, Andronicus ab Attalo legatus missus, demonstravit multam Prusiæ impositam minorem fuisse quàm rapinam. Quum igitur nec multa remitteretur Prusiæ, & Nicomedem Romæ Menas videret esse in pretio; inops consilii nec occidere eum ausus est, nec reverti in Bithyniam. Ita morantem convenit non invitum juvenis: conspiraruntque in Prusiam, ascito in societatem Andronico; ut is regi suo Attalo persuaderet Nicomedem in Bithyniam deducere. Congressi igitur in Bernice opidulo Epiri, noctu consensâ nave quid agendum esset collocuti sunt; & diversi discesserunt eadem nocte. Manè verò Nicomedes exscendit navem purpurâ & diademate ornatus more regio: cui mox Andronicus occurrit, & Regem appellatum deducebat cum 100 quos circa se habebat militibus. Menas verò simulabat se tum primum sensitse Nicomedis præsentiam, & circumcursans ea duo quæ habebat militum millia, ut sagaciter applicarent se ad eum qui futurus esset potior hortatus est: monens, Prusiam senem esse, Nicomedem juvenem; Bithynos illum averfari, hunc optare; Romanorum optimates juvenem diligere, & Andronicum jam ejus satellitem promittere ab Attalo auxilium, rege vicino Bithynis & latè regnante & Prusiæ hoste vetere. Ad hæc memorabat crudelitatem Prusiæ, detegens ejus in omnes patrata facinora, & inde odium publicum. Ut verò & hos milites animadvertit abhorre ab ejus sceleribus, statim ad Nicomedem adduxit; & secundus Regem eum appellavit post Andronicum, stipavitque duorum millium satellitio. [*Appian. ut supr. pag. 173, 174.*]

Attalus, promptè excepto juvene, Prusiam jussit filio eivitates aliquot ad inhabitandum & agros ad victum attribuere. Respondit ille, mox ei daturum se universum regnum Attali; in cujus gratiam & antè invasisset Asiam. Hæc locutus, misit Romam qui accusarent Nicomedem & Attalum, citarentque ambos in judicium. [*Id. ibid. pag. 174.*]

Nicomedes, Phaëllonis (sive Phaënnidis potiùs) Epirotidis oraculo fretus, quod suis ex commodis ipse interpretabatur, hortatu Attali bellum patri Prusiæ fecit. [*Zosim. histor. lib. 2.*] Illo igitur & Attalo, cum suis, mox in Bithyniam profectis; Bithyni ad eos paulatim defecerunt. Prusias verò nemini se credens, & sperans Romanos se erepturos ex insidiis, à Diegylle Thrace socero suo 500 Thracas impetravit, quibus solis commisit corporis sui custodiam, & in arcem Nicææ se inclusit. [*Appian. Mithridatic. pag. 174.*]

3856

Romæ prætor urbanus non statim ad Senatum adduxit legatos Prusiæ, Attalo gratificans: & postquam tandem introduxit, jussus à Senatu legatos, eligere qui bellum compescerent, elegit tres; quorum unus saxo quondam in caput percussus fœdas cicatrices præferebat, alter pedibus æger erat, tertius ingenio socors & usque ad stultitiam simplex habebatur. Quos irridens Cato Censorius (qui paulo post ætatis suæ anno 85 vitam finiit) legationem dixit mitti à populo Romano, quæ nec caput nec pedes nec cor haberet. [*Id. ibid. Liv. lib. 50. Plutarch. in Catone major.*]

Legati profecti in Bithyniam, jusserunt partes ab armis discedere.

M 2

Nico-

Nicomede autem & Attalo simulantibus se auctoritati Senatus cedere, Bithyni subornati negabant se posthac ferre posse immanitatem Prusæ; maximè postquam deprehensi ab eo fuissent molestè ferre illius imperium. Sic legati, quia nondum hæ querelæ ad Senatum pervenerant, abierunt infecto negotio. Prusias, desperatâ ope à Romanis, quibus fretus nulla paraverat auxilia, migravit Nicomediam, ut hæc munitâ hostem inde arceret: sed opidani, Rege prodito, portas aperuerunt. Prusiam religione fani Jovis se tutantem confoderunt quidam immisi à Nicomede. [Appian. *Mithridatic. pag. 174. 175.*] Ab ipso filio Nicomede Prusiam ad aram Jovis confugientem occisum fuisse narrat Diodorus Siculus. [in Photii *Bibliotheca, cod. 244.*] ab Attalo interfectum Strabo, [lib. 13. pag. 624.] à filio, adjuvante Attalo, Livius, [lib. 50.] à subditis suis cælum ex Dione refert Zonaras. Tantum enim Bithynorum in eum fuisse odium narrat Polybius; [in *Excerpt. Valesii, pag. 174. & Suid. in Πρω.*] ut omnes impetu effuso non ad defectionem modò, sed ad poenas etiam de eo sumendas ferri cœperint.

Andriscus sive Pseudo-philippus in Macedonia Romanum prætorum Juventium contra se missum cum legione vicit; eumque, cum maximâ clade totius Romani exercitus, interfecit. Inde factò in Thesaliâ impetu, majorem partem ejus vastavit, & Thracæ sibi adjunxit. [Liv. lib. 50. *Florus, histor. lib. 2. cap. 14. Eutrop. lib. 4. Zonar. ex Dione, oros. lib. 4. cap. 22.*] Postea ad sævitiam & tyrannicam insolentiam conversus, opulentissimum quemque per summum scelus ac confictas calumnias necavit: plurimos quoque amicorum è medio sustulit. Erat enim naturâ ferus ac eruentus; ac præterea in congressu familiarum superbus; postremo cupiditate atque omni scelere contaminatus. [Diodor. Sicul. in *Excerpt. Valesii, pag. 342.*]

Apollonius Syros Alexandro Balâ in ganeo & lustris socorditer jacente, amicus ejus Ammonius regnum administrabat. Per quem & amici omnes Regis, & Laodice regina (Antiochi Epiphanis filia,) & Antigonus Demetrii filius, sunt occisi. [Liv. lib. 50. cum *Josepho, lib. 13. cap. 8. & Athenæo, lib. 5. cap. 10.*]

Annò regni Græcorum 165°, Demetrius major natu Demetrii Soteris filius, annos pubertatis egressus, auditâ Alexandri luxuriâ, (quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter leontorum greges desiderem in regiâ tenebant) cum multis mercenariis militibus quos à Læthene Cretensi acceperat solvens ab eâ insulâ trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuncio Alexander vehementer territus, mox è Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante Demetrii adventum in tuto constitueret. Antiochiæ verò præfecturam ille Hieraci ac Diodoro (qui & Tryphon, I *Macc. XI. 39.*) tradidit. [I *Macc. X. 67, 68. Joseph. lib. 13. cap. 8. Justin. lib. 35. cap. 2. Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 346.*]

Demetrio adjunctis se Apollonius (cognomento Dams Josepho dictus) Cœlesiæ præfectus: quem exercitus sui ducem ille constituit, ad Judæos, qui in fide Alexandro datâ persistebant, debellandos. Apollonius igitur magno congregato exercitu, quo plerosque ab Alexandro

4566 148

xandro traduxit ad Demetrium, Jamnia castrametatus, Jonathanem Judæorum ducem ac Pontificem ad certamen secum in loco campestri incundum thraconicè provocavit. Quo continuus Jonathan cum decem virorum millibus profectus est Hierosolimâ: cui & frater Simon occurrit, in auxilium ipsius. Castra verò ponentes ad Joppem exarserunt Apollonii præfidiarii qui ibi erant. Sed oppugnatione terri cives, apertis januis deditionem fecerunt. [I *Maccab. X. 69, —76.*]

Ut audivit Apollonius Joppen amissam, cum ter mille equitibus & pedestribus copiis (quas octo millium fuisse Josephus ait) Azotum profectus est: reliquis in insidiis mille equitibus, ut cum Jonathan persequens Apollonium prætergressus esset insidiarum locum, illi à tergo exurgerent, & Apollonius conversis copiis instaret à fronte, sicque Judæi utrimque caderentur. Ut autem Jonathan prætergressus locum agnovit insidiatores emergere & castra ejus circumire; jussit suos consistere & jacula scutis excipere, dum equites & telis & viribus ad vesperam usque jaculando fatigati essent. Tum æstium Simoni copias suas contra pedites eduxit; quos & contrivit, fugavitque. Equites quoque sparsi per campum fugerunt Azotum; & ingressi sunt Bethdagon sanum idoli sui salutis causâ. Sed Jonathan incensâ Azoto cum urbibus circumvicinis, accepit spolia eorum: sanum quoque Dagonis eosque qui eò confugerant absumpsit igne. Fueruntque qui gladio ceciderant cum iis qui incendio perierant ad octo millia virorum. Inde movens Jonathan, ad Ascalonem castra posuit: cujus cives honorifice eum receperunt. Sicque reversus est Jonathan victor Hierosolimam cum exercitu prædâ & spoliis onusto. Quæ ubi regi Alexandro innotuissent, perrexerit honorare Jonathanem: misitque ei fibulam auream, ut cognatis regis dari mos erat; & dedit ei Accaronem (Philistæorum urbem) cum territorio ejus, hereditatis jure possidendam. [Ibid. 77, —89.]

Carthaginenses, quum ex Hipponensi confictu Pisone consule superiores accessissent, legatos in Macedoniam ad Andriscum, vulgò creditum Persei filium, miserunt, hortantes ut in bello contra Romanos graviter persisteret: neque enim à Carthagine pecunias & naves illi defuturas. [Appian. in *Libyca, pag. 87.*]

A Romanis Q. Cæcilius Metellus Prætor (non Consul, ut apud Florum & Latinum Achaicorum Persianæ interpretem legitur) contra Andriscum maximo cum exercitu missus, in Macedoniam venit. Ibi illis quos ad res Asiæ inspicendas Senatus miserat persuasit, ut priusquam transirent, cum ducebus Achaicorum congressi, edicerent, ut bellum contra Lacedæmonios susceptum aliquantisper intermitterent. Erant illi quidam ad Damocritum & Achæos detulerunt, cum jam illi contra Lacedæmonios exercitum ducerent. Quare cum nihil se illa oratione contra Achaicorum perniciem profecturos intelligerent, in Asiam perrexerunt. [Pausan. in *Achaicis, pag. 118.*]

Macedoniam Metellus ingressus, Achaicus classe auxilium venit. Quæ ille usas, Andriscum de mari in ora sollicitum longius progredi vetuit. Quinque contra Pydnam productis exercitibus, ab equitatu victor,

Anno Mundi	86	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te eram Christi- anam
		<p>peditum Romanorum timore recessit; atque exercitum in duas partes divisit, quarum unam ad populandam Thessaliam misit, alteram sibi reservavit. Quâ contemptâ, Metellus in aciem descendit; ac qui primi occurrerunt, pulsus, reliquos subegit. Andriscus cum in Thraciam refugisset, collecto exercitu cum Metello signa contulit; ac sociis suis fuis, ipse à Byze regulo Thraciæ ad quem confugerat proditus, in Metelli potestatem venit. Alexander etiam quidam Persei filium se professus, contractâ manu, regionem Nesto flumini vicinam occupavit: quem Metellus usque in Dardaniam est persecutus. [Strabo, lib. 1. 13. pag. 624. Vellei. Paterc. lib. 1. Florus, lib. 2. cap. 14. Zonar. ex Dione.] Ita Pseudo-philippo, 25 millibus ex militibus ejus occisis, devicto & capto, à Romanis recepta Macedonia est. [Eutrop. lib. 4.] Spurio Posthumio & L. Pisone Consulib. [Ful. Obsequens, de prodigiis.] Olympiadis CLVII anno 4° (desinente) [Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 229.]</p>		
3857		<p>P. Cornelius Scipio Consul, cum suis & quinque Sidenfium navibus quas Mithridates Ponticus miserat, navale prælium cum Pœnis ante muros Carthaginis iniit. [Appian. Libyc. pag. 75, 76.]</p> <p>Aradii, exitium Marathensibus (in Phœniciâ) molientes ad Ammonium qui regno (Syriæ, sub Alexandro Balâ) tum præerat secreto miserunt. Et oblatis ei 300 talentis, ut Marathum ipsis traderet persuaserunt: Ammonius verò Isidorum ad Marathenses misit; verbo aliud præ se ferentem, reverâ autem ut urbem ipsis creptam Aradiis traderet in mandatis habentem. Marathenses in Regis gratiâ superiores Aradios videntes, militibus regiis in urbem minimè receptis, ex civibus ætate maximè provec̃tis decem clarissimos, cum vetustissimis quæ in urbe habebantur Deorum simulachris, supplices ad Aradum insulam ablegarunt: ut Aradiorum in se iram placarent. At Aradii animis arrecc̃ti & concitati, communes supplicationis leges contempserunt; & Deorum religione insuper habitâ, statuas eorum confrugerunt & contumeliosè conculcârunt. Et cum legati à turbâ lapidibus peterentur, ægrè Senatorum quorundam operâ est effectum, ut salvi in carcèrem ducerentur. Qui cum quiritantes, & supplicum religionem & sacrosanctum legatorum jus contestarentur; à quibusdam audacissimis juvenibus necati sunt. At auctores hujus sceleris statim in concionem progressi, detractis interemptorum annulis, litteras tanquam à legatis ad populum Marathensem miserunt, quibus significabant, Aradios propediem auxilia missuros esse: eo consilio ut Marathenses, admissis Aradiorum militibus, rati eos reverâ sibi auxilio adesse, ignari interciperentur. Et cum navigia omnia ademissent privatis, ne quis eam fraudem Marathensibus indicare posset, quidam nauta non alienus à Marathensibus, eorum vicem miseratus, cum in proximo freto commeari esset solitus, adempto navigio, noctui id fretum audaciter enatavit, octo circiter stadiorum intervallo, & Marathensibus Aradiorum insidias detexit. Unde Aradii, cum consilia sua explorata esse intelligerent, ab hujusmodi per litteras fraude destiterunt. [Diodor. Sicul. legat. 29. & in Excerptis, Valesii, pag. 349, 350.] Vi autem apertâ Marathum aggressi, urbem captam diruerunt, & agrum</p>	4567	147

Anno Mundi	<i>Imperium Macedonum.</i>	87	Anno Periodi Julianæ	Anno ante eram Christi- anam
3858	<p>ejus forte inter se diviserunt. [Strabo, lib. 16. pag. 753.]</p> <p>Quarta <i>Æquinoctii</i> autumnalis observatio, anno 32 tertiæ Periodi Calippicæ, <i>Ægyptiacorum</i> ἐπισημάνων die 3° (Septembris Juliani 27° ineunte) mediâ nocte, ab Hipparcho facta est: anno à morte Alexandri 178°, vel 177° desinente potius; 178° post biduum iniuro. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]</p> <p>Anno ejusdem periodi Calippicæ eodem, à morte Alexandri 178°, <i>Ægyptiaci</i> mensis Mechir die 27°, (Martii Juliani die 24°) manè, <i>Æquinoctium</i> vernum exactissimè à se observatum fuisse scribit Hipparchus. [Id. ibid.]</p> <p>Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummius Consulib. Carthago diruta est. [Vellei. Paterc. lib. 1.] Quâ occasione Scipio, vices rerum humanarum considerans & similem aliquando Romæ ipsius casum futurum reformidans, carmen illud protulit:</p> <p>Ἐσθλὰν ἡμερὸν πρὸς ὀλῶλην Ἴλιον ἴπην, καὶ Πριάμῳ, καὶ λαὸς οὐμνέλιον Πριάμῳ. Famque dies aderit, quo concidat Ilium ingens, Et Priamus Priamique ruat plebs armipotens:</p> <p>ut ipsemet præceptor suus Polybio, qui tunc aderat remque in historiâ suâ retulit, confessus est. [Appian. in Libyc. pag. 82.]</p> <p>L. Mummius Consul, à Senatu ad bellum Achaicum conficiendum missus, cum paucis venit in castra: & Metello (qui peracto bello Macedonico Achaicum tunc administrabat) cum suis copiis in Macedoniam amandato, ad Isthmum ipse substitit, donec universum agmen coëgisset. Fuit militum numerus, equites 3500, peditum 23 millia. Præstò fuerunt Cretenses sagittarii: & Pergamo, quæ supra Caium est, ab Attalo missam manum adduxit Philopœmen. Consul, victo ad Isthmum Diax (postremo Achæorum Prætoris & Achaici motus auctore primo) tertio post pugnam die Corinthum ingressus urbem direptam, tubâ præeunte, funditus evertit. [Liv. lib. 52. Vellei. Paterc. lib. 1. Justin. lib. 34. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 16. Pausan. in Achaicis, pag. 221. Oros. lib. 5. cap. 3.] Olympiadis CLVIII (ita enim in Plinio legendum est, non CLVI) anno tertio, Urbis conditæ (secundum Varronis supputationem) DCVIII. [Plin. lib. 34. cap. 2.]</p> <p>Polybius ex Africâ ad succurrendum patriæ advolans, nobilissimorum artificum tabulas Corinthi in solum projectas vidit, ac milites super iis talis ludentes: quarum duas in Historiâ suâ nominat, Herculem Deianiræ tunicâ excruciatum, & Bacchum ab Aristide Thebano pictum; de quo nonnulli parœmiam illam dictam putant, Οὐδὲν ὡς τὸ Διόνυσον, Nihil ad Bacchum, Aristidis sc. [Strabo, lib. 8. pag. 381.] Quam Bacchi tabulam cum in prædâ vendendâ VI. M. festeritum (vel 102 talentis; ut est apud Plinium, lib. 7. cap. 38. & lib. 35. cap. 10.) ab Attalo rege emptam L. Mummius intellexisset; pretium miratus, suspicatusque aliquid in eâ virtutis quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, & Romæ in Cereris delubro posuit. [Plin. lib. 35. cap. 4.] Harum enim rerum tam rudis ille fuit, ut quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, si</p>	4568	146	

cas

cas perdidissent, novas eos reddituros. [Vellei. Pat. lib. 1.] Donaria igitur & reliqua ornamenta, quæ admiratione videbantur dignissima, Romam sunt asportata: quæ verò minoris erant pretii, Attali auxiliorum duci Philopœmeni donata, & Pergamum delata sunt. [Pausan. in Achaic. pag. 221.]

Ptolemæus Philometor, maximis copiis & terrestribus & navalibus coactis, ex Ægypto in Syriam venit: per speciem juvandi Alexandrum Balam generum suum, revera autem ut regnum Syriacum illi ereptum suo adjungeret. Cùmque Alexandri jussu exceperent eum civitates omnes pacificè; præsidarios milites specie auxilii in unaquaque collocavit. [I Macc. XI. 1, 2, 3.]

Ut prope Azotum venit Ptolemæus, ostenderunt ei templum Dagonis incensum, ipsamque Azotum & suburbana ejus destructa, & à Jonathan in bello cæsorum atque exustorum acervos quos in viâ ipse aggrefferant. Sed invidiosè illis quæ fecerat Jonathan narrantibus, Rex siluit. Jonathan verò magnifico cum apparatu Regi ad Joppen occurrens, benignè ab eo exceptus est. Qui Regem inde ad Eleutherum usque fluvium comitatus, rediit Hierosolymam. [Ibid. 4, 5, 7.]

Ptolemæus poritus urbibus maritimis usque ad Seleuciam maritimam (ad Orontis fluvii ostia positam;) cogitabat de Alexandro pessimè. Apud Ptolemaidem enim per Ammonium structas sibi fuisse insidias; cùmque ad supplicium deposceretur, Alexandrum dedere illum noluisse, conquereretur. Ablatam igitur ab Alexandro filiam suam Cleopatram Demetrio Soteri in matrimonium dedit: in regnum paternum restituere eum promittens. [Ibid. 8, 12. cum Josepho, lib. 13. cap. 8. & Livio, lib. 52.]

Antiocheni propter Ammonium, à quo plurimis affecti fuerant incommodis, Alexandrum deseruerunt. Ammonius, amictu foemineo quærens latebras, cæsus est. Ptolemæus Antiochiam ingressus, & à civibus rex consalutatus, duo capiti diademata circumposuit, Asiæ (sive Syriæ) & Ægypti. Sed Ægypti imperio se contentum fore dicitans, Antiochenis persuasit ut Demetrium reciperent; pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quam odiorum quæ illis cum patre ejus Seleuco intercefferant. [Joseph. ut supr. cum I Macc. XI. 13.] Atque ita Antiocheni, veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradiderunt. Milites quoque paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transtulerunt. [Fustin. lib. 35. cap. 2.]

Alexander tum in Ciliciâ erat. [I Macc. XI. 14.] ubi consulto Apollinis Sarpædonii oraculo, responsum accepisse fertur, eum ut locum caveret, qui biforme spectaculum protulisset. Quod quidem civitatem Arabiæ Abas (in quâ paulo post occisus ille est) spectavisse putabatur: ubi Heras quædam, patre Diophanto è Macedoniâ & matre Arabissâ genita & Samiadi cuidam nupta, mutato sexu in virum tum transiit & paternum Diophanti nomen assumpsit. [Diodor. Sicul. fin. lib. 32. in Photii Bibliothecâ, cod. 244.]

Quinta Æquinoctii autumnalis observatio, anno 33 tertiæ Periodi Calippi-

Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων 4° (Septembris Juliani 27°) manè, ab Hipparcho facta est. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]

Alexander ex Ciliciâ validum secum ducens exercitum, Syriam invasit, & agrum Antiochenum rapinis atque incendiis vastavit. Cui occurrens Ptolemæus unâ cum genero suo Demetrio ad Oenoparam fluvium prælio eum vicit. Ille cum quingentis suorum in Arabiæ civitatem Abas è pugna fugit, ad Arabiæ dynastam quem Maccabaicæ historiæ scriptor Zabdiel, Josephus Zabelum, Diodorus Siculus Dioclem nominat. At qui cum Heliade duces à parte Alexandri steterant, pacto cum Demetrio inito, de proprio commodò legationem adornantes, dolo Alexandrum necaverunt. In superiore verò prælio fortè accidit, ut equus Ptolemæi consternatus barritu elephantum cum excuteret, prostratumque aggressi hostes vulneribus in caput inflicis in periculum extremum adducerent; ni ereptus esset interventu satellitum: attamen per integrum quadriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri verò caput Zabdiel Arabs recisum misit ad Ptolemæum: qui die quintâ demum respirans à vulneribus & ad se reversus, jucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri pavit animum ac oculos. Die verò postea tertio, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, & ipse expiravit. [I Macc. XI. 14, 18. Polyb. in Excerpt. Valesii, pag. 194. Diodor. Sicul. ut suprâ. Liv. lib. 52. Strabo, lib. 16. pag. 751. Joseph. lib. 13. cap. 8.]

Alexandri Balæ regno, post cædem Demetrii Soteris quinquennium Josephus tribuit: [lib. 13. cap. 8.] à quo menses 5 circiter detrahendos censemus; ut ex Maccabaici scriptoris autoritate, hujus & Philometoris exitus synchronismus appareat. Post Alexandri verò mortem, solus Syriæ regnum obtinuit Demetrius Demetrii Soteris filius, anno regni Græcorum 167°, (I Macc. XI. 19.) qui, quod alienum à familiâ suâ vicisset, idem cum primo Seleuco, regiæ stirpis authore, Nicanoris sive Nicatoris cognomentum accepit. [Appian. Syriac. pag. 131.]

Mortuo Ptolemæo Philometore, milites quos ille in arcibus & urbibus Syriæ præsidio reliquerat, ab iis qui erant in iisdem munitionibus (procurante Demetrio) occisi sunt. [I Macc. XI. 18.] Cæteros quoque Ptolemæi milites malè multabat Demetrius; oblitus & auxilii & affinitatis, quæ per Cleopatram nuptias recens intercefferat. Illi verò perosi hominis ingratitude, receperunt se Alexandriam; elephantis tamen in ejus potestate relictis. [Joseph. lib. 13. cap. 8.]

In Ægypto Cleopatra, nuper defuncti Philometoris soror & conjux, favore principum adjuta, filio suo paternum regnum asserere nitēbatur. [Joseph. lib. 2. contra Apion. pag. 1064. Fustin. lib. 38. cap. 8.] Verùm hujus conatibus Ptolemæus minor Philometoris frater, qui Cyrenis regnabat, Evergetes II. & Physcon dictus, per legatos inde vocatus obstitit. Adversus eum Onias (qui Templum in præfecturâ Heliopolitanâ condiderat) bellum pro Cleopatram suscipiens, ad urbem Alexandrinam parvum Judæorum deduxit exercitum, cum esset

illic Thermus præfens Romanorum legatus: ut in suo adversus Judæos commentario Apion Grammaticus retulit. [*Joseph. ut supr.*]

Phyſcon verò, ut litem hanc omnem terminaret, ipsam Cleopatram sororem natu majorem communi fratri nuptam sibi nubere coegit. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.*] Ac statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & solennia religionum, in complexu matris interfecit: atque ita thorum fororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. Siquidem peregrinis militibus licentiâ cædis datâ, omnia sanguine quotidie manabant. [*Fuſtin. lib. 38. cap. 8.*] Multos etiam calumniatus tanquam saluti suæ insidiosos crudelibus suppliciis extinxit: alios, varias commentus causas, in exilium misit, ademptis facultatibus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 350.*]

Jonathan, congregatis his qui erant in Judæâ & multis fabricatis machinis, arcem Hierosolymitanam oppugnavit. Quod quum à viris iniquis & osoribus gentis suæ Demetrio Nicatori esset renunciatum; iratus Rex scripsit Jonathani, ut omiſſâ obsidione veniret sibi obviam quàm celerrimè Ptolemaidem ad colloquium. At ille, non solumâ obsidione, dedit se periculo, veniens ad Regem cum Senioribus & Sacerdotibus, ac muneribus, quibus placavit Regem: causamque suam ita egit, ut Rex calumniatoribus rejectis eidem principatum Sacerdotii confirmaverit, ac præcipuum inter amicos locum tribuerit. Jonathan denique pollicitus dare Regi 300 talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Judææ, & tribus Toparchiis ei adjectis, (quarum etiam in I *Maccab. X. 30.* facta est mentio) Apherimæ sc. Lyddæ & Ramathæ, ab omnibus decimis & tributis quæ Regibus pendi consueverant. Quâ de re Regis litteræ ad Lathenem (qui cum Cretensibus auxiliariis Demetrium ad regnum perduxit) cognatum & patrem ab ipso dictum, conscriptæ extant. [*I Macc. XI. 20.—37.*]

Demetrius videns ditionem suam pacatam, neque quicquam sibi obſistere, retentis peregrinis militibus quos ex Cretâ & aliis insulis coëgerat, domesticos ac veteranos omnes dimisit: ob quod hostes illi facti sunt omnes milites patrum ipsius. [*I Macc. XI. 38.*] ut qui soliti essent ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore stipendia accipere; ut alacriores fierent ad subeunda, quoties opus esset, pericula. [*Joseph. lib. 13. cap. 8.*]

Eam alienationem militum à Demetrio animadvertit quidam ex Alexandri Balæ ducibus Diodotus, qui postea Rex factus Tryphonis nomen sibi assumpsit. Natus hic Secoanis castello Apamientium, educatus Apamiæ est. [*I Macc. XI. 39. Strabo, lib. 16. pag. 752. Liv. lib. 52. & 55. Joseph. lib. 13. cap. 9. Appian. Syriac. pag. 132.*] Hic igitur ad Elmalchuelem Arabem profectus, qui nutrebat Antiochum Alexandri Balæ puerulum, indicavit ei quæcunque fecerat Demetrius Nicator, & inimicitias quas exercebant cum eo milites: atque assiduus apud eum erat, rogans ut traderent ipsi puerulum, reducendum ad regnum erat, rogans ut traderent ipsi puerulum, reducendum ad regnum patris sui. Cùmque Arabs difficilem se illi hîc præberet: mansit illic

illic dies multos. [*I Maccab. XI. 39. 40.*]

Demetrius Nicator interim, ab omni immuni periculo se esse credens, omnes qui in bello adversati ejus partibus fuerant inſtitutis suppliciis e medio sustulit. Lathens, homine scelerato ac temerario, qui universo regno præpositus erat, juvenem assentationibus corruptum ad nefaria crimina quotidie incitante. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 346.*]

3860

Jonathan, missis ad Demetrium legatis, rogavit ut præſidiarios milites ex arce Hierosolymitanâ & aliis munitionibus amoveret; quod Israëlitas bello premerent. Quibus ille, respondit non solum postulatâ se facturum, sed etiam gloriosum Jonathanem cum gente suâ effecturum, cùm opportunum foret; nunc verò, quum milites sui omnes ab eo defecissent, auxilium militare se ab eo postulare. Cui Jonathan quamprimum obsecutus, tria millia virorum sortium misit Antiochiam: quos Rex excepit cum gaudio. [*I Macc. XI. 41.—44.*]

Externis copiis (quibus magis fidebat quàm suis) firmatus Demetrius, Antiocheris arma adiuvi jussit. Quæ illi non solum tradere recusarunt, sed quasi centum & viginti millium concursu in mediam civitatem facto, Regis vitam petierunt: còque in regiam fugere compulso, vias urbis occuparunt, & eum oppugnare sunt aggressi. Sed ad ejus auxilium Judæi omnes pariter convenerunt & dispersi per urbem ad centum millia eo die occiderunt: incensâque urbe, captisque spoliis multis, Regem liberaverunt. Tunc abjectis armis pacem cum Rege cives fecerunt: gloriamque adepti Judæi coram Rege & omnibus qui erant in regno ejus, reversi sunt Hierosolymam cum spoliis multis. [*I Macc. XI. 45.—52. cum Diodoro Siculo, in Excerpt. Valeſii, pag. 346.*]

Maximâ parte urbis Antiochenæ incendio consumptâ, multisque ob seditionem hanc capite damnatis, bonisque eorum in fiscum regium redactis; permulsi ex civibus odio ac metu Demetrii e patriâ profugi, per omnem Syriam passim vagabantur, opportunum vindictæ locum tempusque observantes. Interim Demetrius cunctis inſus, cædibus atque exiliis & bonorum publicationibus nihilominus sæviebat; patris sui crudelitatem longo intervallo superans. [*Diodor. ibid. pag. 349.*] Mentitâque omnia quæcunque Jonathani dixerat, alienatus ab eo est, & afflixit eum graviter. [*I Macc. XI. 53.*] bellum quoque minatus, nisi redderet tributa omnia quæ Judæorum gens solita erat prioribus regibus pendere. [*Joseph. lib. 13. cap. 9.*]

Diodotus, qui & Tryphon, tandem ex Arabiâ cum Antiocho puerulo, ex Alexandro Balâ & Cleopatrá Ptolemæi Philometoris filiâ genito, qui & Θεός sive Divus cognominatus est, in Syriam reversus, regnum illi, diademate capiti imposito, afferebat. Ad quem confluentibus copiis omnibus quas Demetrius exauctoraverat, aperto bello Demetrium adortus est; cùmque prælio superatum Seleuciam fugere compulſit. Diodotus verò captis illius elephantis, Antiochiam obtinuit. [*I Macc. XI. 54, 55, 56. cum Livio lib. 52. Josepho, lib. 13. cap. 9. & 12. init. & Appian. Syriac. pag. 132.*]

Tum Antiochus (vel ejus potius nomine Diodotus) missis ad Jonathanem

thanem litteris & legatis, Pontificatum ei confirmavit, quatuor To-
parchias (ad tres illas in fine superioris anni nominatas, Ptolemaide
fortasse: adjectâ; ex I Macc. X. 30, 39.) concessit, & in regionum ami-
corum numerum cum cooptavit. Misitque ei vasa aurea in ministeri-
um, & dedit ei potestatem bibendi ex vasis aureis & gestandi purpu-
ram & habendi fibulam auream. Simonem quoque fratrem ejus regi-
arum copiarum ducem constituit, à tractu Tyri usque ad fines Ægy-
pti. [I Macc. XI. 57, 58, 59.] Jonathan vero latus tot collatis in se per
Antiochum beneficiis atque honoribus, & ipse suos legatos ad eum
simul & Tryphonem misit; amicum se & socium professus, gestu-
rumque unâ bellum contra communem hostem Demetrium: multa
de ejus ingratitude questus, quod pro beneficio injuriam sibi reposu-
isset. [Joseph. lib. 13. cap. 9.]

Diodorus, à regibus abalienatâ Syriâ, Coracesio castello Ciliciæ
belli arce usus est; & Cilicibus, ut societates piraticas inirent, author
fuit. [Strabo, lib. 14. pag. 688.]

Demetrius Laodiceæ moratus convivii celebrandis, atque hujus-
modi luxu segne otium terebat: ac nihilominus multos interim inju-
riâ afficiebat; calamitatibus suis nullatenus prudentior factus. [Dio-
dor. Sicul. in Excerpt. Valesii. pag. 353.]

Quo tempore Ptolemæus Euergetes II. five Physcon ex solenni
Egyptiorum more apud urbem Memphim in palatio inaugurabatur,
natus est ei filius ex reginâ Cleopatrá (sua & fratris Philometoris fo-
rore simul & conjuge:) quâ re supra modum exhilaratus, puerum
Memphitem nominavit, quod sibi in urbe Memphi solenne sacrum
peragenti natus esset. Dnm vero natalitia pueri celebrat, à solita cru-
delitate nequaquam desciscens, Cyrenæos quosdam, qui eum in Ægy-
ptum deduxerant, interfici jussit; quod paulo liberius ob Irenem pel-
licem eum objurgassent. [Id. ibid. pag. 354.]

Cum Jonathani permissum esset ab Antiocho, collectis etiam è Sy-
riâ & Phoeniciâ militibus, bellum contra Demetrii duces gerere, con-
festim urbes trans Jordanem fluv. sitas peragravit: congregatisque ad
eum omnibus copiis auxiliaribus Syriæ, Ascalonem profectus est;
ubi ei obviam processerunt cives honorificè. Cumque Gazam inde
venientem cives exclusissent, obsedit urbem Jonathan, & suburbana
ejus incendiis ac deprædatus est. Ea clade acceptâ Gazantes pacem
postularunt, datisque obsidibus impetrarunt. Jonathan vero obsidi-
bus Hierosolymam missis, totam regionem peragravit, Damascus
usque. [I Macc. XI. 60, 61, 62. Joseph. lib. 13. cap. 9.]

Principes Demetrii in Cades Galilææ urbem venerunt; ut Jona-
thanem abstraherent à Syriæ negotiis, laturum opem Galilæis suæ
ditionis hominibus. Quibus ille occursurus, fratrem suum Simonem in
Judæâ reliquit: qui Bethsuram acriter multis diebus oppugnavit; &
ad deditionem tandem compulit; ejectisque inde Demetrii prasidio,
suum ibidem collocavit. [I Macc. XI. 63, — 66. & XIV. 7, 33. Joseph. lib.
13. cap. 9.]

Jonathan autem & exercitus ejus castra habebant ad aquam Gen-
nefareth; & manè venerunt in campum Asor: ubi Demetrianorum ex-
ercitus

ercitus eis occurrit, quum insidias prius in montibus collocavisset.
Quæ cum se in conspectum dedissent, veriti Judæi ne in medio inter-
cepti contrucidarentur, in fugam se dederunt: ita ut penè omnes Jo-
nathanem in periculo desererent; præter Mattathiam filium Absalo-
mi & Judam filium Chalphi præcipuos copiarum militarium duces,
cum quinquaginta virosum fortium manu. Jonathan vero, humiliter
exorato divino auxilio, reversus cum paucis illis ad prælium, hostes
fugavit. Quâ fugâ à Judæis qui Jonathanem deseruerant animadver-
sa, & ipsi reversi, fugientes hostes ad sua ipsorum castra Cadesum
usque sunt persecuti. Et ceciderunt ex alienigenis eo die ad ter mille
viri: & Jonathan reversus est Hierosolymam. [I Macc. XI. 67, — 74.
Joseph. ut supr.]

Jonathan, videns res suas bene procedere, Numenium Antiochi &
Antipatrum Jasonis filium legatos Romam misit; qui confir-
marent & renovarent amicitiam & societatem cum Judâ Maccabæo
prius initam. [I Macc. XII. 1, 16.] Quibus etiam mandavit, ut in reditu
Lacedæmonios inviserent, eosque cognationis ac pristini foederis cum
Oniâ III. Pontifice initi admonerent: datâ in eam rem epistolâ; in
quâ populus Judaicus, inter alia, declarat, in signum perseverantis ami-
citiae se eorum ut fratrum in solennibus sacrificiis & precibus indefi-
nenter recordari. [Ibid. 2, 5, — 18. Joseph. lib. 13. cap. 9.]

Audiens Jonathan revertisse duces Demetrii cum exercitu multo
majore quàm antea, ad bellum sibi inferendum, movit Hierosoly-
mâ, obviamque illis processit in regionem Amathitin in extremis Cha-
nanææ finibus. Cumque ad 50 stadia prope hostem castra posuisset;
misit qui res hostium & munitiones specularentur. Qui cum quosdam
captivos adduxissent; indicantes quod ex improvviso hostis vellet
eos aggredi: præcepit Jonathan suis, ut essent in armis parati ad pu-
gnam per totam noctem; disposuitque circum castra excubias.
Quod cum audissent adversarii, timore percussi, per castra sua crebris
ignibus excitatis (qui Judæos fallerent) noctu clam profugerunt: quos
manè frustra insecutus est Jonathan, quum jam Eleutherum fluvium
illi trajecissent. Flexo igitur in Arabiam itinere, Zabadaeos (vel Na-
bataeos, ut apud Josephum legitur) percussit, cepitque spolia eorum:
motisque inde castris venit Damascus; & peragravit totam regionem
illam, Demetrianos inquirens & persequens. Nec quievit interea fra-
ter ejus Simon, sed expeditione susceptâ Ascalonem usque & vicinas
munitiones, inde declinans Joppen occupavit. Audivit enim cives De-
metrianis munitionem tradere voluisse: posuitque ibi præsidarios
milites, ut custodirent eam. [I Macc. XII. 24, — 34. Joseph. lib. 13.
cap. 9.]

Legati Judæorum ingressi Senatuum, renovarunt amicitiam & soci-
etatem cum Romanis: qui & litteras eis dederunt ad sociorum singulo-
rum prasides, ut eos cum pace in Judæam deducerent. [I Macc. XII.
3, 4.] In reditu vero, Lacedæmonii & comiter eos exceperunt, & de-
cretum publicum de amicitia atque societate tradiderunt. [Joseph. ut
supr.] cujus exemplum in I Maccab. XIV. 22, 23. aliâ occasione ita re-
citur. Numenius Antiochi filius & Antipater Jasonis filius legati Judæo-
rum

rum venerunt ad nos, renovatum eam quam nobiscum habebant amicitiam. Et placuit populo excipere viros illos honorifice, referrique exemplum verborum eorum in acta publica, ut horum monumentum habeat populus Spartatarum.

Reversus Jonathan Hierosolymam congregavit seniores populi, & consilium cum eis cepit de extruendis munitionibus in locis quibusdam opportunis Judææ, deque erigendis muris Hierosolymæ, & de erigendo muro alto ac magno inter arcem & civitatem; ut nemo ex urbe commeatus eò posset adferre. Et convenerunt ad reparandam civitatem: cumque appropinquasset opus novum ad murum veterem residuum in parte orientali, ubi erat torrens Cedron, refecerunt locum Chaphenatha vocatum. Simon verò digressus in partes Judææ alias, ædificavit Adida in Sephelâ sive planitie, munivitque campis & viciis. [I Macc. XII. 35, — 38.]

3861

Anno æræ contractum 169°, regnante Demetrio, Judæi Hierosolymitani & Palæstini ad Judæos Ægyptienfes scripserunt, de celebrando festo Tabernaculorum mensis Chasleu. [II Macc. I. 7, 8, 9.] id est, festo Encæniorum Maccabaico; quod ad formam festi Tabernaculorum Mosaiici mensis Tisri est peractum. Vid. supr. ann. Mund. 3840. 4.

Cum statuisset Tryphon occupare pupilli sui Antiochi regnum, & timeret ne Jonathan pro defensione regii adolescentis arma sumeret; ad eum comprehendendum cum copiis Beth-sanem (Græcis Scythopolim dictam) venit. Eò cum 40 millibus virorum electorum obviam illi processit Jonathan. Territus Tryphon, nec ausus manus in illum immittere, excepit illum honorifice, & commendavit eum omnibus amicis suis, deditque ei munera: præcepit etiam militibus suis ut ipsi obedirent quemadmodum sibi. Suasit deinde Jonathani, ut dimisso exercitu cum paucis viris delectis secum iret Ptolemaidem: quam se illi daturum, ut & reliquas munitiones reliquasque copias, est pollicitus. Cui ille credens, mille tantum milites secum retinuit; duobus millibus in Galilæam, cæteris verò omnibus in Judæam dimissis. Sed ubi ingressus est Ptolemaidem, Tryphonis jussu clausis portis, comprehensus est Jonathan, & omnes qui cum eo intraverant intercepti sunt. Neque mille virorum strage contentus Tryphon, misit exercitum & equites in Galilæam, qui illa duo millia paulo antè dimissa perderent. Verum quum accepta clades illis innotuisset, paraverunt se ad prælium. At Tryphonis milites rati sibi cum desperatis rem fore, reversi sunt ad suos. Atque ita Jonathanis milites cum pace in Judæam venerunt: & universi Israëlitarum persecuti sunt acceptam cladem luctu magno. [I Macc. XII. 39, — 52.]

Congregavit deinde Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in Judæam & attereret eam. Vidensque Simon populum territum, ascendit Hierosolymam; & convocato populo, operam suam ad ejus defensionem obtulit. A quo dux ille electus, loco Judæ & Jonathanis fratrum suorum, congregavit omnes viros bellatores, & acceleravit perficere muros Hierosolymæ, & munivit eam circumcirca. Expendit pecunias multas de suo; armavitque viros exercitus gentis suæ,

suæ, & dedit eis stipendia. [I Macc. XII. 53, 54. XIII. 1, — 10. XIV. 31, 32.]

Idem quoque, misso Jonathan Abisalmi filio cum exercitu idoneo Joppen, ejecit eos qui erant in urbe, & mansit ipse in eâ. Eandemque muniens, ex eo portu aditum fecit ad insulas maris. [I Macc. XIII. 11. & XIV. 5, 34.] Unde hoc Judæos usos fuisse navali, notavit etiam Strabo. [lib. 16. pag. 759.]

Tryphon movit Ptolemaide cum exercitu Judæam invasurus, Jonathanem secum habens in custodiâ: Simon verò castrametatus est in Adidâ è regione campi. Videns autem Tryphon Judæos ad prælium paratos, finxit Jonathanem à se detentum propter debitum centum talentorum argenti: quæ si mitterentur, & simul duo filii ejus obsides, ne dimissus vincula sua ulcisceretur, eum dimissum iri liberum spondit. Sed quum Simon & pecuniam & filios fratris ad eum misisset; fidem ille sefellit. [Ibid. 22, — 19.]

Postea cum venisset Tryphon ad invadendum regionem circumfexit iter ad viam quæ ducit Adoram (vel Doram Idumææ urbem, ut est apud Josephum): Simone cum exercitu ubique eum consecretante. Qui autem in arce Hierosolymitanâ erant miserunt ad Tryphonem legatos, qui urgerent eum ut celeriter ad ipsos veniret per desertum mitteretque ipsis commeatum. Sed quum parasset Tryphon universum equitatum suum ad iter; propter nivem, quæ multa eâ nocte ceciderat, eò venire non potuit. Itaque mutato itinere pervenit in Galatidem: cumque appropinquasset Bascamæ (vel Bascæ) occidit Jonathanem, qui sepultus est ibi. Tryphon verò, eo occiso, in Syriam rediit. [Ibid. 20, — 24. Joseph. lib. 13. cap. 11.] Jonathan autem Judæ Maccabæo fratri superstes vixit annos 17 & 7 menses circiter; & per annos 9. cum uno aut altero mense summum Pontificatum gessit.

Simon missis nuntiis accepit ossa Jonathanis fratris sui; & sepelivit ea in Modin urbe majorum suorum: luxeruntque cum omnes Israëlitarum dies multos. Et extruxit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum monumentum insigni altitudine, ex lapide candido in omnem partem polito: crexitque recto ordine septem pyramidas, patri & matri & quatuor fratribus. His addidit & porticum ex magnis columnis *μονολιθους*: quibus arma & naves sculptas superposuit, quæ ab omnibus mare navigantibus spectarentur. [I Macc. XIII. 25, — 30. Joseph. lib. 13. cap. 11.] Quod magnificentissimum sepulchrum in Modin ad sua usque tempora duravisse confirmat Josephus & in libello *ἡ ἐκ τῆς πόλεως ὀνομασίαν*, Cæsariensis Eusebius.

Romani ac Spartani quum audivissent mortuum esse Jonathanem, valde sunt contristati. Sed quum per legatos à Simone missos intellexissent eum loco fratris factum esse Pontificem, & obtinere regionem urbemque quæ in eâ sunt; scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam & societatem, quam patris fuerant cum Judâ & Jonathan fratribus ejus. [I Macc. XIV. 16, 17.] Et Romani quidem Judæos amicos & socios & fratres appellarunt; obviamque processerunt legatis Simonis honorifice. [Ibid. 40.] Litterarum verò quas per legatos Spartana remiserant (quibus & responsi ad Jonathanem

nem

4571 143

nem antea missi exemplum inferuerant) hæc erat inscriptio. *Spartiatarum magistratus & civitas Simoni Sacerdoti magno, & senioribus reliquæque populo Judæorum fratribus, Salutem.* [Ibid. 20.—23.] Lectæque sunt & Romanorum & Spartiatarum litteræ coram ecclesiâ Hierosolymis. [Ibid. 19.]

Antiochus Theos, Alexandri Balæ filius, à Diodoto sive Tryphone tutore suo per fraudem occisus est: corruptis quidem medicis, qui cum calculi dolore consumi ad populum mentiri dum secant illum, occiderunt. Tryphon verò à patriâ suâ exorsus, Apamiâ cum Larissâ, Casianis, Megarâ, Apolloniâ, & cæteris urbibus circum vicinis, primum potitus est; indeque progressus, reliquam Syriam invasit, regni-que diadema sibi imposuit, fecitque plagam magnam in terrâ. [I Maccab. XIII. 31, 32. cum Livio, lib. 55. Strabone, lib. 16. pag. 752. & Justino, lib. 36. cap. 1.]

Tryphon ex privato Rex ita factus, per Senatus Romani sententiam principatum suum confirmare maturavit. Auream igitur Victoriâ, decem millium aureorum pondus habentem, Romanis per legatos misit: credens, tum ob doni pretium, tum quod felix esset Victoriæ augurium, Regem se ab illis appellandum. Verum Senatus versutiâ spes ejus hîc elusa est. Accepto enim donario, pro Tryphonis nomine, Regii pueri per dolum ab eo occisi titulum inscribi iussit. [Diodor. Sicul. legat. 31.] Quo nihil ille tamen deterritus, nummos cudendos curavit, quorum adhuc aliqui extant, ΒΑCΙΑΕΩC ΤΡΥΦΩΝΟC & ΤΡΥΦΩΝΟC ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΒΑCΙΛΕΩC inscriptionem præferentes. Regnum enim occupare ausus & Regis appellationem, & pro vetere Diodoti novum Tryphonis nomen, coepit sibi assumere. [Appian. Syriac. pag. 132.]

Sarpedon copiarum Demetrii dux, à Tryphonis exercitu cui Ptolemaidis incolæ se adjunxerant, superatus, cum suis militibus in mediterraneam regionem secessit. Sed dum victores Tryphoniani per oram maritimam inter Ptolemaidem & Tyrum iter facerent, repente ad ingentem altitudinem elatus maris fluctus in terram irruens, alios in pelagus abreptos, alios in locis concavis relictos suffocavit; ac deinde recedens, cum mortuorum cadaveribus ejectos acervatim pisces multos detexit. Quam calamitatem cum Sarpedonis milites intellexissent, eò celeriter reversi, hostium quidem strage lætati sunt, pisces verò abunde multos collegerunt, & ante portas Ptolemaidis (ubi pugna commissa fuerat) Ποσειδῶνι Τρομαίῳ sive Neptuno Averseri sacrificaverunt. [Strabo, lib. 16. pag. 758. & Athenæus, lib. 8. cap. 2. ex Posidonii Stoici Historiâ.]

Simon, Judæorum Dux & Pontifex, instauravit munitiones Judææ, circummuniens eas turribus altis & muris magnis & portis & vestibibus; posuitque annonas in munitionibus. Præ aliis verò urbibus Bethsuram muniendam curavit, quæ in sinibus Judææ, ubi fuerant arma hostium antea; posuitque illic præsidium Judæorum. [I Macc. XIII. 33. XIV. 7, 33.]

Adhæc Simon, actus Tryphonis meras rapinas fuisse videns, per electos viros corònam auream ad Demetrium Nicatorem regem misit:

fit: rogans, ut tributorum remissionem Judææ concederet. [I Macc. XIII. 34, 37. XIV. 10, 33.]

Audiens Demetrius Simonis legatos honorificè à Romanis fuisse exceptos, atque à Judæis Sacerdotibusque Principatum & Pontificatum ipsi & posteris fuisse concessum; confirmavit & ipse ei Pontificatum, fecitque cum unum ex amicis suis. [I Maccab. XIV. 38.—41.] Epistolam quoque ad illum misit, ita inscriptam. *Rex Demetrius Simoni Pontifici & amico Regum, & Senioribus gentique Judæorum, Salutem.* in quâ, pace cum illis factâ & omnium præteritorum errorum æmenda promissâ, priora omnia pacta (Jonathani indulta, I Macc. XI. 32.—37.) confirmavit, munitiones quas extruxerant illis concessit, tributa omnibus & rerum vœnalium vectigalia Hierosolymitanis remisit. Atque ita, anno regni Græcorum 170 sublatum est jugum Gentium ab Israël: coepitque populus in syngraphis & contractibus scribere; Anno primo, Simone Pontifice magno & stratego ac duce Judæorum. [I Macc. XIII. 35.—42. Joseph. lib. 13. cap. 11.]

In illis diebus Simon Gazæos, qui mortuo Jonathane rebellaverant, obsedit &, per helepolim concussâ & expugnatâ turre, ad deditionem compulit. A civibus verò misericordiam ejus suppliciter implorantibus ille flexus, non delevit eos, sed ejecit ex urbe: & domibus ab idolis & omni immunditiâ purgatis, hymnis Deum celebrans urbem ingressus est; collocatisque ibi veris Dei cultoribus, munivit eam, & ædificavit sibi in eâ domum, in quam subinde se conferret. [I Macc. XIII. 43.—48.]

3862 Sexta Æquinoctii autumnalis observatio, anno 36 tertiæ Periodi Calippicæ, Egyptiacorum ἐπερομήσιον die 4, (Septembris Juliani 26) vespere sub Solis occasum, ab Hipparcho facta est. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]

Alexandra Judæorum postea regina, nunc nascitur: siquidem annos 73 illa vixerit; ut apud Josephum legitur, libri 13. Antiquitat. capite ultimo; & in 33º capitulo Judaicæ Historiæ, quæ Arabicè, secundi libri Maccabaici titulo, ad calcem Bibliorum Parisiensium πολυλόγων excusa extat. Hæc ab Eusebio in Chronico, Epiphano in hæresi 29 Ναλωεσιων, Hieronymo in Daniel. cap. 9. & 11. atque Severo Sulpicio in sacr. histor. lib. 2. Salina etiam appellata reperitur. Quod Eusebius, uti solet, à Julio Africano; ille à Justo Tiberiensi, vel alio aliquo antiquo rerum Judaicarum scriptore hausisse videtur.

4572 142 Quum altero jam anno præsidarii arcis Hierosolymitanæ omni comœatu exclusi fame enecarentur, dedere se coacti sunt. Quibus inde ejectis, mundavit Simon arcem ab idolorum inquinamentis: ingressusque est in eam die 23º mensis 2º (Ijar,) anno regni Græcorum 171º, cum ramis palmarum, cinyris, cymbalis, nablis, hymnis & canticis. Constituitque quotannis agitari diem illum cum lætitiâ: quod hoste liberati essent, qui Israëlitis Templum adeuntibus tantopere nocuerat. Et munivit arcem, & montem Templi, cui illa imminerebat; ad securitatem tum regionis tum civitatis: habitavitque ipse ibi cum suis. [I Macc. XIII. 49.—53. & XIV. 7, 36, 37.]

Videns Simon filium suum Johannem (Hyrcanum postea cognominatum) virum fortem esse, copiarum omnium ducem cum constituit: & habitavit in Gazaris, [I Mac. XIII. 54.] in finibus Azoti, ubi hostes prius habitaverant: pro quibus Judæos Simon ibi collocavit. [XIV. 7. 34.] Gadari videlicet illa, quam Judæos suam fecisse dicit etiam Strabo. [lib. 16. pag. 759.]

Demetrio Nicatori ex Cleopatrá Ptolemæi Philometoris filiâ natus est filius Antiochus, ab adunco naso Grypus cognominatus. Siquidem 45 annos vixit, ut habet Josephus. [lib. 13. cap. 21.]

3863 Anno 37° tertiæ Periodi Calippicæ, Nabonafari 607°, mensis Ægyptii Tybi die 2°, (Januarii Juliani 27° desinente) horis 2 ante mediam noctem, Eclipsis Lunæ in Rhodo ab Hipparcho est observata. [Ptolem. lib. 6. cap. 5.]

Cum à Demetrii Nicatoris imperio passim civitates deficerent, ad abolendam segnitie maculam ille bellum Parthis inferre statuit. Parthis tum imperabat Mithridates Pampatii regis filius, communi Parthicorum regum cognomine Arsaces & Arsacides dictus, ipsoque Arsace proavo suo, regni Parthici conditore, (à quo cognomentum illud ad successores omnes est traductum) non minor: quippe qui Parthicum imperium ab oriente usque ad Indum fluvium, ab occidente usque ad Euphratem virtute suâ propagavit. [Justin. lib. 36. cap. 1. & 41. cap. 5. 6. Oros. lib. 5. cap. 4.] Quod quomodo ab eo effectum fuerit, priusquam ad Parthiam Demetrii expeditionem accedamus, non abs re fuerit exponere.

Eodem ferme tempore quo in Parthis Mithridates, in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna inierunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum verumetiam libertatem amisserunt. Siquidem Sogdianorum & Arachatorum & Dranganitanorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsanguis, oppressi sunt. [Justin. lib. 41. cap. 6.] Victorque Arsaces sive Mithridates ad Indiam usque progressus, regionem in quâ Porus olim regnaverat, gentisque omnes quæ inter Hydaspem fluvium & Indum jacent, nullo negotio subegit. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 358. Oros. lib. 5. cap. 4.] Fuerunt autem Bactrii illi Græcorum reliquiae, qui à Syriæ regibus Seleuci Nicatoris successoribus Bactrianam abalienantes, etiam Arianam obtinuerunt & Indiam: non modò Pattalenam occupantes, sed & reliquam oram maritimam, & quod Tessaristi dicitur ac quod Sigeritidis regnum. Quin & majorem Indiæ partem quam ipsum Alexandrum & Macedones illos subegisse, in Parthis suis affirmat (sed contra aliorum sententiam) Apollodorus: addens etiam, Eucratidem in eâ mille urbes sub se habuisse. [Strabo, lib. 11. pag. 516. & lib. 15. pag. 686.] Multa verò Eucratides bella magnâ virtute gessit: quibus attritus, quum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300 militibus 60 millia hostium assiduis eruptionibus vicit; quinque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde quum se reciperet, à filio quem socium regni fecerat in itinere interfectus est:

4573 141

est: qui non dissimulato parricidio, velut hostem non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus cursum egit, & corpus abjici insepultum iussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum variis utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bactriæ præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit; imperiumque Parthorum à monte Caucasus, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. [Justin. lib. 41. cap. 6.] Victo enim Demetrii Nicatoris præfecto, Babyloniam urbem finisque ejus universis victor invasit. [Oros. lib. 5. cap. 4.]

Græci & Macedones superiorum satrapiarum, novi Parthorum populi superbiam indignè ferentes, ad Demetrium Nicatorem crebras miserunt legationes: pollicentes, si ad eos veniret, se illi dedituros & cum eo contra Arsacem Perfidis ac Mediæ regem dimicatuos. Quâ spe ille accensus, properavit ad illos; & anno regni Græcorum 172° copias suas congregans, in Mesopotamiam venit, & hanc & Babyloniam & Mediam simul occupaturus; cogitans se, superiorum satrapiarum auxiliis fœmel auctum, facile Tryphonem à regno Syriæ exturbaturum. Magnâ verò alacritate ibi exceptus, quum & Persarum & Elymæorum Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen ab uno ex Arsacis principibus ad comprehendendum eum missò pacis dissimulatione deceptus atque insidiis circumventus, amisso exercitu, vivus in potestatem hostis venit; traductusque per ora civitatum, populis qui desciverant in ludibrium favoris ostensus, ac deinde custodiæ mancipatus est. [I Mac. XIV. 1. 2. 3. Joseph. lib. 13. cap. 9. fin. Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.] Addit Georgius Syncellus ferro victum fuisse custoditum, indeque Siderite cognomentum postea obtinuisse.

Arsaces verò in tantam regni amplitudinem evectus, haudquam ad luxum ac superbiam (quod plerisque principibus usu venire solet) se contulit: sed clementiâ in subditos, fortitudine adversus hostes est usus. Cumque plurimas gentes imperio suo subjecisset, ex singulis collecta optima quæque instituta Parthis communicavit. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 361.] Demetrio etiam in Hyrcaniam missò non eolum tantum regnum benignè præstitit, sed & filiam in matrimonium dedit: regnumque Syriæ, quod Tryphon occupaverat, restitutum promittit. [Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.] quanquam Demetrius in Phraata (Mithridatis fratris & successoris) regiâ vixisset, ejusque fœderem Rhodogunam in matrimonium duxisset, scribat Appianus. [in Syriac. pag. 132.]

Anno regni Græcorum 172°, mensis (6°) Elak die 18°, Pontificatus Simonis anno 3° (desinente; à morte sc. fratris Jonathanis, postquam Pontificatum ille suscepit, deducto) in congregatione magnâ sacerdotum & populi principumque gentis & seniorum regionis, scriptura publica recitata: in quâ & insignia ejus in gentem Judaicam merita recensentur; & jura Majorum ipsi & posteris ejus concessa: ut esset

eorum Imperator, & summam inspectionem haberet in præpositos operibus & fartis tectis Templi, in præfectos Toparchiis, in exercituum ductores & præfectos munitionibus. Item ut sacrorum curam haberet, utque obediretur ei ab omnibus; & ut scriberentur sub nomine ejus omnes syngraphæ in regione, & ut indueretur purpurâ aurumque gestaret. nec liceret ulli ex populo aut Sacerdotibus rescindere quicquam horum, aut contradicere iis quæ ab illo dicerentur; aut cogere conventum in regione sine illo, aut indui purpurâ ornarive fibulâ aurâ. Quæ cum recepisset Simon, placuit ei Pontificatu fungi, essetque imperatorem & ethnarcham Judæorum ac Sacerdotum, & præesse omnibus. Tum scripturam hanc poni jusserunt in tabulis æreis, easque columnis appendi in porticibus Templi, in loco conspicuo; atque exempla ejusdem poni in Templi gazophylacio, ut inde haberet Simon & filii ejus. [I Macc. XIV. 26.—49.]

3864

Milites Tryphonis mores perturbati, defecerunt ad Cleopatram Demetrii Nicatoris uxorem, quæ tum in Seleuciâ cum liberis se incluserat. Misit verò illa ad Demetrii (mariti sui captivi) fratrem Antiochum; conjugium suum & regnum ei offerens. Quod fecit illa, partim amicorum suavis, partim quod timeret ne Seleucienfes quidam urbem Tryphoni traderent. [Joseph. lib. 13. cap. 12.]

4574 140

Antiochus hic, Demetrii Soteris filius; apud Josephum [lib. 7. Antiquit. cap. 12. & lib. 13. cap. 16.] à religione Pius; & [lib. 13. cap. 12.] paterno cognomento Soter dictus reperitur; apud Trogum Pompeium [in Prolog. lib. 39.] & Eusebium [in Chronico,] Sides vel Sedes: sive à venatione (quæ Syris ציד est, & cui summè illum deditum fuisse Plutarchi Problemata indicant) cognomentum illud acceperit, sive ab urbe Sidenfi, ex quâ ad Tryphonem obsidendum profectum illum fuisse scribit Georgius Syncellus. In Asiâ prius educatum, & cum seniore fratre Demetrio Nicatore apud Cnidium hospitem à Demetrio Sotere patre depositum fuisse refert Justinus. [lib. 35. cap. 2. & 36. cap. 1.] Rhodi de captivitate fratris, & quid secutum esset, cum didicisse, refert Appianus. [in Syriac. pag. 132.] atque ex insulis maris. Regis assumpto titulo, litteras cum Simoni Sacerdoti summo & Ethnarchæ totique genti Judæorum, in I Maccab. XV. 1, 2. legimus.

In hisce litteris, de hostibus suis ille questus, ostendit se ad ultionem fumendam paratum; ne fortè Regis nomen frustra usurpasse videretur. Inde, conciliandi Simonis causâ, confirmat ei immunitates & privilegia ab aliis Regibus concessa; & jus monetæ propriâ notâ cudendæ adjicit. Hierosolymam quoque cum Sanctuario ab omni regiâ jurisdictione liberam esse decernens, plura etiam majoraque se collaturum cum regnum obtineret promittit. [Ibid. 3.—9.]

3865

Numenius Antiochi filius & alii legati, ad renovandam cum Romanis amicitiam & societatem à Simone pontifice populoque Judæorum missi, Romam venerunt: clypeum aureum magnum ponderis mille minarum secum afferentes. Quo accepto, Lucii Consulis litteræ ad Reges & provincias eis sunt traditæ: ut nihil in Judæos intentarent mali, neque auxilium ferrent pugnantibus adversus eos; & si quando trans-

4575 139

transfugæ ex Judæâ ad eos venirent, Simoni Pontifici eos traderent secundum patriam legem puniendos. [I Macc. XIV. & XV. 15.—21.]

Lucius iste L. Calpurnius Piso fuit, L. Popilii Lænatis (in Hispaniam contra Numantinos missi) collega: quorum Consulatus apud Valerium Maximum, lib. 1. cap. 3. hæc occurrit mentio. P. Cornelius Hispanus prator peregrinus, M. Popilio Lænate, L. Calpurnio Consulibus edito Chaldaeos intra decimum diem abire ex Urbe atque Italiâ jussit: levibus & ineptis ingenii, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendacis suis caliginem injicientes. quanquam in suâ editione Stephanus Pighius, pro Lucii prænomine, Cnei ex Fastis Consularibus Cassiodori, contra codicum fidem hic substituerit.

Reges, ad quos missæ sunt hæc litteræ, quinque fuerunt: Ptolemæus Evergetes II. sive Physcon Ægypti, Demetrius Nicator (licet captivus apud Parthos jam detentus) Syriæ, Attalus Philadelphus Asiæ Pergamenæ, Ariarathes Cappadociæ, & Arsaces sive Mithridates Parthiæ. Civitates, regiones & insulæ, 19. Samplama, (vel, ut in Latino habetur, Lampacus) Sparta, Delus, Myndus, Sicyon, Caria, Samus, Pamphylia, Lycia, Halicarnassus, Rhodus, Phaselis, Coos, Sida, Aradus, Gortyna, Cnidus, Cyprus, & Cyrene. [I Macc. XV. 16, 22, 23.]

Anno regni Græcorum 174°, Antiochus Sidetes in terram patrum suorum reversus est. [Ibid. 10.] ubi in matrimonium Cleopatram uxorem fratris recepit: [Justin. lib. 36. cap. 1.] quod Rhodogunam regis Parthorum filiam Demetrius duxisset, indignatam. [Appian. Syriac. pag. 132.] Regnavitque dehinc Antiochus annos 9. [Porphyr. & Euseb.]

Transcuntibus ad Antiochum omnibus copiis, paucæ cum Tryphone remanserunt: qui ita derelictum se videns, Doram (urbem Phœniciæ maritimam) fugâ se recepit. Quod cum persecutus Antiochus, tum terrestribus pedum 120 & equitum 8 millium, tum navalibus copiis urbem ita arctè circumfedit, ut neminem ex eâ egredi vel in illam ingredi sineret. [I Macc. XV. 10.—14.]

Interea Numenius ejusque comites Româ venerunt; litteras ad Reges & provincias, earumque exemplum ad Simonem Pontificem scriptum, secum ferentes. [Ibid. 15, 24.]

Antiocho arctâ obsidione & crebris insultibus Tryphonem in urbe Dorensi prementi, misit Simon delectorum virorum duo millia, cum argento & auro & multis instrumentis bellicis. Quæ ille accipere noluit: sed omnia quæ prius cum eo pactus fuerat rescindens, alienabatur ab eo. Unde ad Simonem misit Athenobium, ut Gazaram & Joppen & arcem Hierosolymitanam ab eo repeteret, & tributa locorum extra fines Judææ ab eo possessorum exigeret; aut pro illis 500 talenta argenti, & pro damnis illatis tributisque urbium alia talenta 500 postulare: bellum minitans, nisi imperata fierent. [Ibid. 25, —31.]

Veniens Athenobius, amicus regis Hierosolymam, ut vidit Simonis magnificentiam, abacum multo auro argentoque instructum, & reliquum domesticum apparatus, obstupuit; & verba Regis ei retulit.

rulit. At Simon se aliena negavit opida possidere, sed sua ab hostibus injustè detenta legitimi belli jure recuperavisse: pro Joppe verò & Gazaris, ex quibus gravia damna ab hostibus populus passus fuerit, centum talenta obtulit. Ille cum irâ ad Antiochum reversus, renunciavit ei quæ audierat & viderat: neque minore irâ Rex excaudit; videns sibi non obtemperari, nec objectam vim timeri. [*Ibid.* 32.—36.]

Tryphon interim conscendens navem fugit in aliam Phœnicie maritimam urbem Orthosiada. [*Ibid.* 37.]

Tum constituit Antiochus Cendebæum præfectum regionis maritimæ; datisque ei pedestribus & equestribus copiis, mandavit ei ut extrueret Cedronem (vel, ut Latinus codex habet, Gedorem; de quâ Josu. XV. 58.) & bellum Judæis inferret: ipse autem Rex persequabatur Tryphonem. [*Ibid.* 38, 39.]

Cendebæus Jamniam adveniens, coepit Judæam invadere & captivum ducere populum & occidere: extructaque Cedrone (vel Gedore,) collocavit ibi equites & copias peditum, qui excursionibus vias Judææ infestarent; quemadmodum præceperat ei Rex. [*Ibid.* 40, 41.]

3866

Ascendens Johannes (Hyrcanus) de Gazaris nuntiavit Simoni patri suo quæ à Cendebæo gerebantur: qui senio jam fractus, duobus senioribus filiis suis Judæ & Johanni belli curam commisit. Illi delectis ex regione 20 millibus bellatorum & equitibus profecti sunt contra Cendebæum, & pernoctarunt in opido natali suo Modin. Inde mane surgentes profecti sunt in campum, ubi eis occurrit copiosus adversariorum exercitus: sed interjectus erat torrens inter ipsos. Johannes prior vadum ingressus est, ducemque populus celeriter secutus est: quem ita divisit, ut equites in medio peditum positi, eos protegerent, & vicissim protegerentur ab ipsis, contra ingentem adversariorum equitatum. Clanxeruntque sacris tubis, fuloque Cendebæo & ejus exercitum ceciderunt ex illis faucii multi; ex residuis verò alii in munitionem quam Cendebæus extruxerat, alii aliò fugerunt. Quos Johannes persecutus est (fratre ejus Judâ vulnerato) usque ad turres quæ in agris Azoti, circiter duo hominum millia occidit: succensitque turribus illis, incolumem in Judæam reduxit exercitum. [*I Mac.* XVI. 1.—10.]

Tryphon postremo ad populares suos Apameam se recepit. Quo tempore contigisse videtur, quod de eo Frontinus. [*libro 2. Stratagem. cap. 13.*] per totum iter fugientem pecuniam sparsisse, eaque secutantes Antiochi equites moratum, effugisse. Apameâ verò vi captâ interfectum esse Tryphonem, triennio post captum à Parthis Demetrium, Josephus significat. [*lib. 13. cap. 12.*] Ab Antiocho magno cum labore tandem interfectum, Appianus; [*Syriac. pag. 132.*] in quodam castello inclusum, ad mortem sibi consciscendum adactum fuisse, scribit Strabo. [*lib. 14. pag. 668.*] Ex Orthosiâ fugatum, in ignem insipientem perisse, refert Georgius Syncellus.

In Egypto militiam præfectus Hierax, cum & rei bellicæ scientissimus, & in congressibus admodum popularis ac præterea eximia animi magnitudine esset, Ptolemæi Physconis imperium sustinuit. Nam cum

4576 138

cum Ptolemæus pecuniæ inopiâ premeretur, militésque stipendiis fraudati deficere ad Galactem parati essent, ipse ex suâ pecuniâ numerato militibus stipendio seditionem pacavit. Regem verò ipsum Egyptii prorsus despiciebant; cum viderent & in sermonibus puerilem, & effusum in foedissimas libidines, & ob intemperantiam effeminato corpore esse. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. H. Valesii, pag. 361, 362.*]

In Asiâ Pergamenâ, Attalum Philadelphum fratrem Eumenis longo otio & pace dissolutum Philopœmen amicorum unus gubernabat: ita ut Romani subinde per jocum quærerent ex his qui ex Asiâ navigabant, Rēne apud Philopœmenem aliquid posset. [*Plutarch. in lib. An seni sit gerenda Respub.*] Nec tamen Attalus filiorum suorum ulli regnum relinquere voluit; sed Eumenis fratris filio, cujus tutela ipsi commissa fuerat, virilem ætatem adepto vivus diadema imposuit Regisque nomen detulit. [*Id. in Apophthegmat. & in lib. ὁ δὲ φιλαδέλφειαι.*]

Post mortem patris Attali, Attalus Philometor cognominatus, quem ex Stratonicâ filiâ Ariarathis Cappadocum regis Eumenes sustulerat, per quinquennium regnum Pergamenum obtinuit. [*Strabo, lib. 13. pag. 624.*]

Hic acceptum regnum cædibus amicorum & cognatorum suppliciis statim foedavit; nunc matrem anum, nunc Beronicen sponfam maleficiis eorum necatam confingens. [*Justin. lib. 36. cap. 4.*] Cumque ex paternis amicis potissimos ac nobilissimos insidiarum adversus se suspectos habuisset, cunctos è medio tollendos sibi esse statuit. Delectos igitur ex barbaris stipendiariis cruentissimos quosque & pecuniæ avidissimos in cellis quibusdam palatii abscondit, moxque accersitis in regiam ex omni amicorum numero iis quos maxime suspectos habebat, cunctos barbarorum ministerio interfecit; ac confestim liberos uxoresque eorum eodem supplicio affici mandavit. Cæteros verò amicos, qui aut militaribus copiis aut civitatibus præerant, partim per fraudem & insidias sustulit, partim comprehensos cum omni familiâ obtruncavit. Itaque cum ob crudelitatem non subditis modò sed etiam finitimis omnibus invisus esset; cuncti ex ejus ditione rerum novarum desiderio erecti erant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 370.*]

3867

Post hanc scelestam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumpsit, barbam capillosque in modum reorum summisit; non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivâ inire, aut aliquod signum sani hominis habere: prorsus ut poenas pendere manibus interfectorum videretur. [*Justin. lib. 36. cap. 4.*]

Attalus dimissâ regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, & noxia innoxiiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta velut peculiare munus amicis mittebat. [*Id. ibid.*] Neque tantum hyoscyamum & helleborum, sed etiam cicutam & aconitum & dorycnium ipse in hortis regiis seminabat & plantabat: liquorésque & semina & fructus horum elaborabat cognoscere, ac suo quæque tempore colligere. [*Plutarch. in Demetrio.*] Libros quoque de agri-
culturâ

4577 137

culturâ eum scripsisse, à Varrone [*de re rustic. lib. 1. cap. 2.*] Columellâ, [*lib. 1. cap. 1.*] & Plinio, [*lib. 18. cap. 3.*] docemur.

Antiochus Sidetes civitates, quæ initio fraterni imperii defecerant summâ industriâ persecutus est; domitâsque rursus regni terminis adjecit. [*Fustin. lib. 36. cap. 1.*]

3868 Ptolemæus Evergetes II. sive Physcon multos Alexandriæ cives, 4578 136

qui cum in regnum vocaverant, jugulavit; & non paucos eorum qui cum fratre ipsius (Philometore, quo cum similitudines habuerat) pubescentes adoleverant in exilium egit. Cædisque licentiâ peregrinis militibus datâ, omnia sanguine quotidie manabant. [*Fustin. lib. 38. cap. 8. Athenæus lib. 4. cap. 24. fin.*] Ipsam quoque sororem ac conjugem Cleopatram, filiâ ejus virgine per vim stupratâ & in matrimonium adscitâ, repudiavit. Quibus rebus territus populus in diversa lapsus est, patriamque metu mortis exul reliquit. Solus igitur in tantâ urbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos sollicitavit. [*Fustin. ibid.*] Atque hinc urbes insulasque replevit grammaticis, philosophis, geometricis, musicis, pædagogis, pictoribus, medicis, & aliis multis artificibus; qui ob inopiam ea docentes quæ scirent, multos viros eximios effecerunt. Cumque jam, ob continuos bellorum morus qui Alexandri successorum temporibus exarserunt, ἡγυμνῶν δὲ δὲ defecisset ac exolevisset; hâc occasione disciplinarum omnium renovatio rursus facta est. [*Athenæus, ut supra.*]

P. Scipio Æmilianus (qui eversâ Carthagine cognomentum *Africani* obtinuit) Spurius Mummius & L. Metellus, legati à Romano Senatu ad inspicienda sociorum regna & urbes & res eorum componendas missi, Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam, sedulò perlustrârunt. [*Cicero, in Somnio Scipionis. Strabo, lib. 14. pag. 669. Fustin. lib. 38. cap. 8. Plutarch. in Apophthegmat. Athenæus, lib. 6. cap. 8. & lib. 12. cap. 27.*] Nobilem hanc legationem P. Scipionem ante censuram obivisse, scribit in Lucullo Cicero; post censuram & paulo ante secundum Consulatum eam contigisse, idem in Scipionis Somnio significat: post duos verò Consulatus, totidémque sue præcipue gloriæ triumphos, Carthaginiensem & Numantinum, legatione hâc eum functum fuisse affirmat Valerius Maximus. [*lib. 4. cap. 3.*] Polybius, qui Numantinum bellum peculiari opere (ut ex Ciceronis lib. 5. ad familiâr. epist. 12. notum est) descripsit, etiam hujus legationis meminit; (ut ex Athenæo, lib. 6. cap. 8. & Suidâ in voce βασιλ. collato cum Diodori Siculi legat. 32. intelligimus;) non aliâ ad operis instituti rationem occasione magis accommodatâ, quàm quòd legatione illâ peractâ, Scipio ad finem bello Numantino imponendum missus fuerit. Eamque ob causam; è tribus variantibus sententiis mediam nobis hâc amplecti libuit.

Scipio in legatione hâc ex amicis non *Caium Laelium* (ut in vitiatis Aurelii Victoris de viris illustr. cap. 58. exemplaribus legitur) sed *Panætium philosophum*, unum omnino comitem secum assumpsit. [*Cicero, in Lucullo. Plutarch. in Apophthegmat. & libello de philosophando cum Principib. ex historiâ Posidonii.*] Cui Posidonius Stoicus ab Athenæo [*lib. 12.*]

[*lib. 12. cap. 27.*] perperam adjungitur; ætate (ut suo loco apparebit) longè posterior. Servos quinque solos secum Scipio duxit, testibus Posidonio & Polybio; (ex quibus corrigendus & Valerius Maximus qui septem, & Aurelius Victor qui duos illi assignant;) atque de his uno in peregrinatione mortuo, alium nolens emere, domum scripsit, ut alius sibi in illius locum Româ mitteretur. [*Athenæus lib. 6. cap. 8. Plutarch. in Apophthegmat.*] Itaque cum per socios & exterâs gentes iter faceret, non mancipia ejus, sed victoriæ numerabantur: nec quantum auri & argenti, sed quantum amplitudinis pondus secum ferret, æstimabatur. [*Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3.*]

3869 Peregrinis edicto Ptolemæi Evergetæ Alexandriam confluentibus, legati Romanorum eò appulerunt. [*Fustin. lib. 38. cap. 8.*] Ubi cum Scipio navi egressus capite veste cooperto procederet, circum cursitantes Alexandrini rogaverunt ut reterer faciem, desiderioque ejus videndi captis spectandam præberet: vocémque & plausum quo impetrato sustulerunt. [*Plutarch. in Apophthegmat.*]

Rex verò legatis obivus procedens, ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & staturâ brevis, & saginâ ventris non homini sed belluæ similis. Quam fœditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat; prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Sic enim, ex Trogo Pompeio, Justinus [*lib. 38. cap. 8.*] hominem depinxit: quem ex Posidonii Stoici Historiarum libro 7° ita nobis exhibuit Athenæus, [*lib. 12. cap. 27.*] Natali Comite interprete. *Corpus ob delicias crassitudine corruptum fuerat, & à ventris magnitudine, quem circumdare difficile erat omnino. Ob quæ vestem talarem manicas ad talas usque habentem induerat: neque unquam pedestris incedebat, nisi propter Scipionem. Cujus ambulationem cum Rex ob ignaviam & molliciem corporis ægrè magno nisu æquaret; Scipio Panætio in aurem insurrexit. Jam nunc Alexandrini fructum nostræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos Regem viderint deambulantem.* ut in Apophthegmatibus refert Plutarchus. Ex quo perspicitur, quàm rectè Dalechampius Athenæi interpretes verba illa, ἀγῶνι μὴ δὲ τὸ ἐπὶ τοῖς, εἰ δὲ δὲ Σκίπωνα, reddiderit: *Pedibus ille nunquam ex regiâ prodibat, sed perpetuò scipione subnixus.*

Rex opulenti convivii legatos excepit, & circumducens ostendit eis tum palatia tum reliquam regiam gazam. Illi autem virtute præstantes, cibis quidem modicis & ad sanitatem conducentibus usi, opulentum illum apparatus, ut qui animum simul & corpus corrumpere, contemnebant: obiter verò & quasi nullius pretii essent intuentes ea quæ à Rege in admiratione habebantur, quæ consideratione suâ digna erant accuratè observabant; urbis situm & amplitudinem, & quæ circa Pharam erant peculiaria. Memphim deinde navigantes, regionis bonitatem, Nili opportunitates, urbium multitudinem, infinitas incolarum myriadas, Ægypti munitionem, totâque regionis excellentiam, quàm bene ea esset ad imperii & securitatem & magnitudinem comparata, considerabant. Mirati denique Ægyptum incolentium multitudinem & locorum commoditates, maximum in eâ imperium constitui potuisse censebant, si idoneos dominos regnum illud

Anno Mundi	106	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno natæ eræ Christi- anæ
		illud nactum fuisset. Deinde, rebus Ægypti lustratis, in Cyprum, atque inde in Syriam sunt profecti. [<i>Diodor. Sicul. legat. 32.</i>]		
		Mithridati Euergetæ regi Pontico natus est Mithridates ille magnus, qui <i>Diomysius</i> sive <i>Bacchus</i> cognominatus est; & <i>Eupator</i> . Unde & urbi à se conditæ <i>Eupatoria</i> nomen dedit. [<i>Appian. in Mithridatic. pag. 176. & 251.</i>] In urbe verò Sinopenfi & natus & educatus est: quam idcirco in eximio honore ille habuit, caputque totius regni fecit. [<i>Strabo, lib. 12. pag. 545.</i>]		
		Quo genitus Mithridates est anno, ingens Cometes effulsit. [<i>Ju- stin. lib. 37. cap. 2.</i>] non alius profectò quàm ille, cujus in Naturali- um quæstionum lib. 7. cap. 15. Seneca ita meminit. <i>Attalo regnante, initio Cometes apparuit modicus: deinde sustulit se diffuditque, & usque in æquinoctialem circulum venit; ita ut illam plagam cæli, cui lactea no- men est, in immensum extentus aquaret.</i> Mithridati enim, cum Eutro- pio [<i>lib. 6.</i>] & Orosio, [<i>lib. 6. cap. 5.</i>] qui Livium sequi solent, annos vitæ 72 tribuimus. Si enim, cum Appiano, [<i>pag. 249.</i>] annos tantum 68 aut 69 vixisse dixissemus: post extinctum Attalum, non eo re- gnante, Cometes ille apparuisset.	4579	135
		Simon Judæorum Pontifex & ethnarcha, circumiens Judææ civi- tates & administrationis earum curam gerens, unâ cum filiis suis Mattathiâ & Judâ Jerichuntem descendit anno regni Græcorum 177 ^o , mense undecimo, qui Sabat vocatur. Ibi excepit eos Ptolemæus Abubi filius, Simonis Pontificis gener, in Doc castello quod mun- nierat. Hic à focero suo Jerichuntinæ provinciæ præpositus, cum di- vitiis abundaret, proprio nomine imperium regionis obtinere cupie- bat. Simonem igitur cum filiis lauto convivio excipiente illo in præsi- diariâ domo, ubi largiùs illi bibissent, ficarii quos absconderat armati cum eo ingressi, Simonem & duos filios & quosdam ex famulis ipsi- us perfidè trucidârunt. [<i>I Macc. XVI. 11. — 17.</i>] Simonem insidiis generi sui Ptolemæi in convivio cæsum fuisse, quum octo omnino an- nos Judæis præfuisset, refert Josephus. [<i>lib. 13. cap. 14.</i>] Nos, post mortem fratris Jonathanis, per annos 8 & menses 3 circiter, sum- mo Pontificatu functum illum fuisse, ex Maccabaicâ Historiâ col- ligimus.		
		Ptolemæus statim de perpetrato scelere Antiochum Sidetem re- gem certiore fecit; petens ab eo exercitum in auxilium, ut ei re- gionem & urbes Judæorum in manus traderet. [<i>I Macc. XVI. 18.</i>] Quæ tam subita enuntiatio patrati criminis, promissioque tradendæ regionis, non levem ingerit suspicionem totum hoc facinus non ignaro Rege fuisse susceptum; & ab eodem dignitatem quam iste proditor ambiebat illi in pretium sceleris priùs fuisse promissam: quemadmo- dum in Annalium suorum Epitome observat Jacobus Salius. Quò & illud spectat, quod in Prologo libri 36 ⁱ Trogi Pompeii legitur: <i>Antiochum, interfecto Hyrcano, Judæos subegisse.</i> filii Hyrcani nomine, pro patris Simonis, per errorem substituto. sicut vice versâ Eusebius in Chronico, subactæ ab Antiocho illo Judææ historiam tangens, cum ad conditiones Pontificem Simonem compulisse scripsit: patris Simo- nis, pro filii Hyrcani nomine posito.		
		Misit		

Anno Mundi	<i>Imperium Macedonum.</i>	107	Anno Periodi Julianæ	Anno natæ eræ Christi- anæ
	Misit & alios sicarios perfidus Ptolemæus Gazaram, ut incautum Johannem (Hyrcanum) è medio tolleret: & Chiliarchos (Judaicæ militiæ sub Johanne duces) per litteras ad se accersivit, magnorum munerum pollicitatione eos ad se alliciens. Et alios misit qui occu- parent Hierosolymam & montem Templi. Præcurrens autem qui- dam Gazaram, nunciavit Johanni perisse patrem & fratres ipsius, nec non missos esse qui ipsum quoque occiderent. Quo tam tristi nuncio etsi consternatus est animo, meditatum tamen sicariorum scelus ante- vertit, & occidit eos: Atque ita Pontifex est factus post patrem su- um. [<i>I Macc. XVI. 19. — 24.</i>]			
	Hic primus liber Maccabæorum definit, XL annorum historiam complexus. Quam Josephus deinde continuans, à narratione parum probabili ducit initium. Ait enim, Johannem Hyrcanum maturè in urbem refugisse, & à populo receptum esse; excluso Ptolemæo, per aliam portam ingredi volente. Johannem sacris operatum, eduxisse contra Ptolemæum exercitum; eumque in arce Dagon supra Jeri- chuntem sitâ obsedisse. Quam cum expugnare niteretur, Ptolemæum Johannis matrem & fratres duos, quos intus detinebat, in moenia productos flagris acerrimè cædi jussisse, minitantem eisdem præci- pites dare nisi ab oppugnatione desisteretur. Eorum commiseratione motum Johannem, licet in primis conatibus clanguisse: ac licet forti- tore perseveraret, suadere non cessaret: nihilominus quoties eam verberari conspiciebat, toties materno victum affectu, oppugnationis impetum remittere coactum esse. Donec superveniente anno Sabba- tico, quo Judæis cessare ab operibus sicut die septimo moris est; liberatus à bello Ptolemæus, occisis Hyrcani matre ac fratribus, fu- git ad Zenonem cognomento Corylam, qui urbis Philadelphię tum erat tyrannus. [<i>Joseph. lib. 1. Belli, cap. 2. & lib. 13. Antiquit. cap. 14. 15.</i>]			
	Quæ omnia, ex personarum, temporis, & loci consideratione in 6 ^o Annalium suorum tomo Salius multiplicis vanitatis coarguit. [<i>ad ann. Mundi 3919. §. 5, 6, 7. & 390. §. 5, 6.</i>] ubi rectè etiam monet; anno Sabbatico belli administrationem, aut obsidiones urbium, aut propugnationes, nusquam in lege Domini Judæis fuisse prohibitas. Cui & nos hoc addimus: præsentem quidem annum, revera fuisse Sab- baticum; non tamen post, sed 4 mensibus ante Simonis cædem il- lum coepisse, ineunte videlicet æræ Contractum anno CLXXVII. ut ex annorum Sabbaticorum serie, ad hæc usque tempora ab ipsis Judæis retenta, apparet.			
	Anno 43 ^o tertiæ Periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Mechir die 29 (Juliani Martii 24 ineunte) post mediam noctem, Æquinoctium ver- num ab Hipparcho est observatum. [<i>Ptolem. lib. 3. cap. 2.</i>] Et desinente eodem ejusdem Periodi anno, Solstitium æstivum ab eodem est ob- servatum. [<i>Id. ibid.</i>]			
	Antiochus Sidetes, anno regni sui 4 (desinente) & Hyrcani primo (ineunte) in Judæam duxit exercitum; vastatisque agris, Hyrcanum in urbem Hierosolymitanam compulit: eamque septenis castris cinxit.			
	P 2	toto		

toto scilicet exercitu in septem partes diviso, ad obstruendos omnes aditus excessusque obsessorum. [*Joseph. lib. 13. cap. 16.*]

Scipio Africanus & cæteri Romani legati, plurimas orbis partes peragantes, summo omnium studio & favore ubique excepti sunt. Ubi controversiis componendis operam dantes, hos quidem inter se reconciliabant, alios ut æqua concederent suadendo inducebant; impudenter verò resistentes necessitate compellebant, & quorum causæ judicatu erant difficiles ad Senatum remittebant. Atque ita cum Regibus & populis versati, antiquâ inter omnes amicitia & societate renovatâ, domum reversi sunt; his quos invisebant legatos Romam mittentibus, & Senatum quod tales ad se viros allegassent collaudantibus. [*Diodor. Sicul. legat. 32.*]

Obsidio Hierosolymitana, propter firmitatem moenium & propugnantium fortitudinem, diutius protracta est. Postremò ad septentrionalem muri partem, quâ planior erat aditus, excitationis centum turribus quæ surgebant usque ad tertiam contignationem, impositisque in eas cohortibus, quotidie Antiochus tentabat moenia: duplicique fossâ longâ simul & latâ cinctis Judæis præclusit omnem exitum. Illi contrâ crebrò excursantes, si fortè negligentius custodiri castra offenderent, afficiebant hostem clade aliqua: quod si paratos ad resistendum invenirent, recipiebant se in tutiora facilè. [*Joseph. lib. 13. cap. 16.*]

Hyrcanus, postquam cognovit sibi obesse suorum multitudinem, quod inutiliter absumerentur ad victum necessaria, infirmiore turbam ejecit extra moenia; solis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnam erant idonei. Antiochus autem exclusos vetabat progredi: ita ut miserabiliter circum moenia oberrantes inedia conficerentur. [*Id. ibid.*]

3870

Cum supervenisset festum Scenopegiæ, miseratione suorum exclusi illi rursus in urbem recepti sunt. Antiochus etiam rogatus ut gratiâ festi septem dierum inducias concederet, non illud modò illis indulgit, sed etiam tauros auratis cornibus, & pocula tam aurea quàm argentea omni aromatum genere referta, usque ad portas cum pompâ deduxit: traditisque Judæorum sacerdotibus victimis, & epulo exercitui præbito, in castra rediit. [*Id. ibid. cum Plutarcho, in Apophthegmatib.*]

Cum sub occasum Pleiadis delati imbres obsidentibus aquam (cujus penuriâ antè laborabant) abundè suppeditarent, & anno Sabbatico jam finito Judæis à semente faciendo cohibitis certissimum famis periculum immineret: Hyrcanus, consideratâ Antiochi aequitate & pietate, legatos ad eum misit, rogantes ut liceat sibi patriis vivere legibus. Regis verò amicorum plures illi suadebant, ut violenter urbem dirueret, & totam Judæorum gentem ut infociabilem & institutis à reliquis omnibus discretam internecione deleret; vel saltem ut leges eorum dissolveret, & vitæ institutionem mutare cogeret. Sed Rex, ut erat magnanimus moribusque mansuetus, horum consilio rejecto & Judæorum pietate comprobatâ imperavit ut obsessi arma sibi traderent, Urbis muros destruerent, vectigalia Joppes cætera-
rúmque

rúmque extra Judæam urbium solverent, & insuper præsidium reciperent: promittens pacem eis se daturum his conditionibus. Assenserunt illi ad omnia, excepto præsidio; quod vitarent exterorum consuetudinem. Quod ne reciperent, maluerunt Regi dare obsides & inter eos ipsius Hyrcani fratrem, atque 500 talenta insuper; quorum 300 mox representata sunt. Dejectaque mox lorica quæ imposita erat moenibus, soluta est obsidio, & Judæi à criminationibus liberati. [*Joseph. ibid. cum Diodoro Siculo, lib. 34. in Bibliothecâ Photii, cod. 244.*]

Hyrcanus aperto sepulchro Davidis, qui olim regum omnium fuerat ditissimus, tria millia talentorum inde abstulit: quibus pecuniis fretus, primus Judæorum alere peregrina cœpit auxilia. Ita Josephus: [*lib. 1. Belli cap. 2. lib. 3. Antiquit. cap. 12. & lib. 13. cap. 16. & lib. 16. cap. 11.*] de quo videnda censura Saliani, tomo 6° Annalium; ad annum Mundi 3921. §. 8. 9.]

Anno Hyrcani primo Matthias cognomento Aphlias, Simonis Pselli filius, Sacerdos è vice Joaribi, ex Jonathanis summi Pontificis filiâ Matthiam cognomento Curtum suscepit, Josephi historici abavum; ut ipse initio libri de Vita suâ indicat.

P. Africano & C. Fulvio Consulib. servile bellum in Sicilia ortum est. [*Liv. lib. 56. Fulvius Obsequens, de prodigiis.*] Cujus belli initium fuit Eunus servus quidam Syrus in urbe Apameâ natus vir magicis incantationibus & circulatoriis præstigiis deditus. Hic Deorum, in somnis primum deinde & vigili apparentium, afflatu res futuras se didicisse simulabat. Cum autem in multis vaticinationibus mendax comperiretur, interim tamen casu eventus verè prædictionibus ejus responderent, & falsa quidem ejus vaticinia nemo coargueret, vera autem cum applausu diligenter notarentur: hominum opinio de eo indies augebatur. Postremò, fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ cæremonias jactat & eam sibi in somnis apparentem regiam dignitatem promississe fingit, ad libertatem & arma servos quasi numinum imperio concitavit: idque ut divinitus fieri probaret, in ore abditâ nuce quam sulphure & igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obviis ad eum traxit: mox verò, jure belli refractis ergastulis, 40 amplius millium fecit exercitum. Rex deinde Eunus à servis creatus, imposito capiti diademate, & uxore (quæ & ipsa Syra erat, ejusque civis) declaratâ reginâ, ex eorum qui prudentiâ cæteris antecellere videbantur, aliquot sibi consiliarios delegit: seipsum Antiochum, socios verò suos deficientes Syros nominans. Horum prosperis successibus motus Cleon alter servus, natus in Ciliciâ haud procul monte Tauro, latrocinii à puero assuetus, alium servorum contraxit exercitum: & nudo Euni mandato illi se submisit, sub illo ut rege imperatoris munia obiens, cum militum propriorum quinque (vel, ut in epitome Livii legitur, 70) millium haberet exercitum. Quod factum fuit 30 ferè à defectione diebus. Hoc bellum cum opprimi à Prætoribus minimè valuisset, C. Fulvio Consuli mandatum est. [*Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii Bibliothecâ, cod. 244. & Excerptis H. Valesii, pag. 369, 370. Liv. lib. 56.*

4580

134

Anno Mundi	I 10	Ætas Mundi Sexta.	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi- anum
		<i>Florus, lib. 3. cap. 19.]</i> Hocque exemplo, tum aliis nonnullis in locis similis servorum facta est defectio, tum in Delo insulâ. [<i>Diodor. ut supr.]</i> in quâ tanta mancipiorum erat officina, ut eorum myriadas uno die & accipere posset & distrahere. ut etiam proverbium existerit: <i>Mercator appelle navim, expone, omnia illicò vendideris.</i> [<i>Strabo, lib. 14. pag. 668.]</i>		
		Scipio Africanus, Consulum alter, ad Numantinum bellum conficiendum in Hispaniam profectus est. Quò magnificentissima dona ad eum ex Asiâ regem Attalum misisse, in Ciceronis oratione pro Dejorato legimus: quæ Africanus acceperit, inspectante exercitu. Cui simile de Antiocho Sidete, in Livii libri 57 ⁱ epitome hoc ipso tempore memoratum reperitur. <i>Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syria missa, cum celare aliis imperatoribus Regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit: eaque omnia referre quaestorem in publicas tabulas jussit; ex his viris fortibus munera se daturum professus.</i>	4581	133
3871		Attalus, ultimus Asiæ Pergamenæ rex Philometor dictus, cum æriaræ artis fabricæ se tradidisset, cæterisque fingendis & ære fundendo procudendoque delectaretur; matri sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex Solis fervore contraxit, & septimo die decessit. [<i>Fustini. lib. 36. cap. 4.]</i>		
		Eudemus Pergamenus Attali testamentum Romam attulit, & Pergamenum diadema regium atque purpuram Tiberio Graccho tribuno plebis tradidit. [<i>Plutarch. in Tib. Graccho.]</i> In testamento scriptum fuerat: POPULUS ROMANUS BONORUM MEORUM HÆRES ESTO. In bonis autem Regis ipsum etiam regnum populus Romanus connumerans, provinciam non bello & armis, sed testamenti jure retinebat. [<i>Florus, lib. 2. cap. 20.]</i> cum testamento Attali regis Asia ita legata populo Romano fuerit, (si tamen legata) ut libera esse deberet. [<i>Liv. lib. 59.]</i> Romani certè de <i>simulato impio testamento</i> accusantur in Mithridatis ad Arsacem epistolâ, apud Salustium libro Historiarum 4 ^o . neque jure eos factos Attali hæredes, occultè notat ipse Horatius; ut observavit Acron ad illud Odæ 18 libri 2 ⁱ Carminum,		
		neque Attali Ignotus hæres regiam occupavi.		
		Tiberius Sempronius Gracchus gratiam populi pretio appetens, latâ lege agrariâ quæ ab ipso <i>Sempronia</i> est dicta, censoriam Asiæ locationem constituit; ut agri nempe illius à Populi Romani censoribus locarentur: atque ambitiosè ad populum legem promulgavit; ut civibus, qui Semproniâ lege agrum accipere deberent, pecuniâ Attali advectâ, ad agrum colendum instrumentumque rusticum divideretur. De urbibus verò quæ regni Attali fuissent, negavit quicquam ad curam Senatus pertinere; sed de iis ad concilium se populi relaturum. [<i>Cicero, Verrin. 2. Liv. lib. 58. Plutarch. in Tib. Graccho. Oros. lib. 5. cap. 8.]</i> Sed cum in Comitibus tribunitiis eâ ætate habitis, ut ipse tribunus plebis subsequenti anno permaneret, auctore P. Cornelio Nasica Pontifice Max. in Capitolio occisus est. [<i>Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag. 358.]</i> Scævolâ & Pisonæ Consulib. [<i>Ascon. Pedian. in Ver-</i>		

Anno Mundi	Imperium Macedonum.	I 11	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi- anum
3872	<i>Verrin. 2.]</i> eâdem ætate, quâ & Attalus mortuus est. Aristonicus mentitus regiæ stirpis originem, ut ait Velleius Paterculus, reverâ Eumenis regis filius & Attali defuncti frater, non iusto tamen matrimonio, sed ex pellice Ephesiâ citharistæ cujusdam filiâ genitus, velut paternum regnum Asiam invasit: urbésque regibus parère consuetas, partim facillè sollicitavit, paucas quæ metu Romanorum tradere se ei nolebant, vi recepit. [<i>Liv. lib. 59. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 4. Strabo, lib. 14. pag. 646. Florus, lib. 3. cap. 20. Fustini. lib. 36. cap. 4. Plutarch. sub fin. Vita T. 2. Flaminii. Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 360. & Mithridatic. pag. 212. Eutrop. lib. 4.]</i>			
	Leucas opidulum ad defectionem primum ille pertraxit. Inde autem est ejectus, cum eum Ephesii apud Cumam navali pugna vicissent. [<i>Strabo, ut supr.]</i>			
	Profectus Aristonicus in mediterranea, celeriter multitudinem pauperum & servorum ad libertatem evocatorum coëgit, quos Heliopolitas appellavit. [<i>Id. ibid.]</i> Servi enim ob sævitiam dominorum ei se adjunxerunt; multasque urbes maximis cladibus affecerunt. [<i>Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 362.]</i> Ac primum Thyatira invasit Aristonicus, deinde Apolloniadem occupavit, post alia adortus est castella. [<i>Strabo, ut supr.]</i> Myndum, Samon, Colophonem, vi cepit. [<i>Florus, lib. 2. cap. 20.]</i>	4582	132	
	Contra eum statim urbes copias miserunt: & Nicomedes rex Bithyniæ, Ariarathes Cappadociæ, Pylæmenes Paphlagoniæ, & Mithridates Ponti, Romanis adversus eum auxilia tulerunt. Quinque deinde Romani legati advenerunt. [<i>Strabo, ut supr. cum Fustino, lib. 37. cap. 1. & Eutropio, lib. 4.]</i>			
	Anno 38 ^o , sub rege Euergetâ (II. five Physcone; à tempore quo simul cum fratre Philometore regnare cœpit, regni ipsius epochâ deductâ, de quâ suprâ ad ann. Mund. 3835.) Jesus filius Sirach Hierosolymitanus in Ægyptum veniens, ibique commoratus, librum avi sui Jesu, Græcis <i>Panareton & Ecclesiasticum</i> dictum, ex Hebræo sermone in Græcum transtulit: ut ipse in Versionis suæ Prologo indicat. Quem librum etiam Hebraicum se vidisse refert Hieronymus in epist. 115. prænotatum; <i>Parabole Jesu filii Sirach.</i>			
	P. Rupilius, ex publicano Siculo Consul factus, bellum servile in Sicilia confecit. [<i>Liv. lib. 59. Ascon. Pedian. in 4. Verrinam. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. & lib. 6. cap. 9.]</i> Taurominium obsidens, Comanum Cleonis fratrem ex urbe fugientem cepit; & demùm arce à Sarapione Syro proditâ, fugitivos omnes in urbe repertos, cruciati- bus prius affectos præcipitavit. Inde Ennam profectus, cum Cleonem Imp. urbe egressum, ac heroicâ quâdam fortitudine, præliatum vulneribus confodisset, eam quoque urbem proditione cepit. Eunus autem defeكتور rex, assumptis sexcentis, ad loca quædam prærupta fugâ se recepit. Et cum præ timiditate in quasdam speluncas confugisset, unâ cum quatuor ex suis inde extractus, & in carcerem conjectus, in magnam pediculorum vim resolutus corpore, apud Morgantinam dignum suis temerariis ausis nactus est exitum. [<i>Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii Bibliothec. cod. 214.]</i>			
	Anno			

Anno Antiochi Sideræ 8°, ad horam 10 matutinam, mensis Peritii sive Februarii die 21°, Antiochia in Syriâ terræ motum passa est: quantum ex Johannis Malelæ Antiocheni Chronico colligere possumus.

L. Valerio Flacco & P. Licinio Crasso Consulib. rogatus est populus, quem contra Aristonicum bellum gerere placeret. Crassus Consul & Pontifex maximus Flacco suo in Consulatu collegæ & flaminii Martiali mulctam dixit, si à sacris discessisset. Quam mulctam populus remisit: Pontifici tamen flaminem parere iussit. At ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum; quamquam erat Africanus, qui anno antè de Numantinis triumphaverat: sed consuli potius Crasso, quam privato Africano bellum gerendum dedit. [*Cicero, in Philippicâ XI.*] Atque ita Pontifex maximus, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus est. [*Liv. lib. 59.*]

Antiochus Sideres contra Phraatem, qui fratri Arsacidæ sive Mithridati in regno Parthico successerat, cum exercitu profectus est; fratrem suum Demetrium Nicatorem repetens. Hunc bis retractum à fugâ Phraates ad uxorem Rhodogunam & liberos in Hyrcaniam remisit; nec misericordiâ motus, nec respectu cognationis: sed quod Syriæ regnum affectans, usurus esset Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res vel tempus vel fortuna belli exegisset. Antiochus igitur occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, in Mediam adversus Parthos duxit. [*Justin. lib. 38. cap. 9, 10. & lib. 42. cap. 1. Liv. lib. 59. Athenæus, lib. 10. cap. 12. & lib. 12. cap. 19. Appian. Syriac. pag. 132.*]

Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit. Quippe octoginta (centum habet Orofius, lib. 5. cap. 10.) millia armatorum, secuta sunt CCC (Orosio, CC) millia lizarum. Ex quibus coquorum, pistorum scenicorumque major numerus fuit. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*] Antiochus verò quotidie conviviarum turbas catervatim ita excipiebat, ut præter ea quæ in mensis absolvebantur & accervatim tollebantur, conviviarum quisque auferret intactam & integram carnem volucrum, quadrupedum, marinorum piscium, jam præparatam, quibus omnibus plaustrum oneraretur: deinde è melle concreto dulciarium opus multum, coronasque multas è thure ac myrrhâ, insertis ac inculcatis aureis lemniscorum fasciis, quæ explicatæ hominis altitudinem æquarent. [*Posidonius Apamensis, Historiar. lib. 14. apud Athenæum, lib. 5. cap. 9. & lib. 12. cap. 19.*] Ejus cæcam & amentem luxuriam exercitus imitatus, magnâ ex parte aureos clavos crepidis subjectos habuit; argenteaque vasa ad usum culinæ comparavit: & tabernacula textilibus figillis adornata statuit. Avaro potius hosti præda optabilis, quam ulla ad vincendum strenuo mora. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. & Justin. lib. 38. cap. 10.*]

Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se regnâque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi coepit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*]

In

In hac expeditione Johannes Hyrcanus Judæorum Pontifex & ethnarcha Antiochum secutus est cum auxiliis: de quo in universali suâ Historiâ hoc retulit Nicolaus Damascenus. *Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatæm Parthorum ducem prostraverat, ibi hæsit per biduum ob preces Hyrcani Iudæi: quod in id tempus fortè quedam Iudæorum solennis festivitas inciderat, per quam non licebat eis iter facere.* Pentecoste enim instabat post Sabbatum: quo tempore Judæis iter facere nefas habetur. [*Ioseph. lib. 13. cap. 16.*] Johannes deinde, victis Hyrcanis, indeque Hyrcani adeptus cognomen (uti Eusebio in Chronico, & Severo Sulpicio in libro 2° sacre Historiæ, est visum) cum gloriâ domum reversus est.

P. Crassus, cum in Asiam ad Aristonicum regem debellandum consul venisset, tantâ curâ Græcæ linguæ notitiam animo comprehendit, ut eam in quinque divisam genera per omnes partes ac numeros penitus cognosceret. Quæ res maximum ei sociorum amorem conciliavit, quâ quis eorum linguâ apud tribunal illius postulaverat, eadem decreta reddenti. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. Quintilian. lib. 11. cap. 2.*]

Cum idem circumfudere oppugnareque Leucas opidum pararet, opusque esset firmâ atque procerâ trabe quâ arietem faceret, quo muros ejus opidi quateret: scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτονα Moleatensem sociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων, comperto quamobrem malum desideraret, non uti iussus erat majorem, sed, quem esse magis idoneum aptiorēque faciendo arieti facilitiorēque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari iussit, & quum interrogasset cur non quem iusserat misisset, causis rationibusque quas dicitabat spretis, vestimenta detrahi imperavit, virgisque multum cæcidit; corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere iussus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat. [*A. Gell. lib. 1. cap. 13.*]

Antiochus Sideres exercitum suum, propter multitudinem hominum, per civitates in hyberna divisit: quæ annonæ exactione & militum injuriis ab illo alienatæ sunt. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*] ubi præ aliis Athenæus Antiochi dux per singula hospitia gravi insolentiâ est usus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 374.*]

P. Crassus Asiæ Proconsul, licet & suis & regum Bithyniæ, Pontii, Cappadociæ, & Paphlagoniæ maximis copiis adjutus, extremo tamen anni tempore inordinatâ acie prælium conferens victus est, exercitu post plurimam cædem in fugam acto. Ipse verò juxta Leucas à Thracibus, quorum magnum numerum Aristonicus in præsidio habebat, inter Eleam & Smyrnam insidiis exceptus, in hostium potestatem venit. Sed ille memor & familiæ & Romani nominis, virgulam quâ ad regendum equum usus fuerat in custodis sui Thracis oculum direxit: qui vi doloris accensus, latus Crassi sic confodit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit & dedecus & servitutem, Caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum. [*Liv. lib.*

Q

lib. 59. Vellei Patere. lib. 2. Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 20. Justin. lib. 36. cap. 4. Ful. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.]

M. Perperna Consul, qui successor Crasso veniebat, auditâ illius morte & exercitus Romani clade, raptim in Asiam pervolavit: atque Aristonicum recenti victoriâ feriatum improvise bello adortus, nudatum omnibus copiis in fugam vertit. Cùmque Stratonice urbem, ad quam ille confugerat, obsidione cinxisset; fame ad deditionem compulit, captumque in vinculis habuit. [Liv. Patere. Strabo. Florus, Justin. Eutrop. Oros. ut supra; cum Valer. Maximo, lib. 3. cap. 4.]

Blosius Cumanus, qui post Tiberii Gracchi cædem (quem tanti ille fecit, ut si Capitolio faces subdere ille præcepisset, id exequi sibi turpe non ducturum professus fuerat) Româ ad Aristonicum in Asiam se contulit; cum res ejus labefactas cerneret, seipsum interemit. [Plutarch. in Tib. Graccho.]

Ante captum Aristonicum, Apollinis Cumani simulachrum la chrymavisse per quadriduum Romæ nunciatum est: quo prodigio aruspices territi, cùm id simulachrum in mare putavissent esse projiciendum, Cumani senes intercesserunt. Tum verò peritiores acciti aruspices responderunt, Græciæ hinc portendi exitium, unde simulachrum deductum esset. Sacrificatum tum à Romanis, donaque in templo posita. [Ful. Obsequens, de prodigiis. Augustin. de Civit. Dei, lib. III. cap. XI.]

Phrygia à Romanis recepta est. [Ful. Obsequ. ibid.]

Phraates Demetrium Nicatorem in Syriam ad occupandum regnum cum Parthiâ præsidio mittit; ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthiâ revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. [Justin. lib. 38. cap. 10.]

Cùm gravari se annonæ exhibitione & injuriis militum civitates, per quas Antiochus exercitum in hyberna diviserat, agrè ferrent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cùm nunciata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum eâ manu quæ secum hyemabat progreditur. [Id. ibid.]

In Antiochi tabernaculo hirundines nidum fecerunt: quo prodigio neglecto, prælium ille commisit. [Ful. Obsequens, de prodigiis.] Et quidem adversus Phraatem, quem in itinere obvium habuit, fortius quàm exercitus ejus dimicavit: ad postremum tamen metu suorum desertus est. [Justin. ut supra.]

Primus auctor fugæ & Antiochi desertor Athenæus fuit: qui delatus ad pagos quosdam quos in hospitii vexaverat, ab omnibus recto exclusus est; cunctisque alimenta ei negantibus, huc illuc per regionem vagabundus, tandem fame interit. [Diodor. Sicul. in Excerptis. Valesii. pag. 374, 377.]

Ipsam verò Antiochum in prælio hoc à Parthis occisum, Julius Obsequens, [lib. de prodigiis,] Justinus, [lib. 38. cap. 10. & 39. cap. 1.] Josephus, [lib. 13. cap. 16.] Eusebius, [in Chronico,] & Orosius, [lib. 5. cap.]

4584 130

cap. 10.] memorant. Victum sibi ipsi manus intulisse, refert Appianus. [in Syriâ. pag. 132.] Rebus malè gestis, è loco quodam se præcipitem decessisse, refert Alianus. [lib. 10. de Animalib. cap. 34.] Recentiores nonnulli, cum reliquis exercitus ad Templum Nannæ in Perside concessisse, & quum illud expilare vellet, à sacerdotibus intus lapidibus fuisse obrutum autumant: cum Ruperto Tuitiensi, [lib. 10. de victoriâ verbi Dei, cap. 6. 16. & 24.] hunc illum Antiochum esse existimantes, cujus mentio fit in epistola Judæorum Hierosolymitanorum ad fratres Egyptienses, II Maccab. I. 10.—17.

Cùm Antiochum interemptum sepeliret Arsaces, (ita communi Parthorum regum nomine Phraates est appellatus) hæc dixisse cum auctor est Posidonius Apamensis, libro Historiarum 16°. [apud Athenæum, lib. 10. cap. 12.] bibacitatem illius arguentem. Fefellit te, Antioche, vinum & audacia: sperabas enim magnis poculis regnum te Arsacis ebibiturum.

Postquam exsequias Phraates regio more Antiocho fecisset, filiam Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, caprus amore virginis, uxorem duxit. Poenitere deinde dimissi Demetrii coepit: ad quem retrahendum cùm turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno dimissi invenerunt; frustra que omnia conati, ad regem suum reversi sunt. [Justin. lib. 38. cap. 10.]

Antiocho in Parthiâ cum exercitu deleta, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus ac restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, non aliter affectum se ostendit, quàm si Parthica ipsius ac fratris bella (quibus alter captus, alter occisus erat) prosperè gessisset. [Id. lib. 39. cap. 1.]

Post Antiochum Judæi nullam Macedonum regem tulerunt: domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverunt. [Id. lib. 36. cap. 1.] Syriæque & Phœniciæ non pauca subegerunt. [Strabo, lib. 16. pag. 761.] Hyrcanus enim post Antiochi cædem defecit à Macedonibus: jamque nec ut subditus, nec ut amicus ullam illis ferebat opem ampliùs. Quamprimum verò de morte Antiochi audivit, ad urbes Syriæ duxit exercitum; ratus id quod erat, inventurum se eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur (de quâ I Maccab. IX. 36.) non sine labore sexto demum mense vi cepit: deinde Samegam, cum vicinis pagis. [Ioseph. lib. 13. cap. 17.]

Phraates interea, cùm inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem mercede solliciti, cùm confecto jam bello supervenissent, & calumniâ tardius lati auxilii mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare coeperunt. [Justin. lib. 42. cap. 1.]

Phraates, cùm adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam patriâ Hyrcanum, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannicâ crudelitate, oblitus & viæ præteritæ & vicarii officii,

officii, Babylonios, multasque alias civitates importunè vexavit. [*Id. ibid.*] Plurimos enim Babylonios, levibus de causis servituti addi-
ctos, cum omni familiâ in Mediam distrahendos misit. Forum quo-
que & nonnulla delubra urbis Babyloniorum igni tradidit, ac pulcher-
rima quæque urbis loca evertit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 377.*] Hujus Himeri, apud Babylonios & Seleucienses tyrannidem
obtinens, meminit etiam in 26° Historiarum libro Posidonius Apa-
menus. [*apud Athenæum, lib. 11. cap. 4.*] ubi narrat, Lyfimachum Baby-
lonium coenâ illum unâ cum trecentis aliis excipientem, sublati men-
sis, cuique trecentorum argenteum quatuor minarum poculum, quo
singuli libaverant, dono præbuisse.

In Ægypto Ptolemæus Euergetes II. five Physcon, quum post fra-
tris Philometoris excessum annos 15 regnavisset, (ut Diodorus Sicu-
lus, in Excerptis Valesii, pag. 350. indicat) jam etiam populo peregri-
no, quem Alexandriam acciverat, ob nimiam ejus crudelitatem invi-
sus, incensâ à civibus regiâ, cum Memphite filio, quem ex sorore
Cleopatrá suscepérat, & cum uxore ejusdem Cleopatrá filia, clam in
Cyprum profugit. Cúmque Cleopatrá, sorori & repudiata ipsius
conjugi, regnum à populo datum esset: ille, contracto mercenario
exercitu, bellum sorori pariter ac patriæ intulit. [*Liv. lib. 59. Ful. Obsequens, de prodigiis. Justin. lib. 38. cap. 8. Oros. lib. 5. cap. 10.*]

3875

Johannes Hyrcanus Sicima cepit & Garizim; atque templum Cu-
thæorum diruit, post annos 200 quàm à Sanaballetè illud extructum
fuerat. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*]

M. Perperna Aristonicum Attalicâque gazas, hæreditarias populi
Romani, navibus impositas Romam deportari curavit. Quod ægre
ferens successor ejus Manius Aquilius Consul, ad eripiendum Aristo-
nicum Perpernae, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, fe-
stinatâ velocitate contendit. Sed contentionem mors Perpernae dire-
mit; qui rediens, apud Pergamum correptus morbo diem obiit. [*Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 4. Justin. lib. 36. cap. 4. Eu- trop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.*]

Aquilius Consul Asiatici belli reliquias confecit, mixtis veneno fon-
tibus ad deditionem quarundam urbium. Quæ res ut maturam, ita
infamem fecit victoriam. [*Florus, lib. 2. cap. 20.*]

Asiaticorum plerique, qui per quadriennium Aristonico contra Ro-
manos opem tulerunt, metu compulsi ad officium redierunt. [*Sylla, apud Appian. in Mithridatic. pag. 212.*] Atque ita Lydia sedes antiqua
regnum, Caria, Hellepontus, ac Phrygiæ, in potestatem populi
Romani junctâ deditione pervenerunt. [*Sext. Rufus in Breviario.*]

Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem
Senatus & omne nomen (quod & tunc Aristonici, & antea Antiochi
Magni bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant) deleri
jusserat, legatos Romam deprecatum miserunt: veniamque his à Se-
natu obtinuerunt. [*Justin. lib. 37. cap. 1.*]

Mithridati Euergetæ regi Ponti, præmium dati adversus Aristoni-
cum auxilii, Phrygia major à Romanis concessa est. [*Id. ibid. & lib. 38. cap. 5.*] Quam tamen Manius Aquilius largitionibus corruptus,
illi

illi dedisse credebatur. Unde & Mithridate mortuo filio, ejus pupillo
(de quo ipse apud Trogum Pompeium conqueritur) Phrygia à Senatu
adempta, libera & sui juris facta est. [*Appian. in Mithridatic. pag. 177. & 208. & lib. 1. Bell. civil. pag. 362, 363. cum Justin. lib. 38. cap. 5.*]

Aquilius cum decem legatis Attalicam ditionem in provinciæ for-
mam reductam tributariam fecit; Asiâque, communi continentis
nomine eam appellavit. [*Strabo, lib. 13. pag. 624. & lib. 14. pag. 646.*]

Ariarathes rex Cappadociæ in bello contra Aristonicum occidit,
sex relictis filiis ex Laodice susceptis: quibus à populo Romano, ob
patris merita, Lycaonia & Cilicia datæ sunt. Sed Laodice, timens ne
non diutnam regni administrationem adultis filiis potiretur, quinque
parricidiali veneno necavit: unum parvulum sceleri matris cognato-
rum custodia eripuit; qui post necem Laodices (nam propter crude-
litatem, eam populus extinxerat) solus regno potitus est. [*Justin. lib. 37. cap. 1.*]

Johannes Hyrcanus Idumææ urbes cepit, Adora & Marissam:
subjugatisque omnibus Idumæis, edixit ut circumciderentur, nisi mal-
lent è propriis pelli sedibus. At illi amore patriæ admiserunt & cir-
cumcisionem & reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam: at-
que ex eo primum tempore inter Judæos censi cœpti sunt. [*Joseph. Antiquit. lib. 13. cap. 17. & lib. 15. cap. 11. pag. 531. cum lib. 4. de Bello; nep. 15. al. cap. 6.*] Idumæos Strabo Nabaræos fuisse, per seditionem
autem inde ejectos Judæis se adjunxisse, & eorum leges amplexos
fuisse refert; [*lib. 16. pag. 760.*] indeque Herodem Judæorum regem
ἀνδρα ἑνὸς οἴκου, virum indigenam fuisse affirmat. [*ibid. pag. 765.*]
cùm tamen Idumæum, id est, Semi-judæum (apud Josephum, lib. 14.
Antiquit. cap. 27. pag. 501.) illum fuisse dixerit Antigonus. Licet enim
Idumæos Hebræorum gentem fuisse, Stephanus Byzantinus [*in voc. Ἰδουμαῖοι.*]
scripserit: hanc tamen differentiam inter Idumæos & Judæos, ex Ptolemæi (illius fortasse qui procurator Herodis fuit, apud
Joseph. lib. 16. Antiqu. cap. 11.) libro primo de rege Herode, in lib. de
verborum differentiis notavit Ammonius Grammaticus. *Judæi sunt,*
qui naturâ ita fuerunt ab initio. Idumæi verò non Judæi fuerunt ab initio,
sed Phœnices & Syri; à Judæis autem superati, & ut circumciderentur & in
unam cum eis gentem coirent & iisdem legibus subderentur adapti, Judæi
sunt nominati: non generis utique, sed religionis & instituti ratione
habiti. Nam & alii homines, qui secundum eorum statuta vivunt,
Judæorum nomen gerunt, quanquam alienigenæ: ut in libro 37° Ro-
manæ Historiæ notavit Dio. Atque hinc ab Hebræis, Herodis &
posterorum regnum מלכות הורדוס Proselytorum (non, ut à Munstero in
Seder Olam minore, & Scaligero in Judaici Computi Spicilegio, li-
bro 7. de Emendar. tempor. est redditum, Hagarenorum) dictum re-
peritur. Apud Judæos verò, Proselyti justitia live justî (ut eos appel-
labant) quales ab hoc tempore Idumæi sunt habiti, in suorum loco
& numero semper censebantur.

Ptolemæus Physcon arcessitum maximum à Cyrenis filium, ne
eum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. Tunc populus
statuas

statuas & imagines ejus detraxit. [*Iustin. lib. 38. cap. 8.*] Quod factum studio sororis Cleopatæ existimans, cum eam aliter injuriâ afficere non posset, filium Memphitem quem ex eâ susceperat, liberalis formæ optimæque spei puerum, in conspectu suo occidi jussit: protinusque caput ejus & manus & pedes præcisos & in cistâ chlamyde operatos satelliti tradidit Alexandriam portandos, & cum natalis Cleopatæ ageretur matri inter epulas pro munere natalitio offerendos. Quæ res non reginæ tantum, verumetiam universæ civitati, acerbæ & luctuosa fuit: tantumque moerorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant. [*Id. ibid. Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 374. Liv. lib. 59. Iulius Obsequens, de prodigiis. Valer. Maximus, lib. 9. cap. 2.*]

Idem Ptolemæus, cum animadverteret quanto sui odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit: quoque tutius plebe trucidatâ regnaret, frequens juventute gymnasium armis & igni circundedit, omnesque qui in eo erant partim ferro partim flammâ necavit. [*Valer. Maxim. ibid.*]

Phraates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque tractaverat, in bellum secum adversus Scythas duxit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere; & diu cupitam captivitatis ultionem, exercitus Parthici & ipsius Phraatis regis cruentâ cæde, exsequuti sunt. [*Iustin. lib. 42. cap. 1.*]

In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex Parthorum substituitur. Scythæ autem contenti victoriâ, depopulatâ Parthiâ, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis (vel Tocharis, populo Scythici generis) illato, in brachio vulneratus, statim decedit: filio Mithridate Magno (qui cum Ortoadiste Armeniæ rege bellum postea gessit) successore relicto. [*Id. ibid. cap. 2.*]

Anno 50 tertiæ Periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Epiphi die 16°, (Augusti Juliani die 5°) horis æquinoctialibus 6 ante meridiem, in Rhodo insulâ Hipparchus observavit Solem in grad. 8. minut. 35. Leonis; Lunam in grad. 12. minut. 2. Tauri. [*Ptolem. lib. 5. cap. 3.*]

3876 Anno eodem 50, mensis Ægyptii Phamenoth die 1°, (Martii Juliani die 23°) circa occasum Solis, Æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum. [*Id. lib. 3. cap. 2.*]

Anno eodem observavit idem, stellam quæ in corde Leonis est distare à puncto Solstitii æstivalis grad. 29. minut. 50. [*Id. lib. 7. cap. 2.*]

Hegeloclus Ptolemæi Physconis dux, missus adversus Marfyam Alexandrinorum ducem, vivum eum cepit, copiasque ejus internecione delevit. Adducto autem in conspectum Regis Marfyâ, cum cuncti acerbissimis suppliciis eum protinus extinctum iri crederent, Ptolemæus præter spem illi pepercit. Jam enim præteritæ crudelitatis poenitere cum coeperat; & insensum sibi vulgus conciliare hujusmodi

modi clementibus factis cupiebat. [*Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 377.*]

Finito luctu orbitatis, Cleopatra regina, cum se fratris Physconis bello urgeri videret, auxilium à Demetrio Nicatore rege Syriæ genero suo (Cleopatra enim Demetrii uxor hujus Cleopatæ & Philometoris erat filia) per legatos petiit; pretium auxilii regnum Ægypti ipsi promittens. Cujus potiundi spe ille allectus, Ægypto bellum intulit & Pelusium oppugnavit. [*Iustin. lib. 38. cap. 9. & lib. 39. cap. 1. Porphyrius, in Græcis Eusebii Scaligeri, pag. 227.*]

3877 Johanni Hyrcano natus est filius Alexander Jannæus, Judæorum postea Rex: qui annos 49. vivendo exegit. [*Ioseph. lib. 13. cap. 23. fin.*] Hic mox natus, exosus patri factus est. Deum enim in somnis sibi apparentem Hyrcanus de successore rogavisse dicitur; sollicitus de Aristobulo & Antigono, quos præ cæteris diligebat fratribus. Deo verò Jannæi hujus characteres ostendente, contristatus pater quod is in omnia ejus bona esset successurus, in Galilæâ educari eum voluit, neque unquam dum viveret in conspectum suum admisit. [*Id. ibid. cap. 20.*]

Circa hoc tempus, Simoni Dosithei, Apollonio Alexandri & Diodoro Jalonis filio, legatis ab Hyrcano & Judæorum populo de amicitia & societate cum Romanis renovandâ missus, à Fannio Marci filio prætor urbano Senatus datus est, VIII. Id. Februar. qui, ut annus Romanus tum agebatur, in Novembrem Julianum incurrit. Editumque Senatusconsultum est, ut Joppe & portus, Gazaræque & fontes, atque urbes reliquæ per Antiochum Sidetem præter Senatus decretum ablatae, restituantur. Neve militibus regis liceat per regionem ipsorum aut subditorum iter facere: & ut eo bello per Antiochum attentata, præter decretum Senatus, fiant irrita; utque legati à Senatu missi reddi curent quidquid Antiochus abstulerat, & pretium agrorum æstiment qui eo bello vastati sunt. Et ut litteræ commendatitiæ legatis dentur ad reges & liberos populos, quo tutius possint reverri in patriam. Mandatumque est Prætori Fannio, ut ex publicâ pecuniâ legatis numeraret viaticum, ad sumptus in reditu necessarios perferendos. [*Ioseph. lib. 13. cap. 17.*]

Anno à morte Alexandri 197, Nabonafari 621, mensis Ægyptii Pharmuthi die 11°, (Maii Juliani die 2°) ante meridiem horis æquinoctialibus 5. minut. 20. Hipparchus in Rhodo insulâ observavit Solem in grad. 7. minut. 45. Tauri; Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium. [*Ptolem. lib. 5. cap. 5.*]

Anno eodem, mensis Ægyptii Payni die 17°, (Juliani Julii die 7°) post meridiem horis æquinoctialibus 3. minut. 20. observavit ibidem Hipparchus Solem in grad. 10. minut. 54. Cancræ; Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium. [*Id. ibid.*]

Anno Hyrcani Pontificatus & ethnarchiæ nono, Judæorum legati, Alexander Jalonis, Nomenius Antiochi Alexander Dorothei filius, phylalam & clypeum ex auro, æstimationis aureorum 50 millium, argumentum veteris cum populo Romano societatis, ad Senatum attulerunt: acceptisque litteris ad liberas civitates ac reges, ut per regiones eorum

corum atque portus securè possent iter facere, domum reversi sunt. Hujus Senatusconsulti exemplum apud Josephum extat, libro 14 Antiquit. cap. 16. loco planè alieno. Cùm enim per litteras Julii Cæsaris impetratum fuisset decretum Josephus dixisset, quo Hyrcano II. moenia Hierosolymæ à Pompeio diruta restituere esset permissum, nescio quâ incuriâ, hoc pro illo Senatusconsultum substituit, quod ad refectionem murorum Hierosolymitanorum nihil omnino attinebat. Et hæc tamen ille acta fuisse ait *Hyrcani Pontificatus & ethnarchiæ anno nono, mense Panemo*: quum *Idibus Decembribus* (in Septembrem Julianum & Hyperberetæum Macedonicum tunc incumbentibus) decretum hoc editum fuisse Acta ipsa confirmant: & si in Hyrcani II. gratiam Cæsar illud obtinuisset, 27us potius quàm 9us Hyrcani annus assignandus tum fuisset, imò neque ethnarchiæ ullus, quippe quâ privatum omnino à Gabinio eum fuisse, solo Pontificatus munere relicto, ut in 10 ejusdem libri capitulo ipse Josephus indicat. Ad *primi* igitur Hyrcani annum 9. ista sunt referenda, quando respublica Judaica libera populi Romani societate fruebatur, non ad *secundi*, sub quo, devicta & tributaria facta, illi serviebat.

Absente rege Demetrio Nicator, Antiochenſes primi, propter ejus ſuperbiam, quæ converſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteræque Syriæ civitates exemplum ſecutæ, ab illo defeſerunt. [*Fuſtin. lib. 39. cap. 1.*] Quâ defectione audita, Demetrius ex Ægypto in Syriam redire coactus eſt.

Cleopatra Aegyptia regina, hoc orbatâ præsidio, opibus Aegypti navibus impositis, ad filiam Cleopatram Syram & Demetrium generum in Syriam profugit. [*Justin. ut supra.*]

Cum Demetrius ex æquo tam Syris quàm militibus propter mores improbos esset inivsus; ad Ptolemæum Physiconem miserunt, rogantes ut aliquem ex Seleuci genere eis daret, quem possent regem sibi constituere. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*] Ad quos juvenem quendam Ægyptium ille misit, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret: composita fabulâ, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset; nec Syris quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam. [*Fustin. lib. 39. cap. 1.*] Ut filium *Alexandri* (Balæ scilicet, qui Antiochi Epiphanis filius censebatur) missum fuisse, & ipsum *Alexandrum* dictum, atque à Syris, quod Ptolemæi emptum mancipium haberetur, *Zabinam* cognominatum, refert Porphyrius. [*in Græc. Enseb. Scalig. pag. 227.*] Sanè וְבִינָה Syris *emptum* & *redemptum* significat: cujusmodi vel emptionis vel redemptionis memoriam subditivum hunc regem in nummis suis retinere non puidit, Α Δ Ε Ζ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Ζ Ε Β Ε Ν Ν Ο Υ Σ Β Α Σ Ι Λ Ε Ω Σ inscriptionem adhuc præferentibus.

3878

Quum novus Rex cum ingentibus auxiliis ab Ægypto missis, advenisset: etiam Antiochi Sidetis à rege Parthorum interfecti reliquæ, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissæ pervenisse; & cum ingenti studio civitatum & ipsius regis Alexandri exceptæ fuisse dicuntur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliasse fertur, omnibus non fictas in eo, sed veras lachrymas existimantibus. [*Iustin. lib. 39. cap. 1.*] Præ-

Prælio circa Damascum commisso, Demetrius Nicator vincitur : & quum undique circumstantibus malis premeretur,refugiens è pugna ad Cleopatram uxorem in Ptolemaidem,ab eâ exclusus est. Ab uxore igitur filiusque desertus, & cum paucis fœvalis relictus, Tyrum religionem templi se defensurus petiit. [*Id.ibid.cum Iosepho & Porphyrio, in locis suprâ citatis.*]

Illuc ingredi prohibitum, cùm navem ingrederetur, trucidatum fuisse, quatuor post reditum à Parthiâ regni annis exactis, tradit *Porphyrius*. Navi primùm egredientem, præfecti jussu interfectum, *Justinus*. Ab inimicis captum & multa passum, vitam ibi finivisse, *Josephus*. Ab uxore Cleopatrá interemptum fuisse, *Livius* [*libro 60.*] & *Appianus*. [*in Syriac pag. 132.*] Et eâ certè conscia, Tyri occisum illum fuisse, admodum sit verisimile: & vel, ab eâ, vel ab Alexandro Zebiná, Tyrios ob hoc factum libertatem & αὐτονομίαν obtinuisse. Ab hoc enim anno novam temporum suorum epocham illos deduxisse, tum ex Eusebii Chronico liquet, ubi cum 2º anno Imp. Probi, qui Julianæ Periodi est 4990, copulatur Tyriorum annus 401. tum ex Judicio Tyrio, 9ª actioni Concilii Chalcedonenfis inferro; ubi annus post Consulatum Flavii Zenonis & Posthumiani, qui ejusdem Periodi est 5162, æræ Tyriorum 574 numeratur. Urbs verò Tyriorum, in Inscriptionibus à Grutero editis pag. MCV. τῆς ἱερῆς καὶ αὐτῆς καὶ αὐτονομίας elogio celebrata reperitur.

Alexander Zebina regnum consecutus, societatem iniit cum Johanne Hyrcano Pontifice: ejusque temporibus res Hyrcani maximis successibus sunt auctæ. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*]
Manius Aquilius Proconsul ex Asiâ III Idus Novembris (qui in Julianum Augustum tum incurrebat) triumphavit: ut ex fragmentis Tabularum triumphalium marmorearum colligitur. De quo Mithridates, in epistolâ ad Arsacem (apud Salustium, Historiarum libro 4.º) Romani, *simulato impio testamento, filium Eumenis Aristonicum, quia patrium regnum petiverat, hostium more per triumphum duxere*. A Manio Aquilio ductum illum in triumpho, capite pœnas dedisse, Velleius Paterculus significat. [*lib. 2. cap. 4.*] Romæ enim in carcere jussu Senatus strangulatus est. [*Strabo, lib. 14. pag. 646. Europ. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.*]

Manius Aquilius, repetundarum reus corruptis iudicibus, clapsus est. [*Appian. Bell. Civil. lib. i. pag. 362, 363.*]

3879

M. Plautio Hypsaëo & M. Fulvio Flacco Consulib. Locustarum
ingentia agmina in Africâ à vento in mare dejecta, fluctibusq[ue] e-
iecta odore intolerabili Cyrenis, mortifero vapore gravem pestilentiam
fecerunt pecori : hominûmq[ue] 800 millia consumpta tabe prodi-
tum est. [*Inl. Obscurens. de prodigijs ; cum P. Orofio. lib. 5. cap. II.*]

Dorylaos Pontico, Tactico five exercitus ordinandi perito, à Michri-
date Euergetà rege Ponti in Cretam ad peregrinos conducendus mili-
tes missus, bellum ibi Cnossii adversus Gortynios est obortum. Do-
rylaos à Cnossii dux creatus, bellum eceleriter & feliciter confecit.
Summèque ab eis adfectus honoribus, cum paulo post de cæde Mi-
thridatis audivisset, ibi cum familiâ suâ mansit: matris Strabonis

Anno Mundi	122	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi, anam
		Geographi proavus. [<i>Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. & lib. 12. pag. 557.</i>]		
3880		Anno æræ contractum 188°, Judæi Palæstini, Senatûsque Hierosolymitanus & Judas, celebraturi Encænâ repurgati Templi 25 die mensis Chasseu, scripserunt ad Aristobulum magistrum Ptolemæi (Physonis) ex regio genere Sacerdotum Aaronico, & Judæos Ægyptienſes, ut & ipsi idem facerent. [<i>II Maccab. I. 10, 18.</i>] Quem <i>Iudam</i> , Rupertus Tuitienſis [<i>lib. 10. de victoriâ verbi, cap. 15.</i>] Judam Essenum illum esse existimat; quem post annos 19. Antigoni (Johannis Hyrcani filii) præsentaneam cædem prædixisse, neque in vaticiniis suis falli solitum fuisse, refert Josephus. [<i>lib. 13. cap. 19.</i>] <i>Aristobulum</i> verò Clemens Alexandrinus [<i>lib. 5. Stromat.</i>] & Eusebius Cæsariensis [<i>tum in lib. 8. Preparat. Evangelic. cap. 3. tum in Chronico</i>] Judæum illum sectæ Peripateticæ philosophum fuisse censent, de quo suprà ad finem anni Mundi 3854. à nobis facta est mentio.		
		Seleucus Demetrii Nicatoris filius, injussu matris Cleopatrarum sumpto diademate, regnavit in Syriâ ann. 1. [<i>Liv. lib. 60. Porphy. in Grac. Euseb. pag. 227.</i>]	4590	124
		Alexander Zebinas, cum ab eo illustrissimi duces Antipater & Clonius & Æropus defecissent, urbemque Laodiceam occupassent, eos tandem expugnavit. Cæterum singulari animi magnitudine in captos usus, omnibus pepercit. Erat quippe ingenio leni ac placido, & in congressu ac sermonibus mirabili comitate: quapropter ab omnibus non mediocriter amabatur. [<i>Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 377.</i>]		
3881		Mithridates Euergetes Ponti & minoris Armeniæ rex, Sinope dolo familiarium necatus, uxorem & liberos successores reliquit. Verum è duobus filiis natu major Mithridates cognomento Eupator totum regnum sibi vendicavit. [<i>Strabo, lib. 10. pag. 477. cum Iustino, lib. 37. cap. 1.</i>] Modico enim interlapso tempore matrem, regni confortem à patre destinatam, dum carcere vincam tenet, violentiâ istâ & temporis diuturnitate confecit. Ita <i>Memnon</i> . [<i>in Excerptis Photii, cap. 32.</i>] Mithridatem verò extremâ pueritiâ regnum fuisse ingressum, matre veneno interfectâ, in Historiâ suâ retulit Salustius. [<i>apud Servium, in lib. 6. Æneid.</i>]		
		Undecim annorum fuisse Mithridatem, quum patri in regno succederet, <i>Strabo</i> ; tredecim fuisse, <i>Memnon</i> affirmat. Nos medium annum duodecimum assumpsimus; <i>Eutropium</i> secuti, qui regnavisse illum annis 60, vixisse 72 tradidit: licet 56 tantum regni annos Plinius [<i>lib. 25. cap. 2.</i>] illi tribuat; & Appianus 57. Vide suprà ann. Mundi 3868.		
		Quemadmodum eo quo genitus est Mithridates anno, ita & eo quo regnare primum coepit, stella cometes, & noctu & interdiu, 70 diebus ita luxit, ut coelum omne conflagrare videretur. Nam & cauda illius quartam partem coeli (sive 45 gradus superioris hemisphærii) occupavit; & fulgore sui, Solis nitorem vicit: & cum oriretur occumberetque, quatuor spatium horarum consumebat. [<i>Iustin. lib. 37. cap. 2.</i>]		
		In		

Anno Mundi	<i>Imperium Macedonum.</i>	123	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi, anam
	In Syriâ, Cleopatra filium Seleucum, vel quod injussu suo diadema sumpſisset, five metuens ne ille patris Demetrii necem ulcisceretur, five eodem furore gerens omnia, sagittâ confixum interemit. Alterum deinde filium ex Demetrio susceptum Antiochum Grypum, quem Athenas educandum miserat, regem hæcenus constituit; ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset. [<i>Liv. lib. 60. Iustin. lib. 39. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 132.</i>] Demetrio verò matris infidiis sublato fratrem juniorem Antiochum successisse Olympiadis CLXIV anno 2°, notavit Porphyrius: [<i>in Grac. Euseb. Scalig. pag. 227.</i>] qui non Grypum solum sed etiam <i>Philometorem</i> vocatum eum fuisse addit; quod posterius cognomentum à Josepho quoque illi tributum fuisse videmus. [<i>lib. 13. cap. 20.</i>]		4591	123
3882	Alexander Zebinas tumens successu rerum, spernere jam etiam Ptolemæum, à quo fuerat subornatus in regnum, superbâ insolentiâ coepit. Itaque Ptolemæus, reconciliatâ sororis Cleopatrarum gratiâ, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus suis acquiescerat, summopere instituit. Misit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphænâ Grypo nupturam; ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verumetiam affinitate suâ sollicitaret. Nec res frustra fuit. nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere coeperunt. [<i>Iustin. lib. 39. cap. 2.</i>]		4592	122
	Alexander cum parum fideret multitudini, tum ob vulgi imperitiæ rerum bellicarum tum ob ingenium leve & rerum novarum avidum, acie quidem dimicare noluit: sed collectis regis thesauris, ac spoliatis templorum donariis, noctu in Græciam fugere constituit. Verum quum Barbarorum quorundam ministerio Jovis fanum diripere conatus esset; deprehensus, minimum absuit quin cum toto exercitu illic confoderetur. Tamen fugâ elapsus, Seleuciam versus contendit. Sed Seleucienſes, jam ante ejus adventum compertâ sacrilegii famâ, ei portas clauſerunt. Eâ igitur spe frustratus Alexander Pisidium petiit; ab orâ maritimâ nusquam recedens. [<i>Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 378.</i>]			
	Prælio verò tandem inter Antiochum Grypum & Alexandrum Zebinam facto, victus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jussit, facietis jocos sacrilegium circumscribens: nam <i>Victoriam commodatam sibi ab Fove esse</i> dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulachrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugam versus; magnâ vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur. [<i>Iustin. lib. 39. cap. 2.</i>] In pugna cum Grypo cæsum eum occubuisse, Josephus; [<i>lib. 13. cap. 17.</i>] cladem exercitus non ferentem, 4° anno Olympiadis CLXIV, veneno scipsum sustulisse, refert Porphyrius. [<i>in Grac. Euseb. Scalig. pag. 227.</i>]			
	Quum Cleopatra filii sui Antiochi Grypi de Alexandro Zebinâ reportatâ victoriâ inferiorem dignitatem suam factam doleret, veni-	4594	120	
	R 2		enti	

Anno Mundi	124	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno ab era Christi anam
		enti ab <i>exercitatione</i> (an ab <i>exercitu</i> ?) poculum veneni obtulit. Sed Grypus, præcitis jam antè insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet; abnienti instat. Postremum prolato indice eam arguit; solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa regina, veneno quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem & ipse habuit & regno præstitit. [<i>Justin. lib. 39. cap. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 132.</i>]		
3883		Jubilæus XXVII. L. Opimio Consule, anno quo C. Gracchus (Tiberii frater) Tribunus plebem seditionibus agitans interemptus est, ea coeli temperies fulsit; ut vina tunc genita ad sua usque tempora 200 ferè annis duravisse confirmet Plinius, in speciem redacta mellis asperi. [<i>Plin. lib. 14. cap. 4. & 14.</i>] Eodem quoque anno, circa Solem arcus apparuit. [<i>Id. lib. 2. cap. 29.</i>]	4593	121
3888 a.		Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon, annis post fratris Philometoris excessum 29. mortuus est. [<i>Ptolem. in Regum Canone. Clem. Alexandrin. lib. 1. Stromat. Euseb. Chronic. Epiphan. de Ponderib. & mensur. Hieronym. in cap. 9. Danielis.</i>] tribus filiis post se relictis: uno ex pellice suscepto, Ptolemæo Apione, cui Cyrenarum regnum testamentum reliquit; [<i>Justin. lib. 39. cap. 5. cum Appiano in Mithridatic. pag. 255.</i>] duobus ex Cleopatrá, prioris Cleopatráe sororis ipsius ac conjugis filiâ, genitis. quorum junior <i>Alexander</i> : senior verò à Ptolemæo in Regum Canone, ut & Porphyrio, Eusebio, Hieronymo & Epiphanio, Soter; à Strabone, [<i>lib. 17. pag. 795.</i>] Trogo Pompeio, [<i>Prolog. lib. 39. & 40.</i>] Plinio, [<i>lib. 2. cap. 67. & lib. 6. cap. 30.</i>] Josepho, [<i>lib. 13. cap. 18.</i>] & Clementi Alexandrino, [<i>lib. 1. Stromat.</i>] Lathûrus vel Lathyrus; Athenæo [<i>lib. 6. cap. 6.</i>] & Pausaniæ in Atticis, <i>Philometor</i> est dictus. quod postremum cognomen (Philopatrem ab Athenæi interprete Natale Comite perperam redditum) per irrisiorem illi datum notavit Pausanias. Neque enim regum quisquam fuit unquam ex omnibus, quem majori mater odio persecutus fuerit. [<i>Pausan. Attic. pag. 7.</i>] Physcon moriens regnum Ægypti Cleopatráe uxori & alteri ex filiis, quem illa legisset, reliquit: videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnum esset, quum mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. [<i>Justin. lib. 39. cap. 3.</i>] Illa Alexandrum natu minorem sibi obsequentiorem fore existimans, ut eum Ægyptii regem acciperent suadebat. Sed quum repugnante plebe id assequi nequisset; majorem Lathurum (quem in Cyprum à patre ablegandum procuraverat) eligere coacta est: quæ simul cum eo in Ægypto decem regnavit annis. [<i>Id. ibid. Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyrius, in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.</i>]	4597	117
b.		Cleopatrá, prius quàm regnum Lathuro daret, uxorem ademit: compulsamque repudiare charissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenem ducere jussit, non materno inter filias iudicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. [<i>Justin. ut supra.</i>]	4598	116
3890		Cum octo jam annis solus & quietus regnum Syriæ Antiochus Grypus obtinisset, natus illi est æmulus regni frater ipsius Antiochus	4600	114
		Cyzice-		

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	125	Anno Periodi Julianæ	Anno ab era Christi anam
		Cyzicenus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho Siderâ patruo susceptus: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturis armis eum de regno contenderet excisavit. Hic à matre Cleopatrá ob metum Demetrii Nicatoris (prioris mariti, quem deseruerat) Cyzicum missus, à Cratæro euneho educatus est: indeque <i>Cyziceni</i> cognomen tum est adeptus. [<i>Justin. lib. 39. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 132. Porphyr. ut supra. pag. 227. Joseph. lib. 13. cap. 17.</i>] Grypus verò audito quod frater ipsius copias contra se apud Cyzicum colligeret, omisâ expeditione quam in Judæos suscipere instituerat, contra fratris adventum se paravit. [<i>Joseph. ibid.</i>]			
3891		Cleopatrá fratris sui Ptolemæi Lathuri quondam uxor, sed à matre Cleopatrá Ægypti reginâ (ut dictum est) divortio viri dimissa, Cyziceno in Syriâ nupsit: eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Cyprî sollicitatum, velut dotalem, ad maritum deduxit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiâque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in quâ erat Cyziceni uxor Cleopatrá, obsidere coepit: quâ captâ, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quàm sororem Cleopatram requiri jussit; non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaderet, hostique fororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in cæramina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra matris voluntatem, extra Ægyptum nuptam accusat. At Grypus uxorem à suscepto scelere revocare conatus, contra morem ait esse bellorum, ut post victoriam sæviatur in foeminas, præsertim in sanguine conjunctas, qualis Cleopatrá, quæ illi soror, sibi consobrina, liberisque communibus matertera sit. Quibus tot necessitudinibus sanguinis, superstitionem templi quoque adjecit, quod obdita profugerat: concludens, neque occisâ illâ se virum quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum redditâ. Tryphæna contra, rata non misericordiæ hæc verba sed amoris esse, milites in templum immisit, qui Cleopatram simulacrum deæ amplexantem truncatis manibus confoderunt: ne scilicet minus sorores inter se, quàm fratres pugnare viderentur. [<i>Justin. lib. 39. cap. 3.</i>]			
		Cleopatrá Ægypti reginâ, harum sororum mater, anno hoc regni 4 ^o , minorem filium Alexandrum Cyprî regem factum eò misit: ut per eum majori Lathuro unâ secum regnanti formidolosior esset ipsa. [<i>Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 225.</i>]			
3892		Alexander Jannæus, anno ætatis 16 ^e , ex uxore Alexandrâ filium suscepit Hyrcanum; quem, nuncio de Actiâ Cæsaris victoriâ accepto, quum 80. ætatis annum excessisset, è Herodes medio sustulit. [<i>Joseph. lib. 11. ca. 9.</i>] Unde colligimus, Alexandram hanc, ab Ecclesiasticis scriptoribus (ut ad annum Mundi 3862 supra est notatum) <i>Salinam</i> etiam appellatam, à <i>Salomé</i> illâ Aristobuli uxore diversam fuisse, quam Græci <i>Alexandram</i> nominabant; quæque, marito mortuo, fratrem ejus Alexandrum hunc Jannæum, 22 cum annos natum, (regnavisse enim 27, vixisse 49 annos tradit Josephus) Regem illius loco constituit; uti apud Josephum [<i>lib. 13. cap. 12.</i>] legitur.			
		R 3			Repe-

Anno Mundi	126	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi nativitatem
		Repetitâ inter fratres Antiochos, Cyzicenum & Grypum, prælii congressione; victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo antè sororem interfecerat, cepit; ejusque supplicio uxoris manibus parentavit. [<i>Fustin.lib.39.cap.3.</i>] fratremque regno expellens; pro eo Syris imperavit. [<i>Appian.Syriac.pag.132.</i>] Et Grypus quidem imperio exutus, Aspendum secessit: indeque <i>Aspendii</i> cognomentum est adeptus. Regnum verò suscepit Cyzicenus, ab anno primo Olympiadis CLXVII. [<i>Porphyr.in Græc. Euseb.pag.227.</i>]	4602	112
3893		Anno 2º ejusdem Olympiadis, Aspendo rediens Antiochus Grypus Syriam obtinuit: Cyzicenus verò, diviso imperio, Cœlesyriâ potitus est. [<i>Id.ibid.</i>]	4603	111
		Antiochus Cyzicenus recens regnum adeptus, ad crapulas ac luxum & instituta longè à Regibus aliena se contulit. Mimis enim atque histriionibus, circulatoribus denique cunctis supra modum deditus, eorum artes summo studio perdiscebat: operam quoque neurospasticæ dedit, maximùmque studium posuit in movendis per se animalium simulachris quinque cubitorum magnitudine, auro argentoque tectis, atque in aliis hujuscemodi machinamentis. Quinetiam intempestivis venationibus additus erat: ac sæpenumero cum uno aut altero famulo noctu clam egressus, apros, leones ac pardos venabatur. Nec rarò cum feris bestiis temerè congressus, in gravissima discrimina salutem suam adduxit. [<i>Diodor.Sicul.lib.35. in Excerptis Valesii, pag.385.</i>] De alterius fratris Antiochi Grypi luxu, videnda quæ ex Posidonii Apamæni Historiarum libro 28º. refert Athenæus, lib.5. cap.9. & lib.12. cap.19.		
3894		Bellum quo duo hi fratres se mutuo atterebant Johanni Hyrcano occasionem præbuit, ut securè frueretur Judææ proventibus, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Et Cyziceno vastante fratris regionem, quum Grypo Hyrcanus nihil ab Ægypto auxilii venire cerneret, sed tam ipsum quàm ejus fratrem multas clades accipere ex mutuis inter se certaminibus: utrumque facillè despexit. [<i>Joseph.lib.13. cap.17.</i>]	4604	110
		Ad oppugnandos igitur Samaritas, Syriæ regibus subiectos, duxit ille exercitum: infensus eis propter injurias Marissenis (Idumæis paulo antè sub ejus ditionem redactis) colonis Judæorum & sociis illatas. Cum Samariam igitur urbem munitissimam fossâ & duplici muro per 80 stadia cinxisset, obsidioni præfecit filios Antigonum & Aristobulum: quibus urgentibus & fame premente eò necessitatis adducti sunt Samaritæ, ut coacti vesci cibis infuetis homini, postremò Antiochi Cyziceni opem imploraverint. [<i>Id.ibid.cap.18.</i>]		
3895		Cyzicenus ad ferendum Samaritis auxilium properè adveniens, ab Aristobuli militibus victus est: & infrequentibus cum fratribus usque Scythopolim, ægrè evasit. Quo eodem die Hyrcanus pontifex solus in Templo odora menta adolens vocem audisse fertur, nunciantem filiorum recentem de Antiocho victoriam. A quâ illi reversi, Samaritas rursum intra moenia compulerunt, & ab eodem Antiocho iterum auxilium petere coegerunt. [<i>Id.ibid.</i>]		
		Antiochus Cyzicenus, accitis à Ptolemæo Lathuro circiter sex arma-	4605	109

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	127	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi nativitatem
		armatorum millibus, quos ille invitâ matre Cleopatrá (nondum ab eâ regno deturbatus) miserat, primùm vagabatur per ditionem Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis; non audens quidem apertò Marte decernere, quòd esset impar viribus, existimans tamen se vastandis agris effecturum ut Hyrcanus obsidionem Samariæ solveret. Sed postquam multos è suis amisit exceptos hostium insidiis, profectus est inde Tripolim; Callimandro & Epicrati ducibus demandato bello Judaico. Ex his Callimander audaciùs quàm prudentiùs cum hoste congressus, profligatis suis & ipse inter alios cecidit. Epicrates autem pecuniâ corruptus, Scythopolim & alia quædam opida manifestè Judæis prodidit: nec quicquam Samaritis obsessis profuit. Atque ita Hyrcanus, integro anno in oppugnatione exacto, non contentus urbem capere, etiam solo eam æquavit. [<i>Id. ibid.</i>]			
3896		Seleucienſes qui ad Antiochiam Syriæ sunt (ἀντονομία adepi) hinc tempora ſua dinumerârunt. [<i>Fasti Siculi, anno 4. Olympiad. 167.</i>]			
		Hyrcanus è ſectâ Phariſæorum, quorum diſcipulus & ſummus fautor fuerat, præcipuis ad convivium invitatis, cuiuſdam ex eis Eleazari contumeliâ offenſus, qui matrem captivam tempore Antiochi Epiphanis ſervitutem ſerviſſe falſò illi exprobraverat, & ob convitium illud non ita indignè atque ille expectabat à reliquis exceptum, contra totam ſectam à Jonathane Sadducæo irritatus, ab eorum partibus ad Sadducæos tranſiit. Phariſæi verò traditiones multas à majoribus per manus acceptas populo commendabant, quæ non ſunt ſcriptæ inter leges Moſaicas: quibus idcirco auctoritatem Sadducæi abrogabant, dicentes oportere eas tantum ſervari quæ ſcripto continentur. Atque hinc magna inter utroſque exorta eſt controverſia; cùm ditiores ſtarent à Sadducæorum partibus, Phariſæi cæteræ multitudinis uterentur favoribus. Cùm Hyrcanus igitur, Phariſæorum conſtitutionibus abrogatis, earum obſervatores poenis afficeret, ſeditio orta eſt: quam licèt ille tum ſedaverit, inde tamen factum eſt, ut & ipſe & ejus filii in vulgi odium incurrerint. [<i>Joſeph. lib. 13 cap. 18.</i>]	4606	108	
3898		Johannes Hyrcanus mortuus eſt; quum per annos 29 ſummo functus fuiſſet Sacerdotio: ut ex Joſepho refert Eusebius, lib. 8. Demonstrat. Evangelic. cap. 2. & illum Latine vertens, in commentariis ad 9. caput Danielis, repetit Hieronymus. licèt in noſtris libris, & in antiquâ quoque Rufini verſione, Joſephus illi nunc 33. [ut in lib. 1. Belli, cap. 3.] nunc 31. [ut in lib. Antiquitat. 13. cap. 18. & lib. 20. cap. 8.] annos attribuat. Obiit pater ejus Simon anno regni Græcorum 177º, mense 11º, Sabat; [<i>I Maccab. XVI. 14.</i>] circa Februarium ſc. anni Periodi Julianæ 4579. uxor verò ejus Alexandra (uti poſtea videbimus) circa Novembrem anni ejuſdem Periodi 4644. Interſtitium eſt annorum 65, & menſium ferè 9. Unde detractis annis 37. regno filiorum & uxoris ejus à Joſepho assignatis, relinquuntur Hyrcano anni tantum 28. & menſes 9. circiter.	4607	107	
		Johannem hunc primi libri Maccabæorum recentiorum nonnulli, ſine juſtâ aliquâ ratione, ſcriptorem fuiſſe exiſtimant: & ab alio aliquo poſtrema hæc illius verba adjecta fuiſſe fingunt. Cætera rerum Johannis & bellorum ejus, & ſtrenuorum factorum ejus quæ præclarè geſ-			

fit, structuraque murorum (Hierosolymitanorum, Antiochi Sidetis iussu dejectorum) quos extruxit, & ædificiorum ejus; ecce scripta sunt in commentariis Pontificatus ejus, ex quo factus est Pontifex post patrem suum. quarto illo, ut videtur, Maccabæorum libro, quem Græcè ex Hebraico translatus, Lugduni in Santis Pagnini apud Prædicatores Bibliothecæ manuscriptum legisse se testatur Sixtus Senensis in fine libri 1. Bibliothecæ sanctæ; ita incipientem. Καὶ πρὶν ὅτι ἀπελευθέρωται ἡ Σιμωνία ἐκ τῆς ἰουδαίας τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως ἀντὶ αὐτοῦ. Et postquam occisus est Simon, factus est Joannes filius ejus summus Sacerdos pro eo. Ex quo & Josephus sua hausisse putatur: qui Hyrcanum tres maximos simul honores habuisse notat; Principatum gentis, Pontificatum, & Prophetiam. Ex divinis enim colloquiis tantam futurorum præscientiam natum illum fuisse affirmat, ut duos majores natu è suis liberis non diu paterni principatus compotes fore prædixit. [Joseph. lib. 2. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 18.]

De turri, quam Antonianam Herodes postea appellavit, ab eo ædificatâ, & stolâ cum reliquo Pontificio ibi repositâ, in lib. 20. Antiquit. cap. 6. ita etiam scripsit idem. Hyrcanus Pontifex ejus nominis primus, extructâ prope Templum turri, degebat in eâ majorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in suâ custodiâ, quâ nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eo loci illam deponebat. Quem morem etiam filii ejus observârunt, atque eorum posterâ. Post hujus verò excessum, lapillos qui erant in pectorali Pontificis & sardonichem in dextro illius humero (quorum emicatione voluntas Dei populo Judaico significari solebat) irato Deo propter legum suarum prævaricationem, fulgorem emittere desiisse, significat idem, [lib. 3. Antiquit. cap. 9.] annis 200 ante Antiquitatum Judaicarum libros hos à se compositos; quos anno imperii Domitiani 130 (id est, Periodi Julianæ 4807) se absolvisse, in fine Operis ipse indicat.

Post Hyrcanum filiorum natu maximus Judas, alio nomine Aristobulus dictus & Philellen (à familiaritate & consuetudine cum Græcis sive ethnicis) cognominatus, Principatum simul & Pontificatum per unum tantum annum obrinuit: primusque omnium post reditum à captivitate Babylonicâ, diademate sibi imposto, principatum in regni formam transtulit. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. Antiquit. lib. 13. cap. 19. & lib. 20. cap. 8.] licet Strabo illius fratrem & successorem Alexandrum primum pro Sacerdote se Regem fecisse scriperit: [lib. 16. pag. 762.] non habitâ ratione Aristobuli; quod is fortasse post assumptum diadema parum vixerit.

Aristobulus fratrem suum secundum Antigonum, quem præ aliis diligebat, in regni societatem assumpsit: tres verò reliquos victos custodiæ tradidit. Matrem etiam conjecit in carcerem principatus æmulam (nam illam Hyrcanus rerum dominam reliquerat:) eoque crudelitatis processit, ut fame necaret in vinculis. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 19.]

In Ægypto Cleopatra, cum gravaretur socio regni filio Ptolemæo (Lathuro,) populum in eum incitavit: [Justin. lib. 39. cap. 4.] Ex omni enim eunuchorum numero, quos amantissimos sui esse putabat, fau-

cios

cios in concionem produxit; Ptolemæum infimulans, & insidias sibi fecisse, & eunuchos vulneribus foedâsse. Quâ re Alexandrini commoti, non multum abfuit quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: sed cum ille navi se è periculo proripuisset, haud ita multo post è Cypro reversum Alexandrum regem appellaverunt. [Fausan. in Atticis, pag. 8.]

Antequam abiret ille in exilium, Selenem uxorem mater Cleopatra illi abstulit; eo indignius, quod duos ex eâ filios jam haberet. [Justin. lib. 39. cap. 4.] Alexander verò à matre arcessitus, & Ægypti rex in locum fratris constitutus, 8um tum regni sui Cyprii numerabat annum, cum mater Cleopatra regni sui Ægyptii numeraret 11um. [Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.] Hunc, non minus quam patrem Physconem, multâ saginâ obesum evasisse notat Athenæus, lib. 12. cap. 27. ubi ex Posidonio Apameno, in Historiarum libro 47° hunc de eo locum profert. Ægypti rex invisus populo, familiarium assentionibus excacatus, in multis verò deliciis vivens, ne ambulare quidem poterat, nisi duobus suffultus incederet. At in saltationibus quæ epulis adhibebantur, nudis ille pedibus è lectis superioribus desiliens, exercitatis concitatus & agilius corpus saltando movebat.

Aristobulus, illato bello Iturææ, magnam ejus partem Judææ limitibus adjecit; habitatoribus ejus comminatione exilii coactis circumcisionem cæterosque Judaicos ritus admittere. Quod ex Timagene historico hisce verbis confirmat Strabo. Hic vir æquus fuit, & Judæis multis in rebus commodus: nam & ditionem eorum auxit, & partem Ituræorum eis attribuit, devinctam circumcisionis fœdere. [Joseph. lib. 13. cap. 19.]

3899 Cum Antigonus magnificè reverteretur è bello, quo tempore populus Judæorum solenne Tabernaculorum festum celebrabat; accidit ut Aristobulus rex ægrotans in turri quæ post Antonia est cognominata decumberet, frater verò Antigonus interfuturus sacris, splendidissime ornatus ascenderet in Templum, potissimum pro salute regis vota facturum. Monitus Aristobulus à malevolis delatoribus ut ab insidiis illius sibi caveret, satellitibus in loco quodam obscuro & subterraneo juxta turrin illam collocatis mandavit, ut si quidem sine armis frater veniret, nemo eum attingeret; sin verò armatus, trucidarent: præmisit tamen ad eum qui rogaret, ut inermis veniret. At Salôme regina & cæteri illi malevoli nuncio persuaserunt ut contraria diceret, cupere Regem ita uti erat illum armatum videre. Fortè Judas quidam, sectæ Essenæ, rerum futurarum vaticinatione apud suos celebris, Antigonum in turri Stratonis eo ipso die periturum prædixerat: cum aliam ipse Stratonis turrin nesciret, præter eam, quæ postea Cæsarea dicta est, & 600 stadiis Hierosolymis aberat. Ubi igitur incolumem Antigonum eâ die ad Templum accedentem vidisset, mortem sibi optabat; metuens ne falsi convinceretur, hætenus pro vero prophetâ habitus. Sed paulo post Antigonum in loco illo subterraneo interfectum audiit, qui eodem nomine quo maritima Cæsarea, Stratonis turris appellabatur. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 19.]

S

Aristo-

4608 106

Anno Mundi	130	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi natiuitatem
		Aristobulo confestim sceleris poenitudine morbus ingravescebat; ita ut postremis crescentibus doloribus sanguinem vomeret. Eum quidam è ministris foras efferens eo ipso in loco ubi Antigoni interfecti cruore terra foedata fuerat fortè collapsus, Aristobuli sanguinem effudit. Quo cognito, Aristobulus Dei vindictam justam agnoscens, cum maximis animi & corporis cruciatibus vitâ excessit. [<i>Id. ibid.</i>]		
		Post Aristobuli obitum Salomé ejus uxor, quam Græci Alexandram nominant, solutis ejus fratribus quos in vinculis ille habuerat, Alexandrum Jannæum ætate ceteros præcedentem atque modestiâ regem constituit. Ille verò regno potitus, alterum fratrum insidiantem sibi interfecit, alterum contentum privatâ & otiosâ vitâ in honore habuit. [<i>Joseph. lib. 13. cap. 20.</i>] qui Absolomus dictus, à Pompeio post annos 42 Hierosolymis captus est. [<i>Id. lib. 14. cap. 8.</i>]		
	4609 105	Alexander Jannæus constitutis rebus imperii, prout sibi visum est conducere, ad Ptolemaidem duxit exercitum: & cum prosperè pugnáset, victos intra moenia compulit, eosque obsessos oppugnare aggressus est. In Syriâ eo tempore duo fratres, Philometor sive Grypus & Cyzicenus, mutuis cladibus suas vires atterentes, Ptolemaidensium periculum negligebant. Zoilus tyrannus, qui ex Regum discordiâ occasione captatâ Stratonis turrim & Dora occupaverat, obsessis aliquam sed exiguam opem attulit. Ptolemæus Lathurus, à matre Cleopatrá Ægypti regno ejectus, Cyprum obtinebat. Atque ad hunc Ptolemaidenses missis legatis, orabant ut auxilio veniens ex Alexandri manibus periclitantes eriperet. Qui cum ei spem fecissent, quòd delatus in Syriam habiturus esset Gazæos & Ptolemaidenses in suis partibus, simulque Zoilum & Sidonios multosque alios adjuturos; elatus promissis, navigationem parabat. [<i>Id. ibid.</i>]		
		Interim Demænetus, qui plurimum apud suos cives autoritate pollebat, persuasit Ptolemaidensibus ut mutarent sententiam: conducibilius esse dicens incertam cum Judæis belli aleam subire, quàm in certissimam servitutem accito domino se dedere; & insuper non præsens solum bellum sustinere, sed majus etiam ab Ægypto imminens. Cleopatram enim non permissuram Ptolemæum vires sibi parare è viciniâ, sed contra eos venturam cum valido exercitu: dare enim reginam operam, ut illum etiam è Cypro ejiciat. [<i>Id. ibid.</i>]		
		Neque cum hîc sua sefellit opinio. Cleopatra enim exultantem filium bello persecuta, non solum Cypro illum expulit, sed etiam ducem exercitus sui, quòd vivum eum è manibus dimisisset, interfecit. quanquam Ptolemæus verecundiâ materni belli, non viribus minor ab insulâ recesserit: si Justinum hîc audire libeat. [<i>lib. 39. cap. 4.</i>]		
		Ptolemæus igitur, cognitâ in itinere Ptolemaidensium mutatione, nihilominus cursum continuavit: & cum appulisset ad Sycaminum, eò loci copias exposuit; quæ constabant, connumeratis peditibus & equitibus, circiter 30 millibus. His adductis ad Ptolemaidem, & castris ibi positis, cum neque legatos ejus admittere, neque verba audire vellent, in magnam conjectus est solitudinem. Postquam verò Zoilus ad eum & Gazæi venerunt, petentes auxilium contra Judæos & Alexandrum agros ipsorum vastantem; Ptolemaidis obsidio,		

Anno Mundi	Imperium Macedonum.	131	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi natiuitatem
3900	obsidio, metu Ptolemæi, solata est. [<i>Joseph. lib. 13. cap. 20.</i>]			
	Alexander Jannæus, reducto domum exercitu, coepit astu agere, clam Cleopatram contra Ptolemæum vocans, apertè verò amicum ejus & socium se simulans. Quin & 400 argenti talenta daturum se pollicitus est; si ille vicissim in gratiam ipsius Zoilum tyrannum tolleret; & agros ejus Judæis attribueret. Quod quidem Ptolemæus libenter præstitit: sed postea comperto quòd ille clam ad matrem ipsius Cleopatram misisset, foedus cum eo initum dissolvit. [<i>Id. ibid.</i>]			
	Quum Mario, ad expeditionem adversus Cimbrose se accingenti, Senatus auxilia ex transmarinis nationibus accersendi potestatem dedisset; ad Nicomedem Bithyniæ regem, de mittendis auxiliariis copiis, ille scripsit. Respondit Nicomedes, Bithynos à publicanis in servitutem majori ex parte abstractos variis in locis detineri. Indèque Romæ Senatusconsultum prodiiit, ne quis ingenuus ex populi Romani focis in provinciâ ullâ servituti addiceretur; & ut præpositi provinciarum eorum manumittendorum curam susciperent. [<i>Diodor. Sicul. lib. 38. in Bibliotheca Photii, cod. 244.</i>]			
	Ex observatâ primùm diligenter, deinde verò neglectâ à Licinio Nervâ Siciliæ prætorè decreti hujus executione, ortum est secundum bellum servile Siculum: in quo defectores regem sibi quendam Salvium aruspice atque tibiennem creaverunt; cui Tryphonis nomen postea dederunt. [<i>Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valesii, pag. 633, 634.</i>]	4610 104		
	C. Mario & C. Flacco (vel Flavio potius) Consulib. horâ diei tertiâ, Solis defectus lucem obscuravit. [<i>Ful. Obsequens, de prodigiis.</i>]			
	Quam totalem ferè solis eclipsim anno hoc Periodi Julianæ 4610, die 19 Julii, calculus Astronomicus nobis exhibet.			
	Afcalonitæ (αἰνολοιτῆς) hinc tempora sua dinumerant: ut in Fastis Siculis, ad Olympiadem CLXIX. est annotatum; consentiente etiam Eusebii Chronico, in quo, cum 2º anno Probi Imperatoris (in annum Periodi Julianæ 4990 incurrente) annus æræ ipsorum 380 copulatur.			
	Ptolemæus Lathurus ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ portas ei clauserat, ducibus cum parte exercitus relictis, qui & eam tandem expugnârunt, ipse cum reliquis copiis ad vastandam ac domandam Judæam se contulit. Quo intellecto, Alexander Jannæus & ipse ex suâ ditione collegit circiter 50 vel (ut quidam scriptores malunt) 80 millia; & cum his hosti ivit obviam. Ptolemæus verò ex improvîso adortus sabbato Asochim Galilææ urbem vi cepit; & circiter decem captivorum millia, præter aliam multam prædam, abduxit. Deinde aggressus & Sephorim non longè inde distantem, multis desideratis abiit confisterurus cum Alexandro Jannæo: cui occurrit ad Jordanem fluvium, juxta Asophon, à fluvio non longè diffitum. Habebat autem Alexander in primâ acie pugnare solitos ostes mille, quos Hecatontamachos appellabat, gestantes æratos clypeos: cui opposita prima Ptolemæi acies, æquæ æratis scutis usa, cum cunctantior esset ad prælium, urgente Philocephano tactico fluvium transiit ad quæ castra Judæi habebant. Alternante verò sub			

subinde victoriâ, tandem Ptolemæi milites Judæos profligatos co-
usque insecuti sunt interficiendo, donec lassatis manibus ferrum quo-
que hebesceret. Ferunt 30 (vel 50, ut in suis scriptis Timagenes retu-
lit) Judæorum millia in eo prælio cecidisse: cæteros partim captos,
partim fugâ servatos incolumes. Ptolemæus verò quum post victo-
riam longè latèque excurrisset, vespere in quosdam Judæorum vicos
se recepit: quos ubi vidit refertos pueris & mulieribus, mandavit
militibus ut promiscuè jugulatos & in frustra concisos, in lebetes
serventes membratim conicerent; ut qui effugerent è prælio hostem
crederent humanis vesci carnibus, & eo major terror intuentibus in-
cuteretur. Cujus crudelitatis Strabo & Nicolaus Damascenus in hi-
storiis suis meminerunt. [*Joseph. lib. 13. cap. 20. & 21.*]

3901

Cleopatra Ægypti regina videns augeri filii Lathuri potentiam,
subjectâ Gazæorum urbe & Judæorum regione impunè pervastatâ,
non permittendum duxit ut ille magis cresceret: maximè cum circa
Ægypti portas obversaretur, & immineret ejus imperio. Quapro-
pter continuò tam navales quàm terrestres excivit copias: quarum
supremum regimen penes Chelciam & Ananiam Judæos esse voluit,
Oniæ illius qui templum in Heliopolitanâ præfecturâ ædificaverat
filios. [*Id. ibid. cap. 18. & 21.*] Ex horum enim sententiâ reginam
gessisse omnia, etiam testimonio hoc ex Strabonis Cappadocis histo-
riâ deprompto Josephus comprobat: *Plerique enim qui prius nobiscum
venerunt in Cyprum, quive post à Cleopatrà illò missi sunt, confestim de-
ficebant ad Ptolemæum [Lathurum.] Solum verò ex Oniæ parte Judæi con-
stanter manserunt in officio: eo quòd cives eorum Chelcias & Ananias
apud reginam essent in pretio.*

Cleopatra bonam divitiarum suarum partem, cum nepotibus &
testamento, apud Coum insulam deposuit; jussuque Ptolemæo Ale-
xandri filio cum magnâ classe Phœnicen appellere, & deficientibus
ad se ejus regionis incolis, pervenit Ptolemaidem; unde exclusa,
oppugnationem ejus urbis instituit. Interea alterum ex illius du-
cibus Chelciam, dum circa Coelesyriam Lathurum persequitur, mori con-
tigit. Lathurus verò, relicta Syriâ, properavit in Ægyptum; spe-
rans ex improvviso occupaturum se præfidiis vacuum: sed opinione
suâ frustratus est. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Agestani & Lilybetani fugitivi in Siciliâ regem sibi constituerunt
Athenionem quendam pastorem, genere Ciliem: qui fingebat Deos
per astra futurum se universæ Siciliæ regem præsignificare; ideoque
oponere tam ipsi regioni quàm animalibus & fructibus qui in eâ essent
tanquam propriis parere. Hic tamen à Tryphone accersitus, illi ut
Regi se ut exercitus Imperatorem subjecit. [*Diodor. Sicul. lib. 36. ut
supr. cum Cicerone in Verr. lib. 2. Floro, lib. 3. hist. cap. 19. & Dione, in Ex-
cerpt. Valesii, pag. 637.*]

3902

Cleopatra auditis filii Lathuri conatibus, & quòd ei tentanti Ægy-
ptum non ex sententiâ successerat, missâ eò parte exercitus omnino
cum ex eâ regione expulsi. Atque ita rursus ille ex Ægypto ejectus,
apud Gazam hyemem exegit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Interim Cleopatra Ptolemaidem, cum ejus præfidiis, expugnat.
Eò

4611 103

4612 102

Eò Alexander Jannæus cum manibus venit: atque ita exceptus
est, ut dignum erat hominem à Lathuro afflictum, nec aliud habentem
refugium. Cùmque quidam amicorum reginæ suaderent, ut illam
quoque regionem occuparet, nec sineret tantam bonorum Judæorum
multitudinem unius viri parere nutibus: Ananias contrarium consu-
luit, iniquum facinus esse dictitans, si hominem & reginæ *συμμάχον*
& ipsius Ananiæ cognatum suis facultatibus exueret. Sic enim tore
ut, illatâ huic injuriâ, omnes ubique gentium Judæos à se alienaret.
A quo persuasa Cleopatra & ab injuriâ inferendâ tunc abstinuit, &
societatis foedus cum Jannæo apud Coelesyriæ urbem Scythopolim
postea renovavit. [*Id. ibid.*]

Alexander Jannæus liberatus metu periculi quod à Ptolemæo La-
thuro hæctenus impendebat, expeditionem in Coelesyriam suscepit;
& Gadara obsedit. [*Id. ibid.*]

L. Licinius Lucullus à Senatu contra servos defectores missus, cum
17 millium ex Italis, Bithynis, Thessalis, Acarnanibus & Lucanis
collecto exercitu, in Siciliam venit. Cui cum 40 millibus occurrans
Athenio Ciliæ, amissis 20 eorum millibus ipse multis affectus vulneri-
bus inter mortuos delitescens evasit. [*Diodor. Sicul. ut suprâ*]

4612 102

Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrocinii infestârunt. Mari
Cilices piraticum bellum moverunt; quod in Ciliciâ Romani per
Antonium gesserunt. [*Prolog. lib. 39. Tragi.*] Marcus verò Antonius
(orator, M. Antonii trium viri avus) rum prætor, pro consule ad
hoc bellum missus, & complures Athenis dies propter navigandi dif-
ficultatem commoratus, homines doctissimos Mnecarchum, Carne-
adem & Menedemum ibi differentes, sicut in Asiâ postea Metrodo-
rum Scepsium, audiit. In provinciam deinde veniens, à Byzantiis ad-
jutus, cum maritimis prædonibus bellum feliciter gessit: in quo tamen
præfectum suum M. Gravidium amisit. [*Cicero, in lib. 1. & 2. de Ora-
tore; & in Bruto. Liv. lib. 68. Corn. Tacit. lib. 12.*] Quò referendum
Julii Obsequentiis illud, ad Consulatum C. Marii & Q. Lucretii: *Pi-
rata in Sicilia (leg. Ciliciâ) à Romanis delati, & Livianæ epitomæ lib.
68. Antonius prætor in Sicilia (legend. item, Ciliciâ) maritimas prædo-
nes persecutus est. De quibus & triumphasse cum, docet Pighius, in 3º
Annalium tomo, ad ann. Urbis DCLII. fin.*

Periodus Calippica quarta incipit.

Alexander Jannæus Gadara post decem mensium obsidionem ce-
pit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Mario Consule & Catulo, A. Licinius Archias poeta Antiochenus,
qui bellum Mithridaticum Græco carmine postea descripsit, (cujus &
complura in Græco Anthologio leguntur Epigrammata) Romam
venit: ubi Cicero primâ purritiâ princeps & ad suscipiendam &
ad ingrediendam rationem studiorum exiit. [*Cicero, pro Archiâ
poetâ.*]

C. Marius Consul in Galliâ cum Cimbris dimicaturus, differrebat
prælium, quasi ex oraculis quibusdam victoriæ pariter tempus & lo-
cum caperet. Namque mulierem quandam Syram, Martham nomi-
ne, quæ ferebatur edere vaticinia, iussit veltam magnâ circumducere.

bat veneratione, & sacra illius monitu faciebat. Quam Senatus pri-
dem, quum de his differere vellet & prænuntiaret venientia, repulerat.
[*Plutarch. in Mario.*]

Eâdem penè tempestate Battaces five Batabaces, Matris magnæ
Idææ sacerdos, Pessinunte Phrygiæ Romam adventavit; & in Se-
natu iussu Deæ suæ adesse se dixit, victoriam populo Romano ma-
gnâque belli gloriam nuntiaturum: adjiciens etiam, Sacra Deæ
polluta esse, atque idè Romæ publicè expiari debere. Ferebat au-
tem vestem aliâque corporis ornamenta nova & nunquam Romanis
visâ; coronâque auream magnitudine inusitatâ & stolam floribus
intextam & inauratam, regio sanè splendore. Itaque è rostris ad po-
pulum verba faciens, & ad supersticiosum cultum eos incitans, hospi-
tis publicis & diversoriis exceptus est: sed ab Aulo Pompeio tri-
buno plebis coronam ferre est prohibitus. Ab altero autem tribuno
deductus in rostra, & de templi expiatione interrogatus, supersticio-
sum sanè responsum reddidit. Pompeius verò, cum circulatorem ac
impostorem cum appellâset, & cum indignitate ex rostris depulisset,
simulâtque dimissâ concione domum regressus est, febre vehementi
corripui coepit: unde paulo post mutus factus est, anginæque dolori-
bus supra modum vexatus, post diem tertium (vel, ut alii, septimum)
expiravit. Quod divinâ quâdam providentiâ, ob Sacerdotem ipsâmi-
que Deam injuriosè habitam, contigisse multi interpretabantur. Su-
perstitionibus enim mirum in modum dediti Romani sunt. Quare
Battaces sacra stolæ indutus ornamento, amplioribus à viris multis
& foeminis hospitibus exceptus, Româque discedens cum pompâ di-
missus est. [*Id. ibid. & Diodor. Sicul. lib. 36. in Photii Bibliothecâ,
cod. 244.*]

Servus Servilii Cæpionis Matri Idææ se præscindens, trans mare
exportatus est, ne unquam Romam reverteretur. [*Julius Obsequens:
ut supra.*]

3903

Alexander Jannæus Amathunte potitus est, castro omnium quæ
ad Jordanem sita sunt munitissimo: ubi Theodorus Zenonis filius
res suas charissimas deposuerat. At Theodorus repentè superveniens,
& proprias res recuperavit, & impedimenta Alexandri diripuit, Ju-
dæorumque decem millia interfecit. Verùm Alexander receptis post
cladem viribus, aggressus maritimas regiones, Raphiam cepit, & An-
thedonem quæ postea ab Herode Agrippias nominata est. [*Joseph.
lib. 1. Belli. cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 21.*]

Contra Athenionem Cilicem, qui in Sicilia mortuo Tryphone ser-
vorum fugitivorum Rex factus est, Manius Aquilius, C. Marii in
quinto Consulatu collega, Imperator missus ita se fortiter gessit, ut
defectores illustri prælio superaverit. Quinetiam cum ipsorum rege A-
thenione consertâ manu heroico certamine inito, cum tandem supe-
ravit. Ad quem deprehendendum dum multitudo contendit, inter-
rixantium manus præda lacerata est. [*Diodor. Sicul. ut supr. Florus,
lib. 3. cap. 19.*]

Ptolemæus Lathurus Gazâ relictâ in Cyprum recessit, & mater
ejus Cleopatra in Ægyptum. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*] cujus crudeli-
tate

4613 101

tate in Lathurum territus filius minor Alexander, cam reliquit: pe-
riculoso regno securam ac tutam vitam anteponeus. Cleopatra ve-
rò timens, ne major filius Lathurus ab Antiocho Cyziceno ad re-
cuperandum Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Antiocho Grypo
auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, misit:
Alexandrumque filium per legatos in regnum revocavit. [*Fustin.
lib. 39. cap. 4.*] Atque hinc bella illa civilia inter reges Syriæ sunt
orta, quorum in libro 68. Livius meminit.

3904

C. Mario & L. Valerio Consulib. fugitivos in Siciliâ præliis tru-
cidatos fuisse, in libello de prodigiis notat Julius Obsequens. Aqu-
lius enim Proconsul reliquias defectorum, quorum decem millia ad-
huc superfuerant, bello persecutus in potestatem suam redegit; atque
ita bello servili secundo, cum annos propemodum quatuor dura-
visset, finem imposuit. [*Diodor. Sicul. ut supr.*] Quibus in bellis plus
quàm centum servorum myriadas periisse, affirmat Athenæus. [*lib.
6. cap. 7.*]

C. Marius tum sextò Consul, L. Apuleii Saturnini tribuni plebis
præcipuâ operâ usus, Q. Metellum Numidicum in exilium egit: qui
Rhodum profectus, ibique philosophiæ studiis se dans, legendo &
audiendis magnis viris vacabat. [*Cicero, in Pisonem, & pro Sextio. Liv.
lib. 69. Plutarch. in Mario. Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag. 367. 369.*]

A Mithridate Romam legati cum magnâ pecuniæ vi venerunt, Se-
natum largitione corrupturi. Quod animadvertens Saturninus tribu-
nus plebis ordini Senatorio inimicissimus, occasionem jam adversus
eos natum se existimans, magnâ legationem contumeliâ affecit. Se-
natoriis legatos adversus cum incitantibus, & conjunctam suam ipsi
operam offerentibus, litem illi Saturnino de illatâ injuriâ intenderunt.
Quâ occasione, ob violata legatorum jura quæ Romanis sacrosancta
semper sunt habita, in præsens vitæ discrimen Saturninus adductus,
à populo præter omnem spem non modò liberatus sed iterum etiam
Tribunus plebis renunciatus est. [*Diodor. Sicul. legat. 34.*] Verùm
novam mox seditionem turbo ille pacis concitans, hoc ipso anno
C. Mario VI. & Valerio Flacco consulib. interemptus est. [*Cicero,
in 8ª Philippicâ, & pro Rabirio. Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 369. 370.
Oros. lib. 5. cap. 17.*]

3906

Cum de restituendo Q. Metello in omnibus concionibus per inte-
grum biennium sermo assidue fieret, ejus filius Q. Metellus barbâ
& capillo submisso sordidatus, veste icalidâ forum circuibat; Alens-
que, & ad singulorum civium genua advolutus, flagitabat ut pa-
trem ab exilio revocarent. At populus, cum spem reditus contra le-
ges exulibus proponere minimè vellet, tamen miseratione ac preci-
bus adolescentis commotus, Q. Metellum ab exilio revocavit; ac fi-
lium, ob singularem erga patrem affectum ac sollicitudinem, Pium co-
gnominavit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 390.*] Patrem verò
Smyrnæ exsulavisse; & Calidiâ deinde rogatione revocatum quum
ludis fortè litteras in theatro accepisset, non prius eas legere dignatum
fuisse quàm spectaculum finiretur, in libro de viris illustrib. cap. 62.
scribit Aurelius Victor.

C. Marius

4614 100

4616 98

C. Marius, non sustinens revertentem aspicere Metellum, in Capadociam & Galatiam navigavit: verbo, ut vota Matri magnæ Idææ persolveret; reipsâ, ut novorum bellorum semina excitaret. Quapropter à Mithridate, quem apparebat arma tum moliri, cum omni officio & honore exceptus, his tamen verbis laceffendum cum putavit. *Aut enitere, Rex, ut plus possis quàm populus Romanus, aut obsequenter fac imperata.* Quo dicto obstupuit Mithridates; ut qui nomen crebrò, libertatem linguæ Romanæ tunc primum audivisset. [*Plutarch. in Mario.*]

Alexander Jannæus infensus Gazæis, quòd Ptolemæum Lathurum contra se in auxilium accivissent, & urbem eorum oppugnavit & agrum depopulatus est. Interim Apollodotus eorum dux noctu, cum duobus millibus conductitiorum militum & decem millibus quæ ex opidanis armaverat, erupit in castra Judæorum. Et quamdiu nocturna erat pugna superiores erant Gazæi, hostibus Ptolemæum ad eos venisse suspicantibus: sed quamprimum dies illuxit & rei veritas apparuit, Judæi se conglomerarunt, & impetu facto in opidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne sic quidem quamvis gravante inopiâ voluerunt cedere, parati quidvis potiùs perferre quàm ab hoste subigi: & addebat illis animum Aretas rex Arabum, auxiliî spem (licet vanam) ostentans. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

3907

Lysimachus fratri Apollodoto invidens, quòd apud Gazæos tam gratosus esset, occiso eo collegit manum militum, atque ita urbem Alexandro Jannæo tradidit. Qui primò pacatus introgressus est: deinde immisit in opidanos militem, permissâ sæviendi licentiâ. Ac passim Gazæi trucidabantur: nec tamen illi moriebantur inulti; sed repugnantes invasoribus, non pauciores Judæos interimebant. Alii verò desolatas prius ædes incendebant, ne hostis prædâ potiri posset; quidam etiam suismet manibus uxores ac liberos contrucidabant, ne in captivitatem abstraherentur. Senatores autem numero 500 in Apollinis ædem confugerant: fortè enim Senatus habebatur, quum hostis intromissus est. Alexander verò etiam his jugulatis, & diruptâ insuper urbe, reversus est Hierosolyma, anno postquàm castra ad Gazam ad-moverat. [*Id. ibid.*]

Eodem ipso tempore etiam Antiochus Grypus occisus est Herculæonis insidiis, cum vixisset annos 45. regnasset verò 29. [*Id. ibid.*] vel 26. potiùs, ut in fragmento Porphyrii legitur: quorum undecim solus regnaverit, quindecim diviso cum Cyziceno imperio; mortuus ipse anno 4° Olympiadis CLXX. [*in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 227.*] Quinque verò Grypus post se reliquit filios, 1. Seleucum: quem patri in regno successisse scribit Josephus: 2 & 3. Gemellos, ex Tryphânâ Ptolemæi Physconis regis Ægypti filiâ susceptos; Antiochum & Philippum. 4. Demetrium Eucarum, 5. Antiochum alterum, Dionysium cognominatum.

3908

Mithridati Eupatori, regi Pontico, natus est filius Pharnaces: qui 50 vixit annos. [*Appian. in Mithridatic. pag. 254.*]

Cn. Domitio & C. Cassio Consulib. Ptolemæus Cyrenarum rex, (Physconis ex pellice filius) mortuus hæredem populum Romanum reliquit.

4617 97

4618 96

reliquit. [*Liv. lib. 70. Ful. Obsequens, de prodigiis. Cassiodorus, in Chronico.*] Ejus regni christiætes Senatum liberat esse jussisse, testatur Livius: licet statim postea continuis tyrannidibus & bellis exagitados Cyrenæos fuisse, Plutarchus ostendat in *Lucullo*.

3909

Anna prophetissa filia Phanuelis è tribu Aferiticâ nupta, cum marito septem annis à virginitate vixit. [*Luc. I. 36.*]

Tigranis filius Tigranes, qui Parthis datus obfes fuerat, in patrum Armeniæ regnum ab iis restitutus est; quum mercedis loco 70 regionis illius convalles ab eo acceperissent. [*Strabo, lib. 11. pag. 532. Justin. lib. 38. cap. 3. Appian. in Syriac. pag. 118.*] ut colligitur ex anno regni 25° cujus, ex Plutarchi *Lucullo*, infra ad annum Mundi 3934. occurret mentio.

3910

Q. Mutius Scævola Proconsul in Asiam missus, lecto sibi legato amicorum optimo P. Rutilio Rufo (quem ipsum, *Asia Proconsulem*, in *D. de orig. Juris*, non rectè facit Pomponius) hujus consilio in administrandâ provinciâ ac jure dicundo semper est usus, ejusque præcipuè operâ publicanorum injurias, quibus provinciales misere oppressi fuerant, coercuit. Nam quotiescumque aliqui ab illis vexati cum adierant, datis iudicibus integerrimis publicanos ubique condemnabat, & condemnatos adversariis quos injuriâ affecerant in carcerem abducendos tradebat. Cumque præterea sumptum omnem, tum suum tum comitum, ex suâ pecuniâ ille faceret; brevi provincialium benevolentiam populo Romano conciliavit. [*Cicero, lib. 2. de Oratore. Diador. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 393. 394.*]

Seleucus Antiochi Grypi filius, multis coactis copiis, Antiocho Cyziceno patruo bellum intulit. Cyzicenus ex Antiochiâ ducto exercitu, cum eo congressus prælio victus est: & quum ab equo in hostium castra abriperetur, jamjam capiendus seipsum interemit; postquam 18 regnavisset annos. Regno autem ejus potitus Seleucus, Antiochiâ am recepit. [*Porphy. in Græc. Euseb. pag. 227.*] Cyzicenum in prælio à Seleuco captum & neci traditum Josephus; [*lib. 13. cap. 21.*] cum filiis Grypi bello congressum interisse, refert Trogus. [*lib. 40. Prolog.*]

Cn. Domitio & C. Coelio Consulib. Senatusconsultum factum est, nequis Cretensibus mutuam pecuniam datet. [*Ascon. Pedianus, in argument. orat. pro C. Cornelio.*] Vid. ann. Mundi 3935. ex Dione.

Q. Mutius Scævola, quum solos novem menses Asiæ præfuisset, ne sumptui esset ærario, provinciam deposuit. [*Cicero, ad Atticum, lib. 5. epist. 17. cum Asconio Pediano, in orat. Cicero contra L. Pisonem.*] Qui Asiam tam sanctè & tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam ituris magistratibus exemplum atque formam officii Scævolam decreto suo proponeret. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. 15.*] & dies festus à Græcis in honorem ejus constitueretur, quem *Mutia* Asiæ nominabant. [*Ascon. Pedian. in 3^a contra Verrem, & Dionysio-nem contra eund.*] de quibus, in Verrinâ 2^a, Cicero: *Mithridates in Asia, cum eam provinciam totum occupasset, Mutia non sustulit, hostis, & hostis in ceteris rebus nimis ferus & inhumanus, tamen honorem hominis Deorum religione consecratos violare noluit.*

T

Lega

4619 95

4620 94

Legatus tamen illius Publius Rutilius Rufus, vir summæ innocentia, qui cum illo consentiens à publicanorum injuriis Asiam defendere, ab equitum factione (quos in exigendis vectigalibus multa præter fas actitantes ille cum Proconsule coercuerat) in iudicium vocatus est, quasi ipse munera accepisset. Ille verò eâ fidei atque innocentia constanti usus est, ut die sibi ab accusatoribus dictâ, usque ad cognitionem neque capillum barbâmvē promiserit, obsoletam vestem induerit, nec insignia senatoria deposuerit, inimicos permulserit, iudices temperarit, orationem quoque à Prætorē concessam nihilo summissiorem quàm animum, (qualem nimirum bonum calumniâ appetitum ac longè plus Reipublicæ quàm suam ipsius vicem miserantem decebat) habuerit, nec quicquam splendore præteritorum annorum humiliter dixerit. [*Liv. lib. 70. Alcon. Pedian. in Divinat. contra Verrem. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 637. Oros. lib. 5. cap. 17.*] De quo, in 1. de Oratore Dialogo, (qui post triennium in L. Marcii Philippi consulari habitu fuisse fingitur) M. Cicero. *Cum esset vir ille exemplum innocentia, cumque illo nemo integrior esset in civitate neque sanctior; non modo supplex iudicibus esse noluit, sed ne ornatiùs quidem aut liberius causam dici suam, quàm simplex ratio veritatis ferebat. Paullum Cotta tribuni partium, disertissimo adolelcenti, sororis sue filio. Dixit item causam illam quâdam ex parte Q. Mutius, more suo, nullo apparatu, purè & dilucidè. Et in Bruto. Quum innocentissimus in iudicium vocatus esset (quo iudicio convulsam penitus scimus esse Rempublicam) cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus & M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipse pro sese, & pauca C. Cotta, quod sororis erat filius; & is quidem tamen, ut orator, quanquam erat admodum adolescens. Sed Q. Mutius enucleatè ille quidem & polisè, ut solebat, nequaquam tamen eâ vi atque copiâ, quàm genus illud iudicii & magnitudo cause postulabat.*

Atque ita equites Romani, iudiciorum potestatem Gracchanis legibus nacti, Rutilium, virum non seculi sui sed omnis ævi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum genitu civitatis, damnaverunt. [*Vellei. Patercul. lib. 2.*] Damnatus verò, quum lis pecuniâ esset æstimata, bonis protinus cessit: quo maxime declaratum est eum alienum ab objecto crimine fuisse. Multo enim minus ex universis ejus bonis redactum est, quàm ex Asiâ rapuisse ab accusatoribus dicebatur: eaque omnia iustis ac legitimis titulis ad se pervenisse demonstrabat. Ejus autem damnationis invidia in C. Marium recidit, cui viri hujus virtus gravis & molesta fuit. Quamobrem Rutilius, quum ea quæ in urbe gerebantur improbare, nec cum ejusmodi homine versari ac degere amplius vellet, nemine cogente in exilium abiit: & profectus in Asiam Mitylenis vixit. [*Dio, ut sup. pag. 637, 638.*] Cumque illum quidam consolaretur, & diceret instare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reverterentur: Quid tibi, inquit, mali feci, ut mihi pejorem reditum quàm exitum optares? Malo, ut patria exilio meo erubescat, quàm reditu mœreat. [*Seneca de beneficiis, lib. 6. cap. 37.*] Cæterum nihilo inde plus pristina illius gloria opèque imminutæ fuere. Omnes enim Asiæ civitates legatos

secess-

secessum ejus operientes obviam miserunt. Neque solum Q. Mutius, sed civitates etiam ac Reges, quotquot ejus beneficiis antehac erant usi, plurima illi donaverunt: adeò ut longè plura possideret, quàm ante exilium in bonis habuerat. [*Valer. Maxim. lib. 2. cap. 10. Dio, ut sup. pag. 638.*]

3911

Antiochus Eusebes sive Pius, Antiochi Cyziceni filius, quum metreticis cujusdam operâ, quæ formæ gratiâ illum adamaverat, Seleuci patruelis insidias evasisset, (licet Syri pietatis merito servatum illum fuisse putent, indeque Eusebis cognomentum illi tribuant) pervenit Aradum, & imposito sibi diademate Seleuco bellum intulit: quem uno prælio victum è totâ Syriâ expulit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21. Appian. in Syriac. pag. 133.*]

462193

Seleucus fugâ delatus in Ciliciam, postquam à Mopsuestianis receptus est, coepit ab eis tributa exigere: qui non ferentes exactionem, unâ cum regiâ & ipsum & amicos concremaverunt. [*Joseph. ibid.*] Quoniam violentus & supra modum tyrannicus fuit, Mopsuestiæ in gymnasio crematum fuisse, Appianus; [*pag. 132.*] ab Antiocho Cyziceni filio vivum exustum fuisse, Eusebius in Chronico: cum fugisset in urbem, & percepisset Mopsuestianos vivum ipsum voluisse comburere, manus sibi ipsi intulisse, scribit Porphyrius. [*ut sup. pag. 227.*]

Gemelli fratres Seleuci, Antiochus & Philippus, adductis copiis, Mopsuestiam vi ceperunt, & fraternam mortem ultri eam diruerunt. Superveniens verò Cyziceni filius Antiochus Pius, prælio eos superavit. Et Antiochus quidem equo in Orontem è pugna fugiens, in flumine submersus est. Frater verò illius Philippus (ad quem nummos inscriptionem præferentes ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΤΕΡΓΕΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ refert Scaliger) & Antiochus Pius, ab anno 3° Olympiadis CLXXI^a simul regnare incipientes; & æstimabiles copias habentes, de universo Syriæ regno obtinendo inter se decertarunt. [*Porphy. ut sup. pag. 227.*]

3912

Ptolemæus Lathurus quartum Antiochi Grypi filium Demetrium Eucærum, Cnido accitum, regem Damasci constituit. Cui cum fratre Philippo copias conjungenti Antiochus Pius strenuè resistit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*] Superatus tamen Antiochus, ad Parthos fugere coactus est. [*Porphy. ut sup. Euseb. in Chronico.*]

462292

3913

Quum Mithridates Ponti rex Cappadociam, sublatis duobus filiis quos ex sorore ipsius Laodice Cappadocum rex (Ariarathis illius qui in bello contra Aristonicum occidit, & alterius Laodices, de quâ superius dictum, filius) susceperat, occupavisset; suo ipsius filio octo annorum puero, cui Ariarathis nomen imposuit, regno tradito & Gordio rectore ei addito: Nicomedes Philopator Bithyniæ rex timens, ne accessione Cappadociæ etiam Bithyniam finitimam ille invaderet, subornavit puerum eximie pulchritudinis, quasi Ariarathes res non duos filios genuisset, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen (Mithridatis sororem, quæ post mortem Ariarathis prioris mariti Nicomedi nupsit) Romam misit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentiâ Gordium Romam

T 2

misit;

misit; qui Senatui affereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradi-
derat ex eo Ariarathæ genitum, qui bello Aristonici auxilia Roma-
nis ferens cecidisset. [*Justin. lib. 38. cap. 1. 2.*]

Galadenorum regina cum Parthis bellum gessit. In cuius auxilium
vocatam Antiochum Pium Cyziceni filium fortiter in prælio dimi-
cantem occubuisse; atque ita Syriæ regnum penes duos fratres Grypi
filios, Philippum atque Demetrium Eucæram, remansisse scribit Jo-
sephus. [*lib. 13. cap. 21.*] Cum biennio, quod Philippo filio Grypi
tribuit, Seleucidarum imperium terminat Eusebius in Chronico. Sed
cùm post hoc tempus, & Antiochum Pium à Tigrane regno pul-
sum fuisse, in fine Syriacorum suorum Appianus, & Philippum cum
duobus fratribus suis Demetrio Eucæro & Antiocho Dionysio Da-
masci regibus bellum gessisse & Syriæ regno potitum fuisse, doceat
Iosephus: [*lib. 13. cap. 22. & 23.*] dicendum potius videtur, Antio-
chum Pium à Parthis (ad quos, non ut hostes, sed ut salutis perfu-
gium & præsidium eum se contulisse, Porphyrius & Eusebius confir-
mant) reversum, suam Syriæ partem quam per biennium Philippus
occupaverat recuperavisse, Philippumque ut damnum illud resarciret
de regno Damasceno ditioni suæ adiacendo cum fratribus suis De-
metrio & Antiocho contendisse (qui motus Syriæ regum illi fuisse vi-
dentur, à Livio in libro 70. enarrati) reliquamque omnem Syriam à
Cyziceni filio non possessam, sibi vendicasse. Quorum certaminum
à Philippo partim cum Antiocho Pio; partim cum fratribus suis per
octo sequentes annos habitorum tandem percassi Syri, relictis Seleuci-
dis, Tigranis Armeniæ regis imperio se subjecerunt: ut in libri 40 in-
itio Justinus indicat. Antiocho verò *Pii* cognomentum per jocum
à Syris datum Appianus (in loco citato) existimat; quod Selenen du-
xisset, quæ prius & patri ejus Cyziceno, & patruo Grypo, nupserat:
indèque merito, divinâ ultione, à Tigrane pulsum fuisse pro-
nunciat.

Senatus Romanus, studio Regum Asiaticorum intellecto, aliena re-
gina falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam, & Nico-
medi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumeliâ re-
gum foret ademptum illis quod daretur aliis, uterque populus liber-
tate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis oblatum abnue-
ntes, missis ad Romanos legatis, negabant vivere gentem suam sine
Rege posse. Quod mirati Romani, permiserunt eis ut de ipsorum cor-
pore regem suis quem vellent suffragiis crearent. Ita rex ab iis factus
est Ariobarzanes. [*Justin. lib. 38. cap. 2. Strabo, lib. 12. pag. 540.*] Ro-
manis Gordium, quem Mithridates eis commendaverat, rejicientibus.
[*Justin. lib. 38. cap. 5.*]

3914 L. Cornelius Sylla, summa præturâ (quâ anno L. Cæsaris & P. Ru-
tillii Consulatum præcedente functum illum fuisse, in libro Historiæ
suæ 2° Velleius Paternulus significat) quum præflect Ciliciæ, legatus
in Cappadociam missus est; specioso expeditionis titulo ad Ariobar-
zanem in regnum reducendum, revera ut multa molientem Mithrida-
tem reprimeret. Sylla igitur haud magnas secum copias adducens,
sed promptâ usus operâ sociorum, magna quidem Cappadocum sed
majore

4623 91

maiore Armeniorum, qui Gordio supplicias venerant, numero inter-
fecto, ipsum Gordium (cum intruso regulo Ariarathæ, cui rector ille
à Mithridate fuerat præpositus) eiecit, & Ariobarzanem juxta Sena-
tus decretum, Mithridate non contradicente, regem declaravit. [*Liv.
lib. 70. Plutarch. in Syllâ. Appian. in Mithridatic. pag. 208. & lib. 1. Bell.
Civil. pag. 396.*]

Parthorum legati à rege Arsace missi ad Syllam venerunt, ut ami-
citiam à populo Romano peterent. [*Liv. lib. 70. Sext. Rufus in Brevi-
ario.*] quum nihil ante eam diem commercii inter utramque gentem
intercessisset. Legationis illius princeps Parthus Orobazus fuit: qui
cùm Syllam apud Euphratem agentem convenisset, tres sedes, unam
Ariobarzani, alteram Orobazo, tertiam sibi posuisse Sylla dicitur, me-
diusque inter duos sedens audientiam dedisse legato. Quamobrem
necavit postmodum rex Parthorum Orobazum, Syllam alii prædi-
caverunt, quod barbaros habuisset ludibrio; alii ut arrogantem &
intemptivè ambitiosum culpaverunt. Memoria quoque proditum
est quendam ex comitatu Orobazi Chalcidensem, inspecto Syllæ vul-
tu, animique & corporis haud defunctoriè observatis moribus, atque
ad artis præcepta expansâ ejus naturâ, prædicasse, fieri non posse
quin summus hic vir fuurus esset: mirari etiam se, quemadmodum
patiat & nunc non esse omnium primus. [*Plutarch. in Syllâ: cum
Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 24.*]

Syllam Romam regressum postulavit Censorinus repetundarum;
quod magnam pecuniam contra leges ex amico & socio regno cepisset.
Verum ad judicium non occurrit; sed accusationem reliquit. [*Plu-
tarch. ibid.*]

Mithridates ad societatem Romani belli quod olim meditabatur
Tigranem Armeniæ regem, nihil de offensâ Romanorum sententem,
pellexit: per Gordium illi persuadens, ut Ariobarzani segni admo-
dum, quem Romani Cappadociæ regem constituerant, bellum infer-
ret. Et ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram
in matrimonium tradidit. [*Justin. lib. 38. cap. 3.*]

3915 Mithraas & Bagoas Tigranis duces, pulso Ariobarzane, qui primo
eorum adventu sublatis rebus suis Romam contendit, Ariarathem in
regnum deduxerunt. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia
juris esse Mithridatis cœpit. [*Id. ibid. & Appian. in Mithridatic.
pag. 176.*]

Eodem tempore, mortuo Nicomede Philopatore, Senatus Romæ
filium ejus Nicomedem, ex Nysâ (saceratrice à Mithridate, apud Ju-
stinum lib. 38. cap. 5. appellatâ) progenitum, Bithyniæ regem instituit.
Cujus fratrem ætate majorem Socratem, & ipsum *Nicomedem* appel-
latum atque *Chrestum* sive Frugi cognominatum, cum exercitu contra
eum misit: qui, eo pulso, regnum ipse occupavit. [*Justin. ibid. Appian.
pag. 176. & 178. Mammon, in Excerptis Photii, cap. 31.*]

Quum regno pulsus Nicomedes supplex Romam venisset; decre-
tum in Senatu est, ut & ille & Ariobarzanes in regna sua restitueren-
tur. Legati ad hoc missi sunt, Manius Aquilius (qui servile bellum
in Sicilia confecit) & Maltinus sive (ut in MS. legitur) M. Alpinus.

4624 90

[*Justin. & Appian. ut supr.*] Iussique adjurare, Lucius Cassius, qui Asiam Pergamenam cum exiguo obtinebat exercitu, & Mithridates ipse. Verum is propter controversum jus Cappadociæ & Phrygiæ sibi à Romanis ablatam, nihil eos juit. [*Appian. ibid. pag. 176, 177.*] sed suis querelis quibusdam oppositis, & ostensâ legatis pecuniæ magnitudine quam publicè privatimque tunc expendisset, quievit. [*Dio. legat. 30. in edit. Græcâ, vel 31. in Græco-latina.*] licet ipse in oratione quam Trogius Pompeius commemorat, & Cappadociâ filium suum eductum quam jure gentium victor occupaverat, & regem Bithyniæ Chrestum à se in gratiam Romanorum occisum fuisse, affirmet. [*Justin. lib. 38. cap. 5.*]

Mithridates societatem cum Tigraue, bellum adversus Romanos gesturus, junxit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines verò & quæcunque auferri possent Tigrani cederent. Et quantum bellum suscitaret intelligens, legatos ad Cimmericos, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas Bastarnasque, auxilium petitum misit. Nam omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam antè illexerat, A Scythiâ quoque exercitum venire jussit. [*Justin. lib. 38. cap. 3.*] omnes qui Tanaim & Istrum paludemque Mæotidem accolunt ad exequenda jussa ejus paratos habens. In Ægyptum quoque & Syriam misit qui societatem regum ei compararent. Naves stratas habuit 300. & alias insuper ædificabat: accitis è Phoeniciâ & Ægypto prorexis ac gubernatoribus. Paternum & ipse regnum habuit viginti millia stadiûm patens in longitudinem; multasque circumvicinas gentes acquisivit, & inter eas Colchos gentem bellicosam. [*Appian. in Mithr. pag. 178. & 180.*] Possedit enim regionem quæ Haly fluvio determinatur; usque ad Tibarenos & Armenios, atque intra Halyn usque ad Amastrin ac Paphlagoniæ quasdam partes. Adjecit autem ditioni suæ etiam oram maritimam versus occasum usque ad Heracleam: in diversam verò partem Ponto adjecit quæ sunt usque ad Colchidem & Armeniam minorem. [*Strabo, lib. 12. pag. 540, 541.*] Gentes 25 sub ditione eum habuisse, scribit A. Gellius, [*lib. 17. cap. 17.*] 22 Valerius Maximus, [*lib. 8. cap. 7.*] Quintilianus, [*lib. 11. cap. 2.*] Plinius [*lib. 7. cap. 24. & lib. 25. cap. 2.*] earumque omnium linguas percussisse, neque cum subditis collocutum unquam fuisse per interpretem. Gentium quoque 22 ore locutum eum fuisse, in Sexti Aurelii Victoris lib. de viris illustrib. cap. 76. legimus: licet pro 22, libri Manuscripti 50 numerum hic exhibeant.

Quum Romani legati, cum Cassiano milite aliisque copiis è Galatiâ & Phrygiâ contractis, Nicomedem in Bithyniam, Ariobarzanem in Cappadociam reduxissent: ambobus mox suadebant, ut vicinam Mithridatis ditionem incursionibus vexando materiam belli quærent; ostentantes spem auxilii. Neuter tamen vicinum tam potentem laceessere armis ausus est: sed urgentibus legatis, Nicomedes, qui magnam pecuniam pro restitutione ducibus & ipsis legatis ex pacto debebat, magnam etiam, aliàs à Romanis Asiaticis ad usuram acceperat, quæ tum repetebatur, invitus in ditionem Mithridatis irrupit, & usque Amastrin urbem populatus est, nemine vetante occurren-

4625 89

tève. nam Mithridates, quamvis paratas haberet copias, tamen cedebat, ut multas justasque causas belli haberet. [*Appian. Mithridatic. pag. 177. cum Livio, lib. 74. & Dione, legat. 30. vel 31.*] de quâ Romanorum injuriâ ita illum conquerentem in epistolâ ad Arsacem, libro 4° Historiarum inducit Salustius. *Nam quid ego me appellem? quem disjunctum undique regnis & tetrarchiis ab imperio eorum, quia fama erat divitem, neque servitutum esse, per Nicomedem bello lacefferunt, scelus eorum haud ignarum, & ea quæ accidere testatum antea.*

Ubi Nicomedes cum magnâ prædâ domum rediit, Mithridates ad Romanos duces legatosque, quorum voluntate hæc facta non ignorabat, Pelopidam oratorem misit, de injuriis à Nicomede illatis expostulaturum. Cùmque Nicomedis legati culpam in Mithridatem, à quo primum injuriæ initium factum esset, conjicerent: Romani responderunt, neque placere sibi Mithridatem molestiâ affici à Nicomede, neque ut Nicomedi bellum inferretur passuros. Itaque Mithridates, ut apertè à Romanis læsus, misit cum magnâ manu filium Ariarathem ad occupandum regnum Cappadociæ: qui mox Ariobarzane pulso ibi regnavit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 179. cum Livio, lib. 76. & 77. Eutrop. lib. 5. & Orosio, lib. 6. cap. 2.*] Maltino five M. Altinio, Romano legato, etiam ibi superato. [*Justin. lib. 38. cap. 4.*]

Romani Mithridates legatos misit, petens à Romanis; ut, si Nicomedem pro amico haberent, vel persuaderent, vel cogerent hominem ex æqui justique ratione secum agere: sin autem, hostis ulciscendi potestatem sibi facerent. Romani non modò nihil eorum agere, quæ volebat; sed etiam minas addidere, ni Cappadociam Ariobarzani restitueret, pacemque cum Nicomede coleret. Simul legatos ipsius eo die discedere jusserunt: ac præterea prohibuerunt, nisi paruisset imperio, nullum ut ampliùs legatum mitteret. [*Dio, legat. 31. vel 32.*]

Interim verò Pelopidam ad Romanorum duces Mithridates ablegavit; ut eis significaret se legatos questum de illis ad Senatum misisse, & ut ibi ad causam dicendam adessent denuntiaret, nève quicquam absque communi Senatus Populi que Romani decreto inciperent. Cujus oratio quum visâ illis esset insolentior, jusserunt Mithridatem abstinere à Nicomede & Cappadociâ (sibi enim curæ fore ut mox in eam restitueretur Ariobarzanes:) Pelopidam autem statim castris excedere, & nisi Rex jussa faciat, non redire ampliùs. Cum hoc responso dimissus est, non sine custodia, ne quem obiter corrumpere. [*Appian.*]

Statim verò Romani duces, non expectatâ ex Urbe de tanto bello Senatus aut populi sententiâ, è Bithyniâ, Cappadociâ, Paphlagoniâ & Gallogræciâ copias contraxerunt: quibus se L. Cassi, cum quo Asiam obtinebat, adjunxit exercitus. Divisique copiis, Cassius castrametatus est in confinio Bithyniæ & Galatiæ. Manius Aquilius quâ transitus patebat Mithridati in Bithyniam, Q. Oppius in sinibus Cappadociæ: singuli cum 40 peditum equitumque millibus. Habebant & classem circa Byzantium, cui Minutius Rufus & C. Popilius præerant.

erant, ad oris Ponti custodiam. Juvabat eos & Nicomedes cum peditum 50, equitum 6 millibus. [*Idem.*]

Mithridates in exercitu proprio habebat 250 peditum, 40 equitum millia, 300 naves testas, 100 dicrota, & alium apparatus pro ratione tam numerosæ militiæ. Præerant autem his copiis Neoptolemus & Archelaus duo fratres, & ipse Rex per se administrabat plurima. Inter auxilia verò Arcathias Mithridatis filius adduxerat ex Armeniâ minore 10 millia equitum: Dorylaus phalangitis (gravis peditum armaturæ) præerat, Craterus 130 falcatis curribus. [*Id.*]

Ut ad Amniam fluvium in latis campis conspexerunt se Nicomedes & duces Mithridatis (ipse enim non aderat) instruxerunt acies: Nicomedes omnes suos, Neoptolemus & Archelaus expeditos tantum & equites Arcathiæ & currus aliquot: nam phalanx adhuc erat in itinere. Diu verò alternante victoriâ, Mithridatis duces, licet militum numero inferiores, incredibili strage à falcatis curribus editâ, Nicomedem cum suis in Paphlagoniam fugere coegerunt; castrisque & pecuniis hostium sunt positi. [*Id. cum Memnone cap. 33. & Strabone, lib. 12. pag. 562.*]

Nicomedes ita fugatus, prope Manium Aquilium castra admovit. Mithridates Scorobam montem ascendit, qui est Bithynorum & Ponticorum confinium. Ejus antecursores 100 equites Sarmatæ, cum fortè offendifsent 800 Nicomedis equites, ceperunt ex eis aliquot. Manium Aquilium retrocedentem Neoptolemus & Nemanus Armenius circa primum Pachium vicum assecuti horâ septimâ, quum abiisset Nicomedes ad Cassium, coegerunt pugnare, ducentem equitum quatuor millia, peditum verò decuplum: cæsisque decem millibus, 300 vivos ceperunt. Ipse verò Aquilius, castris amissis, fugiens ad Sangarium fluvium, noctu eum trajecit, & evasit in Pergamum. [*Appian. cum Livio, lib. 77.*]

Cassius & Nicomedes, & cæteri quotquot legati Romani aderant, moverunt castra in Leontocephalen, castellum Phrygiæ munitissimum: ubi novitiam tironum multitudinem ex opificibus aut agricolis aut plebe infimâ collectam armis exercebant; & novos ex Phrygibus delectus faciebant. Sed quum utrique pigri essent ad officium, dimissis omnibus recesserunt: Cassius cum suis copiis Apameam, Nicomedes Pergamum, Aquilius Rhodum versus. Quæ ubi audierunt oris Ponti custodes, dispersi sunt; claustris Ponti & Nicomedis navibus Mithridati traditis. [*Appian.*]

Captivos omnes in bello isto comprehensos Mithridates cum viatico ad suos remisit; ut apud hostes clementiæ opinionem sibi pararet. [*Id.*] Quæ ejus humanitas quum omnium sermonibus celebraretur; statim universæ civitates certatim se ejus partibus adjunxerunt. Itaque cernere erat legatos singularum civitatum decretis publicis eum invitantes, Desumque ac Servatorem appellantes. Adventuque Regis cognito, cuncti è civitatibus effusi in veste candidâ illum ingenti lætitiâ excipiebant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 401.*] augustiori honore quàm pro mortalium forte Deum eum appellantes & implorantes. [*Athenæus, lib. 5. cap. 11.*] dominumque, patrem, confer-

conservatorem Asiæ, Eulum, Dionysium, Nysium, Bromium, Bacchum nominantes. [*Cicero, pro Flacco.*] Qui Bacchi, præ aliis, titulus quamobrem illi fuerit attributus, in 1° Symposiacorum libro Plutarchus explicat.

Mithridates igitur, in Italiam Nicomede se subducente, primo aditu occupatâ totâ Bithyniâ, obibat eam, civitates constituens & ordinans. [*Memnon. cap. 33. Liv. lib. 76. & 77. Strabo, lib. 12. pag. 562. Appian. pag. 183.*] Phrygiam deinde provinciam populi Romani cum ingenti exercitu intravit. [*Liv. lib. 77.*] ibique usus est Alexandri diversorio: faustum omen putans si ubi Alexander interquievit, pernoctaret Mithridates. Atque ita & Phrygiæ reliqua, & Mysiam Asiâque, Romanorum provincias recentes, percurrere usque ad Cariam & Lyciam. [*Appian. pag. 183.*]

3916 Mithridates, missis circumquaque suis ducibus, subegit Lyciam & Pamphyliam aliâque usque Ioniam. [*Appian. pag. 184.*] Paphlagoniam quoque invasit, pulso ex eo rege amico populi Romani Pylæmene. [*Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 6. cap. 2: cum Appiano in Mithridatic. pag. 209.*]

Athenionem, Athenionis Peripatetici ex servâ Egyptiâ filium, (qui à mortuo domino hæres relictus, & Athenis in civitatem adscriptus, Aristionis assumpto nomine adolescentulos in rhetoricâ & Peripateticâ philosophiâ instituebat) legatum Athenienses ad Mithridatem miserunt. Qui in regionum amicorum numerum receptus, litteris suis ad rerum novarum spem eos erigebat. [*Athenæus, lib. 5. cap. 10. & 11. ex Posidonii Apamæni historiâ.*] Homo ex impudentiâ simul ac sævitâ confatus; qui ex Mithridatis vitiis teterrima quæque quasi quandam in se colluviem traxerat. [*Plutarch. in Syllâ; & ejus exscriptor Dio, in Excerptis Valesii, pag. 649.*]

Quum Laodicensibus Lycum fluvium accolentibus, ad quos Q. Oppius Pamphyliæ Proconsul cum equitibus & mercenario milite se receperat, per præconem Mithridates securitatem promississet, si Oppium ei dederent; mercenarios quidem dimiserunt, ipsum verò Oppium adduxerunt ad Mithridatem, præcedentibus licitoribus in ludibrium. Eum Mithridates secum circumducebat, ostentans captivum ducem Romanum. [*Liv. lib. 78. Athenæ. ut supr. cap. 11. Appian. pag. 184.*]

Prævalentibus per Asiam Mithridatis partibus, quum urbes omnes miro quodam impetu deficerent à Romanis, Lesbii non solum seipsos sed etiam Aquilium, qui Mitylenas confugerat ibique ex morbo curabatur, Regi tradere constituerunt. Itaque lectos juvenes corporum robore præstantes ad ejus diversorium miserunt: qui facto simul impetu correptum Aquilium vinxerunt, rati pulcherrimum se munus ac Mithridati gratissimum oblaturus esse. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 401.*] Cum Aquilio quoque alios Mithridati vinctos Mitylenæi tradiderunt. [*Velles. Patercul. lib. 2. cap. 18.*] Aquilium verò, legationis & belli hujus autorem præcipuum, vinctum in asino Rex circumvehebat; coactum suapte voce apud spectatores proclamare se esse Manium Aquilium. Idemque Manius longâ nexu catenâ, cum Bastarne quodam procero cubitos quinque, pedes ab equite interdum trahebatur. Tandem verberibus atque omni supplicio ex-

cruciato Pergami aurum liquatum in os ejus infundi jussit Mithridates, corruptelas largitionum exprobrans Romano nomini. [*Atheneæ & Appian. ut supr. cum Cicerone, in Orat. pro lege Maniliâ & lib. 5. Tusculan. quest. Livio, lib. 78. & Plinio, lib. 33. cap. 3.*]

Ordinatis deinde satrapis adivit Rex Magnesium, Ephesum & Mitylenem, hilariter exceptus ab omnibus: Ephesiis etiam Romanorum effigies apud se positas tollentibus. [*Appian.*]

Eo favore civitatum exceptus Mithridates, multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnūque belli apparatus invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica privatāque remisit, & vacationem quinquennii concessit. [*Justin. lib. 38. cap. 3.*] Ego ultus injurias, Nicomedem Bithyniā expuli, Asiāque spoliū regis Antiochi recepi, & Gracia dempsi grave servitium: inquit ille, in epistolā ad Arfacem; libro 4° Historiarum Salustii.

Ex Ioniā revertens Mithridates cepit Stratoniceam, multavitque pecuniā, & imposuit ei præsidium: ubi conspicatus formosam virginem Monimam Philopœmenis filiam, recepit in suum gynæceum. Cum Magnetibus autem & Paphlagonibus Lyciisque, propter præsidia resistentibus, bellum continuabat. [*Appian.*] ubi Magnetes ad Sipylum montem Archelaum illius ducem incursionibus fines suos vastantem, multis ex Barbarorum agmine cæsis, vulneraverunt. [*Pausan. in Atticis, pag. 18.*]

Cleopatra Ægypti regina, quum occultis insidiis filio Alexandro exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur: digna prorsus hâc mortis infamiā, quæ etiam matrem thoro expulit, & duas filias duas alterno fratrum matrimonio fecit, & filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est. [*Justin. lib. 39. cap. 4. cum Pausaniâ in Atticis, pag. 8. Atheneo, lib. 12. cap. 27. & Eusebio in Chronico.*] Regnaverat autem ille, simul cum matre, annos 18. [*Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.*]

Ubi primum compertum est, scelere Alexandri matrem interfecit, concursu populi factō, ille civium metu aufugit. Post cujus fugam Alexandrini, missis in Cyprum legatis, seniori fratri Ptolemæo Lathuro inde revocato regnum Ægypti reddiderunt: qui per annos 8 vel (ut exactius Porphyrius tempus expressit) annos 7. & menses 6. eo deinceps potitus est. [*Justin. lib. 39. cap. 5. Pausan. Porphyr. & Euseb. ut supr.*]

Anna prophetissa filia Phanielis, marito defuncto, vidua per 84 annos in Templo (usque dum Christum in eo præsentem vidit) jejuniis ac precibus vacavit, Deo serviens nocte ac die. [*Luc. II. 37.*]

Itali defectores ad Mithridatem miserunt, ut in Italiam adversus Romanos adduceret copias: ita enim facili conjunctis copiis posse Romanorum vires deturbari. Quibus ille responsum dedit, daturum se copias in Italiam, postquam Asiam subegisset: id enim tum agebat. Eam ob rem Italici animos despondentibus, bellum Sociale sive Marficum sopitum est. [*Diodor. Sicul. in Bibliotheca Photii, cod. 244.*] In quo, inter externarum gentium auxilia missa populo Romano (à Livio in libro 72° commemorata) duæ quadriremes te-

etæ

462688

etæ fuerunt, ab Heracleotis Ponti suppeditatæ; quarum in eorum historiâ Memnon meminit. [*cap. 31.*] Ab Itolorum verò partibus, inter alios, Agamemnon Cilix pirata stetit: cujus, in Excerptis Valesii pag. 398. Diodorus Siculus, & in lib. 5. cap. 18. mentionem facit P. Orosius.

Mithridates, cives Romanos per urbes Asiæ dispersos consiliis suis impedimento esse intelligens, Epheso secretas litteras satrapis omnibus civitatūque magistratibus scripsit, ut universi ad eandem diem trigessimam invaderent armis Romanos Italosque hospites cum uxoribus, liberis, cæterisque ingenuis domesticis Italici generis, & occisos insepultos abijcerent: & bona eorum partim Regi, partim percussoribus cederent. Per præconem etiam interminatus est multam cæsis sepelientibus aut vivos celantibus; præmio proposito iis qui latitantes tollerent: pollicitus servo libertatem si herum occideret, debitori verò creditorem necanti debitæ pecuniæ dimidium. His clam ad omnes, simul scriptis, ubi statuta dies venit, nullo modo explicari aut comprehendere verbis potest, quæ tunc multitudo Romanorum civium cæta sit, quis moeror plurimarum provinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atque occidentium fuerit; cum singuli quique aut prodere innocentes hospites & amicos, aut ipsi periclitari poenâ hospitum cogerentur. [*Appian. in Mithridatic. pag. 185, 206, 209. & 212. cum Cicerone, in Orat. pro lege Maniliâ, & pro Flacco. Memnone, in Excerpt. cap. 33. Livio, lib. 78. Velleio Patere. lib. 2. cap. 18. Floro, lib. 3. cap. 5. Eutrop. lib. 5. & Orosio, lib. 6. cap. 2.*]

Ibi Ephesi è Dianæ templo ab ipsarum statuarum complexu distractos interfeciebant. Pergameni eos qui in ædem Æsculapii confugerant, quum nollent abicedere, statuis hærentes sagittis confgebant. Adramytteni abnatare conatos in mare persequendo necabant, simulque infantes eorum submergebant. Caunii (Antiochio devicto attributi Rhodiis, & paulo ante à Senatu juri suo redditæ) Italos qui ad sacratam ejus civitatis curiam confugerant ab ipsis aris protraxerunt: cæsisque prius in conspectu matrum infantibus, ipsas deinde, & postremò earum maritos, interemerunt. [*Appian. ut supr. pag. 185.*] Tralliani ipsi quidem neminem occiderunt sed, ne hospitum cæde manus contaminarent scilicet, Theophilum quendam Paphlagonem virum trucem ad hoc merecè conduxerunt: qui in ædem Concordiæ conclusos tam immanitèr contrucidavit, ut statuas complectentibus manus amputaret. [*Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valesii, pag. 642.*]

Apud Mitylenæos B. Rutilius Rufus exulans crudelitatem Regis in togas, soccos & pallium assumendo, homo consularis vitavit. [*Cicero, pro C. Rabirio Posthumo.*] Ut Theophrastus Mitylenæi, rerum Pompei Magni scriptoris, commentum nullo modo fuerit recipiendum: qui in arce Kapæ à Pompeio recepta, inter alia Mithridatis arcana, Rutili quoque orationem repertam esse prodidit, quæ ad hanc Romanorum cædem Regem ille incitaverit. [*Plutarch. in Pompeio.*] Ejusmodi verò vestitus mutatione & aliis Romanis ut imminens periculum effugerent, tum sunt usi. [*Atheneo, lib. 3. cap. 11.*] Calamina quoque

U 2

quoque in Lydiâ fluctuantes insulæ multorum civium salus fuit. [Plin. lib. 2. cap. 95.] Occisorum tamen uno illo die numerus 80 millium fuit. [Memnon, cap. 33. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2.] non 150, ut apud Plutarchum [in Sylla,] & cum secutum Dionem [legat. 36. vel 37.] ille relatus reperitur.

Mithridates in Coem trajecit: ubi exceptus à libentibus, Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, (& ipsum Alexandrum dictum,) cum multis pecuniis in Coem relictum à Cleopatrá aviâ, & à Cois sibi deditum assumpsit educavitque regiæ, & è thesauris Cleopatráe magnas divitias, artificum opera egregia, gemmas, mundum muliebrem, magnamque vim pecuniæ milit in Pontum. [Appian. in Mithridatic. pag. 186, 252, 253. & Bell. civil. lib. 1. pag. 414.] Præter Cleopatráe verò thesauros, etiam Judæorum 800 talenta Mithridatem inde abstulisse, ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus: quæ à Judæis Asiaticis, metu belli Mithridatici, deposita in eâ insulâ fuisse existimat, ad Templum Hierosolymitanum deferenda. [lib. 14. ca. 12.]

Alexander, junioris Alexandri jam dicti pater, anno Ægyptiaci sui regni 19, (Cyprii, 26) ab Ægyptiis, ductore Tyrrho regum cognato, prælio navali victus, unâ cum uxore & filiâ ad urbem Lyciæ Myra fugere coactus est: unde in Cyprum declinans, à Chæræa navarcho prælio exceptus interiit. [Porphyry. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.]

Athenio, sive Aristio, legatus ad Athenienses ex Asiâ à Mithridate remissus, tempestate Carystiam in Euboeâ delatus est: ad quem inde referendum naves longas, sellamque argenteis fultam pedibus, Athenienses miserunt; maximâ ferè parte civitatis ad eum excipendum effusa. Qui præfecturam urbis adeptus, sævam ibi tyrannidem exercuit; eorum qui Romanis favebant aliis occisis, aliis Mithridati traditis. Cujus tyrannidem multi fugientes, Amisum Atheniensium in Asiâ coloniam habitatum se contulerunt; ibique in civitatem recepti sunt. [Posidonius Apamensis, apud Athenæum, lib. 5. cap. 11. cum Plutarcho in Lucullo, & Pausaniâ in Atticis, pag. 18.]

Quotquot Itali evaserant ex Asiâ, Rhodi habebant receptaculum: & in his L. Cassius Proconsul Asiæ. Rhodii moenia portusque munierunt, & instruxerunt machinis: nonnullis Telmissensibus & Lyciis adjuvantibus. Et adgentante cum classe Mithridate, suburbia diruerunt, ne hostibus essent usui: navesque ad pugnam instruxerunt, alias à fronte, alias à lateribus. [Appian.] Solâ verò navium multitudine inferiores, reliquis omnibus longè superiores erant. Namque & arte gubernatorum, & aptâ navium instructione, & peritiâ remigum, & militum fortitudine, scientiâ denique ac virtute præfectorum Rhodii præstabant. Contrâ autem Cappadoces imperiti navalis pugnae & inexercitati &, quæ exitii causa solet esse, incompositi agebant. [Diodor. Sicul. in Excerptis Valer. pag. 402.]

Cappadoces navale prælium, sub oculis ac conspectu Regis sui ineuntes, animorum alacritate benevolentiam suam illi approbare cupiebant. Cumque navium duntaxat numero potiores essent, omni arte circumvenire hostium classem atque intercipere conabantur. [Diodor.]

odor. ibid.] Tandem verò Damagoras clavis Rhodiorum præfectus post Solis occasum cum sex navibus 25 regis adortus, duas ex eis demersit, duas item alias in Lyciam compulit: & nocte in alto exactâ reversus est. In quo certamine, navem Mithridatis socios hortantis Chia socia per tumultum impacta concussit: propeque fuit, ut ipse Rex in hostium veniret manus. Quod ille non dissimulans postea, gubernatorem & proreram affectu supplicio, atque Chiris iratus est omnibus. Deinde terrestres copias, ad Mithridatem ex Asiâ navigantes in onerariis & cisternis, subito repentinus ad Rhodum trans versus appulit. Quas turbatas adhuc tempestate dispersasque aggressi Rhodii, partim ceperunt partim perforarunt interfeceruntque; & 400 viros captivos abduxerunt. Ad extremum Mithridates, sambucâ machinâ & scalis ad urbis oppugnationem frustra admotis, victus cum ignominia à Rhodo recessit. [Appian. cum Memnone, cap. 33. & Livio, lib. 78.]

Obsecris deinde Pataris, cædebat Latonæ lucum ad machinas, donec mimaci somnio jussus est abstinere à sacris arboribus: relictoque ad bellum in Lyciâ continuandum Pelopidâ, Archelaum misit in Græciam, ut suadendo cogendoque quotquot posset civitates ad partes suas adduceret. Ipse posthac plerisque curas committens suis ducibus, delectus habebat militem & arma fabricabat, & oblectabat se cum Stratonicensi muliere Monimâ; & pro tribunali cognoscebat causas eorum qui dicerentur insidiari ejus salutem, aut res novas moliri, aut quomodocunque proclives. [Appian. pag. 188.]

Archelaus præfectus Regis cum 120 millibus equitum ac peditum in Achaiam præmissus, Athenarum civitatem ab Aristione Atheniensi traditam accepit. [Liv. lib. 78. Estrup. lib. 5. Orif. lib. 6. cap. 2.] Profectusque cum classe & cibariis Delum, quæ ab Atheniensibus defecerat, & alia castella expugnavit. Pecuniam quoque Apollini dicatam è Delo Atheniensibus per Aristionem misit, missis simul ad custodiam pecuniæ duobus millibus militum. [Appian. pag. 188, 189.] Apellicon verò Teius (ut refert Athenæus, lib. 5. cap. 11.) civis Atheniensis, & Athenioni sive Aristioni illi ob fœdæ Peripateticæ societatem conjunctissimus, cum cohortibus aliquot Delum celeriter profectus, negligentius circa insulam divisis custodiis, atque adeo posteriore insulæ parte sine presidio & vallo relicta, securus ibi commorabatur. Quæ hominis stordidâ & imprudentiâ intellectâ, Orobias (sive Orbias) exercitus Romanus dux, cui Deli tutela commissa fuerat, nocte illuni expositis suis militibus, sopitos & ebrios adortus, Athenienses ac eorum commotiones pecudum more trucidavit, numero 600. vivos cepit, ad 400. præclaro illo duce Apelliconte fugâ clanculoni elapso. Multos, quos in villis confugientes erat conspicatus, exussit cum ipsis ædificiis, & hestepoli cunctisque aliis ipsorum machinis obidionalibus. Deinde trophæum erexit & aram, cui hæc inscripsit:

Τῆς ὁ Σανὴνίας ὁχλὸς εἶρας τὰς αἰῶνες, οἱ δὲ Δῆλον
Μακρονίμοι τυχεὶς ὠλεσάν ἐν πολέῳ.

Τὴν ἱερὰν ὅτι ἦσαν Ἀθλῳαῖοι κατὰ ζῶν,
Κοινὸν Ἀπὸ βασιλεῖς Κατωπαδόνων δῆμοι.

Hic peregrina jacet gens, circum littora Deli
Quæ pugnans animas perdidit in pelago.
Insula Cecropidum quum devastata tumulu est,
Illis Cappadocum juncta ubi turma fuit.

3917

Metrophanes submissus à Mithridate cum aliâ manu militum, Euboeam & agros Demetriadis Magnesiæque, quæ civitates à factione regiâ abhorrebant, populabatur. Quem Brytius (sive Brutus) Sura, prætoris Macedoniæ Sentii legatus, ut Plutarchus indicat) aggressus è Macedoniâ cum exiguis copiis, navali pugna certavit: demersâque unâ nave magnâ & unâ hemioliâ, omnes socios navales qui in eis fuerant occidit, inspectante Metrophane. Ille verò territus fugit: quem secundo vento navigantem cum Brytius assequi non posset, Sciathum insulam expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum. Quibus in potestatem redactis, servos in crucem egit, liberos abscessis manibus multavit. [Appian.]

Ex filiis Mithridatis, unus in Ponto & Bosphoro vetus regnum usque ad solitudines super Mæotim lacum, adversante nullo, obtinebat: alter Ariarathes ingentibus copiis Thraciam & Macedoniam infestebat subigere. Duces ejus cum exercitibus alias oras domabant: quorum Archelaus princeps classe ferme totum obtinens pelagus, insulas Cycladas in ditionem redigebat, aliasque quotquot intra Maleam positæ sunt. [Plutarch. in Syllâ.] Eretriâ quoque & Chalcide, adeoque totâ Euboeâ, ad Mithridatis partes accedente. [Memnon, cap. 34.]

Lucius Sylla, discessum ejus urgente Consule L. Cornelio Cinnâ, Proconsulari potestate cum quinque legionibus & cohortibus alisque aliquot ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam profectus est. [Plutarch. in Syllâ. Dio, in Excerpt. Vales. pag. 642. Appian. in Mithridatic. pag. 190. & lib. 1. Bell. Civil. pag. 399.] Sedebat tum Pergami Mithridates, opes, dynastias & dominatus amicis dispersiens. Memorant, quo tempore classem Sylla ab Italiâ solvit, inter alia quæ agenti Pergami Mithridati oblata fuerunt prodigia, Victoriâ coronatam, quæ à Pergamenis supernè demittebatur machinis, quum penè attingeret caput ejus, delapsam coronam in theatro ad solum diffractam fuisse: atque inde horrore populum, Mithridatem ingenti fuisse consternatione perculsum, licet omnia ei id temporis ex sententiâ procederent. [Plutarch. in Syllâ.]

Inter reliqua prodigia, quæ Mithridati adversus socios populi Romani bellum paranti apparuerunt, sub consulatu L. Syllæ & Q. Pompeii à Julio Obsequente commemorantur ista. « Stratopedo, ubi « Senatus haberi solebat, corvi vulturem tundendo rostris occide-
« runt. In eundem locum sidus ingens cœlo demissum, Isidis spe-
« cies visa fulmine petere. Lucum Furiarum cum Mithridates succen-
« deret, risus exauditus ingens, sine authore. Quum aruspicum jussu

« vir-

« virginem Furiis immolaret; è jugulo puellæ risus ortus turbavit
« sacrificium.

Romæ M. Cicero Moloni Rhodio dedit operam, & actori summo causarum, & magistro. [Cicero, in Bruto.] Alabandensis hic è Cariâ fuit Orator: ut infra, ad annum Mundi 3927. ex Strabone declarabitur.

Sylla ingressus Atticam, missâ partecopiarum ad oppugnandum in urbe Aristionem, ipse rectâ Piræum petiit, ubi Archelaus præfectus Mithridatis intra muros se receperat. [Appian.]

3918

Hyeme appetente, ad Eleusinem castrametatus Sylla, fossam à montibus ad mare profundam deduxit. Cumque navibus indigeret, Rhodum misit qui eas accerferent. [Id.]

Athenas, longâ fame fatigatas, Sylla tandem cepit: & quidem, ut ipse in Commentariis suis retulit, Kalendis Martiis. ἡπὲς ἡμέρα Συμπλήρης ἡμέρας τῇ νημελίᾳ τῷ Ἀνδρηνεῶν. μῦθος, ἐν ᾧ τὸ πύχλω ὑπομνήματα πολλὰν τὴν ἀφ' ἧς ἐπομβρίαν ὀλέθρου καὶ τὴν φθορὰς ἐκείνης δρῶσιν, ὡς τότε καὶ πάλιν τὸ χεῖρον ἐκείνον μάλιστα τὸ κατὰ λυσισμὸς Συμπλήρης. inquit Plutarchus; cum mensis Anthesterionis initio, quo Ogygi diluvii ab Atheniensibus celebrabatur memoria, diem illum conferens. Utur verò Lunaris Atheniensium Anthesterion Plutarchi ætate, Juliano Martio quandoque responderit: in vitiosâ tamen anni ratione hoc tempore à Romanis observatâ, Kalendæ Martiæ in Posideonem potius Atticum & Julianum Decembrem incidisse possent videri.

Rhodii, quum non possent mare, vagantibus Mithridatis classibus, ad auxilium Syllæ ferendum trajicere, L. Lucullum virum inter Romanos illustrem, unum ex Syllæ legatis, jusserunt clam navigare in Syriam, Ægyptum & Libyam; collectisque navibus à regibus, & civitatibus quæ exercerent rem nauticam, classem aliquam ad Rhodiam adjungere. Ille mediâ hyeme, nihil infestum mare veritus, cum tribus Græcis myoparonibus & dicrotis totidem Rhodiis in tantum periculum se demisit vasti pelagi ac navium hostilium, quæ, quod mari potirentur, passim vagabantur frequentes. In Cretam tamen decurrit, eamque sibi adjunxit. [Appian. in Mithridatic. pag. 192. Plutarch. in Lucullo.]

Aristio tyrannus & cæteri, qui urbe captâ in arcem Atheniensem confugerant, à Curione diu obfessi, aquæ penuriâ tandem pressi dedere se coacti sunt. Eodémque die & momento quo tyrannum ex arce Curio deduxit, coierunt ex sereno nubes; unde imber ingentibus fufus procellis arcem aquâ implevit. Aristionem verò cum suo satellitio, quive magistratum aliquem gesserant, aut quomodocunque à constitutionibus Romanorum post captam Græciam ordinatis discesserant, affecit Sylla supplicio: cæteris dedit veniam. [Appian. ibid. pag. 195, 196. Plutarch. in Syllâ Strabo, lib. 9. pag. 398.] Aristionem, qui in Minervæ templum confugerat, vi inde extractum interficij jussit Syllam, refert Pausanias. [in Attic. pag. 18.] Veneno à Syllâ necatum eum fuisse, dicunt alii. [Plutarch. in Syllâ.]

Magnesia, quæ sola in Asiâ civitas in fide manserat, summâ virtute

462886

tute adversus Mithridatem defensa est. [Liv. lib. 81.]

Lucullus Cyrenæos continenter à tyrannis & bello exagitatos inveniens, Rempublicam eorum constituit & legibus firmavit. [Plutarch. in Lucullo.] Post libertatem enim à Romanis ante decennium illis donatam, Nicocratis & fratris ejus Leandri tyrannidem fuerant perpessi, & ab eâ nuper Aretaphilæ uxoris Nicocratis strenuâ operâ liberati; ut in libello de virtutibus mulierum pluribus Plutarchus ostendit. Et post decennium alterum, Cyrene à Romanis provincia facta est: ut infra ad annum Mundi 3928. ex Appiano declarabitur. Hoc verò tempore, Judæorum seditione agitatam fuisse Cyrenem, atque ad eam sedandam Lucullum à Syllâ fuisse missum; ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus. [lib. 14. cap. 12.]

Dum Cyrenis cursum in Ægyptum Lucullus dirigit, piratarum incursum omnia ferè amisit navigia. Incolumis ipse tamen Alexandriam magno cum honore est delatus. Classis enim ei universa, ut Regi naviganti fieri solebat, eximie exornata processit obviam: cumque Ptolemæus (Lathurus; cui *πασιπαις* vel adolescentis appellatio à Plutarcho parum appositè hic tribuitur) mirificâ humanitate excepit; & quod duci extraneo ante eum delatum fuerat nemini, diversorium & coenationem ei in regiâ dedit. Impensarum verò & sumptus non quantum cæteris sed quadruplum tantum illi præbuit. Neque ista tamen præter necessaria admisit quicquam: nec donum, licet missa fuerint quæ valerent 80 talentis, accepit. Dicitur autem neque Memphim adisse, neque quicquam ex celebratis Ægypti miraculis visisse: quod feriantis hæc spectantis & delicati essent, non, sicut ipse, qui sub dio tendentem juxta hostium præsidia reliquisset imperatorem. [Plutarch. in Lucullo.]

Ptolemæum regem Alexandriæ Consuli Syllæ eum conciliavisse, scribit Aurelius Victor. [de vir. illustr. cap. 74.] At neque Consul tum Sylla fuit, sed Proconsul; neque Ptolemæus belli terrore societatem Syllæ admittere tum voluit. Naves tamen Lucullo, quæ proficerentur cum in Cyprum, attribuit; & consensuro salutandi colendique causâ pretiosum smaragdum auro illigatum dedit. quod donum recusavit primùm Lucullus: sed ubi insculptam imaginem suam monstravit Rex, veritus est rejicere; ne, si discedere inimico animo existimaretur, insidiæ sibi mari pararentur. [Plutarch. ut supr.]

Lucullus cum navium manu quam in prætervehendo fecit ex opidis maritimis, repudiatis quæ sceleribus contactæ prædatoriis erant, in Cyprum trajecit. Nuntiato hostes sub promontoriis stare & ipsum captare, subduxit classem omnem, civitatibusque de hybernis scripsit & annonâ, quasi illic ver expectaturus. Inde aspirante aurâ, navibus repentè deductis, vela fecit. Interdiu velis subductis & contractis navigans, noctu in altum datis, Rhodum applicuit sospes. [Id. ibid.]

Cinna Consul L. Valerium Flaccum collegam suum cum duabus legionibus in Asiam misit, ut provinciæ præesset & bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex senatoribus C. Fimbria, vir non contemnendæ autoritatis apud milites:

milites: quem Flacci *legatum* Livius, Aurelius Victor & Orosius, *ὑποστράτηγον* Dio, *questorem* Strabo, *præfectum equitum* Velleius Paterculus appellat. Datum his à Senatu mandatum est, ut Syllam, si partes Senatus tueretur, adjuvarent; sin minùs, cum ipso priùs manus conferrent. E Brundisio verò trans mare illis navigantibus, multæ naves tempestate contractæ sunt; & præcursorias earum incendit novus à Mithridate submissus exercitus. [Memnon. cap. 36. Liv. lib. 82. Strabo, lib. 13. pag. 594. Vellei. Pat. lib. 2. cap. 24. Dio. in Excerpt. Valesii, pag. 650. Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 396. & in Mithridatic. pag. 204. cum Orosio, lib. 6. cap. 2.]

Dux Mithridatis Taxiles ex Thraciâ & Macedoniâ cum 100 millibus peditum, 10 equitum, curribus falcatis 90 movens, accivit Archelaum: qui commistis agminibus 120 millia hominum (plus quàm 60 millia habet Memnon) sub signis ducebant; Thracum, Ponticorum, Scytharum, Cappadocum, Bithynorum, Galatarum, Phrygum, & aliorum è novis Mithridatis provinciis profectorum. Sylla L. Hortensio assumpto, qui 6000 ex Italiâ adduxerat, cum his ad Chæroneam congressus est, equites habens non plures 1500, pedites non minus 15000, ut habet Plutarchus; ne tertiam quidem partem hostium numero æquans, ut Appianus. Victoriam tamen consecutus est Sylla: cæsis millibus adversariorum 110 (vel 100, ut in Livii epitomâ legitur) & castris expugnatis. Archelaus cum non multo pluribus quàm 10 millibus Chalcidem effugit. Sylla de exercitu suo relict 14 (vel, ut alii, 15) fuisse desideratos; quorum etiam duo sub vesperum adfuerint, falsò perisse crediti. [Memnon, cap. 34. Liv. lib. 82. Plutarch. in Syllâ. Appian. in Mithridatic. Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Audiens Sylla Flaccum, qui ex adversâ factione fuerat Consul creatus, transmeare cum legionibus mare Ionium; verbo contra Mithridatem, revera contra se; huic ut occurreret, contendit in Thessaliâ. [Plutarch.] Cumque Flaccus vir malus, avarus & in puniendo crudelis, exosus esset omnibus militibus; eorum pars, præmissa in Thessaliâ, ad castra Syllæ transiit: reliquos Fimbria, melior Flacco dux visus & clementior, continuit ne deficerent. [Appian. pag. 204.]

Archelaus, quoniam Romani classe carebant, securè per insulas vagabatur, maritima populans; Cerinthum etiam obsidere ausus, factâ ibi exsensione. Sed à Romanis quibusdam peregrinis noctu appetitus per insidias, celeriter consensu navibus solvit inde, & rediit Chalcidem; archipiratæ quàm bellatori similior. [Appian. pag. 199.]

Mithridates auditâ tantâ suorum clade territus, ut par erat; nihilominus novos delectus habuit ex omnibus sibi subjectis gentibus. Ratúsque non defore qui sibi victo, vel nunc vel per aliam occasionem, struerent insidias; omnes suspectos colligebat, priusquam bellum denuo crudesceret. [Appian.]

Ac primùm Galatarum tetrarchas, & quos circa se habebat in amicorum cohorte, & qui nondum erant subditi, omnes necavit cum li-

beris & uxoribus; exceptis tribus fugâ servatis. Horum alios infidiis oppressit, alios unâ nocte peremit in convivio; putans neminem eorum in fide constantem permanfurum, si Sylla veniret: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit præsidia, & genti satrapam Eumachum imposuit. Sed eum mox tetrarchæ qui evaserant, collectâ ex agris manu clientum, ejecerunt cum suis præfidiis è Galatia: ut Mithridates nihil ex eâ gente reliquum haberet præter pecuniam.

[*Idem.*]

Chiis quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primùm publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant: deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremò Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eò appulsus, quasi tracturus in Græciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis, cives in concionem vocatos arma & obsides, selectos optimatum liberos, sibi tradere compulsi; quæ omnia Erythras ille misit. Regiæ deinde venerunt litteræ duorum millium talentorum mulctam à Chiis exigentes: ad quam solvendam ornamenta templorum & mundum muliebrem conferre coacti sunt. Zenobius verò, causatus deesse aliquid justo ponderi, in naves, seorsum viros, seorsum mulieres ac pueros, imponendos curavit, & agris inter Ponticos divisis, & divulsos à patriâ miseros Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem misit. [*Id. ibid. cum Memnone, cap. 35.*]

At Heraclienfes, quibus cum Chiis amicitia intercessit, Ponticas in transitu naves quæ captivos vehabant adorti, ne resistentes quidem (non enim sat virum erat) in urbem suam deduxere. Et tunc quidem largè rebus necessariis suppeditatis Chios refecerunt: postmodum verò, eximiis affectos muneribus, in patriam restituerunt. [*Memnon, ut supr.*]

Ephesii Zenobium cum militibus accedentem jusserunt ad portam arma deponere, & cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, & divertens ad Philopoemenem patrem Monimæ à Mithridate adamatæ, quem rex præsidem ac custodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Ephesios. Qui nihil suave ab eo expectantes, rem distulerunt in sequentem diem, & noctu congregati cohortatique se mutuo, Zenobium in carcerem trusum necaverunt: simulque muris apposito præsidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, & juventutem in suâ potestate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Melopolitæ, & quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi five Sardienfes & Colophonii, ab Orosio lib. 6. cap. 2. numerantur) Chiorum calamitate perterriti, Ephesiorum exemplum imitabantur. [*Appian.*]

3919

Fimbria, cum in itinere Flaccum longo intervallo antecurrisset, maximam turbandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam sibi conciliaret, eis permisit uti agros sociorum quasi hostiles vastarent, atque obvium quemque in servitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas sibi opes com-

compararunt. Verùm hi quos spoliaverant, Consuli obviam profecti de injuriis sibi illatis graviter conquesti sunt. Qui cum rem molestè ferret, sequi se eos jussit ut sua singuli recuperarent; ac Fimbriæ interminatus mandavit, ut quæcunque per vim ablata erant, quamprimùm dominis restitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc injussu suo præstitissent, conferebat: clam tamen eos monebat ne mandatis parerent, nève quæ belli jure parta erant eripi sibi paterentur. Indèque cum direpta restitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auscultarent, magnus in castris tumultus excitatus est. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 406, 409.*]

Quum Sylla, Flacco occursum, ad opidum Meliteam venisset, diversis ex locis allatum est, regionem quam reliquerat à tergo ab non minore exercitu regio quam antè conculcari. Siquidem Dorylaus, qui Chakidem appulerat grandi classe, quâ advexerat armatorum 80 millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optimè exercitati & instructi, confestim Boeotiam incurrit, atque eâ orâ potitus, contendit Syllam ad dimicandum elicere. [*Plutarch. in Sylla.*] Dorylaus hic Philæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad annum Mundi 3879 est dictum) filius, unâ cum Mithridate enutritus fuerat: ejusque convictus consuetudine Rex adeò fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modò ipsum ad summos honores promoverit & Comanensi in Ponto sacerdotio donaverit, sed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici & Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lagetam (cujus filia, matris Strabonis Geographi mater fuit) & Stratarcham, post patris eorum mortem Cnossio ad se evocaverit. [*Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. & lib. 12. pag. 557.*]

Dorylaus cum suis 80 (ut Plutarchus & Appianus, vel 70 ut Eutropius habet & Orosius) lectissimis millibus & Archelaus (pugnari prius frustra dissuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, 15 suorum millia (ut Appianus & Orosius, vel 20 ut Eutropius) amiserunt: inter quos & Diogenes Archelai filius interfectus est. Renovatâ deinde pugna, reliquæ omnes Mithridatis copię extinctæ sunt. Nam 20 millia in proximam paludem pulsa, quum preces percussoribus suis non intellectas frustra effudissent, interempta sunt; torridèque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miserorum passim trucidati sunt. [*Appian. cum Livio, lib. 82. Eutropio, lib. 5. & Orosio, lib. 6. cap. 2.*] Horum interfectorum sanguine paludes inundasse, & stagnum cadaveribus oppletum fuisse refert Plutarchus: ita ut suo quoque ævo, annis post eam pugnam propè 200, multi barbarici arcus, galeæ, loricarum ferrearum fragmenta & gladii, cœno reperirentur immersa.

Archelaus ipse quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro 5. habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuisset, nactus naviculam, Chalcidem trajecit, & quicquid usquam erat copiarum Mithridatis convocavit properè. Sylla verò Boeotiam continuis defectionibus nutantem dixipuit, transgressusque in Thessaliam, hyemavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia

beris & uxoribus; exceptis tribus fugâ servatis. Horum alios infidiis oppressit, alios unâ nocte peremit in convivio; putans neminem eorum in fide constantem permanfurum, si Sylla veniret: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit præsidia, & genti satrapam Eumachum imposuit. Sed cum mox tetrarchæ qui evaserant, collectâ ex agris manu clientum, ejecerunt cum suis præsidiis è Galatia: ut Mithridates nihil ex eâ gente reliquum haberet præter pecuniam.

[*Idem.*]

Chius quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primùm publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant: deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremò Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eò appulsus, quasi trajecturus in Græciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis, cives in concionem vocatos arma & obsides, selectos optimatum liberos, sibi tradere compulsi; quæ omnia Erythras ille misit. Regiæ deinde venerunt literæ duorum millium talentorum mulctam à Chiis exigentes: ad quam solvendam ornamenta templorum & mundum muliebrem conferre coacti sunt. Zenobius verò, causatus deesse aliquid justo ponderi, in naves, seorsum viros, seorsum mulieres ac pueros, imponendos curavit, & agris inter Ponticos divisit, & divulsos à patriâ miseros Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem misit. [*Id. ibid. cum Memnone, cap. 35.*]

At Heraclienfes, quibus cum Chiis amicitia intercessit, Ponticas in transitu naves quæ captivos vebabant adorti, ne resistentes quidem (non enim fat virum erat) in urbem suam deduxerunt. Et tunc quidem largè rebus necessariis suppeditatis Chios refecerunt: postmodum verò, eximiis affectos muneribus, in patriam restituerunt. [*Memnon, ut supr.*]

Ephesii Zenobium cum militibus accedentem jusserunt ad portam arma deponere, & cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, & divertens ad Philopoemenem patrem Monimæ à Mithridate adamatæ, quem rex præsidem ac custodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Ephesios. Qui nihil suave ab eo expectantes, rem distulerunt in sequentem diem, & noctu congregati cohortatique se mutuo, Zenobium in carcerem trusum necaverunt: simulque muris appposito præsidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, & juventutem in suâ potestate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Mesopolitæ, & quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi five Sardienses & Colophonii, ab Orosio lib. 6. cap. 2. numerantur) Chiorum calamitate perterriti, Ephesiorum exemplum imitabantur. [*Appian.*]

3919

Fimbria, cum in itinere Flaccum longo intervallo antecurrisset, maximam turbandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam sibi conciliaret, eis permisit uti agros sociorum quasi hostiles vastarent, atque obvium quemque in servitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas sibi opes com-

compararunt. Verùm hi quos spoliaverant, Consuli obviam profecti de injuriis sibi illatis graviter conquesti sunt. Qui cum rem molestè ferret, sequi se eos jussit ut sua singuli recuperarent; ac Fimbriæ terminatus mandavit, ut quæcunque per vim ablata erant, quamprimùm dominis restitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc injussu suo præstitissent, conferebat: clam tamen eos monebat ne mandatis parerent, néve quæ belli jure parva erant eripi sibi paterentur. Indèque cum direpta restitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auscultarent, magnus in castris tumultus excitatus est. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 406, 409.*]

Quum Sylla, Flacco occursurus, ad opidum Meliteam venisset, diversis ex locis allatum est, regionem quam reliquerat à tergo ab non minore exercitu regio quàm antè conculcari. Siquidem Dorylaus, qui Chalcidem appulerat grandi classe, quæ advexerat armatorum 80 millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optimè exercitati & instructi, confestim Boeotiam incurrit, atque eâ orâ potitus, contendit Syllam ad dimicandum elicere. [*Plutarch. in Sylla.*] Dorylaus hic Philæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad annum Mundi 3879 est dictum) filius, unâ cum Mithridate enutritus fuerat: ejusque convictus consuetudine Rex adeò fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modò ipsum ad summos honores promoverit & Comanensi in Ponto sacerdotio donaverit, sed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici & Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lagetam (cujus filia, matris Strabonis Geographi mater fuit) & Stratarcham, post patris eorum mortem Cnossio ad se evocaverit. [*Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. & lib. 12. pag. 557.*]

Dorylaus cum suis 80 (ut Plutarchus & Appianus, vel 70 ut Eutropius habet & Orosius) lectissimis millibus & Archelaus (pugnam prius frustra dissuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, 15 suorum millia (ut Appianus & Orosius, vel 20 ut Eutropius) amiserunt: inter quos & Diogenes Archelai filius interfectus est. Renovatâ deinde pugna, reliquæ omnes Mithridatis copię extinctæ sunt. Nam 20 millia in proximam paludem pulsa, quum preces percussoribus suis non intellectas frustra effudissent, interempta sunt; toridemque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miserorum passim trucidati sunt. [*Appian. cum Livio, lib. 82. Eutropio, lib. 5. & Orosio, lib. 6. cap. 2.*] Horum interfectorum sanguine paludes inundasse, & stagnum cadaveribus oppletum fuisse refert Plutarchus: ita ut suo quoque ævo, annis post eam pugnam propè 200, multi barbarici arcus, galeæ, loricearum ferrearum fragmenta & gladii, coeno reperirentur immersa.

Archelaus ipse quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro 5. habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuisset, nactus naviculam, Chalcidem trajecit; & quicquid usquam erat copiarum Mithridatis convocavit properè. Sylla verò Boeotiam continuis defectionibus nutantem diripuit; transgressusque in Thessaliam, hyemavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia

Τῶν ἱερῶν ὅτι ἦσαν Ἀθλῳαῖοι καὶ ἱερῶν,
Κοινὸν Ἀρῆ βασιλεὺς Καππαδοκίαν ἐπέβη.

*Hic peregrina jacet gens, circum littora Deli
Quæ pugnans animas perdidit in pelago.
Insula Cecropidum quum devastata tumultu est,
Illis Cappadocum juncta ubi turma fuit.*

3917

Metrophanes submissus à Mithridate cum aliâ manu militum, Euboeam & agros Demetriadis Magnesiæque, quæ civitates à factione regiâ abhorrebant, populabatur. Quem Brytius (sive Brutius Sura, prætoris Macedoniæ Sentii legatus, ut Plutarchus indicat) aggressus è Macedoniâ cum exiguis copiis, navali pugnâ certavit: demersâque unâ nave magnâ & unâ hemioliâ, omnes socios navales qui in eis fuerant occidit, inspectante Metrophane. Ille verò territus fugit: quem secundo vento navigantem cum Brytius assequi non posset, Sciathum insulam expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum. Quibus in potestatem redactis, servos in crucem egit, liberos abscessis manibus multavit. [Appian.]

Ex filiis Mithridatis, unus in Ponto & Bosphoro vetus regnum usque ad solitudines super Mæotim lacum, adversante nullo, obtinebat: alter Ariarathes ingentibus copiis Thraciam & Macedoniam insisterat subigere. Duces ejus cum exercitibus alias oras domabant: quorum Archelaus princeps classe ferè totum obtinens pelagus, insulas Cycladas in ditionem redigebat, aliasque quotquot intra Mæleam positæ sunt. [Plutarch. in Syllâ.] Eretriâ quoque & Chalcide, adeoque totâ Euboeâ, ad Mithridatis partes accedente. [Memnon, cap. 34.]

Lucius Sylla, discessum ejus urgente Consule L. Cornelio Cinnâ, Proconsulari potestate cum quinque legionibus & cohortibus alisque aliquot ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam profectus est. [Plutarch. in Syllâ. Dio, in Excerpt. Vales. pag. 642. Appian. in Mithridatic. pag. 190. & lib. 1. Bell. Civil. pag. 399.] Sedebat tum Pergami Mithridates, opes, dynastias & dominatus amicis dispertiens. Memorant, quo tempore classem Sylla ab Italiâ solvit, inter alia quæ agenti Pergami Mithridati oblata fuerunt prodigia, Victoriâ coronatam, quæ à Pergamenis supernè demittebatur machinis, quum penè attingeret caput ejus, delapsam coronam in theatro ad solum diffractam fuisse: atque inde horrore populum, Mithridatem ingenti fuisse consternatione perculsum; licet omnia ei id temporis ex sententiâ procederent. [Plutarch. in Syllâ.]

Inter reliqua prodigia, quæ Mithridati adversus socios populi Romani bellum paranti apparuerunt, sub consulatu L. Syllæ & Q. Pompeii à Julio Obsequente commemorantur ista. « Stratopedo, ubi « Senatus haberi solebat, corvi vulturem tundendo rostris occide-
« runt. In eundem locum sidus ingens coelo demissum, Iſidis spe-
« cies visa fulmine petere. Lucum Furiarum cum Mithridates succen-
« deret, risus exauditus ingens, sine authore. Quum aruspicum jussu

« vir-

« virginem Furiis immolaret; è jugulo puellæ risus ortus turbavit
« sacrificium.

Romæ M. Cicero Moloni Rhodio dedit operam, & actori summo causarum, & magistro. [Cicero, in Bruto.] Alabandenſis hic è Cariâ fuit Orator: ut infra, ad annum Mundi 3927. ex Strabone declarabitur.

Sylla ingressus Atticam, missâ parte copiarum ad oppugnandum in urbe Aristionem, ipse rectâ Piræum petiit, ubi Archelaus præfectus Mithridatis intra muros se receperat. [Appian.]

3918

Hyeme appetente, ad Eleusinem castrametatus Sylla, fossam à montibus ad mare profundam deduxit. Cumque navibus indigeret, Rhodum misit qui eas accerferent. [Id.]

Athenas, longâ fame fatigatas, Sylla tandem cepit: & quidem, ut ipse in Commentariis suis retulit. *Kalendis Martiis.* ἡνέκα Συμπλήρης ἡμέρας τῇ νηλεῖα τῇ Ἀντιστοχῶν. μύθος, ἐν ᾧ τὸ πύχλυ ὑπομνήματα πολλὰν τῇ Ἀλφειῇ ἐπομβρίαν ὀλέθρου καὶ φθορᾶς ἐκείνης δρῶσιν, ὡς τότε καὶ περὶ τὸ χροῖον ἐκείνον ἡμέρας τῇ κατεκλυσμοῦ Συμπλήρης. inquit Plutarchus; cum mensis Anthesterionis initio, quo Ogyii diluvii ab Atheniensibus celebrabatur memoria, diem illum conferens. Utut verò Lunaris Atheniensium Anthesterion Plutarchi ætate, Juliano Martio quandoque responderit: in vitiosâ tamen anni ratione hoc tempore à Romanis observatâ, Kalendæ Martiæ in Posideonem potius Atticum & Julianum Decembrem incidisse possent videri.

Rhodi, quum non possent mare, vagantibus Mithridatis classibus, ad auxilium Syllæ ferendum trajicere, L. Lucullum virum inter Romanos illustrem, unum ex Syllæ legatis, jusserunt clam navigare in Syriam, Ægyptum & Libyam; collectisque navibus à regibus, & civitatibus quæ exercerent rem nauticam, classem aliquam ad Rhodiam adjungere. Ille mediâ hyeme, nihil infestum mare veritus, cum tribus Græcis myoparonibus & dicrotis totidem Rhodiis in tantum periculum se demisit vasti pelagi ac navium hostilium, quæ, quod mari potirentur, passim vagabantur frequentes. In Cretam tamen decurrit, eamque sibi adjunxit. [Appian. in Mithridatic. pag. 192. Plutarch. in Lucullo.]

Aristio tyrannus & cæteri, qui urbe captâ in arcem Atheniensem confugerant, à Curione diu obfessi, aquæ penuriâ tandem pressi dedere se coacti sunt. Eodémque die & momento quo tyrannum ex arce Curio deduxit, coierunt ex sereno nubes; unde imber ingentibus fufus procellis arcem aquâ implevit. Aristionem verò cum suo satellitio, quive magistratum aliquem gesserant, aut quomodocunque à constitutionibus Romanorum post captam Græciam ordinatis discesserant, affectit Sylla supplicio: cæteris dedit veniam. [Appian. ibid. pag. 195, 196. Plutarch. in Syllâ. Strabo, lib. 9. pag. 398.] Aristionem, qui in Minervæ templum confugerat, vi inde extractum interfici jussisse Syllam, refert Pausanias. [in Attic. pag. 18.] Veneno à Syllâ necatum eum fuisse dicunt alii. [Plutarch. in Syllâ.]

Magnesiâ, quæ sola in Asiâ civitas in fide manserat, summâ vir-
tute

462886

tute adversus Mithridatem defensa est. [Liv. lib. 81.]

Lucullus Cyrenæos continenter à tyrannis & bello exagitatos inveniens, Republicam eorum constituit & legibus firmavit. [Plutarch. in Lucullo.] Post libertatem enim à Romanis ante decennium illis donatam, Nicocratis & fratris ejus Leandri tyrannidem fuerant perpeSSI, & ab eâ nuper Aretaphilæ uxoris Nicocratis strenuâ operâ liberati; ut in libello de virtutibus mulierum pluribus Plutarchus ostendit. Et post decennium alterum, Cyrene à Romanis provincia facta est: ut infrâ ad annum Mundi 3928. ex Appiano declarabitur. Hoc verò tempore, Judæorum seditione agitatam fuisse Cyrenem, atque ad eam sedendam Lucullum à Syllâ fuisse missum; ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus. [lib. 14. cap. 12.]

Dum Cyrenis cursum in Ægyptum Lucullus dirigit, piratarum incurfu omnia ferè amisit navigia. Incolumis ipse tamen Alexandriam magno cum honore est delatus. Classis enim ei universa, ut Regi naviganti fieri solebat, eximie exornata processit obviam: cùmque Ptolemæus (Lathurus; cui *παύριος* vel adolescentis appellatio à Plutarcho parum appositè hic tribuitur) mirificâ humanitate excepit; & quod duci extraneo ante eum delatum fuerat nemini, diversorium & coenationem ei in regiâ dedit. Impensarum verò & sumptus non quantum cæteris sed quadruplum tantum illi præbuit. Neque is tamen præter necessaria admisit quicquam: nec donum, licet missa fuerint quæ valerent 80 talentis, accepit. Dicitur autem neque Memphim adisse, neque quicquam ex celebratis Ægypti miraculis visisse: quòd feriantis hæc spectatoris & delicati essent, non, sicut ipse, qui sub dio tendentem juxta hostium præsidia reliquisset imperatorem. [Plutarch. in Lucullo.]

Ptolemæum regem Alexandriæ Consuli Syllæ eum conciliavisse, scribit Aurelius Victor. [de vir. illustr. cap. 74.] At neque Consul tum Sylla fuit, sed Proconsul; neque Ptolemæus belli terrore societatem Syllæ admittere tum voluit. Naves tamen Lucullo, quæ prosequerentur eum in Cyprum, attribuit; & consensuro salutandi colendique causâ pretiosum smaragdum auro illigatum dedit. quod donum recusavit primùm Lucullus: sed ubi insculptam imaginem suam monstravit Rex, veritus est rejicere; ne, si discedere inimico animo existimaretur, insidiæ sibi mari pararentur. [Plutarch. ut supr.]

Lucullus cum navium manu quam in prætervehendo fecit ex opidis maritimis, repudiatis quæ sceleribus contactæ prædatoriis erant, in Cyprum trajecit. Nuntiato hostes sub promontoriis stare & ipsum captare, subduxit classem omnem; civitatibusque de hybernis scripsit & annonâ, quasi illic ver expectaturus. Inde aspirante aurâ, navibus repente deductis, vela fecit. Interdiu velis subductis & contractis navigans, noctu in altum datis, Rhodum applicuit sospes. [Id. ibid.]

Cinna Consul L. Valerium Flaccum collegam suum cum duabus legionibus in Asiam misit, ut provinciæ præseset & bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex senatoribus C. Fimbria, vir non contemnendæ autoritatis apud milites:

milites: quem Flacci *legatum* Livius, Aurelius Victor & Orofius, *ὀνόμαζον* Dio, *quaestorem* Strabo, *præfectum equitum* Velleius Paterculus appellat. Datum his à Senatu mandatum est, ut Syllam, si partes Senatus tueretur, adjuvarent; sin minùs, cum ipso prius manus confererent. E Brundisio verò trans mare illis navigantibus, multæ naves tempestate fractæ sunt; & præcursorias earum incendit novus à Mithridate submissus exercitus. [Memnon. cap. 36. Liv. lib. 82. Strabo, lib. 13. pag. 594. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 24. Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 650. Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 396. & in Mithridatic. pag. 204. cum Orofio, lib. 6. cap. 2.]

Dux Mithridatis Taxiles ex Thraciâ & Macedoniâ cum 100 millibus peditum, 10 equitum, curribus falcatis 90 movens; accivit Archelaum: qui commistis agminibus 120 millia hominum (plus quàm 60 millia habet Memnon) sub signis ducebant; Thracum, Ponticorum, Scytharum, Cappadocum, Bithynorum, Galatarum, Phrygum, & aliorum è novis Mithridatis provinciis profectorum. Sylla L. Hortensio assumpto, qui 6000 ex Italiâ adduxerat, cum his ad Chæroneam congressus est, equites habens non plures 1500, pedites non minus 15000, ut habet Plutarchus; ne tertiam quidem partem hostium numero æquans, ut Appianus. Victoriâ tamen consecutus est Sylla: cæsis millibus adversariorum 110 (vel 100; ut in Livii epitomâ legitur) & castris expugnatis. Archelaus cum non multo pluribus quàm 10 millibus Chalcidem effugit. Sylla de exercitu suo refert 14 (vel, ut alii, 15) fuisse desideratos; quorum etiam duo sub vesperum adfuerint, falsò perisse crediti. [Memnon, cap. 34. Liv. lib. 82. Plutarch. in Syllâ. Appian. in Mithridatic. Europ. lib. 5. Orof. lib. 6. cap. 2.]

Audiens Sylla Flaccum, qui ex adversâ factione fuerat Consul creatus, transire cum legionibus mare Ionium; verbo contra Mithridatem, revera contra se; huic ut occurreret, contendit in Thessaliâ. [Plutarch.] Cùmque Flaccus vir malus, avarus & in puniendo crudelis, exosus esset omnibus militibus; eorum pars, præmissa in Thessaliâ, ad castra Syllæ transiit: reliquos Fimbria, melior Flacco dux visus & clementior, continuit ne deficerent. [Appian. pag. 204.]

Archelaus, quoniam Romani classè carebant, securè per insulas vagabatur, maritima populans; Cerinthum etiam obsidere ausus, factâ ibi exscensione. Sed à Romanis quibusdam peregrinis noctu appetitus per insidias, celeriter consensu navibus solvit inde, & rediit Chalcidem; archipirata quàm bellatori fimilior. [Appian. pag. 199.]

Mithridates auditâ tantâ suorum clade territus, ut par erat; nihilominus novos delectus habuit ex omnibus sibi subjectis gentibus. Ratûsque non defore qui sibi victo, vel nunc vel per aliam occasionem, struerent insidias; omnes suspectos colligebat, priusquam bellum denuo crudesceret. [Appian.]

Ac primùm Galatarum tetrarchas, & quos circa se habebat in amicorum cohorte, & qui nondum erant subditi, omnes necavit cum li-

beris & uxoribus; exceptis tribus fugâ servatis. Horum alios infidiis oppressit, alios unâ nocte peremit in convivio; putans neminem eorum in fide constantem permansurum, si Sylla veniret: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit præsidia, & genti satrapam Eumachum imposuit. Sed cum mox tetrarchæ qui evaserant, collectâ ex agris manu clientum, ejecerunt cum suis præsidii è Galatia: ut Mithridates nihil ex eâ gente reliquum haberet præter pecuniam. [*Idem.*]

Chios quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primum publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant: deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremò Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eò appulsus, quasi trajecturus in Græciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis, cives in concionem vocatos arma & obsides, selectos optimatum liberos, sibi tradere compulit; quæ omnia Erythras ille misit. Regiæ deinde venerunt litteræ duorum millium talentorum mulctam à Chiis exigentes: ad quam solvendam ornamenta templorum & mundum muliebrem conferre coacti sunt. Zenobius verò, causatus deesse aliquid iusto ponderi, in naves, seorsum viros, seorsum mulieres ac pueros, imponendos curavit; & agris inter Ponticos divisit, & divulsos à patriâ miseros Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem misit. [*Id. ibid. cum Memnone, cap. 35.*]

At Heraclienſes, quibus cum Chiis amicitia intercessit, Ponticas in transitu naves quæ captivos vehabant adorti, ne resistentes quidem (non enim sat virum erat) in urbem suam deduxere. Et tunc quidem largè rebus necessariis suppeditatis Chios refecerunt: postmodum verò, eximiis affectos muneribus, in patriam restituerunt. [*Memnon, ut supr.*]

Ephesii Zenobium cum militibus accedentem iusserunt ad portam arma deponere, & cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, & divertens ad Philopoemenem patrem Monimæ à Mithridate admatæ, quem rex præsidem ac custodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Ephesios. Qui nihil suave ab eo expectantes, rem distulerunt in sequentem diem, & noctu congregati cohortatique se mutuò, Zenobium in carcerem trusum necaverunt: simulque muris apposito præsidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, & juventutem in suâ potestate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Mesopolitæ, & quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi sive Sardienſes & Colophonii, ab Oroſio lib. 6. cap. 2. numerantur) Chiorum calamitate perterriti, Ephesiorum exemplum imitabantur. [*Appian.*]

3919

Fimbria, cum in itinere Flaccum longo intervallo antecurrisset, maximam turbandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam sibi conciliaret, eis permisit uti agros sociorum quasi hostiles vastarent, atque obvium quemque in servitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas sibi opes com-

compararunt. Verùm hi quos spoliaverant, Consuli obviam profecti de iniuriis sibi illatis graviter conquesti sunt. Qui cum rem molestè ferret, sequi se eos iussit ut sua singuli recuperarent; ac Fimbriæ interminatus mandavit, ut quæcunque per vim ablata erant, quamprimum dominis restitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc injussu suo præstitissent, conferebat: clam tamen eos monebat ne mandatis parerent, néve quæ belli jure parta erant eripi sibi paterentur. Indèque cum direpta restitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auscultarent, magnus in castris tumultus excitatus est. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 406, 409.*]

Quum Sylla, Flacco occursurus, ad opidum Meliteam venisset, diversis ex locis allatum est, regionem quam reliquerat à tergo ab non minòre exercitu regio quàm antè conculcari. Siquidem Dorylaus, qui Chalcidem appulerat grandi classe, quæ advexerat armatorum 80 millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optimè exercitati & instructi, confestim Boeotiam incurrit, atque eâ orâ potitus, contendit Syllam ad dimicandum elicere. [*Plutarch. in Syllâ.*] Dorylaus hic Philæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad annum Mundi 3879 est dictum) filius, unâ cum Mithridate enutritus fuerat: ejusque convictus consuetudine Rex adeò fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modò ipsum ad summos honores promoverit & Comanensi in Ponto sacerdotio donaverit, sed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici & Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lagetam (cujus filia, matris Strabonis Geographi mater fuit) & Stratarcham, post patris eorum mortem Cnossio ad se evocaverit. [*Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. & lib. 12. pag. 557.*]

Dorylaus cum suis 80 (ut Plutarchus & Appianus, vel 70 ut Eutropius habet & Oroſius) lectissimis millibus & Archelaus (pugnari prius frustra dissuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, 15 suorum millia (ut Appianus & Oroſius, vel 20 ut Eutropius) amiserunt: inter quos & Diogenes Archelai filius interfectus est. Renovatâ deinde pugnâ, reliquæ omnes Mithridatis copię extinctæ sunt. Nam 20 millia in proximam paludem pulsa, quum preces percussoribus suis non intellectas frustra effudissent, interempta sunt; toridemque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miserorum passim trucidati sunt. [*Appian. cum Livio, lib. 82. Eutropio, lib. 5. & Oroſio, lib. 6. cap. 2.*] Horum intersectorum sanguine paludes inundasse, & stagnum cadaveribus oppletum fuisse refert Plutarchus: ita ut suo quoque ævo, annis post eam pugnam propè 200, multi barbarici arcus, galeæ, loricarum ferrearum fragmenta & gladii, cœno reperirentur immersa.

Archelaus ipse quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro 5º habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuisset, nactus naviculam, Chalcidem trajecit; & quicquid usquam erat copiarum Mithridatis convocavit properè. Sylla verò Boeotiam continuis defectionibus nutantem diripuit; transgressusque in Thessaliam, hycnavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia

nihil comperti habebat de eo, fabricavit naves alias. [Appian.] Quamquam Archelauum cum classe regiæ Syllæ se tradidisse dicat Livius, [lib. 82.] & classem Syllam prodicione Archelai intercepisse scribat Aurelius Victor. [de vir. illustr. ca. 76.] & privatum Syllæ cum Archelao commercium multis suspectum fuisse constet; tum alias ob causas, tum quod agrum privatum in Euboeâ (ubi Chalcis erat) decem millium jugerum Cappadoci donasset. Quas tamen suspiciones omnes in Commentariis suis ipse Sylla conatus est diluere. [Plutarch. in Syllâ; & eum secutus Dio, legat. 33. vel 34.] licet aliis hominum animis eas infedisse, ostendat illa in Mithridatis ad Arsacem epistolâ; (in 4° libro Historiarum Salustii:) *Incepta mea postremus servorum Archelauus, exercitu prodito, impedivit.* et quod à Strabone est proditum: Archelao illi, qui contra Syllam bellum gessit, postea à Romanis, adeoque ab ipso Syllâ & Senatu, honorem esse habitum. [lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.]

Byzantium interim Flaccus venit: ubi seditionem adversus eum Fimbria concitavit. Quum enim Flaccus militibus extra muros tendere iussis ipse Byzantium esset ingressus, hæc Fimbria occasione arreptâ, causari coepit Flaccum pecuniam à Byzantinis accepisse: hæc calumniando jactans, illum in urbe genium curare, dum ipsi sub pelibus asperitatem hyemis tolerarent. Quibus sermonibus incensi milites, in urbem irruerunt; cæsisque nonnullis quos fortè obviam repererant, per singulas domos dispersi sunt. [Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 650.]

Per Byzantinorum fines in Bithyniam progressus L. Valerius Flaccus, Nicææ stativa habuit. [Memnon. cap. 36.] de quo Cicero, in oratione pro Flacco, hujus ipsius filio: *Unum atque idem erat tempus, cum L. Flacco consuli (vel jam Proconsuli potius) portas tota Asia clauderetur, Cappadocem autem illum (Mithridatem) non modò recipiebat suis urbibus, verum etiam ultro vocabatur.*

Inter Fimbriam & Flacci Quæstorem lite quâdam ortâ, quum ejus arbiter Flaccus nullam honoris Fimbriæ rationem habuisset; minatus est Fimbria (ut habet Appianus) se Romam reversurum, vel (ut apud Dionem est) minatus est Flaccus se illum Romam invitum esse remissurum. Quâ ex causâ quum Fimbria convitiis Flaccum onerasset, Flaccus potestatem ei ademuit & successorem dedit. [Appian. pag. 204. Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 650.]

Fimbria per similitudinem ita dimissus, [Aurel. Victor, de vir. illustr. cap. 70.] ad milites qui Byzantiæ agebant abiit, eosque ut Romam abiturus salutavit, litterasque ab iis ad familiares poposcit: injuriam sibi illatam identidem gemens, monensque ut beneficiorum suorum meminissent, ac sibi met ipsi diligenter caverent; Flaccum scilicet ipsis insidiari obscure significans. Quos quum dictis suis auscultare, ac suâ causâ bene velle, Flaccum verò suspectum habere perciperet; consensu suggesto eos aperte adversus Flaccum concitavit: atque inter cætera criminatus est, eum acceptâ pecuniâ illos proditurum. [Dio, ut supr.]

Fimbria, Hellesponto iterum trajecto, milites ad rapinas atque

omnis

462985

omnis generis flagitia cohortatus, pecunias extorquere à civitatibus coepit, easque inter milites dividere: qui effraenem licentiam nacti, ac spe ingentis lucri illæti, eum tanquam optimè de omni exercitu meritorium diligebant. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 409.]

Flacco classe Chalcedonem petente, absentiae illius occasione arreptâ, Fimbria primum Thermo prætori ab eo relicto fascēs abstulit, quasi hunc magistratum ipse accepisset ab exercitu: deinde Flaccum indignabundum & idèd revertentem coegit fugere; donec ille in ædes quasdam privati hominis refugus, noctu mœnibus transiens, primum Chalcedonem, inde Nicomediam se proripuit, & ejus civitatis portas elausit. Sed Fimbria superveniens, occidit protractum è puteo Romanum consulem (vel consularem potius, ut eum Velleius hic appellat) & hujus belli ducem. Caput Flacci abscissum projecit in mare; truncum reliquum insepultum reliquit. [Appian. pag. 204, 205. cum Memnone, cap. 36. & 42. Livio, lib. 82. Velleio Patere. lib. 2. cap. 24. Strabone, lib. 13. pag. 594. Aurelio Victore de viris illustr. cap. 70. & Orosio, lib. 6. cap. 2.] Nicomediam verò exercitui in prædam concessit. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 409.]

Mithridates, misso contra eos qui ab ipso desciverant exercitu, in vi receptos sæviebat graviter. [Appian. pag. 201.] Expugnata ab eo urbes in Asiâ sunt, & crudeliter direpta provincia. [Liv. lib. 82.] Timens tamen aliorum defectionem, civitates Græcas libertate donabat; debitoribus remissionem per præconem pollicens, inquilinis verò jus civitatis in suâ cuique urbe, & servis libertatem: sperans fore, quod & accidit, ut obærat, inquilini, servique hoc beneficio devincti potentiam ipsius propugnarent acriter. [Appian. ut supr.]

Interea Mynio & Philotimus Smyrnæi, Clisthenes & Asclepiodotus Lesbii (omnes familiares Regis, Asclepiodotus verò etiam dux aliquando mercenariorum ejus militum) conspirarunt in Mithridatem. Cujus conjurationis ipse Asclepiodotus fuit index: & ut verbis suis fidem pararet, effecit ut Rex sub lecto quodam Mynionem audiret. Ita proditis insidiis, socii conspirationis excruciat perierunt: sed eadem de multis suspicio suborta est. Ut verò etiam Pergameni & ob similia consilia capri sunt, & in aliis civitatibus alii, scrutatores misit Rex circa omnes populos; qui, inimicos suos quisque indicando, sustulerunt circiter 1600 homines. Accusatores verò ipsi non multo post aut à Syllâ sunt affecti supplicio, aut seipos interfecerunt, aut fugienti in Pontum Mithridati se adjunxerunt comites. [Appian. ibid. & pag. 213. cum Orosio, lib. 6. ca. 2.]

Inter alios, Mithridatis prætor Diodorus, qui se Academicum philosophum & causidicum & rhetorem profitebatur, senatum Adramyttenorum in gratiam Regis occidit. Cùmque in Pontum cum illo abiisset: eoque postea dejecto, ut criminum ipsi intentionum dedecus evitaret, inedia seipsum confecit. [Strabo, lib. 13. pag. 614.]

L. Lucullus, ad classem quam è Cypro, Phœniciâ & Pamphiliâ collegerat navibus Rhodiis additis, vastavit oras hostiles, & cum Mithridatis classe velatus est obierit. [Appian. pag. 207, 208.] Coos & Cnidios induxit, ut ejus præsidio regio ferrent secum arma in

X 3

Sami-

Samios. Chio regios exegit. Colophonios, comprehenso eorum tyranno Epigonio, asseruit in libertatem. [Plutarch. in Lucullo.] Per Murenam in Asiâ classem Mithridatis Syllæ conciliavit. [Aurel. Victor, de viris illustr. cap. 74.]

C. Fimbria, cæso in Bithyniâ Flacco & exercitu occupato imperator jam appellatus, ut est apud Velleium, lib. 2. cap. 24. civitates, alias voluntate ipsarum, alias vi sibi adjunxit. [Memnon. cap. 36.] Multos verò, non ex æquo & bono, sed iracundiâ & crudelitate adductus, neci dedit. Indèque, quum palos aliquot, quibus religatos homines virgis ad mortem cedere erat solitus, defigi in terram iussisset; postquam multo plures esse palos quàm damnatos animadvertit, quosdam ex circumstantibus comprehendi & ad vacuos deligari iussit, ut ne frustrâ statuti esse viderentur. [Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 653.]

Idem cum Cyzicum tanquam amicus introisset, opulentissimos quosque variis criminationibus appetiit: duosque ex his civitatis principes capitis damnatos, ad incutiendum cæteris terrorem, virgis cæsos securi percussit, & bona eorum publicavit; atque ita reliquos timore percussos conferre sibi integra patrimonia coegit. [Diodor. Sicul. ibid. pag. 409.]

Mithridatis filius, Mithridates & ipse dictus, cum Taxile & Diophanto & Menandro ductorum præstantissimis conjunctus, & magno agmine instructus, Fimbriæ occursum. Cumque illi numero militum superiores essent, detrimenta in conflictu Fimbria accepit. Sed cum ad flumen quoddam perventum esset, quod utrumque exercitum dividebat, imbre sub auroram fortè effuso, ex improvise Fimbria flumen transgressus, hostes in tentoriis somno gravatos ita oppressit, ut ne sentirent quidem; & magnâ strage editâ, præfectorum non multi & equites necem effugerent. [Memnon. cap. 36.]

Inter eos Mithridates Regis filius ex Asiâ ad Miletopolim fugatus, inde Pergamum ad patrem, unâ cum equitum comitatu, salvus evasit. Fimbria verò stationem Regis invadens, ipsum Pergamo expulit: urbemque captâ, fugientem in Pitane insecutus, obsessum fossâ circumdare conatus est. [Id. ibid. Liv. lib. 38. Appian. pag. 205. Plutarch. in Lucullo. Aurel. Victor. de vir. illustr. cap. 70. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Mithridates, premente eum ex terrâ & circumsedente Fimbriâ, mare respiciens, omnes undique contraxit & accersivit ad se classes; quod cum acri viro & victore signa conferre dubitaret. Quod advertens Fimbria, quia classe deficiebatur, misit ad Lucillum oratum classem ut adduceret, ac sibi præstò esset ad infestissimum populo Romano atque atrocissimum omnium regum capiendum. Et profectò cepisset, si Lucillus civilibus discordiis curam Reipublicæ prætulisset, cumque mari coarctare objectâ classe voluisset. Sed ille non auscultans, Mithridati copiam fecit mari elabendi & Fimbriæ deludendi exercitum. [Plutarch. & Oros. ibid.]

Mithridate igitur consensu navibus Mitylenen fugiente, Fimbria provinciam obeundo multabat factionem Cappadocum, & agros populabatur excludentium se moenibus. [Appian. ut supr.] Plurimis-

que

que civitatibus ad Romanos desciscendentibus, magnam partem Asiæ recepit. [Memnon. cap. 36. Liv. lib. 83.]

Ilienſes autem oppugnati ab eo confugerunt ad Syllam: qui quum se venturum promississet, denuntiassetque Fimbriæ ut abſtineret à ſuis dedititiis, laudavit ille jam reverſos in populi Romani amicitiam; nihil tamen intereſſe dicebat utri deditiorem facerent, ſe enim ambos juxta cives Romanos eſſe & ab Ilienſibus oriundos. Undecimo verò die in urbem irrumpens, intra undecim dies in poteſtatem ſuam redegiſſe ſe eam urbem jactabat, quam Agamemnon mille navium claſſe & totius Græciæ exercitu inſtructus non niſi ægrè decimo cepiſſet anno. Cui quidam Ilienſium ſic reſpondit: *Non enim erat nobis Hector, qui pro urbe propugnaret.* Obvium verò quemque nullo discrimine ille obtruncavit, & urbem prope univerſam incendit. Eos qui legatione ad Syllam functi fuerant necavit variis cruciatibus: ac ne à ſacris quidem abſtinuit; imò nec ab iis qui in Minervæ templum confugerant, quos cum ipſo fano combuſſit. Quin & moenia diruit: ac poſtridie obivit urbem, circumſpiciens nunquid ſuperceſſet reliquum; effecitque ut neque area ulla relinqueretur, neque ædicula neque ſtatua. [Liv. lib. 83. Strabo, lib. 13. pag. 554. Appian. pag. 205. Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 653. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Quum Ilium, quod tardiùs portæ patuiſſent, incendi Fimbria juſſiſſet; Minervæ templum inviolatum ſteſſiſſe ſcribiſſe Aurelius Victor. [de vir. illustr. cap. 70.] quod, ut ille ait, *divinâ majeſtate ſervatum nemo dubitavit.* At templum illud tum deſagrâſſe, & inter ruinas ejus Palladium, antiquiſſimum illud ſimulachrum quod à Diomede & Ulyſſe belli Trojani tempore ſublaturum putabatur, integrum inventum fuiſſe, Julius Obſequens & Appianus confirmant. Quod quidem ſimulachrum à Fimbriâ tum indicatum, Romam poſtea fuiſſe adveſtum, ad librum 2um Æneidos notavit Servius: quanquam non Romæ ſolùm, ſed etiam Lavinii, & Luceriæ, & Siritide, ejusmodi oſtenſas fuiſſe Minervæ imagines, quaſi ab Ilio allatas, nos Strabo doceat. [lib. 6. pag. 264.] Præſentem verò Ilienſium cladem deſinente Olympiade CLXXIII. contigiſſe ſcribit Appianus: [pag. 206.] atque inter eam & priſcam illam ſub Agamemnone expugnationem, à quibuſdam annos numeratos fuiſſe 1050. cum juxta Eratoſthenis, Apollodori & Diodori Siculi rationes, ab Ilii excidio ad annum 4um Olympiadis CLXXIII. (quo hæc deſolatio facta eſt) anni interceſſerint 1099.

Lucillus primùm circa Leſton Troadis regiam claſſem ſubito oblatam proſtigavit. Iterum ad Tenedum appetentem ſe majore apparatu percipiens Neoptolemum, provectus eſt ante aciem quinque remi Rhodiâ, cujus erat Damagoras navarchus, vir cum Romano- rum cupidus tum præliorum navalium ſcientiſſimus. Incurrente magno impetu Neoptolemo imperantēque gubernatori dirigere proram in hoſtem, veritus molem Demagoras navis regiæ & roſtri ærei vim, non ſuſtinuit fronte concurrere, ſed navem properè circumactam detorquens inhiberi juſſit; atque ibi incurrentis iſtu excepto non eſt

navis

navis afflicta, quod esset partibus mari rectis illisus. Interea sociis advehentibus imperavit navem flecti Lucullus: multisque editis virtutis operibus avertit hostes, & Neoptolemum consecratus est. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Aretas Coeleſyriæ rex (vocatus ad imperium à Damasceſis, propter odium quo Ptolemæum Mennæum proſequebantur) in Judæam profectus cum exercitu, devicto Alexandro Jannæo apud Adida, certis conditionibus reduxit suos unde venerat. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

Cum Romæ Cinna & Carbo in clarissimos viros impotenti dominatione sævirent, major pars nobilitatis ad Syllam in Achaïam, ac deinde poſt in Aſiam perſugit: ita ut brevi in ejus caſtris ſpecies Senatus fuerit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 23. Plutarchus in Syllâ; & ex eo Dio, in Excerptis Valeſii, pag. 649.*] Orabantque eum omnes, ut periclitanti, imò jam perditæ patriæ ſubveniret. [*Eutrop. lib. 5. Oroſ. lib. 5. cap. 20.*] Metella quoque illius uxor, ægrè ſe liberòſque neci ſubducens, domum ejus venit; nuntians domum & villas ejus ab inimicis incenſas, orantque ut opem urbi ferret. [*Plutarch.*]

Mithridates, reputans ex quo exercitum in Græciam miſit tam multos tam citò deſideratos, ſcripſit Archelao ut faceret cum Syllâ pacem quàm honeſtiſſimis poſſet conditionibus. [*Appian. pag. 206.*] Æſtuant igitur Syllæ, ac neque patriam ſuſtinenti afflictam deſerere, neque quemadmodum decederet relicto bello Mithridatico expenderenti, negotiator Deliacus Archelaus ſe obtulit; ſpem aliquam & mandata occulta ab regio duce Archelao adferens. Ea res adeò fuit cordi Syllæ, ut ipſe ad colloquium Archelai properaret. Congreſſi in mari ſunt circa Delum, ubi templum Apollinis eſt. Exorſus orationem Archelaus, poſtulavit à Syllâ ut expeditione relicta Aſianâ & Ponticâ, ad bellum civile proſciſceretur: Regem ei argenti, navium, militum quantum vellet præbaturum. Excipiens Sylla hortatus eſt eum, Mithridatem ut relinqueret, ipſe loco illius regnaret: appellaturum ſe eum ſocium & amicum Romanorum, ſi claſſem Regis ſibi tradidiſſet. Proditionem Archelao deſtante; pacis tandem cum Rege ineundæ leges à Syllâ ſunt propoſitæ. [*Plutarch. in Syllâ.*] inter quas una erat, ut præſidia locis omnibus Rex deduceret, niſi in quibus ante violatam pacem ea habuit. Quibus auditis, Archelaus continuo deducebat omnia præſidia: de cæteris conditionibus ſcripſit regi ſuo. [*Appian. pag. 207.*]

His pactis digreſſus Sylla, tendit per Theſſaliam & Macedoniam ad Helleſpontum: honorificè Archelaum ſecum habens. Qui cum prope Lanſſam periculolum in morbum incidiſſet, Sylla inhibita profectione, non aliter ac ſi quiſpiam ſuis è ducibus & prætoribus fuiſſet, curam ejus habuit. Quod ſuſpicionem auxit, haud bonâ fide ab Archelao ad Charoneam pugnatum fuiſſe. [*Plutarch. in Syllâ; & ex eo Dio, legat. 33. vel 34.*]

Legati à Mithridate ad Syllam eò venientes, ne Paphlagoniæ & navium traditio pactis ullo modo comprehenderetur petebant: æquiores conditiones ab altero imperatore Fimbriâ ſe impetraturos fuiſſe adjicientes. Quibus indignabundus Sylla reſpondit, & Fimbriam pœnas

nas daturum, & ſe, quamprimum attrigerit Aſiam, viſurum numi pace an bello Mithridatis opus habeat. Archelaus verò Syllam obſecrabat, ejusque prehensâ dextrâ, lachrymans iram ipſius mitigabat. Impetravit denique, ut ipſemet ad Mithridatem ablegaretur. Nam aut præſcriptis ab ipſo legibus conſecturum pacem; aut ni aſſentiretur ille, vel ſibi vel illi (Græca enim hæc variant) manus ſe illaturum. [*Plutarch. & ex eo Dio, legat. 34. vel 35. Appian. pag. 207.*]

Alexander Jannæus, pace cum Arerâ factâ, adverſus vicinos (ſexennio ante mortem) exercitum ducens, Diam urbem vi cepit. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

Reverſus à Mithridate Archelaus, apud Philippos in Macedoniâ Syllæ occurrit: omnia nuntians ex ſententiâ eſſe, cupere autem ante omnia Mithridatem ipſum convenire. Unde Sylla per Thraciam duxit ad Cypſela; Lucullo, qui jam cum claſſe ad eum venerat, Abydum præmiſſo. E Cherſoneſo tranſitum tutum Lucullus illi præbuit, atque in transportando exercitu juvit. [*Plutarch. in Syllâ & Lucullo. Appian. pag. 207, 208.*]

Congreſſus eſt Sylla cum Mithridate ad opidum Troadis Dardanum. Habebat ibi Mithridates ſecum naves remigio inſtructas 200, & terreſtrium copiarum 20000, equites 6000, & curruum falcatorum vim magnam: Sylla cohortes quatuor, & equites 200. Ibi colloquium eſt habitum, ambobus cum exiguo comitatu in campum progreſſis, inſpectante utrinque exercitu. Quum autem Mithridates huic obviam veniſſet, ac dextram porrexiſſet; interrogavit eum Sylla, ac ciperetne quibus conditionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente primùm rege, ac multis deinde querelis & criminationibus utrinque jaſtatis, tandem iracundâ Syllæ oratione Mithridates territus, conſenſit in leges pacis Archelao datas. Atque ita demum ſalutavit eum Sylla, ac complexu eſt oſculatus. [*Memnon. cap. 37. Plutarch. in Syllâ; & ex eo Dio, legat. 35. vel 36. Appian. pag. 208, 209, 210.*]

Leges verò pacis hæc fuerunt. Ut Mithridates paternis, id eſt, Ponticis contentus, Aſiâ & Paphlagoniâ abſtineret; Bithyniâ Nicomedi, Ariobarzani Cappadociâ cederet. Duces, legatos, captivos, tranſfugas, fugitivos, & Chios cæteròſque è civitatibus ſuis in Pontum abſtractos, dimitteret. Duo (vel, ut Memnon habet, tria) millia talentum Romanis penderet; & naves roſtratas 70 (vel, ut idem Memnon habet, 80) ſuis armamentis inſtructas Syllæ traderet. Civitatibus denique apud Romanos haud eſſet noxæ, quod ad Romanos deſeciſſent. licet Romani poſtea (contra pacis formulam) earum multas ſervili jugo oppreſſerint. [*Memnon. & Plutarch. ut ſuprà; & Plutarchum exſcribens Dio, legat. 33. vel 34. Appian. pag. 207. Liv. lib. 83. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 23.*] Atque ita bellum Mithridaticum primum, (ante annos quatuor cœptum) à Syllâ, ne integro quidem triennio, caſis hoſtium 160 millibus, receptis Græciâ, Macedoniâ, Ioniâ, Aſiâ, cæteriſque gentibus quas Mithridates occupaverat, ademptæque claſſe & rege intra regnum paternum compulſo, finitum eſt. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 396. cum Mithridatic. pag. 206. & 209. & 210.*]

in Syllæ operibus clarius, quàm quòd, quum per triennium Cinna-
næ Marianæque partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum
iis dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit: existimavitque antè
frangendum hostem quàm ulciscendum civem; repulsoque externo
metu, ubi quod alienum esset vicisset, superaret quod erat dome-
sticum. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 24. cum Plutarcho, in collat. Syllæ &
Lyfandri.]

Mithridates igitur traditis Syllæ navibus & sagittariis 500, cum
cæteris quæ debebantur ex foedere, reliquis navigiis in Pontum ad
paternum regnum delatus est. [Memnon. ut supra; Strabo, lib. 13. pag.
594. Plutarch. & ex eo Dio, legat. 36. vel 37. Appian. pag. 210.] At Syl-
la, quum milites hanc pacem ægrè ferre sentiret; quòd grave quid-
dam ducerent, videre regem omnium infestissimum, qui tot millia
civium Romanorum in Asiâ degentium uno die trucidari curasset,
cum opibus & spoliis abnavigantem ex Asiâ, quam totis annis qua-
tuor prædis ac tributis colligendis exhausisset; hâc se ratione pur-
gabat, quòd bello simul & cum Fimbriâ & cum Mithridate, siquidem
ii se conjunxissent, gerendo viribus impar esset. [Plutarch. & Dio,
ibid.]

Ex eo loco movit Sylla ad secundum à Fimbriâ stadium, qui ca-
stra juxta Thyatira habebat. Postulante verò Syllâ tradi sibi exer-
citus, cui ille contra leges præesset; ludens respondit Fimbria, ne
ipsum quidem jam imperare legitimè. Quumque fossam Sylla duce-
ret, milites Fimbriæ sagati præsidii egressi salutaverunt Syllanos, &
in opere faciundo propensè juverunt. [Plutarch. ibid. Appian. pag. 210.
Oros. lib. 6. cap. 2.]

Eam mutationem cernens Fimbria, convocatis in concionem mi-
litibus, reliquis, rogabat ut permanerent: qui quum negarent se bel-
laturos contra cives, discissâ tunicâ suppliciter prehensabat singulos.
Et quum id quoque averfarentur, pluræque transfugia fierent; cir-
cumibat tribunorum tentoria, corruptisque largitione ex eis aliquot,
rursus advocatâ concione iurandum exegit. Quumque conclamâ-
sent Veneti, oportere nominatim ad sacramentum citari militem, ille
præconem jussit nominare suos beneficiarios, & Nonium ante omnes,
quorumcunque facinorum socium. Et quum ne hic quidem juraret,
stricto gladio necem intentavit ei; donec coorto clamore militum
territus destitit. [Appian. ut supr.]

Servum deinde pecuniis & spe libertatis induxit, ut pro transfu-
gâ receptus in castra Syllæ ipsum interficeret: qui parum constan-
ter rem aggressus, & ex ipsâ trepidatione suspectus, comprehensus,
omnia fastus est. Tum Syllanus exercitus cum irâ & contemptu
circumfistens vallum Fimbriæ, contumeliosè vocabat eum Athenio-
nem: quo nomine aliquando fugitivorum in Siciliâ quidam paucorum
dierum rex fuerat. [Id. ibid.]

Quapropter Fimbria spe omni abjectâ, in munitionem progressus,
Syllam invitavit ad colloquium. Is pro se misit Rutilium: quod ma-
ximè contristavit Fimbriam; ne colloquium quidem sibi concedi,
quod non soleat negari vel hostibus. Quumque rogaret veniam, si
quid

quid

quid peccasset per ætatis imprudentiam; Rutilius respondit, Syllam
permisurum ut incolumis ad mare transeat, si velit ei Asiâ, cujus
ipse proconsul sit, cedere & abnavigare. Ille habere se dixit melio-
rem viam aliam: simulque Pergamum rediit, & ingressus templum
Æsculapii, trajecit se gladio. Et quia vulnus lethale non erat, à servo
impetravit operam: qui primò dominum, mox seipsum interfecit.
Corpus Syllæ ejus libertis ad sepulturam concessit. [Id. pag. 211. cum
Livio, lib. 83. Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 24. Plutarcho, in Syllâ, Annelio
Victore, de viris illust. cap. 70. & Orosio, lib. 6. cap. 2.]

Fimbriæ exercitum accedentem Sylla accepit & conjunxit cum
suo: moxque Curionem jussit ut Nicomedem & Ariobarzanem in
propria regna reduceret: Ad Senatum quoque perscripsit omnia;
hostem se judicatum dissimulans. [Appian. pag. 211.]

Ilium, à Fimbriâ vastatum, Sylla reformavit. [Oros. lib. 6. cap. 2.
cum Strabone, lib. 13. pag. 594.] Idemque, Asiæ provinciam constitu-
ens, Ilienses, Chios, Rhodios, Lycios, Magnesium, aliisque quosdam
populos, vel in auxiliorum præmium, vel in solatium malorum quæ
propter studium erga populum Romanum pertulerant, libertate do-
natos, adscripsit inter Romani populi socios. Dimissisque circa re-
liqua omnia opida militibus, per præconem edixit, ut quotquot
mancipia libertatem à Mithridate acceperant, confestim in herilem
potestatem redirent. Quod edictum quum multi contemnerent, &
aliquot civitates deficerent, secutæ sunt cædes promiscuæ, tam ser-
vorum quàm ingenuorum ex variis occasionibus. Multorum quoque
opidorum Asiæ diruta sunt moenia, quorundam populis sub hastâ
venditis: & qui factionis Cappadociæ fuerunt vel viri vel urbes se-
verè multabantur, præsertim Ephesii, qui per turpem adulationem
donaria Romanorum cum ludibrio detraxerant. [Appian. pag. 211.]

Post hæc præcones per provinciam dimissi sunt, qui optimates ci-
vitarum Asiæ juberent ad certam diem coram Syllâ comparere E-
phesi. Qui postquam convenère, orationem ad eos pro tribunali
habuit: in quâ, & Romanorum in Asianos meritis & eorum in Ro-
manos injuriis prius commemoratis, hanc demum multam illis irro-
gandam pronunciavit. *Multo vos quinquennali tributo: quod jam nunc
mihi representari jubeo; & insuper pecuniam insumptam in hoc bellum, &
si quam præterea constitutio provincie postulat. Eam collationem ego in
singulas civitates dividam, & tempus conferendi præfixam: & quos se-
cus facere deprehendero, habeo pro hostibus.* Hæc locutus, multam in le-
gatos distribuit, simulque misit qui eam exigerent. [Id. pag. 212, 213.]
Eumque in finem illa Asiæ in 44 regiones facta ab eo est distributio, cu-
jus ad L. Cinna IV & Cn. Papyrii II Consulatum Cassiodorus in suo
Chronico meminit. Ut enim *vetigal equaliter illum descripsisse* Ci-
cero, in epist. 1. lib. 1. ad Quintum fratrem; ita etiam *omnes Asiæ civi-
tates proportionem in provincias descripsisse*, in Oratione pro Flacco,
idem confirmat.

Multam publicam viginti millia talentum Syllam Asiæ indixisse
scribit Plutarchus; privatim verò domos insolentiâ & vexatione fla-
gellavisse eorum qui apud quemque diversabantur. Edixit enim ut

Y 2

militi

463084

militi hospes apud se divertenti tetradachma in diem quaterna daret. Coenam insuper præberet ei ejusque amicis, quotquot liberet vocare. Centurio acciperet quinquaginta in diem drachmas; vestem præterea aliam quâ domi, aliam quâ in publico uteretur. [Plutarch. in Syllâ.] Publicæ verò illius multæ 20 millium talentorum exigendæ & fingendæ monetæ munus Lucullo est injunctum: quæ allevatio quædam Syllæ acerbioris oblata civitatibus Asiæ fuisse videbatur; quod non modò innocentem & justum se, sed lenem etiam in tam gravi & tristi præstaret provinciâ. [Id. in Lucullo.]

At civitates inopiâ pressæ magnoque foenere, aliæ theatra foeneratoribus, aliæ gymnasia, aut munitiones, aut portus, aut aliquid publicum oppignerabant, impudenter urgentibus militibus. Atque ita pecuniæ comportabantur ad Syllam, gemente præ calamitatibus Asiâ. [Appian. pag. 213.]

Piratæ quoque eodem tempore propalam per Asiâ vagabantur penè justis classibus: quos primum Mithridates mari immiserat, quum omnia quasi brevi amissurus vastaret; sed tum maximè creverant, non tantum navigantibus infesti, verum & portubus, castellis, opidisque timendi. Certè Iassus, Samus, Clazomenæ, Samothrace, præsentē Syllâ captæ sunt: & è fano Samothracio mille talentorum ornamenta ablata feruntur. At ille, five quod propter peccata indignos existimaret quos tueretur, five quod Romam propter seditiones properaret, in Græciam trajecit. [Id. ibid.]

Quum P. Rutilium Rufum, qui apud Mitylenæos exul fuerat, in patriam Sylla secum vellet reducere; in exilio, ne quid adversum leges faceret, remansit: & Smyrnam commigravit. [Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Seneca. epist. 24. Quintilian. lib. 11. cap. 1. Dio, in Excerpt. Valerii, pag. 638.] Cujus urbis civis est factus. [Cicero. pro Balbo.] ibique litterarum studiis intentus consenuit. [Oros. lib. 5. cap. 17.] neque in patriam redire unquam voluit. [Dio, ut supr.] De quo Seneca, in lib. de Providentiâ cap. 3. Infelix est Rutilius, quod qui illum damnaverunt, causam dicent omnibus seculis? quod aquirere animo passus est se patriæ eripi, quàm sibi exilium? quod Sylla dictatori solus aliquid negavit, & revocatus non tantum retrocessit, sed longius fugit? et Ovidius in Ponto, lib. 1. eleg. 4.

Et gravis magnanimi robur mirare Rutili,

Non usi reditus condicione dati:

Smyrna virum tenuit. —

Alexander verò Ptolemæi Alexandri nuper regis Egypti filius, qui à Mithridate (cui à Cois deditus fuerat) ad Syllam fugiens in ejus familiaritatem receptus est, ex Asiâ in Græciam indeque Romam unâ cum eo profectus est. [Appian. lib. 1. Bell. Civil. pag. 414. Porphy. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 225. fin.]

Alexander Jannæus ad Essam sive Gerasam duxit exercitum, ubi erant Theodori filii Zenonis res pretiosissimæ: & triplici muro locum circumdans, cum demum expugnavit. [Joseph. lib. 13. Antiquit. cap. 23. collat. cum cap. 21. & lib. 1. Bell. cap. 3. & 4.]

L. Murena, ad ordinandas res in Asiâ, cum duabus Fimbrianis (five

Val-

Valerianis) legionibus, à Syllâ relictus est. [Appian. pag. 213.] Quod & illa Julii Exuperanti, de Syllâ, sunt referenda. Murenam legatum suum provincie Valerianisque præfeci militibus, quos infidos bellis existimabat esse civilibus: & cum parte exercitus, injuria dolore commotus, ad extinguendam Marianam venit factionem. licet apud illum, velut ante coeptum à Syllâ bellum Mithridaticum, quando nullæ erant Valerianæ vel Fimbrianæ legiones, non post illud demum finitum, res hæc facta memoretur.

Cum Murenâ Prætor relictus in Asiâ Quæstor est L. Lucullus; qui admirabili quâdam laude provincie præfuit. [Cicero, in Lucullo.] atque ita negotiis Asianis detentus, turbis Syllanis & Marianis in Italiâ minimè interfuit. [Plutarch. in ejus Vita.]

Ex Epheso cum totâ classe Sylla solvens, tertio die Piræum apulit: & mysteriis iniuriatus, desumpsit sibi bibliothecam Apelliconis Teii, in quâ plerique Aristotelis & Theophrasti libri erant haudum satis in vulgus noti. [Plutarch. in Syllâ.] Cum enim Apelliconi multa suppeteret pecunia, Aristotelis bibliothecam & alias plures copiosas ille coemerat: surreptaque è Metroo (Phrygiæ deæ templo) decretorum quæ à majoribus promulgata fuerant autographa possederat; & ex aliis civitatibus siquid esset antiquum, vel arcanum & reconditum, id omne corraserat. [Athenæus, lib. 5. cap. 11. ex Posidonio Apameno.] Tenebatur verò is librorum amore, quàm philosophiæ studio majore: indeque, quum à Nelei Sceptii posteris Aristotelis & Theophrasti libros humore & blattis vitiatos magnâ pecuniâ sibi comparasset, erosarum particularum quærens instauracionem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non rectè implens, ediditque libros mendorum plenos. Statim verò à morte Apelliconis bibliothecam illius Sylla recepit: [Strabo, lib. 13. pag. 609.] quâ ipse suam Bibliothecam Romæ locupletavit. [Lucian. in lib. adversus indoctum.]

Mithridates in Pontum reversus, multas denuo gentes, quæ propter res ejus adversas ab illo defecerant, sub potestatem suam redegit. [Memnon. cap. 37.] initio à Colchis facto. Quibus quum bellum inferret, illi filium ejus Mithridatem sibi regem postularunt: quo impetrato, statim redierunt sub imperium. Id Rex suspicatus factum per ambitionem filii, vocatum ad se vinxit aureis compedibus, nec multo post necavit: egregiâ hujus operâ usus in Asiâ contra Fimbriam. [Appian. in Mithridatic. pag. 213, 214.]

Agenti Athenis Syllæ quum dolor cum gravedine torpidus decubisset in pedes, Adipsum ille navigavit: ibique aquis calidis usus est, ferians simulque tempus traducens eum mimis. [Plutarch. in Syllâ.]

3921

Sylla cum exercitu Brundisium appulit, Olympiade CLXXIV. [Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 401.] L. Scipione & C. Norbano Consulib. [Liv. lib. 85. Fab. Obsequens, de prodigiis. Entrop. lib. 5.] reversus in Italiâ, anno postquam inde discesserat quarto; non, post quintum annum, ut Julius Obsequens tradidit.

Ptolemæus Lathurus Thebæis ab ipso deficientibus bellum intulit. [Pausan. in Attic. pag. 8.]

L. Lucullus Mitylenæos, qui apertè a Syllanis partibus desciverant, cupi-

cupiebat reducere ad culpam agnoscendam & poenam moderatam, quod sequuti fuissent Marium, pendendam. Quos ut insanire vidit, classe eos adortus est, fudit, atque intra muros redegit. Dum opidum obsidet, navigavit propalam die versus Eleam: verum testè regressus, collocatis prope urbem insidiis, quievit. Ubi Mitylenæi in-compositè & ferociter sicut vacua castra oppressuri eruperunt; subito in eos coortus, cepit ingentem numerum. Interfecit ex iis qui pedem contulerunt quingentos; servos 6000, & immensam aliam prædam auertit. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Mithridates adversus Bosphoranos, qui ab ejus imperio defecerant, classem parabat & magnum exercitum: adeò ut ob magnitudinem apparatus mox orta sit opinio (cujus in oratione pro lege Maniliâ Cicerò etiam meminit) non in Bosphoranos sed in Romanos hæc parari. Nam neque dum Ariobarzani solidam Cappadociæ possessionem reddiderat, retentis sibi locis quibusdam: & Archelaum suspectum habebat, quasi quum esset in Græciâ, plus æquo in conditionibus pacis Syllæ concessisset. [*Appian. in Mithridatic pag. 214.*]

Archelaus territus ad L. Murenam fugit; eumque irritando, effecit ut prior Mithridati arma inferret: ut in Mithridaticis suis habet Appianus. Archelaum quoque ad Syllam (cujus in Asiâ vices Murena tum agebat) defecisse, in libro 39 Dio; & ad eundem se cum uxore liberisque contulisse, scribit Orosius. [*lib. 6. cap. 2.*] Ut Memnoni hîc ægrè fides fuerit adhibenda, qui Archelaum, non solum cum Mithridate mansisse, sed etiam in postremo bello Mithridatico strenuè partes illius propugnasse, tradidit. [*Vid. supr. ann. Mundi 3919.*]

L. Murena, triumphus ductus cupidine, bellum adversus Mithridatem renovavit. [*Liv. lib. 86. Appian. in Mithridatic. pag. 213.*] Per Cappadociam enim invasit Comana, urbem sub Mithridate maximam, & religioso opulentoque templo insignem: interfecitque nonnullos Regis equites. [*Appian. ibid. pag. 214.*]

Ad Murenâ Mithridates legatos amandavit: qui cum ipsi natione Græci essent, & vitæ genere philosophi, plus Regem culpârunt quàm commendârunt. Cùmque pacis cum Syllâ initæ leges prætererent: negavit Murena se videre ulla fœdera, nulla enim Sylla conscripserat; sed executione pactorum contentus, discesserat. Hæc locutus Murena confestim prædas agebat, ne à sacris quidem pecuniis abstinens: atque hyberna habens in Cappadociâ, illius regnum Ariobarzani magis confirmavit, & circa ingressum regni Mithridatis urbem Ecininam condidit. [*Memnon. cap. 38. Appian. pag. 214.*]

Quum mutuis Seleucidarum odiis inextinguibili bello & reges & regnum Syriæ consumptum esset; ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret; occurreretur quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ: omnes in Tigranem regem Armeniæ consenserunt, instructum, præter domesticas vires, & Parthicâ societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18 annos copotitus est. [*Justin. lib. 40. cap. 1.*]

4631 83

cap. 1. & 2.] usque dum à Pompeio illi ademptum, Romanorum imperio est adjectum.

Horum annorum prioribus 14, Tigranis nomine Magadates cum exercitu Syriæ præfuit: donec cum exercitum in sui regis auxilium abducere coactus fuit; victoque Tigrane regnum Syriæ Antiocho Asiatico à Lucullo est datum. [*Appian. in Syriac. pag. 118, 119 & 133.*] Antiochus Pius interim (Asiatici pater) & Syriâ ab Euphrate usque ad mare & parte etiam Ciliciæ à Tigrane exutus, in alio Ciliciæ necdum vel à Tigrane vel à Romanis occupato angulo latebat. [*Appian. in Mithridatic. pag. 243. Justin. lib. 40. cap. 2.*] uxor verò ejus Selene, cum duobus filiis, in Phoeniciâ & parte aliquâ inferioris Syriæ aliâ regnabat; ut ex Josephi lib. 13. cap. ult. & Ciceronis libro 4º in Verrem colligimus.

Mithridates & ad Senatum & ad Syllam misit, qui expostularent de Murenâ. [*Appian. pag. 214.*] Et ille verò & Murena, pro se quisque contra alterum legatis missis, Heraclienfes de auxiliis sollicitârunt. Sed quum potentia Romanorum formidabilis videretur ipsis, & Mithridatis vicinitatem etiam timerent; legatis responderunt, in tantâ bellorum tempestate difficulter proprios se lares tueri, nedum aliis auxiliari posse. [*Memnon, cap. 38.*]

Alexander Jannæus Gaulanam & Seleuciam expugnavit. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

3922

L. Murena, trajecto Haly fluvio magno & tum maximè imbris tumido, 400 Mithridatis vicos incurfavit; nusquam occurrente Rege, & expectante legatorum Romam missorum reditum. Atque ita referretur prædâ Murena in Phrygiâ & Galatiâ reversus est. Ubi Callidius propter querelas Mithridatis Româ missus, nullum quidem Senatusconsultum ei obtulit; denuntiavit tamen, omnibus audientibus, jubere Senatum ut à fœderato rege abstinere. Quibus dictis, mox, in conspectu aliorum, seorsum cum eo collocutus est: nec Murena quicquam de pristina vehementiâ remisit, fines Mithridatis tunc quoque incurans. [*Appian. pag. 214 215.*]

Murenæ non pauci dederunt consilium, ut Sinopen invadens, de regiâ ipsâ bellum moveret: eâ enim captâ, facile etiam cætera in potestatem ventura. At Mithridates, validis hæc præsidii communis, ipse bello gerendo incubuit. [*Memnon, cap. 38.*] Ubi Gordium igitur jussisset invadere vicos finitimos, ille mox jumenta multa impedimentaque & tam paganos quàm milites comprehendit, & castra sua Murenæ castris in adversâ ripâ opposuit. Pugna verò neuter fecit initium, donec Mithridates venit cum majore exercitu: moxque circa fluvium commissum est magnum prælium. Ibi Rex vi transivit flumen, aliâ quoque Murenâ longè superans: qui in tumultum naturâ munitum se recipiens, urgente Rege, per montanos calles properavit in Phrygiâ, multis amissis vel in fugâ vel in prælio. [*Appian. pag. 215.*]

Hæc tam præclara acceleratæque & obiter parta victoria præpeti famâ vulgata, multos transtulit ad Mithridatem: qui & ex Cappadociâ pulsus omnibus Murenæ præsidii, ingenti pyrâ in excelsi montis

4632 82

tis

tis cacumine accensâ, *Σφαγία Διὸς* five Jovi Bellipotentis victimas more patrio obrulit. [*Id. ibid.*]

3923

L. Cornelius Sylla, Dictator creatus, ut pristina Reipublicæ forma videretur manere, M. Tullium & Cornelium Dolabellam Consules à populo fieri permisit: licet ipse jam planè regnans illis præfuerit. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 412.*] In quorum Consulatus initio, III Kalend. Februar. (ut ex fragmentis Triumphorum marmoreis liquet) qui dies in mensem Novembrem Julianum tum incidit, de rege Mithridate ingenti gloriâ (ut in libro 5° habet Eutropius) triumphavit. Eique triumpho, licet magnificentiâ & raritate manubarum regiarum grandi, major tamen species & pulchrius spectaculum accessit ab exulibus. Siquidem clarissimi viri & principes civitatis secuti sunt coronati curram Syllæ, servatorem & parentem eum appellantes; quod illius beneficio essent in patriam reduces, liberisque & conjuges receperant. [*Plutarch. in Syllâ.*] Id quoque in Syllâ hic laudatum; quod quum consummatâ potentiâ suâ triumphum duceret, ut Græciæ & Asiæ multas urbes, ita civium Romanorum nullum opidum vexerit. [*Valer. Maxim. lib. 2. cap. 8.*] In eo triumpho, quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim millia auri pondo sub eo titulo transtulit Sylla, & argenti septem millia. Idem ex reliquâ omni victoriâ pridie transtulerat auri pondo quindecim millia, argenti pondo centum & quindecim millia. [*Plin. lib. 33. cap. 1.*] Unde per biduum triumphasse eum colligitur.

Alexander Jannæus, redactâ in suam potestatem valle quæ Antiochi dicitur & Gamalâ castello, Demetrium locorum illorum dominum multorum criminum accusatum principatu suo exiit: & tertio demum expeditionis suæ anno completo domum reduxit exercitum; magnâ alacritate Judæis eum ob res prosperè gestas excipientibus. Per hæc verò tempora & Syrorum & Idumæorum & Phœnicum urbes tenebant Judæi: ad mare, Stratonis turrem, Apolloniâ, Joppen, Jamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoruram: in mediterraneis, per Idumæam regionem Adora & Marissam, & Samariam: montes quoque Carmelium ac Itabyrium. ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: & Moabiticas urbes, Essebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, & Pellam; quam diruerunt, quod incolæ Judaicos ritus recipere recusarent. Possidebant & alias Syriæ non obscuras urbes, quas imperio suo noviter adjecerant. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

L. Cornelius Sylla Dictator, indignum esse censens Mithridatem foederatum bello infestari, Aulum Gabinium misit, qui serid Murenæ denuntiaret, abstinere arma à Rege; & Mithridatem cum Ariobarzane reduceret in mutuam gratiam. In eo conventu Mithridates obside tradito Ariobarzani filio quadrimulo, eoque prætextu retentâ eâ Cappadociæ parte quam præsidii occupaverat, non sine auctario, convivium præbuit omnibus: proposuitque certum auri pondus his qui bibacitate, vel edacitate, dictis, cantu, cæterisque solenni-

bus

bus ludicris vincerent; cujus solus expers fuit Gabinius. [*Appian. in Mithridatic. pag. 215, 216.*]

Ita secundum Mithridaticum bellum anno tertio est finitum. [*Id. ibid.*] in quo Murena Mithridatem vehementissimè vigilantissimèque vexatum, repressum magnâ ex parte, non oppressum reliquit: ut ait Cicero in Oratione pro Murenâ filio ejus. quem & parenti suo magno hic adjumento in periculis, solatio in laboribus, gratulationi in victoriâ fuisse, Orator adjicit. Qui etiam libro 1° in Verrem, jussu L. Murenæ populum Milesum docet decem naves ex pecuniâ vestigali populi Romani fecisse; sicut, pro suâ quasque parte civitates Asiæ cæteras: quæ præsidaria classis ex foedere præbenda esset P. R. maritimis necessitatibus; ut ad eundem librum (five orationem Verrianam 3^{am}) notavit Asconius Pedianus.

L. Lucullus quæsturæ suæ tempus, Murenâ bellum in Ponto gerente, in Asiâ pace consumpsit. [*Cicero, in Lucullo.*]

Sylla Dictator Murenâ ex Asiâ revocavit. [*Cicero, pro lege Maniliâ.*] ei in Asiaticâ præturâ M. Thermo succedente: cujus contubernio stipendia prima C. Julius Cæsar in Asiâ fecit. [*Sueton. in Julio, cap. 2.*] Simul verò cum Murenâ, ex quæsturâ etiam revocatum fuisse Lucullum, argumento illud est, quod Aquilio Gallo judici Romæ assederit in causâ Quintii: quam Ciceronem anno ætatis 26°, M. Tullio & Cn. Dolabellâ Consulibus egisse, docet A. Gellius lib. 15. cap. 28. & Hieronymus in Chronico.

Alexander Jannæus, belli requiem, morbi habuit principium. Ex temulentia enim morbo contracto, triennio integro febre quartanâ laboravit: neque à castrensibus tamen officiis abstinerebat. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 4. & lib. 13. Antiquit. cap. 23.*]

L. Murena Romam reversus, amplissimè triumphavit. Cujus triumphum donis militaribus filius decoravit: qui sub eo imperatore meruit, & finem stipendiorum patris victoriâ ac triumphum fecit. [*Cicero, pro Murenâ.*]

Mithridates orium nactus subegit Bosphorum, & genti unum ex filiis Macharem regem dedit. [*Appian. pag. 216.*]

Molo Rhetor legatus ad Senatum de Rhodiorum præmiis veniens, primus exterorum in Senatu sine interprete est auditus. Quem honorem non immerito cepit, quoniam summam vim Romanæ eloquentiæ adjuverat. quo tempore & M. Cicero operam illi dedit. [*Cicero in Bruto, Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.*] quod & ante sexennium illum fecisse, suo loco notavimus.

Julius Cæsar à M. Thermo Asiæ prætor in Bithyniam ad arcescendam classem missus, defecit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitia: quem rumorem auxit inter paucos rursus dies repetita Bithynia, pecuniæ exigendæ prætextu, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. [*Sueton. in Julio, cap. 2.*]

L. Cornelius Sylla Dictator plebi Romanæ inferuit ex proscriptionum servis florentissimum quemque ætate ac viribus, plusquam decem mille, donatos prius libertate civitatæque, & Cornelios vocatos de patroni nomine; ut inter plebeios haberet in Urbe semper ad iussa

Z

parata

463381

parata decem millia. [Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 413. & 416.] Inter hos à Syllâ civitate donatos Alexandrum Polyhistorum fuisse, Servius in Æneid. 10. indicat. Et quidem Romæ Syllæ temporibus fuisse Alexandrum Polyhistorum, & libertate donatum, & Cornelium cognominatum, (licet à patrono Cornelio Lentulo, cui venditus, cuiusque pædagogus factus fuerit) confirmat etiam Suidas, in Ἀλεξάνδρου τοῦ Μιλήσιου. Milesum enim appellat ille Grammaticum hunc Crætetis discipulum: quem Stephanus Byzantinus patre Asclepiade in urbe minoris Phrygiæ Coryæo natum, de omnigenis rebus libros 42 scripsisse asserit. De quo videndus Eusebius, libro 9°. Præparat. Euangelic. cap. 17. ubi complura ex libro quem de Judæis ille scripsit recitat.

Thebæos tertio à defectione anno Ptolemæus Lathurus in potestatem suam redactos tam graviter multavit; ut qui antè ditissimas quasque Græciæ civitates opibus superârunt, nullum pristinæ fortunæ vestigium retinuerint. Ita Pausanias in Atticis: [pag. 8.] sic ista referens, quasi ad Thebas Boeotias ista spectarent, non ad Thebas Ægyptias. quum eodem ferè tempore quo à Ptolemæo Thebæi defecerunt, magnas illas Thebas Boeotiæ ab Archelao Mithridatis ad Syllam Romanorum ducem defecisse, ex Appiani Mithridaticis [pag. 190.] observaverimus.

Ipsè verò Ptolemæus Lathurus non ita multo post fato functus est, [Pausan. ut sup.] annis post mortem fratris Philometoris 36. & mensibus 6. Cui succedens filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui junior Lathuri frater, matrem simul secum regnantem occidit) uxor, regnavit mensibus 6. [Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.] Lathurum autem Berenicem solam è legitimo thoro suscepisse, confirmat Pausanias: [ut sup.] quâ ante patrem defunctâ, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cypri, Cleopatra verò ista & postea Novus Dionysius sive Auletes Ægypti regnum occupavisse videtur. nisi fortè eadem Porphyrio Cleopatra fuerit, quæ Pausaniæ Berenice.

Sylla Dictator Alexandrum, Ptolemæi illius Alexandri matricidæ filium, quem in familiaritatem receptum ex Asiâ secum Romam duxerat, Alexandrinis regem misit, deficiente ibi virili stirpe regiâ, & mulieribus viro cognato opus habentibus: sperans multum auri se collecturum ex regno opulentissimo. [Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 414.]

C. Julius Cæsar à M. Thermo in expugnatione Mitylenarum coronâ civicâ donatus est. [Sueton. in Julio, cap. 2.] Mitylenæ, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, dirutæ sunt. [Liv. lib. 85.] urbe illâ nobili, belli lege ac victoriæ jure, sub potestate populi Romani redactâ. [Cicero, in Agrariâ 1^a.]

Alexander, ductâ in uxorem Ægypti reginâ Cleopatrá, postquam per 19 dies simul cum illâ regnavisset, eam interemit. [Porphy. ut sup.] Appianus regem hunc, Syllæ fiduciâ insolentius imperantem, decimo nono regni die ab Alexandrinis in gymnasium ex regiâ tractum & interemptum fuisse scribit. Sed annos 15 post uxoris necem eum regnavisse, ex Cicerone & Suetonio postea apparebit: contra

tra communem Historicorum & Chronographorum errorem; qui Ptolemæi Auletæ regnum hîc incipiunt, & annos illius cum annis Alexandri commiscunt.

Mithridates Achæos aggressus, Colchis finitimos, eorum (ut quidam putant) qui à Troiâ revertentes huc errore delati sunt reliquias, duas partes exercitus partim insidiatorum dolo, partim aperto Marte, atque etiam inclementiâ frigoris amisit. [Appian. pag. 216.]

Domum reversus Mithridates, Romam misit qui leges foederis conscriberent. Ariobarzanes quoque misit, sive sponte sive incitatus ab aliis, qui docerent se non recepisse Cappadociam, & majorem ejus partem retinere Mithridatem. Mithridates verò à Syllâ cedere Cappadociâ jussus est, prius quàm leges pacis conscriberentur. [Id. ibid.]

Constitutâ Ciliciæ provinciâ, Proconsul ad eam Cn. Dolabella est missus. Cui provinciæ, præter tres diœceses proprias, Pamphylicam, Isauricam, & Ciliciensem; tres quoque Asiaticas diœceses attributas fuisse, testatur Cicero. [lib. 13. ad familiâr. epist. 67.] Cibyraticam nimirum, Synnadensem, & Apameensem; in regionibus Phrygiæ, Pisidiæ, & Lyconiæ positas. Cùm verò Dolabella, quæstorem secum ducens C. Malleolum & legatum C. Verrem, in itinere Delum pervenisset: ibi ex fano Apollinis antiquissima signa noctu clam sublata in onerariam navem suam Verres conjicienda curavit. Tum subito tempestates coortæ sunt maximæ, ut non modò proficisci, cùm cuperet, Dolabella non posset, sed vix in opido consistere: ita magni fluctus ejiciebantur. Hîc navis illa onusta signis, expulsa atque ejecta fluctu, frangitur: in litore signa illa Apollinis reperiuntur, jussu Dolabellæ reponuntur; tempestas sedatur, Dolabella Delo proficiscitur. [Cicero, ad. 2. in Verrem lib. 1.]

Chio, Erythris & Halicarnasso, idem Verres signa pulcherrima abstulit. Tenedo quoque ipsum Tenem pulcherrimè factum, qui urbem illam dicitur condidisse & ejus ex nomine Tenedus nominatur, abstulit magno cum gemitu civitatis. [Id. ibid.]

Quum Verres à Cn. Dolabellâ efflagitasset, ut se ad reges, populi Romani socios, Nicomedem Bithyniæ & Sadalam Thraciæ, mitteret; Lampſacum in Hellesponto pervenit. Ubi cùm affecit illius Rubrius Philodami primarii civis filiam ad Verrem perducere conaretur; Lampſacenis Themistagoræ & Theſſali hortatu ad tuendam illius pudicitiam noctu concursantibus, licet Verris Cornelius occisus, servique ipsius nonnulli, unâ cum Rubrio, in turbâ sauciati sunt: ipsius quoque legati domo ab incendio ægrè servatâ. Dolabella à Verre rogatus, relicto bello (quod tunc ab illo in Ciliciâ gerebatur) atque provinciâ suâ in Asiam profectus, à C. Nerone, qui in Asiæ præturâ M. Thermo successerat, obrinuit ut Philodamus & filius ejus iudicio damnati securi percuterentur. [Id. ibid. cum Asconio Pediano in eundem.]

Verrem ex Asiâ decedentem Charidemus Chius trierarchus à Dolabellâ sequi jussus, Samum cum eo venit. Ubi expugnato antiquissimo Junonis Samiæ fano, tabulas & signa Verres inde sustulit.

Cujus sacrilegii cū à Samiis apud Chios suos accusatus Charidemus, planum fecisset, non à se sed à Verre ista fuisse facta: legati ad C. Neronem in Asiam Samo venerunt, de eo conquesturi. Qui responsum tulerunt; ejusmodi querimonias, quæ ad legatum populi Romani pertinerent, non ad prætorem, sed Romam deferri oportere. [Cicero, *ibid.*]

In Pamphylia idem Verres Aspendo non modò Aspendium citharistam, quem omnia intus canere dicebant, sed signa etiam reliqua omnia ex fanis & locis publicis, palam spectantibus omnibus, plotris evecta asportavit; Pergæ verò antiquissimum Dianæ fanum spoliavit, & ex ipsâ Dianâ quod habebat auri detractum abstulit. [Id. *ibid.*]

Habebant Milesii præfidiariam classem, ex foedere præbendam populi Romani maritimis necessitatibus. Hos navem Verres poposcit, quæ eum præsidii causâ Myndum prosequeretur. Illi statim myoparonem egregium de decem navibus electum, atque ornatum dederunt. Verres autem milites remigisque Miletum Myndo pedibus reverti jussit: myoparonem verò L. Magio & L. Fannio, qui à Mariano exercitu transfugæ Myndi tum habitabant (postea verò ad Sertorium & Mithridatem transierunt) vendidit. Qui myoparoni præfuerat, rem gestam renuntiavit: illi renuntiationem ejus in publicas litteras retulerunt. Sed Cn. Dolabella, Verris rogatu, & in renuntiatorem animadvertere conatus est, & renuntiationem ex tabulis tolli jussit. [Id. *ibid.* cum *Ascon. Pediano in eund.*]

C. Malleolo quæstore Cn. Dolabellæ occiso Verres statim à Dolabellâ quæstoriaræ procurationis munus obtinuit: & pupilli tutelam adeptus, bona ejus invaluit. [Id. *ibid.*]

Quum provincias fortirentur Consules; P. Servilius Ciliciam, Ap. Claudius Macedoniam obtinuit. Servilius ægrotum Tarenti collegam prior transgressus, ad Corycum urbem iter vertit: [Salust. *Historiar. lib. 1. apud Priscian. lib. 15.*] contra piratas missus; qui, duce Isidoro, in proximo mari (Cretam inter atque Cyrenas, Achaïam sinumque Maleum) quod à spoliis Aureum ipsi vocaverunt, latrocinebantur. [Florus, *lib. 3. cap. 6.*] Sub Servilio Julius Cæsar, sed brevi tempore, meruit. [Sueton. in *Julio, cap. 3.*] & L. Flaccus tribunus militum fuit. [Cicero, *pro Flacco.*]

Cn. Dolabella ex Ciliciâ provinciâ revocatus, Romæ ab adolescente M. Æmilio Scauro repetundarum accusatus, damnatus atque in exilium missus est. Cujus lis tertium ad trices his nominibus solis est æstimata; quod ejus Quæstor C. Verres à civitatibus Lyciæ, Pamphylæ, Pisidiæ, Phrygiæque frumentum, coria, cilicia, saccos præter modum imperasset, neque ea sumplisset, sed pro his rebus pecuniam exegisset. Contra eum verò ipse Verres, totius criminis minister & particeps, acerrimum testimonium dixit: & nisi condemnato & ejecto eo, qui posset reprehendere, legationis & quæsturæ suæ rationes referre noluit. [Cicero, *act. 2. in Verr. lib. 1.*] Vid. Pighii *Anal. Rom. tom. 3. pag. 280, 281. & 286, 287.*

Alexander Jannæus, quartano febrium recursum fatigatus, & intempestivâ

pestivâ militiâ sese implicans, tandem exhaustis viribus, quum 27 regnasset annos, in Gerasenorum finibus mortuus est; Ragabâ castellum, quod ultra Jordanem situm est, obsidens. Moriens uxorem Alexandram monuit, ut apud milites mortem ipsius tantisper celeret: deinde postquam victrix magnificè Hierosolyma reversa fuerit, Phariseis nonnihil licentiæ permitteret. Possent enim hos plurimū apud Judæos, sive exosum aliquem cupiant lædere, sive amicum juvare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiam si per invidiam de quopiam malè loquantur: eamque se ob causam gentis odium incurrisse, quod hoc genus hominum offendisset. Suasit igitur ut cadaver ipsius eorum arbitrio permitteret, pollicereturque nihil se nisi ex illorum sententiâ gesturam in administrando imperio: sic enim fore, ut & ipse tanto magnificentius sepeliretur, & illa securè cum filiis dominaretur. [Joseph. *lib. 1. Belli Judaic. cap. 4. & lib. 13. Antiquit. cap. 23. cum lib. 20. cap. 8.*]

Alexandra regina (Ecclesiasticis scriptoribus Salina etiam dicta) capto castello Ragabâ, juxta mariti monita, omnia quæ vel ad cadaver vel ad regnum pertinerent Phariseorum arbitrio permittens, ex insensibilibus benevolos sibi reddidit. Tum illi progressi ad plebem concionabantur, res gestas Alexandri celebrantes, & regem justum se amisisse conquerentes: populūque ad eum luctum & moestitiam provocaverunt, ut nullum antehac regem funeraverint magnificentius. [Id. *lib. 13. Antiquit. cap. 24.*]

Cum verò ille moriens & regni administrationem uxori Alexandræ testamento reliquisset, & deligendi Pontificis permisisset arbitrium: majorem illa natu filium Hyrcanum Pontificem declaravit, non tam propter ætatis prærogativam, quàm quod propter innatam segnitatem potestati quam ipsa obtinebat regiæ minimè molestus futurus videretur; minorem autem Aristobulum privatum vivere maluit, quod ferventioris is esset ingenii. Per novem igitur annos regnum illa administravit; toto eo tempore filio Hyrcano Pontificatum obtinente: mulier apud populum gratiosa, tum ob favorem Phariseorum, tum quod semper visa esset ægrè tulisse ea, quæ maritus præter officium fecisset. Et nomen quidem regni penes reginam erat, ejus autem administratio penes Phariseos: quibus etiam plebs parere ab eâ jussa est. Si quid igitur constitutionum Hyrcanus foer abrogaverat, quas Pharisei juxta majorum traditiones induxerant, id totum illa denuo restituit: iidemque & exulibus reditum, & victis solutionem procurabant. Quædam tamen etiam per se mulier procurabat, & magnum mercede conductorum militum alebat numerum: virisque suas ita augebat, ut terrori esset circumvicinis tyrannis & obsides ab eis acciperet. [Id. *ibid.* cum *lib. 26. Antiquit. cap. 8. & lib. 1. Belli cap. 4.*]

Mithridates, Syllæ jussu, restitutâ Ariobarzani totâ Cappadociâ, aliam legationem ad scribendas leges foederis Romam misit. [Appian. *pag. 216.*]

M. Lepido & Q. Catulo Consulibus Sylla mortuus est. [Liv. *lib. 90. Appian. lib. 1. Belli civil. pag. 416.*] Biduo ante excessum 22° Commen-

tariorum suorum libro extremam manum imposuit: sibi que prædixisse Chaldaeos ait, ubi præclare vixisset, in flore felicitatis se excessurum. [*Plutarch. in Syllâ.*] Eos Commentarios Lucullo ille nuncupavit: quem & moriens, præterito Pompeio, tutorem filio scripsit. Unde inter eos, juvenes tum & gloriæ cupiditate flagrantes, primus simularis & æmulationis fons manasse putabatur. [*Id. in Lucullo.*]

M. Cicero, postquam sex menses Athenis cum Antiocho Ascalonitâ veteris Academiæ nobilissimo & prudentissimo philosopho & Demetrio Syro vetere & non ignobili dicendi magistro fuisset, morte Syllæ ibi auditâ, in Asiam navigavit: eâque totâ peragrâtâ, cum summis oratoribus exercebatur. Horum erant principes, Menippus Stratonicensis (cognomento Câtocas) è Cariâ, Dionysius Magnes, Æschylus Cnidius, & Xenocles Adramyttenus. [*Cicero in Bruto, & Plutarch. in Cicerone: cum Strabone, lib. 13. pag. 614. & lib. 14. pag. 660. & Diog. Laërtio, in Menippo.*]

Eo quoque tempore Milefia quædam mulier, quod ab hæredibus secundis acceptâ pecuniâ partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis est damnata; neque injuriâ: quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum reipublicæ civem, sustulisset. [*Cicero, pro A. Cluentio.*]

P. Servilius proconsul Ciliciam subegit: piratarumque levibus & fugacibus myoparonibus gravi & Martiâ classe turbatis, victoriâ non incurantâ eos superavit. [*Liv. lib. 90. Florus, lib. 3. cap. 6. Entrop. lib. 6.*] Ciliciam & Pamphyliam crudelissimè adortus, dum subdere studet, penè delevit. [*Oros. lib. 5. cap. 23.*]

Julius Cæsar, Syllæ morte compertâ, relicta Ciliciâ Romam properè rediit. [*Sueton. in Julio, cap. 3.*]

Romæ quum magistratus, defuncto jam Syllâ, de Mithridatis legatione ad Senatum non retulissent; rex Tigranem generum subornavit ut Cappadociam invaderet: quod tamen commentum Romanos non latuit. [*Appian. in Mithridat. pag. 216.*] inter quos L. Philippum, in oratione contra Lepidum hoc tempore ad Senatum habitâ, in libro 1° Historiarum ita loquentem inducit Salustius. *Mithridates in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicit.*

3927 Tigranes, Cappadociâ velut indagine cinctâ ut nemo posset evadere, ad trecenta millia hominum inde abstraxit in Armeniam, & agros eis ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primùm Armeniæ regni diadema sibi imposuit, & *Tigranocertam* à se, quasi *Tigranis urbem*, denominavit. [*Id. ibid.*] Eam ille urbem condidit inter Iberiam & Zeugma quod est ad Euphratem: conducens in eam homines è duodecim quas evastaverat Græcicis urbibus. [*Strabo, lib. 11. pag. 532.*] Erant in eâ frequentes ex Ciliciâ exciti Græci, frequentes barbari eademque Græci forte usi, Adiabeni, Assyrii, Gordyeni, Cappadoces: quos excisis eorum patriis deduxerat illuc, ac sedes figere coegerat. [*Plutarch. in Lucullo.*] Hoc verò tempore, quo Cappadociam incurfionibus vastavit, Mazacenos omnes sedibus suis ejectos in Mesopotamiam transtulit, & majorem Tigranocertæ partem

tem iis habitatoribus frequentavit. [*Strabo, lib. 12. pag. 539.*]

Geminus, insignis mathematicus, opus suum astronomicum (ex quo Procli Sphæra est excerpta) scripsit, 120 annis postquam Ægyptiorum Isia in Eudoxi Solstitium brumale, sive Decembris 28 incurrebant: ut ipse in cap. 6. indicat. *Vid. ann. Mundi 3807. a.*

M. Cicero Rhodum veniens, ad eundem quem Romæ audiverat Molonem se applicavit; cum actorem in veris causis scriptoremque præstantem, tum in animadvertendis norandisque vitiis & instituendo docendoque prudentissimum. Is dedit operam, ut nimis redundantem & superfluentem juvenili quâdam licentiâ Ciceronem reprimeret, & quasi extra ripas diffluentem coërceret. [*Cicero, in Bruto.*]

Floruit ibidem eodem tempore summus etiam artis Oratoriæ magister Apollonius; cui à Strabone Μαλακῆ sive *Mollis*, ab aliis *Molonis* cognomentum tribuitur, & ob hoc à nonnullis (inter quos & Quintilianus est, lib. 12. cap. 6.) cum priore illo *Molone* confunditur. Alabandenſes è Cariâ erant ambo, Meneclis Alabandenſis rhetoris discipuli; & uterque domo suâ profectus, eandem artem Rhodi professus est: licet seriùs Molon eò se contulerit, indèque Homericum illud ab Apollonio audierit, Ὁρμολῶν. [*Strabo, lib. 14. pag. 655, 660, 661.*] Unum Cicero *Molonem* semper appellat: alterum, in libro 1 de Oratore, *Apollonium Alabandenſem*, ubi ita de eo loquens M. Antonius introducit. *In eo vel maxime probavi summum illum doctorem Alabandenſem Apollonium, qui cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos quos judicabat non posse oratores evadere operam apud se perdere, dimittebatque: & ad quam quemque artem putabat esse apiam, ad eam impellere atque hortari solebat.*

Hunc Apollonium fama est, quod imperitus esset Romanæ linguæ, à Cicerone petiisse, ut declamaret Græcè: Ciceronem autem morem ei gessisse libenter, ita fore ratum, melius ut corrigeret se ille. postquam declamavit, cæteris stupore defixis & certatim collaudantibus eum, Apollonium non hilarem fuisse dum audiret dicentem; & quum perorasset, diu sedisse cogitandum: tandem verò, ubi id momordit Ciceronem, dixisse. *Te quidem laudo, Cicero, & admiror: Gratiæ verò memiseret conditionis, quum cernam, quæ reliqua nobis sola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos transtulisse, litteras & eloquentiam.* [*Plutarch. in Cicerone.*]

Rhodi Ciceronem quoque philosophum Posidonium audivisse Plutarchus confirmat. Eumque inter eos, à quibus institutus fuit, enumerat ipse Cicero; in lib. 1. de Naturâ Deorum, & lib. de Fato. Posidonius verò iste Stoicæ sectæ philosophus, Apameæ quidem in Syriâ natus, sed Rhodi postea civis factus Rhodius est appellatus; ut ex Strabone [*lib. 14. pag. 654.*] & Athenæo [*lib. 6. cap. 6.*] cognoscitur. Ubi & illud obiter notandum, quum *Posidonium* & *Apollonium Molonem* vel *Molonem* (ut alibi scribitur) de Judæis & eorum Templo fabularum fomitem Apioni Grammatico præbuisse dicat Josephus: [*lib. 2. contr. Apion. pag. 1065.*] prioris nomine Apamenum hunc *Posidonium* intelligere, Ciceronis in philosophiâ Stoicâ magistrum, ex cuius Historiarum libris tam multa à nobis in superioribus sunt produ-
cta,

ætā; posterioris verò vel *Apollonium* illum de quo jam diximus, vel potius *Molonem* illius æqualem, quem inter *scriptores* in Ciceronis Bruto numeratum, atque à quibusdam eundem cum Apollonio illo fuisse habitum, jam diximus.

P. Servilius proconsul in Ciliciā Isauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. [*Liv. lib. 93.*] Urbem ipsam Isauram demolitus est, & plerasque piratarum munitiones excidit quæ ad mare erant. [*Strabo, qui ipsum Servilium se vidisse ait, lib. 12. pag. 568, 569. & lib. 14. pag. 665.*] Lyciam & urbes ejus clarissimas obsessas oppressasque cepit. Præterea Olympum montem pervagatus, Olympum, Phaselidem, & Corycum tres magnas urbes evertit. Primus quoque Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit: la teraque montis in Ciliciam vergentia perscrutatus, Isauros bello fractos in Romanorum ditionem redegit. [*Oros. lib. 5. cap. 23. cum Floro, lib. 3. cap. 6. Salustio lib. 1. Histor. apud Priscianum libro 15. Asconio Pediano, in Verrinam 3. & Eutropio, lib. 6.*] Agros Attaliensium, Phaselitum atque Olympenorum, agrumque Agerensem, & Orindicum, & Gedusanum, populo Romano Servilii victoriam adjunxisse, in 1^a & 2ª Agrariâ confirmat Cicero: qui etiam in 4° contra Verrem libro de Phaselide speciatim ista adjicit. Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs antè Cilicum & prædonum: Lycii illam, Græci homines, incolebant. Sed quòd erat ejusmodi loco atque ita projecta in altum, ut & exeuntes è Ciliciâ prædones sæpe ad eam necessariò devenirent, & cum ex hisce se locis reciperent, eodem deferrentur; adsciverunt illud sibi opidum piratæ, primò commercio, deinde etiam societate.

3928

L. Magius & L. Fannius de exercitu Fimbriz profugi Mithridati sese adjunxerunt: eique persuaserunt ut cum Q. Sertorio, qui in Hispaniâ tum contra Romanos arma sumpserat, societatem belli pasceret. Hos ille legatos cum litteris ad Sertorium misit: pecuniam & naves illi ad bellum se præbiturum promittens; & ab illo vicissim omnem Asiam, quâ populo Romano foedere cum Syllâ icto cesserat, confirmari sibi postulans. Legatos, myoparone illo quem Myndi à C. Verre comparaverant in Italiam transvectos & ad Sertorium inde festinantes, Senatus in hostium numero habendos censuit, & inquirendos mandavit. Ad Sertorium tamen illi pervenerunt: qui coacto suorum concilio, quod Senatum vocabat, quum cæteri accipiendas conditiones censerent, eas improbavit. Ut Asiæ enim provincia, quâ ille populum Romanum injustè spoliaverat, quâque à Fimbriz bello illi extortam ipse foedere cum Syllâ sancito dimiserat, negavit permissurum se ut in ejus ditionem iterum recideret. Bithyniam verò & Cappadociam ipsi parere assuetas, nec quicquam populo Romano attingentes, se illi dixit non invidere. His tamen conditionibus foedus est initum, & jurejurando confirmatum: ut Sertorio Mithridates tria millia talentum cum 40 navibus præberet; Sertorius verò Mithridati Cappadociam & Bithyniam (quibus Appianus non Paphlagoniam solum & Galatiâ, sed ipsam quoque addit Asiam) occupandas concederet, & Ducem ei militisque mitteret. Ducem verò ad eum misit in Asiam

463876

Asiam Mithridates, ex senatoriis exilibus, M. Marium (*Varium* Appiano dictum) eique duos illos Lucios consiliarios addidit, Magium & Fannium. Qui Dianio maritimâ Hispaniæ civitate volentes, & Sinopen Ponti ubi Mithridates erat pervenientes, quum negatam illi à Sertorio Asiam declarassent; Rex ad amicos dixisse fertur. *Quid tandem in Palatio sedens imperabit Sertorius; qui nunc ad Oceanum summotus Atlanticum fines regno nostro prescribit, & tentantibus Asiam bellum denuntiat?* Marcus tamen Marius ex Sertorii sententiâ foedus cum eo firmavit. Quem Rex apud se retentum, brevi in locum Archelai, qui ab ipso transfugerat, ducem fecit. [*Cicero, pro lege Manilia; & pro Murenâ, item, act. 2. in Verrem lib. 1. cum Asconio Pediano in eund. Liv. lib. 93. Plutarch. in Sertorio. Appian. in Mithridatic pag. 216, 217. Oros. lib. 6. cap. 2.*]

Restituto Capitolio (cum quo, ante septennium, libri Sibyllini fuerant combusti) retulit ad Senatum C. Curio Consul ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquesta Romam deportarent. Missique P. Gabinus, M. Otacilius & L. Valerius, descriptos à privatis versus Romam deportarunt: quos Consules Curio & Octavius in Capitolio, quod tunc erat curante Q. Catulo restitutum, ponendos curarunt. [*Fenestella: à Lactantio citatus, lib. 1. Institut. cap. 6. & lib. de ira Dei cap. 22.*] Unde libros Sibyllinos, quos Romani consulebant, Erythræam creditam scripsisse Varro dicit: quia post incensum Apollinis templum, in quo fuerant libri, apud Erythræam insulam ipsa inventa sunt carmina: si Servio credimus. [*in Æneid. 6.*] Incensum enim templum non Apollinis sed Jovis Capitolini fuit: & Capitolio resecto, licet ex Senatusconsulto ad versus transcribendos Erythras Asiæ legati missi fuerint, non tamen ex Erythræis solis, sed etiam ex aliis civitatibus & Italicis & Græcis privatorumque hominum bibliothecis, cujuscumque Sibyllæ nomine fuerunt, libri qui postea extabant coacti Romamque allati fuerunt; in quibus & supposititia quædam, ex acrostichidum quas vocant discrimine, sunt deprehensa. Quod ex ipsius Varronis libris rerum divinarum, à Dionysio Halicarnasseo [*lib. 4. antiquit. Roman.*] et Lactantio Firmiano [*lib. 1. Institut. cap. 6.*] habetur relatum. *Quæ sita quoque fuisse Samo, Illo, Erythriz, per Africam etiam & Siciliam & Italicis colonias carmina Sibyllæ, una seu plures fuere; datamque Sacerdotibus negotium, quantum humanâ ope potuissent, vera discernere,* in libro 6° Annalium prodidit Tacitus.

Iisdem Cn. Octavio & Cn. Scribonio Curione Consulib. scintillam è stellâ cadere & augeri terræ appropinquantem, & auctam in Lunæ magnitudinem illuxisse ceu nubilo diei; dein cum in coelum se reciperet lampadem factam, *Licinium Syllanum* Proconsulem cum comitatu suo vidisse, in Naturalis suæ historiæ lib. 2. cap. 35. prodit Plinius. Cum autem *Syllanus* inter cognomina Romana non inveniat; *L. Junium Silanum* in Plinio hic reponendum censet Pighius. Ut *Junius* hoc tempore, Cn. Neronis loco, cum proconsulari imperio in Asiam missus, in itinere prodigium hoc cum comitatu suo conspexisse videatur.

Nicomedes Bithyniæ rex, sine liberis defunctus, populum Romanum fecit testamentum hæredem: regnūque ejus in provinciâ formam redactum est. [*Liv. lib. 93. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 4. & 39. Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 420. & Mithridatic. pag. 175. & 218.*] Quod spectat & illa de Romanis querela, in epistolâ Mithridatis ad Arsacem; libro 4° Historiarum Salustii. *Totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripuerunt; cum filius Musa, quem regem appellaverat, genitus haud dubiè esset.*

Eodem quoque anno (quo CLXXVI acta est Olympias) Cyrene provinciâ auctum fuisse populum Romanum, Ptolemæo Apione rege ex Lagidarum gente testamento eam illi relincente, in libro 1. de Bell. civil. [*pag. 420.*] scribit Appianus: in fine etiam Mithridaticorum, è Lagidarum gente *nothum* regem illum fuisse addens. quæ Apionis descriptio, ostendit eundem esse cum illo, quem *ex pellice* suscepum regni Cyrenarum hæredem populum Romanum instituisse, in lib. 39. cap. 5. Justinus retulit. ubi tamen *eam Libya partem provinciam factam* fuisse adjicit: quum Ptolemæo Apione mortuo, Senatū regni Cyrenarum civitates liberas esse jussisse, suprâ (ad annum Mundi 3908) ex Livio audiverimus. ut tunc quidem liberatæ, nunc verò in provinciæ formam redactæ illæ fuisse videantur. Et tunc quidem *Ptolemæum regem Cyrena morientem Romanos testamento dimisisse hæredes*, anno 1° Olymp. CLXXI. postea verò *Libyam per testamentum Apionis regis Romanis relictam*, Olympiadis CLXXVIII anno 4°, in Eusebiano Chronico notavit Hieronymus: posterius hoc undecim ferè annis seriùs. quàm rationes Appiani hîc postulant, collocans. Novennio seriùs, ad Cæciliū Metellī triumphum Creticum scilicet, Eutropius hoc ipsum retulit. *Quo tempore* (ut in Breviarii sui libro 6° ille inquit) *Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit: in quâ inclusa civitates erant, Berenice, Ptolemæis, & Cyrene.* Jornandes, in lib. de regn. ac temp. success. ita hæc de re scripsit. *Libyam, id est, Pentapolim totam, à primo illo Ptolemæo Romanis sub libertate concessam, tamen resistentes dehinc, Apionis consilium populo Romano subdidit.* Et ante eum, in suo Breviario, Sextus Rufus. *Cyrenas cum cæteris civitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus: Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecuti.* Eūque in libro 22° secutus Ammianus Marcellinus. *Aridiorem Libyam supremo Apionis regis consecuti sumus arbitrio: Cyrenas, cum residuis civitatibus Libyæ Pentapoleos, Ptolemæi libertate suscepimus.* in quem locum videndæ annotationes doctissimi Valefii: qui ita historiam hanc explicat, ut duos Ptolemæos Apiones fuisse perneget. Agros porro *Cyrenenses, qui Apionis fuerunt*, in 2^a Agrariâ Cicero commemorat: sicut *agros regis Apionis quondam habitos, & populo Romano cum regno relictos*, in 14° Annalium libro Cornelius Tacitus.

Quod hujus ætatis reliquum fuerat, & integram hyemem insequentem, in apparatu belli adversus Romanos Mithridates consumpsit: in materie cædendâ, fabricandisque navibus & armis. [*Appian. in Mithridatic. pag. 217.*] Copias ad verum & justum apparatus contraxit. Detrahit enim variam multitudinem, dissonorum minas barbarorum

barorum, armorum inauratorum & gemmis distinctorum instrumentum. Pro his gladios fabricavit more Romano, scuta solida compexit, atque exercitatorum habuit magis quàm comptorum eorum delectum. Adhæc naves non deauratis tabernaculis, nec balneis pellicum & gynæciis delicatis adornatas, sed armis, missilibus telis opibūque comparavit refertas. [*Plutarch. in Lucullo.*] Frumenti 200 medimnū myriadas ad mare detulit. Auxilia præstò ei fucere, præter veteres copias, Chalybes, Armenii, Scythæ, Tauri, Achæi, Heniochi, Leucosyri, & qui circa Thermodoontem fluvium terram incolunt quam vocant Amazonum. Hæc accesserunt in Asiâ pristinæ potentia. Trans mare verò in Europâ Sarmatarum gentes, Basilii, Iazyges, Coralli, Thracum item quæcunque Istrum flumen & Rhodopem æmumque montes accolunt, & insuper Basternæ, omnium horum fortissimi. [*Appian. ut supr.*]

Julius Cæsar admodum juvenis (25 annorum circitèr) Rhodum secedere statuit; ut per otium Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum hybernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam insulam (ad littus Asiaticum supra Miletum) à piratis captus est, qui multis jam navigiis mare infestum habebant. Hos Cæsar postulantes pro ipsius redemptione 20 talenta, derisit, quasi ignaros quem tenerent: 50 daturum se pollicitus. Mox comites servosque suos ad civitates Asiæ, pecuniæ quâ redimeretur expediendæ gratiâ, dimisit: uno medico & cubiculariis duobus secum retentis. Cum his per dies 38 inter homines immanissimos Cilicas relictus, apud eos ita se gessit, ut pariter iis terrori venerationique esset, neque unquam aut nocte aut die vel exalcearetur vel discingeretur; in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Quoties quiescebat, missio aliquo indicebat eis silentium: & quasi non custodiretur ab eis, sed stiparetur, unâ ludebat & se exercebat. Carmina quoque & orationes scribebat, eaque in circulo eorum pronuntiabat. Si qui non admirarentur ea, hos palàm inertes appellabat & barbaros: frequentèrque per jocum suspensurum se eos minabatur. Placebat id illis, simplicitati ejus & ætati hanc linguæ libertatem ascribentibus. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 41. Sueton. in Julio, cap. 4. Plutarch. in C. Cæsare.*] In quâ custodiâ asservatus, exclamasse ferebatur: Quanto gaudio, Crasse, perfunderis nuntiata meâ captivitate? [*Plutarch. in M. Crasso.*]

Publicâ civitatum pecuniâ Mileto allatâ, ante numerata 50 talenta piratas Cæsar obsides civitatibus coëgit dare: deinde expositus in litore, sequente nocte contractâ classe tumultuariâ ex Miletiorum portu solvens, invehensque in insulam, ad quam prædones ad huc stabant, partem classis eorum fugavit, partem merfit, navisque eorum aliquot cum multis hominibus in potestatem suam redegit. Lætus nocturnæ expeditionis triumpho, ad suos reversus est: eorūque quos ceperat pecuniâ in prædam versâ, ipsos Pergami dedit in custodiam. Ad Junium deinde Asiæ proconsulem in Bithyniam perrexit, (idem enim & Asiæ & Bithyniæ, nuper in provinciam redactæ, eo tempore præfuit)

Anno Mundi	180	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Annoan- te æram Christi- anam
		petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, & nummorum cupidus venditurum se captivos dixisset; Cæsar, salute illi dictâ, incredibili celeritate Pergamum reversus, prius quam de eâ re ulli Proconsulis redderentur epistolæ, omnes quos ceperat cruci suffixit; sicut per jocos sæpe illis in insulâ prædixerat. [<i>Patercul. lib. 2. cap. 42. Sueton. & Plutarch. ut supr.</i>] Quoniam verò ante deditionem suffixurum se eos cruci juraverat, jugulari prius jussit, deinde suffigi. [<i>Sueton. cap. 74.</i>]		
		Vere incunte, coeptum est tertium bellum Mithridaticum: quod, per annos undecim cum dimidio gestum, ipsius Mithridatis interitu tandem terminatum est. Ille igitur jam decursione factâ classium, sacrificavit <i>Σηρατίω Δι</i> , sive bellipotentî Jovi, more consueto; & Neptuno quadrigas alborum equorum in altum demersit: atque ira properavit in Paphlagoniam, ducibus exercitus Taxile & Hermocrate. [<i>Appian. in Mithridatic. pag. 217, 218.</i>] Peditum 120 (vel 140, ut apud Appianum) erant millia ad Romanos ordines instructorum, equitum 16 millia, præter currus falcatos centum. Sequebatur castra & alia turba magna eorum qui vias muniabant aut deferebant sarcinas, atque etiam negotiatorum. [<i>Id. ibid. Plutarch. in Lucullo.</i>]		
		Ubi in Paphlagoniam est ventum, Mithridates concione magniloquâ ad milites habitâ quum in odium Romanorum exercitum irritasset, Bithyniam Nicomedis testamento nuper eis relictam invasit. [<i>Appian. pag. 218.</i>] Eam à Mithridate occupatam, Livius; [<i>lib. 93.</i>] & à civitatibus ejus libenter illum susceptum fuisse, in Lucullo Plutarchus confirmat.		
		Asia quoque, quod intolerandis malis à foeneratoribus & publicanis Romanorum esset oppressa, ad Mithridatem est relapsa. [<i>Plutarch. ibid.</i>] Ejus urbes aliquot cum M. Mario sive Vario, quem Duce[m] illi Sertorius ex Hispaniâ miserat, cepit: eumque in urbes cum virgis & securibus instructum Rex ipse tanquam majorem potestatem & ministri specie ultrò sequebatur. Ille verò aliis libertatem dabat: aliis quam immunitatem concederet, beneficio se facere id Sertorii dicebat. Atque ita Asia, quæ à publicanis vexabatur, avaritiæque & contumeliis premebatur militum præfidiariorum, ad spem erigebatur exoptabatque expectatam imperii conversionem. [<i>Id. in Sertorio.</i>]		
		Julius Cæsar, vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quod pertenderat, transit in Asiam: auxiliisque contractis, & præfecto Regis provinciâ expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide. [<i>Sueton. in Julio, cap. 4.</i>] licet conata ejus, qui obrinebat Asiam magistratus populi Romani [Junius] metu suo magnopere destituerit. [<i>Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 42.</i>]		
		Bello in Ciliciâ & Pamphyliâ gesto P. Servilium intra triennium finem dedisse, indeque <i>Isaurici</i> nomen assumpsisse, Eutropius & Orosius (ex Livio, ut illis moris est) referunt. Apud Ciceronem, libro 3 ^o in Verrem (quæ Oratio frumentaria appellatur) <i>quinquennium exercitui præfuisse</i> dicitur. Unde ad annum ante hunc quintum, quo & Consulatum gessit, profectiorem ejus in provinciam retulimus. Unum verò hunc		

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	181	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		hunc plures prædonum duces vivos cepisse, quàm omnes antea, in 5 ^o contra eundem libro affirmat Cicero: atque inter eos Niconem nobilissimum piratam, qui vincla ruperat, quâ felicitate ceperat eadem recuperavisse. Ciliciam & Isauriam bello piratico catervis mixtas prædonum, à Servilio Proconsule missas sub jugum, factas fuisse vestigales, in 14 ^o Historiarum suarum libro Ammianus Marcellinus: Pamphyliam, Lyciam (vel Ciliciam potius) Pisidiâque devicisse illum, fecisseque provincias, in libro de regnorum ac temporum successione scribit Jornandes. In Ciliciam verò provinciam missum esse hujus anni Consulem Octavium, ex Plutarchi Lucullo intelligimus.			
		Quacumque iter fecit Servilius, jucundissimum spectaculum omnibus victorum captorumque hostium præbebat. Itaque ei concursus undique fiebant; ut non modò ex his opidis quâ ducebantur, sed etiam ex finitimis visendi causâ conveniret. Indèque triumphus ejus omnium triumphorum gratissimus populo Romano fuit atque jucundissimus. [<i>Cicero, in Verrem, lib. 5.</i>] In quo & signa illa atque ornamenta, quæ ex urbe Olympo captâ sustulerat, ferculis ante triumphantem per pompam vecta sunt: quæ ille deinde in tabulas publicas ad ærarium perscribenda curavit; non numero solum signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudine, figurâ & statu, notatis atque descriptis. [<i>Id. in eund. lib. 1. & Ascon. Pedianus ibid.</i>] Servilii triumphantis meminit quoque Valerius Maximus, [<i>lib. 8. cap. 5.</i>] Eutropius, Sextus Rufus, & Claudianus poeta; libro 1. in Eutropium ita de illo canens.			
		<i>Indomitos curru Servilius egit Isauros.</i>			
		M. Antonius, (M. Antonii triumviri pater) gratiâ Cottæ consulis & Cethegi factione, in senatu curationem infinitam nactus tuendæ totius oræ maritimæ, quâ Romanum erat imperium, cum & ipse nequam esset & comites haberet pessimos, Siciliam & provincias omnes depopulatus est. [<i>Cicero, act. 2. in Verr. lib. 2. Laëtant. Institut. lib. 1. cap. 11. Ascon. Pedian. in Divinationem, & locum Ciceronis notatum, contra Verrem.</i>]	4640	74	
		L. Lucullo Consuli Gallia Cisalpina provincia obtigit. Verum mortuo Octavio, qui Ciliciam obtinebat, Lucullus Præciæ meretricis operâ conciliato sibi Cethego, qui Romæ omnia tum poterat, Ciliciam provinciam est affectus: cui cum adhæreret Cappadocia, omnes ei pariter bellum Mithridaticum decreverunt. M. Cotta tamen, ipsius in Consulatu collega, multis precibus à Senatu obtinuit, ut cum classe ad Propontidem tuendam & Bithyniam propugnandam ipse mitteretur. [<i>Plutarch. in Lucullo.</i>] Atque ita ambo Consules ad bellum hoc sunt missi: ut alter Bithyniam tueretur, alter in Asiâ Mithridatem persequeretur. [<i>Cicero, pro Murenâ. Memnon. cap. 39. Eutrop. lib. 6.</i>] Lucullum enim Consulem non solum Ciliciam, sed etiam Asiâ (proprie dictam) sortitum fuisse, eique per septennium præfuisse, ex Velleio Paterculo [<i>lib. 2. cap. 33.</i>] intelligitur.			
		Lucullus, conscriptâ in Italiâ legione, in Asiam cum eâ trajecit: ubi duas Fimbrianas, & duas alias legiones accepit; quæ in universum jamdudum deliciis atque avaritiâ erant corruptæ. Fimbriani, quod affue-			

assuevissent sine imperio agere, intractabiliores erant & procaciores; sed bellicosi, laborumque militarium periti & patientes. Lucullus tamen & alios correxit, & horum præcidit ferociam. [*Plutarch. ut supr. cum Appiano in Mithridatic. pag. 219.*] Fœneratores quoque & publicanos Romanos, quorum rapinis Asiani ad defectionem sunt impulsæ. castigando moderatores efficere nitebatur; defectionesque disjiciebat populorum, quum nemo jam ferè quiesceret. [*Plutarch. ibid.*]

Mithridates, tum alium in procinctu habens exercitum frequentissimum tum triremes 400 cum navium minorum quas penteconteres & cercuras vocitant non exiguo numero, Diophantum Mitharum cum validâ manu in Cappadociam dimisit, ut præsidia in urbibus collocaret; & si Lucullus Pontum ingrederetur, occurreret & progressum ejus intercluderet. Ipse verò 150 peditum millia sub vexillis apud se retinuit, & 12 millia equitum, quos falcati sequebantur currus 120. nec ulla machinarum omnis generis copia aberat. Concitato igitur itinere, per Timonitidem, Cappadociam & Galatiam pergens, ad diem nonum Bithyniam attigit. Lucullus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere jussit, cum omni classe. [*Memnon, cap. 39.*]

Mithridatis classis Heracleam in Ponto præterlegens, ab eâ non est recepta. Forum tamen vanae rogantibus cives præbuerunt: & commercii, ut fieri solet, initis, nobiles ex Heracleâ viri Silenus & Satyrus capti, non aliâ conditione sunt dimissi quàm ut quinque triremibus Mithridatem in hoc cum Romanis bello adjuvarent. Quo facto Romanorum inimicitiam populus Heraclienfis sibi conciliavit. Quum igitur auctiones publicas Romani in aliis civitatibus instituerent; Heracleam quoque, propter hanc causam, his exposuerunt. Cùmque auctionatores urbem ingressi, contra reipublicæ morem argentum exigèrent, in moerorem cives conjecerunt, qui servitutis initium hoc esse existimabant. Quare, cùm per legationem ad Senatum Romanum publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi à quodam in urbe audacissimo persuasi, publicanos è medio sustulerunt, tam secundo, ut de nece illorum nemini quicquam constaret. [*Id. cap. 40.*]

M. Cotta multis nuntiantibus Lucillum adventare & jam in Phrygiâ castra habere, existimans triumphum se tantum non in manibus tenere, ne consors ejus Lucullus foret, cum Mithridate dimicare maturavit. [*Plutarch.*] Marius (sive Varius) & Eumachus duces à Mithridate adversus Lucillum missi, magno exercitu brevi congregato, cum P. Rutilio (M. Cottæ legato) apud Chalcedonem congressi sunt, eumque cum plurimâ exercitus ipsius parte cæderunt. [*Oros. lib. 6. cap. 2.*] Basternis Italarum pedites in fugam vertentibus, & prolixam stragem edentibus. [*Memnon, cap. 41.*]

Mithridate Chalcedonem petente, quò Romani undique ad Cottam confluerant, Cotta negotiis bellicis minimè assuetus non prodiiit: sed classis ejus præfectus, nomine Nudus, cum exercitus parte campum occupavit, quâ erat munitissimus, pulsusque inde refugit ad portam Chalcedonis, laboriosè multa septa superans; & in ipsâ portâ

portâ simul irruentium ea fuit compressio, ut persecutores nullum telum in eos frustra mitterent. Ut verò portæ custodes dimiserunt clathros præ metu, Nudum & aliquot alios præfectos subdlexerunt funibus: reliqui amicos inter & hostes contrucidati sunt, incassum manus tendentes ad utroque. [*Appian.*]

Mithridates utendum fortunâ ratus, eadem die classem ad portum admovit: perruptâque in ore portus catenâ ferreâ, quatuor hostiles naves incendit, reliquas 60 ligatas ad puppes suarum abstraxit; nec Nudo prohibente nec Cottâ, qui se continebant intra moenia. Desiderata sunt Romanorum tria circiter millia, & in his Lucius Manlius senator: Mithridates è Basternis, qui primi portum invaserant, amisit 20. [*Idem.*] Præter 60 naves cum viris, terrâ 4 peditum millia Cottam amisisse, Plutarchus tradidit. Uno die mare & terram cadaveribus Romanis foedè oppleta fuisse Memnon ait: in conflictu navali occisis octo millibus, captis 4500; de pedestri autem exercitu Italarum 5300 desideratis. cùm à parte Mithridatis Basternæ circiter 30, ex reliquâ autem multitudine 700 tantum ceciderint.

Atque hoc fuit prælium ad Chalcedonem, quo M. Aurelius Cotta Consul victus est. [*Liv. lib. 93.*] de quo Mithridates in epistolâ ad Arsacem, libro 4° historiæ Salustii. *Marcum Cottam Romanum ducem apud Chalcedonem terrâ fudi; mare exui classe pulcherrimâ.* Quæ Cottæ res, & terrâ & mari calamitosæ, vehementer & opes Regis & nomen auxerunt. [*Cicero, pro Murenâ.*] Hoc enim Mithridatis successu omnium animi fervilem in modum concidère. Sed Lucullus ad Sangarium fluvium castra habens, cognitâ eâ clade, perculsos militum animos verbis erexit. [*Memnon, cap. 41.*]

Quum Archelaus, Mithridatis quondam præfectus sed tunc Romanarum partium, suo tantum conspectu confirmaret Lucillum toto Ponti regno potiturum; negavit ille venatoribus se timidiorem esse, omisis feris ut ad vacua eorum lustra contenderet: atque ita fatus, in Mithridatem movit; peditum secum habens 30 millia, equites 2500. Ubi contemplatus est hostes, obstupescens eorum multitudine cupiebat abstinere pugnâ & tempus ducere: sed quia Marius, quem ex Hispaniâ miserat Sertorius cum copiis ducem Mithridati, occurrit laesivusque cum, instruxit aciem ad configendum. Quum jam penè concurrerent, ex nullâ evidenti commutatione, sed coelo repente disrupto, grandis visa est flammea moles, corpore dolum, colore candens argentum referens, inter utramque aciem delabi: quod ostentum utroque perculsos diremit. Id prodigii in Phrygiâ aiunt circa Otryas accidisse. [*Plutarch.*]

L. Lucullus Consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, & expeditiones aliquot prosperas fecit: poscentisque pugnam milites à seditione inhibuit. [*Liv. lib. 94.*]

Cùm urbem Cyzicenam sibi Mithridates Asiæ januam fore putavisset, quâ effractâ & revulsâ tota pateret provincia; totius belli impetum in eam transferre institit. [*Cicero, pro Murenâ.*] Urbs enim erat ea Asiæ clarissima & populo Romano amicissima. [*Id. pro lege Maniliâ.*] quæque in nuperâ clade Chalcedonenfi civium tria millia & decem

decem naves amiserat. Rex igitur, quò Lucullum falleret, mox à coenâ densam ac nimbosam noctem nactus castra movit, & oriente luce oppositum urbi montem Adrastiam (Dindymum aliis dictum) occupavit. [Plutarch.] Mithridatem peditum 150 millibus, magnòque equitatu, Cyzicenos invasisse, & montem Adrastiam atque suburbium occupavisse, scribit Strabo. [lib. 12. pag. 575.] Lucullum, in universum habentem 30 millia peditum & 1600 equites, circa Cyzicum castra sua Mithridati opposuisse; & ex transfugis, quòd circiter trecenta virorum ille haberet millia, cognovisse Appianus memorat. Quin & plus quàm trecenta millia hominum fame & morbo in Cyzici obsidione amisisse fertur: ut apud Orosium legimus. [lib. 6. cap. 2.] Ex universâ quoque tam lixarum quàm militum colluvie, non minùs trecenta millia à Lucullo contrucidata fuisse perhibentur: ut à Plutarcho habetur traditum. quum longè modestius in 6° Breviarii sui libro scripserit Eutropius; sequente hyeme & æstate, à Lucullo centum ferè millia hominum ex parte Regis extincta fuisse.

Cyzicenos Mithridates denis ex terrâ castris cinctos, per mare quoque 400 navium classe oppugnavit. [Strabo, pag. 575, 576. cum Plutarcho.] Cùmque illi nescirent ubinam gentium esset Lucullus, Mithridatici ejus castra sub oculis civium posita, Armeniorum & Medorum esse auxilia, Mithridati à Tigrane missa, jactabant. Primus Demonax, ab Archelao in urbem missus, adesse Lucullum iis indicavit. Quibus fidem ei non habentibus, arbitrantibusque ad levanda præsentia mala cum ficta adferre; puer adfuit captivus, qui è manibus hostium elapsus, digito castra Romana eis commonstravit. [Plutarch.] Ad ipsos quoque Lucullus, ut bono animo essent, nuntium misit unum ex militibus nandi peritum: qui per hostium naves duobus utribus suspensus, mediasti ipse regulam tenens & pedibus iter adgubernans, septem millia passuum transievit. [Florus, lib. 3. cap. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.]

3931

Lucullus Mithridati à tergo incumbens, memorabili Ponticos viatoriâ profligavit: aliquanto pluribus quàm 10000 in acie cæsis, & 13000 captis. [Memnon, cap. 42.]

Montem conspicatus est Lucullus castris opportunum; quo occupato, ipse copiam habiturus erat commeatum, hostes verò inopiam. Unicus angustus in eum erat aditus; quem Mithridates valido tenebat præsidio, à Taxile ducibusque aliis admonitus. L. Manius sive Magius, arbiter fœderis icti cum Sertorio, clam ad Lucullum miserat nuntium. à quo acceptâ fide, Mithridati persuasit, ut fineret Romanos transire & castrametari pro libito. Fimbrianas enim legiones, quæ aliquando militassent sub Sertorio, velle transfugere, & facturas id propediem: nihilque opus esse sudore & sanguine, quando sine certamine vincere liceat. Huic consilio Mithridates imprudenter assensus, ut nil suspicans, passus est Romanos securè superatis faucibus contra se magnum montem munire: quo in potestatem redactò, ipsis à tergo subvehendi erant commeatus liberè, Mithridati contra lacu, montibus & fluviis excluso ab importationibus terrestribus, tenuiter subministrabantur; quum neque pateret exitus, neque vi repellere

pellere posset Lucullum, ob neglectam locorum opportunitatem, & imminens hyems etiam maritimas importationes esset impeditura. [Appian.]

Circa Thraciam quam vocant Comen Lucullum castra posuisse, loco maximè opportuno ad excludendas vias & regiones, quâ & unde petendus necessariò erat Mithridaticis commeatus, scribit Plutarchus. Eos verò qui ad Fimbrianos milites, transitionem simulant, adducendos à Mithridate missi sunt, interfectos ab illis fuisse, Memnon indicat.

Machinas insignes, ad urbis oppugnationem, Nicomedes Thessalus fabricaverat. [Plutarch.] inter quas helepolis eminebat. centum cubitorum; supra quam alia turris assurgebat, catapultis instructa saxa telâque varia ejaculantibus. Ante admotas verò machinas, tria millia Cyzicenorum captivorum in navibus ad mœnia Rex adduci curavit; ut eorum misericordiâ & precibus commota civitas deditiorem faceret. Quod cùm frustra tentatum fuisset, præcone è muris jussu Lysistrati ducis monente, ut quando in alienam potestatem redacti fuissent, fortunam fortiter ferrent: Mithridates vim terrâ marique contra Cyzicum adhibuit, opidanis omni studio sese defendentibus. Qui tamen omnem laborem patientissimè ferentes, efficere non potuerunt quin pars mœnium exusta corruerit sub vesperam: sed propter calorem incendii nemo sustinuit irrumpere. Verùm ipsi Cyziceni noctu substruxerunt munitionem aliam. [Appian.]

Serò effecit Lucullus, ut auxiliares in urbem per noctem immitterentur. [Strabo, pa. 576.] Cùm enim in lacu Dasylite acatia satis magna commearent, eorum maximum ille subduxit, plaustrò ad mare devexit, eique quot capere poterat milites imposuit. Qui noctu clam trajicientes, imprudentibus hostibus urbem sunt ingressi. [Plutarch.]

Instante Proserpinæ festo, in quo nigram bovem immolare Cyzicenis mos erat, illi nullam talem habentes è farinâ fictam hostiam admoverunt aræ. Vacca quæ Proserpinæ alebatur, trans fratrum pascebat cum reliquo armento Cyzicenorum. Hæc illo die armento relicto de montibus per hostium classem adnatavit sola, & in ore portus claustra sub aquis evasit: atque ita per mediam urbem cursu ad Proserpinæ templum delata, ante aram constitit. Quam Cyziceni, egregiâ spe conceptâ, immolârunt. [Ful. Obsequens de prodigiis, Plutarchus & Appian.]

Anistagoræ, qui in summo magistratu erat, (ut ait Julius Obsequens: Plutarchus enim τὸ δῆμι γραμματιστὴν appellat) Proserpina in quiete visa dixisse fertur, adversus tibicines se tibicinem comparasse; vel, ut refert Plutarchus, tibicinem Libycum in tubicinem Ponticum se impulsuram. Mirantibus hanc vocem Cyzicenis, primâ luce fluctuavit mare quasi immenso incumbente vento, & admotæ muris Regis machinæ stridore & crepitu primum quid instaret indicaverunt: inde auster, supra modum procellosus coortus, horæ brevî momento, & reliquas Regis machinas sic laceravit, ut inutiles redderentur, & turrim ligneam helepoli impositam tantâ vi concussit, ut proruert eam. [Ibid.]

Memoriæ quoque est proditum, Ilī fuisse compluribus Minervam in somnis obversatam, copioso manantem sudore, partemque pepeli discissam ostendentem: eamque dixisse, modò venire se ab ope Cyzicenis ferendā. Columnam autem, quæ decreta & literas de his inscripta habet, ostendebant Ilienses. [Plutarch.]

Amici Mithridati consulebant ut ab urbe classem solveret: qui nihil motus, ascendit imminuentem montem Dindymum, & ab eo duxit continentem ad muros urbis aggerem, in quem impositis turribus, cuniculis quoque suffodiebat & suspendebat moenia. [Appian.] Quæ quidem Cyziceni ira sustinuerunt, ut parum etiam abfuerit quin ipsum Mithridatem caperent vivum in cuniculo, quem is fodiebat, cum ipsi alium ex adverso agerent. Evasis tamen, cum re observatâ se è cuniculo subduxisset. [Strabo, pag. 576.]

Hyeme superveniente privatus est Mithridates & maritimis com-
meatibus, si quos habuerat. Necessariorum igitur difficultate pressio exercitu, fame multi emoriebantur, humanis quidam vescabantur carnibus, herbas alii in cibum vertendo, morbos sibi contrahebant: quorum insepulta cadavera pestem invexerunt insuper. [Memnon, cap. 42. Strabo, pag. 576. Florus, lib. 3. cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Dum oppugnat Lucullus arcem quandam, occasione maturans Mithridatis uti, aversis ab hoste itineribus partem copiarum instruatam armis domum abire præcipiens, omnem fermè equitatum cum jumentis, atque ex peditatu minùs utiles, in Bithyniam dimisit. Ob inediam enim infirmi jam equi erant, claudicantesque solearum inopiâ detritis ungulis. Hæc re nuntiata, contendit Lucullus de nocte in castra. Diluculo tempestate sæviente insecutus eos est cum cohortibus decem & equitatu; quamvis nive affligerentur atque aliis incommodis, ut multi milites ex gelu succumbentes sequi non valerent. Cum cæteris in trajectu Rhyndaci fluvii hostes affecutus, stragem edidit tantam, ut Apolloniâ egressæ fœminæ diriperent impedimenta & trucidatos spoliarent. Capta sunt equorum sex millia & jumentorum infinitus numerus: capta virorum ad quindecim millia; quos omnes præter castra hostium Lucullus duxit. Qui & amplius quàm quindecim millia hominum tunc interfecisse narratur: si P. Orosium addimus. Tunc etiam primùm visos Romanis camelos Salustius autumat: quasi illis qui olim duce Scipione Antiochum devicerunt, & cum Archelao ad Orchomenon & Chæroneam certaverunt, cameli cogniti non fuissent. [Plutarch. Appian. Oros.]

Pannius, qui se Mithridati junxerat, & Metrophantes regius prætor, à Mamercio tunc victi, cum duobus millibus equitum in Moesi-
am profugerunt; atque inde in Mæoniam digressi, in ambustos col-
les campoque Inarimos inciderunt: in quibus diu oberrantes, inopi-
natis tandem periculis exempti sunt, & clam in Regis castra venerunt. [Oros. lib. 6. cap. 2.]

Eumachus dux & alii Mithridatis præfecti, bellum in Phrygiâ mo-
ventes, multos Romanos cum liberis & conjugibus interfecerunt; Pisidæque & Mauros & Ciliciam subegerunt: doceat Dejotarus, unus è
tetra-

tetrarchis Gallogræciæ, vagantes affecutus, eos cum militum suo-
rum multis trucidatos repressit. [Liv. lib. 94. Appian. pag. 222. Oros.
ut supr.]

3932

Jubilæus XXVIII.

Cum Cyziceni aggeres quos Rex à Dindymo duxerat suffodie-
rent, machinæque incenderent, & non ignari hostem fame debilita-
tum, vexarent cum crebris eruptionibus; Mithridates decrevit fu-
gere. [Appian.] de quo ipse in epistolâ ad Arsacem, apud Salustium
in Historiarum libro 4°. *Apud Cyzicum magno cum exercitu in obsidione
moranti frumentum defuit, nullo circum adstante, simul hyems mari pro-
hibebat: ita, sine vi hostium, regredi coactus sum in patrium regnum.*
Ad Cyzicum enim, ut & postea ad Amisum, milites suos Lucullum
duas hyemes in castris continuisse, Plutarchus docet ex Salustio. De
solutâ obsidione Cyzici, videndus quoque est Cicero, in orat. pro lege
Maniliâ, pro Murenâ, & pro Archiâ poëtâ.

Mithridates fugam quamprimum instituens arripere, quò tricas &
moras Lucullo neceret à tergo, misit ad mare Græcum præfectum
classis suæ Aristonicum: quem, jam jam soluturum, Lucullus per
proditionem in potestatem suam redegit cum decem millibus aureo-
rum, quos portabat ad sollicitandam exercitus Romani partem.
[Plutarch.]

Terrestres copias Rex ducibus Lampſacum reducendas reliquit.
Hermæus & Marius (dux Sertorianus) 30 hominum millia illuc du-
cebant. Eos à tergo premens Lucullus, & Æsepum fluvium tunc tu-
midiorum trajicientes affecutus de improviso, permultos cepit, &
viginti millia interemit; (è quibus plus quàm undecim millia Maria-
norum militum fuisse referuntur:) ita ut Granicus & Æsepus amnes
cruenti redderentur. Mithridatis verò satrapes, Romanæ avaritiæ pe-
ritus, spargi à fugientibus farcinas & pecuniam jussit, quâ sequentes
moraretur. [Memnon, cap. 42. Polyænus, Stratagem. lib. 7. Florus, lib. 3.
cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Mithridates ipse, per mare reditum instituens, noctu classe provectus
est in Parium. [Appian.] Dum milites verò cum eo soluturi, naves,
quarum aliæ jam repletæ, aliæ mox replendæ essent, confertim occu-
parent, & undique illis adhærent; factum est ut præ multitudine
imminentium pars navium deprimeretur, pars etiam subverteretur.
Quod conficati Cyziceni, impetu in castra Ponticorum facto, ægros
ibi relictos trucidarunt, & siquid supererat diripuerunt. [Memnon,
cap. 42.]

Lucullus Cyzicum ingressus, ingenti lætitiâ & magnifico honore
exceptus est. [Plutarch.] In cujus honorem ludi deinceps ibi sunt
celebrati, quos *Luculleæ* vocant. [Appian.] Civitatem Romani ho-
norârunt, & libertatem ei concesserunt. [Strabo, lib. 12. pag. 576. Ta-
cit. Annal. lib. 4. cap. 36.]

Mithridates suos Lampſacum compulsos & obsessos à Lucullo,
classe illuc missâ, exportavit unâ cum Lampſacenis: relictisque Ma-
rio five Vario duci Sertoriani, Alexandro Paphlagoni, & Dionysio
eunuchò, decem millibus selectorum militum in navibus quinquaginta,
B b 2

ginta, cum maiore earum parte petiit Nicomediam. Verùm & harum & illarum multæ tempestate perierunt. [Appian.]

Mithridates, collectis ut potuit in Ponto viribus, Perinthum circumfedit & oppugnavit: cæque non potitus, in Bithyniam transmisit. [Memnon, cap. 42.]

Antiochus (Asiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (Pii) filii pueri, qui regni Syriæ partem (à Tigrane non occupatam) obtinebant, Romam venerunt; regnum Ægypti, quod ad se & ad Selenem matrem suam pertinere arbitrabantur, petitori: ibique biennium ferè, comitatu regio atque ornatu, moram traxerunt. [Cicero, lib. 4. in Verrem.]

Antipas sive Antipater Idumæus, nobilitate ac opibus gentis suæ princeps, alterius Antipæ sive Antipatri, quem à rege Judæorum Alexandro & ejus uxore Alexandrâ ducem totius Idumææ constitutum ferunt, filius) ex uxore Cypro, illustri inter Arabas loco natâ, filium suscepit Herodem; qui postea Judææ regnum obtinuit. si quidem hic 25 annorum fuerit, quando eum pater Galilææ præfecit: de quo, ad annum Mundi 3957 erit dicendum. [Vide suprâ, ann. Mundi 3875.] quanquam Nicolaus Damascenus, in gratiam Herodis regis, (cujus adhuc superstitis Vitam descripsit) Antipatri genus à primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt è Babyloniâ, deduxerit. [Joseph. lib. 14. cap. 2.] quomodo & in Historiæ Judæorum Arabicæ (ad calcem Bibliorum Parisiensium πολυγλώττων editæ) capite 35° legimus; Judæum fuisse Antipatrum, ex filiis eorum qui de Babyloniâ cum Ezrâ Sacerdote ascenderant, atque ab Alexandro (Jannæo) Idumæorum regioni præfectum uxorem inde duxisse. Julius verò Africanus in epistolâ ad Aristidem (apud Eusebium, lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6. & 7.) eumque secutus Ambrosius (lib. 3. commentar. in Luc. cap. 3.) ex traditione eorum, qui Servatori nostro secundum carnem cognati Δεσποῦνται nuncupabantur, Antipatrum Herodis cujusdam Ascalonitæ, templi Apollinis æditui, filium fuisse refert; atque ab Idumæis latronibus Ascalone captivum abductum, Idumæorum moribus & disciplinis fuisse institutum. Atque hæc communior Christianorum Patrum est sententia.

Barba cum robustâ Italorum manu veniens, & ex ducibus Luculli Triarius, Apameam obsederunt. Cives, cum aliquamdiu pro viribus suis hostem sustinuisent, apertis tandem portis eos intromiserunt: ut apud Memnonem legitur. Appianus verò Triarium eò impulsam vi urbem cepisse, & Apamenorum in fanis ad quæ confugerant, magnam cædem edidisse scribit. Prusam deinde sub monte Olympo munitissimam civitatem captam expugnatamque Romanus exercitus diripuit. Hinc Prusadem, mari impositam, Triarius cum exercitu petiit: quam rex Bithyniæ Prusias Heraclienfibus ademptam de se denominavit; cum antè ab amne præterfluente Cierus (vel Cius) diceretur. Ut urbi appropinquavit, facillè Prusienses eum receperunt, Ponticis ejectis. Nicæam deinde, quam præsidium Mithridatis tenebat, ventum est. Pontici verò, intellecto cives animis ad Romanos propendere, noctu se ad Mithridatem Nicomediam subdlexerunt. Romani igitur sine molestiâ urbem suæ potestati sub-

jecerunt.

4642 72

jecerunt. [Memnon, cap. 43. & 49. Appian. pag. 223. cum Orosio, lib. 6. cap. 2.]

Lucullus ad Hellepontum profectus, classem instruxit: & Troadem delatus, divertit in delubro Veneris. Eam nocte sopitus videre visus est sibi assistentem & dicentem,

Τὶ νύκτωρ μεγάθυμὲ λέων; νεβροὶ δὲ τοὶ ἐγγύς·

Quid dormis animose leo, quum proximus adsit

Hinnulus ecce frequens.

Quod somnium dum surgens adhuc nocte advocatis amicis exponeret, adfuerunt ab Illo quidam, qui nuntiarent conspectas ad Achæorum portum quinquiremes regias tredecim, quæ cursum in Lemnum intenderent. Statim igitur solvit, & 13 illis navibus potitus, præfectum earum Isidorum occidit. [Plutarch. cum Appiano.]

Lucullus victoriam profectus, Marium sive Varium (qui missus à Sertorio dux fuerat) Alexandrum & Dionysium circa Lemnum adeptus in desertâ insulâ (ubi ara Philoctetis cum arce serpente monstratur) contemptim in eos invehctus est: mandato prius suis dato, ne quem unoculum interficerent. Altero enim oculo captus erat Marius: quem ipse probriis & contumeliis prius vexatum necare instituerat. Illis verò constanter manentibus, & navigia omnia ad terram attrahentibus, cohibuit Lucullus remigium; & binas naves emittendo ex agmine, volebat eos prolicere. Illi autem non provehebantur contra: sed à terrâ & ex fororum tabulis se defendentes, Romanis vulnera iniecerunt. Nec circumvehendi locus dabat facultatem, vel navibus fluctuantibus hostilem classem premendi terræ accubantem & firmiter consistentem. Circum missis tamen aliis navibus diversâ parte, quâ accessum insula in terram dabat, fortissimos quosque pedites Lucullus tandem exposuit. Hi aversos adorti hostes, partem eorum interfecerunt, partem in naves compulerunt: qui metu Luculli non ausi altum petere, oram legebant, & terrâ marique impugnati vulnerabantur, cum magnâ cæde ac consternatione fugientium. [Plutarch. & Appian.] Triginta & duas naves regias, & complures onerarias, aut demerit Lucullus aut cepit. Multi ibi ex his quos Sylla proscriperat interempti sunt. [Oros. lib. 6. cap. 2.]

Posterâ die tres duces de speluncâ, ubi latebant, extracti sunt: è quibus Marius (sive Varius) Luculli jussu occisus est. non placebat enim Romanum senatorem in triumpho duci. [Id. ibid. cum Appiano.] Alexander ad eam pompam servatus est. Dionysius autem, epoto quod secum habebat veneno, mox exspiravit. [Appian.]

Atque hæc fuerunt dux illæ navales Luculli victoriæ, altera ad Tenedum, altera in mari Ægeo parva, quarum in capite 44° Memnon meminit; & velut unam, aliquoties Cicero celebrat. Ita enim in Oratione pro lege Maniliâ, à Lucullo ait classem magnam & ornata, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam studio inflammato raperetur, superatam esse atque depressam. & pro L. Murenâ. Illam prænam navalem ad Tenedum, quum contento cursu, acerrimis ducibus, hostium classis Italiam spe atque animis inflata peteret, mediocri certamine & parvâ dimicatione commissam arbitrari? & in Orat. pro Archiâ poëta: ubi, L. Lucullo dimicante,

B b 3

inter

interfectis ducibus depressam hostium classem, & incredibilem apud Tenedum pagnam illam navalem prædicat.

Lucullus de suis rebus gestis ad Senatum misit laureatas litteras, ut mos erat victoribus. [Appian.] Cumque Senatus ei ad classem parandam tria milia talentum decrevisset; negavit per litteras eam pecuniam sibi opus esse, iactans sine sumptu & tanto paratu Mithridatem se sociorum navibus pelago exacturum. [Plutarch.]

His confectis, properavit Lucullus ipsum insequi Mithridatem; quod in spe esset circa Bithyniam se illum inventurum, retentum à Voconio, quem ad instandum fugienti cum navibus miserat Nicomediam. Sed Voconius, dum in Samothrace initiatur mysteriis & festos dies celebrat, haud occurrit in tempore: Mithridatem verò, qui jam cum classe vela fecerat & maturabat antequam ipsum peteret Lucullus Pontum tenere, corripuit atrox tempestas; quâ classis partim abrepta partim est depressa, omniâque littora ejectis fluctu naufragiis per multos dies fuerunt completa. Eam Dianæ Priapinæ irâ Ponticis fuisse immisam dicebant, quod sanum ejus spoliavissent & signum loco movissent.

Mithridatem Pontum petentem bis tempestatem passum fuisse scribit Dio, amissisq; hoc infortunio virorum circiter decem millia, & naves circiter 60. reliquis disiectis, ut quamque ventus abstulit. *Naufragiis apud Param, & Heracleam, militum optimos cum classibus amisisse* se dicit Mithridates in epistolâ ad Arsacem; apud Salustium. Orofius ait, Mithridatem adversus Byzantium (quod à Lucullo illum fugatum dicit Eutropius) instructâ classe navigantem, tempestate correptum 80 rostratas naves perdidisse. Florus denique, *centum amplius navium classem, apparatusque belli gravem, in Pontico mari aggressam tempestatem, tam fœdâ strage laceravisse, ut navalis belli instar efficeret.*

Quum navis oneraria quâ Mithridates vehebatur nec ad terram appellere ob molem in tantâ procellâ videretur gubernatoribus posse, & aquam jam accepisset atque obruta esset undis; licet amici vetarent, in Seleuci tamen piratæ myoparonem, ipso piratâ juvante, transilivit, corpore prædonibus permissio. A quibus Heracleam Ponticam, (ut ait Plutarchus) Sinopem primum ac post Amisum, (ut Appianus & Orofius) subvectus est incolumis.

Cotta superiora damna resarcire volens, à Chalcedone, ubi succubuerat, Nicomediam copias transtulit; & 150 stadia ab urbe castrametatus, à dimicatione cavito. Ibi, magnâ adhibita festinatione, citatis itineribus Cottam sponte suâ Triarius est assecutus; & Mithridates in urbem se recepit. Tum uterque Romanus exercitus ad oppugnationem ejus se paravit. At Rex, cognito gemino conflictu navali Ponticos à Lucullo victos, nec parem se ad occurrendum præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluvium retro movit; & gravi correptus tempestate, triremes aliquot amisit: ipse tamen cum plurimis in Hypium fluvium delatus est. [Memnon, cap. 44.]

Hic, quum tempestas eum moraretur, audito Lamachum Heracleensem, quem antiquo amicitiae foedere obstrictum haberet, ad reipublicæ

publicæ gubernaculum sedere; multis hominem promissis attraxit, ut sibi in urbem recipiendo operam daret: missis etiam hoc nomine ad eum pecuniis. Lamachus, publico extra urbem epulo civibus apparato, sub quod clausas se non habiturum portas fidem dederat, mero populum inescavit; utque eo ipso die ex compacto Mithridates superveniret illis, operam dedit. Itaque nec olfacto Mithridatis adventu, urbs in ejus arbitrium venit. Postridie plebem Rex convocata amicis excepit verbis, utque fidem erga ipsum tueretur hortatus, Connacorigi cum præsidio quatuor millium urbem custodiendam tradidit. Prætextus erat, defensurum se cives, si Romani quid contra molirentur, & conservaturum. Hinc distributis in cives, maxime in magistratus, pecuniis, versus Sinopem navigationis cursum direxit. [Id. ibid.]

Lucullus receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, per Bithyniam & Galatiam in regnum Mithridatis invasit: et Nicomediam suas copias cum Cottæ & Triarii agminibus, ut irruptionem in Pontum facerent, conjunxit. [Eutrop. lib. 6. Plutarch. & Memnon, cap. 45.] At renunciata Heracleæ oppugnatione, quum de prodicione necdum constaret, sed totius simul civitatis voluntate defectionem contigisse arbitrarentur; Luculli consilium erat ut ipse cum robore exercitus per mediterranea & Cappadociam moveret in Regem & totum ejus regnum, Heracleam oppugnaret Cotta, Triarius autem assumptâ classe missas in Cretam & Hispaniam Mithridatis naves in reditu circa Hellepontum & Propontidem interciperet. [Memnon, ut sup.]

His Mithridates auditis, in novos belli apparatus incubuit: & ad generum suum Tigranem Armenium, & ad Macharem filium regnantem in Bosphoro, & ad Parthum misit qui properè contraherent auxilia. Ad Scythas quoque finitimos cum multis donis & magno auri pondere Dioclem ire iussit: sed ille & cum donis & cum auro ad Lucullum transfugit. Cæteris quoque denegantibus, Tigranes, licet diu cunctaretur, (eo enim abnuente, bellum hoc coeptum fuisse, epistola Mithridatis ad Arsacem, libro 4° Historiarum Salustii inserta, confirmat) sæpius tamen à filiâ Mithridatis non sine molestiâ interpellatus, auxilia tandem promissit. [Id. ibid. cum Appiano.]

Legatus ad Tigranem à Mithridate missus, fuit Metrodorus Scepsius, è philosopho in politicum mutatus hominem: in eum amicitiae gradum à Mithridate provectus, ut pater Regis diceretur, & demandato ei Judicis officio, ab ejus sententiâ non liceret ad Regem provocare. Legati consilium de subsidio contra Romanos ferendo roganti Tigrani, respondit ille. *Ut legatus consulo, ut consiliarius abnuo.* Cumque invitum ille eum ad Mithridatem remitteret; in itinere mortuus Metrodorus est, sive regis operâ, sive è morbo: utramque enim fertur. Nam quod ille dixerat, Mithridati Tigranes renunciavit; nihil eum arbitratus de Metrodoro gravius consulerum. Cujus facti poenitentia Tigranes ductus, cadaver illius funeravit splendide: neque ulli magnificentia pepercit in mortuum, quem vivum prodiderat. [Strabo, lib. 13. pag. 609. 610. & Plutarchus, in Lucullo.]

Diversos contra Lucullum Mithridates præfectos misit; & post com-

commiffas acies, variæ acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen ad Romanos magis successu inclinante. [Memnon, cap. 45.] Et in principio quidem difficultate necessariorum usque eò laboravit Lucullus, ut 30 millia Galatarum sequerentur castra, qui frumenti medimnum humeris singuli portabant. Progressus verò, obiter subigebat & deprædabatur omnia: mōxque, ut in regione fortunatâ & diu bello intractâ, mancipium vendebatur drachmis quatuor, bos drachmâ; capra, oves, vestes, & reliqua, pari vilitate pretii. Cūmque distrahere prædam, omnibus abundantibus, nulli jam valerent; alii eam reliquerunt, alii corruerunt. [Plutarch. & Appian.]

Deinde Lucullus oppugnavit Amisum & Eupatoriam, quam juxta Amisum Mithridates condidit & appellavit de suo cognomine, fecitque regiam: partem verò exercitus ad Themiscyram oppugnandam misit, sitam ad Thermoodontem fluvium. Hi contra Themiscyrenses turribus utebantur & aggeribus, & cuniculos tam amplos fodiebant, ut in eis pugnæ committerentur subterraneæ. Hos opidani supernè aperiebant, & per foramina demittebant in operarios urfas aliâsque bestias & apum examina. At apud Amisum laborabatur aliis difficultatibus: dum Amisenses repugnant strenuè, nonnunquam erumpendo, atque etiam provocando ad singularia certamina. [Appian.]

Cūm Lucullus ad Amisum lentâ obsidione tempus terneret, exercitus ejus cunctationem culpabat, & quòd omnes urbes per deditiōnem, vi cepisset nullam, neque diripiendam militi concessisset, indignabatur. Eam verò cunctationem certo consilio à se fuisse susceptam, ille declaravit: ut paulatim Mithridatis vires attereret; nec cogeret, desperantem de propriis viribus, ad Tigranem fugare, & eum sibi hostem facere. de quo ita loquentem Lucullum Plutarchus inducit. *Paucorum dierum est ex Cabiris in Armeniam iter, ubi sedet otiosus rex regum Tigranes tantâ subnixus potentiâ, quâ Parthis extorquet Asiam, civitates Græcas in Mediam deportat. Syriam obtinet & Palestinam, reges Seleuci successores tollit, eorum filias & conjuges sedibus extractas abducit. Hic Mithridatis propinquus est & gener.*

Cotta, motis Romanorum castris, primū in Prusidem, Cierum olim nominatam, duxit. Inde ad mare Ponticum descendit, & maritimam prætergressus oram, Heracleæ moenibus in montis vertice positus castra applicavit. Loci autem firmitati Heraclienſes fidebant; & Cottæ oppugnationem fortiter urgenti, simul cum præſidiariis à Mithridate introductis, repugnabant. Et plures quidem è multitudine Romanâ cadebant: crebra tamen etiam Heraclienſium vulnera erant à telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis cecinit, & remotius aliquanto castrametatus, totus in hoc erat intentus, ut exitum ad res necessarias intercluderet obsessis. Annonæ igitur caritate obortâ Heraclienſes, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi venundari petierunt: & benignè accepta est legatio. [Memnon, cap. 49.]

Brevi antè Triarius, Romanâ classe instructus, à Nicomediâ impetum fecerat in Ponticas triremes versus Cretam & Hispaniam à Mithridate emissas. At cū reliquis in Pontum retro abire rescivisset, (multæ

(multæ enim de his & procellâ & pugnis, suo quæque loco, navalibus interierant) adsecutus illas ad Tenedum, manus conseruit. LXX ipſi triremes erant: Pontici autem pauciores aliquanto LXX agebant. Postquam infestis concursatum est proris, regii ad tempus vim hostium initio sustinuerunt: sed postea universis in fugam effusis, plenam Romani victoriam & celebrem sunt consecuti. Atque ita clasſis Mithridatis tota, quanta in Asiam cum ipſo exiverat, subacta est. [Id. cap. 50.]

Ad Amisenses obsessos Mithridates largè commeatus, arma, milites, submittebat è Cabiris; ubi hybernans alium colligebat exercitum. [Appian.] Et convenerunt ad eum peditum 40, equitum 4 millia; ut Plutarchus & Appianus: vel peditum 40, equitum 8 millia, ut Memnon numerat.

Olthacus (qui Appiano Olcabas Scytha est) Dardariorum Mæotim paludem accolentium dynastes, vir in re bellicâ, consilio & consuetudine civili laudatus, quum in Mithridatis esset præſidiis & cum aliquo popularium suorum dynastarum certamen & æmulationem de primis semper ibi haberet; recepit Mithridati ingens factum, Lucullum se interfectorum. Collaudatus à Rege, atque in speciem iræ probris ab eo ex composito sugillatus, equo arrepto transfugit ad Lucullum; & ab eo benignè receptus est. [Plutarch.]

Olympiadis CLXXVII^a instante anno 1°, vere, Murenâ ad Amisi obsidionem continuandam cum duabus legionibus relicto, Lucullus cum tribus aliis per montana contra Mithridatem profectus est. [Phlegon Trallianus, chronic. lib. 5. in Bibliothecâ Photii, cod. 97. Plutarch. & Appian.] Fuit hic Murena Lucullo imperatori legatus, & Murenæ illius quem Sylla prætorem Asiæ reliquerat filius. *Quâ in legatione (ut in Oratione pro eo habitâ declamat Cicero) duxit exercitum, signa contulit, manum conseruit, magnas copias hostium fudit, urbes partim vi partim obsidione cepit. Asiam istam refertam, & eandem delicatam, sic obiit, ut in eâ neque avaritiæ neque luxuriæ vestigium reliquerit: maximo in bello sic est versatus, ut hic multas res & magnas sine imperatore gesserit, nullam sine hoc imperator.*

Mithridates stationes disposuerat Lucullum prohibitoras, & ignibus significaturas si quid accideret. His præerat Phoenix, vir regii generis; qui dedit quidem ex pacto signum adventus Luculli, verum ipse ad eum transfugit cum suis copiis: & ille superatis jam securè montibus descendit ad Cabira. [Appian.]

Mithridates transgressus Lycum amnem & in campos parentes progressus, laceſſivit Romanos: [Plutarch.] Diophanto & Taxilâ adversus eos missis. Et principio velitationibus ferè assiduis hostiles exercitus inter se vires explorabant. [Memnon, cap. 45.] Postea comisso equestri prælio, Romani terga verterunt, & Lucullus retrò ad montes se recepit. In eo prælio Pompeius vel Pomponius equitum ejus præfectus captus est, atque ad Mithridatem vulneribus gravis pertractus. Quem ubi rogavit Rex an, si ipsum conservâſſet, amicus sibi esset futurus: Sapè, inquit, si pacem cum populo Romano feceris, sin secus, hostis. Post quod responsum volentibus eum occidere barbaris,

non permisit Rex; negans se sæviturum in virtutem destitutam à fortunâ. [Plutarch. & Appian.]

Deinde per continuos aliquot dies productis in aciem copiis, quum Lucullus ad pugnam non descenderet, quâ ad eum ascenderet Mithridates circumspiciebat. [Appian.]

Interim Olcabas sive Olthacus Scythæ, quod in proximo equestri prælio multos Romanos servavisset, ad mensæ consiliorumque ac secretorum societatem admissus, venit ad eum dormientem circa meridiem in tentorio, brevi ut solebat accinctus pugione, quasi rem magni momenti cum eo communicaturus. Sed à Menedemo cubiculario Luculli repulsus, metuens subduxit se ex castris, atque consenso equo ad Mithridatem transcurrit. [Plutarch. & Appian.] Alium verò Scytham, nomine Sobadacum, de transfugiendo ad Lucillum cogitare, Regi indicavit: qui statim comprehensus est. [Appian.]

Quum Lucullus, prævalentibus equitatu hostibus, planiciem timeret; petere autem montanam regionem longinquam, saluosam, impeditam gravaretur: Græcos quosdam, qui abdiderant se in speluncam quandam reperit; quorum natu maximus Apollodorus, (venatorem, peritum montanorum callium, Appianus fuisse ait) ducturum se eum recepit, & locaturum in tutâ castris sede, quæ arcem haberet Cabiris imminens: Hoc ductore usus Lucullus, primâ vigiliâ incensis ignibus movit: saltuque sine incommodo superato, per vias nulli tritas ad arcem illam pervenit. Ubi diluxit, conspectus est supra capita hostium metari castra locis qui dimicare volenti facultatem ejus dabant, & ne compelli posset, quiescenti. Et campis tunc quoque propter equites vitatis, post eluviem quandam aquâ plenam castra posuit. [Idem.]

Quum neuter exercitus in animo haberet in præsentia prælio decernere, ferunt cervum persequentibus regiis interceptâ viâ occurrisse Romanos. Hinc initium ortum certaminis, pluribus semper ad utroque affluentibus. Fugâ tandem Romanorum factâ, ipse solus in campum descendens Lucullus, & primis occurrens fugientium, consistere imperavit & redire secum in hostem. His parentibus, cæteri à fugâ se reprimentes globo facto hostes faciliè fugaverunt & usque ad castra consecrati sunt. Reversus Lucullus eos qui ceperant fugam solitâ ignominia notavit; discinctos fossam duodecim pedum ducere jubens, adstantibus & spectantibus reliquis militibus. [Plutarch.]

Deficiente commeatu, frumentatum mittebat Lucullus in Cappadociam, & crebrò velitabatur cum hostibus: donec, fugientibus aliquando regiis, Mithridates è castris procurrere suos objurgatos è fugâ revertere coëgit, tantumque pavorem incussit Romanis, ut perpetuo cursu in montana refugerent, etiam postquam à persequendo destitissent regiis, & quisque proximum à tergo fugæ socium tanquam persecutorem fugeret: tantus pavor omnes occupaverat. Ejus victoriæ nuntios Mithridates circa omnes terras dimisit. [Appian.]

Sornatius cum decem cohortibus à Lucullo frumentatum missus, insectante eum uno ex Mithridatis ducibus Menandro, restitit;

tit; commissoque prælio, magnam stragem & fugam edidit hostium. [Plutarch.]

Postquam iterum cum copiis Adrianus à Lucullo in Cappadociam missus est, ut cumulatè exercitus commeatum haberet; Taxiles & Diophantus, Mithridatis duces, Menemachum & Myronem cum quatuor peditum & duobus equitum millibus contra eum miserunt; ut, insidiis in medio positis, impedimenta revertentibus adimerent. [Memnon, cap. 45. Phlegon, ann. 1. Olymp. 177. & Plutarch.] Cum enim Lucullo commeatus sola Cappadocia suppeditaret; sperabat Mithridates se redacturum eum ad talem inopiam, qualem ipse ad Cyzicum passus fuerat. [Appian.]

Verum equites regii quum in primum agmen frumentatorum in quibusdam faucibus incidissent, non expectato dum in patentiora loca procederet, non potuerunt equis uti in angustiis. Romani interim celeriter instructis ordinibus, favente sibi asperitate locorum, alios ex regiis occiderunt, alios per rupes præcipientes impulerunt, alios turmatim dispersos in fugam egerunt. [Id.] Eos infecti Romani, subsidiis à Lucullo missis, ad ipsa Diophanti & Taxilis castra provehuntur. Ubi valido certamine inito, ad breve tempus obstitere Pontici. Mox ubi primi abscesserunt duces, tota inclinata est acies: & ipsi copiarum ductores nuncii cladis venerunt Mithridati. [Memnon, cap. 45.] Equites & pedites qui cum Menemacho & Myrone venerant, duobus exceptis, omnes trucidatos fuisse Plutarchus asserit. Triginta millia lectissima Regis, à quinque Romanorum millibus vastata fuisse, scribit Eutropius. [lib. 6.] Lucillum in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnasse, cæsis hostium amplius quàm sexaginta millibus, tradidit Livius. [lib. 97.] etiam illis, qui paulo post in Mithridatis fugâ ceciderunt, simul comprehensis.

Hujus cladis fama non tam citò ad Lucillum quàm ad Mithridatem pervenit. [Appian.] Et præter illius castra magno splendore Adrianus iter fecit, ingentem numerum secum trahens plaustorum commeatu & prædâ onustorum. Unde animus illius planè est dejectus, trepidatio autem & timor milites incessit. [Plutarch.] Rex verò, Lucillum in se destitutum equitatu quamprimum facturum impetum ratus, de fugâ cogitavit præ metu; & id consilium amicis statim aperuit in suo tentorio. At illi, non expectato signo vasa colligendi, res suas ante lucem è castris emittebant: adeo ut in portis jumenta præ multitudine se invicem comprimerent. Exercitus verò id videns, & agasones agnoscens, pavore suspicionem augente, indignè ferens non datum signum etiam sibi, vallum cum ira uno impetu proruit. [Appian.] Iratique milites ad portas currentes, diripuerunt sarcinas, & qui eas abducebant obruncarunt. Inter quos Dorylaus dux, qui præter purpuram quâ erat amictus nihil habebat, propter eam ipsam periit; & Hermæus aruspex in portis conculcatus interiit. [Plutarch.]

Diffugiebant passim totis campis milites nullo ordine, quâ quisque poterat, non expectatis ducum ac præfectorum imperiis. Quæ ubi Rex sensit tumultuariè præproperèque fieri, procurrat è suo tentorio

dicturus aliquid: sed quum à nemine audiretur, compressus in turbâ concidit. [Appian.] Eum Cabiris clam suis aliquamdiu se continuisse, ac deinde fugam arripuisse, scribit Memnon: [cap. 46.] Statim verò in equum sublatum cum paucis ad montes properasse, Appianus refert. Plutarchus ita rem narrat. Mithridates, quum nemo apud eum ne apparitor quidem vel equiso remansisset, in catervâ se cæterorum extulit castris; ac ne equum quidem ex regis ad manum habuit. Verum quum serò tandem in fluctu fugæ illius conspexisset iactatum eunuchus Ptolemæus, cui equus erat, desiliit præbuitque equum Regi.

Lucullus certior factus de frumentatorum victoriâ, vidensque fugam hostium, misit magnam manum equitum quæ fugientes persequeretur; eos verò qui in castris adhuc reliqui ad resistendum se parabant circumdedit legionibus: edixitque ut tantisper à rapinis abstinere, dum satisfaceret cædibus. At miles, conspectis multis vasis aureis & argenteis, pretiosisque vestibus, edicti oblitus est. [Appian.] Sed & Rex ipse à Galatis eum insequentibus, qui tamen regem ignorabant, captus fuisset; nisi mulus ex iis qui regiam gazam portabant coniecisset se inter regem & confectantes: sive sponte sese obtulit, sive de industriâ Rex objecit eum insequentibus. Dum enim illi auro colligendo atque inter se de prædâ digladiando moram necunt, Rex è manibus eorum elapsus est. [Memnon, cap. 46. Plutarch. & Appian.] Cumque Callistratum, qui Regi à secretis erat, captum in castra duci Lucullus imperasset; qui illum ducebant, succinctum 500 aureis sentientes, occiderunt. [Plutarch.] Huius è Ponto Mithridatis fugæ ita meminit, in oratione pro lege Maniliâ, M. Cicero. *Mithridates fugiens, maximam vim auri atque argenti pulcherrimarumque rerum omnium, quas & à maioribus acceperat & ipse bello superiore ex totâ Asiâ direptas in suum regnum coniecerat, in Ponto omnem reliquit. Hac dum nostri colligunt omnia diligentius, Rex ipse è manibus effugit.*

Mithridatem insequendo Lucullus Taurorum tenuis pervenit. Unde quum quarto jam die Mithridates prævertisset in Armeniam (non in Iberiam, ut apud Josephum, lib. 13. cap. 24. perperam legitur) ad Tigranem fugere, retrò concessit: & Regis castra militibus diripienda concessit. [Plutarch.] M. Pompeium ducem adversus Mithridatem misit: ipseque cum universis copiis Cabira movit. [Memnon, cap. 47.] Ita verò rem hanc totam obumbrat Mithridates in epistola ad Arsatem, libro 4° Historiarum Salustii. *Restituito apud Cabira exercitu, & variis inter me atque Lucullum praliis, inopia rursus ambos incescit. Illi suberat regnum Ariobarzani bello intactum: (Cappadocia sc.) ego, vastatis circum omnibus locis, in Armeniam concessi.*

In Comana igitur evadens Mithridates, inde ad Tigranem cum duobus equisum milibus profugit. [Appian.] Sed expetitur à genero colloquium non impetravit. Eum enim qui tantum regnum amiserat, neque in conspectum admittere, neque aliqui affinem agnoscere, dignatus est. Corporis tamen sui custodiam ab eo accepit: & in castellis ali more regio iussus est, & aliis hospitalitatis officii adfectus.

[Memnon.]

[Memnon, cap. 48. & Appian.] licet contemptum & superbe rejectum, atque remotissimè in locis palustribus & insalubribus quodammodo septum eum fuisse Plutarchus scripserit.

Ex fugâ Mithridates Bacchum sive Bacchidem eunuchum misit, ut sorores, uxores, & concubinas suas, quæ apud Pharnaciam servabantur, quomocunque posset interimeret. [Memnon, cap. 46. Plutarch. & Appian.]

In multis duæ regis sorores fuerunt, Roxane & Statira, quæ annis propè 40 in virginitate vixerant; & uxores duæ Ionides natione, Berenice Chia & Monima Milesia. Ubi adfuit Bacchides, eisque indicxit mortem, quæ cuique facillima & levissima videretur; Monima detractum capiti diadema collo aptavit, atque ex seo semet ipsa suspendit. Quo citò abrupto; *Execrabilis fascia, inquit, ne hic quidem eriam mihi utilis?* Tum illud projecit conspuitque, ac jugulum obtulit Bacchidi. Berenice poculum veneni sumpsit, cujus portionem matri dedit præsentî & petenti, unaque ebiberunt ambæ. Valuit autem in corpus imbecillius vis veneni: Berenicen verò, quæ minus iusto hauserat, non abstulit. Ea igitur, quum diu animam ageret, accelerante Bacchide strangulata est. Ferunt etiam ex innuptis illis sororibus, alteram, post multas in fratrem execrationes & probra, virus epotasse: Statiram verò nihil gravius aut abjectius locutam, fratrem collaudasse; quòd de vitâ in discrimen vocatus, rationem etiam habuisset ipsarum, prospexissetque ut citra contumeliam vitam ponerent liberæ. [Plutarch.]

Lucullus Cabiris circumfessis, dum barbari certo se pacto ei permittunt, & ipsos in fidem accipit, & mœnibus potitur. [Memnon, cap. 47.] Cabiris verò aliisque compluribus captis arcibus, grandes thesauros invenit & carceres, in quos conditi multi Græci, multi etiam Regis necessarii erant: qui quum habuissent se jamdudum pro deploratis, Luculli beneficio non tam conservati sunt, quàm revixerunt & quodammodo renati sunt. Atque inter cæteros soror Mithridatis Nyssa capta est, magnâ ipsius salute. [Plutarch.]

Præfecti præsidiorum Mithridatis unanimiter ad Lucullum transibant, paucis exceptis. [Appian.] Inter hos, Strabonis geographi avus maternus, (Moaphernis, Colchidis sub Mithridate præfecti, ut ille libro 11. pag. 499. indicat, frater) quòd sobrinum ipsius Tibium huiusque filium Theophilum Mithridates nuper necavisset, secum quindecim præsidaria castella ab eo ad Lucullum convertit. [Strabo, lib. 12. pag. 557.] Atque ita Romanis legionibus Pontus est patefactus, qui antè populo R. ex omni aditu clausus fuerat. [Cicero pro lege Maniliâ, & pro Archiâ.]

Creticum hinc bellum à Romanis est susceptum; solâ vincendi nobilem insulam cupiditate. Causa tamen prætendebatur; quòd Mithridati Cretenses faverent, & cum Romanis bellum gerenti milites suppeditarent conductitios; & quòd in illius gratiam cum piratis quos Marcus Antonius prætor (Triumviri pater) tum persequeretur belli societatem inissent, ipsūque Antonium legatum ad eos missum despexissent, atque illi superbe respondissent. Hinc igitur statim in-

vasit insulam Antonius, cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia; aded, ut plures catenas in navibus quàm arma portaret. Sed pleraque naves interceperunt hostes; captivæque corpora religata velis ac funibus pendere: ac sic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus suis adremigaverunt. Ipse verò Antonius in morbum incidens, bellum parum prosperè gestum morte sua finivit: ab eo nihilo secius *Cretici* cognomentum adeptus. [*Liv. lib. 97. Florus, lib. 3. cap. 7. Asconius in orat. de præturâ Verris Siciliensi. Appian. legat. 30.*]

Antiochus (Asiaticus,) Antiochi (Pii) filius, quum biennium ferè Romæ unâ cum fratre commoratus, per Senatum quæ de regno Ægypti postulaverat obtinere non potuisset, in regnum patrium rediens, & iter per Siciliam facere volens, Syracusas venit; ibique in domo Q. Minucii Rufi diversatus est. Candelabrum ille secum Romam attulerat è gemmis clarissimis opere mirabili perfectum, in Capitolio ponendum: sed quia nondum templum erat perfectum, statuit id secum in Syriam reportare, & cum Jovis simulachrum dedicaretur (quod sequente anno à Q. Catulo est factum) cum cæteris rebus illud quoque donarium per legatos in Capitolium remittere. Sed & hoc candelabrum, & non pauca etiam pocula aurea gemmis distincta, & trullam vinariam ex unâ gemmâ pergrandi excavatam, Verres Siciliæ Prætor per fraudem illi abstulit, & sua reposcentem de provinciâ ante noctem discedere iussit; comperisse se dicens, ex ejus regno piratas in Siciliam esse venturos. [*Cicero in Verrinâ 6^a sive libro 4° in Verrem.*]

Cum in Judæâ veteres Alexandri Jannæi amici, alii post alios, Phariseorum artibus, Alexandrâ reginâ dissimulante, caderentur; eorum potentiores, cum Aristobulo Alexandræ filio natu minore, in regiam convenientes, à Reginâ orârunt, ut vel ibi omnes interficerentur, vel per castella distributi reliquâ vitam, ab inimicorum infidiis tuti, exigerent. Illa verò, inops melioris consilii, custodiam castellorum eis credidit: exceptis Hyrcaniâ, Alexandrio & Machærunte, in quibus res sibi charissimas recondiderat. [*Joseph. lib. 13. Antiquit. cap. 24.*]

Cotta ad Heracleam castra habens, nondum toto oppugnationem exercitu aggressus erat; sed aliquos de Romanis particulatim admovebat, Bithynorum multos statuens in fronte. Cumque plures vulnerarentur & oppeterent, machinis animum adjecit: quarum testudo præ aliis formidinem incussit obsessis. Totam igitur vim militum, castris excitam, admovit turri cuidam, ruinæ spem præferenti. Verum ubi semel atque iterum percussa, non modò contra opinionem peristeret, sed etiam aries à cæterâ machinâ diffractus avelleretur; animus Heracleensium crescere, & perturbatus mœrore Cotta timere coepit nunquam urbs ne caperetur. Postero etiam die, cum machina iterum impacta nihil proficeret, instrumentum illud concremavit, & fabris capita præcidit. Relictoque ad moenia præsidio, cum cæterâ militum turba in campo Lycæo vocato stativa delegit, largam victus copiam præbente: atque inde omni circa Heracleam regione devastatâ,

vastatâ, in magnam cives difficultatem coegit. Quare denuo ad Scythas Cherfonefi incolas, & Theodosianos, & circa Bosphorum dynastas, de societate legationem misit: quæ non absque effectu est reversa. [*Memnon, cap. 51.*]

Dumque hostes urbi incumbunt, non multo minùs ab internis vexata ea est molestiis. Præfidiariis enim Mithridatis militibus id non satis erat quo plebs urbana victitabat: verum verberibus multatos cives suppeditare quæ in promptu non erant per vim jusserunt. Sed & præfidiariis longè importunior erat præfectus Connacorex, non modò non prohibens vim suorum, sed etiam liberè permittens. [*Id. ibid.*]

3934

Lucullus Chaldaeos & Tibarenos subegit. [*Plutarch.*] Armeniâ quoque minore, quam Mithridates tenuerat, potitus est. [*Id. & Eutrop. lib. 6.*] Et postquam obeundo, Ponti provinciam constituisset, ad maritimas quoque illius urbes classem appulit. [*Appian.*]

Amisus adhuc obsidebatur: præfecto Callimacho scientiâ apparatus machinalis & omni vi versutiæ, cujus in obsidione usus sit, vehementissimè Romanos fatigante. [*Plutarch.*] Lucullus eò profectus, ad deditionem cohortatus est: sed cum non persuasisset, ad Eupatoriam obsidionem transtulit; negligenter se illam oppugnare simulans. Dum verò custodes, simili negligentia exemplo provocati, securè agerent; ille jussis arripere scalas militibus moenia conscendendi copiam fecit. Et sic capta Eupatoria extemplo diruitur. [*Memnon, cap. 47.*]

Nec multo post capta est Amisus, quæ per alteram jam hyemem (ut ex Salustio confirmat Plutarchus) obsidionem pertulerat. Quâ enim diei horâ milites abducere & rescire Callimachus consueverat, eâ Lucullus, scalis modicis, conscendit moenia. [*Id. ibid. & Plutarch.*] Quorum quum modicam partem cepisset, Callimachus, vel quòd prædam invideret Romanis, vel quòd facultatem sibi evadendi strueret, (nemo enim abnavigantes est moratus) deseruit incenditque urbem. Ut autem vis flammæ muros comprehendit, accingebant se milites ad prædam. At Lucullus, intereuntis misertus urbis, foris voluit prohibere ignem, atque ad restinguendum adhortatus est milites. Cæterum nemo obtemperabat ei, sed clamantes armis crepabant; donec vi adactus, quò urbem ipsam eriperet ex incendio, permisit eis prædam. Illi verò diversum egerunt. Quum enim ad faces rimarentur omnia, & omnes in angulos lumen inferrent, ipsi pleraque ædificia concremaverunt. Flammam imber, dum capitur urbs, divino quodam casu effusus, extinxit. Pleraque Lucullus, ante discessum suum, quæ diruta fuerant, instauravit. [*Plutarch.*] Cædæque ulteriore civium inhibita, & urbem & regionem superstitibus reddidit. [*Memnon, cap. 47.*]

Eo tempore captus est Tyrannio grammaticus: quem, cum ob insignem eruditionem Lucullus nollet servum fieri, Murena ab eo acceptum manumisit; eo munere usus illiberaliter. [*Plutarch.*] Patriâ verò Amisenus ille fuit: ut in libro 12° [*pag. 548.*] Strabo, ipsius auditor, indicat.

464470

Selene regina, Cleopatra alio nomine dicta, (quæ post mortem mariti sui Antiochi Pii, unâ cum filiis, parte Syriæ quam Tigranes Armeniæ rex non occupaverat regnabat) Syros ut Tigranem excluderent sollicitavit; & nonnullas Phoeniciæ urbes ab ejus obedientiâ abduxit. Ad quam defectionem cohibendam, Tigranes cum ingenti exercitu in Syriam ingressus est. [*Ioseph. lib. 13. cap. 24. cum Plutarcho, in Lucullo.*] Quâ in expeditione, Tigranes 70 illas Armeniæ convalles, quas obfes Parthis mercedis loco dederat, recuperavisse; & Parthorum ditionem, quæ circa Ninum & Arbela est, populatus fuisse videtur. [*Strabo, lib. 11. pag. 532.*] Est enim hoc omnino recens illud Tigranis adversus Parthos bellum, cujus in Mithridatis ad Arsacem proximè sequente anno missâ epistolâ (in libro 4° Historiarum Salustii) facta habetur mentio: in quo & *χαίρειν πᾶσι ἀμφοτέρωθεν, regionem quandam controversam*, creptam Partho fuisse, in 35° Historiarum suarum libro confirmat Dio.

Alexandræ Judæorum reginæ anno 9° Matthiæ Curto Sacerdoti Iosephus filius natus est, Iosephi historici avus: ut ipse initio libri de Vitâ suâ indicat.

Alexander filium Aristobulum cum exercitu misit versus Damascus, contra Ptolemæum Mennæum, qui gravis erat urbi vicinus. Sed ille nullâ re memorabili gestâ domum rediit. [*Ioseph. lib. 13. cap. 24.*]

Per idem tempus nunciatum est, Tigranem cum 500 militum milibus invasisse Syriam, & brevi in Judæam esse venturum. Ea fama non immeritò Reginam & totam gentem terruit: miseruntque ad eum legatos cum magni pretii muneribus, obsidentem tunc Ptolemaidem; quam & postea cepit. Ibi inventum legati rogaverunt, ut bene sibi de Reginâ deque totâ Judæorum gente polliceretur. Ille verò colaudatos quod è longinquo venissent ad exhibendum sibi officium, jussit omnia bona sperare. [*Id. ibid.*] Licet enim Tigranem omnes Ciseuphratensium Syrorum gentes Ægyptum usque scripserit Apianus; [*in Syriac. pag. 118.*] & *Palestinam* nominatim eum obtinuisse, apud Plutarchum dixerit Lucullus: tamen Ægyptum versus ultra Phoeniciam eum non processisse, & ex Strabone in fine libri XI. intelligitur, & ex Eutropii libro VI. qui & *partem* tantum Phoeniciæ occupatam ab eo fuisse confirmat.

Lucullus legatum ad Tigranem misit Appium Clodius (uxoris suæ fratrem) qui Mithridatem exposceret. [*Memnon, cap. 48. et Plutarch.*] Eum duces regii per superiores regiones traxerunt viâ præter necessitatem tortuosâ, flexuosâ, et prolixâ; quousque libertus ejus Syrus natione rectam indicavit: eoque ducente, paucis diebus Euphrate superato pervenit Antiochiam quæ Epidaphne est dicta. Ibi Tigranem operiri jussus (aberat enim subjugans adhuc nonnullas Phoeniciæ urbes) complures dynastas, qui non ex animo parebant Armenio, conciliavit. In quibus Gordyenor rex fuit Zarbienus. [*Plutarch.*]

Multis insuper Appius domitis à Tigrane civitatibus, quæ legatos clam ad ipsum miserant, Luculli opem promisit, jussis in præfenti nihil movere: Erat enim Græcis intolerandum Armeniorum & du-

rum

rum imperium. Spiritus præsertim ipsius regis ita arrogantes & in flati ex cursu rerum tam prospero evaserant; ut quicquid mortales optant & suspiciunt, non modò in arbitrio esse suo, sed & propter se arbitraretur natum. Reges serviebant ei multi. Quatuor autem habebat in comitatu suo, apparitorum vel satellitum loco, qui equitante ipso pedites juxta currebant tunicati; in solio verò sedenti & responsa gentibus danti adstantes peccinatum complicatis inter se manibus: qui maximè habitus videbatur esse confessio servitutis. [*Id.*]

L. Metellus in præturâ Siciliensi successor Verri datus, [*Afcon. Pedian. in Divinat.*] adversum piratas in *Siciliâ* (non *Ciliciâ*, ut in Livianâ epitome perperam habetur editum) prosperè rem gessit. [*Liv. lib. 98. Oros. lib. 6. cap. 3.*] Siculis verò Verrem repetundarum reum postulantis, pro illis Cicero, designatus Ædilis, in certamen venit cum designato Consule Hortensio. [*Cicero, in Bruto.*] In quo, Verrem accusandi partes Ciceroni frustra præripere conatus est Q. Cæcilius Niger, qui Verris in eâ insulâ quæstor fuerat; domo quidem Siculus, (ut in Divinationem quæ extat adversus Cæcilium notavit Pedianus) conditione verò libertinus, & religione Judæus; ut in Vitâ Ciceronis scripsit Plutarchus. ubi & inde ortum Ciceronis in Cæcilium jocosum reulit: *Quid Judeo cum verre?*

Libro 2° in Verrem, ille Ciceronis locus nonnihil facit ad præsentium rerum statum indicandum. *Verum veniat sanè: decernat bellum Cretensibus, liberet Byzantios, regem appellet Ptolemaum; quæ vult Hortensius, omnia dicat & sentiat.* Cui & ille consimilis, in epistolâ Mithridatis proximè sequente anno ad Arsacem scriptâ apud Salustium, libro Historiarum 4°. *Cretenses soli omnium liberi eâ tempestate, & rex Ptolemaus. et mox, Ptolemaus pretio diem belli prolatat. Cretenses impugnati semel jam, neque finem nisi excidio habituri.* Ex quorum collatione promptum fuerit colligere, jus illud quo ad recuperandum regnum Ægyptiacum Antiochus Asiaticus apud eos usus fuerat in commodum suum vertisse; ut tantisper Ptolemæum Alexandrum regem appellandum censerent, quamdiu securam regni illius possessio nem continuatâ largitione redimeret: & primum illud Creticum bellum, M. Antonii clade interruptum, redintegrare eos statuisse; quod & ab eis præstitum fuisse, in sequentis anni historiâ videbimus.

Lucullus in Asiam profectus, adhuc multæ à Syllâ impositæ nomine debentem quartam partem fructuum; tributum pro ædium modo & servorum numero statuit. [*Appian.*] Urbes enim Asiæ publicani & foeneratores depopulati fuerant, servilémque in modum vexaverant; adeò ut privatim filios filiâsque vendere, publicè ornamenta, picturas, signa detrahare cogerentur: ipsisque hic erat exitus, ut creditoribus in servitutem addicerentur. Eas pestes ita repressit Lucullus, ut intra quadriennium omnia nomina dissoluta fuerint, & possessiones liberæ suis dominis postliminio restitutæ. Erat publicum hoc æs alienum 20 millium talentum, quæ Asiæ Sylla imperaverat. Hujus summæ solutum est creditoribus duplum, quæ usuris redacta jam ab illis fuerat ad 120 millia talentum. Illi verò, velut magnâ in-

D d

juriâ

iuriâ affecti, Lucullum Romæ insectati sunt; & nonnullos qui in concionibus ibi dominabantur concitaverunt in eum. At Lucullus non tantum à gentibus de quibus bene meritus fuerat diligebatur; verum erat etiam charus cæteris provinciis; quæ beatos ducebant illos qui talem naſti eſſent rectorem. [Plutarch.]

Lucullus ubi Aſiam multis præclaris legibus atque altâ pace confirmaviſſet, nec voluptates & feſtivities præterit: verum ſpectaculis, feſtis triumphalibus, muneribusque athleticis & gladiatoriiſ civitates Ephēſi reſidens oblectavit. Hæcelebaverunt viciffim in illius honorem *Lucullia*; jucundiorēque eo honore veram præſtiterunt illi benevolentiam. [Idem.]

Tigranes Cleopatram, cui Selenæ cognomentum fuit, in Meſopotamiæ caſtello Seleuciâ aliquandiu incluſam, interemit. [Strabo, lib. 16 pag. 749.] Atque ita Antiochus Aſiaticus, qui jure matris regnum Ægypti recuperare ſperaverat, etiam eâ regni Syriæ parte quam illa tenuerat excidit.

Ubi Antiochiam Tigranes rediit, Appius legatus palam dixit ſe veniſſe, ut Mithridatem Luculli triumphis debitum abduceret: alioquin Tigrani bellum ſe indicere. Quâ libertate factus ille eſt commotior quamvis vultum ad ſerenitatem, legati audiendi cauſâ, compoſuiſſet; qui tunc primum, poſt annos ferme viginti quinque, liberam vocem audiret: tot enim annos regnaverat, vel potius graſſatus fuerat. [Plutarch.] Reſponſum dedit Appio, ſcire ſe quidem improbum eſſe Mithridatem, ſed tamen affinitatis habere rationem: univerſorum ſe criminationem hominum meritum confirmans, ſi uxoris patrem hoſti tradat. Se igitur non deſerturum Mithridatem; & Romanis, ſi bellum inferrent, reſtiturum. Lucullo verò inſenſus, quod ſe Regem tantum, non *Regem regum*, in epiſtolâ ſalutaviſſet; neque ipſe reſcribens, eum *Imperatoris* titulo dignatus eſt. Appius ex multis donis acceptâ phialâ unâ aureâ, ne Regem rigidiùs repudiando offenderet, celeri curſu ad Imperatorem regreſſus eſt. [Id. cum Memnone, cap. 48.]

Quum detectus eſſet Gordyenorum rex Zarbienus clam cum Lucullo ſocietatem iniſſe, unâ cum uxore & liberis à Tigrane necatus eſt. [Plutarch. in Lucullo.]

Ut rediit Appius, & bellum cum Tigrane gerendum apparuit; Lucullus vota ſacra diis ſuis Ephēſi perſolvit, ac ſi jam debellatum eſſet. Deinde in Pontum iterum contendit; moriſque caſtris Sinopen, vel potiùs illos qui eam tenebant regioſ obſedit Cilicas. [Id. cum Appiano, pag. 228.] Ut enim foris à Romanis, ita intus oppugnata urbs eſt ab inſidente tyranno, cuſtodia illius à rege Mithridate præſecto: Cleochare videlicet ſpadone, ut Oroſius; vel Bacchide, ut eum Strabo nominat. Namque hic, prodicionem aliquam ſubinde metuens, ac multas cædes civium edens, eò rem deduxit; ut neque ad propugnandum fortiter civibus animus, neque ad deditiōem initis patris faciendam facultas eſſet. [Strabo, lib. 12. pag. 546.] Quam tragœdiam à Memnone ita plenius habemus expoſitam.

Leonippus, cui cum Cleochare cura urbis & tutatio à Rege commiſſa fuerat, reſeſperatâ, de prodicione ad Lucullum mittit. At Cleo-

Cleochares cum Seleuco archipiratâ (nam & hic Mithridatis erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi prodicionem odorati, advocatâ concione, hominem accuſant: cives verò criminis huius actionem non admittunt, quod probum eſſe exiſtimabant. Idè Cleocharis factio, gratiam ejus apud plebem metuens, noctu ex inſidiis hominem trucidant. Populus quidem hunc caſum agrè ferre, ſed Cleochares cum ſuis rerum potiri, & tyrannicè reſ adminiſtrare: hæc viâ parricidii in Leonippum poenas ſubterfugituros ſe exiſtimantes. [Memnon, cap. 55.]

Interim Cenſorinus, Romanæ claſſis Prætor, triremes agens quindecim, commeatum à Boſphoro Romanorum caſtris advehentes, prope Sinopen appellit. Contra quem Cleocharis & Seleuci triremes Sinopicæ, ductu Seleuci egreſſæ, navali prælio decernunt; & victis Italîs, naves onerarias in ſuum ducelucrum auferunt. Elatus hoc ſucceſſu Cleochares cum collegâ, pluſquam antea tyrannico urbem imperio premit. Nam cauſis legitimo judicio non diſceptratis, ad neces opidanos rapiunt, & ad multa alia crudelitate ſuâ abutuntur. Accidit autem ut in contraria ſcinderentur ſtudia Cleochares & Seleucus. Ille enim perſiſtendum in bello, Seleucus trucidatis Sinopenſibus urbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam cenſebat. Atqui neutrâ ſententiâ comprobatâ, quicquid poſſidebant navibus onerariis ingeſtum ad Macharem filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, mittunt. [Id. ibid.]

Sub idem tempus Lucullus ad urbem accedens, valido eam nixu oppugnabat. Machares verò Mithridatis filius, legatione ad Lucullum miſſâ, amicitia & ſocietatis ſœdus ab eo petiit. Ille, petitione benignè admiſſâ, ſœdus pro firmo ſe habiturum reſpondit, ſi nullos Sinopenſium commeatu juvaret. Qui non ſolùm imperata fecit, ſed etiam deſtinata Mithridaticis ad Lucullum deferenda curavit. [Id. cap. 56.] Atque ita Boſphori rex Machares, miſſâ ad Lucullum mille aureorum coronâ, in amicitiam & ſocietatem populi Romani receptus eſt. [Liv. lib. 98. Plutarch. & Appian.]

Cleochares & Seleucus hæc videntes, ſpe omni abjectâ, multos civium Sinopenſium trucidârunt, magnas opes in naves congeſſerunt, urbem ad direptionem militibus conceſſerunt & poſtea inflammârunt. Tum gravioribus navibus incenſis, & levioribus nocte conſenſis, ad interiora Ponti, quæ à Sanegibus & Lazis incoluntur, auſugerunt. Excitatâ igitur flammâ, quid actum eſſet Lucullus animadvertit: ſcalâſque ad moenia adhibere juſſi milites tranſcenderunt. Ingreſſus urbem Lucullus, ex regiis qui remanſerant octo millia interſecit: cæterorum verò miſertus, celeri occuſſu immiſſum reſtinxit incendium, & civibus reſ ſuas reſtituit. Ita miſera civitas, verſâ vice hoſtium ſociorumque, unde defendenda, diſperdita, & unde diſperdenda, ſervata eſt. [Memnon, cap. 56. Plutarch. Appian. Oroſ. lib. 6. cap. 3.]

Sinopes verò hanc curam habuiſſe Lucullum, mœxque liberam eam feciſſe, tali ſerunt monitum inſomnio. Viſus eſt ei in ſomnis adſiſtere quiſpiam qui diceret; *Progredere paululum Luculle, venit enim Autolycus*

lycus ut te conveniat. Ubi surrexit, non potuit assequi conjecturâ quod id tenderet: sed urbem illo die cepit, atque in persequendo Cilicas, qui navibus fugam capebant, jacentem vidit in littore statutam: quam Cilices illi fugæ cornitem ascituri, pannis obvolutam constrinxerant funiculis, sed satis spatii non habuerant ut navigio imponerent. Solutis involucris, talem Lucullus vidit, qualis species ei noctu observata fuerat: & Autolyçi, qui Sinopen condidit, statutam fuisse didicit. Quo audito, subierunt illi Syllæ præcepta, in Commentariis suis monentis, nihil perinde fidele ducendum & firmum, ac quod in somniis demonstraretur. [Plutarch. & Appian.] Hanc verò Autolyçi statutam, quod Schenidis erat opus, & Billari sphaeram, secum tulit: reliquis omnibus urbis ornamentis relictis. [Strabo, lib. 12.]

Post Sinopen Lucullus Amisum etiam restituit suis civibus, qui pariter per mare profugerant; urbemque αὐτόνομον & liberam esse jussit. [Appian.] Aliis quoque Græcis, quicumque vellent, frequentavit urbem; eique agrum 120 stadiorum attribuit. Ex Atheniensibus quoque, qui Syllæ temporibus Aristionis tyrannidem fugientes eò se habitatum contulerant, quotquot incolumes superfuerant, eos honestè vestivit; ducenasque in capita drachmas largitus, in patriam remisit. [Plutarch.]

Repugnabat etiamnum Amasea, (Strabonis geographi patria:) sed non multum intercessit spatii, cum etiam ipsa Romanorum in fidem concessit. [Memnon, cap. 56.]

Agros Heracleæ populatus Cotta, muros iterum adortus est. At cum segnes ad oppugnationem remissis animis videret milites; à conatu desistens, vocatum misit Triarium, ut cum trireribus quamprimum advolans com meatu in mari facultatem opidanis interceptet. [Id. cap. 51.]

Assumptis ergo Triarius quas habebat navibus, & 20 Rhodiis, quarum summa 43 conficiebat, in Pontum trajecit: & adventu ejus in tempore Cottæ significato, eodem die exercitum ad moenia apulit Cotta, & imminens Triarii classis apparuit. Tum repentino navium adventu Heracleienses turbati, 30 quidem naves in mare deduxerunt, sed eas non satis complebant. Reliqua multitudo ad propugnandam urbem se convertit. Primi Rhodii in naves Heracleoticas impressionem fecerunt: & statim tres Rhodiorum & quinque Heracleienses sunt depressæ. Hinc pugna supervenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heracleotas fuderunt, & ad urbem fugere compulerunt, 14 navibus deperditis. Classis victrix in Magnum subiit portum. Peditatum etiam ab oppugnatione Cotta revocavit. [Id. cap. 52.]

Triariani in dies singulos è portu subvecti, eos qui frumenta circumfessis importare conarentur impediunt. Ingens igitur annonæ caritas urbem tenuit: ita ut choenix frumenti ad 80 Atticos proderet. Et super alias ærumnas etiam pestis homines invasit, vel ex aëris mutatione, vel inconsuetâ victus ratione existens; & per varias calamitatum formas varios hominum interitus effecit. Inter quos etiam

etiam Lamachus longè acerbiorè quàm alii & lentiorè mortis cruciatu extinctus est. Lucus hæc maximè prædiciarios corripiebat: ut de 3000, mille interierint. [Id. ibid.]

3935

Connacorex, hæc afflictionum mole satiscens, urbem Romanis prodere, & Heracleotarum exitio suam penitus salutem statuit. Operam huc conferebat etiam Heracleiensis quidam, Damopheles, confiliorum Lamachi amulator, præsidio urbis & ipse à Lamachi interitu præfectus. Connacorex à Cottâ, ut homine moribus importanis & dubiâ fide, sibi cavens, cum Triario rem communicavit; nec cognatis in eodem cum his studio Damopheles decurrit: & acceptis pactorum conditionibus, quibus se beatos fore sperabant, ad prodicionem se accinxerunt. Obiter autem quæ à proditoribus agebantur in vulgus emanarunt. In concionem igitur concurrente, præsidioque præfecto advocato, Brithagoras vir inter populares præcipue auctoritatis, multis precibus à Connacorige expetiit, ut de communi omnium salute cum Triario confere liceret. Ille verò pacificationem eam suscipiendam esse prorsus negavit; at astutè confectis verbis Heracleienses in fraudem induxit. [Id. cap. 53.]

Nocte igitur intempestâ Connacorex, exercitu navibus imposito, (per foedus enim cum Triario initum salvis abire, & si quid lucri fecissent, secum asportare licebat) ipse cum militibus discessit. Damopheles autem, solutis portis, introsum Romanorum exercitum & Triarium recepit: quorum alii per portam irruerunt, nonnulli etiam muri pinnacula transcenderunt. Tum demum proditos se Heracleienses senserunt: parsque horum se dedit, pars trucidata est. Res in abdito repositæ & suppellectilia direpta sunt: & magnâ crudelitate in cives est sævium. Nam recurrit animo Romanis, quanta navali conflictu detrimenta accepissent, & quantas sustinuisent ærumnas in oppugnatione. Ideoque nec ab his qui ad sacra loca confugerant est temperatum; sed juxta aras & delubra supplices mactati sunt. Quocirca multi trans muros elapsi, mortis inevitabilis metu, per totam regionem dispersi sunt: nonnullis etiam ad Cottam transfugere coactis. [Id. ibid.]

Ab his quum Cotta de expugnatione urbis, & hominum strage & direptione bonorum, certior fuisset factus; irâ totus exardescens, quàm celerrimè ad urbem festinavit. Molestè etiam simul tulit exercitus, quod non modò gloriâ rerum fortiter gestarum spoliati, sed etiam commodis universis fraudati essent. Ideo implacabili cum gentilibus certamine conferti, mutuis se cædibus hausissent; nisi Triarius, concitatione illorum intellectâ, multis pacâset verbis Cottam, & in commune se lucrum expositurum sanctè promittens, bellum intestinum inhibuisset. [Id. ibid.]

Audiens Cotta, Teium & Amastrin à Connacorige fuisse occupatas; Triarium sine morâ dimisit, ut has ei urbes adimeret. Ipse interim Heracleæ manens, acceptis dedititiis & captivis, cætera per omnem sævitiam administravit. Nam dum opes passim scrutatur, ne fideis quidem pepercit. Statuas enim & imagines, tam pulchras quàm multas, loco movit: quin & Herculem è foro, & ornatum ejus à pyramide,

Anno Mundi	206	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi. anam
	<p>mide, multaque alia æquè miranda atque pulchra è fanis & urbe sublata, navibus inferfit. Ad ultimum, iussis ignem immittere militibus, multis urbem partibus succendit. Ita capta & subacta est Heraclea, cum duos oppugnationem annos sustinuisset. [<i>Id. cap. 54.</i>]</p> <p>Triarius ad urbes sibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim prodicionem Heracleæ aliarum occupatione dissimulare animo præsumperat) securitate abundi factâ, civitates sub conditionibus certis recepit. [<i>Id. ibid.</i>]</p> <p>Cotta, rebus quo dictum est modo confectis, pedestres copias unâ cum equitatu Lucullo tradidit, & sociorum auxilia, in suam quæque patriam, dimisit: ipse verò cum classe abiit. Ibi navium quæ Heracleæ spolia vectabant, pars supra modum onerata haud procul à littore dissoluta est; pars, aparcitiâ vento contrâ flante, in vada procellis ejecta, pleraque asportandorum excussit. [<i>Ibid.</i>]</p> <p>Lucullus, Sornatio ad ordinandam provinciam cum 6000 militibus relicto, assumptis secum 12 millibus peditum & minus tribus millibus equitum (duas legiones & 500 equites habet Appianus) in Cappadociam est ingressus: & Ariobarzanem habens amicum, quàm maximis itineribus contendit ad flumen Euphratem, quâ in parte Cappadocia ab Armeniâ disjungitur. [<i>Salust. Histor. lib. 4. apud Nonium, in voc. Navæ codicariæ. Memnon, cap. 58. Plutarch. Appian.</i>]</p> <p>Ex hyeme tum inflatus turbidusque erat Euphrates: sed quum sub vesperam cœpisset unda subidere, ubi diluxit, amnem ripis suis ostendit clausum. Unde incolæ Lucullum adoraverunt, quòd haud temere id antea accidisset, fluviûsque transitum illi præstaret expeditum & maturum. Traducto quoque exercitu, lætum illi oblatum est prodigium. Ex bobus enim Dianæ Persicæ (quam eximiè venerantur barbari trans Euphratem colentes) sacratis, quæ haud faciliè capiebantur, una sponte semetipsam Lucullo præbuit hostiam. Qui Euphrati etiam, transitus causâ, sacrificavit taurum: & toto eo die stativa illic habuit. [<i>Plutarch.</i>]</p> <p>Postero die & insequentibus iter fecit per Sophenem. Incolas, qui dedebant se & promptè recipiebant exercitum, nullâ re violavit. [<i>Id.</i>] solas ab eis exigens pecunias. nam regionum earum incolæ abhorrebant ab armis: nec dignabantur se medios ingerere Tigrani & Lucullo dimicantibus. [<i>Appian.</i>]</p> <p>Ibi quum milites arcem, in quâ ingens præda putabatur esse, capere vellent: <i>illa arx, inquit Lucullus, ostendens procul Taurum, expugnanda potius est; hæc præmia reposita sunt victoribus.</i> Extentis deinde itineribus Tigrim transgressus, inivit Armeniam. [<i>Plutarch.</i>]</p> <p>Armeniam invadente Lucullo, Alexandra Judæorum regina in morbum difficilem incidit. Unde minor ejus natu filius Aristobulus, regnum affectans, noctu egressus uno comitante famulo contulit se ad ea castella, quibus paterni amici erant præpositi. Conscia verò ejus conatus erat sola uxor, quam domi reliquit cum liberis. ac primùm venit Agaba, ubi Galæstes erat unus è potentibus, à quo perlibenter exceptus est. [<i>Joseph. Antiquit. lib. 13. cap. 24. cum lib. 1. Belli, cap. 4.</i>]</p>			
		Sequenti		

Anno Mundi	<i>Imperium Macedonum.</i>	207	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi. anam
	<p>Sequenti die Regina sensit Aristobuli absentiam, nec tamen statim suspicata est illum ad res novandas esse profectum. Verùm postquam alii super alios nuncii venerunt, nunc hoc nunc illud castellum occupatum esse nunciantes, (nam intra quindecim ferè dies 22 castella occupavit,) tum demum & regina ipsa, & gens universa in magnâ consternatione fuit; verita ne regno usurpato, poenas ab illis exigeret, qui in ipsius familiares grassati fuerant. Placuit igitur uxorem ejus cum liberis in arce Templo vicinâ custodiri. Ad Aristobulum interim plurimi confluebant, ex novis rebus captantes utilitatem; ut jam nec strepitus deesset, nec ornatus regius. Ipse exercitum à monte Libano, & Trachonitide, & vicinis dynastis colligebat. [<i>Id. ibid. lib. 13. cap. 24.</i>]</p> <p>Hyrcanus ergo Pontifex & seniores Judæorum Reginam adeunt, & rebus præsentibus aliquod expediri consilium postulant. Illa jubet eos facere quidquid putarent reipublicæ conducere, & præsentis facultate virium pecuniarumque uti: jam se, corporis animique vigore deficiente, rerum administrationi vacare non posse. His dictis, non multo post vitâ functa est. [<i>Ibid.</i>]</p> <p>Post eam, regnum obtinebat senior ejus filius Hyrcanus; anno 3° Olympiadis CLXXVII, Q. Hortensio & Q. Metello (Cretico postea cognominato) Consulibus. [<i>Id. lib. 14. Antiquit. cap. 1.</i>] quod & mater adhuc vivens illi commiserat. Verùm junior Aristobulus viribus atque autoritate præstabat. [<i>Id. lib. 1. Belli, cap. 4.</i>]</p> <p>Quum Consules fortirentur, Hortensio bellum adversus Cretenses gerendum obvenit. Sed is urbe delectatus, & foro (in quo primum locum post Ciceronem obtinebat) Metello collegæ hanc expeditionem ultro cessit. [<i>Xiphilin. ex Dione.</i>]</p> <p>Bello hoc ita decreto, qui inter Cretenses ætate & prudentiâ magis eminebant, ut legati Romam mitterentur consuluerunt, qui objecta crimina diluerent, & benignis verbis precibusque Senatui placare conarentur. Viros igitur clarissimos triginta Romam legatos dimiserunt: non solum pactionum antiquarum renovationem, sed etiam pro beneficio suo gratiam, quòd eorum quæstorem militêsq; (in superiore cum M. Antonio pugná) servassent, adepturos se sperantes. Legati Senatorum domos privatim obeuntes, ita eos sibi conciliârunt; ut quum in Senatum introducti accusationibus prudenter illi satisfecissent, atque beneficia sua & belli cum Romanâ potestate societatem diligenter exposuissent, in eam itum fuerit sententiam, ut Cretenses & ab objectis criminibus absolverentur & inter amicos ac socios populi Romani censerentur. Verùm Lentulus, cognomento qui Spinther dictus est, decretum hoc irritum reddidit. Unde sæpius hæc de re in Senatu actum est, tandemque conclusum, ut Cretenses, quòd latrociniorum cum piratis fuissent participes, navigia omnia prædatoria usque ad terræscalum, & quorquos Romanorum captiva detinebant, Romam transmitterent. Postulatûmque præterea est, ut omnes captivi, omnesque transfugæ, & obfides clarissimi numero 300, & Lasthenes qui cum Antonio pugnaverat & Panares, simul cum 4000 argenti talentis, traderentur. [<i>Diodor. Sicul. legat. 35. Appian.</i>]</p>			
		4645 69		

Appian. legat. 30. Dio, legat. 37. al. 38.]

De his verò nullum à Cretenſibus, qui eſſent domi, reſponſum Romani expectârunt: ſed alterum è Conſulibus ſtatim miſerunt, qui hæc reciperet, ac niſi darent, bellum eis inferret. Daturi verò illi non erant. Qui enim ab initio, priùs quàm huiusmodi quid ab eis exigere-
tur, & quàm potiti eſſent victoriâ, admiſſum à ſe aliquid conſiteri no-
luerant; quonam modo poſt victoriâ ſibi tot ac talia ſimul impe-
rari ſuſtinuiſſent? Id ergo cùm certò Romani ſcirent, & ſuſpiciòne
futurum præcepiſſent, ut legati nonnullos aggredierentur pecuniâ cor-
rumpere, quò bellum hoc impedirent: ſenatusconſulto prohibuere,
ne quis eis quidquam mutuo daret. [*Dio, ibid.*]

Cretenſibus de iis quæ à Senatu poſtulata fuerant deliberantibus,
prudenter quidem quæ juſſa fuerant omnia faciendâ cenſuerunt:
qui verò à Laſthenis partibus fuerunt, cùm criminationibus eſſent
obnoxii & ne Romam tranſmiſſi, ſupplicium paterentur ſibi metu-
erent, multitudinem commoverunt; ut avitam libertatem tuerentur,
obteſtantes. [*Diador, legat. 35.*]

Romam Cotta reverſus, honore à Senatu affectus eſt, & Pontici
cognomento, quòd Heracleam cepiſſet, nobilitatus. [*Memnon, cap. 61.*]

Mithridates annum & octo menſes in partibus Armeniæ demora-
tus, necdum in conſpectum Tigranidis generi ſui admiſſus erat. Hic
tamen exoratus tandem, ut coram ſe ſiſtendi poteſtatem ei faceret,
ſplendidâ cum pompâ occurrit, & regali ſocerum magnificentiâ ex-
cepit. Sed triduum abſque colloquio cum eo tranſegit: lautiffimis
deinde conviviòrum apparatibus benevolentiam ei ſuam oſtendit.
[*Memnon, cap. 57.*] Tum in colloquio, quòd habuerunt in regiâ ar-
canum, mutuas ſuſpiciones in Metrodori Scepiſii & aliorum capita le-
nierunt amicorum, in quos cauſas detorſere. [*Plutarch.*] & decies
mille inſtructus equitibus in Pontum Mithridates remiſſus eſt.
[*Memnon.*]

Lucullus agmen ad urbem adduxit, ubi Tigranidis pellices & de
rebus pretioſis ac charis non pauca aſſervari didicerat. [*Idem,*
cap. 58.]

Tigrani, quòd cum qui adventum Luculli primus ipſi nuntiavit
tanquam turbatorem populi ſuſpendiſſet, nemo poſtmodum detulit
quicquam. Ut verò tandem ſenſit, Mithrobarzanem cum duobus (ut
Appianus) vel tribus (ut Plutarchus habet) equitum millibus, & pe-
ditum ingenti numero, contra Lucullum miſit; cum mandatis, ut
cum ad ſe vivum attraheret, cæteros obſerreret. [*Plutarch. & Ap-
pian.*]

Luculli copiæ partim caſtrametabantur, partim adhuc erant in ite-
nere, cùm ſpeculatores ei nuntiant adeſſe hoſtem. Timens igitur ne
diſtractos & incompoſitos turbaret incurſu ſuos, ad caſtra muni-
enda ipſe ſubſtitit. Sextilius verò legatum cum 1600 equitibus
& pari ſerè peditum numero præmiſit; juſſum ſubſiſtere cùm ad
hoſtem perveniſſet, donec accepiſſet caſtra eſſe permunita. Ve-
rùm ferociter invēhente ſe Mithrobarzanē, coactus eſt manum con-
ſerere: quo in conſictu pugnans Mithrobarzanes cecidit; reliqui
in

in fugâ, demptis paucis, cuncti perierunt. [*Plutarch.*]

Tigranes relictâ Tigranocertâ, urbiſque cuſtodiâ fidei Mançæi
commiſſâ, obibat regionem, colligens exercitum; & ad Taurum ſe
recipiens, eò copias omnes contrahebat. [*Id. cum Appiano.*] Cæte-
rùm Lucullus ſpatium ei non permittens ad ſe parandum, Murenam
miſit ad premendos & carpēdos eos qui ad Tigranem conglobabant
ſe: Sextilius aliò, ut obſiſteret magnæ Arabum manui, ne conjunge-
rent ſe Regi. [*Plutarch.*]

Sextilius, caſtra ponentibus ſupervenienti, oppreſſit majore ex
parte Arabas. Murena Tigranem inſequens aſperâ & arctâ convalle
longo agmine iter facientem, opportunitate datâ, adoritur. Tigranes,
dimiſſis omnibus impedimentis, fugam capeſſit. Multi occumbunt,
plures capiuntur Armenii. [*Id.*]

Sextilius, Mançæo intra Tigranocertam compulſo, regiam mox
extra mœnia ſitam diripuit, urbem arcemque circumvallavit, admo-
tiſque machinis, cuniculis etiam ſuffodit mœnia. [*Appian.*] Ipſeque
Lucullus eò adveniens, urbem caſtris cinctam obſedit acriter; non
perpeſſurum id ratus Tigranem, ſed ſtimulante irâ ad dimicandum
deſcenſurum. [*Plutarch.*] Sed cum gravibus incommodis affecere
Barbari, non ſolum conſectis telis, ſed etiam naphthâ, quam tormen-
tis quibuſdam emittebant. Eſt autem naphtha ex genere bituminis,
uſque adeò ardens, ut omnia quibus adhæreſcit proſus exurat, nec
ullâ re humidâ facile reſtringatur. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Tigranem Mithridates per legatos & litteras (ut Plutarchus; non
ipſe præſens, & Tigranem tum primùm conveniens, ut habet Appi-
anus) magnopere ſuadebat, ne ſigna cum Romanis conferret; ſed
cum equitatu tantùm circumſando agròſque vaſtando, ad famem eos,
ſi poſſet, redigeret: quemadmodum ipſe, à Lucullo preſſus ad Cy-
zicum, ſine certamine amiſerat exercitum.

Tigrani junxerunt ſe Armenii & Gordyeni; ad hæc omne nomen
Medorum & Adiabenorū exictum reges illarum gentium adduxe-
runt: frequentes quoque à mari Babylonico venerunt Arabes, multi
item à mari Caſpio Albani, & contemini illis Iberes, nec pauci ad
Araxem colentium liberi populi. [*Plutarch.*] Hi partim ſtudiis in re-
gem & donis evocati, ut Plutarchus; partim etiam metu quodam
ducti ad venerunt, ut in oratione Manilianâ notavit Cicero. Gravis
enim atque vehemens opinio per animos gentium barbararum per-
vaſerat, ſani locupletiffimi & religioſiſſimi diripiendi cauſâ in eas
oras Romanum exercitum eſſe adductum. Indeque nationes multæ
atque magnæ novo illo terrore contra Lucullum ſunt concitatæ.

Ut omnes iſtæ copiæ ſimel convenerunt; ſpe, ferociâ, minis bar-
baricis omnia perſonarunt Tigranidis convivia ſimul & conſilia. Et
in vitæ diſcrimen venit Taxiles, qui Mithridatis legatus in præſidiis
eius erat; quòd ſententiæ de committendo prælio repugnaret, rem
inexpugnabilem arma Romana eſſe diſcitans. Et quia Mithridates
ipſe per invidiam viſus eſſet Tigranem ab inſigni palmâ avertere, illum
Tigranes non eſt præſtolatus; ne in ſocietatem veniret gloriæ. [*Plut.*]
quum priùs ipſe miſiſſet qui Mithridatem revocarent. [*Memn. cap. 58.*]

Sex circiter militum millia Tigranes ad tutandam urbem in quâ ejus pellices asservabantur ire iussit. Qui cum eò venissent, per medium Romanorum agmen facto impetu, & exitibus ex eorum castris sagittariorum grandine interclusis, regias concubinas & gazas periculo exemptas noctu Tigrani tutas & salvas præmiserunt. Ubi verò illuxit, Romani & Thraces, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam eorum stragem fecerunt; nec pauciores vivos ceperunt quam cæciderunt. [*Memnon, cap. 58. & ex eo correctus; Appianus.*]

Tigranes cum reliquo exercitu contra Lucullum, progressus est: perquam ægrè ferens (ut aiunt) apud amicos, quòd cum uno sibi Lucullo, non cum universis esset Romanis ducibus certandum. Siquidem sagittariorum & funditorum habebat 20 millia, equitum 55, gravis armaturæ peditum, partim in cohortes partim in phalangas descriptorum, 150 millia; viarum munitorum & ad alia ministeria destinatorum, 35 millia. [*Plutarch.*]

Ut Tauro superato, Tigranes simul cum toto agmine conspectus, & ipse ex edito circumfidentem Tigranocertam exercitum Romanum est contemplatus; barbara colluvies quæ in urbe erat ululatu & plausu excepit Regis conspectum, Romanisque ex muro minitans commonstravit Armenios. [*Plutarch.*]

Lucullus, Murenâ cum sex millibus peditum ad continuandam Tigranocertæ obsidionem relicto, secum 24 cohortes, (in quibus legionarii non amplius decem millia erant) universum equitatum, funditores & sagittarios ad mille, adversus Tigranem ducens, apud flumen in campo spatioso confedit. [*Id.*] Confestim verò Tigranes, ut Romanorum exilitatem vidit castrorum, superba per contemptum de iis verba jecit: *Si legati sunt hi, multi sunt; sin hostes, perpauci.* [*Memnon, cap. 59. Plutarch. Appian. & Xiphilin. ex Dione.*]

Transmissurum flumen Lucullum quidam duces admonuerunt, cavendam illam diem, quæ ex nefastis (quas atras vocant) erat una. Illâ enim die exercitus Cepionis fuerat à Cimbris in conflictu oppressus. Hic verò occurrens; *Pugnemus ergo, inquit, hodie strenuè, ut hanc diem quoque ex nefastâ & tristi festam latamque Romanis redamus.* Fuit illa pridie Non. Octobr. [*Plutarch. in Lucullo. & Camillo. & Apophthegmat.*] ut annus quidem Romanus tunc agebatur: in Julianum verò Quintilem sive Julium mensem incurrens; incunte 4° anno Olympiadis CLXXVII ad quem à Phlegonte pugna hæc rectè est relata.

Cum à cataphractis maximè sibi metuerent Luculli milites, bono eos iussit esse animo: plus enim in spoliandis iis fore laboris, quàm in vincendo. Primisque ad tumulum aggressus, cum motum videret barbarorum, exclamavit: Vicinus ô commilitones. [*Plutarch. in Apophthegmat.*] Dextro verò Tigranis cornu statim in fugam acto, mox inclinatio fit in proximo; dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque & præcipientem Armeni fugam capeffunt; & pro hominum numero cædes sequitur. [*Memnon, cap. 59.*] Romanis armillas & torques calcando per 120 stadia cædem continuantibus, donec nox supervenit. Qui tum demum reversi, spoliabant cadavera: quod

quod fieri ante cædem peractam Lucullus edicto vetuerat. [*Appian.*]

Cæsa è Tigranis copiis quinque millia, & his plures captos, præter cæteram hominum colluviem, Phlegon narrat. Triginta millia hominum in eo bello cæsa, referuntur: ut ait Orosius. [*lib. 6. cap. 3.*] Pedites cecidisse, inquit Plutarchus, supra centum millia perhibentur, equitum pauci planè effugisse. Ex Romanorum exercitu centum vulnerati, quinque desiderati. Antiochus philosophus in Commentario de Diis hujus pugnae mentionem faciens, negat à sole visam pariem. Strabo in libris Historiarum ipsos Romanos commemorat puidisse, & semetipsos derisisse, quòd in ejusmodi mancipia induissent arma. Livius nunquam Romanos signa cum hostibus contulisse tanto numero inferiores. Neque enim vigesimam propemodum partem, imò nec minorem, æquarunt victores victorum. [*Plutarch.*]

Si 18 millia militum habuisse Lucullum cum Eutropio, Sexto Rufo & Jornande dicamus: numerus ille per 20 multiplicatus, 360 millia efficiet. Tribuantur jam Tigrani, peditum non 150 cum Plutarcho sed 250 cum Appiano millia, equitum non 50 cum Appiano sed 55 cum Plutarcho millia; addanturque ex eodem Plutarcho, sagittariorum 20, & calorum 35 millia: eadem 360 millium emerget summa. Quæ si admittenda: longè infra verum & Phlegontis calculus ille fuerit, qui peditum 40, equitum 30 millia; & Memnonis, qui utrorumque simul 80 tantum millia Tigranis assignat exercitui. ut & supra verum, illa quæ apud Eutropium legitur numeratio: *Regem cum 600 millibus clibanariorum & 100 millibus sagittariorum & armatorum venisse.* Clibanarii autem sunt, equites cataphracti, ferreâ omni specie, ut à Salustio hîc sunt descripti: (libro Historiarum 4° à Nonio, in voc. *cataphracti*, citato:) quorum in Tigranis exercitu XVII tantum millia fuisse, ad Senatum scripsit ipse Lucullus; testante Plutarcho. Ut in immani illo DC millium numero, vitio manifesto laborare Eutropium, nullum possit esse dubium. In Sexti Rufi Breviario, 7500 tantum clibanarii; sagittariorum verò 120 (al. 130) millia numerantur.

Tigranes initio statim vix 150 equitibus comitatus effuso cursu ad castellum quoddam fugam arripuit. Filium quum videret in eadem fortunâ, detractum ex capite diadema & tiaram illi profusis lachrymis tradidit; aliâ viâ jubens, siquâ posset, ut seipsum servaret. Adolescens, quia regni insignia non audebat capeffere, fidissimo amico ea servanda dedit: qui fortè captus atque ad Lucullum est attractus. Atque ita in ventam Tigranis tiaram victasque milites Lucullo dederunt. [*Memnon, cap. 59. & Plutarch. cum Orosio, lib. 6. cap. 3. & Xiphilino, in epitome Dionis.*] Lucullus verò, signis retrò Tigranocertam versus motis, majore conatu in obsidionem incubuit. [*Memnon, ibid.*]

Ad pugnam non properavit Mithridates, solitâ Lucullum cautione & productione bellum ratus administraturum: ideòque accersitus, lentè ad Tigranem pergebat. Ac postquam primum in paucos Armenios incidit in viâ, qui percussu metusque exangues recipiebant se; conjecit aliquid. Ut plures jam exuti & vulnerati occurrerunt, auditâ clade,

clade, Tigranem quæsit. Quem quum desolatum & abjectum offendisset, non insultavit ei vicissim; verum ex equo desiliit, deploratisque communibus calamitatibus, regium comitatum qui ipsum sequebatur dedit illi, eumque in futurum confirmavit. [Plutarch.] Fidentiâ ei additâ, ornatum quoque regium, adfecto non viliorum, circumposuit. Exercitus etiam colligendi proposuit consilium (cum & ipse manum non contemnendam haberet) ut victoriæ damna bello recuperaret. Tigranes autem, plus virtutis & prudentiæ illi tribuens, & magis Romanorum bellis, idoneum existimans, omnia Mithridati permisit. [Memnon, cap. 59.]

Mancæus, ex Tigranocertâ suorum clade conspectâ, universos Græcos milites mercenarios exarmavit, ut suspectos: qui veriti ne comprehenderentur, arreptis fustibus congregati & incedebant & quiescebant. Mancæo verò cum armatis barbaris eos invadente, obvolutis veste brachii vice clypei, audenter in eos fecerunt impetum: & quotquot occidissent, eorum arma statim inter se partiebantur. Quumque satis armorum viderentur nacti pro tempore, occupatis aliquot turribus quibus distinguebantur moenia, vocabant ad se Romanos obsessores, & ascendentes recipiebantur intra moenia. Ita Appianus; & ab eo minime dissentiens Plutarchus. Ex peregrinis urbem inhabitantibus majorem partem fuisse Cilicas, eosque ortâ inter ipsos & Armenios seditione, Romanos noctu introduxisse, atque hos, præter ea quæ Cilicum erant, omnia diripuisse; in libro 35° affirmat Dio. Mithridatis verò, vel Tigranis potius, duces, desperatâ rerum summâ, salutem pactos, Lucullo urbem dedisse, Memnon tradit. [cap. 59.]

Lucullus Tigranocertâ potius, thesauros Regis qui ibi erant cepit; urbem militibus dedit diripiendam: in quâ, præter cæteras opes, octo millia talentum pecuniæ signatæ sunt inventa. Sed & 800 drachmas in singulos insuper de prædâ divisit. Quum repertos in urbe accepisset multos scenicos, quos undequaque conquiritur Tigranes dedicaturus theatrum quod extruxerat, his ad ludos & spectacula & triumphalia est usus. [Plutarch.] Multas potentissimorum conjuges captas ab omni injuriâ custodivit: atque eo facto maritos earum sibi conjunxit. [Dio, lib. 35.] Græcos, præbito viatico, remisit in patrias suas: Cappadoces quoque & Cilices & alii barbari qui eò commigrare coacti fuerant, postliminio domum redire permisi sunt. Itaque accidit ut unâ urbe convulsâ (opus enim adhuc semiperfectum Lucullus subvertit, exiguumque pagum reliquit) multæ receptis civibus suis instaurarentur; à quibus ut bene de ipsis meritis & conditor est cultus Lucullus. [Plutarch. cum Strabone, in fine lib. 11. pag. 532. & lib. 12. pag. 539.]

Tunc ad Lucillum totius penè Orientis supplices venire legati. [Orf. lib. 6. cap. 3.] Sophenorum gens ei se adjunxit. Antiochum regem Commagenæ (quæ Syriæ regio est, ad Euphratem & Taurum sita) Alchaudonium Arabiæ regulum, aliosque nonnullos per legatos secum pacificantes in fidem recepit. Multas quoque Armeniæ partes sibi adjunxit. [Plutarch. & Dio, lib. 35.]

Q. Metellus ad Creticum bellum cum tribus legionibus profectus, manu

manu cum Lathene ad Cydoniam urbem confertâ, victor Imperator est appellatus: totâque insulam igni & ferro populatus, Cretenses intra castella & urbes compulit. [Florus, lib. 3. cap. 7. Phlegon, Olymp. 174. ann. 4. apud Photium. Appian. legat. 30.] nullâ foederis, si quando id ei obtendebatur, ratione habitâ. [Dio, lib. 36.]

Ptolemæo Auletæ nata est filia Cleopatra, postrema ex Macedonum stirpe Ægyptiorum regina: siquidem 39 annos vixit; testante Plutarcho, in Antonio.

Tigranes & Mithridates, obeundo regiones, alium colligebant exercitum: cujus præfectura Mithridati est credita. [Plutarch. & Appian.]

Magadates, qui Tigranis nomine Syriæ cum exercitu per annos 14 præfuit, exercitum illum in sui regis auxilium abduxit. Unde Antiochus, Antiochi Pii & Selenæ filius, qui quod in Asiâ esset educatus Asiatici cognomentum obtinuit, in regnum Syris non invitis sese insinuavit. Nec Lucullus, qui Tigranem recens acquisitis terris expulit, Antiocho aviram possessionem invidit. [Appian. in Syriac. pag. 118, 119, 133.] Lucillum verò Syriâ & Phœnice Tigranem expulisse, sub finem libri XI scribit Strabo: & ab eodem Lucullo, victo Tigra- ne, Antiochum Cyziceni filium (vel ex filio nepotem potius) regem Syriæ fuisse appellatum, donec quod Lucullus dederat Pompeius postea adimeret; apud Justinum [libro 40. cap. 2.] legimus. Inter acceptum verò & ademptum illi regnum, annorum quatuor intercessit spatium.

Tigranes & Mithridates legatos, qui auxilia peterent, tum ad alios vicinos miserunt, tum ad Arsacem Parthum: Romanos apud eum traducetes, eosque, si victoriam obtinuissent contra se ab aliis destitutos, in ipsum quoque arma statim versuros, dicentes. [Dio, lib. 35.]

Arsaces hic, communi Parthorum regum appellatione ita dictus, proprio nomine Pacori quidem à Xiphilino, Phradatis verò à Memnone nuncupatur. Et superiore quidem anno, qui 3us Olympiadis CLXXVII fuit, Sinatruçi regi Parthorum defuncto successisse Phraatem, à Phlegonte Tralliano habetur traditum. [in Photii Bibliothecâ, cod. 97.] Verum seriùs Phraatem, Dio quidem Arsacem, Appianus verò Sintrico successisse docet: uti suo loco videbimus. Et hunc ipsum Arsacem imperio tum potitum, quum ante sexennium bellum hoc Mithridatis tertium est inceptum, verba hæc illius in epistolâ ad eundem (de quâ paulo post) satis indicant. T. E. remoto procul, omnibus aliis obnoxii, rursus tamen bellum capi. Unde proprium Arsacis huius nomen Sintricum sive Sinatruçum fuisse concludimus.

Arsaces verò iste Tigrani, ob recens bellum de controversâ quâdam regione ab eo motum, irascebatur: sed eâ regione Tigranes jam illi cessit: atque ut cum magnis convallibus Mesopotamia etiam & Adiabene ditioni suæ permitterentur, pro societatis premio Parthus expectavit. Lucullus verò, de legationibus Tigranis ac Mithridatis ad Arsacem missis factus certior, ipse quoque nonnullos ex sociis ad eundem ablegavit; minas ei, si illos auxilium juvare, promissiones autem, si Romanorum rebus studere maluisset, præponentes. Cùm-

que à Luculli legatis urgeretur, ut aut sibi auxiliaretur, aut specta-
tor saltem esset certaminis; ille, utrique parti societatem clam pol-
licitus, neutri præstitit. [*Memnon, cap. 60. Plutarch. & Appian. &
Dio, lib. 35.*]

Ex reliquiis libri 4: Historiarum Salustii, superest adhuc hæc de re
integra Mithridatis ad Arsacem epistola: ubi illam iram in Tigna-
nem recentis belli in rem ipsius ita convertit. *Ille enim obnoxius, qualem
tu voles, societatem accipiet.* et insignem illam de eo reportatam à Ro-
manis victoriam ita elevat. *Quia multitudinem arcibus locis pugna probi-
buere, imprudentiam Tigranidis pro victoria ostentant.* deinde contra Ro-
manos ita illum concitat. *Tu verò, cui Seleucia maxima urbium re-
gnumque Persidis inclitis divitiis est, quid ab illis, nisi dolum in præ-
sens, & postea bellum expectas? Romani in omnes arma habent, acer-
ruma in eos quibus victis spolia maxima sunt: audendo & fallendo, &
bella ex bellis ferendo, magni facti, per hunc morem extinguunt omnia, aut
occident. quod difficile non est, si tu Mesopotamiam, nos Armeniam circum-
gredimur exercitus sine frumento, sine auxiliis, &c. teque illa fama seque-
tur auxilio profectum magnis regibus, latrones gentium oppressisse. Quod
nisi facias moneo, hortorque: ne malis pernicie nostram unum imperium
prolatare, quam societate victor fieri.*

Ubi de rebus ad Heracleam à M. Cottâ gestis sinistra fama Ro-
mam pervenit, in publico erat odio: invidiamque tantæ ei opes
adaugebant. Cujus declinandæ causa, pleraque in ærarium spolia re-
tulit: tamen nihil mitiores in se Romanos hoc efficeret, dum è
plurimis eum pauca referre persuasum haberent. Captivos etiam
Heracleæ statim dimittendos decreto publico sciverunt. [*Memnon,
cap. 61.*]

Thrasymedes insuper, Heracleensium unus, pro concione Cot-
tam publicè accusavit; & civitatis suæ erga Romanos benevolentiam
commemoravit: & si quid ab hæc remiserint, non civitatis volun-
tate, sed magistratuum fraude & adversariorum vi factum fuisse osten-
dit. Misæabili etiam querelâ ob oculos posuit urbis inflammationem,
utque omnia in suum commodum Cotta converterit, cum lamentis
& fletu, commemoravit. Accesserat captivorum quoque multitudo,
viri & matronæ cum liberis, lugubribus vestimentis amicti, & sup-
plices, cum ejulatu prætendentes manus. Romanorum verò optima-
tibus ad commiserationem casus illius inflexis, progressus in medium
Cotta, ubi pauca linguâ patriâ differuisset, resedit: & exurgens
Carbo, *Nos, inquit, Cotta, capiendam tibi non excindendam urbem de-
mandavimus.* & post eum alii consimili in Cottam criminatione
sunt inveciti. Multis igitur exilio dignus videbatur. Moderatione
tamen adhibitâ, latum ei clavum abrogabant. Heracleensibus verò
agrum & mare & portus restituerunt: rogatione perlata, ut nemo
horum servituti addiceretur. [*Id. ibid.*]

Thrasymedes, his confectis, plebem remisit in patriam: ipse ve-
rò, cum Brithagorâ & Propylo Brithagoræ filio, per aliquot annos
Romæ subsistens, quæ patriæ usus exigeret administravit. [*Id.
cap. 62.*]

Cum

Cum Lucullus Tigranem non insequeretur, sed ei evadendi omnino
otium concederet; non ab aliis tantum sed à suis quoque civibus
reprehensus est, quod debellare noluisse, quo diutius cum imperio
esset. Idèoque præfectura (quæ ei commissa fuerat) Asiæ propriè ita
dictæ, Prætoribus est assignata. [*Dio, lib. 35.*]

Lucullus ad Gordyenos profectus, regis ipsorum Zarbieni (qui, ob
societatem cum ipso clam initum, à Tigrane necatus fuerat) exequias
celebravit. Pyræ, veste & auro regali & Tigranidis instructæ spoliis,
ipse semet subdidit facem, ac libamina cum amicis & necessariis illius
infudit; amicum quoque suum & socium populi Romani appellavit.
Adhæc monumentum iussit ei sumptuosum, ex thesauris regis faci-
endum locari. Unde Gordyenorū gens ita fuit in Lucullum animata
ut, relictis sedibus suis, illum sequi cum liberis & conjugibus vellent.
[*Plutarch.*]

In Zarbieni regis aurum & argentum multum est repertum. Fru-
menti in horreis decies trecenta millia medimnū condita erant. Ita
è miles auctus est; & Lucullo fuit ingenti honori quòd, ne teruncio
quidem ex ærario accepto, bellum ipsius belli sumptibus sustine-
ret. [*Id.*]

Hic Arsacis regis Parthorum legati eum adierunt, amicitiam & so-
cietatem petentes. Fuit id Lucullo haud ingratum: qui invicem Se-
ciliū (sive Sextiliū potiùs) ad Parthum misit. Arsaces, suspicatus
hominem bello clarum non tam pacti nuper initi causâ quàm ut regio-
nem copiasque suas exploraret, missum, Romanis auxilia nulla suppe-
ditavit. ita tamen ut ne contra illos quicquam etiam moliretur, sed
in medio sese partium contineret. [*Id. cum Dione, lib. 35.*]

3936

Cum fluctuantem eum consilio, poscentemque clam societatis à
Tigrane præmium Mesopotamiam, Lucullus didicisset; Tigranem &
Mithridatem statuit ut adversarios confectos transilire, & periclitari
Parthorum vires, atque expeditionem in eos movere. Itaque in Pon-
tum ad Sornatium legatum suum & alios misit litteras, ut copias quæ
illic erant adduceret; quasi ex Gordyene in Parthos signa moturus.
Sed illi contumaces milites nullis blandimentis vel imperio movere
poterant; vociferantes, neque illic permanuros se, sed relicto sine
præsidio abituros Ponto. Hæc ad Lucullum relata, etiam quos secum
ipse habebat milites corruerunt; ob divitiarum jam & delicias langue-
scentes ad militiam, & otium quærentes. Ut verò Ponticorum illorum
acceperunt ferociam, viros appellaverunt, imitandisque jactaverunt:
multis enim factis missionem se & requiem meritas. Atque ita Lu-
cullus expeditionem Parthicam deponere coactus est. [*Plutarch.*]

Cum insula Delus in Ægeō mari posita, quò omnes undique cum
mercibus atque oneribus commeabant, referta divitiis, parva, sine
muro, nihil tamen timeret; (ut apud Ciceronem est, in oratione pro
lege Maniliâ:) Athenodorus pirata illius incolas captivos abduxit,
atque Deorum ipsius signa destruxit. Caius verò Triarius urbis rura
cæsa instaurans, Delum muro cinxit. ut in 5° Chronicorum suorum
libro, ad annum 4 Olympiadis CLXXVII, notavit Trallianus Phle-
gon. [*in Bibliothecâ Photii, cod. 97.*]

Mithri-

4646 68

Mithridates opidatim instruxit armorum fabricas, & delectus habens, conscripsit ferme omnes Armenios: ex quibus selectis fortissimorum 70 millium peditum, & dimidio equitum, reliquos dimisit. Hos vero in turmas & cohortes digestos proximè disciplinam Italicam tradidit exercendos viris Ponticis. [Appian.]

Eo anno quo Consulatum Q. Marcus Rex solus gessit, Lucullus mediâ jam ætate, (prius enim propter frigus in hostium fines invadere nequaquam potuerat) cum exercitu adversus Tigranem profectus est. Postquam superavit Taurum & campos vidit virentes, exanimatus est: adeo sunt illi ex algore serotina tempora. Attamen descendit in campos, ac duobus vel tribus præliis coortes in ipsam Armenios eudit. [Plutarch. cum Diome, lib. 35.] Dum Mithridates enim peditatum omnem & partem equitatus in colle contineret; cum reliquo Tigranes Romanos frumentatores adortus, victus est. unde postea securius frumentabantur, etiam ex locis Mithridati propinquis, & castra admo-verunt propius. [Appian.] captoque qui comportatus Tigrani fuerat comiteatu, quam ipsi extimiscebant, affuderunt inopiam hostibus. [Plutarch.]

Inde aliquam regionis partem Lucullus vastavit, ut barbaros eam defendentes ad pugnam eliceret: quumque nihil illi moverent, ad ipsos contendit. Ibi tum equitatus hostilis graviter equitatum Romanum premebat, nemine cum peditatu manum conferente: statimque ubi Lucullus scutatis suis equitatu succurrebat, terga ostendebant. neque tamen cladem ullam accipiebant, sed sagittis in insequentes à tergo emissis, multos mox interimiebant, multos vulnerabant. Ea vulnera, gravia difficiliaque sanatu erant. Nam duplices erant sagittis cuspides, & ita quidem adfixæ, ut sive manerent in corporibus tela, sive extraherentur, interitum eis celerrimum adferrent. Intus enim ferrum alterum relinquebatur; quod nihil haberet, quo retraheretur. [Dio.]

In Creta, quum Lasthenes dux Cydoniæ à Q. Metello proconsule obsessus Cydoniæ Gnosum inde profugisset; Panares alter urbis illius dux, salutem suam pactus, Cydoniam Metello tradidit. Gnosum deinde circumfidentem Metello, Lasthenes domum opibus repletam succendit, & Gnosum aufugit. [Appian. legat. 30.] Gnosus, Lyctus, Erythræa, & aliæ plurimæ civitates à Metello expugnatae sunt. [Liv. lib. 99. Florus, lib. 3. cap. 7. Appian. legat. 30.] Cretenses vero obsidione Metelli ad ultimam usque penuriam compulsi, sua jumentorumque suorum minâ sese sedare coacti sunt. [Valer. Maxim. lib. 7. cap. 6.]

Lucullus exercitum ad Tigranis regiam convertit Artaxata, ubi partem liberi & conjuges ejus erant. Quod ille, non ferens, castris moris quarto die prope Romanos confedit; medium capiens Arsarniam amnem, quem transire necesse erat petitis Artaxata Romanis. [Plutarch.]

Lucullus postquam diis suis sacrificavisset, quasi certus de victoriâ, exercitum traduxit. Duodecim cohortibus in fronte positis, reliquos, ne circumvenirentur, in subsidio collocavit. Multi enim & delecti equites stabant in hostium adversâ acie; ante quorum signa sagittis ex equo

equo utentes Mardi & Iberes hastati erant, quibus Tigranes præcipue inter externos milites ut pugnacissimis fidebat. Nihil est ab illis tamen editum præclari. Paulisper cum equitatu Romano velitati non tulerunt impetum legionum: verum hinc inde fugâ divulsi, equitem ad insequendum traxere. [Id.]

Simulatque hi dissipati sunt, provehentibus Tigranis equitibus, videns splendorem & multitudinem eorum Lucullus, subtimuit. Itaque equitem à consecrandis hostibus revocavit. Interim ipse satrapis cum præstantissimo quoque sibi oppositis occurrit primus: quos, antequam manus conferere possent, consternatos pepulit. Ex tribus regibus, qui simul in hac acie fuerunt, foedissimè fugit Ponticus Mithridates; qui ne clamorem quidem sustinuit Romanorum. Hi quum per longum spatium totâ nocte hostium tergis inhærerent; non solum truncandis, verumetiam capiendis, pecuniâque & prædâ agendâ ac ferendâ fatigati sunt. Livius author est priore prælio plures fuisse, in hoc nobiliores hostes captos & cæcos. [Id.]

Piratæ his diebus latius quàm prius per omnia sparsi maria, non tantum intercipientes navium comiteatus sed etiam insulas provinciasque vastantes, in immensum augebantur: ita ut navigatio Romanis toto orbe victoribus sola tuta non esset. [Plutarch. in Pompeio. Appian. in Mithr. Dio. lib. 36. Eutrop. l. 6. Oros. l. 6. ca. 4.] Quod altero ab hinc anno ita illis in memoriam revocavit Cicero, in Oratione pro lege Maniliâ. *Quam provinciam tenuistis à prædonibus liberam per hosce annos? quod vectigal tutum vobis fuit? quem socium defendistis? cui, præsidio classibus vestris fuistis? quàm multas existimatis insulas esse desertas? quàm multas aut metu relictas, aut à prædonibus captas urbes esse sociorum? Sed quid ego longinqua commemoro? Fuit hoc quondam, fuit proprium populi Romani, longè à domo bellare, & propugnaculis imperii sociorum fortunas, non sua sæcra defendere. Sociis vestris ego mare clausum per hosce annos dicam fuisse; cum exercitus nostri Brundisio nunquam nisi summâ hyeme transfugerint? Quid, ad nos cum ab exteris nationibus venirent, captos querar; cum legati populi Romani redempti sint? mercatoribus tutum mare non fuisse dicam; cum duodecim secures (duobus videlicet prætoribus, Sextilio & Bellino, captis; ut docet Plutarchus) in prædonum potestatem pervenerint? Quid aut Colophonem aut Samum, nobilissimas urbes, innumerabilesque alias captas esse commemorem; cum vestros portus, atque eos portus quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestate, sciatis? &c. An tum imperium esse hoc videbatur; cum populi Romani legati, prætores, quaestoresque capiebantur? cum ex omnibus provinciis comiteatu & privato & publico prohibebamur? cum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam neque publicam jam obire possemus? Hæc eleganter ille, ut omnia.*

Piratæ isti Ciliciam, cognomine asperam, commune omnium faciebant receptaculum, seu belli sedem præcipuam. Habebant quidem passim castella, arces, desertas insulas, stationesque occultas navium; sed potissimum excurrabant ex hac parte Ciliciæ asperâ importuosaque, & altissimis assurgente cacuminibus. unde ab omnibus communi nomine

nomine appellabantur *Cilices*; quòd malum id ortum in Ciliciâ, in focietatem Syros, Cyprios, Pamphylios, Ponticos & fermè omnes Orientales gentes pertraxit. qui propter diuturnitatem belli Mithridatici, malentes inferre damna quàm perpeti, mari terram mutârunt: ut brevissimo tempore exorta sint eorum multa millia. [*Appian. pag. 234.*]

Habebant illi navigia prædatoria supra mille, & urbes à se captas 400. Inviolata & intacta ante id fana adorti expilârunt; Clarium, Didymæum, Samothracium: *Telluris* apud Hermionam, *Æsculapii* apud Epidaurum, *Nepuni* in Isthmo, *Tænaro* & *Calauriâ*, *Apollinis* in Actio & *Leucade*, *Funonis* in Samo, *Argis* & *Leucanio*. Peregrina sacra in Olympo faciebant, & mysteria quædam peragebant arcana: quorum illa quæ Mithræ sive Solis dicebantur, postea manserunt, primum ab illis monstrata. Majorem in modum Romanis insultabant. Ubi quis captus civem Romanum se esse clamavit, & nomen edidit; trepidare se fingentes, femora percutiebant, & genibus ejus accidebant, supplicisque ut veniam daret precabantur. Cùmque ille abjectos bonâ fide & supplices arbitretur: alii calceos ei inducebant, alii togâ velabant; ne ultrâ scilicet ignoraretur. Ubi ad eum modum diu hominem illuserant & deriserant; postremò admoris medio in salo scalis descendere & abire illæsum jubebant: qui nollet, hunc ipsi præcipitatum demergebant. [*Plutarch. in Pompeio.*]

3937

Sub æquinoctio autumnali graves tempestates nec opinantem Luculli exercitum corripuerunt. Ningeat ferè; & quum serenum esset, pruina cum gelu infesta erat. Unde equis erant amnes eximodico frigore parùm potabiles; ruptaque glacies & nervos equorum asperitate incidens ægrè permeabiles efficiebat. Tractus ferè nemorosus saltuosusque rigabat eos assidue ex nive in itinere effusâ: atque incommodè locis humidis pernoctabant. Primum igitur precibus ad Lucillum per tribunos agebant, deinde tumultuosius coibant, & per tentoria noctu conclamabant: quòd esse seditiosi exercitus signum apparebat. Lucillus verò obnixè sed frustra obsecrabat: obtestans eos hæcenus ut animos obfirmarent, dum Armeniorum Carthagine captâ infestissimi hostis opificium delevissent. Hannibalis enim Pœni consilio (ut suprâ ad annum Periodi Julianæ 4526 est dictum) Artaxata fuisse condita, fama tenebat. Ubi verò nihil profecit, retrò Lucillus signa movit. [*Idem in Lucullo.*] Quem exercitus Romani regressum ita in oratione pro lege Maniliâ excusare conatur Cicero. *Noster exercitus, etsi urbem ex Tigranis regno (Tigranocertam) cepit, & præliis usus erat secundis; tamen nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commovebatur. Hic jam plura non dicam. fuit enim illud extremum, ut ex iis locis à militibus nostris reditus magis maturus, quàm processus longior quæreretur.*

Lucillus per Armeniam in Mesopotamiam regressurus, aliis jugis trajecto Tauro in regionem Mygdonicam descendit, munificam & apricam: in quâ urbs ampla & populosa erat, Nisibis barbaris, Græcis Antiochia Mygdonica appellata. [*Id. ibid. cum Orofio lib. 6. cap. 3.*]

Eam

Eam urbem Macedones condiderant. [*Joseph. lib. 20. cap. 2.*] Parthis verò, cum reliquâ Mesopotamiâ, Tigranes jam ademerat; thesaurosque in eâ suos cæteraque multa reposuerat. Duplici muro lateritio cincta erat, magnæ crassitiei; fossaque magnæ altitudinis circumdabatur, ut neque concuti murus neque subrui posset. [*Dio, lib. 35.*] Præerat ei auctoritate Tigranis frater Guras; arte & solertiâ machinali Callimachus, is qui Amisi plurimum negotii exhiberat. [*Plutarch.*]

Castris prope urbem positis, omne genus oppugnationis Lucillus adhibuit. [*Id.*] Initio autem hyemis, quum barbari se victores Romanosque jamjam decessuros existimantes, negligentius nonnihil sese gererent: noctem Lucillus nactus, in quâ neque Lunâ fulgebat, & imber ingens cum tonitribus coortus erat, ut neque cernere barbari neque audire quicquam possent, atque ob id exteriorem murum fossamque in medio actam, paucis ibi relictis, defererent; ab omni parte murum aggressus est. Cùmque per aggeres in eum haud difficulter evasisset, obtruncatis nullo negotio custodibus, qui ibi pauci relictii fuerant, partem fossæ aliquam (antè enim barbari pontes dejecerant) ingesta terrâ æquavit: quum ab hostibus neque sagittis neque igne ob vim pluviarum lædi posset. Fossâ superatâ, urbem ipsam statim cepit: neque enim erant interiora mœnia admodum valida, quòd exteriùs obductis fidebant. [*Dio.*]

Eos qui in arcem confugerant, fide datâ acceptaque, recepit. [*Id.*] In quibus Tigranis fratrem Guram, in potestatem ejus se dedentem, comiter habuit: Callimachum verò non audivit, quamvis grandis pecuniæ se reconditos thesauros profiteretur proditurum, verum in vinculis haberi imperavit ad pœnas pendendas; quòd inflammata Amisenorum urbe, gloriam sibi & benignitatis erga Græcos materiam declarandæ præcidisset. [*Plutarch.*] Multâ deinde acceptâ pecunia, Nisibi Lucillus hyberna habuit. [*Dio.*]

Interea qui Romæ in concionibus dominabantur, per invidiam Lucillum criminabantur, imperii & pecuniæ aviditate bellum ducere: unum propemodum Ciliciam, Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Galatiam, Pontum, Armeniam, omnes denique provincias usque ad Phasim obtinere; nunc verò etiam Tigranis regias deprædatum, quasi ad exuendos reges foret, non ad debellandos missus. Id enim unum ex prætoribus dixisse aiunt L. Quintium: à quo potissimum impulsus populus Romanus provinciæ successores mittendos Lucullo scivit, multosque milites qui sub eo meruerant dimittendos. [*Plutarch.*]

In castris verò res ejus maximè evertit P. Clodius, homo insolens, summæque dissolutionis & audaciæ: frater uxoris Luculli, cum quâ vulgatum erat lascivissimâ muliere stupri eum consuetudinem habuisse. Hic, quum multis ob mores suos inferior primum quem cupiebat locum apud Lucillum non teneret, Fimbrianos (sive Valerianos) milites, in eum concitavit: eos nimirum quos antè Fimbria induxerat ut L. Valerium Flaccum Consulem occiderent, ac se duces caperent. Iidem à Clodio jam seducti, Lucillum ducem nec

F f 2

in

in Tigranem nec in Mithridatem sequi volebant : sed hyemis prætextu in Gordyene tempus traducebant, alium aliquem imperatorem ad succedendum Lucullo venturum expectantes. [*Idem.*]

Dum Nisibim Lucullus obsideret, Tigranes ad eam, quam inexpugnabilem esse existimabat, defendendam se non convertit : sed, Mithridate propriam in regionem missa, ipse in Armeniam suam contendit ; ubi L. Fannium resistentem sibi obsedit, tantisper dum Lucullus re cognita auxilio illi proficisceretur. [*Dio, lib. 35.*]

Mithridatem, in Pontum ad regni sui reliquias profectum, sequebantur propriorum quatuor millia, & totidem accepti à Tigra-
[*Appian.*] Cum quibus ille alteram Armeniam cæterasque regiones invadens, multos Romanorum in iis regionibus vagantes ex improviso adortus interfecit, nonnullos prælio victos cæcidit, & pleraque loca magnâ celeritate recepit. Benevolentia enim illi homines erga Mithridatem affecti erant, tum quod suæ esset gentis, tum ob paternum ejus regnum : iidemque Romanos odio habebant, partim quod peregrini essent, partim quod à præfectis eorum malè tractarentur : itaque Mithridati libenter accesserunt. [*Dio.*] Quod referendus & ille Ciceronis locus in Oratione Maniliâ. *Mithridates & suam manum jam confirmarat, & eorum qui se ex ejus regno collegerant, & magnis adventitiis multorum regnum & nationum copiis juvabatur. Hoc jam ferè sic fieri solere accepimus, ut regum afflictâ fortuna facile multorum opes alluciant ad misericordiam : maximèque eorum, qui aut reges sunt, aut vivunt in regno ; quod regale iis nomen magnum & sanctum esse videatur. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolumis nunquam est ausus optare.*

Mithridates M. Fabium, ducem à Lucullo iis in locis relictum, vocavit : magnopere usus auxilio Thracum, qui, quum antea sub ipso stipendia fecissent, tum cum Fabio militabant ; itémque servorum qui in castris Romanorum erant. [*Id. cum Appiano.*]

Primum Thraces à Fabio speculatum missi, quum nihil sani renuntiassent, isque incautiùs progressus in Mithridatem inopinatò incidisset, Thraces quoque Romanos adorti sunt. Unde in fugam versus est Fabius, quingentis in eâ pugnâ occisis. Fabius deinde, liberatis servis quotquot castra sequebantur, rursus dubio Marte pugnavit : donec servis libertatem Mithridate deferente, ipsi in prælio eum adjuverunt. periissentque haud dubiè Fabiani omnes ; nisi Mithridates saxo ictus in genu, & telo sub oculo saucius, elatus celeriter fuisset è prælio. Dum barbari enim, de Regis salute solliciti, per multos dies à pugnâ cessarent ; Fabio cum suis in tutum locum perfugiendi spatium concessum est. Curabant autem regem Agari, gens Scythica, remediis confectis è serpentum virulentia : qui propterea semper sequebantur comitatum regium. [*Id. inter se collati.*]

Fabius deinde Cabiris inclusus oppugnatùsque, à C. Triario servatus est. Is enim quum ex Asia ad Lucillum iter eâ faciens rem gestam accepisset, coactâ ex iis qui aderant quàm maximâ poterat manu, Mithridatem, totum exercitum Romanum adversus se venire putantem, adeò terruit, ut, prius quàm in conspectum ejus veniret, castra

move-
re

move-
re cogeret. Unde Triarius audacior factus, usque in *Comagenos* (vel *Comana* potiùs, in Cappadocia ; de quibus, in sequentibus, Dio) fugientem insecutus, ibi vicit. Castra habebat Mithridates ex alterâ ejus fluvii parte quâ Romani accedebant. Eos ut ex itinere fessos aggredere-
[*Dio, lib. 35.*]
tur, ipse prior occurrit : reliquos inter prælium per alium pontem invadere jussit. Quum diu æquo Marte certatum esset, pons abruptus, quod multi confertim per eum transire contenderent, Mithridatem subsidiis spoliavit, perturbavitque. Ab hoc conflictu utrique (hyems enim jam erat) se in castra sua receperunt, & quieti de-

Aulus Gabinius tribunus plebis sententiam tulit, ut ex iis qui consularum gessissent, unus quispiam deligeretur imperator contra piratas omnes cum plenâ potestate ; imperiùmque ei esset ad triennium, & uteretur copiis amplissimis ac multis legatis. incertum summissusne in hoc ipsum à Pompeio (quem tamen non nominaverat) an studio gratiæ ab eo ineundæ adductus : utique non eo animo, quod reipublicæ consultum velleret, vir ipse pessimus. [*Id. lib. 36.*] de quo, in oratione post reditum ad Senatum, Cicero. *Qui nisi in aram tribunatus confugisset, neque vim pratoris, neque multitudinem creditorum, neque bonorum proscriptionem effugere potuisset. quo in magistratu nisi rogationem de piratico bello tulisset, profecto & egestate & improbitate coactus piraticam ipse fecisset : ac minore quidem cum reipublicæ detrimento, quàm quod inira mænia nefarius hostis prædòque versatus est.*

Plebisciti hujus, à Senatu etiam (quamvis invito, ut in libro 36 confirmat Dio) postea comprobati, sententiam à Velleio Paterculo [*lib. 2. cap. 31.*] ita habemus expositam. Ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus jam, non furtivis expeditionibus, piratæ terrerent, quædam etiam Italiæ urbes diripuissent ; Cnæus Pompeius ad eos opprimendos mitteretur : essetque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum Proconsulibus, usque ad quinquagesimum miliarium à mari. Quo Senatusconsulto penè totius terrarum orbis imperium uni viro dederetur : sed tamen idem hoc ante biennium in Marci Antonii præturâ decretum erat ; inquit Velleius. apud quem, sexennium pro biennio videtur reponendum : cum ante triennium in bello Cretico M. Antonium interiisse constet ; & biennium M. Antonium (in bello Cretico defunctum) in vivis esse desiderit ; & illam *curatorem infinitam totius oræ maritimæ, quâ Romanum erat imperium*, in Luculli & Cottæ Consulatu commissam ei fuisse, Asconius Pedianus (in orat. de Verris præturâ Siciliensi) nos docuerit. ut suprâ, ad annum Mundi 3930 & 3933 est ostensum.

Lege igitur istâ Gabiniâ Pompeio ad triennium (ut habent Appianus & Dio) data est, non *ναυαρχία* & classis imperium, sed *πυρραρχία* (ut apud Plutarchum est) & in omnes omnino homines libera potestas ; tum in toto mari quod intra columnas Herculis est, tum in maritimis provinciis ad intervallum 400 à mari stadiorum ; in quibus potestatem haberet imperandi regibus, præsidibus, civitatibus, ut juvarent se rebus omnibus. Ita Appianus : [*pag. 235.*] miliaria 50, à Velleio & Plutarcho posita, per 400 stadia explicans ; cuique milliari

Anno Mundi	222	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		<p>octo tributis stadiis. Xiphilinus ex libro 36° Dionis 400 stadia, ex 35° <i>dierum à mari trium iser</i>, hîc retulit: itinere unius diei stadiis 133^½ milliariibus verò 16^½ definito.</p> <p>Permifit præterea Pompeio ea lex ex Senatu deligere quindecim legatos, quibus singulas provincias demandaret. Argenti ex ærario & à publicanis quantum liberet, navèſque 200 ſumere: militum ſociorùmque navalium, quantum viſum eſſet conſcribere. Advocatàque deinde concione, multa alia Pompeius ipſe à populo obtinuit, geminavitque penè apparatus. Naves enim 500 complevit, (licèt 270 tantùm, annumeratis etiam hemioliis, Appianus habeat) peditum 120 millia & equitum <i>quinque</i> (vel, ut Appianus, <i>quatuor</i>) millia conſcripſit; prætorios, & qui cum imperio fuerant, ex Senatu 24 (vel 25, ut habet Appianus) legatos delegit: quæſtores additi ei duo. [<i>Plutarch. in Pompeio.</i>] Sex quoque talentorum Atticorum millia data ei ſunt. Adeò laborioſa res viſa eſt tot navales exercitus in tanto mari & tot latebris perſequi, refugientes facilè, ruſſumque inſeſtantes ex improviſo. [<i>Appian.</i>]</p> <p>Pompeius, quum claffibus ſuis & ſocialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque præfectis utraque Ponti & Oceani ora complexus eſt: ſicque per omnis æquoris portus, ſinus, latebras, reſceſſus, promontoria, freta, peninſulas, quicquid piratarum fuit quâdam indagine inclufit. [<i>Florus, lib. 3. cap. 6.</i>] Legatis enim ſenatoris mari diſtributo, naves, equites, pedites, & prætoria cuique dedit inſignia: ita ut quiſque merum imperium haberet in parte fidei ſuæ creditâ; & prædones ab aliis exagitatos exciperent alii, ne quis perſequendo proveheretur longiùs, nève longinquis navigationibus res diu protraheretur. [<i>Appian.</i>]</p> <p>Freti Gaditani Tiberio Neroni, maris Balearici Manlio Torquato; utrique Hiſpaniæ cura eſt commiſſa. Gratiſius Liguficum ſinum, M. Pomponius Gallicum, Pompeii juvenes (Imperatoris filii) Adriaticum mare obſederunt. Sardiniam, Corſicam, & propinquas inſulas P. Attilius; Libycum Lentulus, Ægyptium mare Marcellinus tenuit. L. Gellius Tuſco mari & oræ Italiæ eſt impoſitus; à Siciliæ littoribus ad Acarnaniam, Cn. Lentulus obſervavit. Ionium mare Plotio Varo Terentiôque Varroni (togatorum doctiſſimo: de quo Plinius, lib. 3. cap. 11. & lib. 7. cap. 30. & lib. 16. cap. 4. ubi navali coronâ in hoc bello ab Pompeio donatus fuiſſe dicitur) ſervandum obtigit: L. Cinnæ Peloponneſus, Attica, Eubœa, Theſſalia, Macædonia, Bœotia; L. Cullio mare Ægeum univerſum & Helleſpontus. (licèt mare Aſiaticum Coepioni Florus attribuat.) Lyciam & Pamphyliam, Cyprum & Phœniciam Metellus Nepos curavit; Bithyniam & Thraciam P. Piſo: ipſas Propontidis fauces Porcius Cato ſic obditis navibus quaſi portam obſervavit. [<i>Florus, lib. 3. cap. 6. & Appian, pag. 236.</i>] Ipſe Pompeius, quaſi Rex regum, circumcuſabat & viſebat manentem quemque in ſtatione ſua: ne perſequendo piratas priuſquam uno loco abſolveret victoriam, diſtraheretur in alia; ſed eſſent ubique qui ſuccurrentes ſibi mutuò, piratas vagando elabi non ſincerent. [<i>Appian. ibid.</i>]</p>	4647 67	
		Ira		

Anno Mundi	<i>Imperium Macedonum.</i>	223	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
	<p>Ira diſperſis quoquo verſum copiis, à mari infero incipiens Pompeius, & incidentes catervatim circumveniens piraticas naves, conſeſſim everriculavit eas atque in portus detraxit. Qui verò maturaverant diſtrahere ſe & evadere, hi in Ciliciam ſicut alvearium undique delati abdiderunt ſc. [<i>Plutarch. in Pompeio.</i>] Cùmque mare Tuſcum, Africum, Sardoum, Corſicum, Siculum, intra dies 40. impigro ſuo labore & ſtudio enixo legatorum Pompeius expurgâſſet; Romam veniens, quæ deſiderabat peregit. [<i>Id. ibid. cum Livio, lib. 99. & Appiano, pag. 236.</i>]</p> <p>Brundufio ſolvens Pompeius, in originem fontemque belli Ciliciam cum navibus 60 præſtantiffimis contendit. Nec hoſtes detrectare certamen; non ex fiducia, ſed quia oppreſſi erant, auſi videbantur: ſed nihil tamen ampliùs, quàm ut ad primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfuſa undique roſtra viderunt, abjectis ſtatim telis remiſque, plauſu undique pari, quod ſupplicantium ſignum fuit, vitam petiverunt. [<i>Florus, lib. 3. cap. 6. cum Plutarcho & Appiano.</i>] Ut à Brundufio proſectus eſt, unde quinquageſimo die totam ad imperium populi Romani Ciliciam adjunxiſſe, affirmat in Manilianâ Cicerone. Quod de totâ Ciliciâ tam ſubirdò receptâ, ut oratoriè in laudem Pompeii dictum, eſt accipiendum. [<i>Vid. ann. Per. Julian. 4651.</i>]</p> <p>Postquàm Mithridatem nuntiatum eſt, fuſo Fabio, in Sornatium & Triarium pergere, Fimbriani (ſive Valeriani) milites, verecundiâ moti, Lucullum ad ſupperias illis ferendas ſequebantur. [<i>Plutarch. in Lucullo.</i>] Mithridates interim (Manio Acilio Glabrone & C. Piſone Conſulib.) ad Gaziurſa Triario oppoſitis caſtris, provocare hominem ad prælium atque irritare intendit, cùm aliis rebus, tum in conſpectu Romanorum milites ſuos in armis exercendo: ut cum eo congreſſus ante Luculli adventum, ſuperiorque (quod ſperabat) factus, reliquam etiam regni partem recuperaret. Quum Triarium non eliceret, ſuorum aliquos ad Dadafâ caſtellum miſit, in quo Romanorum impedimenta erant depoſita: ut Romanos ei opitulaturos in manus ſuas perduceret. Neque id cum ſeſellit. Quum enim eatenus Triarius Mithridatis multitudinem reformidans, Lucullumque quem accerſerat operiens, ſe continuifſet; poſtquam Dadafâ oppugnari accepit, militèſque rebus ſuis metuentes, tumultuantes, minati ſunt ſe injuſſu ejus, niſi ipſos educeret, ad defendendum ituros, invitus caſtris exceſſit. [<i>Dio, lib. 35.</i>]</p> <p>Quum progreſſus eſſet Triarius in aciem contra Mithridatem, procella, qualis nulla antè in omni hominum memoriâ, exorta eſt; quæ in utriſque caſtris diſjecit tentoria, jumenta tranſverſum egit per devia, præcipitavit etiam nonnullos milites. Et tunc quidem utriſque retroceſſerunt. Cùm autem nuntiaſſetur adventus Luculli, Triarius quaſi paratam jam cupiens illi præſcribere victoriam, ante lucem invaſit ſtationes Mithridatis. Cùmque diu pari virtute certâſſent, tandem Rex in ſuo cornu connixus incepit victoriam; & diſtractis hoſtibus peditatum eorum in foſſam quandam coenofam compulſit, ubi cædebantur impunè ſidente veſtigio. Uſus deinde victoriâ, perſequebatur animoſè per campos equites: donec quidam Romanus centurio, qui ſpecie</p>			

specie famuli equitantes cursu æquabat, in femur eum percussit graviter, quod tergum ejus non speraret se posse per thoracem perfodere. Et hunc quidem statim in frusta conciderunt proximi: Mithridates verò in extremam aciem elatus est. [*Appian. cum Plutarcho & Dione.*]

Amici regii suis egregiè vincentibus signum properè dederunt receptui. Id, ut inopinatum, trepidationem injecit pugnantibus, veritis ne fortè aliunde aliquid mali acciderit: donec re cognitâ statim ibi in campo tumultuariè circumsteterunt corpus regium. Tandem Timotheus medicus, cohibito sanguine, sublimem eis ostendit: Romanis interim multis fugâ elapsis, qui nisi hic casus accidisset occisione deleti omnes fuissent. Mithridates, postquam recollegit animum, statim reprehendit eos qui signum receptui dederant, & eâ ipsâ die Romanis castris admovit exercitum: quæ jam deserta erant pavore militum. Militum Romanorum supra septem millia ibi cæsa fuisse dicuntur: in quibus centuriones 150 & tribuni 24. quantus præfeetorum numerus haud temere in ullâ Romanorum clade desideratus est. [*Ibid.*] Ad Scotium verò montem pugnam hanc factam fuisse, Appianus docet. [*pag. 254.*] qui propter victoriam Mithridatis, & infelicitatem Triarii, detrimentum exercitus Romani, magnam in illis partibus habet nobilitatem: ut ex Hirtio intelligere licet, in commentario de bello Alexandrino; ubi non multo longius millibus passuum tribus à Zelâ Ponti opido eum abesse indicat.

Hæc clades illa est quam Cicero, in Oratione pro lege Maniliâ post semestrem ferè habitâ, sub præteritionis specie ita commemorat. In exercitum vestrum, clarum atque victorem, Mithridates impetum fecit. Sinite hoc loco, Quirites, (sicut poëta solent, qui res Romanas scribunt) præterire me nostram calamitatem: quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli non ex prælio nuntius sed ex sermone rumor afferret. Et post. Acceptâ in Ponto calamitate, ex eo prælio de quo vos paulo antè invitus admonui, cum socii pertinuissem, hostium opes animique crevissem, cum satis firmum præsidium provincia non haberet; amisissetis Asiam, Quirites, nisi ad id ipsum temporis divinitus Cn. Pompeium adeas regiones fortuna populi Romani attulisset. Hujus adventus & Mithridatem insolitâ inflatione victoriâ continuit, & Tigranem magnis copiis minitantem Asiam retardavit.

Mithridates, curato vulnere, suspicatus alios quoque in suo exercitu hostes esse, militum delectum quasi alius rei causâ instituit: jussisque singulis confestim in sua tabernacula se recipere, Romanos solos deprehenso occidit. [*Dio, lib. 35.*]

Inde in Armeniam, quam Romani minorem vocant, se recepit: commeatus qui deportari poterant secum auferens, cæteros verò corumpens, ne Lucullo venienti essent usui. Quo tempore Attilius, Romanus senator, qui judicii metu dudum profugus ad Mithridatem in amicitiam ejus receptus fuerat, deprehensus est regi struere insidias. Quem ille pro dignitatis pristinæ reverentiâ torqueri vetitum, simplici morte necavit: sed confcios ex cruciavit graviter. Liberti verò cum quibus Attilius consilium communicaverat illæsi dimissi sunt, ut patroni sui ministri. [*Appian.*]

Adve-

Adveniens Lucullus Triarium, quem infensi milites requirebant, clam eripuit. [*Plutarch. in Lucullo.*] sed qui sub eo ceciderunt militum cadavera reliquit inhumata; quod suorum militum animos imprimis ab eo putatur abalienasse. [*Id. in Pompeio.*]

Ad Talaria loco edito Mithridates confidens, & adventantem cum ingenti manu Tigranem expectans, priusquam conjungerentur ambo, pugnam detrectabat. Et Medus Mithridates, alter Tigranis gener, Romanos palantes repente adortus, magnâ clade affecit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

Quintus Marcius Rex, superioris anni Consul, in Ciliciam (quæ prima Luculli provincia fuerat) Proconsul missus est. Qui eò per Lycaoniam cum tribus legionibus tendens, Lucullo petenti auxilium non tulit, causatus milites se nolle sequi. [*Salust. Historiar. lib. 5. apud Priscianum, lib. 18. & Dio, lib. 35.*]

In Ciliciam Marcius quum venisset, Menemachum qui à Tigrane defecerat in suam fidem accepit: & P. Clodium (cujus sororem quandam, ut aliam Lucullus, & ipse conjugem habebat) qui metu perceptorum apud Nisibim à Lucullo desciverat, rei navali præfecit. [*Dio, lib. 35.*]

Cum Clodius in Cilicas piratas incidisset, & ab iis captus redimendi sui pretium posceretur, ad Ptolemæum Cypri regem ille misit petitem, ut missio redemptionis pretio ipsum liberaret. Sed cum ille, præ parcimoniâ, duo tantum talenta dedisset, piratæ pretium aspernati, simul & Pompeium reformidantes, gratis potius dimittere Clodium maluerunt. [*Strabo, lib. 14. pag. 684. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 35. & 38.*]

Lege Gabinia, præsentis anni Consul Manius Acilius Glabrio in Bithyniâ & Ponti provinciâ successor Lucullo datus est, & legionibus Valerianis (sive Fimbrianis, quæ militiâ liberatæ prius, iterum stipendia faciebant) militiæ missio facta est. Quod cum illæ comperissent, victoriâ quietæque & rerum copiâ luxuriantes, adhuc absente Lucullo (quippe is plerumque peregrè ibat) degentes, tumultuatæ sunt; Lucillum quasi privatum jam contemptui habentes. [*Salust. Historiar. lib. 5. apud Priscian. lib. 18. & Dio, lib. 35.*]

Hujus tumultus P. Clodium præcipuum autorem facit Dio. [*ibid.*] Etumque dimissum à piratis, exercitu L. Luculli sollicitato per nefandum scelus, fugisse illinc, in oratione de Aruspicio responso, affirmat Cicero. Antiochiam verò Syriæ se contulisse scribit Dio; ut Antiochenos cum Arabiis disceptantes auxilio juvaret: ibique, quum simili modo nonnullos ad seditionem concitaret, parum abfuisse quin periret. [*Dio, lib. 35.*]

Lucullus inops consilii, nec temere se movere loco, nec ibi hæerere ausus, statuit obviam procedere Tigrani; si forè illum inopinantem simul ac itinere fatigatum fundens, aliquo modo seditiones militum componeret. Quorum neutrum ipsi successit. Milites enim, aliquandiu eum secuti, quum in Cappadociam iter flectendum esset, omnes unanimiter, ne verbo quidem ullo facto, sese converterunt. Valeriani autem, qui & Fimbriani, quum Romæ exauthoratos se

G g

esse

esse accepissent & aliis decretas esse Luculli provincias, omnino à signis dilapsi sunt. Nullam non hinc indignitatem subiit Lucullus, singulos orando & tentoria obsecundo, demissus & lachrymis oppletus: nonnullorum etiam prehensens manus. Illi verò prensationes repellere, inanes zonas objicere, jactareque, solus dimicaret cum hostibus ex quibus discescere nosset solus. [Plutarch. & Dio.]

Ita Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem summamque victoriæ imponeret, seditio militum tenuit, qui sequi volebant: cum legiones Valerianæ, impleta à se stipendia dicentes, Lucullum relinquerent. [Liv. lib. 98.] Tandem tamen cæterorum quoque militum precibus Valeriani sive Fimbriani isti expugnati, receperunt se illam ætatem ad signa mansuros: quòd si nemo interea ad pugnandum secum descenderet, discessuros. His oportebat acquiescere Lucullum, aut desertam præsidio relinquere barbaris provinciam. Continuit ergo illos non jam imperio, neque eos in aciem eduxit; verum satis huic erat, modò manerent: patiebatûrque vastari à Tigra Cappadociam, & inolescere de integro Mithridatem. [Plutarch. in Lucullo.]

Scripserat verò jam antè ad Senatum Lucullus, confectum à se fuisse bellum Mithridaticum: adveneruntque ad res Ponti componendas, sicut pacatas, legati. [Id. ibid. Dio. lib. 36.] Qui ubi jam adfuerunt, offenderunt ne ipsum quidem sui juris esse, verum à militibus haberi ludibrio & sugillari. Hi verò eò in imperatorem progressi insolentia sunt, ut exacta ætate sumplerint arma, gladiisque districtis provocarent nusquam apparentes, qui jam receperant se hostes, jubilantisque & brachia jactantes inaniter, excederent castris, testati completum tempus quo Lucullo commoratuos se promiserant. [Plutarch. in Lucullo.]

Adveniens deinde in demandatam sibi provinciam Acilius Glabrio Consul, dimissis circa populos præconibus pronuntiavit, Lucullum incusari à Senatu quòd bellum diutius justo protraheret: proinde Senatum missum facere ejus exercitum, publicaturum bona eorum qui voluntati suæ non paruerint. Quibus ad exercitum perlatis, mox diffluebant milites: exceptis paucis, qui admodum pauperes, ideòque multam non timentes, maluerunt apud Lucullum permanere. [Appian.] Sicque prope totum regnum suum Mithridates recepit, & Cappadociæ multum detrimenti intulit: neque Lucullo obstante, neque ipso Acilio defendente. Is enim quum prius festinasset, ut victoriam Lucullo præiperet; ubi tum quæ acta essent rescivit, ne ad exercitum quidem venit, sed in Bithyniâ tempus traxit. [Dio, lib. 35.]

Addatur his & Ciceronis ille locus, ex Oratione Maniliâ ad Quirites, in Luculli gratiam ista omnia ita emollientis. *L. Lucullus, qui aliquâ ex parte iis incommodis mederi fortasse potuisset, vestro jussu coactus, quòd imperii diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putavisset, partem militum, qui jam stipendiis confecti erant, dimisit partem Glabrioni tradidit. Sic igitur dimisso Lucullo, ad bellum piraticum sive maritimum (ut Salustius & Cicero illud nominant) à Pom-*

peio

peio gestum & hanc eadem ætate confectum, redeamus.

Maxima & prævalentissima prædonum pars proles suas, opes, & inutilem turbam in arcibus & opidulis munitis ad montem Taurum seposuerant. Ipsi navibus completis ad Coraceion Ciliciæ instantem excepere Pompeium; atque acie fusi, mox obfessi sunt. Postremò missis caduceatoribus se, opidâque & insulas, quæ septa præsidii tenebant expugnata aspera atque inaccessa, in deditionem ejus permiserunt. [Plutarch. in Pompeio.]

In Ciliciam quidem cum machinarum magno numero Pompeius venerat, existimans eorum arces in rupibus fitas oppugnandos modis omnibus. Sed nihil his opus habuit, sola enim celebritas nominis & amplitudo apparatus ita prædones perterruerat, ut sperantes clementiorem victorem si abstinerent à certamine, primum hi qui Cragum & Anticragum tenebant castella maxima, deinde montani Cilices alii post alios se ejus fidei permiserunt: simulque multum armorum vel jam perfectorum vel in fabricis inchoatorum tradiderunt, præterea naves alias semiperfectas in navalibus, alias navigantes, æs ferrumque in tales usus comportatum, lintea, funes, variamque materiam; captivorum multitudinem victorum, ut vel se redimerent, vel ut operarentur in ergastulis. Pompeius materiam incendit, naves abduxit, captivos domum dimisit: quorum multi invenerunt ibi cenotaphia sibi posita, quippe desiderati jam pridem. [Appian. in Mithridatic.] Ita debellatum est, & prædonum manus undique mari non majore quàm trium mensium spatio exactæ. [Plutarch. ut supr.] vel duorum etiam; si Lucanum audimus, ita in 2º libro canentem:

*Antè his exactum quàm Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
Angustaque domum terrarum in sede poposcit.*

Scaphas amplius 1300 Pompeius combussit, & prædonum diruit receptacula. [Strabo, lib. 14. pag. 665.] Naves expugnatae sunt 72. deditæ 306. ut Appianus refert. Naves captas 800 Plutarchus numerat; & in his, rostratas 90. Naves verò 846 aut depreffas aut captas fuisse, confirmat Plinius. [lib. 7. cap. 25. & 26.] Opida, castella, cæteraque horum receptacula, 120. Prædonum, qui repugnare conabantur, cæsa sunt circiter decem millia. [Appian.]

Prædonum qui superfuerant plus 20 millia neque interficere Pompeius statuit, neque ut dissiparentur, aut coirent de integro inopes & bellatores multi, sinere existimavit securum. [Plutarch.] Itaque ne denuo paupertas eos ad flagitia impelleret, remoto à mari loco in certâ sede eos constituens, agros eis, quos desertos videbat, colendos, urbisque inquilinis indigentes habitandas concessit; datâque facultate sine rapto vivendi, rapinis arcuit. [Liv. lib. 99. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 32. Florus, lib. 3. cap. 6. Dio, lib. 36.] Maltum igitur, Adana, Epiphaniam, & si quod aliud infrequens opidum in aspera Ciliciâ, habitare eos jussit. [Appian.] Maritimam quoque Ciliciæ urbem, Solos prius, Pompeiopolim postea dictam, nuper à Tigra Armeniorum rege vastatam instaurans, complures ibi collocavit: mul-

tōsque Didymenam, incolis tunc egentem, transtulit. [Strabo, lib. 14. Plutarch. in Pomp. Dio, lib. 36.]

Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latèque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompeius extremâ hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, mediâ æstate confecit: ut in Oratione Manilianâ peroravit Cicero; quum antea de eodem dixisset. *Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam latè divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur aut ab omnibus imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno imperatore confici potuisse?* In quo etiam, præter velocitatem victoriæ, & felicitatem miratur Florus, quod ne una quidem navis amissa est; & perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt; quod singulari consilio ducis prospectum fuisse ille ait, qui maritimum genus à conspectu longè removit maris, & mediterraneis agris quasi obligavit. Neque de velocitate tamen audiendus est, dum quod de mari infero tantum est proditum (quod & ipsum satis in se quod miremur habet) ad universam ille trahit victoriam, ac si quadagesimo die parta ea fuisset: quum id apertè refellat Cicero; ut de Dione nihil dicam qui spatio unius anni à Pompeio majori ex parte maria fuisse pacata, illis verbis significat. *τὰ πλεῖστα αὐτοῦ τοῦ ἡμέρωσε.*

In Cretâ, (quam post Ciliciam alterum piratarum fuisse fontem Plutarchus hic affirmat) adeò sævè in captivos consulebatur, ut veneno se plerique conficerent; alii deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent. [Florus, lib. 3. cap. 7.] Erat ille tum in Pamphylia: quò venientes ad illum legati, ei se omnes Cretensium civitates dedere velle dixerunt. Ille spem deditionis non ademit, obsidesque imperavit. [Cicero, pro lege Maniliâ.] Metello interim per litteras bello interdixit; & ne dicto illi essent audientes, civitatibus scripsit. [Plutarch. in Pompeio.] Quin & ex insulâ excedere eum iussit: se enim eam, ut partem provinciæ sibi demandatæ, suscepturum. [Appian. legat. 30.] Unum quoque ex legatis suis L. Octavium eò misit, sed sine exercitu, utpote qui non bellum esset obiturus, sed urbes in fidem populi Romani accepturus. Qui cum obsessis includens se muris, atque unâ cum his dimicans, non modò odiosum & invidiosum, verum ridiculum quoque Pompeium reddidit. [Plutarch. ut supr. Dio, lib. 36.]

Metellus, contempto Pompeii in alienâ provinciâ imperio, in instituto bello perrexit: eoque infestior, in hostes jus victoris exercuit; & antequam Pompeius adveniret, damnum eis dare properavit. [Florus, Plutarch. Dio.] Litteris quoque Romam missis, gloriam rerum à se gestarum querebatur à Pompeio sublatam præteriri; qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Quibus respondens Pompeius, rationem reddidit, hoc se facere debuissè. [Liv. lib. 99.]

Cornelius Sisenna Græciæ eâ tempestate præfectus, in Cretam cum exercitu veniens, Metellum ut populis parceret monuit: quem ubi ab instituto deducere non potuit, nihil quicquam ad eum coercendum egit. [Dio, lib. 36.]

Aristion Cydoniâ excedens, devicto Lucio Basso obviam ei pro-

vecto,

vecto, Hierapydna occupavit; urbemque eam adversus Romanos tutatus est. [Id. ibid.]

Metellus, multis afflictis, Eleutheram urbem per prodicionem accepit: quum proditores turrim lateritiam magnæ molis expugnaturæ longè omnium difficillimam, aliquot noctibus continenter ita aceto madefecissent ut perfringi posset. Deinde, Eleutheræ stipendio imperato, Lappam vi cepit: nihil moratus Octavium, qui eam tum temporis tenebat. Et ab Octavio quidem vim omnem abstinuit; Ciliaces autem, quos is secum habebat, interemit. [Id. ibid.] Octaviumque multis contumeliis & probris in castris affectum dimisit. [Plutarch.]

Octavius, hæc indignè ferens, non jam ut antè quietem egit: sed primum accepto exercitu Sisennæ, qui tum morbo vitam finierat, oppressis opitulatus est, iisque restitutis, Hierapydna ad Aristionem se contulit; ibique communi consilio bellum gesserunt. Cùmque aliquandiu perseverassent, postquam adversum se ire Metellum perceperunt, castello relicto, vela in altum dederunt. Ibi tum tempestate vexati, & in terram multis suorum amissis ejecti sunt. [Dio, lib. 36.]

Marcus Cotta, quum quæstorem suum P. Oppium, quem peculatus & insidiarum suspectum habebat, repudiassent, ipse autem magnam vim pecuniæ ex Bithyniâ corrasisset, à C. Carbone accusatus est. isque Carbo, etsi præter tribunatum plebis honorem alium nullum gesserat, ob id consularibus honoribus exornatus est. [Id. ibid.] Vid. supr. sub finem anni Mundi 3935.

3938

Sinatrucci (quem Appianus Sintricum, Dio communi Parthorum regum appellatione Arsacem nominat) defuncto successit filius ejus Phraates illius nominis secundus Parthorum rex, cognomento impio Deus appellatus. [Appian. in Mithridatic. pag. 242. & Dio, lib. 36. collat. cum Phlegonte, in Bibliothecâ Photii, cod. 97.] Vid. eund. ann. Mundi 3935.

Hyrcanum, post excessum Alexandræ matris elapsis tribus mensibus, ab Aristobulo juniore fratre pulsum fuisse regno, apud Josephum legimus. [lib. 15. cap. 9.] Sed cùm ab Hyrcano regnare incipiente Q. Hortensio & Q. Metello Cretico Consulib. usque ad Aristobulum regnare desinentem captis à Pompeio Hierosolymis C. Antonio & M. Tullio Cicerone Consulib. sex annos effluxisse constet, & ex eis non plures quàm tres annos totidemque menses Aristobulo Josephus ipse tribuat; Hyrcani regno tres, non menses, sed annos tribuendos esse apparet: ex quibus nos, ad temporum exæquationem, duos tantum menses detrahendos esse censemus.

Hoc igitur tempore, commisso ad Jerichuntem prælio, multi ex Hyrcani militibus ad fratrem Aristobulum transfugerunt. Quo facto, Hyrcanus in arcem confugit; in quam custodiendi filii & uxor Aristobuli à matre Alexandrâ depositi fuerant. Reliqui etiam ejus factionis homines cùm victoris metu intra septum Templi se recepissent, brevi deditionem fecerunt. Coactum est deinde agi inter fratres de pacis conditionibus: in quibus obtinuit Aristobulus ut regnaret,

Anno Mundi	230	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		ret, & fratrem fineret in otio frui quæ illi obvenerant facultatibus, & privatam vitam agere. Hoc foedus in ipso Templo, datâ acceptâque fide, junctisque dexteris sancitum est: & post mutuos complexus in conspectu populi factos, digressi fratres sunt; alter in regiam, alter privatus in ædes Aristobuli. [<i>Joseph. lib. 14. cap. 1.</i>] Sicque Aristobulus regnum simul usurpavit & summum sacerdotium, annis tribus, & mensibus totidem; ut dictum est. [<i>Id. lib. 20. cap. 8.</i>]		
		Quum ipsis Kalendis Januariis quibus Lucius Tullus & Æmilius Lepidus Consulatum inierunt, (quæ, ut annus tum apud Romanos agebatur, in Octobrem Julianum incidebant) legem sub præcedentis diei vesperam à C. Manilio tribuno plebis latam, quæ libertis suffragiorum jus idem cum patronis tribuebat, Senatus abrogasset; metuens sibi Manilius, semper vernalis & alienæ minister potentiae, ut absentis Pompeii gratiam aucuparetur, legem promulgavit aliam: ut belli contra Mithridatem, & Tigranem administrationem, unâ cum legionibus & provinciis quas Lucullus habebat, Ciliciâ quoque quam Marcus Rex & Bithyniâ quam Acilius Glabrio obtinebat, Pompeius acciperet; retineretque classem & imperium maritimum, ut ab initio acciperat. [<i>Dio, lib. 36. cum Livio, lib. 100. Velleio Patere. lib. 2. cap. 33. Asconio Pediano in Orat. Cornelianam & Plutarcho in Pompeio.</i>]		
		Indignatione maximâ nobilitatis legem istam fuisse latam, notavit Livius. Senatui enim & optimatibus affici Lucillum injuriâ apparebat; cui non belli sed triumphus mitteretur successor, nec bellis gerendis sed rerum gestarum præmiis cedere, eaque permittere aliis cogebatur. [<i>Plutarch. in Lucullo.</i>] Displicebat quoque, quod Marcus & Acilius, antequam magistratus sui tempus exiret, eo se abdicare juberentur. [<i>Dio, lib. 36.</i>] Sed maximè Pompeii suspecta erat potentia; cui uni hac ratione totum Romanum imperium subiectum videretur. Quas enim videbatur provincias priore lege Gabiniâ non obtinere, Phrygiam, Lycaoniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, superiorem Colchidem, Armeniam, lege hac Gabiniâ ille accipiebat. [<i>Plutarch. in Pompeio.</i>] prorogata illi eadem potestate belli pacisque, & arbitratu proprio vel hostes judicandi, vel asciscendi socios, ut quemque dignum existimaverit. Sed & in omnes exercitus, quotquot essent extra Italiam, eidem imperium datum est. Quæ omnia simul nunquam cuiquam ante hunc Populus Romanus contulerat. [<i>Appian. pag. 238.</i>]		
		Hâc occasione habita est à Cicerone, tum Prætor, <i>Oratio pro lege Maniliâ</i> ; annò 23º post immanem illam omnium civium Romanorum in Asiâ cædem, Mithridatis jussu, uno die patratam. Sic enim ibi, de eo ille. <i>Ab illo tempore, annam jam tertium & vicessimam regnat: & ita regnat, ut se non Ponto neque Cappadocia latebris occultare velit, sed emergere e patrio regno atque in vestris vestigalibus, hoc est, in Asia luce versari.</i>		
		Pompeius, qui adhuc in Ciliciâ belli piratici reliquias persequabatur, vel eo confecto (ut in Vitâ illius habet Plutarchus) vacuas negotiis urbes visebat, ubi per litteras quæ Romæ acta essent accepit, dicitur amicis adstantibus & congratulantibus frontem contraxisse, ac femur		

Anno Mundi		<i>Imperium Macedonum.</i>	231	Anno Periodi Julianæ	Anno an- te æram Christi- anam
		femur percussisse, quasi molestè jam ferens & pertusius imperii suscipiendi; cujus tamen omnes sciebant illum fuisse cupientissimum. [<i>Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 36.</i>] Cumque se prius velut in Cretam & ad Metellum navigaturus paravisset; nullâ deinceps Cretæ, vel aliorum maritimarum negotiorum, si qua restabant nondum confecta, ratione habitâ, in barbarico bello adornando totus erat. [<i>Dio, ibid.</i>] Et propositis ubique edictis, milites revocavit ad se; dynastâsque & reges pacatos evocavit. [<i>Plutarch. ibid.</i>]			
		Tigranes junior, Mithridatis ex filiâ nepos, à Tigrane patre deficiens, bello ab eo victus est. Indèque primores sibi adjungens patris imperio offensos, ad Phraatem regem Parthorum confugit. [<i>Liv. lib. 100. Appian. pag. 242. Dio, lib. 36.</i>]			
		Pompeius ad gerendum bellum adversus Mithridatem profecturus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit: [<i>Liv.</i>] foedere conditionibus pristinis (Syllæ & Lucullo oblatis) inito. de quo Pompeius, apud Lucanum, libro 8º.			
		— si fœdera nobis Prisca manent, mihi per Latium jurata Tonantem, Per vestros astricta magos.			
		Pro cujus cum Pompeio initi foederis ratione Phraates, Armeniam Tigrani subditam unâ cum juniore Tigrane invasit. Pervenientes igitur usque ad urbem Artaxata, obviis omnibus subactis, eam obsederunt: Tigrane fene, eorum metu, in montes sese subducente. [<i>Dio</i>]			
		Ad tentandum Mithridatis animum, Metrophanem, qui amicus ei conditiones offerret, Pompeius misit. Mithridates Pompeium parvi admodum eo tempore pendebat, quod Phraatem regnum Parthorum recens adeptum adjuncturum sibi sperabat. Quem ubi celeriter à Pompeio præoccupatum ad invadendum Tigranis Armeniam impelli percepisset; animo collapsus, legatos extemplo ad Pompeium misit, qui de conditionibus pacis agerent. Pompeius, ut arma deponeret, & transfugas traderet, jubebat. [<i>Dio.</i>]	4648 66		
		Ubi id primum in castris Mithridatis est auditum, transfugæ, quorum magnus erat numerus, ne traderentur veriti, atque barbari, ne destituti auxilio horum bellare cogebantur, tumultuabantur: & admisissent aliquid in Mithridatem, nisi legatos à se missos ille præten- disset, non pacis petendæ causâ, sed ut Romanorum apparatus specularentur. [<i>Idem.</i>] Juravit igitur se nunquam cum Romanis pacem habiturum, propter ipsorum avaritiam; nec traditurum eis quenquam, nec facturum quicquam nisi in communem utilitatem omnium. [<i>Appian.</i>]			
		Quum jam in Galatiam Pompeius venisset, ei Lucullus obviam factus est. [<i>Dio.</i>] ad Danala castellum. [<i>Strabo, lib. 12. pag. 567.</i>] Erat Lucullus consulatus ordine & ætate prior, sed Pompeii ex pluribus imperiis & gemino triumpho dignitas major. Fasces laureati, victoriarum causâ, utrique præferebantur. Quia verò venerat Pompeius longâ viâ per loca arida & squalida, torridas laureas fascibus ejus circumjectas quum considerarent Luculli lictores, benignè illius lic- toribus largiti sunt ex suis recentibus & virentibus. Eam rem amici Pompeii			

Pompeii in faustum omen vertere; Luculli victoriarum præmia & ornamenta Pompeium ablaturum. [Plutarch. in Lucullo, & Pompeio.]

Lucullus debellatum omnino esse affirmabat, neque expeditione quicquam opus esse militari: hæc eadem de causâ etiam viros, à Senatu ad res componendas ablegatos, jam adesse. Pompeio verò quum ut retrocederet non persuaderet, ad eum criminandum se convertit. [Dio, lib. 36.] orisq; inter imperatores jurgiis, cum Pompeius Lucullo avaritiam, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem objiceret imperii; neuter ab eo, quod arguebatur, mentitus argui poterat. [Vellei. Pat. lib. 2. cap. 33. Plutarch. in Pompeio.]

Minc Lucullus in Galatiâ divisit pro arbitrio captum de hoste agrum, & dona alia dedit. Indèque acerbè à Pompeio est reprehensus; quòd hoste vivo provincias componeret, præmiâque & honores dilargiretur quæ facere patrato & confecto bello victores solerent. Pompeius verò paulo longius castris positus, interdixit nequis ei pareret; neque cuiquam permisit eum adire, vel rata esse acta ejus, vel quæ ex consilio decem legatorum dispensabat, verum prohibuit ea per edita: eratque ob majorem exercitum, quem habebat, formidabilis. Milites quoque ab eo Pompeius abstraxit omnis, 1600 solum ad triumphum illi relictis; quos ob contumaciam sibi inutiles & Lucullo ducebat infensos. [Plutarch. in Pompeio, & Lucullo.] Valerianus verò (sive Fimbrianus) legiones sibi adscivit: quibus, ut in Lucullum contumacibus, citra omnem seditionem ipse usus est. [Dio, lib. 35. & 36.]

Inde Romam rediit Lucullus; è Ponticâ prædâ librorum copiam secum advehens, [Isidor. Origin. lib. 6. cap. 3.] quibus Bibliothecam suam ille instruxit; quæ omnibus, Græcis præsertim, semper patebat. [Plutarch. in Lucullo.] Idemque cerasos primùm è Ponto vexit in Italiam. [Plin. lib. 15. cap. 25.] Eum verò omni genere injuriæ à Pompeio affectum Senatus honorificè excepit. [Plutarch. in Pompeio.]

Metellus, domitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ leges tulit, [Liv. lib. 100.] & longissimæ libertatis sine multavit. [Vellei. Pat. lib. 2. cap. 38.] Eam insulam per biennium Metellum evertisse, diuturnoque bello domitam in potestatem redegissee, legesque Minois Romanis legibus permutavisse; scribit Orosius. [lib. 6. cap. 4.] Ingenitibus præliis intra triennium omnem provinciam eum cepisse, in libro 6° refert Eutropius: Velleio quoque Paterculo astipulante; cujus in lib. 2. cap. 34. hæc de re verba sunt ista. Per id tempus à Quinto Metello Creta insula in populi Romani potestatem redacta est, quæ, ducibus Panare & Lasthene, viginti quatuor millibus juvenum coactis, velocitate pernecibus, armorum laborumque patientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat. Quod bellum Cretense L. Flaccus ex magnâ parte gessit, atque unâ cum summo imperatore sustinuit. [Cicero, pro Flacco.] Octavam militum centuriam, principem dictam, C. Nasennius municeps Sueffanus duxit. [Id. ad Brutum, epist. 8.] Q. Metelli miles fuit Cn. Plancius, legato C. Sacerdoni & L. Flacco probatissimus. [Id. pro Plancio.]

Eo modo Cretensibus qui ante id tempus in perpetuâ libertate vixe-

vixe-

vixerant, neque unquam alienigenæ domino paruerant, servitutis jugum impositum est: cognomentumque Metellus ab eis sumpsit Cretici. [Dio, lib. 36.]

Antipas, qui & Antipater, (Antipæ ducis Idumææ filius, & Herodis regis Judææ pater) vir pecuniosus, naturâ factiosus & industrius; studens Hyrcani partibus, cum suspectam haberet Aristobuli potentiam, & timeret eum propter mutuam similitudinem; clanculariis obrestationibus effecit, ut contra illum potentiores Judæorum conspirarent: iniquum esse dictitans finire Aristobulum incubare usurpato per injuriam imperio, ex quo ejecisset fratrem natu majorem, eumque ætatis prærogativâ spoliasset. Eisdem verbis etiam Hyrcanum obrundebat assidue; addens ne vitam quidem illi esse in tuto, nisi naturâ fugâ salutis suæ prospiceret: amicos enim Aristobuli nunquam non consultare, quomodo eo sublato de medio dominationem alteri constabulant. His sermonibus Hyrcanus nolebat credere, quòd esset naturâ bonus, & calumnias non libenter admitteret: quæ quidem animi lenitas & quietis amor paravit ei opinionem ignavia. Antipater nihilominus quotidie non destitit novas de fratre criminationes fingere, quasi insidiaretur vitæ illius. [Joseph lib. 14. cap. 2.]

Phraates, quum Artaxatorum obsidionem diuturnam fore censeret, filio Tigranis partem copiarum relinquens, domum se recepit. [Dio, lib. 36.]

C. Julio Cæsari Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum mandatu Prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadèsque venisset, animadversum apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit; & quasi pertæsus ignaviam suam, quòd nihil dum à se memorabile actum esset in ætate quâ jam Alexander orbem terrarum subegisset, (annorum verò 34 tum erat Cæsar) missionem continuo efflagitavit, ad captandas quamprimùm majorum rerum occasiones in Urbe. Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petendâ civitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Consules conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id ipsum retinuisent. [Sueton. in Julio Cæsare, cap. 7. & 8.]

Pompeius totius classis stationibus quod inter Phoeniciam & Bosphorum est mare amplexus, movit in Mithridatem; habentem tum è propriâ dirione lectissimum exercitum, 30 millium peditum in phalangem ordinatorum, equitum verò duo (ut apud Plutarchum) vel tria (ut apud Appianum est) millia, ad regni sui præsidium. [Plutarch. in Pompeio. Appian. pag. 238.] Et quia Lucullus eam regionem nuper vastaverat, propter inopiam comæatuum multa fiebant transfugia: quamvis Rex in deprehenso sæviebat atrocibus suppliciis, quos aut de rupe dabat præcipientes, aut multabat oculis, aut vivos comburebat. Quo metu absterrebat quidem multos ne transfugerent; sed nihilominus atterebatur inopiâ. [Appian. ibid.]

Pompeius equitibus collocatis in insidiis, alios misit qui propalam stationem Regis lacefferent: quos jussit post provocationem cedere, quasi terrosos, donec hostes in insidias proveci terga vertent. Et fortasse victores irrupissent in castra cum fugientibus, ni

H h

Rex

Rex hoc ipsum instuens produxisset pedites: illi verò retrocesserunt. Hæc fuit prima inter partes equestris velitatio. [*Id. ibid.*]

Mithridates aliquamdiu subterfugebat, quod copiis esset minoribus instructus; vastabatque obviam quamque regionem: hostemque hinc inde circumducere, & commeatum inopiâ affligere studebat. Ubi verò Pompeius Armeniam (minorem; Mithridati subditam) ingressus est, partim hanc ipsâ de causâ partim ut eam desertam occuparet; ibi demum veritus Mithridates, ne ea regio se absente in potestatem hostium veniret, eodem perrexit. [*Dio, lib. 36.*]

Tumulum ex adverso hostium tutum Mithridates insedit: ubi cum toto exercitu quietem egit, penuriâ rerum necessariarum Romanos se confecturum sperans; quæ sibi in suâ ditione commoranti undique assatim advehebantur. Erat sub eo tumulo planities nuda posita. In eam subinde nonnullos equitum demittebat, qui obvios quosque læderent: quo effectum est, ut crebri ab hoste ad ipsum transfugerent. [*Id. ibid.*]

Pompeius quum eo in loco hostem aggredi non auderet, alium castris locum obtinuit, circa quem omnia sylvis erant obsita; ut minis jam hostium equitatus sagittariique nocere possent. Ibi insidiis commodo loco positus, ipse cum paucis ad castra hostium palam accessit; tumultuque excitato, ad locum, quem destinaverat, è castris eos pertraxit: ita magnam hostium cædem fecit. Addidit ea res animos: idcircoque alios ad alias regionis partes emisit, qui commeatus adducerent. [*Ibid.*]

Quum montem in quo castra habuerat, quasi aridum, Mithridates reliquisset, eum ipsum occupavit Pompeius: atque ex fruticum indole locorumque convexitate conjiciens subesse ibi fontes, imperavit puteos passim deprimi, fuitque in castris statim aquæ affluentia; ut miraretur tam diu id Mithridatem fugisse. [*Plutarch.*]

Montem autem occupavit Mithridates in Acilisenâ, aquâ præditum, apud Dastira; haud procul Euphrate, qui dividit minorem Armeniam ab Acilisenâ. [*Strabo, lib. 12. pag. 555.*] Atque hinc Pompeium castra Regis, in minori Armeniâ juxta montem Dastiracum, obsidione conclusisse, scribit Orosius. [*lib. 6. cap. 4.*] Vallum enim 150 stadiorum crebris castellis distinctum Regi circumdedit; ut difficilem ei frumentationem redderet. Id opus Rex non impedit; sive metu, sive imprudentiâ, quæ plerumque solet calamitatem antecedere. [*Appian.*] Per dies 45 eum obsessum fuisse, *Plutarchus*, per 50 dies vix vitam tolerasse, narrat *Appianus*; cum quicquid jumentorum habebat mactavisset, equis tantum servatis.

Tandem verò Mithridates, ubi hostem tuto rerum necessariarum commeatu auctum, Manaitin regionem Armeniæ (eiusdem nominis deastro confectam) per aliquos cepisse, frequentesque alios ei se adungere, Marcii quoque exercitum (eum legionibus quas in Ciliciam, cui ille præfectus fuerat, conscriptas fuisse, ex Suetonio antea audimus) ei accessisse percepit; territus, regionem hanc sibi relinquendam statuit. [*Dio.*] Inutilibus igitur & ægrotis occisis, cum firmissimis copiis eruptione per noctem factâ, per vias difficiles magno

silentio

silentio clam aufugit. [*Plutarch. Appian. & Oros.*] nocturnis deinceps itineribus Armeniam (majorem) Tigrani subditam petere: [*Dio.*] atque Pompeium persequentem bello repellere statuens. [*Oros. lib. 6. cap. 4.*]

Postridie Pompeius vix cum affecutus, extremum agmen invasit. Rex ne tum quidem, quamvis amicis suadentibus, descendit in prælium, contentus hostem submovere per equites; & vespere in densissimas sylvas se abdedit. [*Appian.*]

Sequenti die vicum occupavit Mithridates circumquaque munitum rupibus: ad quem unicus ascensus patebat, & servabatur à quatuor cohortibus. Romani quoque ex adverso stationem opposuerunt, ne Rex effugeret. [*Idem.*]

Quum in ipsos limites adventum esset, metuens Pompeius ne Euphratem transmittere Mithridates anteverteret atque ita effugeret, nocturnam pugnam tentare instituit. [*Plutarch. & Dio.*] Prior itaque castra movit, fessellitque barbaros meridie conquiescentes; eâ pergens viâ, quâ ipsi erant ituri: noctisque locum idoneum inter colles situm, ibi milites in edita traduxit, expectavitque hostium adventum. Barbari, quibus nihil dum adversi venerat, & jam in loca tuta se accedere credebant, securi, neque custodiæ etiam causâ quoquam præmissa, ibant; sperantes ab insequendo jam Romanos destitutos. [*Dio.*]

Eo tempore fama fert vidisse Mithridatem in somnis speciem, quæ futura ei prænuntiaret. Videbatur sibi in mari Pontico secundo navigare vento, Bosphorūque jam prospicere & comiter unâ vectos affari, ut qui certâ & indubitata incolumitate gauderet: verum repente ab omnibus se reperisse desertum, ac fragmento exiguo navigii jactari. Hs occupatum motibus & imaginibus assistentes amici excitaverunt, Pompeium nuntiantes adesse. Cum igitur pro vallo necessario pugnandum esset; eductis copiis instruxerunt duces aciem. [*Plutarch.*]

Hos parare se ubi Pompeius vidit, dubitavit per tenebras discrimen prælii subire: tantum circumferendos, ne fugerent, arbitratus est; ac sub lucem exercitu suo, qui firmior erat, aggrediendos. At majores natu ordinum ductores precando & adhortando concitaverunt eum. [*Idem.*]

Primum igitur ex composito omnes tibicines simul classicum cecinerunt, post & milites & cætera turba clamorem bellicum sustulerunt: tum alii hastis scuta, alii faxis ærea vasa percusserunt. Montes circum cavi acceptum sonitum quàm maximè terribilem reddiderunt: quem ut repente barbari nocturnum in desertis locis accipere, vehementer animo dejecti sunt, se divinitus immisissum in malum incidisse rati. Interim Romani undique de sublimi lapidibus, sagittis reliisque jaculabantur: & ob tantam multitudinem nullum sine vulnere telum cadebat. Cumque jacula omnia consumpissent, in barbaros decurrerunt: qui mutuo sese trudentes conculcantesque peribant, quum neque seipsum tutari neque hostem aggredi possent; quod major pars equites ac sagittarii essent, quibus neque in tenebris prospectus, neque in tantis angustiis conatus ullus procedebat. [*Dio.*]

H h 2

Ubi

Ubi Luna effulsit, barbari utique se in luce hostem depellere posse putantes gaudebant; poteratque ipsis commodo esse, nisi eam à tergo Romani habuissent. Lunâ enim in occasu declivi, umbræ longè corpora præcurrentes incumbabant hostibus: qui longitudinem umbrarum proximitatem hostium rati, cuncta in irritum tela fuderunt; frustra inanem umbram, ac si jam comminus starent, impetentes. Quos Romani veluti inermes postea aggressi, sine labore vicerunt. [Idem: cum Floro, Plutarcho, & Eutropio.]

Nocturnum hoc fuisse prælium, Livius, [lib. 100.] Florus, [lib. 3. cap. 5.] Plutarchus, [in Pompeio.] Dio, [lib. 36.] Eutropius, [lib. 6.] & Orofius, [lib. 6. cap. 4.] consentiunt. Solus Appianus, interdiu hunc in modum gestum illud fuisse narrat. Uterque exercitus primo mane armatus est: & progressi utrinque stationarii velitabantur per declivia. Nonnulli etiam equites regii sine equis injussi opem ferebant suis militibus: in quos quum complures Romanorum equites irruerent, regii uno agmine castra cursu petebant, ut conscensis equis cum Romanis æquo Marte conflicerent. Eos ita cum clamore cursuque ruentes conspicati è superiore loco qui adhuc armabantur Pontici, rem non intelligentes, rati que hos captis diversâ parte castris fugere; & ipsi projectis armis fugiebant: & quum non pateret exitus, impingebant in se invicem, glomerabanturque donec per rupes defilirent. Reliquum facile fuit Pompeio conficere, cædenti prehendentique inermes & impeditos rupibus. Cæsa sunt ad decem millia, & castra capta cum omni apparatu. Ita Appianus. [in Mithridatic. pag. 239, 240.]

Longè plus quàm decem millia interiisse, Plutarchus refert. Plurimos fuisse interemptos, & haud pauciores vivos in potestatem hostium venisse, Dio. Quadraginta millia occisa, Eutropius: totidem cæsa vel capta fuisse, scribit Orofius. Pompeium verò, 20 vel 30 tantum de exercitu suo perdidisse, & duos centuriones, Eutropius: Romanos vulneratos mille, vix autem 40 interfectos, ait Orofius.

Ipse Mithridates initio 800 equitum cuneo per Romanos erupit. Mox cæteris dilapsis, solus relictus cum tribus est. In quibus Hypsicratis fuit (pellex Plutarcho; uxor verò Valerio Maximo & Eutropio dicta) quam, quia virilis semper audaciæ fuerat, Hypsicratem Rex appellavit. Tunc verò veste amicta virili Persicâ & equo vecta, nec corpore ex fugâ prolixitate fatiscere visa est, nec curando Regis corpore & equo est fatigata. [Plutarch. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6. Eutrop. lib. 6.] Filia quoque Dripetine Laodice reginâ nata, duplici ordine dentium deformis admodum, comes fugæ patris fuit. [Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8.]

Sic igitur Rex inter tumultus belli fugâ lapsus, adjutus etiam beneficio sublustris noctis, evasit: per devia equum manu trahens, atque ad omnes nocturnos strepitus trepidans. [Orof. lib. 6. cap. 4.] donec in quosdam equites mercenarios incidit, & peditum circiter tria millia: à quibus statim deductus est in castellum Sinorégem, ubi multum pecuniæ coacervaverat. [Appian.] Quod castellum Inora Plutarchus, Sinoria vel Synoria Strabo appellat; in confinio

nio minoris & majoris Armeniæ positum. [Strabo, lib. 12. pag. 555.]

Inde munera & annuum stipendium fugæ comitibus dedit; & sex ferme talentorum millia secum tulit. [Appian.] Vestes pretiosas, inde sumptas, confluentibus ad ipsum ex fugâ distribuit. Præterea lethale virus cuique amicorum ferendum secum dedit, nequis in manus hostium veniret invitus. Inde in Armeniam ad Tigranem contendit. [Plutarch.]

Tigranes à Mithridate per legatos compellatus, non modò eum non suscepit, sed etiam legatos comprehensos in vincula conjecit: eum Tigrani filio suo contra se seditionis causam fuisse prætendens. [Dio, lib. 36.] Centum quoque talenta in caput ejus Tigranem pronuntiâsse, Plutarchus refert. Ita spe suâ frustratus Mithridates, præteritis Euphratis fontibus, fugam in Colchidem intendit. [Plutarch. Appian. Dio.] quam ille prius ditioni suæ subjecerat. [Strabo, lib. 12. pag. 555.]

Quum nusquam igitur cursum ille suum intermitteret, die quartâ Euphratem transiit. Per triduum deinde dispositis & armatis vel præsentibus vel accedentibus copiis, invasit Chotenem, præfecturam Armeniæ: ubi Chorenos Iberosque missilibus ac glandibus iter impedire conatos propulit, & ad Absarum fluvium pervenit. [Appian.]

Pompeius, qui Mithridatem insequerentur, emisit: sed ille Phasin fluvium jam transgressus effugerat. Itaque urbem eo loco, quo vicerat, Pompeius condidit. [Dio, lib. 36.] inter duo flumina quæ ab uno monte diversis specubus exoriuntur, hoc est, Euphratem & Araxem, in minore Armeniâ positam; & ex re Nicopolim appellatam. Eam senibus lassis & ægris, vulneratisque aut emeritis militibus suis volentibus ille tribuit: ad quos multis vicinorum accedentibus, Cappadocum moribus Nicopolitæ postea vivere. [Id. ibid. cum Strabone, lib. 12. pag. 555. Appiano, pag. 243. & 251. Orofio, lib. 6. cap. 4.]

Tigranes pater in filium Tigranem, solum ad Artaxatorum obsidionem relictum, profectus, prælio eum vicit. Ille in fugâ primum ad Mithridatem avum se contulit: quem victum esse cum intelligeret, atque ipsum auxilio aliorum magis indigere, quàm alii posse opitulari; ad Romanos se adjunxit. [Dio, lib. 36.] Ad hos enim, quamvis nepos Mithridatis ex filiâ, supplex ille confugit: [Appian.] Pompeioque ad Araxem fluvium occurrit. [Plutarch.] Eo duce usus Pompeius in Armeniam adversus patrem ejus exercitum duxit; [Dio.] tanquam Mithridatis focium: Artaxata petens, Tigranis regiam, [Appian.]

Tigranes pater re cognitâ territus, cum mitem animo ac placidum Pompeium accepisset esse, statim præconem ad eum misit; traditis etiam Mithridatis legatis, quos in vincula conjecerat. Quum filius impedimento esset, ne quicquam tolerabile posset impetrare, nihilque minus Pompeius, transmissis Araxe fluvio, Artaxatis appropinquaret; ibi demum Tigranes urbem ei dedit, & præsidium in eâ accepit: ipseque cum amicis & necessariis, ne caduceatore quidem præmissis, ad eum profectus est; permissurus ejus arbitrio omne suum jus, & accusaturus filium apud ipsum judicem. [Plutarch. Appian. Dio.]

Ita verò se, quò & reverentiâ Pompeio & misericordiâ dignus videretur, comparaverat; ut, quantum ejus fieri poterat, maximè inter pristinam dignitatem ac præsentem humilitatem medium servaret statum. Togam namque semialbam & candyn totum purpureum exuerat; tiaram autem cum fasciâ gerebat. [Dio.] Cui quum Pompeius tribunos & præfectos equitum obviam misisset honoris gratiâ; Regis comites parum securos se rati, quia caduceatorem non præmiserat, retro fugerunt. [Appian.]

Ubi ad castra Pompeii sextodecimo ab Artaxatis milliario Tigranes venit, præstò ei fuerunt duo Pompeii lictores, qui jusserunt ut equo descenderet, quo vetus patrio more ipsum etiam vallum intraturus fuerat. Neminem enim mortalium in castris Romanis unquam visum qui equo insideret. Obtemperavit Tigranes, gladiumque disceinxit tradiditque eis. [Eutrop. Plut. & Dio.] Pedibus ingressum, projectoque diademate in terram prolapsus, adorantemque se more barbarico intuitus Pompeius, misericordiâ commotus exiit, & apprehensâ dextrâ cum crexit, atque insigne regium quod ille de suo capite abjecerat reposuit: & sedere jussit ad latus suum, ex altero filium collocans; qui neque assurrexit patri, neque aliâ ullâ comitate erga eum usus est. [Cicero, pro P. Sextio. Eutrop. lib. 6. Dio, Appian. & Plutarch. tum in Pompeio, tum in Luculli & Cimonis collatione.]

Tigranes se regnumque suum Pompeii ditioni permisit: præfatus, neminem alium neque Romanum neque ullius gentis virum futurum fuisse, cujus se societati commissurus foret, quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi vel adversam vel secundam, cujus auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram; non esse turpe dicens ab eo vinci quem vincere esset nefas, neque ei inhonestè aliquem summitteri quem fortuna super omnes extulisset. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 37.] A Pompeio deinde ille, simul cum filio, ad coenam invitatus est: verum filius vocatus non adfuit; quâ re inprimis sibi Pompeium infensum reddidit. [Dio.]

Postridie eorum controversiis auditis, patri avitum Armeniæ regnum Pompeius restituit (magnâ etiam & præcipuâ parte Mesopotamiæ additâ; ut habet Strabo, lib. 16. pag. 747.) ademptis illi quas præterea bello acquisierat provinciis & multâ sex millium talentorum argenti (quæ populo Romano daret, quia bellum sine causâ ipsi commovisset) illi imposuit: filium verò in Gordenâ Sophenâque regnare jussit, cæterâ Armeniæ hæreditatem post patris mortem aditurum. Thesuros tamen in Sophenâ (regione Armeniæ finitimâ) repositos patri adjudicavit: quia pactam sibi pecuniam aliâ ratione habere non poterat. [Cicero, Vellei. Patere. Plutarch. Appian. Dio, & Eutrop. ut supra.]

Has conditiones pater approbens, lætusque quòd esset à Romanis rex appellatus, non solum Cappadociæ & Ciliciæ quibusdam partibus, sed etiam totâ Syriâ & Phoeniciâ decessit, ab Euphrate usque ad mare: has enim provincias, cum parte Ciliciæ, Tigranes occupaverat, ejecto Antiocho Pio. [Liv. lib. 101. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 37. Plutarch. Appian. Dio, & Eutrop.]

Spe suâ frustratus Tigranes junior, indignabatur, & fugam cogitabat. Quod maturè sentiens Pompeius, in liberam custodiam eum dedit: ad pecuniæ servatores missis, qui eam omnem Tigrani patri dari juberent. Quum id recusarent, dicerentque non ab alio quàm à Tigraue juvene, cujus jam tum ea regio esse judicabatur, debere imperari; is ad castella missus est: quæ cum occlusa inveniret, proximè accessit, & quamlibet invitatus, tamen ut referarentur imperavit. Nihilominus custodes obtemperabant; obtendentes haud suâ voluntate, sed coactum Tigranem hoc jubere. Id verò graviter ferens Pompeius, in vincula juvenem conjecit: atque sic demum senex thesaurum accepit. [Dio, lib. 36.]

Appianus ait Armenios, qui regem ad Romana castra iter facientem metu deseruerant, filio adhuc apud Pompeium hærenti suasse ut patrem ex insidiis invaderet; sed illum caprum & in vincula conjectum fuisse: & quum victus etiam Parthos contra Romanos sollicitaret per nuntios, ad triumphum esse servatum.

Pater pecuniâ potitus, & alia plurima & vim pecuniæ longè majorem quàm de quâ conventum erat Pompeio dedit: & unumquemque militem argenti drachmis 50 (vel 150, ut apud Strabonem legitur) centurionem 1000, tribunum 10000 (vel talento, ut habet Strabo & Plutarchus, quod 6000 tantum drachmas habet) liberaliter donavit. quo facto inter amicos sociosque populi Romani annumeratus est. [Strabo, lib. 11. pag. 530. Plutarch. Appian. Dio.] Pecunia vetò debita populo Romano omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quaestoris potestatem est, ac publicis descripta litteris. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 37.]

Ariobarzani Pompeius integrum Cappadociæ regnum reddidit; attributâ & Sophenâ Gordenâque quas Tigrani minori prius assignaverat: quæ deinceps in provinciâ Cappadociæ censebantur. Eidem dedit etiam Ciliciæ civitatem Gabala (vel Gabala) & quasdam alias: quod regnum Ariobarzanes integrum reliquit postea filio superstiti. [Appian. pag. 243, 244.]

3939

C. Julius Cæsar, ante paucos dies quàm adilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso consulari, item Syllâ & Autronio post designationem consulatus ambitus condemnatis, ut principio anni (Kalendis videlicet Januariis, in Octobrem Julianum tunc incidentibus, quibus Cotta & Torquatus Consulatum inibant) Senatum adorirentur, & trucidatis quos placitum esset, dictataram Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutâque ad arbitrium republicâ Syllæ & Autronio consulatus restitueretur. Unde in epistolâ quâdam ad Axium Cicero retulit, Cæsarem in Consulatu confirmasse regnum de quo Edilis cogitârat. [Sueton. in Julio Cæsare, cap. 9.]

Pompeius, relicto ad præsidium Armeniæ Afranio, per gentes Caucasum circumeolentes contra Mithridatem iter intendit. Albani & Iberi, maximæ nationes, primò petenti Pompeio transitum dederunt: ut apud Plutarchum legimus. Eos tamen Pompeium, quòd transitum minimè dedissent, prælio vicisse retulit Livius. [lib. 101.]

Quod prælium, à Plutarcho & Appiano breviter & diversimodè descrip-
tum, Dio plenius ita explicat. Pompeius, divisus in tres partes copiis, in
Tanaiticâ regione & ad Cynnum fluvium hyberna habuit: quæ ei tamen
quieta non fuerunt. Albanorum enim, qui supra Cynnum (sive Cy-
rum) fluvium incolunt, rex Orœses (Orodem Florus lib. 3. cap. 5. Eu-
tropius libro 6. & Orosius lib. 6. cap. 4. eum appellat) nonnihil ut ju-
niori Tigrani amico suo gratificaretur, sed præcipuè quòd verchatur
ne Albaniam quoque Romani invaderent, ac sperans, si per hyemem
improvidos & non uno in loco castrametatos adoriretur, haud dubiè
se operæ pretium facturum, sub ipsâ Saturnalia exercitum adversus
Romanos duxit. ita quidem, ut ipse Metellum Celerem, qui Tigranem
secum habebat, aggrediretur: alii autem contra Pompeium, alii contra
tertiæ partis præfectum L. Flaccum irent: ut, quum sin-
gulis eodem temporis momento negotium faceretur, mutuo sibi
subvenire non possent. Ita Dio. [lib. 36.] Appianus ait Orœzem
Albanorum & Otocum (vel Artocum potius) Iberorum regem cum
70 millibus infidias Pompeio struxisse circa Cynnum fluvium: Plu-
tarchus, non minùs 40 millia barbarorum in Romano Saturnalium
festo Cynnum fluvium adversus Pompeium trajecisse narrat. Satur-
nalia verò mense Decembri celebrabantur; qui, ut annus Romanus
tunc agebatur, in Septembrem vel Octobrem Julianum incurrebat,
id est, in autumnii initium: à quo hyemis tempestas ab illis ducitur
qui annum in duas partes dividunt, Æstatem & Hyemem; quod à
Thucydide, in belli Peloponnesiaci historiâ, semper videmus obser-
vatum.

Orœsem Metellus vi profigavit. Flaccus, quum fossæ suorum
castrorum ambitus tantus esset ut defendi nequaquam posset, aliam
interiùs egit; credentisque id pavoris causâ factum hostes intra fos-
sam exteriorem pertraxit: tum in nihil tale expectantes impetu fa-
cto, multos in ipso conflictu, multos in fugâ peremit. Pompeius in-
terea maturè de barbarorum contra ceteros conatu resciverat. Ita-
que iis, qui contra ipsum ibant, inopinatò prior occurrit: victisque
illis, rectâ adversus Orœsem ipsum contendit, neque tamen assecutus
est. Is enim à Metello Celere depulsus, auditis & reliquorum cladi-
bus, fugâ se eripuit. [Dio.]

Pompeius, quum multos Albanorum in transitu Cynni comprehen-
sos peremisset, eorum deinde precibus concessit, pacemque dedit.
Habebat quidem in animo, in eorum vicissim intrare fines, ut malefi-
cium reponeret: sed propter hyemem tum haud gravatim bellum pro-
latavit. Hæc, in 36° libri fine, Dio. Plutarchus Pompeium scribit
illatis signis ingentem hostium numerum fuisse, deinde Regi sup-
plici, legatos ad ipsum mittenti, dedisse veniam, icto cum eo foedere.

Mithridates hybernabat in Dioscuriade. [Appian. pag. 240.] ubi ini-
tium est isthmi Euxino & Caspio mari interjecti. [Strabo, lib. 11.
pag. 498.]

Antipater tandem urgendo ægrè ab Hyrcano obtinuit, ut assenti-
ret fugere ad Aretam regem Arabum, suum quoque pollicitus auxi-
lium; idque eo faciliùs impetravit, quòd Judææ confinis sit Arabia.

Præmis-

Præmissus igitur ad Regem est Antipater, accepturus ab eo fidem,
quòd inimicis non dediturus esset suum supplicem: quod ubi ille in-
terpositâ fide promissit, Antipater ad Hyrcanum reversus est Hieroso-
lyma; & non multo post assumpto eo noctu urbem egressus, ma-
gnis itineribus pervenit in urbem quæ Petra dicitur, apud quam erat
Aretæ regia. [Joseph. lib. 14. cap. 2.]

Antipater, cum esset Aretæ regi amicissimus, rogabat eum ut
Hyrcanum in Judæam restitueret: & instando quotidie dandoque
munera tandem persuasit. Hyrcanus quoque pollicitus est, si ope
ejus reductus regnum reciperet, redditurum se ei regionem cum du-
odecim urbibus, quæ pater ipsius Alexander Jannæus Arabibus
eripuerat. Erant autem hæ: Medaba, Naballo, Livias, Tharabasa,
Agalla, Athone, Zoara, Oronæ, Marissa, Rydda, Lusa, Oryba. [Id.
ibid.]

Alexander II. Ægypti rex, Alexandri I. filius, ab Alexandrinis est
expulsus. [Sueton. in Julio Cesare, cap. 11.] Filio verò Alexandri ex-
pulsio suspectus fuisse Ptolemæus Nothus, in Prologo libri 39 Trogi legi-
tur. Nothus videlicet ille Ptolemæi Lathuri filius, qui Διόνυσος ὁ νέος,
novus Dionysius sive Bacchus, & Auleres est appellatus. Dionysio-
rum enim mollitiem muliebriter ille sectabatur: & institâ muliebri
amictus, ad numeros dithyrambicos cymbalorumque modos saliebat.
[Lucian. de non temere credendo calumnie.] In arte quoque choraulicâ
se exercuit: & adeo eâ se jactavit, ut non pigeret eum certamina in
regiâ celebrare, ad quæ & ipse cum aliis concertaturus prodiret. [Stra-
bo, lib. 17. pag. 796.]

Aretas rex Arabum, 50 millium exercitum secum ducens, Aristo-
bulum prælio vicit. Post quam victoriam multis ad Hyrcanum trans-
fugientibus, desolatus Aristobulus confugit Hierosolyma. Arabs au-
tem adducto secum toto exercitu, oppugnabat eum in Templo, adju-
vante Hyrcanum etiam populo; solis sacerdotibus non deferentibus
Aristobulum. Sed Aretas, admotis tam Judæorum quàm A-
rabum exercitibus, acriter oppugnationi instabat. [Joseph. lib. 14.
cap. 3.]

Dum hæc geruntur instante azymorum festo optimates Judæorum
relictâ suâ regione fugerunt in Ægyptum. Erat in Judæâ Onias qui-
dam, vir justus, qui aliquando siccitatis tempore impetraverat piis
precibus pluviam; tunc vero in latebras se abdiderat civile bellum
præsentiens. Hunc in castra adductum Judæi rogabant, ut quemad-
modum olim sterilitati attulerat remedium, ita tunc devoveret diris
Aristobulum & quotquot ejus factionem sequebantur. Id cum diu
recusans cogeretur à turbâ, stans in medio eorum sic precatus est.
Deus universi hujus mundi rex, quoniam & hi qui mecum stant tui sunt
populus, & qui oppugnantur tui sacerdotes sunt, precor ut neque hos con-
tra illos, neque illos contra hos, orantes exaudias. Post hæc vota circum-
steterunt eum quidam ex Judæis viri perdiri, & obruerunt lapidibus
Quam crudelitatem Deus ultus est continuo; cædisque Oniæ poenas
exegit in hunc modum. [Ibid.]

Dum Aristobulus oppugnatur cum sacerdotibus, supervenit Ba-

ſcha : in quo mos erat multis Deum honorare ſacrificiis. Quibus quia carebant obſeſſi, rogaverunt ſuos tribules, ut acceptâ quantam poſtulerent pecuniâ victimarum copiam ſibi facerent. Illis verò pa-
ctis mille drachmas in ſingula capita, & repræſentare ſibi jubentibus; Ariſtobulus & ſacerdotes libenter id fecerunt, & per funem è muro demiferunt pretium. At illi acceptâ pecuniâ non reddiderunt victi-
mas : ſed eò progreſſi ſunt impietatis, ut non ſervatâ fide hominibus, Deum etiam fraudarent debitis honoribus. Sacerdotes autem, qui-
bus per pactorum ſpeciem illuſum fuit, oraverunt Deum ut pœnas de tribulibus ſuis ſumeret. Nec dilata eſt vindicta : ſed procella
vehemens immiſſa fecit per totam eam regionem magnam vaſtationem fruſtuum; ita ut tritici modius væniret drachmis quindecim.
[*Ibid.*]

Cum Iberis Pompeius bellum geſſit, majorem in modum cupidus de Mithridate bene mereri ac propulſare Pompeium : quippe qui ne-
que Medis neque Perſis neque Alexandro aut Macedonibus adhuc paruerant. [Plutarch.] Rex igitur eorum Artôces (L. Cottâ & L. Tor-
quato Conſulib.) veritus ne adverſum ſe iretur, ad Pompeium le-
gatos, tanquam parandæ amicitiaë cauſâ, miſerat : interim quomodo eâ re fretum inopinatò adoriretur, parabat. Hoc præſentens Pom-
peius, antequam is ad eam rem ſe ſatis inſtruxiſſet, aditumque regi-
onis ſuperatu difficilem (de quo Strabo, lib. 11. pag. 501.) occupâſſet, regionem ejus intravit : & priùs quàm de ejus præſentiâ Artôces
cognoſceret, ad urbem Acropolin pervenit, quæ ſita ad ipſas angu-
ſtias, quâ Caucasus procurrit, ad cuſtodiendum aditum communita
fuerat. Artôces territus, occasione ſe inſtruendi præreptâ, Cynrum
fluvium tranſgreſſus, pontem combuſſit. Qui erant in urbe, tum
propter Artôcis fugam, tum quòd etiam pugnâ victi fuiſſent, ſe de-
diderunt. Potius ergo faucibus illis Pompeius, præſidium eis im-
poſuit : indeque progreſſus, omnem regionem intra fluvium poſi-
tam ſubegit. [Dio, initio lib. 37.]

Transituro jam Cynrum Pompeio, Artôces per internuncios &
pacem ab eo petiit, & pontem omniâque neceſſaria ſe præbiturum
eſt pollicitus : & utrumque obtinendæ pacis cauſâ præſtitit. Ubi
verò Pompeius Cynrum trajecit, ille ad Pelórum fluvium fugâ ſe
proripuit : auſugitque ab eo quem, quum tranſitu potuiſſet prohi-
bere, ad ſe attraxerat. Pompeius, re animadverſâ, fugienti inſtat :
curſuque aſſecutus hoſtem congreſſuſque, priuſquam ſagittarii arte
ſuâ uti poſſent, haud multo labore fundit. His actis, Artôces, tra-
jecto Peloro, atque hujus etiam fluminis ponte cremato, auſugit :
reliqui partim in conſictu, partim pedibus per flumen tentato tran-
ſitu, perierunt. Multi per ſylvas diſperſi, ab arboribus præceſſis ja-
culando dies aliquot traxerunt : ſed & hi, poſtmodum arboribus
ſuccisſis perire. [Id. *ibid.*] In prælio novem millia occubuiſſe, captos
autem amplius decem millia, Plutarchus refert.

Artôces ad Pompeium de pace impetrandâ internuntios cum donis
miſit : lecto videlicet, menſâ & ſellâ, omnibus aureis; eaque ut ac-
ciperet, præcabatur. Pompeius dona accepit, (ut, tranſactionis ſpe
oblatâ,

oblatâ, ulterius non progrediretur) eaque quaëtoribus, ut referrent
in tabulas publicas, tradidit; tamen pacem ſe daturum negabat, niſi
priùs filios Artôcis obſides accepiſſet. Artôces aliquamdiu rem ſuſpen-
ſam tenuit : tandem, quum Romani vado fluminis per æſtatem reperto,
nullo quidem repugnante, ægrè tamen, tranſviſſent; & filios obſi-
des miſit, & cum Pompeio pacem firmavit. [Dio, lib. 37. cum Plutar-
cho & Floro, lib. 3. cap. 5.] Pompeium Iberiæ regem Arthacem viciffe
acie & in deditionem accepiſſe, Eutropius; Iberiam cum Arthacc
regè in deditionem accepiſſe, Sextus Rufus & Jornandes : Artôcem
regem Iberiæ bello fudiſſe, totâque Iberiam in deditionem acce-
piſſe, ſcribit Oroſius. [lib. 6. cap. 4.]

Mithridates per gentes Scythicas, vel inſenſas vel alienas, iter ſe-
cit; partim conciliatis hominibus, partim vi adaçtis. Et Heniochos
quidem, libenter exceptus, tranſiit : Achæos verò obſistere auſos
fugavit. Mæoticas deinde regiones ingreſſus, multis ſubditas regulis,
ob famam rerum geſtarum regniquè ab omnibus hoſpitaliter exce-
ptus deductuſque, multa dona dedit recepitque : atque etiam in illo-
rum ſibi conjungens. [Liv. lib. 101. Appian. pag. 240. 241. Dio, lib. 36.]
Quò ſpectat & ille Strabonis locus. [lib. 11. pag. 496.] Heniochi qua-
tuor reges habuerunt, quo tempore Mithridates fugiens ex avitâ di-
tione in Boſphorum, per ipſorum regionem tranſiit : nam hæc ei per-
via fuit. De Zygiurum autem tranſitu ſpem abjiciens ob locorum
difficultates iſtorum & ſeritatem hominum, ægrè per oram, plerun-
que mare conſcendens : donec ad Achæos venit; à quibus admiſſus,
(licet illos ei reſtituiſſe, ex Appiano jam audiverimus) iter perfecit
è Phafide factum ad ſtadiorum penè quatuor millia. Hæc Strabo :
qui & ex rerum Mithridaticarum ſcriptoribus hunc gentium iſtarum
ordinem recenſet; primùm Achæos, deinceps Zygius, Heniochos,
Cercetas, Moſchos, Colchos. [pag. 497.] Per quas omnes efferatas
gentes Hypſicratea regina fugientem virum, animo pariter & corpore
inſatigabili ſecuta eſt : quæ tonſis capillis equo ſe & armis aſſueſce-
rat, quo ſaſiliùs laboribus & periculis ejus intereſſet. Cujus tanta
fides aſperarum atque difficilium rerum Mithridati maximum ſolacium
& jucundiſſimum lenimentum fuit. Cum domo enim & penatibus
vagari ſe credidit; uxore ſimul exulante. [Valer. Maxim. lib. 4.
cap. 6.]

Machares Mithridatis filius, qui in Boſphoro Cimmerio tum re-
gnabat & Romanorum rebus ſtudebat, quum patrem audiviſſet tam
brevis tempore tot ſeras gentes, & quæ vocantur clauſtra Scythiæ,
nulli antè permeata, tranſiſſe; legatos ad eum miſit, qui excuſarent,
quòd neceſſitate coactus Romanos coluerit. Sed ubi cognovit eum
implacabilem, fugit in Cherſoneſum Ponticam, incenſis navibus quò
patri perſequendi facultatem adimeret. Sed quum ille immiſiſſet in
eum claſſem aliam; manus ſibimet intulit. Mithridates amicos, quos
ipſe Machari in regnum abeunti comites addiderat, omnes interemit :
domesticos verò dimiſit incolumes. Ita Appianus. [pag. 241.] Pa-
trem per ejus familiares, ſecuritate & pecuniis miſſis ad facinus im-
pulſos,

pulsos, filium interfecisse, scribit Dio. [lib. 36.] Machærem quoque parricidio trucidatum ab eo fuisse, narrat Orosius. [lib. 6. cap. 5.]

Pompeius in Septentrionem Scythicum, iter tanquam in mari stellis securus, Colchos excidit: regemque eorum Orodem, positus etiam sub ipso Caucaſo castris, iussit in plana descendere: ut apud Florum, lib. 3. cap. 5. legitur. Qui cum paulo post Albanæ regem Orodem (cum Eutropio & Orosio) fuisse significet: pro Orode hoc in loco, vel *Olihasis* nomen substituendum esse videtur, quem Colchorum regem à Pompeio in triumpho fuisse tractum Appianus indicat; [pag. 253.] vel *Aristarchi*, quem illius loco Colchis regem fuisse impositum, ex eodem Appiano [pag. 251.] & Eutropio [libro 6.] didicimus.

Ad Phasim fluvium Servilius Pompeio cum classe, quâ tuebatur Pontum, occurrit. Ac Mithridatis insectatio, qui in gentes Bosphori & Mæotidis accolæ abiderat se, magnas perplexitates illi præbuit. [Plutarch.] Colchos verò obibat ille ut Argonautarum & Castoris Pollucisque peregrinationes videret; præcipuè locum videre cupiens in quo Prometheus fertur affixus fuisse Caucaſo. Quæ spectacula obiturus, deducebatur à vicinis gentibus. [Appian. pag. 241, 242.] Colchos enim conterminosque iis populos partim verbis, partim terrendo sibi conciliaverat. Ibi comperto, iter terrestre per multas & ignotas bellicosasque gentes, difficile; maritimum adhuc incommodius, propter importuosam regionem incolasque ejus, futurum: navales copias in stationibus Mithridatem, ne quâ enavigare neve ad eum comatus pervehi posset, observare iussit. Ipse in Albanos profectio- nem convertit, non directo itinere: sed, ut eos propter pactum securos inopinato adventu obrueret, (licet Albanos demum defecisse, indeque irâ & pervicaci ulciscendi ardore stimulatum in eos vertisse Pompeium dicat Plutarchus) in Armeniam regressus, Cynrum pedestri itinere, quo loco eum vadisum æstas reddiderat, trajecit. [Dio, lib. 37.]

Ingenti verò difficultate & periculo fluvium ille transmisit. Eum enim magno spatio palis barbari vallaverant. [Plutarch.] Equites primum Pompeius secundo flumine, hinc jumenta, postea pedites transire iussit: ut & vim fluminis diffunderent corporibus suis equi, & si quod tamen jumentum vi aquæ impelleretur, in eos qui alterutrâ ex parte comitabantur incideret, neque ulterius deferretur. [Dio.] Hic quum eum longa, arida, & aspera via exciperet, decem millia utrumque aquâ implevit, atque ita perrexit. [Plutarch.]

Ad Cambysem fluvium deinde venit, nihil ab hostibus passus; æstu autem sinque toto exercitu vehementer affligo, quamvis nocturnis plurimam itineribus uterentur. Duces itinerum ex captivis acceperat; à quibus non id iter quod commodissimum erat demonstrabatur. Ipse etiam fluvius parum utilitatis afferbat; cujus aquâ frigidissimâ, affatum potâ: multi admodum lædebantur. Quum ne hic quidem quisquam resisteret, ad Abantem fluvium accesserunt, præter aquam nihil secum portantes: reliqua omnia benignè ab incolis

colis suppeditabantur; itaque & ab omni maleficio in eos temperatum est. [Dio.]

Transgressis fluvium adventare Oroscen avertitur. [Id.] Habebat ille peditum 60 millia, equitum millia 12 (vel 22, ut apud Strabonem legitur) in acie instructa, magnâ ex parte malè & ferinis tergoribus armatorum: quos regis frater, Cosis nomine, ductabat. [Plutarch. cum Strabone, lib. 11. pag. 502.] Pompeius, ut hostem, priusquam multitudinem Romanorum adesse sentiret retròque cederet, ad pugnam eliceret; equites primo loco constituit, mandatis prius quæ agenda essent: post illos reliquam multitudinem in genua subsidentem scutisque optatam collocavit; eis uti quiescerent imperans. Ita eorum præsentiam non antè animadvertit Oroscen, quàm ad manus ventum est. Equites igitur, quos solos esse putabat contentens invasit: & levi momento in fugam, quam datâ operâ faciebant, vertit, acriterque cedentibus insitit. Tum repente pedites se erigentes, facto inter se spatio ut securis suis per medios esset receptus, temere insipientes hostes exceperunt: magnamque eorum multitudinem circundederunt, in mediòque deprehensos conciderunt. Qui circumdati non erant, in eos equites, partim ad dextram partim ad lævam à tergo circumvecti, impetum fecerunt. Ita ab equitibus quoque magna hostium cædes facta est: & qui ab utrâque clade in sylvas fugâ se propuerunt, incensis sylvis perierunt; subinde acclamantibus Romanis, *Hem Saturnalia, hem Saturnalia*. Sub id enim tempus (ut dictum est) Albani eos antè per insidias fuerant adorti. [Dio, lib. 37.]

In hac pugna, Cosis frater regis in ipsum invecus Pompeium, percussit; jaculo lorice ejus commissuram: Pompeius illum hastâ transfixit & occidit. In eâ quoque Amazones, à montibus Thermodonti fluvio accubantibus profectæ, auxilio venisse perhibentur barbaris. Et quidem à prælio, dum spolia barbarorum legunt Romani, peltas Amazonicas cothurnosque reperere; corpus verò muliebri reperere nullum. [Plutarch.] Videndus & Appianus, pag. 242. ubi hanc & priorem pugnam cum Albanis gestam ut unam commemorat. Licet ter etiam Pompeium exercitum Orodis Albanorum regis præfatosque ejus vicisse, cum Eutropio & Sexto Rufo, tradiderit Orosius. [lib. 6. cap. 4.]

Pompeius, depopulatâ regione, postremo epistolas Orodis (sive Oroscis) de pace cum Albanis instaurandâ, & lectulum aureum & alia dona ab eo missa, libenter accepit; & veniam Albanis dedit. [Florus, lib. 3. cap. 5. Dio, lib. 37. Eutrop. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 4.] qui memores Italicæ originis, quod ab Albano monte Herculem secuti fuisse dicerentur, exercitum Pompeii fratres salvaverunt. [Fasti. lib. 42. cap. 3.] Neque Albanis solum Pompeius pacem dedit, sed reliquis etiam aliquot Caucasian montem usque ad mare Caspium (nam eâ usque is mons, à Ponto facto initio, pergit) incolentibus populis, per legatos eam petentibus. [Dio, lib. 37.] Undique cum ad verum, Iberos Albanosque ad mare usque mare, Caspium ac Colchicum, bellasse scribit Strabo. [lib. 11. pag. 501.] Licet enim magno Hyrcaniam & mare Caspium visendi desiderio Pompeius teneretur,

tur, quum trium tantum dierum itinere inde jam abesset; tamen mortiferorum serpentium multitudine ab eo proposito deterritus, in Armeniam minorem divertit: ut in ejus Vita nos docet Plutarchus.

Pompeius, superato Tauro, bellum Antiocho Commageno intulit; donec & ille in amicitiam receptus est. [Appian. pag. 244.] Cui tum commisit ille Seleuciam Mesopotamiæ castellum, & quicquid ex incurfu in Mesopotamiam ceperat. [Id. pag. 251. cum Strabone, lib. 16. pag. 745.] Darium quoque Medum profligavit: vel quia juverat Antiochum, vel quia Tigranem antea. Ita Appianus, in Mithridaticis: [pag. 244.] qui Darium & Medos inter reges & populos à Pompeio victos; [pag. 250. & 253.] sicut Mediam Velleius Paternulus [lib. 2. cap. 40.] inter regiones cum victoriâ ab eo penetratas, connumerat. Licet Elymæorum & Medorum regibus, qui legatos ad eum miserant, benignè tantum rescipisse Pompeium Plutarchus dixerit.

Phraates Parthorum rex, quum tanto impetu Pompeium ferri videret, Armeniamque & Ponti partes eò loci pertingentes ab ejus legatis captas esse, Gabinium quoque jam ultra Euphratem ad Tigrim usque processisse; eorum terrore perculsus, de fœdere inito cum Romanis renovando legatos ad Pompeium misit: nec ea tamen legatione quicquam assecutus est. Pompeius enim, præsentium successu spæque securarum inde rerum fretus, eum parvi pendebat: & inter alia responsa, quæ superba legatis dabat, Corduenem (sive Gordyenem) regionem, de qua Phraati erat cum Tigriane controversia, poscebat. Quum legati de hac re (neque enim quicquam habebant in mandatis) nihil responderent, nonnihil ad Phraatem scripsit. [Dio, lib. 37.]

In litteris vero suis non Regem cum regum (ut alii omnes, etiam Romani, ipsæque in triumpho suo postea Pompeius) sed Regem simpliciter appellavit: quod indignè Phraates tulit, ut qui regno etiam suo spoliaretur. Pompeius vero, non expectato responso, confestim Afranium cum exercitu in Gordyenem misit: qui Parthos eam incurfantes expulit, & usque ad Arbelitin insectatus est; regionemque Tigrani restituit. [Id. ibid. cum Plutarcho, in Pompeio.]

Ex Armenia in Syriam à Pompeio missum esse Gabinium, apud Josephum legimus. [lib. 1. Belli, cap. 5. & Antiquit. lib. 14. cap. 4.] Quod nos de minore Armenia accipimus, in quam, confecto bello Albano, fecisse Pompeium ex Plutarcho audivimus: licet de majore Josephus intellexerit, eaque homonymia deceptus, eo tempore quo cum Tigriane bellum Pompeius gererat in Syriam missum Gabinium fuisse scripsit, nisi forte, ut Appianus, ita etiam ille, Tigranis deditionem expeditione Albanâ posteriorem fecerit: quâ priorem fuisse nos, cum Livio, Velleio, Floro, Plutarcho, Eutropio, & Orofio, statuiamus.

Scaurus, ubi Damascus venit, recens à Metello & Lollio captam reperit. His inde submotis, cognitæque in Judæâ quid ageretur, illuc velut ad quæstum cucurrit. Regionem ingressi legati facti sunt obviam, tam ab Hyrcano Templam Hierosolymitanam obsidente quam à fratre ejus Aristobulo ibidem tum obsesso, utrique petentes societatem & auxilium. Et cum Aristobulus polliceretur 400 talenta,

nec

nec pauciora Hyrcanus; Scaurus Aristobuli promissa prætulit. Acceptâ igitur pecuniâ, ad Hyrcanum & Aretam regem (Nabathæorum suorum copiis, licet non valde ad id bellum gerendum animatis, ipsum adjuvantem) legatos misit; Romanorum eis & Pompeii nomen intentans, nisi ab obsidione desisterent. Itaque & Aretas ex Judæâ in Philadelphiam recessit metu perculsus, & Scaurus Damascus rediit. Aristobulus verò, omnibus quas habebat copiis collectis, Aretam & Hyrcanum est persecutus: & congressus cum eis apud locum quem Papyronem nominant, prælio vicit; cæsis circiter septem millibus hostium, inter quos etiam Cephalius Antipatri frater fuit. [Joseph. ut supr.]

Reversus ex Armeniâ Pompeius, adeuntibus se regibus (barbaris, quos numero duodecim convenisse Plutarchus retulit) & dynastis jus dixit, ac responsa dedit: aliisque regna confirmavit, aliis principatus auxit, aliorum eminentiam imminuit ac depressit. [Xiphilin. ex Dione.] Ad quod tempus illa à Valerio Maximo celebrata historia referenda esse videtur.

Ariobarzanes filio suo Cappadociæ regno cessit, in conspectu Cn. Pompeii. Cujus cum ipse tribunal conscendisset, invitatûsque ab eo in curuli sellâ sedisset, postquam filium cum scribâ humilio rem fortunâ suâ locum obrinentem conspexit, non sustinuit infra se collocatum intueri: sed protinus sellâ descendit, & diadema in caput ejus transtulit; hortariæque coepit, ut eò transiret unde ipse surrexerat. Exciderunt lachrymæ juveni, cohorrui corpus, dilapsum diadema est, nec quò jussu erat progredi potuit; quodque penè fidem veritatis excedit, lætus erat qui regnum deponebat, tristis cui dabatur: nec ullum finem tam egregium certamen habuisset, nisi patriæ voluntati autoritas Pompeii adfuisset. Filium enim & Regem appellavit, & diadema sumere jussit, & in curuli sellâ confidere coëgit. [Valer. Max. lib. 5. cap. 7.]

Pompeius deinde CoeleSyriam & Phoeniciam, nuper regibus liberatas & ab Arabibus ac Tigriane vexatas, constituit. Licet enim Antiochus eas ausus est repetere, non tamen obtinuit: sed in unam redactæ conjunctæque provinciam leges acceperunt, & more populi Romani administratæ sunt. [Xiphilin. ex Dione.]

Antiochum hunc, Pium fuisse, Cyziceni Antiochi filium, Justinus, [lib. 40. cap. 2.] Appianus in Mithridaticis, [pag. 244.] & Porphyrius [in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 227.] referunt. Sed rectius idem Appianus in Syriacis, [pag. 119. & 133.] Antiochum Asiaticum, Antiochi Pii & Selenæ filium, hunc fuisse affirmat: qui ante quadriennium, Luculli vel beneficio vel permissu, regnum Syriæ à Tigriane derelictum adeptus, in Pompeii agros (ut pag. 133. ille loquitur) dum is aliis distineretur negotiis, per unum jam annum (postquam Tigranes jure quod in Syriam habebat populo Romano cesserat) illud retinuit. Et licet ipse præfens paternum regnum posceret: eo tamen istam, nunquam de populo Romano malè meritum, Pompeius privavit. Facile enim fuit tanto exercitu regem inermem opprimere: quamvis alia prætexebatur causa; iniquum videlicet esse, postquam veteres

veteres reges semel Tigranis armis pulsi fuere Syriâ, nunc eam Seleucidis victis cedere, potius quàm Romanis victoribus. Negabâtque Pompeius se Antiocho daturum, quod tueri nesciret: ne rursus Syriam Judæorum & Arabum latrocinii infestam redderet. [*Justin. & Appian. in locis supra notatis.*]

C. Julius Cæsar ædilis, conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum ut sibi Ægyptus provincia plebiscito daretur: nactus extraordinarii imperii occasionem, quod Alexandrini regem suum, socium atque amicum à Senatu appellatum, expulerant, resque vulgò improbatur. Neque obtinuit; adversante optimatum factione. [*Sueton. in Julio, cap. 11.*]

In Ægyptum verò Pompeius à rege (Alexandro II expulso) contra seditiosos est vocatus; & donatus muneribus ac pecuniis, & vestimentis in usum totius exercitus. Ægyptum tamen ille non adiit: sive cavens inimicorum invidiam, religionemque oraculi (Sibyllini, de quo infra ad anni Mundi 3948. initium) sive ob alias rationes. [*Appian. Mithridatic. pag. 251.*]

Pompeius tum Damascus venerat, & Coelesyriam obibat: quum venerunt ad eum legati ex universâ Syriâ & Ægypto atque Judæâ: eodem, ut videtur, tempore, quo duodecim Reges ad eum convenisse ex Plutarcho diximus. De quibus, ex Strabonis Historiarum libris, locus iste profertur à Josepho. [*Antiquitat. lib. 14. cap. 5.*] *Venit & ex Ægypto legatio, & corona aureorum quater mille. Et ex Judæâ, sive Vitis sive Hortus: quod opus Τετραπύλην, id est, Delectamentum vocabatur. Hoc donum vidimus etiam nos Roma in Jovis Capitolini templo dedicatum, cum inscriptione Alexandri Iudæorum Regis: æstimabaturque quingentis talentis.* Quod donarium, ab Alexandro Jannæo in Templo Hierosolymitano repositum & à filio ejus Aristobulo ad Pompeium inde transmissum, ex Pompeii triumphorum actis Plinius fuisse refert, *Montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aureâ.* [*Plin. lib. 37. cap. 2.*]

3940

Paulo post iterum ex Judæâ ad Pompeium venerunt legati: Antipater pro Hyrcano, & Nicodemus pro Aristobulo. Legatus Aristobuli de acceptâ pecuniâ Gabinium primum accusavit qui 300, deinde Scaurum qui 400 talenta receperat: hos quoque inimicos ei faciens. Utrumque litigantium, & Hyrcanum & Aristobulum, Pompeius ad se venire iussit. [*Ioseph. lib. 14. cap. 5.*]

Afranius per Mesopotamiam in Syriam, præter pactum à Pompeio cum Phraate initum, proficiscens, in itinere aberravit; multumque, ob hyemem & penuriam victus, incommodi passus est: periissetque cum suis, nisi eos Carrenses, qui Macedonum coloni esse feruntur & circum ea loca incolunt, exceperant deduxissentque. [*Dio, lib. 37.*]

Pompeius, Aspidi (in Ponto) hyberna agens, adversantes sibi etiamnum regionis partes recipiebat: quantum ex fragmentis libri 37 Dionis colligere possumus; quæ in Consulatu Cæsaris & Figuli transposita esse, collatis inter se partibus, Lector facile animadvertet. Ex omnibus verò Mithridatis pellicibus, quæ attractæ ad eum fuere, nullam

nullam Pompeius attigit; sed omnes ad parentes & propinquos remisit. Nam ducum ferè & dynastarum filia conjugesque fuerant. [*Plutarch.*]

Inter alia, castellum Symphorium, tradente Stratonice, Pompeium tunc accepisse Dio indicat. Stratonice hæc, cantoris cujusdam (uti fama est) filia, una è regis sive concubinis sive uxoris fuit: desertamque se succensens, dum adhuc Pontum circumiret Mithridates, emissio ad comitatum parandum præsidio, Romanos recepit; hoc unum pacta, ut si fortè Pompeius Xipharem filium in potestatem redigeret, matri eum servaret incolumem. Subterraneorum quoque thesaurorum conscia (quos multa ærea vasa ferreis circulis vineta celabant) eos Pompeio obtulit. Ex quibus ille, quæ ornatum templis, & triumpho existimabat præbitura splendorem, sola accedit; reliquis Stratonice oblectare se iussit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

His cognitis, Mithridates filium Xipharem interfecit ad fretum, inspectante matre ex adverso littore, & cadaver insepultum projecit: pietatem negligens, modò matri doleret quæ peccaverat. [*Appian.*]

Arcem quoque recepit Pompeius illam inexpugnabilem, quæ *Καὐὴ* sive *Nova* dicta est: in qua pretiosissima quæque Mithridates deposuerat, quæ à Pompeio postea dicata sunt Capitolio. [*Strabo, lib. 12. pag. 556, 557.*] In eâ quoque arcana Mithridatis monumenta Pompeius nactus est: nec ea invitus legit, quod præter alia secreta clarè etiam illius censum patefacerent. [*Plutarch.*] Inter arcana fuerant & Mithridatis commentationes medicæ: quas transferre Latino sermone Pompeius libertum suum Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum, iussit. [*Plin. lib. 25. cap. 2.*]

Phraates legatos ad Pompeium misit: per quos de acceptis injuriis questus, Tigranem juniorem in vinculis ab eo detentum, ut generum suum, mitti sibi postulavit: utque imperiorum Euphrates terminus esset, cumque Pompeius ne transiret, edixit. Cui responsum ille dedit, Tigranem in patris potius quàm soceri jure esse: termino autem se usurum iusto. [*Plutarch. cum Dione.*]

Phraates verno tempore (quo Lucius Cæsar & C. Figulus Consulatum gesserunt) contra Tigranem expeditionem fecit: ubi prælio victus, postea hosti prævaluit. [*Dio, lib. 37.*]

Pompeius ineunte vere, copiis ex hybernis revocatis, in Damascenum agrum profectus est: obiterque arcem in Apamiâ diruit, quam Antiochus Cyzicenus munierat. Ptolemæi quoque Mennæi ditio-nem consideravit, viri noxii non minùs quàm fuerat Dionysius Tripolitanus affinitate ei conjunctus, qui securi percussus est. Mille tamen talentis iste redemit se à supplicio: quæ Pompeius erogavit in stipendia militum. Excidit etiam castellum Lysiada, cujus tyrannus erat Silas Judæus. Transiens deinde per Heliopolim & Chalcidem, superatoque medio monte in Coelesyriam veniens, à Pellâ Damascus se contulit. [*Ioseph. lib. 14. cap. 5.*]

Ibi Judæos audivit, & eorum principes Hyrcanum & Aristobulum; qui inter se dissidebant, sicut gens ipsa ab utroque. Judæi ai-

K k

ebant

ebant se nolle esse sub regibus, quod patrium institutum habeant, ut sui Dei pareant sacerdotibus. Hos autem duos, esse quidem è sacerdotum genere; sed velle principatum gentis in aliam formam traducere, ut eam in servitutem subigant. Hyrcanus querebatur sibi majori natu minimam portionem regionis esse relictam, cætera à minore fratre usurpata per vim omnia: qui & terrâ finitimos violentus incurfaret, & in mari haberet piratarum receptacula. Attestabanturque illi hæc dicenti plus quam mille ex Judæorum optimatibus, quos Antipater ad hoc induxerat, Aristobulus contrâ, excidisse è regno Hyrcanum aiebat propter ignaviam, & publicum apud suæ gentis homines contemptum: se autem id necessariò assumpsisse, ne ad alios transferretur. Et in testimonium citabat quosdam juvenes fastuosos, exosos omnibus propter purpureas vestes, capillitii curam, & phalaras ornamentaque cætera: qui hoc cultu tanquam ad pompam & non ad iudicium venerant. [*Joseph. lib. 14. cap. 5.*]

Pompeius his auditis, & improbatâ Aristobuli violentiâ, dimisit eos placidè: promittens se venturum in eorum ditionem, quamprimum res Nabatæorum inspexisset. Interim iussit eos quietos esse: comiter habens Aristobulum, ne is alienatus intercluderet ei transitum. Nec tamen ullam apud eum inivit gratiam. Aristobulus enim, qui quantum potuit ornatus cultu regio venerat, offensus obsequiis, neque ferendum existimans abjectius quam regem deceret utilitati servire, à Diospoli regrediebatur, profectusque ad opidum Delium, inde in Judæam se contulit, res suas curaturus. [*Id. ibid. & lib. 1. Belli, cap. 5.*]

Alexander II. Ægypto expulsus, Tyrum secessit, ibique vitam finit: famâ sparsâ, testamento illius populo Romano regnum Ægypti fuisse relictum. De quo Cicero in Oratione primâ Agrariâ, ipso primo Consulatus sui die habitâ. *Dicent Decemviri, id quod & dicitur à multis & sæpe dictum est, regis Alexandrini testamento regnum illud populi Romani esse factum. Dabitur igitur Alexandriam clam petentibus iis, quibus apertissimè pugnantibus restitistis? et in Oratione secundâ, plenius. Quid Alexandria, cunctaque Ægyptus? ut oculis lateret? ut recondita esset? ut furtim tota Decemviris traditur? Quis enim vestrum hoc ignorat, dici, illud regnum testamento regis Alexandrini populi Romani esse factum? Hic ego Consul populi Romani non modo nihil iudico, sed ne quid sentiam quidem profero. Magna enim mihi res non modo ad statuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. Video qui testamentum factum esse confirmet; authoritatem Senatus extare hereditatis adita sentio. tum quando, Alexandro mortuo, legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent; hæc L. Philippum sæpe in Senatu confirmasse, memoria teneo, eum, qui regnum illud teneat hoc tempore; (Ptolemæum Auletem,) neque genere, neque animo regio esse; inter omnes ferè video convenire. Dicitur contrâ, nullum esse testamentum: non oportere populum Romanum omnium regnorum appetentem videri; demigraturos in illa loca nostros homines, propter agrorum bonitatem & omnium rerum copiam. Hæc tantâ de re P. Bullus cum cæteris Decemviris, collegis suis, iudicabit?*

Fama

Fama quoque est, M. Crasso Cenfori acerbam actionem & violentam suscipienti, ut efficeret populo Romano vectigalem Ægyptum, Lutatum Catulum ejus in Censurâ collegam enixè restituisse; atque hinc diffensione exortâ, ultrò eos magistratum deposuisse. [*Plutarch. in Crasso.*]

Pompeium tenebat cupiditas Syriæ recipiendæ, atque per Arabiam penetrandi ad mare Rubrum: ut quemadmodum consecrandis modò Albanis penè attigerat mare Hyrcanum (sive Caspium,) & in Occidente Romanum imperium mari terminaverat Atlantico, ita jam victor illud in Oriente ad mare Rubrum usque protenderet. Quippe Mithridatis alioquin arduam videbat capturam; eumque in fugâ quam certamine graviorem. Itaque validiorem hostem fatus relicturum se ei famem, stationes navium disposuit contra navigantes in Bosporum mercatores, poenamque capitalem captis indixit: ac trahens secum magnam exercitus manum, iter est ingressus. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Syriam coelen & Phœnicen bello aggressus, Ituræos primùm Arabesque perdomuit. [*Appian. pag. 244. Eutrop. lib. 6. Orof. lib. 6. cap. 6.*] qui montanam regionem ad Libanum incolentes, vicinos latrociniis infestabant. Receptacula enim munitissima habebant: supernè quidem in monte, Sinnam & Borrhama, & alias hujusmodi munitiones; infrâ autem Botryn & Gigartum, & speluncas ad mare fitas, & castellum promontorio Θεοδ' αγωγών dicto impositum. Quæ omnia Pompeius everit: & Byblum (sive Palæbyblum) excurrens, quæ Cinyræ fuit regia, tyranno securi percusso, eam liberavit. [*Strabo, lib. 16. pag. 755.*]

Subjugatis per Afranium Arabibus qui Amanum accolunt, descendit in Syriam: quam ut justo rege vacantem in formam provincie redegit, possessionemque fecit populi Romani. [*Id. ibid.*] et Antiochi nullâ ratione habitâ, ab Antiochenis pecunias accipiens, civitatem fecit ἀσὶνοποιεῖν & suo uti jure permisit. [*Porphyr. in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 227.*] Multa etiam Antiochenis indulgens, publici confessus locum collapsum restituit: honore illis habito, quod ab Atheniensibus originem suam deducerent. [*Johan. Malela Antiochenus in Chronico.*]

Seleuciam quoque (Pieriam) vicinam Antiochiæ civitatem inexpugnabilem libertate donavit; eo quod regem Tigranem non recepisset. [*Strabo, lib. 16. pag. 751. Eutrop. lib. 6.*] Antiochenis verò obfides reddidit: & aliquantum agrorum Daphnensibus, quod lucus ibi spatiosior fieret; delectatus amoenitate loci & aquarum abundantia. [*Eutrop. lib. 6.*] Unde luci hujus ingentis; fontanis aquis irrigui, ambitum stadiorum 80. fuisse, notavit Strabo. [*lib. 16. pag. 750.*] Daphnensem lucum, addito nemore, Pompeium consecravisse, scribit Sextus Rufus in Breviario. Militari manu constitum ab eo fuisse, commentario in Ezechiel. cap. 16. & Apollini consecratum fuisse, in Chronico addit Hieronymus. Quæ de novo nemore addito vera fortasse fuerint. Vid. ann. Mundi 3704. & 3833. de vetere ludo.

Erat tum in Syriâ Cato Minor (Uticensis postea appellatus) Stoi-

K k 2

cæ

cæ sectæ philosophus, juvenis tum quidem, sed magnæ existimationis : qui à Deiotaro Galatarum rege (vel Tetrarchâ potius) ob jus hospitii & amicitiam paternam invitatus, peragrabat Asiam; mores & instituta atque vires cujusque provincie contemplaturus. Iter perpetuo faciebat pedibus: amici, qui comitabantur eum, vestabantur equis. Hic ad Antiochiam, absente Pompeio, visendam pergens, & pro portâ virorum turbam in vestibus candidis, atque ex uno latere viæ adultos ex altero pueros discretos, cernens; stomachabur, rarus honoris sui & officii causâ hæc, quæ non morabatur, facta: amicos tamen descendere; & secum pedibus jussit incedere. Ut propè ventum est, ille qui omnia ista adornabat & turbam componebat, vir ætate jam provectiore, virgam & coronam manu tenens, obtulit se præ aliis Catoni; ac, ne salute quidem datâ, quæsit, ubi *Demetrium* reliquissent, & quando esset adfuturus. Pompeii ille erat libertus; & quodd plurimum apud eum posset, ab omnibus colebatur. Ibi Catonis amicis in risum effusus, Cato ait; *O miseram civitatem!* neque alio dato responso præterit. Post autem quoties id narrabat vel meminerat, solebat ipse quoque ridere. [*Plutarch. in Pompeio, & in Catone minore.*]

Quum Tigranes Armenius, à Phraate Partho prælio superatus Pompeium in Syriâ agentem ut ferret ipsi auxilium accerseret; legatos denuo ad eum Phraates misit, multa & Pompeium incusans & Romanos insimulans: adeo ut & pudorem, & terrorem Pompeio injiceret. Itaque neque Tigrani auxilium tulit, neque deinceps bellum, etsi multi ad id incitarent, adversus Phraatem suscepit. Hanc enim expeditionem sibi à populo Romano non fuisse demandatam, & Mithridatem adhuc esse, dicebat: ad hæc se rebus confectis contentum esse, neque velle alia aggredi; ne dum plura appeteret, in his adversam fortunam, veluti Lucullus, experiretur. Phraatis autem accusationes dictis elevabat; non quidem refutans, verum ei litem cum Tigra de limitibus quibusdâ intercedere; seque missurum tres viros, qui eam dijudicarent. Atque eos quidem misit: hisque reges tanquam re verâ arbitris acceptis, omnem ipsi inter se controversiam composuerunt. Tigranem ira stimulabat, quod supplicias non impetrasset. At Phraates Tigranem quoque salvum esse volebat; cujus olim, si res ita ferret, auxilio contra Romanos uti posset. Utrique satis constabat, uter ipsorum alterutrum superasset, illum & negotium cum Romanis habiturum, & in ipsorum potestatem eo facilius venturum. His itaque causis moti, in gratiam redierunt. [*Dio lib. 37. cum Plutarcho, & Appian. pag. 244.*]

Dum his negotiis Pompeius distinctus, Mithridates Pontum circumlustravit, & Panticapæum, quod est in Europâ ad ostium Ponti emporium, occupavit. [*Appian. ibid.*] Ipse quoque legatos ad Pompeium adhuc in Syriâ morantem, & nescientem cum esse superstitem, misit; qui tributa populo Romano polliserentur, si concederetur ei regnum paternum. Cumque ille postularet, ut ipse Rex veniret, sicut Tigranes venerat: id se facturum negavit, ut parum decorum personæ Mithridatis; missurum tamen filios & amicos aliquot. [*App. pag. 245.*]

His

His dictis, delectus maximos habuit promiscuè, tam è servis quàm ex ingenuis: arma quoque multa & tela fabricabat & machinas, nulli parcens materiae ne bobus quidem aratoribus in usum nervorum. Tributa omnibus etiam tenuibus præscriptis: quæ à ministris exigebantur cum multorum injuriis, non sentiente Mithridate. Morbus enim quidam ulcerosus faciem ejus invaserat; ut à solis tribus eunuchis aspici pateretur qui eum curabant. Quo procurato, jam etiam copiarum paratarum aderant, 60 cohortes sexcentariarum, & alia multitudo numerosa, navisque, & loca opportuna quæ duces illo ægrotante occupaverant: trajecitque partem exercitus Phanagorium, alterum emporium situm in ostio, ut aditum utrinque teneret, Pompeio etiam tum hærente in Syriâ. [*Id. ibid.*]

In Bosphoro Mithridate Cerealia sacra celebrante, terræ motus post hominum memoriam maximus repente exortus est: quo multæ urbes dejectæ sunt, & magna clades agris illata. [*Dio. lib. 37. Oros. lib. 6. cap. 5.*] Cui similis, si non idem, terræ motus in Syriâ ille fuit; quo centum septuaginta millia hominum & multas urbes perisse, ex Trogo Justinus refert. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. [*Justin. lib. 40. cap. 2.*]

Eodem tempore Castor Mithridatis præfectus, qui Phanagorio præerat, Tryphonem eunuchum regium (à quo aliquando tortus fuerat) intrantem adortus interfecit, & plebem ad libertatem vocavit: quæ quamvis jam arx teneretur ab Artapherne cæterisque Mithridatis filiis, aggestis circumquaque lignis eam incendit. Quo metu Artaphernes, Darius, Xerxes, Oxathres & Eupatra liberi Mithridatis sese dediderunt. In his solus Artaphernes erat fermè quadragenarius; reliqui formosi pueri. Cleopatra verò, altera filia, restitit: ejus generositate pater delectatus, submissis multis dicroris eam eripuit. Reliquos Castor, arce occupatâ, ad præsidia Romanorum transmisit. [*Appian. pag. 245, 246. Oros. lib. 6. cap. 5.*]

Quotquot erant in propinquo castella nuper occupata à Mithridate, audaci exemplo Phanagorensium permota defecerunt; Chersonesus, Theodosia, Nymphæum, aliæque circa Pontum opportuna bello gerendo. [*Appian.*]

Mithridates accensus irâ, non solum defectorum nonnullos deprehensos supplicio affecit, sed etiam complures amicos suos, & Eupodram filium suum interfecit. [*Dio. lib. 37. Oros. lib. 6. cap. 5.*] Vidensque crebras defectiones, & suspectum habens exercitum, ne parum constantis esset fidei, quippe coactus ad militiam, (præsertim accedentibus gravibus exactionibus, & adversitate fortunæ semper intutâ apud mutabiles subditorum militum animos) misit ad Scythiam per eunuchos ad regulos nuptum filias: petens ut quamprimum cum copiis venirent auxilio. Hæ deducebantur à 500 militibus: qui parum à Mithridate digressi, eunuchos interfecerunt, quod ab his apud regem præpotentibus semper molestati fuerant; & puellas ad Pompeium adduxerunt. [*Appian.*]

Pompeius relicta Syriâ, Amisum in Ponto profectus est: ubi ambitione impulsus, quod in Lucullo tantopere reprehenderat, ipse egit.

K k 3

Domi-

Dominante enim in Bosphoro Mithridate, qui manum haud contemnendam jam contraxerat, quasi omnibus confectis, provincias ordinavit, & dona contulit. [Plutarch.]

Et quidem Pontum, vivente adhuc Mithridate, in provinciæ formam ab eo redactam, in libro 102 Livius indicat. Ea Galatiæ addita, & in undecim conventus distributa, Bithyniæ nomine appellata est. [Strabo, lib. 12. pag. 541.]

Mithridatium à Ponto avulsam Bogodiátoro Pompeius dedit. [Id. ibid.] Lunæ, Comanorum in Ponto deæ, Pontificem, regiâ dynastiâ præditum, creavit Archelaum, ejus cui à Syllâ & Senatu honor est habitus (ut ad annum Mundi 3919 dictum est) filium: adjecitque ad sacrum agrum & alium per orbem duorum schoenorum, sive stadiorum 60. ac mandavit inhabitantibus Comana, ut Archelao parerent. Horum ergo is princeps fuit, & hierodulorum in urbe degentium, qui pauciores 6000 non fuerunt dominus; nisi quod vendendi eos non habebat potestatem. [Id. lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796. cum Appiano, pag. 251.]

Paphlagoniæ dynastam Attalum à Pompeio constitutum, Appianus; [pag. 251.] Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam fuisse redditam, Eutropius: ejusque postea à Pylæmene moriente populum Romanum relictum fuisse hæredem, Sextus Rufus & Jornandes refert. Armeniam minorem Dejotaro Galatiæ regi (vel tetrarchæ potius) donavit; quia focius belli Mithridatici fuerat. [Eutrop. lib. 6.] Unum enim Dejotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum verèque benevolum, unum fidelem populo Romano judicavit. [Cicero, in Philippicâ 11.] Unde & Gadilonitidis in Ponto regionis partem ei dedit; ut & quæ sunt ad Pharnaciam & Trapezuntem, Colchos usque ad minorem Armeniam: & regem ejus ditionis constituit; cum etiam paternam tetrarchiam haberet Tolistoborgiorum Galatarum. [Strabo, lib. 12. pag. 547.] Galatiam enim tetrarchis è stirpe Pompeius reliquit. [Id. ibid. pag. 541. cum Appiano, pag. 251.] Paulo verò pōst in triumphum, deinde duorum, tandem unius Galatiæ venit potestatem Dejotari. [Strabo, lib. 12. pag. 567.]

Mithridates, tot liberis & castellis totoque regno spoliatus, dignitate quoque amissâ & spe auxiliorum ex Scythiâ, tamen ne tum quidem quicquam humile aut præfenti calamitate dignum cogitabat: sed ad Gallos Europæos, quorum jam antè hæc de causâ paraverat amicitias, per Scythas & Istrum iter destinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet; sperans multos Italiæ populos odio Romanorum sibi adjungendos. [Florus, lib. 3. cap. 5. Appian. pag. 246. Dio, lib. 37.]

Eos magnificos conatus destituit exercitus, deterritus ipsâ immani audaciâ, & expeditionis longitudine; tum quod ducerentur contra viros quos ne domi quidem sustinere potuerant: & existimabant Mithridatem rebus suis desperatis velle fortiter potius ac regiæ vitam finire quàm in otio. Attamen durabant aliquantisper & quieti eum patiebantur: erat enim non mediocris, & haudquaquam contemnendus Rex vel in calamitatibus. [Appian.]

Arabia Petreæ, ad mare Rubrum usque, rex Aretas, quum prioribus temporibus Syriam frequenter vexasset, essetque ob id à Romanis, qui ad Syriæ propulsandas injurias venerant, prælio victus, tamen adhuc bellum gerebat. Adversus eum viciniosque, Phraate quietem jam agente atque Syriâ & Phoeniciâ constitutâ, Pompeius expeditionem suscepit. [Dio, lib. 37.] Quæ quidem apud multitudinem castrensem non carebat reprehensione. Declinationem enim putabant eam insequendi Mithridatis; atque in illum vertenda arma censebant, veterem hostem, qui jam bellum instaurabat, & parabatur (ut annuntiabatur) per Scythiam & Pannoniam cum exercitu invadere Italiam. Sed Pompeius pronius sibi factu existimabat vires opprimere bellum gerentis, quàm corpus capere fugientis. [Plutarch.]

Iter ingressus Pompeius, cadavera illorum qui duce Triario infelicitè cum Mithridate pugnantibus in Ponto ceciderant, quæque Lucullus insculpta reliquerat, splendide & magnificè tumulavit. Aretas, contemptis antè Romanis armis, tunc magno metu percussus, dicto audientem scripsit se fore Pompeio & imperata facturum. Quo magis autem hujus consilium Pompeius exploraret, movit Petram. [Plutarch.] ubi regem cum vicinis sine labore in potestatem redegit, & custodiæ tradidit. [Dio, lib. 37.] urbe eorum Petrâ captâ. [Oros. lib. 6. cap. 6.] licet, omisis illis, Pompeium contra Aristobulum arma movisse, Josephus; quum verò non procul Petrâ abesset, accepto de Mithridatis cæde nuncio, extemplo signa retrò ex Arabiâ movisse & Amisum pervenisse, Plutarchus scripserit.

Romæ P. Servilius Rullus Tribunus plebis inito magistratu legem agrariam promulgavit, de creandis cum summâ potestate Decemviris, quibus jus esset agrum publicum totâ Italiâ atque Syriâ, & quicquid nuper à Pompeio partum erat, vendere vel colonis dividere. Cui Kalendis Januariis (quæ ut annus tum Romæ agebatur, in initium ferè Juliani Octobris incurrebant) inito Consulatu Cicero se opponens, habita in Senatu oratione contra Rullum, omnes legis illius metu liberavit. [Cicero, in 1^a agrariâ; & li. 2. ad Attic. ep. 1. cum Plut. in Cicrone.]

Cumque eâ lege potestas Decemviris daretur eos vendendi agros, quos rex Mithridates in Paphlagoniâ, Ponto, Cappadociâque possederat; in 2ª oratione agrariâ coram populo habitâ, plebisciti illius iniquitatem hæc ille interrogatione perstrinxit. Itane verò? non legibus datis, non auditis verbis imperatoris, nondum denique bello confecto, cum rex Mithridates amisso exercitu regno expulsus, tamen in ultimis terris aliquid etiam nunc molitur, atque ab invictâ Cn. Pompeii manu Maotide & illis paludibus & itinerum angustis atque altitudine montium defendatur; cum imperator in bello versetur, in locis autem illis etiam nunc belli nomen reliquum sit: eos agros, quorum adhuc penes Cn. Pompeium omne iudicium & potestas more majorum debet esse, Decemviri vendent?

L. Valerius Flaccus, qui Romæ præturam gesserat, in Asiam Prætor missus est. Quam præturam Asiaticam illius fuisse annum, illique Quintum Ciceronem in eâ successisse, testatur Quinti frater Marcus Cicero in oratione pro hoc ipso Flacco, repetundarum à provincialibus postulato, habitâ.

Pharnaces, filiorum Mithridati charissimus, & sæpe regni hæres designatus, patri struxit insidias: sive quod timebat ne Italica patris expeditio omnem ei apud Romanos spem reconciliationis præcluderet, sive aliâ causâ vel cupiditate permotus. Captis autem insidiarum consiliis & ad torturam admotis, Pharnaci tamen pater, suâ Menophanis, veniam dedit. [Appian.] Hanc veniam (ut Sallianus hic notat) Dio tacet; quin potius semel iterumque missos ait ad Pharnacem comprehendendum satellites, qui ab eo in suas partes traducti fuerint, & cum iis Panticapæo urbe captâ patrem in suam potestatem redegisset: hæc etiam observatione additâ. Mithridatem, quamvis in omnibus regis rebus sapientissimum, hoc tamen non animadvertisse: nihil neque arma, neque multitudinem subditorum, sine eorum benevolentia, conducere; quinimo hæc ipsa, si fides absit, tanto minùs rata esse, quanto sunt plura. Quæ observatio in subsequente quoque Appiani narratione locum habet.

Pharnaces, sciens exercitum alieno esse ab Italica expeditione animo, noctu primarios Romanorum transfugas proximè Mithridatem tendentes accessit: & periculum si in Italiam irent ipsis non ignotum exaggerans, multaque, si manerent, eis pollicens, induxit eos ut à patre deficerent. Moxque nocte eadem ad alia propinqua castra dimisit nuntios: & illis quoque pertractis in suam sententiam, manè primi transfugæ conclamaverunt, quibus proximi quique, & mox alii, clamorem reddiderunt; reddidit & navalis exercitus. Et quidem plerique clamorem defectionis indicem ediderunt, non præmoniti nec corrupti, sed vel plurium exemplum secuti quibus resistere non possent, vel novarum rerum in afflicti senis calamitate cupidi.

Mithridates excitatus clamore, misit quosdam rogatum quid sibi poscerent. Illi non dissimulanter aiebant se filium regem petere, juvenem pro senè eunuchis dedito, interfectore multorum filiorum, ducum ac amicorum. His auditis Mithridates eos allocutus producit: & interim manus quædam præfidiariorum conferebat se ad transfugas; qui negabant se eos admittere, nisi ad fidem impetrandam ederent aliquod facinus, simulque Mithridatem ostendebant. At illi equum fugientis interfecerunt, & Pharnacem quasi jam voti compotes regem appellaverunt: quorum quidam membranam chartaceam longam latamque è templo depromptam vice diadematis circumdedit ejus capiti.

Id conspicatus senex è superiore porticu, alios post alios mittebat ad Pharnacem, qui tutum abitum peterent. Sed quum nemo rediret, veritus ne Romanis dederetur, satellites & amicos qui adhuc apud eum permanebant laudatos misit ad novum regem: quorum aliquot in viâ præter opinionem occidit exercitus. [Appian.] Ipse diu ex altissimo muro filium frustra precatus, ubi inexorabilem vidit, moriturus exclamasse fertur. *Quoniam Pharnaces mori jubet, vos si estis dii patrii precor, ut quandoque & ipse hanc vocem à liberis suis audiat.* Statimque descendens ad uxores, pellices ac filias suas, venenum omnibus dedit. [Oros. lib. 6. cap. 5.]

Dux

Duæ filiæ virgines quæ apud eum educabantur, Mithridatis & Nyssa, Ægypti Cyprique desponsæ regibus, enixè patrem rogabant ut ante illum potionem venenatam sumerent, vetabantque bibere donec ipsæ hauserunt. [Appian.] Sed Mithridati ad mortem neque hautum venenum, quod circa gladium perpetuò secum circumferebat, neque mucro, quo seipsum vulnerârat, satis fuerunt. Quamvis enim datâ operâ concitatus ambularet, ut infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret; nihil tamen agebat, propter quotidianam pharmacorum consuetudinem, quibus vitalia sua adversus noxios succos obstruxerat, quæ nunc quoque vocantur Mithridatica. Ictus autem gladii, quem suâ sibi manu intulerat, tum propter ætatem, præsentique quæ circumstabant calamitates, imbecillior fuit; tum veneni sumptione, cuiusmodi tandem id fuerit, debilitatus. Quum igitur neque seipsum confecisset, & diutius tempus trahere videretur; Bitœtum sive Bithocum Gallum quendam militem jam tracto muro discurrentem, auctoritate vultus terrorem revocavit, & in cædem suam manum trepidantis adjuvit. Denique & à seipso, & ab hostibus cæsus occubuit. [Dio, lib. 37. cum Livio, lib. 102. Floro, lib. 3. cap. 5. Valerio Maximo, lib. 9. cap. 2. Plinio, lib. 25. cap. 2. Justinio, lib. 37. cap. 2. A. Gellio, lib. 17. cap. 16. Appiano, pag. 248. Aurelio Victore, de Vir. illustr. cap. 76. & Orosio lib. 6. cap. 5.]

Hunc vitæ exitum apud Panticapæum in Bosphoro Cimmerico sortitus est Mithridates: vir, neque silendus, neque dicendus sine curâ, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortunâ semper animo maximus, consiliis dux, miles manu; ut eum Velleius Paterculus [lib. 2. cap. 18.] celebrat: denique rex post Alexandrum maximus, ut eum in Lucullo suo appellat Cicero, quibus elogiis & nos permoti, non minorem in Mithridatis quàm in Alexandri rebus digerendis curam ponendam existimavimus.

De Mithridatici belli spatio, in fine capitis 11 libri 6i, ita scribit Orosius. *Bellum Mithridaticum vel, ut verius dicam, belli Mithridatici clades, multas secum involvens provincias, tracta & protenta per 40 annos fuit. Nam 662º, ut dixi, [lib. 5. cap. 19.] anno ab Urbe conditâ, quo etiam primum civile bellum cæperat inardescere; consulatu Ciceronis verò & Antonii, ut verbis poëtæ optimi [Lucani] loquar, barbarico vix consummata veneno est. Sed in his temporibus 30 gerendi belli invenientur anni: qualiter autem 40 à plerisque dicti sint, non facillè discernitur.*

Bella Mithridatem cum Romanis per annos 46 gessisse, apud Justinum [lib. 37. cap. 1.] legimus. Annos illis 42 Appianus in Mithridaticorum initio, [pag. 170.] alibi verò 40, [in Syriacis, pag. 118. & Mithridaticis, pag. 249.] ut & Florus, [lib. 3. cap. 5.] & Eutropius, [lib. 6.] attribuit. Apud Plinium, [lib. 7. cap. 26.] titulus in delubro Minervæ à Pompeio positus bellum hoc 30 annorum fuisse notat. Atqui ab initio primi belli Mithridatici usque ad ipsum Mithridatis exitum, non plures quàm 26 reperiuntur anni; intermediis quoque paucis annis simul annumeratis. Ut rotundato numero bellum illud 30 annorum fuisse dicatur: quomodo Cicero [orat. in L. Pisonem] in

L I

Confu-

Consulatu suo C. Rabinum perduellionis reum, ob cædem Saturnini autoritate Senatus 40 annis antè peractam, se defendisse significat; quam Dio [*lib. 37.*] exactiori calculo, ante 36 annos factam fuisse affirmat. de quo, in Pisonianam illam orationem Asconius Pedianus est consulendus.

Erat hoc tempore in Judæa Pompeius. Iratus enim Aristobulo, adversus eum, Hyrcano multum hoc precante, Romanas legiones, cum auxiliaribus copiis à Damasco cæteraque Syriâ excitis, duxit. Cum verò Pellam & Scythopolim prætergressus pervenisset Coreas, ubi Judææ mediterranea versus est initium, & Aristobulum in Alexandrium, castellum elegans in montis vertice positum, refugisse intellexisset; accersivit illum ad se per nuncios. Ille, multis suadentibus ut caveret bellum à Romanis, descendit: & cum de jure principatus cum Hyrcano fratre discepsasset, permissu Pompeii rursum in arcem se recepit. Idque iterum & tertio fecit, simul spe regni Pompeio obsecundans, & omnia ejus imperata facturum se simulans; simul redeundo in arcem se muniens, & apparatus bellicos faciens, metu ne ad Hyrcanum transferretur dominium. [*Joseph. Belli, lib. 1. cap. 5. & Antiquit. lib. 14. cap. 6.*]

Jubente Pompeio ut castella traderet sibi Aristobulus, & præfatis eâ de re scriberet, quibus præceperat ut non nisi manu suâ scriptis litteris obtemperarent; paruit quidem, sed ægrè ferens secessit Hierosolyma, quasi ad certum bellum se præparaturus. Quem Pompeius statim, nec enim tempus apparatus dandum putabat, cum exercitu est insecutus. [*Id. ibid.*]

In itinere, circa Jerichuntem, venit nuntius è Ponto, Mithridatem à filio suo Pharnace occisum esse significans. [*Ibid.*] Quem lætum nuntium lancearum cuspidibus tabellarii statim demonstrabant, quas lauri frondibus exornabant. Non erat ibi suggestus, neque dum erectus fuerat castrensis, quem faciunt grandibus cespitibus excisis & accumulatis: tunc verò nimia properatione & studio congestis jumentorum clitellis tumultum excitare. Eò postquam conscendit Pompeius, nuntiavit iis Mithridatem manus sibi ipsum intulisse, omniâque illic Pharnacem sibi & Romanis occupavisse. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Inde exercitus haud immerito, quasi in Mithridatis corpore hostium myriade extinctâ, ovens ad sacrificia & convivia se convertit: lætaturus Pompeius est, quod factis suis & expeditionibus, quam haud ita expectaverat facilem, coronidem imposuisset. [*Id. ibid.*] Tantum enim in hujus unius animâ posuit, ut cum omnia, quæ ille tenuerat, victoriâ possideret, tamen non antè, quàm illum vitâ expulit, bellum confectum judicaret. [*Cicero, pro Murenâ.*] de quo ita illum jactitantem, in libro 2° inducit Lucanus:

Idem per Scythici profugum divortia Ponti

Indomitum regem, Romanâque fata morantem,

Ad mortem, Syllâ felix, ire coegi.

Pompeius prima castra apud Jerichuntem habens, ubi palmeta sunt præstantissima, & opobalsamum provenit inter unguenta præcipuum, mane sequenti movit, inde versus Hierosolyma. Tum verò

Aristo-

Aristobulus anteaكتورum poenitens obviam ei venit; pecuniâque pollicitus, quodque semetipsum ei cum civitate permetteret, rogabat ut omisso bello quicquid vellet pacatè ageret. Pompeius, datâ penitenti veniâ, misit Gabinium cum militibus in urbem ad accipiendum pecuniam: qui tamen re infectâ rediit, exclusus & vacuis manibus; militibus Aristobuli pactum irritum facientibus. Eâ re commotus Pompeius, Aristobulo custodiæ tradito, ad urbem properavit; cætera quidem probè munitam, tantum è septentrionali latere injuriis expositam. [*Joseph. lib. 14. cap. 7.*]

Civibus intus inter se dissidentibus, qui cum Hyrcano sentiebant, urbem Pompeio dedendam censuerunt: ad quos & alii plurimi, Romanorum constantiam metuentes, accesserunt. Aristobuli verò factio excludi eum jubebat & bellum parari; eo quod regem haberet in vinculis. Hi prævenientes alteros, Templum occuparunt, & præciso ponte qui in urbem ferebat, ad bellum se expedierunt. At illi intromisso exercitu urbem & domum regiam traderunt: quarum custodiam Pompeius legato suo Pisoni commisit. Ipse vicinas Templi domos aliâque propinqua ædificia muniebat. Et primum quidem conditiones pacis inclusis obtulit: quas cum illi non admitterent, omnia quæ circum erant oppugnationi paravit; Hyrcano alacriter suppeditante quicquid usus posceret. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Pompeius à septentrionali Templi latere, quod maximè erat oppugnationi obnoxium, admovit milites. Erant autem hæc quoque parte turres altæ, & fossa manu facta; præter profundam vallem quæ Templum cingebat. nam etiam versus urbem abrupta erant omnia, sublato ponte, quâ parte Pompeius erat cum suo contubernio. Erigebant autem quotidie magno labore aggerem Romani, cædentes circumquaque arbores: vallémque replebant omni genere materiæ per milites comportato. quod opus per se erat difficillimum, propter immensam vallis altitudinem; Judæis præsertim modis omnibus desuper obsistentibus. [*Ibid.*]

Sed nisi patrius nobis mos esset, inquit Josephus, per otium septimum quemque diem exigere; non potuissent absolvere aggerem, vetantibus adversariis. Prohibere enim vim inferentes permittit, sed opus facientem hostem impedire nos lex (non scripta utique, sed à Doctoribus tradita) non finit. Quod ubi animadverterunt Romani, sabbatis neque minus incessabant telis Judæos, neque manus cum eis conferebant: tantum erigebant aggerem & turres, machinâsque admovebant, ut ejus postredie adversus nos uti possent. Ita Josephus. [*lib. 14. Antiquit. cap. 8.*] & Agrippa rex, apud eundem, [*lib. 2. Belli, cap. 11.*] hos maximè dies Pompeium ad bellum destinasse memorans, in quibus hi qui oppugnabantur sabbatorum agebant otia.

Recitatis in Senatu Pompeii litteris, de Mithridate interfecto confectoque bello Mithridatico, supplicatio dierum duodecim, Cicerone Consule referente, Pompeio decreta est. [*Cicero, de provinciis Consularib.*] Romanique felices dies egerunt, liberati hoste gravissimo. [*Appian pag. 250.*]

Titus Ampius & Titus Labienus tribuni plebis legem tulerunt, ut Pompeius ludis Circensibus coronâ laureâ & omni cultu triumphantium uteretur; scenicis autem prætextâ, coronâque laureâ. Quod ille tamen non plus, quàm semel usurpare sustinuit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 40. cum Dione, libro 37.*]

Hierosolymis, valle jam repletâ, & appositis aggeri turribus, admotisque machinis Tyro allatis, Romani faxis missilibus Templi mœnia concutiebant: diſque turres, magnitudine simul & pulchritudine præstantes, vim obsidentium sustinebant. Romanis verò tunc plurimum defatigatis, Pompeius Judæorum tolerantiam & in aliis admiratus est; & præcipuè quodd, velut in altâ pace civitas ageret, omnem Dei cultum inter media tela versantes diligentissimè celebrarent. Toto enim oppugnationis tempore, consueta peragebantur sacrificia: bis per singulos dies, manè & circa nonam horam, super altari immolantibus Sacerdotibus, ac ne in extremo quidem discrimine sacra intermittentibus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiqu. cap. 8.*]

Quum Romæ feriæ Latinæ agerentur, (quæ non stativæ erant, sed conceptivæ) Cometes effulsit: & Novembris Juliani die 7°, horis duabus post mediam noctem, Luna eclipsim passa est. cujus, in libro 2° de Consulatu suo, his versibus Cicero meminit.

*Tu quoque, cum tumulos Albano in monte nivales
Lustrasti, & lato mactasti lacte Latinas,
Vidisti & claro tremulos ardore cometas,
Muliæque misceri nocturnâ strage putasti.
Quod ferè dirum in tempus cecinere Latinæ;
Cum claram speciem concreto lumine Luna
Abdidit, & subito stellanti nocte perempta est.*

Mense obsidionis Hierosolymitanæ tertio, concussâ turri maximâ crebris arietis ictibus, collapsâque & secum ruinam trahente muri proximi, certatim hostium agmina in Templum irruerunt. Primus autem murum transcendere ausus est Cornelius Faustus Syllæ filius, sequente cohorte militum; mox aliâ parte Furius centurio cum suis manipularibus: & inter utrumque Fabius, & ipse centurio, cum manu suorum validâ. Hi circumsepto undique fano, alios aliò confugientes, vel etiam paulisper repugnantes, interfecerunt. Ubi pluri mi Sacerdotum quanquam hostes strictis gladiis irruentes viderent, intrepidi tamen in peragendis rebus divinis perseverabant: & in ipso libandi & adolendi ministerio mactabantur, salutis quoque obsequium religionis præferentes. [*Ibid.*]

Omnia autem plena erant cadibus: & Judæorum alii à Romanis confossi cadebant, alii à gentilibus suis adversæ partis studiosè trucidabantur; plurimi per abrupta semetipsos præcipitabant, nonnulli subjectis in ædes ignibus concremabantur, non sustinentes spectare quæ patrabantur ab hostibus. Itaque Judæorum quidem millia duodecim occubuerunt: Romanorum verò perpauci desiderati, sed plures sauciati sunt. Inter captivos etiam Absalomus, patruus simul & focer Aristobuli, (ille Johannis Hyrcani filius, quem contentum pri-

varâ

vatâ & otiosâ vitâ in honore ab Alexandro Jannæo habitum scripsit Josephus, lib. 13. cap. 20.) comprehensus tenebatur. [*Ibid.*]

Captum est Templum die jejunii, C. Antonio & M. Tullio Cicerone Consulib. Olympiade CLXXIX. [*Joseph. lib. 14. cap. 8.*] annoque illius primo. [*Enseb. Demonstrat. Evangelic. lib. 8. cap. 2.*] solenni mensis tertii jejunio; quo Urbs postea à Sosio est occupata. [*Joseph. lib. 14. cap. ult.*] Qui mensis tertius anni civilis est accipiendus, apud Hebræos & alios Orientales (ut in lib. 1. Antiquit. cap. 4. Josephus, & in principium Ezechielis Hieronymus indicat) ab autumno deducti: ille videlicet Syrorum mensis tertius, ab eis *Canun prior*, ab Hebræis *Cisleu* dictus; cujus die 28° jejunium, in memoriam sacri voluminis ab impio Jehojakimo combusti, [*Ferem. XXXVI. 9, 22, 23.*] in hunc usque diem Judæi celebrant. Quod jejunium si (ut ad annum Mundi 3398 est annotatum) ob captam primùm à Nebuchadneſare Hierosolymam, quando Babylonii primùm populus Dei servire cœpit, fuerit indictum: insignem hic eventum observare liceat; ut eodem ejusdem mensis die, & post 543 annos à Pompeio, quando Romanis, & post 26 deinde annos iterum à Sosio, quando Herodi Idumæo & ejus posteris Judæi servire cœperunt, Templum Hierosolymitanum capi contingeret. Dies verò ille 28 mensis Cisleu hoc anno Decembris Juliani diei 20 respondit: & (quod notatu dignum est) in Saturni quoque diem, sive Judaicum Sabbatum, incidit; quo Templum à Pompeio expugnatum fuisse, Dio significat. Numeraturque hic annus 79, ab anno regni Græcorum 170, quo ab Israël jugum Gentium sublatum fuisse legitur. [*I Maccab. XIII. 41.*] Unde, quàm brevi temporis spatio libertate suâ illi potiti fuerint, intelligitur.

Introgressus in Templum Pompeius, & unâ cum eo non pauci alii, inspexerunt quæ nefas est videre nisi soli Pontifici. Cùmque intus essent mensa & candelabrum cum lychnis & pocula libatoria & thuribula, ex auro cuncta, congestâque aromatum moles, & in thesauris sacræ pecuniæ circiter talentorum duo millia: nihil tamen horum Pompeius attigit. Sequenti verò die purgare Templum ædituos jussit, & Deo legitima offerre sacrificia. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Hyrcano Pontificatum Pompeius reddidit: tum propter alia ipsius officia obsidionis tempore præstita, tum quia totâ regione habitantibus Judæis author fuit, ne armâ pro Aristobulo sumerent. [*Id. ibid.*] Cum Pontificatu principatum quoque suæ gentis accepit: sed diadema cum ferre Pompeius vetuit. Indèque, præter priores 9 annos, quibus matre Alexandrâ regnante Pontificatum gesserat, per alios 24 annos summum sacerdotium obtinuit. [*Id. lib. 20. Antiqu. cap. 8.*] pro quibus nos annos 23 cum dimidio accipimus.

Illos qui maximè belli causa fuissent Pompeius securi percussit: Fausto verò & aliis, qui primi murum conscenderunt, digna præmia perſolvit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiqu. cap. 8.*]

Judæos Pompeius populo Romano fecit tributarios. [*Id. ibid. Enseb. Chronic. Sever. Sulpic. Histor. sacr. lib. 2.*] Urbes verò quas sibi sub-

L1 3

jugaverant

jugaverant in Coeleſyriâ ademptas illis juſſit proprio parere Præſidi; & totam gentem, prius elatam rebus proſperis, contraxit intra veteres terminos. Gadaram deinde, quam Judæi paulo antè ſubver-
terant, in gratiam liberti ſui Gadarenſis Demetrii (de cujus insolentia in Pompeio ſcripſit Plutarchus) inſtauravit. Reliquas mediterraneas urbes, Hippon, Scythopolim, Pellam, Dion, Samariam, Mariſſam, Azotum, Jamniam, Arethuſam, ſuis reſtituit habitatoribus; præter eas quæ in bellis erant dirutæ. Similiter & maritimas, Gazam, Joppen, Doram, & Stratonis turrim (quæ poſtea ab Herode magnificè reſtaurata, Cæſarea eſt appellata) Pompeius liberæ eſſe juſſit: eaſque omnes provinciæ Syriæ contribuit. [*Joſeph. ut ſupr.*]

Huius calamitatis, inquit Joſephus, [lib. 14. cap. 8.] cauſa fuisse Hieroſolymitanis Hyrcanus & Ariſtobulus, inter ſe diſſidentes invicem. Nam tum primum libertatem amiſimus, ſubjecti Romanorum imperio; & regionem de Syris bello captam reddere iſtis coacti ſumus: & inſuper plus quam decem millia talentorum brevi tempore à nobis Romani exegerunt. quot ſolum Craſſum è Templo abſtuliffe, idem Joſephus poſtea [cap. 12.] affirmat: ut de tributis & penſitationibus populo indiſtis iſta hic ille intellexiſſe videatur.

Cum his quæ à patrio hiſtorico Joſepho ſunt tradita, non abs re fuerit ea quoque conferre, quæ ab exteris ſcriptoribus, qui animo à Judæis fuerunt alieniſſimo, de re à Pompeio adverſus eos geſtâ memoriæ habentur prodita. Inter quos primum locum obtinet Cicero, in cujus Conſulatum inciderunt iſta: apud quem, in oratione pro L. Flacco, de Pompeii abſtinentiâ hoc occurrit teſtimonium. *Cn. Pompeius, captis Hieroſolymis, victor ex illo fano nihil attigit. Imprimis hoc, ut multa alia, ſapienter; quod in tam ſuſpicioſâ ac maledicâ civitate locum ſermoni obſectatorum non reliquit. Non enim credo religionem, & Judæorum & hoſtium, impedimento præſantiſſimo Imperatori, ſed pudorem fuiſſe: et religionis Judaicæ cum Romanâ, qualis ab homine ethnico expectari poterat, ejuſmodi facta collatio. Sua cuique civitati religio eſt, noſtra nobis. Stantibus Hieroſolymis, pacatiſque Judæis, tamen iſtorum religio ſacrorum à ſplendore huius imperii, gravitate nominis noſtri, majorum inſtitutis, abhorrebat: nunc verò hoc magis, quod illa gens, quid de imperio noſtro ſentiret, oſtendit armis; quam chara diis immortalibus eſſet, docuit, quod eſt victa, quod elocata, quod ſervata vel (ut alii legendum cenſuerunt) ſerva facta eſt.*

Ex Tito Livio, hæc tantum habentur in libri 102 epitome. *Cn. Pompeius Judæos ſubegit: fanum eorum Hieroſolyma, inviolatum ante id tempus, cepit. niſi forſè ut alias hiſtoriæ ſuæ partes, ita & hanc, ex eo muratos fuiſſe exiſtimemus, Eutropium & Oroſium. Ita verò, in libro 6° rem attigit Eutropius. Ad Judæos tranſgreſſus, Hieroſolymam caput gentis tertio menſe cepit; duodecim millibus Judæorum occiſis, cæteris in fidem acceptis. Oroſius, lib. 6. cap. 6. ex Petrâ Arabum Pompeium profectum fuiſſe ſcribens contra Judæos, quibus Ariſtobulus expulſo fratre Hyrcano primus ex ſacerdote rex præerat, non ex Joſepho, ſed ex alio non æquè rerum Judaicarum perito, hiſtoriam hanc ſe accepiffe indicat: qui tamen de re à Pompeio geſtâ non malè iſta retulit. Ad Hieroſo-*

Hieroſolymam urbem eorum Gabiniam cum exercitu mittit. Ipſe continuo ſubſecutus, & à patribus urbe ſuſceptus, ſed à plebe muro templi repulſus, oppugnationem ejus intendit. Id non ſolum naturâ loci verumetiam ingenti muro ſoſſaque maximâ munitum, cum alias abſis legiones dies nocteſque ſuccedere ſine requie cogeret, vix tertio menſe expugnavit. Tredecim (duodecim habet Joſephus & Eutropius) millia ibi Judæorum caſa narratur: cætera multitudo in fidem venit. Pompeius muros civitatis everti æquarique ſolo imperavit: & cum aliquantos principes Judæorum ſecuri percuſiſſet, Hyrcanum ſacerdotio reſtituit, Ariſtobulum captivum Romam duxit.

Strabo, Geograph. lib. 16. Quam palam jam Judæa tyrannide premeretur, primus pro ſacerdote ſeregem fecit Alexander: cuius filios Hyrcanum & Ariſtobulum de imperio diſceptantes, Pompeius ſuperveniens deiecit: atque eorum munitiones evertit, & ipſa imprimis Hieroſolyma vi capta ſunt. Ea munitio petroſa erat, & bene ſepta, & interius aquis abundans, exterius omnino ſicca. Foſſam habebat in lapide exciſam 60 pedum profunditate, latitudine 250. E lapide autem exciſo educta erant Templi mœnia. Pompeius cepit, ut ferunt, obſervato Februi die, dum ab omni opere Judæi abſtinerent, impleta foſſâ & admoſis ſcalis. Fuſſitque mœnia omnia convelli: ac quantum omnino potuit latranum receptacula ſuſtulit, & loca ubi gaza tyrannorum recondita erat. Eorum duo in Fericum inſeſſu ſita erant, Thrax & Taurus: reliqua verò, Alexandrium, Hyrcanum, Machærus, Lyſias, & quæ circa Philadelphiam erant, item Scythopolis Galilææ proxima. [pag. 762. 763.] et poſt: Pompeius quibuſdam quæ Judæi ſibi violenter aſciverant ablatiſ, ſacerdotio præfecit Hyrcanum. [pag. 764. 765.]

Apud Lucanum, in libro 3° Phariſaliæ, Pompeius inter gentes Orientis ſe petitas Judæam ita connumerat.

*Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea ſigna timent, & dedita ſacris
Incerti Judæa Dei, molliſque Sophene:
Armenios, Ciliciſque feros, Tauriſque ſubegi.*

Plutarchus in Pompeio. *Judæam ſubegit, regemque Ariſtobulum cepit. Appianus, in Mithridaticis; de eodem. Areta Arabum Nabatarum regi bellum intulit, & Judæis, qui ab Ariſtobulo ſuo rege deſecerant; donec expugnavit Hieroſolyma, urbem eis ſanctiſſimam. [pag. 244.] et in Syriacis. Una Judæorum gens armis ſubigenda ſuperfuit: cuius regem Ariſtobulum victor Pompeius Roman miſit, & Hieroſolymorum, maxima ſanctiſſimeque in eâ regione urbis, mœnia diruit. [pag. 119.]*

Corn. Tacitus, Hiſtoriar. lib. 5. cap. 9. *Romanorum primus Cn. Pompeius Judæos domuit: templumque jure victoria inſeſſus eſt. Inde vni-gatum, nullâ intus Deum effigie, vacuam ſedem & inania arcana. Muri Hieroſolymorum diruti, delubrum manſit. L. Florus, Hiſtor. lib. 3. cap. 5. de eodem. Libanum Syria Damascumque tranſgreſſus, per nemora illa odorata, per thuris & baſami ſylvas, Romana ſigna circumtulit. Arabes, ſi quid imperaret, præſto fuere. Hieroſolymam defendere ſentavere Judæi: verum hanc quoque & intravit, & vidit illud grande impia gentis arcanum patens,*

Patens, sub aureo vitem cælo. [de quo consulendus Lipsius, Elector. libro 2. cap. 5.] Dissidentibusque de regno fratribus, arbiter factus regnare iussit Hyrcanum. Aristobulo, quia remuebat eam rem, catenas dedit.

Dio denique, libro 37. in M. Ciceronis & C. Antonii Consulatu. In Syriam Palestinam, quod huius incola Phœnicen infestassent, Pompeius profectus est. Eam regebant Hyrcanus & Aristobulus fratres: ac tum fortè propter Pontificatum (regi enim nomen summi Pontificis apud eos est) sui Dei, quicumque is tandem est, dissidentes, urbes seditionibus agitabant. Hyrcanum igitur Pompeius sine pralio (neque enim is copias, quibus resisteret, habebat) statim in potestatem suam redegit. Aristobulum autem, in arce quâdam circumfessum, ad conditiones pacis accipiendas compulit. cumque is neque pecunias, neque arcem traderet, in vincula coniecit: indeque reliquos etiam haud difficulter subegit. Hierosolymorum autem oppugnatio haud parvo ei labore stetit. Urbem quidem ipsam, à fautoribus Hyrcani receptus, facile obtinuit: templum autem, quod alterius partis homines pre-occupaverant, haud absque labore cepit. Situm erat loco edito, suis mœnibus munitum: nec, si ex æquo omnibus diebus id defendissent, expugnatum esset. Verum, quod Saturni quos vocant diebus propugnationem intermittentes, iisque ab omni opere vacantes, Romanis eo libero spatio occasionem muri subruendi dederunt. Quippe ubi hunc hostium morem animadvertunt, nihil serio egerunt reliquis diebus: quum verò circumactâ septimanâ, Saturni dies redisset, denuo aggressi, summâ vi templum oppugnaverunt. Atque ita tandem Judei, nihil quicquam propugnantes, in potestatem hostium venerunt. Ibi tum pecuniis direptis, regnum Hyrcano datum, Aristobulus abductus est. Hac eo tempore in Palestinâ gesta sunt.

Pompeio res gerente circa Judæam, Ptolemæum (Auletam) octona millia equitum suâ pecuniâ toleravisse; & mille convivas totidem aureis potoriis, mutantem vasa cum ferculis, saginavisse Varro tradit. [Plin. lib. 33. cap. 10.] cui ex Ægypto quotannis 12500 talentorum tributum pendi consuevisse, in quâdam oratione (quæ interiit) prodidit Cicero. [Strabo, lib. 17. pag. 798.] licet Diodorus Siculus reditum Ægypti hoc tempore 6000 tantum talentorum fuisse retulerit.

Seleucis in Palestinâ à Pompeio condita est. [Appian. pag. 253.]

Pompeius Coelestiriæ, usque ad Euphratem fluvium & Ægypti terminis, cum duabus Romanis legionibus, administratione Scauro relicta, in Ciliciam abiit: Aristobulum vinctum secum abducens, cum duabus filiabus & totidem filiis. [Joseph. lib. 14. Antiqu. cap. 8.] quorum unus Alexander exitinere fugit; minor autem Antigonus cum sororibus Romam vectus est. [Id. lib. 1. Belli, cap. 5. fin.]

Syriam Pompeium, illinc decedentem, Scauro quæstori suo regendam reliquisse, scribit Appianus. [in Syriac. pag. 119. cum lib. 5. Bell. civil. pag. 676, 677.] Huius autem, simul & Judææ, administrationem Scauro eum permisisse, in lib. 1. Belli cap. 8. addit Josephus. Palestinam quoque Pompeium, Judeis domitis & Hierosolymis captis, in provincia speciem rectori delatâ jurisdictione formavisse, in libro 14 affirmat Ammianus Marcellinus. Et Regis quidem nomen, licet sine diademate, Hyrcanus tum retinuit: sed illius tanta erat ingenii tarditas

& imbecillitas, ut non vestigalia solum ordinandi, sed alia quoque omnia pro libitu in Palestinâ disponendi, potestatem sibi Syriæ præfides assumerent, ut in Gabinii præfecturâ postea videbimus.

Cicerone & Antonio Consulib. IX. Kalend. Octobris, Octavio ex Atiâ uxore (Julia, sororis C. Julii Cæsaris, filiâ) natus est Octavius. [Sueton. in Octav. Aug. cap. 4. & 5.] qui postea Cæsar Augustus dictus est: quoque imperante Mundi servator D. N. Iesus Christus natus est. [Luc. II. 1, 6, 7.] Author verò est Julius Marathus, ante paucos quàm Octavius nasceretur menses, prodigium (sive oraculum) Romæ factum publicè, quo denuntiabatur Regem populi Romani Naturam parturire: Senatum exterritum censuisse ne quis illo anno genitus educaretur; eos qui gravidæ uxores haberent, quo ad se quisque spem traheret, curasse ne Senatusconsultum ad ærarium deferretur. [Sueton. ut sup. cap. 94.] De die natali IX. Kalend. Octobr. cum Suetonio consensit ipse Augustus in epistolâ ad Caium nepotem, [apud A. Gellium, lib. 15. cap. 7.] Hemerologium antiquum, [in Inscriptionib. Græci, pag. CXXXIII.] et Lapis Narbonensis: [ibid. pag. CCXXIX.] Dione non dissentiente, qui in libro 56 Septembris die 23 natum eum fuisse affirmat. In Septembri enim Juliano 30 dierum, IX Kalend. Octobr. est Septembris 23. licet in Septembri Pompeiliano, qui 29 tantum dierum fuit, 22º ejusdem mensis responderit. September verò, ut annus tum Romæ (ante correctionem à Julio Cæsare institutam) agebatur, in mensem Junium anni Periodi Julianæ 465 incidit.

Catilinariâ conjuratione Romæ erumpente, Q. Marcius Rex & Q. Metellus Creticus imperatores ad urbem erant; impediti, ne triumpharent, calumniâ paucorum, quibus omnia honesta atque inhonesta vendere mos erat. [Salust. in Conjurat. Catilin.]

Ab anno 2 Olympiadis CLXXIX Philadelphienses annos suos dinumerant. [Fasti Siculi.] Philadelphia autem hæc non procul à Judæâ videtur esse: de quâ Josephus, lib. 1. Belli, cap. 5. & Strabo, lib. 16. pag. 760. & 763. ubi latronum circa eam receptacula à Pompeio (hoc anno) diruta fuisse significat: quæ causa fortasse fuerit hujus annorum epochæ instituendæ.

Pompeius Ciliciæ reliqua, quæ nondum agnoscebant Romanum imperium, obeundo sine certamine Romanis subjugavit. [Appian. pag. 244.] exceptâ parte ab Eleuthero-cilicibus possessâ: quorum opida in monte Amanio sita à Cicerone Ciliciæ proconsule postea sunt expugnata.

Pharnaces conditum muriâ corpus Mithridatis patris sui ad Pompeium miserat: simul se & regnum ei dedens. [Dio lib. 37.] Cadaver eum Sinopen in trireme Pompeio transmisisse scribit Appianus; simulque eos qui Manium (Aquilium) ceperant, & obsides multos Græci barbaricæque generis: atque rogavisse, ut aut paternum regnum, aut Bosphoranum tantum, quod Machares frater à Mithridate acceperat, tenere sibi liceret. Plutarchus Pompeium ait, quum Amisum pervenisset, invenisse multa dona à Pharnace allata, multa corpora ex familiâ regiâ, ipsum etiam Mithridatis cadaver non admo-

dum ex facie cognitum; verum ex cicatricibus, ab iis qui id spectaculi desiderabant, agnitum. Ipsum enim non sustinuisse id videre Pompeium, verum Sinopen amandavisse.

Cum vitâ enim illius etiam nomen hostile extinctum Pompeius existimans, nullas in defunctum frustra iras exercendas putavit; sed in patrio sepulchro condi iussit. [*Dio, lib. 37.*] Corpus igitur illius regiâ sepeliendum curatoribus ejus, addito sumptu, tradidit; & inferri iussit apud Sinopen monumentis regiis, laudatum ob gestorum excellentiam, ut regum ætatis suæ præstantissimum. [*Appian. pag. 250.*]

Vestem, quâ amicare se solitus erat Mithridates, armorumque molem & splendorem Pompeius miratus est. At gladii vaginam, quæ confiterat talentis quadringentis, Publius furatus venundedit Ariarathi. Cidarin Caius Mithridatis collactaneus Fausto Syllæ filio petenti occultè dedit, operis mirifici: quod tum Pompeium latuit. at Pharnaces, quum post rescivisset, in illos qui ea averterant animadvertit. [*Plutarch.*]

Pharnacem verò & Castorem Phanagorenses Pompeius populi Romani amicis & sociis adscripsit. [*Appian. pag. 251. Dio, lib. 37.*] Pharnaci quoque, quod Italiam è multis difficultatibus exemisset, Bosphoranum regnum concessit: exceptis Phanagorensibus, quos liberos suo jure permisit vivere; quoniam primi recolligenti vires Mithridati, jamque classem, exercitum receptaculâque habenti, deficientes exhibuerunt negotium, exemploque dato aliis, causa fuerunt ejus interitus. [*Appian. pag. 250.*] Verum post Pompeii discessum, oppugnavit Pharnaces Phanagorenses eorumque vicinos, donec præ fame ad pugnam progressi opidani victi sunt: quos illæfos recepit ille in amicitiam, acceptis tantum obsidibus. [*Id. pag. 253, 254.*]

Pompeius in Ponto castella recepit, quorum deditionem, qui in eorum præsidio erant positi, ad ipsius adventum differendam existimârunt: veriti, ne cuius pecuniæ sibi tuendæ custodia esset data, eam alii diripientes, sibi culpam imponent. [*Dio, lib. 37.*] In Tauris verò, quam urbem Mithridates habuerat apparatus promptuarium, duo millia poculorum ex Onyche gemmâ factorum compactorumque auro inventa sunt, multæ phialæ psyceræque, calices, lecti, sellæ, ornatisissima omnia; item fræna equorum, pectorales humeralisque phaleræ, gemmata auratæque: quibus recipiendis percensendisque 30 dies quæstor insumpsit. Eorum pars à Dario Hystaspis filio successoribus per manus tradita fuerat; partem ex Ptolemæorum regum gazâ Cleopatra penes Coos deposuerat, unde Mithridates à civibus tradita deportaverat: partem ipse Rex paraverat ac collegerat, elegantioris suppellectilis percupidus. [*Appian. pag. 251, 252.*]

Romæ Comitibus Consularibus habitis, pro L. Murenâ in sequentem annum Consulem designato & ambitus accusato Cicero Consul orationem habuit: in quâ L. Luculli exercitum, qui ad triumphum ipsius convenerat, comitem Murenæ in petitione Consulatus præsidisse dicit. De quo triumpho, in Lucullo suo idem Cicero ita etiam meminit. Cum victor à Mithridatico bello reversisset, inimicorum calamitâ

triennio

triennio tardius quàm debuerat triumphavit. Nos enim consules introduxi-mus penè in urbem curram clarissimi viri. Populum enim adversus eum inflammaverat C. Memmius, ac quasi multa intervertisset de prædâ, traxissetque bellum; suaserat ut ei triumphum denegaret. Sed viri principes & potentissimi inferentes se tribubus, multis precibus & contentione agrè tandem populum induxerunt, ut triumphum ei concederent. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Triumphum verò non, ut aliqui, pompæ prolixitate & rerum traductarum copiâ fastidiosum duxit, sed armis hostilibus, quorum erat vis ingens, & machinis regiis Circum Flaminium exornavit: quod erat per se haud contemnendum spectaculum. Ipso in triumpho equites cataphracti pauci, currus falcati 10 traducti, amici & duces regii 60. Naves longæ rostratæ 110 translatae. Ipsi Mithridatis aurea senum pedum statua, & gemmis distinctum scutum: caputque Tigranis diadema, in triumpho ductum. Fercula 20 vasorum argenteorum; aureorum poculorum, armorum & nummorum 32. Hæc per viros traducta. Octo muli lectos aureos portaverunt, 56 argentum infectum, alii 107 argenti signati paulo minus vices septies centena millia drachmarum. In tabulis breviaria pecuniæ, quam Pompeio ad bellum piraticum & quæstoribus dederat: præterea quod militibus, in singulos 950 drachmas, diviserat. Denique splendidum epulum Urbi & circumjectis vicis dedit. [*Id. ibid.*]

Post triumphum & Mithridatici belli rationes redditas, in diætâ primisque ad omnia deliciarum genera Romanis dux extitit, cum duorum regum Tigranis ac Mithridatis opulentiam accepisset. [*Nicolaus Damascen. Historiar. lib. 27. apud Athenæum, lib. 6, cap. ult. & lib. 12, cap. 21.*] Quem profusæ in ædificiis convictibusque & apparatibus luxuriæ primum authorem fuisse, Velleius Paterculus quoque confirmat. [*lib. 2, cap. 33.*]

3942

Eupatoriam, quam Mithridates Eupator conditam à se denominaverat, & ob receptos Romanos diruerat, Pompeius instauravit, agroque & civibus additis, Magnopolim appellavit. [*Strabo, lib. 12, pag. 556. Appian. pag. 251.*] Cabira in urbis formam adornavit, ac Diopolim nominavit. [*Strabo, ibid. pag. 557.*] Bithynis & Ponticis leges & jura constituit: de quibus Plinius Bithyniæ prætor meminit, in epistolis ad Trajanum. [*lib. 10.*]

Pompeius ex Ponto in Asiam (proprie dictam) profectus, Ephesi hyemavit. [*Dio, lib. 37.*] Cumque omnia terræ marique consecisset, classem tamen Asiæ civitatibus imperavit; sumptu ad L. Syllæ descriptionem accommodato. [*Cicero, pro Flacco.*]

L. Valerius Flaccus, qui superiore anno Romæ prætor fuit, hoc anno præturam Asiæ gessit. [*Id. ibid.*]

Sub finem hyemis, exercitui victori præmia Pompeius distribuit, viri-tim 1500 drachmas Atticas, (quot, qui minimum, accepisse confirmat etiam Plutarchus) & pro dignitate amplius Tribunis ac centurionibus: cujus pecuniæ summam ferunt talentorum 16 millium fuisse. [*Appian. pag. 252.*] Legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, tester-

M m 2

tium

tiūm bina millia; commilitibus singulis quinquaginta data fuisse; apud Plinium legimus. [lib. 37. cap. 2.] si tamen integer ille locus est.

D. Julio Silano & L. Murenâ Consulib. Metellus de Cretâ triumphavit. [Entrop. lib. 6.] & quidem Kalendis Junii (quantum ex fastorum triumphalium marmoreorum fragmentis colligi potest) quæ in Martium Julianum eo tempore inciderunt. Ornamentum tamen triumphii ejus, captivos duces, Pompeius subduxit. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 40.] Panarem enim & Lathenem, auxilio cujusdam tribuni plebis ad hoc persuasi, eripuit; quod sibi ex pacto eos, non Metello, accessisse diceret. [Dio, lib. 36.] Sed & Luculli & Metelli triumphum cum ipsorum singularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem. [Vellei. ut supr. cap. 34.] Triumphum verò Metelli Cretici meminit etiam Appianus. [legat. 30.]

Ut Ephesum ad salutandum Pompeium ætate majorem dignitateque præcellentem accessit, Carus, conspiciens eum Pompeius non tenuit se loco, neque permisit ut sedentem adiret se; sed tanquam ex primoribus alicui exiliens processit ei obviam, dexteramque porrexit: & multis laudibus statim in amplectendo & salutando præfente, pluribus etiam digressi virtutem extulit. Quasi tamen non haberet illo præfente liberum imperium, dimisit eum libenter: eique penè soli eorum qui Romam navigabant liberos suos & uxorem commendavit, alioquin propinquitatem ei conjunctos. [Plutarch. in Catoe minore.]

Pompeius, postquam multos principes regesque partim debellavisset partim conditionibus certis sibi adjunxisset, arces non minùs mille, urbes non infra 900 cepisset, urbes 39 vel collapsas aut bello vastatas (uti erant Mazaca, regum Cappadociæ primaria sedes) restituisse, octo urbes regionesque colonis auxisset, majoremque earum nationum partem quæ per continentem Asiam Romanorum erant suis ipse legibus instruxisset, eisquæ rempublicam ordinavisset; Epheso demum solvens, per Insulas & Græciam majore pompâ iter in Italiam instituit. [Dio, lib. 37. cum Appiano, pag. 251. & Plutarcho in Pompeio.]

Cum in Lesbium insulam Pompeius venisset, Mitylenen civitatem immunitate Theophanis gratiâ donavit. [Plutarch. ibid.] Mitylenæi enim Manium Aquilium aliisque vinctos tradiderant: quibus libertas jam, in unius Theophanis gratiam, à Pompeio restituta est. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 18.] Erat hic Balbus Cornelius Theophanes patriâ Mitylenæus rerum Pompeii scriptor: quem inter intimos ille habuit, & in concione militum civitate donavit; cuique defuncto coelestes honores Græca adulatio postea tribuit. [Cicero, pro Archia poetâ. Strabo, lib. 13. pag. 617. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 14. Cornel. Tacit. Annal. lib. 6. cap. 1. Ful. Capitolin. in Maximo & Balbino.]

Apud Mitylenæos patrium poetarum certamen spectavit Pompeius, quod unum habebat argumentum ipsius res gestas: & delectatus theatro, delineavit effigiem & figuram ejus, quo Romæ simile excitaret grandius & excellentius. [Plutarch.]

Rhodum

Rhodum profectus, omnes sophistas audivit, donavitque singulis talentum. Posidonius etiam descripsit quæstionem, quam illo audiente habuit contra Hermagoram rhetorem De quæstione generali. [Idem.] Pompeius verò intraturus Posidonii domum, fores percuti de more à lictore vetuit: & fasces lictorios januæ submisit is, cui se Oriens Occidentique submiserat. [Plin. lib. 7. cap. 30.] De quorum congressu, ex ipsius Pompeii ore ista retulit, in libro 2° Tusculanarum quæstionum, Cicero. Posidonium & sepe ipse vidi. & id dicam, quod solebat narrare Pompeius. se, cum Rhodum venisset decedens ex Syria, audire voluisse Posidonium: sed cum audisset eum graviter esse ægrum, quod vehementer ejus artus laborarent, voluisse tamen nobilissimum philosophum visere. Quem ut vidisset & salutavisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molestèque se dixisset ferre, quod eum non posset audire. at ille, Tu verò, inquit, potes: nec committam ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit. Itaque narrabat, eum graviter & copiose de hoc ipso, nihil esse bonum nisi quod honestum esset, disputasse: cumque quasi faces ei doloris admovebantur, sepe dixisse. Nihil agis, dolor: quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum. Aiunt quoque Pompeium Rhodum venisse, quo tempore ad bellum Mithridaticum proficisceretur, mox adversus Mithridatem ducturus, ibique Posidonium disferentem compellasse, inque suo discessu interrogasse, ecquid manderet: eum autem illud Homericum protulisse,

Αἰὲν ἀεὶ σέθεν, καὶ ὑπὲρ ὅχρον ἔμπενοι ἀνδρῶν.

Rem gere præclare, atque aliis præstare memento.

ut apud Strabonem legitur. [lib. 11. pag. 492.]

Valerius Flaccus Prætor civitatibus Asiæ pecuniam & remiges classis nomine imperavit, sed numero navium eâ quâ Pompeius, ulus fuerat dimidio minore: bipartitò classe distributâ, ut una pars supra Ephesum, altera infra Ephesum navigaret. quâ classe M. Crassus ab Æno (Thraciæ) in Asiam, & Flaccus ex Asiâ in Macedoniam navigavit. Cùmque aurum, Judæorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus Romanorum provinciis Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asiâ exportari liceret. Unde Apameæ comprehensum ante pedes prætoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus per Sex. Coesium equitem Romanum, Laodiceæ viginti pondo paulo amplius per L. Peducæum, Adramyti per Cn. Domitium legatum, Pergami non multum; atque in ærario aurum est repositum. Hæc, in oratione pro eo habitâ, commemorat & defendit Cicero.

Scaurus, Syriæ præfès à Pompeio relictus, Arabiam ingressus, ad Petram quidem regionem asperitate prohibebatur accedere: quæ autem circum erant omnia vastabat; multis & in hoc malis affectus. Nam exercitum fames premebat: cui tamen Hyrcanus per Antipatrum ex Judæâ frumentum & alia necessaria suppeditabat. Missusque à Scauro ad Aretam legatus Antipater, eo quod familiaris & hospes esset, persuasi etiam illi pecuniâ numeratâ vastationem agrorum redimere; sponsor factus pro 300 talentis. Atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minùs è Scauri quàm ex Aretæ

M m 3

senten-

sententiâ. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 3.*] Hinc argenteum denarium in Ædilitate suâ cudendum curavit Scaurus, in quo supplex ante eum jacet in genibus Rex barbaro habitu, chlamyde longâ caligisque laxis indutus, coronam præsentans cameli dorso impositam: circumscriptis literis, M. SCAVRVS. ÆD. CVR. EX S. C. & subtus, REX. ARETAS. [*Pigh. Annal. Romanor. tom. 3. pag. 341. & 362.*]

Quum Pompeius M. Pisonem legatum suum ad petendum Consulatum misisset, Romani & comitia usque ad adventum ejus distulerunt, & Pisonem præsentem omnes unanimi consensu Consullem designârunt. Pompeii enim commendatio pro eo non apud amicos tantum sed apud inimicos etiam valebat: tanto illius metu, priusquam exercitum dimisisset, omnes tenebantur. [*Dio, lib. 37.*]

3943

Sub Pisonis Consulatus initia (circa Novembrem Julianum) in Italiam Pompeium advenisse, ex Ciceronis lib. 1. ad Atticum epist. 9. & 11. intelligitur. Cùmque non sine exercitu venturus in Urbem existimaretur, & libertati publicæ statuturus arbitrio suo modum, atque Italiam sibi subicere potentiâque in omnes Romanos sibi parare posset, ut primum tamen Brundisium appulit, ipse suâ sponte copias omnes dimisit, quum neque Senatus neque populus quicquam de eis decrevisset. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 40. Plutarch. Appian. Dio.*] Plutarchus ait Pompeium benignè dimissos milites admonuisse, ut ad triumphum suum adessent: sed ne in triumpho quidem eis utendum illum putavisse, affirmat Dio. [*lib. 37.*]

Romæ concione habitâ, bellum Orientis cum viginti & duobus regibus sese gessisse Pompeius narravit. [*Oros. lib. 6. cap. 6.*] et Asiam ultimam provinciam accepisse, eandemque mediam patriæ reddidisse. [*Plin. lib. 7. cap. 26. cum Floro lib. 3. cap. 5.*]

Q. Tullius Cicero, Marci frater natus minor, Prætor Asiam fortitrus, L. Valerio Flacco successor est datus. [*M. Cicero, in orat. pro Flacco, & lib. 1. epist. 12. ad Atticum.*]

In provinciam profecturus, uxoris suæ fratrem T. Pomponium Atticum legati loco secum ire voluit. Ille verò non decere se arbitrabatur, cùm præturam gerere noluisset, asseclam esse prætoris. [*Cornel. Nepos, in Vita Attici.*] Quod Quintus vehementer ægrè tulit. [*M. Cicero, lib. 1. epist. 14. ad Attic.*]

P. Clodius, & ob defectionem Nisibiticam, & quòd in mulieris habitu sacrarium in quod virum intrare nefas erat intrâisset, & quòd uxorem Metelli Pontificis & C. Cæsaris stuprâisset, & quòd cum furore suâ rem habuisset, accusatus, à iudicibus nihilominus pecuniâ corruptis est absolutus. [*Cicero, lib. 1. epist. 13. ad Attic. Liv. lib. 103. Plutarch. in Cicerone. Dio lib. 37.*]

Pisoni Consuli desponsam Syriam se ei ademisse, ad Atticum scribit M. Cicero. [*lib. 1. epist. 13.*] Itaque Scauro, à Pompeio in Syriâ relicto, successor à Senatu Marcius Philippus vir prætorius missus est: qui cum Arabibus ex vicino Syriam infestantibus confictatus est. [*Appian. in Syriac. pag. 119, 120.*]

Anno 9° Pontificatus atque ethnarchiæ Hyrcani, (à morte videlicet

cet matris Alexandræ deducto: prius quàm à Gabinio ethnarchia ei est adempta) mense Panemo five Junio; in honorem illius promulgatum fuisse videtur Atheniensium illud psephisma, quod apud Josephum libro 14 Antiquit. cap. 16. extat. licet eam temporis notationem ad præcedens Romani Senatus decretum ille ibi referat: quod & Hyrcani prioris filii Simeonis tempore, & Idibus Decembris (in Septembrem Julianum tunc incurrentibus) editum fuisse, ad annum Periodi Julianæ 4587, ostendimus. Hoc autem decretum, in gratiam Hyrcani II. filii Alexandri factum, Munychionis quidem Attici, die XI (circa Aprilis Juliani diem XXVIII) ab Eucle Menandri Alimutio scribâ exaratum, Panemi verò Macedonici *πρωτην ἀνοιχτος* five die XXVII (Junii Juliani diei XX respondente) Ducibus est traditum, archonte Athenis Agathocle: ut in libelli de Macedonum & Asianorum anno Solari capite 1° significavimus.

Quintus Cicero primus sumptu remigum & classis parandæ civitates Asiæ levavit. [*M. Cicero, in orat. pro Flacco.*] et urbes complures pene desertas, in quibus unam Ioniæ nobilissimam Samum, alteram Cariæ Halicarnassum, recreavit. [*Id. lib. 1. epist. 1. ad Quintum fratrem.*]

Triumphum ad Natalem suum Pompeius distulit: quem & tertio & pridie Kalendas Octobris (qui dies natalis fuit, in mensem Julium vel Junium Julianum tunc incurrens) duxit, M. Messalâ & M. Pifone Consulibus; ut partim ex Fastorum triumphalium fragmentis marmoreis, plenius autem ex ipsius Pompeii triumphorum actis à Plinio lib. 7. cap. 26. & lib. 37. cap. 2. commemoratis, intelligitur. Et licet magnificentissimum de tot regibus per biduum egerit triumphum: (ut est apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 40. & Appian. in Mithridaticis:) illud tamen bidui tempus triumphi magnitudinem non cepisse, docet Plutarchus; sed apparatus magnam partem, quæ ad exornandum alium triumphum satis suppeditâset, non fuisse spectatum.

Qui Pompeium in omnibus cum Alexandro contendunt & confecerunt, 34 annis minorem eum tum fuisse volunt; cùm reverâ 40 annorum fuerit: si Plutarchum audimus. Et quidem ipse Pompeius à primâ adolescentiâ, sermone fautorum, similem fore se credens Alexandro regi, facta consultâque ejus æmulatus erat. [*Salust. Historiar. lib. 3. apud Nonium Marcellum, in voc. æmulus.*] Verum in ætate tanti viri eos ut nimium occupatos non invenisse notavit Velleius, [*lib. 2. cap. 53.*] quos fefellit quinquennium: cùm à Caio Atilio & Quinto Servilio Consulibus tam facilis esset annorum digestio. id quod Plutarcho, illos alios corrigeni, hic accidit; dum 40 tantum ætatis annos Pompeio nunc assignat, qui reverâ fuerunt 45.

Primum ex Africâ, alterum ex Europâ, tertium hunc ex Asiâ, Pompeius triumphum duxit: & quot partes terrarum orbis erant, totidem fecit monumenta victoriæ suæ. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 40. Plutarch. in Pomp.*] Unde & magnus ille qui nunc agebatur triumphus de Orbe terrarum inscriptionem prætulit. [*Dio, lib. 37.*] Magnûsque à totâ concione hic consalutatus est. [*Liv. lib. 103.*] quo cognomento, jam pridem à populo illi dato, contentus fuit: tameris multa

4653 61

multa nova nomina de tot rebus gestis accipere potuisset. [Dio, ut *supr.*]

Triumphus Præfatio (ex actis ejus à Plinio lib. 7. cap. 26. descripta) hæc fuit. *Cum oram maritimam à prædonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset; ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythia, Fudæis, Albanis, Iberia, insula Creta, Bæsternis, & super hac de regibus Mithridate atque Tigrane triumphavit.* quibus *Mediam, Colchidem, Mesopotamiam & Arabiam*, Plutarchus; *Heniochos & Achaos* addit Appianus.

In portus adduxit Pompeius naves 700 integras. Plaustrorum, quibus arma in pompâ sunt transvecta, ingens fuit numerus, & in his rostra navium: posthæc multitudo captivorum ac piratarum, non victorum, sed cultorum habitu patrio. Ipsum sublimem præcedebant regum satrapæ vel duces vel filii, partim captivi partim obfides, in summâ 324. [Appian.]

Inter hos Tigranes, Tigranis regis Armeniæ filius, fuit cum conjuge & filiâ, & ipsius Tigranis uxore Zosime: adhæc Mithridatis soror & quinque filii (Artaphernes, Cyrus, Oxathres, Darius, Xerxes) & duæ filiæ, Orsabarîs & Eupatra. Traductus est & Colchorum rex Olthaces, & Judæorum rex Aristobulus, tyrannique Cilicum: Scytharum item regiæ scæminæ, duces tres Iberorum, Albanorum duo, cum Menandro Laodicensi, qui equitum Mithridatis præfectus fuerat. Albanorum quoque & Iberum obfides, & Commagenorum regis. Trophæa etiam permulta traducta sunt, numero pugnis omnibus paria, quibus aut ipse aut per legatos palmam tulerat. [*Idem, cum Plutarcho.*]

Absentium effigies transvehantur, Tigranis & Mithridatis, pugnantium & cedentium ac fugientium. Mithridatis verò etiam oppugnatio & noctu tacita fuga representata fuit: ac postremò etiam mors ejus subjecta fuit spectantium oculis; appictis & virginibus mortis ejus focis. Præferantur & tabulæ cum filiorum & filiarum ante illum defunctorum imaginibus; & deorum barbaricorum figuræ cum ornatu patrio. [Appian.]

Ipsæ Pompeius gemmato curru vehebatur, amictus, ut fertur, Alexandri Macedonis chlamyde. Currum sequebantur socii hujus expeditionis præfecti militum, partim equites, partim pedites. [*Idem.*]

Pridie Kalend. Octobr. diæ natalis sui transtulit Pompeius alveum cum tesseriis lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor, (in quo fuit Luna aurea pondo 30.) lectos tricliniæ tres, vasa ex auro & gemmis abacorum novem, signa aurea tria, Minervæ, Martis, & Apollinis; coronas ex margaritis triginta tres, montem aureum quadratum cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aurâ. (*de quâ ^{supr.} ad fin. anni Mundi 3939.*) Museum ex margaritis; in cujus fastigio horologium erat. Ipsi Pompeii imaginem, è margaritis. [Plin. lib. 37. cap. 2.] In triumpho arbores quoque se duxisse scribit Pompeius: ebum videlicet, & balsamum uni terrarum Judææ concessum. [*Id. lib. 12. cap. 4. & 25.*]

Carpenta

Carpenta quoque traduxit & fercula onusta auro & ornamentis aliis variis in quibus erat lectus Darii Hytaspis filii, & sella ac sceptrum Mithridatis Eupatoris, aureæque ipsius effigies octo cubitorum pectore tenus. [Appian.] Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argentea statua: & currus aurei argenteique. [Plin. lib. 33. cap. 12.] argenteique signati septem millia myriadam & 510 drachmæ insuper. [Appian.] Tabulis quoque ostensum est, universa populi Romani vectigalia 5000 myriadam antea fuisse, cum his quæ ipse populo Romano acquisierat ad myriadas 8500 jam crevisse. [Plutarch.]

Translata est & tabula, brevium rerum à Pompeio in Oriente gestarum continens, hoc inscripta titulo. « Naves rostratæ 800 captae sunt. Urbes conditæ 8 in Cappadocia, in Cilicia Coele Syria: quæ 20. in Palæstina, Seleucis. Reges victi, Tigranes Armenius, Artoces Iberus, Orezes Albanus, Darius Medus, Aretas Nabataeus, Antiochus Commagenus. Hæc titulus. [Appian.] Cui similem & Plinius commemorat, [lib. 7. cap. 26.] ab eo in delubro Minervæ positum, quod ex manubiis dicabat. *Cn. Pompeius Magnus Imper. bello XXX annorum confecto, fufis, fugatis, occisis, in deditionem acceptis hominum vicies semel centenis LXXXIII millibus, depressis aut captis navibus DCCCXLVI. opidis, castellis MDXXXVIII. in fidem receptis, terris à Mæoti lacu ad Rubrum mare subactis, Votum merito Minervæ.*

In ærarium retulit vasa, aurum & argentum signatum ad viginti millia talentum. [Plutarch.] Inter dona in Capitolio ab eo dicata, Mithridatis regis dactylothea fuit; ut M. Varro aliique ejusdem ætatis authores confirmant: quæ primum ad margaritas gemmasque Romanorum mores inclinavit. [Plin. lib. 37. cap. 1.] Ibidemque pretiosissima quæque Mithridatis dicata sunt, in Novo castello reperta. [Strabo lib. 12. pag. 556, 557.] & Vitis illa aurea ex Judæâ allata. [*Id. apud Josephum lib. 14. cap. 5.*] & sex pocula murrhina, in Urbem tum primum inducta: quæ protinus ad hominum usum transiere, abacis etiam escariisque vasis inde expetitis. [Plin. lib. 37. cap. 2.]

Ubi triumphans pervenit Pompeius in Capitolium, neminem captivum necavit ut triumphatores alii; sed publicis impensis remisit quemque in suam patriam, exceptis regibus. [Appian.] Nam quod addidit Appianus, [pag. 243. & 253.] Aristobulum mox interemptum esse, & post eum Tigranem; deceptum hic eum fuisse apparer. Aristobulum enim in patriam postea rediisse, Josephus & Dio; Tigranem verò post triumphum apud Flavium Senatorem in catenis à Pompeio fuisse depositum, & ex ejus custodia à Clodio tribuno plebis fuisse ereptum, Asconius Pedianus in Orationem Milonianam, confirmat.

3944

Gazenses (anno jam tertio à Judæorum potestate liberati) hinc tempora suâ dinumerarunt. [Fasti Siculi; anno 4. Olymp. 179.] Circa Octobris verò Juliani diem 27 Gazenses annum suum inchoasse, ex Marco Gazensi diacono in Vitâ Porphyrii Gazensis episcopi colligimus.

Nec Quinto Ciceroni in Asiaticâ præturâ succederetur, Marcus fra-

N n

ter

ter effecit: ut ipse in epistolâ ad eum scriptâ indicat. in quâ, inter alia in provinciâ à Quinto præclare gesta, etiam illud recenset; sublata Mysiæ latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem totâ provinciâ constitutam, neque solum illa itinerum atque agrorum, sed multo etiam plura & majora opidorum & furta & latrocinia esse depulsa. [Lib. 1. epist. 1. ad Quint. frat.]

Quum M. Cicero commentarium Consulatus sui Græcè à se compositum ad Posidonium (Apamenum, philosophum & historicum) Rhodum inisset, ut ornatiùs de iisdem rebus scriberet; cum ille legens, non modò non excitatum se esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum, rescripsit. [Lib. 2. epist. 1. ad Atticum.]

Ptolemæo Auletæ senior filius est natus, qui ipsi in regno successit: siquidem non plures quàm XIII annos ille egit, quando ad eum post pugnam Pharsalicam Pompeius profugit; ut in libro 42° Dio innuit.

Pompeius à Senatu postulabat, ut multa quæ regibus, dynastis, & civitatibus ipse concesserat, Patres rata haberent. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 432.]

Lucullus tum otii voluptatibus divitiisque fruendis sese dediderat: sed monente Senatu excitatus ut auctoritatem suam accommodaret ad rempublicam capeffendam, confestim Pompeium adortus est. [Plutarch. in Pompeio.] Itaque & ille & Metellus Creticus, acceptæ injuriæ memores, & cum iis pars optimatum refragabatur, ne aut promissa civitatibus à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium ejus, perfolverentur. [Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 40.] Jubebátque Lucullus, ut de singulis suis factis seorsum Pompeius referret; neque peteret; ut simul omnia approbarentur. Nam & aliàs iniquum esse dicebat; simpliciter ejus omnia acta, quæ qualia essent nemo ipso- rum compertum haberet, tanquam à domino quodam patrata, rata haberi: et quum ipse ex Luculli actis quædam rescidisset, postulabat, ut utrisque in Senatu expositis, is utra approbatione digna visa forent confirmaret. Lucullum Cato, Metellus Celer consul, & alii qui cum iis sentiebant, enixè defendebant. [Dio, lib. 37.] Mithridaticam victori- am suam fuisse illo jactante, Crasso quoque in suum favorem pertra- cto. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 432, 433.] Indèque decreta sua, quæ aboleverat Pompeius, obtinuit; [Plutarch. in Pomp.] sanctiones verò, quas Pompeius devictis fecerat regibus, rescidit: ac quum rogationem de agris militi dividendis tulisset, rem adjutore Catone impedivit. [Id. in Lucullo.]

Ita in Senatu jactatus Pompeius, ad Tribunos plebis coactus est confugere. [Id. in Pomp.] Et cum L. Flavius tribunus, qui de agro militibus Pompeianis dividendo rogationem ferebat, etiam hoc ei addidisset, omnibus civibus suffragium esse dandum, quo & hoc faci- lius juberetur, & acta Pompeii rata pronuntiarentur: Metellus Con- sul tantâ contentione id impugnavit, ut ab eo in carcerem duceretur. Consule nihilominus cum aliis in sententiâ pertinaciter persisten- te, Pompeius à petitione demum destitit: serò poenitens, quod di- missis exercitibus seipsum inimicorum injuriis exposuisset. [Dio, lib. 37.]

Interca C. Julius Cæsar Romam venit, Consulatum petiturus.

Eum

4654 60

Eum Pompeius adjuvit sibi socium, operam se daturum jurejurando pollicitus, ut consul fieret: hoc tandem modo effecturum se sperans, ut acta ipsius in transmarinis provinciis, quibus tot obtestabant, per Cæsarem confirmarentur consulem. Cùmque Pompeius & M. Cra- sus inter se inimicitias exercerent ex consulatu, quem summâ discor- diâ simul gesserant; non solum utrumque inter se reconciliavit, sed etiam cum utroque potentie societatem iniiit, ne quid ageretur in Re- publicâ quod displicuisset ulli è tribus: quæ conspiratio urbi orbique terrarum, ac sibi ipsis tandem exitiabilis fuit. [Liv. lib. 103. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 44. Sueton. in Julio Cæsare, cap. 19. Plutarch. in Lu- cullo, Crasso, Pompeio & Cæsare. Appian. Bell. civil. lib. 2. Dio, lib. 37.]

Hanc tium principum civitatis conspirationem Varro, nobilissi- mus hujus temporis scriptor, uno libro complexus, Τεκνὰ παύας sive Τρίκλιπτον inscripsit. [Appian. pag. 433.] Atque ab eadem, in Me- telli Celeris consulatu initâ, belli civilis historiam scribere exorsus est Asinius Pollio: ut Horatius, libro 2° Carmia. Ode 1^a, & ejus inter- pretes Acron & Porphyrio confirmant. Neque enim (ut plurimi exi- stimabant) Cæsaris & Pompeii dissensio civilia inexit bella, sed con- junctio potius ad convellendos optimates conspirantium primum, deinde tandem inter se dissidentium. [Plutarch. in C. Cæsare.]

Ab hoc etiam anno, quo Olympias CLXXX est acta, & Athenis Herodes (alius ab Herode illo Attico, cujus ut suo tempore celebra- tissimi meminit Paulanus & A. Gellius) archon fuit, rerum Cæsari- anarum initium Diodor. Siculus deducit: qui & eo anno Ægyptum se lustravisse indicat, regnante Ptolemæo qui ο τὸ Διόνυσος. sive novus Bacchus dicebantur. [Bibliotheca historic. lib. 1. part. 1. & 2.]

3945

Prætoris Asiaticæ Quinti Ciceronis tertius annus est additus, li- cèt parum secundâ famâ proconsulatum Asiæ administratum ab illo fuisse, dicat Suetonius. [Dion. Cass. Augusto, cap. 3.] Unde hoc anno à Marco Cicerone de bene gubernandâ provinciâ luculenta illa scripta est epistola, quæ inter scriptas ad Quintum fratrem primo legitur loco.

Marco Philippo in præfecturâ Syriæ Senatus Lentulum Marcelli- num, virum Prætorium, successorem misit. Το δὲ βέλτερον διὰ τὴν ἐπιτοχὴν, ἢ τὴν πρὸς τὸν ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ, inquit Appianus in Syriacis, [pag. 120.] Ab utraque quidem (separatim uti- que, non conjunction) biennale actum est tempus, cum Arabibus ex vi- cino infestantibus constituto.

Julius Cæsar Consul, neque Lucullo neque aliorum quoquam re- pugnanter, omnia Pompeii acta, uti pollicitus fuerat, confirmavit. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 435. Dio, lib. 38.]

Pervicitque Pompeius, ne Senatus honores, quos Ponticis quibus- dam Lucullus promiserat, ratos haberet: iniquum esse dicitans, bello alterius operâ confecto alterius in potestate præmiorum & ho- norum distributionem poni. [Strabo, lib. 12. pag. 558.] Urbemque armis & militibus completâ, Catonem & Lucillum deiecit fora, atque acta sua per vim firmavit. [Plutarch. in Lucullo, & Pompeio.]

In primo hoc Consulatu suo societates ac regna pretio dedisse Cæsa-

N n 2

rem

4655 59

rem scribit Suetonius: [cap. 54.] ut qui uni Ptolemæo, propè sex millia talentorum suo Pompeiique nomine abstulerit. Et Ptolemæum quidem (Auletam) magnam pecuniæ summam, partim de suo partim mutuò acceptam, in Romanos quosdam impendisse, refert etiam in libro 39° Dio; ut ab illis Ægypti regnum sibi confirmaretur, utque amicus ac socius appellaretur. Et debuisse Cæsari Auletam 1750 *μυριάδων*, in Cæsaris virâ refert Plutarchus: quarum mille, postquam occiso Pompeio in Ægyptum venerat, Cæsar ad sustentandum exercitum exegerit; quum cæteras Auletæ liberis antè condonasset.

Hoc vero anno, quo primum egit Cæsar Consulatum, Auletam in populi Romani societatem ex lege & Senatusconsulto fuisse receptum, in 3° Belli civilis commentario Cæsar ipse indicat: eumque honorem, ante proscriptionem Ptolemæi Cyprii fratris sui, (quæ sequente anno est facta) illum à Senatu consecutum fuisse, in Sextianâ oratione confirmat Cicero. qui & in lib. 2. ad Attic. epist. 16. est consulendus.

C. Antonius, frustra cum defendente M. Cicerone (qui ejus in Consulatu collega fuerat) damnatus est. [Dio, lib. 38.] Qui in Cephallenia exul degens, totamque sub se insulam tanquam suam possessionem habens, urbem ibi extruere cœpit, sed non absolvit. [Strabo, lib. 10. pag. 455.]

P. Clodio legatio ad Tigranem Armeniæ regem est decreta. Quâ ille contemptâ, ex patricio plebeius adoptione factus est: ut eâ ratione Tribunus plebis designari posset. [Cicero, lib. 2. ad Attic. epist. 7. & orat. pro domo sua. Dio, lib. 38.]

Brithagoras, vir inter Heracleenses Ponti summæ authoritatis, cum filio suo Propylo ad Julium Cæsarem est profectus: & propius in amicitiam ejus admissus, annis 12 per omnes terras eum est secutus, ut civium suorum prosperitati consulere. [Memnon, cap. 61.]

3946

P. Clodius, tribunus plebis factus, ut novos Consules ad partes suas pertraheret, amplas eis decrevit provincias: A. Gabinio Syriam, cum Babylone & Persis; L. Pisoni Achaiam, Thessaliam, Græciam, Macedoniam, omnemque Bœotiam. [Cicero, pro P. Sextio, pro domo sua, & de Provinciis Consularib. Plutarch. in Cicerone.]

Quintus Cicero, quum triennium Asiæ præfuisse, ex provinciâ decessit: ut in epistolis [lib. 2. ad familiar. epist. 15. & lib. 6. ad Attic. epist. 6.] confirmat Marcus frater ejus. qui Thessaloniciæ in exilio tum degens, ita ad Atticum de itinere fratris sui scribit: [lib. 3. ep. 9.] *Quintus frater cum ex Asia discessisset ante Kalendas Martias (sub Februarii Juliani exitum) & Athenas venisset Idibus; valde fuit ei properandum; ne quid absens acciperet calamitatis, siquis forte fuisset qui contentus nostris malis non esset. Itaque cum malus properare Romam, quàm ad me venire.*

P. Clodii lege tribunitiâ Magnæ Matris in urbe Phrygiæ Pessinunte sacerdos spoliatus sacerdotio est; & Brogitarus Gallogræcus (qui Bogodiotrus ille esse putatur, cui Mithridatium à Ponto avulsam dedisse Pompeium scribit Strabo, lib. 12. pag. 567.) homo nefarius, qui sanum illud non colendi sed violandi causâ appetens, pecuniâ grandi per legatos suos à Clodio emerat, in locum ejus est substitu-

465658

tus.

tus. Cùmque Sacerdotes Pessinuntii antiquis reguli quidam fuissent, (ut in loco notatò Strabo indicat:) eadem lege tribunitiâ, non solum Dejotarus, sæpe à Senatu regali nomine dignus existimatus; sed etiam gener ipsius Brogitarus, qui id numquam à Senatu postulerat, sed pecuniâ tantum de eo per syngropham cum Clodio pactus fuerat, Rex appellari jussus est. Dejotarus verò partem eam legis quæ congruebat cum judicio Senatus, ut ipse Rex esset, recepit, nullo nummo Clodio dato: Pessinuntem verò in pristina religione servavit; maluitque generum munere Clodii, quàm illud famum antiquâ suâ religione carere. [M. Cicero, de Aruspicium respons. & pro P. Sextio.]

Idem quoque Clodius, ut Ptolemæum Cypri regem, Ptolemæi Auletæ regis Alexandrini fratrem (& omnibus morum vitiis, si Velleium Paterculum audimus, illi simillimum) quod ipsum à piratis captum olim neglexisset, ulcisceretur, quum avito regali orio quietus ille perfrueretur, causâ incognitâ ac nullâ commemoratâ injuriâ, de regno ejus in provinciâ formam redigendo & de pecuniâ & bonis ejus omnibus publicandis legem tulit: & sub honorificentissimo ministerii titulo, Marcum Catonem à republicâ relegavit; lege quoque latâ, ut ille, licet perinvitus, ad rem administrandam cum prætorio imperio, adjecto etiam quæstore, in Cyprum mitteretur. [Cicero, pro P. Sextio, & pro domo sua. Liv. lib. 104. Florus, lib. 3. cap. 9. Strabo, lib. 14. pag. 684. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Plutarch. in Catone minore. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 38.] de quo, in Sextianâ oratione, Cicero. Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla unquam suspicio durior aut ad Senatum aut ad imperatores nostros allata est, vivus (ut aiunt) est & videns, cum victu ac vestitu suo publicatus. En, cur ceteri reges stabilem esse suam fortunam arbitrentur, quum hoc illius funesti anni perditio exemplo videant, per tribunum aliquem & sexcentas operas, se fortunis spoliari & regno omni posse nudari. Unde & Ammianum Marcellinum [libro 14.] dicere non piget; avidè magis (ob ærarii sui angustias) hanc insulam populum Romanum invasisse, quàm justè. et Sextum Rufum, in Breviario: famosam divitiis insulam, paupertatem populi Romani & penuriam ærarii, ut occuparetur, sollicitavisse; ita ut jus ejus avariùs magis quàm justius illi fuerint assecuti.

Tigranes, regis Tigranis filius & hostis, in vinculis etiamnum jussu Pompeii apud L. Flavium, qui hoc anno Prætor fuit, detinebatur. Clodius tribunus plebis, pecuniâ corruptus, petiit à Flavio, ut ad cœnam Tigranem adduci juberet, quò eum videret. Adductum collocavit in convivio: atque vinculis exemptum dimisit liberum, nec repenti Pompeio reddidit. Cùmque ad navem adductus, profugeret ille; tempestate delatus est Antium. Clodius tribunus ilico Sextum Clodium misit, ut eum ad se deduceret. Flavius quoque, re cognitâ, ad Tigranem corripiendum profectus est. Ad quartum lapidem ab Urbe pugna facta est; in quâ multi ex utràque parte ceciderunt, plures tamen ex Flavii: inter quos & M. Papirius eques Romanus publicanus, familiaris Pompeio. Flavius sine comite Romam vix

N n 3

per

per fugit. Indignatos Pompeium Gabiniūque Clodius tribunus contumelias infectatus est: eorūque affectas verberibus & vulneribus multavit, Gabiniū consulis fasces confregit, facultatesque ejus sacras esse iussit. [Cicero, pro domo sua. Ascon. Pedian. in orat. Miloniana. Plutarch. in Pompeio. & Dio, lib. 38.]

Serapidem, & Isidem, & Harpocratem cum Cynocephalo, Capitolio prohibitos Piso & Gabinius Consules, everfis etiam aris eorum, abdicaverunt; turpiū & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. [Tertullian. in Apologetico.]

Ptolemæus Auletes, Cyprum à Romanis poscere, aut amicitiae eorum renuntiare, ab Ægyptiis iussus, non parebat. Et tum ob hanc causam, tum ob ingentia tributa quæ vi ab Ægyptiis exigebat, ut res alienum dissolveret, quod in emendâ Romanorum societate contraxerat, in odia eorum incurrit. Itaque quum neque persuadere eis ut quiescerent, neque vi eos adigere posset, (conductitios enim milites nullos habebat) ex Ægypto aufugiens, Romam navigavit. [Liv. lib. 104. Dio, lib. 39.] ut Pompeius & Cæsar ipsum cum exercitu reducerent. [Plutarch. in Catone minore.] Timagenes tamen (qui sub Augusto historias scripsit: de quo Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 23.) sine causâ Ptolemæum & nullâ compulsam necessitate discessisse affirmat; ac Theophranis suasu, Pompeio quaestus occasionem & novorum bellorum materiam parantis, Ægyptum reliquisse. [Idem, in Pompeio.]

Catoni ad Cypricam expeditionem proficiscenti Clodius tribunus neque navem, neque militem, neque ministrum attribuit, præter duos scribas, quorum fur & improbissimus alter, alter ipsius Clodii cliens erat. Quasi autem leve munus ei Cypri negotium imposuisset, insuper Byzantinorum exules imperavit ei reducere: molens ut in tribunatu suo abesset Cato quam diutissime. [Id. in Catone minore.]

Cato per Canidium amicum, quem præmisit in Cyprum, egit cum Ptolemæo ut sine certamine cederet; ostensâ spe, neque inopem neque abjectum ipsum victurum: sacerdotium enim ei Veneris Paphiæ populum daturum. Interim Rhodi ipse substitit, simul & apparatus intentus & responsum operiens. [Id. ibid.] Ptolemæus verò, quum quid de se decretum esset percepisset, & neque arma sumere adversus Romanos auderet, neque regno exutus vitam sibi ferendam duceret; omni pecuniâ impositâ navibus in altum processit, ut classe perforatâ suo arbitrio periret, & ut hostes prædâ carerent. Sed cum non sustinuisset mergere aurum & argentum, futurum suæ necis præmium domum revexit, haustoque veneno vitam finit; titulo Rex insulæ, animo autem pecuniæ miserabile mancipium. [Id. ibid. Florus, lib. 3. cap. 9. Strabo, lib. 14. pag. 684. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 45. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 14. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 39. Ammian. Marcellin. lib. 14. Sextus Rufus, in Breviario.]

Ptolemæus Auletes Romam navigans, quum Rhodum appulisset, ibique Catonem convenire vellet, misit ad eum; sperans illum ad se venturum. Is verò Ptolemæum iussit, si ei visum esset, ad se venire.

Post-

Postquam ille venit, neque obviam ei processit, neque assurrexit; sed quasi unum de vulgo salutavit, & assidere iussit. Id primum commovit illum: qui miratus est tantum in populari & exiguo ornatu supercilium & severitatem. Ubi sermonem deinde de rebus suis exorsus est, incusavit eum Cato, quod tantâ relicta felicitate, tantis sese subiecisset indignitatibus, laboribus, largitionibus, & avaritiæ principum Romanorum, quos redacta in argentum Ægyptus vix esset expletura. Consulebaturque ut cum classe reciperet se, & cum civibus rediret in gratiam: comitem etiam seipsum offerens & in reconciliando adiutorem. Rex, quasi ex infantiâ & amentia ab eâ oratione ad mentem reductus, veritate perspectâ & Catonis prudentiâ, instituit illius uti consiliis. Cæterum aversus iterum ab amicis, ut primum Romam apulit, atque ad fores unius accessit in magistratu positi, deslevit inconsulta sua coepa, quod divina tanti viri fastidivisset oracula. [Plutarch. in Catone minore.] Romanis verò adventus ejus ex alterâ parte tantam postea exhibuit molestiam; ut M. Crassus (referente Cicero in oratione pro Coelio) de eo illud Tragœdi usurpaverit: *Utinam ne in monte Pelio.*

Alexandrini, quum Ptolemæi profectionem in Italiam ignorant, mortem oppetiisse arbitrati, filiam ejus Berenicen, quæ legitima erat, unâ cum seniore ejus sorore Tryphânâ (quæ & Cleopatra senior) regno præfecerunt. [Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39. Porphyrius, in Græc. Eusebian. Scaligeri, pag. 226.] Miseruntque Menelaum & Lamponem & Callimandram ad Antiochum Pium (vel Asiaticum potius illius filium, quem Pompeius Syriæ regno exuerat) ut simul cum foeminis in Ægypto regnaret. Sed ille, morbo correptus, interiit. [Porphyrius ibid. pag. 227.]

Ambo Consules paludati in provincias exierunt, Piso in Macedoniam, Gabinius in Syriam: populo execrationibus eos prosequente. [Cicero, pro Sextio; & in L. Pisonem.] Quum autem Gabinius, in Syriam navigaturus, M. Antonium (qui postea Triumvir fuit) ad capeffendum militiam invitaret, abnuir privatum sequuturum se: sed delatâ sibi equitum præfecturâ, sequutus est illum ad bellum. [Plutarch. in Antonio.]

T. Ampius, operâ P. Clodii tribuni plebis, Ciliciam provinciam extra ordinem obtinuit. [Cicero, pro domo sua: cum lib. 1. ad Famil. epist. 3.]

De rebus Gabiniū in profectione, & primo adventu in Syriam ita meminit in oratione de Provinciis Consularibus M. Cicero. *Ejus iter in provinciam fuit ejusmodi, ut rex Ariobârzanem consulem vestrum ad eadem faciendam, tanquam aliquem Thracem, condaceret. Deinde adventus in Syriam primus, equitatus habuit interitum: post concissa sunt optime cohortes. Cujus amissionis equitatus & cohortium idem etiam in oratione pro Sextio refricat memoriam.*

3947

Quum magna vis pecuniæ à Ptolemæo Cypriorum rege relicta diceretur, decrevit Cato Byzantium primò proficisci. In Pamphyliâ fororis ejus filius M. Brutus (Julii Cæsaris postea interfector) colligendi sui ex imbecillitate gratiâ tunc agebat. Ei, ut quamprimum inde

inde in Cyprum navigaret, scripsit Cato: quodd Canidium in tractandis pecuniis temperatas non habiturum manus suspicaretur. Quam profectionem Brutus suscepit perinvitus: tum Canidii verecundiâ, ut ignominiosè à Catone habiti; tum prorsus ejuscemodi actum & procuracionem, utpote juvenis & literis deditus, neque liberalem censens neque se dignum. Attamen ita curam hîc intendit, ut fuerit à Catone commendatus. [*Plutarch. in Catone, & in Bruto.*]

Alexander Aristobuli filius, qui à Pompeio ex itinere fugerat, Judæam incursionibus vexabat: Hyrcano jam non valente ei resistere, & de muris Hierosolymorum reficiendis cogitante, quos Pompeius dejecerat; à quo tamen conatu Romani qui ibi erant eum cohibuerunt. Alexander verò pervagando regionem multos Judæos armavit: collectisque properè decem millibus peditum & 1500 equitibus, munitionibus firmavit Alexandrium castellum juxta Coreas situm, & Hyrcanium, & Machæruntem non longè à montibus Arabum. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 10.*]

Adversus hunc expeditionem suscepit Syriæ præses A. Gabinus: præmissis M. Antonio cum aliis ducibus. Hi conjuncti cum Judæis in officio manentibus, quorum duces erant Pitholaus & Malichus, assumptis etiam Antipatri auxiliis; occurrerunt Alexandro, sequente cum reliquo exercitu Gabinio. Alexander recepit se propius Hierosolyma: ubi conferto prælio, Romani occiderunt hostium circiter tria millia, neque pauciores ceperunt. Gabinus autem ubi Alexandrium castellum venit, conclusos ad pacem invitavit, veniam præteritorum pollicendo. Et cum multi hostium extra castellum stationem haberent, Romani eos adorti sunt: ubi multis cæsis egregiam operam navavit M. Antonius. [*Id. ibid.*] Qui hospitio ab Antipatro amicissimè exceptus, quum Triumvir post annos 16 in Syriam venisset, erga filios illius Phasælum & Herodem humanitatis hujus non immemorem se fuisse ostendit. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.*]

Gabinus, relicta ad Alexandrii oppugnationem parte exercitus, ipse reliquam Judæam perlustravit: & quotquot invenit urbes dirutas, ædificari mandavit. Atque hoc pacto Samaria, Azotus, Scythopolis, Anthedon, Apollonia, Jamnia, Raphia, Dora, Marissa, Gaza, atque aliæ non paucae instauratæ sunt: quorum posthæc habitatio tuta permansit, cum antè longo tempore deserta fuissent.

His ita per regionem dispositis, ad Alexandrium reversus est Gabinus: & cum intenderetur oppugnatio, per legatos veniam petiit Alexander, offerens castella Hyrcanium & Machæruntem, & postremò Alexandrium. Quæ quidem Gabinus omnia, consilio matris Alexandri, funditus diruit; ne rursus belli alterius receptaculum forent. Mulier enim de marito & liberis, qui captivi Romam abducti fuerant, sollicita, Romanis favebat; & Gabinium omnibus obsequiis prosecuta, quicquid ab eo petiit impetravit. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 10.*]

Mox Gabinus, rebus dispositis, Hyrcanum Hierosolyma deduxit: curaque Templi & Sacerdotii ei demandatâ, cæteris Reipublicæ partibus

4657 57

tibus optimates præfecit; & constitutis quinque juridicis conventibus, in totidem æquales partes totam provinciam distribuit: ita ut alii Hierosolymis, alii Gadaris (al. Doris) alii Amathunte, alii Jerichunte, alii Sepphoris jura peterent. Atque ita singulari unius dominatione Judæi liberati, aristocraticè libenter regebantur. [*Id. ibid.*]

Philippus Euergetes Antiochi Grypi & Tryphænæ, filia Ptolemæi octavi Ægyptiorum regis, filius (qui ante annos 35 Syriæ rex fuerat) ab Alexandrinis ad Ægypti regnum capeffendum accersitus, à Gabinio Syriæ præside est cohibitus. [*Porphyr. in Græcis, Eusebian. Scaliger. pag. 227.*]

Ptolemæum Auletam Romæ Pompeius suscepit & Senatui commendavit, ac de reductione ejus egit. [*Strabo, lib. 17. pag. 796.*] Ptolemæus verò, ut à Cornelio Lentulo Spinthere Consule, cui provincia Cilicia mandata erat, restitueretur petiit. [*Dio, lib. 39.*] ipsoque Lentulo referente, ut ab eo reduceretur, Senatusconsultum factum est. [*Cicero, lib. 1. ad famil. epist. 1. cum orat. in L. Pisonem, & pro Rabirio Postumo.*]

Atque ab eodem Consule datum fuisse consilium dicebatur, ut Pompeio omnis potestas rei frumentariæ per totum imperium Romanum terrâ marique tribueretur: ut majore imperio ita Pompeio adstricto, ipse regi Ptolemæo mitteretur auxilio. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Alexandrini centum viros Romam ablegaverunt, qui & contra Ptolemæi accusationes ipsos defenderent, & vicissim ipsum de illatis injuriis accusarent. Cujus legationis Dio Academicus princeps fuit. [*Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39.*]

Ptolemæus, emissis in omnes partes certis hominibus, legatis infidias posuit, ac plerosque in ipso itinere interfecit: cæteros partim in ipsâ urbe occidit, partim injecto terrore, aut pecuniis corruptos, eò perduxit, ne causam cujus gratiâ missi erant apud magistratus agerent, ullamve interemptorum mentionem facerent. [*Dio, ibid.*] Quò spectat, quod de legatis Alexandrinis contra jus fâsq; interfecit, in oratione de Aruspicum responsis; & quod de Alexandrinorum pulsatione Puteolanâ, in oratione pro Cœlio, habet Cicero.

Hæc res in tantum rumoribus vulgo jactabatur, ut Senatus vehementer indignaretur, eos singulatim movente Marco Favonio: quodd & multi sociorum legati Romam missi (quorum unum Theodosium, legatum ad Senatum à civitate liberâ missum, P. Clodii & Hermachi Chii operâ Cicero de Aruspicum responsis sicâ percussum commemorat) per vim vitâ spoliati essent; & quodd magnus eo tempore Romanorum esset numerus, qui muneribus se corrumpi sivilissent. Itaque principem legationis Dionem ad se vocaverunt; ut ab eo de veritate rei fierent certiores. Sed adhuc tantum pecuniâ poterat Ptolemæus, ut neque Dio in senatum venerit, neque ulla de hæde interemptorum mentio, quamdiu ipse Romæ fuit, fieret. [*Dio, ut supra.*]

Tandem verò Dio quoque ipse, homo doctissimus, qui tum apud

O o

L. Luc-

L. Lucceium (hominem item eruditissimum: à quo, in libro 5. ad familiar. epist. 12. petit Cicero, ut res à se in Consularu gestas litteris mandet) qui fuerat ei cognitus Alexandria, habitabat, per insidias est necatus. Cujus cædis neque P. Ascius, qui ut ejus conscius accusatus est, neque Ptolemæus ullas poenas dedit. Judicio enim liberatus est Ascius: Regem verò domi suæ accipiebat Pompeius, & enixè juvabat. Et licet multi, quod se muneribus corrupti passi essent, insequentem tempore in iudicium essent pertracti; pauci tamen convicti sunt: quod quum essent complures eidem crimini obnoxii, unusquisque sibi metuens alteri auxilium ferebat. Ea tum mortales pecuniæ studio perpetrabant. [Cicero, in orat. pro Cælio. Dio, lib. 39.]

M. Cato, reconciliatis exulibus cum cæteris civibus compositoque concordia Byzantio, in Cyprum navigavit: quem haud gravatim Cyprii receperunt, pro servis se jam deinceps amicos sociosque populi Romani futuros sperantes. Amplum verò & regium in poculis, mensis, gemmis, purpurâ, invenit ibi Cato apparatus: quem cum distrahendum & redigendum in argentum curavisset; paulo minus septem millia argenti talentum inde coëgit. [Plutarch. in Catone minore, & Bruto. Strabo, fin. lib. 14. Dio, lib. 39.]

Hic verò curiosè omnia quum vellet ille persequi, omniâque ad summum intendere pretium, atque ipse interesse omnibus & adhibere extremum calculum, ne consuetudini quidem fori credidit; verum simul omnes suspectabat apparitores, præcones, sectores, amicos. Ipse denique cum licitantibus colloquebatur seorsim, & propellebat singulos, atque eâ ratione pleraque promercalia addixit. Quare tum multos amicos quasi diffidens eis offendit, tum intimum omnium Munatium ad offensionem lacepsivit propè implacabilem. Et Julio Cæsari Anticatonem postea scribingenti materiam dedit criminandi locus hic amarissimam. Munatius enim hic (cui Rufi cognomen tribuit Valerius, lib. 4. cap. 3.) de Catone & expeditione ejus Cypriacâ commentarium edidit; quem potissimum est Thraseas securus. In quo tamen commentario, non ex Catonis diffidentia extitisse scribit Munatius istam similitudinem: sed quod, cum seriùs ipse in Cyprum venisset, Cato eum neglexit, & Canidium, qui initio adfuerat fidemque & abstinentiam suam ei probaverat, ipsi prætulit. [Plutarch. in Catone.]

Extremo Consulatus sui mense (in Septembrem Julianum tunc incidente) quando novi tribuni plebis magistratum inierunt, P. Cornelium Lentulum Spintherem iter in Ciliciam provinciam suam paravisse, & Ptolemæum Auletam Româ discessisse, locus ille ex lib. 22. Annal. Feneftellæ à Nonio Marcello citatus ostendit. *Ut magistratum inierunt Tribuni, C. Cato turbulentus adolescens & audax, nec imparatus ad dicendum, concionibus asiduus invidiam & Ptolemæo simul, qui jam profectus ex Urbe erat, & P. Lentulo Consuli, paranti jam iter, concitare secundo quidem populi rumore cepit.* A Cicerone verò causa Ptolemæi defensa est: ut & ipse in oratione pro Cælio subindicat, & Fortunatianus apertius confirmat, orationem ejus de rege Ptolemæo nominatim citans.

Initio

Initio Consulatus L. Marcii Philippi & Cn. Lentuli Marcellini, statua Jovis in Albano monte coelitus tacta, restitutioni Ptolemæi aliquantum moræ iniecit. Quum enim Sibyllini libri consularentur: Regem Egypti *dolosus consiliis* (ut apud Ciceronem est, in orat. pro Rabirio Postumo) Romam venturum, Sibylla prædixisse dicebatur; & de ejus susceptione, in hanc sententiam (ut habet Dio) pronuntiâsse. *Si rex Egypti auxilii alicujus indigens venerit, amicitiam ei ne denegaveritis, nullis autem copiis eum adjuveritis: sin secus feceritis, labores & pericula habebitis.* Quod oraculum in populum divulgatum est, C. Catonis tribuni plebis operâ. non enim licebat Sibyllinum ullum carmen populo enuntiare, nisi id Senatus decrevisset: quantôque minus id licere videbatur, tanto plebs ægrius rem ferebat. Verius atque Cato ne sententia oraculi supprimeretur; eam Latine redditam Pontifices ille plebi exponere coëgit, priusquam Senatus quicquam eâ de re statueret. [Dio, lib. 39.] Hæc tamen opinio populi Romani fuit, à Lentuli Spintheris (Ciliciæ Proconsulis) obrectatoribus nomen inductum fictæ religionis fuisse: neque tam ut illum impedirent, quam ut nequis propter exercitus cupiditatem (quem inter alios Pompeius maxime ambiebat) Alexandriam vellet ire. [Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 4.]

Ammonius Ptolemæi legatus, reductionem regis per Spintherem aperte pecuniâ oppugnabat. Pauci illi qui Regis causæ bene volebant, omnes rem ad Pompeium deferri volebant. Senatus religionis calumniam, non religione sed malevolentia & illius regis largitionis invidia, comprobabat. [Id. ibid. epist. 1.] Et, quasi rei religionis obfisti jam non posset, factum est Senatusconsultum, cum multitudine Regem reduci, periculosum Reipublicæ videri. [Id. ibid. epist. 2. & lib. 2. ad Quint. frat. epist. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 120. & Parthic pag. 134.]

Ptolemæus, oraculo intellecto, pro Spinthere dari Pompeium sibi ducem petiit: inventique libelli sunt per forum & in Curia disseminati, quibus id significabatur. Unde Regis hæc de re litteris ab Aulo Plautio tribuno plebis publice recitatis, collega ejus Caninius (apud Plutarchum *Canidius* perperam dictus) legem tulit, ut sine exercitu Pompeius duobus licitoribus comitatus Regem eum Alexandrinis in gratiam reduceret. Quæ lex licet Pompeio displicere non videretur, ne hæc ipsa tamen res eum adhuc majorem efficeret, à Senatoribus sub prætextu partim mandatæ annonæ partim salutis ipsius (uti metuere præ se ferebant) explosa ea est. [Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 39.]

In Senatu autem hæc de re variæ fuerunt sententiæ. Bibulus, ut à tribus legatis, ex iis qui privati essent; Crassus, ut à tribus legatis, sive privatis, sive in imperio constitutis: Volcatius, Lupo tribuno plebis referente, (cum quo Afranius, Libo, Hypsæus, & Pompeii familiares omnes concursabant) ut à Pompeio, Hortensius, Lucullus & Cicero, ut à Lentulo Spinthere, Ptolemæus sine exercitu reduceretur, censuerunt. Servilius verò reduci eum omnino negavit oportere. [Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 1. & 2.]

O O 2

Mense

Mense Febuario (sive Novembri Juliano) C. Cato tribunus plebis legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando; quod filio ejus vestitum mutandi occasionem dedit: ut in lib. 2. ad Quintum fratrem epist. 3. M. Cicero memorat. quod de Ptolemæi in regnum reducendi imperio, ex Senatusconsulto in Consulatu ipsi concessio, intelligendum. Ciliciæ enim proconsulatum, Cypri etiam (M. Catone inde discedente, tributariæ factæ, ut in libro 14.º Ammianus Marcellinus, & in prætoriarum provinciarum à Romanis redactæ, ut in fine libri 14 Strabo indicat) adjectione auctum, ex Ciceronis ad eum scriptis epistolis (lib. 1. ad familiarem epist. 7. & sequentibus) post legis hujus promulgationem retinuisse ipsum constat.

Ptolemæus, cum neque per Pompeium (quod maxime cupiebat) neque per Lentulum reduci se in regnum posse videret, de reditu jam desperans, Ephesum profectus in Dianæ templo commoratus est. [Dio, lib. 39.]

Aristobulus, cum filio Antigono, Româ elapsus in Judæam reversus est: ubi magnâ iterum Judæorum manu conflatâ, partim mutationis cupidorum partim quibus olim dilectus erat, Alexandrium recens dirutum denuo munire conatus est. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 11.]

Adversus eum hæc molientem præses Syriæ Gabinus milites misit, ducibus Sisennâ (filio) Antonio & Servilio; qui Alexandrium occupari non sinerent, & darent operam ut ipsum comprehenderent. Ad Aristobulum verò & alii multi Judæorum propter nominis celebritatem confluerunt, & Pitholaus Hierosolymorum præfectus cum mille armatis transfugit. Cumque in eo confluxu multi fuissent non satis armis instructi; Aristobulus, iis ut inutilibus dimissis, assumptisque armatorum octo tantum millibus (inter quos Pitholaus erat cum suis) Machæruntem contendit. Eos secuti sunt Romani: habitoque confictu, aliquamdiu pars Aristobuli fortiter dimicando perseveravit, donec quinque virorum millibus desideratis terga vertere coacta est. Prope verò ad duo millia in quendam tumulum confugerunt: unde dilapsi, ut quisque potuit, salutem sibi quaesiverunt. Cæteri mille cum Aristobulo, perruptâ Romanorum acie, Machæruntem perfugerunt, castrumque munire coeperunt. Sed non ultra biduum oppugnationem sustinere valens Aristobulus, multis acceptis vulneribus captivus, cum Antigono filio, ad Gabinium adductus est. [Id. ibid.]

Plutarchus in Antonio rem gestam ita amplificat; victoriam totam Antonio acceptam referens. Adversus Aristobulum, qui Judæos ad rebellandum sollicitaverat, missus, amplissima arcis muros primus transcendit, præsidisque illum omnibus exivit reliquis. Inde signis collatis ingentes copias ejus parvâ manu fudit, paucisque demptis occasione eas occidit. Ipse unâ cum filio Aristobulus captus est. Dio, lib. 39. non ita rectè, ipsum Gabinium in Palestinam profectum, Aristobulum (qui Româ profugus, tumultus aliquos ciebat) comprehendisse & Pompeio misisse scribit; imperatoremque Judæis stipendio, inde in Egyptum, ad reducendum Ptolemæum profectum esse.

Tyrannio, in ædibus M. Ciceronis docens, Bibliothecam illius pulcherrimè

cherrimè disposuit; Dionysio & Menophilo, librariis ab Attico missis, usus ministris. [Cicero, lib. 2. ad Quint. frat. epist. 4. & lib. 4. ad Attic. epist. 4. & 8.] Tyrannio videlicet Amisenus; qui (ante annos 14) à Lucullo captus, & Romæ clarus ac dives factus, librorum ultra 30 millia sibi comparavit. [Suid. in voc. Τυραννιω.] qui ex Syllanâ bibliothecâ libros Aristotelis describendos curavit: à quo Andronicum Rhodium exemplaria ferunt accepisse, easque quas habemus Aristotelis tabulas evulgasse. [Strabo, lib. 13. pag. 608. & Plutarch. in Syllâ.]

In Cypriaco negotio administrando, abstinentiæ & continentiæ M. Catonis testes producit Valerius, [lib. 4. cap. 3.] Epirum, Achaiam, Cycladas insulas, maritimam partem Asia, provinciam Cyprum. unde quum pecuniæ deportanda ministerium sustineret, tam aversum animum ab omni venere quàm à lucro habuit; & maximâ utriusque intemperantia versatus materiâ. nam & regia divitiis potestate ipsius continebantur, & fertilissima deliciarum totius Græciæ urbes necessaria totius navigationis diverticula erant. Atque id Munatius Rufus, Cypriacæ expeditionis fidus comes, scriptis suis significat.

Longam navigationem veritus Cato, multa vasa paravit; quorum singula bina talenta & 500 drachmas capiebant. Singulis longum alligavit funiculum, cujus capiti corticem suberis prægrandem annexuit; ut, si fractum esset navigium, alligatus ab imo locum monstraret. Atque argentum quidem omne, paucis excepto, prosperè transvectum est. At rationes omnium quæ procuraverat habebat in duobus codicibus diligenter descriptas: quorum alterum libertus ejus Philargyrus ferens, quum ex Cenchreis solvisset, demerso navigio unâ cum sarcinis amisit; alterum ipse Corcyram usque servaverat: verum quum in foro tetendisset, nautæ autem crebras pyras ob gelu nocte incendissent; inflammatis tentoriis simul codex est desideratus. Quamvis verò inimicos quidem & calumniatores reddituri erant procuratores præsentis regii elingues: pupugit tamen res Catonem, qui non ad suam probandam fidem contecerat rationes, sed sedulitatis præbere aliis exemplum gestiebat. [Plutarch. in Catone minore.]

Ita Cyprias ille opes, velut hostiles exuvias classi impositas, liburnis per Tiberinum ostium maximâ cum diligentia in Urbem deportavit. [Florus, lib. 3. cap. 9. Vellei. Pater. lib. 2. cap. 45. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. Ammian. Marcellin. lib. 14.] quam rem latius ærarium populi Romani quàm ullum triumphum implevisse, affirmat Florus. [ut sup.]

Catonis adventu Romæ nuntiato, ilicò omnes magistratus & sacerdotes, unâ cum Consulibus (quorum alter, L. Marcius Philippus, Marcie uxoris Catonis pater fuit) universo Senatu & frequenti populo obviam ei ad flumen prodierunt, & ripas utrinque compleverunt: nihilque à triumphi specie & splendore discessit ejus subvectio. Cujus tamen in eo notata est insolentia, quod ad Consules & Prætores effusus obviam non descenderit, neque cursum inhibuerit, sed hexeri regiâ ripam prævectus non antè egressus fuerit quàm

ad eum locum classe fuerit navali invehctus, ubi erat exponenda pecunia: [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Plutarch. in Catone minore.] Nave nihilominus egredienti Consules & cæteri magistratus, & universus Senatus populûsque Romanus officii gratiâ præstò fuit: non quòd magnum pondus auri & argenti, sed quòd M. Catonem classis illa incolumem advexerat, lætatus. [Valer. Maxim. lib. 8. cap. ult.]

Translatæ per forum pecuniæ, speratâ longè maioris, cepit populum admiratio. [Plutarch.] Et quia multis mancipiis pecuniisque ex facultatibus regiis collectis, Cato nulli in se repetundarum accusationi locum dederat, sed ab omni crimine liber cuncta Romanis tradiderat; tandem rei bene gestæ non minorem, quàm si victor è bello rediisset, honorem adeptus fuit. Quòd enim complures muneribus se corrumpi paterentur, id effecerat, ut pecunias despiceret quàm hostes superare rarior virtus haberetur. [Dio, lib. 39.]

Unum ex Cypriâ hac legatione philosophum deportavisse Catonem, refert Plinius. [lib. 7. cap. 30.] Niciæ regio procuratori, de ejus fide & diligentia testatus, Cato libertatem à Senatu obtinuit. [Plutarch. in Catone.] Clodius servos ex Cypro advectos, Clodius nominare intendit, quòd ipse Catonem eò amandasset: sed quia Cato obstabat, non obtinuit. Igitur eis Cypriorum cognomen datum est. nam ne Porcios quidem eos nominari, quod nonnulli instituerant, Cato passus est. [Dio, lib. 39.]

Clodius Catoni, quòd sibi se opposuisset, succensens, administrationem ejus calumniis impetit, rationesque eum actorum suorum postulavit: non quòd putaret se eum alicujus injusti facti posse arguere; sed quia naufragio commentarii Catonis ferè omnes perierant, id pro se nonnihil facturum Clodius arbitrabatur. Adjuit in hoc etiam negotio Cæsar Clodium, quanquam absens: & (ut quidam referunt) accusationes ei contra Catonem per litteras misit. [Dio, ibid.] Cato verò tantum prædicavit se ex Cypro argenti Reipublicæ coëgisse, quum ne unum quidem equum vel militem ipse accepisset, quantum ex tot bellis & triumphis concusso orbe terræ non retulisset Pompeius. [Plutarch. in Catone minore.]

M. Ciceroni, nihil eorum quæ Clodius in tribunatu gessisset ratum habendum esse in Senatu contendenti, M. Cato se opposuit: non in gratiam Clodii, sed quòd inter illius acta rescindenda quoque esset ipsius in Cypro procuratio, ut ex illegitimi rogatione tribuni missi non legitime. [Plutarch. ibid. & in Cicerone.]

Phraata II: à filiis per scelus sublato Orodes in Parthorum regno successit: fratre suo Mithridate ex Mediâ, cui imperabat, ejecto. Ita in libro 39. Dio: Verum filiis de regno contententibus, Orodes ipse primus, deinde Mithridates in exilium pulsus fuisse videtur. Orodem verò ab exilio reduxit Suréas, viropibus, genere atque auctoritate inter Parthos post regem secundus, cui prærogativa erat gentilitia, à novo regi Parthorum primus diadema imponeret. Hic enim Seleuciam magnam in Orodis potestatem redegit, ante alios ascensis montibus, proligatisque sua manu propugnatoribus. Et quum nondum trigelimum annum exegisset illo tempore, summam tamen

tamen consilii & prudentiæ existimationem est consecutus. Hæc enim de eo referunt, Plutarchus in Crasso, & Appianus in Parthicis [pag. 140, 141.] Qui idem Appianus tamen, tum in Parthicis, [pag. 134.] tum in Syriacis, [pag. 120.] aliâ vice Mithridatem à fratre Orode regno Parthico pulsus fuisse agnoscit. Quanquam Mithridatem propter crudelitatem regno à senatu Parthico pulsus fuisse, & fratrem ejus Orodem regnum vacans occupavisse, in lib. 42. cap. 4. Justinus significet: licet ibi Mithridatem hunc cum Mithridate Parthorum rege, cui res gestæ Magni cognomen dedere, eundem perperam faciat: quum inter Magnum illum & hujus fratrem Orodem, variam complurum regum in Parthis successionem extitisse, vel ex ipso Prologo libri 42 Trogi Pompeii (cujus epitomen Justinus nobis dedit) satis appareat.

Regno, sive à senatu Parthico, sive à fratre Orode pulsus Mithridates, ad Gabinium Syriæ Proconsulem, expeditionem in Arabes tum parantem, venit: cumque permovit, ut omisiss Arabibus contra Parthos duceret, ipsūque in regno recuperando adjuvaret. [Appian. in Syriacis, pag. 120. & Parthicis, pag. 134. Dio, lib. 39.]

Idibus Maiis (in Februarium Julianum incurrentibus) lectis in senatu frequenti litteris A. Gabinii de re bello cum maximis Syriæ gentibus ac tyrannis (quo nomine, Judææ, Commagenæ, Chalcidis, Eme sæ, Trachonitidis, Batanæ, & Abilenæ principes appellari solebant) bene gestâ fides non est habita; & supplicatio, quam eo nomine in templis Romæ faciendam petiit, denegata. [Cicero, lib. 2. ad Quint. frat. epist. 7. orat. de provinciis Consularib. & in L. Pisonem.]

Quum Gabinii Aristobulum regem cum filiis Romam misisset: illum quidem Senatus in vinculis ibi detinuit, filios autem in Judæam mox remisit; quòd ex Gabinii litteris cognovisset, matri eorum pro traditione castellorum promissum illud fuisse. Ita Josephus lib. 1. Belli ca. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11. ubi regnum simul & Pontificatum per annos tres & menses sex obtinuisse Aristobulum addit: quòd Arabicus historiæ Judaicæ collector (ad calcem Bibliorum πολυγράφων Parisiensium editus) capitulo 40. de prioris principatus spatio accipit; donec captivus adductus est primâ vice: quum de priore illo & posteriore hoc, simul sumpto, intelligendum potius fuisse videatur. ut ante priorem quidem captivitatem annos tres & menses totidem (ut in lib. 20. Antiquit. cap. 8. disertè Josephus confirmat) post reditum verò ex urbe Romanâ, & ante secundam captivitatem tres alios menses in regno ille exegerit.

M. Cicero, oratione de Provinciis Consularibus in Senatu habitâ, ut L. Pisonem & A. Gabinio (quibus Consulibus ipse in exilium pulsus fuerat) revocatis, eorum provinciæ, Macedonia & Syria, futuris Consulibus decernerentur, suavit: ista, inter alia, Gabinio objiciens. In Syriâ, imperatore illo, nihil aliud actum est, nisi pacationes pecuniarum cum tyrannis, decisiones, direptiones, latrocinia, cades, cum populi Romani imperator, instructa exercitu, dexteram tendens, non ad laudem milites hortaretur, sed omnia sibi & emptâ & emenda esse clamaret. Jam verò publicanos miseros tradidit in servitutem Judæis & Syris, nationibus

lus natis servituti. Statuit ab initio, & in eo perseveravit, ius publicano non dicere; pactiones sine ulla injuriâ factas rescidit, custodias sustulit, vestigales multos ac stipendiarios liberavit: quo in opido ipse esset, aut quò veniret, ibi publicanum aut publicani servum esse vetuit.

Gabinus, quum multis maleficiis Syriam afflixisset, adeoque plus damni quam prædones, qui tum maximè vigeabant, dedisset provinciam; omnem quæstum quem inde ceperat pro minimo ducens, ad expeditionem in Parthos faciendam, quod prædivites essent, animum adjecit, atque ad eam se paravit. [Dio, lib. 39.]

Gabinii amicus Archelaus fuit Comanorum in Ponto à Pompeio Pontifex constitutus. (ut supra, ad annum Mundi 3940. est dictum.) Is cum Gabinio tunc degens, se ei socium in bello Parthico, quod ille parabat, futurum speravit: sed id Senatus non permisit. [Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.]

Quum Gabinus, adversus Parthos ducto exercitu, Euphratem trajecisset; Ptolemæus Auletes cum litteris Pompeii advenit; magnamque pecuniam tum Gabinio, tum exercitui se, partim illico partim postquam restitutus esset, daturum pollicitus est. Decem millium talentum mercedem Gabinio ab illo fuisse oblatam, non solum Plutarchus sed etiam Cicero confirmat, in oratione pro Rabirio Postumo: ubi & bis millies atque quadringenties sestertium eam summam æstimat. Plerique duces refragati sunt; & Gabinus bellum hoc dubitavit suscipere, quamvis vehementer decem illis millibus talentum mancipatus. Antonius verò rerum avidus magnificarus, & Ptolemæo cupiens gratificari roganti, præstò ei fuit ad inducendum atque incendendum ad suscipiendum hoc bellum Gabinium. Et tametsi lex vetaret, ut neque præsidēs provinciarum finibus excederent, neque arbitrio suo bella susciperent; atque etiam populus, Sibyllinorum carminum religione inductus, ne Ptolemæus reduceretur interdixisset: Gabinus tamen quanto magis id vetitum sciebat, tanto majorem inde quæstum fecit; Parthicoque negotio omisso, in Alexandrinos expeditionem suscepit. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11. Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag. 120. & Parthic. pag. 134. Dio, lib. 39.]

Regnum Ægyptiorum obtinebat eâ tempestate Berenice, Aulæ filia: quæ ex Syriâ accersito quodam Seleuco, qui se è Syriacorum regum stirpe ferebat, cum & maritum appellavit & regni bellique consortem fecit. Hic turpissimarum fardium homo, (ut eum in *Vespasiano* describit Suetonius, cap. 19.) Ptolemæus Cocces & Cybiosactes & Παπεισων & sive *Subditivus* per contemptum cognominatus, aureum alveum, in quo Alexandri Magni corpus Alexandriae conditum jacebat, rapuit: sed nullam è prædâ utilitatem percepit. Regina enim, ubi nullius pretii hominem vidit, intra paucas dies eum strangulavit; cum ejus sordes, illiberalitatemque pati non posset. Et cum ei jam quæreretur maritus regio sanguine natus; Archelaus ille Comanorum Pontifex in Syriâ tum degens, & filium Mithridatis Eupatoris (sub quo pater ipsius Archelaus contra Syllam & Romanos bellum gesserat) se esse simulans, per amicos quosdam ad regi-

reginam deductus est: à quâ, ut vir rebus gerendis aptus, eisdem quibus Seleucus conditionibus receptus, sex menses simul cum eâ regno potitus est. [Strabo, lib. 17. pag. 794. & 796. & lib. 12. pag. 558. Dio, lib. 39.]

C. Clodius, P. Clodii frater, ex Præturâ (quam hoc anno eum gessisse, in libro 39 Dio indicat) Asiâ provinciam obtinuit. [Cicero, ad Attic. lib. 4. epist. 14.] Cujus in eâ Quæstor C. Scribonius Curio fuit: ad quem Ciceronis, in libro 2° ad Familiares, scriptæ epistolæ extant.

3949

Novis Consulibus, lege à C. Trebonio tribuno plebis latâ, ad quinquennium provinciarum decretæ sunt; Cn. Pompeio Hispania & Africa, M. Licinio Crasso Syria cum vicinis regionibus: potestate utrique datâ, ut sumerent sibi quantum vellent militum ex civibus & sociis, bellumque & pacem cum quibus ipsis videretur contraherent. [Liv. lib. 105. Plutarch. in Crasso, Pompeio, & Catone minore. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 437. 438. Dio, lib. 39.]

Crassus, mox ut sortitus est provinciam suam, gaudium suum dissimulare non potuit; nihil unquam sibi accidisse felicius existimans. Apud familiares autem multa vana effundebat & juvenilia. præter ætatem ac ingenium: non de Syriâ tantum & Parthiâ victoriam sibi prædestinans, sed usque ad Bactros & Indos Orientalemque Oceanum spes suas vanas proferens. Et quamvis in lege, quæ de imperio ejus lata erat, bellum Parthicum non fuerat adscriptum: sciebant tamen omnes Crassum in eam prædam inhiare; & Cæsar ex Galliâ scribens, laudabat ejus propositum, & ut pergeret hortabatur. [Plutarch. in Crasso.]

A. Gabinus, relicto in Syriâ filio Sisennâ admodum parvo natu cum perpaucis militibus, atque ita provinciâ cui præfectus fuerat prædonum injuriis magis expositâ, per Palæstinam in Ægyptum profectus est. [Dio, lib. 39.] contra Archelaum, quem sibi regem asceverant Ægyptii. [Liv. lib. 105.] In quâ expeditione Hyrcano & Antipatro amicis usus est ad omnia quæ militiæ necessitas exigeret. Nam & pecuniâ & armis & frumento & auxiliis Antipater eum adjuvit. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 11.]

Quum iter per altum & sitiens sabulum esset faciendum circa eluviam & Sirbonidis paludes, quas Typhonis exhalationes vocant Ægyptii: missus cum equiratu M. Antonius (quem tum juvenem præfectum equitum Gabinii fuisse, in lib. 5. Bell. civil. pag. 676. notat Appianus) non modò angustias occupavit, sed Pelusium quoque cepit, amplam urbem: [Plutarch. in Antonio.] Antipatri consilio Judæis, qui Pelusium accolebat ceu custodes Ægypti aditus, in societatem pertrahitis. [Joseph. ut supr.]

Ita in potestatem redacto Pelusii præsidio, simul iter præstitit Antonius exercitui securum, & spem imperatori victoriæ firmavit. Ptolemæus verò, simulatque Pelusium inivit, irâ & odio inflammatus Ægyptios trucidare instituit: sed intercedens Antonius, id prohibuit. [Plutarch. in Antonio.]

Pelusio duplici acie instructâ, progressus Gabinus, eâdem die Ægyptios

gyptios occurrentes fudit. [Dio, lib. 39.]

Cicero, Romæ oratione habitâ, Commageno regi ignobili non modò Zeugma opidulum in Euphrate positum extorsit, sed etiam multa in eum dicens, togam ejus prætextam, quam erat adeptus Cæsare Consule, magno hominum risui exposuit. [Cicero, lib. 2. ad Quintum frat. epist. 11.]

Idibus Februariis (in Novembrem Julianum incurrentibus) Tyriis est senatus datus frequens: frequentes contrâ Syriaci publicani. Vehementer vexatus est Gabinus: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum essent cum equis profecuti. [Id. ibid. epist. 12.]

Circa IIII Kalendas Maias, (in Februarium Julianum incidentes) 4659 55
Puteolis magnum fuisse rumorem, Ptolemæum esse in regno, scribit Cicero. [ad Attic. lib. 4. epist. 9.] Et in Ægypto quidem ille tum fuit; & adversarium Archelaum, opinione citius occurrentem, ceperat Gabinus ut jam ab eo nihil negotii restaret. Sed veritus Gabinus ne, quasi nullâ magnâ re gestâ, minus pecuniæ quàm convenerat à Ptolemæo acciperet; ad hæc sperans, propterea quòd acris ac magni nominis Archelaus haberetur, majorem sibi pecuniæ summam futuram: insuper ab ipso Archelao magnâ vi nummorum acceptâ, hominem, quasi is aufugisset, dimisit. [Dio, lib. 39.]

M. Antonius postea in præliis & certaminibus, quæ magna & crebra commissa fuerunt, multa fortitudinis & consilii imperatorii facta edidit: liquidissimè autem, quum circumdedit & circumvenit à tergo hostes, indeque victoriam in frontem incurrentibus paravit. Et horum causâ eximiis donis honoratus est. [Plutarch. in Antonio.]

Populus Ægyptius, ductu Archelai adversus A. Gabinium moenibus urbis egressus, quum castra vallo atque fossâ cingere jubere-tur, universus succlamavit, ut id opus publicâ pecuniâ faciendum locaretur. Quapropter deliciis tam enerves animi spiritum Romani exercitus sustinere non potuerunt. [Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.] Inde rursus & in flumine navibus, & terrestri pugnâ victoriam Gabinus obtinuit. Nam Alexandrinis quidem ad audienda omnia satis est animorum, naturæque sunt ad effutiendum linguâ quidvis quod eis ad animum acciderit maximè præcipites ac temerarii: & iidem ad bellum ejusque labores omnium ineptissimi: quanquam in seditionibus (quæ apud eos & frequentissimæ & maximæ eveniunt) ad cædes subinde deveniant, in iisque perire bonum quoddam in primis expectandum existiment. [Dio, lib. 39.]

Iis igitur victis Gabinus, occisusque præter alios in pugnâ Archelao, è vestigio omni Ægypto potitus est, eamque Ptolemæo reddidit. [Dio, ibid. Liv. lib. 105. Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.] Quam totam causam ita perstringit Cicero, in oratione contra Pisonem de furore Gabinii agens. Effusa jam maximâ prædâ, quam ex fortunis publicanorum, ex agris urbibusque sociorum exhauserat, cum partem ejus præda profunda libidines devorassent, partem nova quadam & inaudita luxuries, partem etiam in illis locis ubi omnia diripuit emptio-nes, partem permutationes ad hunc Tusculani montem extruendam: cum illa ejus intermissa intolerabilis edificatio constitisset; seipsam, fasces suos, exer-

exercitum populi Romani, numen interdictumque deorum immortalium, responsa Sacerdotum, auctoritatem Senatus, jussa populi, nomen ac dignitatem imperii, regi Ægyptio vendidit. Cum fines provincie tantos haberet, quantos voluerat, quantos optaverat, quantos pretio mei capitis emerat, his se tenere non potuit. Exercitum eduxit ex Syriâ. qui licuit extrâ provinciam? Tribuit se mercenarium comitem regi Alexandrino. quid hoc turpius? In Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis. quando hoc bellum aut hic ordo (Senatorius) aut populus susceperat? Cepit Alexandriam. quid aliud expectamus à furore ejus, nisi ut ad Senatum tantis de rebus gestis litteras mittat? Nullas tamen eum misisse, notavit Dio; ne ipse suorum facinorum delator existeret.

Interfecti Archelai corpus requisitum M. Antonius (cui cum illo familiaritas & jus hospitii interceperat) regio cultu fuffleravit. Unde magnam is sui memoriam Alexandrinis reliquit. [Plutarch. in Antonio.] In Ponto verò Comanorum sacerdotium Archelai filius post patrem accepit. [Strabo lib. 12. pag. 558.]

Gabinus ex suo exercitu milites præsidii causâ Alexandriæ apud regem Ptolemæum reliquit: qui in consuetudinem postea Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerunt, & nomen disciplinamque populi Romani dedicerunt, uxoresque duxerunt; ex quibus plerique liberos habebant. [Cæsar. Commentar. Bell. civil. lib. 3.] ad quos spectant illa Lucani, libro 10.

— pars maxima turba
Plebis erat Latia: sed tanta oblivio mentes
Cepit, in externos corrupto milite mores,
Ut duce sub famulo jussuque satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Ptolemæus regno restitutus filiam suam, Berenicen reginam, è medio sustulit. [Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39. Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 226.] Idemque reliquorum primatum locupletiores, ut qui plurimâ pecuniâ opus haberet, interemit. [Dio, ut supr.]

C. Rabirius Postumus eques Romanus, qui Ptolemæo & regnanti absens, & Romam adventanti indeque postea discedenti præsens pecuniam non suam solum sed etiam amicorum temerè crediderat, ut eam recuperaret, Romanâ togâ cum Græco pallio Alexandriæ mutarâ, curationem & quasi dispensationem regiam suscipere coactus est; Diacetes regius ab Aulicâ constitutus. Custodiam tamen regiam postea ille pertulit, vidit in vinculis familiares suos, mors ob oculis sæpe versata est; nudusque atque egens ad extremum fugit è regno. [Cicero, pro C. Rabirio.]

Dum in Ægypto morabatur Gabinus, Alexander Aristobuli filius, denuò invaso per vim principatu, multos Judæorum ad defectionem reduxit: collectoque magno exercitu, regionem obeundo, interfecit Romanos quotquot adipisci potuit, reliquos in montem Garizim compulso obfedit. Reversus verò Gabinus, Antipatrum propter notam viri prudentiam præmisit ad tumultuatores: qui multos illorum reduxit ad officium. Sed Alexander, 30 Judæorum millia secum habens, ausus est occurrere Gabinio; & collatis signis decer-

nere ad montem Itabyrium: quo prælio desiderata sunt ex acie Judaicâ decem millia. Tum Gabinius, ubi Hierosolymitanæ rebus ex Antipatri sententiâ constitutis, contra Nabatæos profectus, hos quoque profligavit uno prælio. [*Joseph. lib. 14. cap. 11.*]

Mithridates rex (Phraatis II. filius) à Gabinio derelictus, non quidem Arabum ope regnum Parthicum recuperavit, (ut ex pravâ interpretatione verborum Appiani, in Syriacis pag. 120. vulgò est creditum) sed Babylonem potius se recepit; ut ex Justino colligitur. Quam cum frater ejus Orodes diu obsedisset, & fame coactos opidanos in deditionem tandem compulisset: Mithridates, fiduciâ cognitionis, ultro se in potestatem ejus tradidit. Sed Orodes plus hostem quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum iussit. [*Justin. lib. 42. cap. 4.*]

Gabinus nobiles Parthos, Mithridatem & Orsanem, qui ad ipsum profugerant, clam dimisit; sparsa inter milites rumore, quod aufugissent. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11.*]

Quum Syri plurimum de Gabinio quererentur, & aliis de causis, & quod ob absentiam ejus à prædonibus infestati vehementer essent, quum item crebræ accederent publicanorum querelæ, qui quod per eos impediti vectigalia exigere nequissent, magnum æs alienum conflauerant: irati Romani, sententias concipiebant, parati Gabinium condemnare. Cicerôque cum aliâs vehementer Gabinium accusavit, tum consilium quoque dedit, ut denuò Sibyllina carmina legentur: persuadens sibi poenam aliquam adscriptam, ubi violata fuissent. Sed Consulum alter Pompeius Gabinio ultro studebat, alter Crassus, simul ut collegæ rem gratam faceret, simul etiam ob acceptas quas Gabinius miserat pecunias. Quare uterque apertè eum defendens, nihil decerni patiebantur: inter alia Cicerôni quoque exilium exprobrantes. [*Dio. lib. 39.*]

Pompeius, in secundo hoc Consulatû, ludis & spectaculis munificentissimis exhibitis, Theatrum suum dedicavit. [*Cicero, lib. 2. Offic. & lib. 7. ad familiar. epist. 1. Acon. Pedian. in urat. Pisonianam.*] quanquam theatrum illud non ab ipso Pompeio extractum dicebatur, sed à Demetrio (Gadareno) liberto ejus id ex pecuniis quas, dum miles sub eo esset, paraverat, conditum fuisse. qui quidem nomen operis ad Pompeium retulerit: ne malè audiret, quod libertus tantum pecuniæ collegisset, unde tantos sumptus facere posset. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinus legatû à Crasso, ut in Syriæ provinciâ ipsi succederet, missum non admisit; sed magistratum, quasi perennem eum accepisset, retinuit. [*Dio. lib. 39.*]

Quum tribuni plebis Crasso consuli obstarent ne milites conscriberet, eisque decretam expeditionem rescindere conarentur; Crassus ad arma se convertit. Tribuni plebis, quia suam libertatem armis destitutam in actionibus ejus prohibendis infirmam esse videbant; à reclamando desisterunt: sed multis eum diris devoverunt. et Crassus in Capitolio consecras expeditionis causâ preces obsecrantes, auspiciis infesta prodigiâque obmutaverunt. [*Id. lib. 39.*]

Quum

Quum Ateius tribunus plebis pararet inhibere ejus exitum, & multi unanimiter indignarentur hominibus pacatis & foederatis arma inferri; timens Crassus, oravit Pompeium ut se deduceret: erat enim magna illius apud plebem auctoritas. Multos igitur tunc ad reclamandum & impediendum Crassum paratos, conspectus ante eum Pompeius placido intuitu ac vultu lenivis; ita ut filerent & transeuntibus cederent. [*Plutarch. in Crasso.*]

Ateius verò tribunus Crasso occurrens, primùm voce cohibebat, denuntians ne procederet: deinde apparitorem iussit manus in eum injicere & in carcerem abducere. Sed reliquis tribunis plebis id non permittentibus, Crassus extra pomerium evasis. [*Id. ibid. cum Dione, lib. 39.*] Ateius tamen ad portam interim accurrens, focum ibi accendit: & Crasso prætereunte suffutur faciens libansque insuper, diris eum devovebat imprecationibus; nova & horrenda nomina deorum invocans. Cujusmodi arcanas & pricas execrationes eâ præditas vi Romani existimabant, ut nemo sic devotus posset evadere, neque illi etiam bene cederet qui devoveret. [*Plutarch.*]

Tribunum plebis Metellum hostilibus diris exeuntem Crassum devovisse, scribit Florus. [*lib. 3. cap. 11.*] Et quidem tribunos plebis communiter diris eum publicè devovisse, Velleius Paternulus, [*lib. 2. cap. 46.*] Appianus [*lib. 2. Bell. civil. pag. 438.*] & Dio [*lib. 39.*] significant:

Crassumque in bella secuta

Sæva Tribunitia moverant prælia dira;

ut in libro 3° Lucanus cecinit. Præ aliis tamen P. Ateium obnunciavisse ei diras, signoque objecto monuisse eum quid eventurum esset, nisi cavisset; in libro 1° de Divinatione confirmat Cicero: à cuius penè lariibus in provinciam Crassus est profectus, cum apud ipsum cœnavisset, in hortis generi ejus Crassipedis. [*Id. lib. 1. ad familiar. epist. 9.*] Sedecente deinde Cicerone in Tusculanum, circa medium mensis Novembris (in Sextilem Julianum tunc incidentis) Crassus paludatus profectus est. [*Id. lib. 4. ad Attis. epist. 12.*] et Brundisii exercitum navibus imposuit. [*Id. lib. 2. de Divinat.*]

Solvens Brundisio Crassus, pelago etiamnum ex tempestate turbido, non paucas naves amisit: è reliquis expositum militem terrestri itinere duxit per Galatiam. Ubi quum reperisset regem Dejotaram, admodum senem, novam urbem condere, cavillans, O rex, inquit, duodecimâ horâ adificare incipis. Cui ille aridens, Ne tu quidem, imperator, quantum video, matutinus contra Parthos proficisceris. Excesserat enim jam Crassus annum sexagesimum; plus tamen quam pro ætate senii vultu præferens. [*Plutarch.*]

3950

Cicero in Senatu Crassi absentis causam contra novos Consules & multos Consulares summâ contentione defendit. [*Id. lib. 5. ad familiar. epist. 8.*]

Quum quod in Syriâ magnopere ageret nihil Crassus haberet, (nam & Syri quieti erant, & qui prius Syriam bellis vexarant potentiâ Crassi perterriti, nihil tum movebant) in Parthos, sine ullâ belli causâ, expeditionem suscepit. Tantum prædixit eos fuisse acceperat:

P p 3

&

4660 54

& Orodem, qui nuper rex factus esset, superatu facilem sperabat. [Dio, lib. 40.]

Auditâ verò Hierosolymitani Templi opulentia, quam Pompeius intactam reliquerat; in Palæstinam divertit, Hierosolymam adiit, Templum pervasit, opes diripuit. [Oros. lib. 6. cap. 13.]

Erat tum in Templo trabs ex auro solida, 300 minas Hebraicas sive libras 750 pendens, inserta trabi cavæ lignæ, ex quâ aulæa templi pendebant; quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretiosissimus. Hoc cæteris ignotum solus sciebat Eleazarus sacerdos sacri thesauri custos: qui Crassum totum in colligendo auro esse videns, timensque omnibus templi ornamentis, auream hanc illi trabem redemptionem pro omnibus ei tradidit; quum prius eum iurejurando obstrinxisset, nihil aliud loco moturum. Crassus tamen & hanc accepit, & mox violato iurejurando non solum duo millia talentorum quæ Pompeius non attigerat, sed etiam totum reliquum aurum, cuius summa accedebat ad octo talentorum (Atticorum) millia, templo abstulit. Quas tantas divitias, cum vix fidem apud externos inventuras Iosephus perspiceret; eas à Judæis in Europâ, Asiâ, Ægypto & Cyrenaicâ degentibus longo tempore congestas fuisse, ex Strabonis Cappadocis libris historicis (hodie non extantibus) & aliis astruere nititur. [lib. 14. Antiquit. cap. 12.]

Crassus, extructo ponte, facile ac tuto trans Euphratem duxit exercitum; multisque Mesopotamiæ civitatibus ultro se dedentibus potitus est. [Plutarch. in Crasso.] Inexpectatò enim ejus transitus barbaris acciderat: indeque nullum in Mesopotamiâ præsidium alicujus momenti constitutum fuerat. [Dio, lib. 40.]

Talymenus Ilaces (vel Sillaces) regionis illius satrapes, paucis equitibus ad Ichnias castellum cum Crasso congressus victusque, accepto vulnere ad Regem se recepit; eumque de Crassi expeditione certior fecit. [Dio, ibid.]

Interim Crassus & urbes recepit, Græcas potissimum, atque in his Nicephorium. Macedonum enim aliorumque Græcorum, quos bellorum socios aliquando Macedones habuerant, complures coloniam Parthorum graviter ferentes, atque in Romanis, à quibus Græcos amari sciebant, multum spei collocantes, haud gravatim ad eos defecerunt. [Id. ibid.]

Soli Zenodotæ cives, quorum tyrannus erat Apollonius, centum milites Romanos intra muros, quasi se in fidem eorum daturi, receptos obtruncaverunt. Unde Crassus, admoto exercitu, eam expugnavit & diripuit, & incolas ejus sub hastâ vendidit. Et cum, præter hoc unum, nihil tunc neque fecisset neque passus esset hostile Crassus; tamen salutari se ab exercitu Imperatorem sustinuit. Ob quod, magnam ille subiit infamiam, abjectusque est habitus; quasi majora non speraret, successu qui tam se efferret tenui. [Id. ibid. cum Plutarcho in Crasso.]

Domitio & Appio Consulibus in Italiam reversus est A. Gabinus. [Acon. Pedian. in inst. orat. Pisonian.] Iisdemque Consulibus de eo adhuc absente, utur pro eo Pompeius steterit, iterum dictæ sunt sententia:

tia: quarum pleræque ipsi adversæ fuerunt. Nam & Domitius ob contentionem in petitione consulatus inimicus Pompeio erat, quod eo invito magistratum cepisset: & Appius, quamquam affinis Pompeio esset, tamen quia studio permulcendæ plebis ducebatur, sperabaturque fore ut siquid nunc tumultus injecisset pecuniâ deinceps à Gabinio corrumperetur; omnes suas actiones eo dirigebat. Decretum ergo est, ut Sibyllina carmina relegerentur: quantumvis Pompeius reclamaret. Interim pecuniâ à Gabinio præmissæ Romam venerunt. Eæ, non modò absens, sed ne præsens quidem gravius quicquam ut pateretur, effecerunt. Eo enim tum tempore confusio Romæ erat, ut quum Gabinius exiguum earum pecuniarum, quibus ipse corruptus fuerat, partem magistratibus quibusdam iudicibusque largiretur, non modò nullam officii rationem illi habuerint, sed reliqui quoque docti sint pecuniæ causâ improbè agere, quippe quum se eâ facile à supplicio redimere possent. [Dio, lib. 39.]

XII. Kalend. Octobr. (circa mensem Julium Julianum) Gabinius ad Urbem accessit: IV Kalend. Octobr. noctu urbem introivit. [Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 1.] Ipse enim turpium facinorum conscientia ita urgebatur, ut & serò in Italiam advenerit, & noctu in urbem evectus sit; multisque diebus extra domum suam prodire non ausus fuerit. [Dio, lib. 39.]

Gabinium tres factiones postulabant: L. Lentulus, flaminis filius, qui eum de majestate postulavit; T. Nero cum bonis subscriptoribus; & C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. Cumque edicto C. Alfii Prætoris de majestate accusatus adesset; concursu magno & odio universi populi penè afflictus est. [Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 1.]

Decimo post adventum in urbem die, quo ipsum oportebat hostium numerum & militum renuntiare, mirè hæsit summâ in frequentia. Appius Consul majestatis eum accusavit, nomina data, ille verbum edidit nullum. Cum vellet exire, à Consulibus retentus est, & introducti publicani. Homo undique actus, cum à Cicerone maxime vulneraretur, non tulit, & cum trementi voce exulem appellavit. Consurrexerunt senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus ejus accederet: pari clamore atque impetu publicani. VI. Id. Octobr. Gabinium ad populum luculenter calefecit Memmius; sic, ut Calpurnio verbum pro eo facere non licuerit. Postridie ejus diei, divinatio apud Catonem (prætorem) fuit, de accusatore in Gabinium constituendo: sive Memmio, sive Ti. Nerone, sive C. & L. Antonis Marci filiis. [Id. ibid. epist. 2.]

Accusationes in Gabinium multæ, & actores haud pauci extiterunt: primum autem de Prolemæi reductionis crimine, cognitum est. In eâ actione universus ferè populus ad tribunal confluit: sapientisque illis eum discerpere animus fuit; præsertim quod nec Pompeius aderat, & Cicero eum accerrimè accusabat. [Dio, lib. 39.] Sed ipse Cicero, in epist. 2. & 4. libri tertii ad Quintum fratrem, eum accusasse se negat: vel quod inimicitia sibi periculosa suscipiendæ essent contra Pompeium, vel quod non desperaret rem & sine se &

nonni-

nonnihil per se confici potuisse, vel quod infamia sempiterna esset ei subeunda si tam infamis reus, ipso agente, esset elapsus. *Ego verò, inquit ille in epistolâ 4^a, hac de mediocritate delector: ac mihi illud incundum est, quod, cum testimonium secundum fidem & religionem gravissimè dixissem, reus dixit, si in civitate sibi esse licuisset, mihi se satisfacturum; neque me quidquam interrogavit. et in epistolâ 9^a. Feci summâ cum gravitate, ut omnes sentiant, & summâ cum lenitate, quæ feci. Illum neque urxi, neque levavi. Testis vehemens fui: præterea quievi.*

In hoc de majestate judicio, Gabinus accusatoribus frigidissimis usus, odio tamen omnium generum premebatur: quæsitior gravis & firmus erat Alsius; Pompeius vehemens in iudiciis rogandis. [*Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 3.*] Gabinus se Ptolemæum reduxisse dicebat Reipublicæ causâ; quod classem Archelai timeret, quod mare refertum fore prædonum putaret: lege etiam id sibi licuisse dicebat. [*Id. in orat. pro Rabirio Postumo.*] Socii Pompeii & Cæsaris promptissimè ei opitulabantur; aliud tempus à Sibyllâ aliūque regem indicatum dicentes: eoque maximè nitebantur, quod nulla in eo carmine rei perpetratæ poena erat assignata. [*Dio, lib. 39.*] Accusatoris L. Lentuli incredibilis erat infantia: quem fremebant omnes prævaricatum, sed tamen nisi mira contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuisset; ipsi Lentulo Gabinus non respondisset. Cum verò iudices 70 tulissent sententias; 32 condemnarunt, 38 absolverunt. [*Cicero, lib. 4. ad Attic. epist. 16. & lib. 3. ad Quint. frat. epist. 4.*]

Gabinium, cum de tantis criminibus iudicium sustineret, immensam pecuniæ vim elargitum fuisse; eoque absoluto parum abfuisse, quin ipsos iudices populus interfecisset, in 39° historiarum suarum libro tradit Dio. A Memmio verò ad populi iudicium Gabinium fuisse productum, & intercessione Lælii tribuni plebis eodem fuisse exemptum, in libri 8. cap. 1. hunc in modum refert Valerius Maximus. A. Gabinus in maximo infamiæ suæ ardore suffragiis populi C. Memmio accusatore subiectus, abruptæ esse spei videbatur: quoniam & accusatio partes suas plenè exhibebat, & defensionis præsidia invalidâ fide nitebantur; & qui iudicabant, irâ præcipiti, poenas hominis cupidè expetebant. Lictor igitur & carcer ante oculos obversabantur; cum interim omnia ista propitiæ fortunæ interventu dispulsa sunt. Filius namque Gabinii Sisenna consternationis impulsu ad pedes se Memmii supplex prostravit: inde aliquod fomentum procellæ petens, unde totus impetus tempestatis eruperat. Quem truci vultu à se victor insolens repulsum, excusso manu annulo humi jacere aliquandiu passus est. Quod spectaculum fecit, ut Lælius tribunus plebis approbantibus cunctis Gabinium dimitti juberet, ac documentum daretur, neque secundarum rerum proventu insolenter abuti, neque adversis præterquam quemquam debilitari oportere.

Neque sic tamen evasit Gabinus. De majestate enim absolutus, tum ob alias nonnullas causas, tum quod ex provinciâ centena millia (drachmarum vel denariorum) eoque amplius compilasset, post in iudicium pertractus, repetundarum damnatus est. Pompeius qui ad rem fru-

mentariam

mentariam explicandam profectus Urbe fuerat (nam frumentum permultum exundatione Tiberis corruptum fuerat) ac tum in Italiâ versabatur, ad hoc iudicium ut veniret properavit. Sed quum serius venisset, ex suburbanis non antè recessit, quàm id consummatum esset. Idemque populo extra pomerium congregato, quia ipsi proconsulare imperium jam gerenti in Urbem venire non licebat, multa pro Gabinio verba fecit, recitatis etiam litteris ad se pro Gabinii salute à Cæsare missis; iudicesque deprecatus est: & Ciceronem non modò à Gabinio accusando avertit, sed ut ejusdem causam ageret effecit. Nihil tamen ea Gabinio profuerunt. Nam iudices, partim quod populum timerent, partim quod nullum à Gabinio magnum munus accepissent, (is enim levioribus de causis in jus vocatus, nullos sumptus jam faciebat: haud dubius causâ se tum quoque statutum) exilio eum damnaverunt: ex quo postea Cæsar eum reduxit. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinium, ex tantis inimiciis receptum in gratiam, summo se studio defendisse, in oratione pro Rabirio Postumo ipse agnoscit Cicero. In quo, licet ejus humanitas à Valerio Maximo [*lib. 4. cap. 2.*] laudetur: inde tamen Ciceroni nomen criminis per fugæ auctum vehementer fuisse, confirmat Dio. Et oblitus omnino est Marcus illius, quod ad Quintum fratrem antea scripserat. [*lib. 3. epist. 5.*] *Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. Qui illum oderunt (ii sunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipsum odisse cepissent: quanquam, in oratione illâ pro Rabirio hanc facti sui rationem ipse reddiderit. Mihi causa defendendi Gabinii fuit reconciliatio gratiæ: neque me verò pœnitet mortales inimicitias, sempiternas amicitias habere.*

Timagenes Alexandrinus (vel, ut quidam volunt, Ægyptius) regii argentarii filius, qui bello captus, Romam à Gabinio deductus & à Fausto Syllæ filio redemptus fuerat, Romæ sub Pompeio, Julio Cæsare & Triumviris, Rhetoricam docuit, & multos libros edidit. [*Suid. in Τιμαγένης.*]

P. Cornelius Lentulus Spinther Proconsul Ciliciæ, re bello bene gestâ, ab exercitu Imperator appellatus est. [*Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 8. & 9.*]

3951

Appius Claudius Pulcher, sub exitum Consulatus sui Senatusconsulto successor P. Cornelio Lentulo designatus, sine lege Curiatâ, suo sumptu in Ciliciam est profectus. [*Id. ibid. epist. 9. & lib. 3. ad Quint. frat. epist. 1. & lib. 4. ad Attic. epist. 16.*] Cui in provinciam venienti obviam processit Lentulus. [*Id. lib. 3. ad familiar. epist. 7.*] post quem suscipiens imperium Appius, miserrimè provinciam afflixit, & penè perdidit. [*Id. ad Attic. lib. 5. epist. 16. & lib. 6. epist. 1.*]

Quum Crassus eodem impetu barbarorumque terrore usus, quo prima Mesopotamiæ loca ceperat, procedere, & Babylonem Seleuciâque, Parthis semper infestas urbes, tentare debuisset; in Mesopotamiâ commorari gravatus, & quietem otiumque in Syriâ desiderans, Parthis se ad bellum parandi spatium, relictisq; in Mesopo-

Qq

tamiâ

tamiâ Romanos milites opprimendi occasionem præbuit. [Plutarch. in Crasso. Dio. lib. 40.]

Ille igitur dispositis per dedititias urbes præsiidiis, quæ peditum septem millium fuerunt & mille equitum, retrò in Syriam hybernaturus cessit. Ibi filium (Publium Crassum) excepit à Cæsare venientem è Galliâ, donis militaribus ab illo ornatum, & adducentem delectos mille equites. [Plutarch.]

In Syriâ moram trahens Crassus, exactori magis quàm imperatori similem se exhibuit. Non enim comparandis armis tempus impensum est, aut exercendo militi: sed supputabat civitatum redditus, & deæ Hierapolitanæ thesaurum ponderibus & trutinis per multos dies examinabat. Populis quoque ac regulis milites imperans, mox remittebat eis militiam acceptâ pecuniâ: atque ita in contemptum veniebat. Exeuntibus verò è deæ Hierapolitanæ templo patre & filio, primus in foribus adolescens Crassus procidit, & mox incurrens in illum senex. [Id.] Urbs autem Hierapolis ea est, quam Bambycen & Edeßam alii, Magog Syri vocata: ubi dea Syra Atargatis, Græcis Derceto dicta, colebatur. [Strabo, lib. 16. pag. 748. Plin. lib. 5. cap. 23.]

Rabirio Postumo, Ptolemæum Alexandriam crediti servandi causâ secuto, majestatis crimen apud iudices motum est. [Sueton. in Claudio, cap. 16.] Gabinio enim jam repetundarum damnato & in exilium pulso, C. Memmius Rabirium accusavit, quòd Gabinium Alexandriam proficisci impulerit; quòd diocetes Regis factus Alexandriæ pallium sumperit, & pecuniam Gabinio sibi ex imperatis tributis coegerit. Defendit cum Cicero quando vis frigorum hyemsque inualecebat: ut ex Oratione ejus, quæ adhuc extat, intelligitur.

M. Crassus, interfecto Publio filio exercitûque deleto, trans Euphratem cum ignominia & dedecore periit. [Cicero, lib. 2. de Divinat.] Eam cladem in libro 40 enarrat Dio; sed multo plenius in Crassi Vita Plutarchus: ex quo ea omnia ad verbum penè sunt descripta, quæ in Appiani Parthicis hæc de re leguntur. Quare hujus celebratissimæ historiæ præcipuas partes, inde petitas, cum Saliano, operæ pretium fuerit hîc subicere.

Orodes Parthorum rex in Syriam legatos ad Crassum misit: qui & expostularent cum eo quòd Mesopotamiam invasisset, & causas belli exquirerent. Misit præterea Surenam cum exercitu ad recipienda ea, quæ vel capta fuerant, vel defecerant: ipse expeditionem in Armeniam instituit; ne Artabazes Tigranis filius, qui tum ibi regnabat, ipse de suo regno sollicitus, ullum Romanis auxilium mittere posset. [Dio.]

Crassum in Syriâ ex hybernis copias convocantem legati Orodii adierunt, (licet Florus in Mesopotamiâ hoc factum referat, quum apud Nicephorium Crassus castra posuisset) percussa cum Pompeio Syllâque fœdera in memoriam illi revocantes: simulque denunciantes; si missus esset à populo Romano exercitus contra Parthos, gesturos illos bellum implacabile in Romanos: sin patriâ invitâ, Crassus privati quæstus gratiâ arma Parthis intulisset, & urbes occupasset; acturum Regem moderate, Crassi senectutis misericordiâ motum,

4661 53

motum, populôque Romano milites remissurum. Quibus Crassus, regis inhians thesauris, nihil, ne imaginario quidem jure, sed Seleuciæ (urbs ea Mesopotamiæ est, à Græcis habitata) causas se belli editurum respondit. [Florus, lib. 3. cap. 11. Plutarch. & Dio.] Tum ridens legatorum princeps Vagises, & volam sinistrae manus digitis dextræ percutiens, *Antè, inquit, hinc pili nascuntur, quàm tu Seleuciam aspicias.* Atque ita legati abierunt, Orodii regi bellum nuntiaturi.

Interea præsiidarii quidam, qui magno cum periculo è Mesopotamiâ evaserant, formidolosa de Parthorum multitudine, armorum genere, pugnandi ratione propriâ docti experienciâ referentes, adeò fregerè animos Romanorum; ut quidam ex præfectis Crasso subsistendum censerent, atque ex integro de summâ reruin consilium convocandum. In his erat Crassi Quæstor Cassius. Aruspices quoque à progrediendo deterrebant. Quos omnes Crassus repulit.

Inprimis enim crexit eum Armeniorum Rex Artabazes, qui in castra cum sex millibus equitum venit, qui dicebantur esse Regis stipatores & satellites; aliâque pollicebatur decem millia cataphractorum, & 30 millia peditum, qui propriis sese alerent sumptibus. Suadebat autem Crasso, ut per Armeniam irrueret in Parthiam; omnia se affatim exercitui subministraturum: tutum etiam iter fore, propter regionis asperitatem, equitatu, quo uno maximè Parthi valerent, minus obnoxiam. At Crassus sapientissimum consilium neglexit, & collaudatum Armenum dimisit; ostendens se per Mesopotamiam ducturum, ubi multos egregiosque milites Romanos reliquisset.

Ergo Zeugma ad oram Euphratis adit: ubi multorum prodigiorum minas neglexit, quæ fusiùs Plutarchus, & Dio commemorant: quorum præcipuum illud, à Julio Obsequente in libro de prodigiis ita notatum. *Cum coorta tempestas signifero signum arreptum (vel ereptum) mersisset gurgiti, & offedente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter Crassus perseveravit. et à L. Floro, [lib. 3. cap. 11.] ita. Cum Zeugma transisset exercitus, rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates.* Etiam consilium Cassii neglexit monentis, ut dum aliquid certi de Parthis allatum esset, in aliquâ urbium in quibus præsidium habebat, reficeret exercitum. Sin minùs, ut secundo flumine Seleuciam peteret; sic nave commeatum suppeditaturas & castra secuturas; amnem quoque præstiturum, ne circumveniri ab hoste possent.

Hæc perpendentem Crassum à salubri consilio abduxit Augarus seu Abgarus Osroënus. Ita enim rectè à Dione nominatur; qui à Floro [lib. 3. cap. 11.] Mazares Syrus, variantibus verò Breviarii Sexti Rufi exemplaribus Mazarus, Marachus, Macorus & Abgarus etiam appellatur. Apud Plutarchum, Arabum Phylarchus Ariamnes ille dictus reperitur: licet in quibusdam Plutarchi codicibus, & in his quæ ex eo in Appiani Parthica sunt traducta, Acbarus nuncupatus inveniat. Hic verò Romanis antea fœdere junctus sub Pompeio, barbarorum partes tum potiores habuit. Et quum Partho studeret, simulavit se Crassi amicum, liberalitèrque ei pecuniam suam impendens, & exploravit omnia ejus consilia & Parthis enuntiavit. Cùmque Crassus Seleuciam contendere decre-

decrevisset, indeque ad Ctesiphontem urbem trajicere; id consilium, tanquam multo tempore opus habiturum, ut repudiaret, atque ut rectâ adversum Surenam & Sillacem Orodis regis duces, (qui solus & subvehere commeatus, & munire poterat, à tergo relicto Euphrate) exercitum duceret, persuasit.

Exercitum ille deinde per infinitam planitiem deduxit, viâ arenosâ & sitiente, omni stirpe virgultisque destituta. Et jam dolus coeperat esse suspectus, cum Artabazes nuncios Crasso mittit, non posse se illi auxilia mittere, gravi quippe bello urgeri, Orode Armeniorum vicis vastante: monere autem maximè Crassum, ut illuc se converterat, & junctis cum Armenis copiis, cum Orode decernat. Quod si non placeat, ita progrediatur, ut regiones declinet equitabiles. Id consilium Crassus etiam cum stomacho rejecit, regemque nullo rescripto dignatus, sibi non superesse nunc tantum otii dixit, ut curaret Armeniam, sed in reditu Artabazum daturum poenas prodicionis. Mox verò Abgarus, priusquam doli compertus esset, subduxit se; quum Crasso persuasisset, se hostium exercitum circumventurum, & perturbaturum.

Non multum progressi fuerant, cum pauci speculatores accurrentes, nunciaverunt reliquos ab hoste occisos; còsque adesse ingentibus animis, copiisque instructos. Hic Crassus obstupuit, exercitus percussus est metu. Et Crassus quidem primùm Cassii sententiam secutus, aciem explicatiorem instruxit: mox malè mutato consilio contractis copiis quadratam aciem & profundam fecit. Alterum cornu Cassio alterum filio C. Publio attribuit: ipse in mediâ acie constitit. Cùm ad rivum Balissum nomine ventum esset, cùm plerique ducum suaderent, ut ibi castra ponerentur, & pernoctarent; interimque explorandum, quæ essent hostium copiar, & quàm instructæ: id quoque consilium respuit Crassus, ejus filio cum suis equitibus prælium affectantibus: jussitque, ut in acie stantes, quibus liberet cibum caperent & biberent. Quod priusquam factum esset ab omnibus, incomposito gradu properavit, non lento & interquiescente, donec hostes in conspectu fuere.

Surenas non totam à principio aciem exhibuit, nec armorum dignitatem, sed idoneo ad terrorem Romanorum loco, quos primùm infestis hastis loco movere insisterunt. Cæterum ut altitudinem confertæ aciei & militum videre stabilitatem, gradum retalere. Cùm autem ordines suos dissolvere viderentur, priusquam id Romani adverterent, undique se ipsorum aciei circumfudere. Cùm verò levem armaturam Crassus procurrare jussisset, haud longè sunt progressi, sed grandine sagittarum malè accepti, retro se inter gravem armaturam receperunt, initiumque tumultus & pavoris præbuerunt, cernentibus vim telorum omnia perumpentium, & vulnorum magnitudinem.

Hic Parthi divulsi, undique in confertam aciem sagittas eminus ejaculari coeperunt, tanto damno, nullum ut telum esset irritum; tantâ vi, ut immanes plagas mortalesque frequentissimas afferrent, tantâ constantiâ, ut ne fugientes quidem à jaculando cessarent. Et spera-

spera-

sperabant quidem Romani fore, ut effusis semel telis ad manus venirent. Ut verò cognoverunt multos camelos illis præsto esse sagittis onustos, à quibus circumvecti primi sagittas sumebant; obtorpuit Crassus videns nullum fore sagittandi finem, donec omnes telis confixi jacuissent: jussitque filium eniti eum hoste conserere, prius quam ab eo circumfunderetur.

Juvenis igitur assumptis 1300 equitibus (quorum mille à Cæsare acceperat) sagittariis 500, & proximis clypeatorum octo cohortibus, impetum in Parthos fecit; fugientes de industria, usque dum ille longius abstractus à patre est. Tum verò converso vultu Romanos aggressi, cinctos undique sagittis confixerunt. Ipse Publius (quem ut *lectissimum juvenem*, in lib. 6. cap. 13. Orosius, ut *clarissimum & præstantissimum juvenem*, in libro 6. commendat hic Eutropius) quia non poterat uti manu transfixâ, armigero latus ferendum præbuit. Ex duobus ejus sodalibus, Cenforinus senator ac orator eodem modo periisse dicitur; Megabacchus, animi corporisque fortitudine eximius, se ipse confodit, ut & nobiliores cæteri. Residuos subeuntes collem barbari contis confoderunt pugnantes. Vivi non amplius quingenti in eorum potestatem venisse dicuntur.

Capite Publii truncato, in Crassum ilicò contenderunt, qui filii reditum expectabat, dum minùs aliquanto instaret hostis. At nunciis aliis, super alios supervenientibus, actum esse de Publio, nisi valido auxilio quamprimum succurreretur, institit cum exercitu progredi; cùm supervenire hostes clangore terribiles, & victoriâ ferociores, Publii caput hastâ suffixam ferentes. Id spectaculum Romanos vehementer infregit; Crassus tamen animare conatur suos, ad extorquendam hosti lætitiâ, & sævitiam vindicandam. Redintegratum est prælium; sed cùm Romani iterum sagittarum grandine conficerentur, miserè multi peribant. Nam qui temere, ne sagittis conficerentur, in hostem irruerant, comis validis, quibus illi subinde bina corpora uno impetu transverberabant, in angustum cogebantur: donec appetente nocte receperunt se Parthi, jactantes unam noctem se Crasso largiri, ad filium lugendum.

Eâ nocte Octavius & Cassius, centuriones & milites convocarunt; nam Crassus publico privatoque obrutus luctu, obvoluto capite in tenebras abdiderat se; cùm metus futurorum reliquos exercitus ad fugæ consilium impulit. Exercitus sine tubâ excitatus silentio abire coepit. Mox autem debilibus sentientibus se relinqui, ingens tumultus & confusio, cum ejulatu & comploratione castra occupavit. Inde perturbatio & pavor progredientes occupavit: quod clamore excieum hostem incursurum putarent. Et sensit ille quidem abeuntes; sed insequi neglexit. Trecenti, equites expediti, Egnatio duce, Carras intempestâ nocte pervenerunt; & appellatis excubitoribus nunciari jusserunt præfecto Coponio, Crassum ingentem pugnam cum Parthis commississe: nec alio verbo addito, ad urbem Zeugma properarunt. Coponius ex confusâ oratione insaufam rem nunciari existimans, suos arma extemplo, & Crasso per debiliū curam lentius progredienti occurrit, eumque cum exercitu urbe recepit.

Ubi diluxit, Parthi castra Romanorum adeunt, & ibi relictos ad quatuor millia contrucidarunt. Multos quoque in campo palantes equitatu exceperunt: in his quatuor cohortes, quas eadem nocte Vargunteius legatus ducebat, & noctu à viâ aberraverant. Has in colle circumvecti pugnantes opprefferunt; præter viginti milites, qui per medios hostes perumpentes, Carras incolumes pervenerunt. Cuius Vargunteii cladis meminit & Orofius. [*lib. 6. cap. 13.*]

Incertus animi Surenas an Carris esset Crassus cum Calsio, an aliò se ex fugâ contulissent; Carras dimittit certos homines, qui id perdiscerent, specie foederis incundi cum Romanis si excederent Mesopotamiâ. Quod cum Romanis, quibus omnia propè desperata erant, placuisset, tempusque & locum congressus Craffi & Surenæ peterent, Surenas intelligens hostem inclusum Carris, postridie cum exercitu affuit, opidum vehementer premens, imperansque Romanis si cupiant inducias, sibi Crassum & Calsium vinctos dari. Hic nimirum ingemuerunt Romani se deceptos, & longinquâ inanisque spe auxilii Armeniorum omiffâ, de fugâ cogitabant.

Id consilium nemini Carrenorum ante tempus aperiendum erat; aperuit tamen Crassum omnium perfidissimo Andromacho, quem insuper delegit itineris ducem: itaque omnia consilia Parthi didicerunt, Andromacho singula prodente. Et quoniam noctu pugnare neque solitum Parthis est, neque facile; Crassus autem noctu exiverrat, ne hostes longius à tergo fugientium relinquerentur, Andromachus Romanos alius atque aliis viis deducebat: postremò in profundas paludes, & loca fossis concisa deflexit. Fuerunt nonnulli qui, Andromachi circumflexiones suspectas habentes, eum sequi noluerunt. Nam Cassius retulit se Carras, & inde cum equitibus quingentis, propriis se in Syriam. Alii fidos nocti duces, loca montosa, quæ Synaca dicuntur, ceperunt, & ante lucem in tutum pervenere, fere quinque millia, quibus præfectus erat vir fortis Octavius.

Crassum insidiis Andromachi implicatum in locis difficilibus, & palude, occupavit dies cum quatuor cohortibus legionariorum, & paucis equitibus, & quinque lictoribus, cum quibus labore magno eluctatus difficultates itineris, jam appropinquantibus hostibus in alium tumultum refugit duodecim ferme stadiis ab Octavio distantem, non tam munitum aut equis impervium, sed subjacentem Synacis, & conjunctum longâ cervice tendente per mediam planiciem. Itaque periculum ejus Octavium latere non poterat. Ergo primus cum paucis accurrit in ejus auxilium; deinde reliqui se invicem increpantes sequebantur, repressisque hostibus à tumulto, Crassum in medium receperunt. Scutisque objectis jactabant nullum Parthorum telum posse corpus Imperatoris attingere, priusquam propugnatores omnes ad unum cecidissent.

Itaque Surena videns Parthos jam segnius subire pericula, & periculofum esse pugnare cum desperatis, è loco præsertim editiore pugnantis, & si fortè nox supervenerit, Romanos jam montana tenentes capi non posse, sed ad Armenios belli redintegrandi gratiâ profecturos, (ut ait Dio) alteram fraudem perfidiâque machinatus est.

Dimisit

Dimisit enim aliquot captivos, qui barbaros de industriâ confabulantes audiverant, Regem non abhorreere à pace cum Romanis faciendâ, exhibiturumque Crasso omnem humanitatem, si id per ipsum fieri posset. Interim abstinebant à pugna barbari, & Surena cum optimatibus paulatim ad tumultum accedens levavit arcum, & protensâ dextrâ, Crassum ad foedera invitavit: Parthorum vim cum jam expertum, nunc humanitatem, si velit, experturum. Non assentiebatur Crassus, & meritò fraudem timebat; ut qui nullam ejus mutationis causam videret.

At milites etiam cum convitio pacem petebant. Ille conabatur precibus & ratione persuadere, ut reliquum diei perdurarent, noctu per montosa iter facturos, ne propinquæ salutis spem abrumperent. Sed cum indignantes & arma concutientes minarentur, territus pergit ad hostes, & tamen conversus ad suos; Vos, inquit, Octavi & Petroni, & quotquot adestis præfecti Romani, cernitis quam vim patiar. Verum ceteris mortalibus nunciate, ubi incolumes fueritis, deceptum ab hostibus Crassum, non à civibus deditum, periisse. Quod videri potest dixisse, hanc amicâ voce tentans eorum pertinaces animos infringere, dum famæ ipsorum curam gerit. Octavius autem & ceteri non hæserunt in tumulto, sed simul descenderunt: lictores sequi honoris causâ volentes Crassus à se removit.

Primi ex barbaris occurrerunt duo semigræci, qui Crassum ex equis desilientes adoraverunt, salutarumque Græcè rogabant, ut præmitteret, qui Surenam ceterosque, qui ad colloquium veniebant, pertentarent an inermes venirent. Misit ille duos Roscios fratres, quos exemplo Surenas retinuit, atque cum primoribus provectus equo, cum Crassus pedes iret, iussit ad eum equum adduci, & ad fluvium usque, ad scribendas pacis leges progredi, quod Romani non essent admodum pactorum memores, simulque dexteram ei porrexit. Quumque Crassus equum accerseret, negavit esse opus. Hunc enim tibi, inquit, Rex dono dat. Moxque admotus ei is equus auro frenatus, in quem stratores cum sustulerunt, & affectati sunt, verberibus concitantes equum. Ibi Octavius primus arripuit frenum, & secundum illum unus ex tribus Petronius, mox reliqui circumfusi inhibere paraverunt equum, atque illos, qui ex utràque parte urgebant Crassum, retrahere.

Cumque se mutuò protruderent, turbarentque, ventum est ad verbera. Octavius stricto gladio occidit unius barbari equisonem; alius Octavium, à tergo feriens, Petronius telum non habuit, sed percussus in lorica resiluit integer. Ceterum Crassum Parthus Pomaæthres vel Maxarthes nomine interfecit, aut ut aliis placet, jacentis caput & dexteram detruncavit. Dio in dubio relinquit, an ab aliquo suorum occisus sit, ne vivus in hostium manus veniret; an verò ab hostibus. Comprehensum &, ne quid vivus patereque, repugnantem interemptum fuisse, in libro 106. Livius retulit. Ipse in colloquium sollicitatus, signo dato, vivus in hostium manus incidisset, nisi tribus relictis antibus, fugam ducis barbari ferro occupassent: ait in lib. 3. cap. 11. L. Florus. et cum secutus Sextus Rufus, in Breviario, ad Valentini-

num

num Aug. Ipse Crassus quum ad colloquium sollicitatus vivus penè capi potuisset, repugnantibus tribunis evaserat, & dum fugam petit occisus est.

Ita ad Sinnacam Mesopotamiæ urbem Surenas Parthorum imperator Crassum dolo captum interemit. [Strabo, lib. 16. pag. 747.] quamvis vivum auferre maluisset. [Oros. lib. 6. cap. 13.] Unâ cum parte majore Romani exercitus eum interemptum dicit Velleius Paterculus. [lib. 2. cap. 46.] Omnes cum eo Lucanos milites, quorum magnus numerus in exercitu erat, interemptos fuisse ait Plinius. [lib. 2. cap. 56.] Undecim legiones penè cum suo capite eum amisisse, scribit Jornandes. [de regnor. succession.] Summa omnium interfectorum 20 millia dicitur fuisse; eorum qui vivi in potestatem hostium venerunt decem millia, ut apud Plutarchum legitur. Ex centum verò millibus vix decem millia refugisse in Syriam, affirmat Appianus. [lib. 2. Bell. civil. pag. 438.] Mense autem Junio gesta hæc fuisse; in libro 6° Faistorum Ovidius indicat; mediâ ætate (μεσούτης τῆς ἡμέρας) in Historiarum suarum libro 40. Dio: ubi & Parthos hoc tempore omnem ditionem intra Euphratem recuperavisse, adjicit.

Reliquiæ Romani exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distractæ, vix nuncium cladis retulerunt. [Florus, lib. 3. cap. 11.] Cognitâ verò hæc Romanorum clade, multæ Orientis provinciæ à societate vel fide populi Romani defecissent; ni Cassius collectis ex fugâ militibus paucis, intumescentem Syriam egregiâ animi virtute ac moderatione pressisset. [Oros. lib. 6. cap. 13.] Hic Cassius, quum ei Carris à militibus odio Crassi imperium esset delatum, atque ipse etiam Crassus ob magnitudinem calamitatis ultrò id concederet, non acceperat: nunc autem necessitate rerum adductus, Syriæ administrationem suscepit. [Dio, lib. 40.] Estque hic Crassi Quæstor, qui Syriam in populi Romani potestate nunc retinuit, idem ille Caius Cassius, qui unâ cum Bruto Julium Cæsarem postea interemit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 46. cum 56. & 58.]

Surenas caput dextramque Crassi ad Orodem misit in Armeniam: ipse verò sparsis Seleuciæ rumoribus per nuntios quòd vivum Crassum duceret, subornato Caio quodam inter captivos illi simillimo, pompam ibi quandam ridiculam instruxit, quam contumeliæ causâ appellavit triumphum. [Plutarch.]

Interea Orodes cum Artabaze sive Artavazde Armenio in gratiam redierat, ejus sorore desponsâ Pacoro suo filio: moxque secuta sunt convivium comessionisque; & inter alia, Græca quoque introducta sunt acroamata. nam Orodes nec linguæ Græcæ rudis erat nec literarum: Artavaldes verò etiam tragœdias scribebat & orationes & historias. Tum tragœdo Jafone Tralliano canente ex Euripidis Bacchis carmen de Agaue, ingressus virorum coenaculum Sillaces, caput Crassi projecit in medium: quod exiliens à coenâ Pomaxæthres sive Maxarthes ad se trahebat, tanquam sibi potius quàm illi debitum. [Id.]

Inter alias contumelias, nonnulli referunt etiam in os Crassi Parthos

thos aurum liquefactum, verbis insuper insultantes, infudisse. [Dio, lib. 40.] Inter hos L. Florus est: cujus [in lib. 3. cap. 11.] hæc de re verba sunt ista. Caput ejus recisum, cum dextrâ manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in victum oris infusum est; ut cujus animus arserat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur. Quibus familia & Sextus Rufus in Breviario habet, & cum secutus Jornandes.

Surenas non multo post perjurio dignas poenas dedit; ab Orode, gloriæ illius invidente, occisus. [Plutarch. in Crasso.]

Romæ, loco Crassi junioris in bello Parthico occisi, M. Cicero Augur factus fuit. [Id. in Cicerone.]

Patre illius M. Crasso eodem tempore sublato, Tricipitine Varro-nianæ unum caput recisum est, & belli civilis inter Pompeium & Cæsarem jacta fundamenta. Occiso enim Crasso, qui utrique imminabar, reliquum erat Cæsari, quo evaderet maximus, ut cum qui supererat profigaret. [Plutarch. in Cæsare, & in Pompeio.]

Nec quenquam jam ferre potest, Cæsarve priorem,
Pompeiusve parem. [Lucan. lib. 1.]

3952

Senatusconsultum per interregnum factum est, ne quis Consul neve quis Prætor ante quinti annui exitum provincias exteras sortiretur. Idque paulo post à Pompeio confirmatum est. [Dio, lib. 40.] qui ab Interrege Ser. Sulpitio V. Kalend. Mart. mense intercalari, (circa initium sc. Decembris Juliani) Consul ceatus est. [Ascon. Pedian. in orat. Milonian.]

Parthi Syriam invaserunt, non magno tamen exercitu; quòd in eâ neque milites neque Imperatorem ab Romanis esse putabant: itaque Cassius eos non magno negotio repulit. [Dio, lib. 40.]

Cassius veniens Tyrum, invisit etiam Judæam. ubi Tarichæas primo impetu cepit, & Judæorum circiter 30 millia abduxit in servitium, Pitholaum quoque, qui Aristobuli seditionem fovebat, interfecit; hortante Antipatro, qui plurimum apud eum poterat. Antipater enim, cum maximam inter Idumæos auctoritatem haberet, aliorum etiam qui ubique potentes essent amicitiam hospitii familiaritatemque conquirebat. Præcipue autem regem Arabum per affinitatem sibi sociavit: apud quem etiam, dum bellum contra Aristobulum gereret, liberos suos deposuit. At Cassius, Aristobuli filio Alexandro per conditiones ad quietem compulsus, ad Euphratem castra movit, Parthos transitu prohibiturus. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 12.]

3953

M. Marcello & C. Sulpitio Consulib. foedus cum Rhodiis renovatum est: quo cautum est, ne alter populus alterum armis impereret; sed auxilia mutua sibi invicem præberet. Juraveruntque Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos Senatus populûsque Romanus. [P. Lentulus, apud Cicer. lib. 12. ad familiar. epist. 15. cum Appiano, lib. 4. Bell. civil. pag. 627. & 630.] Atque eâ occasione Posidonius Apameensis, qui Rhodi scholam habuit, Romam venisse videtur, consule M. Marcello: ut apud Suidam legitur. [in voc. Ρωσίδωνος.] nobilis nimi-

R r

rum

4662 52

4663 51

rum ille Philosophus, Mathematicus & Historicus : de cujus Sphærâ, in libro 2° de naturâ Deorum, ita meminit Cicero. *Si in Scythiam aut in Britanniam, spheram aliquis tulerit hanc, quam nuper familiaris noster effecit Posidonius; ejus singula conversiones idem efficiunt in Sole, & in Lunâ, & in quinque stellis errantibus, quod efficitur in cælo singulis diebus & noctibus: quis in illâ barbarie dubitet, quin ea sphaera sit perfecta ratione?*

Quum ex Senatusconsulto & lege Pompeiâ, superiore anno latâ, nullus Consularem Prætoriamve provinciam obtinere posset, nisi qui quinquennio Consularis Prætoriusve fuisset: M. Calpurnius Bibulus qui per septem, & M. Tullius Cicero qui per undecim annos Consulares jam fuerant, neque in ulla provincias adhuc iverant; ille Syriam, hic Ciliciam provinciam est sortitus. De Syriâ testis est Dio, in libro 40. de Ciliciâ ipse Cicero, lib. 3. ad familiar. epistolâ 2. quam jam Proconsul designatus Appio Pulchro Imp. (ob rem enim bello in Ciliciâ bene gestam Imperatoris nomen exercitus illi tribuit) cui successurus erat, ille scripsit: in quâ, & contra voluntatem suam & præter opinionem accidisse significat, ut ex Senatusconsulto sibi cum imperio in ipsius provinciam proficisci necesse esset. Legatos verò habuit Cicero, Quintum Tullium fratrem, C. Pomptinum, L. Tullium, & M. Anneium: Quæstores L. Messinium & Cn. Volusium.

Exercitum Ciceroni obvenisse 12000 peditum & 2600 equitum, in Virâ illius refert Plutarchus. Ipse se nomen tantum duarum legionum exilium habuisse dicit. [lib. 5. ad Attic. epist. 15.] qui exercitus vix unum saltum tueri posset: uti ad ipsum scripsit M. Coelius. [ibid. lib. 8. epist. 5.]

Die XI. Kalend. Junius (qui ut Romæ tum annus agebatur, in Martii Juliani diem 6. incidit) Cicero, in provinciam profecturus, Brundisium venit. Ibi præstò ei fuit Q. Fabius Appii Claudii Pulchri, cui successurus erat, legatus: qui eum monuit, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebantque omne ferè, ut in Italiâ supplementum Ciceronis & Bibuli legionibus scriberetur. Id Ser. Sulpicius Consul passurum se negavit: tantusque consensus Senatus fuit, ut maturè Cicero & Bibulus proficiscerentur, parendum ut fuerit. Idque ita factum est. [ibid. lib. 3. epist. 3.]

Ante civile Cæsaris & Pompeii bellum, Juliani Martii die 7. paulo post meridiem, facta est horrenda Solis defectio, digitorum 10 cum dimidio: de quâ in libro 41. Dio: *ὁ ἥλιος σκιάσας ἑξήκοντα, Sol totus deliquitum pertulit.* et Lucanus, libro 1.

*Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo,
Condidit arduas atrâ caligine currus;
Involviturque orbem tenebris, gentisque coëgit
Desperare diem.*

Brundisio solvens Cicero, Actium venit XVII. Kalend. Quintiles (Martii Juliani die 29.) indeque iter pedibus faciens, Athenas VII. Kalendas Quintiles (Aprilis Juliani die 8.) pervenit. [lib. 5. ad Attic. epist. 9. & 10.] quum pridie quàm illuc venisset. Memmius (qui de ambitu condemnatus ibi tum exulabat) Mitylenas profectus fuisset. [ib. ep. 11.]

Mense

Mense Aprili Juliano Ptolemæus Auletes obiit: de quo M. Coelius in epistolâ ad M. Ciceronem Româ Kalendis Sextilibus (Maii Juliani die 15.) perscriptis, [lib. 8. ad familiar. epist. 4.] quum in sequentem annum Consul jam designatus esset C. Marcellus. *Nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur regem Alexandrinum mortuum.* In ejus Testamento hæredes erant scripti ex duobus filiis major, & ex duobus filiabus ea quæ ætate antecederat. Hæc uti fierent, per omnes deos, perque fœdera quæ Romæ fecisset, eodem testamento Ptolemæus populum Romanum obtestabatur. Tabulæ testamenti, unæ per legatos ejus Romam sunt allatæ, ut in ærario ponerentur; alteræ, eodem exemplo, relictæ atque obsignatæ Alexandriæ servabantur. [Cæsar, lib. 3. Commentar. Bell. civil.]

Hoc itaque testamento præcipiebatur, ut Ptolemæus filius natu major cum seniore sorore Cleopatrá, more majorum apud Ægyptios, matrimonio jungeretur; simulque regnum illi tenerent, sed ita tamen, ut sub tutelâ populi Romani essent. [Dio, lib. 42.] de quo, Cleopatra ad Cæsarem; apud Lucanum, libro 10.

*non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas: nullo discrimine sexus
Reginam scis ferre Pharos. lege summa perempti
Verba patris, qui jura mihi communia regni
Et thalami cum fratre dedit.*

Hujus testamenti tabulæ Romam delatæ, cum propter publicas occupationes in ærario poni non potuissent, apud Pompeium sunt depositæ. [Cæsar, lib. 3. Bell. civil.] quem novo regi, propter juvenilem ejus ætatem, tutorem datum fuisse, refert Eutropius. [lib. 6.]

Decem ipsos dies Athenis moratus M. Cicero, pridie Nonas Quintiles (Aprilis Juliani die 19.) inde profectus est. [lib. 2. ad familiar. epist. 8.] quo die à Pirææ solvens ad Zotera delatus est vento molesto, qui eum ibidem Nonis tenuit. VIII. Idus (Aprilis die 25.) ad Cei vicum, inde Gyarum, hinc Scyrum, inde Delum cursum confecit. [lib. 5. ad Attic. epist. 12.] XI. Kalend. Sextil. (Maii Juliani die 5.) Ephesum venit: rardius navigans propter aphraetorum Rhodiorum imbecillitatem. Ibi incredibilis multitudo præstò ei fuit: Græcique ei quasi Ephesio prætori se alacres obtulerunt. [ibid. epist. 13.] Prætor verò Asiaticarum dioecesium (quæ à Ciliciæ provinciâ sejunctæ fuerant) tum Q. Thermus Ephesi fuit: cum quo, de re M. Anneii legati sui, qui cum Sardonis habuit controversiam, Cicero egit; atque ad eum, pro eodem & aliis, varias postea epistolas scripsit. [lib. 13. ad familiar. epist. 53, 54, 55, 56, 57. & lib. 5. ad Attic. epist. 20.] Bithyniæ verò Prætorum P. Silium eodem tempore extitisse, ex lib. 13. ad familiar. epist. 61. colligitur.

Ephesi Ciceronem expectabat P. Nigidius, Romam ex legatione decedens, vir doctissimus; & Mitylenis, ejus salutandi & visendi causâ, venit eodem Cratippus, Peripateticorum illius temporis facile princeps: ut in Præfatione ad Platonis Timæum, Latine à se conversum, ipse testatur Cicero.

R r 2

Epheso

Epheſo relicta, Tralles profectus eſt Cicero, æſtuoſâ & pulverulenta viâ. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 14.*] VI. Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 10) Tralles venit: ubi præſtò illi fuit L. Lucilius cum litteris Appii Pulchri. [*lib. 3. ad familiar. epiſt. 5.*] unde intellexit, inter alia, ſeditionem militum ſedatam ab Appio, ſtipendiumque eis uſque ad Idus Quintiles perſolutum. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 14.*]

Pridie Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 14.) Sulpicio & Marcello Conſulib. Cicero Laodiceam, in provinciam (perditam ab Appio & planè everſam) venit: à quo die annuus hic magiſtratus, à Senatu illi commiſſus, numerari coeptus eſt. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 15, 16, 20. & 21. cum lib. 3. ad familiar. epiſt. 6. & lib. 15. epiſt. 2. & 4.*] Cum verò à Cypriiſ legatis, qui Epheſum obviam ipſi venerant, intellexiſſet Cicero, Scaptium Appii in Cypro præfectum incluſum in curiâ ſenarum Salamine turmis aliquot equitum obſediſſe, ut fame ſenatores quinque morerentur; quo die tetigit provinciam, litteras miſit, ut equites ex inſulâ ſtatim decederent. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 21. & lib. 6. epiſt. 1.*]

Cum propter anni tempus ad exercitum ſibi conſeſſim eſſe eundem videret, triduum Laodiceæ moratus (dum pecunia acciperetur, quæ ipſi ex publicâ permutatione debebatur) III. Nonas Sextiles (Maii Juliani 17) iter Apaméam fecit: ibique quatuor vel quinque dies, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies egit. Quibus in opidis cum magni conventus fuiſſent, multas civitates acerbiffimis tributis, & graviſſimis uſuris, & magno ære alieno liberavit. [*lib. 3. ad familiar. epiſt. 5. & lib. 15. epiſt. 4. cum lib. 5. ad Attic. epiſt. 15, 16. & 20.*]

Appius Claudius, cum ex lege Corneliâ (Cornelii Syllæ Dictatoris) triginta dies ad decedendum de provinciâ, poſt ſucceſſoris adventum, concederentur: iſdem diebus Tarſi forum egit, quibus Cicero juris dicendi cauſâ conventum habebat Apaméæ, Synnadis & Philomeli. [*lib. 3. ad familiar. epiſt. 6. & 8. cum lib. 5. ad Attic. epiſt. 16, 17.*]

M. Bibulus Proconſul circiter Idus Sextiles (Maii Juliani 25.) ab Epheſo in Syriam provinciam ſuam navibus, quòd ſecundos ventos haberet, profectus eſt. [*lib. 15. ad familiar. epiſt. 3.*] Cui cum milites in Aſiâ conſcribere Senatus permiſiſſet, delectum habere noluit. [*ibid. epiſt. 1.*] Nam ſociorum auxilia propter acerbitatem atque injurias imperii Romanorum, aut ita imbecilla erant, ut non multum eos juvare poſſent; aut ita ab illis alienata, ut neque expectandum ab iis, neque committendum eis quidquam videretur. [*ibid.*]

Cum ante Ciceronis in provinciam adventum ſeditione quâdam exercitus eſſet diſſipatus; quinque cohortes ſine legato, ſine tribuno militum, denique etiam ſine centurione ullo apud Philomelium conſediſſent, reliquus exercitus eſſet in Lycaoniâ: M. Anneio legato ſuo imperavit Cicero, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, caſtra in Lycaoniâ apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter eſſet actum; Cicero in caſtra VII. Kalend. Septembr. (Junii Juliani die 7.) venit: cum interea ſuperioribus diebus ex Senatuſconſulto, & evocatorum militum firmam

firmam

firmam manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorum libero- rum regumque ſociorum auxilia voluntaria comparaviſſet. [*ibid. epiſt. 4.*]

Dejotarus filius, qui Rex à Senatu appellatus eſt, Cicerones pue- ros ſecum in regnum duxit, dum in æſtivis Marcus Cicero bellum ge- reret. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 17, 18.*] Cui uni filio ut Dejotarus pater Ga- latiae regnum ſtabiliret, cæteros filios omnes cum necaviſſe, in libro de Stoicorum repugnantis tradit Plutarchus. Amborum verò De- jotarorum, patris & filii, ſimul regnantium, in Philippicâ XI ſummâ cum utriuſque laude, meminit Cicero.

Pacorus Orodis Parthorum regis filius, quocum nupta erat regis Armeniorum foror, cum maximis Parthorum copiis multarumque præterea gentium magnâ manu Euphratem tranſiens, bellum in pro- vinciam Syriam intulit. [*lib. 15. ad familiar. epiſt. 1, 2, 3, 4. & lib. 5. ad Attic. epiſt. 18.*] Dux autem reverâ erat Ofaces: Pacoro, qui non- dum ex ephebis exceſſerat, nomen tantum ducis gerente. [*Dio, lib. 40.*]

Parthi in Syriam ita profecti, in itinere poſitis locis omnibus in ſu- am poteſtatem redactis, Antiochiam uſque progreſſi ſunt, cum ſpe reliquorum etiam potiundorum. Nam neque Romani juſtis copiis eam provinciam tenebant: & populi Romanorum dominationem moleſtè ferentes, ad Parthos, tanquam ſibi vicinos & familiares, incli- nabant. [*Dio, ibid.*] Proconſul quoque Bibulus nondum in Syriam venerat. Cum enim annua tantum illi provincia, ut Ciceroni, à Se- natu eſſet conſtituta; ob eam cauſam tardiùs ad provinciam ſuam ac- cedere ille dicebatur, quòd tardiùs vellet inde decedere. [*Cic. lib. 5. ad Attic. epiſt. 16. & 18.*]

Cicero III. Kalend. Septembr. (Junii Juliani 11.) exercitum lu- ſtravit apud Iconium. [*lib. 3. ad Attic. epiſt. 19.*] Kalendis, vel III. No- nas Septembr. legati miſſi à rege Antiocho Commageno venerunt in caſtra ad Iconium: qui primi Ciceroni nuntiârunt, Parthorum ma- gnas copias Euphratem jam tranſire coepiſſe, dicique Armenium re- gem in Cappadociam impetum eſſe facturum. Quo nuntio allato, etiamſi eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent; Cicero tamen vehementer eſt commotus tum de Syriâ, tum de ſuâ provinciâ, de reliquâ denique Aſiâ. Itaque exercitum ſibi per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociâ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, ducendum putavit. [*lib. 15. ad familiar. epiſt. 1, 2, 3, 4.*]

Poſtquam igitur decem dies Iconii fuiſſet moratus, moto exercitu, caſtra in Cappadociâ extremâ non longè à Tauro monte apud opi- dum Cybistra locavit: ut Artavaſdes rex Armenius, quocumque ani- mo eſſet, ſciret non procul à ſuis finibus exercitum populi Romani eſſe, ipſèque ſimul & Parthi Cappadociâ ſe excludi putarent. ſicque conterminam Ciliciam ille tueretur, & Cappadociam tenens, nova regum finitimorum conſilia impediret; qui, etiamſi Romanis eſſent amici, tamen apertè Parthis inimici eſſe non audebant. [*lib. 5. ad Attic. epiſt. 20. & lib. 15. ad familiar. epiſt. 2. & 4.*]

R r 3

Cybi-

Cybisfris equitatum Cicero in Ciliciam misit, ut & ipsius adventus eis civitatibus quæ in eâ parte erant nuntiatus firmiores animos hominum faceret; & ipse maturè, quid ageretur in Syriâ, scire posset. [lib. 15. ad familiar. epist. 2.]

Ibi etiam officium à Senatu sibi injunctum curavit: ut Ariobarzane Cappadocum regem tueretur, ejusque salutem, incolumitatem, regnûmque defenderet. Cùmque rex ipse cum Ariarathe, fratre suo, & paternis amicis majoribus natu, ad Proconsulem in castra veniens, (ubi triduum quatrîdumve præsentem cum fuisse, ex lib. 6. ad Attic. epist. 2. intelligitur) de insidiis vitæ suæ structis conquereretur, & equitatum cohortesque de exercitu Romano ad suum præsidium postularer: Cicero amicos ejus hortatus est ut regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni curâ custodiâque defenderent; & ipsum Regem, ut in suâ vitâ conservandâ primùm regnare disceret, à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio; poenâ afficeret quos necesse esset, reliquos metu liberaret. præsidio exercitus Romani ad eorum qui in culpâ essent timorem potiùs, quàm ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando Senatusconsultum nōssent, intelligerent, se regi, si opus esset, præsidio esse futurum. De quo, in fine [2^{æ illius}] epistolæ ad Consules & Senatum scriptæ, ipsos eo studiosius fecisse certiores dicit Cicero: quod in rege Ariobarzane ea sibi signa videretur virtutis, ingenii, fidei, benevolentiaque erga ipsos perspexisse; ut non sine causâ tantam curam in ejus illi salutem viderentur contulisse.

Mithram & Athenæum, ab Ariobarzane importunitate Athenaidis exilio multatos, maximâ apud regem autoritate gratiâque Cicero constituit. Cùmque magnum bellum in Cappadociâ concitaretur, si Sacerdos (Comanorum; quem majestate, imperio & potentiâ secundum à rege consensus gentis illius habitum fuisse, in libro de bello Alexandrino confirmat Hirtius) armis se, quod facturum putabatur, defenderet; adolescens & equitatu, & peditatu, & pecuniâ paratus, & socii, qui novari aliquid volebant: perfecit Cicero, ut è regno ille discederet; rexque sine tumultu, ac sine armis, omni autoritate aulae communitâ, regnum cum dignitate obtineret. [Ibid. epist. 4.] quamquam idem alibi ita judicaverit: nihil illo regno spoliatus, nihil rege egentius. [lib. 6. ad Attic. epist. 1.]

Atque hoc modo servatum est Ariobarzanis cum ipso rege regnum. [Cato, in epist. 5. lib. 15. ad familiar.] & Cappadociâ illi conciliata atque obediens facta, sine armis & multâ cum gratiâ. [Plutarch. in Cicerone.] de quo, ad Atticum [lib. 5. epist. 20.] ita jactat ipse Cicero. *Ariobarzanes operâ meâ vivit, regnat, in ἀποδῶν, consilio & auctoritate & quia insidiatoribus ejus ἀποδοῦν me non modò ἀδωροδόντων πρᾶναι, regem regnûmque servavi.*

Interea multorum litteris atque nuntiis cognovit Cicero, Cassium (absente adhuc à Syriâ Bibulo) Antiochiæ cum exercitu fuisse; magnas Parthorum copias & Arabum ad Antiochiam accessisse; magnûmque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum quos ipse eò præmiserat turmis, & à cohorte prætorîâ, quæ erat

Epi

Epiphaniæ præsidii causâ, occisione occisum: Parthosque in Cyrrhæsticâ, parte Syriæ proximâ Ciliciæ, fuisse. Cùm videret igitur à Cappadociâ Parthorum copias averſas, non longè à finibus esse Ciliciæ; relictis Cybisfris Cappadociæ, (ubi castra dies quinque habuerat) exercitum in Ciliciam duxit: atque in finibus Lyeaoniæ & Cappadociæ, XIII Kalend. Octobr. (Junii Juliani die 30) litteras tum à Tarcondimoro, tum ab Iamblichio Phylarcho Arabum, qui reipublicæ Romanæ amici habebantur, accepit; nuntiantes Pacorum cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ: de quo ille ad Consules & Senatum statim scripsit. [lib. 15. ad familiar. epist. 1, 2. & 4. cum lib. 5. ad Attic. epist. 18. & 20.]

Rumore adventus Ciceronis & Cassio, qui Antiochiâ tenebatur, animus accessit, & Parthis timor injectus est. Receperunt igitur illi ab Antiochiâ ante Bibuli adventum feliciter inde à Cassio rejecti: qui & cedentes ab opido insecutus, rem bene gessit. [lib. 5. ad Attic. epist. 20, 21. & lib. 2. ad familiar. epist. 10.] Quam historiam plenius ita enarrat Dio.

Quum Antiochiæ capiendæ spe Parthi essent dejecti, Cassio magnâ vi eos depellente, (ipsi autem ad oppugnationem locorum ineptissimi erant) Antigoniam contenderunt: cujus urbis suburbana quum essent arboribus consita, atque eò ipsi accedere neque auderent neque possent: arbores succidere, locumque sylvâ despoliare instituerunt, ut audacter tutòque urbem eâ aggredi possent. Cùm nec hoc succederet, quia & magni laboris negotium erat, & tempus incassum terebatur, & Cassius palantes ab ipsis affligebat; aliò arma versuri, Antigoniam discesserunt. Interea Cassius collocatis in viâ quâ transituri erant insidiis, se iis cum paucis ostendit, atque ad insequendum pertraxit; tum suos circumjecit. [Dio, lib. 40.] ubi & magnâ autoritate Ofiense dux Parthorum vulnus accepit, eoque interiit paucis post diebus. [Cicero, lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Apud Justinum, [lib. 42 cap. 4.] non ira rectè historia descripta legitur. *Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syriâ gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syriâ, à Cassio Questore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur.*

C. Cassium quæstorem M. Crassi Parthos, qui in Syriam transcenderant, cæcidisse, Livius; [lib. 108.] transgressus in Syriam Parthos, felici rerum eventu, fugavisse ac fuisse, Velleius; [lib. 2. cap. 46.] contra Persas (ita enim Parthos vocat) in Syriam irrumpentes ter cum summâ admiratione conflixisse, eosque trans Euphratem redactos vastavisse, Sextus Rufus in Breviario; singulari animo perditas res tantâ virtute restituisse, ut Persas crebris præliis vinceret, narrat in libro 6. Eutropius. Quibus addantur & illa Oroſii, [lib. 6. cap. 13.] de eodem Cassio. *Antiochum copiâque ejus ingentes praelio vicit & interfecit: Parthos quoque ab Orode in Syriam missos, jamque ingressos Antiochiam, bello expulit, ducemque eorum Ofacen interfecit. et Ciceronis, in Philipicâ undecimâ. Magnas ille res gessit ante Bibuli summi viri adventum; cum Parthorum nobilissimos duces maximâque copias fudit, Syriamque im-*

mant

mani Parthorum impetu liberavit. Neque enim fidem meretur, quod in Historiæ Judaicæ, quæ Arabicè edita secundi libri Maccabaici præfert titulum, capitulo 41. de Cassio adjectum habetur. *Prætergrediens Euphratem, expugnavit Persas, atque reduxit in Romanorum obedientiam. Meduxit quoque in eorum obedientiam viginti duos Reges quos subegerat Pompeius: & redegit in Romanorum obedientiam quicquid erat in regionibus Orientis.* Bellum autem Orientis cum viginti & duobus regibus gloriatum fuisse Pompeium, ex Orosp[?] [lib. 6. cap. 6.] jam supra audivimus.

Pridie Kalendas Octobres (Quintilis Juliani die 11) Senatui Romæ in æde Apollinis coacto placuit, in Ciliciam & in octo reliquas provincias fortitò deinceps mittendos esse Proprætores, qui Romæ prius Prætores, neque in provinciâ antè cum imperio fuerunt. [lib. 8. ad familiar. epist. 8.]

Cicero cum exercitu iter in Ciliciam per Tauri pyras faciens, III. Non. Octobr. (Quintilis Juliani die 16) Tarsum venit. [lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Nonis Octobrib. (Quintilis Juliani die 18.) eodem die in Senatu recitatæ sunt victrices Cassii litteræ, quibus per se scripsit confectum fuisse bellum Parthicum; & litteræ Ciceronis, tumultum Parthicum nuntiantes. Indèque Cassii litteris parùm est creditum. [lib. 5. ad Attic. epist. 21.] Eodèque die, Tarso Cicero Amanum versus profectus est. [lib. 3. ad familiar. epist. 8.] qui mons ipsi cum Bibulo communis erat, Syriam à Ciliciâ aquarum divortiis dividens; hostium plenus sempiternorum. [ibid. lib. 2. epist. 10. & lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Postridie ejus diei (Quintilis Juliani 19) castra habuit in campo Mopsuestiæ: unde Romam ad Appium Pulchrum (cui in Proconsulatu successerat) scripsit epistolam 8. lib. 3. ad familiar. in cujus fine leguntur ista. *De Parthis quod quaris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syriâ negant ullum.* Nam quum ad Amanum Cicero pervenit, hostem ab Antiochiâ recessisse, & Bibulum Antiochiæ esse, cognovit indèque Dejotarum confectum jam ad ipsum venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiore fecit, non videri esse causam, cur abesset à regno: sèque ad eum, si quid fortè novi accidisset, statim litteras nuntiosque missurum esse. [lib. 15. ad familiar. epist. 4.]

Cùm autem vehementer interesse utriusque provinciæ Cicero consideraret, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, discedere se ab eo monte simulavit, & alias partes Ciliciæ petere. Cùmque abesset ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaniam fecisset; III. Idus Octobris (Quintilis Juliani die 23) cùm advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter fecit, ut ad III. Idus Octobres, cùm luceceret, in Amanum ascenderet. [ibid.]

Distributis igitur cohortibus & auxiliis, quum aliis ipse simul cum Quinto fratre legato, aliis C. Pomptinus legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præessent; plerosque nec opinantes oppressit: multique occisi, alii capti, reliqui dissipati sunt. Fugerana (vel Erana potius)

potius) quæ fuit non vici instar sed urbis, quod erat Amani caput; irémque Sepyra & Ceminoris (vel Commoris) acriter & diu repugnantes, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magnâ multitudine hostium occisâ, captae sunt. Castella munita sex improvise adventu capta sunt; complura incensa. His rebus ita gestis castra in radicibus Amani habuit Cicero apud Aras Alexandri, ad Issum: quo in loco Darius ab Alexandro est superatus. Ibi quadriduum in reliquiis ejus partis Amani montis quæ ad ipsius provinciam spectabat delendis, agrisque vastandis, consumpsit: & ob victoriam justam partem, Imperator ab exercitu appellatus est. Atque ita direpto & vastato Amano, die quinto Issa discessit. [ibid. cum lib. 2. epist. 10. & lib. 5. ad Attic. epist. 20. & Plutarcho, in Cicerone.]

Interim Bibulus in Amanum veniens, laureolam in mustacco & in anem Imperatoris appellationem ibi coepit quærere. Sed foedam plagam ille accepit. Cohortem enim primam totam perdidit, centurionemque primipili nobilem, sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis ejusdem; & Sext. Lucilium (T. Gavii Coepionis, locupleris & splendidi hominis, filium) tribunum militum. [lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Exercitum adduxit Cicero ad infestissimam Ciliciæ partem, quæ ab Eleuthero-cilibus incolebatur, feris hominibus, & acribus, & omnibus rebus ad defendendum paratis: qui cùm ne regibus quidem unquam paruisent, hoc tempore & fugitivos recipiebant, & Parthorum adventum acerrimè expectabant. Horum opidum Pindenissum, in altissimo & munitissimo loco positum, 57° ante Saturnalia die (XII Kalend. Novembr. five Sextilis Juliani die 1) aggressus, vallo & fossâ circumdedit, sex castellis castrisque maximis sepsit: aggere, vineis, turrèque altissimâ, oppugnavit; multis sagittariis, & magnâ tormentorum copiâ hîc usus. quemadmodum, tum in epistolâ ad M. Coelium Rufum Ædilem designatum, 25° obsidionis die (Sextilis Juliani 25) scripsit; [lib. 2. ad familiar. epist. 10.] tum in litteris ad M. Catonem, [lib. 15. epist. 4.] & Pomponium Atticum, [lib. 5. epist. 20.] post urbem captam exaratis, ipse Cicero significat.

3954
4.

Magno tandem labore atque apparatu, sine ullâ molestiâ sumptive sociorum, multis suorum faucis, incolumi exercitu, negotium Cicero confecit: omnibusque partibus urbis disturbatis aut incensis ipso Saturnalium die (XIII Kalend. Januar. five Septembris Juliani die 26) Pindenissenses compulsi in potestatem ejus pervenerunt. Militibus, equis exceptis, reliquam prædam concessit. Mancipia tertio Saturnalium voenibant. A Tibarenis, qui Pindenissensibus finitimi pari erant scelere & audaciâ, obsides accepit. Hinc exercitum in hyberna dimisit: Quintumque fratrem negotio præposuit, ut in vicis aut captis aut malè pacatis exercitus collocaretur. [ibid.] Atque ita æstivis ipse confectis, Quintum fratrem hybernis, & Ciliciæ præfecit. [lib. 5. ad Attic. epist. 21.] & ut æstivos menses rei militari, ita hybernos jurisdictioni dare instituit. [ibid. epist. 14.]

P. Cornelius Lentulus Spinther ex Ciliciâ triumphum Romæ duxit:

xit: ut ex epist. ad Attic. lib. 5. epist. 21. (collat. cum lib. 1. ad famili-
liar. epist. 9.) colligitur.

Orodis regis Parthorum filius in Cyrrhesticam Ciliciæ regionem
venit: in quâ & Parthi hyemârunt. [lib. 5. ad Attic. epist. 21. & lib. 6.
epist. 1.]

Q. Volusium certum hominem & mirificè abstinenter Cicero mi-
sit in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset: ne cives Romani pauci, qui
illic negotiabantur, jus sibi dictum negarent. nam evocari ex insulâ
Cyprios non licebat. [lib. 5. ad Attic. epist. 21.]

Cicero in Ciliciæ civitatibus magnâ admiratione exceptus, Nonis
Januariis (sive Octobris Juliani die 13) Tarso in Asiam profectus est.
Taurum igitur mense imperii sui sexto transgressus, quacunque iter
fecit, nullâ vi, nullo judicio, nullâ contumeliâ, autoritate & coh-
ortatione perfecit, ut & Græci & cives Romani, qui frumentum com-
presserant, magnum numerum populis pollicerentur, ad famem, in eâ
parte Asiæ tum grassantem (quum messis nulla fuisset) sublevandam.
[Ibid.]

Dejotarus, cujus filio pacta erat Artavasdis (Armeniarum regis) filia,
& cujus auxiliis magnis Cicero erat usus, Laodiceam ad eum cum
Ciceronibus pueris venit: nunciavitque, Orodem cum omnibus Par-
thicis copiis primâ æstate transiturum. [lib. 5. ad Attic. epist. 20, 21.
cum lib. 6. epist. 1.]

Laodiceæ, ab Idibus Februariis (Novemb. Juliani die 19) ad Kalen-
das Maias (Februarii Juliani diem 26) forum egit Cicero dioecesium
suarum Asiaticarum: ex Idib. Februar. Cybiriticum, & Apameense;
ex Idib. Mart. Synnadenſe, Pamphylum. Multæ civitates ære alieno
liberatæ, multæ valde levatæ sunt: omnes suis legibus & judiciis
usæ, ἀὐτονομίαν adeptæ, revixerunt. [lib. 5. epist. 21. lib. 6. epist. 2.]

b. Romæ Ciceroni, pro re in Ciliciâ præclarè gestâ, supplicationes à
Senatu decretæ sunt; L. Æmilio Paulo & C. Claudio Marcello Con-
sulib. [lib. 2. ad familiæ. epist. 15. lib. 8. epist. 11. lib. 13. 5, 6, 13. &
lib. 7. ad Attic. epist. 1.] 4664 50

C. Cassius, qui M. Crassi Quæstor fuerat, post Parthicam victori-
am è Syriâ discessurus, Ciceroni Laodiceæ adhuc commoranti M. Fa-
bium commendavit. [lib. 9. ad familiæ. epist. 25. & lib. 15. epist. 14.]
Cui rescribens Cicero, cum pro magnitudine rerum quas gesserat,
tum pro opportunitate temporis illi gratulatur, quod de provinciâ
decedentem summa laus & summa gratia provinciæ prosecuta fuerit.
Romamque ut properet, monet: ubi, hæc recenti victoriâ tantâ, cla-
rum adventum ipsius futurum pronunciat.

Cicero legatum suum M. Anneium, cujus prudentiam, virtutem &
fidem in bello adversus Cilicas expertus fuerat, ad controversiam
quam cum Sardonianis habebat profectum, Q. Thermo Asiæ Prætori
commendavit: utque ante Kalendas Maias, quando in Ciliciam ire
cogitabat, remitteretur rogavit. [lib. 13. ad familiæ. epist. 55. & 57.]

P. Cornelius Dolabella, Tulliarum M. Ciceronis filiarum paulo post fa-
ctus maritus, Appium Claudium Pulchrum, triumphum ob rem bello
in Ciliciâ bene gestam Romæ petentem, maiestatis atque ambitus
reum

reum fecit. Simulatque Dolabella accessit ad tribunal, Appius introiit
in urbem, triumphique postulationem abiecit; ac demum, Q. Hor-
tensio & M. Bruto defendentibus, utriusque criminis absolutus est.
[lib. 8. ad familiæ. epist. 6. & 13. lib. 2. epist. 13, 16. lib. 3. epist. 10, 11, 12.
lib. 6. ad Attic. epist. 6. & lib. de claris Oratorib.]

M. Bibuli Syriæ proconsulis duos egregiarum indolis filios relictos à Ga-
binio in Ægypto equites interfecerunt. [Casar, de bello Civil. lib. 3. Va-
ler. Maxim. lib. 4. cap. 1.] Eorum interfectores vinctos regina Cleopa-
tra ad Bibulum misit; ut gravissimæ cladis ultionem arbitrio suo ex-
igeret. At ille intactos evestigio ad Cleopatram reduci iussit: di-
cendo, potestatem huius vindictæ non suam, sed Senatus esse debere.
[Valer. ibid. Seneca ad Marciam.]

Nonis Maii in Ciliciam proficisci cogitabat Cicero: [lib. 2. ad fa-
miliar. epist. 13. & lib. 6. ad Attic. epist. 2.] sed ante Nonas Junias (A-
prilis Juliani diem 2.) Tarsum non venit. Ibi verò multa illum move-
runt: magnum in Syriâ bellum; magnâ in Ciliciâ latrocinia. [lib. 6.
ad Attic. epist. 4.]

Inde profectus, cum esset in castris ad fluvium Pyramum, Tarso
Q. Servilius litteras ad eum misit Appii Claudii Pulchri, Romæ No-
nis Aprilis. (Juliani Februarii die 1) scriptas; quibus se absolutum
majestatis fuisse significabat. [lib. 3. ad familiæ. epist. 11.]

Quum bello Parthico Syria arderet, & magnus Antiochiæ metus
esset, & Bibulus in tanto mœrore suo (ob eandem filiorum) maximam
curam belli sustineret: quamvis magna spes in Cicerone atque ipsius
exercitu esset; dixisse tamen fertur Bibulus, quidvis se perpeti malle,
quàm videri eguisse illius auxilio. Cumque ad Thermum (Asiæ Præ-
torem) de Parthico bello scriberet, ad Ciceronem litteram nunquam
misit; ad quem intelligebat ejus belli pertinere periculum. Legati ta-
men ejus litteras ad Ciceronem miserunt, ut subsidio veniret. [lib. 2.
ad familiæ. epist. 17. & lib. 6. ad Attic. epist. 5.]

Et infirmum quidem habebat Cicero exercitum; sed Galatarum,
Pisidarum & Lyciorum auxilia bona. Officium verò suum esse puta-
vit, exercitum habere quàm proximè hostem, quoad provinciæ præ-
esse per Senatusconsultum illi liceret. Cujus annuæ provinciæ cum
propè adesset terminus; ipsi cum Dejotaro convenit, ut in ejus ca-
stris rex esset cum suis copiis omnibus. [lib. 6. ad Attic. epist. 1. & 5.]
De quo, in Philippicâ XI, Cicero. Fuimus imperatores ego & M. Bibu-
lus in propinquis finitimisque provinciis: ab eoque adjuvi sumus & equi-
tatu, & pedestribus copiis.

c. Parthi M. Bibulum in obsidione habuerunt. [Casar, de bello Civil.
lib. 3.] qui, se opido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quam-
diu in provinciâ Parthi fuerunt; [Cic. lib. 12. ad familiæ. epist. 19.] &
pedem portâ, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulit. [lib. 6.
ad Attic. epist. 8. & lib. 7. epist. 2.]

At Parthi repente Bibulum semivivum reliquerunt: [lib. 7. ad At-
tic. epist. 2.] incredibili felicitate è rotâ Syriâ discedentes. [Ibid. lib. 6.
epist. 6. lib. 7. epist. 1. & lib. 2. ad familiæ. epist. 17.] Bibulus enim Par-
thos contra sese invicem concitavit; Ornodopante quodam satrapâ,
S f 2 qui

qui Orodi infensus erat, sibi adjuncto, persuasioneque per internuntios, ut Pacorum regem constitueret, atque ejus auxilio Orodi bellum faceret. [*Dio lib. 40.*]

Bibulus in litteris quas ad Senatum de rebus à se gestis misit, quod Ciceroni cum illo erat commune sibi soli attribuit, quod Ciceronis erat proprium sibi adscripsit, quod verò ipsius erat solius id cum Cicerone communicavit: ut in epistolâ ad Salustium Quæstorem ipsius [*lib. 2. ad familiar. epist. lib. 17.*] Cicero conqueritur. Ubi & illud pusilli animi & ipsâ malevolentia jejuni atque inanis in illis litteris notat; quòd Ariobarzanem, quem Senatus per Ciceronem regem appellavit ipsique commendavit, iste non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellaverit: Cùmque ille, qui nihil præclare gesserat, adniteretur de triumpho; & Cicero, in cujus exercitu spes illius exercitus habuit, idem non assequi dedecus existimaret: etiam ipse, consulentibus amicis, de triumpho cogitare coepit. [*lib. 6. ad Attic. epist. 7. 8. & lib. 7. epist. 2.*]

Parthorum metu jam sublato, Cicero præsidia, quæ magna & firma Apameæ & aliis locis paraverat, omnia deduxit. [*lib. 2. ad familiar. epist. 17.*]

Quum circa III Kalend. Sextil. (Maii Juliani diem 26) annui muneris terminus instaret, & à decedente ex Senatusconsulto relinquendus esset qui præesset; Cicero provinciæ à metu Parthico jam liberæ C. Coelium Caldum, Quæstorem (loco Cn. Volusii) nuper Româ ad se missum, nobilem quidem adolescentem sed minùs gravem & continentem, præfecit. [*lib. 2. ad familiar. epist. 15. & 19. cum lib. 6. ad Attic. epist. 4 & 6.*]

III Nonas Sextiles (Maii Juliani die 29) jam imperio annuo terminato, ad Sidam Pamphyliæ navi accessit. [*lib. 3. ad familiar. epist. 12.*] Inde Laodiceam, extremum provinciæ limitem, profectus est: ibique Mesiunum quæstorem suum expectare iussit, ut confectas rationes lege Juliâ apud duas civitates (Laodicensem & Apameensem) in provinciâ posset relinquere. [*lib. 6. ad Attic. epist. 7. cum lib. 2. ad familiar. epist. 7. & lib. 5. epist. 20.*] De prædâ verò (ex Amanò monte) nihil attigit ipse, sed illud totum, ut & ex annuo sumptu, qui ipsi decretus fuerat, ad mille sestertia (cohorte ejus ingemisciente, quæ omne illud distribui sibi oportere putabat) ærario reliquit: prædibus quoque publicæ omnis pecuniæ Laodiceæ quæsitis; ut & ipsi & populo caveretur sine vecturæ periculo. [*lib. 7. ad Attic. epist. 1. lib. 2. ad familiar. epist. 17.*]

M. Bibulo, acceptis ipsius litteris, suadente Catone, à Senatu amplissima 20 dierum supplicatio decreta est. [*lib. 7. ad Attic. epist. 2. & 3.*] Sed legiones quas Senatus decrevit in Syriam per Marium (qui ibi Salustio in Quæstoris munere erat successurus) mittendas, liberatâ jam à Parthorum metu provinciâ, detentæ sunt. [*lib. 2. ad familiar. epist. 17.*] Factum verò fuerat Senatusconsultum, ut Bibulo ad bellum Parthicum legio una à Cn. Pompeio, altera à C. Cæsare, mitteretur. Pompeius ex iis quas tum secum habebat legionibus nullam dedit: sed qui huic negotio erant præfecti, eos iussit legionem, quam ipse

ipse Cæsari utendam priùs dederat, à Cæsare petere. Cæsar, quum voluntate adversariorum se exspoliari nemini dubium esset, Pompeio legionem remisit; atque ex suo numero, ut Senatusconsulto satisficeret, transdidit alteram. Hæ igitur duæ legiones, ut in Parthos mittendæ, adornabantur: quum verò nullus earum ad id bellum usus esset, veritus Consul Marcellus ne Cæsari redderentur, in Italiâ retinuit & Pompeio tribuit. Quæ quorsum tenderent, licet Cæsar satis animadverteret, tamen omnia patienda statuit: quòd non absurdum prætextum retinendarum suarum legionum, & aliarum copiarum contrahendarum hinc sibi oblatum cerneret. [*Cæsar, commentarior. de bello Civili, lib. 1. Hirtius, de bello Gallico, lib. 8. Plutarchus, in Pompeio, & Dio, sub fin. lib. 40.*]

d. Q. Thermo Prætori ex Asiâ decedenti suavit Cicero, ut nobilem adolescentem Quæstorem suum (C. Antonium: ut in Annal. tom. 3. pag. 431. ostendit Pighius) provinciæ præfectum relinqueret. [*lib. 2. ad familiar. epist. 18.*]

Cicero pecuniam omnem, quæ ad ipsum salvis legibus pervenerat, id est, sestertium XXII millia, Ephesi apud publicanos deposuit. [*lib. 5. ad familiar. epist. 20.*] Ibique Etesiis ventis vehementissimè tardatus, Kalendis Octobrib. (Quintilis Juliani die 25) Epheso conscendit, [*lib. 6. ad Attic. epist. 8.*] & Rhodum appulit: [*Plutarch. in Cicerone.*] Ciceronum puerorum causâ. [*lib. 6. ad Attic. epist. 7. cum lib. 2. ad familiar. epist. 17.*] ibique de Q. Hortensii morte audivit. [*initio Bruti, sive, De claris oratorib.*]

Adversis ventis usus, pridie Idus Octobris (Sextilis Juliani die 7) Cicero Athenas venit. [*lib. 14. ad familiar. epist. 5. & lib. 6. ad Attic. epist. 9.*]

Instantibus belli civilis inter Cæsarem & Pompeium motibus, Sol paulo post exortum, Sextilis Juliani die 21 eclipsim quinque ferè digitorum passus est: ad quam Petronii illud, de belli hujus prognosticis, referendum videatur.

—namque ore cruenio

Deformis Titan vultus caligine textit.

Civiles acies jam tum spirare putares.

M. Bibulus è Syriâ decessit, Veientone provinciæ præfecto: ut ad Atticum, in libri 7. epistolâ 3^a, V. Idus Decembris (sive Octobris Juliani die 1) datâ, ostendit Cicero.

3955 Kalendis Januariis (in Octobris Juliâni diem 22 incidentibus) quibus C. Claudius Marcellus & L. Cornelius Consulatam inierunt, Senatusconsultum factum est, uti ante certam diem Cæsar exercitum dimittat; si non faciat, eum adversus Rempublicam facturum videri. Cui decreto quum frustra intercessissent tribuni plebis, M. Antonius & Q. Cassius; inter Cæsarem & Pompeium civilis belli factum est initium. [*Cæsar, commentar. de bello Civili lib. 1. Cicero, in Philippic. 2. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 49. Dio, lib. 41. init.*]

Pridie Nonas Januarias (Octobr. 25) Cicero ad Urbem accessit: sicque ei obviam est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidit in ipsam flammam Civilis discordiæ vel potius belli. [*lib. 16. ad fami-*

familiar. epist. 11.] Urbem tamen non intravit: Senatu frequente, inter has ipsas turbas, triumphum ipsi flagitante; quem Lentulus Consul, quo majus beneficium suum faceret, distulit. [*ibid. cum lib. 7. ad Attic. epist. 1.*] Et quum decerneret ei triumphum Senatus; malle se dixit, factâ concordia, Cæsaris currum sequi. [*Plutarch. in Cicerone.*] Verum invalescens ea discordia, & ipsius & M. Bibuli triumphum non distulit tantum, sed etiam omnino sustulit. *Vid. lib. 9. ad Attic. epist. 2. & 6. & lib. 11. epist. 6.*

VII Idus Januarii (Octobris Juliani die 28) Senatusconsultum perscriptum est; ut Consules, Prætores, Tribuni plebis, quique Proconsules tunc ad Urbem fuerant, (inter quos erat Cicero) operam darent, ne quid Respublica detrimenti caperet. Profugeruntque statim ex Urbe tribuni plebis (qui Senatus decreto intercesserant) & sese ad Cæsarem contulerunt. [*Cæsar, Bell. civil. lib. 1. Cicero, ad familiar. lib. 16. epist. 11. Dio, lib. 41.*]

Proximis diebus habito Senatu extra Urbem, præsentē Pompeio, provinciæ privatis decreta sunt; duæ Consulares, reliquæ Prætoriae. Scipioni obvenit Syria. [*Cæsar, ut supr.*] Fuit hic Metellus Scipio: qui filiam Corneliam, Publii Craſsi apud Parthos occisi viduam, Pompeio hoc anno (ante biennium, quàm ille exstingeretur; ut in lib. 2. cap. 54. Velleius indicat) uxorem dederat, & cum eo in Consulatu collega anno abhinc tertio fuerat. [*Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 40.*] In Ciliciæ verò provinciâ Ciceroni Sestium vel Sextium successisse, ex lib. 5. ad familiar. epist. 20. cum lib. 11. ad Attic. epist. 7. collatâ: & in Cyprum, deinceps ab eâ separatam, cum jure prætorio primum Quæstorem missum fuisse Sextilium Rufum, ex lib. 13. ad familiar. epist. 48. colligitur. Tres quoque diœceses Asiaticas, (Cibyriticam, Synnadensem & Apameensem) Ciliciæ provinciæ adempnas, novo Asiæ Proconsuli P. Servilio tributas fuisse; ex ejusdem libri epistolâ 67. colligit Sigonius. [*de antiquo jure provinciar. lib. 1. cap. 11.*]

Eodem die, VIII Kalend. Mart. (Juliani Decembris die 11) quo Feralia celebrabantur, (ut in Gruteri inscriptionib. pag. CXXXIII. videre licet) Corfinio Cæsar post meridiem, & Canusio manē Pompeius Brundisium profectus est. [*lib. 8. ad Attic. epist. 22. & lib. 9. epist. 1.*] quum autumnus jam exiisset. [*Dio, lib. 41.*]

Brundisio Pompeius focerum Scipionem & Cneium filium ad parandam classem misit in Syriam. [*Plutarch. in Pompeio.*] De quo Cicero, in libri 9. ad Atticum epistolâ 1^a pridie Nonas Martias (Juliani Decembris die 23) scriptâ: *Scipio vel in Syriam proficiscitur sorte, vel cum genere honestè, vel Cæsarem fugit iratum.*

VII Idus Mart. (Juliani Decembris 26) Cæsar Brundisium venit, & ad murum castra posuit: ut ipse in epistolio ad Oppium & Corneliū Balbum scribit. [*lib. 9. ad Attic. epist. 16.*]

XVI Kalendas Apriles (ut in epistolâ 18 libri 9 ad Atticum habetur: non IIII Kalend. Martias: ut apud Lipsium legitur, in epistolâ 31. Centuriæ ad Germanos & Gallos) quo Liberalia celebrabantur, (ut ex Fastis marmoreis liquet; in Gruteri inscript. pag. CXXXIII) quæ in 3. diem Januarii Juliani tunc incidebant, Pompeius Brundisio, cum omni-

466549

omnibus copiis quas habuerat, in Epirum profectus est. Quo ipso Liberalium sive Dionysiorum die filii ipsius pugna Mundenſi in Hispaniâ victi sunt; post annos quatuor quàm pater ad bellum profectus fuisse dicitur. [*Plutarch. in Cæsare.*] eodem videlicet die, quo Pompeius pater, relicta Italiâ, belli sedem in Græciâ constituit: non, quo ab urbe bellum gesturus aufugit; ut per errorem, scriptum est ab Orosio. [*lib. 6. cap. 16.*]

Postero die Cæsar Brundisium introiit; ibique concionatus, Romam inde contendit; ante Kalendas ad Urbem esse volens. [*lib. 9. ad Attic. epist. 18.*]

Inde Aristobulum in patriam Palæstinam Cæsar dimisit; ut contra Pompeium is aliquid moveret. [*Dio, lib. 41.*] Aristobulum vinculis solutum in Syriam eum misisse refert Josephus; additis duabus legionibus, quo facilius ordinaret provinciam. verum spe suâ utrumque fuisse frustratum; veneno à Pompeianis Aristobulo sublato, & à Cæsarianis funerato. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 7. & lib. 14. Antiqu. cap. 13.*]

Alexander quoque Aristobuli filius, secundum Pompeii litteras, Antiochiæ à Scipione securi est percussus: accusatione pro tribunali prius habitâ super his quæ in Romanos admiserat. Ptolemæus verò Mennæus dynasta Chalcidis, quæ sita est in monte Libano, misso Philippione filio Ascalonem ad uxorem Aristobuli, filium illius Antigoni & duas filias ad se accersivit: quarum minoris Alexandræ captus amore Philippio, conjugio eam sibi copulavit. [*Id. ibid.*]

Pompeius annum spatium ad comparandas copias nactus (quod vacuum à bello, arque ab hoste otiosum fuerat) magnam ex Asiâ Cycladibusque insulis, Corcyrâ, Athenis, Ponto, Bithyniâ, Syriâ, Cilicia, Phœnice, & Ægypto classem coëgit; magnam locis omnibus ædificandam curavit: magnam imperatam Asiæ, Syriæ, regibusque omnibus, & dynastis, & tetrarchis, & liberis Achaïæ populis pecuniam exegit; magnam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare coëgit. [*Cæsar, Bell. civil. lib. 3.*] Fertur ex Ægypto naves sexaginta ei missas à regibus Cleopatrá fratrèque hujus etiam tunc puero. Habebat etiam auxilia ex Ioniâ, sagittarios ex Cretâ, ex Ponto jaculatores, equites ex Galatiâ: Commageni missi ab Antiocho, Cilices & Cappadoces, & quidam ex minore Armeniâ, Pamphylii quoque & Pisidæ, ad eum venerunt. [*Appian. bel. civil. lib. 2. pag. 458. & 472.*]

M. Cato in Asiâ à Pompeio missus, ut cogentes illic navigia & milites adjuvaret, duxit secum sororem Serviliam, atque natum ex eâ Luculli filium. Ubi quum Rhodios benevolentia Pompeio adjunxisset; Serviliâ cum filio apud eos relicta, ad Pompeium reversus est, egregiis pedestribus & navalibus viribus jam instructum. [*Plutarch. in Catone minore.*] Omnesque terras, omnia maria movere, reges baros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere cogitabat. [*Cicero, ad Attic. lib. 8. epist. 11.*]

Ipsum quoque Parthorum regem Orodem, etsi post Craſſorum cædem hostium in numero habitum, ad societatem suam pertrahere Pom-

Pompeius tentabat. Orodes, si Syria sibi concederetur, auxilium promissit: Syriam verò non adeptus, suppetias non tulit. [Dio, lib. 41.] quanquam aliàs Pompeianarum partium Parthi fuere: & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassini necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant, quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. [Justin. lib. 42. cap. 4.]

Magnam classē Alexandriā, Colchis, Tyro, Sidone, Andro (vel Arado potius) Cypro, Pamphiliā, Lyciā, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbos, Smyrnā, Mileto, Coo, comparatam ad intercludendos commatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias provincias, Pompeius adhibuit. [Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 11.]

Præerat Ægyptiis navibus Pompeius filius; Asiaticis D. Lælius & C. Triarius; Syriacis C. Cassius; Rhodiis C. Marcellus cum C. Pomponio; Lyburnicæ atque Achaicæ classi Scribonius Libo & M. Octavius. Toti tamen officio maritimo M. Bibulus præpositus cuncta administrabat: ad hunc summa imperii respiciebat. [Cæsar. bell. civil. lib. 3.]

3956
4.

Julius Cæsar Dictator creatus, post undecim dies, seipso & P. Servilio Isaurico Consulibus declaratis, dictaturā se abdicavit. [Cæsar, initio lib. 3. Commentar. de Bello civili. Plutarch. in Cæsare. & Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 457.]

A primā hāc Cæsaris dictaturā Syro-macedones Cæsarianorum temporum (cujusmodi epochæ in antiquo saxo, Inscript. Gruteri pag. CCLXXXVII. 3. occurrit mentio) numerationem instituerunt, à Septembris Juliani die 24 (quo Solarem Macedonum annum cœpisse alibi ostendimus) deductam. A quo die non Syro-macedones solum sed etiam Imperatores Romani Indictiones suas, sive quinquaginta annorum circulum; & Antiocheni æram suam (quæ per 15 divisa, Indictionem Imperatoriam semper exhibet) inchoarunt. licet anni formā postea mutata, & Macedonicis mensibus ad Julianos conformatis, Antiocheni æræ suæ, & reliqui Orientales Indictionum initium ad novi sui anni exordium retulerint, & à 24 die ad Kalendas Septembres traduxerint. Quicquid verò sit de Indictionum origine (quam ad Constantiniana tempora communiter referunt) Antiochenæ æræ caput à Septembri anni Periodi Julianæ 4665 esse repetendum, extra omnem poni debet controversiam.

Exeunte anno quo Marcellus & Lentulus Consulatum gesserunt, Pompeius dux Romanorum constitutus, & Senatus qui in Epiro cum eo erat, regibus & populis bene de se merentibus honores impertierunt: ut in libro 5º Lucanus narrat.

— pelagique potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidique inculta juventus
Taygetis: famā veteres laudantur Athenæ;
Mætiliaque sua donatur libera Phocis.

Tunc Sadalen fortēque Cotyn, fidūque per arma
Dejotarum, & gelide dominum^b Rhasipolin ora

^a Sadalen filium Cotis regis
Thraciæ appellat Cæsar.
[lib. 3. Bell. civil.]
^b Rhasipolim Macedonum
ducem. [Id. ibid.]

Collau-

Collaudant: Libyamque jubens auctore Senata
Sceptisfero parere Juba.

codemque modo Ptolemæo puero Ægypti etiam regnum confirmatum tum fuisse adjicit. quod referenda & illa Pothini nutricii Ptolemæi de Pompeio verba, apud eundem, in libro 8º.

— quod nobis sceptrum Senatus

Te suadente dedit.

Circa brumale solstitium nuntios Cæsar ad exercitum dimisit, ut sibi ad Brundisium occurrerent: ipse Decembri mense Romā discessit, ne magistratus quidem sui respectu expectatis Kalendis ineuntis anni proximis. Ita Appianus. [Bell. civil. lib. 2. pag. 458.] existimans eandem anni Romani tum fuisse rationem, quæ suo ipsius tempore extitit: quum tamen Kalendæ illæ Januariæ, quibus secundum suum Consulatum Cæsar erat initurus, Juliani Octobris diei 11 responderit. Simili quoque errore Florus [lib. 4. cap. 2.] Cæsarem, quamvis hyemis mediā prohiberet tempestate, ad bellum navigavisse asserit: pariterque Plutarchus, in Pompeio, Brundisium Cæsarem venisse scribit, ἐν ἡμερῶν ἡδὴ 8 ἡμέρας ὄντων, & in Cæsare, inde illum solvisse, ἡμέρας 8 ἐν ἡμερῶν ὄντων, ἡμέρας 8 ἡμέρας ὄντων, tempore brumalis solstitii, ineunte mense Januario, quem Atheniensium Posideoni respondere dicit. Et ipse quidem Cæsar, Commentariorum de bello civili libro 3º, pridie Nonas Januar. naves, impositis legionibus septem, solvisse se confirmat, & postmodum terram attingisse Cerauniorum. Sed non Julianus ille fuit Januarius, in quem Plutarchi tempore Posideon Atticus incurrebat, sed quem vitiosa anni Romani ratio tunc exhibebat, quum Nonæ illius (quibus ad Ceraunia Cæsar appulit) Juliani Octobris diei 15 responderent. Et jam hyemem appropinquavisse, indeque Pompeium iter ex Macedonia in hyberna Apolloniæ Dyrrhachiumque habuisse, ipse Cæsar postea significat; neutiquam verò brumam, id est, hyemis æquilam tunc extitisse.

Frumenti verò vi maximā ex Thessaliā, Asiā, Ægypto, Cretā, Cyrenis, reliquisque regionibus comparatā, hyemare Pompeius Dyrrachio, Apolloniā, omnibusque opidis maritimis constituerat, ut mare Cæsarem (licet frustra) transire prohiberet. [Cæsar, Bell. civil. lib. 3.]

Syriæ præses Scipio, (Pompeii fover) detrimentis quibusdam circa montem Amanum acceptis, sese Imperatorem appellavit. Quo facto civitatibus tyrannicisque magnas imperavit pecunias: item à publicanis suæ provincie debitam biennii pecuniam exegit, & ab eisdem insequentis anni mutuum præcepit; equitæque toti provincie imperavit. Quibus coactis, finitimis hostibus Parthis post se relictis, legiones equitæque ex Syria deduxit: cumque nonnullæ militum voces audirentur, sese contra hostes si ducerentur ituros, non contra civem & Consulem; deductis Pergamum atque in locupletissimas urbes in hyberna legionibus, maximas largitiones fecit, & confirmandorum militum causā diripiendas iis civitates dedit. [Id. ibid.]

Interim acerbissime imperatæ pecuniæ totā provinciam exigebantur. Multa præterea generatim ad avaritiam excogitabantur. In capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria,

T t

ostia-

ostiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturæ imperabantur: cuius modò rei nomen reperiri poterat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur. Non solum urbibus, sed penè vicis castellisque singulis cum imperio præficiabantur: qui horum quid acerbissime crudelissimèque fecerat, is & vir & civis optimus habebatur. Erat plena lictorum & imperiorum provincia, confecta præfectis atque exactoribus: qui, præter imperatas pecunias, suo etiam privato compendio serviebant. dictabant enim se domo patriæque expulsos, omnibus necessariis egere rebus: ut honestâ præscriptione rem turpissimam tegerent. Accedebant ad hæc gravissimæ usuræ (quod in bello plerumque accidere consuevit) universis imperatis pecuniis: quibus in rebus prolationem diei donationem esse dicebant. Itaque æs alienum provinciæ eo biennio multiplicatum est. Nec minùs ob eam causam civibus Romanis ejus provinciæ, sed in singulos conventus singulâsq; civitates certæ pecuniæ imperabantur: mutuâsq; illas ex Senatusconsulto exigi dictabant. [*Ibid.*]

Ephesi præterea à fano Dianæ depositas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat. Cum verò infanum ventum esset, adhibitis compluribus Senatorii ordinis quos advocaverat Scipio, litteræ ei redduntur à Pompeio, mare transisse cum legionibus Cæsarem; properaret ad se cum exercitu venire, omniâque posthaberet. His litteris acceptis, quos advocaverat dimittit: ipse iter in Macedoniam parare incipit; paucisque post diebus est profectus. Hæc res Ephesiæ pecuniæ salutem attulit. [*Ibid.*]

Habebat interim Pompeius in exercitu suo, præter Romanas & Italicas legiones, & duas quas ex Asiâ Lentulus Consul conscribendas curaverat, sagittarios ex Cretâ, Lacedæmone, Ponto, Syriâ reliquique civitatibus tria millia numero, funditorum cohortes sex, mercenarias duas, equites 7000. ex quibus equitibus, 600 Gallos Deiotarus adduxerat, 500 Ariobarzanes ex Cappadociâ. 500 Gallos Germanosque; quos Alexandria Gabinius præsidii causâ apud regem Ptolemæum reliquerat, Pompeius filius cum classe adduxerat. 300 Tarcundarius, Castor & Donilaus ex Gallogræciâ dederant: (horum alter unâ venerat, alter filium miserat:) 200 Commagenus Antiochus, cui magna præmia Pompeius tribuit, miserat; in quibus plerique erant hippotoxotæ. Cum Scipione verò ex Syriâ duæ expectabantur legiones. [*Id. ibid.*]

b. Post Cæsaris adventum in Epirum, multi jam menses transierant, & hyems præcipitaverat; neque Brundisio naves legionêsq; in Italiâ relictæ, ad Cæsarem veniebant. Tum verò M. Antonius & Fulvius Calenus, nacti Austrum sibi faventem, naves solverunt; tresque veteranorum legiones & unam tironum, cum equitibus 800 ad Cæsarem adduxerunt. Quorum transitum cum Q. Coponius, qui Dyrachii classi Rhodiæ præerat, impedire conaretur, tempestas exorta naves Rhodias ita afflixit, ut ad unam constrictæ omnes numero 16 cluderentur & naufragio interirent; & ex magno remigum propugnatorumque numero pars ad scopulos allisa interficeretur, pars à Cæsarianis distraheretur: quos omnes conservatos Cæsar domum remisit. [*Id. ibid.*]

In

In Ægypto, Ptolemæus puer per suos propinquos atque amicos Cleopatram, sororem suam simul & conjugem, regno expulit. [*Cæsar, lib. 3. Bell. civil. Liv. lib. 111.*]

— habens sub jure Pothini

Affectus ensesque suos:

ut apud Lucanum [*lib. 10.*] Cleopatram hinc conquestam legimus. Nam ut per pueri familiares, motâ seditione, ejectam eam fuisse narrat Strabo; ita Pothino speciatim apud Plutarchum in Cæsare tributum illud invenitur. Erat enim tum in procuratore regni, propter ætatem pueri, nutricius ejus eunuchus, nomine Photinus, (ut apud Cæsarem legitur) idem ille ipse, qui à Græcis scriptoribus Πόσειδος rectiore nomine est appellatus. Ita verò ejecta Cleopatra, cum sorore in Syriam secessit; [*Strabo, lib. 17. pag. 796.*] exercitum ibi paratura. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 480.*]

Pharnaces, Mithridatis regis Ponti filius & Bospori Cimmerii rex, quum civile hoc bellum, quod diuturnum fore speraverat, inter Romanos coortum, & procul abesse Cæsarem audivisset, cupiditate totius paterni regni recuperandi impulsus, à Romanis defecit; & Bospori tutelâ Asandro creditâ, Colchidem nullo certamine, itémque omnem Armeniam (cum Moschicâ regione, in quâ Leucotheæ templum eum spoliavisse notat Strabo, lib. 11. pag. 498.) Deiotaro absente, adhæc urbes aliquot Cappadociæ Pontique, quæ Bithyniæ jurisdictioni subiacebant, in suam potestatem redegit. [*Dio, lib. 42.*] Sinope caprâ, Amisum quoque appetiit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 254.*] Sed eam tum obtinere non potuit.

Pompeius uxorem suam Corneliam in Lesbum insulam clam misit; ut Mitylenis, à bellicis tumultibus secura quiesceret. [*Lucan. lib. 5. fin.*] cum quâ & privignum ejus Sextum, minorem Pompeii filium, eodem eum misisse, Plutarchus [*in Pompeio*] & Dio [*lib. 42.*] referunt: quem in castris tamen apud patrem mansisse, Lucanus narrat. [*lib. 6. fin.*]

L. Hirrius (al. Hirrius) à Pompeio ad Parthos legatus missus (ut ex Cæsaris commentario 3. de bello civili intelligitur) ab Orode rege non modò suppetias non impetravit, sed etiam ab eo, jure gentium violato, in vincula coniectus est. [*Dio, lib. 42.*] ob negatam nimirum illi Syriam: ut suprâ, ex eodem Dione, [*lib. 41.*] dictum est.

c. Dyrachii, per quatuor penè menses, Pompeium maximis operibus obfessum, ad extremum Pharsalico prælio Cæsar fudit. [*Sueton. in Julio Cæsare, cap. 35.*]

Quo tempore in Thessaliam (ubi ad Palæopharsalum est pugnatum) Cæsar, & paucis post eum diebus Pompeius, venit; segetem prope jam maturam fuisse, ipse testis est Cæsar. [*Bell. civil. lib. 3.*] & instante pugnâ, prodisse Cæsarianos bñ Cιστολογίαν Appianus, [*Bell. civil. lib. 2.*] ad segetum raptus Lucanus. [*lib. 7.*] confirmat. Eratque tum ἀκμῇ δῖπος ἡ καὶ μακρὸν ἄλυστος & αἴστος plurimus: si Plutarcho [*in M. Bruto*] credimus.

Eodem die quo Pharsalicum prælium est commissum, Antiochiæ in Syriâ tantus clamor exercitus, signorum sonus crepitûsq; armorum

morum est exauditus, bis, ut in muros armata civitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide accidit. Pergami à templi Bacchi adyto, quò præter sacerdotes adire fas non erat, tympanorum cymbalorumque sonitus ortus, per totam urbem permeavit. Item Trallibus, in templo Victoriæ, ubi Cæsaris statuam consecraverant, palma viridis in tecto inter coagmenta lapidum ex pavimento extitisse ostendebatur. Syris quoque duo juvenes pugna huius exitum annuntiantes, nusquam postea apparuisse dicebantur. [Cæsar, Bell. civil. lib. 3. Julius Obsequens de prodigiis. Plutarch. in Cæsare. Dio, lib. 42.]

In Pompeii exercitu fuerunt omnes ferè nationes quotquot versus Orientem per circuitum mare accolunt; Thracæ, Hellepontii, Bithyni, Phryges, Iones, Lydi, Pamphylitæ, Pisidæ, Paphlagonæ, Cilices, Syri, Phoenices, Hebræi, contigique his Arabes, Cyprii, Rhodii, Cretenses funditores, & insulani cæteri. Aderant & reges dynastæque; Dejotarus tetrarcha Gallogræcorum, & Ariarathes rex Cappadocum. Armenios Ciseuphratenos ducebat Taxiles; Transeuphratenos Megabates legatus Artapæ regis. Alii quoque minores dynastæ adjuvant pro viribus. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 472.] Cùmque illius exercitus majori parte ex Asiaticis constaret, nullumque belli usum habentibus, victus est. [Dio, lib. 41.] & ut cecinit Petronius,

*Ille tremor Ponti, sævis quoque terror Hydaspis,
Et piratarum scopulus; modo quem ter orantem
Jupiter horruerat, quem fracto gurgite Pontus
Et veneratus erat submissâ Bosphorus undâ,
(Proh pudor!) Imperiis deserto nomine fugit.*

Cæsar, captis Pompeii scriniis, secreta litteras, quæ benevolentiam quorundam erga eum & animi acerbiteriam adversus ipsum Cæsarem prodebant, neque legit neque descripsit, sed optimâ fide exemplo concremavit: ne quid gravius in quenquam statuere ex litteris cogeretur. [Plin. lib. 7. cap. 25. fin. Dio, lib. 41. fin.] Idemque postea & regulis & populis qui auxilia Pompeio tulerant, imperatâ tantum pecuniâ, neque ullo alio supplicio imposito, veniam dedit. Nullam enim sibi aut certè exiguam cum iis intercessisse notitiam, considerabat; quum Pompeii multa magnæque in eos constitissent merita: longèque plus laudis eis tribuebat, quàm illis, qui quum à Pompeio beneficiis essent affecti, in periculo eundem destituiscent. [Dio, ut supra.]

Pompeius, castris relictis, Larissam paucis comitantibus, profugit. Urbem ipsam, quanquam invitantibus civibus, ingressus non est; ne se recepto, culpam Larissæ sustinendam haberent: sed postquam eos ad victoriæ amissionem accedere iussit, ipse rebus necessariis acceptis, ad mare progressus est. [Dio, lib. 42.]

C. Cassius, cum classe Syrorum & Phoenicum & Cilicum, in Siciliam venit: & Cæsarianis navibus incensis, postquam de prælio facto in Thracia cognitum est, cum classe discessit. [Id. ibid.]

Classis Rhodia, cui C. Coponius imperio prætorio præfuerat, post cladem Pharsalicam Pompeianis desertis, domum rediit. [Cicero, lib. 1. de Divinis.]

L. Lentu-

L. Lentulus (Crus) qui superiore anno Consul fuerat, & P. Lentulus (Spinther) consularis, cum aliis qui ex fugâ Pompeium insecuti, ad Rhodi insulam venientes, opido ac portu non sunt recepti: missique ad eos nunciis, ut ex iis locis discederent, contra voluntatem suam navesolvere jubebantur. [Cæsar, Bell. civil. lib. 3.]

Cæcilius Bassus, equestris ordinis vir Pompeianarum partium, Tyrum se recepit: ibique in eo loco, ubi mercatorum negotiationes exerceri solent, latitavit. [Dio, lib. 47. & Libo, apud Appianum, lib. 3. Bell. civil. pag. 576.]

M. Claudius Marcellus, Cæsarem metuens, Mitylenas concessit; ibique in studio bonarum artium beatissimè vixit: (ut ex Bruto refert Seneca in consolatione ad Albinam:) frustra suadente Cicerone, ut inde Romam rediret, & à Cæsare veniam peteret. [Lib. 4. ad familiarem. epist. 7. & 8.]

Ex fugâ Pharsalicâ veniens Labienus, Pompeiani exercitus cladem nuntiavit Dyrachii: ubi M. Cato cum 15 cohortibus & 300 trirēibus relictus fuerat. Unde & ille & Cicero, & cum eis alii, subito perterriti metu, naves conscenderunt: & noctu ad opidum respicientes, flagrantibus onerariis, quas incenderant milites, quia sequi noluerant, viderunt. Cato verò in Corcyram (insulam sub Epiro ad confinem maris Ionii & Adriatici positam) ubi classis erat, cum iis quibus eadem sententia placebat, trajecit: ibique reliquos quoque qui ex prælio Pharsalico effugerant, aut alioquin easdem partes sequebantur, ad se accepit. Ex prælio L. Scipio Pompeii socer, Labienus, Afranius, & alii plurimi viri illustres venerunt. Paulo post Octavius etiam, qui Ionium mare tenens Caium Antonium ceperat, iis se adiunxit. Cnæus quoque Pompeius (senior Magni filius) qui classe Ægyptiâ circumvectus in Epirum incursiones fecerat, patre superato, quum Ægyptii domum avecti essent, Corcyram ipse concessit. Huius factum C. Cassius quoque, qui Siciliam vexaverat, atque alii complures imitati, ad Catonem perfugerunt; quem virtute cæteris præstare animadvertabant. [Cicero, lib. 1. de Divinis. Plutarch. in Catone minore. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 482. Dio, lib. 42.]

Ibi Cato Ciceroni, ut consulari prætorius, imperium deferbat. Quod cum Cicero (vir nihil minus, ut in libro 111° notavit Livius, quàm ad bella natus) recusaret, militiamque subterfugeret, penè fuit interemptus: Pompeio adolescente ejusque amicis proditorem eum vocantibus, & gladios distringentibus. Sed obstitens Cato, vix illum cædi eripuit, & ex castris eduxit. [Plutarch. in Catone, & in Cicerone.]

Classe deinde divisâ inter amicos Pompeii præcipuos, Cassius in Pontum navigavit ad Pharnacem, exciturus eum contra Cæsarem; Scipio verò in Africam, fretus Varo & ejus copiis, Jubæque Mauri auxillis. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 482.]

Ipsæ Cato, Pompeium Magnum in Ægyptum vel Africam conjiciens elapsum, properantique ad illum, contendit cum omnibus suis, atque vela fecit: potestate tamen antè abeundi & remanendi factâ illis qui non prompti erant ad sequendum. [Plutarch. in Catone.] Ejus navigationem in libr. 9° ita Lucanus depinxit.

T t 3

Corcy-

*Corcyra secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathia secum fragmenta ruinae.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus victas arctasse carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tanaron umbris,
Inde Cythera petit; Boreaque urgente carinas
Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
Littora. tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac sevas meritis Phycuntar rapinas
Sparfit.*

Est autem Phycus regionis Cyrenaicæ promontorium, & opidum, quod diripiendum militibus Catonem dedisse, Poëta significat. Sed ulteriore Catonis navigatione hîc intermissâ, ad Pompeii Magni & eum insequentis Julii Cæsaris itinera convertendus est sermo.

d. Cæsar Pharfali biduo moratus, ad celebrandam sacrificiis victoriam reficiendumque festum prælio militem, tertiâ die Pompeium insecutus est. [Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 482.] Omnibus enim rebus relictis, persequendum sibi Pompeium existimavit, quascumque in partes ex fugâ se recepisset; ne rursus copias comparare alias, & bellum renovare posset: & quantum itineris equitatu efficere poterat, quotidie progrediebatur; legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit. [Cæsar, l. 3.]

Pompeius ad mare perveniens, ibi quod nocti supererat in tugurio lo piscatorio quievit. Circa diluculum, navigium fluviale conscendit, acceptisque omnibus qui liberæ conditionis erant, servisque ad Cæsarem absque timore ire iussis, à terrâ recessit. [Plutarch. in Pomp.] de quo Lucanus, libro 8.

*Littora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia jam clade rubens exibat in æquor.
Inde rates trepidum, ventis & fluctibus impar
Flumineis vix tuta vadis, evexit in altum.*

Quum verò in hoc navigio terram ille legeret, navem conspexit prægrandem onerariam, quæ vela factura erat. Nauclerum habebat ea Petium civem Romanum: qui agnîtum Pompeium ex cymbâ in navem suam recepit; unâ cum ambobus Lentulis (Consularibus; quos Rhodo exclusos, ex Cæsare diximus) & Favonio (Prætorio; ex Velleio, lib. 2. cap. 53.) & aliis quos ille volebat omnibus. Mox regem Dejotarum (qui auspiciis fide adhibitâ, quæ secunda sibi facta fuisse credebatur, ad Pompeium venerat; ut in libro 1° de Divinatione Cicero indicat) videntes ex terrâ ad ipsos properantem, eum quoque accipere. [Plutarch. in Pompeio.]

Ibi Pompeius ad anchoram unâ nocte constitit: & vocatis ad se Amphipoli hospitibus, & pecuniâ ad necessarios sumptus corrogato, cognito Cæsaris adventu, ex eo loco discessit. [Cæsar, l. 3.]

Ita prævectus Amphipolim, paucis diebus ad littus Lesbi insulæ applicuit. [Cæsar, & Plutarch. ut supr. Dio, lib. 42.]

Mitylenis ille uxorem ad mare accersivit: multaque ibi simul sunt conquesti. Tum illa afferri ex opido res suas iussit, evocavitque ancillas.

cillas. Mitylenæis verò Pompeium salutantibus & invitantibus in opidum, abnuir; atque monuit illos victori ut parerent, bonoque essent animo: nam clementem & benignum Cæsarem esse. Tum ad Cratippum philosophum conversus (ille enim ex urbe ad eum visendum descenderat) conquestus est, & cum eo disputavit nonnihil de providentiâ. asserente philosopho, & ἡ κακοπολιτεία, propter perversam reipublicæ administrationem, jam opus esse monarchiâ; & à Pompeio quærente. *Qui & quo signo credamus, si Cæsarem vicissim, rectius toquàm illum fortunâ usurum fuisse?* [Plutarch.]

Biduum tempestate ibi retentus, navibusque aliis additis actuariis, res suas in quatuor triremes imposuit, quæ à Rhodo & Tyro venerant; & cum conjugè atque amicis prope continentem Ciliciam usque navigavit, portus sequens ubi aquare & accipere poterat necessaria. [Cæsar, l. 3. cum Plutarcho, in Pomp. Appiano, pag. 479, 480. & Diene, lib. 42.]

His addantur, ex libro 8°. Lucani illa:

*Sparsus ab Emathia fugit quicumque procellâ,
Assequitur Magnum: primusque à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neque dejecto fatigis, acieque fugato
Abstulerat Magno reges Fortuna ministros:
Terrarum dominos & sceptrâ Eoa tenentes
Exul habet comites. jubet ire in devia mundi
Dejotarum, qui sparsa ducis vestigia legit.*

Deinde exposito mandato, quo ad Parthos auxilia rogaturus missus est Dejotarus, (quod ille tamen nunquam præstitit) Pompeii deinceps navigationem Poëta ita enarrat.

— — — dimisso in littore rege,
*Ipse per scaria scopulos, Ephesumque relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia parva
Radit saxa Sami: spirat de littore Coe
Aura fluens; Gnidon inde fugit, clarâque relinquit
Sole Rhodon, magnosque sinus Telmessidos unda
Compensat medio pelagi. Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc ullis: te primum parva Phæelis
Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,
Exhaustæque domus populis; majorque carina
Quam sua turba fuit.*

Primum opidum Attaliam Pisidiæ iniit Pompeius. Ibi ei nonnullæ naves ex Ciliciâ occurrerunt, militésque contracti ad eum sunt, atque rursus 60 ordinis senatorii ad eum convenerunt. Ubi cum accepisset classem adhuc salvam esse, & Catonem magnâ vi militum ex fugâ collectâ in Africam trajecisse: quod ipse tam procul à classis subsidio prælium cum Cæsare conferuisset, serò illum poenituit. [Plutarch. in Pomp.] Selineunte verò in Ciliciâ Pompeium cum Lentulo superioris anni Consule, & reliquis qui eum secuti fuerant Senatoribus, de turis-
fimo

fimo ad quem se reciperet loco consilium cepisse, in libro 8°, Lucanus retulit.

Ex Ciliciâ in Cyprum Pompeius pervenit. [*Cæsar, l. 3.*] ubi, qui Paphum persecuti cum sunt, honorificam de M. Cicerone factam ab eo fuisse mentionem confirmant. [*Cicero, in Philippicâ 2.*] Hic cognovit consensu omnium Antiochenſium, civiumque Romanorum, qui illic negotiarentur, arcem Antiochiæ antè captam esse, excludendi sui causâ; nunciosque dimissos ad eos qui se ex fugâ in finitimas civitates recepiſſe dicerentur, ne Antiochiam adirent: id si feciſſent, magno eorum capitis periculo futurum. Jamque de Cæsaris adventu fama ad civitates perſerebatur. Quibus rebus cognitis Pompeius, deposito adeundæ Syriæ consilio, pecuniâ societatis sublata & à privatis quibusdam sumptâ, & æris magno pondere ad militarem usum in naves imposito, duobusque millibus hominum armatis, partim quos ex familiis societatum delegerat, partim à negotiatoribus cœgerat, quosque ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat) Pelusium navigavit. [*Cæsar, l. 3.*]

Theophanes enim Lesbios & amicorum alii illi suaserant ut, aliis locis posthabitis, Ægyptum peteret, (regionem non solum trium dierum itinere propinquam, sed etiam opulentam & potentem) ubi auxilium à pupillo rege expectare posset: quum & patrem ipſius per Gabinium regno Pompeius restituiſſet; & non ingratus filius naves Pompeio contra Cæsarem auxilarias jam miſiſſet. [*Vellei. Paternul. lib. 2. cap. 53. Plutarch. in Pomp. Appian. pag. 480. Dio, lib. 42.*] Ut igitur ea sententia obtinuit; consensâ Seleucide triremi, ex Cypro Pompeius cum uxore solvit. Alii, pars in navibus longis, pars in onerariis, cum comitati sunt. [*Plutarch.*] ad quam navigationem spectat Lucani hoc in libro 8° carmen.

*Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cyprî scopulos quibus exit in austrum,
Inde maris vasti transfuſo vertitur æstu:
Nec tenuit Caſium nocturno lumine montem,
Infimæque Ægypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nilî
In vada decurrit Peluſia ſeptimus amnis.*

Cæsar, (ut ad res ab eo Pompeium perſequentem geſtas revertamur) propter triremium inopiam modicis navigiis Helleſpontum trajecit. Cui pontone quodam veſto, Caſſius ad Pharnacem properans cum decem roſtratis navibus in medio freto occurrit. Neque refugit tamen Cæsar, sed cominus tendens, ad deditionem adverſarium horſatus est: qui horrendâ Cæsaris felicitate attonitus, ratusque illum contra se navigare de indiſtriâ, manus ſupplices è triremi tendens orabat veniam; moxque claſſem, 70 (ſi Appiano credimus) navibus conſtantiem, ei dedit. [*Sueton. in Julio Cæſ. cap. 63. Appian. pag. 482, 483. Dio, lib. 42.*]

Quum Aſiam Cæſar attigieſſet, Cnidius Theopompi qui fabulas col- legit gratiâ libertatem conceſſit. [*Plutarch in Cæsare.*] Iones & Bo- las, cæterâſque nationes quæ minorem Aſiam incolunt, per legatos veniam

veniam petentes recepit in gratiam. [*Appian. pag. 483.*] pecuniâ tantum eis imperatâ: quam alio tamen compenſavit beneficio. Aſiam enim à publicanis, qui eam acerbiffimè habuerant, liberavit; partemque veſtigialium convenientem in tributi collationem convertit. [*Dio, lib. 42.*] cunctiſque Aſiam incolentibus remiſit tertiam tributi partem. [*Plutarch. ut ſupr.*]

T. Ampius pecunias Epheso ex fano Dianæ tollere volens, ſenatores omnes ex provinciâ vocavit; ut iis teſtibus ſummâ pecuniæ uteretur. Sed interpellatus adventu Cæsaris profugit. Ira duobus temporibus Ephesiæ pecuniæ Cæſar auxilium tulit. [*Cæsar, l. 3.*]

Quum nemo dicere haberet quò intenderet fugam Pompeius, nihilque eſſet certi; aliquantulum itineris Cæſar ſolus cum M. Bruto (quem à Pompeianis partibus ad ſe reverſum inter præcipuos amicos habuit) faciens, periclitatus eſt ſententiam ejus: & quia ex certis rationibus collectis optimam videbatur de fugâ Pompeii conjecturam facere, omiſſis aliis in Ægyptum contendere inſtituit. [*Plutarch. in M. Bruto.*] veritus ne is eo regno præoccupato vires recolligeret, [*Dio, lib. 42.*] Rhodum igitur trajecit; ac ne hîc quidem expectato exercitu dum in-unum conveniret, conſenſis Caſſianis & Rhodiis triremibus cum eis quas circa ſe habebat copiis, nemini aperiens quò curſum flexurus eſſet, ſub veſperam ſolvit, juſſis aliis gubernatoribus ignem prætorianæ ſequi & ſignum ejus interdii: ſuo verò jam longè à terrâ ſemotus mandavit ut Alexandriam verſus tenderet. Atque ita die tertîâ per altum eò deveſti ſunt. [*Appian. pag. 483.*]

Lucanus libro 9°, poëticè magis quàm hiſtoricè Cæsaris hoc iter explicans, ad Ilium & illi vicina loca diutiùs eum moratum narrat; indeque ſolventem, poſt noctem ſeptimam ad Ægyptum perveniſſe.

*Sic ſatus, repetit claſſes, & tota ſecundis
Vela dedit Coris; aviduſque urgente procellâ
Iliacas penſare moras; Aſiamque potentem
Prævehitur, pelagôque Rhodon ſpumante relinquit.
Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
Oſtendit Phariis Ægyptiâ littora flammis:
Sed priùs orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas.*

At nemo certiùs quàm ipſe Cæſar rem totam aperuerit: in tertio de Bello Civili commentario ita de ſe ſcribens.

“ Cæſar, paucos dies in Aſiâ moratus, cum audiſſet Pompeium “ Cypri viſum, conjectans eum in Ægyptum iter habere, propter ne- “ ceſſitudines regni reliquâſque ejus loci opportunitates, cum legi- “ onibus, unâ quam ex Theſſaliâ ſe ſequi juſſerat, & alterâ quam ex “ Achaîâ à Fuſio legato evocaverat, equitibusque 800, & navibus “ longis Rhodiis 10 & Aſiaticis paucis, Alexandriam pervenit. In “ his erant legionibus hominum 3200. reliqui, vulneribus ex præliis “ & labore ac magnitudine itineris conſecti, conſequi non potuerant. “ Sed Cæſar, conſiſus famâ rerum geſtarum, infirmis auxiliis proſi-

U u

“ ciſci

“cisci non dubitaverat; atque omnem sibi locum tutum fore existimabat.

Anni tempestatem, quâ Pompeius ante Cæsarem Ægyptum attigerat, in 8° libro Lucanus ita descripsit.

*Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus aqua die; noctique rependit
Lux minor hyberna verni solatia damni.*

In fine nimirum Septembris, ut annus tunc quidem agebatur, periisse Pompeium ille legerat; & sub finem ejusdem mensis in Juliano anno, qui ipsius tempore in usu fuit, in Libram Solem ingredi solitum esse noverat: indeque, diversâ temporum ratione non considerata, circa autumnale æquinoctium ad Ægyptum pervenisse Pompeium scripsit. Cum reverâ Sol tunc in Leonem ingredi cœperit, quando sub ortum Caniculæ intumescere Nilus maxime incipiebat; non in Libram, quando intra ripas revocari idem fluvius solebat.

Non longè à Pelusiaco Nili ostio, circa montem Casium, inter Ægypti & Arabiæ fines interpositum, casu eo tempore rex erat Ptolemæus, magnis copiis, cum sorore Cleopatrá gerens bellum, quam paucis antè mensibus regno expulerat: castrâque Cleopatrá non longo spatio ab ejus castris distabant. [Cæsar, l. 3. cum Plutarcho in Pompeio. Appiano, pag. 480. & Dione, lib. 42.] Puerum atate hunc fuisse dicit Cæsar, adultâ atate puerum Hirtius, [de bello Alexandr.] παιδα ἄνδρα puerulum Strabo, [lib. 17. pag. 796.] παιδα ἔν ἡλικίᾳ admodum puerum Dio, [lib. 42.] adolescentem Orosius, [lib. 6. cap. 15.] ἡλικίᾳ ἔτι νεωτέρῳ admodum adolescentem Plutarchus; [in Pomp.] puero quàm juveni propiorum Velleius, [lib. 2. cap. 53.] XIII ad summum annos natum Appianus [pag. 480.] fuisse scribit.

Pompeius igitur, conspecto in littore tanto exercitu, quia egredi in terram, nisi tuto sibi id liceret, non audebat;

Comperit ut regem Casio se monte tenere,

Flexit iter (quemadmodum in 8° libro habet Lucanus:) & ad regem aliquos de suis misit, qui adventum suum supplicibus verbis illi nuntiarent; & ut, pro hospitio atque amicitia patris & beneficio in illum collato, Alexandriâ reciperetur, atque illius opibus in calamitate regeretur, orarent. [Cæsar, l. 3. Plutarch. in Pomp. Appian. pag. 480. Dio, lib. 42.] Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis officio, liberius cum militibus regis colloqui cœperunt, eoque hortari, ut suum officium Pompeio præstarent, néve ejus fortunam despicerent. In hoc erant numero complures Pompeii milites, quos ex ejus exercitu acceptos in Syriâ Gabinus Alexandriam transduxerat, belloque confecto apud Ptolemæum, patrem pueri, reliquerat. [Cæsar, ut supr.]

Ipsæ rex puer nihil respondit. Sed amici ejus qui in procuratore erant regni, Ægyptius Achilles militiæ & pecuniarum curator cunichus Rothianus, consultare cœperunt de Pompeio: adhibito in consilium, inter cubicularios alios, Theodoto vel Chio vel Samio,

mer-

mercenario quidem Rhetoricorum doctore, sed qui apud regem, ut præceptor ejus, auctoritatem habebat maximam. [Liv. lib. 112. Plutarch. & Appian. ut supr.]

In isto confesso, alii recipiendum, arcendum alii Ægypto Pompeium censebant. Theodotus verò, facundiam & declamandi ostentans facultatem, utramque partem falli declaravit; unumque in præsentia expedire, ut receptum interficerent: adjiciens in peroratione, Mortuum non mordere. [Plutarch. in Pompeio, & in Bruto.]

Ejus sententiam secuti reliqui, sive timore adducti, ut postea prædicabant, ne sollicitato exercitu regio Pompeius Alexandriam Ægyptumque occuparet, sive despectâ ejus fortunâ, ut plerumque in calamitate ex amicis inimici existunt, iis qui erant à Pompeio missi palam liberaliter responderunt, eumque ad regem venire jusserunt; sed clam Achillam præfectum regium, singulari hominem audaciâ, & L. Septimium tribunum militum, qui in bello prædonum apud ipsum Pompeium ordinem duxerat, ad illum interficiendum miserunt. [Cæsar, l. 3.]

Hi cum Salvio altero centurione & tribus vel quatuor ministris naviculâ parvulâ conscensâ, ad navem Pompeii provecti sunt. Interim exercitus tanquam in hospitis honorem secundum littus totus instructus est in aciem; rege in medio versante, conspicuo veste purpureâ. Simul naves aliquot regiæ compleri conspiciuntur: ut nec elabi se, si mutarent consilium, viderent posse. Appropinquante naviculâ, prior affurrexit Septimius ac Latine Pompeium imperatorem appellavit. Achilles verbis Græcis salute datâ, hortatus est eum ut in naviculam suam descenderet. nam & navem ipsius propter magnitudinem, quodque ibi vadofum esset mare, nec triremis ob breviam fabulosa patiens, ad terram adduci non posse; & cupere regem, ipsum quamprimum videre. Primores omnes eorum qui Pompeium comitabantur ad eum concedentes, quique unâ cum eo navigabant omnes, monuerunt eum, dum extra telorum jactum essent, retrorsum ut in mare navem ageret: ipseque cum eis considerans instructam aciem, vilem ad se missam naviculam, non regem obvium, non purpuratorum aliquem, multa suspicabatur. Corneliâ nihilominus salutârâ, quæ exitum ejus jam antè deplorabat, duos centuriones, ex libertis unum Philippum, & servum Scynem nomine, ante se in naviculam jussit descendere. Porrigente deinde ei dexteram Achillâ, ingressus est & ipse: quum prius, ad uxorem & filium conversus, Sophoclis illa iambica pronunciaffer.

*Ὅστις γὰρ ἀπὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
Καὶνὸν εἰ δ' οὐδ' ἔσθ', καὶν ἐλθὺν δὲρ. μὲν.
Nam cum tyranno si cui negotium est,
Fit servus ejus, liber etsi venerit.*

Dein cunctis inter navigandum silentibus, aucta est ejus suspicio: tenensque in parvo libello conscriptam abs se Græcam orationem, quâ uti apud Ptolemæum statuerat, eam cœpit legere. Postquam terræ appropinquatum est, Pompeium illi, ne cum Ptolemæo congressus, vel ab ipso rege, vel à Romanis, quos secum habebant, vel ab

U u 2

Ægy-

Ægyptiis (horum enim in ipsum magna erat benevolentia) incolu-
mitati assereretur, veriti, antequam ad littus appellerent, interficere
statuerunt. Cornelia cum amicis ex navi anxia speculabatur eventum:
coepitque Pompeius sustollere animos, quod ad descensionem mul-
tos ex regis cereret honoris & recipiendi ejus gratiâ concurrentes.
Sed dum Philippum manu ille prehenderet, quo surgeret commodius,
Septimius primus à tergo eum trajecit, inde secundum eum Salvius
& mox Achilles enses in eum strinxerunt. Ille, cum se neque defen-
dendi sui neque effugiendi facultatem habere vidit, ambabus mani-
bus facie togam intexit: nec quicquam indignum se locutus est nec
fecit, tantum suspirio edito patienter ictus excepit. [Id. ibid. Plutarch.
Appian. Dio.]

Hoc procul viso, uxor amicique qui in navibus erant, magno cum
ejulatu, ad littus usque exaudito, deos foederum vindices sublati in
coelum manibus implorârunt; anchorisque properè solutis, fugæ se
mandaverunt. [Plutarch. & Appian.] Hi partim ab insequentibus
Ægyptiis capti sunt, partim fugâ sese eripuerunt. [Dio.] quum Ty-
rum prius appulissent. A Tyriis enim in fugâ eos fuisse receptos, Dio
libro 42 indicat. Ex his qui evaserunt, Cornelia uxor & Sextus Pom-
peii filius in Cyprum refugerunt. [Liv. lib. 112.] Cætera Pompeiana
classis direpta est; omnibus qui in eâ erant crudelissimè trucidatis:
ibique & Pompeius Bithynicus (cujus in Bruto, seu de claris Oratoribus,
ut sui æqualis meminit Cicero) occisus est. Lentulus verò vir consula-
ris apud Pelusium interfectus est. [Oros. lib. 6. cap. 15.] L. Lentulus sc.
(superioris anni Consul:) quem comprehensum à Rege & in custodiâ
necatum fuisse scribit Cæsar. [Bell. civil. lib. 3.] Eum unâ cum Pom-
peio Cyprum petiisse, sed non ante postero à funerato Pompeio
diem ex Cypro in Ægyptum pervenisse, & paulo post egressum ex
mari comprehensum & necatum fuisse, Plutarchus in Pompeio signi-
ficat.

Cæcio Cæsare & Publio Servilio Consulibus, jugulatus Pompeius
est; duodecesagesimo ætatis anno (completo;) pridie natalem ipsius.
[Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 53.] eâ ipsâ die, quâ quondam de Mithri-
date & piratis triumphaverat. [Dio, lib. 42.] Per bidduum autem tri-
umphum illum cum duxisse, III & pridie Kalend. Octobris, qui po-
sterior dies natalis ejus fuit, ex Plinio [lib. 7. cap. 26. & lib. 37. cap. 2.]
suo loco ostendimus. Ut minus accuratè Plutarchus undecagesima
annos vixisse Pompeium, & postridie Natalis sui fato functum fu-
isse scripserit, annum unum & dies duos vitæ illius adjiciens. Ulti-
mus verò ille Septembris dies, qui Pompeio supremus fuit, hoc an-
no, uti vitiosè tempora tum Romæ numerabantur, in Quintilis Juli-
ani diem 25 juxta nostras rationes incidit.

Pompeii caput à Septimio (ut ait Lucanus) resectum, servatum est
in adventum Cæsaris, expectatione maximi præmii: truncus verò è
naviculâ nudus projectus, spectare cupientibus est relictus. Philip-
pus ejus libertus, dum satiârunt oculos, remansit apud eum. Inde
aquâ marinâ abluat corpus, ac tuniculâ quâdam suâ involvit. Quum
nihil aliud ad manum esset, circumspiciens littus reperit parvulæ navi-
culæ

culâ piscatoriæ marcidas quidem reliquias, sed quæ sufficerent ad ro-
gum cadaveri nudo, nec eo integro. Has congerenti & componenti
quidam jam gravi ætate civis Romanus assistens, qui prima stipendia
juvenis sub Pompeio fecerat, funeris peragendi consortem se adjun-
xit. [Plutarch. in Pomp.] In littore quendam eum sepelisse, aggesto
exiguo tumulo, scribit Appianus; [pag. 481.] eique alium quem-
piam hanc inscriptionem addidisse,

Τὸ ναοῖς βελδοῦνι πόνῳ σάκις ἐπλῆτο τύμβῳ
Vix caperet templum, quæ parva recondit arena.

Apud Aurelium Victorem, [de viris illustr. cap. 77.] truncus Nilo ja-
ctatus, à Servio Codro rogo inustus humatusque fuisse legitur; in-
scribente sepulchro, HIC SITUS EST MAGNUS
POMPEIUS. de quo & Lucanus, libro 8º.

E latebris pavidus decurrit ad æquora Codrus:
Quæstor ab Idalio Cinyraæ littore Cypri
Infaustus Magni fuerat comes. ille per umbras
Ausus ferre gradum, victum pietate timorem
Compulit, ut mediis questum corpus in undis
Duceret ad terram, traberetque ad littora Magnum.

In mari enim cadaver ejus rectius quærit Poëta, quàm Aurelius Vi-
ctor in Nilo: quum non procul à Cassio monte Magnum Pompei-
um jugulatum & tumulatum fuisse, tum ex aliis, tum ex Strabone
quoque [lib. 16. pag. 760.] & Plinio [lib. 5. cap. 12.] liqueat.

Hic magni Pompeii vitæ fuit exitus: qui inter Romanos habitus
antea potentissimus, ut Agamemnon etiam cognominaretur, quod
mille navibus & ipse cum imperio præfuisset, tunc quasi unus de ex-
tremæ sortis Ægyptiis in naviculâ prope Ægyptum interiit: quum-
que omnes cives de gente Cassiâ ex oraculo quondam suspectos ha-
buisset, à nemine Cassio insidiis petitus est, sed ad montem Cassium
& cæsus est & tumulatus. [Dio, lib. 42.] Qui mons non longè à Ju-
dææ finibus situs est; quam ille primus Romanorum jugo subdiderat.

Qui cum Catone erant, in Cyrenem venientes, de Pompeii morte
audiverunt, [Dio, lib. 42.] eò ex Cypro delatâ Corneliâ cum privi-
gno Sexto Pompeio: ut illa Lucani, in 9º libro indicant.

Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
Inde tenens pelagus, sed jam moderator, Eurys
In Libycas egit sedes, & castra Catonis.

Addit deinde, Pompeii filium (seniorem, Cnæum) qui cum Catone
fuerat, à fratre (juniore, Sexto) qui cum Corneliâ erat, patris mortem
ibi didicisse; Corneliam Pompeii exuvias in littore combussisse, ejus-
que exemplo reliquum exercitum accensis rogis eorum manibus qui
in Pharsaliâ occubuerant parentâsse, atque Catonem funebri oratione
Pompeii memoriam celebrâsse.

Hinc, variantibus sententiis, hi quibus spes veniam à Cæsare con-
sequendi nulla supererat, Catoni adhererunt: alii, quò quemque ca-
sus

sus defererebat, discessione factâ se contulerunt; alii rectâ ad Cæsarem profecti, impunitatem adepti sunt. [Dio, lib. 42.] Cornelia quoque, proposita impunitate, Romam postea incolumis rediit. [Id. ibid.] ibique in Albano mariti reliquias ad se delatas posuit. [Lucan. lib. 8. cum Plutarcho, in fine Pompeii.]

Catonis copiarum, præcipue classiarii Cilices quorum dux erat Tarcho, discedere ab eo parantes, illius verbis moti redierunt ad officium. [Lucan. lib. 9.]

Cyrenis Cato à civibus est admissus; quum paucis antè diebus portas clausissent Labieno. [Plutarch. in Catone.] Lucanus, lib. 9.

*Proximus in muros & mœnia Cyrenarum
Est labor: exclusus nullâ se vindicat irâ;
Pœnâque de victis sola est, vicisse, Catoni.
Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
Regna fuba.*

quum Cyrenis intellexisset Cato, à rege Jubâ Scipionem Pompeii focerum fuisse receptum, & Appium Varum, cui data à Pompeio provincia Africa fuerat, illis se cum exercitu conjunxisse. [Plutarch. ut supr.]

Cæsar post tertium diem insecutus, (quantum ex libri 112 Liviani epitome colligi potest) Alexandriam advectus est, rege Ptolemæo circa montem Cassium adhuc hærente. [Appian. pag. 483.] Ibi quum tumultuantes ob cædem Pompeii Alexandrinos reperisset, non ausus statim in terram egredi, portu relicto substitit aliquamdiu: ut in libro 42° habet Dio. et in libro 9° Lucanus:

*—ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure voces
Accipit: ac dubiis veritus se credere regnis
Abstinnit tellure rates.*

Tum, cognitâ Pompeii morte, primùm è navi egrediens Cæsar, clamorem militum audiit, quos rex in opido præsidii causâ reliquerat; & concursum ad se fieri vidit, quod fasces anteferrentur. In hoc enim omnis multitudo majestatem regiam minui prædicabat. [Cæsar, l. 3.] Cujus rei, & in libro 42 Dio, & in libro 10 Lucanus ita meminit:

*Sed fremitu vulgi fasces, & jura querentis
Inferri Romana suis, discordia sensit
Pectora, & accipites animos.*

Sine periculo tamen Alexandriam tumultuantem Cæsar intravit: [Liv. lib. 112.] in regiam fugiendo se recipiens. Militibus autem ejus aliquibus arma adempta sunt: reliqui, dum omnes naves ad littus pervenirent, retro avecti sunt. [Dio, lib. 42.]

Cæsar, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtulisset, insensus est: annulumque accipiens, illachrymavit. [Liv. lib. 112. Plutarch. in Cæsare.] Caput ab Achillâ Ptolemæi satellite, Ægyptio velamine

velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum fuisse; eumque, non continentem lachrymas, illud plurimis & pretiosissimis odoribus cremandum curavisse: apud Aurelium Victorem [de vir. illustr. cap. 77.] legimus. Et de capite quidem per satellitem allato, ita Lucanus, libro 9°.

— — — — — dira satellites

Colla gerit Magni, Phario velamine testâ.

De lachrymis verò; quas ille, ut & Dio, simulatione expressas fuisse vult:

*Non primo Cæsar damnavit munera visus,
Avertitque oculos; vultus, dum crederet, hæsit:
Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit
Fam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusque expressit pectore læto;
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quam lachrymis.*

Et de capitis funeratione, ita præcipientem Cæsarem inducit:

— — — — — Vos condite busto

*Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus. justo date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresque in littore fuso
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.*

Caput autem in suburbio sepeliri jussit: facellumque ibi dedicavit Nemeseos. [Appian. pag. 484.]

Atque ut affectum suum in Pompeium ampliùs declararet, amicos & familiares ejus, qui eâ in regione palantes capti à rege fuerant, benignè accepit omnes, ac beneficiis sibi devinxit: Romamque ad amicos scripsit, eum ex victoriâ capere se maximum & jucundissimum fructum, quod quoridie aliquos cives, qui oppugnaverant se, servaret. [Plutarch. in Cæsare.]

Cæsar, priusquam exercitus ejus ad ipsam appulisset, propter infrequentiam suorum dabat se otio; comiter excipiens obvios, & visendi causâ urbem obambulando mirabatur ejus pulchritudinem, & sapientiæ professores plerosque stans audiebat: quod otium ei gratiam & bonam existimationem paravit apud Alexandrinum populum. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 483. fin. & 484. init.] Tempia istum invisisse, & antrum in quo Alexandri Magni corpus jacebat, ita Lucanus narrat, in libro 10.

*—vultu semper celante timorem,
Intrepidus Superum sedes, & templa vetusti
Numinis, antiquas Mæcedum testantia vires
Circuit: & nullâ captus dulcedine rerum,
Non auro, cultique deum, non mœnibus urbis,
Effusum tumultis cupidò descendit in antrum.
Illic Pellææ proles vesana Philippi
Felix prædo jacet; terrarum vindice fato
Raptus.*

Cn. Domitio Calvino Cæsar Asiæ finitimâsque provincias ad-
ministrandas tradidit. [*Hirtius, in lib. de bello Alexandrino.*] utque ex-
ercitus qui in Asiâ erant ad sese recipiens, cum Pharnace rege bellum
gereret iussit. [*Dio, lib. 42.*] Quum verò crebras Alexandriæ continuis
diebus ex concursu multitudinis concitationes fieri, complurêsq[ue]
milites omnibus urbis partibus interfici, Cæsar animadverteret; legi-
ones sibi ex Asiâ afferri iussit, quas ex Pompeianis militibus confe-
cerat. Ipse enim Etesis necessariò tenebatur; qui Alexandriâ navi-
gantibus sunt adversissimi venti. [*Cæsar, l. 3.*] Aquilones enim isti
sunt: qui sub finem Sextilis Juliani flare desinunt; ut tum in Gemini
& Ptolemæi ephemeridibus, tum in Plinio [*lib. 2 cap. 47.*] & Colu-
mellâ [*lib. 2. de re rust.*] videre licet. Unde error Lucani detegitur, qui
autumnalis demum æquinoctii tempore Pompeium ad Ægyptum ve-
nisse in libro 8° tradidit: & laboriosum M. Catonis in Africâ per de-
serta cum legionibus iter, (de quo, in libro 112, Livius) postquam Cy-
renis de morte Pompeii audiit. ab illo susceptum, ad hyemem illud
subsequentem in libro 9° retulit.

Nam quum Cyrenis discedens classe Syrtis trajicere conatus, tem-
pestate in Tritonidem paludem rejiceretur; Sexto Pompeio cum copi-
arum parte in cultioribus Africæ relicto, cum reliquo exercitu Caro-
nem pedestri itinere, hyeme mari jam clauso, per desertâ ad Jubam
Mauritanæ regem contendisse narrat. Sic enim ille:

*Hic igitur depulsa locis, ejectâque classis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attingit undas:
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit: at impatiens virtus herere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, & terrâ cingere Syrtim.
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clausuras aquor.*

Quod ipsum Plutarchus etiam in Catonis Vitâ affirmat: *καὶ μὲν*
ὡπερ pedestre hoc iter susceptum ab eo fuisse scribens.

Ejus verò exercitus in regione Nasamonum, Syrtibus vicinâ, ven-
tis arenam impellentibus, alibique vehemente siti & serpentum varii
generis occurrentium multitudine, miserè affligus est. Et ad templum
Jovis Ammonis perveniens Cato, suadente Labeone ut de rebus fu-
turis oraculum consulere, id facere recusavit. Ac tandem, duobus
mensibus per arenosa Africæ deserta vagatus, Leptim pervenit; ibi-
que hyemem exegit. [*Lucan. lib. 9.*] Quâ exactâ, ad Jubam milites
adduxit; qui non multo minus decem millia erant. [*Plutarch. in
Catone.*]

Cæsar (ut ad eum, Etesis Alexandriæ detentum redeamus) in Æ-
gypto cogendis pecuniis, dijudicandâque lite inter Ptolemæum &
Cleopatram, tempus trahebat. [*Dio, lib. 42.*] Ex ingente enim pecu-
niæ summâ quæ à Ptolemæo Auletà patre regis pueri ipsi debebatur,
aliquam partem ad sustentandum exercitum tunc exigebat. [*Plu-
tarch. in Cæsare.*] quam exactionem Ægyptii, multitudinis numi-
num præ aliis omnibus mortalibus superstitionisissimi cultores, eo mole-

molestius ferebant, quòd nec à sacris ipsorum Cæsar abstineret.
[*Dio, lib. 41.*] quanquam & hîc à tutoribus ille eludebatur, quo mi-
nùs pecuniam acciperet, templa sua astu spoliandis; ut & regios
thesauros vacuos esse ostenderent, & in invidiam Cæsaris populum
concitarent. [*Oros. lib. 6. cap. 15.*] Ad quam augendam, Pothînus eu-
nuchus, qui maximâ erat autoritate præditus, propalâm multa lo-
quebatur faciebâque. Nam vitiosissimum & vetustissimum militibus
metiebatur frumentum; addens, ferrent & acquiescerent, quòd ves-
sicerentur alienis. Sibi quoque ipsi ad cœnas vasis ligneis & figlinis
iussit ministrari; aurea & argentea Cæsarem ferens omnia accepisse
ad debiti solutionem. [*Plutarch. ut sup.*]

Controversias verò regum ad populum Romanum & ad se, quòd
esset Consul, Cæsar pertinere existimabat; atque eo magis officio suo
convenire, quòd superiore ipsius Consulatu cum patre horum Pro-
lemæo, facta esset societas. Sibi igitur ostendit placere, regem Pro-
lemæum atque forem ejus Cleopatram exercitus quos haberent di-
mittere; & de controversiis jure apud se potiùs, quàm inter se armis,
disceptare. [*Cæsar, l. 3.*]

Pompeii mors Romæ non est credita, nisi post eò missum ipsius
annulum; in quo tria trophæa erant insculpta (sive, ut Plutarchus
vult, Leo ensẽ ferens.) Tum verò Romani honores in Cæsarem
certatim effuderunt: potestate ei darâ, ut de Pompeianis arbitratu
suo statueret. Ut ei belli pacisq[ue] jus in omnes hominẽs esset; etsi
nequẽ ad populum de iis retulisset. Ut quinque continuis annis Consu-
latum gereret. Ut Dictator non ad semestre tantum spatium, ut
olim, sed in integrum annum diceretur. Ut tribuniciam potestatem
per omnem vitam haberet, ipsis Tribunis assidendo, deque rebus agen-
dis unâ cum ipsis statuendo: quod nulli unquam concessum fuerat.
[*Dio, lib. 42.*]

His acceptis honoribus Cæsar, quamvis extra Italiam erat, statim
Dictaturam iniit. [*Id. ibid.*] Ut rectè hinc principatum illius Josephus
arcessiverit; tres annos cum dimidio illi assignans. [*lib. 14. Antiqu.
cap. 17.*] Atque in Syriâ, ut à primâ Dictaturâ Antiocheni, ita à
secundâ hæc Dictaturâ Laodicensi tempora Cæsariana dinumerâsse
videntur. Laodicenam enim æram unico tantum anno Antiochenâ
posteriorem fuisse, Eusebius in Chronico ad annum 2um imperii Probi
indicat.

3957
a.

Regem, eosque quorum autoritate ille regebatur, Cæsarem ten-
tasse insidiis, author est Velleius Paterculus, [*lib. 2. cap. 54.*] Quod
ipsum de Ptolemæo rege affirmat Suetonius [*in Julio cap. 35.*] & Eu-
tropius; [*lib. 6.*] & de Pothîno euncho, Plutarchus. Ob quas clam
illi structas insidias, corporis sui tuendi causâ in convivis pernoctare
eum cœpisse ferunt. Cùmque Pothînus diceret ei, in præsentia ut
abiret & magnis negotiis insisteret, posteaque cum gratiâ revertere-
tur: responso dato, minimè se Ægyptiorum consilium requirere,
Cleopatram clam ex agro accersit. [*Plutarch. in Cæs.*]

Nam Cleopatra, quum hætenus per alios causam suam contra
fratrem apud Cæsarem egisset, simulatq[ue] naturam ejus cognovit,
quòd

quodd mulierum amoribus quàm maximè esset obnoxius: per inter-
nuntios Cæsari quæstia fuerat, se prodi ab amicis, cuperéque ipsam
per se apud eum litem suam prosequi. [Dio, lib. 42.] Quo jam impetrato,
unum illa secum trahens ex amicis Siculum Apollodorum, exiguo
acatio conscenso primis tenebris applicuit ad regiam. Et quum nullâ
aliâ ratione posset latere, culcitram involutâ protendit se in longum:
Apollodorus verò constrictam loro culcitram per portam ad Cæsarem
intulit. [Plutarch.] Ejus ad Cæsarem adventum ita in libro 10.
Lucanus enarrat.

*Fam Pelusiaco veniens è gurgite Nili,
Rex puer, imbellis populi sedaverat iras
Obside quo pacis Pelleâ tutus in aula
Cæsar erat: cum se parvâ Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathiis ignaro Cæsare testis;
Dedecus Egypti, Latio feralis Erinnyis,
Romano non casta malo.*

Cleopatra affusa Cæsaris genibus, partem regni reposcebat. Ade-
rat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quodd talis passa vide-
batur injuriam: odiûmque ipsius regis, qui Pompeii cædem partium
fato non Cæsari dederat, haud dubiè idem in ipsum ausurus, si expe-
disset. [Florus, lib. 4. cap. 2.] Ubi verò Cæsar Cleopatram vidit, lo-
quentémque nonnihil audivit, ita confestim mancipium ejus factus
est; ut statim sub auroram Ptolemæum accersierit, pacificationémque
tentaverit: Cleopatraz, cujus antè judex esse voluerat, tunc advoca-
tum agens. Quæ res, quoddque improvise suam sororem intus esse vi-
debat, ita pueri animum irâ inflammavit; ut profiliens ad populum,
proditum se clamaret, ac denique diadema capite detractum abjice-
ret. [Dio, lib. 42.]

Magno inde tumultu coorto, Ptolemæum Cæsariani milites intro
abripuerunt, Egyptii autem commoti sunt: ac, nisi Cæsar metu per-
cussus ad eos prodissset, deque loco tuto omnia se quæ vellont factu-
rum promississet; ipso primo impetu regiam, quam terrâ marique
jam invadebant, occupassent. neque enim Romanis, qui se apud ami-
cos versari credebant, ullæ ad resistendum aderant vires. [Dio, ibid.]

Posthæc Cæsar in concionem cum Ptolemæo & Cleopatraz pro-
gressus, patris eorum testamentum de scripto recitavit: quo præcipi-
ebatur, ut more majorum apud Egyptios, inter se quidem illi ma-
trimonio jungerentur, regnûmque tenerent; sed ita tamen, ut sub tu-
telâ populi Romani essent. His addebat Cæsar suum esse, qui Di-
scaturam gereret omnémque populi potestatem obtineret, ut & libe-
ros curaret & patris voluntatem exequeretur. Ptolemæo igitur &
Cleopatraz regnum Egypti dedit: Arsinoæ autem Ptolemæoque
juniori, germanis horum, Cyprum largitus est. In eum enim tunc
terrorem venerat, ut his quoque de suo aliquid concederet, nedum ipse
ex rebus Egypti quicquam adipisceretur. Atque ad hunc modum is
tumultus tunc sedatus fuit. [Id. ibid. cum Cæsare, lib. 3. Livio, lib. 112.
& Plutarcho, in Cæsare.]

Ad

Ad Cn. Domitium Calvinum, Cæsaris in Asiâ legatum, rex De-
jotarum veniens oravit, ne Armeniam minorem, regnum suum, néve
Cappadociam, regnum Ariobarzanis, possideri vastarique pateretur à
Pharnace: quo malo nisi liberarentur, imperata sibi facere, pecuniâ-
que promissam Cæsari non posse se persolvere. Domitius nuncios
confestim ad Pharnacem misit, Armeniâ Cappadociâque ut decede-
ret. Quam denunciationem cum majorem vim habituram existima-
ret, si propius eas regiones cum exercitu accessisset; ad legiones profes-
tus, ex tribus quas habebat, unam XXXVI secum ipse duxit, duas
reliquis in Ægyptum ad Cæsarem misit, litteris ejus evocatas. Legi-
oni XXXVI duas alias adjunxit Domitius à Dejotaro acceptas, quas
ille disciplinâ atque armaturâ Romanâ complures constitutas habe-
bat, equitèsque centum; totidémque ab Ariobarzane sumpsit. Mi-
sit quoque P. Sextium ad C. Platorium Quæstorem; ut legionem
adduceret, quæ ex tumultuariis militibus in Ponto confecta erat:
Quintûmque Patiscum in Ciliciam ad auxilia accersenda. Quæ co-
piæ celeriter omnes jussu Domitii Comana convenerunt. [Hirtius, de
bello Alexandrino.]

Interim legati responsum à Pharnace referunt: Cappadociâ se disces-
sisse, Armeniam minorem recepisse, quam paterno nomine jure obtinere
deberet; denique ejus regni causa integra Cæsari servaretur, paratum
enim se facere quod is statuisset. Cappadociâ verò ille idcirco disces-
sit, quodd facilius Armeniam defendere posset subjectam suo regno,
quàm Cappadociam longius remotam. Quod cum Domitius ani-
madvertisset, perseverare cœpit ut eo quoque regno decederet: neque
enim aliud jus esse Cappadociæ, atque Armeniæ; neque justè eum
postulare ut in Cæsaris adventum res integra differretur, id enim esse
integrum, quod ita esset ut fuisset. His responsis datis, cum supradi-
ctis copiis profectus est in Armeniam. Complures interim legatio-
nes Pharnaces ad Domitium misit quæ de pace agerent, regiâque mu-
nera ei ferrent: quæ constanter omnia aspernabatur Domitius; nec
sibi quidquam antiquius, quàm dignitatem populi Romani & regna
sociorum recuperare, legatis respondebat. [Id. ibid.]

Cæsare bellum Alexandrinum gerente, regem Dejotarum illius uti-
litate paruisse, & exercitum Cn. Domitii suis testis & copiis susten-
tasse, in Oratione pro eo habitâ confirmat Cicero.

In Ægypto Pothinus eunuchus, cui regiarum pecuniarum totiusque
regni procuratio commissâ fuerat, veritus ne ob priorem Egyptiorum
seditionem, quam ipse præcipue concitaverat; ad supplicium depo-
sceretur; novi & difficilis belli author extitit. Is primum inter suos
questus, regem ad dicendam causam evocari, reliquis deinde, quos
ad partes suas pertrahere volebat, suspicionem iniecit, Cæsarem qui-
dem componendæ turbæ causâ regnum utrisque simul dedisse. sed
progressu temporis soli Cleopatraz id attributurum. Achillam verò,
copiarum omnium præfectum, qui etiamnum apud Pelusium mora-
batur, incitatum suis, & regis inflatum pollicitationibus, per litteras
& nuncios movit, ut exercitum regium equitatumque omnem à Pe-
lusio clâm Alexandriam adduceret. [Cæsar, Bell. civil. lib. 3. Dio, lib. 42.]

X x 2

Cæsaris

Cæsaris copiarum nequaquam erant tantarum, ut eis extra opidum, si esset dimicandum, confideret: relinqueretur, ut se suis locis opido teneret, consiliumque Achillæ cognosceret. Milites tamen omnes in armis esse iussit: Regemque hortatus est, ut ex suis necessariis, quos habebat maximæ autoritatis, legatos ad Achillam mitteret; & quid esset suæ voluntatis, ostenderet. A quo missi Dioscorides & Serapion, qui ambo legati Romæ fuerant, magnamque apud patrem Ptolemæum auctoritatem habuerant, ad Achillam pervenerunt. Quos ille, cum in conspectum ejus venissent, prius quam audiret aut cuius rei causâ missi essent cognosceret, corripere atque interficere iussit. Quorum alter accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso sublatum; alter interfectus est. Quo facto, regem ut in suâ potestate haberet, Cæsar effecit: magnam regium nomen apud suos auctoritatem habere existimans & ut potius privato paucorum & latronum consilio, quam regio, susceptum bellum videretur. [Cæsar, *ibid.*]

Erant cum Achillâ copiarum, ut neque numero, neque genere hominum, neque usu rei militaris contemnendæ viderentur. Millia enim viginti in armis habebat. Hæ constabant ex Gabinianis militibus: qui jam in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerant, & nomen disciplinæque populi Romani dedidicerant. Huc accedebant collecti ex prædonibus latronibusque Syriæ Ciliciæque provinciæ, finitimarumque regionum. Multi præterea capitis damnati exulæque convenerant; fugitivique omnibus Romanis certus erat Alexandriæ receptus certaque vitæ conditio, ut, dato nomine, militum essent numero: quorum si quis à domino comprehenderetur, concursu militum eripiebatur; qui vim suorum, quod in simili culpâ versabantur, ipsi pro suo periculo defendebant. Hi regum amicos ad mortem deposcere, hi bona locupletum diripere, stipendii augendi causâ, Regis domum obsidere, regno expellere alios, alios accersere, veterem quodam Alexandrini exercitus instituto consueverant. Erant præterea equitum millia duo, qui inveteraverant compluribus Alexandriæ bellis. [*Id. ibid.*]

His copiis fidens Achilles, paucitatemque militum Cæsaris despiciens, occupatâ Alexandriâ, primo impetu domum Cæsaris irrumperere conatus est. Sed Cæsar, dispositis per vias cohortibus, impetum ejus sustinuit. Eodemque tempore pugnatum est ad portum: ac longè maximam eâ res attulit dimicationem. Simul enim, diductis copiis, pluribus viis pugnabatur: & magnâ multitudine naves longas occupare hostes conabantur. Harum erant auxilio quinquaginta missæ ad Pompeium: quæ prælio in Thessaliâ facto, domum redierant. Illæ triremes omnes & quinqueres erant. aptæ instructæque omnibus rebus ad navigandum. Præter has, XXII erant, quæ præsidii causâ Alexandriæ esse consueverant, constratæ (vel rostratæ, omnes. Quas si hostes occupassent, classe Cæsaris ereptâ, portum ac mare totum in suâ potestate haberent; commeatûque & auxilium Cæsarem prohiberent. Itaque tantâ est contentione actum, quantâ agi debuit; cum ille celerem in eâ re victoriam, hi salutem suam consistere viderent. Sed rem obtinuit Cæsar: omnesque eas naves, & reliquas

liquas

liquas quæ erant in navalibus, incendit; quod tam latè tueri tam parvâ manu non poterat. [*Id. ibid.*]

—nec puppis ignis
Incubuit solis: sed quæ vicina fuere
Tecta mari longis rapuere vaporibus ignem.
Et cladem fovere Noti; percussaque flamma
Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
Quam solet ætheris lampas decurrere sulco,
Materiæque carens, atque ardens aere solo:

ut in libro 10. Lucanus cecinit.

Ea flamma cum partem urbis invasisset, quadringenta millia librorum proximis fortè ædibus condita exussit: singulare monumentum studii curæque majorum, qui tot tantæque illustrium ingeniorum opera congefferant. [Oros. lib. 6. cap. 15.] Elegantiæ Regum curæque egregium id opus fuisse, dixit hîc Livius: ut est apud Senecam, in lib. de Tranquillitate animi, cap. 9. ubi & idem numerus 400 millium librorum Alexandriæ arsisse legitur. Millia tamen 700 A. Gellius, [lib. 6. cap. 17.] & ex monumentorum veterum concinente (ut ille loquitur) fide, Ammianus Marcellinus [lib. 22.] conflagrâsse refert: & quidem cum in fine Alexandrini belli à militibus postea civitas diriperetur. Verum in ipso belli hujus initio, ex navalibus depascente incendio, magnam Bibliothecam deflagrâsse, Plutarchus in Cæsare; & cum navali penum quoque frumentarium bibliothecamque incensas fuisse, in libro 42º confirmat Dio.

A classis incendio Cæsar confestim ad Pharum insulam (quæ angusto aggere 900 passuum longitudinis & ponte urbi conjuncta, portum efficit) hostibus in pugnam occupatis, milites suos navibus exposuit, atque ibi præsidium collocavit. Quâ re effectum est, uti tutò frumentum auxiliæque navibus ad eum supportari possent. [Cæsar, l. 3.] Unde Lucanus, lib. 10. de captâ ab eo Pharo agens:

Ille duci geminos bellorum præstitit usus.
Abstulit excursus & fauces aquoris hosti:
Cæsaris auxiliis aditus & libera ponti
Ostia permisit.

Reliquis opidi partibus sic est pugnatum, ut æquo prælio discederetur; neutris propter locorum angustias loco pulsas, paucisque utrumque interfectis. Cæsar loca maximè necessaria complexus, noctu præmunivit. In eo tractu opidi pars erat regiæ exigua, in quam ipse habitandi causâ initio erat inductus, & theatrum conjunctum domui, quod arcis tenebat locum, aditumque habebat ad portum & ad reliqua navalia. Has munitiones infrequentibus auxilii diebus; ut pro muro objectas haberet, neu pugnare invitus cogeretur. [Cæsar, l. 3.]

Quum Egyptii, metuentes ne Cæsar navali certamine jam victor urbis portum occuparet, introitum ejus, parvo relicto spatio, aggere injecto obstruxissent: ipse illud quoque spatium, onerariis navibus lapidum plenis eo demersis obturavit; omnemque e portu

X x 3

excundi

exeundi facultatem navibus hostium interclusit. Unde effectum est, ut minori negotio res necessarias, aquamque (nam aquationem Achillas, intercisus aqueductibus, ei ademerat) petere posset. [*Dio, lib. 42.*]

Misit Cæsar circum omnes propinquas regiones, atque inde auxilia evocavit. [*Cæsar, l. 3.*] Rhodo atque ex Syria Ciliciæque omnem classem accersit: ex Creta sagittarios, equites ab rege Nabatæorum Malco evocavit, tormenta undique conqueri, & frumentum mitti, auxiliæque adduci iussit. [*A. Hirtius, de bello Alexandrino.*] Domitium Calvinum per litteras de magno suo periculo edocuit; flagitavitque ab eo, ut quamprimum sibi subsidia mitteret, propiusque ipse Alexandriam per Syriam accederet. [*Id. ibid.*] Mithridates verò Pergamenus, magnæ nobilitatis domi scientiæque in bello & virtutis, fidei dignitatisque in amicitia Cæsaris, in Syriam Ciliciamque est missus, ad auxilia accersenda. [*Id. ibid. cum Josepho, lib. 14. cap. 14. & Dione, lib. 42.*]

Interim Ganymedes eunuchus Arsinoën negligentius custoditam furtim ad Ægyptios traduxit: eaque illi reginæ constituta, jam eo majori studio bello incubuerunt, quod ducem ex Ptolemæorum prolepiâ nacti essent. [*Dio, lib. 42.*] De quâ Lucanus, libro 10.

—subrepta paratis—
*A famulo Ganymede dolis, pervenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë: que castra carentia rege
Ut proles Læga tenet.*

et ipse Cæsar; sub finem Commentariorum belli Civilis. *Filia minor Ptolemæi regis, vacuum possessionem regni sperans, ad Achillam se ex regia transiecit, unâque bellum administrare capit. Sed celeriter est inter eos de principatu controversia orta: quæ res apud milites largitiones auxit. Magnis enim jacturâ sibi quisque eorum animos conciliabat.*

Hæc dum apud hostes geruntur, Pothinus, nutricius pueri, & procurator regni in parte Cæsaris, cum ad Achillam nuncios mitteret, hortareturque ne negotio desisteret neve animo deficeret, indicatis deprehensisque internunciis, à Cæsare est interfectus. [*Cæsar, ibid.*] qui deinceps puerum regem palam diligenti custodiâ asservavit: eoque facto Ægyptiorum animos magis exasperavit. [*Dio, lib. 42.*]

Dum hæc in Ægypto geruntur, Domitius Calvinus adversus Pharnacem profectus, magnis & continuis itineribus confectis, castra posuit longè à Nicopoli (urbe minoris Armeniæ à Pompeio condita; in quâ jam antè à se occupatâ tum degebat Pharnaces) circiter septem passuum millia. Ubi cum à Pharnace frustra paratæ in illum fuissent insidiæ, postero die propius accedens Domitius, castra opido contulit: aciemque Pharnaces instruxit more & instituto suo. Proximâ verò nocte Pharnaces, interceptis tabellariis qui de Alexandrinis rebus litteras ad Domitium ferebant, de Cæsaris periculo & avocatione Domitii edoctus, victoriæ loco ducebat, si trahere tempus posset. Domitius autem, quum Cæsaris magis periculo quàm suo commoveretur, copias extra castra eductas in prælium paravit: XXXVI^a legione in dextro cornu, Ponticâ in sinistro, Deiotari legionibus in

mediâ

mediâ acie collocatis. Cumque utrimque instructâ acie processum esset ad dimicandum, Ponticâ legione penè totâ amissâ, magnâ parte Deiotari militum interfectâ, XXXVI^a legio in loca montana se recepit, non amplius 250 desideratis. Ceciderunt eo prælio splendidi ac illustres viri nonnulli equites Romani. Quo tamen incommodo Domitius accepto reliquias exercitus dissipati collegit, itineribusque tutis per Cappadociam, appetente jam hyeme, in Asiam rediit. [*Hirtius: cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 484. & Dione, lib. 42.*]

Cæsariani atque Alexandrini certatim inter se munitionibus atque operibus contenderunt. Cæsar studebat maximè, ut quam angustissimam partem opidi palus à meridie interfecta efficiebat, hanc operibus vineisque agendis à reliquâ parte urbis excluderet: sperans, primum, ut, cum esset in duas partes urbis divisa, acies uno consilio atque imperio administraretur; deinde, ut laborantibus succurri atque ex alterâ opidi parte auxilium ferri posset; in primis verò, ut aquâ pabuloque abundaret, quod utrumque palus largè præbere poterat. Alexandrini in omnes partes Ægypti legatos conquisitoresque delectus habendi causâ, miserunt, magnûque numerum in opidum telorum atque tormentorum convexerunt; & alia, ab Hirtio in Commentario de bello Alexandrino commemorata, peregerunt.

Quum hostium subinde numerus augetetur, ad amicitiam eos perducendi Cæsar consilium cepit: Ptolemæumque eo in loco unde ab illis exaudiri posset constitutum Ægyptiis dicere iussit, neque se quicquam adversi pati, neque bello opus esse: proinde pacem componerent; seque curaturum, ut condiciones convenirent. Sed illi suspicati ad hoc eum à Cæsare subornatum fuisse, nihil à proposito deflexerunt. [*Dio, lib. 42.*] Et maturè expellendum esse Cæsarem dicebant; qui, tempestatibus propter anni tempus jam interclusus, recipere transmarina auxilia non posset. [*Hirtius.*]

Interim, dissensione gliscente inter Achillam, qui veterano exercitui præerat, & Arsinoën regis Ptolemæi (Aulæ) minorem filiam; cum uterque utrique insidiaretur, & summam imperii ipse obtinere vellet: præoccupavit Arsinoë per Ganymedem eunuchum nutricium suum, atque Achillam, quasi rem navalem ille prodidisset, interemit. Quo occiso, ipsa sine ullo socio & custode omne imperium obtinuit, dux verò exercitus Ganymedes constitutus est. Is, suscepto officio, largitionem in milites auxit, & reliqua pari diligentia administravit. [*Hirtius, & Dio.*]

Cum Alexandria tota ferè suffossa sit, specusque habeat ad Nilum pertingentes quibus aqua in privatas domos inducitur ut paulatim subsidat & potabilis fiat; Ganymedes interseptis specubus, atque omnibus urbis partibus quæ à suis tenebantur, magnam aquæ vim è mari rotis ac machinis in eam urbis partem redundare coëgit quâ Cæsariani continebantur: ut jam ob repositarum in proximis ædificiis aquarum falsedinem ad extremum casum omnes deducti viderentur, & fugam plerique moliendam censerent. At eo consilio improbato, Cæsar puteos opere nocturno fodi iussit, magnaque dulcis aquæ copia inventâ, operosæ Alexandrinorum machinationes irritæ redditæ sunt. [*Hirtius.*]

Et

Eo biduo legio XXXVII. ex deditiis Pompeianis militibus, cum frumento, armis, telis, tormentis, imposita in naves à Domitio Calvino, ad littora Africæ paulo supra Alexandriam delata est. altera enim legio, quæ itinere terrestri per Syriam ab eo erat missa, ad Cæsarem non venit. Naves verò illæ, Euro multos dies continenter stante, in anchoris stabant, portumque capere prohibebantur. De quo certior factus Cæsar, navem conscendit atque omnem classem sequi iussit, nullis suis militibus impositis, ne munitiones nudaret. Cumque ad eum locum accessisset qui appellatur Cherrhonesus, & aquandi causâ remiges in terram exposuisset, nonnulli ab hoste excepti, Cæsarem ipsum in classe venisse, nec ullos milites in navibus habere, docuerunt. Itaque instructis omnibus navibus, Cæsari redeunti cum legione Domitii occurrunt: & quamvis eo die Cæsar dimicare nollet, una tamen Rhodia navis in dextro Cæsaris cornu, longè ab reliquis collocata, à quatuor hostium navibus constrictis aliisque apertis invaditur: cui Cæsar auxilium ferre coactus, felicissimè rem gessit, & nisi nox prælium diremisset, totâ classe hostium potitus fuisset. [Id.]

Hoc damno accepto, Ægyptii à Ganymede confirmati, tamen amplius 110 naves longas in portu navalibusque amiserant, omni tamen studio ad reparandam classem incubuerunt. Navibus ergo ex omnibus Nili ostiis & ex occultis regis navalibus contractis, paucis diebus contra omnium opinionem quadriremes 22, & quinqueremes 5, præter minores apertæque complures, confecerunt, & omnes milite instructas ad pugnam præpararunt. [Id.] apertoque portus introitu, ibi navibus suis in statione locatis, multum Romanis negotii exhibuerunt. [Dio, lib. 42.]

Cæsar Rhodias naves novem habebat (nam, decem missis, una in cursu littore Ægyptio defecerat) Ponticas octo, Lycias quinque, ex Asiâ 12. Ex his quinqueremes quinque erant, & quadriremes decem: reliquæ infra hanc magnitudinem, & pleræque apertæ. Cum his Pharon circumvectus Cæsar, adversas naves hostibus constituit. Erant inter duas classes vada transitu angusto: satisque diu ab utrisque expectatum est, ab utris transeundi fieret initium; quod quæ prius transissent ab hostili multitudine prius opprimi possent, quam cæteræ transire & pugnam capeßere valerent. Rhodiæ tamen naves primum sibi transitum depoposcerunt, & singulari arte ita multitudinem hostilem, nunquam obversis lateribus, sustinuerunt, ut cæteris & trajectum & pugnam liberam præberent. [Hirtius.]

Victoria penes Cæsarianos stetit: quorum naves omnes incolumes mansere. Alexandrinorum quinqueremis una capta est, & biremis cum defensoribus remigibusque, tres depressæ; reliquæ propinquam fugam ad Pharum opidum cepere: quas cives protexerunt ex molibus atque ædificiis imminetibus, & Cæsarianos propius adire prohibuerunt; sed inde mox industriâ Romanorum ejecti, opidum atque insulam multis desideratis amiserunt. Cum autem insulam gemino ponte continenti jungeretur, altero derelicto ab hoste facilè Romani potiti sunt: in altero quum aliquorum temeritate perturbata res fuisset, in fugam versi, cursu ad naves contenderunt. Eorum pars, pro-

ximas

ximas nacta naves, multitudine hominum atque onere depressa est, pars, resistens & dubitans quid esset capiendum consilii, ab Alexandrinis interfecta est: nonnulli, expeditas ad anchoras naves consecuti, incolumes discesserunt; pauci ad proxima navigia adnatarunt. Cæsar in suum navigium se recepit: quod multitudo hominum insecuta quum irrumperet, fore quod accidit suspicatus, sese ex navigio eiecit, atque ad eas quæ longius constiterant naves adnavit: indeque suis laborantibus subsidio scaphas mittens, nonnullos conservavit. Navigium verò ejus, multitudine depressum militum, unâ cum hominibus interiit. [Id.]

Neque hîc tacendum quod, ab Hirtio præteritum, à Suetonio [in Iulio, cap. 64.] & eum secuto Orofio, [lib. 6. cap. 15.] de Cæsare memoriæ est præditum: nando per 200 passus, evasisse eum ad proximam navem; elatâ lævâ, ne libelli quos tenebat maderent. quod ipsum de libellis servatis refertur etiam à Plutarcho [in C. Cæsare,] & Dione. [lib. 42.] Appianus verò [lib. 2. bell. Civil. pag. 523.] ita rem narrat. Solus in ponte interclusus premente hoste abiecit purpuram & in mare defiliit: insectantibusque regis diu sub aquis natavit, per intervalla tantum respirans prolato capite, donec ad unicam navem adnatans, porrectis manibus agnitus est & servatus. Et licet scribat Suetonius, paludamentum quoque Cæsarem mordicus traxisse, ne spolio potiretur hostis: Florus tamen [lib. 4. cap. 2.] unâ cum Plutarcho, relictum ab eo in fluctibus fuisse paludamentum dicit, seu fato, seu consilio; ut illud ingruentibus hostium telis saxisque peteretur. Et Ægyptios paludamento positos, trophæo, quod de fugatis tum hostibus statuerant, illud affixisse, tanquam ipsum ducem cepissent; & ab Appiano [lib. 2. bell. Civil. pag. 484.] à Dione [in lib. 42.] est traditum.

Hoc prælio desiderati sunt ex numero legionariorum militum circiter 400. & paulo plures classici atque remiges. Alexandrini eo loco castellum magnis munitionibus multisque tormentis confirmaverunt; atque, egestis è mari lapidibus, liberè sunt usi eo postea ad mittenda navigia. [Hirtius.]

* Mithridates interea Pergamenus ex Syriâ & Ciliciâ magnas copias celeriter, & propensissimâ civitatum voluntate & suâ diligentia, collegit. [Idem.] Primò autem solus veniens Ascalonem, deinde ad se accersivit gubernatorem Judææ Antipatrum; qui tria millia militum ei adjunxit, suoque hortatu, ut Hyrcanus Pontifex & cæteri dynastæ socia arma conferrent, effecit: quemadmodum ex Hypsicrate (Phœnicum historico) refert Strabo. [apud Josephum, lib. 14. cap. 15.] Egit enim cum Arabum primatibus, ut & ipsi venirent auxilio: ejusque potissimum operâ certatim opem tulerunt Cæsari Iamblichus dynasta & Ptolemæus ejus filius & Tholomæus Sohemii filius Libanum montem incolentes, & urbes Syriæ penè universæ. [Joseph. ibid. cap. 14.]

Quum Romanos detrimento nuper accepto vehementius incitados Alexandrini cernerent, & adversis rebus æquè ac secundis confirmari; legatos ad Cæsarem miserunt, ut Regem dimitteret & ad suos

Y y

transire

transire pateretur, paratâ jam multitudine belli rædio facere quod Rex imperâset : eo si auctore in Cæsaris amicitiam venturi essent, facile deditionem futuram. Cæsar, etsi tam Regis quam Alexandrinorum dubiam habebat fidem, dimittere tamen voluit, quod illius adventu, nec hostium vires crescerent, & bellum sibi gloriosius futurum esset : simulque monuit, ut regno suo consuleret, & fidem populo Romano sibi præstaret. Ille, dissimulato per lachrymas gaudio, orabat ne dimitteretur : à Cæsare tamen dimissus, contra eum acriter bellum coepit gerere. [*Hirtius : cum Dione.*]

Quum, duce assumpto, Alexandrini nihilo se firmiores factos aut languidiore Romanos animadverterent, eludentibusque militibus Regis ætatem atque infirmitatem, magnum dolorem acciperent, neque se quidquam proficere viderent ; rumorésque existerent, magna Cæsari præsidia terrestri itinere ex Syriâ Ciliciâque adduci (quod nondum Cæsari auditum erat :) commeatum, qui Romanis mari supportabatur, interceptare statuerunt. Itaque expeditis navigiis, locis idoneis ad Canopum in statione dispositis navibus, insidiabantur commeatibus. [*Hirt.*] Et quia evocati ex Syriâ milites Cæsaris jam appropinquabant, omnia littora custodierunt ; multumque iis copiis detrimenti attulerunt. Et his quidem qui in Africam inciderunt, aliquam Cæsar opem tulit : sed apud ostia Nili multos Ægyptii ignibus editis, perinde ac si Romani ea loca obtinerent, deceptos comprehenderunt ; ita ut reliqui eò accedere non auderent. [*Dio.*]

Hinc classem instrui Cæsar iussit, cui præfectus est Tiberius Claudius Nero. Proficiscebantur in eâ classe Rhodiæ naves, atque in his Euphranor ; quem solita in pugnando felicitas hîc destituit. Cum enim ad Canopum ventum esset, instructâque utrimque classis conflisisset, & suâ consuetudine Euphranor primus prælium commisisset, & illic trirremem hostium perforâset ac demersisset, proximam longius insecutus, parum celeriter insequentibus reliquis, circumventus ab Alexandrinis est : atque ita qui unus ex omnibus eo prælio bene rem gessit, solus cum suâ quadriremi victrice perit. Hostibus tamen prælio victis, ut sui tutò terræ adnavigare possent, Tiberius effecit. [*Hirtius : cum Dione.*]

Sub idem tempus Mithridates Pergamenus è Syriâ veniens, itinere pedestri, quo conjungitur Ægyptus Syriæ, Pelusium magnas copias adduxit. [*Hirt.*] Conatus verò in ostium Nili, quod ad Pelusium est, adverso fluvio contendere, quum navigiis introitum Ægyptii obstruxissent noctu, ad fossam advectus est ; in eamque navibus transportatis (neque enim pertingit ad mare) in Nilum navibus successit : deinde eos qui ostia Nili custodiebant subito mari fluvioque simul adortus, ostia ipsa liberavit ; Pelusiumque classe terrestribusque copiis aggressus est. [*Dio.*] idque opidum, firmo præsidio occupatum ab Achillâ propter opportunitatem loci, (namque tota Ægyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio, velut claustris, munita existimatur) repente magnis circumdatum copiis, multiplici præsidio pertinaciter propugnantibus, & copiarum magnitudine, quas integras vulneratis defecissisque subiciebat, & perseverantiâ constantiâque oppugnandi,

gnandi, quo die est aggressus, in suam redegit potestatem ; præsidiumque ibi suum collocavit. [*Hirt.*] Ibi præcipuam operam navavit Antipater ; primusque dejectâ quâdam muri parte, aditum cæteris irrumpentibus in urbem aperuit. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*]

Inde, re bene gestâ, Alexandriam ad Cæsarem Mithridates contendit. [*Hirt.*] et quum Dioscoridem quendam obviam sibi ire audisset, eum positis insidiis interfecit. [*Dio.*] easque regiones, per quas iter faciebat, auctoritate eâ quæ plerumque adest victori, placavit, atque in amicitiam Cæsaris redegit. [*Hirt.*]

Mithridatem & Antipatrum properantes ad Cæsarem transitu arcebant Judæi Ægyptii, qui regionem quæ Oniæ dicitur incolebant. Hos Antipater ut tribules in partes suas traduxit : maximè cum ostendisset Hyrcani Pontificis litteras ; in quibus rogabantur, ut amicos se præberent Cæsari, eumque commeatibus juvarent & rebus exercitui necessariis. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*] Asinius verò (Trallianus, Belli civilis scriptor) ipsum Hyrcanum Pontificem cum Mithridate Ægyptum invasisse scripsit : ut ex Strabone Josephus [*ibid. cap. 15.*] retulit. Pro quo & illa Cæsaris de Hyrcano verba faciunt, Tabulæ æneæ in illius gratiam ab eo inscripta. [*ibid. cap. 17.*] Ἐν τῷ ἐγγύτῳ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολέμῳ μὲν χιλιῶν πενταχθισίων στρατιῶν ἦν Σύμμαχος, καὶ πρὸς Μιθριδάτῳ διαπραγματεύσας ὑπὲρ ἐμοῦ, πάντας ἀνδρείᾳ, τῶν ἐν ταῖς ὑπερβάλε. In proximo Alexandrino bello in auxilium venit cum 1500 militibus ; & ad Mithridatem à me missus, virtute cessit nemini.

Judæi, regionis Oniæ incolæ, auctoritatē Antipatri atque Hyrcani Pontificis libenter paruerunt. Quod ubi audiverunt qui Memphim accolebant, & ipsi Mithridatem accersiverunt : & ille eò profectus, hos quoque adjunxit suis partibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*]

Quum loco qui à Græcæ literæ similitudine nominatur Delta, non ita longè ab Alexandriâ, appropinquare Mithridatem Rex Ptolemæus cognovisset, & transeundum ei Nilum flumen sciret ; magnas adversus eum copias misit, quibus aut vinci aut certè retineri posset, ne se cum Cæsare conjungeret. Quæ primæ copiae flumen à Delta transire, & Mithridati occurrere potuerunt, prælium commiserunt, festinantes præripere subsequenter victoriæ societatem. Quorum impetum Mithridates magnâ cum prudentiâ, Romano more castris valatis, sustinuit. Cum verò incautè atque insolenter succedere eos munitionibus videret ; eruptione undique factâ, magnum numerum eorum interfecit. Quod nisi locorum notitiâ reliquisse rexissent, partimque in naves, quibus flumen transierant, recepissent ; funditus deleti essent. Qui ut paululum ab illo timore se recedissent, adjunctis iis qui subsequerantur, rursus Mithridatem oppugnare coeperunt. [*Hirtius.*]

Commisâ pugna est circa locum qui Castra Judæorum dicitur. Curabat dextrum cornu Mithridates, sinistrum Antipater. In pugnâ Mithridatis cornu inclinatum est, videbaturque cladem accepturum, nisi maturè præter fluminis ripam accurrens cum suis Antipater, qui jam adversarius profligaverat, exemptis fortis periculo, Ægyptios jam vincentes coegisset terga vertere. Qui ad eos fugientibus insiit,

ut castra quoque hostium caperet: advocato etiam in prædæ partem Mithridate, quem insectando hostem longè à tergo reliquerat. Ex suis Mithridates 800 amissæ: Antipater 50. (vel 80. ut est apud Josephum, *lib. 1. Belli, cap. 7.*) Mithridates verò de his Cæsarem per litteras certior reddidit: ingenuè fassus Antipatrum & salutis sibi causam fuisse & victoriæ. [*Ioseph. lib. 14. cap. 15.*]

b.

4667 47

Sub idem penè tempus & rex Ptolemæus ad opprimendum Mithridatem profectus est, & Cæsar ad recipiendum. Celeriore fluminis Nili navigatione Rex est usus, in quâ magnam & paratam classem habebat. Cæsar eodem itinere uti noluit, ne navibus in flumine dimicaret. [*Hirt.*] Noctū igitur navibus solutis, tanquam ad ostium quoddam Nili properaret, accensisque per omnes naves plurimis facibus, quo magis eò contendere videretur, initio navibus est provectus, post luminibus extinctis retro navigavit: circumvectusque urbem, ad peninsulam Africæ adhærentem appulit, & expositis militibus, paludem circumivit. [*Dio.*] priusque Regis copiis occurrit, quàm is Mithridatem aggredi posset: eumque ad se victorem incolumi exercitu recepit. [*Hirt.*]

Confederat Rex cum copiis in loco excelsiore, naturæque munitissimo: ab eo Cæsar septem millia passuum circiter aberat, & interjectus erat fluvius, in quo trajiciendo etiam cum Alexandrinis pugandum fuit. Eo superato, simulque Alexandrinis transitum prohibentibus magnâ ex parte cæsis, non magno intervallo à castris Regis castra Cæsar posuit. Postero die castellum, quod Rex in proximo vico non longè à suis castris muniverat, brachiisque cum opere castrorum conjunxerat, vicî obtinendi causâ, Cæsar aggressus omnibus copiis expugnavit: indeque fugientes Alexandrinos in castra milites ejus insecuti, munitionibus successerunt, acerrimèque eminens præliari cœperunt. Sed diversis telis illi figebantur, adversi ex flumine, in quo multæ naves instructæ funditoribus & sagittariis eos impugnabant. [*Hirt.*]

Cæsar, cum videret milites acrius præliari non posse, nec tamen multum profici propter locorum difficultatem; animadvertit excelsum locum castrorum relictum esse ab Alexandrinis, quod & per se munitus esset, & studio partim pugnandi partim spectandi decurrissent in eum locum, in quo pugnabatur. Cohortes igitur illico circuire castra, & summum locum aggredi iussit: hisque Garsulenum præfecit, & animi magnitudine & rei militaris scientiâ virum præstantem. Quò ut ventum est, paucis defendentibus munitionem, Cæsarianis contra militibus acerrimè pugnantibus, diverso clamore & prælio perterriti Alexandrini, trepidantes in omnes partes discurrere cœperunt. Quorum perturbatione Romanorum animi adeò sunt incitati, ut penè eodem tempore ex omnibus partibus, primi tamen editissimum locum castrorum caperent: ex quo decurrentes, magnam multitudinem hostium in castris interfecerunt. Quod periculum plerique Alexandrini fugientes, acervatim se de vallo præcipitaverunt in eam partem quæ flumini erat adjuncta: quorum primis in ipsâ fossâ munitionis magnâ vi oppressis, cæteri faciliorem fugam habuerunt. [*Idem.*]

Constat

Constat fugisse ex castris Regem ipsum, receptumque in navem, & multitudine eorum, qui ad proximas naves adnatabant, demerso navigio periisse. [*Idem: cum Livio, lib. 112. Dione, lib. 42. & Orosio, lib. 6. cap. 16.*] Corpus ipsius obrutum limo ad Nili ripam devolutum, lorice aureæ (cujusmodi usos fuisse Ptolemæos, Julius Capitolinus in Maximino juniore confirmat) indicio cognitum fuit. [*Florus, lib. 4. cap. 2. Eutrop. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 16.*] Post patris Aulæ mortem, annis 3. & mensib. 8. ille superfuit. unde regno ejus quadriennium à Porphyrio tribuitur. [*in Græc. Euseb. Scaligeri pag. 226.*]

In hoc bello 20 millia hominum cæsa, 12 millia cum 70 longis navibus dedita, 500 ex victoribus cecidisse referuntur. [*Oros. lib. 6. cap. 16.*] In eo vulnera quoque accepit Antipater: quum ejus operâ forti in rebus periculosis Cæsar usus fuisset. [*Ioseph. lib. 14. cap. 15.*]

Cæsar, magnæ victoriæ fiducia, proximo terrestri itinere Alexandriam cum equitibus contendit; atque eam partem opidi victor introit, quæ præsidio hostium tenebatur. Omnis verò multitudo opidanorum, armis projectis munitionibusque suis relictis, veste eâ sumptâ quâ supplices dominantes deprecari consueverunt, sacrisque omnibus prolati quorum religione precari offensos iratosque animos regum erant soliti, advenienti Cæsari occurrerunt, seque ei dederunt. Cæsar in fidem receptos consolatus, per hostium munitiones in suam partem opidi magnâ gratulatione venit suorum: qui non tantum bellum ipsum ac dimicationem, sed etiam talem adventum ejus felicem fuisse lætabantur. [*Hirtius.*]

In fastis Kalendaribus marmoreis, [*Inscript. Gruteri pag. CXXXIII.*] ad VI Kalendas Apriles, annotatum habetur. HOC DIE CÆSAR ALEXAND. RECEPIT. Ut autem annus hoc tempore Romæ agebatur, dies ille in 14. Januarii Juliani diem incidit. Tunc igitur bellum Alexandrinum est finitum: quod à Cæsare gestum neque loco, neque tempore æquo, sed hyeme anni, refert Suetonius. [*in Julio, cap. 35.*]

Cæsar Ægypto potitus, Romanorum dominio eam non subjecit, sed Cleopatram cōcessit, cujus gratiâ totum bellum gesserat. Metuens tamen ne Ægypti mulieris imperio traditi denuo tumultuarentur, neve Romanorum in se animos cum hujus rei tum suæ cum Cleopatram consuetudinis causâ commoveret; conjugem eam fratris superstitis esse iussit, regnumque utrisque commune fecit. Id quidem in speciem agebat; re ipsâ totum Cleopatram regnum deferebatur. Maritus enim ejus παῖδιον puer ætate erat, (11 tantum annorum: unde & νέον παιδῶν cum fuisse dicit Strab. li. 17. p. 796.) ipsa autem apud Cæsarem gratiâ nihil non poterat. Itaque sub prætextu conjugii, quo fratri jungebatur, regni que cum eo ex æquo obtinendi, ipsa sola rerum potiebatur, ac Cæsaris consuetudine utebatur. Hæc liberius Dio, [*lib. 42.*] quæ mollius, in Cæsaris gratiam, A. Hirtius ita retulit: Cæsar, Ægypto atque Alexandriâ potitus, reges constituit, quos Ptolemæus testamento scripserat, atque obtestatus erat populum Romanum ne mutarentur. Nam, majore ex duobus pueris rege amisso, minori transdidit regnum, majorique ex duabus filiæ Cleopatram, quæ

manserat in fide præsidis ejus. et Suetonius: [in Iulio, cap. 35.] Regnum Egypti victor Cleopatra fratrique ejus minori permisit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nata, novarum rerum materia esset.

Cum Cleopatrá Cæsar & convivia in primam lucem sæpe protraxit; & in Nilum unâ cum ipsâ 400 navibus subvectus, eadem nave thalamego penè Æthiopiâ tenus Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recussasset. [Sueton. ibid. cap. 52. cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 484.]

Alexandriæ Cæsar columnam æream statuit, jura quæ Alexandrinis Judæis ipse concessit inscripta continentem. [Joseph. lib. 14. Antiquit. cap. 27. & lib. 2. contr. Appian. pag. 1063.]

Pharnaces, rebus secundis elatus, quum de Cæsare ea quæ optabat, speraret, Pontum omnibus copiis occupavit: ibique & victor, & crudelissimus rex, quum sibi fortunam paternam feliciore eventu destinaret, multa opida expugnavit, bona civium Romanorum Ponticorumque diripuit, supplicia constituit in eos qui aliquam formæ atque ætatis commendationem habebant ea, quæ morte essent miseriora; Pontumque nullo defendente, paternum regnum se recepisse glorians, obtinebat. [Hirtius.]

Præcipuè verò crudelitatem suam in Amisum urbem Ponticam exercuit: quam, quum diu resistisset, vi expugnatam diripuit, puberibus interfectis & in puberibus ad unum exectis omnibus. [Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 484. Dio, lib. 42.]

c. Afander, cui tutelam Bosphori Pharnaces crediderat, bonæ gratiæ à Romanis ineundæ causâ spèque regni Bosphorani ab eis accipiendi, contra dominum suum insurrexit. [Dio, ibid.]

Cæsar ex Ægypto ad M. Ciceronem litteras misit, ut esset idem qui fuisset, & Imperatoris (ob rem in Ciliciâ gestam) appellationem retineret: & C. Panfa nuntium perferente, concessos falces laureatos Cicero tenuit, quoad tenendos putavit. [Cic. pro Ligario.] Post reditum enim ex Ciliciæ provinciâ, Romam adhuc ille non introierat: sed lictores cum fascibus secum circumferebat, triumpho frustrâ inhians. [lib. 11. ad Attic. epist. 6.] Redditæ sunt autem Cæsaris litteræ Ciceroni, pridie idus Sextil. [lib. 14. ad familiar. epist. ult.] sive postremo die Maii Juliani.

Pharnaces, Bithyniâ occupatâ & Cappadociâ, Armeniæ minori imminerebat, omnesque illius oræ reges & tetrarchas concitabat. [Plutarch. in Cæsare.] In Asiam quoque, spe ejusdem successus quo pater ejus Mithridates usus fuerat, contendebat. [Dio, lib. 42.]

In Ægypto Cæsarem menses novem exegisse, Appianus indicat. [lib. 2. Bell. civil. pag. 484.] Ac vel diutius ibi Cleopatra eum detinisset, vel Romam proficiscentem comitara fuisset, nisi Pharnaces eum & Ægypto invitum detraisset. & In Italiam properare vetuisset. [Dio, lib. 42.] Cleopatra verò filium brevi post illi peperit, Cæsariorem ab Alexandrinis appellatum. [Plutarch. in Cæsare.] eo nomine à matre, ipso Cæsare permittente, filio impotenti. [Sueton. in Iulio, cap. 52.] Eam tamen, post Cæsaris discessum, cum hoste ipso Cneo Pom-

Pompeio, seniore Magni filio, consuetudinem habuisse, in Antonio suo Plutarchus subindicat.

Cleopatraz sororem natu minorem Arsinoën, cujus nomine diu Ganymedes impotenter regnaverat, ex regno Cæsar deduxit: nequa rursus nova dissensio, priusquam diuturnitate confirmarentur Regis imperia, per homines seditiosos nasceretur. Legione veteranâ VI^a secum deductâ, cæteras tres ibi reliquit; quo firmius esset eorum Regum imperium qui neque amorem suorum habere poterant, quod fideliter permanferant in Cæsaris amicitia; neque vetustatis auctoritatem, paucis diebus reges constituti. [Hirtius, cum Suetonio, in Iulio, cap. 76.]

Sic, rebus omnibus confectis & collocatis, itinere terrestri Cæsar in Syriam est profectus, ut ait Hirtius; [cum Suetonio in Iulio Cæsare, cap. 35. Plutarcho in Cæsare, Appiano lib. 2. Bell. civil. pag. 484. & Orofio, lib. 6. cap. 16.] vel classe, ut scribit Josephus [lib. 14. cap. 15.] & ipse Hirtius postea confirmat.

De Cæsaris ab Alexandria discessu rumor III. Non. Quintil. (Aprilis Juliani die 23) in Italiam pervenit. [Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 19.] Antiochiæ Cæsarem reliquit C. Trebonius: qui Seleuciâ Pieriâ profectus, 28 dierum itinere confecto, XVI Kalend. Septembr. (Junii Juliani die 3.) in Italiâ fuit. [Id. ibid. epist. 23.] Unde colligitur, XV Kalend. Sextil. sive Maii Juliani die 6. Cæsarem Antiochiâ fuisse.

Johannes Malela Antiochenus, in Chronicorum libro 9. adhuc inedito, die duodecimo mensis Artemisii sive Maii in urbe Antiochenâ de Julii Cæsaris imperio edictum publicè propositum fuisse innuit; & vicefimo ejusdem mensis die de ipsius Urbis libertate à Julio Cæsare ed missum edictum alterum, ita incipiens. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μητροπόλει, ἡ ἐρὰ καὶ ἀσφάλεια καὶ ἀντωνόμεια καὶ παγκρατισμὸς καὶ ἀγαθολύσις, ἡ δὲ τῶν Καίων &c. atque die demum vicefimo tertio Antiochiam ingressum esse Dictatorem Cæsarem. quum die 20 Antiochiæ illum fuisse, illud jam productum Edicti exordium non obscure significet; ac die 23 ex urbe potius illum discessisse, quàm eò venisse, fuisset dicendum.

Antigonus Aristobuli filius ad Cæsarem veniens, questus est de patris infortunio, quod propter ipsum veneno à Pompeianis extinctus esset, & frater suus à Scipione securi percussus: rogabatque ut sui miseretur, paterno principatu egesti. Præterea Hyrcanum accusabat & Antipatrum, quod per vim principatum gentis gererent, nec abstinerent ab ipsius injuriis: auxilia eos in Ægyptum Cæsari misisse criminatus, non benevolentia sed timore veteris discordiæ, & ut amorem Pompeii deprecarentur. Antipater verò causam suam egit, diluens objecta crimina: Antigonumque seditionis & novarum rerum studiosum esse coarguit. Commemorabat etiam quantum proximo bello laborasset pro Cæsare: ipsum verborum suorum testem adducens, & multitudinem vulnorum quæ acceperat ostentans. Tum Cæsar oratione Antipatri motus, Hyrcanum pontificem declaravit: Antipatro verò dynastiam quamcunque ipse optaret obtulit, & procuratorem Judææ constituit. [Joseph. lib. 1. Bell. cap. 8. & lib. 14. Antiquit. cap. 15.]

Statuit autem Cæsar, Hyrcanum & liberos ejus ethnarchiam & pontificatum Judæorum perpetuò retinere more patrio: atque in fo-
ciorum & amicorum suorum numerum recipi. et si qua controversia
exorta fuerit de Judaicâ disciplinâ, judicium penes ipsum esse. adhæc
nec hyberna militi debere, nec pecunias ab eo exigi. dedicarique ære-
am tabulam hæc continentem in Capitolio, & apud Tyrum, Sido-
nem, Ascalonem, in templis, inscriptam Romanis atque Græcis lit-
teris: & ut decreta hæc ad omnia loca mittantur. [*Lib. 14. Anti-
quit. cap. 17.*]

Cæsar commoratus ferè in omnibus Syriæ civitatibus quæ majo-
ris erant dignitatis, præmia benemeritis & viritim & publicè tribuit:
de controversiis veteribus cognovit ac statuit. Reges, tyrannos, dy-
nastas provinciæ, finitimisque (qui omnes ad eum concurrerant) re-
ceptos in fidem, conditionibus impositis provinciæ tuendæ ac defen-
dendæ, dimisit & sibi & populo Romano amicissimos. [*Hirtius.*]

Tyri omnia Hercules donaria Cæsar sustulit; quòd conjugem & fi-
lium Pompeii in fugâ receperant, [*Dio, lib. 42.*]

Paucis diebus in Syriæ provinciâ consumptis, Sextum Cæsarem
amicum & necessarium suum legionibus Syriæque eum præfecisse, ait
Hirtius: Sexto quæstori ac cognato suo omnia ibi eum commisisse,
scribit Dio. [*lib. 47.*] Legionem ab eo, jam tum de bello Parthico co-
gitante, in Syriâ relictam, & ἀξιωματὶς five præfecturæ dignitatem con-
sanguineo suo Sexto Julio adolescentulo concessam fuisse, Appianus
indicat. [*lib. 3. Bell. civil. pag. 575. & lib. 4. pag. 623.*]

Cæsar, ordinatis rebus Syriæ, eadem classe quâ venerat profectus
est in Ciliciam. [*Hirtius: cum Iosepho, lib. 14. cap. 16.*] Cujus provin-
ciæ civitates omnes evocavit Tarsum: ibique, rebus omnibus pro-
vinciæ & finitimarum civitatum constitutis, cupiditate proficiscendi
ad bellum (Ponticum) gerendum non diutius moratus est. [*Hirtius.*]

Hic Tarcondimoro (cujus suprâ, ex Ciceronis epistolâ 1. libri
15 ad familiares, facta est mentio) qui Ciliciæ partem sibi subje-
ctam habebat, & re navali Pompeium plurimum juverat, ignovit.
[*Dio, lib. 41.*]

Antipater, ubi de Syriâ Cæsarem profectus est, in Judæam re-
versus, obeundo provinciam novarum rerum cupidos contempsit,
tum minis agens tum consiliis. Fore enim, ut si Hyrcano contenti sint
principe feliciter degant fruendo suis quisque possessionibus. Sin
novas sibi spes polliceantur, & lucri ex rebus turbatis capient: se
quidem pro præside habituros dominum, Hyrcanum verò pro rege
tyrannum, tum Romanos atque Cæsarem acerbos hostes pro prin-
cipibus. Hos enim nequaquam laturus mutari aliquid ex his quæ
ipsi constituerint. Cum tamen Hyrcanum stupidum ac segnem ani-
madverteret, per se statum provinciæ componebat. Et Phasælum
quidem è liberis suis natum maximum Hierosolymis & circumjacenti
regioni Ducem constituit: Herodi secundo, admodum adolescenti,
Galilæam curandam commisit. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 8. & lib. 14.
Antiquit. cap. 16, 17.*]

Herodem tum quindecim tantum annorum fuisse, apud Iosephum
legimus.

legimus. [*lib. 14. cap. 17.*] eundem quoque ex eo numerum Rufino
in versione suâ, Photio in Bibliothecâ, [*cod. 238.*] Pseudogorionide
Hebræo, [*lib. 5. cap. 3.*] & Nicephoro Callisti, [*lib. 1. histor. Eccles.
cap. 6.*] retinentibus. Verum primi rerum Herodis descriptores, Pto-
lemæus & Nicolaus Damascenus, ex quibus sua Iosephus hausit, non
15 sed 25 scripsisse videntur; & nota est in 16, facili librariorum er-
rore, deinde transivisse. Ab hoc enim tempore ad Herodis mortem
anni numerantur 43. cum dimidio ferè. Quibus anni additi 25, annos
conficerent 68 atque anni dimidium: cujus dimidium alterum si ille
exegisset, ætatis annum 70 attigisset. Quum verò extremo morbo
laboraret, & ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ περὶ τοῦ ποταμοῦ, circa annum septuagesimum fuisse il-
lum, ipse quoque Iosephus agnoscit. [*lib. 17. cap. 8.*]

Phasælo natus est filius Phasælus; cui postea Salampio Herodis
& Mariammes filia nupsit. [*Ioseph. lib. 18. cap. 7.*] siquidem septennis
ille erat, quum pater Phasælus mortuus est. [*Id. lib. 14. cap. 25.*]

Pharnaces adversus Afandrum, qui in Bosphoro ab eo defecerat,
expeditionem instituit. Sed quum esse in viâ Cæsarem, atque in Ar-
meniam properare audiret; perterritus, magisque ab impetu quàm
exercitu ejus sibi timens, multos ad eum antequam propius accede-
ret legatos de pace misit, si quacunque tandem ratione præsens discrimen
evitare posset. Idque inprimis obtendebar, se Pompeium nullo
auxilio juvisse: sperabâtque se Cæsarem, in Italiam Africamque pro-
perantem, ad pacificationem adducturum, à cujus discessu bellum
renovare facile posset. Quod ipsum Cæsar suspicatus, primos ac se-
cundos ejus legatos comiter accepit; ut spe pacis quàm maximè incau-
tum posset invadere. [*Dio, lib. 42.*]

Cæsar, magnis itineribus per Cappadociam confectis, biduum Ma-
zace commoratus, venit Comana, vetustissimum in Cappadociâ Bel-
lonæ templum: quod tantâ religione colebatur, ut sacerdos ejus ma-
jestate, imperio & potentiâ secundus à rege consensu gentis illius ha-
beretur. (de quo videndus Strabo, lib. 12. pag. 535.) Hoc sacerdotium
Cæsar homini nobilissimo Nicomedi Bithynio adjudicavit: qui, re-
gio Cappadocum genere ortus, jure minimè dubio, vetustate tamen
interrupto, illud repetebat. [*Hirtius.*] Etsi enim cæteris qui pro Pom-
peio contra se steterant, ditionum quas à Pompeio acceperant possessi-
onem confirmaverit: Comanorum tamen sacerdotium in Nicomedem
transtulit ab Archelao. [*Appian. in Mithridatic. pag. 254.*] quod patri
ipsius Archelao, sororis Cleopatæ natu maximæ marito, à Gabinio
in Ægypto occiso, Pompeius tribuerat. [*Strabo, lib. 12. pag. 558.*]

Quum propius Pontum finisque Gallogræciæ Cæsar accessisset,
Dejotarus tetrarches Gallogræciæ, tunc quidem penè totius, quod
ei neque legibus neque moribus concessum fuisse cæteri Tetrarchæ
contendebant, sine dubio autem rex Armeniæ minoris ab Senatu ap-
pellatus, depositis regis insignibus, neque tantum privato vestitu sed
etiam reorum habitu, supplex ad Cæsarem venit oratum, ut sibi igno-
sceret, quòd in Cn. Pompeii castris fuisset: seque ignorance status
Italiæ ac necessitate exercituum Pompeii, quibus vallatus erat, defen-
debat. Eam exculationem Cæsar rejiciebat: sed tamen se concedere

id factum dicebat superioribus suis beneficiis, veteri hospitio atque amicitia, dignitari ætatiq[ue] hominis, atque precibus eorum qui frequentes concurrissent, hospites atque amici Dejotari, ad deprecandum. De controversiis Tetrarcharum postea se cognitum esse dixit: & regium vestitum ei restituit. Legionem autem eam quam ex suis Dejotarus disciplinâ Romanâ constitutam habebat, equitatûmq[ue] omnem ad bellum (Ponticum) gerendum adduci iussit. [*Idem.*] Hunc tamen Dejotarum hospitem suum pecuniâ Cæsar multavit: & Armeniam minorem à Senatu illi datam, sed à Pharnace tunc occupatam, Ariobarzani Cappadociæ regi attribuit. [*Cicero, in orat. Philippic. 2. & de Divinat. lib. 1. & 2. Dio, lib. 41.*]

Imperatam pecuniam, iterum & tertio auctionibus factis Dejotarium dedisse, quâ Cæsar uteretur ad bellum; in oratione pro eo rege habitâ Cicero indicat. ubi etiam, ad gratiam conciliandam, ita ille ad Cæsarem hâc de re perorat. *Quid retineat per se meminit, non quid amiserit: neque se à te multatum arbitratur; sed, cum existimaret multis tibi multa esse tribuenda, quò minus à se, qui in alterâ parte fuisset, ea sumeres, non recusavit.* &c. *Omnia tu Dejotaro, Cæsar, tribuisti; cum & ipsi filio nomen regium concessisti. Hoc nomine retento atque conservato, nullum beneficium populi Romani, nullum iudicium de se Senatus imminutum putat.*

Cum in Pontum Cæsar venisset, copias omnes in unum locum coëgit: quæ numero, atque exercitatione bellorum mediocres erant. Exceptâ enim legione VI, quam secum adduxerat Alexandriâ veteranam, (multis laboribus periculisq[ue] functam, multisq[ue] militibus partim difficultate itinerum ac navigationum, partim crebritate bellorum, adedò diminutam, ut minus mille hominum in eâ esset) reliquæ erant tres legiones: una Dejotari; duæ, quæ in eo prælio, quod Cn. Domitius fecit cum Pharnace, fuerant. [*Hirtius.*]

Adventante Cæsare territus Pharnaces, legatos de pace misit à ducentesimo stadio ferentes ei coronam auream, & satis stultè regis sui filiam offerentes in matrimonium. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 484.*] In primis autem deprecabantur, ne ejus adventus hostilis esset: facturum enim omnia Pharnacem, quæ imperata essent. maximèque commemorabant, nulla Pharnacem auxilia contra Cæsarem Pompeio dare voluisse; cum Dejotarus, qui dedisset, tamen ei satis fecisset. Cæsar respondit, se fore æquissimum Pharnaci, si quæ polliceretur repræsentaturus esset. Monuit autem, ut solebat, mitibus verbis legatos, ne aut Dejotarum sibi objicerent, aut nimis eo gloriarentur beneficio, quòd auxilia Pompeio non misissent. [*Hirtius.*] atque hoc ipsum Pharnaci vitio vertit, quòd & improbus & impius in benefactorem suum fuisset. [*Dio, lib. 41. & 42.*] Jubebat denique, ut Ponto confestim ille decederet, familiâq[ue] publicanorum remitteret; cæterâq[ue] restitueret sociis civib[us]q[ue] Romanis, quæ penes eum essent: si fecisset, tum demum munera recepturum se dixit, quæ bene rebus gestis imperatores ab amicis accipere consueverant. [*Hirtius.*]

Pharnaces omnia liberaliter pollicitus, cum festinantem ad Urbem Cæsa-

Cæsarem speraret libentiùs etiam crediturum suis promissis; lentius agere, decedendi diem postulare longiorem, pactiones interponere, in summâ frustrari coëpit. Cujus calliditate cognitâ, Cæsar ita negotium acceleravit, ut celerius omnium opinione manum confereret. [*Idem.*]

Ad castra igitur Pharnacis quum venisset, in hanc vocem erumpens, *Ergo jam non dabit penas patricida?* in equum insiliit; & ad primum clamorem editum in fugam hostem vertit, magnâq[ue] stragem edidit: adjutus circiter mille equitibus, qui primi procurrentem secuti sunt. Ita Appianus, in Bel. civ. lib. 2. [*pag. 485.*] Similiter & in libro Historiæ suæ 42. Dio: Eadem die quâ ad hostem pervenerat, ex itinere ad dimicationem descendit; & aliquandiu ab equitatu currib[us]q[ue] falcatis hostium conturbatus, tandem victoriam obtinuit. In colle Cæsarem aciem instruxisse, notat Julius Frontinus; [*Strategem. lib. 2. cap. 2.*] eamq[ue] rem ei expeditam fecisse victoriam: quòd pila ex edito in subeuntes barbaros emissa protinus eos avertent. Cum Cæsare quoque Dejotarum in acie contra Pharnacem fuisse, corpusq[ue] suum periculo objecisse; in oratione pro eo rege habitâ confirmat Cicero.

Commisssa pugna circa Scotium montem est, non multo longius tribus passuum millibus ab urbe Zelâ dissitum; juxta quem Pharnacis pater Mithridates Triarium exercitûmq[ue] Romanum magnâ clade affecerat. [*Hirtius: cum Plutarcho in Cæsare, Appiano in Mithridatic. pag. 254. & Dione, lib. 42.*] Eum montem Pharnaces, (ut accuratior totius hujus pugnae historiam ex Hirtio repræsentemus) veteribus paternorum castrorum relictis operibus, copiis omnibus suis occupavit. Cæsar, qui ab hoste millia passuum quinque castra posuerat, valles regis castris proximas, occupaturus, proximâ nocte, vigiliâ quartâ, legionibus omnibus expeditis impedimentisq[ue] in castris relictis, eum ipsum locum cepit in quo Mithridates prælium adversus Triarium fecerat.

Pharnaces, quum id repente primâ luce animadvertisset, copias suas omnes pro castris instruxit: & sive loci felicitate impulsus, sive auspiciis & religionibus inductus, (quibus obtemperasse eum postea audiebamus; inquit Hirtius) sive contemptu paucitatis Romanarum copiarum, quarum magnam partem jam sub Domitio fuderat, ultrò Romanos castra sua munientes iniquo loco invasit. Quod illis, subito ab operibus vocatis & nondum ordinibus instructis, magnum terrorem attulit. Falcatae regiæ quadrigæ, permixtos milites perturbabant: quæ tamen celeriter multitudine telorum sunt oppressæ. Insecura has est acies hostium: acrique cominus prælio facto, dextro cornu, quo veterana legio VI. erat collocata, initium victoriæ natum est ab eâ parte; sinistro deinde cornu mediâq[ue] acie totæ profligatae sunt copiae regis. Itaque multis militibus partim interfectis partim suorum ruinâ oppressis, qui velocitate effugere poterant, armis tamen projectis, vallem transgressi, nihil ex loco superiore inermes proficere poterant. Romani verò victoriâ elati, subire iniquum locum munitionesq[ue] agredi non dubitarunt: & defendentibus castra iis cohortibus quas

Pharnaces præsidio reliquerat, celeriter castris hostium sunt potiti. [Id.]

Ita Pharnacem Cæsar uno &, ut sic dixerim, non toto prælio obtulit, mox fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscellit. Nec vana de se prædicatio est Cæsar, antè victum hostem esse quàm visum. [Florus, lib. 4. cap. 2.] Jactabatque ille, eadem die & pervenisse se ad hostem, & videri eum, & vicisse. [Dio, lib. 42.] quod in litteris ad amicum quendam Amintium five Anitium Romanum missis ab eo tribus illis verbis est expressum: VENI, VIDI, VICI. [Plutarch. in Cæsare. Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 485.] Intra quintum enim quàm adfuerat diem, quatuor quibus in conspectum venit horis, unâ Pharnacem profligavit acie. [Sueton. in Julio, cap. 35.] crebrò commemorans Pompeii felicitatem, cui præcipua militiæ laus in bello Mithridatico de tam imbelli genere hostium contigisset. [Id. ibid. cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 485.]

Pharnaces, interfectâ multitudine omni aut captâ suorum, cum paucis equitibus profugit. Cui nisi castrorum oppugnatio facultatem attulisset liberius profugiendi, vivus in Cæsar's potestatem adductus esset. [Hirt.] Sinopen verò ille cum mille equitibus refugit. [Appian. Mithridatic. pag. 254.]

Cæsar, incredibili est lætitiâ affectus, quòd maximum bellum tantâ celeritate confecerat: erâtque subiti periculi recordatio lætior, quòd victoria facilis ex difficillimis rebus acciderat. [Hirt.] Prædam omnem regiam & manubias, quamvis plurimæ erant, militibus donavit. [Id. & Dio.] Cùmque trophæum eo in loco Mithridates de Triario statulisset, quia id consecratum diis belli evertere fas non erat, ipse de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithridaticum obscuravit quodamque modo dejecit. Postea receptis omnibus quæ vel Romanis vel eorum sociis Pharnaces ademerat, singula iis qui amiserant restituit, parte quâdam Armeniæ, quam Ariobarzani dono dedit, exceptâ. Amiserantur calamitatem libertate eis darâ compensavit. [Dio.] Legionem VI. decedere ad præmia atque honores accipiendos in Italiam iussit; auxilia Dejorari domum remisit: duas reliquas legiones cum Cælio Viniciano in Ponto reliquit. Ita per Gallogræciam Bithyniamque in Asiam iter fecit: omniumque earum provinciarum de controversiis cognovit & statuit; jura in tetrarchas, reges, civitates distribuit. [Hirt.]

In Asiâ pecuniam obiter colligebat, magnâ publicanorum per singulos populos acerbè exigentium invidiâ. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 485.] (cujus tum Proconsul fuit, Cæsar's & Ciceronis in auguratu collega, P. Servilius Isauricus: ut ex lib. 13. ad familiar. epist. 68. intelligitur.)

Brithagoras, vir inter Heracleenses Ponti summæ authoritatis, qui civium suorum causâ Cæsarem per orbem hucusque secutus fuerat, illo Romam jam redire instituyente, senectâ & laborum assiduitate exhaustus, vivere desuit; grandem patriæ luctum relinquens. [Memnon, in Excerptis Photii, cap. 62.]

Mithridatem Pergamenum (à quo res feliciter celeriterque gesta in

in Ægypto fuit) regio genere ortum, disciplinis etiam regis educatum, (nam cum Mithridates, rex Asiæ totius, propter nobilitatem Pergamo parvulum secum asportaverat in castra, multosque tenuerat annos) regem Bosphori Cæsar constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat: provinciâque populi Romani à Barbaris, atque inimicis regibus, interposito amicissimo rege, munivit. [Hirt.] De quo videndus Strabo, lib. 13. pag. 625. (cum notis Casauboni:) & Appianus in Mithridaticis, pag. 254.

Eidem bellum contra Asandrum mandavit: ut Bosphoro potitus, ejus in amicum ulcisceretur perfidiam. [Dio, lib. 42.] Eidem quoque Trocmorum in Gallogræciâ (Ponto & Cappadociæ confinia possidentium) tetrarchiam, ut materni generis jure ipsi debitam, adjudicavit; occupatam & possessam paucis antè annis à Dejotaro. [Cicero, in orat. Philippic. 2. & lib. 2. de Divinat. Hirtius, de bello Alexandr. Strabo, lib. 12. pag. 567. & lib. 13. pag. 625. Dio, lib. 42.]

In Græciam Italiâque deinde Cæsar navigavit: magnâ vi pecuniæ undique quibuscunque titulis confectâ, veluti antè ab ipso quoque factum fuerat. Partim enim eam pecuniam, quæ Pompeio prius promissa fuerat, exegit; partim, aliis obrentis causis, alias imperabat. Multas quoque à principibus regibusque aureas coronas accepit, partarum victoriarum ergò. Quasque res esse prædicabat, quibus & pararentur & conservarentur & augerentur imperia; milites & pecunias: earumque alteram per alteram consistere; & alterutrâ deficiente, alteram simul concidere. [Dio, lib. 42.]

Ille ad Kalendas Septembr. (quæ inciderunt in Junii Juliani diem 17) Athenis non videtur fore. Multa enim eum in Asiâ dicuntur morari: maxime Pharnaces: inquit Cicero ad Atticum. [lib. 11. epist. 24.] Verum Pharnace, sine ullâ belli morâ victo, (ut in libri Liviani 113. epitome legitur) cæterisque rebus celerrimè confectis, in Italiam celerius omnium opinione venit: ut in fine libri de bello Alexandrino notavit Hirtius.

Romam verò Cæsar venit, circumagente se anno quo Dictator iterum designatus fuerat, (qui magistratus nunquam antè fuerat annuus) & in proximum annum Consul declaratus est. [Plutarch. in Cæsare.]

Pharnaces Domitio (Calvino,) qui ad ipsum persequendum à Cæsare relictus fuit, Sinopen tradidit: & pace acceptâ dimissus cum mille suis equitibus, equos interfecit; iniquissimè id ferentibus eorum dominis. Inde consensu navibus, in Pontum eum fugisse, apud Appianum in Mithridaticis [pag. 254.] legimus, quum, ex Ponto, fuisset dicendum. Nam & in Ponto ipsa Sinope fuit: & in Bosphoranum regnum à Pompeio sibi traditum refugisse Pharnacem, in libro 2. Bell. civil. [pag. 485.] idcirco ipse Appianus confirmat.

Herodes Galilææ præfectus, Ezechiam Judæum, qui cum magno latronum agmine Syriæ fines incurfare solebat, comprehensum cum multis latrociniis sociis interfecit. Quod ejus factum magnam ei apud Syros & per eos apud Sextum Cæsarem, qui tunc Syriam provinciam administrabat, conciliavit gratiam. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 223.]

cap. 8. & lib. 14. Antiquit. cap. 17.]

Phasælus, excitatus ad æmulationem fraternæ gloriæ, Hierosolymitanorum gratiam sibi conciliavit: omnia negotia publica per se obundo, nec abutendo potestate ad cuiusquam injuriam. Quo factum est, ut pater ejus Antipater haud secus quàm si rex esset, à totâ gente coleretur: nec propterea tamen minùs fidelis aut benevolus Hyrcano ipse fuit. [*Id. ibid.*]

3958

Cæsar, contra P. Cornelium Scipionem Pompeii Magni socerum, M. Catonem & Mauritaniam regem Jubam expeditione susceptâ, XIV. Kalend. Januar. in Lilybæum pervenit: indeque, VI. Kalend. Januar. navem conscendens, post diem quartam in conspectum Africæ venit. [*Hirtius, in lib. de bello Africano.*] XIV. verò Kalend. Januar. dies, in Septembris Juliani proleptici diem 30 & ultimum eo tempore incidebat: ut sequentis longi anni dierum 445 retrograda à primi anni Juliani Kalendis Januariis facta patefaciet numeratio. Quod minùs animadvertentes Plutarchus & Dio: ille quidem [*in Cæsare.*] *ἡμερῶν ἑξήκοντα ὅτις ἀπὸ τοῦ ἡμερῶν τοῦ ἐκείνου ἀπὸ τοῦ ἡμερῶν τοῦ ἐκείνου* circa Solstitium brumale, in Siciliam; hic [*libro 43.*] *ἡμερῶν ἑξήκοντα ὅτις ἀπὸ τοῦ ἡμερῶν τοῦ ἐκείνου ἀπὸ τοῦ ἡμερῶν τοῦ ἐκείνου* mediâ hyeme in Africam, Cæsarem trajecisse retulit. Ante brumam verò in Africam illum transmisisse, etiam Ciceronis illa in libro 2°, de Divinatione satis indicant. Cæsar, cum à summo aruspice moneretur ne in Africam ante brumam transmitteret, nonne transmisit? quod nō fecisset, unum in locum omnes adversariorum copia convenissent.

Kalendis Januariis (in Octobris Juliani diem 13. incurrentibus) Cæsar castra ad opidum Ruspianam habuit: & pridie Nonas Januarii (Octobris 16.) post diem tertium quàm Africam attigit, ab horâ diei quintâ usque ad Solis occasum acerrimo prælio habito, Labienum & Petreum vicit: atque VI. Kalend. Februar. (Novembris Juliani 6°) hostilem exercitum Labieni & Scipionis denuò repulit. [*Hirtius.*]

Pharnacem, in Bosphorum vi intrare tentantem, ab Asandro in carcerem conjectum atque interemptum fuisse, in libro 42° Dio significat: quod ab Appiano in Mithridaticis [*pag. 254.*] ita latius habetur explicatum. Pharnaces, collectâ Scytharum ac Sarmatarum manu, Theudosiâ Panticapæumque occupavit. Et quum ab Asandro bello peteretur, equites ejus, equis destituti nec assueti pedestri prælio, vincebantur: solus Pharnaces egregiè pugnans, tandem confauciatus cecidit quinquagenarius, postquam regnavit in Bosphoro annis 15. ut habet Appianus. vel 17. potius: quot à cæde patris ejus Mithridatis hucusque numerantur.

Cæcilius Bassus, ordinis equestris, qui à pugna Pharalicâ post devictum Pompeium fugiens Tyri latitaverat, sui similibus nonnullis ad se receptis, sibi que modò his modò illis militibus Sexti Syriæ præsidis diversis temporibus ad custodiam urbis venientibus conciliatis; quum multæ res adversæ Cæsaris in Africâ nuntiarentur: non contentus jam præsentī sorte, ad novas res consurrexit. Deprehensus verò in hoc à Sexto antequam sese paravisset, auxilium se Mithridati Pergameno ad occupandum Bosphorum parare dixit: habitâque sibi fide, dimissus est. [*Dio, lib. 47.*]

Opti-

Optimates Judæorum videntes Antipatrum cum filiis tantopere crescere, tam favore gentis quàm Hyrcani pecuniis & percipiendis ex Judæâ redditibus, malignè erga eum affecti sunt. Jam enim amicitiam contraxerat cum Romanis imperatoribus, & persuaso Hyrcano ut pecuniam eis mitteret, ipse hujus muneris sibi usurpavit gratiam: tanquam de proprio mittens, & non quasi ab Hyrcano acceptam. Quæ Hyrcanus audiens adeò nihil curabat, ut gaudere etiam factò videretur. Sed maxime terrebat Judæorum primates violentum ac audax Herodis ingenium & tyrannidis cupidum. Adeuntes igitur Hyrcanum, apertè jam incusabant Antipatrum: de filio ejus Herode maxime conqueſti, quòd Ezechiam cum plerisque aliis, nullâ ab Hyrcano potestate acceptâ, interfecisset; legibus contemptis, quæ hominem quantumvis scelestum non sinunt affici supplicio, nisi priùs damnatum ex sententiâ judicum. Matres quoque eorum quos ille necaverat, per singulos dies in templo non desinebant precibus suis tum regem tum populum obtundere; rogantes ut Herodes coram Synedrio facti sui rationem reddere cogeretur. Permotus igitur his Hyrcanus, Herodem ad judicium & dicendam causam evocavit. [*Joseph. lib. 14. cap. 17.*]

Herodes, ordinatis Galilææ rebus quemadmodum existimabat sibi conducere, à patre præmonitus ne privati more ad judicium veniret, mediocre sed tamen sufficiens sibi præsidium adjunxit in itinere: ne vel Hyrcanum terreret si plures adduceret, vel ipse sine tutelâ subiret judicii periculum. Quin & Sextus Cæsar præses Syriæ scripsit ad Hyrcanum ut eum abolveret; minis si contra fecisset additis. Cum constitisset igitur Herodes coram Synedrio purpuratus cum armatis stipatoribus, omnes sunt attoniti: nec quisquam eorum qui absentem accusaverant ausus est hircere; sed hærebant inopes consilii. Tum unus è confessu Sameas, vir justus & ob hoc invictus terroribus, (quem fervidioris tamen fuisse ingenii, vetus illud Hebræorum dictum ostendit: *Esse humilis ut Hillel, & non iracundus ut Samai*:) assurgens, non solum Herodem audaciæ ac violentiæ accusavit, sed ejus culpam in judices & regem ipsum, qui hanc ei concesserunt licentiam, derivavit: quos ipsos etiam postea, justo Dei judicio, poenas Herodi esse daturos prænunciavit. Quod rei eventus, & confessus illius judicibus & Hyrcano ab Herode rege factò interemptis, verum fuisse comprobavit. Hyrcanus verò animadvertens judices propensiores ad damnandum Herodem, rem insequentem diem distulit: & clam eum admonuit, ut fugâ sibi confuleret. Atque ita ille secessit Damascum, quasi regem fugiens: cumque convenisset Sextum Cæsarem, & res suas in tuto collocasset, palam præ se tulit quòd non esset compariturus si denuò citaretur ad judices. Illi verò indignabantur, & Hyrcanum conabantur docere, quòd in ipsius perniciem hæc omnia tenderent. [*Id. ibid.*]

In Africâ Cæsar, XII. Kalend. Apriles (Januarii Juliani die 21) lustrato exercitu, postero die productis universis copiis in acie constitit: sed postquam satis diùque adversarios à se ad dimicandum invitatos superfedere pugnae animadverteret, reduxit copias. [*Hirtius, de bello Afric.*]

Cæci-

Cæcilius Bassus ex litteris, quas à Scipione sibi missas fingeat, retulit; Cæsarem in Africâ victum interiisse, sibi que imperium Syriæ mandatum. Itaque cum iis quos ad hoc instruxerat militibus Tyrum occupavit: hincque ad Sexti copias procedens, ab obvio sibi facto eo victus, vulnus accepit; indeque vi quidem adversus eum quicquam agere in posterum non conatus est. [*Dio, lib. 47.*]

Cæsar, pridie Nonas Apriles (Februarii Juliani die 4) tertiâ vigiliâ ab opido Agar egressus, XVI millia passuum eâ nocte progressus, Thapsum eâ die circummunire coepit. Ubi & Jubam & Scipionem memorabili pugna superavit: post quam M. Cato Uticæ sibi ipsi manus intulit. [*Hirt. de bello Afric.*]

Sextus Cæsar, acceptâ pecuniâ, Herodem Cœlesyriæ præfecit. Herodes, impatienter ferens quod vocatus fuisset in iudicium, exercitum contra Hyrcanum duxit: sed patris Antipatri & fratris Phasaëli occursum & precibus cohibitus est quod minùs invaderet Hierosolyma; placantium eum & rogantium, ut terruisse contentus reipsâ læderet neminem, néve ulterius adversus authorem suæ dignitatis procederet. Quorum monitis ille paruit; ratus sufficere sibi ad futuras spes, quod potentiam genti declaravisset. [*Joseph. lib. 14. cap. 17.*]

In Africâ Cæsar per quietem magnum exercitum vidisse dicitur, appellentem se flentemque: & per motum eo somnio, in memoriales tabellas retulisse confestim de condendâ Carthagine Corinthoque. [*Appian. in Libycis, pag. 85.*]

Julium Cæsarem Hyrcanus per legatos rogavit, ut confirmaret coeptam societatem & amicitiam. [*Joseph. lib. 14. cap. 17.*]

Cæcilius Bassus missis suis ad Sexti Cæsaris milites, qui certas spes ipsis proponerent, adeo eos sibi ad sociavit, ut Sexto occiso legio ejus ad ipsum transierit. [*Id. ibid. Liv. lib. 114. Libo: apud Appian. lib. 3. Bell. civil. pag. 576. Dio, lib. 47.*] quanquam ab aliis hunc in modum ea referatur historia. Sextus adolescens voluptatibus vacans, legionem quam Julius Cæsar in Syriâ reliquerat indecenter secum circumducebat. Id reprehendentem Bassum, qui legionis illius curam habebat, aliquando rejecit cum contumeliâ: & aliquanto post quum vocanti obediret tardius, iussit eum attrahi. In eo tumultu quum ad manus ventum esset, exercitus non ferens insolentiam jaculis Sextum confixit. Cùmque mox poenitentia sequeretur & metus à Cæsare, conjurârunt, ni venia fidesque sibi daretur, usque ad mortem se decertaturos: coacti etiam Basso, ut fieret ejus conjurationis socius. Deinde ex novo delecto aliud agmen confecerunt, & assuefecerunt eisdem quibus ipsi utebantur exercitiis. [*Appian. Bell. civil. lib. 3. pag. 575, 576. & lib. 4. pag. 623.*]

Bassus omnem exercitum, præter paucos qui Apameæ hyemaverant, quos inde ante suum adventum egressos in Ciliciam usque insectus frustra fuit, ad se pertraxit: reversusque in Syriam, prætor nominatus est, Apameamque munivit, ut eam domicilium quasi belli haberet: omnes qui validâ essent ætate, non liberos tantum sed servos etiam, ad militiam delegit; pecuniam confecit, arma fabricavit. [*Dio, lib. 47.*]

Cæsar,

Cæsar, Africano bello confecto, Idibus Jun. (Aprilis Juliani die 14) Uticæ classem conscendit, & post diem tertium Carales in Sardiniam pervenit: unde III Kalend. Quintil. (Juliani Aprilis die 29) navibus secundum terram provectus, duodecesimo die, (Maii Juliani die 26) eo quod tempestatibus cohibebatur, ad urbem Romam venit. [*Hirtius, in fine lib. de bello Afric.*]

Quatuor Romæ triumphos egit Cæsar eodem mense, sed interjectis diebus: diverso quemque apparatu & instrumento. [*Sueton. in Julio, cap. 37.*] Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore constitit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 56.*] Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, V E N I. V I C I. non acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam. [*Sueton. ut sup.*] In eo fuga Pharnacis risum populo movit. Alexandrinus de Ægyptiis triumphus medius insertus est, Gallicum inter & Ponticum: in eoque Achillæ Photinique casus plausibilis fuit. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 491.*] Sed Arsinoës Ægyptiæ, & mulieris & pro reginâ tunc habitæ, quæ inter victos (quod nunquam Romæ contigit) ducebatur, conspectus plurimum commiserationis populo iniecit. Quæ post triumphum tamen, in germanorum gratiam, dimissa est. [*Dio, lib. 43.*]

Germani verò ejus, soror natu major Cleopatra & frater minor Ptolemæus, Cleopatæ maritus, à Cæsare acciti hoc anno Romam venerunt; atque ab eo inter amicos sociosque Romanorum sunt adscripti. In suis quoque ipsius ædibus Cæsar domicilium Cleopatæ assignavit; eamque non nisi maximis honoribus præmiisque auctam remisit: quod malè inde audiret, nihil omnino pensitans. [*Id. ibid. Sueton. in Julio, cap. 52.*] Quin & in æde Veneris Genitricis, ex voto instante pugna Pharalicâ concepto extructâ (quam hoc anno dedicatam ab eo fuisse, confirmat etiam Dio) ad Veneris latus effigiem Cleopatæ Cæsar statuit. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 492.*]

In Syriâ C. Antistius (Vetus) atque alii Cæsariani duces, cum equestribus ac pedestribus copiis contra Cæcilium Bassum venientes, Apameæ eum obsidione circumcluserunt. Hisce finitimi quoque, qui Cæsaris rebus studebant, sese adjunxerunt: inter quos & Antipater, tam interempti quam superstitis Cæsaris causâ, quod ambobus esset amicus, per filios suos subministravit auxilia. Quum autem aliquandiu æquis viribus esset certatum, neutraque pars prævalere alteri posset, inducis pacto nullo firmatis, ad auxilia paranda alia bellum suspenderunt. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 8. fin. & lib. 14. Antiquit. cap. 17. fin. cum Dione, lib. 47.*]

Mithridates Pergamenus Leucothææ templum (in Moschicâ regione circa Phasim fluvium) à Pharnace prius compilatum denuò spoliavit. [*Strabo, lib. 11. pag. 498.*] Sed ut Pharnacem ita & hunc Bosphorum occupare tentantem, Asander (apud Strabonem Casander & Lyfander perperam dictus) evertit; atque utroque sublato, regno Bosphori ipse quiete potius est. [*Id. ibid. pag. 495. & lib. 13. pag. 625.*]

A a a

C. Ju-

C. Julius Cæsar Pontifex Maximus, suo III. & M. Æmilii Lepidi Consulatu, Romani anni emendationem instituit: Sofigenis in astro-nomicis, Flavii scribæ in fastis ordinandis, usus operâ. Cùmque jam mense Februario dies 23. fuissent intercalati: ipse præterea inter No-vembrem & Decembrem duos alios menses intercalares dierum 67. interposuit: ita ut præsens annus menses 15. dies verò 445. habuerit. [*Censorinus de die natali, cap. 8. cum Suetonio, in Iulio, cap. 40. Plinio, lib. 18. cap. 25. Dione, lib. 43. Macrobio, lib. 1. Saturnal. cap. 14.*]

Pridie Kalendas Intercalares priores, (Septembris Juliani die 26) Cicero ad Cæsarem pro Q. Ligario orationem habuit. [*lib. 6. ad fami-liar. epist. 14.*]

A Kalendis Januariis, quibus Consulatum IV. Cæsar iniit, primus ordinationis Julianæ annus numeratus est. Inde enim anni à se consti-tuti ille fecit principium. [*Censorin. ut supr.*]

In Hispaniâ Cæsar cum Pompeii liberis bellum gerens, XI. Ka-lend. Martias Ateguâ opido potitus est, & Imperator appellatus. Quum Liberalia (Plutarcho, in Cæsare, Διογένης dicta) Romæ age-rentur, (XVI. Kalend. April. ut ex vetere Calendario liquet) memo-rabilem illam ad Mundam urbem victoriam obtinuit. In quo prælio ceciderunt ex Pompeianis millia hominum circiter 30. cum duobus ducibus Labieno & Atio Varo, atque ordinis equestris millibus ferè tribus: ex Cæsarianis desiderati ad hominum mille, faucii ad 500. Interfecto deinde Cn. Pompeio adolescente, qui fasces & imperium sibi arripuerat, pridie Idus Aprilis Cæsari, dum gradiebatur Hispalim, caput ejus allatum, & populo datum est in conspectum. [*Author Commentarii de bello Hispaniensi.*]

Pridie Palilium (XII. Kalend. Maias) sub vesperam, de hâc victoriâ nuntius allatus Romam fuit. [*Dio, lib. 43.*] & pridie Kalendas Maias, Hispali Cæsar ad M. Ciceronem litteras dedit consolatorias, [*Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 20.*] ob mortem Tulliæ filiæ; quæ post repudiatam matrem Terentiam, apud P. Lentulum ex partu decessit. [*Afcon. Peditan. in orat. Pisonian. Plutarch. in Cicerone.*] quum ejus maritus P. Cor-nelius Dolabella in Hispaniâ apud Cæsarem fuerit: ut ex Philippicâ 2^a. & epistolarum ad Articum libro 13. percipitur.

Habuit quoque Cæsar in hoc bello comitem Caium Octavium, nepotem sororis suæ Juliæ, 18 annos natum; nunquam aut alio usum hospitio, quàm suo, aut alio vestum vehiculo: Pontificatusque sa-cerdotio puerum honoravit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 59.*]

Dejotarus rex turbatus, legatum ex Galatiâ Blefamium in Hispani-am ad Cæsarem misit: qui litteris ad eum Tarracone datis, bene spe-rare & bonoregem esse animo iussit. [*Cicero, pro Dejotaro.*]

Dum bellum in Syriâ cum Cæcilio Basso trahitur, L. Staius (apud Velleium Staius, & Appianum Sextius) Murcus (apud Josephum Mar-cus perperam dictus) vir prætorius, à Julio Cæsare Sexti successor mis-sus, cum tribus agminibus ex Italiâ venit: atque à Basso fortiter est repulsus. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 69. Joseph. lib. 1. Belli, cap. 8. fin. & lib. 14. Antiquit. cap. 17. fin. Appian. Bell. civil. lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623.*] Nam & Bassi exercitum regio alebat, & socios ille permul-

tos habebat Arabum phylarchos, qui loca munita in proximo tene-bant. Inter ea loca erat Lysias ultra lacum sita qui juxta Apamiam est, & Arethusa, Samplicerami & filii ejus Iamblichi (cujus in epi-stolâ 1. libri 15. ad familiar. Cicero meminit) regio; qui phylarchi genti Emessenzæ imperabant. Propè etiam erat Heliopolis & Chalcis, sub Ptolemæo positæ Mennæ filio, qui Marfyam & Ituræorum mon-tana obtinebat. [*Strabo, lib. 16. pag. 753.*]

Alchaudonius Arabs (Alchædamus Straboni dictus) Rhambæo-rum Nomadum intra Euphratem habitantium rex, qui antè cum Lu-cullo pactum inierat, deinde verò Parthis contra Crassum suppetias tulerat, à Basso simul & adversariis ejus advocatus, in Mesopotamiam egressus est. Cùm autem in medium inter Apamiam & Cæsari-anorum cæstra locum advenisset, priusquam alterutri parti quicquam responderet, auxilium suum vœnale proposuit. Basso verò plura danti se conjunxit, ac in pugnâ sagittis longè superior hostibus fuit. [*Id. ibid. cum Dione, lib. 47.*]

Idibus Septembribus Cæsar in Laricano suo novissimum testamen-tum fecit; demandavitque virgini Vestali maximæ. In eo tres insti-tuit hæredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante (non ex parte tantum dimidiâ; ut apud Livium est, libro 116) L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo. C. Octavium etiam in familiam nomēque adoptavit: pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit. In secundis etiam hæredibus Decimum Brutum constituit, [*Sueton. in Iulio, cap. 83.*] & M. Antonium. [*Dio, lib. 44. cum Floro, lib. 4. cap. 4.*] si priores designati hæreditatem non adi-rent. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 518.*]

Mense Octobri Cæsar Romam omnium victor ingressus, omnibus qui contra se arma tulerant ignovit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 56.*] Post actum verò initio hujus mensis Hispaniensem triumphum, Consulatu se abdicavit: & novo honorarios Consules suffiendi instituto intro-ducto, trimestres fecit Consules, Q. Fabium Maximum & C. Trebo-nium. [*Dio, lib. 43. cum Gruteri Inscript. pag. CCXCVIII. init.*] quo-rum prior Consul ex Hispaniâ III. Idus Octobr. triumphavit. [*Ibid. pag. CCXCVII.*] Unde, cùm in triumpho Cæsaris eborea opida Chrysippus vidisset translata, & post dies paucos Fabii Maximi li-gnea; thecas ea opidorum Cæsaris fuisse dixit. [*Quintilian. lib. 6. cap. 4.*]

Multi & maximi honores Cæsari à Senatu sunt decreti: & inter cos, ut Dictator in perpetuum esset, [*Liv. lib. 116.*] & insuper præ-nomen Imperatoris haberet. [*Sueton. in Iulio, cap. 76.*] non eo sensu, quo & antè & postea etiam ob rem in militiâ bene gestam ducibus est tributum, sed quo potentia & autoritas in Republicâ summa significaretur. [*Dio, lib. 43.*] Nam & concessum illi est, ut solus milites & militiæ imperium haberet, solus publicas pecunias curaret; ac ne cui alterutro horum ipsius injussu uti liceret: atque ut magistratus omnes etiam plebei ejus potestati subicerentur, jurarentque se nullis ejus decretis refragaturos. [*Id. ibid. & Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 494.*] Indèque à postremo hoc ejus in Urbem reditu, quinque menses

principalis quietis illius, deducit Velleius Paternulus. [lib. 2. cap. 56.]

Geras, live Dacos, qui se in Pontum & Etraciam effuderant, Cæsar coërcere meditabatur. [Sueton. in Julio, cap. 44. Appian. lib. 2. pag. 497.] Ad quam expeditionem ille se parans, Octavium, Atiæ, filia fororis suæ Juliae, filium Apolloniam, quæ Ionio mari imminet, ut litteras simul & rem militarem disceret, præmisit; mox belli Getici, ac deinde Parthici, habiturus commilitonem. [Vellei. Patern. lib. 2. cap. 59. Sueton. in Octavio, cap. 8. Plutarch. in M. Bruto. Appian. lib. 3. pag. 531. Dio, lib. 45.] ubi magistro dicendi usus est Apollodoro Pergameno; quem jam grandem natu cōsecum ab Urbe eduxerat. [Sueton. in Octavio, cap. 89. cum Strabone, lib. 13. pag. 625.] Atque cō etiam alæ equitum è Macedonia vicissim ad eum commeabant, cum quibus exerceretur: ubi comiter omnes excipiendo gratiofus apud exercitum factus est. [Appian. lib. 3. pag. 531.]

Castor adolescens, à patre Castore Saocondario (ut eum appellat Strabo) & matre regis Dejotari filiâ incitatus, Romam ad accusandum avum profectus est: regis servo Phidippo medico spe promissisque corrupto, ut ficto crimine Dominum capitis arcefferet, quasi is Cæsarem in tetrarchiâ suâ hospitio exceptum interficere voluisset. Cui legati regii, Hieras, Blesamius, Antigonius & Dorylaeus, sese opposuerunt: corpora sua pro salute regum suorum (patris & filii simul tunc regnantium) Cæsari offerentes. Pro eo Cicero, veteris hospitii & familiaritatis memor, in domo Cæsaris orationem habuit: ita inusitatum fuisse præfatus, regem reum capitis esse, ut ante hoc tempus non fuerit audient. Ob hanc verò accusationem Dejotarum filiam suam unâ cum marito Castore Saocondario (nobili illo Chronographo) in ipsius Castoris regiâ Gorbæo trucidavit. [Strabo, lib. 12. pag. 568. Suidas in Kæsup.] De quâ re totâ, videndus clarissimus Vossius (heu! quondam noster) in libri de Historiis Græcis primi capite ultimo.

Idibus Decembr. Q. Pedius (tertius intra hoc trimestre spatium) ex Hispaniâ triumphum duxit. [Gruter. Inscript. pag. CCXCVII.] in quo, ut ante eum Fabius, non eburneis sed ligneis ferculis usus, risum multum excitavit. [Dio, lib. 43.]

Parthi à Cæcilio Balbo ad auxilium in Syriam evocati advenerunt: sed ob hyemem non diu adfuerunt, neque memorabile quicquam egerunt. Ita, in libro 47°. Dio. Eorum tamen adventu ab archâ obsidione, quâ ab Antistio Vetere tam premebatur, in litteris ad Balbum scriptis ipse Vegus confirmat: de quibus ita Cicero, lib. 14. ad Attic. epist. 9. Balbus hic est, multumque motum: ad quem à Vetere littera data prid. Kalend. Jan. cum à se Cæcilius circumfideretur, & jam teneretur: venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum; ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis, in quâ re accusat Volcanium. Ita mihi videtur bellum illud instare. sed Dolabella & Nicias viderem. quibus sc. provinciæ Syriæ & belli Parthici, post eadem Cæsaris, cura fuit commissa: quando hæc à Cicerone scripta sunt epistola.

Romæ, pridie Kalend. Januarias, Q. Fabio Maximo consule mortuo, C. Caninius Rebilus paucissimatum horarum Consulatum petiit.

tiit. [Id. ibid. cum Plinio, lib. 7. cap. 53. & Suetonio, in Claudio cap. 15. & Trebellio Pollione, in XXX. tyrannis.] de quo Cicero, ad Curium: [lib. 7. ad familiær. epist. 30.] Caninio consule, scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirificâ vigilantia; qui suo toto consulatu somnum non viderit. Vid. Macrobi. lib. 2. Saturnal. cap. 3. & lib. 7. cap. 3.

Proximo die quintum & postremum suum Consulatum Cæsar iniiit: in quo, ut Hyrcano Judæorum Pontifici & ethnarchæ gentique Judæorum, pro suo erga ipsum & populum Romanum affectu, gratiæ referrentur edixit: eundemque Hyrcanum habere & mœnibus instruere Hierosolymorum urbem decrevit, & gubernare eam secundum suam voluntatem; atque ut Judæis secundo locationis anno de redditibus eorum subducerent, immunisque essent ab angariis & vestigalibus, concessit: ut apud Iosephum, libro 14. Antiquit. cap. 17. videre licet. ut falli videatur idem, cum in præcedente capite Cæsarem in Syriâ agentem litteras Romam ad Consules misisse narrat, ut Hyrcano disiecta per Pompeium patriæ mœnia restituendi daretur potestas; statimque, Cæsare ex Syriâ recedente, Antipatrum strenuè operi illi incubuisse. Quod enim ille subiecit Senatusconsultum, neque ad hunc Hyrcanum, neque ad murorum Hierosolymitanorum restaurationem, quicquam spectat: ut supra ad Mundi annum 3877. monuimus. de quo & Salius videndus, ad annum Mundi 4007. num. 3637.

In hoc eodem quinto Consulatu, anno Julianæ secundo, in honorem Julii Cæsaris, legem ferente M. Antonio ejus in Consulatu collegâ, Quintilis mensis *Julius* appellatus est; quod hoc mense ad quartum Idus Quintiles Julius procreatus esset. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 494. Dio, lib. 44. Censorin. de die natali, cap. 9. & Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 11.] Unde, quem sequente mense Sextili M. Brutus; prætor urbanus post casum à se Cæsarem ludos Apollinæres edendos præscripsisset NONIS JULI ad Atticum suum [lib. 16. epist. 1.] scribebat Cicero. *Stomachum tibi diem licet. quidquid me turpius, quam Bruto JULIIS*: atque de eo monitus ab illo ipse Brutus, sese scripturum aiebat, ut venationem quæ postridie ludos Apollinæres futura esset, proscriberent III. ID. QUINTIL. [ibid. epist. 4.]

Cæsar Carthaginem & Corinthum, quæ prius uno tempore deletæ fuerant, (ut supra ad annum Mundi 3858. dictum est) deductis cō Romanorum coloniis, instauravit. [Dio, lib. 43. cum Strabone, lib. 8. pag. 386. & lib. 17. pag. 833.] Quod de Corintho, Pausanias in Corinthiacis; de Carthagine etiam Solinus [capite 30. & in fine Libyco] Appianus eatenus confirmant; quod inter eversam & restitutam Carthaginem annos 162 interjectos fuisse consentiunt. Id enim temporis spatium ad præsentem hunc annum rectâ nos deducit: in quem & M. Antonii & P. Dolabellæ, à Solino hic nominatus, Consulatus incurrit. Ut minus consideratè Appianus à Cæsare Augusto has urbes restauratas fuisse significaverit.

Magis tunc populum Romanum cupiditas Crassam amissionemque cum eo exercitum periclitandi, spemque debellandi Parthos, inestebat. Id igitur bellum Cæsar unanimi consensu decreverunt, sustinereque ad

id studio sese comparaverunt. Ac præter cætera quæ ejus belli causâ agebant, ut & administrorum copia Cæsari esset, & eo absente neque sine magistratibus urbs esset; neque si ipsa eos delegisset res ad motus intestinos rediret; magistratus jam antè ad totum triennium (tantum enim temporis Parthicæ expeditioni impendendum existimabant) constituere intenderunt. Horum dimidiam partem Cæsar, quod lege quâdam (de quâ consulendus Suetonius in *Julio*, cap. 41.) ei concessum fuerat, reipsâ autem omnes designabat. [*Dio. lib. 43.*]

Getas verò, sive Dacos, volens prior aggredi, præmisit trans sinum Adriaticum legiones sedecim, & equitum decem millia. Mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec nisi antè expertos aggredi prælio statuit. [*Sueton. in Julio, cap. 44. Appian. lib. 2. pag. 497.*]

Ad bellum Syriacum contra Cæcilium Bassum gerendum, Cornificium Cæsar misit, Syriamque provinciam illi tribuit. [*Cicero, lib. 12. ad familiam epist. 18. & 19.*] Sed, dum legiones ad eum perducerentur, cædes Cæsaris intervenit: postquam ea provincia P. Cornelio Dolabellæ Consuli est assignata; (uti videbimus) Cornificio Africâ veterè datâ. [*Cic. ibid. epist. 19. & 21. Appian. lib. 4. pag. 620, 621.*]

Trium legionum quas Alexandriæ relinquebat curam & imperium Rufino liberti sui filio, exoleto suo, Cæsar demandavit. [*Sueton. in Julio, cap. 76.*]

VII. Kalend. Februar. Cæsar ovans ex monte Albano Urbem ingressus est. [*Inscript. Gruteri, pag. CCXCVII.*] Decretum enim erat, ut ipse feriis Latinis peractis ita inveheretur, [*Dio. lib. 44.*]

Cum à sacrificio Latinarum revertentem & ex monte Albano in Urbem descendentem, nonnulli Regem salutarissent: indignante populo ille offensus, Cæsarem se non Regem esse respondit. Ubi quum obrucissent cuncti, planè tristis dolensque transiit. Et cum quidam è turbâ statuæ ejus coronam lauream candidâ fasciâ (quod regium erat insigne) præligatam imposuisset: tribuni plebis (Epidius Marullus & Cæselius Flavus coronam fasciæ detrahi, hominemque duci in vincula jusserunt. Cæsar verò dolens, seu parùm prosperè motam regni mentionem, sive, ut ferebat, ereptam sibi gloriam recusandi, tribunos graviter increpitos potestate privavit. [*Sueton. in Julio Cæsare, cap. 79. Plutarch. in eodem. Dio. lib. 44. cum Livio. lib. 116. & Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 495, 496.*]

Lupercalibus (quæ 15 Februarii die celebrata fuisse, vetus Calendarium indicat) ad Cæsarem sedentem in Rostris, amictum togâ purpureâ, in sellâ aureâ, coronatum, ipsius in Consulatu collega M. Antonius, nudus inter Lupercos currens, supplex accessit, & diadema illi populi Romani nomine obtulit: quod bis ab eo capiti ipsius impositum Cæsar detraxit, & in sellâ reposuit. Responsûque dato, solum Jovem Romanorum regem esse, missoque in Capitolium ad Jovem diademate, adscribi jussit in fastis: *Ad Lupercalia, C. Cæsari Dictatori perpetuo M. Antonium Consulem, populi jussu, regnum dedisse, Cæsarem uti noluisse.* Unde in suspensionem venit, quasi ex composito id fecisset, Regisque nomen adpeteret, sed ita ut cogi ad accipiendum id quodammodo vellet. [*Ibid. Cicero in Philippicâ 2. 3. & 13.*]

& 13. *Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 56. Plutarch. in Antonio. Cassiodor. in Chronico.*]

Rumor deinde quidam, sive verus, sive falsus, (uti fabulæ nonnunquam confingi solent) passim emanavit, pontifices Quindecimviros dictos in libris Sibyllinis reperisse; vinci Parthos à Romanis posse, si Rege duce bellum eis movissent, esse ipsis alioquin insuperabiles: indèque proximo senatu L. Cottam Quindecimvirum sententiam dicturum, ut Cæsar rex appellaretur. Nonnulli verò jactabant, oportere cum Romanorum quidem dictatorem imperatoremque appellari, aut si quod nomen esset regio plausibilis: cæterarum verò gentium, quæ sub Romano essent imperio, disertè Regem nominari. [*Sueton. Plutarch. & Dio, ut supr. Appian. pag. 497.*] Quò referendum & Ciceronis illud, in libro 2. de Divinatione. *Sibylle versus observamus, quos illa furens fuisse dicitur. Quorum interpretes (L. Cotta) nuper falsa quedam hominum famâ dicturus in senatu putabatur: eum, quem re verà regem habebamus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus.*

Curabat omnino Cæsar ut quamprimum exiret Urbem, in quâ laboraret invidiâ. Verùm quadriduo ante diem profectioi destinatum à conjuratis confossus est. [*Appian. pag. 497.*] In eâ conjuratione fuisse amplius 60. conscios ferunt Senatores equitèque Romanos. [*Sueton. in Julio, cap. 80. Eutrop. lib. 6. fin. Oros. lib. 6. cap. 17.*] cujus capita fuerunt M. Brutus, & C. Trebonius, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus Decimus Brutus. [*Liv. lib. 116.*] Cum venisset igitur Cæsar in Curiam, expeditionem Parthicam meditans; ibi in curuli sedentem eum Senatus invasit: tribusque & viginti vulneribus occisus est. [*Ibid. Florus, lib. 4. Histor. Rom. cap. 2.*] Idibus Martiis, ætatis anno 56. [*Sueton. in Julio Cæsare, cap. 81, 88, 89. Plutarch. in eodem; & Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 522.*]

Sic ille, qui signis collatis quinquagies dimicaverat, & 1192 milia hominum præliis occiderat, (referente Plinio, lib. 7. cap. 25.) in eo senatu, quem majore ex parte ipse cooptaverat, in curiâ Pompeii, ante ipsius Pompeii simulachrum, tot centurionibus suis inspectantibus, à nobilissimis civibus, partim etiam à se omnibus rebus ornatis, trucidatus ita jacuit, ut ad ejus corpus non modò amicorum sed ne servorum quidem quisquam accederet. [*Cicero, lib. 2. de Divinat.*]

P. Cornelius Dolabella, 25 annos natus ab ipso Cæsare quum Urbe esset abiturus, suo loco, in ejus anni reliquum Consul designatus, quum fasces atque insignia corripuisset consularia, in medium progressus, authorem suæ dignitatis multis convitiis profecidit: & ut quidam produnt, rogationem tulit, ut in posterum, ea dies natalis Urbis haberetur. [*Appian. lib. 2. pag. 505. & 509. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 58.*]

Post tertium à Cæsaris cæde diem, (ut in 2^a Philippicâ habet Cicero) quum Liberalia agerentur, (ut ex lib. 14. ad Atticum ep. 10. & 16. colligitur) id est, XVI Kalend. April. in ædem Telluris Senatu convocato, quum Consul Antonius, Planus & Cicero de prætorum oblivione & concordia verba fecissent, ut injuriarum oblitteratæ memoriâ

moriâ pax inter cives constitueretur, atque ut Cæsaris acta rata essent, decretum est. [Cicero, Philippicâ 1. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 58. Plutarch. in Cicero, Bruto, & Antonio. Appian. lib. 2. Dio, lib. 44.]

Atque illo primùm die (ut est in 1^a Philippicâ) M. Antonius, depositis inimicitiiis, Dolabellam collegam sibi in Consulatu esse voluit: quanquam quum primùm Cæsar ostendisset se, priusquam proficisceretur, Consulem eum esse iussurum, acerrimè illi sese opposuisset; ut in Philippicâ 2^a ostendit Cicero, & Plutarchus in Antonio. Nam initio quidem statuerat ad consulatum non admittere, nondum ad eum pertinentem: sed ne seditionem moveret, collegam sibi esse jam passus fuit. [Dio, lib. 44.]

Sequente die Senatus rursus conveniens, percussoribus Cæsaris provincias decrevit: M. Bruto Cretam, Cassio Africam, Trebonio Asiâ, Cimbrio Bithyniam, Decimo Bruto Galliam circumpadanam. [Plutarch. in M. Bruto.]

Ex his, priores duo Prætores Urbis erant: qui cùm indecorum arbitrantur ante magistratûs exitum provincias ambitiosè invadere, neque tutum sibi esse viderent urbanas administrare iurisdictiones; privati in Italiâ reliquum anni agere statuerunt. Quo intellecto, Senatus præfecit eos frumento in urbem convehendo, usque ad tempus abeundi in provincias. [Appian. lib. 3. pag. 530.] ut Brutus scilicet in Asiâ, Cassius in Siciliâ frumentum emendum ad Urbem mittendum curarent. Sed Cassius munus illud aspernatus est. [Cicero, ad Attic. lib. 15. epist. 9, 11, 12.]

Excogitatum est à quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfectoris ab equitibus Romanis constitueretur: id faciliè effici posse arbitrati sunt, si principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum ex paterentur: se neque cum quoquam de eâ re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. [Corp. Nepos, in vitâ Attici.]

In æde Castoris nominum litteræ quædam Antonii & Dolabellæ consulum excussæ sunt: quibus utrisque alienationem à patriâ significaram fuisse dicit Julius Obsequens, in libro de Prodigis.

Consul Antonius collegæ suo Dolabellæ ut juveni ambitioso persuasit, peteret mitti se in Syriam & ad exercitum contra Parthos scriptum. Perfecitque, ut populi suffragiis Syria illi obveniret provincia, simulque bellum Parthicum legionesque ad id destinatæ à Cæsare, unâ cum his quæ in Macedoniam præcesserant. Atque ipse deinde Macedoniam (exercitu ita denudandam) à Senatu obtinuit. [Appian. lib. 3. pag. 530, 531, & 550.]

Antonii potentiam metuens Cicero, statuit primùm legatus in Syriam cum Dolabellâ proficisci. [Plutarch. in Cicero.] III. Nonas Aprili liberâ legatione concessâ; ut, cùm vellet, introire, exire, liceret. [Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 11.] Sed postea ab Hirtio & Panfâ, Confu-

Confu-

Consulibus in sequentem annum designatis, persuasus consilium mutavit: & Dolabellâ omisso, æstatem Athenis agere decrevit. [Plutarch. ut sup.] iter in Græciam suscepturus ante Olympiâ. [Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 24. & lib. 16. epist. 7.] Hoc verò anno Olympias 184. est acta.

Octavius, sexto postquam Apolloniâ venerat mense, de Cæsaris avunculi cæde nuntio accepto, ex Epiro in Italiam transiit: ubi Brundusii ab exercitu obviam progresso tanquam Cæsaris filius excepsus, omni morâ præcisâ (idque eo magis, quod secum magnam vim pecuniæ militumque à Cæsare præmissam habebat) statim nomen Cæsaris assumpsit, hæreditatēque iniiit. Atque ita Brundusii se in Fuliam gentem adsciscens, pro Caio Octavio se Caium Julium Cæsarem Octavianum deinceps appellavit. [Liv. lib. 117. Julius Obsequens, de prodigiis. Appian. lib. 3. pag. 531, 532. Dio, lib. 45.]

Ad hoc nomen mox, non aliter quàm ad verum filium, undique magnus concursus fuit, partim amicorum Cæsaris, partim libertorum & mancipiorum; cum eisque militum etiam, vel qui apparatus & pecunias ferebant in Macedoniam, vel qui vectigalia pecuniâque aliam ex provinciis exactas portabant Brundusium. Ille tum multitudine ad se confluentium, tum Cæsarei nominis vulgo gratiosissimi estimatione factus auctior & confidentior, ad Urbem iter fecit, cum haudquaquam contemnendo comitatu, indies torrentis modo crescente. [Appian. ibid. pag. 532, 533.]

XIII. Kalend. Maii, Octavius Neapolim venit: ac postridie in Cumanum M. Ciceronem invisit. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 10.] de quo ita Cicero ipse, in epistolâ ad Atticum X. Kalend. conscriptâ. [ibid. epist. 12.] Nobiscum hic perhonorificè & amicè Octavius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non. Neque enim placebat Attiæ matri Philippoque vitrico, adiri nomen invidiosæ fortunæ Cæsaris: ut apud Velleium Paterculum legimus. [lib. 1. cap. 60. cum Suetonio in Octavio, cap. 8. & Appiano, lib. 3. pag. 532, 533.]

Octavio adventanti Romam immanis amicorum occurrit frequentia: & cùm intraret urbem, Solis orbis super caput ejus, curvatus æqualiter rotundatūque in colorem arcus, (voluti coronam tanti mox viri capiti imponens) conspectus est. Ita Velleius. [lib. 2. cap. 59.] Et Julius Obsequens, de prodigiis. Quam huius diei tertis ingenti circumfusa multitudo Romam intraret. Sol puri ac sereni cæli orbe modico inclusus, extrema linea circuli, quibus tendit arcus in nubibus solet, eam circumspicit. Variis nimirum coloris circulis, qualis esse in iude solet, orbem Solis tunc ambiit: ut in Senecâ, [Natural. quæstion. lib. 1. cap. 2.] Plinio [lib. 1. cap. 18.] Suetonio, [in Octavio, sup. 95.] Dione, [lib. 45.] & Oroño, [lib. 6. cap. 20.] videre licet.

Octavius ab amicis sub noctem amicis iussit universos manere sibi præsto esse in foro cum comitatu idoneo: ubi Caium fratrem Antonii, prætorem urbanum, accedens, ait se adoptionem accipere: qui mos Romanus est, adoptioni auctoritatem prætoris interponere. Hoc verbo relato per scribas in acta publica, statim e foro Antonium consulem adiit. [Appian. lib. 3. pag. 534.] Eum Consul superbe exce-

B b b

pit,

pit, (neque is erat contemptus, sed metus) vixque admissio in Pompeianis hortos loquendi secum tempus dedit. [Fellei. Patere. lib. 2. cap. 60.]

Circenses neglecti sunt Iudi, quos Palilibus (XI Kalend. Maii) in Cæsaris honorem celebrari decretum fuerat; quod de Hispaniensi ipsius victoriâ nuntius pridie illius dici Romam allatus fuisset. [Dio, lib. 44. & 45.] Sed Quinctus & Lamia coronas ibi gesserunt, honoris Cæsaris causâ. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 16. & 22.]

Quum percussiores Cæsaris, quibus provinciæ forte contigerant, in eas amandarentur: (ut in libro 44° habet Dio:) C. Trebonius itineribus devius in provinciam est profectus. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 10.] Q. Philippo in Asiæ Proconsulatu successurus. [lib. 13. ad familiar. epist. 73. & 74. collat. cum epist. 43. & 45.] Cum eo Proquæstor ordinarius venit Patiscus: extraordinarius verò ad vectigalia in potestatem redigenda & cogendas pecunias à Senatu in Asiam missus est P. Lentulus P. Lentuli Spintheris filius. [lib. 12. ad famil. ep. 14, 15.]

XI Kalend. Jun. Trebonius Athenas venit; atque ibi Ciceronem adolescentem optimis studiis sub Cratippo operam dantem inveniens, utrumque in Asiam provinciam suam invitavit: ut ipse in litteris ad patrem VII Kalendas Junias datis narrat. [lib. 12. ad familiar. epist. 16.] quibus & Cicero pater in libri 15. ad familiares postremâ respondit epistolâ.

IV. Non. Jun. lex lata est quæ earum rerum, quas Cæsar statnisset, decrevisset, egisset, Consulibus cognitionem dedit. [Cicero, ad Attic. lib. 16. epist. 18.]

Antonius, postquam ei acta Cæsaris inspicere exequique quæ is fieri iussisset mandatum fuit, libellis corruptis & pro arbitrio immutatis, quicquid ipsi libitum fuit tanquam ex Cæsaris præscriptis egit: civitatibus dynastisque eâ ratione gratificans, & magnam pecuniæ vim sibi congegens. Non enim agros solum & vectigalia, sed libertatem etiam & jus Romanæ civitatis & alias immunitates vendebat ille; idque non tantum singulis, sed provinciis quoque totis & populis universis. Deque his omnibus toto Capitolio tabulæ figebantur. [Cicero, in Philippicâ 2. & lib. 12. ad familiar. epist. 1. Fellei. Ruteni. lib. 2. cap. 60. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 3. pag. 529. Dio, lib. 44.] in quarum una civitates locupletissimæ Ciceronum vectigalibus liberabantur; statuebaturque ne post M. Brutum proconsulem, esset Græcia provincia. [Cic. ibid.] Grandi quoque acceptâ pecuniâ, fixis Antonius legem quasi à Cæsare latam, quæ Siculi facti sunt cives Romani. [Id. lib. 14. ad Attic. epist. 12.]

Rex Deiotarus, simulatque audivisse Cæsaris intentum, res sibi ab illo ablatas suo Marte recuperavit. Legati tamen ejus timidi & impetriti, sine reliquorum amicorum regis sententiâ, syngraphâ scelerum centies Fulviæ uxori Antonii datâ, decretum in Capitolio fixum obtulerunt, quo à Cæsare ipso reddita illi omnia sibi sibi figebantur. [Id. ibid. & in 2. Philip.]

Quum deditur Cæsari XIII Kalend. Sextilis, tunc ex veteri Kalendario liquet, in Gruteri Inscript. pag. CXXXIII. adnoti esse, non

non audentibus facere quibus obigerat id munus, Octavius edidit. [Sueton. in Octav. cap. 10.] quum eorum apparandorum curam C. Matio viro doctissimo commisisset: qui minus id probanti Ciceroni [lib. 11. ad familiar. epist. 27. & lib. 15. ad Attic. epist. 2.] hanc sui facti rationem [in dicti libri 11. epist. 28.] reddit. Ludos, quos Cæsaris victoria Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum Reipublicæ pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ atque honoribus præstare, etiam mortui, debui: & optima spei adolescenti, ac dignissimo Cæsari, petenti negare non potui.

Atque huc Dionis illa in libro 45. sunt referenda; ἱεροπύλαιος τὸν θένοντος ἱδίων ἡμέραν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐθεσύνθη. Supplicationibus quibusdam ob victorias die peculiari nomini ipsius dicato sacrificatum est. Cùmque prius decretum fuisse & Appianus in libro Bellorum civilium 2. (pag. 494.) & in libro 43. ipse confirmet Dio; ut publicè solennibus sacris celebrarentur dies quibus victorias adeptus fuerat; in unum hunc diem sacris ipsius ἱεροπύλαιος dicatum omnium simul victoriarum ab eo reportatarum conjecta videtur fuisse commemoratio. Pharsalicæ enim, reliquarum omnium celeberrimæ, diem in fastis non fuisse peculiariter signatum, Lucani illud in libro 7° indicat:

Tempora signavit leviorum Roma malorum,
Hunc voluit nescire diem.

M. Brutus & C. Cassius Trebonium in Asiâ & Tullium Cimbrum in Bithyniâ clam per litteras monuerunt, ut occultè pecunias colligerent, & de exercitu dispicerent. [Appian. lib. 3. pag. 529, 530.] Quibus auscultans Cimber, etiam, classem comparavit. [Cassius, ad Ciceron. lib. 12. ad familiar. epist. 13.] Ebriosus nimirum ille Cimber: quem in seipsum ita jocatum fuisse, in epist. 83. refert Seneca. Ego quemquam feram, qui vinum ferre non possum?

Cæsar Octavianus annos undeviginti natus, exercitum privato consilio & privatâ impensâ comparavit: ut ipse in Breviario rerum suarum, Ancyrano marmori insculpto, indicat. [Inscr. Gruteri, pag. CCXXX.] ante diem IX Kalend. Octobris scilicet; quo annum ætatis vicefimū ille est ingressus. Nam ante Antonii ex urbe discessum (qui sequente Octobri contigit) Ciceronis & aliorum qui Antonium oderant operâ Senatui commendatus, gratiam popularem ipse institit colligere, & milites ex coloniis cogere. [Plutarch. in Antonio.] sibi que & reipublicæ vires contra Antonium paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. [Liv. lib. 117.] de quo Florus. Octavius Cæsar ætate & injuriâ favorabilis, & nominis majestâte quod sibi induerat, revocatis ad arma veteranis, privatus (quis crederet?) Consulem aggreditur. Ita ille, lib. 4. cap. 4. ubi tamen intra decem & octo annos illum fuisse, non rectè statuit: ut nec Dio, qui 18 annorum tum fuisse scribit, quum Cæsaris nomen assumpsit hæreditatēque iniiit. [lib. 45. pag. 271.] Neque etiam satis accuratè vel à Senecâ, [lib. 1. de Clementiâ, cap. 9.] duodevicesimum egressus annum, vel à Velleio Paterculo decimum nonum annum ingressus ille fuisse dicitur. Caius Cæsar, inquit hic, decimum nonum annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato

consilio, maiorem Senatu pro republicâ animam habuit. [lib. 2. cap. 61.] Quum enim exercitum comparare coepit, decimum nonum ætatis annum ille fere exegerat: & ab eo tempore usque ad ejus excessum, anni numerantur 57. quot & principatui ipsius assignat Maximus monachus in Computo.

Hic pavesfactus Antonius, venit cum eo in colloquium in Capitolio; & reconciliati sunt. Eâ nocte Antonio per quietem dextera manus fulmine visa est ista: & post paucos dies delatum ad eum est, Cæsarem insidias ipsi parare. Cùmque purganti se Cæsari ille non crederet; simulas exarsit de integro inter eos vehemens. [Plutarch. in Antonio.]

Antonius, majoribus hic ratus sibi opus fore copiis, nec ignarus Macedonicas legiones tum virtute præstare, tum numero (erant enim sex) eisque adjunctam magnam manum sagittariorum & armaturæ levis ac velitum, equitatum præterea cæterumque apparatus absolutissimum, qui videbatur deberi Dolabellæ propter decretum ei bellum Parthicum, quando Cæsar contra Parthos paraverat; cogitavit eas ad se pertrahere: quia propter propinquitatem statim trajecto mari supero poterant adesse in Italiâ. Cùmque falsus repente sparsus esset rumor, Getas auditiâ morte Cæsaris incursionibus vastare Macedoniam; Antonius à Senatu exercitum petiit, quo de hostibus poenas sumeret: dicens Macedonicum illum exercitum à Cæsare contra Getas paratum fuisse priusquam Parthos aggredi statuisset, & pacta esse impræsentiarum omnia circa limitem Parthicum. Tandemque Dolabellæ unam legionem se traditurum pactus, imperator Macedonicarum copiarum electus est. [Appian. lib. 3. pag. 541, 542.] Et lege de permutatione provinciarum per vim latâ obtinuit; ut Macedoniam, quæ Marco Bruto sorte obtigerat provincia, frater ipsius Caius Antonius sibi vindicaret; Galliam verò Cisalpinam, Decimo Bruto assignatam, ipse Consul Marcus Antonius, unâ cum Macedonico illo exercitu qui Apolloniâ à Cæsare præmissus fuerat, consequeretur. [Dio, lib. 45. cum Livio, lib. 117. & Appiano, lib. 3. pag. 543, 545, 546.]

Legiones Alexandrinas in armis esse; Bassum è Syriâ arcessi, Cassium expectari, ferebatur. [Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 13.]

Instante ludorum tempore, quos editurus erat ædilis Crætonius, Cæsar Octavianus patri sellam auream atque coronam parabat: id quod illi ex Senatusconsulto in perpetuum ludis omnibus decretum fuerat. Cùmque Crætonius negaret se passurum honorari Cæsarem in iis ludis quos ipse sumptu suo faceret; Cæsar illum ad Antonium duxit, ut consulem: Consul ad Senatum super eâ re se dixit relaturum. Cæsar indignatus, Reser, inquit: ego interim sellam propinam. Id Antonius exasperatus prohibuit: nec hoc contentus, prohibuit etiam ludis proximè secutis, quos Cæsar ipse celebrabat in honorem Veneris Genetricis institutos, quando ædæ ei in foro & forum ipsam à patre dedicatum est. Quod Antonii factum exceptum est publico odio. [Appian. ibid. pag. 543, 544.]

Ad VI Kalend. Octobris, in veteris Calendarii fragmento maritimo,

reco,

reco, [in Inscrip. Græcæ pag. CXXXV. fin. collas. cum integro alio pag. CXXXIII.] habetur annotatum. VENERI GENETRICI IN. FORO. CÆSAR. Eo igitur die Octavianus ludos institutos ob perfectionem fani Veneris, quos vivo adhuc Cæsare quidam sese celebraturos receperant sed tunc negligebant, ipse suis sumptibus, tanquam ad se ratione generis pertinentes, ad captandam populi gratiam fecit. [Dio, lib. 45.] Quos dum ille ederet, Cometam repente emeruisse docet Seneca, in Natural. quæstion. lib. 7. cap. 17. Suetonius in Fulio, cap. 88. & Plinius, lib. 2. cap. 25. ubi de eo ipsius Octavianiani hæc verba refert. In ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies, in regione cæli qua sub septentrionibus est, conspectum. Id oriebat circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit Cæsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulachro capitis ejus, quod mox in foro consecravimus, adjectum est. Quod & in nummis quibusdam conspicitur post excessum ejus signatis, cum inscriptione DIVI JULII: & in illo Virgiliano est significatum, Æneid. 8. patriumque aperitur vertice sidus.

3961 VII. Id. Octobr. Antonius Brundisium venit, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor, (è quinque) quas sibi conciliare pecuniâ cogitabat: [Cicero, lib. 12. ad familiar. epist. 23. cum Appian. lib. 3. pag. 552, 554. & Dione, lib. 45. pag. 276. editionis Græcolatina Hanovienfis.] quasque à Senatu populoque Romano adversus Getas ei datas, ipse transvexit in Italiam. [Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 61. cum Appiano, lib. 3. pag. 543. & 546. & 558. fin.]

Eodem Octavianus & suos cum pecuniis, qui sibi illos milites conducerent, præmisit. [Dio, ut supr.] Ipse verò properavit in Campaniam; veteranos à patre in colonias deductos ad suam militiam revocaturus. Moxque primum ad se pellexit Calatiæ veteranos, dein Cassilini, ex utroque latere Capuæ positos: & representatis in singulos 500 denariis (quos Appianus & Dio drachmas, Græco more, reddiderunt) contraxit circiter decem millia virorum, neque justâ armaturâ instructorum, neque digestorum in militares ordines; omnes sub uno signo ductans tanquam satellitum. [Cicero, lib. 16. ad Attic. epist. 8. & Philip. 3. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 61. Appian. lib. 3. pag. 552, 553.] Atque his deinceps Evacatorum nomen est inditum: quod impetratâ missione militiæ, rursus ad eam vocati fuerint. [Ser. Galba, ad Ciceronem in lib. 10. ad familiar. epist. 30. Dio, lib. 45. pag. 276. & lib. 55. pag. 565.]

Brundisii interim quatuor Macedonicæ legiones incusantes Antonium ob cessationem in persequendis Cæsaris percussoribus, sine acclamationibus deduxerunt eum ad tribunal; quasi rationem audituri ante omnia. Id silentium ille iniquo animo ferens, non continuit se quin eis exprobraret ingratitude, non agnoscentibus quanto præstaret in Italiam ut quàm in Parthiam, nec ullum signum grati animi edentibus. Præterea querebatur, quod missos ab adolescente petulante (sic enim appellabat Cæsarem) concordie turbatores non adducerent ad ipsam: & tamen eos inventurum; exercitum verò du-

Bbb 3

cturum

aturum ad decretam sibi provinciam fortunatam illam Galliam, & præsentium unicuique 100 drachmas sive denarios daturum. Hæc in promittendo parcitas risu excepta est: quem quum molestè ferret, aucto tumultu deserebatur. [Appian. lib. 3. pag. 554. cum Dione, lib. 45. pag. 276. & Cicerone, lib. 16. ad Attic. epist. 8.]

Quum Antonius à tribunis seditiosos expetisset, ex militari disciplina forte duxit decimum quemque: nec tamen isti hos omnes, sed in partem tantum animadvertit, putans se eos territorum paulatim. [Appian. ibid. pag. 554, 555.] atque in hospitis tectis Brundisii in sinu, non modò avarissimæ sed etiam crudelissimæ uxoris, Fulviæ delectos Martiæ legionis centuriones trucidavit. [Cicero, Philip. 3, 5. & 13. Dio, lib. 45. pag. 276.]

Hoc facinore irritatos milites ubi videre Cæsariani qui ad eos compendos missi fuerant, libellos spargebant per exercitum, pro Antonii sordibus & crudelitate revocantes superioris Cæsaris memoriam, & ad junioris liberalitatem invitantes. Quorum indicibus quum Consul magna præmia proposuisset, celatoribus contrà interminatus esset poenam, nemine prodito ægrè ferebat, quasi exercitus eos teget. [Appian. pag. 555.]

Quum Cæsar Octavianus ad res gerendas accessisset, plebémque sibi devincire institisset, M. Brutus & C. Cassius, simul spe popularis reipublicæ status tenendi abjecti, simul Cæsarem metuentes, ex Italiâ solverunt, Athenasque delati, magnificè fuerunt accepti. Ita Dio. [lib. 47. pag. 338, 339.] Eisdem, quum superior esse cœpit Antonius, provinciarum quæ iis datæ erant à Consulibus desperatis rebus, in exilium profectos fuisse, scribit in Attici Vita Cornelius Nepos. et nunc metuentes arma Antonii, nunc, ad augendam ejus invidiam, simulantes se metuere, testatos edictis, libenter se vel in perpetuo exilio dum reipublica constaret concordia, nec ullam belli civilis præbuituros materiam, Italiâ profectos fuisse, narrat Velleius Paterculus. [lib. 2. ca. 62.]

Quum alii ad Octaviani partes, alii ad Antonii discederent, atque exercitus voenales tanquam sub hastâ pluris licitanti addicerent se: Brutus Italiam statuit relinquere, ac per Lucaniam pedestri itinere Eleam ad mare venit, indeque solvens, Athenas profectus est. Ubi Theomnestum Academicum & Cratippum Peripateticum (Mitylenæum) audiens, unaque cum his vacans literis, omnino feriari videbatur & oriri: cum in occulto tamen pararet bellum. [Plutarch. in M. Bruto.] Cassii verò classem paucis post diebus Brutum consequutam fuisse, in Philippicâ X. indicat Cicero.

Brutus & Cassius Macedoniam atque Syriam, ut sibi priusquam Antonio Dolabellæque assignatas, per vim invadere statuerunt. Quod consilium postquam detectum est, Dolabella properavit in Syriam, obiter invisurus Asiam, unde pecunias colligeret. Sic Appianus, de bellis civilibus libro 3º pag. 541. Putabat enim ille. (ut & ante eum, Florus, lib. 4. cap. 7.) Bruto Macedoniam & Cassio Syriam à Julio Cæsare, antequam ab his ipsis occideretur, decretas fuisse, carumque à Consulibus postea ipsis ademptarum loco, minores alias

con-

concessas esse provincias, Cyrenem & Cretam insulam, vel ut alii produnt, has ambas Cassio, Bruto verò Bithyniam: atque his contemptis, illos exercitum ac pecunias collegisse, animo invadendi Syriam & Macedoniam. [Appian. lib. 3. pag. 527, 530, 531, 533, 536, 550. & lib. 4. pag. 622.]

Verum à Julio Cæsare Syriam Cornificio fuisse destinatam, ex Cicerone; & quarto post eadem illius die Bruto Cretam, Cassio Africam à Senatu fuisse decretam, ex Plutarcho supra audivimus. Indeque in Philippicâ XI. de Bruto, Cicero. Neque enim est in provinciam suam Cretam profectus: in Macedoniam alienam advolavit. et de Cassio. Naturæ legi paruit, cum est in Syriam profectus: alienam provinciam, si homines legibus scriptis uterentur, his verò oppressis, suam, lege naturæ. Utrunque etiam provincias sine ullo Senatufconsulto aut authoritate publicâ occupavisse, confirmat Velleius Paterculus: [lib. 2. cap. 62.] & de utroque, apud Athenienses diversantes, ita scribit Dio. [lib. 47. pag. 339.] Quum audirent Cæsarem augeri, Cretâ ac Bithyniâ (cò enim missi erant) neglectâ, quòd eas sibi provincias non magnopere profuturas judicarent, ad occupandas Syriam ac Macedoniam animum adjecerunt; nihil quidem ad eos pertinentes, sed quòd eò tempore pecuniâ copiosque florebat.

Dolabella, itinere per Achaïam, Macedoniam & Thraciam facto, tardiùs in Asiam venit. In Achaïâ verò milites atque equites habens, Veteri Antistio occurrit; qui, dimisso exercitu (quò adversus Cæcilium Bassum nuper usus fuerat) ex Syriâ erat reversus. ubi quodvis adire periculum ille maluit, quàm videri aut coactus esse pecuniam aut Dolabellæ dare, aut libenter dedisse. [Dio, lib. 47. pag. 344. & Brutus, in lib. Ciceronis ad Brut. epist. 11.]

Kalendis Novembribus litteræ Ciceroni ab Octaviano sunt redditæ: quibus consultabat, utrum Romam cum quatuor milibus veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret & Antonium vententem excluderet: an irer ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciebant, quas conglariam ab Antonio accipere nolentes suas sperabat futuras. [Cic. lib. 16. ad Attic. epist. 8.] Centurias Capuæ dinumeravit Octavius. [epist. 9.] Irer faciens in Samnium, venit Cales: mansit Theani. Municipiorum munificæ erat antea civitas, & cohortatio. Romam venit cum manu magnâ. [epist. 11.]

Ibi ad plebem, sibi in hoc à Canutio (tribuno plebis) paratam, progressus, memoriam patris sui multis apud eos verbis renovavit, & res ab eo egregiè gestas recensuit: de se quoque multis modeste dixit, Antonium accusavit, milites qui se essent secuti laudavit, quòd ad Auxilium Urbi ferendum adessent, seque ad id delegissent, ac per se universis hæc significarent. Laudatus hinc, partim propter alium apparatus, partim etiam propter militem illum numerosum quem secum habebat: in Hesperiam profectus est, multum ibi quoque cogendorum causâ. [Dio, lib. 45. pag. 276.]

Hoc tempore M. Cicero Marco filio, Athenis annum jam audienti Cratippum, (non nunc primum eò missum, ut in lib. 45. pag. 277. Dio innuit) tres illos egregios de Officiis libros dedit. [lib. 16. ad Attic. epist.]

epist.

epist. 11.] Extantque filii ad Tironem scriptæ litteræ: [lib. 16. ad familiar. epist. 21.] in quibus, de convictoribus suis agens; Bruto, inquit, ego locum in proximo conduxi, & ut possim, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latine autem apud Brutum exerceri volo. Uxor familiaribus, & convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis.

Ad hanc tenuitatem redactus Brutus, præter Ciceronem, cæteros quoque Romanos adolescentes, qui Athenis operam dabant literis, sibi adjunxit. Herostратum in Macedoniam, ad conciliandos eos qui prærant exercitiis, misit. Cumque accepisset navigia Romana argento onusta dirigere. Athenas cursum ex Asiâ, & prætorem iis navibus advehi probum virum & sibi familiarem, occurrit ei circa Caryston, & ad tradenda sibi induxit navigia. [Plutarch. in M. Bruto.]

Huic Brutus, Sami natalem suum celebrans, splendidus epulum paravit. Ibi, postquam ad compositiones ventum est, coeperunt pro Bruti victoriâ & populi Romani libertate facere libamina. Tum Brutus, grandiore accepto poculo, hunc versum sine ullâ evidente causâ voce altâ pronuntiavit;

Ἀλλὰ με μῆρ' ὀλοή, καὶ Ἀητοῦς ἐκλαύει υἱός
Sed me fors misera & Lætœ perdidit infans.

Quæ exclamatio pro cladis omine est habita: quum ad novissimum in Philippis pugnam processurus, signum militibus daret ille Apollinem. [Id. ibid. cum Appiano, lib. 4. pag. 668.]

Inde περιήγησα μὲν ἐξ ἑαυτοῦ Antistius, ex illâ pecuniâ quam portabat in Italiam, impertit: ut eo in loco Plutarchus scribit. Viciis festertium Latinus interpretes reddidit: quantam ei summam Veterem Antistius ultro & pollicitum esse & dedisse ex suâ pecuniâ, agnoscit ipse Brutus, in epistolâ quâ hunc Romam jam ad petitionem Præturæ, profecturum Ciceroni commendat. [lib. ad Brut. epist. 11.] Pompeium Atticum quoque abjecto Bruto Italiâque cedenti, festert. C. M. munere misisse, eidemque Epiro absentem CCC jussisse dari; apud Cornelium Nepotem, in Vitâ Attici, legimus.

In Piræo deinde Cassius & Brutus, distracti, alter in Syriam, alter in Macedoniam perrexit. [Plutarch.] Cassius, ut prohiberet Syriâ Dolabellam. [Cicero, Philippic. 11.] Brutus, ut Græciam Macedoniâque sibi adjungeret. [Dio, lib. 47. pag. 339.] Et sine autoritate publicâ provincias exercitibusque occupantes & ubicumque ipsi essent, prætexentes esse rempublicam; pecunias, quæ ex transmarinis partibus Romanâ a quaestoribus deportabantur, à volentibus acceperunt. [Vellei, Pat. lib. 2. cap. 62.]

Cassius in Asiâ, anticipato Dolabellâ, ad Trebonium Proconsulem trajecit: acceptâque ab eo pecuniâ, permultos sibi equites ex iis qui à Dolabellâ in Syriam præmissi fuerant, equos Cassio se primum tradidisse, jactat P. Lentulus Asiæ Quaestor extraordinarius, in litteris ad Ciceronem, lib. 12. ad familiar. epist. 24. multosque item alios Asiânos & Cilices adjunxit. Tum Tarcondimotum ac Tarsen-

ses

les ad societatem secum ineundam compulsi; & hos quidem invitores. nam adeo Cæsari priori ac ejus gratiâ etiam posteriori favebant, ut urbem suam pro Tarso Juliopolin vocaverint. [Dio, lib. 47. pag. 342.]

Brutus quoque, postquam ab Apuleio copias quantas tum ille habebat accepit, & in numero circiter sedecim talentum millia, quæ ex tributis ac vestigalibus Asiæ collecta acceperat à Trebonio; venit in Bœotiam. [Appian. lib. 4. pag. 632. cum Dione, pag. 339.] Deinde milites collegit: partim ex Pompeianis, quos à Pharsalicâ pugna per Thessaliam vagantes tunc reperit; partim ex iis qui cum Dolabellâ ex Italiâ profecti, ob morbum relictî vel ab ordinibus dilapsi fuerant. Equites insuper quingentos Cinnæ, quos in Asiâ ducebat ad Dolabellam, ademit. [Plutarch. & Dio, ut supr.] Quod spectat illud de Bruto Ciceronis, in Philippicâ XI. Legiones conscripsit novas, exceptis veteres: equitatum ad se abduxit Dolabella, atque cum nondum partitidio (Trebonii) oblitum, hostem suâ sententiâ judicavit. nam ni ita esset, quo jure equitatum à Consule abduceret?

His instructus Brutus, sub prætextu reipublicæ & suscepti contra M. Antonium belli, nullo omnino labore Græciam, in quâ nihil admodum militum erat, occupavit. [Dio, ut supr. cum Livio, lib. 118.]

Hinc Demetriadem profectus, magnam armorum vim Cæsaris dictatoris jussu ad bellum Parthicum paratorum, quæ deportabantur ad Antonium, in suam redegit potestatem. [Plutarch. & Appian. lib. 3. pag. 567.]

In Macedoniam autem venit eo ipso tempore, quo C. Antonius (M. Antonii consulis frater) eodem recens pervenerat, ac Q. Hortensius Macedoniæ Proconsul discessum parabat: neque ibi tamen admodum laborabat, quom & Hortensius statim se cum eo conjungeret, & Antonius prohibitus (Romæ tum rerum potiente Cæsare) quicquam eorum agere quæ summi essent magistratus; nihil virium haberet. [Dio, ut supr. cum Cicerone, in Philippic. 10.]

Delectus verò habitus in Macedoniâ fuerat summo Q. Hortensii studio & industriâ. Legio quam L. Piso ducebat, legatus Antonii, Ciceronis filio (quem Athenis secum Brutus in Macedoniam adduxit) se tradidit. Equitatus, qui in Syriam ducebatur bipertitò, alter cum à quo ducebatur reliquit in Thessaliâ (ut dictum est) seseque ad Brutum contulit: alterum in Macedoniâ Cn. Domitius adolescens à legato Syriaco abduxit. [Cicero, Philip. 10.]

Audiens Brutus vestigio pergere C. Antonium ad copias quas Dyrrachii & Apolloniæ Gabinus habebat, & cum prævertere cupiens, repente iter fecit per loca aspera & multam nivem; longèque præcurrit eos qui prandium suum ferebant. Ut prope Dyrrachium venit, est ex labore & algore bulimiâ correptus: quod mali apprehendit ferè & pecudes & homines, quum per nivem lassescunt. Ejus necessitate intellectâ, accurrerunt à statione hostes ipsi, cibumque & potum attulerunt. Pro quo beneficio Brutus, ubi deditum est ei opidum, non in hos modò, sed ipsorum etiam causâ clementer præbuit se in omnes. [Plutarch.] P. autem Vatinius, qui Illyriis finitimus præerat, inde

C c c

profe-

profectus Dyrrachium prior occupaverat; Bruto in totâ dissensione civili adversarius. Sed propter morbum à militibus contemptus, iis ad Brutum transeuntibus, Dyrrachii portas illi aperuit & exercitum tradidit. [Dio, ut supr. cum Cicerone, in 10. Philippicâ, & Livio, lib. 118.]

Quum Dolabellæ in Syriam pateret via certa, neque longa; cum legione præmissa Marso Octavio, Senatore quidem sed egente, qui popularetur agros & vexaret urbes, in Asiam irrupit alienam provinciam, ubi nulla belli erat suspicio. [Cicero, Philip. 11.]

Eò venientem neque Pergamus neque Smyrna voluit recipere: forum tantum extra moenia illi præbitum est, tanquam Consuli. Cùmque iratus ille Smyrnæ oppugnationem frustra tentasset, Trebonius Proconsul Asiæ (qui urbes Bruti & Cassii receptaculo muniebat) pollicitus est se in Ephesum eum intromissurum: mandavitque suis ut Consulem illum proficiscentem ex intervallo sequerentur. [Appian. lib. 3. pag. 542.]

Securæ postea sunt colloctiones familiarissimæ cum Trebonio: complexusque summæ benevolentiae falsi indices extiterunt in amore simulato. [Cicero, Philip. 11.] Quo tamen ita deceptus est Trebonius, ut is summam sibi Dolabellæ benevolentiam polliceretur, ejus militibus alimenta ultro daret, ac cum eo citra omnem metum convictum haberet. [Dio, lib. 47. pag. 344.]

In Ægypto Ptolemæus junior, ætatis 15 annum agens, à sorore eademque conjuge suâ Cleopatrá, veneno sublatus est; anno regni sui 4º, & Cleopatrá (à mortē patris Auletæ) 8º. [Joseph. lib. 15. cap. 4. Porphy. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 226.]

M. Antonius Consul, Brundisio Romam reversus, cùm edixisset ut adesset Senatus frequens ante diem VIII Kalend. Decembr. eumque diem obire neglexisset; in ante diem IIII Kalend. distulit, tumque in Capitolio adesse eum iussit. [Cicero, Philip. 3.]

Interim legiones Antonii Macedonicæ, cunctes in cisalpinam Galliam, tumultuatæ sunt: spretisque legatis sibi præfectis, complures ad Cæsarem transiverunt. [Dio, lib. 45. pag. 276.] Legio Martia universa, sublati signis ad eum se conferens, Albæ constitit. Eamque imitata Quarta legio, duce L. Egnatuleio Quæstore, ad Cæsarem pariter transiit. [Id. ibid. Cicero, Philip. 3. 4, 5, 11, 13. cum lib. 11. ad familiar. epist. 7. Liv. lib. 117. Vellei. Paternul. lib. 2. cap. 6. Appian. lib. 3. pag. 556.] His Cæsar acceptis quum, sicut prioribus, argentum divisisset, multos etiam reliquorum ad se pertraxit: elephantisque Antonii subito omnibus potitus est, quum in eos dum præteragerentur incidisset. [Dio, ut supr.]

Ingressurus ad Senatum Antonius (in Capitolio, die præstituto congregatum) ut quereretur de Cæsaris conatibus, in aditu Curiae de legionum defectione nuntium accepit: quo ille territus, ne verbum quidem ausus est in Senatu facere de Cæsare; cùm de eo tamen constituisset ad Senatum referre, scriptamque attulisset Consularis quidam sententiam, quâ Cæsarem hostem judicaret. [Cic. Philip. 3, 5. & 13. & Appian. lib. 3. pag. 556.] Eodémque ipso die facta est vespertina

tina provinciarum in sequentem annum inter Antonii amicos fortitio; sic, ut quæ cuique apta esset ea cuique obveniret. [Cic. Philip. 3.]

Mox ex urbe discedens, Albam properavit; verbis (ut posse se putabat) Martiæ legionis milites ibi confidentes ad officium reducturus. Sed quum peteretur telis è moenibus, aliis agminibus viritum 500 misit denarios: quas verò circa se habebat copias bellico apparatu Tibur, indèque Ariminum duxit, in primo aditu Galliæ cisalpinæ; habens legiones Macedonicas tres (jam enim & reliquum earum venerat) & veteranorum unam, cum solitis eas sequi auxiliis, præterea prætorianos cum tironibus. [Appian. lib. 3. pag. 556.]

Decimum Brutum, qui Galliâ cisalpinâ ut suâ provinciâ cedere nolebat, Mutinæ inclusum obsedit Antonius. [Id. ibid. pag. 556, 558.] Ei, licet è patris percussoribus uni, tempori serviens auxilium tulit Cæsar Octavianus. [Dio, lib. 45. pag. 277.] cui, præter duas illas fortissimas quæ ad eum transierant legiones Macedonicas, & unam tironum, duæ aliæ veteranorum erant legiones, licet non integræ, sed suppletæ ex tironibus. Cùmque eum Proprætorem creare vellet exercitus, honorem oblatum recipere noluit: sed donativi largitate mercenarios suos devinxit; alteros 500 denarios duabus Macedonicis legionibus (ludicrâ pugná coram ipso decertantibus) viritim distribuens, & si certamine opus foret, quinq; millenos victoribus pollicitus. [Appian. pag. 557, 558.] De his Cicero, in Philippicâ X. Veterani primi Cæsaris auctoritatem secuti conatum Antonii repulerunt: post ejusdem furorem Martia legio fregit, Quarta afflixit.

Romæ cùm neuter Consulum adesset (Dolabellam enim Antonius in Syriam præmiserat, ipsæque Mutinam tum circumsidebat) Senatum adesse ad XIII Kalendas Januarias edixerunt. Quo die M. Cicero, terciâ oratione Philippicâ habitâ, suavit ut quæ Octavianus contra Antonium egerat confirmarentur, Mutinensibus, legioni Martiæ & Quartæ, & militibus veteranis qui ad eum transierant, laudes & præmia decernerentur: atque ut non Decimus Brutus solum, sed cæteri etiam (sortitionis illius Antonianæ nullâ ratione habitâ) provincias suas retinerent, neque cuiquam traderent, nisi qui ex Senatusconsulto successisset. Factoque in ejus sententiam Senatusconsulto, progressus in concionem, quid in Senatu actum esset, quartâ Philippicâ populo exposuit. [Cic. ibid. & Philip. 5. & 6. initio: cum lib. 11. ad familiar. epist. 6. & lib. 12. epist. 22. Dio lib. 45. pag. 277.]

Kalendis Januariis, quibus A. Hirrius & C. Panfa Consulatum inierunt, Cicero oratione Philippicâ quintâ in Senatu habitâ bello Antonium persequendum, & iis qui rempublicam adversus eum defendebant honores decernendos esse suavit. Postridie C. Cæsari Octaviano imperium extraordinarium (ut in Philippicâ XI. Cicero appellat) à Senatu datum est, cum consularibus ornamentis, & lictoribus atque insignibus prætoris: ut comparato à se exercitui pro prætore præesset, & unâ cum Consulibus Decimo Bruto contra Antonium opem ferret. adjectumque, ut Senator esset, atque inter quæstores & consulares sententiam diceret: utque Consulatum decem annis prius, quàm

legibus permissum esset, petendi jus haberet. Equestri quoque statuâ auratâ Senatus eum honoravit: quæ in Rostris posita, ætatem ejus scripturâ indicabat. Eodémque Senatusconsulto est decretum, ut pecunias, quas militibus dederat, ex ærario (quia pro republicâ eos, privato licet consilio, conduxisset) reciperet: & donativum, quantum ipse duabus legionibus Macedonicis post victoriam se daturum pollicitus est, publicè daretur. Urque illis legionibus, atque aliis militibus qui à Cæsare conducti fuerant, perfectio hoc bello vacatio militiæ daretur, statimque agri dividerentur. [Cicero, Philip. 5. & lib. ad Brutum, epist. 15. Liv. lib. 118. Vellei. Patercul. lib. 2. ca. 81. Sæton. in Octavio, ca. 10. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 3. pag. 559, 560. Dio, lib. 46. pag. 310.]

Etsi verò Octaviano Proprætoris dignitas, quam ab exercitu prius sibi oblatam accipere noluerat, à Senatu fuerit concessa, & ut pari cum Consulibus jure haberet in bello administrando imperium: clam tamen Consulibus mandatum datum est, ut duas legiones Macedonicas rebus gerendis aptissimas ab illo distraherent. Summa enim consiliorum erat, ut superato Antonio, & debilitato Octaviano, sublatiſque Cæsarianis omnibus, ad tractationem reipublicæ Pompeiani revocarentur. Quod Octaviano Panſa consul moriturus postea detexit. Appian. lib. 3. pag. 574, 575.]

Ubi tamen Octavianus quæ decreta essent comperit, & honores oblatos accepit, & gavisus est: idque eo magis, quod quum habitum ac potestatem prætoriam acciperet, Spoleti sacrificanti *prima potestatis sue die*, duodecim victimarum jecinora duplicia, sive replicata intrinsecus ab imâ fibrâ, apparuissent; essetque responsum, duplicaturum intra annum Imperium. Id verò ægrè ferebat, quod legati ad Antonium mittebantur, quodque hyemis prætextu bellum neque ferriò neque statim à Consulibus gerebatur. Unde & ipse quoque Foro Cornelii in otio hyemare coactus est. [Dio, lib. 46. pag. 314. cum Fulio Obsequente, de prodigiis; & Plinio, lib. 11. ca. 37.]

Ex Julii Cæsaris patriciis reis, primus luit poenas, Dolabellæ fraude Smyrnæ occisus, Caius Trebonius consulari imperio provinciam Asiæ obtinens: vir adversus merita Cæsaris ingratiſſimus, participſque cædis ejus à quo ipse in consulari provectus fastigium fuerat. [Cicero, Philip. 11. & 12. Strabo, lib. 14. pag. 646. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 69. Appian. lib. 3. pag. 542, 543. & lib. 4. pag. 624. Dio, lib. 47. pag. 344. Oroſ. lib. 6. ca. 8.] Noctu enim Dolabella Smyrnâ ingressus, Proconsulem cepit; & verborum contumeliis laceratum Samario exuli tradidit: qui, quæſtione habitâ publicæ pecuniæ, vinculis, verberibus, eculeo torſit miserum, idque per bictum. Post cervicibus caput abscidit, idque fixum gestari jussit in pilo: reliquum corpus tractum atque laceratum abjecit in mare. Hæc in Philippicâ XI. Ciceronis est narratio: illi quæ apud Appianum extat; & jussu Dolabellæ, quum primum in Asiâ trajectisset & Consulatum adhuc gereret, perpetratum hoc homicidium tradit, longè præferenda.

Interfecti caput ad Cæsaris statum Dolabellam projecisse, scribit Dio: in illâ prætoriâ, in qua ille solebat jus reddere, proponi jussisse, refert

refert Appianus. Sed milites, inquit ille, & lixæ irati ut conjurationis participi, & quia dum Cæsar occideretur Antonium sermone circa Curia fore distinerat) tum reliquum ejus corpus variis affecerunt contumeliis, tum caput per vias lapide stratis sibi invicem pro pilâ mittentes per ludibrium ita contriverunt ut non appareret facies. Multas verò Smyrnæ urbis partes à Dolabellâ tunc dejectas fuisse, affirmat Strabo.

Occupatâ à Dolabellâ Asiâ, P. Lentulus Quæstor extraordinarius multam pecuniam & magna præsidia ad Cassium celeriter misit, ut Syriam occuparet: ipse in proximam provinciam Macedoniam ad M. Brutum se contulit; id agens, ut, per quos celerrimè posset, Asia provincia vectigaliæque recuperarentur. Quod ille ipse in duabus epistolis significat: alterâ publicè ad Senatum, alterâ privatim ad M. Ciceronem missâ. [lib. 12. ad famil. epist. 14. & 15.] ubi & filium ipsius se tum videre non potuisse narrat, quod jam in hyberna cum equitibus is profectus fuisset.

In Asiæ provinciâ teterrimè se gessit Dolabella: [Cic. lib. ad Brutum: epistol. 3. & 4. ear. quæ à Germanis sunt addita.] correptis Romanorum vectigalibus, & civibus Romanis omnibus crudelissimè denudatis ac divexatis. [P. Lentulus: apud Cic. lib. 12. ad familiar. epist. 15.] Urbes novis tributorum exactionibus gravavit: classémque Rhodiis, Lyciis, Pamphyliis, Cilicibusque per L. Figulum mercède conduxit. [Appian. lib. 4. pag. 624.]

Rhodi, de agris quos in continente habebant timentes, (ut ipsi dicebant) duas legationes ad Dolabellam miserunt: & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis qui tum magistratus gerebant. [P. Lentul. ut supr.] Quem tamen à Rhodiis exclusum fuisse, scripsit M. Brutus. [Lib. ad Brut. ut supr. epist. 4.]

Legatus Dolabellæ A. Allienus, post interitum Trebonii ad eum profectus est. [Cicero, in Philip. 11.] Eum ille in Ægyptum ad Cleopatram reginam misit: quæ Dolabellæ favens, propter consuetudinem quam cum superiore Cæsare habuerat, per Allienum quatuor legiones ad eum misit, (Pompeii Crassique cladis reliquias, aut ex eorum numero qui Cæsare discedente apud Cleopatram remanserant;) & classem paratam habebat ad ferendum auxilium, quæ tum per adversas tempestates navigare non poterat. [Appian. lib. 3. pag. 576. lib. 4. pag. 623. & 624. fin. & lib. 5. pag. 675.]

Quum in Syriâ Q. Cæcilius Bassi, privatus illius quidem sed fortis & præclari viri, robustus & victor exercitus (ut in oratione XI. Philippicâ, hoc anno habitâ, Cicero loquitur) aliquandiu prævaluisse: Statio Murco in auxilium Q. Marcii (non, ut Appiano, Minutius) Crispus Proconsul (ut in Philippicâ XI. eum appellat Cicero) vocatus è Bithyniâ (cui ex Julii Cæsaris decreto, à Senatu comprobato, post Tullium Cimbrum ille præerat; licet Cimber ex M. Antonii, ut videtur, fortitione eam provinciam hoc etiam anno retinere conatus fuerit) tribus agminibus suis cum tribus Murci conjunctis, Bassi duo agmina (πάρμας Straboni, πάλιν Appiano dicta: nam unâ tantum legionem constituisse, ex Cassi ad Ciceronem litteris constat, lib. 12. ad famili-

ar. epist. 11. & 12.) obsidione preffit. [Appian. lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623. Dio. lib. 47. pag. 343.] Ille vero Apameæ adeo obstinatè duorum Romanorum exercituum obsidionem sustinuit, ut non prius in illorum potestatem pervenerit, quàm impetratis quas ipse volebat conditionibus ultro se dederet. [Strabo, lib. 16. pag. 752. fin.] Quum enim supervenisset cum suis copiis C. Cassius, ultro à Murco & à Marcio & ab exercitu ipso acceptus, ut in litteris ad Ciceronem M. Brutus refert: [lib. ad Brut. epist. 5.] Cassio, nolebat Bassus legionem suam tradere. Et nisi milites invito eo legatos ad Cassium misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata: ut ad Ciceronem scribit ipse Cassius. [lib. 12. ad familiar. epist. 12.]

Cassius verò Basso & Murco inter se conciliatis Apameam obsidione liberavit: & tam obseffis illis duobus agminibus, quàm sex aliis à quibus oppugnata illa fuerant, in suas partes pertractis, imperatoria sumpsit insignia & Proconsulari potestate illis præfuit. [Vellei. Patercul. lib. 2. ca. 69. Joseph. lib. 1. Belli, ca. 9. & lib. 14. Antiquit. ca. 18. Appian. & Dio, ut sup.]

Ab hoc enim tempore Proconsulis titulum sibi assumpsit ipse; ut ex inscriptionibus litterarum ejus ad Ciceronem liquet: [lib. 12. ad familiar. epist. 11. & 12.] licet in suis ad eum litteris titulum illum Cicero non adscribat; [ibid. epist. 7, 8, 9, 10.] utpote à Senatu nondum illi attributam. utut aliter Appianus senserit. [lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623.]

Quum uno loco cum his omnibus copiis castra Cassius locasset, repente magna vis aquæ de coelo decidit; aprique omnibus portis simul in castra irruentes, omnia quæ in ipsis erant confuderunt ac conturbaverunt: adeo ut quidam ex iis potentiam ejus subitam, ac paulo post interitum adventurum prælagierint. [Dio. lib. 47. pag. 343.]

His verò copiis auctus Cassius, continuo omnes urbes Syriæ gloriâ rerum ibi in Quæsturâ suâ (post Crassi interitum ante decennium) à se gestarum cæteraque nominis claritate adductas, in suam potestatem sine ullo labore redegit. [Id. ibid. pag. 339. & 343.] easque obeundo, arma & milites sibi comparabat, atque gravia exigebat tributa. [Joseph. lib. 14. cap. 18.] Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provinciâ erant, in potestatem suam eum redegit, Livius; [lib. 121.] & decem legiones in eo tractu sui juris fecisse, scribit Velleius Paterculus. [lib. 2. cap. 69.]

M. Brutus, expeditione adversus C. Antonium Apolloniam cum septem cohortibus tenentem susceptâ, litteras publicas de rebus à se in Græciâ & Macedoniâ gestis Romam misit: quibus in Senatu à Panfâ consule recitatis, & oratione Philippicâ X. à Cicerone ibi habitâ, Senatusconsultum est editum, ut Brutus Proconsul Macedoniam, Illyricum, totamque Græciam obtineret. [Cic. ibid. cum Appian. lib. 3. pag. 567 & lib. 4. pag. 622. & 631.]

Trebonii reliquis Romam allatis cognitisque ludibriis quibus affectus erat, Senatus Dolabellam hostem judicavit. [Cicero, Philip. 11. Liv. lib. 119. Appian. lib. 3. pag. 566. Oros. lib. 6. ca. 8.] die iis, qui cum eo erant, præstituto; ante quem ab ejus amicitia discederent, aut ipsi quo-

quoque hostium loco essent. [Dio. lib. 47. pag. 344.]

Postridie, cum in Senatu ageretur de imperatore deligendo qui Dolabellam bello persequeretur, L. Cæsar censuit, P. Servilio hoc bellum extra ordinem mandandum esse: aliis nonnullis placuit, ut Consules Dolabellæ persequendi causâ Asiam & Syriam fortirentur. Cicero, oratione Philippicâ XI. habitâ, in Dolabellam (quondam generum suum; sed quo paulo ante discessum ex Italiâ gravissimas inimicitias susceperat) acerrimè primùm invecus, belli adversus eum partes C. Cassio mandandas esse suavit. Cujus sententiam Scaliger in Eusebianis Animadversionibus (ad numerum MDCCCCLXXIII.) ut exemplum Senatusconsulti de imperio Cassii, non rectè proposuit. Nam ne ea sententia in senatu valeret, Panfam consulem vehementer obstittisse, in litteris ad Cassium ipse testis est Cicero: [lib. 12. ad familiar. epist. 7.] ista etiam de se in iisdem adjiciens. *Promisi & propè confirmavi, te non expectasse nec expectaturum decreta nostra: sed te ipsum tuo more rempublicam defensurum. Et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes, que in istis partibus essent opes, copiasque tuas esse; per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublica recuperatam.*

Cum igitur Romæ non sciretur, jam à Cassio Syriam obtineri; bellum contra Dolabellam Consulibus omnino, si præsentia contra M. Antonium negotia confecissent, mandatum est: ac, ne interim Dolabellæ vires augerentur, finitimarum nationum præfectis negotiorum est datum. [Dio lib. 47. pag. 344.] Asiæque procuratio P. Lentulo Spintheri, Consulibus consentientibus, est continuata, Proquæstoris simul & Proprætoris titulum jam obtinenti: ut in litteris ipsius ad Ciceronem post mortem Panfæ & Hirtii (quam ille tamen tum ignorabat) exaratis videre licet.

Edito hoc adversus Dolabellam decreto, ad Hirtium Consulem & Cæsarem Proprætores à M. Antonio hæc datæ sunt litteræ; à Cicerone in Philippicâ XIII. recitatæ & refutatæ.

ANTONIUS HIRTIO ET CÆSARI.

Cognitâ morte C. Trebonii, non plus gavisus sum, quàm dolui. Deditse pænas sceleratum cineri atque ossibus clarissimi viri, & apparuisse numen Deorum intra finem anni vertentis (unde non multo ante Idus Martias, quæ eadem Julii Cæsaris proximè sunt subsecutæ, interemptum fuisse Trebonium colligimus) aut jam soluto supplicio parricidii aut impendente; laudandum est. Hostem judicatum hoc tempore Dolabellam eo quod sciarum occiderit, & videri chariorem populo Romano filium scurræ (Trebonium) quàm Caium Cæsarem, patriæ parentem, ingemiscendum est. Acerrimum vero est te, Aule Hirti, ornatum beneficiis Cæsaris, & talem ab eo relictum qualem ipse miraris, & te, ô puer, qui omnia ejus nomini debes, id agere ut jure damnatus sit Dolabella, & ut veneficus hæc liberetur obsidione: ut quàm potentissimus sit Cassius atque Brutus. Nimis eodem modo hac adspicis ut priora. Castra Pompeii Senatum appellatis, victum Ciceronem ducem habuisti. Macedoniam munitis exercitiis. Africam commisitis Varo bis capto.

In Syriam Cassium misistis. Cassam tribunatum gerere passus estis. vestigia Fulvia Lupercis ademistis. veteranorum colonias, deductas lege & Senatusconsulto, sustulistis. Masiliensibus jure belli adempta reddituros vos pollicemini. Obliti estis, neminem Pompeianum, qui vivat, tenere lege Hirtia dignitates. Apulciam pecuniâ Brutum subornastis. Securi percussos Patrum & Menendamm, civitate donatos, & hospites Caesaris laudastis. Theopompum, nudum, compulsum à Trebonio confugere Alexandriam, neglexistis. Serpium Galbam eodem pugione succinctum in castris videtis. Milites aut meos, aut veteranos contraxistis, tanquam ad exitium eorum, qui Casarem occiderunt. Et eisdem nec opinantes ad Quæstoris sui aut Imperatoris aut commilitonum suorum pericula impulistis. Denique quid non aut probavistis, aut fecistis? quid faciat si reviviscat Cneius Pompeius ipse? aut filius ejus si domi esse possit? postremo negatis pacem posse fieri, nisi aut emisero Brutum, aut frumento juvero. quid? hoc placet veteranis istis quibus adhuc omnia integra sunt? quoniam vos assentationibus & venenatis muneribus venistis. At militibus inclusis opem fertis. nihil moror eos salvos esse, & ire quo lubet, si tamen patiuntur cum perire qui meruit. Concordiæ factam esse mentionem scribitis in Senatu, & Legatos esse consulares quinque. difficile est credere eos qui me precipitem egerint, æquissimas condiciones ferentem, & tamen ex his aliquid remittere cogitantem, putare aliquid moderatè aut humanè esse facturos. vix etiam verisimile est, qui judicaverint hostem Dolabellam ob rectissimum facinus, eosdem nobis parcere posse, idem sentientibus. Quamobrem vos potius animadvertite, utrum sit elegantius, & partibus utilius, Trebonii mortem persequi, an Caesaris; & utrum sit æquius, concurrere nos quo facilius reviviscat Pompeianorum causa toties jugulata, an consentire ne ludibrio simus inimicis. quibus utri nostrum ceciderint, lucro futurum est. quod spectaculum adhuc ipsa fortuna vitavit, ne videret unius corporis duas acies, lanistâ Cicerone, dimicantes: qui usque eo felix est, ut iidem ornamentis deceiverit vos, quibus deceptum Casarem gloriatus est. Mihi quidem constat, nec meam contumeliam, nec meorum ferre: nec deserere partes quas Pompeius odior, nec veteranos sedibus suis moveri pati, nec singulos ad cruciatum trahi, nec fallere fidem quam dedi Dolabellæ. nec Lepidi societatem violare, piissimi hominis, nec Plancum prodere participem consiliorum. Si me rectis sensibus euntem Dii immortales, ut spero, adjuverint: vivam libenter. sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia suppliciorum vestrorum. namque si victi Pompeiani tam insolentes sunt, victores quales futuri sint, vos potius experiemini. Denique summa iudicii mei spectat huc, ut meorum injurias ferre possim, si aut obliviisci velint ipsi fecisse, aut ulcisci parati sint unâ nobiscum Caesaris mortem. Legatos venire non credo, bellum quo veniat: cum venerint, quæ postulant, cognoscam.

Quum missi ad Antonium legati à Senatu de pace parum ad eam componendam valerent; hoste eo judicato, populus Romanus universus (etiam ii, qui non proficiscebantur in bellum) saga sumpsit: delectuque militum in totâ Italiâ habito, A. Hirtii Consul & C. Caesaris Proprætoris adversus eum exercitus missi sunt. [Cicero, Philip. 6, 10. & 13. Liv. lib. 118. Appian. lib. 3, pag. 567. Dio, lib. 46, pag. 311, 312.]

A

A quâ adversus M. Antonium susceptâ expeditione, Caesaris Octavianus principatum deduxisse videntur Eusebius & Cassiodorus; annos 56. cum mensibus 6. illi assignantes.

Caius Antonius, prælio cum Cicerone filio M. Bruti duce ad Bylidem commisso, victus est: ejusque milites paulo post & se & ipsum Bruto dederunt. Antonium verò Brutus secum diu honorifice habuit; usque eò, ut magistratus insignia illi non adimeret. [Plutarch. in M. Bruto.]

M. Brutus à Vatinius, cui ex Senatusconsulto in Illyrici provinciâ successit, tres legiones Illyricas accepit: præter unam, quam Caius Antonius in Macedoniâ abstulit; & quatuor alias, quas ipse collegarat. Ita in universum octo legiones habuit; & in eis multos ex veteranis C. Caesaris. Adhæc multitudo equitum aderat, velites quoque & sagittarii: laudansque Macedonas, ad morem Italicum eos exercuit. [Appian. lib. 4, pag. 632, 633.]

Ad hunc modum colligenti milites ac pecunias casus quidam è Thraciâ se obtulit. Polemocrati reguli cujusdam uxor, cæso ab inimicis marito, filio puero metuens, ad Brutum profecta, & filium ei commendavit, & mariti thesauros tradidit. Ille puerum Cyzicenis alendum commisit, donec plus otii haberet ad reducendum in paternam regiam: in his thesauris miram invenit auri argentique copiam, unde numisma signavit. [Ibid. pag. 633.]

C. Cassius, Syriâ occupatâ, in Judæam contendit; quod eò progredi milites à Casare in Ægypto relictos audiret. Eos verò Judæosque nullo cum negotio sui juris fecit. [Dio, lib. 47, pag. 343.] Allienum enim Dolabellæ legatum, cum quatuor legionibus ex Ægypto reversum, in Palæstinâ ex improviso circumvenit, cœgitque suis partibus accedere, non ausum quatuor suas opponere octo legionibus illius. Atque ita præter opinionem duodecim in universum potitus est: auctus etiam nonnullis Parthorum equitibus sagittariis. Apud eam enim gentem in præclarâ existimatione fuit, jam inde ex quo Crassi quæstor visus est eis imperatore ipso prudentior. [Appian. lib. 3, pag. 576. & lib. 4, pag. 623, 624.]

Simul ac legiones Cassius accepit, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, de copiis suis ad Ciceronem hæc scripsit litteras, [lib. 12. ad familiar. epist. 11, 12.] Nonis Martiis, ex castris Tarichæis in Galilæâ, datas.

C. CASSIUS PROCOS. M. TULLIO
CICERONI S. P. D.

Si vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum & Q. Crispum imperatores. Viri fortes, optimique cives, postea quàm audierunt quæ Roma gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum unâ fortissimo animo rempublicam administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse scito. Quatuor legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam,

D d

quan-

quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis Senatuique non deesse, ut optimâ spe & maximo animo Rempublicam defendas. Reliqua tecumaget L. Carcius familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex castris Taricheis.

Secundum hæc, Bassum & Crispum, reliquosque qui sub se militare nollent, nullâ injuriâ affectos Cassius dimisit: Statio autem Murco & eam dignitatem, cum quâ ad ipsum venerat, integram reliquit, & classem præterea commisit. Ita Dio. [lib. 47. pag. 343.] licet Crispum firmiter illi adhæsisse, ex ipsius Cassii ad Ciceronem litteris constet. [lib. 12. ad familiar. epist. 11. & 12.]

A Judæâ 700 talenta argenti (non auri, ut in capite 45. Historiæ Judaicæ, Arabicæ in Bibliis polyglottis Parisiensibus editæ, legitur) Cassius exegit. Antipater verò res ubique turbatas videns, & minas Cassii veritus, partem ejus pecuniæ duobus filiis suis cogendam commisit, partem Malicho Judæo malè erga ipsum affecto, partem quibusdam aliis. Et primus quidam Herodes ex Galilæâ parte suâ centum talenta afferens, maximam apud Cassium gratiam inivit. Prudens enim videbatur consilium, jam tum Romanorum alieno sumptu captare benevolentiam. Sub aliis autem procuratoribus ipsæ civitates venum dabantur unâ cum suis habitatoribus: quarum quatuor erant præcipuæ; Gophna, Emmaus, Lydda & Thamna, nam earum plebes Cassius hæcæ subiecit. Aded autem exacerbatu erat, ut etiam Malichum interfecurus fuerit, nisi Hyrcanus, per Antipatrum centum talentis de suo missis, furorem ejus lenisset. [Joseph. lib. 1. Belli, ca. 9. & lib. 14. Antiquit. cap. 18.]

Cæsar Octavianus bellum adversus Antonium sibi demandatum tertio mense confecit. [Sueton. in Octav. ca. 10.] quod cum ab eo, annum agente vicefimū, fortissimè circa Mutinam administratum esset; Decimus Brutus obsidione est liberatus, & Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deferere Italiam. [Vellei. Paterc. lib. 2. ca. 61.] De quo prælio videndus in Philippicâ XIV. Cicero, & Ser. Galba, qui prælio interfuit, in litteris ad eundem: [lib. 10. ad familiar. epist. 30.] in quarum initio, XVII Kalend. Maii gestum illud fuisse indicat. Ut triduo post Mutinensem victoriam Cæsaris Octaviani principatum auspiciati illi fuisse videantur, qui annos illi 56. menses 4. & diem 1. tribuerunt: ut apud Theophilum Antiochenum, videre licet, libro 3° ad Autolycum; & Clementem Alexandrinum, libro 1° Stromatum, si librarii apud eum error corrigatur, qui numerum annorum 15 pro 15 ibi apposuit.

A. Hirtius Consul (belli Alexandrini & Africani à Julio Cæsare gestis descriptor) in prælio illo cecidit: alter consul Pansa post paucos dies ex vulnere mortem obiit. [Cicero, lib. 12. ad familiar. epist. 25. Dec. Brutus, ibid. lib. 11. epist. 9. Liv. lib. 119. Vellei. Paterc. lib. 2. ca. 61, &c.] Unde hoc versu annum suum natalitium & Tibullus designavit, [lib. 3. eleg. 5.] & Ovidius: [Trist. lib. 4. eleg. 10.]

Quum cecidit fatis Consul uterque pari.

Consul-

Consulm raccifonibz querque obereius Cæsari paruit. [Entrop. lib. 7. Prof. lib. 4. cap. 18.]

Adversus Cæsarem, qui solus e primis duobus supererat, Senatus parumgratus fuit. [Dio. Brutus, obsidione Mutinensi à Cæsare liberato honore triumphis decreto Cæsaris militibusque ejus mentionem non satis gratam habuit. [Liv. lib. 119. Vellei. Paterc. lib. 2. ca. 61.] Legati quoque ad Cæsaris exercitum missi jubebantur; summo eorum milites alloqui. Sed non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat Senatus. Nam cum eam injuriâ dissimulando Cæsari fortet, negare militibus hæc Imperatore supplicia se audientes mandata: Quin & legiones ipsi, quas habebat, hæc dubie adessent, nisi veriti fuissent de hoc pænam decerneret, quod studio militum in Cæsarem non ignorarent. [Paterc. lib. 2. Dio, lib. 46. pag. 317, 318.]

Dolabellam Tartarum in Ciliciam, Laodiceam Syriam, ultro accersierunt. [Cassius. Parnensis. ad Ciceron. lib. 12. ad familiar. epist. 13.]

Dolabella Asiam relicturus, quinque cohortes misit in Cheronesum: à M. Bruto (qui quinque legiones, optimamque equitum, maxima auxilia habebat) multoibi negotio occupandas. [Cic. lib. ad Brutum, epist. 2. ad 2. vel 10. Kalend. Marti.] Ipse vero iter restitit litigare cum duabus legionibus ex Asia profectis est: L. Figulo cum classe eum subsequente. [Appian. lib. 4. pag. 624.]

V Kalendas Maias, cum in Senatu de iis, qui hostes judicari erant, bello persequendis sententiæ dicerentur, ut Cassius persequeretur Dolabellam, tribuns plebis Servilius dixit, Qui cum esset assensus Cicero, decrevit hoc amplius, in M. Bruto, si arbitrareretur utile fore, eque republica esse, bello Dolabellam persequeretur. Quod totum Senatus ipsius Bruto reliquit judicio, ut faceret, quod sibi maximè conducere reipublicæ videretur. De Cassii enim copiis nihil adhuc sciebatur: neque ab ipso ullæ litteræ adhuc Romam pervenerant. [Cic. lib. ad Brutum: epist. 5.] De quâ morâ videndus ipse Cassius in litteris ad Ciceronem. [lib. 12. ad familiar. epist. 12.]

In Ciliciam veniens Dolabella, Tarsum per spontaneam deditionem recepit; & Cassii quædam præsidia, quæ Egis erant, vicit. [Dio, lib. 47. pag. 344.]

Erat tum in Palæstina Cassius. [Id. ibid.] unde ad Ciceronem secundas litteras scripsit, datas Nonis Martiis, ex castris. [lib. 12. ad familiar. epist. 12.] in quibus de rebus suarum statu scribens; Exercitus, inquit, quoniam qui in Syria fuerat, nunc. Habet paullulum moræ, dum promissa militibus persolvit. Nunc iam sum expeditus. Deinde, ut militum itemque imperatorum Murci & Crispi dignitatem, quantum in se esset, tueretur, Ciceronem hortatus, subdit. Litteræ scriptæ, audiui, Dolabellam in Ciliciam venisse, cum suis copiis. Proficiscar in Ciliciam: quid egerim, celeriter adicias, quæ opera me oportet, ut mereamur de Republica, sic felices sumus. [Id. ibid.]

Discedente ex Judæâ Cassio, Malichus insidiatus est Antipatro: per hujus mortem Hyrcani dominationem securitatem se paraturum existimans. Cujus consilia sentiens Antipater, ultra Jordanem profectus copias colligebat, tum ex indigenis tum ex Arabibus. Verum

D d d 2

Mali-

Malichus vir callidus inficiabatur insidias; dejerans apud Antipatrum & filios, quod Phasaëlo Hierosolymorum præsidium tenente; Herode verò habente armorum custodiam, ne in mentem quidem sibi unquam tale aliquid venerit. Et reconciliatus est Antipatro, Mureo Syriæ præsidente: qui postquam intellexit res novas in Judæa motum Malichum, minimum abfuit, quin eum interficeret; quem tamen Antipatri precibus donavit incolumem. [*Joseph. lib. 14. ca. 18.*]

Cassius & Murcus, coadjuvato exercitu, Herodem totius Coelestis duces fecerunt; attributis ei navalibus, equestribus, & pedestribus copiis: regnum etiam Judææ illi polliciti, post finitum bellum quod tum gerebant contra Antonium & juniorem Cæsarem. [*Id. ibid. ca. 19.*]

Cassius plurimos in Syriâ tyrannos constituit. Marion quoque Tyrionum tyrannus ab eo relictus per Syriam tyrannidem exercuit: dispositisque in eâ prædiis, etiam in Galilæâ contemina tres arces occupavit. [*Joseph. lib. 1. Bell. ca. 10. & lib. 14. Antiquit. ca. 21.*]

Dolabellam à Tullio & Deiotaro cæsum fugatumque fuisse, ad Satrium legatum C. Trebonii scripsit Cythereus quidam: cuius Græcæ eâ de re epistolam ad Ciceronem misit M. Brutus, XVII Kalend. Jan. [*lib. ad Brut. epist. 6.*] Sed falsus ille rumor fuit.

Dolabella enim ex Asiâ in Ciliciam trajiciens, inde in Syriam abiit: ubi ab Antiochiâ rejectus est, præsidio urbem defendente. [*Dio. lib. 47. pag. 344.*] Conatus autem aliquoties vi introire, repulsus semper est cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægrique compluribus relictis, noctu Antiochiâ profugit Laodicæam versus. Eâ nocte omnes ferè milites quos ex Asiâ conscripserat ab eo discesserunt. Ex his, ad Antiochiam redierunt, & se iis tradiderunt qui à Cassio relictæ urbi illi præerant: ceteri per Amânium in Ciliciam descenderunt, ex quo numero circiter 30 in Pamphiliam venerunt, qui nunciatum fuisse dicebant. Cassium cum suis omnibus copiis quadridui iter à Laodicæâ abfuisse, tum cum Dolabella eò tenderet. [*P. Lentulus, ad Ciceron. lib. 12. ad familiar. epist. 15.*]

Eductus igitur Dolabella de Cassii copiis, Laodicæam urbem sibi amicam pervenit: sitam in peninsulâ, & quâ continentem spectat munitam, ad mare verò portum habentem, ad commercium abundè contemendos idoneum, nec minùs ad securum abitum quodocunque liberet navigare. [*Appian. lib. 4. pag. 624.*] Eam absque omni oppugnatione Dolabella cepit opidanis se ob favorem, quo priorem Cæsarem prosecuti fuerant, deditibus. [*Dio. lib. 47. pag. 344.*]

Hierosolymis, quum apud Hyrcanum Antipatrenepullaretur, Malichus corrupto pincernâ regio veneno è medio tollendum curavit, & assumptâ armatorum manu, civitatis gubernacula suscepit. Indignatibus verò Antipatri filiis Phasaëlo & Herode, Malichus strenuè pernegavit omnia: Et Herodes quidem confectum volebat patris mortem ulcisci, & cum exercitu Malichum aggredi, sed Phasaëlo graviori magis placuit dolo circumvenire hominem, ne videretur civile bellum incipere. Itaque acceptâ Malichi satisfactione, simulavit se credere,

credere, non esse illum paternæ cædis conscium: sèque vertit ad excolendum monumentum quod patri struxerat. [*Joseph. lib. 14. ca. 19.*]

Interim Herodes veniens Samariam, eamque nimis afflictam offendens, refovere eam coepit, & jura reddendo controversias civium dirimere. Non multo autem post instante Hierosolymis festo (Pentecostes), & ipse venit in urbem cum militibus. Quem Malichus metuens, Hyrcano suavit ne eum intrare permitteret: id quod Hyrcanus fecit, nefas esse dicens sanctis populi ceremoniis profanam turbam superinducere. At Herodes contemptâ obnunciatione noctu urbem ingressus est, & Malichum vehementer perterruit. Qui solitarum artium non immemor, palàm lachrymabundus conquerebat de Antipatri tanquam amici interitu; clam verò parabat sibi satellitium. Quare visum est Herodis amicis simulationem hanc non coarguere; sed ad vitandam suspicionem vicissim comiter tractare Malichum. Atamen Cassio de patris morte Herodes per litteras significavit: & ille, qui non ignorabat mores Malichi, rescripsit ut ulcisceretur parentis injuriam; clam etiam mandavit tribunis apud Tyrum agentibus, ut adessent Herodis iustis conatibus. [*Id. ibid. ca. 19. & 20.*]

In Galliâ, IIII Kalendas Junias M. Lepidus cum M. Antonio se conjunxit. [*Plancus, ad Ciceron. lib. 10. ad familiar. epist. 23.*]

P. Lentulus, provinciæ Asiæ proquæstor & proprætor extraordinarius, quum M. Brutum tardius in Asiam venturum animadverteret, & Dolabella Asiâ jam excoessisset, quam primum ex Macedoniâ ad officium suum revertendum sibi esse existimavit: ut reliqua vestigia exigere, & quam deposuit pecuniam colligeret & Romam mitteret. Interim cum per insulas in Asiam naviganti nunciatum illi esset, classem Dolabellæ in Ciliciâ (al. Lyciâ) esse, Rhodiisque naves complures instructas & paratas in aquâ habere: cum iis navibus, quas aut secum adduxerat, aut comparaverat Patiscus proquæstor Asiæ ordinarius, Rhodum revertit; confusus Senatusconsulto quo hostis Dolabella iudicatus, & foedere quod cum Rhodiis renovatum fuerat. Sed tantum abfuit, ut illorum præsidio proquæstores suam firmarent classem, ut etiam à Rhodiis urbe, portu, statione quæ extra urbem est, commeatu, aquâ denique eorum milites prohiberentur; vixque ipsi singulis cum navigiis recipere. In urbem verò & in senatum illum introductus Lentulus, nihil ab eis obtinere potuit. De quo in litteris suis, tum publicis ad Senatum, tum privatis ad Ciceronem scriptis, graviter ipse conquestus est. [*lib. 12. ad familiar. epist. 14. & 15.*]

Dum Rhodi Lentulus & Patiscus detinebantur, Sex. Marius & C. Titius legati Dolabellæ, adventu illorum cognito, subito ex Lyciâ (vel Ciliciâ) à classe discesserunt, navique longâ profugerunt; onerariis navibus relictis, in quibus colligendis non minimum temporis laborisque consumpserunt. Erant autem eæ amplius centum numero, earumque minor nulla erat duum millium amphorarum: quas eâ mente Dolabella comparaverat, ut, si Syriæ & Ægypti spes eum frustrata esset, in eas cum omnibus suis militibus atque omni pecuniâ

conscenderet, & Italiam peteret, seque cum Antoniis fratribus con-
jungeret. Itaque Lentulus & Patiscus à Rhodo, cum iis quas habue-
rant navibus, eò venientes, naves illas onerarias receperunt dominis-
que restituerunt. Inde classem fugientem persecuti sunt usque Si-
dam, extremam provincie Asiaticæ regionem: ubi cognoverunt
partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam & Cypriam (at-
que Egyptum) petiisse. Quibus disiectis, cum sciret Lentulus, C. Calsii
classem maximam præstò fore esse in Syriâ, ad officium suum re-
vertit. [*P. Lentul. ut supr.*]

Patiscus verò & Calsius Parmensis, ex orâ maximâ Asiæ provin-
ciæ & ex insulis quas potuerunt naves deduxerunt. Delectum remi-
gum, magnâ contumaciâ civitatum, celeriter tamen habuerunt. Se-
cuti sunt classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat, qui spem sæpe
transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, novissime Co-
rycum (in Pamphylia) se contulit, & clauso portu se tenere coepit.
Illi Coryco relicta, quod & in C. Calsii castra pervenire satius esse
putabant, & sequebatur classis altera quam annò priore in Bithynia
Tullius Cimber compararat, cui Turulius quæstor præerat, Cyprium
petierunt. [*Cass. Parmens. ad Ciceron. lib. 12. ad familiæ. epist. 13.*]

De rebus Dolabellæ ejusque ad urbem Laodiceam accessu, extant
ad Ciceronem, in libro 12. ad familiares, duæ scriptæ epistolæ: 14. à
P. Lentulo ex Pamphylia IIII Nonas Junias (non Kalendas) et ex
sequenti ejusdem ad Senatum epistolâ; ad quam ita nos refert, (aperte
liquet) Pergæ data; & 13. à Calsio postetiùs ex Cyprio Idibus Ju-
nii missa. In priore, de Dolabellâ intra Laodiceam recepti angustiis
ita retulit Lentulus: *Ibi spero celeriter eam penâs daturum. Nam neque
quò refugiat, habes: neque dantiùs poterit tantum exercitum Calsii sustinere.*
Altera epistola Calsii, ni fallor, est Parmensis (qui Julii Cæsaris per-
cussorum etiam unus ipse fuit; & objurgatoriam illam ad Octavianum
epistolam scripsit, à Suetonio in *Octavio* cap. 43 citatam: non C. Cal-
sii Longini, qui Proconsulis Syriæ titulum tum gerebat. Hujus enim
in fine epistolæ ille meminit: ubi & hujus & Dolabellæ castrorum
conditionem diligentius hisce verbis ab illo habentis representatam.
*Dolabellam, ut Tarsenses pessimi socii, ita Laodiceam multa amentiores, ultro
acceserunt: ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero,
speciem exercitus effecit. Castra habet ante opidum Laodiceam posita: &
partem mari demolitus est; & castra opido communxit. Calsius noster cum
decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millibus
equitum, à millibus passuum viginti castra habet posita Paliis: & existimat
se sine prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penes
Dolabellam est: ut, nisi quid navibus Laodiceorum supportavit, cito fame
pereat necesse sit. Ne supportare possit, & Calsii classis bene magnâcui præ-
est Rutilius Rufus, & tres quos adduximus, ego, Turulius, & Patiscus, facile
præstabunt.*

Quum Dolabella Laodiceæ aliquot dies viribus potior fuisset, præ-
sertim classe cum suâ celeriter ex Asia subsecuta, ad Aradios traje-
cit; ab his quoque pecuniam & naves accepturus. Quo in loco de-
prehensus cum paucis, salutem in discrimen conjecit. Quamvis su-
gam

gam iniisset, Calsio jam exercitum adducendi occurrit; victusque ab
eo pugnâ, Laodiceam se recepit. [*Dio, lib. 47. pag. 344.*]

Calsius veritus ne Dolabella inde evaderet, per transversum isth-
mum duorum stadiorum spatio excitavit aggerem; faxis & omnis
generis materie congestâ ex suburbanis villis sepulchrisque. Naves
etiam à Phoenice ac Lyciâ Rhodoque per nuntios petiit. Contem-
ptusque ab omnibus præter Sidonios, navale prælium cum Dola-
bellâ iniit: in quo utrinque satis multis navibus demeris, quinque
unâ cum navalibus sociis in Dolabellæ potestatem redactæ sunt. [*Ap-
pian. lib. 4. pag. 624.*]

Tum Calsius rursus nuntios misit ad eos qui priora imperata con-
tempserant; & ad Cleoparram Egypti reginam, & ad Serapionem
qui in Cyprio copiis ejus præerat. Tyrii & Aradii, & Serapio, reginâ
inconsulta, miserunt naves quotquot habebant: regina verò ipsa, cau-
sata Egyptios fame simul & peste laborare, suppetias omnino non
tulit. [*Id. ibid. cum lib. 5. pag. 675.*] Rhodii quoque Lyciisque negave-
runt se vel Calsio vel Bruto laturus opem ad bella civilia: nam &
Dolabellæ se dedisse naves tantum in hoc, ut eum deducerent, nec
scire an in bello utatur earum operâ. [*Id. lib. 4. pag. 625.*]

Tarsenses Tullium Cimbrum (qui Bithyniæ tunc præerat, ipse quo-
que unus ex Cæsaris percussoribus) ad opem Calsio ferendam prope-
rantem, Tauri transitu prohibere conati sunt: mox verò ejus claustra
metu correpti deferentes, quod multas cum Cimbro esse copias pu-
tabant, pacationem cum eo fecerunt. Sed postea intellectâ militum
ejus paucitate, neque urbe eum receperunt, neque comitatum ei sup-
peditârunt. Itaque Cimber auxilium Calsio ferre quàm Tarsum ex-
pugnare potius existimans, castello ipsis objecto, in Syriam abiit.
Tarsenses eò cum armatis profecti, castello occupato, adversus ur-
bem Adana, (quæ urbs vicina ipsis, semper controversiam cum ipsis
habuerat) quod eam Calsii partibus favere dicebant, arma verterunt.
De quo certior factus Calsius, L. Rufum contra Tarsenses, misit.
[*Dio, lib. 47. pag. 345.*]

Calsius, reparatis pro facultate viribus, postquam Statius Murcus
classè collectâ advenisset, denuo bis cum Dolabellâ conflixit navali
certamine; primum dubio Marte, iterum multo superior. A terrâ
quoque perfecto aggere, arietes admoti sunt mœnibus. Dolabella, &
terrâ & mari subvectione rerum necessariorum interclusus, ob penu-
riam excursionem tentatâ, in urbem statim compulsus est. [*Id. ibid. Ap-
pian. lib. 4. pag. 625.*]

Calsius, quum nocturnas excubias quibus præerat Marfus non po-
tuit pecunias corrumpere, corrupti centuriones in diurnis stationibus,
quibus præerat Quintius, atque ita Marso interdiu quiescente, per ali-
quot minores portas intrò admissus est. Caprâ urbe Dolabella satel-
liti cervicem feriendam præbuit, jussu ut abscisso capite salutem suam
redimeret: fecitque ille imperatum, sed seipsum jugulavit insuper.
[*Appian. ibid. cum lib. 5. pag. 673.*] Deillium verò (sive Q. Dellium
historicum) ab Dolabellâ ad Calsium transiturum, salutem sibi pactum fu-
isse, si Dolabellam occidisset, in M. Senecæ Suasoria 1ª legimus.

Atque ita Dolabella Laodiceæ à Cassio mori coactus est. [*Liv. lib. 121. Strabo, lib. 16. pag. 752. Vellei. Patercul. lib. 2. ca. 69. Dio, lib. 47. pag. 345. Oros. lib. 6. ca. 18.*] Cum quo & Marius sibi ipse manus intulit, [*Appian. lib. 4. pag. 625.*] & legatus Dolabellæ M. Octavius. Eos, quamquam Trebonium inhumatum projecissent, tamen sepulturâ dignatus est Cassius: quique eorum castra secuti supererant, quamquam fuerant ab iis qui Romæ erant hostes iudicati, nihilominus salute eos donavit impunitatêque. Neque Laodicensis, præter impositam pecuniâ collationem, ullâ poenâ affecit. [*Dio, ut supr.*] licet eorum & fana & ærarium illum diripiisse, nobilissimum quemque affecisse supplicio, & à cæteris gravissima tributa exegisse dicat Appianus; ita ut eam civitatem ad extremam redegerit miseriam. [*pag. 625. & 626.*]

Dolabellæ exercitum sacramentum sibi dicere iussit Cassius. [*Appian. ibid. pag. 625.*] ac deinde Tarsum advenit. Et quum Tarsenses jam Rufo deditionem fecissent; omni eos publicâ privatâque pecuniâ multatos, alio supplicio nullo affecit. [*Dio, ut supr. pag. 345.*] Multam verò 1500 talentorum illis imposuit gravissimam. Unde illi præinopiâ, quum milites violenter pecuniam exigent, vendiderunt omnia ornamenta publica, atque sacra etiam; concidentes tum ferula pomparum tum donaria. Et quum ne hæc quidem sufficerent, venderunt magistratus ingenua corpora; primum virgines ac pueros, deinde mulieres & senes miseros addictos minimo, postea juvenes. Ex quibus plerique mortem sibi consciverunt. [*Appian. ibid. pag. 626.*]

Quum post captam Laodicæam undique dynastæ concurrerent, munera & coronas Cassio ferentes; Herodes expectabat daturum esse illic poenas Malichum facinoris in patrem Antipatrum commissi. At ille circa Tyrum Phœnices suspicione conceptâ, majora moliri cogitavit: & quia filius ejus obses in eâ urbe servabatur, decrevit eam ingredi, & furtim illum in Judæam abducere; & dum bello contra Antonium occuparetur Cassius, Judæorum gentem ad deficiendum à Romanis concitare, dejectoque Hyrcano sibi regnum acquirere. Sed Herodes homo callidus intellecto ejus proposito & ipsum & Hyrcanum cum comitibus ad cenam invitavit. Deinde famulorum quandam instruendi convivii specie præmisit, re autem verâ ad tribunos, ut Malicho cum pugionibus occurrerent. Illi præceptorum Cassii inemores, egressi & nacti cum prope urbem in littore, confoderunt hominem. Quo facto Hyrcanus aded est attonitus, ut obmutuerit. Tandem agrè ad se reversus, percontabatur Herodem quid hoc rei esset, & quis Malichum interfecisset. Et quum ex tribunis unus respondisset, iussu Cassii id esse factum: *Planè, inquit, & me & patriam meam Cassius servavit incolumem; qui amborum insidiatorem peremit.* Utrum autem ex animo dixerit, an quòd timore factum probaret, incertum est. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 9. & lib. 14. Antiquit. ca. 20.*]

Pridie Kalendas Quintiles M. Lepidus (ob receptum M. Antonium) hostis à Senatu iudicatus est, cæterisque qui unâ cum illo à republicâ defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kalend. Septembr. potestas facta est. Ita ad Lepidi affinem C. Cassium scripsit

psit Cicero: [*lib. 12. ad familiar. epist. 10.*] hoc etiam addito. *Præclare viceramus, nisi spoliatum, incermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta republicâ, hic ex pace & victoriâ bellum excitavit.*

In eadem quoque epistolâ ostendit Cicero acceptas fuisse Cassii litteras, Nonis Martiis ex castris datas; quibus Syriam se tenere, & expeditionem in Ciliciam adversus Dolabellam parare, significaverat; sed de expeditionis illius successu & Dolabellæ casu nihil adhuc certi Romæ fuisse intellectum. Cæsari autem de reditu in gratiam, & Senatui similiter ut Brutus de præsentis statu rerum, ille scripserat: [*Dio, lib. 47. pag. 343.*] Ipse enim Brutus quoque, missis ad Cæsarem litteris, ut Antonio resisteret ac secum in gratiam rediret hortabatur. [*Id. ibid. pag. 340.*] licet in suis ad Ciceronem litteris longè alios ille spiritus præ se tulerit. Nam quum scripsisset ad Cæsarem Cicero, *unum esse quod ab eo postuletur & expectetur, ut eos cives, de quibus viri boni, populusque Romanus bene existimaret, salvos esse vellet; stomachabundus Brutus sic ad Ciceronem rescripsit. Quid si nolis? non erimus? Atqui non esse, quàm esse per illum, præstat. Ego, mediisfidius, non existimo tam omnes deos aversos esse à salute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro salute cujusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum.* [*Lib. ad Brut. epist. 16.*]

Senatus de Cassii rebus certior factus, imperium Syriæ (quod jam tenebat) illi confirmavit, ac bellum contra Dolabellam (quem jam extinctum ignorabat) demandavit. [*Dio, lib. 47. pag. 343. & 344.*] Atque ita omnia transmarina imperia Bruti & Cassii commissa sunt arbitrio; mandatûmque, ut quicquid provinciarum exercitiûmque ab Ionio mari Orientem usque Romanis parebat, horum duorum mandata faceret: comprobatis quæ illi fecerant omnibus, laudatisque quicumque his se tradidissent exercitiibus. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 62. cum Appiano, lib. 3. pag. 567, 568.*]

Octavianus, videns acta Senatus manifestè spectare ad augmentum Pompeianarum partium & detrimentum Cæsarianarum, atque contumeliâ se affectum existimans, quòd non ipse sed Decimus Brutus electus esset imperator ad gerendum bellum cum Antonio, dissimulatâ irâ triumphum ob rem in prælio Mutinensi feliciter gestam petiit. Contemptus autem à Senatu, quasi majora quàm pro ætate appeteret, veritus ne deletio Antonio magis etiam contemneretur; de redeundo cum eo in gratiam cogitare coepit, juxta Panfæ morientis monita. [*Appian. lib. 3. pag. 568. & 577.*] quæ & per M. Lepidum cum eo reconciliata est. [*Liv. lib. 119. Oros. lib. 6. ca. 18.*]

Inter hos igitur tres, intercedentibus epistolarum commerciis, & conditionum in iis mentione factâ, potentia inita est societas. cum Antonius & subinde Cæsarem admoneret, quàm inimicæ ipsi partes Pompeianæ forent & in quod jam emerisissent fastidium, & quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attollerentur; denunciarêque se cum Bruto Cassioque, qui jam decem & septem legionum potentes erant, juncturum vires suas, si Cæsar ejus aspernaretur concor

diam: dicerétque plus Cæsarem patris, quam se amici ultioni debere. Hortantibus etiam orantibusque exercitibus, inter Antonium & Cæsarem facta est affinitas, privignâ Antonii desponsatâ Cæsari. [Vell. Pat. lib. 2. cap. 65.] Claudiâ nimirum, Fulviæ ex primo marito P. Clodio filiâ vix dum nubili. [Sueton. in Octavio, cap. 62.]

Societate cum M. Antonio & M. Lepido ita initâ, Octavianus 400 milites Romam misit, qui sibi nomine exercitus deposcerent Consulatum. Ubi cunctante Senatu, Cornelius centurio princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitavit in Curia dicere: *Hic faciet, si vos non feceritis*. Et coactus à suis militibus Octavianus, Romam cum iis contendit. [Sueton. in Octavio, cap. 26. Appian. lib. 3. pag. 582. Dio, lib. 46. pag. 319.]

Dum in itinere ille erat, Prætores custodias certis locis urbis collocaverunt: & Janiculum militum præsidio quos ad urbem habebant duabusque legionibus quæ ex Africa advenerant, occupaverunt. Sed ubi ille urbem ingressus est, Prætores etiam è Janiculo descenderunt, seque & milites illi dederunt: legionibus sponte signa ad eum transferentibus. [Appian. ut sup. pag. 584, 585. Dio, pag. 320.] Mense verò Sextili, ex Janiculo legiones deductæ secutaque sunt ejus auspicia ac fidem: ut in Senatusconsulto apud Macrobius, [lib. 1. Saturnal. cap. 12.] legitur.

Primo comitiorum Consularium die, Octaviano augurium captanti in campo Martio sex vultures apparuerunt; deinde creato Consuli, & ex rostris milites alloquenti iterum sex vel, ut alii volunt, duodecim se vultures, veluti Romuli auspiciis novam urbem condituro ostenderunt: unde & ejus monarchiam sibi obventuram ille sperabat. [Julius Obsequens, de prodigiis. Sueton. in Octavio, cap. 95. Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 321.] Electus verò est ipse Consul cum quo volebat collegâ Quinto Pedio; qui portionem suam ex Julii Cæsaris hæreditate illi donaverat. [Vell. Pat. lib. 2. cap. 65. Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 320.]

Cum annos XIX haberet, Consulem creatum eum fuisse, dicit Livius. [lib. 119.] XX ætatis anno Consulatum invasisse, rectius scripsit Suetonius [in Octavio, cap. 26.] & in libro 7° Eutropius: quod & ex ipsius Octaviani Commentariis Plutarchus confirmat, ita scribens in Bruto. *Τὰς δυνάμεις τῇ πόλει παρέχοντος ὑπαίου Ἰουλίου, ἐπὶ τῷ πεντήκοντῳ ὄντι, καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνις, αἱ δυνάμεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἰσῆλθεν.* Circumfuso Urbi exercitu Consulatum accepit vix dum adolescens & vigesimo annu ætatis agens; ut in Commentariis ipse retulit. Consulatum iniisse pridie, quàm viginti annos impleret, X Kalendas Octobres, scripsit Velleius Paterculus. [lib. 2. cap. 65.] Sed in die initi. Consulatus anno-tando Velleius lapsus est: & mensis integer cum diebus quinque complendo vigesimo Octaviani anno tum defuit. Neque enim mense Septembri quo natus est; sed Sextili primum Consulatum illi obtrigisse, indeque mensi illi Augusti nomen fuisse inditum; ex Suetonio, [in Octavio, cap. 31.] Diono, [lib. 55. pag. 552.] & Senatusconsulto à Macrobio producto, [lib. 1. Saturnal. cap. 12.] constat.

Et quidem 19 mensis Augusti die, & primum Consulatum illum ini-

isse,

isse, & virâ excessisse, notavit Dio. [lib. 56. pag. 590.] Unde & curiosorum illa observatio apud Tacitum [lib. 1. Annal. cap. 9.] est nata: *quod idem dies accepti imperii princeps, & viræ supremæ fuerit*. imperio non malè à primo hoc Consulatu deducto: quem & inviso Senatu deposuit. quanquam Senatui gratias se habere ille simulabat; & quæ iis vi adactis adeptus fuerat ea, quasi ab ipsis ultro sibi oblata, beneficium se putare fingebat. Senatores verò gloriabantur, quod ea ipsi suâ sponte contulissent: ac eidem præterea, quem paulo antè Consulatu non dignabantur, id dederunt, ut etiam peracto consulatu, quotiescunque apud exercitum esset, Consulibus cujusque temporis honore anteciret. ac cui poenam minati fuerant, quod privato consilio copias contraxisset, eum alios etiam exercitus parare jusserunt; & cujus ignominia afficiendi opprimendique causâ, bellum Decimo Bruto contra Antonium mandaverant, & Bruti quoque legiones adjecerunt. Denique & Urbis ei custodia commissæ est; utque facultatem haberet, etiam præter legum præscripta, agendi omnia quæ veller concessum. [Dio, lib. 46. pag. 321.] Atque hoc imperium, quod usque ad vitæ exitum retinuit, per annos integros 56. ille gessit. Ut non sine causâ M. Brutus hæc de re Ciceronem ita præmonuerit. [in lib. ad Brut. epist. 4.] *Timeo ne Cæsar tuus alius se ascendisse putet decretum tuum, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum.*

Octavianus, non contentus priore adoptione per testamentum Julii Cæsaris factâ, per plebiscitum, (quod priore anno Consul Antonius impederat) lege curiatâ perlatâ, eam confirmandam curavit: indeque publicâ autoritate C. Julii Cæsaris Octaviani nomen usurpavit. [Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 321, 322.]

Mox aliâ lege latâ Dolabellam (de cujus morte nuntius adhuc Romam non pervenerat) à Senatu prius hostem judicatum absolvit; & de Cæsaris nece judicia constituit. [Appian. ibid.] Quâ in re, ne vi, sed jure agere existimaretur; legem Pediam tulit Q. Pedius ejus in Consulatu collega: quâ omnibus, quorum operâ Cæsar interfectus fuerat, damnatis aquâ ignique interdicebatur, eorumque bona publicabantur. [Liv. lib. 120. Vell. Pat. lib. 2. cap. 69. Sueton. in Nerone, cap. 3. Dio, lib. 46. pag. 322.] Accusatorem apposuit M. Bruto L. Cornificium, C. Cassio M. Agrippam: qui absentes, indictâ causâ, damnati sunt. [Plutarch. in M. Bruto.] Capitone Velleii Paterculi historici patruo, viro ordinis senatorii, Agrippæ subscribente in C. Cassium. [Vell. ut sup.]

Decimus Brutus, inter percussores Cæsaris cum his etiam absens damnatus, iussu M. Antonii in domo hospitis cujusdam, nobilis viri nomine Camelii, à Capeno Sequano selsquiano post interemptum Cæsarem jugulatus est. [Liv. lib. 120. Vell. Pat. lib. 2. cap. 64. Appian. lib. 3. pag. 588. Oros. lib. 4. cap. 18.] Quem licet excellere hoc genere virtutis dixerit Cicero; [lib. 11. ad familiar. epist. 21.] ut nunquam extimesceret, nunquam perturbaretur: in morte tamen subeundâ pudendum timorem prodidisse, in epist. 82. declarat Seneca. Quem timorem ut illi demeret, Helvius Blasio quidam, qm̄ propter communem militiam

cum amore prosequeretur, seipsum eo inspiciente interfecit; suo cum exemplo ad tolerandam necem animans. [*Dio, lib. 46. pag. 325.*] Interfecti verò Bruti caput Camellius ad Antonium misit: quod inspectum ille sepeliendum suis tradidit. [*Appian. ut supr.*]

Hic secundus post Trebonium Cæsari poenas dedit: cuius cum primus omnium amicorum fuisset, interfector fuit; censebaturque æquum, quæ acceperat à Cæsare retinere, Cæsarem qui illa dederat perisse. Cæsare verò vivo, Magister ejus equitum ille fuit, & ulteriori Galliæ præfuit; designatus ab eo Consul, in annum post Hirtii & Pansæ consulatum proximum, simulque rector citerioris Galliæ. [*Vellei. Patere. & Appian. ut supr.*]

Per idem tempus & Minutius Bassillus, æquè unus è percussoribus Cæsaris, à suis servis necatus est; quia ex eis aliquot iratus caltraverat. [*Appian. & Oros. ut supr.*]

3962

M. Brutus, quum exercitum à C. Antonio ad seditionem concitatum pacavisset, ipsumque Antonium in custodiâ Caii cujusdam Clodii Apolloniæ reliquisset, cum maximâ ac validissimâ exercitus parte in superiorem Macedoniam abiit: ac deinde hinc in Asiam transiit, ut suos milites quam longissimè ab Italiâ seductos, ibi ex subditorum opibus aleret. Atque in Asiâ tum alios auxilios sibi paravit, tum Dejotarum; quamquam & extremâ senectute virum, & qui prius auxilium Cassio negaverat. [*Dio, lib. 47. pag. 340, 341.*]

M. Antonius & M. Lepidus, relictis in Galliâ legatis, in Italiam ad Cæsarem cum maximâ atque optimâ exercitus parte profecti sunt. [*Dio, lib. 46. pag. 325.*] Quorum trium contractis ad Bononiam copiis, aquila tentorio Cæsaris super sedens, duos corvos hinc & inde infestantes ad terram afflixit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem qualis est secuta, & Cæsaris de duobus aliis victoriam præsentante. [*Id. lib. 47. pag. 328. Sueton. in Octavio, ca. 96.*]

Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam in parvâ quâdam insulâ Lavinio fluvio circumfusâ, per tridui spatium privatim collocti, pacem ita inter se fecerunt, ut Reipublicæ constituendæ simul per quinquennium præessent. [*Liv. lib. 120. Florus, lib. 4. ca. 6. Plutarch. in Cicerone, & Antonio. Appian. lib. 4. pag. 589, 590. Dio, lib. 46. pag. 325, 326.*]

Ibi de communi sententiâ hæc statuerunt. Ut Cæsar consulatum in reliquum anni Ventidiō traderet: & ut novus magistratus Triumvirorum ad tollendas civiles dissensiones crearetur, eamque Lepidus cum Antonio Cæsareque in quinquennium consulari potestate gereret. Ut triumviri confectum in quinquennium urbanos magistratus annuos designarent: provincias verò ita partirentur, ut Antonius haberet universam Galliam, tam Togatam cis, quam Comatam trans Alpes, exceptâ Narbonensi provinciâ; huic Lepidus præesset unâ cum Hispaniâ; Cæsari obveniret utraque Africa cum Sardinia & Sicilia. Atque ita imperium Romanum in triumvirov divisum est: dilatis in aliud tempus transmarinis aliis provinciis, quibus Brutus & Cassius tum præerant. Præterea compositum inter ipsos est, ut inimicos suos cederent:

derent: utque Lepidus loco Decimi Bruti in sequentem annum Consul designaretur, Romamque & totam Italiam in custodiâ haberet; Antonius verò & Cæsar contra Brutum & Cassium bellum moverent. [*Appian. lib. 4. pag. 590. Dio, lib. 46. pag. 326.*]

Romam deinde Triumviri triduo ingressi sunt, seorsim quisque cum suâ prætoriâ cohorte, & legione unâ: advocatæque concione Publius Titius tribunus plebis legem tulit de novo magistratu creando, ut Triumviri constituendæ Reipublicæ præessent in quinquennium cum potestate consulari. [*Appian. ibid. pag. 592, 593. Dio, lib. 47. pag. 328.*]

M. Cicero sub adventum Triumvirorum cessit Urbe; pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium & Brutum posse. [*Livius, apud Senecam, in orat. Suasoriâ 7.*]

M. Æmilius Lepidus, M. Antonius & Cæsar Octavianus, V Kalend. Decembr. triumviratum inierunt; eundem ad prid. Kalendas Januar. sextas (sive sexti anni consequentis) continuandum: ut ex lapide Colotiano liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag. CCXCVIII.*] Quo tempore novam *Tricipitiinam* exortam M. Terentius Varro vidit. Indèque initium principatus Cæsaris Octaviani Suetonius [*in Octavio, ca. 8.*] et Eutropius [*libro 7.*] deducunt: annos ferè XII ad victoriam Actiacam (à quâ monarchiam ejus auspicantur) numerantes; quibus mens propè tres decrant.

VII Idus Decembr. anni illius, quo Cæsar Octavianus in locum Pansæ & Hirtii se & Q. Pedium Consules succedit, ab emissariis Antonii triumviri M. Cicero est occisus: ut ex Tironis, liberti Ciceronis, scriptis confirmat author Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ, Corn. Tacito adscripti. Hunc viræ exitum habuit ille, primus in togâ triumphum linguæque lauream meritis, & faciundæ Latinarumque literarum parens: atque (ut dictator Cæsar quondam de eo scripsit) omnibus triumphis lauream adeptus tanto majorem, quanto plus est ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam imperii. [*Plin. lib. 7. ca. 30.*] De quo videnda quæ habentur apud Velleium Paterculum, lib. 2. ca. 66. Senecam, in Suasoriis, oratione VII, & Plutarchum, in Ciceronis sui fine.

Cleopatra Cassio, auxilia iterum minaciter expetenti, suppetias non tulit. [*Appian. lib. 5. pag. 675.*]

Dum in Asiâ M. Brutus ageret, Gellius ei Publicola insidiatus est: in Macedoniâ autem C. Antonium Marcus frater, missis ad hoc negotium nonnullis, ex Bruti potestate eripere est conatus. Itaque C. Antonium Clodius illius custos relictus, quum salvum retinere nequiret, necavit: sive proprio usus consilio, sive Bruti jussu. Fertur enim Brutus, quum prius summam salutis C. Antonii curam habuisset, post intellectâ Decimi nece, eam abjecisse. Gellius autem insidiarum convictus, nullo supplicio est affectus. Nam quum cum semper inter primos amicum sibi Brutus duxisset, ac M. Messalam fratrem ejus Cassio conjunctissimum sciret; missum fecit. [*Dio, lib. 47. pag. 341.*]

Brutus ubi primùm M. Antonii conatum ac mortem C. Antonii
E e e 3
cogno-

cognovit, veritus ne qui etiam alii se absente novi morus in Macedoniâ existerent, in Europam festinatè se recepit. [*Id. ibid.*]

Romæ triumviri templum Serapidi & Isis decreverunt. [*Ibid. pag. 336.*]

Quum Cæsar Octavianus Consulatu sese abdicasset, ejusque collega (Q. Pedius) virâ decessisset; P. Ventidium (Bassum) prætorem, cum alio quodam (C. Carrinate: ut ex lapide Coloriano, in Inscript. Gruteri, pag. CCXCVIII. intelligitur) Consulem triumviri creaverunt, præturamque ejus ædili cuidam tradiderunt: omnibusque post prætoribus magistratum, quem quinque adhuc dies gesturi erant, abrogaverunt; iisque in provincias emissis, alios in eorum locum substituerunt. [*Ibid. pag. 335.*] Quod referendum illud Paterculi, lib. 2. ca. 65. Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ Consulare prætextam jungentem Prætoria. de quo, puero ducto in triumpho, videndus Valerius Maximus lib. 6. cap. 9. Plinius, lib. 7. cap. 43. & A. Gellius, lib. 15. cap. 4. ubi etiam addit, eum quum adolevisset victum fordidè quæsisse, comparandis mulis & vehiculis magistratibus qui fortiti provincias forent: indèque vulgo per vias Urbis versiculos hos perscriptos fuisse.

*Concurrere omnes Augures, Aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens;
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.*

In ipso anni exitu, novi Consules designati triumphos egerunt: L. Munatius Plancus ex Galliâ, IIII Kalend. Januar. & M. Æmilius Lepidus Triumvir ex Hispaniâ, pridie Kalend. Januar. ut ex Fastis triumphalib. marmoribus liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag. CCXCVII.*] Vid. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 67. & Appian. lib. 4. pag. 607.

Anno Juliano 4° in Febuario dies vitiosè intercalatus est: quum à Febuario anni primi Juliani consueque triennii solum spatium intercessisset. Qui error usque ad annum Julianum 37. deinceps est continuatus. nam cum oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet, intercalare: Sacerdotes quarto non peracto sed incipiente intercalabant. Atque ita annus à Julio Cæsare rectè ordinatus, horum negligentia conturbatus atque confusus est. [*Sueton. in Octavio, ca. 31. Macrob. lib. 1. Saturnal. ca. 14. fin.*]

M. Brutus, omnibus in Macedoniâ stabilitis, in Asiam reiectus est. [*Dio. lib. 47. pag. 341.*] Et exercitu magnifico in eam deportato, classem in Bithyniâ & apud Cyzicum paravit. Pedestri itinere profectus civitates composuit, & dynastas audivit. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Apuleium à Triumvirorum proscriptione ad ipsum confugientem Bithyniæ præfecit. [*Appian. lib. 4. pag. 16.*]

Feruntur Bruti epistolæ, Laconicâ brevitate ad Asianos conscriptæ: quas Græcè Aldus, Latine à se versas Rainutius Florentinus edidit. Earum tres in ejus Vita Plutarchus recitat: quarum prima ad Pergamēnos, in vulgatæ collectionis cernitur principio; alia ad Rhodios, deinceps à nobis exhibebitur; tertia omnium brevissima, in vulgatâ

4672 42

gatâ Græcâ ad Bithynos, in Latinâ Rainutianâ ad Galatas, apud Plutarchum verò ad Samios inscripta, ita se habet. Αἱ βουλὰὶ ὑμῶν ὀλίγωραι, αἱ ὑπὸ πύλαις βεβηκυῖαι πᾶσι τῶν τοῦ θεοῦ ἐννοσιδῆ; Consilia vestra nullius pensi, obsequia tarda sunt: quem eorum finem futurum esse existimatis?

Cassius Ægyptum petere instituit, audito quod Cleopatra magnâ classe navigasset ad Cæsarem & Antonium: cogitans se hoc modo eam impediturum simul & puniturum; atque etiam occupare cupiens fame afflictam, & externo milite penè vacuum, propter recentem Allieni cum quatuor Romanis legionibus discessum. [*Appian. lib. 4. pag. 625. cum lib. 5. pag. 675.*]

In hoc conatu sperantem se occasione bene usurum, Brutus aliis post alios nuntiis in Syriam missis revocavit. [*Id. ibid. Plutarch. in M. Bruto.*] Sicque invitatus à speratâ Ægypto distractus, equites sagittarios non sine muneribus ad Parthorum regem remisit, legatosque eis adjunxit, qui majora auxilia peterent. [*Appian. lib. 4. pag. 625.*]

Cassius, fratris filio cum unâ legione in Syriâ relicto, equites præmisit in Cappadociam: qui Ariobarzanem repente opprefferunt, quasi insidias struxisset Cassio; magnamque vim pecuniæ cum cætero apparatu ad Cassium reportarunt. Tarsenses verò miserimè oppressos è Syriâ revertens miseratus Cassius, immunes à tributis iussit esse de cætero. [*Id. ibid. pag. 626.*] Sicque rebus in Syriâ ac Ciliciâ constitutis, in Asiam ad Brutum profectus est. [*Dio. lib. 47. pag. 345. fin.*]

Postquam Cassius excessit è Syriâ, seditio Hierosolymis exorta est. Felix enim cum militibus ibi (à Cassio) relicto, Malichi necem vindicaturus, in Phasælum fecit impetum: & populus arma corripuit. Erat tunc Herodes apud Fabium Damasci præsidem: & volens fratri succurrere, morbo præpeditus est. Phasælus tamen per se superatum Felicem in turrim primùm compulit; atque incolumitatem deinde pactum abire passus est. Cum Hyrcano. verò expostulavit graviter, quod post accepta multa à se beneficia, & Felici studisset, & fratrem Malichi castella occupare permisisset. Non pauca enim tunc ille tenuerat, & inter cætera Masadam longè munitissimum. [*Joseph. lib. 1. Belli, ca. 10. & lib. 14. Antiquit. ca. 20.*]

Cassium & Brutum convenientes ad Smyrnam magna voluptas & fiducia ex præsentibus utriusque viribus incessit. Nam quum ex Italiâ abjectissimorum exulum modo fuissent profecti inopes atque inermes; quibus nulla instructa navis, non unus miles, non opidum erat: haud multo interposito spatio coierunt classe, peditatu, equitatu, stipendio instructi ad decertandum de Romano imperio. Parem volebat Cassius honorem habere & tribuere Bruto: verum occupavit Brutus plerunque ad eum ventitans; quod & ætate Cassius esset superior, & corpore minis ad laborem ferendum comparatus. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Hic verò uterque futuri adversus Triumviros belli consilia ordinavit. [*Liv. lib. 122.*] Et censebat quidem Brutus conjunctis copiis eundem in Macedoniam, ut de summâ rerum decernerent: jam enim apud hostem esse legiones 40. ex quibus octo transportatæ fuerint per mare

mare Ionium. E diverso Cassius contemnendas censebat hostium copias, egestate laboraturas præ nimia multitudine: debellandos potius fautores adversæ factionis, Rhodios ac Lycios, potentes classibus, ne se in hostem conversos à tergo invaderent. Et hæc vicit sententia. [Appian. lib. 4. pag. 626.] Triumviros enim adhuc rebus Romæ componendis intentos fuisse acceperunt: & Sexto Pompeio in propinquâ Sicilia adversum eos stationem servante, occupatos fore judicaverunt. [Dio, lib. 47. pag. 346.]

Porro Smyrnæ tunc Brutus partem ferre pecuniæ, cujus magnam vim coegerat Cassius, postulavit. Se enim quicquid habuisset impendisse ostendit in parandam classem, quâ totum internum mare essent in potestate suâ habituri. Sed ne daret Cassius obfistebant amici ejus; negantes æquum esse ut quæ ipse parcendo servaret, & constaret cum invidia, ea ille in milites demulcendos effunderet. Attamen impertivit ei tertiam partem omnium: iterumque ad sua uterque munera sunt digressi. [Plutarch.]

Ipsi igitur circumeuntes, aut legatos suos emittentes, eos qui nondum secum in eandem sententiam venissent, suas in partes traduxerunt; pecuniâque & milites contraxerunt. Hoc agentibus alii omnes, qui in istis terræ partibus agebant, ac prius de societate compellati non fuerant, statim acceperunt. Ariobarzanes tantum, & Rhodii Lyciique, etsi non resistebant, societatem tamen detrectare. Eos Brutus ac Cassius suspicari adversæ parti cupere, quod essent beneficiis à superiore Cæsare affecti, veritque ne quid se absentibus moverent, ac reliquos etiam ad mutandam fidem concitarent, primò omnium sibi aggrediendos esse statuerunt: sperantes se eos, quibus & armis longè essent superiores, & beneficia liberaliter conferrent, faciliè aut suadendo aut vi ad suam amicitiam perducturos. [Dio, ut supr.]

Ut convaluit Herodes, contra fratrem Malichi profectus, castella ab illo occupata recepit; ipsumque ex Masadâ supplicem & incolumitatem pactum dimisit. Tres quoque reges, à Marione Tyrionum tyranno in Galilæâ occupatas, idem recepit, & prædiciariis Tyriis vitam concessit omnibus: nonnullos etiam donatos abire jussit, unâ & sibi civitatis benevolentiam & tyranno comparans odium. [Joseph. lib. 1. Belli, ca. 10. & lib. 14. Antiquit. ca. 20, 21.]

A triumviris Tarshenses, qui Cassio resisterant, laudati sunt: spēsque eis facta, fore ut pro iis quæ amiserant aliquid reciperent. Ab iisdem quoque Cleopatra, propter auxilia Dolabellæ summissa, impetravit; ut ejus filius, Ptolemæi nomen gerens, quem è Cæsare se peperisse ferebat & propterea Cæsariem cognominaverat, Ægypti rex diceretur. [Dio, lib. 47. pag. 345.]

Brutus à Lyciis pecuniam & milites poposcit. Verum quod Naukrates concionator (δημογωγός) civitates ad defectionem impulsisset, & tumultos aliquot illi ad excludendum transitu Brutum insedissent: primò immisit in prandentes equitatum, à quo interfecti 600 sunt. Inde captis arcibus & ignobilioribus opidis, omnes, ut gentem conciliaret benevolentiam, sine pretio dimisit. Illi præfracti ob damna quidem

dem accepta insensu fuisse; clementiam verò & humanitatem ejus depexere. [Plutarch. in Bruto.]

Continuè totius gentis Lyciorum exercitum, in finibus ejus regionis sibi oblatum, Brutus prælio vicit: ac cum fugientibus in castra irrumpens, eodem momento iis potitus est; & urbes plerasque deditione accepit. [Dio, lib. 47. pag. 347.]

Bellicosissimos deinde quosque eorum intra muros Xanthi coactos obsedit. [Plutarch.] Illi solo æquatis suburbis, ne Bruto aut receptaculum præberent aut materiem, & civitate circumquaque communita, hostem arcebant à munitionibus, freti fossâ 50 pedes profundâ, latâ verò proportionè altitudinis; ita ut in ejus margine stantes jaculis uterentur & sagittis, haud secus ac si flumine dirimerentur nusquam vadis pervio. Per eam fossam dum Brutus conatur evadere, operarios pluteis tegebat: partitumque exercitum in diurnas ac nocturnas oppugnationis vices, materiem è longinquo, ut sit quando seriò res agitur, magno ad celeritatem urgentium clamore comportabat; nihil ad summam contentionem laboremque sibi reliquum faciens. Quamobrem licet primùm videretur, aut nihil effecturus prohibentibus hostibus, aut vix post multos menses expugnaturus, tamen intra paucos dies absolvit negotium. Inclusos enim & è moenibus pugnantes partim machinis oppugnabat eminus, partim admotis ad portam cohortibus, quas ubique mutabat continuè. Illi recentibus semper fessi ac saucii resistentes durabant tamen, quamdiu non destituerentur munitionibus. Ut verò & illæ corruerunt, & turres machinis perfractæ sunt; Brutus id quod futurum erat animo percipiens, jussit portarum obsessores abscedere: quod Xanthii rati factum custodum negligentiam, noctu cum facibus eruptionem fecerunt in machinas. Accurrentibus autem ex composito Romanis cohortibus, illi confestim ad portam refugiebant: quam jam custodes clausuram, timentes ne hostis simul cum fugientibus irrumperet. Ibi exclusorum magna strages est edita. [Appian. lib. 4. pag. 633, 634.]

Amnis urbem præterfluebat. Hunc sub aquâ tranantes fugam capiebant. Verum excepti retibus fuerunt transverso alveo in altum demissis: quorum in summo tintinnabula appensa ilicò irretitum nunciabant. [Plutarch. in M. Bruto.]

Eruperunt rursus Xanthii circa meridiem repulsis stationariis, incenderuntque universas machinas: quumque porta tunc pateret propter casum præteritum, cum opidanis irruperunt Romanorum circiter duo millia, irruentibusque confestim cæteris, porta ferrata repente in eos decidit; sive Xanthiorum operâ, sive sponte abruptis per quos demittebatur funibus. Itaque Romani quotquot irruperant, partim oppressi sunt, partim interclusi, quum non valerent eam absque funibus subducere: petitique supernè à Xanthiis, vix tandem in propinquum forum evaserunt. Ibi graviter infestati à sagittariis, quum ipsi nec arcus ullos haberent nec jacula, in Sarpedonis ædem ne circumvenirentur refugerunt. Interea Romani qui exclusi sunt, de interceptis anxie solliciti, Bruto circumcursante, locis omnibus nihil non tentabant; quum nec portam ferratam quirent diffingere, & scalas ac ligneas

turres amississent incendio: attramen alii scalas faciebant extempore, alii cervos admoventes moenibus pro scalis eis utebantur, quidam uncas addentes restibus ejaculabantur in moenia, & quoties aliquis infixus hæreret subrepebant per eas. [Appian. *ni. supr. pag. 634.*]

Oenandenses autem vicini hostes, & idèd tunc Bruti focii, per abrupta saxorum scandebant: quos mox Romani laboriosè æmulati sunt; & multis dilapsis fallente vestigio, nonnulli superatis moenibus aperuerunt portulam, ante quam vallum erat ex densis præacutis sudibus. His adjuvantibus audacissimus quisque transcendebat, donec jam aucti numero portam aggressi sunt diffingere, nullis intus munitam laminis; foris quoque aliis pari conatu ex adverso idem agentibus. Quùmque Xanthii magno clamore eos qui ad Sarpedonis refugerant invaderent: hi qui intus & foris portam diffingebant illis metuentes, tanto furoris impetu eam perfregerunt, ut uno agmine occidente jam sole irrumperent; editâ ingenti conclamatione, ut hoc signum esset his qui interclusi fuerant. [Ibid. *pag. 634. 635.*]

Irruentes in urbem Romani, ignem domibus nonnullis immiserunt. Id incendium primos perterruit eos in quorum oculis res gerebatur; & iis qui longius aberant captæ prorsus urbis opinionem præbuit. Itaque vicini suis quoque ultro reliquis domibus inflammatis, major pars se invicem interfecerunt. [Dio, *lib. 47. pag. 347.*] Intra privatas enim aedes suas sese recipientes, charissimum quemque necabant ultro præbentem jugulum. Exortoque ejulatu maximo, Brutus putans direptiones fieri, militem per præcones cohibuit. Ut verò exactius rem cognovit, miseratus virorum ad libertatem natorum generosam indolem, ad pacem eos invitavit per nuntios: quos illi telis immissis repulerunt; & contrucidatis prius suis omnibus, atque in rogos compositis, subjectâ flammâ postremò se ipsi jugulaverunt. Ita Appianus. [ut *supr. pag. 635.*] Plutarchus verò hunc in modum.

Timens urbi Brutus, imperavit militibus ut ignem exstinguerent & opem ferrent urbi. At Lycios ingens subito invasit & incredibilis ad desperationem ardor, quem maximè mortis desiderio compares. Nam cum pueris & mulieribus liberi & servi omnis ætatis hostes petebant ex muris eos qui ad reprimendum succurrebant incendium. Ipsi arundinem & omne igni aptum fomentum ingerentes trahebant in urbem flammam; eisque quamvis materiam subiciebant, atque eam omnibus modis excitabant augebantque. Postquam diffusa flamma & urbem undique amplexa ingens eluxit; anxius eâ de re Brutus circumvectus foris muros est ad opitulandam, manûsque ad Xanthios porrigens precabatur, urbi ut parcerent eamque conservarent. Verùm nemo auscultabat ei, imò perdebat omnibus modis semet ipsi: non viri modò & scemina, sed parvi etiam pueri cum vociferatione & ululatu partim insiliebant in ignem, partim superne sese ex muro; pars parentum gladiis nudos afferebant jugulos, hortabanturque ut eos cæderent. Conspecta est urbe absumptâ dependens ex laqueo mulier quæ mortuum puerum ex collo suspensum haberet, & ardenti face inflammaret domum. Quod quum spectaculum appareret tragicum, non sustinuit id Brutus contemplari: sed ubi nuntiatum ei est illacrymavit,

vit, præmiûmque pronuntiavit militibus, quisquis hominem Lycium servasset. Centum quinquaginta duntaxat memorant fuisse qui non refugerent salutem. Hæc Plutarchus.

Xanthiorum mancipiis tantum potitum fuisse Brutum, scribit Appianus; ex ingenuorum verò numero, vix 150. mulierculis, quibus viri percussores defuerant. Additque sacras ædes ab incendio servasse eum quotquot poterat. [pag. 635.]

Brutus inde ad Patara descendit urbem quæ navale Xanthiorum videri poterat; obfessisque denuntiavit ut imperata omnia facerent, aut cladem qualis Xanthiorum fuit expectarent. Sed pacem ita offerenti cives non paruerunt. Servi enim libertatem, pauperes liberi novas tabulas nuper consecuti, pacificationi obstabant. Itaque Brutus captivos Xanthios, quod plerisque horum cum Patarensibus affinitas intercedebat, iis misit; qui deploratâ suâ fortunâ hortarentur eos ad meliora consilia. Qui quum nihilo magis à proposito deducerentur, quamvis unicuique eorum suos necessarios dono dedisset, ejus diei reliquum ad deliberandum eis concessit, atque ita abiit: sequente verò mane reduxit eò copias. [Appian. *ibid. Dio, lib. 47. pag. 347.*] Et catastam sub ipso muro in tuto loco constituens, Xanthiorum captivorum primores singillatim productos vendidit; si fortè hoc Patarenses movere possent. Qui cum ne sic quidem se dederent, paucis venditis, cæteros missos fecit. [Dio, *ibid.*]

Quum Patarensium sceminas captivas Brutus teneret, has etiam missas fecit sine pretio. Quæ ubi viris & parentibus suis, illustribus hominibus, exposuerunt, virum Brutum esse moderatissimum & iustissimum; persuaserunt eis ut cederent, & traderent ei opidum. [Plutarch. *ibid.*] Ingressus verò ille, nec supplicio quenquam affecit, nec egit in exilium: sed aurum omne argentumque publicum ad se deferri iussit; privatorum quoque exegit à singulis, multâ propositâ contrâ facientibus & invitatis indicibus præmio. [Appian. *pag. 636.*]

Hic servus quidam aurum à domino abditum prodidit, & centurioni ad id missò indicavit. quùmque omnes ducerentur, dominus siluit; mater verò illius, ut eum servaret, sequebatur clamans à se aurum absconditum: servus super eâ re non interrogatus, alteram mentiri, alterum aurum celasse coarguit. Brutus laudatâ tum juvenis patientiâ, tum matris pietate, ambos cum auro dimisit incolumes: servum qui præter æquum heris insidias struxerat, in crucem egit. [Id. *ibid.*]

Eodem tempore & Lentulus missus Andriacam, quod Myrensiûm navale est, ruptâ catenâ quâ os portus claudebatur, Myrensiûm prætorum cepit. Quem cum Brutus dimisisset, Myrenses imperata fecerunt & impositam pecuniam solverunt. [Appian. & Dio, *ut supr.*] Eodèmq; modo universa Lyciorum natio parvo temporis spatio recepta est: missisque ad Brutum legatis, auxilium & pecunias pro facultatibus est pollicita. Quem benignum & præter spem experti illi sunt indulgentem. Xanthiorum enim ingenuis corporibus domum remissis, 150 tantum talenta imperavit Lyciis, neque re ullâ eos aliq;

violavit. [Plutarch. Appian. Dio.]

Atque ita Brutus Lycios devicit. [Vellei. Patro. lib. 2. ca. 70.] Inter cuius epistolas & hæc ad Rhodios fertur. *Xanthios, quum à nobis defecissent, extremo supplicio affecimus. Nam usque ad parvulos omnibus cæsis, eorum urbem igne & ferro diruimus. Patarensibus, quia fidi nobis extiterunt, tributa relaxavimus, ac liberos & sui iuris esse concessimus: atque pro restauratione eorum, quæ demolita erant, quinquaginta talenta dono dedimus. Liceat & vobis consulere ac videre, utrum vos pro hostibus quemadmodum Xanthii, an pro amicis ceu Patareni, haberi velitis.* Ea apud Plutarchum, multo contractior, ita legitur. *Xanthii beneficium meum despicientes, desperationis suæ habuerunt patriam sepulchrum. Patarenses, qui se in fidem meam contulerunt, nusquam desiderant in administrandis rebus suis libertatem. Itaque licet vobis quoque vel Patarensium iudicium vel fortunam legere Xanthiorum.*

Rhodiorum quotquot dignitate præstabant, timebant certaturi cum Romanis, at vulgus sibi placebat, memor veterum victoriarum de viris longè aliis. [Appian. lib. 4. pag. 627.] Tantum enim rei nauticæ illi fidebant, ut ad Cassium in continentem quoque priores adnavigaverint, eique compedes ostenderint, quas secum attulerant, tanquam multos hostium vivos capturi. [Dio, lib. 47. pag. 346.]

Cassius, quia cum rei navalis peritissimis ei res erat, naves ornatas completasque milite apud Myndum exercuit. Eò legatos ad eum miserunt Rhodii qui rogarent, ne vel Rhodum contemneret, quæ semper contumelias suas ultia sit; vel foedera icta inter Romanos & Rhodios, quibus diserte cautum sit, ne alter populus alterum armis impetaret. Miserunt ad eum etiam legatum Archelaum, quo ille Rhodi in Græcis literis præceptore quondam usus fuerat, demissiùs hoc ipsum rogaturum. Quibus à Cassio est responsum, priùs à Rhodiis foedus esse violatum, arma pro Dolabellâ contra ipsum ferentibus; eamque ob rem illos poenas duros, nisi confestim imperata facerent. [Appian. pag. 626, 627, 630.]

Hoc responsum magis etiam prudentiores cives terruit: populus verò agitabatur Alexandri & Mnaseæ concionibus, memorantium quanto pluribus navibus Mithridates Rhodum invasisset, & ante illum Demetrius, reges potentissimi. Quamobrem Alexandrum Prytanem creârunt, qui magistratus apud eos plurimum pollet imperio: Mnaseas classi præfectus est. [pag. 627, 628.]

Alexander & Mnaseas Rhodiorum ductores, cum, 33 selectis navibus Myndum petierunt, ut Cassium terrent hæc audaciâ: & suberat fortè spei nonnihil, quòd Mithridatem circa idem opidum assecuti, visi sunt habuisse felicem belli exitum. Itaque ostentatâ remigandi peritiâ, primo die Cnidum diverterunt: sequenti verò contra adventantes ex alto Cassianos à litore solverunt. [pag. 627, 630.]

Hic verò pugnatum est utrinque acerrimè. Rhodii navigiis agilibus ultro citroque discurrentes, modò penetrabant adversos ordines, modò circumveniebant. Romani contra innixi navibus gravioribus, quoties aliquamprehendebant injectis ferreis manibus, maiore vi prævalebant, ut in terrestri prælio. Sed quia Cassius superabat navium

num e-

numero, non diu Rhodii potuerunt celeritate solitisque artibus adversarios eludere. Nam quum à fronte tantum impetus facerent, moxque se reciperent, parum proficiebant, in arcum se cogentibus hostibus: rostrorum quoque ictus contra graviorem Romanas erant invalidi. Ediverfo Romanæ illas leviores reperiiebant inflexo impetu: donec tres Rhodiæ, ita ut erant milite plenæ, captæ sunt; duæ perfractæ subsederunt, reliquæ malè mulctatæ Rhodum refugerunt. [pag. 630.]

Hoc eventum ad Myndum Romana classis cum Rhodiâ conflixit. [Ibid. cum Dione, pag. 346.] Quam pugnam è monte spectavit Cassius: moxque fartis navibus petiit Loryma, quod in adversâ continente Rhodiorum castellum est; unde onerariis terrestres copias transvexit in insulam ductu Fanii & Lentuli. Ipse 80 longis navibus ad terrorem inferendum ornatis, tam mari quam terrâ obsessis Rhodiis, quiescebat, expectans si fortè hostes ferociam remitterent. [Appian. pag. 631.]

At illi audenter occurrerunt denuò. Quos Cassius Stati (Murci) operâ superavit; magnitudine ac numero navium ipsorum peritiam vincens. Et tunc, duabus navibus amissis, clausi sunt undique. [Id. ibid. Dio, pag. 346.]

Mox armatis tota moenia completa sunt; qui pariter arcerent & Fanium à terrâ oppugnantem, & Cassium à mari classem admoventem, non imparatam infestandis moenibus. Præcogitans enim tale aliquid Cassius, afferebat secum turres plicatiles; quæ tum excitatæ sunt. Ira Rhodus, bis infelicitè tentato navali prælio, terrâ marique oppugnabatur; imparata, ut in casu inopinato, ad sustinendos impetus: unde apparebat brevi venturam in potestatem hostium, vel armis vel fame victam. Nec latuit hoc prudentiores Rhodios, intercedentibus inter eos & Fanium Lentulumque colloquiis: quum subito Cassius in mediâ urbe cum lectissimo quoque conspectus est, nec scalis usus, nec ullâ externâ vi admotâ. Creditum est clam apertas ei minores portulas à civibus conjunctis privatâ gratiâ; ne urbs miserabiliter deleteretur. [Appian. pag. 631.]

Hic Rhodiis regem ipsum & dominum appellantibus respondit Cassius: *Neque rex sum neque dominus, sed domini & regis interfectores & ultores.* [Plutarch. in M. Bruto.] Pro tribunali verò sub hastâ præsedit; quòd vellet videri urbem armorum vi cepisse: iussuque exercitu quiescere, & per præcones mortem interminatus violentis ac raptoribus, ipse nominatim citatos circiter 50. cives Rhodios ad mortem duci iussit, alios 25. nusquam comparentes exilio mulctavit. [Appian. pag. 631.]

Navibus deinde Rhodios & pecuniâ spoliavit. Quicquid enim auri argentique in sacro aut publico fuit, id omne corralit: etiam donariis omnibus, præter currum Solis, abreptis. [Id. ibid. Dio, pag. 346.] Neque eo contentus, privatim quoque à domino, quod quisque auri & argenti haberet, ad præstitutam diem proferre iussit, denunciato per præconem supplicio, si quis aliquid occultaret: indicibus verò in præmium propositâ parte decimâ, & servis libertate. Illi primum

F ff 3

cela-

celabant plerique, sperantes fore ut intra verba minæ consisterent: deinde postquam viderunt indicibus repræsentari præmia, petierunt prorogari sibi terminum. quo impetrato, alii ex terrâ effodiebant condita, alii hauriebant è puteis, alii rursus è foveis proferebant multo plura quam antea. [Appian. pag. 631, 632.] Cumque ita ad octo talentum millia à privatis extorsisset: publicè multavit civitatem quingentis aliis. [Plutarch. in M. Bruto.] Rhodiis præter vitam nihil relinquens. [Oros. lib. 6. cap. 18.]

Sic igitur acri atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, cepit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 70.] Qui lætus & expugnatione celeri & pecuniarum copiâ, Lucium Varum Rhodiis præsidio reliquit. [Appian. pag. 632.] Ariobarzanem deinde comprehensum occidit. [Dio, pag. 346. fn.] & omnibus Asiæ provinciis decem annorum tributa imperavit; cæque absque ullâ remissione exegit. [Appian. pag. 632.]

Tum nuntiatum Cassio est, Cleopatram ingenti classe & magno apparatu navigare ad Cæsarem & Antonium. Secuta enim jam antè illas partes propter majorem Cæsarem, tunc longè propensior in eas facta est propter formidinem quâ sibi metuebat à Cassio. Ad eam invadendam, Murcum unâ cum fortissimâ legione & sagittariis quibusdam impositum in 60. naves rectas, Cassius in Peloponnesum misit; ut stationem haberet circa Tænarum promontorium. Cleopatra verò, contempto Cassio Murcique stationibus, versûs mare Ionium navigavit. Sed tempestate in Africæ littore ejus classis est afflicta; ejusque naufragii signa undis usque regionem Laconicam sunt delata: ipsaque Cleopatra in morbum conjecta domum rediit. [Appian. lib. 4. pag. 632. & 636. cum lib. 5. pag. 675.]

Inter Bruti epistolas, de ipsius & Cassii victoriis hæc legitur, tanquam ad Coos missa. *Rhodus quidem Cassio jam servit; civitas sanè magis audax quam propriis viribus firma existens. Lycia verò nobis universa parret; partim bello domita, partim ne extrema subiret. Quæ sanè optio profuit illis: nam volentes ea elegerunt, quæ non multo post inviti fecissent. Eligite igitur vos, utrum coacti bello servire, an nos in recipiendo amici dici velitis.*

Ex Lyciâ in Ioniam reversus Brutus, multa memorabilia edidit opera; & honoribus in dignos conferendis & suppliciis pro cuiusque merito irrogandis. Atque inter alios, Theodotum Rhetorem, quo auctore (ut ipse glorians jactabat) Pompeius Magnus in Ægypto est occisus, vagabundum in Asiâ repertum, omni cruciatus genere affectum necavit. [Plutarch. in Bruto, & Pompeio.]

Cassium accersivit Brutus Sardes, appropinquantique processit cum amicis obviam; totusque exercitus armatus utrumque imperatorem consalutavit. Ut solet magnis in rebus inter duos quibus amici & duces sunt multi, quum suspiciones inter eos mutuae & insimulationes extitissent; prius quam aliò se converterent, statim ex viâ conclave soli ingressi foribus oclusis & remotis arbitris exposulare primum, mox arguere & criminari inter se coeperunt. Hinc in lachrymas liberamque & vehementem objurgationem erumpentibus illis, mirantes aspe-

aspe-

asperitatem iræ & contentionis amici eorum, timebant ne quò evaderent: [Id. in Bruto.] Sed omnes illes suspiciones, quas ex aliorum calumniis alter contra alterum conceperat, prudenter illi tandem sustulerunt. [Dio, lib. 47. pag. 347.]

Erat ibi tum M. Favonius, (cujus, ut Bruto familiaris, meminit Cicero lib. 15. ad Attic. epist. 11.) æmulus pridem M. Catonis, qui non tam ratione quam impetu aliquo & motu lymphatico philosophum agebat; ac senatorem populi Romani esse in minimis ponebat: Cynicâ verò loquendi ferociâ, quâ utebatur, molestiam frequenter abstergebat aliis qui importunitatem ejus per ludum excipiebant. Hic tunc repulsis vi janitoribus, qui ingressum ejus prohibebant, intravit conclave in quo Cassius & Brutus privatum illud habebant colloquium: voce mimicâ pronuntians carmina quibus Nestorem utentem cecinit Homerus,

Ἄλλὰ πιδεῖθ', ἄμφοι δὲ νεώτεροι ἐσὶν ἐμείοι.

At parete ambo, natu me nempe minores;

et sequentiâ. Id risum Cassio movit: sed Brutus eum expulit, ἀπλό-
κωνά & ψάδαντα, *infectum canem & adulterum canem* eum appellans. Post mutuam autem altercationem finitam, præbente coenam Cassio, invitavit eò Brutus amicos. Quibus jam accumbentibus, accessit Favonius lotus. Testante Bruto adesse eum non vocatum, & facessere jubente, ad lectum supremum vi irrumpens collocavit se in medio: habuitque convivium oblectationem non infestivam nec indolentem. [Plutarch. in M. Bruto.]

Postridie Brutus virum prætorium, cujus operâ usus fuerat, L. Pelam repetundarum Sardinis postulantibus, judicio publico damnavit & infamiae notavit. Quod factum memordit non mediocriter Cassium: qui paucis antè diebus ejusdem criminis compertos duos amicos tantum castigavit privatim, ac publicè absolutis uti non destituit. Unde Brutum inculcavit ut nimium rigidè leges sequentem & justum, quo tempore civiliter esset & humaniter agendum. Ille commonuit eum Iduum Martiarum, quibus interfecerant Cæsarem: qui non ipse omnes homines vexasset, verum hoc agentium esset patronus. [Id. ibid.]

Labienus junior, Titi Labieni (Julii Cæsaris in Galliâ legati) filius, à Cassio & Bruto ad petendum auxilium ab Orode Parthorum rege missus, aliquandiu apud eum commoratus est, nullâ ipsius ratione habitâ; quod & adjuvare eos Regi in animo non erat, & negare auxilium verebatur. [Dio, lib. 48. pag. 371. cum Flore, lib. 4. cap. 9. & Velleio Paterc. lib. 2. cap. 78.]

Lyciorum classem universam cum aliis navibus Abydum navigare Brutus jussit: quod ipse terrestres etiam ducebat copias, præstolaturus ibi Cassium venientem ex Ioniâ, ut simul trajecto freto Sestum peterent. [Appian. lib. 4. pag. 636.]

Quum Cassius & Brutus trajecturi essent in Europam ex Asiâ, & transportaturi ex Abydo in oppositam continentem exercitum; te-

luna

luna non admodum luceret, & totus exercitus teneretur silentio; Bruto, deficiente penè lumine, volenti aliquid animo & reputanti, atra quædam imago se obtulisse dicitur immanis & horrendi corporis, silentio sibi assistentis. Eo autem intrepide percontante, quænam hominum deorumve esset; spectrum respondisse: *Tuus sum; Brute, malus genius: Philippis me videbis iterum.* eumque nihil perculsum, *Videbo*, dixisse: & spectrum sub oculis mirantis evanuisse. Refert hæc Florus, lib. 4. cap. 7. Appianus, lib. 4. pag. 668. [Plutarchus in fine *Cæsaris*, & plenius in *Vitâ Bruti*: ubi & cum proximo manè quod viderat Cæsar narravisse, illumque ex Epicuri disciplinâ quid de ejusmodi spectris sentiendum esset exposuisse, adjicit.

3963

Antigonus Aristobuli (fratris Hyrcani) filius à socero suo Ptolemæo Mennæi filio, & Fabio Damasci duce (quem pecuniis sibi conciliaverat) & Marione Tyrriorum tyranno (qui ob Herodis odium illi adhæsit) adjutus, Judæam invasit. Cui vix extremos regionis fines ingresso Herodes occurrens, prælio eum superatum inde repulit. Quamobrem revertentem Hierosolyma coronis cum Hyrcanus honoravit. Jam enim gener per sponsonem ascitus Herodes erat in Hyrcani familiam: ducturus Mariam (Syriacè *מרים* five *Mariam* dictam) ex Alexandro filio Aristobuli (fratris Hyrcani) & Alexandrâ Hyrcani filiâ genitam. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 21. cum lib. 15. cap. 9. & 11.]

Ad Melanem sinum in Thraciâ lustrato Cæsar & Bruti exercitu, reperta sunt in eo circiter octoginta scutorum millia. Equitum verò Brutus habebat Gallorum Lusitanorumque quatuor millia; Thracum Illyriorumque, Parthienorum Thessalorumque, duo millia. Cæsar Hispanorum & Gallorum duo millia; sagittariorum equestrum ex Arabiâ, Mediâ, Parthiâ, (nam & Parthos huc auxilia misisse confirmat Justinus, lib. 42. cap. 4.) quatuor millia. Sequebantur & focii reges ac tetrarchæ ex Gallogræciâ, præter pedestres alias copias ducentes equitum quinque millia. [Appian. lib. 4. pag. 640.]

Hi ad Philippos, urbem Macedoniæ (non minùs B. Pauli epistolâ quàm hoc bello factam celebrem) Triumvirorum M. Antonii & Cæsaris Octaviani exercitus exceperunt. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 70.] Pariter utrinque undeviginti legiones constiterunt. Equitum Antonius cum Cæsare habebat 13, Brutus & Cæsius 20 millia. Sed Cæsariani, difficultate annonæ hostem fatigare cupientes, per multos dies prælium detrectarunt: quum ipsis omnia suppeterent ex Asiâ, & ex propinquo per mare subveherentur; hostes in regione infestâ laborarent inopiâ. nam neque negotiatores ex Ægypto sumere quicquam poterant, fame oppressâ; neque ex Hispaniâ aut Africâ Sextus Pompeius, neque ex Italiâ Staius Murcus & Domitius Aënobarbus sinebant commeatu advehi: Macedonia verò Thessaliæque non diu sufficere poterant, quæ tum solæ alebant exercitum. Ex alterâ parte Antonius, ut hostibus à tergo commeatu ex Thaso subvectionem intercluderet, decem dierum spatio angusto in palude transitu clâm aperto, multa castella vallata in ulterioribus locis erexit: quæ deinde Cæsius, transverso septo per totam paludem à castris usque ad mare

mare acto, inutilia illi reddidit. [Appian. lib. 4. pag. 652, 653.]

Commissâ deinde pugnâ, (cui & Cæsar & Antonius subduxisse se dicuntur) cornu cui Brutus præerat, impulsis hostibus, castra Cæsaris cepit: id autem in quo Cæsius fuerat fugatum ac malè mulctatum est, castræque ejus ab Antonianis expugnata. [Florus, lib. 4. cap. 7. Vel. Patere. ut supr. Plutarch. in Antonio.] Ceciderunt Cæsianorum octo millia; connumeratis servis qui castra sequebantur, quos nominabat Brutus Brigas. Ex Cæsaris exercitu, Messala (Corvinus, qui in Bruti castris præsens tum adfuit, & Cæsari paulo post se dedit) ait bis totidem vel ampliùs arbitrari se desideratos. [Plutarch. in M. Bruto; cum Appiano, lib. 4. pag. 654, 655.]

Cæsius exutus castris, eò reverti non potuit; sed cursu recepit se in Philipporum tumultum, & inde prospectabat quid fieret. [Appian. pag. 655.] totumque exercitum fufum ratus sibi concivit, [Liv. lib. 124.] eodem pugione quo Cæsarem violaverat: ut in fine Cæsaris sui refert Plutarchus. licet alibi idem, cum aliis, caput à Pindaro liberto præcisum fuisse referat: quem ex Parthicâ Crassi clade ad hanc necessitatem haberet destinatum. [Id. in M. Bruto, & in Antonio: cum Velleio Patere. lib. 2. cap. 70. Appian. pag. 655. & Dione, pag. 354.] de quo Valerius Maximus, libro 6. cap. 8. Pindarus C. Cæsium Philippensi prælio victum, nuper ab eo manumissus, jussu ipsius obtruncatum, insultationibus hostium subtraxit. Sæque è conspectu hominum voluntariâ morte abstulit; ita ut ne corpus quidem ejus absumpti inveniretur. Quis Deorum gravissimi sceleris ultor illam dexteram, qua in necem patriæ parentis exarserat, tanto torpore alligavit, ut se tremebundam Pindari genibus submitteret, ne publici parricidii quas merebatur pœnas arbitrio pii victoris exolveret? Tu profecto, tu Divæ Fulvæ caelestibus tuis vulneribus debitam exegisti vindictam, perfidum erga te caput sordidi auxilium supplex fieri cogendo, eo animi aestu compulsus, ut neque retinere vitam vellet, neque finire manu suâ auderet.

Brutus, Cæsii cadavere amicis statim tradito, Thasi clâm sepeliendum curavit; ne exercitus ex aspectu funeris provocaretur ad luctum, animosque dejiceret. [Plutarch. in Bruto. Appian. pag. 655. Dio, pag. 354.] Obiit autem Cæsius natali suo die. [Appian. ibid.] ejusque servus Demetrius vesperi ad Antonium venit cum paludamento & gladio, quæ confestim detraxerat corpori. Quibus allatis, ita sustulerunt animos Antoniani, ut primâ luce instructum exercitum in aciem educerent. [Plutarch. ut supr.]

Quâ die in campis Philippicis Cæsaris exercitus fufus est, legio Martia & magnæ copiæ aliæ, quæ à Domitio Calvino ex Italiâ ad Cæsarem ducebantur, à Murco & Aënobarbo navali prælio in mari Ionio superata & oppressa est. [Plutarch. in M. Bruto. Appian. pag. 656, 657.] Eam victoriam, spatio interjecto 20 dierum, Brutus ignoravit. Quo toto tempore, Cæsaris & Antonii milites apud paludes Philippenses volutabantur, imbribus autumnalibus prælium infecuris & concretescentibus in glaciem aquis plurimum infestati. [Plutarch. ibid.] In quâ morâ, nonnulli Germanorum ad Brutum perfugerunt: vicissimque à Bruto transit Amyntas Dejotari dux, & Thrax Rhascipolis.

lis. Quod cum majoris defectionis metum Bruto objecisset; rem committere prælio statuit. [Dio, lib. 47. pag. 355.]

Nocte quæ prælium præcessit; spectrum illud referunt iterum Bruto obversatum, eandemque repræsentans visionem nihil locutum, sed dilapsum fuisse. quanquam P. Volumnius vir sapientiæ studiis deditus, qui tunc in castris Bruti adfuit & cætera quæ acciderant prodigia in literas retulit, nihil hujus ostenti meminerit. [Plutarch. in fin. Cæsaris, & in Bruto; cum Appian. lib. 4. pag. 668.]

Huic secundo prælio non Antonius solum, sed etiam Cæsar Octavianus interfuit, quanquam invalidus atque æger: de quo Ovidius, libro Fastorum 3° rem in bello Philippensi gestam attingens;

*Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris; ulcisci iusta per arma patrem.*

et in libro 5°.

*Voverat hoc juvenis tunc, cum pia sustulit arma:
A tantis princeps incipendus erat.
Ille manus tendens, adstanti milite iusto,
In conjuratos talia verba dedit. &c.*

Brutus victus acie, cum in tumultum nocte ex fugâ se recepisset; sequente die impetravit à Stratone Ægeate ex Epiro, qui cum eo ex studio rhetorico familiaritatem contraxerat, ut manum morituro commodaret sibi: rejectoque lævo super caput brachio, cum mucronem gladii ejus, dexterâ tenens, sinistrâ admovisset mamillæ, ad eum ipsum locum, quâ cor emicat, impellens se in vulnus, uno ictu transfixus expiravit. [Liv. lib. 124. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 70. Plutarch. in M. Bruto. Appian. lib. 4. pag. 665, 666.]

Atque hic in hoc bello Cæsii & Bruti exitus fuit: qui Julii Cæsaris imperatoris sui, à quo in pugna Pharsalicâ capti servati ipsi fuerant, interfectores, semetipsos postea interfecerunt. [Appian. pag. 667, 668.] iisdem, quibus Cæsarem interemerant, gladiis confossi: ut in libri 48. initio affirmat Dio. et libertatem, quam maximè restitutam voluerunt, illo ipso Cæsaris parricidio perdidierunt. [Florus, lib. 4. cap. 7.] quamvis illi, biennio non integro, collegissent plusquam 20 legiones, & equitum circiter 20 millia, naves longas supra 200. aliûmque apparatus haud contemnendum, pecunias quoque infinitas à volentibus nolentibus exegissent; in bellis etiam quæ cum multis civitatibus ac gentibus & adversæ factionis hominibus gesserant, sæpe victores, imperio à Macedonia usque ad Euphratem potiti fuissent: & quoscunque bello petierant, ad societatem pertraxissent, eorumque opera fidei usi fuissent; sicut & regum ac dynastarum, atque Parthorum etiam quamvis inimicorum. [Appian. pag. 666, 667.]

M. Bruti cadaveri assidens M. Antonius, exprobravit ei modicè Caii fratris in Macedonia intercepti necem. Cæterum Hortensio (qui Macedonia proconsul fuerat) potius dictitans se quam Bruto cædem fratris imputare; Hortensium super illius monumentum præcepit interfici. [Plutarch. in M. Antonio, & in M. Bruto.] Corpori Bruti palu-

paludamentum suum purpureum magni pretii iniecit, & cuidam liberti suo commisit ejus funerandi curam. Hunc post, cognito pretio sum illud paludamentum non concremâsse in funere, interfecit: concremâtique reliquias ad matrem Bruti Serviliam remisit. [Id. ibid. Appian. lib. 4. pag. 668.] Caput verò ejus Romam Octavianus misit, ut statuæ Cæsaris subiceretur. [Sueton. in Octavio, cap. 13.] Sed in transmissione à Dyrrachio, tempestate coortâ, in mare abjectum est. [Dio, lib. 47. pag. 356.]

Quotquot nobilium in Thasum evaserunt, partim navigârunt inde, partim cum reliquo exercitu in Messalæ Corvini & L. Bibuli potestatem ac arbitrium se dediderunt: alii de salute cum Antonianis pacti, Antonio in Thasum appulso tradiderunt quicquid ibi erat pecuniarum, armorum, commeatuumve, & apparatus reliquum. [Appian. lib. 4. pag. 669.]

L. Julius Mocilla prætorius, & ejus filius, Aulusque Torquatus, aliisque pari fortunâ perculsi, in Samothraciam concesserunt: quibus Pomponius Atticus omnia ex Epiro supportari iussit. [Corn. Nepos, in Vita Attici.]

Cassius Parmensis, Bruto Cassioque ad bellum profectis, relictus in Asiâ cum classe ac exercitu, ut pecunias exigeret, post Cassii mortem sperans de Bruto meliora, è Rhodiorum navibus triginta selegit, ratus tot se impleturum sociis navalibus; reliquis incendit, exceptâ sacrâ, ne civitas posset res novas moliri: quo facto solvit inde cum navibus suis & Rhodiis. Clodius autem à Bruto missus eò cum tredecim navibus, ut vidit rebellantes Rhodios (jam enim & Brutus sublatus erat) deduxit inde præsidium trium millium, & cum Parmensi se conjunxit. Ad eos venit Torulus cum aliis multis navibus & pecuniis quas à Rhodiis ante defectionem exegerat. [Appian. lib. 5. pag. 671, 672.]

Ad hanc classem, ut in quâ jam esset aliquid roboris, confluebant quotquot pro variis officiis erant dispersi per Asiam: & imponebant legionarios quantum poterant; remigum quoque delectus faciebant è nexis & mancipiis, & ex insulanis ad quos appelabant. Ad eos venit & Cicero junior, & quotquot nobilium è Thaso diffugerant: ita ut brevi frequens conventus fieret, & classis exercitusque non contemnendus cum suis ducibus. [Id. ibid. pag. 672.]

Assumpto deinde Lepido cum aliâ manu, quæ præsidio Bruti Cretam tenebat, ad Statium Murcum & Cn. Domitium Aënobarbum validis copiis præfectos navigârunt in mare: ubi divisi, pars cum Aëno-barbo mansit & propriam factionem constituit, (Ionium mare tenens, ibique rebus hostium multa damna inferens,) pars cum Murco petiit Siciliam & vires Sexto Pompeio addidit. Cum omni enim commissa sibi parte exercituum classique celeberrimâ & Brutianorum reliquiis Pompeio se adjungens, vires ejus duplicavit. [Id. ibid. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 72. & 77. & Dione, lib. 48. pag. 361. & 368.]

Cæsar & Antonius emeritos milites dimiserunt, præter octo milia: quos rogati ut ampliùs eis militare liceret, dividerunt inter se, & cohortes prætorias ex eis centuriaverunt. Ex legionibus undecim,

& equitum 14 millibus, de Bruti exercitu relictis, Antonius sex legiones assumpsit & equitum 10 millia, Cæsar 4 legiones & equitum 4 millia. [*Appian. ibid. pag. 672, 673.*] Ad hæc convenit, ut duas legiones de suis Cæsar Antonio secum abducendas daret; ipse vicissim ab eo duas alias, quæ illi sub Caleno militaverunt, in Italiâ transrelictas acciperet. [*Id. ibid. pag. 673. Dio, lib. 48. pag. 358.*]

Cæsar id sibi negotii sumens, ut Lepidum virum sibi quid is moveret opprimeret, contra Sextum Pompeium bellum gereret, & veteranis signa ipsorum securis agros promissos divideret, in Italiam reversus est: morbo in itinere ita afflictus, ut iis qui Romæ erant mortis suæ opinionem præberet. Antonius transmarinas obiturus provinciis substitit: ut hostes ibi in ordinem congereret, & pecuniam quæ militibus promissa fuerat conficeret. [Liv. lib. 125. Vellei. Paterni. lib. 2. cap. 74. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 672, 673. Dio, lib. 48. pag. 357, 358.] Qui enim singulis militibus drachmarum quinque milia polliciti fuerant, intentiore curâ quærenda ipsis & imperanda pecunia erat. [Plutarch. ibid. cum Dione, lib. 47. pag. 352.]

Antoniūſ igitur magno cum exercitu in Græciā tranſcendens, Græciſ tunc primò neque durum neque acerbū præbuit ſe: ſed Græcorū ſtudioſus gaudebat dici, multoq; magis Athenienſium, quorum civitatē plurimis donis affecit. [Plutarch.]

In Græciâ L. Censorio relicto, in Afiam transfmisit. [Id.] Ibi partim ipse circueis, partim alios emittens, pecunias ab urbibus exegit, ad conditiones vendidit. [Dio, lib. 48. pag. 371.] Reges autem januam ejus frequentavere: regumque conjuges muneribus inter se & formæ splendore certantes sese ei venditarunt. Anaxenor verò citharœdus, Xuthus chorâta, Metrodorus saltator, reliquique acroamatum chorus Afianorum, in aula[m] irrepfit: & luxu diffuebant omnia. Accinctus denique ad bellum Parthicum, Dellium (historicum, ut cum pœstea Plutarchus appellat; & quem à Cassio transivisse ad Antonium, in Suasor.â 1ª docet M. Seneca) in Egyptum misit ad Cleopatram Antonius; imperans in Ciliciam ut ubi occurreret, ad causam dicendam, quod Cassio diceretur multum subministrasse opis & subsidii. [Plutarch.]

[*Plutarch.*] Apulcius, qui à Triumviris proscriptus fuerat, traditâ Antonio Bithyniâ, cui à M. Bruto præfectus fuerat, reditum in patriam ab eo impetravit. [*Appian. lib. 4. pag. 616.*]

In Bithyniâ Antonius optimum gentium legationes habuit obviam. Aderant & Judæorum primates, Phisaelum & Herodem accusaturi: quasi in speciem solum regnaret Hyrcanus, re autem verâ tota potestas esset penes hos fratres. Herodem verò Antonius in magno honore habuit, qui ad objecta diluenda venerat: quo factum est, ut ne ad colloquium quidem adversarios ejus admiserit: id enim datâ pecuniâ Herodes impetraverat. [Joseph lib. 14. cap. 22.]

Ingentem Ephesum Antonium foemina Baecharum, viri puerique Satyrorum & Panum habitu praecesserunt. Hedera, thyrsis, psalteriis, fistulis, tibis personabat urbs : eamque ~~Aisyron~~ ^{*Δαιμονομαχία*} ~~αἰσίων~~ ^{*παίδων*}, Baechum benignum ac blandum, appellabant. [Plutarch.] Ipse

Ipse

Ipse verò Dianæ, ut loci ejus præfidi, sacra fecit magnificè: & sup-
plices Cassianos, qui in asylum id confugerant, absolvit; excepto Pe-
tronio qui conspirationis in Cæsarem conficius fuerat, & Quintio
qui Laodiceæ Dolabellam Cassio prodiderat. [*Appian.lib.5. pag.673.*]

Ed legati Hyrcani Pontificis & gentis Judaicae, Lyfimachus Paul-
lania, Josephus Mennaei, Alexander Theodori F. afferentes Antonio
coronam auream, eandem quam prius Romae legationem illi exposu-
erunt: rogantes, ut quos Judaeos Cassius praeter jus belli captivos
abduxerat, scriptis per provincias litteris, in libertatem vindicaret; &
agros per Cassium ademptos genti restitueret. Quorum postulata
Antonius aequa existimans, statim eis annuit; scriptis in eam senten-
tiam litteris tum ad ipsum Hyrcanum, tum ad Tyrios, Sidonios,
Antiochenos & Aradios: quae apud Josephum extant. [lib. 14. An-
tiquit. cap. 22.]

Græcis cæterisque nationibus Pergamenam Asiam incolentibus, Ephesam concitatis, Antonius exposuit, quanta præmia promissa fuissent legionibus victricibus 28. quæ cum suis appendicibus conficerent 170 viros millia. Quam Bruto igitur & Cassio inimicis biennio decem illi annorum vectigalia dedissent; tantundem ut intra annum sibi eraderetur postulavit. Qui à prioribus illis hostibus planè exhaustos se fuisse conquesti, agrè tandem impetrârunt, ut novem annorum tributum penderent intra biennium. [*Appian. lib. 5. pag. 673, 674.*]

673, 674.] Homines nobiles facultatibus expoliabat Antonius, easque verberonibus & adulatoribus largiebatur. Multorum fortunas viventium petebant illi accipiebantque, aliqui quasi mortuorum. Civis Magnētis bona coquo, qui unam coenam (ut fertur) paraverat scite, donavit. Postremo, quum civitates altero tributo oneraret, ausus est Hybreas, qui pro Asia agebat, illi dicere, *Si bis anno tributum vales exigere, vales bis etiam astatem nobis & bis fructus efficere.* et quum ducenta milia talentum inculat Asia: Hac, inquit, *si non accepisti, ab illis qui acceperunt repete; sin qua accepisti, hac non habes, perimus.* vehementer eodicto pungens Antonium, qui ex simplicitate credens suis, pleraque quæ agebantur ignorabat. [Plutarch. in Antonio.]

Similiter & regibus & dynastis, civitatibusque liberis, alia pro cuiusque facultatibus tributa ab Antonio imperata sunt. [Appian. lib. 5. pag. 674.]

5. pag. 674.] **Obtuncem** provincias Antonium Lucius Cassii frater, & alii quot-quot sibi rimentes de exemplo clementiæ illius in Cassianos ad Ephesum edito audierant, acceperunt supplices : quos omnes absolvit, præter cædis Cæsaris conscios ; quibus solis manebat implacabilis.

[*Id. ibid.*]

Lycios & Xanthios à tributis immunes reliquit: hortatus ut urbem suam instaurarent. Rhodiis quoque donavit Andrum, Tenum, Naxum, Myndumque: quas non multo post eis ademit, ut durius imperantibus. Laodicenisibus atque Tarsensibus libertatem atque immunitatem à tributis concessit: & quotquot Tarsenses cives capti vixerant, uno edicto liberavit. Atheniensibus ad ipsum venientibus,

G g g 3

post

post Tenum, Æginam dono dedit; simulque Icum, Ceam, Sciathum, & Peparethum. [*Ibid. pag. 675.*]

Transiens per Phrygiam, Mysiam, Gallogræciam, Cappadociam, Ciliciam, Coelefyriam, Palæstinam, Ituræam, cæterasque Syrorum provincias, omnibus indixit tributa gravissima. Disceprationes quoque civitatum ac regum ex arbitrio suo composuit: atque in Cappadociâ speciatim Ariarathis & Sisinnæ; prælato ad regnum Sisinnâ, in matris formosæ gratiam. In Syriâ verò tyrannos opidatim sustulit. [*Ibid.*] Demetrio, Julii Cæsaris liberto, Cyprium regendam commisit. [*Dio, lib. 48. pag. 381.*]

Gymnasii moderationem Tarsensibus pollicitus Antonius, ei muneris suo loco præfecit Boëthum, malum ut poetam ita etiam civem. Ejus tamen carmen in partem ad Philippos victoriam scriptum probavit Antonius: maximèque eum extulerunt Tarsenses sui, quia ad quodvis argumentum oblatum subito aliquid valebat dicere. Quum verò illi sumptuum in gymnasio faciendorum rationes fuissent creditæ: deprehensus est cum alia tum oleum subduxisset. Quo nomine apud Antonium accusatus, ita illi respondit. *Ut Homerus Agamemnonis & Achillis laudes Ulyssisque decantavit, sic ego tuas: itaque indignum est me his apud te criminibus traduci.* Atqui, reponebat accusator, *Homerus neque Agamemnoni neque Achilli suffragatus est oleum: quod quum tu feceris, pœnas daturus es.* Boëthus nihilominus, placatâ officiis quibusdam irâ, urbem regere ad Antonii usque exitum perrexit. [*Strabo, lib. 14. pag. 674.*]

Cleopatra, hinc à Dellio inducta, hinc formæ suæ & morum venustati ipsa confidens, in Ciliciam ad Antonium venit. [*Plutarch. in Antonio: cum Josepho, lib. 14. cap. 23. Appian. lib. 5. pag. 675. & Dione, lib. 48. pag. 371.*] Cujus adventus *φαντασία*, poetica magis quàm historica fide, apud Plutarchum ita habetur descripta. Subvehébatur Cydno fluvio (qui Tarsum influit) in navigio auratâ puppi, velis passis purpureis, remigio argenteis ducto remis ad tibiæ, fistularum & cithararum modos. Recumbebat illa sub tabernaculo auro intexto eleganter exulta, ut pingitur Venus. Pueri pictis Cupidinibus assimiles hinc inde stabant, & ventulum faciebant. Ancillæ itidem, quæ formâ præcellebant, Nereidum & Gratiarum modo amictæ, partim assistebant gubernaculis, partim rudentibus. Complebant ripas odores ex suffituum copiâ fragrantissimi. Homines autem alii statim à fluvio ex utrâque ripâ comitabantur eam, alii ad spectaculum descendeant ex urbe; & quidem tantâ frequentiâ, ut solus in foro pro tribunali sedens relinqueretur ipse Antonius. Manavitque per omnes rumor, Venerem ad salutem Asiæ venire ad Bacchum comessatum. Antonius ergo misit certos qui eam ad coenam invitarent. Illa verò Antonium potius venire censebat ad se debere. Qui ut sub adventum illius facilitatem aliquam & comitatem ostenderet, morem gessit ei ac venit.

Cleopatra Antonio ipsam incusanti, quod non fuisset proximo bello Cæsaris laborum particeps, cum alia, tum quatuor legiones ad Dolabellam missas, classem suam tempestate laceratam, & iteratas Cassii

minas,

minas, quod ei suppetias non ferret, objecit. Victus ille juveniliter eam, quamvis jam quadragenarius, amare cospit: in quam jam olim etiam, tum puellam, petulantius oculos conjecerat; quum Alexandriam sequeretur ducem Gabinium juvenis, equitum ipsius præfectus. Moxque hebescente in omnibus pristina Antonii industria Cleopatræ iussa cuncti exequabantur, nullo jam humani juris aut divini respectu habito. [*Appian. lib. 5. pag. 671, 675, 676.*]

Cleopatram rogante, sororem ipsius Arsinoën, apud Miletum Dianæ Leucophrynes supplicem, Antonius immixtis percussoribus sustulit: ut refert Appianus. [*ibid. pag. 676.*] licet eam Ephesi in templo Dianæ supplicem interfectam fuisse, dicat Josephus. [*lib. 15. cap. 4.*]

Serapionem præfectum Cypri, quia auxilia Cassio miserat, Tyri supplicem, Antonius Tyrios iussit Cleopatræ dedere: ut & Aradios alium quandam supplicem, qui, quum Ptolemæus Cleopatræ frater navali prælio in Nilo à Julio Cæsare victus nusquam comparuisset amplius, se Aradiis pro Ptolemæo venditaverat. Sacerdotem quoque Ephesiæ Dianæ Megabyzum, quod Arsinoën tanquam reginam exceperat hospitio, duci iussit: sed Ephesiis ipsi Cleopatræ pro eo supplicantibus dimisit hominem. [*Appian. in sup. pag. 676.*]

Interim in Italiâ uxor Antonii Fulvia, nihil muliebri præter corpus gerens, omnia armis tumultuque contra Cæsarem Octavianum miscebat. [*Vellei. Patere. lib. 2. ca. 74.*] Quo dissidio & affinitas inter eos dirempta est, & ad bellum apertum res producta. Cæsar enim quum insolentiam socrus suæ non ferret (malebat enim videri cum hac quàm cum Antonio sibi non convenire) cum filiâ ejus Claudiâ, quam adhuc virginem esse sacramento confirmabat, divortium fecit. [*Dio, lib. 48. pag. 359, 360. cum Sueton. in Octavio, cap. 62.*]

Hinc Cæsar ad Antonium in Phœnicen Cocceium & Cecinnum misit: è quibus Cecinna, legatione perfectâ, ad Cæsarem rediit; Cocceius apud Antonium mansit. [*Appian. lib. 5. pag. 706.*]

Daphnen, Antiochiæ in Syriâ proximam, centum è Judæorum gente potentissimi venerunt ad Antonium, amoris Cleopatræ jam fervientem, ut Phasælum & Herodem accusarent: electo ad hoc eloquentissimo quoque è suo numero. Juvenum autem causam defendendam Messala suscepit: assistente etiam sibi Hyrcano, qui filiam suam Herodi jam desponderat. Utrisque auditis, Antonius sciscitatus est ab Hyrcano, utra pars melius Rempublicam administraret. Qui cum respondisset pro juvenibus, Antonius (qui eos olim propter hospitium paternum dilexerat) hos ambos Tetrarchas constituit, totius eis Judææ procuracione permittâ. Litteras quoque in hoc scripsit: & eorum adversariis quindecim conjecit in vincula, occisurus etiam nisi intercessisset Herodis deprecatio. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.*]

Mille deinde viri, Hierosolymâ missi, Tyrum ad Antonium venerunt: qui magnâ pecuniâ jam corruptus à fratribus, imperavit ejus loci magistratui, ut in Judæorum legatos novatores rerum animadverteret, & Tetrarchis à se constitutis esset auxilio. Herodes autem, cum Hyrcano, ante urbem diversantes in littore accedens, hortatus est

cos

cos ut se subducerent; admonens quantum instaret periculum, si contendere pergerent: quod illi contempserunt. Moxque erumpentes in eos Judæi cum indigenis, partim trucidaverunt eos, partim fauciverunt: quorum & faucios curâ, & mortuos sepulturâ Hyrcanus dignatus est. Reliquis verò domum refugientibus, quum populus clamoribus ageret contra Herodem, commotus ad iram Antonius iussit quos vinxerat interfici. [*Ibid.*]

Reversâ domum Cleopatram Antonius misit equites Palmyram, urbem non longè ab Euphrate sitam, ut eam diriperent: in speciem obiecto levi crimine, quod quum essent in Romanorum & Parthorum confiniis, viderentur ambiguae fidei, (quippe qui negotiationibus dediti, è Perside Indicas Arabicasque merces ad Romanos deportarent;) re autem verâ, ut hoc modo ditaret equites. Id quia præfensere Palmyreni, in ulteriorem ripam sua transtulerunt, dispositis qui arceant sagittariis; quo genere excellunt plurimum: equites autem, inventâ urbe vacuâ, inanes & incruenti reversi sunt. Indeque paulo post bellum Parthicum est infecutum: multis è Syriâ tyrannis, quos Antonius inde expulerat, ad Parthos confugientibus, eoque ad occupandam Syriam invitantibus. [*Appian. lib. 5. pag. 676, 677.*]

3964

Antonius, quum populis indixisset tributa gravissima, & Palmyrenos ita offendisset; res turbatas provinciæ non constituit, sed divisio per hyberna exercitu, ipse in Ægyptum ad Cleopatram profectus est. [*Ibid. pag. 677.*] Planco in Asiâ, Saxa in Syriâ relicto. [*Dio, lib. 48. pag. 371.*] Decidio nempe Saxâ: cujus, ut M. Antonii satellitis, in Philippicâ 13^a Cicero, & in Syriâ legati, in libro 127. meminit Livius.

Præbuit ea res multis motibus occasionem. Nam qui & Aradum insulam incolebant, eis qui ad se pecuniæ exigendæ causâ missi essent non obtemperabant, nonnullis etiam eorum occisis: & Parthi quum jam antè se commovissent, tum magis adhuc contra Romanos insurrexerunt, ducibus Labieno & Pacoro Orodis regis Parthorum filio. [*Dio, ibid.*]

Ad Aradios spectat illud, quod in Chronico Eusebiano legitur. *Curtius Salassus in insulâ Arado cum quatuor cohortibus viris combustus est, quod tributa gravius exigeret.* De Labieno, quem Pompeianarum partium fuisse in libro 127. notavit Livius, apud Plutarchum, in *Antonio*, ita legimus. *Cum Parthorum essent circa Mesopotamiam suspense copiae, quarum Labieno auspiciis Parthicus creato imperatore aditurus regii duces erant Syriam, Alexandriam à Cleopatram Antonius est abductus.* Unde corrigendus est locus à confarcinatore Parthorum Appiani [*pag. 155, 156.*] hinc traductus: qui Labienum à regis ducibus Alexandriam deducendum fuisse, ineptè innuit. Verum hujus expeditionis originem & progressum plenius hunc in modum Dio explicat.

Post cladem Philippensem Labienus, quum adversariorum nemini veniam daturus victores putaret, potius sibi cum barbaris vivendum ratus quam in patriâ pereundum, apud Parthos remansit: ac cum eo primum Antonii defidiam amorémque & protectionem in Ægyptum intellexit, Parthis inferendi Romanis belli author fuit. quorum exercitus

citus partim periissent, partim damnum accepissent, reliqui autem inter se diffiderent ac denuò ad bellum deventuri intestinum essent: quare Regi suasit, ut dum in Italiâ Cæsar Sexti Pompeii causâ detineretur, Antonius autem in Ægypto amori indulgeret, ipse Syriam & vicinas ei regiones subigeret: se autem ducem belli futurum, ac ita multos populos, qui Romanis propter damna quibus ab iis continuis affligebantur infensi erant, ad defectionem permoturum pollicitus est. [*Dio, pag. 371, 372.*]

Hoc sermone quum Regem ad bellum gerendum adduxisset, acceptis ab eo magnis copiis, filioque regis Pacoro, in Phœnicem irruit; ac Apameam aggressus, à muro rejectus, præsidia in eâ regione posita deditione voluntariâ accepit. Ea ex militibus Cassianis ac Brutianis constabant; quos Antonius in suum exercitum allectos, Syriæ tum, regionis nimirum ejus peritos, custodiendæ reliquerat. Igitur Labienus eos faciliè, tanquam familiariter sibi notos, sui juris fecit: Saxâ, qui tum eos ducebat, excepto. Is enim frater Decidii Saxæ legati Antonii, ac quæstor, solus Labieno se non adjunxit. [*Ibid. pag. 372.*]

Hunc Saxam Labienus prælio congressum multitudine ac virtute suorum equitum vicit, ac noctu ex castris aufugientem infecutus est; jaculator etiam antè libellos in ejusdem castra, ad perducendos ad suam societatem ejus milites. Quod ne fieret veritus Saxa, fugæ se dedit: affecutusque eum Labienus, plerosque qui cum eo erant interfecit. Saxa autem Antiochiam quum perfugisset, ipse Apameam jam non amplius repugnantem, quod opinio de morte Saxæ obtinuerat, accepit; ac post Antiochiam etiam, à Saxâ desertam. [*Ibid.*]

M. Antonius à Cleopatram splendide exceptus, in Ægypto hyemavit sine insigniis imperii, sive tanquam in alieno imperio civitatēque regiâ, sive ut in hybernis festos dies celebraret. Sepositis enim curis, pro habitu patrio sumpsit stolam Græcanicam quadrangulam, & calceamentum album Atticum, quo tum Atheniensium tum Alexandrinorum sacerdotes utebantur, *Phœcasium* appellatum: progrediebaturque tantum ad templa, aut gymnasia, aut philosophorum conventicula, cum Græcis consuetudinem habens, in obsequiis Cleopatram, propter quam potissimum aiebat sibi eam peregrinationem susceptam. [*Appian. lib. 5. pag. 677.*]

Cum Cleopatra verò & Ægyptiis luxuriæ deditus, usque ad perniciem extremam suam, desidebat. [*Dio, lib. 48. pag. 373.*] Ejus & filii ipsius luxum pluribus describit Plutarchus: ea hæc de re referens, quæ avo suo Lampriæ narrabat Philotas Amphissenis medicus, qui Alexandriæ id temporis studiorum causâ commorabatur.

Cleopatram, neque noctu neque interdiu ab eo discedens, ludebat cum eo aleâ, potabat, venabatur, in armis exercentem. se spectabat: noctu assistentem januis & fenestris popularium, atque in eos qui intus erant dicta jacentem per plateas comitabatur; ac cum eo vagabatur, veste ancillari tecta. Namque ejusmodi cultu ornare ille se solebat. Unde frequenter dictis, frequenter etiam verberibus mulctatus regrediebatur. [*Plutarch. in Antonio.*]

H h h

Legat

Legatos ex coloniis Italicis ad se missos in Ægypto detinuit Antonius; vel ob hybernium tempus, vel ut celaret sua consilia. [Appian. lib. 5. pag. 701.] Interim verò fratrem illius, Lucium Antonium Consulem, in Hetruriâ Cæsar Octavianus obsidebat Perusii. [Id. ibid. pag. 689.]

Cn. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Consulib. Perusia ab Octaviano capta est. [Dio, lib. 48. pag. 365.]

Labiens Saxam in Ciliciam fugientem consecutus occidit. [Dio, lib. 48. pag. 372.] Transmarinas provincias magnis momentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, interfectoque legato Antonii, concusserat: inquit Velleius Paterculus, lib. 2. cap. 75. Florus verò libro 2. cap. 9. Saxa (ita enim apud eum legendum; non, Casca) legatus, ne veniret in potestatem hostium, à gladio suo impetravit.

Saxâ mortuo, Syriam Pacorus subegit universam. [Florus, & Dio, ut supr. cum Livio, lib. 127.] Tyrum solam qui reliqui erant Romani, ac qui cum his sentiebant Syri, anteceperunt: & neque suasionibus, neque vi (nam classem Parthi nullam secum habebant) in potestatem ejus redigi potuerunt. [Dio, ibid.]

Anno secundo, (ut apud Josephum habetur, libro 14. cap. 23.) ab adventu sc. Antonii in Asiam, quo Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum satrapa Syriam occupaverunt, Ptolemæus Mennæi filius defunctus est. Cujus in principatu successor filius Lyfianias (quem Ituræorum regem ab Antonio factum fuisse dicit Dio, lib. 49. pag. 411.) amicus factus est Antigono Aristobuli filio, conciliante satrapâ qui multum apud eum poterat.

M. Antonius, ineunte vere Alexandriâ contra Parthos profectus, ad Phœniciam usque processit, & Tyrum pervenit. [Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 701.] Eò verò navigavit, tanquam auxilium urbi laturus. Sed occupatam jam ab hoste omnem circum regionem cernens, Sexti Pompeii prætendens bellum, eam deseruit: contra, quod adversus Pompeium non maturâset, prætextu belli Parthici excusabat. Ita evenit, ut neque sociis auxilio veniret, propter Pompeii, neque Italiæ, propter sociorum prætextum. [Dio, lib. 48. pag. 373.]

Continentem igitur prætervectus, atque per Cyprum & Rhodum usque ad Asiam navigans, de Perusinae obsidionis eventu cognovit: incusavitque fratrem Lucium, & Fulviam uxorem, & magis etiam, qui absentis bona in Italiâ procurabat, Manium. Inde in Græciam transmittens, cum matre Juliâ & uxore Fulviâ, quæ ex Italiâ profugerant, congressus est: atque hinc in Italiam transectus, Sipuntem cepit. [Id. ibid. cum Appiano, lib. 5. pag. 679. & 701.]

Fulviâ Sicyonæ mortuâ, maritus ejus Antonius, suadente matre Juliâ & L. Cocceio, cum Cæsare de pace tractaturus, Sextum Pompeium (cum quo foedus jam inierat) in Siciliam revocavit, quasi curaturus ea de quibus inter ipsos convenerat; & Domitium Aënobarbum cum potestate misit in Bithyniam. [Appian. lib. 5. pag. 706. & 708.] Et cum Marcellus maritus Octaviæ, Cæsaris licet ex alterâ matre dile-

4674 40

dilectissimæ sororis, nuper obiisset; ad pacem firmius nectendam, sponsa Antonio ea data est: qui licet non dissimulabat habere se Cleopatram, in matrimonio inficiabatur tamen. [Id. ibid. pag. 709. Liv. lib. 127. Plutarch. in Antonio.]

Tum diviso inter se Romano imperio fecerunt terminum, utriusque ditionis Codropolim, opidum Illyricum, quod videbatur situm in intimo sinu Adriatico: ita ut Orientales omnes trans sinum Ionium regiones, tam insulæ quàm provinciæ & Europæ & Asiæ, usque flumen Euphratem, Antonio cederent; Occidentales verò, Sardinia, Dalmatia, Hispania & Gallia Cæsari. Africas enim provincias Lepidus triumvir à Cæsare jam acceperat: & Siciliam Sextus Pompeius occupaverat. [Plutarch. & Appian. ibid. Dio, pag. 374.]

Bellum contra Pompeium Cæsari obvenit, ne quid aliud interveniret. Parthicum verò Antonio, ad ulciscendam illatam Crasso injuriam. Domitius Aënobarbus (licet è Juli Cæsaris percussoribus unus) in foedus receptus est à Cæsare, iisdem quibus prius ab Antonio conditionibus. Additum ad foedus, ut liceret utrique imperatori habere in Italiâ delectus pari numero legionum. In has leges postremum foedus inter Cæsarem & Antonium ictum est. [Appian. pag. 709.]

His ita in castris ad Brundisium compositis, convivio se mutuò exceperunt: quod Cæsar more militari ac Romano, Antonius Asiatico Ægyptioque instruxit. Milites verò qui tum cum Cæsare erant Antonium circumsteterunt, postulantes pecuniam quam ipsis de pugnâ Philippensi promiserat, cujusque cumulatè conficiendæ causâ in Asiam missus fuerat: ac vim ei intulissent, nisi eos, spe injectâ, Cæsar inhibuisset. [Dio, pag. 374.]

Cæsar & Antonius, ob pacem inter se factam, Romam ovantes sunt ingressi. [Inscript. Gruteri, pag. CCXCVII.] quos cives velut triumphantes exceperunt; vestique triumphali exornaverunt, & ad ludos spectandos curulibus in sellis collocaverunt. [Dio, pag. 375.] Celebrata deinde ibi sunt inter Antonium & Octaviam tum prægnantem nuptiæ. Et quia vetabat lex nequa mulier nisi exactis à morte viri decem mensibus nuberet; tempus est ei Senatusconsulto remissum. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 78. Plutarch. in Antonio. Appian. pag. 710. Dio, pag. 375. fin.] Manium verò, quod Fulviam exasperâset Cleopatraz criminationibus, & tantorum malorum causa fuisset, interfecit Antonius. [Appian. ibid.]

Asinius Pollio in Consulatu filium suscepit, quem à captis Salonis (Spalateni civitate in Dalmatiâ) *Saloninum* vocavit: cui Virgilius in *Pollione* suo genethliacum canens, ex Cumæo sive Sibyllino carmine, secula per metalla dividente decimâque & ultimâ à Mundi ætate (quâ Sol, id est Apollo, esset imperaturus) novam futuram rerum omnium *ἀννακλάσειον* prædicente, hoc anno seculum aureum (& cum eo Virginem, Erigonem sive Astræam, quæ ferreo seculo terras reliquerat) rediturum pronuntiavit. [Servius, in Virgil. eclog. 4.] Cujus descriptioni & ea Poëta videtur inseruisse, quæ vel à Judæis (quos Romæ circa gradus Aurelios simul habitavisse, in oratione pro Flacco docet

Cicero de Mesiâ suo prædicata audiverat, vel in Prophetarum oraculis (quæ Græcè passim tum extabant) de eodem scripta ipse legerat.

Pacorus Parthorum regis filius, Syriâ acceptâ, in Palæstinam profectus, Hyrcanum, qui tum præpositus à Romanis ei regioni imperabat, deposuit; fratremque ejus Aristobulum præfecit. Ita Dio, libro 48. [pag. 372, 373.] Aristobulum patrem cum filio Antigono perperam confundens. quum idem ipse postea semper Antigonom regem hunc non Aristobulum appelleret. [lib. 48. pag. 382. & lib. 49. pag. 405.] Plenissimè verò rem istam totam Josephus hunc in modum explicat.

Antigonus Aristobuli filius mille talenta & quingentas mulieres daturum se Parthis est pollicitus; si regnum ab Hyrcano in illum transferrent, & Herodem unâ cum suis interficerent. Quæ licet ille non præstiterit, Parthi nihilominus asserturi regnum Antigono, duxerunt versus Judæam exercitum; Pacorus regis filius per maritima, Barzapharnes satrapa per mediterranea. Pacorum excluderunt Tyrii: sed Sidonii ac Ptolemaidenfes intromiserunt. Ille alam equitum in Judæam speculatum præmisit, jussam etiam adjuvare Antigonom: quam ducebat pincerna regius, & ipse Pacorus nomine.

Adjungentibus autem se Antigono Judæis Carmelum montem incolentibus & paratis cum eo in hosticum invadere, ille spem concepit posse se horum operâ partem illam regionis in potestatem redigere quam Drymos vocabant: ubi occurrentes sibi hostes fugatos Hierosolymam usque est infecutus.

Hic Antigoniani, adjungentibus se aliis jam multum aucti numero, aggressi sunt oppugnare regiam: Phasaëlo & Herode eam propugnantes. Inter hos pugna in foro conferta, hostes à fratribus superati in templum confugerunt: quibus illic inclusis hi custodes 60 viros apposuerunt, per ædes proximas collocatos. Sed hos quidem insensu fratribus populus concremavit: Herodes autem iratus, ex populo multos obruncavit; inque dies singulos invicem sese per insidias incursantibus, assiduæ cædes erant.

Quum dies festus Pentecostes advenisset, multa hominum millia ex totâ regione advenientium circa Templum congregata sunt, tam armatorum quam inermium; qui & templum & urbem occupaverunt, exceptâ regiâ: hanc enim cum paucis militibus Herodes custodiebat, sicut muros frater ejus Phasaëlus. Herodes verò (à Phasaëlo nonnihil adjutus) cum hostibus in suburbano congressus, coëgit multorum millia fugere, partim in urbem, partim in templum, partim etiam intra vallum quoddam in propinquo positum.

Interea pacis arbitrum Pacorum Parthorum ducem Antigonus petiit admitti. Pacorus hospitio à Phasaëlo exceptus, suavit ei ut legatus iret ad Barzapharnem; insidias illi instruens. Ille nihil suspicatus paravit: non probante hoc factum Herode propter Barbarorum perfidiam, hortantemque ut potius Pacorum & alios ad se venientes opprimeret. Itaque profecti sunt ad eam legationem Hyrcanus atque Phasaëlus: & Pacorus, relicto apud Herodem ducentis equitibus ac decem quos Eleutheros vocant, legatos deduxit.

Ut

Ut verò in Galilæam ventum est, armati eis occurrerunt qui illis opidis præerant: & Barzapharnes primùm alacriter eos excepit donavitque muneribus, deinde struere insidias incepit. Phasaëlus autem cum suo comitatu deductus est in propinquum mari locum, cui nomen erat Ecdipon. Ubi Ophellus, qui à Saramallâ Syrorum tunc ditissimo paratas Phasaëlo insidias cognoverat, naves illi ad fugam obrulit. At ille, Hyrcanum & Herodem fratrem in periculo nolens relinquere, cum ipso Barzapharne de injuriâ hæc legatis illatâ expostulavit. Qui vera ista non esse dejerans, mox ad Pacorum abiit.

Eo profecto, vincula Hyrcano sunt injecta, & Phasaëlo multum detestanti Parthorum perjurium. Ad Herodem autem missus eunuchus mandatum habebat, ut productum extra muros comprehenderet. Herodes, quid fratri accidisset ex aliis intelligens, assumpto armatorum quos circa se habebat subsidio, & impositis in jumenta mulieribus, matre Cypride, sorore Salome, sponsâ Mariamme, matrêque sponsæ Alexandrâ Hyrcani filiâ, & fratre natu minimo Pherorâ, famulitiôque ac reliquâ turbâ comitum, nocte inscius hostibus fugam versus Idumæam inivit.

In itinere mater everso vehiculo in mortis periculum adducta, ita consternavit Herodem, ne inter has moras superveniret hostis metuentem, ut stricto gladio de consciscendâ sibi morte cogitaret. Sed à circumstantibus cohibitus, Massadam castellum munitissimum (in confiniis Arabiæ & Palæstinæ positum) maximis compendiis petiit: Parthis primùm illum persequentibus, deinde & Judæis sexagesimo ab urbe stadio cum aggredientibus, prælio devictis.

Postquam ad Resfam vicum Idumææ pervenit, occurrit ei frater Josephus. Cùmque tantam turbam secum traherent, quantam etiam absq; milite conductitio Massadæ castellum, ad quod confugere decretum erat, non caperet: majorem partem dimisit Herodes, numero supra novem millia, jussis aliis aliâs per Idumæam salutem sibi querere, viatico eis dato. Expeditionibus autem quibusque & intimis suis assumptis, in castellum ingressus est: depositisque ibi mulieribus cum reliquis comitibus, quorum omnium numerus ad octingentos pertingebat, quod ibi & frumentum & aqua & reliqua omnia necessaria suppetereat; ipse ad Petram Arabiæ properavit.

Proximo postquam Hierosolymis ille profugerat die, reliqua quidem omnia Hierosolymitanorum bona Parthi diripuerant, unâ cum ipsâ regiâ: sola Hyrcani pecunia, circiter trecenta talenta, intacta remansit. Herodis etiam facultatum magna pars evasit; præsertim quas ille maturè providens in Idumæam deportandas curaverat. Nec contenti Parthi urbis direptione, egressi agrum quoque latè populati sunt, & Marißam urbem opulentam everterunt.

In Judæam à Parthorum rege ita reductus Antigonus, Hyrcanum & Phasaëlum vinctos accepit. Vehementer autem tristatus est, quod cum Herode mulieres effugissent, quas Parthis tradere constituerat, & unâ cum pecuniâ daturum se promiserat. Veritus deinde ne populi favore Hyrcanus, à Parthis asservatus, in regnum restitueretur, amputavit ei aurículas; ut sic ineptus ad recipiendum pontificatum red-

H h h 3

deretur:

deretur : Lege vetante, ne quis membris debilitatus ad altare posset accedere. [*Levitic. XXI. 17, 18, & 6.*]

Phasaëlus, neci se destinatum cognoscens, cum manus sibi inferre non posset propter vincula, alliso ad saxum capite vitam abruptit : antè tamen quàm exhalaret animam, audito ex quâdam mulierculâ quòd Herodes frater evasisset ; quem necis suæ ultorem futurum sibi gratulabatur. Parthi autem, quanquam mulieribus caruerint, quas maximè cupiebant, rebus tamen apud Hierosolymam cum Antigono compositis, discedentes vinctum in Parthiam Hyrcanum duxerunt. [*Joseph. li. 1. Belli, cap. 11. & lib. 14. Antiquit. cap. 24, 25.*]

Eodem tempore Labienus Ciliciam, & Asiæ urbes in continente sitas, (ejus enim metu in insulas trajecerat Plancus, Antonii in Asiâ legatus) præter Stratoniceam omnes, plerasque sine bello, Mylassa autem & Alabanda vi occupavit. Hænamque urbes, quum præsidium à Labieno accepissent, die quodam festo necatis præsidianis, defece- runt. Labienus igitur Alabandis captis, cives supplicio affecit : Mylassa autem, relicta ab incolis, diruit. Stratoniceam quum diu obsedisset, nullo tamen modo potiri urbe poruit. Proinde pecuniâ confectâ, ac spoliatis fanis, Parthicum sese imperatorem vocavit, ratione à more Romanorum diversissimâ. Quos enim adversum Romanos ducebat, ab iis nomen sibi imponebat ; quasi eos, ac non cives suos, viciisset. [*Dio, lib. 48. pag. 373.*]

Ita Parthi, sub auxilii specie sibi vincentes, ab Euphrate & Syriâ usque ad Ioniam, duce Labieno, excurrerunt ; latronibus tamen simili- ores, quàm hostibus. [*Florus, lib. 4. ca. 9. Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag. 120. in Parthic. pag. 134, 156. & lib. 5. Belli civil. pag. 709. & 747.*] Ad quorum progressum impediendum, M. Antonius legatum P. Ventidium Bassum in Asiâ præmisit. [*Plutarch. ibid. Appian. pag. 156. & 709.*]

Ventidius antè ad Labienum pervenit, quàm is id futurum cogno- sceret ; territumque repentino adventu, & copiis suis destitutum (so- lus enim tum cum collectis ex Asiâ militibus ibi agebat absque Par- this) neque congredi ausum, statim inde fugavit : fugientemque in Syriam insecutus est cum expeditissimis suis militibus, deprehensum- que apud Taurum montem ulterius progredi prohibuit. [*Dio, lib. 48. pag. 380, 381.*]

Eo loco plures dies oppositis invicem castris quieverunt ; Labieno Parthos, Ventidio legiones expectante. Quum iisdem diebus utri- que, quod operiebatur, advenisset ; Ventidius, quia equitatum Par- thorum metuebat, in sublimi loco (ibi enim castra posuerat) perstitit : Parthi verò suâ multitudine freti, hostemque olim à se superatum contemnentes, antequam Labieno se conjungerent, summo mane ad tumulum accesserunt ; ac, nemine contra exeunte, subire ad ipsum col- lem intenderunt. Quum jam in sublime evasisset, Romani decurren- tes haud magno labore eos per declive præcipites egerunt. Ita Par- thi, partim à Romanis trucidati, majore verò ex parte in receptu à se invicem perditii sunt ; quum alteri jam fugerent, alteri tum primum colli succederent. [*Ibid. p. 381.*]

Venti-

Ventidius Parthos, non ad Labienum sed in Ciliciam fugam con- vertentes, usque ad castra insecutus, viso ibi Labieno substitit. Labi- enus autem quum se ad pugnam composuisset, videns milium suorum animos fugâ barbarorum consternatos, non ausus confingere, sub no- ctem aufugeret aliquid instituit. Ventidius, re è profugis præcognitâ, multos in ipso discessu per insidias interfecit ; reliquos omnes à La- bieno desertos sibi adjunxit. [*Ibid.*]

Labienus veste mutata effugit, ac aliquandiu in Ciliciâ quum latu- issset, à Demetrio, qui Cyprum sub Antonio tum regebat, postmo- dum indagatus atque captus est. [*Ibid.*]

His ita gestis, Ventidius Ciliciam recepit, ac constituit : Popedium autem Silonem cum equitibus ad Amanum montem præmisit, in con- finio Ciliciæ & Syriæ positum. In illius angustiis, quæ Portæ dicun- tur, castellum exstructum Silo obtinere non valuit. quinimo à Phar- napate Pacori legato, qui eum transitum custodiebat, in summum discrimen conjectus periisset, nisi forte fortunâ Ventidius pugnantis superveniens suos conservasset. Is Parthos & ex improvise inferiores adortus, Pharnapate cum multis aliis cæso, Syriam à Parthis relictam jam sine prælio recepit, Arado tantum exceptâ. Aradii enim, metur- entes ne eorum quæ contra Antonium ausi fuerant poenas dare coge- rentur, Ventidio se non dederunt, quanquam aliquandiu ab eo oppu- gnati. [*Ibid. p. 381, 382.*]

Herodes, nondum factus certior de fratris Phasaëli interitu, ad A- rabum (Nabatarum) regem Malchum multis suis beneficiis jam antè obligatum, profectus est : vel trecenta talenta paratus expendere, ut fratrem quamprimum ab hoste redimeret. quâ de causâ & filium il- lius Phasaëlum septennem secum ducebat, oppigneraturus eum apud Arabas. Sed occurrerunt ei missi à Malcho qui denunciarent ut fini- bus ejus regni excederet, sic Parthis jubentibus. Prætexebat autem hoc suasu optimatum suorum, ne debitam pecuniam redderet, utque ille fraudaretur rebus quas pater ejus Antipater penes Arabas deposu- erat. Quod molestè ferens Herodes, in quoddam templum divertit, ubi multos ex comitatu reliquerat. Sequenti verò die cum venisset Rhinocorura, ibi de fratris obitu cognovit. [*Joseph. lib. 14. ca. 25.*]

Malchus poenitentia motus, & cursim Herodem insecutus, nihil profecit. Jam enim ille procul aberat, versus Pelusium properans, ubi, navis cum non recipientibus qui navigaturi erant Alexandriam, à magistratibus loci honorificè eum est deductus ad Cleoparram regi- nam. Quæ tamen detinere ibi eum non potuit, Romanam properantem : licet & crebris procellis mare tum esset turbidum, & res parum adhuc tranquillæ essent in Italiâ. Cum enim hyemalis anni tempestas nor- dum adisset (ut ad ann. Mundi 4014. num. 26. & 27. contra Toriel- lum observavit Salianus) illud, *ἡλυσθη ἡ θάλασσα*, apud Josephum, de maris procellâ accipio : quâ neglectâ, solvens Alexandriâ Herodes versus Pamphyliam, & cum gravi tempestate confectus, jacturâ sa- cinarum factâ, ager in Rhodum erat. [*Joseph. ibid.*]

Rhodi duo ex amicorum cohorte præbò ei fuerunt, Sappinas & Ptolemæus. Et quum invenisset eam civitatem graviter afflictam bello, quod

quod contra Cassium gestum fuerat, ne præsentis quidem inopiâ cohiberi potuit, quo minus vel supra vires eam refoveret: instructaque triremi & cum amicis conscensâ, Brundisium in Italiâ appulit. Inde Romam profectus, Antonio denarravit ea quæ sibi & familiæ suæ in Judæâ contigerant; & quomodo per medias tempestates, (38. x4. 1400. 0.) contemptis omnibus difficultatibus ad unicum præsidium se recepisset, quod in illo haberet repositum. [*Id. ibid.*]

Ea narratio quum Antonii commiserationem erga Herodem excitaſſet, accedente etiam hospitii paterni memoriâ, & in primis pollicitatione pecuniæ, si ejus ope rex fieret, & odio Antigoni tanquam hominis turbulenti ac Romanis inimici, factus est in Herodem propensior. Cæsar quoque, partim propter Antipatri militiam in Ægypto cum patre ipsius toleratam & reliquam benevolentiam, partim ut Antonio gratificaretur quem valde studiosum sciebat Herodis, ad conatus ejus promovendos erat paratus. Itaque convocato Senatu Messala, ac deinde Atratinus, productum Herodem commendârunt, commemoratis tam patris ejus quàm ipsius in Romanos beneficiis ac benevolentia: Antigonum verò tum ob vetera crimina accusârunt, tum quod recens contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. Cùmque Antonius Senatum docuisset conducere ad Parthicum bellum, quod erat in manibus, Herodem regnare; hoste declarato Antigono, Herodi regium nomen omnium suffragiis est delatum. [*Id. lib. 14. cap. 26.*]

Dimisso Senatu, Antonius & Cæsar medium habentes Herodem exiverunt, Consulibus cæterisque magistratibus deducantibus; ascenderuntque in Capitolium sacrificaturi, ac Senatusconsultum ibi deposituri: & novus Rex primo regni sui die convivio acceptus est ab Antonio. Atque hoc pacto regium fastigium ille est adeptus. Olympiade CLXXXV. (non CLXXXIV. ut apud Josephum legitur) C. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Consulibus. Et intra septem dies Herodem insperatâ felicitate ornatum dimisit Antonius ex Italiâ. [*Ibid.*]

Toto autem absentia Herodis tempore Antigonus familiam ejus oppugnabat in Massadâ, abundantem quidem cætero comœatu, sed laborantem aquarum inopiâ: ita ut hæc de causâ Josephus frater cum 200 familiaribus ad Arabas inde fugere decreverit. Audierat enim Malchum jam poenitere, quod parum officiosus in Herodem fuisset. Id consilium mutavit, imbre noctu de coelo demisso. Cisternis enim aquâ repletis, magno animo excurrerant, & Antigonianorum multos, quod apertè modò clâm, trucidabant. [*Ibid.*]

3965 Ventidius Palæstinam, Antigono ejus rege perterrefacto, nullo labore recepit: & pecuniam multam tum à singulis aliis, tum inprimis ab Antigono, Antiocho (Commageno) & Malcho Nabatæo exegit; quod ii Pacorum auxilio juvissent. [*Dio, lib. 48. pag. 382.*] Et in Palæstinam quidem ille venit, eo prætextu, quasi Josepho laturus auxilium: sed re verâ hoc consilio, ut pecuniam extorqueret ab Antigono. Positis igitur castris prope Hierosolyma, satis magnam pecuniæ vim exegit ab eo. Quo facto, ipse quidem cum majore copiarum parte recessit;

cessit; ne tamen fraus deprehenderetur, Silonem cum quâdam militum parte ibi reliquit: quem & ipsum placandum habuit Antigonus, ne quid interim molestus esset, dum Parthos, ut ipse sperabat, succurrerent. [*Joseph. lib. 14. cap. 26.*]

Erat Romæ in comitatu Antonii quidam gemethliacus Ægyptius, qui fortunam illius, alioquin splendidissimam & maximam, obscurari à fortunâ Cæsaris dixit: suasitque ut quàm longissimè ab eo juvene secederet. Hujus enim genium, inquit, formidat genius tuus; qui erectus & celsus, ubi solus est, illo appropinquante demissior redditur & ignavior. [*Plutarch. in Antonio.*]

Hinc ad Parthicum bellum profecturus Antonius, Senatusconsulto approbatis actis ejus tam futuris quàm præteritis, rursum duces passim dimisit, & alia cuncta ut voluit disposuit. Reges quoque aliquot appellavit arbitratu suo, duntaxat qui certum tributum penderent. Et ut Herodem Idumæorum & Samaritarum, ita Ponti Darium (Pharnacis filium, Mithridatis nepotem) Amyntam Pisidarum, Polemonem partis Ciliciæ, aliisque aliarum gentium reges constituit. [*Appian. lib. 5. pag. 715.*] Deinde re familiari suâ Cæsari mandatâ, excessit Italiâ. Octavianum in Græciam usque ducens secum, ex quâ jam filium sustulerat. [*Plutarch.*] Ibique permultum temporis exegit. [*Dio, lib. 48. pag. 380.*]

Exercitum autem, qui alioquin circa ipsum hybernaturus fuerat, ut lucris simul exercitiisque assuefaceret, misit in Parthienos, gentem Illyricam, Epidamno vicinam; Bruti quondam studiosissimam; alios in Dardanos, hos quoque Illyrici generis, Macedoniam incurfare solitos: alios in Epiro præstolari iussit, ut omnes circa se haberet, qui Athenis hyberna sibi delegerat. Misit & Furnium in Africam, ut Sextii quatuor legiones contra Parthos duceret: nondum enim audierat Lepidum eas ademisse Sextio. His dispositis, hybernavit Athenis cum Octaviâ, sicut antè Alexandriæ cum Cleopatrá. [*Appian. pag. 715, 716.*]

Hybernanti Athenis primæ Ventidii res prosperè gestæ nuntiantur; Parthis suis Labienum & summum regis Herodis sive Orodis ducem Pharnapatem sive Phraatem ab eo interfectos. Hujus victoriæ gratiâ præbuit Græcis epulum, & ludos gymnicos populo Atheniensi edidit, in quibus esse ipse voluit gymnasiarches: relictisque domi insignibus imperatoris, cum virgis gymnasiarchicis in pallio & phæcasiis processit; correptosque juvenes, ubi satis certassent, diremit. [*Plutarch.*]

Romæ quoque laudatus est Antonius, & supplicationes ejus nomine decretæ. Ipsi enim Ventidio nullum à Senatu præmium datum est; quia non Imperator ipse, sed alienis auspiciis rem gessisset. [*Dio, lib. 48. pag. 382.*]

Castori cuidam & Attali & Dejotari in Galatiâ defunctorum ditio tradita est. [*Id. ibid. pag. 377.*]

Herodes Ptolemaidem ex Italiâ reversus, collectis non mediocribus copiis tum ex conductio tum ex suæ gentis milite, per Galiliæam contra Antigonum properavit; adjutus à Silone & Ventidio, ad quos

Dellius (ita enim apud Josephum legendum hoc nomen, ut in lib. 15. cap. 2.

cap. 2. non *Gellius*) ab Antonio missus fuerat cum mandatis, ut Herodem in suum regnum deducerent, quamvis Ventidius tunc fortè distinebatur componendis civitatum tumultibus, quos irruptio Parthorum excitaverat. Silo verò in Judæa erat: sed pecuniâ corruptus ab Antigono. Attramen Herodis ulterius procedentis copiæ augebantur indies: & tota Galilæa, paucis exceptis, stabat ab ejus partibus. [*Ioseph lib. 14. cap. 27.*]

Ducem Herodi adversus Masadam, quod necesse esset succurrere cognationi in eo castello obfessæ, impedimento fuit Joppe: quam occupatam ab hoste opus erat primùm capere, ne quam hostilem munitionem à tergo relinqueret petiturus Hierosolyma. Quâ occasione arreptâ, Silo movit exercitum: quem cum Judæi persequerentur, Herodes cum modicâ manu eis occurrit, & Judæis profligatis Silonem agrè repugnantem servavit. [*Id. ibid.*]

Caprâ deinde Joppe, properavit Masadam ad liberandos obsidione domesticos: augebaturque exercitus, multis ex indigenis illi se adjunctibus. Frustra verò Antigono insidias in transitu locis opportunis illi struente, receptis è Masadâ domesticis & capto Restâ castello petiit Hierosolyma; sequentibus Silonis militibus, & multis Hierosolymitanis ejus potentia perterritis. Cùmque ad Occidentalem urbis tractum castra posuisset, qui hâc parte dispositi erant custodes sagittis eum impetebant & missilibus. Deinde quibusdam catervatim excurrentibus & stationes hostium infestantibus, Herodes caduceatorem circa moenia proclamare iussit, se bene publico venisse, & ad salutem urbis, acceptarum injuriarum memoriam depositurum. Antigonus contrâ ad Silonem & Romanos sermone converso, iniquum eos facere dicebat, qui Herodi regnum astruant, homini privato & Idumæo, hoc est, semijudæo: quum id, more gentis, generis successioni deberetur. Et quum Antigoni, strenuè jaculantes è turribus, hostes à moenibus arcuissent; Silo, largitione corruptus, è militibus suis familiaribus aliquot subornavit, qui clamoribus largiores commعات & pecuniam in alimenta flagitarent, abducique se in hyberna ad commodiore loca postulerent. Unde turbato & abitu parante exercitu, Herodes Silonis tam duces quàm milites rogabat, ne se desererent, missum tum à Cæsare & Antonio tum à Senatu reliquo. Et continuo dimissis suis per agros, nullam Siloni discedendi ansam reliquam fecit: majore quàm quisquam speraret rerum necessariorum allatâ copiâ. Familiaribus etiam suis apud Samariam agentibus imperavit Herodes, ut frumentum, vinum, oleum, pecora, & reliqua necessaria Jerichuntem comportarent; ut & in posterum inde suggeri possent militibus. [*Ibid.*]

Eâ re compertâ, Antigonus continuo dimisit per agros qui per insidias frumentationis interciperent. Herodes verò assumptis decem cohortibus, quarum quinque è Romanis, totidem è Judæis constabant, adjunctisque mixti generis conductis & equitatu modico, Jerichuntem petiit: ostendensque urbem relictam ab habitatoribus, & 500 ex his ad montium vertices confugisse cum familiis, hos quidem captos dimisit, Romani autem invadentes urbem diripiunt, reper-

tis intra ædes omne genus rebus pretiosissimis. Rex igitur, relicto in eâ urbe præsidio, reversus est; & Romanum exercitum hybernatum in recens deditas regiones dimisit, Idumæam, Galilæam & Samariam: Antigonus quoque pro largitione obtinuit à Silone ut partem Romani exercitus intra Lyddam acciperet, captans Antonii gratiam. Atque ita Romani debebant in magnâ rerum copiâ, ab armis tantisper vacantes. [*Ibid.*]

Herodi verò otari non libuit, sed misso in Idumæam Iosepho fratre cum mille peditibus & 400 equitibus, ipse in Samariam profectus, & depositâ ibi matre cognatisque aliis quos è Masadâ eduxerat, in Galilæam duxit; expugnaturus quædam loca ab Antigonianis infessa præditiis. Cùmque Sephorim coelo ningente pervenisset, Antigonianis inde fugientibus magnam nactus est rerum necessariorum copiam. Inde in latrones quosdam speluncarum recessus habitantes equitum alam immisit, cum peditum tribus cohortibus, ut eos cohiberet à maleficiis: aberant autem non longè ab Arbelâ vico. Quadragesimo deinde die venit cum toto exercitu & magnâ audaciâ hoste occurrente, in sinistro aciei cornu laborari cœptum est; donec ipse armatorum manu stipatus succurrit, & hostes jam vincentes coëgit terga vertere, suos verò fugientes gradum sistere. Nec hoc contentus, profligatos & palantes usque Jordanem persecutus est. Atque ita universam Galilæam in partes suas traduxit, præter eos qui erant in speluncarum receptaculis: numeratisque virum 150 drachmis, & proportionem centurionibus, suos in hyberna dimisit. [*Ibid.*]

Interea Silo ad eum venit cum suis ducibus qui apud Antigonom in hybernis fuerant: illo nolente eos post unum mensem exactum amplius alere. Nam & ad circumvicinos miserat, qui juberent eos sublati omnibus rebus ad victum necessariis in montes refugere, ut Romani præ inopiâ fame perirent. At Herodes Pheroræ fratrum minimo commeatum curam commisit, jussu instaurare Alexandrium: qui brevi & militibus magnam necessariorum rerum abundantiam præbuit, & castellum illud prius desertum denuò condidit. Hoc verò tempore Antonius Athenis morabatur. [*Ibid.*]

P. Ventidius, quum Pacorum exercitum colligere & in Syriam proficisci audisset, in metum pervenit; quum neque urbes essent adhuc constitutæ, & exercitus in hybernis etiamnum dispersi. Quare, ut & moram Pacoro injiceret & tarditati suarum copiarum mederetur, Chaunæum quendam dynastam adiit; notum quidem sibi familiariter, sed quem certò sciebat Parthis magis cupere. Hunc nihilominus tanquam fidissimum sibi in honore habuit Ventidius, & consilium nonnullis in rebus ab eo petiit: ita ut, citra suum tamen detrimentum, hanc ei de se opinionem præberet, quasi conscium eum suorum arcanissimorum consiliorum faceret. Eò re deductâ, simulavit metuere se ne barbari consuetudo suo Euphratis transitu ad Zeugma omisso, aliâ quâdam parte fluminis inferiore uterentur: quod hîc campi Parthis, ibi verò colles sibi commodi essent. Idque & persuasit Chaunæo, & per eum etiam Pacorum decipit: ita ut campestri itinere (quo Ventidius sinxerat se eum nolle venire) prolixiori delecto, spa-

tium copias suas cogendi Ventidius daret. Ita, in libro Histor. 56. [pag. 403, 404] Trem narrat Dio: Frontinus verò, libro 1° Stratagematum cap. 1. ita. Ventidius Parthico bello adversus Pacorum regem, non ignarus Pharnicum quendam natione Cyrrhesten, ex his qui focii videbantur, omnia quæ apud ipsos agebantur nuntiare Parthis; perfidiam Barbari ad utilitates suas convertit. Nam quæ maximè fieri cupiebat, ea vereri se ne acciderent; quæ timebat, ea ut evenirent optare se simulabat. Sollicitus itaque ne Parthi antè transirent Euphratem, quàm sibi supervenirent legiones quas in Cappadociâ trans Taurum habebat; studiosè cum proditore egit, ut solenni perfidiâ Parthis suaderet, ut Zeugma trajicerent exercitum, quâ & brevissimum iter est, & demisso alveo Euphrates decurrit. Namque si illac venirent, asseverabat se opportunitate collum usurum ad eludendos sagittarios: omnia autem vereri, si se in patentes campos projecissent.

Antonius, magno cum luxu & Otia viæ voluptate Athenis exactâ hyeme, tanquam alius factus ad pristinum cultum rediit, personamque mutavit. Rursum enim circa fores observabantur liçtores, duces & satellites, ad terrorem omnia composita: legationes quoque admitterebantur, ad id tempus dilata; jus reddebatur, naves deducebantur, & apparatu strepebant omnia. [Appian. lib. 5. pag. 716.] Denique ad bellum profecturus, è sacrâ olivâ coronam sibi sumpsit: & ut oraculo cuidam satisfaceret, etiam è Clepsidra fonte repletum secum asportavit vasculum. [Plutarch. in Antonio.]

In Syria Ventidius Silonem accersens contra Parthos, iussit primum Herodi navare operam, deinde ad Parthicum bellum Herodem secum adducere & reliquos provinciales auxiliares. Sed Herodes, Silone ad eum misso, ipse contra latrones in speluncis degentes duxit militem; & speluncas eorum omnes expugnavit: ut in libro 1. Belli cap. 12. & libro 14. Antiquit. cap. 27. plenius Josephus explicat.

Regioni Herodes Ptolemæum præposuit: cui tamen præfectura sua non bene cessit. Nam invasus ab his qui & antè Galilæam turbarant, interfectus est. quo facto receperunt se in paludes & loca inaccessibilia; totum cum tractum rapinis infestantes & excursionibus. Herodes autem reversus poenas ab eis exegit latrocinii: & ex desertoribus alios mox interfecit, alios refugientes in loca munita expugnatos supplicio tradidit, & arces ipsas diruit; atque ita sublatis reum novarum authoribus, civitates centum talentis multavit. [Joseph. ibid.]

Pacorus cum magnis Parthorum copiis in Syriam profecturus, omisso ad Zeugma breviori Euphratis trajectu, inferiore itinere per circuitum adduxit exercitum. Dumque fusiores ripas, & ob hoc operosiores pontes jungunt Barbari, instrumentaque moluntur; 40 amplius dies impenderunt. Quo spatio Ventidius ad contrahendas usus est copias: quas triduo antequam Parthi advenirent recepit. Quos cum Ventidius passus esset flumen transire, neque secundum transitum eos adortus esset; in eam ipsos opinionem induxit, ut effoeminatos ac imbecilles esse Romanos judicarent. Ventidius quoque simulato timore, diu con-

tinuit

tinuit se, & insultare Parthos aliquandiu per passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum misit. Equarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus quam fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidiâ, veluti sine defensoribus, magnâ mole aggressus est. Quæ cum in edito posita loco Parthi equites invaderent, à Romanis repentinâ eruptione factâ, non magno labore per declive sunt depulsi. Reliquam verò partem legionum in campestria adversus Parthos Ventidius non antè eduxit, quàm illi quingentis non amplius passibus abessent: atque ita præcurione subitâ ad eum se admovit, ut sagittas, quibus ex longinquo usus est; cominus applicitus eluderet. Quo consilio, quia quandam fiducia etiam speciem ostentaverat, celeriter Barbaros debellavit: maxime funditoribus victoriam adjuvantibus, qui eminus violentis ictibus Barbaros impetentes summopere affligebant. Parthi tamen, quorum plures cataphracti erant, fortiter pugnaverunt: atque ipse Pacorus, fortissimè dimicans, cecidit; pro cuius cadavere pauci alacriter, sed frustra, certaverunt. Parthorum denique equitatum omnem Ventidius toto inter Orontem & Euphratem late cecidit; viginti amplius millium stage editâ: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus accepit. Fugientium alii per pontem domum evadere conati, prævestri ab hostibus perierunt; alii in Commagenam ad regem Antiochum profugerunt. Atque ita Parthos Ventidius intra Mediâ & Mesopotamiâ denuo redegit: ulterius persequi eos nolens, invidiam M. Antonii veritus. [Liv. lib. 128. Florus, lib. 4. cap. 9. Strabo, lib. 16. pag. 751. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 78. Joseph. lib. 14. cap. 27. A. Gellius, lib. 14. cap. 4. ex Suetonio. Justin. lib. 42. cap. 4. Plutarch. in Antonio. Inl. Frontin. Stratagem. lib. 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 2. Dio, lib. 49. pag. 404. Eutrop. lib. 7. Sext. Rufus, in Breviario. Oros. lib. 6. cap. 18.]

Celeberrima hæc victoria in Syria Cyrrhesticâ est obtenta. [Strabo. Plutarch. Dio.] eodemque ipso anni die Pacorus est interfectus, quo (ante annos 14) pater illius Orodes per ducem Suteram M. Crassum occiderat. [Dio, pag. 405. Eutrop. Sext. Ruf. & Orosius.] quod mense Junio factum fuisse, in 6° Fastorum libro ostendit Ovidius.

Ventidius in illos qui defecerant susceptâ expeditione, subjugavit eos. [Plutarch.] Nam Pacorum iustitiæ ac clementiæ nomine Syri summo amore prosequabantur, ita ut majori nullum unquam regem. [Dio, pag. 404.] Itaque, quam suspensio animo evestum belli Syria expectaret; Ventidius, circumlato per urbes quæ desciverant Pacori capite, sine bello facillè eam pacavit. [Id. ibid. Florus, lib. 4. cap. 9.]

Orodes, qui paulo antè vastatam Syriam, occupatam à Parthis Asiam audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte & exercitus clade attonitâ, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere; ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat, Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. [Justin. lib. 42. cap. 4.]

Iii 3

Romæ

Romæ, Antonio ob victoriam Parthicam & supplicationes decretæ sunt, & triumphus (quem ille tamen nunquam egit): tum ob ejus eminentiam, tum secundum leges, quia ea provincia ipsius erat. Ventidio tamen etiam eadem concessa sunt: quia videbatur Crassi calamitatem Pacori cædes abunde compensasse. [*Dio, lib. 49. pag. 404, 405.*]

Ventidius contra Antiochum Commagenum duxit, eo obtentu, quod is ei servos non dedisset: re autem verâ pecuniâ, quam plurimam Antiochus possidebat, spe potiundæ. [*Id. ibid. pag. 404.*]

Hunc igitur, Samosatis inclusum, ille oppugnabat: atque pollicentem mille talenta, & facturum imperata Antonii, iussit ad ipsum legatos mittere (jam enim non longè aberat) ut ab ipso pacem acciperet: quandoquidem hanc saltem illi deberi volebat, ne viderentur omnia per unum Ventidium fieri. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius Ventidio iussit, ut in auxilium Herodi Machæram mitteret, cum duabus legionibus & mille equitibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*] Ob utramque verò illam victoriam tum de Labieno tum de Pacoro à Ventidio partam, non modò non gavisus est Antonius, sed invidit etiam ob rem proprio ductu præclare gestam. Et quanquam ipsi propter utrumque factum Ventidii, & decretæ supplicationes fuissent & triumphus, tamen officio suo (præfecturæ Syriæ) eum detruxit, & neque tum neque deinceps ullâ in re operâ ejus usus est. Ita Dio: [*pag. 404.*] licet Plutarchus honoratum ab eo, ut merebatur, Ventidium & ad triumphum missum fuisse scripserit.

Machæras vocatus ab Antigono & pecuniis corruptus, invito Herode ad eum se contulit; tanquam inspecturus ejus negotia. At Antigonus suspectum habens ejus adventum, non admisit hominem, sed per funditores glandibus impetitu arcuit. Ille tum demum Herodem bene monuisse, & se non obtemperantem errasse intelligens, in Emmauntem urbem se recepit: & in eo itinere quotquot Judæorum ad manus ei venerunt, interfecit nullo amici aut hostis discrimine; iratus ob ea quæ sibi acciderant. Quo facto exacerbatu Herodes, Samariam petiit, Antonium eâ de causâ aditurus: aliis sibi opus esse dictitans, quàm his qui se magis quàm hostem læderent; alioqui sufficere vel seipsum ad opprimendum Antigonom. Machæras verò consecutus eum rogabat ut maneret: aut si certum esset pergere, saltem Josephum fratrem sibi attribueret, gerenti bellum contra Antigonom. Itaque reconciliatus Machæra multum roganti, relicto ibi Josepho cum exercitu, præcepit ei ne se absente contra Antigonom pugnando rem totam in discrimen adduceret. Ipse verò properavit ad Antonium, oppugnantem Samosata ad Euphratem, ducens auxiliares tam pedites quàm equites. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*]

Postquam pervenit Antiochiam, multos ibi reperit, qui cupientes adire Antonium, non audebant se committere itineri, propter barbaros vias obsidentes. Quibus se ducem ille præbens, barbaris semel iterumque superatis, Samosata ad Antonium pervenit: ab eoque multo cum honore, & laude fortitudinis, exceptus est. [*Id. ibid.*]

Quum diu duraret Samosatorum oppugnatio, obsessis, ex desperatione pacis, versis ad fortitudinem, (ut est apud Plutarchum) suspi-

careturque

careturque Antonius milites, ob affectum ignominia Ventidium, animo esse alieno, (ut habet Dio) clanculum de pace cum Antiocho egit, ut recedere honestè posset. Cumque non plures duobus obsides, ac ne hos quidem illustres, neque eam quam poposcerat pecuniam, accepisset; trecentis talentis contentus, pacem Antiocho dedit: illi etiam concedens, ut Alexandrum necaret, qui prius ab eo ad Romanos transfugerat. [*Dio, lib. 49. pag. 405. cum Plutarcho in Antonio, & Orofio, lib. 6. cap. 18.*]

3966

Hunc in modum bello illo finito, C. Sosius Syriæ & Ciliciæ præfecturam cum exercitu tradidit. [*Dio, ibid. Joseph. lib. 14. cap. 27.*] qui multa in Syriâ prosperè gessit. [*Plutarch. in Anton.*]

Constitutis aliquantum rebus in Syriâ, Athenas Antonium rediisse, scribit Plutarchus: in Ægyptum profectum fuisse, Josephus; in Italiam cursum instituisse, refert Dio. Ut Athenas primum ille rediisse, inde à Cæsare Octaviano evocatus in Italiam transiisse, atque Athenas denud reversus inde in Ægyptum, cum Cleopatrá hyematurus, navigavisse videatur. A Cæsare enim ille Athenis accersitus, ut de bello Sexto Pompeio inferendo cum eo deliberaret, cum paucis Brundisium usque accessit: ubi quum ad statutam diem Cæsarem non invenisset, territus prodigio quodam, specie Parthici belli urgentis usus in Græciam reductus est; ægrè ferente Cæsare, quod ipsum non expectasset. [*Appian. lib. 5. pag. 717, 718. Dio, lib. 48. pag. 385.*]

Josephus, præceptorum fratris Herodis immemor, eo absente assumptis suis & quinque à Machæra datis Romanis cohortibus, versus Jerichuntem, ut maturo messium tempore triticum hostium demeteret, profectus, in montibus castra posuit. Et quia Romanorum cohortes constabant è tyronibus non admodum rei militaris peritis, quod plerique è Syriâ deiectioni essent, circumventus ab hostibus inter locorum difficultates, sex cohortibus amissis, & ipse foriter pugnans occubuit. Antigonus verò potitus cadaveribus, eò processit iracundia, ut mortuum quoque Josephum verberaret, & caput ejus abscederet: quamvis quinquaginta talenta Pheroras frater pretium redemptionis offerret. Quo facto Galilæi à suis præfectis deficientes, eos qui Herodis partibus magis favebant productos in lacu submerferunt. In Idumæâ quoque multa novata sunt: ubi Machæras Gittam castellanum muniebat. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 14. Antiquit. cap. 27.*]

C. Sosius, ab Antonio iussus ut Herodem adversus Antigonom adjuvaret, duas cohortes cum eo in Judæam præmisit. [*Id. ibid.*] Ipse Aradios, hæcenus oppugnationem perperos famæque & morbo confectos, subegit. [*Dio, lib. 49. pag. 405.*]

Herodi apud Daphnen Antiochiæ suburbium fratris casus renunciatus est, iam ante tale aliquid propter insomnia hæc de re sibi oblata expectanti. Accelerato igitur itinere postquam ad Libanum montem pervenit, assumptis 800 ejus loci hominibus, ducens etiam unam Romanam cohortem Ptolemaidem petiit: unde noctu profectus cum exercitu, per Galileam progressus est. [*Joseph. in suprà.*]

Hic occurrentes illi hostes, prælio victi, compulsi sunt in castellum unde

unde exierant pridie. quod primo manē oppugnare Herodes aggressus, vi repentinæ tempestatis coactus est infectâ re inde exercitum in proximos vicos abducere. Superveniente autem ab Antonio cohorte alterâ, qui castellum tenebant territi noctu id deseruerunt. Herodes quoque Jerichuntē properavit, volens ulcisci fratris interitum. Quô postquam venit, honoratissimum quemque adhibuit ad convivium: peractâque coenâ dimissis convivis, recepit se in cubiculum. Tricliniūque illud in quo coenatum fuerat, jam vacuum, sine cuiusquam noxâ concidit: quo factum est ut omnes Herodem Deo charum crederent, qui miraculosè servaretur è tanto periculo. [*Ibid.*]

Sequenti die quum hostium sex millia ad pugnam descendissent à montium verticibus, Romanos terruerunt: eorūque velites procurando jaculis & saxis feriebant regios; adeò ut ipsi quoque regi quidam vulnus in latus influxerit. [*Ibid.*]

Antigonus ducem Pappum Samaritanam misit; volens videri ita abundare copiis, ut foris quoque posset bellum gerere. Sed ille Macharæ se opposuit. Herodes verò occupatis quinque opidis, prædicatorum circiter duo millia interfecit, & incensis opidis contra Pappum reversus est, ad vicum Ianas castra habentem. [*Ibid.*]

Herodes, confluentibus ad se multis à Jerichunte ac Judæâ, ubi animadvertit hostem præ audaciâ venire ad pugnam, collatis cum eo signis vicit egregie: & accensus ulciscendi fratris cupidine, sæviendo instabat in vicum fugientibus. Repletis autem ædibus milite, & quibusdam in tecta confugientibus, his superatis & tectis dirutis vidit omnia referta & constipata militibus. Quibus omnibus miserandum in modum oppressis, reliqui omnes territi agminatim diffugerunt: statimque Herodes, nisi eum hyemis asperitas prohibuisset, Hierosolymam petiisset & finem bello imposuisset. Jam enim Antigonus de fugâ dispiciebat, cogitans urbem deferere. [*Ibid.*]

Herodes ad vespèram, cum lassos amicos reficiendi corporis gratiâ dimisisset, ipse adhuc ab armis calidus in quoddam cubiculum unico tantum famulo comitatus lavatum abiit. Intus autem latebant quidam hostium armati, quos metus eò compulerat. dūque nudus ille se ablueret, primus prodiens stricto gladio per fores se proripuit, deinde alter & tertius armati similiter: adeò attoniti, ut illæso rege contenti essent sibi ipsis fugâ salutem quærere. Sequenti verò die præciso Pappi inter reliquos occisi capite, misit illud Pheroræ in precepti fratris ultionem. Pappus enim erat qui suâ manu Josephum interfecerat. [*Ibid.*]

Romæ, V Kalend. Decembr. P. Ventidius Proconsul ex Tauro monte & Parthis triumphavit: ut in Fastis triumphalibus marmoreis legimus. [*Gruter. Inscript. pag. CCXCVII.*] Hic Ventidius Bassus vir obscuri generis, per Antonii amicitiam ad tantam amplitudinem est provectus, ut provinciis Orientalibus ab eo præpositus, Labieno & deinde Pacoro superato, de Parthis triumphum duxerit; qui ipse semel, atque iterum etiam, (si Massurio apud Plinium credimus) in triumpho cum aliis captivis ductus fuerat. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 65. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 7. cap. 43. A. Gell. lib. 15. cap. 4.*]

ex

ex Suetonio. Plutarch. in Antonio. Dio, lib. 49. pag. 405. Eutrop. lib. 7.] Vid. supr. in fine anni Periodi Julianæ 4671.

Hispaniâ in Cæsaris Octaviani potestatem per Domitium Calvinum proconsulem jam redactâ, à Kalendis Januariis hujus anni Hispani Æram suam deduxerunt; ut & ex aliis, & ex Eulogio archiepiscopo Toletano in Memoriali Sanctorum, intelligitur.

Ineunte vere, Antonius ex Syriâ (ut Dio) vel Athenis (ut Appianus habet) Tarentum cum trecentis navibus appulit, Cæsari contra Sextum Pompeium auxilium ferens. Quo cum ille uti non vellet, indignè id ferens Antonius, tamen eodem loco mansit. Nam quum gravatim sumptus in classem faceret, & ad Parthicum bellum opus haberet Italicis legionibus, classem eis permutare cogitabat. Et quamquam ex foedere utrique potestas erat delectus habendi per Italiam: difficilium tamen hoc ipsi futurum erat, sortito Italiam altero. Octaviam igitur, quæ comitata eum fuerat ex Græciâ, (prægnans ea tum erat, atque etiam secundam Antonio filiolum jam pepererat) ad Cæsarem fratrem misit, ut arbitra inter utrumque foret. Quæ eò rem perduxit, ut Antonius Cæsari 120 naves (pro quibus, centum rostratas Plutarchus ponit) continuo Tarentum missas traderet: pro quibus Cæsar δύο πύργα (ut apud eundem Plutarchum legitur) vel viginti armorum millia (ut habet Appianus) Antonio missurum se ex Italiâ est pollicitus. Octavia præterea extra conventa fratri obtinuit à viro viginti myoparones, ut Plutarchus, vel decem phaselos triremes, ut Appianus retulit: Cæsar vicissim Octaviam mille selectis satellitibus donavit, Antonio delectu eorum permisso. [*Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 725. 726. Dio, lib. 48. pag. 390.*] Quoque pluribus necessitudinis vinculis continerentur, Cæsar Antyllo Antonii filio filiam suam (Juliam,) ac contra Antonius suam ex Octaviâ filiam Domitio (Aenobarbo,) quamquam is & cædis Julii Cæsaris conscius & proscriptus fuisset, desponderunt. Hæc verò ita ab eis fingeantur, quæ facturi haudquaquam erant: quia præsentia negotia id poscebant. [*Dio, ibid.*]

Et quoniam quinquennale Triumviratus tempus exibat, prorogârunt sibi ipsis potestatem in aliud quinquennium, nihil morati plebis suffragia. [*Id. ibid. Appian. pag. 726. 727.*] Antonius verò Octaviam à Corcyrà in Italiam remisit, ne sui in Parthico bello periculo confors esset: eaque cum suis ex illâ & Fulviâ liberis Cæsari commendatâ, in Syriam profectus est. [*Plutarch. in Anton. Appian. pag. 727. Dio, pag. 390. 391.*]

Pro vetere bibliothecâ Alexandrinâ, Julii Cæsaris tempore incensâ, novam in eodem loco Cleopatra construxit; quæ prioris filia appellata est: ut in libro de mensuris & ponderibus confirmat Epiphanius. ubi tamen à 7° anno Ptolemæi Philadelphi, quo priorem Bibliothecam fuisse conditam ad annum Periodi Julianæ 4437 ex eodem ostendimus, annos hucusque malè ille dinumerat 249. qui in anno Per. Jul. 4686 terminarentur, post Cleopatrarum interitum anno demum altero. Cumque præcipuus calculi error inde existat, quòd Cleopatrarum regno 32 annos pro 22 Epiphanius attribuat; supersituo

K k k

illo

illo decennio sublato, interstitium inter utriusque Bibliothecæ initia 239 tantum annorum constituimus. Huc verò spectat, quod in Plutarchi *Antonio* legitur; objectum Antonio à Calvisio fuisse, quod Cleopatraz bibliothecas donavisset qua Pergami erant, in quibus essent ducenta millia simplicium librorum, sive singularium voluminum. Et de αἰολία τῶ Περσίου, non de bibliothecis suo adhuc tempore ibi existentibus, (ut in 4° Syntagmatis de Bibliothecis capitulo existimavit Lipsius) locutus Strabo est. [*lib. 13. pag. 624.*]

Herodes, anno tertio (incunte) postquam Romæ declaratus Rex fuerat, cum exercitu veniens Hierosolyma, castra prope urbem metatus est: quibus mox propius admotis quâ maximè oppugnationi obnoxia putabat moenia, ante Templum fixit tentoria; volens sic ea quemadmodum olim Pompeius aggredi. Tribus igitur aggeribus ei loco circumdatis, turres erexit, adjutus operarum multitudine. Cæsâ verò circumquaque materie, præpositisque huic operi viris idoneis, ipse Samariam ad nuptias profectus est: ducturus Mariammen, Alexandri filii Aristobuli filiam, sibi desponsatam. [*Ioseph. lib. 14. cap. 27. fin.*]

Peractis nuptiis, pervenit per Phœnicem Sosius; præmissisque per mediterranea copiis, mox & ipse adfuit habens secum multos tam pedites quàm equites. Venit etiam Herodes à Samariâ, ad veterem exercitum non mediocrem accessionem adducens: erant enim circiter 30 millia. Universo autem exercitu congregato, ad peditum legiones undecim equitumque sex millia, præter auxiliares Syrorum copias, (non pro minimâ parte ducendas) ad septentrionalem urbis murum castra collocarunt. Præerant autem duo cum imperio Sosius ab Antonio missus in auxilium, & Herodes pro seipso bellum gerens, ut dejecto Antigono hoste populi Romani ipse pro eo ex Senatusconsulto regnum acciperet. [*Id. ibid. cap. 28. & lib. 1. Belli, cap. 13.*]

Intus autem certatim resistebant Judæi ex totâ eâ regione collecti & conclusi intra moenia; templum Domini jactantes, & fausta populo ominantes, non deserturum Deum suos in periculo: direptisque extra urbem tam hominum quàm equorum alimentis, per clancularia etiam latrocinia difficultatem annonæ augebant obsessores. Cui rei Herodes ita prospexit, ut contra latrocinantes opportuna loca præoccuparet insidiis, & missis militibus comæatus etiam è longinquo conveheret: ut brevi necessaria victui abundarent in exercitu. [*Ibid.*]

Operariorum frequentia facile absoluti sunt tres illi aggeres. Æstas enim erat; & opus fervebat, nullâ interturbatum æris intemperie. Machinis etiam murum quatiebant, & nihil intentatum relinquebant. At obsessi intrepidè repugnabant, conatus eorum eludentes variis artibus. Excurrentes enim crebrò incepta, modò jam perfecta opera incendebant: & conferentes pugnam cum Romanis nihilo erant inferiores audaciâ, peritiâ tantum rei militaris cedebant. [*Ibid.*]

Annus Sabbaticus superveniens, obsessis Hierosolymitanis famem attulit. Quâ tamen non obstante, pro dissecto machinis muro intus recentem extruebant, & cuniculis obvios agebant alios cuniculos; ut non-

nonnunquam sub terrâ manus conferent: utentisque desperatione pro fortitudine, ad extremum perdurabant. [*Ioseph. lib. 14. Antiquit. cap. 28.*] licet Pollio Pharisæus, & Sameas hujus discipulus, illis consulerent ut Herodem in urbem reciperent; negantes propter peccata eos posse dominationem illius effugere. [*Id. ibid. ca. 17. cum lib. 15. ca. 1.*]

Obsidionem, tanto exercitu circumfidente, per quinque menses toleraverunt. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 13.*] Tandem verò evaserunt in moenia primum Herodis viginti milites lectissimi; deinde centuriones Sosii. [*Id. ibid. & lib. 14. Antiquit. cap. 28.*]

Captus est enim primus murus die quadragesima, secundus verò quintadecimâ: & quædam porticus circa Templum exustæ sunt, quas Herodes Antigoni incendisse calumniabatur, volens in eum concitare invidiam populi. Captâ verò exteriore templi parte & imâ urbe, Judæi ad interiora templi & superiorem urbem refugerunt: timentesque ne à Romanis impedirentur mactare Deo quotidianas victimas, per legatos petierunt ut has tantum sinerentur introducere. Quod & Herodes concessit; sperans remissâ tandem obstinatione eos cessuros. [*Ibid. lib. 14. cap. 28.*]

Ut spem suam frustratam Herodes vidit, & obsessos pro Antigoni regno pertinaciter contendere; totis viribus adortus urbem expugnavit. [*Ibid.*] ipsis videlicet Kalendis Januariis anni Periodi Julianæ 4677. feriâ 2^a mensis Cislevi, qui juxta Orientalium rationes civilis anni tertius fuit, die 28 quo solenne Jejunium, in memoriam sacri voluminis à Jehoakimo combusti, à Judæis celebrari consuevit: ut suprâ, ad annum Periodi Julianæ 4650. à nobis est ostensum.

Kalendæ istæ Januariæ, ex vitiosâ intercalandi ratione Romæ eo tempore receptâ, in postremum Decembris diem incidebant, qui tum primum Triumvirorum, quinquennium terminabar, tum Claudii & Norbani Consulatus annum; ad quem Hierosolymitanorum ista calamitas refertur à Dione. [*lib. 49. pag. 405.*] Sequentem verò die, Romæ M. Vipianus Agrippa & L. Caninius Gallus Consulatum inierunt; ad quem à Josepho eadem refertur, in postremo libri 14. Antiquit. capitulo eventus hujus tempus ita explicante. *Ea clades Hierosolymorum incidit in Consulatum M. Agrippæ & Canidii Galli, Olympiade CLXXXV. (anno videlicet illius 3°) mense tertio, in Fejunii solennitate: tanquam recurrente in idem temporis momentum illatâ Judæis à Pompeio calamitate (nam & ab illo eadem die urbs capta fuerat) post annos viginti septem. Quod tamen intervallum uno anno veritatem excedit: nisi μτ' ἐν xζ, anno post vicefimo septimo, interpretari libeat. quomodo Marci VIII. 31. μτ' ἡμεῖς ἡμέρας πρὸς dies tres resurrecturum fuisse Christus legitur: quod Mat. XVI. 21. magis explicatè habetur propositum. τῇ 3^ῃ τῇ ἡμέρᾳ, tertîâ die. Et quod in II Mac. XIV. 1. μτ' ἡμεῖς τὸ χρόνον, post triennii tempus, de anno tertio exponunt Interpretes. (ut ad annum Mundi 3842 est annotatum.) In Julii quoque Africani Stadionicarum Catalogo, Olympiade CXI^a à Nerone agon Olympicus actus fuisse dicitur: non tempore legitimo, sed μτ' ἐν δύο: incunte nimirum Olympiadis illius anno secundo. [*in Græcis Eusebii. Scaligeri, pag. 221.*] Apud ipsum de-*

nique Josephum; quod in libro 1. Belli, initio cap. 11. legitur, *ἐν δὲ τῷ*, in Antiquitatum lib. 14. cap. 23. *δευτέρῳ ἔτει*, exponitur.

Expugnata urbe, cædibus repleta sunt omnia; Romanis longâ oppugnatione exacerbatis, Herodianis Judæis conantibus adversam factionem extirpare funditus: eratque continua cædes per angiportus & domos, ne religione quidem Templi tuente supplices. Non ætati ulli parcebatur, non sexui, ne imbelli quidem: & quamvis obstante Rege, & precibus intercedente, nemo tamen obtemperabat; sed veluti furore perciti sæviebant, nullo ætatis discrimine. [*Ioseph. lib. 14. cap. ult.*]

Antigonus, è turri descendens, Sosio ad genua procidit. Qui, nihil miseratus mutata ejus fortunam, insultavit homini, *Antigonum* appellans; victorque custodes apposuit. [*Id. ibid.*]

Cum multitudo conductitiorum alienigenarum ad visendum non Templum solum sed intimum etiam adytum rueret; Herodes alios precibus, alios minis, nonnullos & armis reprimebat; molestiorem clade victoriam existimans, si quid eorum, quæ videri fas non esset, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Prohibebat etiam rapinas per urbem fieri, identidem Sosium rogans, solitudinis se regem Romani facturi essent, exhaustâ urbe rapinis simul ac cædibus. Illo verò referente, pro expugnatione urbis direptionem meritò permitti militi; promisit se de suo mercedem numeraturum singulis. Atque ita redemptâ civitate ab ulteriore vexatione, promissa persolvit. Liberaliter enim militibus, & proportionem ducibus, Sosio verò etiam regi dedit munera: ita ut omnes bene nummati discederent. Atque ita Sosius, consecratâ Deo coronâ aureâ, profectus est Hierosolymis, Antigonum vincum ducens ad Antonium. [*Ibid.*]

Herodes, discretâ multitudine civitatis, suarum partium studiosos promovebat; adversæ autem factionis homines quotidianis absumebat suppliciis. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiquit. cap. 1.*] Inter quos & omnes magni Synedrii iudices, qui cum nondum regnum adeptum capitis arcescebant, interemit: Pollione Pharisæo & discipulo ejus Sameâ exceptis; quos in præcipuo honore ille habuit. [*Id. lib. 14. Antiquit. cap. 17. & lib. 15. cap. 1.*]

Omnem verò regiam suppellectilem in unum congeffit: à divitibus quoque collectâ & ablata magnâ vi auri ac argenti, totum id Antonio ejusque amicis donavit. Interfecit etiam 45 primates ex factione Antigoni; appositis ad portas custodibus, qui etiam cadavera scrutabantur ne quis eorum efferretur pro mortuo. Et quicquid auri aut argenti inveniebatur, id totum ad Herodem referebatur: nec ullis finis malorum aderat. Nam bonâ eorum avaritia domini egentis absumebat: & agni incuti manebant propter tempus anni Sabbatici, quo fas non erat ferere. [*Id. lib. 15. cap. 1.*]

Horum tristissimorum temporum, inter alios pios, spectatores fuere, Zachariâs sacerdos cum uxore Elizabethâ, ex Davidicæ stirpis reliquiis Heli & Joseph, Anna quoque prophetissa è tribu Aseriticâ, & Simeon ille justus, qui responsum accepit à Spiritu sancto, non visurum se mortem priusquam videret Christum Domini. [*Luc. II. 26.*]

Auto-

Antonius, accepto Antigono, volebat cum vincum servare ad triumphum. Sed quum timeret Herodes ne Antigonus, Romanum perditus ab Antonio, apud Senatū jure secum de regno contenderet; audirètque Antonius gentem ad res novas spectare, & odio Herodis favere Antigono: multis ab Herode acceptis pecuniis, Antigonum vanâ spe usque ad ultimum diem vitæ cupidum apud Antiochiam securi percussit. Quo facto, tum demum Herodes metu liberatus est; Hasmonæorum principatu jam sublato. [*Id. ibid. & lib. 14. cap. ult. & lib. 20. cap. 8. & lib. 1. Belli, cap. 13.*]

Ab initio Pontificatus & Principatus Antigoni usque ad capta Hierosolyma numerantur anni duo & menses 7 circiter. Unde & anno regni tum Herodis tum ipsius Antigoni tertio, interemptus ille ab Antonio fuisse legitur in 52 capitulo Judaicæ historiæ, quæ Arabicè scripta in Bibliis polyglottis Parisiensibus habetur edita. Tres verò annos & tres menses Antigono tribuit Josephus. [*lib. 20. cap. 8.*] qui si ad mortem ejus sunt protendendi, in mensem Sexilem hujus anni eam differendam esse arguent: ad quem, juxta nostras rationes, ab initio ducatus Judæ Maccabæi fluxerunt anni 126. cum duobus vel tribus mensibus; non dissentiente Josepho in fine libri 14. ubi cæso Antigono Hasmonæorum principatum desuisse scribit *ἐν τῷ πεντῷ, post annos 126.* Herodes verò, apud eundem libro 17. cap. 8. annos 125. tantum Hasmonæorum imperio tribuit: qui ab initio Judæ Maccabæi deducti in 311 anni ipsius Herodis regni initio, quo obsidio Hierosolymitana ab eo coepta est, terminantur.

De expugnata Hierosolymâ, & necato Antigono, quid exteri scriptores tradiderint jam videndum est. Eam historiam in libro 128. explicasse videtur Livius: in cujus epitome, *Judei à legatis Antonii subacti fuisse dicuntur.* Ita enim habent veteres libri: ubi vulgari legunt, *Judeorum legati ab Antonio interempti sunt.* De Antigoni verò interitu, ex Strabonis Cappadocis Historiarum libris, hoc habemus à Josepho [*lib. 15. cap. 1.*] conservatum testimonium. *Antonius Antigonum Judæum Antiochiam perductum securi percussit: existimatusque est primus Romanorum regem affecisse hoc supplicio; ratus non posse aliter adduci Judæos ut Herodem pro illo regem constitutum admisterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit prioris regis existimatio. Quare visum est ignominiosâ morte obscurare ejus memoriam, & tenere publicum Herodis odium.* De quo & Plutarchus in Antonio. *Multis privatis magnarum gentium tetrarchias donavit, multis regna abstulit, ut Antigono Judæa, quem productum securi percussit: quâ punit in regem nullum fuerat ante animadversum alium.*

Meminit etiam historiæ hujus, Dio, libro 49. [*pag. 405.*] de Sosio ita scribens. *Antigonum, qui presidium Romanum quod apud se erat occiderat, prælio victum Hierosolymis (cui enim confugerat) vi expugnavit. Judæi (ut est gens castra, si semel ea correpta fuerit, acerbissima) multa ac gravia quidem mala Romanis intulerunt, longe tamen plura passi sunt. Capti enim ab his sunt priores quidem illi qui pro templo Dei sui pugnant, post reliqui etiam. Saturni die: quam tantâ religione festam agunt, ut qui prius cum templo capti erant à Sosio, instanti eo die à Sosio veniam exorant,*

K k k 3

verint,

verint, ac in templum ascendentes, cum reliquis rem sacram pro more peregerint. Et illis quidem Herodem quendam [Antonius] imperare permisit: Antigonum vero virgis caesum, & ad palum deligatum, (quod in nullo nunquam rege à Romanis factum fuerat) postea etiam occidit: ad palum nimirum illum securi percussum. de quo videnda Casauboni Exercitatio 1. in Baron. cap. 7. Quod autem hoc factum Claudio & Norbano Consulibus. Dio subjicit, de Antigono quidem superato & expugnatis Hierosolymis verum est, nequiquam verò de supplicio Antigoni; quod sub sequentis anni Consulibus. M. Agrippa & Caninio sive Canidio Gallo ille subiit.

Nihil autem aliud memoratu dignum à Romanis hoc anno in Syriam actum est. Nam Antonius in Italiam eundo, ac inde revertendo, totum annum exegit. Sotius verò metu invidiæ & iræ Antonii, ita id tempus consumpsit; ut non quomodo re aliquâ egregiè gestâ Antonium offenderet, sed quomodo otius ejus gratiam iniret, cogitaverit. [Dio, *ibid.* pag. 405, 406.] Qui nihilominus ex Italiâ reversus, eo amoto, Plancum Syriæ præfecit: Planci loco, in Asiâ C. Furnio legato suo constituto. [Appian. lib. 5. pag. 749. & 753. cum Dione, lib. 48. pag. 371, 373. & lib. 49. pag. 402, 403.]

Orodem Parthorum regem, post longum luctum, alia sollicitudo invasit; quem ex numero 30 filiorum in locum Pacori regem destinaret. Multæ enim pellices, ex quibus generata tanta juvenus erat, pro suis quæque sollicitæ animum senis obsidebant. Tandem verò filiorum ætate maximum, eundemque omnium sceleratissimum, regem constituit. [Justin. lib. 42. cap. 4. cum Dione, lib. 49. pag. 406.] Hic Phraates III. est; Phraortes Plutarcho in Antonio dictus: licet à Parthorum Appiani confarcinatore, qui ad verbum ferè omnia ex Plutarcho transcripsit, ipsoque Plutarcho in fine Crassi, Phraates nominetur; simul cum Horatio, Ode 2. lib. 2. hoc tempore memorante

Redditum Cyri solio Phraatem.

Is, regno accepto, fratres suos ex Antiochi filiâ natos, quod se & virtute & materno genere præstantiores essent, dolo necavit: & Orodem ipsum, indignè id ferentem, occidit. [Dio, pag. 406.] Laboranti enim morbo aquæ intercutis aconitum miscuit: quod quum vis morbi per alvum deiecisset, adeo ut inde haberet se melius; Phraates, missis beneficiis, compendio usus, eum suffocavit. [Plutarch. in fine Crassi.]

Post interfectum patrem, reliquos quoque omnes fratres Phraates trucidavit. Et quum infestos sibi omnes optimates propter assidua scelera videret; ne esset qui nominari rex posset, adultum filium interfici iussit. [Justin. lib. 42. cap. 5.]

Quum nobilissimum quemque Phraates occideret, & tam multa flagitiose ageret; primorum permulti ab eo, partim aliò partim ad Antonium profugerunt: quorum unus Monæses, vir illustris ac potens, fuit. [Plutarch. in Anton. Dio, pag. 406.] Evenit hoc Agrippa & Gallo Consulibus. [Dio, *ibid.*]

Reliquâ hyemis parte, Gellio & Nevâ Consulibus, P. Canidius

Craf-

4678 36

Crassus, ab Antonio circa fines Armeniorum legatus relictus, in Iberos exercitum duxit; victumque pugna regem eorum Pharnabazum ad societatem belli compulit: ac cum eo in Albaniam progressus, victam eam gentem, & regem eorum Zobérem, similiter sibi adjunxit. [Id. *ibid.*] Qui victis Armeniis, & Iberorum Albanorumque regibus, Caucasum usque procedens, ut apud gentes barbaras inclytum esset Antonii nomen effecit. [Plut. in Anton. cum Strabone, lib. 11. pag. 501.]

His clarus Antonius, & Monæsi multum fidens, bellum Parthicum illi gerendum commisit: regnum Parthiæ illi promittens, & trium interim Romanis subditarum urbium reditus usque ad finem belli fruendos eidem concedens. [Dio, ut *supr.*] Monæsis enim fortunam cum Themistoclis casu conferens Antonius, suam verò opulentiam magnificentiamque Persarum regibus æquiparans, tres illi urbes donavit; Larissam, Arethusam, & Hierapolim, Bambycem olim nuncupatam. [Plutarch.]

Phraates Parthorum rex Hyrcanum captivum propter claritatem generis comiter habuit: & vinculis solutum permisit Babylone degere, ubi magna erat Judæorum frequentia. Hi non aliter quàm pontifici ac regi honorem habebant: nec hi solum, sed etiam quotquot ex Judæorum gente ultra Euphratem per Assyrios (vel Babylonios) olim traducti fuerant; quorum multæ erant myriades. Sed postquam rescivit Herodem ad regiam dignitatem eversum, ad novas se spes transtulit; gratiam ab Herode expectans, quem aliquando de capite periclitantem in judicio servasset. Cœpit ergo cum Judæis, cum officii causâ adeuntibus, de protectione consultare: qui tamen prudentibus monitis non potuerunt patriæ eximere illi desiderium. Accessit & Herodis dolus, qui miserum senem in potestatem suam redigere satagens, scripsit ei ut rogaret Phraatem & ejus regni Judæos, ne sibi inviderent communem cum genere futuram potestatem: nunc enim adesse tempus referendæ suo quondam & altori & servatori gratiæ. Simulque etiam ad ipsum Phraatem legatum misit Salamalam cum muneribus; eblanditus eum ne obstaret cupienti referre gratiam homini de se optimè merito. Hyrcanum igitur, à Partho tunc dimissum & ab illis Judæis honorifice adjutum viatico, cum exceperet, in summo honore habuit: primumque in conventibus locum ei tribuendo, & in conviviis semper honoratiorem cedendo, patremque appellando, lætabat hominem quo minus suspicaretur invidias. [Joseph. lib. 15. cap. 2, 3.]

Cavens verò Herodes ne quis illustrium crearetur Pontifex, accito Babylone obscuri generis Sacerdote jam dudum sibi noto familiariter, ex genere quidem Pontificio sed ex Judæis olim ultra Euphratem traductis oriundo, Ananelo (sive Hananele) dicto; summum ei sacerdotium donavit. [Id. *ibid.*]

M. Antonius, omnia honesta & salubria consilia repellens, Ponticum Capitonem ad Cleopatram in Syriam adducendam misit. [Plutarch. in Anton.] Quam ubi illa est ingressa, statim cogitavit quomodo eam possessionem suam faceret. [Joseph. lib. 15. Antiqu. cap. 4.] Syrorumque optimates apud Antonium criminata, interfici eos suadebat,

ut

ut eo modo facilius cujusque possessionum fieret domina. [Id. lib. 1. Belli, cap. 13.]

Lysaniam Ptolemæi (Mennæi) filium, Chalcidis & Iturææ regem, studere cum rebus Parthicis causata, ab Antonio interficiendum curavit: ejusque regnum ab illo accepit. [Id. lib. 14. Antiqu. cap. 4. cum Dione, lib. 49. pag. 411. apud quem pro Πανόπου legendum est Παρθῶν.] annis videlicet post patris Auletæ mortem 15. ut ex Porphyrio liquet, in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 226. ubi *Lyfimachi* nomen pro *Lysaniæ* perperam habetur positum.

Amyntam, qui Deiotari scriba fuit, Galatiæ principem constituit Antonius; Lyconia Pamphyliaque partibus adjectis. [Dio, ut supr. pag. 411. cum Strabone, lib. 12. pag. 567.]

Cappadociæ quoque, ejecto Ariarathe, regem constituit Antonius Archelaum, nullâ propinquitate regiam familiam attingentem: cujus genus paternum deducebatur ab Archelais, qui contra Romanos beligeraverant; mater autem ei erat scortum Glaphyra. [Dio, ibid. pag. 411. cum Strabone, lib. 12. pag. 540.] Cum Glaphyrâ verò turpem consuetudinem habuisset Antonium, ex lascivo Cæsaris Octaviani hexasticho apparet, apud Martialem libro 11. epigr. 21.

Alexandra Hyrcani filia, uxor Alexandri Aristobuli regis filii, & focrus Herodis, iniquissimè ferens contemptum filium suum Aristobulum, Mariammes fratrem, quod eo superstitie aliunde vocatus Pontificatum usurparet; scripsit Cleopatraz per quendam fidicinem, ut Pontificatum filio suo peteret ab Antonio. Quo rem eam negligente, amicus Antonii Dellius, ob quædam negotia in Judæam profectus, Alexandræ persuasit ut depictas filii sui Aristobuli & filia Mariammes regiaz conjugis effigies ad Antonium mitteret: futurum enim ut his conspectis nihil non à se impetrari pateretur. Quibus transmissis addebatur quoque Dellius, ambos illos sibi visos non mortali sed divino natos genere: volens Antonium in amores pellicere. [Ioseph. lib. 15. cap. 2.] Fuit verò Dellius hic historicus ille, cujus in Plutarchi Antonio facta habetur mentio; & cujus epistolæ lascivæ ad Cleopatram ferebantur, ut in oratione Suasoria 1ª retulit M. Seneca: quem & turpi consuetudine ipsi Antonio devinctum fuisse, Dio innuit. [lib. 49. pag. 415.]

Antonius, indecorum sibi ratus puellam Herodi nuptam accerere, atque etiam Cleopatraz suspiciones vitans, scripsit Alexandræ ut aliquo honesto prætextu filium ad se mitteret: addens, nisi molestum videatur. Quæ postquam relata sunt Herodi, non putavit tutum Aristobulum in ipso flore ætatis, utpote 16 annorum adolescentem, & genere nobilissimum, mittere ad Antonium; primùm Romanorum nemini potentiâ cedentem, deinde proclivem ad libidines. Rescripsit igitur, si vel pedem è regno suo moveat adolescens, fore ut cuncta compleantur bellicis tumultibus; Judæis novationem rerum sub alio rege sperantibus. Atque hoc pacto satisfecit Antonio. [Ioseph. ut supr.]

Bello Siculo Sextus Pompeius à Cæsare Octaviano & M. Lepido superatus est. Lepidus, 20 legionum fiducia superbiens, & totam vi-

ctorem

ctorem et suam interpretatus, Cæsari se opponere & Siciliam sibi vendicare ausus est. Verùm relictus ab exercitu, abrogato Triumviratus honore, à Cæsare supplex vitam, & bona impetravit, Circios in exilium ab eo relegatus. [Liv. li. 129. Vellei. Patere. li. 2. ca. 79. 80. Sueton. in Octavio, cap. 16. & 54. Appian. lib. 5. Dio, li. 49. Orf. lib. 6. ca. 18.]

Sextus Pompeius, modò 350 navium dominus, cum sex septemve in Asiam profugit: ut refert Florus. [lib. 4. cap. 8.] licet septemdecim cum eo naves fuisse scribant Appianus [lib. 5. pag. 741.] & Orosius. [lib. 6. ca. 18.] Ad Antonium verò profugere ille cogitabat: cujus matrem in simili periculo ipse servaverat. [Appian. ibid.]

Filiâ itaque, amicisque & pecuniis, cæterisque pretiosis in naves superstites, quæ essent quàm maxime agiles, collocatis, noctu Pompeius abiit, nemine insequente: quia & clanculum discedebat, & Cæsarem continuò Lepidi tumultus exceperat. [Dio, lib. 49. pag. 398.] Messanâ tamen profectus Pompeius, infectionem metuens, proditiōisq; suos comites suspectos habens, quum eis dixisset se per altum vela darum, extincto igne quo naves prætoriz reliquis præluere solent, oram Italiz legit. [Id. lib. 49. pag. 402.] ubi ad Lacinium promontorium appellens, fanum Junonis votivis donatis dives spoliavit. [Appian. li. 5. pag. 747.]

Hinc ad Coreyam, ac deinde in Cephalemiam trajecit: ibique alios ad se recepit, forte eò tempestatis vi ejectos. Quibus convocatis, habitu militari deposito, exposuit fore, ut si unâ omnes manerent, neque satis mutuo sibi prodesse neque latere possent; sin sparsi hinc inde essent, facilius diffugituros: ideoque monuit, ut quisque seorsum salutis rationem iniret. Cui admonitioni quum plerique obtemperantes, alii aliò discessissent; ipse cum reliquis in Lesbum transfugit. [Dio, pag. 402.] Mitylenis manens; ubi pater puerum ante pugnam Pharsalicam deposuerat, victusque inde eum receperat. [Appian. pag. 747.]

Quum Parthi fugam Monæsis ad Antonium molestè ferrent, & Phraates ejus rei causâ sibi metueret; legatos ille ad Monasem de pace misit: summisque pollicitationibus, ut retrò cederet, persuasit. Quod cognitum, etsi, ut par erat, stomachum Antonio movit; tamen Monasem, quem in suâ adhuc potestate habebat, non occidit: (quia si id fecisset, neminem barbarum deinceps ad suam amicitiam accessurum putabat:) sed fraudem contra hostem fruens, eum dimisit, tanquam ejus operâ eam Parthis amicitiam facturus. Simulque cum collegatos ad Phraaten misit, qui verbis pacem componerent; siquidem Rex signa & captivos superstites, quæ Crassi calamitate Parthi cæperant, reddidisset. Sperabat autem se regi spe pacis imparato superventurum. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 406.]

Ipse interim ad bellum reipâ se comparans, ad Euphratem profectus est; existimans eum nullo præsidio teneri. Quod ubi eo loco vidit diligentissimè possum, averso inde itinere, in Armeniam statim ire instituit, ad bellum Artavasdi Medorum regi faciendum; ab Artavasde Armeniæ majoris rege inimico ejus impulsus. [Dio pag. 407.]

Artavasdem hunc Armeniorum regem, Artabazem Tigranis filium Iosephus, [lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiquit. cap. 5.] Ariabazem

LII

appel-

appellat Orofius [lib. 16. cap. 19.] Quem cum consiliarium, & itine-
rum ductorem, & bellicæ administrationis magistrum Antonius sibi
adscivisset; prodens eum ille, in multas postea calamitates Romanos
conjecit. [Sirabo, lib. 11. pag. 524. & lib. 16. pag. 748.]

In Ægyptum remissa Cleopatrá, per Arabiam Antonius profe-
ctus est in Armeniam: quod & suas copias & auxilia regum convenire
jusserat. Erant autem multi amici & socii; inter quos Artavasdes ille
sive Artabazes Armeniæ rex, equitum sex, peditum verò septem præ-
bebat millia. Ibi quum recenserentur milites, comperta sunt peditum
Romanorum & sociorum Latini nominis 60 millia, & ordinarii equi-
tatus Hispanorum Gallorumque decem millia; ex aliis verò gentibus
auxiliarium 30 millia, connumeratis equitibus & levis armaturæ milite.
Hæc Plutarchus. Legiones verò XIII Velleius Paterculus; [lib. 2. ca.
82.] XVI Florus [lib. 4. ca. 10.] & Justinus: [lib. 42. ca. 5.] XVIII le-
giones & XVI millia equitum, Antonio tribuit Livius. [lib. 130.]

Dux itineris quod à Zeugmate ad Euphratem est usque ad ingres-
sum Atropatenæ (quam Araxes fluvius ab Armeniâ dividit) octo mil-
lium stadiorum illud effecit, duplo quàm recta erat via amplius, per
montes, in via, inque gyrum circumducendo. [Sirabo, lib. 11. pag. 524.]
Cumque debuisset Antonius in hybernis Armeniæ quietè reficere su-
um exercitum, attritum octo millium stadiorum itinere, & ineunte
vere, priusquam Parthi è suis hybernis moverent, Mediam invadere:
moras ille non tulit, Cleopatrá desiderio, ita captus, ut non tam de
victoriâ cogitaret quàm de reditu celeri. [Plutarch.]

Itaque quum intelligeret, regem Mediæ, ad opem Parthis feren-
dam, procul domo abiisse; impedimentis ac parte exercitus cum Op-
pio Statiano relictis, subsequique se jussis, ipse cum equitibus ac pedi-
tatis optimâ parte festinatò profectus est: sperans se primo imperu
omnem Mediam subacturum. [Dio, pag. 407.]

Inter impedimenta relictâ, machinæ erant urbibus expugnandis pa-
ratæ, 300 plaustris impositæ, & in his aries 80 pedum longitudine:
quarum nullâ semel corrupta reparari poterat, propter materiarum in-
opiam in eis regionibus, nullam arborem proceram aut duram feren-
tibus. [Plutarch.]

Antonius, postquam Araxem transmisit, omnibus undique malis est
circumventus. [Orof. lib. 6. ca. 19.] Et quidem mox ut Atropatenam at-
tigit, regionem eam populatus est. Deinde Phraasæ, magnam urbem,
in quâ uxor regis Medorum erat cum liberis, obsedit. ubi statim ani-
madverso errato quod in relinquendis machinis admiserat, duxit ad
urbem aggerem: quem lentè & magno excitavit labore. [Id.] Re-
gia hæc Medorum Praaspa Dioni dicta est, Vera (ni fallor) Straboni,
libro 11. pag. 523. ex Adelfio (si non Dellio historico) qui Antonii
in hac expeditione comes, eam descripsit, & partem exercitus ipse du-
xit, urbem hanc 2400 stadiis ab Araxe fluvio abfuisse ostendens.

Parthus ac Medus, quum cognovissent frustra laborare Antonium
in oppugnandâ urbe validis muris ac multis defensoribus munitâ,
Statianum in itinere fatigatum improvísò adorti, & ipsum & qui cum
eo erant omnes (vivens sive decem millia Plutarchus, duas legiones
Vellei-

Velleius nominat) interemerunt: omnibus impedimentis tormentif-
que bellicis in potestatem suam reductis. Polemo, Ponti rex bellique
socius, captus ac pecuniâ datâ dimissus est. Fuit autem hoc barbaris
factu facile, quia rex Armeniæ ei pugna non interfuit: qui quum
præcipua belli causâ fuisset, & ut authores sunt quidam, potuisset Ro-
manis subvenire; non modò non id fecit, sed ne ad Antonium quidem,
verum in regnum suum discessit. [Dio, pag. 407. cum Velleio Patere. lib.
2. ca. 82. & Plutarcho in Anton.]

Antonius, etsi ad primum Stasiani nuntium festinârat, ut suis auxi-
lium ferret, tamen tardius venit, ac præter mortuos neminem inve-
nit. Itaque tamen clade hac terretur, tamen quia nemo barbarorum
sibi occurrerebat, censens eos propter metum aliquò abiisse, animum re-
sumpsit: ac non multo post cum eis congressus, funditorum operâ
(quorum magnus erat numerus) in fugam eos coniecit. Funditorum
enim jacula sagittis hostium longius procedebant: ita ut armaturæ
quoque gravis miles ab illis tutus non esset. Sed propter celeritatem
equitandi barbarorum, non magna eorum strages est edita. [Dio,
ut supr.]

Praasporum oppugnationem Antonius iterum aggressus, hostibus
damni nihil admodum intulit: præsidio quod intus erat magnâ vi cum
repellente, & hostibus qui foris erant congregandi facultatem non
dantibus. [Id. ibid.] Quum Parthi verò obsessis succurrentes multa
contumeliosè Romanis minarentur; nolens Antonius quiescendo de
animositate suorum quicquam deterere, assumptis decem legionibus &
tribus prætorii cohortibus omnique equitatu, frumentatum profectus
est: ratus fore ut hostis ipsum invaderet, atque ita configendi daretur
ocasio. [Plutarch.]

Prægressus iter diei, ut vidit Parthos sibi circumfundi, conantes re-
dirum intercludere; jussit canere signa, dissolutis tentoriis, quasi non
pugna se parans sed itineri. Atque ita ducebat præter barbarorum
lunatam aciem, jussis equitibus, quamprimum perveniret agmen ut le-
giones possent hostem aggredi, in adversos procurere. Parthi verò
mirabantur optimè instructam Romanorum aciem, spectando mili-
tem prætereuntem servatis ordinibus, & tacitè pila quatientem. Post-
quam autem signo dato & clamore sublato irruerunt equites, restiterunt
illi non nihil, quamvis mox ita insinuârunt se Romani ut usum sagi-
tarum eis ademerint: tum demum, succurrentibus etiam legionariis
cum clamore ac scutorum strepitu, & equi Parthorum sunt perterriti
& ipsi priusquam ad manus venirent terga verterunt. Antonius, de-
bellaturum se sperans, aut certè maximam belli partem confecturum
eo prælio, vehementer imminerebat fugientibus. Ubi verò pedites per
stadia 50. equites per triplum ejus spatii persecuti sunt, consideratis
caesis & captivis hostibus, invenerunt captos 30. caesos tantum 80.
moxque conciderunt eis animi, durum esse reputantibus, si victores
tam paucos occiderent, victi verò amitterent tam multos quàm desi-
deraverant apud plaustra. Insequenti die in castra revertentibus occur-
rerunt in viâ pauci primùm hostes, deinde plures, denique cuncti, tan-
quam non antè fusi & recentes: qui laceffebant eos & irrumpebant

undique; ita ut se ægrè & laboriosè in castra sua se receperint. [Id.]

Absente Antonio, Medi ad Praaspa vallum aggressi, propugnatores terruerunt. Ob quod indignatus Antonius, decumavit eos qui locum deferuerant, & decimum quemque affecit supplicio; reliquos autem hordeo pavit, pro tritico. [Id.]

Frumentatores ab Antonio emissi, initio quidem, quum cibaria ex viciniâ Romani haberent, comœtibz parandis facillè sufficiebant. Postquam autem, propinquis omnibus absumptis, milites frumentatum longiùs abire opus habuerunt, eveniebat ut si pauci emitterentur, non modò nihil apportarent sed ipsi quoque perirent; sin multi, oppugnatoribus nudabantur Praaspa, ac barbaris crumpentibus, multi milites, multæ machinæ Romanorum perdebantur. Unde factum est ut Antoniani, quum viderentur alios in obsidione habere, ea paterentur quæ obfessis usu venire solent. Nam & oppidani diligenter tempus eruptionibus idoneum observabant, & qui foris erant Romanos in castris manentes, quoties copias suas dividebant, subitis incurfibus & abscessu festinato graviter vexabant; frumentatoribus verò ad pagos exeuntibus molestiam nullam exhibebant, palantes ac redeuntés ad suos inexpectatè aggrediebantur. [Dio, lib. 49. pag. 408.]

3969

Sextus Pompeius in Lesbo audiens Antonium in Mediâ cum Medis Parthisque bellum gerere, illi reverso in fidem se committere, interim verò in eâ insulâ hyemare statuit: Lesbii cum propter patris memoriam libentissimè & recipientibus & detinentibus. [Id. ibid. pag. 402. Appian. lib. 5. pag. 747.]

Praasporum obsidionem producente Antonio, bellum permolestum utrique parti fuit. Nam neque Antonius sine vulneribus & cædibus suorum frumentari poterat: & Phraates gnarus Parthos quidvis potius laturos quàm in castris & in alieno solo hyemem, verebatur ne, si Romani perdurarent in armis, destitueretur à suis, aère mutato post autumnale æquinoctium. [Plutarch.] Timebat quoque ne, si diutius obsidio continuaretur, Antonius vel per se, vel auxilio etiam aliquo auctus, urbem incommodo aliquo afficeret. Itaque subornavit, qui cum ad pacem à se petendam, spe ejus facillè impetrandæ, permoverent. [Dio, pag. 408.]

Suos igitur Antonianis frumentatoribus occurrentes mitius eos tractare jussit, & de pace sermones cum eis ferere: quibus persuasus Antonius, misit quendam amicum, qui signa captivòsque reposceret; ne videretur contentus fugâ & salute. Cui responsum est, ista ut missa faceret: pacem verò & securitatem habiturum, si discedat continuò. [Plutarch.] Atque ita Phraates, aureâ sellâ sedens ac nervum arcus pulsans, postquam multis verbis in Romanos fuisset invecus, legatis ab Antonio missis pacem eâ conditione promisit, ut continuò exercitum abducerent. [Dio, pag. 408.]

Hoc accepto responso Antonius, quamvis esset in concionibus, tum civilibus tum militaribus, facundissimus, tunc tamèn præ pudore inestititque in concionem non prodiit: sed vice suâ Domitium Aëno-barbum submisit, qui militibus hoc renuntiaret & bono esse animohorta-

hortaretur. Et intra paucos dies collectis vasis abiit. [Plutarch.] operibus quæ ad Praasporum oppugnationem fecerat, tanquam in fociorum terrâ jam versans, integris relictis. Quæ omnia disiecta aggere, Medi mox incenderunt. [Dio, ut sup.]

Quum autem redeundum esset per eandem viam campestram & nudam arboribus, Mardus quidam assuetus Parthorum moribus, cujus fidelis opera in pugna circa machinas Romanis probata fuerat, suavit Antonio, ut secundum dextros montes duceret, neve gravem armis exercitum in locis planis ac patentibus objiceret tam multis equitibus sagittariis; id enim captâsse Phraatem cum eum comitate verborum ab oppugnatione abduceret: se indicaturum viam breviorē, & copiosiorē ad necessitates militum. Hæc Antonius ad consilium retulit, dissimulans se paci à Parthis datæ parum fidere: sed, laudans viæ compendium, & per vicos benè cultos transitum, fidem à Mardo postulabat. at ille vincendum se præbebat donec exercitum in Armeniâ sifteret: atque ita victus pacatè ducebat per biduum. [Plutarch.]

Tertiâ verò die nihil minùs quàm de Parthis cogitante Antonio, & securè incedente pacis fiducia, conspicatus Mardus aggerem fluvii super dirutum, & multum aquæ diffusum per viam quâ transeundum erat, intellexit à Parthis id factum ad remorandum agmen hæc difficultate objectâ: moxque rem monstravit Antonio, & jussit intentum esse in adventum hostium. Ille aciem instruens inter ordines spatia disponebat, per quæ jaculatores funditorisque in hostem procurrerent, quum se Parthi aperuerunt quasi circumdati & perturbaturi exercitum undique: sed ubi levis armatura in eos excurrit, acceptis illatisque multis vulneribus retrocesserunt, rursusque incubuerunt, donec Galli equites conglobati fecerunt in eos impetum, ad eoque disjecerunt, ut illo die nihil tentârent amplius. [Id.]

Inde Antonius doctus quid faciendum esset, quadrato agmine iter faciebat, non tergo tantum sed & lateribus firmatis jaculatorum funditorumque præsidio; equitibus admonitis, ut hostem assultantem repellerent, repulsum verò non persequerentur longius: atque ita Parthi per quatrduum non majore illato quàm accepto incommodo, segniores facti sunt, causatisque hyemem, cogitârunt de abitu. [Id.]

Die quinto unus è ducibus Flavius Gallus, vir fortis & industrius, ab Antonio plures velites, à postremo agmine & à fronte aliquot equites impetravit, quasi egregium aliquod facinus patraturus. Hic impetu temerario in hostem multo cum discrimine irrupit, atque dum carptim laboranti subsidia mittuntur, ea quoque ut imbecilliora ab hoste caesa sunt: donec Antonius, totâ vi cum exercitu procurrens, cæteros manifesto periculo eriperet. [Id.]

Parthos missis undique sagittis duas legiones operuisse, scribit Florus. [lib. 4. ca. 10.] Cecidisse non pauciores tribus millibus dicit Plutarchus; relata verò in tentoria quinque sauciorum millia. In his erat & Gallus, quatuor sagittis transfixus: qui ex vulneribus postea mortuus est. Antonius miserè se afflicto, saucios circumcursando consolabatur. Illi verò læri pensabant ejus dexteram, rogabantque

ut seipsum curaret, nec affligeret amplius, Imperatorem appellantes, & salvos se fore dicentes si ille bene valeat. [Plutarch.]

Parthos jam lassos & desperabundos hæc victoria in tantam crexit contra Romanos superbiam, ut juxta castra pernoscant, sperantes se mox direpturos pecunias publicas & deserta tentoria. [Id.] Quâ nocte Romanus quidam ex clade Crassianâ superstes Parthico habitu castris adequitavit, & salute Latinè darâ, quum fidem ipso fecisset, quid immineret edocuit; jam affuturum cum omnibus copiis Regem: monuitque ne in destinato itinere pergerent, sed retro euntes sylvestria & montana loca peterent; nec sic quoque hostem fortasse defuturum prædicens. [Florus, lib. 4. cap. 10. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82.]

Primâ luce hostium plurimi affluerunt, aiuntque equitum fuisse non minùs 40 millia: Rege cohortem quoque quæ corpus suum stipabat perpetuò, sicut ad indubitatam & certam victoriam, mittente. Ipse enim nulli interfuit pugnæ. Antonius verò sublatis ad cœlum manibus vota fecit, ut si quod numen parùm æquis oculis spectâisset felicitatem ejus pristinam, in ipsius caput averteret adversa omnia: cætero exercitui victoria salutisque contingeret. [Plutarch.]

Insequenti die meliùs communiti Romani pergebant. Parthi eos invadentes, multum expectatione suâ frustrati sunt, rati se ad rapiendum prædandumque non ad pugnandum venire: sed multis telis excepti magnâ alacritate Romanorum militum, rursus defessi sunt. [Id.]

Quum verò per clivum quandam descendantibus insidiati Parthi incumberent, & emissis sagittis in modum grandinis eos obruerent; gravis armaturæ milites, receptis in medium velitibus, in sinistro genu subfederunt, elatisque super capita scutis testudinem fecerunt: quâ se suosque ab hostium sagittis, in clypeorum convexitatem lubricitate delabentibus, protexerunt. [Id. cum Floro, lib. 4. cap. 10. Frontino, lib. 2. Stratagem. ca. 3. & Dione, lib. 49. pag. 409.]

Parthi, qui nihil unquam hujusmodi viderant, putantes eos propter vulnera concidisse ac jam simul omnes posse concidi, projectis arcibus ab equis defluerunt; & sumptis eontis, ad cædendum eos acinacibus nudatis propiùs accurrerunt. Tum Romani se rursus efferentes, signo dato phalangem explicuerunt, sublatoque clamore hostem à fronte adorti, fodiendo pilis sternendoque primos, universos in fugam verterunt. Quæ res barbaris adeò miraculo fuit, ut eorum unus vocem hanc emisit: *Ite & bene valete, Romani: merito vos victores gentium fama loquitur, qui Parthorum tela fugistis.* [Florus, Plutarch. & Dio, ut sup.]

Eadem tamen certamina repetebantur quotidie: quod ut parum itineris Romani perficerent, effecit. [Plutarch.] Cùmque quoties primâ luce moverent, toties urgentibus Parthorum sagittis instestarentur; Antonius abeuntium agmen in quintam horam continuit, suisque fidem constantiorem fecit: quâ persuasione digressis inde Parthis, iustum iter reliquo die sine interpellatione confecit. [Frontin. lib. 2. Stratagem. cap. ult.]

Fame deinde laboravit exercitus; quòd frumentatio impediretur crebris præliis, & deficerent molæ: quæ magnâ ex parte reliquæ fuerant, jumentis partim mortuis, partim ægrotos & saucios vehentibus. Fertur choenicem Atticam tritici quinquaginta drachmis vasisse, & hordeaceos panes repensos pari argenti pondere. Verû deinde ad radices & olera, inciderunt in quandam herbam quæ manducata afferebat insaniam. Omnes enim qui eam ederant, lapides effodiebant & transmovebant, rem valde seriam se agere putantes: tandemque bilem evomendo, quia vino carebant (quod unicum huic malo erat remedium) moriebantur. [Plutarch.]

Fame in castris ita grassante, ad hostem perfugere cœptum est. Ac, nisi perfugas Parthi in reliquorum conspectu sagittis confecissent, videbantur omnes ad barbaros transiri. Sed Parthorum crudelitas eam defectionem inhibuit. [Dio, pag. 409.]

Multis suorum pereuntibus, nec Parthis abscedentibus, Antonium tradunt sæpius exclamasse, *ὦ μέγιστοι!* mirantem illos decies mille viros, qui ductu Xenophontis multo longius iter ex Babyloniâ conficientes, atque cum hostibus longè pluribus dimicantes, incolumes evaserunt. [Plutarch.]

Parthi, quum perrumpere agmen Romanorum non valerent neque dissipare ordines, frequenter verò victi fuissent & pulsi, egerunt denuò pacatè cum aquatoribus & frumentatoribus; ac nervos ostendentes arcuum suorum remissos, retrò se abire dixerunt, & hunc finem facere eos consecrandi: paucos Medos solùm unius aut alterius diei iter sequuturos; sed nihil eos fatigaturos, tantum protecturos remotiores vicos. His dictis salutationes & benevolentiae demonstrationem adjunxerunt. Unde perquam alacres redditi sunt Romani: atque Antonius eo nuntiato campestria potiùs cupivit petere, quòd via montana diceretur arida esse. [Id.]

Quum in eo ille esset ut id exequeretur, venit quidam ex castris hostium Mithridates nomine, consobrinus Monæsis illius qui ab Antonio tres urbes dono acceperat: petiitque mitti ad se aliquem, qui aut Syriacâ aut Parthicâ linguâ posset secum colloqui. Ad quem cum Alexander Antiochenus familiaris Antonii accessisset; indicavit illi, in altis illis quos videbat colibus Parthos cum omnibus suis copiis latitare in insidiis, ut ad campestria defæctentes opprimerent: monuitque ut per montana (quæ nihil aliud molestum haberent præter aquarum inopiam unius diei) iter continuarent. Cujus consilium secutus Antonius, Mardo duce, noctu per montanam viam perrexit; jussis priùs aquam secum deferre militibus: quam multi, vasis carentes, aut in galeis aut in coriis confutis portabant. [Id.]

Parthi, re per nuntios cognitâ, noctu præter morem suum eos persecuti sunt: oriente verò Sole agmen extremum carpebant, fessum labore ac vigiliis, nam eâ nocte stadia 240 confecerant; quamvis non expectarent hostem superventurum tam citò: quo magis eorum animi dejecti sunt. Et sitis intendebatur certamine: cogebantur enim pugnando iter facere. [Id.]

Interim primum agmen incidit in fluvium, frigidum quidem & limpidum,

pidum, sed falsum medicamentumque; qui bibentibus statim tormina ven-
tris ciebat, & sitim accendebat. Quod quamvis Mardus præmonue-
rat, nihilominus repulsis obstantibus avidè hauriebant. Antonius au-
tem instans, precabatur durarent paulisper, alium enim non longè ab-
esse fluvium potabilem; deinceps superesse viam asperam & inequita-
bilem, à quâ omnino necesse sit hostes recedere: simulque receptui
cecinuit, ut saltem in umbrâ milites se recolligerent. [*Id. cum Floro,*
lib. 4. ca. 10.]

Quum ergo figerentur tentoria, Parthis ex more discedentibus,
Mithridates rediit: occurrenteque Alexandro monuit ut paulum
quiete resecti universi consurgerent, & properè transirent fluvium;
quod si esset persequendi terminus. Traditaque sunt ei ab Antonio
pocula permulta aurea & phialæ: ex quibus quantum oculere veste
poterat accipiens ille discessit. [*Plutarch.*]

Reliquum iter ejus diei nemine infestante peractum est. Sed noctem
sequentem ipsi sibi reddiderunt gravissimam & periculosissimam.
Nam quibus erat aurum argentumve occidebantur spoliabanturque,
& farcinæ jumentorum pecunias ferentium direptæ sunt; postremo,
supellectilem Antonii, pocula mensasque pretiosas conciderunt & in-
ter se partiti sunt. Itaque exorto magno tumultu ac trepidatione in
exercitu (putabant enim hostes invasisse farcinas & diripere) Anto-
nius accitum libertum suum coëgit jurare, confossum se illum
quamprimum juberet, & caput ablaturum; ut nec vivus veniret in
potestatem hostium, nec agnosceretur mortuus. [*Id. cum Floro, ut*
supr. & Sexto Rufo, in Breviario.]

Amicis collachrymantibus, Mardus jubebat Antonium bono esse
animo; quod sentiret in propinquo esse fluvium: simulque alii nun-
tiarunt tumultum natum ex ipsorum avaritiâ mutuisque injuriis.
Quamobrem volens turbatam & dispersam multitudinem componere,
castrametandi signum dedit. Et jam dilucebat, & exercitus sedatior
incipiebat redire in suos ordines, quum extremum agmen sensit sa-
gittas hostium, & levis armatura pugnae signum accepit: scutati verò
similiter ut antè coglobati, testudine sustinebant sagittas non auden-
tium congregi. Dùmque ita paulatim gradum promovent, ubi à pri-
mis conspectus est fluvius, equitatu hostibus opposito, Antonius ante
omnes trajiciebat infirmos. Et jam pugnantibus quoque timor ac
labor minuebantur. Ut enim Parthi viderunt fluvium, laxatis nervis
jubebant Romanos transire bono animo, prolixè laudantes eorum
fortitudinem. Ita transgressi per otium, curabant corpora: deinde
pergebant iter facere; non admodum fidentes Parthorum pollicitis.
[*Plutarch.*]

Cæsar Octavianus, rebus Siculis constitatis, Idibus Novembr.
ovans ex Sicilia Romam ingressus est: ut ex Fastis triumphalibus
marmoreis liquet. [*Inscr. Græc. pag. CCXCVII. cum Suetonio in Oâv.*
ca. 22. Dieme, lib. 49. pag. 400. & Orosio, lib. 6. ca. 18.] auratâ quoque
in rostro statua illi posita; quæ ad veram effigiem erat expressa, cum
hoc titulo: *Ob pacem post diuturna bella terrâ marique redditam.* [*Ap-
pian. lib. 5. pag. 746.*] Et ætatis 28. ille tunc agebat annum: quo
modo

modo Appiani illa accipienda sunt verba. [*Id.*] *ὅς ὁ Κλεόπας ἦν ὁ τὸν
ὄντα ἐξ ἑαυτοῦ.*

Tribunitiam quoque potestatem in perpetuum Senatus decreto
accepit: invitatus hoc honore ad Trinumviratum deponendum. Quâ
de re privatim per Bibulum scripsit ille Antonio. [*Appian. ibid. pag.*
747. Oros. lib. 6. ca. 18.]

Antoniam, sexto à novissimo prælio die, ad Araxem fluvium per-
venerunt, qui Mediam (Atropatenam) determinabat ab Armenia.
Hic profunditate & violentiâ difficilis visus est trajectus: increbuit-
que rumor, hostem in insidiis ibi subsidentem transcentes aggressu-
rum. Postquam autem tunc traducti Armeniam inierunt, tanquam tum
primum ex pelago ad terram appulsi, adorabant eam; & in mu-
tuos complexus cum lachrymis ruebant præ gaudio. Quum vero
transirent per affluentem regionem, post longam inopiam explebant
se assatim: indeque hydropicis & eccliacis morbis laborare coepe-
runt. [*Plutarch.*]

Hic recensens suos Antonius, compertis desiderata viginti millia
peditum, equitum quatuor millia: quorum plus quam dimidium non
vis hostis sed morbus absumpsit. [*Id.*] De toto exercitu haud mi-
nus pars quarta militum, calorum servitique desiderata tertia est;
impedimentorum vix ulla superstit. Hanc tamen Antonius fugam
suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. [*Vell. Patensul. lib. 2.*
cap. 82.]

Die XXI trecenta passuum millia fugâ ille emensus est. [*Liv. lib.*
130.] Continuatum autem est iter à Phraatis (sive Praæspis) per dies
XXVII. quo temporis spatio Parthi decies & octies pugnando re-
pulsî sunt. Quod si adfuissent illa equitum XVI millia, instructa
more Parthorum & cum eis confictari assueta, quæ Artavasdes Ar-
menius ex Media abduxerat; non potuissent toties fugati Parthi in-
staurare prælia, Romanis eos profligantibus, illisque profligatos per-
sequentibus. Omnes igitur irritabant Antonium ad pœnas sumendas
de Armenio. Sed ille consilio usus, neque prodicionem exprobravit
ei, neque de honorificentia comitatæque solitâ quicquam detraxit;
quod infirmus esset ab exercitu, & omnium rerum indigus. [*Plu-
tarch.*]

Antonius, quum hostes ei non amplius graves essent, ad Cleopa-
tram festinabat, hyemare in Armenia volens: atque per gravem jam
hyemem & perpetuas nives citatum rapient agmen, circa octo millia
hominum in viâ tempestatibus amissit. [*Liv. lib. 130. & Plutarch. in*
Anton.] Es per montes Armeniae glacie intestos iter facientes vulnera,
quæ multa acceperant, maxime molestabant. Idecirco multis mor-
tuis, multis ad bellum inutilibus redditis, Antonius, quia non fere-
bat hæc singula audire, interdixit ne quis tale sibi quicquam annunti-
aret. Regem verò Armeniae, quamvis ei, quod se deseruisset, sueten-
feret, ac ulcisci eum in animo haberet, blandiendo demeruit, ut ab eo
pecuniam ac alimenta acciperet. Denique quum ulterius iter hy-
berno tempore ferre milites non possent; regem adulando ac pollici-
tando identidem permovit, sibi in suo regno hyemandi potestatem fa-

ceret, vere iterum contra Parthos exercitum ducturo. [Dio, lib. 49. pag. 410.]

Tandem, vix tertiâ parte de sedecim legionibus reliquâ, in Syriam (rediens Antiochiam; ut est apud Orosium lib. 6. cap. 19.) perfugit; ubi incredibili quâdam mentis vecordiâ ferocior aliquanto factus est; quasi vicisset qui evaserat. [Florus, lib. 4. cap. 10.]

Paucis deinde comitatus descendit ad mare, atque in castello inter Berytum Sidonemque posito (Lance come appellato) substitit, ut Cleopatram operiretur, cujus anxius morâ languebat. Itaque conjecit se statim in vinum & crapulam, inter quæ crebro exiliens speculabatur, quoad illa in portum est delata. [Plutarch. in Anton.]

Tulit Cleopatra militibus magnam vim vestium & pecuniam. Sunt qui dicunt, vestem Antonium ab illâ sumptam, & pecuniam de suo, ut si illa dedisset, divisisse. [Id. ibid.] Quâ de re, ita scribit Dio. Alata sunt ei à Cleopatrá pecuniæ; ex quibus 35 drachmas (sive denarios) singulis legionariis, ac raram aliis portionem divisit: & quum eæ pecuniæ non sufficerent, ex suis facultatibus reliquum addidit; Cleopatrá suos etiam sumptus acceptos referens. Multum enim ei etiam amici contulerunt pecuniæ, multum à fociis exegit. His actis, Antonius in Ægyptum abiit, [Dio, ut sup. pag. 410.]

Herodes, uxore ejus Mariamæ assiduis precibus eum obtundente ut fratri suo Aristobulo debitum Pontificatum redderet, advocato amicorum concilio, multis verbis in socrum Alexandram invehens est, quasi clam regno suo insidiaretur, & per Cleopatram id ageret ut ad puerum transferretur. Ne tamen pietatem erga eam, ceterâque necessitudines aspernari videretur, nunc se ejus filio Pontificatum redditurum dixit, cui Ananias hæcenus, propter ætatem immaturam, prælatus esset. Hic Alexandra præ gaudio vix compos sui, simul etiam suspectam se dolens ambitu regni, lachrymas fudit, seseque de hujusmodi crimine purgavit: & gratis pro filii honore actis, se in posterum regi obsequentiissimam fore pollicita est. Atque ita Herodes Aristobulum adolescentem (17 annorum) vivo adhuc Ananelo successorem in Pontificatu dedit. [Joseph. lib. 15. cap. 2. & 3.]

Sextus Pompeius, quum Antonium adversam in Mediâ fortunam sensisse intellexisset, Caium verò Furnium, Asiæ eo tempore præfectum, parum amicè erga se affectum, in Lesbo non mansit: sed spe conceptâ, aut successurum se in universum Antonii defuncti imperium, aut saltem in partem ejus recipiendum, quum & ex Sicilia & aliunde multi ad eum venirent, (partim paternæ gloriæ opinione, partim victus inopiâ exciti) & habitum resumpsit imperatorium, & ad occupandam Asiæ continentem oppositam se accinxit; recenti exemplo Labieni, qui eam incurfaverat, animo obversante. [Appian. lib. 5. pag. 747. Dio. lib. 49. pag. 402.]

Antonius, quum in sociorum evasisset terram, actis Pompeii cognitis, ei, si ab armis discessisset, veniam ac amicitiam promissit. Pompeius, quum ita facturum se rescripsisset; Antonio, propter acceptam calamitatem, & quod is statim in Ægyptum abiret, contempto, in in-

stituto

4679 35

stituto suo perrexit. [Dio, ibid.] Ad utrumque verò viam sibi munens, legatis ad Antonium missis, se illi amicum & socium offerebat: revera hoc tantum agens, ut res ejus exploratas haberet. Interim ad Thraciæ Pontique dynastas alios legatos clam mittebat, cogitans, si postulata non impetraret, per Pontum fugere in Armeniam. Ad Parthos enim legatos etiam misit, sperans ad bellum nondum confectum adversus Antonium libenter se duce usuros, Romano viro, eoque Magni filio. Simulque naves parabat, & socios navales exercebat: metum à Cæsare simulans, aut parari hæc in usum Antonii. [Appian. ut sup.]

Antonius, quamprimum audivit de Pompeii conatibus, ab itinere quidem suo non reflexit, Marcum verò Titium, qui quondam ad se à Sexto Pompeio desciverat, ducem adversus eum designavit: ut classe & exercitu accepto è Syriâ, Pompeio bellum molienti resisteret totis viribus; quod si in fidem Antonii mallet recipi, adduceret cum honorifice. [Id. & Dio, ibid.]

Legati qui à Pompeio ad Parthos missi fuerant, comprehensi ab Antonianis ducibus, perducti sunt Alexandriam. Ex his ubi singula cognovit Antonius, accitis legatis ad se missis, captos illos eis ostendit. Qui excusabant hominem juvenem in extremâ calamitate constitutum, metuentem ne repulsam pateretur ab illo, coactum tentare vel infestissimarum populo Romano gentium animos. quod si compertam habuerit mentem Antonii, nihil opus fore aliis sollicitationibus & artibus. Id ille credidit, ut homo minime maliciosus, & ingenio simplex ac magnanimus. [Appian. pag. 749.]

Romæ instituenti ad Antonium navigare Octaviæ annuit Cæsar: non, ut plerique tradunt, quod illi indulgeret; verum quod contumeliâ affecta despectâque colorem præberet bello movendo honestum. [Plutarch. in Anton.] Ea Athenas veniens, ibi hycnavit. [Appian. lib. 5. pag. 750.]

Jam Medorum regi (Artavaldi) cum Parthorum rege (Phraate) & rege Armeniorum (Artabaze sive Artavasde) similtas intercessit. Armenio enim succensebat, propter inductos sibi ab eo Romanos: Partho, quod neque prædæ Romanorum magnam partem, neque alium ullum honorem ab eo accepisset; & regnum quoque sibi ab eo auferendum metueret. Polémone igitur (Ponti) rege legato ad Antonium misso, amicitiam ac societatem ejus expetiit: eumque accersens, copiarum suarum auxillium illi est pollicitus. Quæ legatio Antonio admodum grata fuit. Nam quæ una res ad debellandos Parthos videbatur ei defuisse, quod minus ab equitatu & sagittariis firmus venisset, eam accedere sibi putabat, danti magis quam accipienti beneficium. Indeque magnâ inflatus spe, paravit iterum per Armeniam pergere, conventoque ad Araxem amnem Medo, tum bellum movere. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 411.]

Ad Octaviam Athenis commorantem litteras Antonius dedit, quibus mandavit ibi ut maneret; susceptam expeditionem ipsi significans. Illa quanquam id ægrè tulit & odorata est prætextum, quæ sivit per litteras tamen quod mitti vellet quæ attulerat ei. Attulerat

M m m 2

autem

autem multam vestem militarem, magnum numerum jumentorum, pecuniæ, & munerum ducibus amicisque ejus; insuper duo millia delectorum militum in cohortes prætorias insignibus armis exornatorum. Hæc Niger quidam Antonii amicus ab Octaviâ missus exposuit ei: meritis & convenientibus additis laudibus. Ejusque & alia dona & milites, quos in hunc ea finem à fratre suo petierat, accepit Antonius. [*Ibid.*]

Cleopatra, verita ne à se Octaviâ abstraheret Antonium, eum se deperire simulabat; corpore femineis artibus ita tabefacto, ac si illo orbata non ductura ultra fuisset spiritum. Quibus victus Antonius, omiſſâ profectione ad Medum (quanquam nuntiarentur res Parthorum agitari seditione) Alexandriam regressus est. [*Plutarch.*] atque ita deinde magis adhuc amoris & imposturæ Cleopatræ servivit. [*Dio, pag. 411.*]

Artavasdes Armeniæ regem Antonius in Ægyptum, tanquam amicum, evocavit; ut ibi sine labore comprehensum occideret. Quum autem is, dolum suspicatus, non venisset; rationes eum aliter decipiendi iniit: neque enim iram contra eum palam ferebat, ne eum ad bellum excitaret. [*Dio, ibid.*]

C. Furnius Asiæ præfectus (quem magnæ virum autoritatis, atque inter Romanos eloquentissimum fuisse, in Plutarchi *Antonio* & Hieronymi Chronico legimus) Pompeium pacatè venientem, excepit; nec ad arcendum validus, ne compertam habens Antonii sententiam. Ubi verò vidit exerceri ejus milites, delectum habuit ex provincialibus: accivitque Aënobarbum ducem vicini exercitus, Amyntâ quoque properè vocato in auxilium. Qui ubi celeriter convenerunt, Pompeius querebatur haberi se pro hoste, quum missis legatis responsum expectaret ab Antonio. Nihilominus volebat capere Aënobarbum, prodentē ejus familiari Curio: sperans in eo magnum momentum, si incideret permutatio. Sed proditione detectâ, Curius in Romanorum consistorio coargutus dedit supplicium: Pompeius verò Theodorum libertum, solum ejus consilii consciū, quasi id effuisset, interfecit. [*Appian. lib. 5. pag. 749.*]

Desperans Pompeius à se falli posse Furnium, Lampſacum per proditionem occupavit: ubi habitabant multi nominis Italici, in eam coloniam deducti. C. Cæsare: moxque magnis stipendiis ad militiam pelliciebat Indos. Jamque ducentos equites & tres legiones habebat, quum Cyzicum terrâ, marique aggressus, utrinque repulſus est: erat enim ibi quidam non magna manus Antonianorum militum, gladiatores qui ibi Antonio alebantur custodientium. Reversus igitur in Achæorum portum, frumentabatur. [*Id. ibid.*]

Quum Furnius abstinenti à pugna, semper ei castra admovebat cum multis equis, nec frumentari sineas nec urbes occupare; Pompeius castra ejus à fronte adortus est, circummissis clam qui à tergo idem facerent: quum obrem Furnius in eum verſus, capſis à tergo caſtus eiecſus eſt. Fugientes per Scamandrios campos, Pompeius multos occidit: madebat enim campus ab imbribus. Qui evaserunt, receperunt se in eum impares iſtaurando prælio: quumque

supple-

supplementum acciperent è Myſiâ, Propontide, cæterisque locis: egeni homines exhausti exactionibus libenter mercede militabant Pompeio, celebri propter partem ad Achæorum portum victoriam. [*Ibid. pag. 750.*]

Quum egeret equitatu Pompeius, ac proinde malè muldaretur in pabulationibus; audivit alam equitum Italicorum ad Antebnion iter facere, missam ab Octaviâ hycante Athenis: moxque misit qui auro eos corrumpere. Hos præſes ab Antonio Macedonia præfectus comprehendit, & aurum distribuit militibus. [*Ibid.*]

Pompeius occupatis Nicæâ Nicomediæque, pecunias faculentè colligebat, magnis per omnia & insperatis successibus. [*Ibid.*]

Furnio non longè ab eo castra habenti, primæ è Sicilia vèrè inenunte venèrè naves 70. quæ solæ ex Antonii classe Cæsari contra Pompeium commodatæ superfuerant: finito enim bello Siculo, Cæsar eas dimisit. Venit & è Syriâ Titius cum aliis 120 navibus, atque copioso exercitu: & omnes Proconnesum appulerunt. [*Ibid.*]

Territus igitur Pompeius, qui adhuc paratus sacris non erat, ea loca petiit ubi maxime effugere posset. Verum Nicomediâ deprehensus, pacem per legatos petiit: spem ejus impetrandæ in beneficio, quò Titium ipse quondam affecerat, positam habens. Sed Titius pacem se ei, nisi navibus & copiis omnibus sibi traditis, concessurum negavit. [*Dio, pag. 402, 403.*]

Pompeius igitur, desperatâ mari salute, apparuit graviore in naves conſectus, eas incendit: remigisque armavit ut in terrâ majori usui futuros cum cæteris. [*Id. ibid. pag. 403. Appian. pag. 750.*]

Herodes, veritus ne sacrus Alexandri nuntio rerum novandarum studio teneretur, jussit eam continere se intra regiam, & nihil pro potestate agere: atque ita observabat eam assidue ut nihil, ne eorum quidem quæ ad quotidianam vivendi rationem attinerent, eum lateret. Quam servitutem quum ferres illa indignissimè, missis ad Cleopatram litteras, præsentem eorum suarum statum deplorans, & ut opem aliquam sibi afferret rogans: Jubente verò Cleopatram, ut una cum Aristobulo filio eam in Ægyptum ad se confugeret, paratis duabus sandapilis, quasi mortuis effrendis, in eas se & filium inclusit: jussis famulis conscis, ut eas noctu efferrent, & ad paratum navigium, quod eos in Ægyptum deveheret, deportarent. Hæc apud Sabbationem amicū mulieris Æſopus servus effutivit; putans eum non incertum ejus consilii. Quo cognito Sabbation, qui hæcenus inamicus Herodis erat, suspectus quasi focus infidantium quibus Antipater veneno sublatuſ eſt, ampic occasione conciliandæ sibi per hoc incertum regiæ benevolentie. Rex verò passus Alexandram tentare negotium, in ipsâ fugâ deprehensam retraxit: Mortuam tamen ostendit decti: non ausus ei malè quicquam facere. Verebatur enim non cessaturam Cleopatram, oſſi tali ansâ præbitâ, quæ simulatâ magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior. [*Ibid. pag. 403.*]

Cassius Parmensis, Nasidius, Saturninus, Thermides, Anſimius, alique Sexti Pompeii honorati amici, & charissimus & Pammis, & ipse Libo focer, ut viderunt eum ne possent ad eum quidam Titii, cui Antonius

tonius ipsum commiserat, desinere cum potentiore bellum gerere; desperarunt de eo, pacisque sibi ipsis fidem, transferunt ad Antonium. [Appian. lib. 5. pag. 750, 751.]

Pompeius ab amicis destitutus, secessit in mediterranea Bithyniæ; petens, ut ferebatur, Armeniam. Eum castris noctu egressum clam persequerant Furnius & Titius, & Amyntas cum eis: peractoque magnâ contentione itinere circa vesperam assecuti, singuli castrametati sunt circa tumulum quendam absque fossâ valloque, ut sero dici fessisque. In eo statu Pompeius noctu immixtis cetratorum tribus millibus, eos invasis cubantes aut proficientes e cubiculis, qui omnino nudi fugerunt turpiter: potuitque Pompeius, si eadem nocte totis viribus eos invasisset, aut fugatos persecutus fuisset, absolvere victoriam. Quod cum parum ille animadverteret, nihil inde lucratus est, nisi quod perrexit mediterranea petere. [Id. ibid. pag. 751.]

Hostes verò conjuncti sequebantur, frumentantem impediendo; donec inopiâ pressus petiit colloquium Furnii, amici quondam Magni Pompeii, & dignitate præstantis, moribusque graviore cæteris. Stans igitur in ripâ interlabentis fluvii, ejus fidei commissurum se dixit, ut deduceretur ad Antonium. Quo respondente, non sibi sed Titio ab Antonio commissum hoc fuisse negotium: Titii fidem Pompeius habens suspectam iterum se Furnio dedebat, rogans ut acciperetur. Id quum non impetraret, petebat ut saltem ab Amyntâ acciperetur: illo verò negante Amyntam facturum id quod conjunctum sit cum Antonianorum mandatorum executoris injuriâ, solum est colloquium. [Id. ibid. pag. 751, 752.]

Furniani putabant fore ut Pompeius inopiâ coactus sequenti die se Titio dederet. At ille noctu incensis ex castrensi more ignibus, & tubicinibus per signa vigiliarum noctem distinguuntibus, clam cum expeditis castris se subduxit, ne ipsis quidem præmonitis, quoniam ituri essent. Cogitabat autem reverti ad mare, & Titii classem incendere: quod fortasse perpetrasset, ni Scaurus transfugiens, abitum ejus & quam viam ingressus sit indicasset; quavis ignarus propositi. Tum Amyntas cum 1500 equitibus eum persecutus est carentem equitatu: ad quem appropinquantem Pompeiani transierunt, pars occultâ fugâ, pars propalam. Pompeius penè desolatus, & suos jam metuens, Amyntæ sine conditionibus se dedit, qui Titii condiciones respuerat. [Id. ibid. pag. 752.]

Midai, quod opidum Phrygiæ est, deprehensum circumdatumque Pompeium à Titio & Furnio captum fuisse scribit Dio. [pag. 403.] Exercitum ejus à Titio adactum ut Antonio sacramentum diceret, Appianus. [pag. 753.]

Antonius certior hac de re factus confestim per litteras Pompeium mandavit interfici: paulo verò post poenitentia ductus, salute eum donari iussit. Atqui cum priorem tabellarium posterior prævenisset, Titius acceptus deinceps etiam scriptis de mortis supplicio litteris, ac vel scriptas eas recipi postulat esse ratum, vel cognita quidem rei veritate fidem habere nolens, ordinem litterarum, ut sibi reddere erant, non sensum, secutus est. [Dio pag. 403.]

Sunt

Sunt qui dicant, Pompeii mortem mandasse, non Antonium, sed Plancum; qui Syriæ præses solitus sit in majoris momenti litteris nomen adscribere Antonii, & uti annulo ipsius signatorio: sive sciente Antonio, (scribere tamen nolente, vel propter Pompeii nomen, vel propter Cleopatram faventem ei ob patris Magni memoriam) sive per seipsum, caventem ne Pompeius præberet aliquam occasionem dissidii Cæsari & Antonio, neve Cleopatra favorem in Pompeium transferret. [Appian. lib. 5. pag. 753.]

Atque ita Miletii Sextus Pompeius est interfectus. [Id. ibid. Strabo, lib. 3. pag. 141.] L. Cornificio & Sexto alio quodam Pompeio Consulibus. [Dio, lib. 49. pag. 403.] de quo, in libri Liviani 132. epitome, ita legimus. *Sex. Pompeius, cum in fidem M. Antonii venisset, bellum adversus eum in Asia moliens à legatis ejus oppressus est.* Et in Orofio, lib. 6. cap. 19. *Pompeius fugiens, à Titio & Furnio Antonianis ducibus saepe terrestri navalique bello victus & captus, ac post paululum interfectus est.* et apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 87. *Sextum Pompeium Antonius, cum dignitatis quoque servande dedisset fidem, etiam spiritu privavit.* et in capite 79. plenius. *Pompeius Asiam fugâ petivit: iussuque M. Antonii, cujus opem petierat, dum inter ducem & supplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet nunc vitam precatur, à Titio jugulatus est. cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox, ludos in theatro Pompeii faciens, execratione populi spectaculo quod præbebat pelleretur.*

Cæsar Octavianus, mortis Sexti Pompeii causâ, ludos equestres exhibuit; Antonioque currum ante rostra & statuas in templo Concordiæ posuit: potestatemque dedit ibi cum conjuge & liberis convivendi, sicut antè sibi decretum fuerat. Nam adhuc fingebat se esse ejus amicum: eumque de Parthicâ clade consolatus est, invidiamque adversus se, victoriæ Siculæ & honorum ob eam decretorum nomine obortam exposuit. [Dio, lib. 49. pag. 403.]

3970

In festo Tabernaculorum novus Pontifex Aristobulus, adolescens 17 ætatis annum jam egressus, sacris juxta legem operaturus ornato pontificali ad altare accessit, ceremoniasque decenter peregit. Cujus eximia forma & statura quàm pro ætate procerior, totâ facie generis dignitatem præferens, convertit in se multitudinis oculos simul & studia, reputantis secum etiam avi Aristobuli memoriâ digna facinora. Victi igitur affectu paulatim se aperiebant, confusi nimio gaudio, nec continentes faustas voces ac comprecationes; licentius, quàm sub tali rege decebat, proferentes debitam familiæ beneficiorum tum memoriam tum gratiam. [Joseph. lib. 15. cap. 3.]

Peraçtâ festività: dum apud matrem Alexandriam excipitur convivio, rex Herodes comitate pertracto in opportunum locum adolescente, ostendebat se paratum in ejus gratiam juveniliter colludere. Cumque loci ejus natura esset æstuosior, citò defessi relicto lusu magnis piscinis, quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus capabant meridiano tempore. Ac primum spectabant natantes quosdam e sociis & famulis: deinde postquam provocante Herode adolescens quoque eis se miscuit, hi quibus hoc datum erat negotium deprimentes eum natantem, & quasi per lulum ac petulantiam mergentes, non prius

prius destiterunt quam aquis prefocaretur. Atque hic fuit Aristobuli exitus, anno ætatis 18º, Pontificatus 1º, qui mox ad Ananclum rediit. [*Id. ibid.*]

Hic casus ubi mulieribus renunciatus est, versâ repente rerum facie lamentatio exoritur supra cadaver juvenis & luctus inconsolabilis: totâque urbem rumore sparso metror occupat, nullâ non domo calamitatem desicente tanquam propriam. Herodes verò modis omnibus curabat fidem facere, se inscio casum hunc contigisse; non luctum solum fingens, sed & lachrymas & moestitiam verè simillimam. Et quo majus miseris mulieribus afferret solatium, magnificentissimo funeris apparatu cadaver extulit: nihil sibi ad summam liberalitatem faciens reliquum, tam in exornando conditorio, quam in congerendis eò aromatibus & aliis rebus pretiosissimis. [*Ibid.*]

Mater Alexandra, etsi sæpè ad inferendam manum sibi pronior, cum eam dolus non falleret, impetum tamen hunc animi repressit, nullam suspensionem præ se ferens quòd datâ operâ filium necatum sensisset; donec aliquando se afferret ultionis facultas. [*Ibid.*]

Antonius querens rationem, quâ minimo labore regem Armeniæ Artavasdem ulcisci posset, missio ad eum Q. Dellio, filiam ejus filio suo Alexandro (ex Cleopatrá suscepto) matrimonio jungendam, multis pollicitationibus interpositis, poposcit. Postremò repente sub initium veris Nicopolim Pompeii (in minore Armeniâ) venit: eoque cum accersivit, quasi operâ & consilio ejus in bello Parthico esset usus. Sed Artavades, insidias suspicatus, non venit. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*]

Alexandra, continuo ob amissum filium luctu ad vindictæ desiderium accensa, per litteras insidias Herodis Cleopatrá indicavit, simulque filii sui miserabilem interitum. Illa verò jamdudum adjuvandi eam cupida, & tum etiam miserata mulieris infortunium, non secus quam proprium curavit hoc negotium: nec unquam destitit incitare Antonium ad ulciscendam necem juvenis; indignum facinus dicirans, Herodem ope ejus alieni juris regno potitum, in legitimam regum stirpem tam insolenter debacchari. Quibus permotus Antonius, postquam *Ladiceam* (in Syriâ) pervenit, accersivit ad se Herodem dicturum causam de objecto necis Aristobuli crimine. [*Ioseph. lib. 15. ca. 4.*]

Herodes, commissâ regni curâ, Josepho patruo, clam ei mandavit, ut si in ipsum Antonius gravius aliquid statisset, confestim Mariammen interficeret: sic se affectum erga uxorem fuisse dicens, ut etiam si post ipsius mortem aliquem potiri contingeret illius pulchritudine, ad suam id injuriam pertinere existimaret. [*Id. ibid.*]

Ad Antonium deinde veniens Herodes, muneribus eum placavit quæ in hoc Hierosolymis attulerat, & crebris colloquiis indignationem ejus leniit; ut minus posthac ponderis apud eum haberet Cleopatrá instigatio. Negabat enim Antonius oportere regem facti sui rationem reddere, alioqui ne regem quidem futurum: sed dato illi semel honore, etiam liberam potestatem permittendam esse. Idque ipsum etiam Cleopatrá aiebat conducibile, si non multum se misceret alienis imperiis. [*Ib.*]

Jose-

Josephus creditum sibi regimen administrans, & sæpissimè Mariammen conveniens, partim propter negotia partim honoris causâ, dum crebra mentio fit conjugalis amoris quo eam Herodes prosequeretur; irridentibus hanc ejus asseverationem mulieribus, præsertim Alexandrâ, ille nimio studio approbandi eis affectum regis eò provectus est, ut mandatum sibi datum proderet: ratus id certissimum amoris argumentum, quòd neque sine eâ vivere sustineret, neque vel morte ipsâ ab eâ disjungi. Quæ Josephi verba mulieres non tam indubitatum Herodis amoris signum interpretatæ sunt, quàm exhortuerunt tyrannicum illius animum, si vel mortuus sæviret in earum capita. [*Ibid.*]

Interea per civitatem rumor ab inimicis regis sparsus est, necatum eum ab Antonio: qui cum reliquam regiam turbavit, tum mulieres maximè. Alexandra verò etiam Josephum hortata est, ut assumens eas ad signa legionis Romanæ confugeret, quæ tum ad regni custodiam circa urbem erat sub tribuno Julio. Sic enim primum si quid turbarum in aulam incideret, ipsas in tuto fore propter Romanorum benevolentiam: deinde sperandum esse consecuturam quidvis Mariammen, si in Antonii conspectum venerit, atque etiam regnum recepturam, & quicquid debetur regio generi. [*Ibid.*]

Tenente adhuc eâ consultatione, litteræ ab Herode supervenerunt rumori contrariæ, honorem quo se dignaretur Antonius significantes, ad confessum adhibens & ad quotidiana convivia; idque non cessante à criminationibus Cleopatrá: quæ capta ejus regionis cupidine, quò regnum id sibi usurparet, omnibus modis quærebat illum perdere. Sed quia justum se præberet Antonius, nihil posthac expectandum gravius, venturumque brevi constabito tam regno quam amicitia. nec relictam Cleopatrá cupiditati ullam spem, quando Antonius pro ejus postulatis Coelefyriam ei concessisset, hanc conditione, ne posthac Judæam peteret, & ut molesta esse desineret. [*Ibid.*]

His litteris redditis, voluntas confugiendi ad Romanos evanuit. Non tamen latuit id consilium; sed quamprimum deducto aliquantisper Antonio contra Parthos eunte (id enim ille præ se ferebat) Herodes in Judæam reversus est, statim soror Salôme & ejus mater indicaverunt quid Alexandra cum suis voluerit. Nec hoc contenta Salôme, etiam maritum suum Josephum criminata est, Mariammes consuetudinem objiciens. Hoc autem fecit propter simultatem veterem, quòd regina elati animi fœmina inter muliebres contentiones exprobraret ei obscuritatem generis. [*Ibid.*]

Quum de servatâ pudicitia Herodi juramento fidem Mariamme faceret, & suum vicissim amorem Herodes commemoraret; negante illâ amantis esse mandare, si quid humanitus accideret, uxorem innoxiam addi fati comitem: non aliter secretum hoc eam scire potuisse Rex existimans, nisi à Josepho fuisset constuprata; parum absuit quin illam interficeret. Sed amore victus, licet ægrè, cohibuit se tamen. Veruntamen Josephum ne in conspectum quidem admittimus iussit interimi: & Alexandram, ut malorum omnium causam, vincitam conjecit in custodiam. [*Ibid.*]

Næ

Interea

Interea turbabantur res Syriæ, Cleopatrá non desinente in omnes incitare Antonium: quem hortabatur ut auferens cuique suam dynastiam ipsi contribueret, flagitans etiam ab eo Judæam simul & Arabiam sibi dari, ademptas suis regibus, Herodi & Malcho; cujus utriusque illa interitum moliebatur. Sed tantos reges in importunæ mulieris gratiam occidere quidem Antonius injustum esse duxit: verum inter amicos ultra non habuit; & partes de utriusque regione ablatas Cleopatrá largitus est. Ad hæc urbes, quotquot sunt intra fluvium Eleutherum usque Ægyptum, ei donavit; præter Tyrum & Sidonem, quas jam inde à majorum ætate sciebat liberas: quamvis & has quoque illa multis precibus impetrare conata fuerat. [*Ibid. cum lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 7. cap. 26.*]

Ita Cleopatra, Antonii munere, Cyrene, Ciliciæ parte magnâ, Judææ regione eâ quæ balsamum gignit, Arabiâ Nabatæâ quæ Malchi fuerat (ditionis videlicet Malchi regis quantum ad Oceanum vergit) Ituræâ, Phoeniciâ, Coelesyriâ, Cypro & Cretæ parte aliquâ est potita. Quæ tam vastæ Antonii donationes populum Romanum maximè offenderunt: simul & Cleopatrá turpitudine, ex quâ liberos Antonius suscepisset, prius gemellos, Alexandrum & Cleopatram (hanc Lunam, illum Solem cognominatum) deinde Ptolemæum, Philadelphum cognomine. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 411. cum Livio, lib. 132.*] Multas verò linguas cassuisse Cleopatra dicitur; ita ut Æthiopibus, Troglodytis, Hebræis, Arabibus, Syris, Medis, Parthis, per semet ipsa responsa daret sine interprete: quum antecessores ejus reges ne Ægyptiam quidem percipere sustinuisent, nonnulli etiam ipsam Macedonicam dialectum dedidicissent. [*Plutarch. ibid.*]

Cleopatra in Armeniam cum exercitu profectum Antonium usque Euphratem profecta, revertitur: obiterque aditâ Apamiâ & Damasco, Judæam invisit. [*Ioseph. lib. 15. cap. 5.*]

Æstate tertiâ ab eâ quâ in Siciliâ Lepidus à Cæsare Octaviano est dejectus, expeditionem hanc Antonius suscepit in Armeniam. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82.*] defuncto jam Sexto Pompeio. [*Appian. lib. 5. pag. 753.*] Missoque iterum ad Armeniæ regem Q. Dellio colloqui causâ; ipse interim celeriter ad Artaxata progressus est. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*]

Cleopatra in Judæâ ab Herode excepta, concessam sibi ab Antonio Arabiæ partem & Jerichuntini agri redditus ei locavit. Is & balsamum fert, quod unguentorum longè pretiosissimum ibi tantum provenit, & eximiarum palmularum vim maximam. [*Ioseph. lib. 15. cap. 5.*] Quod balsamum, uni terrarum Judææ concessum, in duobus tantum hortis erat, utroque regio; altero jugerum 20 non amplius, altero pauciorum. [*Plin. lib. 12. cap. 25.*]

Per hæc negotia contractâ majore cum Herode familiaritate, de stupro eum sollicitare Cleopatra cœpit; sive lascivi intemperantiæ affectus ducta, sive per hoc struendis insidiis occasionem quærens: sed amorem prætexebat. Renuit verò Herodes: & de eâ occidendâ cum amicis consultavit. A quibus ab eo facinore ille deterritus, magnis mu-

neribus

neribus omnibusque obsequiis pacatam Cleopatram Pelusium usque deduxit. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. cap. 5.*] A quâ tamen, ut & ab ipso Judæorum populo, ille sibi metuens Masada castellum sibi ad refugium paravit; armis in eo repositis, quæ decem millibus virorum sufficerent. [*Id. lib. 7. Belli, cap. 26.*]

In Armeniâ Antonius regem Artavasdem partim sociorum operâ persuadendo, partim copiis terrendo, quum illius se amicum & scriptis & actis omnino ostendisset, eò vix tandem multis pollicitationibus deceptum adduxit, ut fide datâ in castra ipsius veniret: ubi ab eo est comprehensus. [*Dio, lib. 59. pag. 415. cum Livio, lib. 131. Strabone, lib. 11. pag. 524. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82. Plutarcho, in Antonio. & Orosio, lib. 6. cap. 19.*]

Captum regem Antonius primum absque vinculis circum castella, in quibus thesauri erant repositi, circumduxit; spe eorum sine certamine potiundi: simulans se non aliâ de causâ captivum habere, quam ut ab Armeniis pro liberatione ac regno ejus pecuniam colligeret. Verum eâ spe frustratus ille est: gazæ custodibus ei non obtemperantibus. [*Dio, ibid.*]

Qui in armis erant Armenii, pro capto rege Artavasde sive Artabaze maximum natu filiorum ejus Artaxiam regem constituerunt. [*Id. ibid. Ioseph. lib. 15. cap. 5.*] Artavasdem verò Antonius argenteis catenis constrinxit: quasi regem turpe esset ferreis teneri vinculis. [*Dio, ibid.*] Tum argenteâ catenâ ita vinctum ad confessionem thesaurorum regionum cœgit: expugnatoque opido, in quo conditos esse prodiderat, magnam vim auri argentique abstulit. [*Oros. lib. 6. cap. 19.*]

Post hæc universam Armeniam, partim vi, partim deditione, in suam potestatem Antonius redegit. [*Ioseph. & Dio, ut supr.*] Nam Artaxias prælio congressus, & victus, ad Parthos concesserat. [*Dio.*] Artabazem verò cum filiis suis satrapis vinctum in Ægyptum Antonius duxit, munus Cleopatrá, & quicquid pretiosum de eo regno ceperat. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiquit. cap. 5.*]

Romæ, III. Nonas Septembr. C. Sotius Proconsul ex Judæâ triumphavit: ut ex Fastis triumphalibus marmoreis liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag. CCXCVII.*]

3971

M. Antonius, Artavasdis regis Mediæ filiâ arctioris amicitiae causâ filio suo in matrimonium impetratâ, relicto in Armeniâ exercitu, cum magnâ prædâ in Ægyptum reversus est. Ubi Alexandriam curru inventus, inter alios captivos Artavasdem sive Artabazem Armeniæ regem, cum conjuge & liberis, ante se in triumpho duxit. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*] Quod ægerrimè Romani rulerunt: ut prima patriæ suæ ornamenta, in Cleopatrá gratiam, communicarentur Ægyptiis. [*Plutarch. in Anton.*]

Ad Cleopatram in medio populi, tribunali argento obducto, aurâque sellâ sedentem, Antonius Artavasdem cum suis, aureis in vinculis abduxit. Barbari autem neque supplices ei facti sunt, neque in genua conciderunt (quanquam & minis & promissis hoc crebrò juberentur) sed nomine eam suo compellaverunt: atque ideò magnos quidem ha-

bere spiritus existimati, durius autem propterea tractati sunt. [Dio, ut sup.]

Alexandrinis epulum Antonius præbuit, & contra in gymnasium plebe, pro tribunali argenteo folia duo aurea, sibi unum, Cleopatræ alterum, filiis verò humilia alia posuit. Tum ad populum oratione quâdam habitâ, Cleopatram Reginam regum, ejusque filium & regni collegam Ptolemæum Cæsariem Regem regum appellari jussit: iisque Egyptum, & Cyprum, divisione institutâ aliâ à priore, addixit. Dicebat autem illam verè Cæsaris Dictatoris conjugem fuisse, hunc ejusdem legitimum filium: fingebatque se studio ejus Cæsaris adductum hæc facere; quò Octavianum, non natum ejus, sed adoptatum filium, in invidiam adduceret. Suis autem ex Cleopatrá susceptis liberis, filia quidem Cleopatræ Libyam dedit Cyrenaicam; fratri ejus Alexandro Armeniam attribuit, Mediam quoque & Parthiam & reliquas trans Euphratem usque ad Indiam regiones, quum ex subigerentur, promittens: Ptolemæo verò (Philadelpho cognominato) Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem usque ad Hellespontum regiones, largitus est. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 415, 416.]

Simul autem filios suos produxit Antonius, Alexandrum quidem cultu Medico, tiam & cidarim circæam gerentem; Ptolemæum verò crepidis, chlamyde, & causâ diademate redimitâ ornatum. Hic enim regum qui Alexandro successerunt cultus, ille Medorum erat & Armeniorum. Mox quum salutassent parentes pueri, hunc Macedones, illum Armenii stipavere. nam Cleopatra quidem & tunc & aliâs in publicum progrediens, stolam Isidis sacram sumebat, & novæ Isidis nomine responsa dabat populis. [Plutarch. ibid.] Atque ut illa Isidem se & Lunam, ita Antonius Osiridem & novum Liberum Patrem appellari se jussit; quum redimitus hederis, cothurnisque succinctus, curru velut Liber Pater veetus esset Alexandriæ. [Vellei. Pat. lib. 2. cap. 82. Dio, lib. 50. pag. 421.]

Antonius usque ad Araxem profectus, quasi Parthis bellum illaturus, satis habuit cum Artavasde Medorum rege societatem junxisse: cujus ratione mutua sibi auxilia, Antonius Medo contra Parthos, Medus Antonio adversus Cæsarem sponponderunt; militésque nonnullos ejus rei causâ permutaverunt: & Antonius Medo parte Armeniæ recens occupatæ tradidit, filiam ejus Iotapen, admodum parvulam, ut Alexandri (filii sui ex Cleopatrá nati, cui regnum Armeniæ dederat; quod in libro 131. confirmat Livius) conjugem futuram, & signa militaria quæ amissa in Striani pugná fuerant, recepit. [Dio, lib. 49. pag. 417, 418. cum Plutarcho, in Antonio.]

Pace ita cum Medo initâ, Antonius Polemoni Armeniam minorem, ut legationis ab eo ad societatem hanc conciliandam susceptæ præmium, donavit: consularumque simul & dedit L. Cluvio (vel Cluvio) quem secum habebat, & ademit. [Dio, ut sup. pag. 411. & 418.]

Cæsar Octavianus in Senatu & ad populum crebrò Antonium accusabat, plebem in eum incendens. Contrâ misit ad illum recriminandum

4681 33

nandum Antonius. [Plutarch.] Cæsar inter alia Antonio objiciebat, quòd Egyptum, sorte sibi non data, obtineret, quòd Sextum Pompeium à se ultrò dimissum (sic enim ferebat) occidisset; quòd Artavasde per fraudem capto: inque vincula coniecto, infamiam magnam populo Romano aspersisset: manubiarum etiam partem dimidiam poscebat, ac omnium maximè Cleopatram ei liberòque ex eâ susceptos & donatas his regiones exprobrabat; idque præcipuè, quòd Cæsariem Cleopatræ filium in Cæsaris familiam retulisset. [Dio, lib. 50. pag. 419.] Eum verò agnitiorem etiam à Julio Cæsare fuisse, Senatui Antonius affirmavit; idque scire C. Marium, & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos; quorum C. Oppius, quasi planè defensione ac patrocinio res egeret, librum edidit, Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat. [Sueton. in Julio, cap. 52.]

In Armeniâ agens Antonius, Canidium cum XVI legionibus ad mare descendere imperavit. Ipse trahens secum Cleopatram concessit Ephesum, quò classis undique cogeatur navium annumeratis onerariis octingentarum; ex quibus ducentas Cleopatra & viginti millia talentorum commearisque per bellum, toti exercitui præbuit. [Plutarch. in Anton.]

Antonius Domitii & quorundam aliorum consilio præcepit Cleopatræ ut in Egyptum navigaret, atque exitum ibi maneret belli. At illa novam Octaviæ operâ timens futuram reconciliationem, induxit ingenti mercede Canidium, ut pro se apud Antonium ageret: demonstraretque ei, neque æquum esse summoveri bello mulierem quæ tantum conferret auxilii, neque ex usu ejus esse ut frangerentur eâ re Egyptiorum animi, qui virium navalium magnam partem efficerent. Quo illud obtinente, coactis copiis navigaverunt Samum, ubi genio indulserunt. Ut enim regibus, dynastis, tetrarchis, gentibus, & civitatibus inter Syriam, Mæotin, Armeniam, & Lauria positis indictum omnibus fuit ut mitterent deportarentque apparatus bellicum: ita erat injunctum cunctis qui ludicram artem faciebant, Samum occurrere. Ac quum universus penè circumcirca lamentis & gemitibus orbis creparet, una per multos dies insula tibiis & cantu personabat; ubi referta erant theatra certantibus choris. Jam ad sacrificium singulæ civitates boves mittebant, & certabant invicem convivii & muneribus reges. ut sermonibus jactaretur: *Qui erunt in triumpho victores, quum belli tantis sumptibus celebrent apparatus?* [Id. ibid.]

Hinc Athenas navigavit Antonius: ubi de integro effudit se in ludos & spectacula. [Ibid.] Aureum in manu baculum, ad latus acinaces, purpureæ vestis ingentibus obstricta gemmis, diadema aderat, ut reginâ rex ipse frueretur. [Florus, lib. 4. cap. 11.]

Mediæ rex, usus Romanorum apud se ab Antonio relictorum auxilio, Parthos & Artaxem (sive Artaxiam Armenium) contra se profectos vicit. [Dio, lib. 49. pag. 418.]

3972

Herodes tributa regionum Judææ & Arabiæ quas Cleopatra ab Antonio acceperat junctè reddebat, parum tutum putans præbere reginæ occasionem malevolentiae. Arabs verò, postquam eorum exactio ad Herodem spectare coepit, aliquandiu solvendo ei 200 talenta annu-

Anno
Mundi

Anno
Periodi
Julianæ
Anno an-
te æram
Christi-
anæ

atim debita: deinde malignior factus & ad dandum segnior, vix partes quasdam reddebat, ac ne eas quidem integras. [*Joseph. lib. 15. cap. 5.*]

Cæsar & Antonius mutuo se criminabantur, atque etiam vicissim se defendebant, partim per epistolas privatim datas, (inter quas illa Antonii ad Cæsarem petulantissima fuit, à Suetonio in *Octavio* ca. 69. commemorata; ubi cum Cleopatrá reginâ, quam uxorem suam fuisse affirmat, *abhinc annos novem* consuetudinem habere se coepisse dicit) partim publicè; quum Cæsar ore, litteris Antonius ageret. Quâ occasione alter ad alterum crebro legationes mittebat, quò & suam causam quam maximè justam esse ostenderet, & adversarii res exploraret. Interim pecuniam, quasi in alium quendam finem, contrahebant; & ad bellum sese, tanquam contra alios quosdam hostes, parabant. [*Dio, lib. 50. pag. 419.*]

Romæ novus Consul, C. Sossius (qui de Judæâ triumphaverat) 4682 32
ipsis Kalendis Januariis multa verba in Antonii laudem & vituperationem Cæsaris in Senatu fecit; (Domitio Aënobarbo collega ejus, quia multas antea calamitates expertus esset, nihil palam novi agitante:) ac edictum contra Cæsarem, qui consulto ab Urbe tum absuit, facturus confessum erat, nisi Nonius Balbus tribunus plebis intercessisset. [*Dio, lib. 50. pag. 419.*]

Romam scripsit Antonius, ut quæ de regionum inter Cleopatram & liberos ejus partitione Alexandriae egerat, ibi rata esse juberentur. Quæ tamen litteræ publicè recitatæ non sunt, Domitio Sossioque Consulibus, qui Antonio quàm maximè favebant, etsi Cæsar flagitabat ut in vulgus omnia efferrentur, obstantibus. Quum autem in eo vicisset illorum sententia, vicissim Cæsar hoc obtinuit: nequid eorum, quæ de Artavalde Armenio scripta fuerant, publicè proponeretur: quia & regem, cum quo occultè adversus Antonium consilia ipse agitarat, miserabatur; & triumphum Antonio invidebat. [*Id. lib. 49. pag. 416.*]

Cæsar convocato Senatu, præsidio militum & amicorum pugiones occultè gestantium septus, sellâ curuli in medio Consulum sedit; multisque & seipsum defendit, & Sossium Antoniumque accusavit: ac, quum neque alii-neque Consules ipsi quicquam dicere auderent, convenire eos ad certam diem jussit, per litteras quasdam ipsis Antonii tum injurias demonstraturus. Consules neque contradicere ausi neque tacere sustinentes, clanculum ante eam diem Urbe profecti, ad Antonium se contulerunt: eosque reliquorum Senatorum multi secuti sunt. Eo cognito Cæsar, quum eos à se ultro emissos dixisset, ne propter aliquam injuriam suam ab iis desertus videretur; reliquis etiam qui velent ad Antonium abire, ut tutò id facerent, permisit. [*Id. lib. 50. pag. 420. cum Suetonio, in Octavio, cap. 17.*]

Post discessum Consulum Cæsar, Senatu congregato, & egit & dixit quæ volebat. Quibus auditis Antonius, suorum concilio habito, multisque in utramque partem prolatis, bellum suscepit. [*Dio, pag. 420.*] & Octaviæ sorori Cæsaris, uxori suæ, repudium indici jussit. [*Id. ibid. cum Livio, lib. 132. Eutropio, lib. 7. & Orosio, lib. 6. ca. 19.*]

Quum

Anno
Mundi

Anno
Periodi
Julianæ
Anno an-
te æram
Christi-
anæ

Quum Romam certos misisset Antonius, qui Octaviam domo sua pellerent; exisse eam memorant trahentem secum omnes Antonii liberos, præter natu maximum ex Fulviâ genitorum; qui cum patre tum debebat. Plorat illa & lamentabatur, quòd una ex belli causis ipsa quoque videretur. Populum verò Romanum miserabat non ita illius, ut Antonii; atque impensius eos qui Cleopatram viderant, neque formâ Octaviæ neque ætatis flore præcellentem. [*Plutarch. in Anton.*]

At Cæsar celeritate & mole Antonii apparatus nuntiatâ, trepidavit, ne bellare illâ æstate cogeretur. Pecuniæ enim inopiâ laborabat, & exactionibus totam hoc tempore turbabat Italiam. Unde in maximis numerabatur Antonii peccatis hæc belli procrastinatio; quâ Cæsari instruendi se spatium dedit, & tumultum ob extortas pecunias ortum sedandi. [*Id. ibid.*]

Herodes rex, & aliis per Judæam turbis liberatus & Hyrcanio (quem vicum Antigoni soror tenuerat) bello Asiatico Olympiade CLXXXVII (quæ hæc æstate acta est) jam erumpente, delectus habendo magno apparatu expediebat auxilium Antonio. Sed ille hanc operam ei remisit, negans sibi opus esse. Verum quia tam ex ipso quàm ex Cleopatrá de Arabis injuriâ audierat, tributum à reginâ impositum solvere detrectantis; jussit in illum bellum vertere: Cleopatrá etiam hoc in rem suam fore sibi persuadente. Si enim Arabem Herodes vicisset, Arabiæ; sin autem victus esset, Judææ dominam futuram se sperabat. Antonii igitur jussu reversus Herodes, domi continuavit exercitum: quo mox invasit Arabiam equitatu simul & pedestribus copiis instructissimus, Diospolim petens quò occursuri erant Arabes. Ubi post acerrimum conflictum penes Judæos fuit victoria. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 14. & lib. 15. Antiquit. cap. 6.*]

Plancus & Titius quos ex Consularibus Antonius & inter amicos habuerat & omnium secretorum suorum confcios fecerat, à Cleopatrá suggillati quòd plurimum adversari fuissent ne bello interesset, ad Cæsarem perfugerunt: qui eos & libentissimè recepit, & ab iis tum omnia alia acta consiliaque Antonii didicit, tum testamento ejus quæ essent statuta, ac ubi id esset, rescivit. nam id illi obsignaverant, & in eo contenta cognoverant. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 420.*] De Planci verò (qui Antonii primum librarius, posteaque Asiæ ac deinde Syriæ Proconsul sub eo fuerat) moribus, ejusque & Titii fugâ videndus est in lib. 2. cap. 83. Velleius Paterculus.

Testamentum Antonii apud virgines Vestales erat depositum. Quod poscenti Cæsari denegaverunt illæ tradere: si accipere vellet, ipse veniret, mandaverunt. Illuc ergo profectus accepit tabulas. [*Plutarch. in Anton.*] Ac primum ipse seorsum scripta evolvit, ac loca quædam annotavit reprehensioni patentia. Tum in Senatu, ac deinde etiam in concione, recitavit: plerisque id molestè ferentibus, rationem ut quis redderet vivis postremorum suorum judiciorum. Quod licet injustissimum censeretur, tamen ea quæ testamento continebantur hujusmodi erant, ut omnem facti Cæsaris invidiam tollerent. Nam Antonius eo testamento Cæsaroni testimonium ferebat, quòd esset verè

Dictatoris

Dictatoris Cæsaris filius; suos ex Cleopatrá liberos inter hæredes nuncupabat, immensisque eos muneribus donabat: & de funere statuebat, ut corpus suum, etiam si Romæ decessisset, per forum elatum Alexandriam ad Cleopatram mitteretur. [*Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap. 17. Dio, lib. 50. pag. 420, 421.*]

Hæc tantam indignationem apud omnes excitârunt, ut reliqua etiam quæ vulgò jactabantur vera esse crederent: nempe Antonium, si rerum potitus foret, Romam Cleopatráe dono daturum, ac imperium in Ægyptum transfurum. Proinde vehemēti irâ correpti omnes, eum non inimici modò aut qui neutri parti studebant, sed ii quoque jam qui summâ ei juncti fuerant amicitia, summopere culpârunt. quippe testamento recitato territi, Cæsarisque suspitioni vicissim occurrentes, eadem cum aliis aiebant. [*Dio, pag. 421.*]

Multa quoque nefanda in Senatu Antonio recens transfuga Plancus objiciebat. [*Vel. Pater. li. 2. ca. 83.*] multa etiam, in Cleopatrá gratiam commissa, exprobrabat ei Cæsaris necessarius Calvius vel Calvisius: quorum pleraque tamen ipse ementitus fuisse putabatur. Amici verò Antonii Romæ supplices prensabant populum: unumque è suo numero Geminium in Græciam miserunt, rogatum Antonium, caveret ne abrogaretur ipsi imperium & hostis populi Romani declararetur. Qui cum inter coenandum à Cleopatrá lacessitus, omnia recta fore dixisset si illa in Ægyptum abcessisset; reginæ furorem metuens, arreptâ fugâ Romam se retulit. [*Plutarch. in Anton.*]

Ut satis paratus Cæsar fuit, in Cleopatram bellum est decretum: Antonio verò Consulatus (fuerat enim in sequentem annum Consul designatus) ac reliqua etiam potestas omnis est adempta; cujus ille arbitrium mulieri permisisset. Dicebaturque Cleopatráe pharmacies & præstigiis ita dementatus fuisse Antonius, ut ne in suâ quidem esset potestate. [*Id. ibid. Dio, pag. 421.*] Aded enim hunc ea sibi mancipaverat, ut cum gymnasiarcham Alexandrinorum effecit, ab eo regina ac domina appellata sit, milites in suo satellitio Romanos habuerit; omnesque ii suis in clypeis nomen Cleopatráe inscripserint. Ipsa cum Antonio in forum prodibat, ludos cum eo curabat, cum eo judicia obibat, cum eo equitabat: in urbibus ipsa curru vehebatur, Antonius pedester cum eunuchis eam sequebatur. Denique sibi ipsa imperium in Romanos ita sperare est ausa; ut si quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod esset ipsa datura in Capitolio, juramentum fecerit. [*Dio, pag. 421, 422.*] cupiditate muliebri oprans etiam in Urbe regnare. [*Eutrop. lib. 7.*] de qua, in lib. 1. Odâ 37 Horatius:

—Capitolio

Regina dementes ruinas

Funus & imperio parabas,

Contaminato cum grege turpium

Morbo virorum, quidlibet impotens

Sperare, fortunaque dulci

Ebria.

et Ovidius, libro 15 Metamorphos.

Romanisque ducis conjux Ægyptia sedæ

Non

*Non bene fisa cadet; frustra que erit illa minata
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.*

Si hostis ipse Antonius fuisset appellatus; illi quoque qui cum eo erant, nisi ab eo discessissent, in hostium numero habendi fuissent: quod ne contingeret, (metuebatur enim amicorum ejus potentia) non verbo ille quidem, licet reipsâ, hostis est declaratus. Impunitas nihilominus ac laudes iis qui Antonium deseruissent proponebantur; & Cleopatráe (quam illum nunquam deserturum fuisse sciebant) bellum manifestò indicebatur: sufficiebaturque hoc ipsum Antonio crimen potuisse objici, quod contra patriam, nihil à suis læsus, ipse ultro bellum pro Ægyptiâ muliere suscepisset. Ac, quasi jam id ageretur, saga ipsi sumpserunt, & ad ædem Bellonæ progressi sunt: ibique Cæsar, tanquam fecialis, omnia quæ antè quàm bellum iniretur fieri Romano more consueverant jussu eorum peregit. [*Dio, pag. 421, 422.*] Addiditque, bellum cum Romanis gesturos Mardionem eunuchum, & Pothinum, & constricticem Cleopatráe Iram Charmiûmque (*Nairam & Carmionem* Cleopatráe ancillas Galenus appellat, in libro de Theriacâ ad Pisonem:) à quibus maxima quæque in imperio Antonii administrarentur. [*Plutarch.*]

Hinc juvenus ab utrisque magno studio ad arma convocabatur, pecuniæ conficiebantur, omnia quæ bello gerendo sunt necessaria festinatò comparabantur: fuitque ejus belli apparatus longè prioribus omnibus major, tot utrique ad hoc bellum provinciis auxilia subministrantibus. Cæsarem Italia omnis, Gallia, Hispania, Illyricum, Africa utraque, Sardinia, Sicilia, ac reliquæ insulæ prædictis terris continentibus vicinæ, adjuvârunt. [*Dio, pag. 422.*] Fueruntque ei naves bellicæ 250. peditum 80 millia; equitum millia 12. Habebat verò Antonius naves bellicas non minùs 500. in quibus tum octo tum decem etiam ordinum frequentes erant superbè & ad triumphum exornatæ: peditum centum millia, equitum (ut Cæsar) millia duodecim. Reges ei parentes in auxilium erant Bocchus Africæ, (regno à Romanis exutus,) Tarcondemus (sive Tarcondimotus) superioris Ciliciæ, Archelaus Cappadociæ, Philadelphus Paphlagoniæ, Mithridates Commagenæ, Adallas Thraciæ. Hi interfuerunt bello. Ex Ponto Polemon auxilia misit, Malchus item ex Arabiâ, & Herodes Judæus: adhuc Amyntas Lycaonum & Galatiæ rex. Imperabatque Antonius ab Eufrate & Armeniâ usque ad mare Ionium & Illyricum; & à Cyrenis usque ad Æthiopiam. [*Plutarch. in Anton.*] Unde regiones Asiæ continentis Romanis parentes, Thraciæque, Græcia, Macedonia, Ægyptus, Cyrenaica cum finitimis, insulæ etiam propinquæ, regesque & principes ferè omnes, quotcunque Romani imperii Antonio tunc parentis fines attingebant, alii ipsi, alii per suos, (ut dictum est) illi opitulabantur. [*Dio, ut sup.*]

A Medorum etiam rege submissa illi sunt auxilia. [*Plutarch. ut sup.*] Quæ cum Antonius non solum non remississet, sed suos etiam milites quos Medo commodaverat revocavisset, Rex ille à Parthorum rege Phraate & Armeniorum Artaxe (sive Artaxiâ) superatus, in

O o o

corum

corum potestatem venit. Atque hoc modo Armenia (quam Antonius nuper adquisierat) simul cum Mediâ amissa est. [*Dio, in fine lib. 49.*]

Apparatu belli Aëtiaci gratificationem ipsius Cleopatrz Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente: pavorem ejus ita illa fertur eluisse. Extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsam capiti imposuit: moxque, procedente hilaritate, invitavit Antonium ut coronas biberent. Concerpta verò in scyphum incipienti haurire, oppositâ manu: *En ego sum, inquit, illa, chare Antoni, quam tu novâ prægustantium diligentia caves; adeo mihi, si possim sine te vivere, occasio aut ratio deest.* Inde eductum custodiâ quendam bibere jussit: qui illico expiravit. [*Plin. lib. 21. cap. 3.*]

Quum Arabum exercitum ad Cana in Coelesyriâ rex Herodes majore ex parte in fugam vertisset: Athenio, Cleopatrz in eâ regione dux, qui Herodem oderat, cum collectitiâ indigenarum manu Arabibus se adjungens, magnam Judæorum in locis asperis & inæqualibus (quorum peritiores erant adversarii) stragem edidit. Rex verò suos videns viribus impares, citato equo profectus est ad evocandos qui illis succurrerent: nec tamen, licet festinus, adfuit in tempore, sed Judæorum castra ab hostibus capta sunt. [*Joseph. lib. 15. cap. 6.*]

3973

Ex illo tempore Herodes latrocinii cœpit agere & excursionibus in Arabas; castra in montibus ponens. Et cavebat quidem totum exercitum prælio committere: sed interim non mediocriter proficiebat, suos laboribus assuefaciens, & continuis exercitiis præparans ad abolendam tandem ignominiam. [*Id. ibid.*]

Antonius, quum ad Italiam cursum intendisset, ibi bellum inopinantibus adversariis gesturus; ubi Corcyram veniens audisset, Cæsaris naves acturias, quæ ad speculandum præmissæ fuerant, apud montes Ceraunios stare: suspicatus eò Cæsarem cum torâ classe venisse, in Peloponnesum (jam enim sub finem autumnus erat) relictus, Patris hyemavit; dimissis in omnia loca militibus, ut custodirent ea, & facilius alimenta eis suppeterent. [*Dio, lib. 50. pag. 414.*]

Cæsar quoque, quum Brundisio solvisset ac Corcyram usque pro-
fectus esset, hostes apud Aëtium statione morantes inopinatò aggressus; tempestate coortâ afflictus, re infectâ reversus est. [*Id. ibid. pag. 425.*]

Dum Arabiæ fines Herodes infestat, anno regni sui (à morte Antigoni, circa mensem Sextilem anni Periodi Julianæ 4676, hic & deinceps à Josepho numerati) septimo, confiato jam bello Aëtiaco, incun-
te vere, Judæa terræ motu, quali nunquam antè, est concussa: in quo hominum oppressa sunt ruinis ædium circiter decem millia. Militaris tamen multitudo nihil detrimenti accepit, utpote sub dño agitans. Hæc clades in majus etiam aucta rumoribus, quos nuncii gentilium odio-
rum non ignari dabant auribus Arabum, immane quantum extulit hostium animos; quasi subversis Judæorum urbibus & extinctis ho-
minibus, nulli jam superessent adversarii. Legatos igitur gentis, qui rebus afflictis pacem petitori venerant, comprehensos necaverunt: moxque magnâ alacritate bellum properaverunt. [*Joseph. lib. 1.*

Belli,

468331

Belli, cap. 14. & lib. 15. Antiquit. cap. 7.]

Herodes suis ad fortiter agendum excitatus, & sacris de more per-
actis, exercitum properè trans Jordanem duxit: castrisque Philadel-
phiæ positis, de castello quodam interjacente occupando inter eum
& Arabas, certamen est initum. In quo superiores facti Judæi, ad ali-
ud prælium dejectos hostes compulerunt, ubi post diuturnum confectum
in fugam versi Arabes, & à seipsis fugientibus & ab adversariis instan-
tibus, ita sunt oppressi, ut quinque eorum millia desiderarentur. Cæ-
teri in castris obfessi, et aquæ penuriâ vehementer laborantes, lega-
tos ad Herodem miserunt: quos quum ille despiceret, & talenta 50
pro redemptione offerentibus magis instaret; ardescens siti, carer-
vatim exeuntes, ultro se Judæis tradiderunt. Atque hoc modo intra
quinque dies capta sunt ad quatuor millia: sextâ verò die, reliquâ
multitudine ad pugnam desperatâ salute procedente, primo confectu
circiter septem millia ceciderunt. Domitâ igitur per hanc cladem A-
rabum ferociâ, gentis præses ab eis declaratus, domum magnâ cum
gloriâ reversus est. [*Id. ibid. & lib. 15. cap. 8. 9.]*

Hillel Babylonius, ex stirpe Davidicâ, Hierosolymis ætatis annis
100. ante æram excidii Templi Judaicæ, ut ex Gemarâ Babyloni-
câ, tractat. שו"ק cap. 1. colligitur. Ex ejus numerofo discipulorum
cœtu, Jonathan Uzzielis filius, Chaldaicæ Prophetarum paraphra-
seos author, clarissimus extitit. Inter Hillelem hunc & Sammajum
(sive Sameam, de quo ex Josepho superius dictum est) orto dissidio,
Pharisæi in duas partes discesserunt: de quibus Hieronymus, libro 3.
Commentar. in Esai. cap. VIII. 14. *Duas domus Nazaræ (qui in Chri-
stum recipiunt, ut observationes legis veteris non omittant) duas familias
interpretantur. Sammai & Hillel: ex quibus orisunt Scribæ & Pharisei.*
Additque, *Sammai & Hillel (sive duas eorum domus, quarum in Tal-
mude toties fit mentio) non multo prius quàm Dominus nasceretur, oris
esse in Judæâ.*

Quum Parthorum rex Phraates, victoriâ ab Antonio reportatâ in-
solentior redditus multa crudeliter consulere, in exilium à populo
suo pulsus est; & Tiridates quidam contra eum rex constitutus,
[*Iustin. lib. 43. cap. 5. Dio, lib. 31. pag. 436.*]

Medeus quidam Myfios Asianos ad delendum ab Antonio per-
movit, eorundemque operâ bellum Antonianis ibi fecit. [*Dio, lib. 51.
pag. 443.*]

Antonius Aëtium, ubi classem constituerat, profectus, quum prope
tertiam partem remigum fame absumptam invenisset, nihil motus:
*Remi, inquit, modo salvati sunt, nam ratiages non deerunt, quod Græcia
homines habuerit.* [*Oros. lib. 6. cap. 9.*] Corruptique à præfectis na-
vium sunt ex afflictiissimâ Græciâ maris agationes, melfiores, ado-
lescentuli, æque ita quidam complebantur navis, sed plerique manebant
vacuæ. [*Pharac. lib. 1.*]

Afinius Pollio, quum se post Brundisiam partem continisset, in
Italiam, neque aut vidisset unquam Cleopatram aut post enervatum
amore ejus Antonii animam partibus ejus commiserat, rogante Cæ-
sare ut se cum ad bellum proficisceretur Aëtiacum. *Mes, inquit, in*

Antonium majora merita sunt, illius in me beneficia notiora; itaque discrimini vestro me subtraham, & ero praevidentis. [Vellei. Pat. lib. 2. cap. 86.]

M. Agrippa, praemissus à Caesare, multas onerarias naves frumento atque armis graves, ab Aegypto, Syria, Asiaque ad subsidium Antonio venientes cepit. Peragratōque Peloponnesium sinu, Methonam urbem validissimo Antoniano praesidio munitam expugnavit. [Oros. lib. 6. cap. 19.] Ibi quoque occiso Bogude, observans quibus locis naves onerariae appellere commodè possent, diversis subinde locis in Graciam egressus, magnopere Antonium perturbabat. [Dio, lib. 50. pag. 425.]

Caesar his animo auctus, cum 230 rostratis navibus & omnibus copiis à Brundisio, trajecto mari Ionio, in Epirum profectus est. [Id. ibid. lib. 50. pag. 425. Plutarch. in Anton. Oros. lib. 6. cap. 19.] ubi pedestres copias, infra montes Ceraunios expositas, Aetium mittens, ipse Corcyram à praesidio destitutam navibus occupavit: illisque in portum Dulcem (à dulci aqua ita dictum) subductis, stationem ibi fecit. Inde cum classe Aetium petiit; ubi classis Antonianae major pars stationem habebat: eoque occupato loco, in quo postea Nicopolim condidit, castra ibi posuit. [Dio, pag. 425, 426.]

Antonius, invehentibus primà luce hostibus, timens ne inanes propugnatoribus naves caperent; ad speciem instruxit in tabulatis remiges armatos, remos erigi & suspendi ex utroque navium latere praecepit: atque ita in faucibus portus ad Aetium obversas in hostem continuit, quasi instructas remis & paratas ad configendum. Unde delusus Caesar retro abiit. [Plutarch.]

M. Agrippa Leucadem advectus, insulam & naves quae in ea erant, in ore atque oculis Antonianae classis, cepit. Patras deinde, viro navali pugna Q. Ascidio, & Corinthum postea, occupavit. [Vellei. Pat. lib. 2. cap. 84. Dio, lib. 50. pag. 427.]

M. Titius & Statilius Taurus subito adorti equitatum Antonii fuerunt; sociumque sibi Philadelphum, regem Paphlagoniae, adseverunt. [Dio, ibid.]

Cnaeus Domitius vir clarissimus, qui soles Antonianarum partium nunquam Cleopatram nisi nomine salutavit, reginae insensius redditus, maximo & praecipuo periculo transiit ad Caesarem. [Id. ibid. Vellei. Pat. lib. 2. cap. 84.] Febre enim jam correptus, minutum acatium confectus, utique ad Caesarem transiit. Quod cum graviter tulit Antonius, tamen contra Cleopatram sententiam, omnia impedimenta ei cum amicis & servis misit. Domitius vero, tanquam periret eum quod praedictum non esset, clamque exivit. [Plutarch.] Sed quia visus fuit propere ab Antonio profugisse, quod de schus ejus desperasset, eius contemptum multis fuit locum. [Dio, pag. 427.]

Antonius, confidentiam perditam, omnes suos in suspitione habere coepit; ex hisque eductos, cum ambulatione Arabiae ejusdem partis regem; inter cuncta occidit quibusdamque negotium dedit, ut Q. Postumius Senatorum disceptaret. Verum deinde, ne Q. Antiam Delius & Amyntas Galata, quos ad conducendum stipendiariorum mili-

milites in Macedoniam & Thraciam miserat, res Caesaris praeferrent; ad eos contendit, quasi auxilium illis laturus, si quid hostile accidisset. [Dio, ibid.]

Interim Sotius sperans se, si L. Tauresium, qui paucis cum navibus stationem adversus Antonianos servabat, ante adventum Agrippae (cui universa Caesaris classis commissa erat) aggredieretur, posse rem aliquam memorandam gerere, sub auroram repente contra eum evectus est, observatâ densâ nebulâ, ne Tauresius navium ipsius praevia multitudine fugeretur. Quem primo conflictu fugantem quum insequeretur, Agrippa fortè obviam facto, non modò non assecutus est Tauresium, aut victoriae fructum aliquem percepit, sed ipse cum Tarcondimoto aliisque multis interit. [Id. ibid.]

Hoc Antonium, & quia ipse revertens equestri praelio ab excubiis Caesaris superatus fuisset, à consilio castra castris hostium opposita habendi detraxit. Itaque iis nocturnis, ad alteram sinus Ambraeii partem discessit, ubi copiae ejus ampliores castra habebant. Et quum jam commensibus etiam inaccessum alimenta deficere inciperent; deliberationem proposuit, an ibi manentes praelio decertarent, an verò aliò digressi bellum tempore traherent. [Id. pag. 427, 428.]

Canidius, qui legionibus praeerat & Antonio secum ducendi Cleopatram auctor fuerat, mutatâ jam sententiâ, ut eam remitteret suavit: atque ut in Thraciam vel Macedoniam ipse profectus, terrestri pugna decerneret, quoniam terrestribus copiis maximè valeret, & illic novis Getarum regis Dicomis auxiliis uti posset. [Plutarch. in Anton.]

At Cleopatra prodigiis quibusdam, & propter ea exercitus moestitiâ, simul cum Antonio territa, classe ut bellum ibi gereretur, à viro obsecruit: ira tamen ad fugam jam cum circumspiciens, ut res suas componeret, non ubi ad victoriam confideret, sed unde expediret fugam rebus perditis quâ facillimè. Neque enim aut furtim aut palam fugientium more avari illi statuerunt, ne sociis metum incuterent; sed tanquam ad navale praelium instructi, etiam si quis obstare vellet, vi discessum in Egyptum sibi conficerent. [Id. ibid. Dio, pag. 428.]

Regem Amyntam Velleius Paterculus, [lib. 2. cap. 84.] eundem simul & Dejotaram regem, ad Caesarem descivisse Plutarchus narrat. Transiit quoque ad Caesarem Q. Dellius historicus, (ad quem Ode 3. libri 2. Carminum Horatii est scripta:) sive Cleopatrae veritus infidias, quas Glaucum medicum sibi causasse dicebat, sive exempli sui causa. Nam & à Dolabella ad Caesarem, & à Caisio jam ante transfugerat ad Antonium: defector bellorum civilium à Messala Corvino appellatus. [M. Santes, in not. Caesar. 1. Vellei. Pat. lib. 2. cap. 84. Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 433.]

Bis ante ultimum discrimen clades Antonii superata fuerat. [Vellei. Pat. ut sup.] Et quum illud instaret, quendam ordinum auctorem pedestrium exercitus praefecit, qui complura praelia sub Antonio decertaret, corpūque cicatricibus habebat confectum, illi tam praesenti ejulanti dixerunt. Quid, Imperator, hisce diffusus vulneri-

bus & gladiis spem tuam profigatis in lignis reponis? *Ægyptii & Phœnices in mari præliantur: nobis permittite terram; in qua assuevimus stantes occumbere, vel hostes vincere.* Ad quæ nihil respondit Antonius: manu tantum & vultu quasi excitans eum ut bono animo esset, præteriiit, omni bonâ spe depositâ. [*Plutarch.*]

Ex navibus *Ægyptiis*, 60 tantum Antonius & Cleopatra conservârunt: reliquas, quod militum numerus cladibus ac fugis diminutus fuisset, concremârunt. Deinde noctu pretiosissimas quasque res in naves comportârunt. Et quum gubernatores, remis ad pugnam contenti, vela vellent relinquere; imponere in naves & portare secum Antonius coëgit: addens faciendum, nequis hostium fugâ evaderet; quum fugæ ipse suæ hoc modo provideret. [*Id. cum Dione, pag. 428.*]

Ducentæ triginta rostratæ fuere Cæsaris naves, & triginta sine rostris; triremes velocitate liburnicis pares, & octo legiones classi superpositæ, absque cohortibus quinque prætoriiis. Classis Antonii CLXX navium fuit, quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens. *Nam decem pedum (vel graduum potius remigantium) altitudine à mari aberant:* inquit Orosius. [*lib. 6. cap. 19.*] et ante eum Florus. [*lib. 4. cap. 11.*] *Nobis quadringenta amplius naves, ducenta non minus hostium: sed numerum magnitudo pensabat. Quippe à senis in novenos remorum ordines, ad hoc turribus atque tabulatis allevata, castellorum & urbium specie, non sine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. qua quidem ipsa moles exitio fuit.* Sed his, de navium Antonianarum numero, in Commentariis suis (à Plutarcho productis) repugnat ipse Cæsar; trecentas earum à se captas fuisse commemorans. De magnitudine verò, ex remigum gradibus æstimandâ, in *Adriaco prælio navigia senorum vel ultra ordinum concurrisse*, refert Vegetius. [*de re milit. lib. 4. cap. 27.*] Et Cæsaris quidem naves à triremibus in senos non amplius ordines, Florus; Antonii autem etiam in denos crevisse, Strabo, unâ cum Plutarcho & Dione confirmat. De quibus, ad numerum Eusebianum MCCXXX videndus Scaliger.

Quia enim propter magnitudinem navium Cæsaris Sextus Pompeius in Sicilia victus ferebatur, naves Antonius edificaverat multo hostilibus majores; paucas quidem triremes, reliquas omnes à quaternis usque ad denos ordines remorum: turresque in iis altas extruxerat, & multitudinem in iis hominum collocaverat, qui quasi de muro pugnarent. Primores verò ex iis quos secum habebat in naves imposuit, ne, si in suâ ipsorum potestate essent, novi quid tentarent: (quod Dellius & nonnulli alii ad Cæsarem per fugientes, fecerant) per multos etiam sagittarios funditoresque & armatos milites imposuit. [*Dio, lib. 50. pag. 433.*] Atque ita optimas quasque & amplissimas à triremi usque ad decem ordinum naves peditum viginti & sagittariorum duobus millibus complevit. [*Plutarch.*]

Cæsar, apparatu hostium conspecto & eorum consilio ex aliis; ac maximè Dellio, intellecto, ipse etiam se ad pugnam composuit. [*Dio, pag. 433.*] Quatuor primis diebus grandi vento fluctuans mare prælium interpellavit. Quarto die cælo sereno & tranquillo mari concurrerunt. Antonius cum Poplicolâ in dextero cornu egit, in sinistro

Coeli-

Coelius, mediam aciem M. Octavius & M. Iustus obtinuerunt. Cæsar sinistro præfecit Agrippam, dextrum ipse retinuit. Ita Plutarchus. Ante eum verò Velleius Paterculus, [*lib. 2. cap. 85.*] ita. *Dextrum navium Julianarum cornu M. Lario (vel Lurio) commissum, levum Arruntio, Agrippa omne classici certaminis arbitrium. Cæsar, ei parti destinatus in quam à fortunâ vocaretur, ubique aderat. Classis Antonii regimen Publicola Sostioque commissum.* De ducibus verò in terrâ locati exercitus, inter utrumque convenit: Taurum Cæsaris, Antonii rexisse Canidium.

Antonius actuariâ navi circumvectus, & adhortatus est milites; monens ut ob navium pondus velut in solo stabiles pugnarent. Gubernatoribus quoque imperavit ut quasi in anchoris stantibus navibus, nihil se moventes incursum hostium exciperent, difficultatem loci in sinus faucibus observantes. [*Plutarch.*]

Cæsari memorant, tenebris adhuc quum egressus tabernaculo esset, in orbem circumcuncti ad lustrandam classem, asellum cum asinario occurrisse. *Eutyclus* homini, bestię *Nicon* erat nomen. Utriusque simulachrum æneum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit. [*Sueton. in Octavio, cap. 96. Plutarch. in Anton. lib. 11. cap. 37.*]

Navigio deinde Cæsar ad dextrum cornu classis Antonii vectus, quiescentes in sinus angustiis miratus est hostes: & stare eos in anchoris diu credens, naves suas sustinuit, quæ octo stadiis ab hostibus aberant. Horâ autem sextâ, quum vento ex alto increbescente cunctationem molestè ferentes Antoniani milites, naviumque suarum freti amplitudine sicut inexpugnabili, sinistram cornu moverunt. Cum quibus, ex sinu & angustiis egressis, Cæsariani demùm dimicârunt. [*Plutarch.*]

Cæsaris naves, habiles in omnia quæ usus poscebat, ad impetus, & recursus flexusque capiendos, illas graves & ad omnia præpeditas, singulas plures adortæ, missilibus simul cum rostris, ad hoc ignibus jactis oppugnaverunt. [*Florus, lib. 4. cap. 11.*] Antoniani contrâ, catapultis ex turribus ligneis lapides & tela emittebant, navibusque hostium propius advectis manus ferreas injiciebant: quæ si opportunè incidissent, superabant hostem; sin aberrassent, suas ipsorum naves pertundebant. Ad hunc modum prælium navale commissum est; quum utrique varias rationes ad excitandam suorum artem & alacritatem adhiberent, multas voces eorum exaudirent, qui à terrâ continente ipsis acclamabant. [*Dio, pag. 438, 439. cum Plutarcho.*]

Porrigente deinde ad circumdandos hostes alterum cornu Agrippâ, expandere contrâ Publicola suos coactus, à mediâ acie suâ est divulsus. Quâ tumultuante ac cum Arruntio dimicante; communi tamen adhuc Marte, Cleopatra diutius suspensâ animi sollicitudine, accipitisque prælii exitus expectatione victa, signo suis dato, cum aurâ puppe veloque purpureo & sexaginta navibus *Ægyptiis* velocissimis se in altum dedit; & secundo vento Peloponnesum petiit. Antonius, simulatque navem Cleopatras contemplatus est vela facientem, omni-

um

um oblitus conscendit quinquerehem; & detracto insigni prætoris navis, Alexandro Syro & Scellio solis comitibus fugientem secutus est uxorem. [Plutarch. cum Floro, lib. 4. cap. 11. Dione, lib. 50. pag. 439. 440. & Orosio, lib. 6. cap. 19.] Atque ita Imperator, qui in desertores sævire debuerat, desertor exercitus sui factus est: ut dubitari posset, fuone an Cleopatras arbitrio victoriam temperaturus fuisset, qui ad ejus arbitrium direxit fugam. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 85.]

Cleopatra percipiens Antonium venire, signum sustulit ex navi. Ita ad eam delatus Antonius & acceptus navi, neque aspexit illam neque aspectus est ab illa: sed solitarius transiit in proram, atque ibi tacitus cogitabundusque confedit, ambabus manibus caput tenens. [Plutarch.]

Antoniani, Imperatoris fugam consternati, ac ipsi quoque de fugam cogitantes, alii vela sustulerunt, alii turrets & armamenta navium in mare projecerunt; ut exoneratis navibus facilius esset fuga. Cæsariani, quibus neque vela erant, & ad nullam aliam rem nisi prælium navale se paraverant, eos qui jam fugam cepissent non insecuti, reliquos eam adhuc parantes adorti, (jam etiam numero adversarii æquales) multis suis navibus singulas hostiles circundantes, eminus cominusque pugnam conseruerunt. [Dio, pag. 440.] His enim, etiam detracto capite, in longum fortissimè pugnandi duravit constantia: et, desperatam victoriam, in mortem dimicabatur. Cæsar, quos ferro poterat interimere verbis mulcere cupiens, clamitansque & ostendens fugisse Antonium, quærebat pro quo & cum quo pugnarent. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 85.] Tandem verò coactus, ignem ex castris afferri jussit. Neque enim aliud consilium victoriæ explicandæ habebat: quanquam porius hostilis pecuniæ causam initio statuerat incendio abstinere. Ipsique Cæsariani, videntes navibus igne correptis hostes ne sibi ipsis quidem auxilio esse, nedum adversarium lædere posse; celeriter advehti, pecuniæ studio, ignem à se immissum restinguere conati sunt: quorum permulti cum ipsis navibus à flammâ correpti, & harpagonibus hostium, perierunt. [Dio, in fin. lib. 50.]

Quum classis Antonii diu fuisset Cæsari obluctata, atque gravissimè ab insurgentibus in proram infestata fluctibus; tandem horam decimam succubuit: ut Plutarchus scribit. Atque ita milites, quum diu pro absente dimicassent duce, ægrè summissis armis, cessare victoriam: citiusque vitam veniamque Cæsar promissit, quam illis ut ea precarentur persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi Imperatoris, Imperatorem fugacissimi militis functum officio. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 85.]

Ab hora quintâ (ut ait Orosius) usque in horam septimam, incertam vincendi spe, gravissimæ utrinque cædes actæ: reliquum diei cum subsequente nocte in victoriam Cæsaris declinavit. [Oros. lib. 6. cap. 19.] In serum enim diei dimicatio est protracta, ut in navi victor pernoctaverit. [Sueton. in Octavio, cap. 17.]

Cæsare & Messalâ Corvino Consulibus debellatum apud Aëgium est. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 84.] Septembris die 20^a quo annorum monarchiæ Cæsaris numeratio est instituta: ut in libri 51. initio nota-

vit

vit Dio. quos 44 fuisse, idem alibi [libro 56. pag. 590.] refert; 13 diebus demptis: quot inter 19 Sextilis diem (quo ille mortuus est) & 2 Septembris intercipiuntur; utroque excluso termino. Quo modo accipiendi sunt Suetonius, [in Octavio, cap. 8.] Aurelius Victor & Eutropius; quum Rempublicam eum per 44 annos solum obtinuisse narrant.

Illucescente jam die, victoriam Cæsar consummavit. Ex victis XII millia cecidisse referuntur: sex vel septem millia vulnerata sunt; & quibus mille inter curandum defecerunt. Ita Orosius. [lib. 6. cap. 19.] Plutarchus verò, ex victis non plures quam quinque millia interiisse, & 300 naves captas fuisse memorat. Reliqua classis immensa, naufragio bellifacito, toto mari ferebatur: Arabumque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Asiæ spolia, purpuram, aurumque in ripam assidue mota ventis maria revomebant. [Florus, lib. 4. cap. 11.]

Atque hæc celebris illa fuit naumachia Aëtiaca, à nobilissimis illius temporis poetis decantata; Virgilio, libro Aeneidos 8°. Ovidio, Metamorphoseon libro 15°. Horatio, epodo 9. ad Mœcenatem, & Propertio, libri 4ⁱ elegiâ 6^a ubi illud memorabile est distichon.

Frangit, & attollit vires in milite causa:

Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Cui hic respondet, quod Messala Corvinus, quum celebraretur à Cæsare, (cui hoc anno in Consulatu collega ille fuit) quoddam quamvis ad Philippos insensissimus ipsis Bruti causam hostis, egregiam operam tamen sibi præbuisse ad Aëgium, dixisse fertur. *Tu me, Cæsar, semper partium invenies meliorum & iustiorum.* [Plutarch. in fine Bruti.]

Cæsar de prædâ ex hostibus captâ decem naves, ab uno remorum ordine ad decirem usque, Apollini Aëgio consecravit. [Strabo, lib. 7. pag. 325. Dio, lib. 51. pag. 442.]

Classis suæ partem emisit Cæsar, ut Antonium ac Cleopatram insequeretur: quæ quum consequi eum non posset, reversa est. [Dio, ibid. pag. 443.] Liburnicæ tamen quædam eum sunt affecutæ: quas ille repulit. Unus Eurycles Lacon, Lacharis ob latrocinii criminem secuti ab Antonio percussi filius, ferox instabat; lanceam ex tabulatis navis minitabundus vibrans. Neque tamen in Antonii navem irruptionem ille dedit: sed alteram prætoriam (duæ enim erant) rostro percussam contorsit, atque impactam obliquam cepit; simulque ex aliis unam, quæ exquisita supellex portabatur. [Plutarch.]

Ut hic abscessit, Antonius ad prius silentium rediit, eadem componens se figurâ. Postquam verò tres dies transegit in prorâ solus, seu irâ percitus seu erubescens, illam appulit ad Tænarum. Ibi sociinæ familiares eum & Cleopatram primum ad mutua colloquia, deinde ad convivia unâ ineunda & ad concubitum perpulere. [Id.]

Jam naves onerariæ quoque non paucæ & amici aliquot ex fugâ ad Antonium confluxerunt, profigatam nuntiantes classem, sed terrestres copias arbitrari se constare. Ita nuntios ille ad Canidium misit, imperans ut properè per Macedoniam reciperet se cum exercitu in Asiam. [Id.]

Ppp

Ter-

Terrestris illius exercitus non multi fugam Antonii senserant: atque audientibus res primò visa est incredibilis, XIX legionibus pedum integrorum adhuc & XII millibus equitum relictis, fugam cum capere. Milites ejus in desiderio quoque & expectatione erant mox alicunde apparituri. Tantàmque præstiterunt ei fidem, ut & fugâ ejus patefactâ cohæserint diebus septem, missosque ad se à Cæsare legatos repudiaverint. [*Id.*]

Eos in Mæcedoniam iter intendentes adsecutus Cæsar, sine pugna sibi adjunxit. [*Dio. lib. 51. pag. 443.*] Ubi enim dux noctu relictis castris præcipiti fugâ se ad Antonium rapuisset Canidius, ab omnibus derelicti, prodireque à ducibus suis, aggregaverunt se ad victorem. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 86. Plutarch. in Anton.*] qui eos in suum allegit exercitum. [*Dio. pag. 444.*]

Diffugerant autem jam tum alii quidam primores Romani ad Antonium: auxiliarii verò in suam quisque patriam. Verùm hi contra Cæsarem nullum præterea bellum gesserunt: sed & ipsi, & omnes populi qui ante Romanis subditi fuerant, pars statim, pars post, pacis conditiones à Cæsare acceperunt. [*Dio. lib. 51. pag. 443.*]

Cæsar urbibus pecuniâ imperatâ, ademptâque eis in cives ipsarum potestate, quam in conciliis populi usurpabant, regulis ac regibus omnia opida quæ ab Antonio acceperant, exceptis Amyntâ & Archelao, abstulit. Philopatorem Tarcondimoti (Ciliciæ principis) filium, Lycomedem in parte Cappadociæ Ponti regnum obtinentem, & Alexandrum Iamblichi fratrem qui in Arabiâ regnum ob accusatum ab eo Cæsarem acceperat, principatu exuit. Lycomedis ditionem Medeo, qui Mysos Asianos ad deficiendum ab Antonio permoverat, concessit. Cydoniis ac Lampæis (in Cretâ) libertatem dedit, præstiti sibi auxilii causâ: instauratâ etiam Lampæorum civitate, quæ eversa fuerat. Senatores equitesque & alios insigniores viros, qui Antonium in aliquâ re adjuvissent, multos pecuniâ multavit, multos occidit, quibusdam pepercit. [*Id. ibid.*]

Inter vitâ donatos præcipuus fuit Sosius, qui quum bello sæpe Cæsarem petiisset, tunc fugâ elapsus occulatusque, post inventus ac dimissus est: & M. Scaurus, uterinus Sexti Pompeii frater, qui & ipse neci destinatus, propter Muciam matrem vitam obtinuit. Inter supplicio affectos fuit Curio, illius Curionis filius cujus Cæsar dictator operâ plurimùm usus fuerat: & Aquilii Flori, pater ac filius, quorum quum alter tantum, in quem fors incidisset, mori à Cæsare jussus fuisset, uterque perit. Nam & filius, priusquam sortiretur, se percussori præbuit ultro, & pater dolore rei permotus, sibi ipsi necem intulit. [*Id. pag. 443, 444.*]

Cassius Parmensis Athenas confugit. [*Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7.*] ille, cujus in lib. 3. epist. 4. meminit Horatius: ab Albio Tibullo poetâ quærens, an illum dicat,

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?

et cujus *Orpheus* poemation esse putatur, ab Achille Statio ad finem Commentariorum in librum Suetonii de claris Rhetoribus habetur edi-

editum. Eiusdem *Brutus* à Varrone, in libro 5. de linguâ Latinâ citatur. Er hunc Cassium ejusmodi spectro Athenis nunc territum fuisse, quale Bruto ante Philipensem pugnam apparuisse est dictum, hisce verbis in loco jam notato narrat Valerius. Concubiâ nocte, quum sollicitudinibus & curis mente sopitâ in lectulo jaceret, existimavit ad se venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squalidum barbâ, & capillo demisso: interrogatumque quisnam esset, respondisse *Καυδαίμωνας*. Perterritus deinde tam terro visu & nomine horrendo, servos inclamavit: sciscitatusque est, siquidem talis habitus, aut intrantem cubiculum, aut exeuntem vidisset. Quibus affirmantibus neminem illuc accessisse, iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo ejus obversata est species. Itaque fugato somno, lumen introferri jussit, puerosque à se discedere vetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paululum admodum temporis intercessisse, addit Valerius. Inter postremos enim, qui cædis Julii Cæsaris morte poenas dederunt, fuit Parmensis iste Cassius; uti primus dederat Trebonius. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 87. & Oros. lib. 6. cap. 19.*] Quod paulo post Actiacam victoriam Athenis factum, ex superiore Valerii Maximi narratione intelligimus.

Nam Athenas navigavit tum Cæsar: ac Græcis placatus, civitatibus afflictis & exutis pecuniâ servitiisque & jumentis, superans ex bello frumentum distribuit. [*Plutarch.*]

A Tænaro in Africam transmissurus Antonius, navem unam onerariam magnâ pecuniâ vi, magni pretii etiam aureo & argenteo instrumento regio onustam selegit, donavitque amicis; jubens ut ea partirentur inter se & salutis suæ consulerent. Abnuentes flentesque humaniter ille consolatus, precatusque ut reciperent se, dimisit: scriptis ad Theophilum procuratorem suum Corinthi litteris ut securitatem expediret illis, absconderetque quoad placare Cæsarem quivissent. Hic fuit Theophilus Hipparchi pater, ejus cujus fuit autoritas apud Antonium maxima, & primus ad Cæsarem ex libertis ejus defecit, ac domicilium suum post contulit Corinthum. [*Idem.*]

Cleopatra, ut tutò in Ægyptum adnavigare posset, victoriam mentita, proras coronavit; cantionesque, victoriâ obtentâ usurpari consuetas, tibiis concini jussit. [*Dio. lib. 51. pag. 446.*]

3974 Ita tutum in Ægyptum accessum illa nacta, multos primores, semper sibi infensos ac tum clade ejus animo auctos, occidit. Ex horum facultatibus, & donariis ex quibusque quantumvis inaccessis sacrariis sublatis, ingentem pecuniam confecit; copias comparavit, auxilia quæsit: utque Mediæ regem ad suam societatem pertraheret, Armeniæ regi (Artavaldi sive Artabazi) caput amputatum ei misit. [*Id. ibid.*]

Opus etiam audax & grande aggressa, isthmum qui mare rubrum dirimit ab Ægyptio, (qui etiam distinguere Asiam & Africam putatur) quâ maximè ab utroque stringitur pelago & coarctabatur, ut non plus 300 stadiis pateat in latum, adorta est trajicere classem; demissisque in sinum Arabicum cum magnâ pecuniâ vi copiis & navibus sedes quærere remotas, servitutem & bellum refugiens. [*Plutarch.*

in Anton.] Sed primas naves ita subvectas, aliasque in sinu Arabico fabricatas ad navigationem in rubrum mare, Arabes Petræi à Q. Didio Syriæ præfecto persuasi combusserunt. [Id. ibid. cum Dione, lib. 51. pag. 447.]

Antonius in Africam delatus, coniecit se in solitudinem cum duobus amicis palans & vagans, Græco Aristocrate rhetore, & Lucilio Romano. [Plutarch. ibid.] Cùmque misisset quosdam ad Pinarium Scarpum & exercitum, quem is jam antè ibi conscriptum ad tuendam Ægyptum habebat; ille se Antonium minimè recepturum dixit, & missos ad se occidit, nonnullisque milites id molestè ferentes necavit. [Dio, ibid. pag. 446.] Cujus defectione intellecta, manus sibi inferre Antonius instituit. Verùm interpellatus ab amicis, Alexandriam se contulit. Quo adveniente, & legiones Aetiacas integras adhuc fuisse existimante, (quarum amissarum ipse Canidius nuntium paulo post attulit) Cleopatra, cœpto navigandi in mare rubrum desistit, atque ostia Nili stationibus sepsit. [Plutarch. ut supr.]

At Antonius relictâ urbe & amicorum consuetudine, domicilium sibi in mari ad Pharum extruxit projecto in altum aggere, atque ibi extorris ab hominibus egit. Vitam ferebat se æmulari Timonis illius *μυωνιδεύου*, quod res suæ eodem loco essent. Quippe violatum se ab amicis suis, atque ingratitude eorum expertum, idèò omnibus diffidere & ab omnibus abhorre hominibus. Indèque domum illam *Timonium* appellabat. [Id. ibid. cum Strabone, lib. 17. pag. 794.]

Herodès rex ad Antonium mittens, ut Cleopatram interficeret, consuluit. Hoc enim maturè perpetrato, & in illius opes cum successurum dicebat, & faciliores à Cæsare pacis conditiones impetraturum. [Joseph. lib. 15. cap. 10.]

Cæsar & sui & Antoniani exercitus veteranos, nemini quicquam dans in Italiam; reliquos sparsim aliò dimisit. Quum verò timeret ne illi, qui victoriæ socii à militiâ tum dimissi nullo dato premio fuere, seditionem moverent; Agrippam, quasi aliam ob rem, post eos in Italiam misit. Atque ita, quasi nullo modo jam imminente ab ex-auctoratis amplius periculo, res Græciæ constituit: & in Asiam profectus, rebus ibi quoque constitutis, quid Antonius ageret expectavit. [Dio, lib. 51. pag. 444, 445.]

Quum populi & reguli omnes suppetias Antonio & Cleopatrarum de-negarent, (licet eorum complures multa ab eis accepissent beneficia,) abjectissimæ conditionis gladiatores, qui Cyzici ab Antonio ad ludorum triumphalium exhibitionem alebantur, (de quibus suprâ, ad annum Periodi Julianæ 4679. ex Appiano facta est mentio) pro eis fortissimè certaverunt. Ubi enim primum quæ essent acta cognoverunt, in Ægyptum ad ferendum eis auxilium iter instituerunt: non parum incommodi Amyntæ in Galatiâ, filiisque Tarcondimoti in Ciliciâ, (qui summâ antè amicitia cum Antonio & Cleopatrarum juncti, tunc ab iis defecerant) multa etiam Q. Didio Syriæ præfecto, qui transitu ipsos prohibebat, exhibentes. Quumque circumventi, in Ægyptum evadere non possent; ne sic quidem ullo modo, quantumvis multa Didio pollicente, ad defectionem perducere passi sunt: sed Antonium ad se accers-

accer-

accerfuerunt, facilius se putantes cum eo conjunctos in Syriâ bellum posse gerere. Tandem quum neque veniret Antonius neque nuntium mitteret, periisse eum rati, inviti se Didio dederunt; eâ conditione, ne gladiatores posthac essent. Qui Daphnen, Antiochiæ suburbium, eis habitandum concessit, donec Cæsari res ea significaretur. [Id. ibid. pag. 447.]

Ad gladiatores hosce coercendos, auxilia sibi ab Herode submissa fuisse, scripsit ad Cæsarem Didius. de quo Cæsar in sermone cum Herode habito; apud Josephum, libro 1. Belli, cap. 15. *Διό μοι γράψεντι*, *συμμαχίαν σε πομπήναι πρὸς τὸν μνηστῆρα αὐτοῦ*, quod in Antiquitatum libro 15. cap. 10. ita legitur expressum. *ὅτι Καπιδίου γράψεν, ἡ πόσις πρὸς τὸν μνηστῆρα αὐτοῦ συμμαχίαν* & *Ἡρώδην*, ubi ut ex prior loco *μνηστῆρας* pro *μνηστῆρας* hic substitui; ita utrobique pro *Ventidio* & *Capidio*, ex Dione *Quinti Didii* nomen reponi debere, clarum est. Atque hinc rumor ille ad Antonium in Timonium suo pervenit; Judæum Herodem cum aliquot legionibus & cohortibus ad Cæsarem transivisse: ut in Virâ illius Plutarchus refert.

Romæ permulta in honorem Cæsaris, propter victoriam navalem facta sunt decreta. Nam ei & de Cleopatrarum triumphus concessus est, & arcus triumphalis Brundisii, aliisque in foro Romano. ut sacrarii Julii basis captivarum navium rostris ornaretur: ludique in honorem ejus quinquennales haberentur. ut supplicationes haberentur natali ejus die, ac eâ die quâ victoriæ nuntius allatus fuit: utque ei in Urbem ingredienti Vestales virgines, Senatus, populisque cum conjugibus & liberis, obviam irent. Ornamenta verò Antonii partim dejecta partim deleta sunt, dièque ejus natalis nefastus judicatus: & edito cautum, ne quis ex eâ familiâ *Marci* prænomen ferret. [Dio, lib. 51. pag. 454.]

Cæsar Samum insulam in hyberna se recepit. [Sueton. in Octavio, cap. 17.] unde quum tria Myronis opera colossica, uni insistentia basi, Antonius sustulisset; Cæsar duo reposuit in basin eandem, Minervam scilicet atque Herculem. Jovem in Capitolium transtulit, sacello ei parato. [Strabo, lib. 14. pag. 637.]

Ibi quum Cæsar captivos inspiceret, productus est Metellus senex promissâ comâ & reliquis deformatus sordibus. Ut verò ex ordine quo inter Cæsaris captivos stabat per præconem nominatim citatus est; filius, qui inter Cæsaris duces erat, confessu prostravit, vixque agnatum patrem cum lamento complexus est. Cohibito deinde metu, *Tibi Cæsar*, inquit, *hic hostis fuit, ego socius: hic pœnam meruit, ego præmium. Postulo igitur ut patrem propter me servas incolumem, aut propter illum me simul interimas.* Quum omnibus mota esset miseratio, Cæsar servari Metellum permisit, quamvis sibi insensissimum; qui nullis unquam muneribus pellici potuerat ut ad eum ab Antonio deficeret. [Appian. lib. 4. pag. 613.]

Antonius, relicto tabernaculo suo marino quod Timonium nominabat; ad regiam accessit: ibique exceptus à Cleopatrarum, convertit civitatem ad comestiones poeulæque, & se ad donativa. [Plutarch.

in Anton.] Cleopatraz enim & Cæsaris filium Cæsariem inter ephobos adscripsit; suoque ex Fulviâ filio Antyllo togam puram & virilem dedit. ut & Egyptii viro sibi imperante essent alacriores; & reliqui eos duces habituri, si quid Antonio & Cleopatraz accideret, animis eo magis constarent. [Id. ibid. Dio, lib. 51. pag. 446.]

Hinc convivia per multos dies, comessationes & festum Alexandriæ agitabantur. Illi verò conventum istum in alium converterunt, nihilo deliciis, luxu, splendore, altero illo inferiore, quem Συναποδαισνύειν sive *Commerientium* appellarunt. Nam amici eorum qui volebant commori, nomina dabant transigebantque tempus per voluptates in coenarum orbibus. [Plutarch. ibid.]

Porro Cleopatra varia genera collegit venenorum lethaliū: quorum singula ut periclitaretur, obtulit rerum capitalium custodiis. Experiebatur etiam & bestias: aspiciens quum aliæ aliis admoverentur. Tractabat id quotidie, & in omnibus penè unicum aspidis morsum, contra contractionem membrorum vel gemitum, gravem soporem & torporem inducere, cum faciei molli sudore & sensuum stupore facile elanguescentium. [Id. ibid.]

Quamquam verò ita Antonius & Cleopatra se paraverint, tanquam & classe & pedestribus copiis belligeraturi: nihilo tamen minùs etiam ad hoc se instruebant, ut si qua necessitas urgeret, in Hispaniam navigarent, sperantes se eam pecuniis ad defectionem pertracturos; aut ad mare rubrum concederent. [Dio, lib. 51. pag. 446.] Cujus paratæ in Oceanum fugæ Florus etiam meminit. [lib. 4. cap. 11.]

Quartum Consulatum Cæsar in Asiâ iniit. [Sueton. in Octav. ca. 26.] unde sextum jam Imperator appellatus, & quartum cum M. Licinio Crasso Consul, Brundisium venit. [Oros. lib. 6. cap. 19.] litteris ex Urbe scriptis ab Agrippâ in Italiam revocatus. [Plutarch. in Anton.] ut militum (quos ex omni numero, confectâ victoriâ Asiâ, Brundisium præmiserat) præmia & missionem poscentium, seditionem compesceret. [Sueton. in Octavio, cap. 17.]

Tempestate in trajectu bis conflictatus est: primò inter promontoria Peloponnesi atque Ætoliz, rursus circa montes Ceraunios. utrobique parte Liburnicarum demersâ; simulque ejus in quâ vehebatur, fufis armamentis, & gubernaculo diffracto. [Sueton. ibid.]

Ita mediâ hyeme Brundisium perveniens, ulterius non est progressus: quòd eò Senatus universus (Tribunis plebis ac duobus Prætoribus ad urbem ex S. C. relictis) cum equitibus, & magnâ parte plebis & multis aliis, ipsi occurrisset. Ipsi quoque milites, parum metu (tam concurrentis multitudinis, quàm ipsius Cæsaris; quem vulgus & aspectu Asiaticas legiones exterruisse dicit Germanicus apud Tacitum, lib. 1. Annal. cap. 42.) partim spe, nonnulli etiam accersiti, eodem confluerunt. Quorum aliis pecuniam Cæsar dedit; aliis, qui in omnibus secum bellis fuissent, agrum etiam addidit. [Dio, lib. 51. pag. 445.]

Non ampliùs quàm septem & viginti dies, donec desideria militum ordinarentur, Brundisii commoratum illum fuisse scribit Suetonius. Trigesimo quàm in Italiam venerat die, in Græciam avectum fuisse narrat

4684 30

narrat Dio; & propter hyemem navibus per Isthmum Peloponnesiacum translatis, tantâ celeritate in Asiâ advenisse; ut de ejus discessu simul redituque Antonius & Cleopatra cognoverint. [pag. 445, 446.]

Antonius Alexam (sive Alexandrum) Laodicenum, qui Timagenis operâ Romæ ipsi innoverat & plurimum Græcorum polluerat, ad Herodem regem misit, ut ejus transitionem ad Cæsarem impediret. Qui, prodito Antonio, apud Herodem restitit. [Plutarch.]

Alexandra, sperans Herodem malè multandum ab offenso Cæsare, sollicitavit patrem Hyrcanum ne afflictorem suæ familiæ ulterius ferret, sed sibi potius caveret, sequæ speratæ fortunæ servaret: consuluque ut à Malcho Arabum rege tutelam & hospitium peteret. Talia suadentem Hyrcanus primò repulit: sed victus importunitate mulieris, interdiu noctuque eandem cantilenam de futurorum spe deque Herodis insidiis occinentis, per Dositheim quendam clientem suum ad Arabem litteras dedit; ut equites mitteret, qui cum ad Asphaltitem lacum (300 stadiis ab Hierosolymitanis finibus distantem) deducerent. Josephi ab Herode necati cognatus hic erat Dositheus: fratriscque ejus apud Tyrum inter alios ab Antonio interfecti fuerant: præteris nihilominus regis gratiam ille aucupaturus, ostendit ei epistolam. Herodes, actis primùm gratiis, unum etiam ab eo postulavit ministerium: ut complicatâ epistolâ & obsignatâ, Malcho eam redderet, & responsum ab illo reciperet. Rescripsit verò Arabs, paratum se & ipsum Hyrcanum & familiam ejus recipere, atque etiam omnes illius factionis Judæos: missurumque instructam manum quæ eos ruto deduceret, & voluntati ejus obsecuturum per omnia. Postquam autem etiam hanc epistolam Herodes accepit, accito Hyrcano, rogavit eequid haberet cum Malcho fœderis. Quo inficiente, prolatis in Syne-drio litteris, occidi eum imperavit. Atque hæc ita in ipsius Herodis commentariis scripta habentur. Nam ab aliis traduntur aliter: videlicet non ob hoc crimen, sed quasi regi insidiatum, necatum esse. [Joseph. lib. 15. cap. 9.]

Antonius & Cleopatra ad Cæsarem legatos in Asiâ miserunt. Petebat Cleopatra liberis suis regnum Egypti: ille Athenis postulabat, si non daretur in Egypto, ut privatè liceret vitam agere. Amicorum ob transitiones penuriâ & dissentiâ, filiorum suorum præceptorem Euphronium legatum misit Antonius. [Plutarch. in Anton.] Cleopatra, clam Antonio, sceptrum aureum, coronam auream, scellamque regiam Cæsari misit, quasi regnum cum iis tradens: ut is, si omnino exosum haberet Antonium, ipsam saltem misericordiâ prosequeretur. Cæsar autem acceptis muneribus, omnisque loco ductis, Antonio nullo dato responso, Cleopatraz palam quidem multa comminatus est, idque respondit; si ea ab armis & regno destitisset, consilium ipsum capiturum, quid de eâ fieri deberet: occultè autem ei impunitatem ac regnum integrum pollicitus est, si Antonium occidisset. [Dio, lib. 51. pag. 447.]

Herodes Hyrcano sublato ad Cæsarem properans, & nihil boni de se sperans propter amicitiam Antonii, suspectam habebat Alexandram; ne usâ hâc temporis opportunitate ad defectionem concitaret

popu-

populum, & intestinis seditionibus regnum perturbaret. Quare mandata regni curâ Pheroræ suo fratri, & matrem Cypron & sororem Salômen, & totam cognationem in Masadâ deposuit: iussitque fratrem, si quid sibi accidisset durius, habenas regni retinere. Mariammen verò uxorem, quia propter similitudinem cum matre degere non poterat, in Alexandriâ cum Alexandâ matre collocavit: commissâ quæstori suo Iosepho & Sohemio Ituræo castelli custodiâ, viris & antè semper fidissimis, & tunc honoris causâ his mulieribus regiis adhibitis. Verum his quoque mandatum dedit, ut si quid quod nollet accidisse sibi cognoscerent, confectum ambas interficerent, regnumque pro viribus liberis ejus ac Pheroræ fratri conservarent. [*Ioseph. lib. 15. cap. 9.*]

His mandatis, properavit Herodes Rhodum, ut illic Cæsari occurreret. Quò postquam appulit, posito tantum diademate, de cætero paratu regio nihil mutavit: admissusque ad colloquium, cum magnâ constantiâ & animi magnitudine suam erga Antonium benevolentiam fassus est, & auxilia illi contra ipsam præbita frumenti atque pecuniarum, quoniam Arabico bello distentus ad eum copias adducere nequiverit; addens, pari se jam fide amicitiam Cæsaris colere paratum esse. Quod ut deinceps faceret hortatus Cæsar, diademate restituto, in summo honore illum habuit. Atque ita præter spem Herodes denudò in regno confirmatus est; & dono Cæsaris & Senatusconsulto per illum impetrato. [*Id. ibid. cap. 10. & lib. 1. Belli, cap. 15.*] De quo etiam Strabo, libro 16. [*pag. 765.*] *Tantum superioribus maxime Romanorum familiaritate præstitit, ut Rex quoque fuerit appellatus, Antonio primum, postea Cæsare Augusto potestatem ei concedente.* et Tacitus, Histor. lib. 1. cap. 9. *Regnum ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auxit.*

Herodes & ipsi Cæsari & amicis ejus supra vires munera largitus est: animi sui declaraturus magnitudinem. Conatus est etiam Alexandræ five Alexandro Laodicensi, ab Antonio ad se misso, impetrare veniam: quod tamen non potuit; quia Cæsar animadversurum se in illum juraverat. Machinamentorum enim Cleopatrarum adversus Octaviam violentissimus apud Antonium propugnator ille fuerat. Itaque quum Herode fretus in Cæsaris ausus fuisset venire conspectum: confectum vinculis, atque in patriam suam in compedibus deportatus, ibique (Antonio, quem prodiderat, adhuc superstite) Cæsaris iussu necatus est. [*Ioseph. ut supr. cum Plutarcho, in Antonio.*]

Antonius & Cleopatra alios legatos ad Cæsarem miserunt. Ac Cleopatra quidem per eos magnam ei vim pecuniæ promisit. Antonius autem amicitia cum ac propinquitatis admonuit; suam cum Ægyptiâ muliere consuetudinem excusavit; mutuam quondam societatem & acta in adolescentiâ enumeravit: denique P. Turullium senatorem, unum ex Julii Cæsaris percussoribus, amicum tum suum, Cæsari tradidit; ac seipsum etiam interfecturum pollicitus est, si eo facto salus Cleopatrarum impetrari posset. Cæsar Turullio occiso, idque in Co insulâ, (in quâ ex Æsculapii luco arbores rei navalis causâ ille cæciderat) Antonio ne tunc quidem respondit quicquam. [*Dio, lib. 51. pag. 448.*]

Absente

Absente Herode, uxor Mariamme & socrus Alexandra, se in castellum quasi in carcerem conclusas, ita ut nec suis nec alienis bonis frui possent, ægerim ferebant. præsertim quum Mariamme mulieribus blanditiis à Sohemio expiscata esset, quid ipsi Herodes de illis mandavisset. Tunc enim vota faciebat, ne ille unquam salvus reverteretur; cogitans vitam sibi cum eo fore intolerabilem: id quod postea nec dissimulavit, apertè fassa quid se ureret. Illo enim præter spem reverso, & apud Mariammen narrante suos successus, eos illa susque deque ferre videbatur, & ad blandas illius appellationes ingemiscebat: ut jam Herodes apertam uxoris aversionem agnosceret, & inter odium amorémque erga illam fluctuaret. [*Ioseph. lib. 15. cap. 11.*]

Ante ductum exercitum in Ægyptum, Cæsar Syriam petiit: ut ex Iosepho, Suetonio, [*cap. 17.*] Plutarcho, & Orosio intelligitur.

Phraate & Tiridate de regno Parthico contendentibus, & auxilia à Cæsare poscentibus, nihil ille aliud quam deliberatum se respondit; occupationem Ægyptiam præterdens: quum hoc verè ageret, ut ipsorum mutuo bello vires attererentur. [*Dio, lib. 51. pag. 456.*]

C. Mevius centurio, qui in Antoniano bello sæpenumero excellentes pugnas ediderat, improvisis hostium insidiis circumventus & ad Antonium Alexandriam perductus, interrogatusque quidnam de eo statui deberet: *Fugulari me, inquit, jube; quia nec satis beneficio nec mortis supplicio adduci possum, ut Cæsaris miles esse desinam, & tuus esse incipiam.* Cujus virtuti Antonius incolumitatem tribuit. [*Valer. Maxim. lib. 3. cap. 8.*]

Antonius & Cleopatra communes liberos cum parte regiarum gazarum ad Rubrum mare præmittendos censuerunt. [*Oros. lib. 6. cap. 19.*] Ipsi præfidiis circa duo Ægypti cornua Pelusium Paratoniumque dispositis, classem & copias instaurando bello paraverunt. [*Id. ibid. cum Floro, lib. 4. cap. 11.*]

Tertiam tamen legationem Antonius, ac filium suum Antyllum cum multo auro, ad Cæsarem misit: quem ille, auro accepto, sine responso propositi irritum à se dimisit. Cleopatrarum verò ut primò, sic secundò etiam, ac tum tertio, multas & comminationes & pollicitationes proposuit. [*Dio, lib. 51. pag. 448.*]

Ut Cleopatram quoque ad se alliceret, Thyreum five Thyrsium libertum suum, hominem haud insulsum, ad eam misit. [*Id. ibid. Plutarch. in Anton.*] Verebatur enim ne Antonius & Cleopatra, desperatâ veniæ impetratione, in incepto perstarent, ac suis viribus vincerent; aut in Hispaniam ac Galliam trajicerent; aut thesauros, quos Cleopatra in sepulchrum conjecerat, flammis ut minabatur absumeret. Thyrsus igitur misit, qui & humaniter multa cum Cleopatrarum loqueretur, & Cæsarem ejus amore captum diceret: sperans eam, quæ ab omnibus hominibus amari volebat, eò adduci posse, ut Antonio necato se ipsam & pecuniam incolumem servaret. [*Dio, ut supr.*]

Per Syriam in Antonium movit Cæsar, & duces ejus per Libyam. [*Plutarch.*] Cornelius Gallus, ab eo præmissus, acceptis Scarpi quatuor legionibus quæ apud Cyrenas præfidiis loco constitutæ fuerant,

Qqg

Paræ-

Parætonium primam Ægypti à Libyæ parte civitatem subito occupa-
vit. [*Dio, pag. 448. cum Orosio, lib. 6. cap. 19.*]

Antonius hoc cognito, etsi in Syriam proficisci, evocatus à gladi-
atoribus, in animo habebat; tamen eo omisso ad Parætonium contem-
dit: sperans quidem se eas copias à Gallo ad se sine ullo labore tra-
ducturum; (nam benevolentia erga ipsum affectos propter commu-
nem militiam noverat:) sin aliter nequiret, vi certe potiturum. nam
& navales & terrestres copias secum adducebat magnas. Sed neque
colloqui cum iis potuit, quanquam ad murum accederet & altâ voce
clamaret, (concinere enim tubicines iusserat Gallus, ita ut nemo ex-
audire quicquam posset) & præterea subito eorum eruptione damnum
accepit, ac classis quoque incommodum passus est. Catenas enim
quasdam sub aquâ latentes noctu per fauces portus Gallus exten-
derat, ac deinde nullo aperto præsidio portum custodiens, absque
omni timore Antonii naves cum sui contemptu intrò navigare pas-
sus fuerat. Tum verò attractis per machinas ad hoc paratas catenis,
naves simul terrâ marique & ex ædibus circumventus, partim incendit,
partim submersit. [*Dio, pag. 448, 449.*]

Cæsarem per Syriam in Ægyptum abeuntem Herodes omni regiâ
magnificentia excepit apud Ptolemaidem: exercitui quoque omnem
hospitalitatem exhibuit, & rerum ad victum accommodatarum co-
piam. Quo factum est ut in intimam Cæsaris familiaritatem reciperet,
unâ obequitate solitus dum traderentur copiae; tractansque
tum ipsum tum amicos ministerio virorum 150. ditissimo & sumptuo-
sissimo cultu insignium. Quin & per squalida & inaquosa loca usque
ad Pelusium proficiscentibus nihil deesse passus est; non vinum, non
aquam, quâ miles tum magis etiam delectabatur. Ipsum quoque Cæ-
sarem talentis 800 donavit: adeoque satisfactum est omnibus, ut lu-
culentiùs etiam quàm pro ejus regni facultatibus tractatos & fateren-
tur. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiqu. cap. 10.*]

Cleopatra ex sermonibus Thyrsi sive Thyrei suo amore captum
credebat Cæsarem; tum quòd ita esse cuperet, tum quòd eadem ra-
tione patrem ejus ac Antonium sibi manciperat: ideòque non ve-
niam modò sibi & regnum Ægypti, sed Romanorum etiam imperium
sperabat. [*Dio, pag. 449.*] Thyreum verò supra modum ab eâ hono-
ratum corripuit Antonius & flagellis cecidit: deinde remisit ad Cæsa-
rem, scribens insultatione & superbiâ illius se fuisse irritatum, qui esset
ob ærumnas irritabilis. *Id tu si fers, inquit, iniquè; habes libertum meum
Hipparchum: hunc suspensum flagellato, ut par feramus.* Mox quò dilu-
eret Cleopatra crimina & suspiciones illius, coluit eum mirificè: ac
die suo natali summissè & pro præsentī fortunâ actò, natalem illius
summo splendore & magnificentia celebravit; ut multi ad coenam in-
vitati, qui accesserant inopes, opulenti discesserint. [*Plutarch.*]

Cæsar Pelusium vi, ut ferebatur, re verâ autem prodicione Cleopa-
træ, cepit. [*Dio, pag. 449.*] Et eâ certè non invitâ opidum illud Cæ-
sari à Seleuco fuisse traditum, rumor increbuit. Quem ut illa compe-
sceret, Seleuci uxorem & liberos ad supplicium Antonio tradidit.
[*Plutarch.*] quum ille, à Cornelio Gallo ad Parætonium et continuò
apud

apud Pharum victus, (ut est apud Orosium, lib. 6. cap. 19.) Alexandri-
am rediisset.

Habebat Cleopatra conditoria & monumenta eximio artificio &
fastigio extructa, quæ Isidis templo adjecerat. Eò ex regis thesauris
pretiosissima quæque congestit, aurum, argentum, smaragdum, unio-
nem, ebenum, ebur, cinamomum, postremo magnam vim tædarum &
stuppæ. Unde metuens illis opibus Cæsar, ne eas despondens animum
perderet illa & concremaret; ostendit ei assidue, dum cum exercitu
ad urbem contendit, benignam spem. [*Plutarch.*] Ea verò cives Ale-
xandrinus occultè prohibuit contra Cæsarem exire; quum palam
eos, ut hosti occurrerent, cohortari videretur. [*Dio, pag. 449.*]

Ut confedit Cæsar ad Hippodromum, erumpens infestus Antonius
certavit strenuè, atque equitatum Cæsaris profigavit, effusumque
egit usque ad castra. Hac elatus victoriâ ingressus est regiam, & Cle-
opatram in armis osculatus est: atque eum qui fortissimè dimicaverat
commendavit illi. Cleopatra præmium ei auream lorica & galeam
donavit. Ille verò his acceptis transiit nocte ad Cæsarem. [*Plu-
tarch.*]

Antonius, jaculatus in Cæsaris castra libellos, 1500 in singulos
drachmas sive denarios promisit. Eos Cæsar ipse ultrò militibus suis
recitavit: simul & Antonium invisum reddens, & ipsos vicissim ad
fugiendam prodicionis turpitudinem, & alacritatem pro se declaran-
dam revocans. Unde subeunte animos eorum ob tentatam fidem in-
dignatione, ita strenuè se gesserunt; ut pedestri certamine cum eis
congressus Antonius insperatò victus abscesserit. [*Dio, pag. 449.*] Quò
& Strabonis illum locum refero. [*lib. 17. pag. 795.*] “Exeunti per
“Hippodromum est Nicopolis, quæ habitatur ad mare, ita ut urbe
“non minor censi debeat; distans ab Alexandriâ stadiis 30. Hunc
“locum Cæsar Augustus ornavit: quòd hîc prælio eos superavit, qui
“cum Antonio contra ipsum exierant.

Provocavit deinde per nuntios Antonius Cæsarem; ut solus secum
certaret. qui respondit, Vias Antonio multas patere ad interitum.
Quare considerans non posse quàm in prælio mori se honestiùs, deli-
beravit simul terrâ marique Cæsarem adoriri: atque inter coenân-
dum, ut fertur, imperavit servis ut propinarent & exciperent epulis se
liberaliùs; incertum esse idémne facturi postredie essent, an aliis do-
minis ministraturi, ipso extincto jacente & exanimi. Amicos ob hoc
quum cerneret illachrymari, non ducturum ait se ad pugnam, ex quâ
mortem gloriosam potiùs quàm salutem & palmam speraret se quæsi-
turum. [*Plutarch. in Anton.*]

Circa noctis illius medium, quum silentium & moestitia ex metu
et expectatione eventus teneret civitatem, fama est repente omnis ge-
neris organorum exaudita symphoniam, strepitumque turbæ cum
clamore Bacchico & tripudiis Satyricis, velut sacris Liberi patris
(quem Antonius effingere consueverat) choro non sine ingenti tumul-
tu erumpente: concessissèque hanc turbam, quæ ingens esset, mediâ
fermè urbe ad portam quæ foras ad hostem ducebat, atque eâ evasisse.
[*Id. ibid.*]

Præter hoc, alia quoque portenta varia Ægypti servitutem præcessisse narrat Dio. Nam & pluit (ut ille ait) iis in locis, in quibus antè nulla unquam gutta deciderat; idque non tantum aqua, sed etiam sanguine. Nec è nubibus hæc modò delapsa, sed etiam arma simul apparuerunt. Draco quidam immodicæ magnitudinis repentè apud Ægyptios visus, immensum sibilavit: apparueruntque eodem tempore cometa, & mortuorum imagines; simulachraque tristitiam præ se tulerunt, et Apis lugubrem mugitum ac lachrymas edidit. [Dio, lib. 51. pag. 455.]

Kalendis Sextilibus primâ luce Antonius ad instruendam classem in portum descendit. [Oros. lib. 6. cap. 19.] Sed Cleopatra effecit, ut naves ab eo transfugerent. [Dio, pag. 449.] Classici enim postquam remigio appropinquaverunt adversæ classi, salutaverunt Cæsaris milites. Quibus salutem reddentibus, desciverunt ad illos: atque ex omnibus navibus una effecta classis urbem infesta petiit. Dum id contemplantur Antonius, exemplò desertus est ab equitibus, qui transitionem fecere. Peditatu fuso, recepit se in urbem, proditum se à Cleopatrá vociferatus iis in quos illius causâ arma sumpserat. [Plutarch.]

Cleopatra, Antonii iram & desperationem formidans, sed metu Cæsaris ac mortis sibi consciscendæ causâ hoc se facere prætexens, ad monumentum cum eunucho quodam & duabus ancillis confugit; misitque ad Antonium nuntium defunctam se esse. Id credens ille, servum fidum Erotem (qui hoc se facturum jam pridem promiserat; quum necessitas postularet) ut ipsum interficeret rogavit. Eros districtum ensẽ extulit quasi illum icturus: verum averso vultu interemit semetipsum. Quo ad pedes ipsius collapsò, Antonius, *Macte Eros*, inquit, *qui, quod non sustinuisi mihi ipse facere, quid faciendum sis doces*. Ita ventrem fodit, atque in lectulum dimisit se. Ictus non fuit is qui maturaret mortem. Unde cursu sanguinis, postquam decubuit, inhibito refocillatus, oravit assistentes ut se confoderent. Illi eiecerunt se ex cubiculo, vociferante et discruciente se Antonio. Inde coorto tumultu, Cleopatra, quum id sensisset, ex fastigio monumenti prospexit: nam janua ejus ita erat parata, ut aperiri semel clausa nequireret; solæ partes superiores ad fastigium nondum erant absolutæ. Jussusque ab eâ Diomedes scriba est Antonium in monumentum ad ipsam deportare. Quam ut Antonius intellexit esse superstitem, confurrexit; quod vivere se posse arbitraretur: sed multo profuso sanguine desperatâ vitâ, servorum suorum manibus (ut ipse mandavit) ad januam ædificii est gestatus. [Idem; cum Dione. pag. 449, 450. Livio, lib. 33. Floro, lib. 4. cap. 11. Vell. Patere. lib. 2. cap. 87. Strabonẽ, lib. 17. pag. 795. Sueton. in Octavio, cap. 17. Eutropio, lib. 7. & Orosio, lib. 6. cap. 19.]

Dum hoc fieret, Dercetæus quidam Antonii satellites, rapto illius pignore reconditoque, subduxit se: currensque ad Cæsarem, exitum Antonii primus nuntiavit ei; ensẽque ostendit cruentum. Ille, accepto hoc nuntio, in intimum secessit tabernaculum: ubi illachrymavit Antonio affini quondam & collegæ suo, multorumque certaminum & rerum socio. Mox sumptis epistolis, accitisque amicis, recitavit ad lenia et æqua scripta sua quam semper respondisset importunè et super-

bè

bè Antonius. Inde Procleium misit, mandans ut maximè, si quær, Cleopatram redigat vivam in potestatem. Timebat enim thesauris: & magnificum ad ornamentum ducebat triumphi; si illam adduxisset. [Plutarch.]

Interim per funes, qui lapidibus in altum evchendis suspensi erant, sursum in monumentum tractus est Antonius. [Dio, pag. 450.] Nihil aiunt fuisse illo spectaculo, qui adfuere, lamentabilis. Sanguine enim oppletus & animam agens Antonius, funibus annexus in altum Cleopatraz & duarum quæ cum eâ erant mulierum magno labore trahebatur; excitantibus eam qui infra stabant, & Antonio manius versùs illam porrigente seque sustollere annitente. Ut eum hoc modo Cleopatra accepit & deposuit in lectum, dilaceratis peplis pectorẽque suo percusso & laniato manibus, cruorem facie absterfit; dominum, virum, imperatorem appellans: ac suorum penè malorum est illius miseratione oblita. Lenito Antonius ejus dolore, vini haustum poposcit: vel quòd sciret, vel quòd celerius ita expiraturum se speraret. Postquam bibit, monuit eam ut rerum suarum, si absque turpitudine liceret, consuleret incolumitati; ac præcipuè inter amicos Cæsaris fidem adjungeret Procleio. Se verò ob novissimam rerum conversionem ne lamentaretur: sed gratularetur ob bona quæ fuerat consecutus; quòd omnium hominum fuisset clarissimus & plurimum potuisset, atque eo tempore non ignaviter esset Romanus à Romano superatus. Jamque efflabat animam, quum à Cæsare adfuit Procleius. [Plutarch.]

Cum C. Procleio equite etiam Epaphroditum libertum suum ad Cleopatram Cæsar miserat; mandans illis quæ loquerentur agerentque. Cleopatra verò, metuens ne quid durius in se statueretur, remansit in monumento: ut si nullâ aliâ ratione salutem consequi posset, pecuniarum saltem amittendarum meriti sibi veniam à Cæsare & regnum redimeret. At Cæsar, etsi gazâ potiri, & Cleopatram vivam capere cupiebat; ut in triumpho duceret: tamen, si quid fide interpositâ promississet, impostor videri nolens, id agebat, ut eum eâ captivâ, ac invitè in suam potestatem redactâ, agere ex animi sententiâ posset. [Dio, lib. 51. pag. 450.]

Cleopatra verò congregi ex propinquo abnuvit cum Procleio: sed colloquium cum eo ex illo ædificio habuit assistente foris ad positum in plano ostium; quod firmiter erat obscuratum, ut admitti tamen vox posset. In colloquio illa regnum liberis suis petiit; Procleius bono animo ut esset hortatus est, & omnia permitteret Cæsari. Ut locum contemplantus, Cæsari renuntiavit; iterum missus est ad eam appellandam Gallus. Qui ut venit ad fores, produxit de industria sermonem. Interea Procleius admotis scalis intravit per fenestram quâ exceperant mulieres Antonium; trahensque secum duos ministros descendit confestim ad ipsas fores; quibus assistebat attendens Gallum Cleopatra. Quæ Procleium cernens, sic quæ erat accincta seipsam ferire institit. Sed accurrens properè Procleius & complexus eam ambabus manibus, gladium ei detraxit; vestemque ejus, ne quid regeret veneni, excussit. Ita rem gestam Plutar-

Qq q 3 chus

chus exponit: quam Dio in hunc enarrat modum.

C. Proculus & Epaphroditus cum Cleopatrá congressi, tolerabilibus ei conditionibus propositis, subito eam, priusquam assentiretur, corripuerunt; remotisque omnibus iis rebus, quæ ad mortem consciscendam facerent, & aliquot diebus ei, ibi ut commoraretur, dum Antonii cadaver condiret, concessis: deinde in regiam adduxerunt, nihil ei de comitatu ac consueto cultu detrahentes; quò magis ea quæ cupiebat impetraturam se speraret, ac ne quid sibi ipsa mali injungeret. [Dio, lib. 51. pag. 450, 451.] Simul atque verò Cleopatra capta fuit, eunuchus ejus serpentibus sese ultrò mordendum præbuit; morsusque in foveam, præparatam sibi ad id, incidit. [Id. ibid. pag. 453.]

Cæsar primo aditu Alexandriâ, urbe omnium longè opulentissimâ & maximâ, victor potitus est. [Liv. lib. 133. Strabo, lib. 17. pag. 795. Sueton. in Octavio, cap. 17. Oros. lib. 6. cap. 19.] Eam ille ingressus est, cum Ario Alexandrino philosopho colloquens, dextrâque eum tenens; quò tam eximio honore ab ipso cultus, conspicuus civibus suis & suspiciendus esset. [Plutarch. in Anton.] Hujus enim in discendâ philosophiâ Cæsar operâ olim usus fuerat; eumque, unâ cum filiis Dionysio & Nicanore, in contubernium suum asciverat. [Seneca, in lib. de Clementiâ. Sueton. in Octavio, cap. 89. Plutarch. in Politic. Dio, lib. 51. pag. 454. & lib. 52. pag. 401. Julian. Cæsar. in Octav.]

Ingressus gymnasium Cæsar, consensu tribunali quod erectum erat, consternatos metu cives & humi se abicientes exurgere jussit: & oratione Græcè ad eos habitâ, ut intelligi ab ipsis posset, populum se dixit omni noxâ liberare; propter Deum Serapin, propter populum ipsum ac civitatis amplitudinem, & propter amicum suum Arium. Similitèrque Egyptiis universis ignovit: nolens, tot homines, qui multis in rebus magnopere Romanis profuerant, extremis malis afficere. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 51. pag. 454. Julian. epist. 51. ad Alexand.]

Arii precibus tum alios multos ille condonavit, tum Philostratum: qui dicendi ex tempore illius ætatis sophistarum erat promptissimus, verum immeritò in Academiam irreperat. Quapropter execrans mores ejus Cæsar, rejiciebat preces ejus. Ille barbâ canâ promissâ affectabatur atratus à tergo Arium, hunc versum semper repetens,

Σοφοὶ σαρπὲς οὐκ ἔστιν, ἀνὴρ δὲ σοφὸς οὐκ ἔστιν.

Sapiens salus sapienti eris, modo is sapit.

Id ubi Cæsar audivit, ut Arium invidiâ magis quàm metu Philostratum exolveret, ignovit homini. [Plutarch. in Anton.]

Antonium juvenem sive Antyllum, majorem M. Antonii de duobus Fulviâ genitis filium, Cæsar, quamvis filiz suæ Juliæ desponsatus ille fuerat ac in patris ejus sacellum à Cleopatrá factum, post multas & irritas preces confugerat, simulachro Julii abreptum interemit. [Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap. 17. Dio, lib. 51. pag. 446. & 454. Oros. lib. 6. cap. 19.] Obtruncantibus eum militibus pædagogus Theodorus, qui eum prodiderat, detraxit ei quam collo gerebat pretiosissimam gemmam, eamque insuit zonæ suæ. Id inficiatus & compertus quum esset, in crucem est actus. [Plutarch. ibid.] Julio verò, alteri Antonii ex

Fulviâ

Fulviâ filio, libertos ejus confestim ea omnia dare Cæsar jussit, quæ morientes ei relinquere legibus jubebantur. [Dio, pag. 454.]

Antonii & Cleopatrz communes liberi cum nutritiis custoditi & liberaliter habiti sunt. Eos enim Cæsar, non secus ac necessitudine junctos sibi, & conservavit & mox pro conditione cujusque sustinuit ac fovit. [Sueton. & Plutarch. ut supr.]

Qui Antonii rebus favissent, eorum alios supplicio affecit, alios veniâ, vel suâ sponte, vel amicis intercedentibus. [Dio, pag. 454.] Inter supplicio affectos fuit P. Canidius, infestissimus quidem semper Cæsari sed et Antonio infidus. [Oros. lib. 6. cap. 19.] qui timidiùs decessit, quàm professione ejus, quâ semper usus erat, congruebat. [Vel. lei. Paternol. lib. 2. cap. 87.] Occisus est et Cæsaris jussu Q. Ovinus ob hanc maximè notam, quòd obscenissimè lanificio textrinòque Reginæ senator populi Romani præesse non erubuerat. [Oros. ut supr.]

Quum permulti apud Antonium invenirentur principum ac regum liberi, alii oblidum nomine, alii per contumeliam educati; eorum partem domum remisit Cæsar, partem conjugio invicem copulavit, alios retinuit. Jotapen patri suo Medorum regi, qui ad se victus confugerat, ultrò reddidit: Artaxæ autem, quia is Romanos qui in Armeniâ superfuert occidisset, fratres suos quantumvis petenti non remisit. [Dio, pag. 454.]

Alexandri Magni conditorium (quod vitreum fuisse Strabo docet, libro 17. pag. 795.) et corpus, quum prolatum è penetrâli subjecisset oculis, coronâ aureâ impositâ ac floribus aspersis Cæsar veneratus est: corpusque atrectans, nasi particulam aliquam fregisse dicitur. Ptolemæorum autem corpora, quanquam ea ostendere Alexandrini enixè volebant, inspicere noluit: Regem se voluisse videre dicens, non mortuos. [Sueton. in Octavio, cap. 18. Dio, lib. 51. pag. 454, 455.] Eademque de causâ Apim quoque noluit accedere: deos se, non boves, adorare consuevisse perhibens. [Dio, ibid.]

M. Antonium multis regibus & ducibus petentibus funerare, non ademit corpus Cæsar Cleopatrz: sed illius manibus est humatus splendide & regaliter; omniâque ei, quibus uti voluit, permissa. [Plutarch.]

Cleopatra ex tanto simul mœrore & dolore (nam & pectus ejus ex verberibus inflammatum & exulceratum fuerat) febre correpta id velamentum arripuit læta, quasi idèo temperatura cibo & vitam libere positura. Medicum habebat familiarem Olympum, quem proditâ rei veritate consiliarium & adiutorem ad tabem sibi inducendam adhibuit: ut ipse scriptum reliquit Olympus, qui edidit harum rerum historiam. Id odoratus Cæsar, objecit ei minas & terrores de liberis: quibus illa sicut machinis expugnata est, permisitque corpus suum omnibus pro arbitrio curare & alere. [Id.]

Venit etiam paucis diebus post ipse Cæsar ad eam appellandam & consolandam. [Id.] Quæ ad illius pedes provoluta, tentavit oculos ducis, frustrâ. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Quamquam enim eam ciendis affectibus intentam animadverteret; tamen

eo dissimulato, oculis in terram defixis hoc unum pronuntiavit: *Bona animo esto mulier, nihil enim mali patieris.* quum illa non de vitâ, quæ offerebatur, sed de amore & parte regni laboraret. [Florus, lib. 4. cap. 11. Dio, lib. 51. pag. 451.]

Postremo numeri thesauri breviarium, quod habebat, Cæsari illa tradidit. Quumque Seleucus, unus procuratorum, argueret eam quod recondere & supprimeret nonnulla; exiliens & in capillum hujus involans, multis plagis os ejus contudit. Subridente Cæsare atque illam reprimente, *Anne grave, inquit, Cæsar est, quum tu invisere me hoc in statu & appellare sis dignatus, à servis meis deferri, siquid reposui muliebri, non mihi sanè misera; sed quò pauca munera Octavia & Livia tue feram, ut placatum te per illas & clementiorem habeam?* Hoc gavisus est Cæsar, omninò illam existimans teneri cupiditate vitæ. Ostendens igitur & hæc ei concedere se, & cætera supra omnem spem cum eâ acturum, digressus decessisse arbitrabatur se eam; quum magis deceptus ipse esset. [Plutarch.]

Cornelius Dolabella erat nobilis juvenis inter Cæsaris amicos: hic Cleopatraz cupidus, precanti tunc hoc dedit beneficii, ut per internuntium clam ei significaret Cæsarem ipsum pedibus decessurum per Syriam, ipsam verò cum liberis statuisse post triduum in Italiam mittere. Quo intellecto, à Cæsare obtinuit, ut sibi inferias dare permitteret Antonio. Ubi lamentis editis, postquam coronas & oscula tumulo tulit, præcepit sibi parari balneum: lotaque accubuit, & splendide est epulata. [Idem.]

Post prandium epistolam, quâ à Cæsare petebat ut cum Antonio eam sepeliri juberet, Epaphrodito, cui custodia ejus mandata erat, dedit perferendam; obsignatam quidem, ut is aliud quiddam contineri eâ existimans, occasione epistolæ Cæsari reddendæ e medio removeretur. [Idem: cum Dione, pag. 452.]

Eo digresso, obdidit fores: duabus fidissimis ancillis secum retentis, Irâ sive Naïrâ & Charmione; quarum ministerio ad cultum corporis uti solebat. nam altera capillos decenter complicabat, altera scitè unguium putamina ressecabat. Tum veste se omnium elegantissimâ induit ac quàm potuit pulcherrimè exornavit; omni que habitu regio assumpto, aspidem (quam sicubus & uvis & floribus contextam, ut custodes falleret; inferri curaverat) sinistro brachio admovit, ejusque morfu tacta sic morte, quasi somno, soluta est. [Florus, lib. 4. cap. 11. Vellei. Paterni, lib. 2. cap. 87. Plutarch. in Anton. Galen. in lib. de Theriacâ ad Pisonem. Dio, lib. 51. pag. 452. Eutrop. lib. 7. Oros. lib. 6. cap. 19.]

Qui verò nobis et mulieris ad fallendum sagacitatem, et aspidis ad occidendum celeritatem, verbis volunt extollere, Cleopatram inquit magnum primò ac profundum vulnus brachio suo dentibus (aut aliâ re) intulisse, deinde venenum quod priùs ex aspidem paraverat in pixide quâdam ad se allatum vulnere infudisse; atque ita veneno corpus subeunte non multo post insciis custodibus vitam leviter finivisse. [Galen. ut supr. cum Strabone, lib. 17. pag. 795. Plutarcho, & Dione, pag. 452, 453.] Sed puncturæ tantum duæ exiguæ in brachio ejus sunt re-

pertæ:

pertæ: et Cæsar, qui corpus vidit, mortuæ, imaginem cum aspidem brachio affixâ in triumpho traduxit. [Plutarch. & Dio.] De eâ Horatius, lib. 1. Odâ 37.

*Ausa & jacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberatâ morte ferocior:
Savis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.*

Solutis Cleopatraz litteris, intellexit ilicò Cæsar quid actum esset. Ac primò institit ipse accurrere; deinde spectatum properè misit quid rei esset. Illi cursu eò profecti, et stationem nihil offendentes sensit, referatâ januâ Cleopatram defunctam invenerunt, et in aureo jacentem lecto, regio cultu exornatam. Ex ancillis, Irâ (sive Naïra) ad pedes ejus expiraverat: Charmium (sive Charmione) jam lapsabunda & capite gravata componebat diadema, quo redimitum erat caput ejus. Ibi quum quidam fremens dixisset, *Hæcne pulchra Charmium?* Pulcherrima sanè, inquit, decentiaque regum propaginem tam multorum. et nihil ampliùs locuta, juxta lectum ibi concidit. [Plutarch. cum Dione, pag. 453.] Cæsar verò, viso Cleopatraz corpore, remedia ei adhibuit, si quâ eam ratione vitæ posset restituere. [Dio, ibid.] Psyllis etiam frustra admotis, qui venenum ac virus exsugerent. [Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap. 17. Oros. lib. 6. cap. 19.]

Quum nullo modo ad vitam reduci Cleopatra posset, miratus eam Cæsar ac misericordiâ profectus, magnopere doluit; omni se triumpho sui gloriâ spoliatum esse ratus. Corpus verò ejus splendide & regaliter sepeliri, & in eadem cum Antonio arcâ condi præcepit. [Plutarch. & Dio, pag. 453.] Ambobus enim communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici jussit. [Sueton. in Octavio, cap. 17.] Sortitæ sunt & ancillæ funus jussu ejus honorabile. [Plutarch.]

Annos 39 vixisse, 22 regnasse Cleopatram, Plutarchus scribit. Et totidem quidem annos regno illius post patris Ptolemæi Auletæ mortem tribuunt, Ptolemæus in Regum Canone, Clemens Alexandrinus in libro 1. Stromatum, Porphyrius, in Græcis Eusebii Scaligeri, pag. 226.] Eusebius in Chronico, & alii: qui anni tantum 21. sunt, cum 3. vel 4. mensibus. Imperavisse eam ampliùs 14. annis cum Antonio, Plutarchus; 13. sub Augusto, in 3. adversus Judæos libro scribit Tertullianus: Antonii dominatu à cæde Julii Cæsaris, Augusti verò à primo ipsius Consulatu deducto. A morte Alexandri Magni qui imperium Macedonicum condidit, usque ad mortem Antonii & Cleopatraz cum quibus illud planè concidit, & apud Ptolemæum (tum in Regum Canone, tum in Operis magni libro 3. & apud Clementem Alexandrinum, in libro 1. Stromatum) anni numerantur 294. qui nobis anni sunt 293. cum quadrante.

R r r

Atque

Atque hoc tempore ultimam à Cæsare armis civilibus impositam fuisse manum, præter Florum, [lib. 4. cap. 12.] & Velleium Paterculum, [lib. 2. cap. 87.] confirmat etiam Dionysius Halicarnassensis, in Romanarum Antiquitatum suarum Proœmio scribens, venisse se in Italiam simul ac Cæsar Augustus finem bellis civilibus imposuisset, ἡ δὲ οὐκ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ὀλυμπίου, μεσσιῶν, mediâ Olympiade CLXXXVII. anno illius tertio ineunte scilicet. Mense enim Sextili Ægyptum in potestatem populi Romani redactam, finemque bellis civilibus impositum fuisse, ostendunt Senatusconsulti verba apud Macrobiū. [lib. 1. Saturnal. cap. 12.] Ægyptios verò ab eo tempore, quo in potestatem ditionemque populi Romani venerunt, annos Augustorum (non Θεῶν Σεβαστῶν, quos hic commentus est Scaliger, sed Cæsarum Augustorum, qui in ipsos imperium obtinuerunt) dinumeravisse, docet Cenforinus, capite 21. libelli de die Natali: quem anno Augustorum CCLXVIII (ita enim meliora habent exemplaria, non CCLXVII.) Philippico ab excessu Alexandri Magni DLXII. & Nabonasari DCCCCLXXXVI (initis horum annorum à primo mensis vagi Ægyptiorum Thoth deductis) à se scriptum fuisse affirmat; idem planè cum Ptolemæo sentiens, qui in libro 3° magnæ Syntaxis ab initio regni Nabonasari ad mortem Alexandri annos Ægyptios 424. indeque ad imperium Augusti annos 294. fluxisse statuit.

Cœpit igitur epocha Augustorum Ægyptiaca die 1° mensis Thoth incuntis anni æræ Philippicæ ab excessu Alexandri 295. Nabonasari 719. & quidem feriâ hebdomadis 1. ut habetur in scripto Hebræi cuiusdam de æris, Norimbergæ cum Messahalâ edito: mensis nimirum Sextilis, in anno Periodi Julianæ 4684. die 31. qui juxta vitiosam intercalandi rationem Romæ tunc usurpata Sextilis 29. dies dicebatur. Atque hæc est epocha illa ἡ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος, à Ptolemæo in magnæ Syntaxis lib. 3. cap. 8. ad annum vagum Ægyptiorum, à Vettio Valente Antiocheno in Ἀνδραγαθῶν ἡμερολόγιῳ libro 1. ad annum fixum Alexandrinorum, & à Theone Alexandrino in Κανόνων περιγραφῇ explicatione ad utriusque illius anni formam accommodata. Cùmque per annos 48. Ægyptum Augustus tenuerit; (ut in libro de legatione ad Caium ostendit Philo:) totidem etiam imperio five monarchiæ illius annos, in Ptolemæi Regum Canone & Clementis Alexandrini libro 1° Stromatum, tributos invenimus.

Cleopatra filium Cæsaronem, qui ex Cæsare dictatore genitus se rebatur, cum magnâ pecuniæ summâ per Æthiopiam miserat in Indiam. Eum apud Rhodum pædagogus ad eogrediendum induxit, tanquam vocaret eum Cæsar ad regnum. Deliberante de eo Cæsare, Arium philosophum dixisse perhibent;

Οὐκ ἀγαθὸν πολυπραγμοσύνην.

Cæsaris in multis nomen non expedit esse.

Post matris igitur mortem, à Cæsare necatus illa est. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 51. pag. 446. & 454.]

Statuæ Antonii dejectæ sunt: Cleopatræ locum non motæ. Impetravit enim amicus ejus Archibius à Cæsare mille talentis, ne cum

cum Antonianis convellerentur illæ. [Plutarch.]

In regiâ magna pecuniæ vis reperta est, ex spoliatorum ferè omnium templorum donariis à Cleopatrâ ibi reposita; multa etiam ab iis, qui criminis alicujus rei fierent, exigebatur: ac reliqui seorsum omnes, quibus crimen nullum obijci poterat, duas bonorum suorum partes poscebantur. Inde omnibus militibus stipendia debita numerata sunt: qui verò tum quoque cum Cæsare erant, 250 singuli denarios acceperunt, ne urbem diriperent. Omnibus, qui mutuum antè aliquid dedissent, id exsolutum est: multaque senatoribus ac equitibus, qui in belli societate fuerant, dona data sunt. [Dio, pag. 455, 456.]

Hâc parte anni in Consulatu collegam Cæsar sibi cooptavit M. Tullium Ciceronem, Ciceronis oratoris ab Antonio interfecti filium: qui Cæsaris litteras de profligato à se Antonio in Alexandrino hoc bello (non Asiatico; quod Appiano per errore excidit) Romam missas, pro concione recitavit; earumque exemplum pro rostris proposuit, ubi patris ejus caput olim propositum fuerat. [Plutarch. in fine Ciceronis. Appian. lib. 4. Bell. civil. pag. 619. Dio, lib. 51. pag. 456, 457.]

Idibus Septembribus hujus anni, M. Tullium post bellum Alexandrinum M. Licinio in Consulatu suffectum fuisse, ex tabulâ marmoreâ Capuanâ intelligimus. [in Annal. Pighii tomo 3. pag. 495.] Iisdemque ipsis Idibus Septembris, Augustum cum M. Ciceronis filio Consulem à Senatu obsidionali donatum fuisse coronâ, apud Plinium legimus. [lib. 22. cap. 6.] Coronæ enim & supplicationes multæ Cæsari eo tempore Romæ decretæ sunt. Eidem etiam alius de Ægyptiis triumphus concessus est. Diem, quo capta fuit Alexandria, festum esse consueverunt; ab eoque reliquis annis numerandis initium sumendum. Ut Cæsar per omnem vitam tribunitiam potestatem haberet: eique qui ipsum implorâset intra pomerium ac extra usque ad dimidium milliare, auxilium ferre posset; quod nemini tribuno plebis licebat. [Dio, lib. 51. pag. 457.]

Herodem, inter amorem & odium erga uxorem Mariammen fluctuantem, soror Salômæ & mater Cypros assiduis calumniis concitabant; accendentes ejus odium ac zelotypiam. Ac fortasse sævius in eam aliquid statuisset, ni commodum nunciatum esset, extinctis Antonio & Cleopatrâ Cæsarem Ægypto potiri: cui obviam properans, familiam sic ut erat reliquit. Discedenti Mariammæ commendavit Sohemum, plurimum ei se debere propter habitam sui curam profitens; & cuiusdam Judææ partis ei dominium impetravit. [Joseph. lib. 15. cap. 11.]

Cæsar in eo quo Antonianos superaverat loco urbem condidit; idemque ei Nicopolis nomen, & ludos eisdem tribuit, quos priori ad Actium conditæ. [Dio, lib. 51. pag. 456. cum Strabone, lib. 17. pag. 795.]

Ægyptum, in provinciâ formam redactam, ut feraciorum habilioremque annonæ urbi redderet, fossas omnes in quas Nilus exæstuat, oblimatas longâ vetustate, militari opere deterfit. [Sueton. in Octavio, cap. 18.] novis quoque quibusdam fossis additis. [Dio, pag. 456.]

Anno Mundi	492	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi natum
3975	<p>Herodes in Ægypto cum Cæsare congressus, liberius cum illo egit amicitia fretus; & magnis ab eo beneficiis ornatus est. Satellites enim quadringentos Galatas ei donavit, quos antea stipatores Cleopatra habebat: & regionis partem reddidit, quam illa prius occupaverat. Attribuit etiam ejus regno Gadara, Hippon & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratonisque turrim: quæ illi non mediocris fuit ad regium splendorem accessio. [<i>Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 11.</i>]</p> <p>Multitudo hominum tam in urbibus quàm in agro Ægypti, ac mores gentis ejus leves, tum frumenti ad urbem subvectio & pecuniæ vis, efficiebant; ut non modò committere provinciam Senatori nulli Cæsar auderet, sed & proficiscendi in Ægyptum potestatem, nisi ipse nominatim permisisset, Senatoribus adimeret. Adeo enim suspectos Ægyptios studii novarum rerum habebat, ut nemini eorum senatorem esse Romæ permiserit: sed cæteris quidem suo unicuique modo, Alexandrinis verò sine senatoribus rempublicam administrare jusserit. [<i>Dio, lib. 51. pag. 455.</i>]</p> <p>Arius philosophus, ut ferunt, oblatam sibi præfecturam Ægypti suscipere noluit. [<i>Julian. ad Themistium.</i>] Ægypto igitur tributariæ jam factæ C. Cornelium Gallum, ex infimâ fortunâ provectum, Cæsar præfecit: quem primum Ægyptus Romanum judicem habuit. [<i>Strabo, lib. 17. pag. 819. Sueton. in Octavio, cap. 66. Dio, lib. 51. pag. 455. Eutrop. lib. 7. Sex. Rufus, in Breviario.</i>] Hic Gallus Forojulienfis ille fuit Poëta: quem in postremâ Bucolicorum eclogâ Virgilius carmine leni decantavit. [<i>Ammian. Marcellin. lib. 17. cum Hieronymo, in Chronico.</i>] Cui & Erotica extant dicata à Parthenio illo Nicæno; cujus Poëtica & in Latinis suis versibus imitatus est Virgilius, [<i>apud A. Gellium, lib. 13. cap. 25. & Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 17.</i>] et in Græcis suis poematibus Tiberius. [<i>apud Sueton. in Tiberio, cap. 70.</i>]</p> <p>Cæsar omnibus quæ ex usu erant in Ægypto constitutis, pedestribus copiis in Syriam venit. [<i>Dio, ut supr. pag. 456. Oros. lib. 6. cap. 19.</i>] quò & Herodes cum Antiochiam usque deduxit. [<i>Joseph. lib. 15. cap. 11.</i>]</p> <p>Quum Tiridates victus in Syriam confugisset, & Phraates victor legatos ad Cæsarem misisset; Cæsar iis amicè respondit. Ac Tiridati quidem auxilium nullum promisit, ut tamen in Syriâ versaretur concessit: filiumque ab eo Phraatis beneficii loco acceptum Romam adduxit, obsidisque loco habuit. [<i>Dio, lib. 51. pag. 456.</i>] minimum videlicet Phraatis filium; quem negligentius custoditum Tiridates raperat: ut habet Justinus; [<i>lib. 42. cap. 5.</i>] ad posteriora tamen tempora istud referens.</p> <p>Discedens è Syriâ Cæsar, reliquit ibi Messalam [<i>Corvinum:</i>] à quo Cyziceni gladiatores, quibus à Q. Didio habitatio in Antiocheno suburbio Daphne concessa fuerat, decepti, alii aliò, quasi in legiones adscribendi, dimissi ac per occasionem interfecti sunt. [<i>Dio, lib. 51. pag. 447.</i>]</p> <p>Tarsensibus in Ciliciâ præfecit Cæsar civem ipsorum, præceptorem suum, Athenodorum Sandonis filium Stoicum philosophum: qui statum</p>			

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarum.</i>	493	Anno Periodi Julianæ	Anno ante Christi natum
	<p>tum reipublicæ à Boëtho & commilitonibus ejus, qui ad Antonii usque exitum ibi dominabantur, corruptum restituit. [<i>Strabo, lib. 14. pag. 674.</i>]</p> <p>In Asiam provinciam Cæsar profectus, hyberna ibi egit; & subditorum omnia negotia composuit. [<i>Dio, lib. 51. pag. 456. Oros. lib. 6. cap. 19.</i>]</p> <p>Kalendis Januariis, Cæsar quintum Consulatum in insulâ Samo iniit. [<i>Sueton. in Octavio, cap. 26.</i>] iisdemque ipsis Kalendis Romæ juramento omnia ejus acta confirmata sunt. Et quum de Parthicis rebus litteræ venissent, decretum est, ut in hymnis juxta diis ipse adscriberetur; tribus Julia ab eo denominaretur; coronâ triumphali omnibus ludis uteretur; senatores, focii ejus victoriæ, in triumpho cum ipso inveherentur, vestibus purpurâ prætextis induti: & ut dies quâ urbem intrasset, sacrificiis publicis celebraretur, semperque festa esset. [<i>Dio, lib. 51. pag. 457.</i>]</p> <p>Cæsar templum urbi Romæ patrique Cæsari, quem heros Julium nominavit, Ephesi & Nicææ fieri permisit, (hæ enim tum urbes Asiæ & Bithyniæ clarissimæ habebantur) atque ut ab incolis Romanis colerentur. Extraneis autem hominibus, quos Græcos appellabat, concessit, ut ipsi quoque (Octaviano) templa facerent; Asiani quidem Pergami, Bithyni verò Nicomediæ: Pergamensis etiam permittens ut ludos, quos sacros dicunt, in honorem templi ejus celebrarent. [<i>Id. ibid. pag. 458.</i>] Quò referendum illud Tiberii, apud Tacitum: [<i>lib. 4. Annal. cap. 37.</i>] <i>D. Augustus sibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum sibi non prohibuit.</i></p> <p>Æstate sequente, in Græciam Cæsar transmisit, [<i>Dio, ut supr.</i>] ad triumphum profecturus Actiacum. Ubi ad eum, Corinthi tum agentem, ex Gyaro insulâ unum è piscatoribus legatum missum fuisse ferunt, petendæ tributi diminutionis gratiâ: pendere enim ipsos 150 drachmas, cum ægrè possent 100. Ea erat paupertas illius insulæ. [<i>Strabo, lib. 10. pag. 485.</i>]</p> <p>Cæsare Romam intrante, rem sacram & alii fecerunt, (uti decretum fuerat) & Consul Valerius Porcius (qui Sexto Apuleio in Consulatu successus fuerat) publicè pro S. P. Q. R. propter adventum ejus sacrificavit: quod ante id temporis pro nemine unquam factum fuerat. [<i>Dio, lib. 51. pag. 458.</i>] Curules triumphos tres Cæsar egit: Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum; continuo triduo omnes. [<i>Liv. lib. 133. Sueton. in Octavio, cap. 22.</i>] de quibus Virgilius, in 8° Æneidos:</p> <p style="text-align: center;"><i>At Cæsar triplici in vectus Romana triumpho Mænia, dis Italæ votum immortale sacabat. Maxima tercentum totam delubra per urbem Latitiâ, ludisque via, plausuque fremebant.</i></p> <p>et Propertius, lib. 2. eleg. 1.</p> <p style="text-align: center;"><i>Aut canerem Ægyptum, & Nilum, quum tractus in urbem Septem captivis debilis ibat aquis: Aut regem auratis circumdata colla satenis, Actiâque in Sacra currere rostra via.</i></p> <p>Mense Sextili Cæsarem triumphos hosce tres in Urbem intulisse, docent Senatusconsulti verba apud Macrobiium. [<i>lib. 1. Saturnal. cap.</i></p>			

cap. 12.] non octavo Idus Januariæ, (quo in Asiâ fuisse constat) ut voluit Orofius. [lib. 6. cap. 20.] Primâ die de Pannoniis, Dalmatis, Iapydis, finitimisque eorum, & nonnullis Galliæ ac Germaniæ populis, triumphum egit; secundâ, de Asiaticâ navali victoriâ: tertiâ, de subactâ Ægypto; qui reliquorum sumptuosissimus fuit, & ornatissimus apparatu. In eo Cleopatrarum imago (cum aspide mordicus brachio affixa, ut ex Plutarcho dictum) ad imitationem mortis ejus efficta, in lecto portabatur: liberique illius & Antonii inter captivos ducti sunt, Alexander cui Solis & Cleopatra cui Lunæ nomen fuerat impositum. [Dio, lib. 51. pag. 459.]

Alexandrum Iamblichi fratrem, Arabum regem, in Asiaticâ pugna captum & in triumpho ductum Cæsar occidit. [Id. ibid. pag. 443.] Cleopatram illam Σελευίδην in triumpho ductam Jubæ (qui & ipse à Julio Cæsare Dictatore ductus fuerat) in matrimonium tradidit. Hunc Jubam Cæsar in Italiâ educatum, ac suam militiam secutum, hanc Cleopatram, regnoque paterno Mauritanie donavit: hisque etiam duos Antonii & Cleopatrarum filios, Alexandrum & Ptolemæum concessit. Juba verò ex suâ Cleopatram Ptolemæum suscepit alterum; qui ipsi in regno postea successit. [Id. ibid. pag. 454. Strabo, lib. 17. pag. 828. Plutarch. in Julio Cæsare, & M. Antonio.]

V. Kalend. Septembr. Ara Victoria in Curia dedicata est: ut in antiquo Calendario marmoreo habetur annotatum [Inscript. Gruteri, pag. CXXXIII.] quâ in Curia Julia posita & spoliis Ægyptiis decorata, ostendebat Cæsar, imperium se ex victoriâ adeptum. Julii quoque patris sacrarium multis in eo suspensis donariis ex prædâ Ægyptiacâ exornavit: multa etiam Jovi Capitolino, Junoni & Minervæ consecravit; quum & Senatusconsulto omnia prius in eorum templis suspensa ornamenta tanquam contaminata essent detracta. [Dio, lib. 51. pag. 459.] Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit; easque & cæteras opulentissimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties HS. unâ donatione contulerit. [Sueton. in Octavio, cap. 30.] Romaque in tantum Alexandriæ opibus est aucta, ut propter abundantiam pecuniarum duplicia, quàm usque ad id fuerant, possessionum aliarumque rerum vœnalium pretia statuerentur; & fœnus, quod antè denario pendebatur, tum ad trientem ejus recideret. [Dio, ut sup. pag. 458, 459. Orof. lib. 6. cap. 19.]

In hoc quinto Consulatu suo Imperatoris nomen Cæsar accepit: non quale propter victoriam tribui more vetusto solebat, (id enim sæpius & antea & postmodo ex ipsis actionibus reportavit) sed quo summa imperii demonstraretur; quod patri quoque ejus Julio, & ejus filiis nepotibusque fuerat decretum. [Dio, lib. 52. pag. 493, 494.] Quò spectat ὁνιζαμένη illa, hoc anno in Cæsaris honorem posita. Senatus Populusque Romanus Imp. Cæsari Divi Fulii F. Cos. Quint. Cos. Design. Sex. Imp. Romani. Republica conservata. [Inscript. Gruter. pag. CXXVI.]

Inter captivos Diocles Phoenix Artemidori filius, Tyrannionis Amiseni à Lucullo capti discipulus, (ex quo & ipse Tyrannio dictus est)

est) à quodam Dymante Cæsaris liberto emptus, Terentia Cicero-
nis uxori (quæ, ut ex Plinio, lib. 7. cap. 48. & Valerio Maximo, lib. 8.
cap. 13. intelligitur, CIII. annos vivendo excessit) donatus est: Ab
eâ verò munusculum, Romæ docuit, & libros scripsit 68. [Suid. in
voc. Τυραννίων.]

3976

Antiochum Commagenum Cæsar ad se excivit, quòd fratris sui,
cum quo litem habebat, missum Romam legatum dolo occidisset.
Eum Antiochum in Senatum adductum, damnatumque interfecit.
[Dio, lib. 52. pag. 495.]

Per integrum annum post Herodis à Cæsare reditum, crescentibus
inter ipsum & conjugem Mariammen suspicionibus, quum mulier
neglectis mariti blanditiis, insuper illi patris (vel avi Hyrcani) & fra-
tris sui (Aristobuli) necem opprobaret; vix ab inferendis illi manibus
Herodes se continuit. Quem cum ex strepitu commotiorem sensisset
Salomé soror, submisit jamdudum subornatum pincernam, qui indicaret
solicitationem se à Mariamme, ut regi porrigeret poculum amatorium;
quod ille, qualecunque tandem esset, apud se haberet. Hinc eunuchum
Mariammes fidissimum tormentis Herodes examinavit, certus nihil sine
illo esse tentatum: qui cruciatus non ferens, id unum prodidit, offen-
sam esse mulierem propter eâ, quæ Sohemus indicaverat. Quo audito,
exclamans Rex, Sohemum sibi regnoque antehac semper fidissimum
non fuisse hæc proditurum nisi aliquid commercii secretioris inter ipsos
intercessisset; Sohemum comprehensum jussit interfici. Uxorem ve-
rò, advocato intimorum amicorum concilio, veneficii accusavit, eâ
verborum animique asperitate, ut qui adstantes satis intelligerent
velle regem illam capite dampnari: quod omnium suffragiis factum est.
Quum autem conferrent supplicium nequaquam precipitandum, sed
includendam in aliquem regie carcerem; Salomé insistit apud regem
ut quamprimum neceretur; ne quis in populo motus, illâ in carcere
vivente, existeret: itaque Mariamme ad supplicium ducta est. [Jo-
seph. lib. 15. cap. 11.]

Id conspiciat Alexandra ejus mater, & intelligas similem exitum
sibi ab Herode expectandum, ut se ejus criminis non esse consciam
ostenderet, coepit filie convitium facere omnibus audientibus; sce-
lestissimam & ingratiâ erga virum clamitans, dignamque tali exitio,
quæ causa sit tam immane facinus. Hæc illâ turpiter fingente, ut etiam
in capillos misere involatura videretur, eam circumstantes merito
dampnabant: & quæ duebatur ad supplicium, ne verbo quidem ullo
eam dignata est, sed excelsa vultu atque animo calumniam refellens,
intrepida mortem subiit. [Id. ibid.]

Eâ peremptâ, impotentia flagrant coepit Herodes: sæpe invoca-
bat ejus nomen, sæpe tanto indecore lamentabatur. Et quamvis ob-
lectamenta excogitaret quæcunque poterat, apparandis conviviis ac
compositionibus, nihil tamen proficiebat. Quare & regni curam re-
liquit: adeoque dolori succubuit, ut sæpe ministros juberet vocare
Mariammen, quasi illa adhuc viveret. [Ibid.]

Sic affecto Herode, supervenit pestilentia; quæ & plebis & aulico-
rum majorem partem abstulit: omnibus irato Deo hanc immensam
inter-

interpretantibus propter injustum reginæ supplicium. Ita auctâ regis ægritudine, postremò in solitudinem se addidit prætextu venationis : ubi afflictans se, intra paucos dies gravem morbum contraxit. Is erat inflammatio & dolor cervicis, mente etiam motâ nonnihil. Nec remedia quicquam proderant : sed quum exacerbare potius malum viderentur, res minimùm à desperatione abfuit. Itaque medici partim propter morbi contumaciam, partim quia in tantâ difficultate non erat libera diætæ electio, permittebant ei quicquid appeteret. [*Ibid.*]

Herode in urbe Samariæ ita decumbente, Alexandra habitans tum Hierosolymis conata est duas urbis arces in suam potestatem redigere; alteram Templo contiguam, alteram in ipsâ urbe sitam. Præfectos igitur tentavit, ut sibi & genitis ex Herode ac filiâ pueris eas traderent; ne fortè illo defuncto occuparentur ab aliis. At illi, quum essent alioquin etiam fidi, tum eo magis manebant in officio, quòd & Alexandram oderant, nec fas putabant desperare de salute Principis. Amici enim erant veteres, unus etiam nepos regis, Achiabus nomine. Quare continuò per nuncios de Alexandrâ significaverunt. Ille sine morâ eam iussit interfici: superatòque tandem morbo, resectis & corporis viribus & animi, sic efferatus est, ut quâvis ex causâ ad sæviendum esset propensissimus. [*Ibid.*]

Ex tribus populi Romani censibus, quos à Cæsare Octaviano actos notat Suetonius, (*cap. 27.*) prium cum lustro factum fuisse, ipso VI. & M. Agrippâ II. Coss. ex Tabulâ marmoreâ Capuanâ liquet. [*tom. 3. Annal. Pighii, pag. 495.*] de quo ipse Cæsar, in rerum suarum Breviario. [*Inscriptionum Gruteri, pag. CCXXX.*] In Consulatu sexto censum Populi collegit M. Agrippâ cō. Lustrum post annum alterum & quadragesimum (à censurâ sc. Cn. Lentuli & L. Gellii, post quam lustra condi desierunt) fecit: quo lustro civium Romanorum censa sunt capita quadrages centum millia & sexaginta tria. numerus sc. 4063000. pro quo Eusebius in Chronico habet, 4164000.

Ludos quoque propter Achiacam victoriam decretos Cæsar cum Agrippâ exhibuit, & in iis equestre certamen per pueros & viros patricos peregit: iisque quinto quoque anno, quo temporis spatio peragebantur, curæ erant quatuor Sacerdotum collegiis per ordinem; Pontificibus nimirum; Auguribus, Septemviris, & Quindecimviris. [*Dio, lib. 53. pag. 496.*]

Olympiade CLXXXVIII. Thebæ Egypti usque ad solum dirutæ fuisse, in Chronico Eusebiano leguntur. à Cornelio Gallo sc. quem rebellantium Egyptiorum urbes subvertisse, ex Julio Africano refert Georgius Syncellus in Chronico. [*pag. 308.*] Postquam enim Heronum urbem quæ defecerat paucis stipatus receperat, in Thebaide seditionem propter tributa exortam citò admodum sedavit. [*Strabo, lib. 17. pag. 819.*] Civitatem plurimis interceptis exhaustit. [*Ammian. Marcellin. lib. 17.*] statuas sibi ipsi per universam propemodum Egyptum posuit, suaque acta in pyramides inscripsit. [*Dio, lib. 53. pag. 512.*]

natu recitatâ, se ipsum imperio abdicare illudque Senatui & populo tradere velle significavit. Ubi peroravit, multis omnes eum verbis precati sunt, ut solus imperii summam gereret: omnibûsque, quibus id ei persuaderent, adductis argumentis, tandem eò compulerunt, ut imperium solus obtineret. [*Dio, lib. 53. pag. 497. & 503.*] Quod VII. Idus Januar. ab eo susceptum fuisse, ex Tabulâ marmoreâ Narbonensi intelligitur. [*in Inscript. Gruteri, pag. CCXXIX.*]

Quum hoc modo tam à Senatu quàm à populo confirmatum sibi Cæsar haberet imperium, ac nihilominus popularis esse videri veller, recepit hoc quidem in se, ut sollicitè publicis negotiis præesset, quòd ea curâ diligentis indigerent: sed nolle se provinciis omnibus imperare dixit, aut quas regendas sumpsisset, in perpetuum gubernare. Ideoque infirmiores, nimirum quia essent pacatiores, Senatui restituit: potentiores provincias, ut quæ plus periculi ostenderent, ac vel hostes accolas haberent vel novos per se ipsæ motus aliquos ciere possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hâc specie, ut Senatus optimis imperii partibus tutò perfrueretur, ipse laboribus & periculis objectus videretur: at sub hoc prætextu eum verè inermem imbellémque efficiebat; & ad se solum arma militésque transferebat. Hâc de causâ Senatui populòque Africa, Numidia, Asia, & cum Epiro Græcia, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta, Libya Cyrenaica, Bithynia cum Ponto finitimâ, Sardinia atque Hispania Bætica, adscriptæ sunt: Cæsari autem Hispaniæ quod reliquum erat, Gallia omnis & Germania, item Cœlesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus & Egyptus. Imperium verò in suas provincias Cæsar decennalè suscepit, intra quod tempus eas se reduciturum in ordinem promittebat: hoc quoque jactantiâ quâdam juvenili addito; quo breviori spatio eas pacare posset, eo citiùs se imperio destitutum. Deinde utriusque sortis provinciis patricos præfecit, Egypto tantum equestris dignitatis virum, ob eas quæ suprâ sunt commemoratæ causas. Senatoribus autem scorsum Africam & Asiam, prætoriis reliquas omnes provincias adscripsit: utrisque verò ex æquo interdixit, ne ante quintum annum à gesto in Urbē magistratu provincias sortirentur. [*Dio, lib. 53. pag. 503, 504, 505.*]

Idibus Januariis eam provinciarum distributionem fuisse factam innuit Ovidius; de illis in primo Fastorum libro ad Germanicum Cæsarem ita canens.

*Idibus in magni castus Foris ade sacerdos
Seminaris flammis viscera libat ovis.
Redditâque est omnis populo provincia nostro:
Et tuus Augusto nomine dictus avus.*

Nam & eodem die Cæsari Octaviano Augusti cognomentum datum fuisse sensit: quod quatrduo post factum fuisse, in lib. de die Natali cap. 21. Censorinus hisce verbis indicat. *Ex ante diem decimum sextum Kalend. Februarii Imperator Cæsar Divi filius sententiâ L. Manacii Planci à Senatu ceterisque civibus Augustus appellatus est, se VII. & M. Vipsanio Agrippâ III. Consulib.*

Cæsar enim rebus compositis, & omnibus provinciis in certam formam

mam redactis, Augustus cognominatus est. [*Liv. lib. 134.*] idque cognomen & in septimo illius Consulatu, Dio; [*lib. 53.*] & per Planci sententiam consensu universi Senatus populique Romani inditum illi fuisse, Velleius [*lib. 2. cap. 91.*] confirmat. De quo Suetonius, [*in Octavio, cap. 7.*] Munacii Planci sententia, quibusdam censentibus Romulum appellari oportere quasi & ipsum conditorem urbis, prævaluit ut Augustus potius vocaretur, non tantum novo sed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel ab avum gestu gustave; sicut etiam Ennius docet scribens,

Augusto augurio postquam incluta condita Roma est.

et Florus, in libri 4. & ultimi fine ipso. *Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius & reverentius visum est nomen Augusti; ut scilicet jam tum dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.*

Similia habet & Dio: qui à Romanis *Augustum*, à Græcis Σεβαστον, à splendore dignitatis & honoris sanctitate humano ampliore, nominatum eum fuisse notat. [*lib. 53. pag. 507. & 509. Confer Act. XXV. 21, 25. cum XVII. 23. & II Thessal. II. 4.*] Quibus addantur & Ovidii illa, in Fastorum 1°.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:

Hic socium summo cum Jove nomen habet.

Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur

Templa, sacerdotum ritè dicata manu.

Hujus & Augurium dependet origine verbi:

Et quodcumque sua Juppiter auget ope.

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos:

Protegat & nostras querna corona fores.

Hoc pacto omne populi Senatúsque imperium ad Augustum est translatum. [*Dio, lib. 53. pag. 507.*] Quod nomen cunctis antea inviolatum & usque ad nunc cæteris inausum Dominis, tantum orbis licitè usurpatum apicem declarat imperii: atque ex eodem die summa rerum ac potestatum penes unum coepit esse & mansit, quod Græci *Monarchiam* vocant. [*Oros. lib. 6. cap. 20.*] Romanos verò *Augustorum* suorum epocham à Kalendis Januariis hujus anni deduxisse, docet Censorinus, in lib. de die Natali cap. 21. ubi 265. hujus æræ annum cum ordinationis Julianæ anno 283. confert; uti & sequente capite, in annum Augustanum 20 Marcii Censorini & Asinii Galli Consulatam conjicit, in annum Julianum 38 incurrentem.

In Asiâ, Trallibus terræmotu confidentibus, gymnasium corrui; quod ab Augusto postea est instauratum. [*Euseb. Chronic. cum Strabone, lib. 12. pag. 579.*]

3978

Diffidio inter Costobarum Idumæum & uxorem suam Salómen sororem Herodis orto, illa viro (contra Judæorum consuetudinem) libellum repudii misit; & ad fratrem se conferens, ait se prætulisse fraternam benevolentiam conjugali foederi. Costobarum enim dicebat ad res no-

vas

4688 26

vas moliendas cum Lyfimacho, Antipatro & Dositheo conspirasse: fidem assertioni suæ ex eo astruens, quòd Babæ filios jam per duodecim post captam ab Herode Hierosolymam annos, inscio & invito rege, clam ille in suis agris habuisset & incolumes servasset. Quo audito Herodes, missis quibusdam ad loca latebrarum, & illos interfecit, & quotquot in eodem hærebant crimine. Ut nihil jam reliquum esset ex Hyrcani cognatione; sed sublatis omnibus quorum excelebat dignitas, arbitrato suo posset quicquid vellet agere, nemine amplius resistente. [*Joseph. lib. 15. cap. 11.*]

Hinc securior Herodes factus, à patriis ritibus magis magisque discessit, eos peregrinis studiis violando. Ac primum athletica certamina quinto quoque anno in honorem Cæsaris instituit: ad quæ exhibenda, theatrum Hierosolymis & in campo amphitheatrum extruere coepit, utrumque sumptuofo opere conspicuum; sed alienum à Judaicis moribus, apud quos nullus est horum usus, nulla spectaculorum ostentatio. Ille tamen celebritatem suam nobilissimam esse voluit, denunciatam circumvicinis, ac longinquis etiam gentibus: magnisque præmiis propositis, non illi tantum qui gymnici certaminibus dabant operam, sed musici etiam præstantes & thymelici, evocabantur. Sed Judæis nihil tam molestum fuit quàm trophæa: quæ armis contactas hominum putabant fuisse imagines, ipsis per leges interdictas. Quos Herodes ut redargueret, jussit detrahi ornatum apposititium, & ostendit nudos stipites. Quo facto in risum versa est indignatio concepra ex suspitione imaginum. [*Id. ibid.*]

Periodus Calippica quinta incipit.

Multa contra Augustum vana dicta deblateravit Cornelius Gallus. [*Dio, lib. 53. pag. 512.*] de quo Ovidius, libro 2° Tristium, ad ipsum Augustum scripto.

Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo;

Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Ob ingratum autem & malevolum animum, infamiâ eum Augustus notavit: & domo suâ illi interdicens, & intra provincias suas degere eum prohibens. Furtorum præterea, & populatæ provinciæ, & aliorum multorum criminum accusatus ille est, à Valerio Largo primum homine improbiissimo, qui socius ejus & convictor fuerat, deinde à multis aliis, qui Gallum hætenus adulati ad Largum, quoniam eum jam crescere videbant, studia sua converterunt. Decretumque est ab universo Senatu, ut judicio damnatus Gallus exularet, bona ejus Augusti essent, ac rem sacram ejus rei causâ senatus faceret. At ille dolorem non ferens, & nobilitatem acriter indignatam, cui negotium spectandum fuerat datum, metuens, stricto incumbit ferro & morte voluntariâ damnationem prævenit. Gallo verò & accusatorum denuntiationibus & senatusconsultis ad necem ita compulso, laudavit quidem Augustus pietatem tantopere pro se indignantium: cæterum & illachrymavit, & vicem suam conquestus est, quòd sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci. [*Sueton. in Octavio, cap. 66. Dio, lib. 53. pag. 512, 513. Ammian. Marcellin. lib. 17. Hieronym. in Chronic.*]

S f f 2

Corne-

Anno Mundi	500	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno era Christi
		Cornelio Gallo in <i>Ægypti præfecturâ</i> successor datus est Petronius: qui multitudinis Alexandrinorum jactu lapidum in ipsum irruentium, tantum suis munitis militibus, impetum sustinuit; & nonnullis eorum interemptis, ceteros repressit. [<i>Strabo, lib. 17. pag. 819.</i>]		
		Polemo rex Ponti inter socios ac foederatos populi Romani adscriptus est; ac prima subfellia in theatris per totum ejus regnum senatoribus tributa. [<i>Dio, lib. 53. pag. 513.</i>] Ab eo Pontus Polemoniacus accepisse nomen videtur; apud Justinianum, Novellâ 28 ^a .		
3979		Decem cives Hierosolymitani, contra Herodem conjuraverunt, fidas vestibus tegentes: in quibus & unus cæcus erat, non tam paratus ad agendum aliquid, quam ad patiendum si quid patriorum morum assertoribus accideret. Quidam verò ex his quos Herodes ad perferenda talia disposuerat, rem totam expiscatus, regi aperuit. Illi verò comprehensi, interrito vultu fidas protulerunt; profitentes se non privati commodi gratiâ, sed pro disciplinâ publicâ, conjurationem hanc iniisse: ac deinde à regiis abducti, per omnes cruciatus necati sunt. Nec multo post delator eorum invisus omnibus, à quibusdam interfectus frustratim concisus est & objectus canibus, idque multis inspectantibus. Nemo tamen hoc factum prodidit, donec post longas ac molestas Herodis inquisitiones à conciliis quibusdam mulierculis per tormenta expressa est confessio: tum verò authores ejus facinoris cum totis familiis plecebantur. [<i>Joseph. lib. 15. cap. 11.</i>]	4689	25
		Herodes, ut contra tumultuantis populi seditiones esset tutior, anno regni sui 13. (ab Antigoni morte numerato) Samariam, itinere unius diei Hierosolymis distantem, munire coepit: novo <i>Sebastes</i> (five <i>Augustæ</i>) nomine illi imposito. Ejus circuitum 20 stadiorum esse voluit; sano selsquittadii amplitudine in ejus meditullio collocato, modis omnibus ornatissimo. Deditque operam ut tam è milite auxiliari, quam è finitimis gentibus, plurimos in ejus civitatis corpus congregaret. [<i>Id. ibid. cum cap. sequ. initio.</i>] Τὴν Γαβινίαν πόλιν, <i>Gabiniorum urbem</i> , eam appellat Africanus, in Georgii Syncelli Chronico. [<i>pag. 308.</i>] Quum enim Samaria à Johanne Hyrcano diruta, ab A. Gabinio Syriæ Proconsule instaurata denuò & incolis frequentata fuerit; (ut suprâ, ad annum Per. Julian. 4657. ex Josepho est notatum:) τὴν Γαβινίαν vel Γαβινίαν nomine, non alii quam Gabiniani illi coloni hîc possunt intelligi. Quod ipsum à doctissimo eodemque humanissimo viro, Jacobo Goaro, (cujus summæ industriæ nupera illa luculenta Georgiani Chronici debetur editio) pariter fuisse animadversum, non parùm lætatus sum.		
		Aliam etiam Herodes toti genti ceu arcem Stratonis turrim imposuit. In magno quoque quem vocant campo, sorte lectis equitibus, castellum condidit; & in Galilæâ Gabalem, & Esthmonitum in Peræâ. Quibus arcibus ad tutelam regni per totam regionem opportunè dispositis, adempta est vulgo tumultuandi materia. [<i>Joseph. lib. 15. cap. 11.</i>]		
		Nonum Consulatum Augustus Tarracone (citerioris Hispaniæ urbe) iniit. [<i>Sueton. in Octavio, cap. 26.</i>] currente anno 3 ^o . Olympiadis CLXXXVIII. quo Indos ab Augusto per legatos amicitiam postula-		
		viffe,		

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Caesarum.</i>	501	Anno Periodi Julianæ	Anno era Christi
	viffe, in Chronico Eusebiano legimus: et quidem à Pandione rege missos; ut in Georgii Syncelli Chronico [<i>pag. 311.</i>] ex Romanis quibusdam tabulis notatum invenimus.			
	Tarraconem verò ad Augustum legatos Indorum ab oriente ultimo & Scytharum à boreâ, cum gentilitiis muneribus, venisse confirmat P. Orosius [<i>lib. 6. cap. 21.</i>] de quibus Horatius, in carmine Seculari:			
	<i>Fam Scythæ responsa petunt superbi Nuper & Indi.</i>			
	et lib. 4. Carm. Od. 14. ad Augustum:			
	<i>Te Cantaber, non antè domabilis, Medusque, & Indus, te profugus Scythes Miratur, ò tutela præsens Italiæ dominaque Roma.</i>			
	Ita Florus, lib. 4. cap. ult. <i>Scythæ misere legatos & Sarmatæ, amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque sub ipso sole Indi, cum gemmis & margaritis elephantes quoque inter munera trahentes, nihil magis quam longitudinem via imputabant, quam quadriennio impleverant: & tamen ipse hominum color ab alio venire cælo fatabatur.</i> Suetonius in Octavio, cap. 21. <i>Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam populique Romani ultro per legatos petendam.</i> Eutropius, libro 7 ^o . <i>Scythæ & Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad eum miserunt.</i> Aurelius Victor denique, gentium aucto numero. <i>Indi, Scythæ, Garamantes ac Bactri, legatos miserunt orando fœderi.</i>			
	Amyntâ mortuo, regnum filius ejus Augustus non tradidit, sed provinciam populi Romani fecit: atque exinde Galatia cum Lycaoniâ Romanum habere præfectum coepit. [<i>Dio, lib. 53. pag. 514.</i>] primo M. Lollio Propæatore eam provinciam administrante. [<i>Euseb. Chronic. Eutrop. lib. 7. Sex. Rufus, in Breviario.</i>] Pamphyliæ verò opida, quæ prius Amyntæ attributa fuerant, præfecturæ peculiari suæ sunt restituta. [<i>Dio, ut supr.</i>]			
	Anno regni Herodis 13 ^o maximæ calamitates in Judæorum regionem ingruerunt. Primum enim siccitas diuturna obtinuit, quam sterilitas secuta est: postea per inopiam mutata victus ratione morbi invaluerunt, & pestilentia. Cùmque Herodi, ut publicæ necessitati succurreret, satis amplæ facultates non suppetere; quicquid erat in regiâ suppellestilis tam auræ quam argenteæ, id totum ille contulit: nec laudatorum artificum parcens operibus, nec vasis ad usum necessariis. Inde confectam pecuniam misit in <i>Ægyptum</i> , quam tum Petronius obtinebat pro Cæsare. Is licet obrutus multitudine ob talem necessitatem ad se confugientium, tamen quia privatim amicus erat Herodi & servatos cupiebat ejus subditos, præ aliis eis concessit frumenti exportationem, tam in emendo quam in evehendo adjuvans: ita ut maximum momentum ad gentis salutem in eo fuerit. [<i>Joseph. lib. 15. cap. 12.</i>]			
	Herodes, advecto frumento, primum his qui sibimetipsis frumentum			
	S f f 3			

sum comparare poterant, divisit omnibus accuratissime dispensans. Deinde quia multi erant qui propter senium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant; his quoque providit, adhibitis pistoribus, ut in promptu alimenta haberent. Atque ita populo approbatâ sua diligentia, non solum mutavit averforum à se animos, verum etiam eximiam laudem beneficentiae & providentiae retulit. [*Id. ibid.*]

A die 29. mensis Sextilis (triduo videlicet ante Elul Syrorum sive nostri Septembris initium) feria 6. deducitur Ægyptiaca illa epocha, quam Albatenus in astronomici sui operis 32. capitulo æram *Al-kepi* (id est, Coptitarum sive Ægyptiorum) appellat: per quam & stellarum motus ex Theonis tabulis supputari dicit, & ad quam ab ærâ Dilkarnain (sive Seleucidarum, quam ille cum Syris suis ab initio mensis Elul sive Septembris inchoat) annos 287. fluxisse asserit. Ita enim ex Ms. in eo legendum; non, ut perperam habetur editum, 387. Hoc verò anno dies primus mensis Thorth, tum in anno vago Ægyptiorum, tum in *Ἐλλήνων ἡ τοι Ἀλεξανδρείων* (ut Theon loquitur) Græcorum sive Alexandrinorum anno fixo, in eundem diem (Augusti Juliani 29) primum coincidisseprehenditur: quod non nisi periodo Alexandrinorum quidem annorum 1460, Ægyptiacorum verò 1461 confectâ potest contingere; quæ utriusque anni redintegrationem sive *ἀποκατάστασιν* exhibet. *Γήρνε δὲ ἡ 24^α αὐτῆς ἐπὶ ἀποκατάστασις ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου χρόνου ἐν τῷ πρῶτῳ ἐπὶ τῷ Αὐγούστῳ βασιλείας*: ut in explicatione *τῶν περὶ χρόνων κανόνων* habet Theon. Contigit illa per 1460 annos facta redintegratio, à certo quodam temporis initio, in Imperii Augusti anno quinto. finito sc. sive *μυ' μίσην* annis, quinquennio post exordium imperii Augusti; quod post excessum Alexandri sive æram Philippicam annis 294 cœpisse, cum Ptolemæo Theon statuit. A Philippicâ verò illâ epochâ usque ad hanc *ἀποκατάστασιν* anni sunt 299. ut in Astronomicâ Theodori Metochitæ epitome rectissime habetur annotatum. Neque aliud omnino voluit Panodorus Alexandrinus monachus, de 1460 annorum periodo & *ἀποκατάστασις* istâ differens, in mensis Augusti diem 29 incidente, à cujus epochâ siderum motus & luminarium defectus in Tabulis astronomicis supputari scripsit: ut cunque illius sententiam, minimè à se intellectam, Georgius Syncellus, harum rerum imperitissimus, in Chronico suo [*pag. 312, 313.*] recitando perverterit.

3980

Herodes adversus hyemis asperitatem subditis suis providit; ne qui periclitarentur inopiâ vestium, absumptis pecoribus, & lanis aliisque regmentis deficientibus. Ubi verò huic necessitati prospectum est, propinquis quoque Syrorum urbibus sollicitudinem impendit; distributis ad sementem faciendam frugibus. Sed & castella & urbes & ex plebe qui gravabantur numerosiore familiâ, ad ipsum confugientes necessitati inveniebant remedium: ita ut revocatis ad rationem quæ in exteros tantum insumpserat, reperta sint eorum 10. millia, intra regnum verò expensa 80 millia eorum. Corus autem 10. medimnos Atticos capiebat. [*Joseph. lib. 15. cap. 12.*]

Quum propter morbum Augustus nuptias filiae suæ & Marcelli, fororis suæ Octaviæ filii, Romæ non posset facere; M. Agrippæ eas absens

absens celebravit operâ. [*Dio. lib. 53. pag. 515.*]

Kalendis Januariis, quibus decimum Consulatum Augustus iniit, Senatus iuramento confirmavit se ejus acta approbare: quumque jam urbi (à quâ propter morbum diutius absuerat) appropinquare diceretur, ac pollicitus populo viritim centenos esse denarios, negassetque se prius id proscripturum quàm Senatus assensisset: omni eum legum necessitate Senatus liberavit; ut reapse potestatis absolutæ, tamque sui ipsius imperator quàm legum, agere aut non agere omnia suo posset pro arbitrio. [*Id. ibid. pag. 509, 515, 516.*]

Quamprimum segetes messis maturæ factæ sunt, Herodes ad 50. millia hominum, quos ipse famis tempore aluerat, per suos & propinquorum Syrorum agros dimisit. Atque ita res suorum penè perditas diligentia suâ ille restituit; non mediocriter etiam sublevatis finitimis, qui eisdem laborabant difficultatibus. [*Joseph. lib. 15. cap. 12.*]

Eodem tempore auxilia Cæsari misit Herodes, quingentos selectos è suo satellitio: quos Ælius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorumque sæpè forti operâ usus est. [*Id. ibid.*]

Fuit hic Ælius Gallus (in recentioribus Dionis editionibus *Ælius Largus* vitiosè dictus) ex equestri ordine, ut ait Plinius, [*lib. 6. cap. 28.*] et tertius sub Augusto Ægypti præfectus: cujus ut ut amici ac sodalis sui Strabo meminit; [*lib. 2. pag. 118.*] et unâ cum eo Memnonis statuam vidisse se scribit. [*lib. 17. pag. 816.*] Hunc Augustus cum parte Romani præsidii quod in Ægypto erat in Arabiam misit. [*Id. lib. 2. ut supr. & lib. 17. pag. 819.*] ut eas gentes & loca perteraret: ac præterea Æthiopum terminos & Troglodyticam Ægypto finitimam, & vicinum iis Arabicum sinum, qui perangustus Arabes dirimit à Troglodytis: eo utique consilio, ut vel eos sibi volentes conciliaret, vel subigeret adversantes. [*Id. lib. 16. pag. 780.*]

Ad expeditionem Arabicam Ælius 80. circiter biremes construxerat, & triremes, & phaselos apud Cleopatridem, antiquæ Nili fossæ proximam: quum nullum tamen cum Arabibus navale futurum esset prælium. Errore igitur intellecto, fabricatus est onerarias naves 130. quibus navigavit, ducens peditum Romanorum ex his qui in Ægypto erant & sociorum ad decem millia: quibus Judæi 500. & Nabatæi mille cum Syllæo intererant. [*Id. ibid.*]

Nabatæorum rex eo tempore erat Obodas, homo segnis & otio deditus, atque de bellicis præsertim rebus (quod omnibus Arabum regibus commune erat vitium) parum sollicitus: Syllæo verò procuratori suo, ætate juveni & ingenio callido, administranda commiserat. [*Id. ibid. pag. 781. cum Joseph. lib. 16. cap. 11.*] Hic Syllæus Ælio se iter monstraturum, & in omnibus comœatu auxiliisque adfuturum pollicitus, omnia insidiosè egit. Nam nec tutum iter, nec expeditam navigationem monstravit: sed per avia & longos anfractus, & loca omnium indiga, & importuosa dorsa, vel occultis cautibus aut coenosis stagnis periculosa duxit; æstu maris reciprocantis maximè iis in locis adversante. [*Strabo, ut supr. pag. 780.*]

Post multas ærummas, quintodecimo die Album pagum Ælius Gallus pervenit, maximum Nabatæorum emporium; multis navi-

giis

giis amissis, quorum nonnulla cum ipsis hominibus nullo bello, sed ob navigandi difficultates periire. Id Syllæi improbitas effecit, negantis terrestri itinere in Album pagum exercitum duci posse: cum quidem eò atque etiam ulterius mercatores tantâ camelorum & hominum multitudine tutum & commeatu probè instructum iter à petrâ in petram conficiant, ut nihil ab exercitu differant. [*Id. ibid. pag. 780, 781.*] Cujusmodi mercatorum turmas *Caravanas* hodie vocant.

Huc perveniens Ælii exercitus, stomacacæ & scelotyrbæ, morbis ei regioni familiaribus, tactus est: quorum illa circa os, hæc circa crura paralyfis quædam est, ob aquas & herbas proveniens. Æstatem itaque ac hyemem ibi agere Ælius coactus est, dum reficeret infirmos. [*Ibid. pag. 781.*]

Zenodorus quidam, homo Lysaniæ five ditione Trachonitidis, Bata-nææ & Aurantidis conductâ, ejus proventibus non contentus, Trachonis incolas in speluncis more ferarum viventes & prædas ex Damascenis agere assuetos, fovebat, ex eorum quoque latrociniiis captans compendium. Ab his malè vexati propinquorum agrorum coloni, Varro-nem Syriæ tunc præsidem querelis obtundebant, postulantes ut Ze-nodori injurias per litteras significaret Cæsari. Rescripsit verò ei Cæ-sar, ut latrocinia penitus curaret extinguere. Varro igitur milite aggressus loca suspecta, expurgavit latronibus terram, ipsamque Zenodo-ro abstulit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 13.*]

Herodes in Sione regiam sibi ædificavit, duabus in eâ extructis ædibus amplissimis atque pulcherrimis, quibus ne Templum quidem usquam conferri posset: earumque unam Cæsaris, alteram Agrippæ appellavit nomine. [*Joseph. lib. 15. Antiquit. cap. 12. & lib. 1. Belli, cap. 16.*]

3981

Jubilæus XXIX.

Herodes, amoto à Pontificatu Jesu Phabetis filio, Simonem sacerdotem Hierosolymitanum, Boëthi Alexandrini filium, substituit: ejusque filiam Mariam omnium ejus ætatis pulcherrimam, conjugio sibi copulavit. [*Joseph. lib. 15. cap. 12. & lib. 18. cap. 7.*]

Peractis nuptiis, novam regiam condere cœpit, adjuncto etiam opido, quod à suo nomine Herodium vocari voluit, in loco ab urbe Hierosolymorum versus Arabiam 60 stadiis distante, ubi Judæos olim profigaverat dum pelleretur armis Antigoni. [*Id. lib. 14. cap. 25. & lib. 15. cap. 12. item lib. 1. Belli, cap. 11. & 16.*] Herodii, cum opido illustri ejusdem nominis, meminit Plinius. [*lib. 5. cap. 14.*]

Gallus ex Albo pago Nabatarum cum exercitu digressus, per ejusmodi loca profectus est, ut camelis aquam portare cogeretur: quod ei malitiâ ductorum evenit. Quare post multos dies in Aretæ terram pervenit, qui Obodæ Nabatarum regi affinitate conjunctus erat. Is Gallum amicè suscepit, & dona obtulit. Sed Syllæi proditio & hanc regionem difficilem transitu reddidit. Eam itaque diebus 30 permeavit per loca invia, speltâ & palmulis non multis & butyro pro oleo usus. Quam verò deinceps adibat, Nomadum crat, & reverâ ex magnâ parte deserta. Ea Atarena dicebatur: ejusque rex Sabus erat. [*Strabo, lib. 16. pag. 781.*]

Arabia

4691 23

Arabia Felicis rex Sabos erat: in quâ licet primò in conspectum Ælio nemo prodiret, tamen haud exiguo id iter labore stetit. Nam solitudo regionis, Sol quoque, & aquæ naturâ infestæ, ita eos afflixere; ut major pars exercitus periret. Morbus ille, nulli nostrorum assimilis, caput petebat, eoque exsiccat, multos statim perimebat: qui verò mortem evasisent, iis in crura per totum corpus descendeat, eaque ita affligebat, ut remedium nullum prodesset, nisi quis oleum vino mixtum biberet, eoque se inungeret. quod sanè paucissimis licebat facere; quum neutrum in iis locis nascatur, neque ipsi ejus secum copiam attulissent. Inter hæc mala barbari, qui prius, si quando prælium commisissent, semper inferiores discesserant, ac opida quædam amiserant, morbo auxiliario suo usi, Romanos aggressi sua receperunt, reliquosque Romanos suâ regione expulerunt. [*Dio, lib. 53. pag. 516, 517.*]

Hi tamen & primi & soli etiam Romanorum in Arabiâ Felice, Athlula (vel Athrulla) insignem urbem usque, bello progressi sunt. [*Id. ibid. pag. 517.*] in eaque expeditione Gallus opida diruit non nominata ab authoribus qui antè scripserunt, Egran, Annestum, Elcam, Magulum, Tammacum, Labeciam, Mariabam, (circuitu sex mill. pass.) & Caripeta, quò longissimè processit. [*Plin. lib. 6. cap. 28.*] Et nisi Syllæus eum prodidisset, felicem Arabiam totam subegisset. [*Strabo, lib. 17. pag. 819. fin.*] Cujus in eo itinere progressum & regressum, ex Strabone, nunc subjicimus.

In Ararenâ peragranda diebus 50. per invia itinera consumptis, usque ad urbem Agranorum (vel Egranorum potiùs) processit, & pacatam & fertilem regionem. Eorum rex (Sabus) aufugit: urbs primo adortu capta est. Hinc post sextum diem ad flumen pervenit. Ibi barbari instructâ acie occurrerunt: è quibus ad 10 millia ceciderunt, ex Romanis duo tantum desiderati sunt. Nam omnino imbelles erant, & armis imperitè utebantur; arcu, & lanceâ, & gladio, & fundâ, & magnâ ex parte bipennibus. Mox etiam urbem cepit nomine Asca, à rege derelictam. Hinc Athrulla venit, quam nullo negotio cepit, & præsidio firmavit: & frumenti palmularumque viatico comparato, Marfyabas processit urbem Rhamanitarum, qui sub Ilasaro erant. Eam adortus, sex diebus obsedit: postea aquæ inopiâ coactus destitit ab incepto. Duorum dierum itinere tantum se abesse ab aromatisferâ, è captivis intelligebat. Sex autem menses contrivit in itinere, culpâ ductorum.

Eâ fraude serò deprehensâ, per aliam viam reversus, nonis castris Anagrana pervenit, ubi prælium commissum fuerat: undecimis. deinde ad Septem puteos, à reipsâ sic nominatos. Hinc jam per loca pacata, in pagum Chaalla, post in vallum nomine Malotham ad flumen positum: postea per deserta non multum aquæ habentia usque in vicum Negram (vel Hygram) qui sub Obodâ est & ad mare jacet. In reditu totum iter diebus 60 confecit, in quo prius sex menses consumperat. [*Strabo, lib. 16. pag. 781, 782.*]

Dum Ælius Gallus cum parte Ægyptiaci exercitus in Arabiâ bellum gereret, Æthiopes qui supra Ægyptum habitant, à reginâ ipso-

T t t rum

rum Candace (virili muliere, & altero oculo captâ) missi, impressione factâ in Thebaidem, præsidia trium cohortium, quæ Syenæ Elephantinæ ac Philis erant, repente impetu ceperunt, & in captivitatem abduxerunt, ac Cæsaris statuas everterunt. Contra hos profectus Ægypti præfectus Petronius, cum non totis decem millibus peditum & equitibus 800. adversus triginta hominum millia, primùm eos compulsi, ut Pselcham confugerent, urbem Æthiopicam. Tum missis ad eos legatis, quæ capta erant petiit, & causas quamobrem bellum movissent poposcit: ac dicentibus, se injuriâ affectos à nomarchis, respondit non illos esse regionis dominos, sed Cæsarem. Petentibus porrò triduum ad deliberandum, nihilque interim eorum quæ par erat facientibus, movens contra eos, in pugnam procedere coëgit, ac celeriter in fugam vertit; cum & compositi malè, & malè armati essent. nam scuta ingentia & è crudo bovis tergo confecta habebant: arma quibus pugnarent, secures alij, alij contos, nonnulli gladios gerebant. Proinde quidam in urbem sunt compulsi, alij in desertam fugam fecerunt, alios proxima insula excepit, qui sese fluvio commiserant; inter quos & reginæ Candaces duces erant. Hos itaque omnes cepit, trajecto ratibus ac navibus flumine, & in Alexandriam misit: atque Pselcham profectus, eam cepit. unde numeratâ captivorum multitudine & eorum qui in prælio ceciderunt, qui salvi evaserant pauci omnino deprehenso sunt. [*Strabo, lib. 17. pag. 820. Dio, lib. 54. pag. 524.*]

A Pselchâ Petronius Premnim venit, urbem naturâ munitam; cumulis arenæ peragratiss, quibus Cambyfis exercitus obrutus est vento incidente. Eam adortus primo impetu cepit. Inde Napata (Tanapen Dionis dictam) progressus est, ubi Candaces regia erat, ejusque filius morabatur. Ipsa cum in castello propinquo sederet, legatos misit qui de pace tractarent; redditis statuis, & captivis qui abducti fuerant Syenâ. Sed impetu facto Petronius Napata cepit ac diruit, puero fugiente. Et quum neque progredi propter arenam & æstum, neque ibi commodè cum toto exercitu permanere posset; cum prædâ retrò abiit, ac Premni moenibus & præsidio & quadringentorum hominum cibariis in biennium munitâ, reversus est Alexandriam. Ex captivis autem, cæteris divenditis, mille ad Cæsarem misit à Cantabris reversum: quorum nonnulli morbo consumpti sunt. [*Ibid. ibid.*]

Cum his conferendus & ille Plinii locus est, libro 6. cap. 29. Æthiopia regionem intraverit arma Romana D. Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestri ordinis, præfecto Ægyptiis. Opida eorum expugnavit, quæ sola invenerat, quo discernis ordine. Pselchin, Primin, Aboccin, Phthuron, Cambusin. Attenum, Stradisin ubi Nilus præcipitans se fragore audimus accolis auferit. Diripuit & Napata. Longissime autem à Syene progressus est DCCCLXX milia passuum: nec tamen arma Romana ibi solitudinem fecerunt.

Phraates III. Scytharum maximo auxilio in regnum restitutus est. Quorum adventu audito, Tiridates cum magnâ amicorum manu ad Cæsarem profugit, in illud ipsum regnum restitui & ipse desiderans; jurisque Romanorum futuram Patriam affirmans, si ejus regnum muneri eorum fuisset. Phraates, hoc cognito, legatos statim ad Cæsarem

Cæsarem

sarem misit; servum suum Tiridatem, & filium suum, quem ille obfidem Cæsari tradiderat, remitti sibi postulans. [*Justin. lib. 42. cap. 5.*]

Quum Tiridates & legati Phraatis Romam advenissent, in senatum eos Augustus introduxit: ac deinde mandatâ sibi à Senatu litis cognitione, utriusque partis postulata audivit. Tum, neque Tiridatem dediturum se Parthis dixit, neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil ab illo obtentum videretur; Tiridati, quoad manere apud Romanos veller, opulentum sumptum præberi jussit: Phraati verò filium remisit; ut pro eo captivos signaque militaria, Crassi & Antonii cladibus amissa, reciperet. [*Ibid. ibid. Dio, lib. 53. pag. 519.*]

Quum Romæ inter M. Agrippam & M. Marcellum, Augusti nepotem simul & generum, mutuae similitudines sese proderent, quod alter alterum anteferri ab Augusto crederet; veritus ille ne, si uno in loco mansissent, contentiones inter eos intercederent, Agrippam continuo in Asiam misit, provincias transmarinas pro se administraturum. Agrippa urbe profectus, in Syriam missis legatis suis, ipse Mitylenis in Lesbo insulâ permansit. [*Dio, lib. 53. pag. 518. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 93. Josepho, lib. 15. cap. 13. & Suetonio, in Octavio, cap. 66.*]

Augusto XI. Consulatu sese abdicanti, & L. Sestium summum Bruti fautorem in locum suum subroganti, Senatus honores decrevit. Ut Tribunus plebis perpetuus esset. Ut quoties senatus haberetur, etiam si Consularum non gereret, de quibuscunque rebus quicquid vellet sancire posset. Ut Proconsulare imperium semper haberet; neque id intra pomerium veniens deponeret, aut renovando opus esset: utque major ipsi in provinciis, quàm præfectis earum, semper esset potestas. [*Dio, ut sup. pag. 518, 519.*]

3982

Ælius Gallus, ab Arabicâ expeditione rediens, Negrâ vico in Nabataeorum regno relicto, exercitum undecim dierum spatio in Muris portum trajecit. Hinc Coptum transgressus, cum utilibus copiis Alexandriam pervenit. Cæteros non bello (in quo septem tantum perierant) sed fame, labore, morbo, & itinerum difficultate amiserat. [*Strabo, lib. 16. pag. 782.*] Hujus medicamenta quædam composita referuntur à Galeno, in libro 2º de Antidotis: inter quæ theriaca est, Cæsari ab eo oblata, quâ multos ex commilitonibus suis servaverat.

M. Marcellus, Octaviæ Augusti sororis filius & Juliæ Augusti filiz maritus, mortuus est. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 93. Dio, lib. 53. pag. 517. & 519.*]

Augustus Cyprum ac Galliam Narbonensem, quia nihil armis suis indigerent, populo reddidit: pro eisque Dalmatiam recepit. [*Dio, lib. 54. pag. 523. cum lib. 53. pag. 504.*]

Pantomimorum saltatio à Pylade Cilice & Bathyllo Romam primum est introducta: cumque veteres ipsi canerent & saltarent, primus Pylades chorum sibi præcinere fecit. [*Euseb. Chronis. cum Scaligeri Collectan. Græc. pag. 390. & Animadversion. pag. 155, 156.*]

Sebaste jam conditâ, Herodes in loco maritimo, ubi Stratonis turris stetit urbem alteram magnificentissimè extruere coepit, quam Cæsarem

T t t 2

Cæsarem

faream appellavit: admirandi operis portu addito, magnitudine Piræeo pari. Quod totum opus duodecim annorum spatio ille absolvit; nec labori parcens, nec sumptibus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 16. & lib. 15. Antiqu. 13.*] Unde de Cæsare Eutropius, libro 7°. *Tanto amore apud Barbaros fuit, ut reges populi Romani amici in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent: sicut in Mauritania à rege Juba, & in Palaestina, quæ nunc est urbs clarissima.*

Herodes filios suos Alexandrum & Aristobulum (ex Mariamne Hasmonæa susceptos) Romam ad Cæsarem educandos misit: quibus paratum erat hospitium apud Pollionem Herodis studiosissimum. Adolescentes summâ humanitate Cæsar excepit; fecitque Herodi potestatem, ut arbitrato suo è filiis quemcumque vellet hæredem regni designaret: Trachonitide etiam, Batanæâ & Auranitide illi donatâ. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

3983 Postquam Trachonem ab Augusto Herodes accepisset, adhibitis ducibus ad latronum speluncas penetrans, maleficia eorum coercuit, & circumvicinis securitatem præstitit. Zenodorus autem partim invidiâ, partim dolore ademptæ possessionis permotus, Romam ad accusandum Herodem profectus est: nihil tamen efficere potuit. [*Id. ibid.*]

Herodes, apud Mitylenem salutato Agrippâ sibi amicissimo, in Judæam reversus est. [*Id. ibid.*]

Gadarense quidam Agrippam adierunt, Herodem accusaturi: quos ille ne auditos quidem ad regem victos remisit. Eis tamen percipit Herodes: qui ut erga suos erat inexorabilis, ita ab alienis acceptas injurias libenter contemnebat ac remittebat. [*Id. ibid.*]

In Siciliam Augustus profectus est, ut eam, ac omnes alias ad Syriam usque provincias, constitueret. [*Dio. lib. 54. pag. 524.*]

Augustus M. Agrippam (cujus patientiam desiderabat, quod ex levi rigoris suspicione, sub specie ministeriorum Principali-um Mitylenas se, relictis omnibus, contulisset) ex Asiâ in Siciliam ad se accersitum, uxorem suam, licet ipsius Augusti sororis Octaviæ filiam, repudiare, & filiam suam Juliam, Marcelli viduam, ducere jussit: ac continuo Romam misit ad nuptias peragendas, urbisque administrationem suscipiendam. [*Id. ibid. pag. 525. cum Velleio Paternulo, lib. 2. cap. 93. & Suetonio in Octavio, cap. 63. & 66.*]

Zenodorus, desperatis rebus suis, Auranitidem ditionis suæ partem 50 talentis annuis Arabibus elocaverat. Eam, licet donatione Cæsaris comprehensam, Arabes jamdudum Herodi infesti non patiebantur sibi ab eo auferri: modo excursionibus ac vi eam sibi vindicantes, modo contententes de jure possessionis apud judices. Pelliciebant etiam ad se egenos milites, qui miserorum more meliora sperant ex rerum novitatibus. Hæc quum maturè Herodes cognovisset, maluit tamen bonis rationibus occurrere quàm hostiliter; ne daret occasionem novis motibus. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

Rebus in Siciliâ ordinatis, in Græciam Augustus transmisit: ubi Atheniensibus Eginiam & Eretriam ademit, sicuti quidam sunt auctores, quod Antonio favissent. [*Dio, ut sup. pag. 525.*]

Canda-

Candacen Æthiopum reginam, cum multis hominum millibus Premnium præsidium aggressam, Petronius auxilio profectus antevertit: & castellum ingressus, multo apparatu confirmavit; reginamque ad conditiones pacis accipiendas coegit. [*Strabo, lib. 17. pag. 821. cum Dione, lib. 54. pag. 524.*]

Legatis ad se missis mandavit Petronius, si quid vellent, ut ad Cæsarem proficiscerentur: ac negantibus scire si quis Cæsar esset, & ubi conveniendus, dedit qui deducerent. [*Strabo, ibid.*]

3984 Rebus in Græciâ confectis, Augustus in Samum navigavit; ibique hyemavit. [*Dio, lib. 54. pag. 525.*]

Quum Armeniæ majoris populus Artabazem five Artaxiam (Artavalsis, per dolum ab Antonio capti, filium) accusaret, Tigranemque fratrem ejus, qui tum Romæ erat, evocaret; Augustus Tiberium accersivit, ut Artabazem regno pelleret Tigranemque ei præficeret. [*Id. ibid. pag. 526. cum Tacito, lib. 2. Annal. cap. 3.*]

Candaces legati in Samum venientes, Cæsarem invenerunt in Syriam progredi parantem, & Tiberium in Armeniam amandantem. Ab eo facile quæ volebant impetrare; tributis etiam eis remissis. [*Strabo, lib. 17. pag. 821.*]

Vere in Asiam Augustus perrexerit, M. Apuleio & P. Silio Consulibus: ibique & in Bithyniâ omnia composuit: non propterea, quod tam hæ provinciæ quàm prius ab ipso peragratae populi esse censerentur, rationem earum nullam habens; sed omnibus haud aliter curatis, ac si ipsius essent. Nam & omnia, ut conveniebat, emendavit; & pecunias largitus est, aliis etiam ultra tributum novas imperavit. Cyzicenis verò, quod in quâdam seditione nonnullos Romanos flagris cæcos necassent, libertatem ademit. [*Dio, lib. 54. pag. 525.*]

Inde in Syriam venit: anno postquam in eâ provinciâ antea fuerat decimo; [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15.*] regni verò Herodis (à morte Antigoni) decimo septimo. [*Id. lib. 15. Antiquit. cap. 13.*] ubi Tyriis & Sidoniis, propter factiones, libertatem ademit. [*Dio, ut sup. pag. 525.*]

Zenodorus interposito jurejurando Gadarensibus est pollicitus, non prius se destitutum quàm quovis modo efficere, ut illi ab Herodis dominatione liberati attribuerentur ad provinciam Cæsaris. Hinc eorum plurimi, ab illo persuasi, coeperunt clamare in Herodem, gravem cum discitantes ac tyrannum, atque de vi & rapinis ejus, violatisque ac dirutis templis, apud Cæsarem conquerentes. Quibus nihil Herodes territus, paratus erat causam dicere: Cæsar verò comiter illum tractabat, nihilo alienatior propter tumultuantem multitudinem, Gadarenses igitur videntes quorsum Cæsar & amici ejus tenderent, & certis conjecturis timentes ne dederentur Herodi; proximâ post congressum nocte alii se jugulaverunt, alii præcipitaverunt tormentorum metu, quidam etiam in flumen se jacentes necaverunt: atque ita quum se ipsi prædamnare viderentur, sine morâ Cæsar Herodem absolvit. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

Zenodorus quoque præcordiis ruptis sanguine multo per fecesum profuente apud Antiochiam Syriæ vitam finivit. [*Id. ibid.*]

Zenodori tetrarchiam Augustus Herodi donavit. [*Id. ibid. Dio, lib. 54.*

T t t 3

pag.

pag. 526.] portionem sanè non contemnendam: quæ sita Galilæam inter & Trachonem, complectebatur Ullatham, Pancadem, & agros finitimos. Adjunxit eum deinde Cæsar rectoribus Syriæ; & ne quid eo inconsulto provinciæ illius procuratoribus liceret administrare, præcepit. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 13.]

Herodes fratri suo Pheroræ tetrarchiam à Cæsare impetravit; de suo regno decisis centum talentorum redditibus: ut etiam si quid fatale illi accideret, in tuto essent res illius, neque subjiceretur Herodis filiorum imperio. [Id. lib. 15. cap. 13.]

Claudius Tiberius Nero, missus ab Augusto vitrico suo cum exercitu ad visendas ordinandæque quæ sub Oriente sunt provincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redactâ eâ in potestatem populi Romani, regnum ejus Artavasdî tradidit: cum rex quoque Parthorum, tanti nominis famâ territus, liberos suos ad Cæsarem misit obsides. Ita summus Tiberii adulator Velleius Paternulus. [lib. 2. cap. 94.]

Tigranem Artavasdî filium Armeniis regem hoc tempore fuisse datum, alii omnes memorant. Artavasdæ enim, qui & Artabazes dictus est, ab Antonio, in Ægyptum ad Cleopatram captivo abducto, filiorum natu maximus Artaxias (quem paterno nomine Artabazem Dio hic appellat) Armeniæ regno potitus est. Cui Archelaus & Nero Cæsar per vim à se pulso juniorem ipsius fratrem (patris item nomine à Velleio Artavasdæ, qui ab aliis Tigranem nuncupatum) successorem nunc dederunt. Sic enim Josephus [lib. 15. cap. 5.] rem refert; Archelai nomine Cappadociæ regem designans, Neronis Claudium Tiberium, licet nondum à Cæsare adoptatum; ad quem pars narrationis illius Horatianæ spectat, lib. 1. epistol. 12.

*Ne tamen ignores, quo sis Romana loco res:
Cansaber Agrippa, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit; jus imperiûmque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor.*

Cum quâ & Ovidii illa conferenda, in 2° Tristium:

*Nunc petit Armenius pacem; nunc porrigit arcus
Parthus eques, timidâ captâque signa manu.*

Tiberium tamen, five Claudium hunc Neronem, ab Armeniis ante ejus adventum occiso Artabaze five Artaxiâ, nihil suo apparatu respondens perfecisset, Dio asserit: [lib. 54. pag. 526.] licet eâ se re, quasi suâ quicquam virtute egisset, ille jactaverit; præsertim quod sacrificia propterea essent decreta. Cui favet & ille Taciti locus: [lib. 2. Annal. cap. 3.] Occiso Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum à Tiberio Nerone, qui ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit: ut habet in Tiberio [cap. 9.] Suetonius.

Recepisse & signa Tiberium, quæ M. Crasso Parthi ademmerant, addit ibidem Suetonius: quando Parthi videlicet signa militaria, quæ M. Crasso & M. Antonio ademmerant, reposcenti Augusto reddiderunt.

runt; obsidesque insuper obtulerunt: ut apud eundem est, in *Offa vio*. [cap. 21.] Quum enim in Syriam ad componendum Orientis statum Augustus venisset; Phraates, quia nihil dum eorum quæ pactus fuerat perfecisset, veritus ne bellum Parthiæ ab Augusto inferretur, signa Romana, & quæ Crasso oppresso Orodes & quæ ipse filius ejus Antonio pulso ceperat, illi remisit. Torâ quoque Parthiâ captivos omnes, ex Crassiano & Antoniano exercitu collectos, tradidit: paucis demptis, qui se ipsos pudore moti interemerant, aut in Parthiâ occultè remanserant. Eâque Augustus, quasi bello aliquo Parthum vicisset, accepit. [Liv. lib. 139. Florus, lib. 4. cap. ult. Strabo, lib. 2. pag. 288. & lib. 16 pag. 748. Vellei. Paternul. lib. 2. cap. 94. Justin. lib. 42. cap. ult. Dio, lib. 54. pag. 525. Eutrop. lib. 7. Oros. lib. 6. cap. 21. & Cassiodorus, in *Chronico*.]

Pertas five Parthos Augusto, quod nulli antea, obsides dedisse, Eutropius; regiisque obsidibus traditis, firmum foedus fidei supplicatione meruisse, scribit Orosius. [ut *supr.*] Et Phraatem quidem filios Augusto Cæsari & filiorum filios credidisse, amicitiamque illius datis obsidibus emereri officiosè voluisse, in fine libri 6ⁱ Strabo; & filios nepotèsque illius obsides Augusto datos, in libri 42ⁱ fine Justinus confirmat. Sed cum tamen *cuncta venerantium officia ad Augustum veris- se, partemque prolis firmandæ amicitia misisse, haud perinde illius metu, quam fidei popularium diffisum;* in 2° Annalis initio monuit Tacitus. Ita enim hic res sese habuit.

Thermusa Italici generis femina, ex concubinâ Phraatis uxor jam facta, Phraatici filio suo, quem cum ancilla adhuc esset Regi pepererat, Parthorum regnum adstruere cogitans; marito, apud quem omnia poterat, persuasit ut filios suos legitimos Romam obsides mitteret. [Joseph. lib. 18. cap. 3.] Phraates, vocato in colloquium Titio qui per id tempus Syriæ præerat, quatuor ei filios legitimos obsides tradidit: Saraspadem, Cerospadem, Phraztem & Vononem; duas eorum uxores, & filios quatuor. Seditionem etiam metuens, & ne sibi ab inimicis struerentur insidiæ, filios à medio amovit: hoc sibi persuaso, neminem adversum se prævaliturum, si neminem ex Arsaciorum genere, cujus Parthi erant studiosissimi, substituendum sibi relinqueret. [Strabo, lib. 16. pag. 748, 749.] In veteri inscriptione Romanâ, cum *Saraspadane* (ita enim ibi nominatus reperitur) alius Phraatis filius conjunctus habetur, à Strabone non memoratus, *Rhadaspes, Phraatis Arsacis Regum filius F. Parthus*. [Inscr. Græcæ. CCLXXXVIII.]

Augustus in Oriente subditos ex Romanarum legum præscripto composuit, foederatos verò majorum suorum institutis uti permisit: neque quicquam illis adimere, sed contentus esse partis statuit; idque etiam ad Senatum scripsit. Itaque tunc temporis nullum bellum attigit: Iamblichus verò Iamblichi filio paternum in Arabiâ principatum dedit. Tarcondimoto similiter Tarcondimoti filio principatum patris in Ciliciâ tribuit: maritum quibuscum exceptis, quæ Archelao cum minoris Armeniæ regno donavit, Medo rege, qui regnum id antè obtinuerat, vitâ functo. Mithridati quoque cuidam Commagenam, quod ejus rex patrem hujus Mithridatis occidisset,

diffet, puero etiamnum attribuit. [Dio, lib. 54. pag. 526.]

Herodes, deducto ad mare Cæsare, in regnum reversus, in terrâ Zenodori elegantissimum illi templum è marmore candido construxit; prope Panium montem, in cuius radicibus sunt fontes Jordanis fluminis. Tunc etiam tributorum partem remisit regni sui subditis: prætextu quidem, ut post sterilitatem se rescicerent; re autem verâ ut placaret eorum animos offensos talibus regis operibus, quæ videbantur planè ad religionis & bonorum morum perniciem tendere, ut omnium iactabatur sermonibus. [Joseph. lib. 15. cap. 13.]

3985

His Herodes ut occurreret, conventicula per urbem & frequentiora convivia prohibuit: & tum alios speculatores adhibuit, qui se conventibus infererent & vulgi sermones captarent; tum ipse quoque se plebeio cultu noctu vulgo miscuit, ut experiretur quid de se populus sentiret. Et quotcumque pertinaciter ejus studia improbarent, in omnes inclementer animadvertebat: reliquam verò multitudinem sacramento obstringebat, iurandum exigens quod non discessuri essent à fide & officio. [Id. ibid.]

Hoc juramentum à Pollionis Pharisei Sameæque sectatoribus plerisque Herodes requisivit: quod cum non impetrasset, non tamen in eos ut in cæteros tales sæviit, Pollionis reverentiâ. Remisit etiam hanc necessitatem Essæis: quos propter Manahemum ex eâ sectâ fatidicum in pretio habuit; qui & cum è plebe puerum regem Judæorum salutavit, & regem postea factum ultra 30 annos regnaturum prædixerat. [Id. ibid.]

Julia Agrippæ Caium peperit: sacrificiūque perenne natalibus ejus, cum quibusdam aliis, decretum est. [Dio, lib. 54. pag. 526.]

Augustus in Samum reversus, ibidem iterum hyemavit; & libertatem Samiis hospitii pretium dedit; ac non pauca eo tempore negotia confecit. Frequentes enim eò ad ipsum legati commearunt: ac Indi pacem, quam antea per oratores (de quibus ad annum Periodi Julianæ 4639 dictum) petierant, tunc interposito foedere sanxerunt. Inter dona verò ab Indis missa tigres erant, animalia tum primum Romanis ac Græcis visa: & adolescens quidam humeris carens, (cujusmodi Mercurii fingi solent) qui manuum loco, pedum omnia officio ita peragebat, iis ut arcum tendere, sagittas emittere, ac tubâ canere diceretur. [Id. ibid. pag. 527.]

Hos Indorum legatos Antiochiæ, quæ apud Daphniem est, se vidisse Nicolaus Damascenus narrat. In epistolâ quidem plures fuisse memoratos: sed tres tantum superfuisset, quos vidisse se ait; cæteris longitudine viæ magnâ ex parte absumptis. Epistolam Græcâ fuisse in membranâ scriptam; in quâ significaretur Porum esse, qui scriberet, se etsi sexcentis regibus imperaret, Cæsaris tamen amicitiam magni pendere, & paratum se quocumque voluerit aditum concedere, & in quibuscumque rectum fuerit opitulari. Hæc dicit in epistolâ contineri. Allata præterea esse dona ab octo servis nudis subligacula indutis & aromatibus delibutis. Ea fuisse, Hermân (illum de quo dictum) à puero brachia ab humeris truncatum; viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem fluvialem trium cubi-

cubi-

cubitorum, & perdicem vulture majorem. [Strabo, lib. 15. pag. 719.]

In his Zarmarus sive Zarmanochegas erat, ex Indorum sophistis unus: qui vel gloriæ causâ, vel senectutis secundum patrias leges, sive ut ostentaret se Augusto & Atheniensibus, (Athenas enim venerat) Græcorum deorum sacris, etsi (ut referunt) non legitimo tempore, in gratiam Augusti initiatus; abeundum sibi è vitâ censuit, ne quid adversi accideret immoranti. Ridens igitur & nudus & unctus in rogum se dedit: atque sepulchro ejus inscriptus est titulus. *Hic jacet Zarmanochegas Indus, è Barbosâ, qui secundum patriam Indorum consuetudinem se vitâ eduxit.* [Id. ibid. pag. 719, 720. Dio, lib. 54. pag. 527.]

Augustus Romam reversus, equo ovans in urbem invectus, & arcu triumphali trophæum gestante honoratus est. [Dio, ibid. pag. 526.]

Magnæ sibi laudi Augustus ducebat, quod præliis prius amissa, citra ullum certamen à Parthis receperat. Itaque & sacrificia ejus rei causâ & templum Martis Ultoris in Capitolio (ad imitationem Jovis Feretrii) ubi signa ea suspenderentur, decerni jussit, ac deinde perfecit. [Id. ibid.]

Templum hoc Marti ante Philipensem victoriam prius ille voverat; sed par beneficium alterum ab eo jam se consecutum prædicans, anno demum 22° votum illud persolvit: Romulūque æmulatus, qui Acrone Cœnensium rege occiso arma ejus in templo Jovi Feretrio à se dicato suspenderat, Marti Bis-ultori templum extruxit & signa militaria à Parthis recepta in eo reposuit; ludis Circensibus institutis, mense Maio quotannis in harum rerum memoriam celebrandis. De quibus, in 5° Fastorum, Ovidius:

Nec satis est mernisse semel cognomina Marti:

Persequitur Parthi signa retenta manu.

Gens fuit & campus & equis & tuta sagittis;

Et circumfusus invia fluminibus.

Addiderant animos Crassorum funera genti;

Cum perii miles, signaque, duxque simul.

Signa decus belli Parthus Romana tenebat;

Romaneque aquila signifer hostis erat.

Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis

Cæsaris Ausonia protegerentur opes.

Ille notas veteres & longi dedecus avi

Sustulit: agnunt signa recepta suos.

Quid tibi nunc solita mitti post terga sagitta,

Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?

Parthe refers aquilas, victos quoque porrigis arcus:

Pignora jam nostri nulla pudoris habes.

Ritè Deo templūque datum, nomēque Bis-ultor:

Emeritis voti debita solvit honor.

Solemnes ludos circi celebrāte Quirites:

Non visa est fortem scēna decere Deum.

U u u

Quibus

4695 19

Quibus addantur & Horatii illa, lib. 4. Odâ ultimâ,

— tua Cæsar ætas
Fruges & agris restituit uberes,
Et signa nostro restituit Fovi
Direpta Parthorum superbis
Postibus.

et frequentes Cæsaribus ipsius nummi, inscriptionem præferentes.
SIGNIS RECEPTIS.

Herodes, anno regni sui 18° (ab exitu Antigoni numerato) Judæis consilium suum de instaurando Templo Hierosolymitano proposuit: quos cum sollicitos esse animadverteret, ne fortè demolitus vetus ædificium, novum non posset absolvere; certiores eos reddidit mansurum vetus templum integrum, nec demolendum tantisper dum omnis materia compararetur quæ esset ad futuram fabricam necessaria. Neque eos fefellit. Mille enim plaustra paravit quæ lapides conveherent; & ex omni artificum copiâ peritissimos selegit ad decem millia, & insuper mille sacerdotes stolis sacerdotalibus sumptu suo vestitos, partim cæmentariæ partim lignariæ fabricæ non imperitos: adhibendos operi omnes, materia jam antè convectâ. [*Joseph. lib. 15. cap. 14.*]

3987

Augustus, quum primum imperii decennium ad exitum jam tenderet, in aliud quinquennium suum sibi principatum prorogavit: & M. Agrippæ cum alia ferè eadem quæ sibi, tum tribunitiam potestatem ad idem quinquennium dedit. Tot enim ipsis annos tunc sufficere dicebat: licet non multo post etiam plures imperatoriæ potestatis annos ipse acceperit, ut iterum decennalis ejus principatus fieret. [*Dio, lib. 54. pag. 529.*]

Quia jam vetustate libri Sibyllini exolecebant, pontificibus negotium Augustus dedit, ut suâ manu eos describerent; ne quis alius eos legeret. [*Id. ibid. pag. 532.*]

Pyladem mimum illum Cilicem, per factiones Romæ ejectum, Augustus reduxit: quod gratiam populi illi conciliavit. A quo cum objurgaretur Pylades, quod cum Bathyllo eandem artem exercente & Mecænatis necessario rixaretur, respondisse ille fertur, *Expedit tibi, Cæsar, populum nobis intentum tempus consumere.* [*Ibid. pag. 533.*]

Materia ad aggrediendum opus necessariâ per biennium comparatâ, Templum Hierosolymitanum coepit Herodes extruere; annis 46. ante primum Pascha ministerii Christi: ut ex Judæorum illis verbis apparet, Johan. II. 20. eo tempore prolatis. *Τεσσαράκοντα ἔτη ἔκτισεν ἱεροδοκὸς τὸ ναὸς τοῦτο. Quadraginta & sex annis hætenus ædificatum est Templum hoc.* ut ædificion illud à Lidyato nostro rectè est positum.

Et quidem Templi hujus structura sub Zorobabele anno primo monarchiæ Cyri coepta, & aliquamdiu interrupta, post 20. demum annos, imperii Darii Hystaspis F. anno sexto, finita; ejusdemque magnifica instauratio, hoc tempore ab Herode coepta, annorum novem ac dimidii spatio est consummata. Verum in temporis augustifimo

4696 18

4697 17

fimo huic ædificiò impensi ratione æstimanda, non horum tantum duorum, sed successorum etiam opera considerata venit: quum in eo perficiendo & longa secula, & omnes thesauros sacros, quos toto orbe Deo missos repleverant, consumpta fuerint, ut in libro 6. Judaici belli cap. 6. (*cap. 6. id.*) Josephus monuit. Neque enim unius Herodis opes, tantis præsertim largitionibus, tot palatiorum, templorum & urbium structuris (quarum una Cæsareensis urbis ac portus omnium sumptuosissima etiam tum illi incumberebat, quum in Templo condendo laboraret) tantopere accitæ, *immensa opulencia templo* (ut in Historiæ suæ lib. 5. cap. 8. istud appellat Tacitus) perficiendo pares erant. Et magnam illam Templi instauracionem ab Herode coeptam, usque ad belli Judaici sub Gessio Floro initia ex ingentibus illis donariis Deo dicatis continuatam fuisse, locus ille Josephi ostendit, in Antiquitatum libro 20. cap. 8. *Fam absolutum erat & Templi ædificium. Populus igitur quum videret esse in otio circiter octodecim opificum millia, solitorum hætenus in Templo ex operarum mercedibus victum querere; nolensque sacram pecuniam repositam habere, ne quando praeda Romanis fieret, simulque opificibus inde provisum capiens, quod vel unâ horâ diei operato statim merces representaretur: suasisit regi (Agrippæ juniori,) ut Orientalem instauraret porticum, quæ Templi extrema clauderebat.*

Julia Agrippæ Lucium peperit: quem, simul cum fratre ejus Caio, Augustus quò tutior esset, ab insidiis, non expectato dum virilem ætatem attingerent, statim adoptavit & hæredes imperii fecit. [*Dio, lib. 54. pag. 533.*]

In Cypro plurimæ civitatum partes terræ motu conciderunt. [*Euseb. Chronic.*]

3988

M. Agrippa, ludis quinquennialibus (qui Actiaci quarti erant) Romæ celebratis, ab Augusto rursus in Syriam missus est. [*Dio, lib. 54. pag. 534.*]

4698 16

Herodes navigavit in Italiam, salutatum Cæsarem, & ad invensos Romæ suos liberos. [*Joseph. lib. 16. cap. 1.*] Per Græciam verò transiens, agoni Olympico (Olympiade CXC1. quâ Diodotus Tyaneus stadio vicit) non interfuit modò sed etiam præfuit. Qui ludos illos propter Elidensium inopiam celebritati suæ non satis respondisse animadvertens, annuos redditus eis attribuit; quò splendidius sacrificia fierent, & alia quæ ad decorandum tam frequentem conventum pertinerent. Pro quâ munificentia perpetuus Agonotheta declaratus est. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 16. cum lib. 16. Antiquit. cap. 9.*]

Cæsar Herodi Romæ humanissimè tractato filios reducidos domum reddidit, satis jam institutos disciplinis liberalibus. [*Id. lib. 16. cap. 1.*] Ipse verò in Galliam profectus est. [*Dio, lib. 54. pag. 533.*]

Æmilius Macer Veronensis Poëta in Asiâ moritur. [*Hieronym. in Chronico.*] de quo Tibullus:

Castra Macer sequitur; tenero quid fiet Amori?

Hierosolymis Sacerdotum operâ structura Templi, ita propriè dicti, quod Sanctum & Sanctum Sanctorum complectitur, sequianni

Uuu 2

spatio

spatio perfecta est. Quo toto tempore nunquam interdiu pluuisse, noctu tantum imbribus descendentibus, fama est. Octo deinde annis sequentibus, porticus, & septa, & reliqua circa Templum ædificia omnia sunt absoluta. [*Joseph. lib. 15. cap. ult.*]

Templi hujus duplex extat descriptio: una à Josepho (qui in eo Sacerdotalia munia ipse obiit) in 15. Antiquitatum libro, cap. 14. & lib. 6. Belli, cap. 6. (אפ. ד.) altera à R. Judà (120 ferè post illius excidium annis) in Mischnæ suæ tractatu qui מדרש inscribitur, facta. Prioris ichnographiam habemus à Ludovico Cappello ad finem compendii Historiæ Judaicæ adjectam; posterioris, à Constantino L'empereur præfixam Commentario suo in Codicem *Middoth*. In cujus Præfatione, ex constanti Hebræorum sententiâ ostendit, Zerubbabelis & Herodis templum pro eodem rectè fuisse habitum; sicut à Cornelio Tacito in 5° Historiarum libro templum à Pompeio expugnatum idem censéatur cum eo, quod illic à Tito oppugnatum narrat.

3989 Quum Alexander & Aristobulus in Judæam reversi omnium amorem sibi conciliassent; Salomé soror Herodis & ejus sequaces, metuentes ne ultores aliquando illi fierent materni interitus, in vulgus rumores sparserunt patrem illos averfari propter supplicii de genitrice sumpti memoriam. Herodes verò nihil mali adhuc suspicans, in eo quo par erat honore illos habuit; & quod jam essent adulti, uxores eis dedit: Alexandro Salomes filiam Bernicem; Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. [*Joseph. lib. 16. cap. 1. & 2.*]

Augustus Cyzicenis libertatem restituit: Paphis quoque (in Cypro) terræmotu afflictis pecunias largitus est; ac permisit, ut ex Senatusconsulto urbem Augustam nominarent. [*Dio. lib. 54. pag. 539.*]

Herodes, audito M. Agrippam iterum venisse in Asiam, illò profectus impetravit ab eo in regnum suum ut venire dignaretur ad amicum & hospitem. [*Joseph. lib. 16. cap. 2.*]

3990 Agrippam excepit Herodes in recens conditis urbibus; & ostendens ædificia, omne genus deliciarum & magnificentiæ tam ipsi quam amicis exhibuit, apud Sebasten & Cæsareensem portum, & in extructis à se arcibus, Alexandrio, Herodio, Hyrcaniâ. In urbem quoque Hierosolymitanam eum perduxit; occurrentibus populariter omnibus amictu & cultu festivo, cum faustis acclamationibus. Agrippa autem Deo hecatombe immolatâ populo epulum præbuit: & quamvis libenter ibi diutius fuisset commoraturus, appetente tamen hyeme tempestatum metu maturius abnavigavit in Ioniam; unâ cum amicis maximis honoratus muneribus. [*Id. ibid.*]

Asander, Bosphori Cimmerii rex ab Augusto constitutus, moriens uxori suæ Dynamis, filię Pharnacis & Mithridatis nepti, regnum reliquit. Eam Scribonius quidam, Mithridatis se nepotem esse perhibens, in matrimonium ducens, Bosphorum occupavit. Quo audito, Agrippa Polemonem Ponti ejus, quæ est ad Cappadociam sita, regem misit, ut ei bellum faceret. [*Dio. lib. 54. pag. 538.*]

Scribonium, fraude ejus cognitâ, Bosphorani necaverunt: & pervenienti

4699 15

4700 14

pervenienti Polemoni, ne is rex ipsis constitueretur metuentes, restiterunt. Quos ille prælio vicit, neque tamen subegit. [*Id. ibid.*]

Instante vere Herodes, audito quod cum exercitu Bosphorum Agrippa peteret, ad illum properavit: factâque præter Rhodum ac Coum navigatione, Lesbum petiit; ratus se ibi eum inventurum. Sed repulsus adversis Boreæ flatibus, aliquot diebus apud Chium hæsit: ubi & privatim multos salutatum venientes regis honoravit muneribus; & quum animadvertisset porticum urbis dirutam bello Mithridatico jacentem adhuc, quod propter inopiam reparari non posset ad pristinam pulchritudinem & amplitudinem, tantum pecuniarum contulit in ejus fabricam quantum abundè ad absolvendam sufficeret, hortatus ut quamprimum veterem ornatum urbi redderent. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Mutato vento, Herodes primum Mitylenen ac deinde Byzantium allatus, ut audivit Agrippam jam ultra Cyaneos scopulos provectum, quantâ potuit contentione securus, apud Sinopen Ponticam urbem offendit, ex insperato visus cum classe appellere. Fuitque adventus ejus gratissimus, & singulari affectu se invicem complexi sunt: quod evidens esset argumentum fidei & amicitiae, regem intermissis propriis negotiis præstò factum Agrippæ opportunissimo tempore. Quamobrem indivisus ei hærebat Herodes in exercitu, laborum socius ac consiliorum particeps. Nec minùs aderat quum remittendus esset animus, solus adhibitus ex æquo & in difficilibus propter benevolentiam, & in jucundis honoris gratiâ. [*Id. ibid.*]

Bosphoranos Agrippa superavit; & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mithridate sustulerant, bello recuperatis, victos ad deditonem coëgit. [*Oros. lib. 6. cap. 21.*]

Quum Julia, Augusti filia & Agrippæ conjux, noctu Ilium proficisceretur, accidit ut effusis torrentibus Scamandro supra modum aucto Julia, cum famulis qui ad lecticam erant, in magnum vitæ discrimen in trajiciendo fluvio adduceretur; Ilienfibz adventus illius prorsus ignaris. Indignatus verò Agrippa quod Ilienfes minimè opem tulissent, drachmarum argenti millibus centum eos multavit. [*Nicol. Damascen. lib. de Vita sua: in Excerptis ab Henr. Valesio edit. pag. 418.*]

Ilienſium legati, Agrippæ obloqui non ausi quidquam, Nicolaum Damascenum (qui tum fortè aderat) orârunt, uti Herodem regem sibi suffragatorem atque adiutorem conciliaret. Quod ille ob veterem civitatis gloriam libentissimè suscipiens, Regi omnem seriem exposuit: immeritò Agrippam Ilienſibus succensere, cum nec ipse eos de adventu uxoris suæ præmonuerit, neque illi ob nocturnum illius adventum præsentire quidquam potuerint. Herodes verò causam Ilienſium suscipiens, veniam multæ eis impetravit, [*Id. ibid.*] et iratum eis Agrippam reconciliavit. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Bosphorani, armis demùm positis, Polemoni traditi sunt; conjuxque Dynamis eidem data: Augusto nimirum id probante. Ob hæc supplicatio Agrippæ nomine fuit: neque tamen is triumphum, etsi decretum sibi, duxit; neque omnino quidquam de his rebus ge-

U u u 3

ftis

stis ad Senatum perscriptis. Cujus exemplum pro lege quâdam acceptum posteriores imitati, ne ipsi quidem Senatum per litteras de re gestâ certiores fecerunt; neque triumphum oblatum acceperunt, solis triumphalibus ornamentis contenti. [*Dio, lib. 54. pag. 538.*]

Confectis Ponticis negotiis, Agrippa & Herodes per Paphlagoniam, Cappadociam, ac majorem Phrygiam, terrestri itinere pervenerunt Ephesum; & inde rursus Samum trajecerunt navigio. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Iliensibus in patriam jam reversis, eo quod spem omnem impetrandæ veniæ amiserant, Herodes in Paphlagoniam profecturus Agrippæ de mulctæ remissione epistolam Nicolao Damasceno tradidit, qui Chium ac Rhodum, ubi ejus filii morabantur, petebat. Nicolaus igitur Amiso solvens, Byzantii portum tenuit. Inde in Troadem navigans, Ilium ascendit: litterisque de mulctæ liberatione traditis, cum ipse, tum maxime Herodes rex, maximos honores ab Iliensibus consecutus est. [*Nicol. Damascen. ut supr.*]

Agrippa in toto itinere per singulas civitates in multis Herodi gratificatus est; ad ejus preces multorum subveniens necessitatibus. Si cui enim mediatore opus erat apud Agrippam, per neminem alium facilis voti compos factus est. Pro Chiis quoque debitam Cæsaris procuratoribus pecuniam Herodes persolvit, immunitate impetratâ: & aliis item, quacunque in re singulis opus esset, adfuit. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Postquam ventum est in Ioniam, præstò fuit magna multitudo Judæorum, ejus regionis urbes incolentium: qui nacti opportunitatem, questi sunt de indigenarum injuriis; quod nec legibus suis eos vivere sinerent, & festis diebus traherent ad tribunalia, & sacram pecuniam Hierosolyma mittere vetarent, adigerentque se ad expeditiones & munia publica convertendamque in eos sumptus sacram pecuniam, contra concessa per Romanos privilegia. Has querelas ut Agrippa audiret, Herodes dedit operam; addito eis ex amicorum cohorte Nicolao Damasceno (ex Troade jam reverso) qui causam eorum ageret. Quod cum ille coram Agrippâ (assistentibus Romanorum honoratioribus, & regibus aliquot ac dynastis) copiose præstisset: Græci factum minime inficiati, hoc solum prætexebant, quod onerosi sibi essent inquilini Judæi. At illi & ingenuos cives se approbaverunt, & sine cujusquam injuriâ patriis legibus vivere. Respondit igitur Agrippa, se & propter Herodem amicum illis gratificari paratum, & quia æquum postulare videbantur: vellereque ut quæ prius illis concessa erant privilegia rata manerent, neque ipsis quinquam molestum esse, juxta patria instituta viventibus. Tum Herodes assurgens ei gratias egit omnium nomine. Deinde post mutuos complexus vale dicto, à Lesbo digressi sunt. [*Id. ibid. cap. 4. & 5.*]

Herodes paucis post diebus secundâ navigatione usus Cæsaream appulit; & inde Hierosolyma petiit. Ibi advocatâ populi concione, rationem eis suæ peregrinationis exposuit, & impetratam immunitatem Judæis per Asiam degentibus. Deinde quò magis eos exhilararet sibi benevolos redderet, professus est quartam tributorum partem

partem se remittere: quâ illi munificentiam deliniti, omnia fausta Regi comprecati, cum maximâ lætitiâ discesserunt. [*Ibid. cap. 5.*]

3991 Augustus Pontificatum Maximum, quem nunquam vivo Lepido (Triumviro quondam & Pontifici auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit. [*Sueton. in Octavio, cap. 31. Dio, lib. 54. pag. 540. fin.*]) pridie Nonas Martias; ut in libro 3. Fastorum indicat Ovidius.

Pontifex M. factus, quidquid fatidicorum librorum Græci Latini-que generis, nullis vel parum idoneis authoribus ferebatur, supra duo millia contracta cremavit: ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito; condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi. [*Sueton. ut supr.*]

Berytum colonia deducta est, [*Enseb. Chronic.*] Augusti beneficio gratiosa. [*Ulpian. c. Sciendum est. D. de Censib.*] in quâ duæ legiones ab Agrippâ sunt collocatæ. [*Strabo, lib. 16. pag. 756.*]

Herodes, sororis Salômæ & fratris Pheroræ calumniis atque artibus adversus Alexandrum & Aristobulum filios ex Mariamne susceptos, accensus, ad frangendos eorum animos Antipatrum filium natu maximum, sed ex matre plebeâ & ab ipso adhuc privato genitum, quem in eorum gratiam civitate expulerat, (solis festis diebus eò commendi facultate concessâ) complecti arctius & fovere palam ad spem successionis coepit: & Cæsari sæpè pro eo scribens, privatim hunc diligentius commendavit. Et precibus illius postremo victus, etiam matrem ipsius Doridem, genere Hierosolymitanam, quam Mariamnen ducturus ille repudiaverat, in Regiam induxit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 17. & lib. 16. Antiquit. cap. 6.*]

3992 Agrippâ post decennalem rerum in Asiâ administrationem (ab eo tempore numeratâ, quò à Cæsare in Syriam & Asiam missus Lesbi permansit) decessuro; ad eum salutandum Herodes navigavit: solum ex filiis secum ducens Antipatrum. Quem Agrippæ cum multis muneribus tradidit Romam ducendum, & recipiendum in Cæsaris amicitiam. [*Id. lib. 16. cap. 6. fin.*]

Agrippa ex Syriâ reversus, in aliud quinquennium tribunitiâ potestate prorogatâ, ad Pannonicum bellum gerendum ab Augusto missus est. Cujus adventu exterriti Pannonii, quum à rebellione destitissent, reversus Agrippa in Campaniâ mortem obiit; corporeque in forum Romanum delato, funebri oratione ab Augusto laudatus est. [*Liv. lib. 136. Dio, lib. 54. pag. 541.*]

Antipater illustris factus est Romæ, paternis litteris commendatus amicis omnibus: & licet absens, in Mariammæ filios patrem per litteras exacerbare non destitit, quasi de incolumitate ipsius sollicitus; sed reverâ ad speratam regni successionem malis artibus viam sibi præmuniens. [*Joseph. lib. 16. cap. 7.*]

Augustus in Agrippæ locum, ad rerum summam secum administrandam, privignum suum Tiberium invitus adsumpsit; quum nepotes sui (Caius & Lucius) puerilem adhuc ætatem agerent. Itaque Tiberio filiam suam Juliam (Agrippæ viduam) despondit; coactò prius uxorem suam Agrippinam (Agrippæ ex Pomponii Attici filiâ genitam) non sine magno angore animi, relinquere, quæ infantem

Dru-

Drusum ex eo natum jam alebat, & rursus uterum tum ferebat. [Sueton. in Octavio, cap. 63. & Tiberio, cap. 7. Dio, lib. 54. pag. 543.]

Herodes, filiis suis Alexandro & Aristobulo inimicus jam factus, Romam cum eis navigavit, coram Cæsare ipsos accusaturus. [Joseph. lib. 16. cap. 7.] Nicolaum verò Damascenum secum in eadem navi du- cens, unâ cum eo philosophabatur. [Nicol. Damascen. de Vita sua: in Excerpt. Henr. Valesii, pag. 421.]

Romæ Cæsarem non inventum Herodes Aquileiam usque persecutus est: ubi coram eo filios infidiarum in ipsum structuram accusa- vit. Cùmque adolescentes purgatione, precibus, lachrymis, omni- bus qui aderant satisfecissent; à Cæsare demùm patri reconciliati sunt. Tum post actas Cæsari gratias unâ discesserunt; & cum eis An- tipater, simulans se gratulari reversis in gratiam. [Joseph. lib. 16. cap. 7. & 8.]

Sequentibus deinde diebus Herodes 300. talentis Cæsarem dona- vit, spectacula edentem Romæ & congiarium populo dividentem. Cæsar vicissim ei donavit dimidium redditum è metallis Cypriis, & reliquum dimidium procurationi ejus commisit: aliisque hospitalibus officiis honorato, liberam potestatem permisit eligendi successorem quemcunque è filiis, aut si mallet distribuendi regni in singulos. Quod cùm ille jam pararet facere; negavit se commissurum quin ille quàm diu viveret tam regnum haberet in potestate quàm filios. [Id. ibid. cap. 8.]

Absente Herode Trachonitæ, sparsa rumore de ejus interitu, ab eo deficientes ad pristina reversi sunt latrocinia. Sed operâ ducum quos ille in regno reliquerat perdomiti, rursus imperata facere coacti sunt. Quadraginta tamen ex his latronum principes, captorum exemplo terri- ti, relicto patrio solo in Arabiam (Nabataeam) fugerunt: reci- piente eos Syllæo (Herodi, propter negatum sororis Salômnes conju- gium, infenso) & munitum quendam locum eis concedente. [Id. ibid. & cap. 13.]

Herodes & filii domum navigantes, cùm appulissent Eleusam opi- dum Ciliciæ quod Sebaste mutato nomine dicebatur, offenderunt ibi Archelaum regem Cappadocum. Is excepto Herode perhumani- ter, multum gavisus est ob reconciliatos filios, & quòd Alexan- der ejus gener egregiè refellisset objecta crimina: datisque vicissim regiis muneribus digressi sunt. [Ibid. cap. 8.]

In Judæam reversus Herodes, advocatâ in Templum concione, quid eâ in peregrinatione egisset exposuit: declaravitque filios post se regnuros; primùm Antipatrum, deinde ex Mariamme natos A- lexandrum & Aristobulum. [Ibid.]

Agrippa primus illius nominis Judæorum rex, natus est: annum 54. ætatis agens, quum ab Angelo percussus (Act. XII. 23.) interiit. [Joseph. lib. 19. cap. ult.] Circa quod tempus natus est etiam claudus ille, qui plusquàm quadragenarius à Petro ad portam Templi specio- sam sanatus est. [Act. IV. 22.]

Augustus filiam suam Juliam Tiberio (priùs desponsam) ma- trimonio conjunxit. [Dio, lib. 54. pag. 546.]

Cæsareæ Stratonis structura perfecta est, anno regni Herodis (post Antigoni mortem inchoati) 28°, Olympiade CXCII. (anno videlicet illius 3°.) In ejus dedicatione magna fuit celebritas, & apparatus fa- sti sunt sumptuosissimi. Exciti enim sunt ad certamen musici, & athletæ gymnorum certaminum: ad hæc gladiatorum & ferarum comparatus magnus numerus, & quicquid hujus generis in pretio est tam Romæ quàm apud gentes cæteras. Consecratum autem est hoc quoque certamen Cæsari, instaurandum per singula quinquennia. Hunc omnem apparatus Herodes suo sumptu magnâ ambitione unde- cunque curavit convehit, multa in hoc conferente etiam uxore Cæsaris Juliæ, (ita enim Liviam Josephus semper appellat:) ut omnibus compu- tatis sumptus ad 500. talenta accederet. Congregatâ igitur ingenti multitudinè spectaculorum gratiâ, legationes quæ à diversis populis mittebantur ob accepta beneficia, omnes excepit diversoriis & men- sis & continuis hilaritatibus; dum hominum frequentia spectaculis se totos dies exercet, noctu verò conviviis. [Joseph. lib. 16. cap. 9.]

Post hanc celebritatem & festos dies aliud opidum extruere cœpit Herodes in campo Capharsabâ, (vel Capharsulamâ, I Maccab. VII. 31.) quod à patris nomine Antipatridem appellavit; & castellum, matris nomine Cypron dictum. In honorem etiam defuncti fratris turrim in urbe Hierosolymitanâ pulcherrimam extruxit Pharo non mi- norem, Phasaëlum vocatam: deinde ejusdem nominis opidum circa vallem Jerichuntis, ex quo ager etiam Phasaëliticus appellatus est. [Id. ibid.]

Asiatici & Cyrenenses Judæi, per legatos apud Augustum conque- rentes quòd à Græcishon sinerentur uti patriis institutis & immu- nitate sibi à Romanis concessâ, rescripta ab eo pro jure suo conser- vando obtinuerunt. [Id. ibid. cap. 10.]

Herodes nimîa profusione exhaustis opibus, pecuniis opus habens, Johannis Hyrcani exemplo, noctu insciâ plebe, Davidis reclusit sepul- chrum: in quo pecuniam quidem non invenit, sed mundi pretiosi & aureæ supellectilis vim magnam inde sustulit. Ad cujus facti expiati- onem, in aditu sepulchri monumentum è candido marmore condidit sumptuosissimum. Ejus operis, sed non descensus Regis in sepul- chrum, Nicolaus Damascenus meminit; qui regis sui Herodis ad- huc viventis res gestas scriptis mandavit. [Id. ibid. cap. 11.]

Antipater per alios Alexandrum & Aristobulum fratres involvens falsis criminationibus, patrociniū eorum sæpe simulabat; ut, ap- probatâ suâ benevolentia, facilius juvenes clam posset opprimere: atque talibus versutis circumveniebat patrem, ut putaret hunc solum incolumitatis suæ curam gerere. Quapropter etiam Ptolemæum pro- curatorem suum Rex Antipatro commendavit, & cum matre ejus (Doride) omnia communicavit consilia: aded ut nihil non horum arbitrari gereret, & infensum eum redderent his quos exosos Regi esse ipsorum intererat. [Ibid.]

Pheroras in amorem ancillæ propriæ tam insanum incidit, ut obla- tam sibi in conjugium à rege Herode fratre filiam Cyproni fastidierit, licet à Ptolemæo procuratore Regis persuasus, ancillam se ablegatu-

rum, & intra 30 dies nuptias cum Cypro sese celebraturum. Regi fuisset pollicitus. Idemque Herodem apud filium Alexandrum inculpavit, quasi à Salomé sorore audivisset (quod illa tamen inficiata est), eum ardentem amare uxorem ipsius Glaphyram. Ob quorum utrumque magnâ in offensâ apud Regem fuit. [*Ibid.*]

Morbo affectus est ille, qui ad piscinam Bethesda Hierosolymis decumbens, post annos 38. sanitati à Christo restitutus est. [*Jo- hann. V. 5.*]

Alexander, adversariorum technis penè ad desperationem redactus, per socerum Archelaum Cappadocum regem, in Judæam adventantem, patri reconciliatus est. [*Joseph. lib. 16. cap. 11. & 12.*]

Archelaum, in summam amicitiam receptum & cum pretiosissimis muneribus in Cappadociam dimissum, Herodes Antiochiam usque comitatus est: ubi præsidem Syriæ Titum illi reconciliavit, atque ita in Judæam reversus est. [*Ibid. cap. 12.*]

Herodes tertio Romam ad Cæsarem est profectus. [*Ibid.*]

Dum is à regno abesset, latrones Trachonitæ qui ad Syllæum Arabem se receperant excursionibus non Judæam tantum infestabant sed totam etiam Coelestariam, abigebantque prædas in sua receptacula; Syllæo præbente impunitatem & securitatem maleficiis. [*Ibid. cap. 13.*]

Augustus Pontifex Maximus annum à Julio Cæsare ordinatum, sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redegit. [*Sueton. in Octavio, cap. 31.*] In annis enim 36. intercalati fuerant dies 12. cum debuerint intercalari 9. Augustus igitur annos 12. sine intercalari die transigi iussit: ut illi tres dies, qui per annos 36. vitio sacerdotalis festinationis excreverant, sequentibus annis 12. nullo die intercalato devorarentur. [*Plin. lib. 18. cap. 25. Sallustius, cap. 3. Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 14.*]

In anni ordinatione Sextilem mensem è suo cognomine Augustus nuncupavit, magis quam Septembrem quo erat natus: quia hoc sibi & primus Consulatus & insignes victoriae obtigissent. [*Sueton. ut supr. Dio, lib. 54. pag. 552.*] De quo videnda ipsius Senatus consulti verba apud Macrobius, lib. 1. Saturnal. cap. 12. ubi etiam plebiscitum factum ob eandem rem memorat. Sexto Pacuvio tribuno plebem rogante. Factum vero hoc fuisse, C. Marcio Censorino & C. Asinio Gallo Consulibus. Censorinus in lib. de die Natali cap. 22. & Dio libro 55. confirmat.

In eorundem Consulari Romæ, secundum civium censum actum fuisse, in quo 4233000. cives Romani numerati fuerint; ex Ancyrani lapidis fragmentis colligitur. [*Inscript. Græcæ, pag. CCXXX.*] Apud Suidam in *Αἰῶν. Γ.*, longè minor censurorum habetur numerus, 410117. qui tamen non pro Urbis, tantum, sed pro Orbis etiam Romani censui ridiculè nobis ibi obtruditur.

Herodes (Româ reversus) Templi, intra annos 9. & dimidium à se instaurati, Encænia celebravit: ipso regni (à Senatu primùm accepti) die natali, quem anniversaria hilaritate solius erat colere. Ubi Rex boves 300. alii, pro suis quisque facultatibus, victimas innumeras

meras Deo mactaverunt. [*Joseph. lib. 15. cap. ult.*]

Quum Herodes comperisset, se absente, multa damna suis à Trachonitis latronibus illata, neque posset eos in potestatem redigere, quod essent sub tutelâ Arabum; nec tamen injuriam acceptam concoqueret: perlustrato Trachone, interfecit eorum domesticos. Quo facto illi irritiores, (maximè quod legem haberent quæ juberet domesticorum cædem inultam non sinere) contempto periculo, totam Herodis ditionem agendo & ferendo perpetuis vexabant incurfionibus. [*Ibid. lib. 16. cap. 13.*]

Quum principatum depositurum Augustus præ se ferret, altero illius decennio ad finem jam accedente, quasi invitum iterum illum suscepit: & in Germanos bellum molitus, misso adversus eos Tiberio, ipse domi substitit. [*Dio, lib. 55. pag. 551. fin.*] Militibus verò, quod Caium tunc primùm militaribus exercitiis deditum secum habebant, pecuniam largitus est. [*Ibid. pag. 552.*]

Dionysius Halicarnassæus, Olympiade CXCIII. Claudio Tiberio Nerone II. & Cn. Calphurnio Pisone Cos. Antiquitatum Romanarum libros cœpit scribere: ut in eorum Præfatione ipse indicat. Qui ut à Clemente Alexandrino in libro 1. Stromatum inter Chronographos, ita à Quintiliano in lib. 3. cap. 1. inter claros Rhetoras numeratur.

Herodes ad Syriæ præfides à Cæsare constitutos Saturninum & Volumnium (Procuratorem) mittens, latrones Trachonitas, qui ex Arabum Nabatæorum finibus ditionem ipsius perpetuis incurfionibus vastabant, deposcebat ad supplicium. Illi, hoc audito, numero ad mille accrescentes, repentinis insultibus agros simul & vicis populari coeperunt, & jugulare quotquot in manus eorum inciderent. Quare Herodes & latrones sibi dedi postulabat, & 60. talenta quæ Obodæ per Syllæum commodaverat repetebat. Syllæus verò, qui detruso à regimine Obodâ ipse administrabat omnia, inficiabatur eos latrones esse in Arabiâ, & pecuniam differebat reddere de quâ disceptabatur apud Saturninum & Volumnium. Tandemque illis authoribus convenit, ut intra 30. dierum spatium & debitum redderetur, & ex utroque regno restituerentur perfugæ; [*Joseph. lib. 16. cap. 13.*] Syllæo apud Berytum coram Syriæ præsidibus illis per Cæsaris fortunam jurante, omnino intra 30. eos dies exhibiturum se & pecuniam, & Herodis perfugas. [*Ibid. cap. 16.*]

Postquam advenit præstitutus terminus, Syllæus stare nolens, conventis Romam profectus est. Herodes verò, Saturnino & Volumnio permittentibus ei contumaces armis persequi, cum exercitu invasit Arabiam; septem mansiones emensus triduo. Cùmque pervenisset ad castellum in quo se latrones continebant, primo impetu id cepit: ipsamque munitionem nomine Ræptam diruit, nullo alio damno dato regionis incolis. Et quum in eorum auxilium procurrisset dux Arabum Nacebus, commissum est prælium: in quo pauci ex Herodianis, Arabum verò circiter 25. cum ipso duce ceciderunt; reliqui in fugam compulsi sunt. Hoc modo latrones ultus, Idumæorum tria milia in Trachonem deduxit, ut coercerent ibi latrocinia: & ad duces Romanos agentes in Phœniciâ dedit litteras, quibus eos certiores fecit, quod

in contumaces tantum Arabas concessio ab eis jure usus sit, nihilque egerit præterea; quod & ipsorum inquisitione postea verum comper-
tum est. [*Ibid. cap. 14.*]

3998

Sed aliter Romam properatis nunciis Syllæo relatum est, suo more exaggerantibus omnia. Quibus mendaciis ita accensus à Syllæo Cæsar est, ut minaces ad Herodem scripserit litteras, quod exercitum extra regni sui fines eduxisset: legatosque ad agendam causam suam missos primum ne admiserit quidem, iterum vero audiri petentes infecto negotio dimiserit. [*Ibid. cap. 15.*]

Eâ occasione usi Trachonitæ, Idumæorum custodiam, quam illis imposuerat Herodes, juncti Arabibus vexabant: quod Herodes, irâ Cæsaris territus, ferre cogeatur. [*Ibid.*]

Defuncto Obodæ in Arabum (Nabatæorum) regnum successit Æneas, mutato nomine Aretas dictus. Hunc Syllæus, Romæ agens, per calumnias pellere conabatur, & sibi principatum usurpare: multam pecuniam partitus in aulicos, multa etiam Cæsari daturum se pollicitus; quem iratum sciebat Aretæ, quod se inconsulto ausus esset regni habenas suscipere. [*Ibid.*]

Caïus & Lucius, Augusti ex adoptione filii, in principatu educati, ex molliore vitâ etiam audaciores fiebant. Lucius quippe, eorum natu minor, in jussu in theatrum ingressus, quum omnium applausu exciperetur; auctâ licentiâ ausus est petere, ut Caio fratri, nondum ex ephæbis egresso, Consulatus daretur. Quo audito, Augustus optavit, ne talis ulla temporum ei necessitas eveniret, qualem olim ipse senserat; ut Consulatus ei mandandus esset, qui nondum vicefimum annum attigisset. Et cum nihilominus filii hoc ab ipso contenderent; tum demum dicebat hunc magistratum alicui esse suscipiendum, quum & ipse à peccando sibi cavere, & populi cupiditatibus posset resistere. Deinde sacerdotium Caio, utque in senatum ire ac inter senatores spectaculis epulisque interesse liceret, dedit. [*Dio, lib. 55. pag. 554.*] Atque ut ambo etiam, necdum posita puerili prætextâ, Principes juventutis appellari & destinari Consules, specie recusantis flagrantissime cupiebat. [*Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3.*]

Ut tamen aliquâ ratione eos modestiores, tanquam privatos, efficeret; Tiberio tribunitiam potestatem in quinquennium concessit; & Armeniam, quæ post Tigranis (regis in eâ à Tiberio collocati) obitum defecerat, attribuit. Hoc frustra ab Augusto factum, & hos, & Tiberium offendit: hos, quod se spreto judicabant; Tiberium, quod iram eorum veritus in Armeniam non abiit, sed Rhodum se contulit. [*Xiphil. & Zonar. ex Diome.*] Specie quidem ut ingenium quibusdam adhuc disciplinis excoleret; revera autem, ut à conspectu se eorum & actionibus subduceret. [*Dio, ibid. & in Excerptis ab Hen. Valesia edit. pag. 662.*] ne fulgor suus orientium juvenum obstaret initis. [*Vellei. Pat. lib. 2. cap. 99.*] Sic enim quidam existimabant; adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione usurpati à se diu secundi gradus sponte cessisse: exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoeto, Myrilenas abiit; ne aut obstare, aut obrectare præfens videretur. Quam causam & ipse, sed postea, reddidit. [*Sueton. in Tiberio cap. 10.*]

Non

47086

Non desunt tamen quid ab eo factum putent propter Juliam uxorem; quam neque criminari aut dimittere auderes, neque ultra perferre posset. [*Sueton. ibid. Dio, in Excerptis pag. 662.*] Alii ægrè cum tulisse dicunt, quod non esset adoptatus Cæsar. Nonnulli affirmant amandatum esse ab Augusto, quod ejus filius insidiaretur. [*Dio, ibid.*]

Tunc autem, diffidulata causâ consilii sui, satietatem honorum ac requiem laborum prætendens, comœcarum à socero, atque eodem vitrico, Augusto petiit. [*Vellei. Pat. lib. 2. cap. 99. Sueton. in Tiber. cap. 10.*] Neque autem matri suppliciter precanti, aut vitrico, deseri se etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quadriduum abstinuit. Factâ tandem abeundi potestate, relicto Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus. [*Sueton. ibid.*] Discedens tamen testamentum resignavit, & eorum matre atque Augusto recitavit. [*Dio, in Excerptis Valesii, pag. 662. 665.*]

Ab Ostiâ oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paulum subsistit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem majoris spei commemoraretur, tantum non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit. [*Sueton. in Tiber. cap. 11.*] iter ipsum privati instar peragens: nisi quod Paros statuam Vestæ sibi vendere coëgit, quam in Concordiæ templo dedicaret. [*Dio, in Excerptis pag. 662.*]

Rhodum verò adveniens, modicis contentus ædibus, nec multo latiore suburbano, genus viæ civile admodum instituit, sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans; mutuâque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. [*Sueton. ut supr.*] Omnes tamen proconsoles legatique, in transmarinas profecti provincias, visendi ejus gratiâ ad eum convenientes, semper privato fasces suos summisserunt; falsique sunt omnium ejus honoratus imperio suo. [*Vellei. Pat. lib. 2. cap. 99.*] Atque in eo otio Theodorum Gadareum rhetorem, qui se dici maluit Rhodium, studiosè audiit. [*Quintilian. lib. 3. cap. 1.*]

Magna conjunctio Planetarum facta est: cujusmodi unica, 800 annorum spatio interposito, solet contingere.

Æneas, qui & Aretas, novus Arabum Nabatæorum rex, litteras cum muneribus misit ad Cæsarem; & in his multorum talentorum coronam auream. In litteris Syllæum accusabat, cum ob alia crimina, tum quod nequissimus servus veneno sustulisset Obodam, cujus etiam vivi intrasset principatum. Sed legatos Cæsar audire non dignatus, eorumque munera aspernatus, re infectâ eos dimisit. [*Ioseph. lib. 16. cap. 15.*]

Herodes malis & inscientiâ Arabum coactus, legatum Romam Nicolaum Damascenum misit, tentaturum si quid æqui per amicos impetrare posset à Cæsare. [*Id. ibid.*]

Herodis cum filiis suis ex Mariammæ susceptis diffidium vehementer exacerbatum est artibus Eurycles Lacedæmonii, illius (ni fallor) qui ante annos 25. Antonium à pugna Actiâ fugientem persecutus, jam Herodis hospitio usus & apud Antipatrum diversatus, in Alexan-

X x x 3

dri

dri gratiam sese insinuaverat. Ob quem proditum quum 50. talenta ab Herode accepisset, ad focerum illius Archelaum se contulit, & operam suam in conciliandâ Alexandro patris gratiâ prædicabat. Unde, ab eo quoque acceptâ pecuniâ, in patriam properè est reversus: ubi quum similibus artibus uteretur, Lacedæmone pulsus est in exilium. [*Id. ibid. cap. 16.*]

Herode, inquisitione in filios institutâ, plurimos ex amicis, tam suis quàm ipsorum, acerbitate tormentorum interemit, nec tamen aliud quicquam mali comperit, nisi liberiores quasdam improvidorum juvenum querelas de sævitiâ immodicâ patris, de turpi ejusdem facilitate præbentis aures quibuslibet delatoribus, de impietate ac nefariis fraudibus Antipatri fratris & conjunctæ factionis: quibus malis ut se expedirent juvenes, de fugâ ad Archelaum capeßendâ consultâsse dicebantur, nec id ipsi quoque negabant. Quos tamen Herodes, quasi convictos insidiarum in patrem conjecit in vincula; in eos sæviturus, prout res suæ Romæ tulissent. Atque hæc de re litteras ille ad Cæsarem misit per Voluminum (militiæ magistrum; ut in libro 1. Belli cap. 17. Josephus cum nominat) & Olympium (amicum:) quos & jussit ut inter navigandum ad Eleusam opidum Ciliciæ appellerent, ibique cum Archelao, quod horum conatum esset particeps, expostularent. [*Ibid.*]

Romæ Nicolaus Damascenus, junctus Arabibus qui ad Syllæum accusandum venerant, ejusdem se accusatorem professus est apud Augustum, non Herodis defensorum; ne sicut antè cæteri repellere-tur. Cùmque multa ejus crimina patefecisset, etiam addidit Cæsa-rem ejus mendaciis in Herodis causâ circumventum. Quæ cùm apertè retexisset, & certis legitimisque scriptis confirmâset: Syllæum Cæsar damnatum in provinciam remisit, ut postquam satisfacisset creditoribus poenas daret. [*Ibid.*]

Hinc Aræta & Herodi reconciliatus Augustus, illius quidem mu-nera dudum rejecta recepit, eique regnum Arabicum suâ autoritate confirmavit: Herodi verò per litteras consuluit, ut indicto apud Berytum conventu, & adhibitis Syriæ præsidibus cum rege Cappa-docum Archelao aliisque amicis & viris illustribus, de re totâ filiorum decerneret. [*Ibid.*]

In insulâ Coo terræmotu plurima conciderunt. [*Euseb. Chronic.*]

Zachariæ Sacerdoti ex classe Abiæ in Templo Domini suffitus facienti secundum ritum functionis sacerdotalis, [*Exod. XXX. 7, 8.*] angelus Gabriel (qui olim definitis annorum Hebdomadibus Danieli adventum Messię annunciaverat) ad dexterum altaris suffitus appa-ruit; Johannem filium, Nazaræum & Præcursores Domini, in spi-ritu & virtute Eliæ, nasciturum ei seni uxoriq; Elizabethæ & prove-ctæ ætate & sterili, annuncians. Cui promissioni non credens Zacha-rias, mutus redditus est. [*Luc. I. 5. — 22.*]

3999

Zachariâ impletis diebus ministerii sui domum reverso, uxor ejus Elizabetha concepit: et occultavit se menses quinque, dicens, *Ita mihi fecit Dominus diebus quibus me intuius est, ut auferret probrum meum inter homines.* [*Ibid. 23, 24, 25.*]

Hero-

Herodes, acceptis Augusti litteris, supra modum gavisus, tum quod rediisset in gratiam, tum propter concessam sibi statuendi de filiis po-terestatem liberam; Berytum convocavit per nuncios quotquot visum erat Cæsari, uno Archelao excepto: filius, non longè ab urbè, in Pla-tane vico Sidoniorum detentis. Ibi primus Saturninus, vir consularis multisque defunctus honoribus, protolice sententiâ moderatam cir-cumstantiis: damnare se quidem Herodis filios, non tamen censere interficiendos. Post illum ipsius tres filii, qui legati patris erant, ean-dem sententiâ tulerunt. Contra Voluminus capite plectendos pro-nunciavit, qui tam impii erga patrem fuerint: quem deinceps ma-jor pars secuta est. Moxque inde Herodes Tyrum eos secum duxit: quò cùm Nicolaus appuisset à Româ veniens, de filiorum causâ cum illo collocutus, secum illum Cæsaream navigare jussit. [*Joseph. lib. 16. cap. ult.*]

Hic quum vetus quidam Regis miles, Tiro dictus liberis cum de-stinati in filios facinoris arguisset; eum, & militem ducentes 300, quos ejusdem cum ipso sententiâ fuisse ille indicaverat, Herodes vin-ctos jussit servari in carcere. Eâ occasione Trypho consor Regis ac-cedens ait se non semel à Tirone sollicitum ut gesseret ei, interburan-dum, novacula præcideret. Moxque tortus est & consor & Tiro cum filio: qui videns patrem sævissime tractatum, ut tormentis eri-peret, intentatæ in Regem cædis malè misericors tum accusavit. Tum Herodes, productis in concionem 300 ductoribus militum, una cum Ti-rone & filio consoreque indice, omnes accusavit apud populum: in quos multitudo quicquid ad manus veniret conjiciens, ad unum eos interfecit. [*Id. ibid.*]

Alexander & Aristobulus ducti Sebasten, ibi jussu patris sunt stran-gulati: & corpora eorum in castello Alexandriæ condita sunt; ubi maternus eorum avus Alexander & plerique ex progenitorum serie sepulti fuerant. [*Id. ibid. & lib. 1. Belli, cap. 17. fin.*]

Augustus, duodecima Consulatu suscepto, Caium filium rogâ vitili datâ in forum deduxit, Principem juventutis designavit, & præfectum tribus esse jussit. [*Sueton. in Octav. c. 26. & Zonaras Dion.*] Principis verò illum titulum ab universis equitibus Romanis illi habitis argentis do-nato fuisse tributum, ipse Augustus in rerum suarum Breviario indicat: ubi & de Consulatu, Caio simul & Lucio tum decreto adjicit. *Hono-ris mei causâ Senatui populoque Romanis annum quintum & decimum tum agens, Consulatus designavit, ut eum magistratum inirent post quin-quennium ex ea die qua deducti in forum.* Itaque Ancyranis, in Gru-teri inscriptionib. [*pag. CCXXXI.*] quum in alio Romano lapide, Caium Populus Consulatus creasse (id est, designavisse) dicatur, annos natum XIV. Hoc enim tempore, ætatis annum XIV. ille compleve-rat, & XX. ingressus fuerat.

Antipater, sublati fratribus, patrem quoque de medio tollere sta-tuit. Es quum pluribus in regno se odiosum esse non ignoraret, mu-neribus sibi eorum animos, tam Romæ quàm in Judæâ, arripit ad-jungere: inprimisque Saturninum Syriæ præfidem, cum patris sui fratre Pheronâ & sorore Salome. [*Joseph. lib. 17. cap. 1.*]

Hero-

Herodes filii Alexandri viduam Glaphyram ad patrem Archelaum Cappadocum regem remisit: additâ etiam dote ex fisco regio, nequid eâ de causâ exoriretur controversiâ. Pupillorum verò Alexandri & Aristobuli curam ipse gerebat singularem. Quod cum ægerimè ferret Antipater, timens ne adulti potentiæ ipsius officerent, eis perniciem moliebatur: flexitque precibus Herodem, ut ipsi filiam Aristobuli ducere permitteret, & filio suo patruui Pheroræ filiam. [*Ibid.*]

Zamarim Judæum Babylonium invitavit Herodes, & agrum in Trachonitide illi incolendum dedit, ut esset regioni toti præsidio adversus latrocinia. Is cum 500 equitibus & 100 cognatis adveniens, varia variis in locis per Trachonem erexit castella, & urbem Bathyræ; unde Judæis, è Babyloniâ Hierosolymam ad festos dies pergentibus, securum iter comitatumque præbebat adversus Trachonitarum & aliorum latrocinia. [*Ibid. cap. 2.*]

Antipater patri struens insidias, patruum Pheroram sibi adjunxit, & mulieres regias Phariseorum sectæ addictissimas, Salomé exceptâ, quæ fratri Herodi constanter adhærebat. Erant Pharisei genus hominum astutum, arrogans, & regibus infestum. Unde quum tota Judæorum gens fidem suam jurejurando obligassent Regi & Cæsari, hi soli non juraverunt, excedentes sex millium numerum. Quibus hoc nomine à Rege multatis, Pheroræ uxor pro eis multam persolvit. Cui reponentes gratiam, quoniam credebantur futura præscire ex Dei colloquiis, prædicebant, decretum esse Deo regnum ablatum ab Herode & ejus progenie transferre in ipsam & maritum Pheroram ac communes liberos. Hæc res Regi per Salómen innotuit, & quòd aulicos quosdam sollicitarent muneribus atque corrumpere. Quâ in culpâ Phariseorum aliquos deprehenso interfecit, præcipuos auctores hujus consilii: cumque his Bagoam eunuchum, & suas delicias Carum, præstantissimæ formæ gratiâ sibi commendatum; & præter hos, quoscunque è domesticâ familiâ cum Phariseis conspirasse ipsorum indicio compererat. [*Ibid. cap. 3.*]

Herodes, convictis Phariseis & supplicio traditis, amicorum concilium advocavit; & apud eos Pheroræ uxoris accusationem instituit. Cumque eam Pheroras fratris gratiâ nollet dimittere; Antipatro interdixit Pheroræ consuetudine. [*Ibid.*]

Antipater, ad averteptam patris de se suspicionem, per amicos Romæ degentes curavit ut ad Augustum à patre quamprimum mitteretur. Quo facto, misit cum Herodes cum pretiosissimis muneribus & Testamento: in quo ipsum Antipatrum regem declarabat, aut si ille prior vitâ decederet, Herodem natum sibi ex Mariamne Simonis Pontificis filiâ. [*Ibid. cap. 4.*]

Sexto post conceptum Johannem mense, angelus Gabriel Nazaretham in Galilæâ missus à Deo est ad beatissimam Virginem Mariam, Josepho ex eadem cum ipsâ stirpe Davidicâ desponsatam. Qui, eâ salutatâ, filium Dei ipsam parituram, & sacratissimo JESU nomine eum nuncupaturam, annuntiavit. Illa verò, de mirabili conceptionis modo, per supervenientis Spiritus sancti virtutem perficiendâ, ab Angelo

gelo plenius edocta, summâ cum fide dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* [Luc. I. 26.—38.]

Ita Christo concepto, mater Domini in montanam regionem cum festinatione profecta est, in urbem Juda. (*Hebronem*; urbem Sacerdotalem, in montanis Judææ positam. [*Josu. XXI. 10, 11.*]) Ubi quum domum Zachariæ Sacerdotis ingressâ cognatam suam Elizabetham salutavisset; illa subsultantem sentiens foetum in utero suo, repleta Spiritu sancto beatam prædicavit Mariam quæ credidit, & perficienda ea quæ dicta fuerant ei à Domino confirmavit. Cui pro responso beata Virgo (Hannæ imitata Canticum. I *Samuel. II. 1.*) divinum illum Hymnum retulit: *Magnificat anima mea Dominum*, &c. Et mansit Maria cum illâ quasi menses tres. [Luc. I. 39.—56.]

Syllæum Arabem, nihil eorum quæ Cæsar imperaverat peracto, Romam profectum Antipater eorundem criminum reum egit apud ipsum Cæsarem, quorum Nicolaus Damascenus antea. Accedebat & alter accusator Aretas (Nabatæorum rex) multorum honoratorum cædes apud Petram se invito patratas objiciens, & Sohemi maximè, hominis in omni virtute præstantissimi. Objecta illi itidem & Fabati procuratoris Cæsaris cædes est. [*Joseph lib. 1. Belli, cap. 18. & lib. 17. cap. 4.*]

Pheroram obstinatè permanentem in amore conjugis Herodes in ipsius tetrarchiam ablegavit; quod ille fecit libenter, addito jurejurando nunquam se rediturum, nisi Herodis morte cognitâ. Itaque paulo post ægrotantem Herodem, quanquam sæpe accitus ad accipienda quædam secretiora mandata tanquam à morituro, propter sacramenti religionem visere recusavit. [*Joseph lib. 1. Belli, cap. 19. & lib. 17. Antiquit. cap. 5.*]

Quum Elizabethæ completum esset tempus ad pariendum, peperit filium. Quem quum octavo die circumcidendum adstantes Zachariam patris nomine appellari vellent; Johannem nominandum parentes significaverunt. Zacharias verò, loquelæ usu restituto, repletus Spiritu sancto prophetavit, dicens: *Benedictus Dominus Deus Israël*, &c. [Luc. I. 57.—68.]

Josephus prægnantem reperiens Mariam sponsam suam, voluit clam eam dimittere. Sed ab Angelo per quietem admonitus, concepisse eam ex Spiritu sancto, & parituram filium JESUM, qui servaturus esset populum suum à peccatis ipsius; recepit uxorem suam. [*Matth. I. 18.—24.*]

Pheroram in morbum incidentem frater Herodes, valetudini præter spem restitutum, invisit & humanissimè curatum voluit: sed paucis post diebus ille mortuus est. Cujus corpus Hierosolyma translatum Herodes sepeliit, & publico luctu honoravit. [*Joseph lib. 1. Belli, cap. 19. & lib. 17. Antiquit. cap. 5.*]

Taphenitæ duo, è libertis Pheroræ charissimi, veneno illum à Dorigide matre Antipatri sublatum fuisse, Herodi indicârunt. Quod facinus dum tormentis Herodes inquireret, paulatim alia longè majora scelera & manifestas insidias Antipatri filii comperit. Lethale enim venenum, ex Ægypto à Theudione fratre Doridis per Antiphilum

unum ex amicis Antipatri missum, ad patrem tollendum Antipater Romam profecturus Pheroræ tradiderat; ut suspicio parricidii in absente filio non hæreret. [*Id. lib. 17. Antiqu. cap. 6.*]

Hinc Herodes uxorem suam Doridem, Antipatri matrem, multorum talentorum ornamentis spoliata eiecit à regiâ. Alteram etiam uxorem Mariammen, Pontificis filiam, ut secretorum horum omnium participem, abiecit; & filium ejus è Testamento delevit, ubi successor destinatus fuerat. Socero quoque Simoni Boëthi filio Pontificatu privato surrogavit Matthiam Theophili filium Hierosolymitanum genere. [*Id. ibid.*]

4000

Die expiationis, quo solenne à Judæis celebratur Jejunium, novus Pontifex Matthias rem divinam facere non potuit, nocturnam passus pollutionem. Itaque Josephus Ellemi filius, adjutor vicarius propter cognationem ei datus, eo die in Sanctum Sanctorum est ingressus. [*Id. lib. 17. cap. 8.*]

Bathyllus libertus Antipatri Româ veniens, subiectus quæstionibus fassus est attulisse se venenum quod daret patroni sui matri & Pheroræ; ut si prius illud parum fuisset efficax, hoc posteriore Herodem aggrederentur. Simulque venerunt ad regem ab amicis Romæ degentibus litteræ, instinctu Antipatri scriptæ: in quibus Archelaus & Philippus Herodis filii accusabantur, quod crebro crimen patris refricarent de cæde Alexandri & Aristobuli, miserarenturque fatum germanorum innocentium. Erant enim tum Romæ in studiis adolescentuli: eosque jam pater redire præceperat. Unde amicos illos magnis corruptis mercedibus, ut fratres imminentes spei suæ patri suspectos redderent: quum ipse etiam per se ad parrem de illis scriberet, quasi eos excusans, & verba eorum ætati imputans. [*Id. lib. 17. Antiqu. cap. 6. & lib. 1. Belli, cap. 20.*]

Prodiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus Romanus orbis. Quæ descriptio prima facta est præside Syria Cyrenio. [*Luc. II. 1.*] Unde libellus postea ab Augusto est confectus, in quo opes publicæ continebantur: quantum civium, sociorumque in armis; quot classes, regna, provinciæ, tributa, aut vectigalia, & necessitates ac largitiones. [*Tacit. lib. 1. Annal. cap. 11.*]

Hic à Græcis *Κυρηνίος* & *Κυρηνός* dictus, P. Sulpicius Quirinius est; qui ante septennium Romæ Consulatum gessit: de quo, in libro 12. [*pag. 569.*] Strabo, de Homonadensibus Ciliciæ populis verba faciens. *Ipsos Quirinius fame expugnavit, & quater mille viros cepit, quos in urbes vicinas distribuit: eorum verò regionem omni juventute exhaustam reliquit.* et Tacitus, libro 3° Annal. cap. 48. *Impiger militia, & acerbis ministeriis consulatum sub D. Augusto; mox expugnavit per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus.* Statutum autem ab ipso Augusto fuerat; ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur: [*Sueton. in Octavio, cap. 36.*] sed post quintum demum à gesto in Urbe magistratu exactum annum. [*Dio, lib. 53. pag. 505.*]

Hinc Ciliciæ proconsulatum tunc obtinens Quirinius, in vicinam Syriam mitti potuit; vel ut Censitor, cum potestate extraordinariâ, vel

vel ut Procurator Cæsaris cum ordinariâ: & ipso Ciliciæ, & Sentio Saturnino Syriæ Proconsulatum adhuc tenente. Nam & Volumnium & Saturninum, à Josepho similiter Syriæ *ὑπαρχὸν* sive *Præsides* non semel dictos audivimus: quum Volumnium *ὑπάρχοντα* tantum fuerit (ut in lib. 1. Belli, ca. 17. eum appellatum videmus) sive *Procurator*. Atque ut paulo post in Proconsulatus dignitate Saturnino Quintilius Varus successor datus est; ita nihil obstat, quo minus Quirinius in negotiorum Cæsaris procurandorum officio Volumnio nunc vel successisse dici possit, vel accessisse, quomodo Herodem regem, *Συρίας ὀλῆς ὑπάρχοντα*, Syria totius Procuratorem ab Augusto constitutum Josephus notat: [*lib. 1. Belli, cap. 15.*] quod Syriæ procuratoribus ita esset adjunctus, ut ex ejus sententiâ facienda essent omnia. [*lib. 15. Antiqu. cap. 13.*] Atque ita utrumque constabit: & quod habet Tertullianus, [*lib. 4. contra Marcion. cap. 19.*] *census actos sub Augusto in Judæâ per Sentium Saturninum*; & quod verba Evangelistæ præferunt, eandem factam esse descriptionem præside Syria Cyrenio vel Quirinio. cujus ille potius quam Saturnini præfecturæ mentionem facere hic maluit; quia præsentem descriptionem cum alterâ post decennium, relegato in exilium Archelao, ab eodem Quirinio peractâ conferre voluit: ex duobus Quirinii censibus, eum qui cum nativitate Christi conjunctus erat *primum* fuisse declarans.

Dum prior verò ageretur hic census, ascendit Josephus à Galilæâ, ex urbe Nazarethâ, in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur Bethlehem, propterea quod erat ex domo & familiâ Davidis: ut describeretur cum Mariâ uxore, quæ erat prægnans. [*Luc. II. 4, 5.*]

ÆTAS MUNDI SEPTIMA.

JESUS CHRISTUS, Dei filius, in temporis plenitudine, Bethlehemi ex beatissimâ Virgine Mariâ natus est. [*Matth. I. 25. & II. 1, 5. Gal. IV. 4.*] quem illa fasciis involutum reclinavit in præsepi: eo quod non esset locus in diversorio. [*Luc. II. 7.*]

Servatoris nativitas pastoribus in agro vicino nocte gregem suum custodientibus per Angelum Domini revelata est: sermonem illius excipiente multitudine exercituum coelestium, gloriam Deo, terræ pacem, & hominibus benevolentiam comprecantium. Pastores Bethlehemi festinantes, invenerunt Mariam & Josephum, & infantem jacentem in præsepi; & divulgaverunt id quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo: & reversi sunt, glorificantes & laudantes Deum. [*Luc. II. 8, — 20.*]

Octavo à nativitate die circumcisus est puerulus; & vocatum est nomen ejus JESUS, quod indicatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero conciperetur. [*Luc. II. 21.*]

Magi ab Oriente, duce Stellâ, Hierosolymam ad regem Herodem venien-

47104

venientes, ibique edocti locum Christi natalem esse Bethlehchemum Judææ, eo profecti sunt: & domum à superstante Stellâ demonstratam ingressi, invenerunt ibi puerulum cum Mariâ matre ipsius. Qui prostrati adoraverunt eum: apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham. Deinde divinitus in somnis admoniti ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam. [*Matth.* II. 1.—12.]

Die post partum quadagesimo Maria Hierosolymam ad Templum accessit: tum ut filium Jesum ibi sifteret Domino, secundum legem de Primogenitis; tum ut pro seipsâ offerret par turturum, aut duos pullos columbarum, (eâ conditionis ipsius paupertate existente, ut non posset agnum afferre) secundum legem de puerperarum Purificatione. [*Luc.* II. 22, 23, 24, 27. cum *Levitico.* XII. 2, 3, 4, 6, 8.]

Quum puerulum Jesum introducerent in Templum parentes, ut facerent quod ex Lege consuetum erat; venit in Templum Hierosolymitanus Simeon, cui divinitus fuerat revelatum, ipsum non moriturum, priusquam vidisset Christum Domini. Quo in ulnas recepto, laudavit ille Dominum, tum de Christo ipso tum de matre illius editis vaticiniis. Eodem ipso quoque momento superveniens Anna prophetissa, filia Phanuelis, vicissim palam agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis. [*Luc.* II. 25.—38.]

Quum Josephus & Maria perfecissent omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretham. [*Luc.* II. 39.]

Angelus Domini apparens Josepho in somnio, defugâ in Ægyptum monuit; ut vitæ infantis consuleret, & Herodis conatus eluderet. Qui exspectatus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum: ubi usque ad obitum Herodis mansit. [*Matth.* II. 13, 14, 15.]

Herodes, infantem Bethlehemi adhuc fuisse existimans, ut eum inter reliquos perderet, interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in omni confinio ejus, à bimatu & infra, secundum tempus (Stellæ in Oriente primum visæ) quod exquisierat à magis. [*Matth.* II. 16.]

Acceptis Româ ab Antipatro litteris, quibus significarat rebus ex sententiâ peractis brevi se rediturum in patriam, Herodes dissimulatâ irâ insidiosè rescripsit, ut properaret ne quid sibi per ejus absentiam quod nollet accideret. Simulque modicè de matre ejus questus est; pollicendo remissurum se querelas post adventum illius. [*Joseph. lib.* 17. *cap.* 7.]

Ad Antipatrum verò nihil adhuc vel de Pheroræ morte vel de iis quæ contra seipsum in Judæâ mota sunt perlatum fuerat: quamvis inter scelus probatum & ipsius reditum septem mensium spatium intercesserit. [*Id. lib.* 1. *Belis.* *cap.* 20. & *lib.* 17. *Antiqu.* *cap.* 6. *fin.*] In itinere enim, Tarenti quidem de Pheroræ excessu epistolam, in Ciliciâ autem patris illas celeriter eum revocantes litteras accepit: atque ad Celenderium Ciliciæ opidum perveniens, dubitare coepit de reditu; vehe-

vehementer contristatus matris ignominia. Navigare tamen pergens, in Sebastum Cæsareæ portum delatus est: ubi à nemine saluratus, inde Hierosolymam est profectus. [*Id. lib.* 17. *Antiquit.* *cap.* 7.]

Fortè per idem tempus Hierosolymis erat Quintilius Varus, successor Saturnino missus in Syriam, tunc verò ab Herode in consilium de rebus agendis adhibitus. Quibus unâ sedentibus supervenit Antipater omnium inscius, & ita ut erat purpuratus in regiam ingressus est: quo mox admissio, amicorum comitatus per janitores exclusus est. Ipsum verò accedentem pater à complexu repulit; perpetratum fratricidium & cogitatum patricidium opprobans; & Varum cognitorem ac judicem in crastinum denunciens. [*Id. ibid.*]

Sequenti deinde luce, præside Varo ac rege, ipse pater accusationem primum exorsus, ejus prosecutionem & confirmationem Nicolao Damasceno reliquit, amicitia & domesticâ consuetudine sibi conjunctissimo, totiusque negotii scientissimo. Ubi cum à criminibus objectis Antipater purgare se non posset; venenum patri paratum in medium proferri Varus jussit: quod cuidam capitis damnato ad bibendum datum, sine morâ necavit hominem. Quo facto, surgens Varus abiit è concilio, & sequenti die Antiochiam profectus est; ubi plurimum degebat, quòd illic esset Syrorum regia. Herodes verò confestim victum filium in carcerem conjecit: et Romam Cæsari de eo significavit per litteras; missis etiam qui coram eloquerentur mandata, docerentque quàm scelerata esset Antipatri malitia. [*Ibid.*]

Per eosdem dies interceptæ sunt Antiphili ex Ægypto ad Antipatrum missæ litteræ; unâ cum aliis Romæ ad Antipatrum & Herodem regem ab Acme scriptis. Judæa hæc erat genere, Livie uxoris Cæsaris ancilla: quæ magnâ pecuniâ ab Antipatro corrupta, confictam ad Herodem transmisit epistolam, quasi à Salômæ sorore ad dominam suam contra ipsum scriptam; in quâ postulabat, ut sibi liceret Syllæo nubere. (Nabatæo nimirum illi, Herodis hosti acerrimo: quem paulo post, ob proditum in expeditione Arabicâ Abium Gallum & alia crimina, Romæ securi esse percussum, in libro 16. pag. 782. Strabo indicat.) Harum epistolarum exemplum, unâ cum suis adversus filium litteris, Herodes per legatos ad Cæsarem misit. [*Ibid.*]

Dum legati Romam properant, Herodes morbo correptus testamentum condidit, successionem regni relinquens natorum minimo (Herodi Antipæ) exasperatus in Archelaum & Philippum calumniis Antipatri. [*Id. lib.* 17. *cap.* 8.]

Judas Sariphaei filius & Matthias Margaloehi, doctissimi Judæorum & interpretes patriæ legis præstantissimi, postquam cognoverunt morbum Regis esse incurabilem, juvenibus quos disciplina instituebant persuaserunt, ut Aquilam auream ab Herode supra majorem Templi portam positam dejicerent. Qui clavo meridie ascendentes, detractam aquilam conciderunt securibus, inspectante congregatâ in Templum multitudine. Quod ut renunciatum cognovit dux regius, cum validâ suorum manu adveniens, circiter 40. juvenes, resistere aulos,

ausos, cum duobus Magistris comprehendit, & ad Regem perduxit. Eos, in facti defensione constanter persistentes, Herodes victos Jerichuntem misit: moxque accitis Judæorum primoribus, in concionem eorum lecticâ ob imbecillitatem delatus, de injuriâ non tam sibi quam Deo (ut dicebat) illatâ conquestus est. Quibus ex sententiâ suâ id factum fuisse denegantibus, in cæteros mitior, Matthiæ Pontifici summum ademit sacerdotium, quasi non alieno ab hoc consilio; ei que successorem dedit Joazarum, uxoris suæ (Mariammes, Simonis Pontificis filia) fratrem; Matthiam verò alterum, seditionis consortem, ejusque socios vivos exulsit: & Luna nocte eâ defecit. [*Id. ibid.*] Quam eclipsim die Martii 13° horis 3. post mediam noctem fuisse factam, astronomicus calculus indicat.

Herodi deinde morbus factus est gravior. Lento enim calore torrebatur; qui non tam externo tactu deprehendebatur, quam intus popularetur viscera. Accessit & bulimia, cui placandâ necesse esset continuò cibos suggerere: simulque vexabatur intestinorum exulceratione & colicis passionibus. Pedes tuebant phlegmate humido, similiterque inguina. Ipsa quoque verenda putrefacta scatebant vermiculis; accedente foedâ nec minus molestâ tentigine, non sine foetore gravissimo. Super hæc omnia nervorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. [*Ibid.*]

Quamvis autem gravius ille affligeretur, quam ut videretur posse morbo perferendo sufficere, tamen evasurum se sperabat; accersendis medicis intentus, & medicamentis conquirendis undique. Profectus etiam ultra Jordanem fluvium, calidis aquis se fovebat apud Callirhoen; quæ, in lacum Asphaltitem effluentes, præter vim medicam potu quoque jucundæ sunt. Ibi de medicorum consilio immixtus fovendus in refectum oleo solium, visus est illis jam agere animam. Quare exortâ comploratione familiarium excitatus & ad se reversus, nullâque amplius salutis spem habens, singulis militibus 50. drachmas iussit distribui: magnâque liberalitate usus in duces atque amicos, rursum Jerichuntem reversus est. [*Ibid.*]

Cum audiisset Augustus inter pueros quos in Syriâ (Palæstinâ) Herodes rex Judæorum intra bimatum iussit interfici, filium quoque ejus occisum; ait: *Melius est Herodis porcum esse quam filium.* Ita refert Macrobius. [*lib. 2. Saturnal. cap. 4.*]

4001

Herodes nobilissimos Judæorum undique edicto minaci Jerichuntem accitos conclusit in Hippodromo; datis mandatis Salômæ sorori & ejus viro Alexæ, ut statim post obitum suum curarent illos per milites interfici: hoc quærens, ut populo luctus causa præberetur, lataturo alioqui de regis invisi miserabili interitu. [*Joseph. lib. 17. cap. 8.*]

Româ, à legatis ad Cæsarem missis, venerunt litteræ: quibus significatum est, Acmen ab irato Cæsare occisam esse propter locatam Antipatro operam; ipsumque Antipatrum relinqui arbitrio patris, sive in exilium cum vellet pellere sive capite plectere. His auditis Herodes paululum recreatus est: sed mox repetitus gravi dolore, cibi tamen avidus, pomum simul & cultellum, quo illud repurgaret, poscit.

poscit. Quum autem culeto seipsum ferire vellet, Achlabus nepos istum ejus præveniens, clamore sublato cohibuit ejus dexteram: moxque denuò luctus cum trepidatione ac tumultu occupavit palatium, quasi rege jam agente animam. [*Id. lib. 17. cap. 9.*]

Eum strepitum ubi persensit Antipater, ratus patrem verè vitam finivisse, cum custode carceris de missione cœpi agere; multa & in præsens & in futurum post acquisitam potestatem illi promittens. Cujus conatum quum ille Regi renunciâisset; præ indignatione exclamans Herodes, quamvis morti proximus erexit se in cubitum: iussitque unum è satellitio sine morâ Antipatrum occidere, & corpus obscuro condi in castello Hyrcanio. [*Id. ibid.*]

Deinde, mutatâ voluntate mutavit etiam Herodes testamentum. Antipam enim, quem prioribus tabulis regni successorem destinaverat, Galilææ simul ac Perææ tetrarcham constituit: regno verò Archelao largitus est. Philippo filio Gauloniticam, Trachoniticam, Batanæam, & Pancada-regiones tetrarchiæ nomine assignavit. Salômæ sorori suæ Jamniam, Azotum, & Phasælidam attribuit; cum argenti signati 500 millibus. Cæteris cognatis pecuniam & redditus annuos reliquit. Cæsari legavit argenti signati centies centena millia: & vasa sua tam aurea quam argentea, magnâque vestis pretiosæ numerum. Livie autem Cæsaris uxori & quibusdam amicis quinquages centena millia. [*Id. lib. 17. cap. 10.*]

His ita ordinatis, quintâ die postquam Antipatrum filium occidit, vitam Herodes defunctus est: annos quidem 34. ex quo interfecit Antigonum, regno potitus; ex quo autem à Romanis rex declaratus est, 37. [*Id. ibid. & lib. 1. Belli. cap. ult.*] circa Novembri nostri diem 25. septimo videlicet Cislevi mensis: qui idcirco à Judæis ut dies lætus & festivus celebratur; quod in eo Herodes, qui sapientes odio persecutus est, mortem obierit. ut ex יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יוֹסֵפִי sive *voluntine Fesunii*, in Chronologiâ suâ notavit Edoardus Liveleius, vir doctissimus.

Salôme & Alexas, priusquam Regis mors innotesceret, in Hippodromo clausos domum suam quemque dimiserunt: dicentes ita ipsum jubere, ut in agros digressi curarent suametipsorum negotia. [*Joseph. lib. 17. cap. 10.*]

Indicatâ deinde Regis morte, congregatâque in Jerichuntinum theatrum omni militiâ, primum legerunt litteras ejus scriptas ad milites: in quibus gratias eis agebat pro fide ac benevolentia; rogabatque ut eandem servarent Archelao filio, quem regni successorem sibi substitueret. Deinde Ptolemæus, cui annulus Regis signatorius creditus fuerat, Testamentum perlegit: quod non aliâ ratum habendum esset, quam accedente Cæsaris consensu. Moxque acclamatum est Regi Archelao: & milites catervatim unâ cum suis ducibus pollicebantur eandem, quam Patri hætenus præstitissent, fidem atque operam; lætis ominationibus Deum illi factorem comprecantes. Tum funus ambitiosissimo apparatu ab Archelao præparatum est. [*Ibid.*]

Defuncto Herode, qui quærebat vitam infantis Jesu; angelus Domini in somnis apparens Josepho in Egypto, ut cum puerulo & matre ejus proficisceretur in terram Israël, illi mandavit. Qui expectatus, quod

47113

quod erat injunctum fecit. [Matth. II. 19, 20, 21.]

Veniens in terram Israël Josephus, quum audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: & divinitus admonitus in somnis, secessit in partes Galilæe, (cujus Tetrarchiam Antipæ in Testamento pater Herodes concesserat) ibique habitavit in urbe Nazareth. unde & Christus Nazareni cognomentum accepit. [Matth. II. 22, 23.] et Nazarenorum, Christiani. [Act. XXIV. 5.]

Herodis corpus funebri pompâ per 200 stadia, Jerichunte in Herodion castellum, ubi ipse sepeliri se mandaverat, delatum est. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. ult. fin.] octo stadiis (sive milliari Italico; quantum ex lib. 17. Antiquit. cap. 10. colligi poterit) singulis diebus confectis. Ferebatur autem in lecticâ aureâ, distinctâ variis gemmis pretiosis, & instratâ purpurâ. Corpus quoque amictum erat purpurâ: imposito capiti diademate, & desuper coronâ aureâ, sceptroque in manu dextrâ. Lecticam stipabant filii, & cognatorum numerus. Hos sequebantur milites, distributi per nationum genera: deinde 500. famuli, ferentes aromata. [Id. lib. 17. Antiquit. cap. 10.]

Finitâ funebri pompâ, Archelaus Hierosolymam veniens per septem dies, de more Judaico, luctum patris celebravit; & in fine luctus funebre epulum multitudini præbuit. Deinde in Templum ascendens, quacunq; transibat excipiebatur gratulationibus ac faustis acclamationibus. Tum consensu suggesto sublimis aureo solio residens, plebem benignissimè allocutus est; præclarissima quæque ei promittens: adhuc tamen à Regis nomine abstinere se dixit, donec à Cæsare paterni Testamenti fieret confirmatio. Et sacrificio peracto, convivium cum amicis iniit. [Id. ibid.]

Interea seditio est excitata ab amicis eorum, quos propter dejectam Aquilam auream Herodes supplicio affecerat: qui tum convitia in defunctum regem jactabant, tum quosdam illius amicos ad poenam deposcebant: simulque Pontificem Joazarum dejici Pontificatu postulabant. Quos cum frustra placare Archelaus conaretur; res eò denique processit, ut sub festum Paschatis, immisso ab Archelao toto exercitu, ad tria millia virorum circa Templum ab equitibus caderentur, reliquis fugâ se in proximos montes recipientibus. [Id. lib. 17. cap. 11.]

Tum Archelaus ad mare descendit unâ cum matre suâ (Malthace Samaritanâ,) ad Cæsarem navigaturus; ducens secum Nicolaum Damascenum & Ptolemæum (Herodis procuratorem,) multosque ex amicis alios: & familiâ & regno commissis Philippi fratris sui fidei. Simul etiam profecta est Salôme Herodis soror, ducens secum suam progeniem. Alii quoque ex cognatis sequebantur multi, quasi collaboraturi pro parandâ regiâ dignitate Archelao; re autem verâ obnixuri ei potius, & præcipuè perpetratum in Templo facinus incusaturi. [Id. ibid.]

Cum hoc comitatu eunti Archelao occurrit apud Cæsaream Sabinus procurator Cæsaris in Syriâ, in Judæam properans ad asservendam Herodis pecuniam. Quem Varus Syriæ præses commodum inter-

veniens

veniens retinuit: aderat enim ab Archelao accersitus per Ptolemæum. Ita ille in Præsidis gratiam neque arces occupavit in Judæâ, neque thesauros obsignavit regios; omnia relinquens in potestate Archelai, tantisper donec Cæsar de his aliquid statueret: & hæc pollicitus, mansit Cæsareæ. Sed postquàm Romam navigavit Archelaus, & Varus versus Antiochiam profectus est; ipse Hierosolyma petiit, & occupavit regiam. Accitis deinde præfectis arcium & regis procuratoribus, rationes reposcebat ab eis; & arces sibi committi postulabat. Præfecti tamen non discesserunt à mandatis Archelai, sed omnia servabant in ipsius adventum integra; prætexentes ea se servare Cæsari. [Ibid.]

Eodem tempore etiam Antipas Herodis filius Romam navigavit, parandi sibi regni spe, ad quam excitatus erat per Salômen; quasi Archelao præferendus, eo quod prioribus Testamenti tabulis successor regni destinatus fuerat, quæ validiores deberent esse quàm illæ scriptæ posteriùs. Ducebat autem secum matrem suam (Cleopatram Hierosolymitanam) & fratrem Nicolai Damasceni Ptolemæum, inter amicos olim Herodis præcipuum, & tunc suis faventem partibus. Sed maximè illum ad affectandum regnum movit Irenæus orator, vir eloquens & diu versatus in regis negotiis. Postquam verò Romam Antipas pervenit, omnes cognati ad eum, Archelai odio, descenderunt: Sabino quoque, scriptis ad Cæsarem litteris, Archelaum accusante. [Ibid.]

Archelaus per Ptolemæum Cæsari libellum obtulit, & jus suum, & rationes pecuniarum Herodis obsignatas, continentem. Cæsar, eo libello simulque Vari ac Sabini litteris perlectis, amicos in consilium advocavit: Caio Agrippæ & Juliæ filix suæ filio, jam à se adoptato, primum locum in consistorio tribuens. Ibi tum Antipater Salômes filius, vir facundissimus, contra Archelaum dixit: cui pro eodem Nicolaus Damascenus respondit. Quo finem dicendi faciente, Cæsar Archelaum ad genua sibi accidentem erexit humanissimè, dignum esse regno pronuncians: præ se ferens, nihil se facturum, nisi Testamento præscriptum & Archelao ipsi commodum. Vidensque hanc promissione confirmatum in spe juvenem, nihil tum amplius super eâ re statuit. [Ibid.]

Ad compescendos tumultus, post Archelai discessum in Judæâ ortos, Varus Antiochiâ veniens, auctores ejus motus affecit supplicio: & maximâ ex parte seditione compressâ, rediens legionem unam reliquit Hierosolymis, ut Judæis novandarum rerum facultatem præriperet. Quamprimum verò ille abiit, Sabinus Cæsaris procurator ibi subsistens, fretus relictis illic copiis & parem se jam purans populo, arces occupare conatus est, & violentas pecuniæ regiæ scrutationes fecit, privati lucri & prædæ cupidine. [Ibid.]

Ad festum Pentecostes multa millia non solum religionis gratiâ, sed etiam ut poenas à Sabino expererent, non ex Judæâ tantum gravius offensâ, sed è Galilæâ quoque ac Idumæâ, tum à Jerichunte & trans Jordanem sitis opidis, confluerunt; & castris trifariam partitis, Sabinum acriter oppugnârunt. Quibus Romani milites strenuè

Z z z

sele

sefe opposcentes, plurimis eorum cæsis, penetraverunt ad sacræ pecuniæ conditorium: cuius bona pars furto militum disperiit, ad Sabinum autem propalâ 400 talenta ex eâ prædâ relata sunt. Eum Judæi, è pugnacissimis globo facti, in regiâ obsederunt. Rufus verò & Gratus, qui sub se habebant tria millia bellicosissimorum & strenuissimorum virorum ex Herodis exercitu, in partes Romanorum se transtulerunt. Judæi tamen nihilo segnius instabant oppugnationi, muros suffodientes cuniculis; & adversarios, securitate promissâ, ut abirent hortantes. Quorum nimiam æquitatem suspectam habens Sabinus, inde milites abducere noluit: à Varo subsidium expectans. [*Ibid.*]

In hoc rerum statu etiam alibi per Judæam diversis in locis innumeri tumultus exoriebantur: quod proprium regem gens non haberet, qui multitudinem bonis rationibus contineret in officio. Duo enim virorum millia, qui aliquando sub Herode meruerant, tunc verò dimissi domi agebant, in unum collecti bello impetebant regiones. Quibus resistens regionum dux Achiabus, nepos Herodis, quum nusquam æquo loco sustinere eos auderet, ut veteranos & bellandi peritissimos; se & sua, quantum poterat, asperitatibus accessu difficilibus tuebatur. [*Ibid.*]

Judas (Ezekiæ, latronum ductoris olim per Herodem magno labore expugnati, filius) apud Sephorim urbem Galilææ collectâ circa se hominum desperatorum manu, incurfabat regis ditionem: & potitus ejus armamentario, armatisque inde suis ad unum omnibus, pecuniam quoque regiam in illis locis occupavit. Unde jam formidandus accolis, spoliabat in quoscunque incideret: aspirabâtque ad regnum, non bonis artibus, quarum imperitus erat, sed nocendi licentiâ. [*Ibid.*] Cum verò Hebræorum יהודה fuerit Syrorum יהודה, indeque Judas & Thaddæus, [*Luc. VI. 16. cum Marc. III. 18.*] multoque magis Theudas, idem planè nomen extiterit: non alius videtur fuisse Judas hic, quàm Theudas ille, de quo in Act. V. 36. Gamaliel dixit. Ante hac tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse, cui agglutinati sunt virorum circiter quadringentorum: qui interceptus est, & omnes qui paruerant ei dissoluti sunt & ad nihilum redacti.

Simon etiam Herodis regis servus, vir alioqui & formâ & staturâ & robore egregius in primis habitus, ausus est diadema sumere: stipatusque numerosis copiis, & Rex consalutatus ab insanâ multitudine, placebat sibi præ quovis alio. Diripiendâ ac incendendâ Jerichuntinâ regiâ, potestatem suam auspicatus est: passimque crematis aliis regis palatiis, & prædâ concessâ suæ factionis hominibus, majora etiam ausurus videbatur; ni maturè occursum fuisset. Nam Gratus regionum militum dux, tum Romanorum partes fovens, suas copias contra Simonem duxit: ubi post acerrimum conflictum transammani homines incompoti, & ferociter magis quàm peritè pugnantes, deleti sunt. Ipsum Simonem per angustas quasdam fauces fugientem Gratus affecutus obruncavit. Ita Josephus. [*ut supra.*] Nam ad Varum potius id Tacitus refert: in Historiæ suæ libro 5. cap. 5. de Simone isto sic scribens. Post mortem Herodis, nihil expectato Cesare, Si-

mon

mon quidam regium nomen invaserat. Is à Quintilio Varo obtinente Syriam punitus.

Apud Amatha quoque Jordani apposita palatium regium incensum est à quâdam hominum colluvie, qualis circa Simonem fuerat. Athronges etiam, pastor hæcenus obscurissimus, vasto tantum corpore & manuum robore insignis, regiam sibi assumpsit dignitatem. Huic erant quatuor fratres, & ipsi grandi staturâ & manu prompti; in quos quasi legatos magnam quæ confluerat turbam distributam obire jubebat prælia: ipse diademate ornatus consultabat de rebus agendis, quarum penes se servabat arbitrium. Durabâtque diu potestas hujus, & non inanis regis appellatio: donec in Archelai (Româ reversi) potestatem postea redactus est. [*Joseph. lib. 17. cap. 12.*]

Maximè autem in Romanos cædibus Anthronges sæviebat, & in milites regios; utrisque ex æquo infensus. Circa Emmauntem cohortem, frumenta & arma in exercitum portantem, copiæ illius insidiis exceperunt: ductoremque ejus Arium centurionem cum 40 fortissimis pedibus telis confixerunt. Reliquos nihilo meliora jam expectantes superveniens cum regio milite Gratus servavit, relictis cælorum cadaveribus. [*Ibid.*]

Quintilius Varus, cognito ex Sabini littèris periculo, timens tertiæ legioni, assumptis duabus reliquis (nam tres in universum erant in Syriâ) & quatuor turmis equitum, auxiliisque regum & tetrarcharum, properavit in Judæam ut obsessis succurreret; jussis qui præmittébantur convenire Ptolemaidem. Berytiorum etiam urbem prætercundo, 1500 auxiliares ab eis accepit. Aretas quoque Petrus, amicus Romanis factus propter Herodis inimicitias, non parvam manum misit tam peditum quàm equitum. [*Ibid.*]

Postquam apud Ptolemaidem in unum convenit totus exercitus, partem ejus Varus filio & amicorum uni tradidit ducendam contra Galilæos agro Ptolemaidis finitimos. Qui regionem eorum ingressus, profligatis quotquot ausi sunt cum armis occurrere, Sephorim cepit: & venditis sub hastâ incolis, urbem absumpsit incendio. [*Ibid.*]

Ipse Varus versûs Samariam progressus cum exercitu, à civitate quidem abstinuit, quam sciebat immunem à seditioforum contagio: castra autem posuit in quodam vico, qui erat Ptolemai possessio, Aarus nomine. Eum Arabes incenderunt, propter Herodem amicis quoque ejus infensi. Inde progressi Sampho alium vicum iidem Arabes diripuerunt, moxque incenderunt, quamvis munitissimum: toto illo itinere omnia miscentes flammis ac cædibus. Emmaus autem Vari jussu cremata est, in vindictam cælorum ibi militum, desertæ tamen ab habitatoribus. [*Ibid.*]

Iade cum appropinquarent Hierosolymis, Judæi qui legionem ab eâ parte obsidebant, ad primum venientis exercitus conspectum territi diffugerunt, oppugnatione quam inceperant relictâ. Hierosolymitani autem Judæi graviter à Varo increpati, excusationem afferebant; populum quidem propter festum confluisse, bellum verò non ex sua sententiâ, sed ex convenarum audaciâ susceptum. Et jam antè obvi-

Z z z 2

am

am Varo procefferant, Iosephus Herodis regis nepos Gratusque ac Rufus cum militibus, & Romani qui obsidionem tulerant. Sabinus enim in ejus conspectum non venit, sed subducens se clam ex urbe, ad mare profectus est. [*Ibid.*]

Tum Varus dimissa per totam regionem parte exercitus, perquirebat defectionis authores; & indicio repertos, alios ut fontes puniit, nonnullos dimisit incolumes: ætque sunt in cruce eâ de causâ circiter duo millia. Post hæc ablegato exercitu cujus non erat usus amplius, quique contra ejus voluntatem lucri studio multa maleficia patraverat, ipse audito decem millia Judæorum in unum confluisse, properavit ut eos deprehenderet. Illi non ausi manus conferere, deditionem fecerunt arbitrato Achiabi. Varus autem datâ seditionis vulgo defectionis veniâ, duces eorum misit ad Cæsarem. Atque ita rebus compositis, & relicta Hierosolymis eadem legione in præsidio, reversus est Antiochiam. [*Ibid.*]

Malthace, Archelai mater, morbo Romæ vitam finit. [*Ibid.*]

Cæsar, acceptis Vari de Judæorum defectione litteris, cæteris seditionis ducibus ad se missis ignovit; in solos aliquot regis Herodis necessarios animadvertit, quod nec cognationis nec justitiæ respectu à nefariis armis abstinuerint. [*Ibid.*]

Romam venit eodem tempore, Vari permisso, Judæorum legatio, postulans ut eis liceat suis legibus vivere: erantque legati 50. quibus aderant Judæorum Romam incolentium plus quam octo millia. Cumque Cæsar convocasset in ædem Apollinis magno sumptu à se extructam concilium amicorum & primariorum civium; venerunt eò legati, prosequente Judæorum turbâ, & Archelaus cum amicorum comitatu. Aderat & Philippus è Syriâ Vari hortatu veniens, tum ut fratris advocatum ageret, cui Varus bene cupiebat; tum ut in divisione regni Herodiani ad ipsum quoque rediret pars aliqua. Datâ igitur Judæorum legatis dicendi copiâ, ab accusatione Herodis & Archelai illi exorsi, postulabant demum ut mutata Reipublicæ formâ posthac sine regibus agerent, & contributi provincie Syriæ, Romanis parerent potestatibus. Quibus cum pro Herode mortuo & præsentente Archelao Nicolaus Damascenus respondisset, Cæsar dimisit concilium. [*Ibid.*]

Post paucos deinde dies Archelaum Cæsar non quidem Regem declaravit, sed dimidiâ parte ditionis quæ Herodis fuerat ei concessâ Ethnarcham eum constituit; regnum quoque pollicitus, si virtutem exhiberet regno convenientem. Obrigit verò illi Judæa & Idumæa, præterque has Samaria; cui ex autoritate Cæsaribus tributorum quarta pars remissa est, eo quod cæteris tumultuantibus soli quieti manserant in officio. In ejus ditione comprehendebantur urbes, Stratonis turris, Sebaste, Joppe, Hierosolyma. nam Gazam, Gadara & Hippon Græcanici instituti urbes Cæsar ob id separatas à regni terminis Syriæ contribuit. Sexcenta autem talenta quotannis redibant è suâ ditione ad Archelaum. [*Id. ibid. cap. 13.*]

Alterum ditionis Herodiane dimidium in alios duos Herodis filios Cæsar partitus est. Herodi Antipæ Galilæa cessit, & Peræa (fertilis-

fima

sima trans Jordanem inter duos lacus, Tiberiadis & Asphaltiten, regincola: quarum annui redditus erant 200 talenta. Philippo Batanæa cum Trachonitide, & Auranitis cum parte quâdam Zenodori (ut vocabant) domus: quæ pendebant annua talenta 100. Salomæ autem præter legatas à fratre urbes Jamniam, Azotum & Phasaelida, argentique quingenta millia, Cæsar largitus est in Ascalone palatium: percipiebátque ex subjectis sibi locis 60 talenta annua, habitans in ditione Archelai. Reddita sunt etiam cæteris regis cognatis legata, ita ut Testamento caverat. Duæ deinde ejus filiarum virgines, præter relicta sibi à patre accipere ex Cæsaribus munificentia 250 signati argenti millia, & elocata sunt Pheroræ filiis. Quin & totum regis legatum, 1500 talentorum æstimatione, cessit ipsius filiis: paucis aliquot vasis sibi retentis, non tam ob pretium charis, quam ob amici memoriam. [*Id. ibid.*]

Ita gentem coërcitam liberi Herodis tripartito rexere: inquit Tacitus, Historiæ libro 5. cap. 9. Cui addendus & Strabo: de liberis ejusdem, in libro 16. [*pag. 765.*] ita scribens. *De filiis alios ipse, ut eorum imperitius insidiis, interemis: alios moriens, assignatâ cuicque portione, successores reliquit. Cæsar & Herodis filios, & sororem Salômen, & Berenicem Salômes filiam, honore prosecutus est.*

Juvenis quidam Judæus plebeius, educatus Sidone apud quendam Romani civis libertum, Alexandrum Herodis filium de facie referens, mentitur se illum esse, qui à supplicio, cum fratre Aristobulo, custodis cujusdam beneficio servatus sit; ut id mentiretur inductus à vafro quodam impostore rerum omnium regie Herodis gnaro. Hujus technis & dolis instructus, quum Cretam appulisset, quotquot Judæorum venerunt in ejus colloquium, omnibus rem persuasit: & auctus ab eis pecuniâ trajecit in Melum insulam, ubi magnam pecuniæ vim adeptus est prætextu regie profapiæ. Et jam sperans recepturum se paternum principatum, Romam properavit, suis hospitibus deducen-
tibus. Cumque adnavigasset Putolos, ibi quoque à deceptis Judæis simili favore exceptus est: Romamque advenienti universa Judæorum illic agentium multitudo profecta est obviam. Id ubi allatum est ad Cæsarem, Celadum unum è suis libertis familiariter olim versatum cum adolescentibus illò misit, jussu ut Alexandrum in conspectum suum adduceret: quod ille fecit, nihilo in dignoscendo aliis sagacior. Non tamen fefellit Cæsarem: qui Pseud-Alexandrum istum imposturam fatentem in remigum ordinem allegit, quod esset valido corpore; cum verò qui ad hæc audenda illum impulerat necavit. [*Ioseph. lib. 17. cap. 14.*]

4002

Archelaus ethnarcha in Judæam reversus, Joazaro Boëthi filio (vel ex Simone filio nepoti) Pontificatum abrogavit, insimulato quòd seditionis consensisset: eamque dignitatem in Eleazarum illius fratrem collocavit. [*Id. ibid. cap. 15.*]

Augustus, Consulatu decimo tertio suscepto, Lucium filium in forum deduxit. [*Sueton. in Octavio, cap. 26.*] iisdem illi datis honoribus, qui in fratrem Caium ante triennium fuerant collati. Quorum & nummi testes sunt, in quibus effigies Caii & Lucii cum clypeis & ha-

Z z z 3

stis

stis cernuntur, hâc inscriptione adpositâ. C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. JVVENT.

In eodem Consulatu suo XIII. sexagenos denarios plebi, qua tum frumentum publicum accipiebat, se dedisse, ipse in monumento Ancyrano indicat: addens, ea millia hominum paullo plura quàm ducenta fuisse. Quod ipsum etiam in Excerptis ex Dione, apud Xiphilinum habetur: nisi quod pro 60 denariis (quos drachmas Græci reddunt) Latinus interpres 240 denarios, nescio quâ incogitantia, reposuerit.

Magnificentissimis gladiatorii muneris naumachiaque spectaculis Augustus, se & Gallo Caninio Consulibus, dedicato Martis templo, animos oculosque populi Romani replevit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 100. cum Hieronymo, in Chronico.] Spectaculis exhibitis, aquam in circum Flaminium induxit; in qua 36. crocodili sunt concisi. [Xiphilin. ex Dione.]

Navale verò ibi exhibuit prælium, circa Tiberim cavato solo, in quo postea Cæsareum nemus erat. [Sueton. in Octavio, cap. 43.] cujus loci excavati longitudo 1800 pedum fuit, latitudo 200. in quo 30 rostratae naves & triremes plurimæ, præter minora navigia, inter se confixerunt: ut in rerum suarum Breviario, lapidi Ancyrano insculpto, ipse Augustus indicat. Hujus naumachia, ut nuperimè editæ, in libro Artis suæ 1° ita meminit Ovidius.

Quid modò, cùm belli navalis imagine Cæsar

Persidas induxit Cecropidæque rates?

Nempe ab utroque mari juvenes, ab utroque puella
Venère, atque ingens orbis in urbe fuit.

Ejusmodi ludicris vacanti Romæ Augusto, in Oriente ab Armeniis negotiorum datum est. Eos in hoc unum servitutis genus Pompeius afflueverat, ut rectores à Romanis acciperent. Sed jam Artavasdem sive Artabazem, eo jure regem ab Augusto ipsis impositum, non sine Romanorum clade dejecerunt; Tigrane in locum ejus substituto. Ad hanc verò defectionem tuendam, Parthos in auxilium advocârunt: atque ita, se ad eos subrahente Armeniâ, Phraates desciscens à societate Romanâ adiecit Armeniæ manum. [Florus, lib. 4. cap. 12. Velleius Patercul. lib. 2. cap. 100. Tacitus, Annal. lib. 2. cap. 3. Dio, in Zonara; & Excerptis à Fulv. Ursino edit. legat. 39. Sextus Rufus, in Breviario.]

Caium & Lucium teneros adhuc ad curam Reipublicæ Augustus admovit; & Consules designatos circum provincias exercitûsque dimisit. [Sueton. in Octav. ca. 64.] Unde & Caium provincias ad sedendum ubiis, in Velleio Paterculo [lib. 2. cap. 101.] legimus. ubi ad sedandum, Beatus Rhenanus legendum sensit; ad visendum, Justus Lipsius. cujus veriorum hâc esse emendationem, locus iste Dionis, in Excerptis ab Henr. Valesio editis, [pag. 665.] ostendit. "Caius Cæsar legiones quæ ad "Istrum castra habebant, pacis more obiens spectavit. Bellum enim "nullum ab eo gestum: non quod nullum bellum ingrueret; sed quia "ipse quidem in summâ pace ac securitate principatus artes discibat, "belli autem discrimina aliis mandabantur.

Romæ

Romæ eo ipso anno quo gladiatorii muneris naumachiaque spectacula D. Augustus exhibuit, foeda dictu memoriaque horrenda in ipso domo tempestas erupit. Quippe filia ejus Julia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pari turpiter posset scemina luxuriæ & libidine infectum reliquit: magnitudinemque fortunæ suæ peccandi licentiâ meriebatur, quidquid liberet pro licito judicans. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 100.] eò lasciviæ progressa, ut in ipso etiam foro & rostris nocturnas comestiones & corporationes ageret; ad stupra locis illis abusa ex quibus pater legem de adulteriis tulerat. Unde tantâ subito irâ correptus est Augustus, ut hæc intra domus claustra cohibere nequaquam potuerit, sed publicaverit & cum Patribus etiam communicaverit. [Seneca, de Beneficiis lib. 6. cap. 32. Dio, in Xiphilini epitome; & excerptis Valesii, pag. 665.] Sed absens, ac libello per quaestorem recitato, notam senatui rem fecit: abstinuitque congressu hominum diu præ pudore; de necandâ etiam filiâ deliberans. [Sueton. in Octavio, cap. 65.] In Pandatariam demùm Campaniæ insulam relegata est: ultrò eam in exilium matre Scriboniâ comitante. [Vellei. Patercul. & Dio, ut supra.] quæ eodem quo ipsam pepererat die à Cæsare repudiata fuerat; L. Marcio & C. Sabino Consulibus. [Dio, lib. 48. pag. 377.] anno videlicet Julianæ Periodi 4675. Ut 38. ætatis annum hoc tempore Julia egerit: quâ ætate minorem eam non fuisse, etiam ex Macrobio intelligimus. [lib. 2. Saturnal. cap. 5.]

Tiberius in Rhodo audiens Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiûmque ei suo nomine, ex autoritate Augusti remissum, quanquam lætus animo, tamen officii duxit, quantum in se esset, exorare filiæ patrem frequentibus litteris; & vel utcunque merita, quicquid unquam dono dedisset, concedentem. [Sueton. in Tiberio, cap. 11.]

4003 Quum Armenios defecisse intellexisset Augustus, & à Parthis esse adjutos; eâ re dolens, quid ageret ambigebat. Nec enim ipse propter senectutem bellum gerere poterat; & Tiberius jam secesserat, nec alium ex potentioribus mittere audebat: Caius verò & Lucius adolescentescens & rerum imperiti erant. Verùm urgente necessitate, Caium delegit; potestate Proconsulari & uxore datâ, ut eâ quoque re dignitas ejus augeretur, & consiliariis adjunctis. [Zonar. ex Dione.] Uxorem verò illi Lolliam Paulinam dedit. [Sueton. in Clandio, cap. 26.] vel filiam vel neptem Marci Lollii. [Plin. lib. 9. cap. 35. Solin. ca. 55.] quem rectorem, & veluti moderatorem juventæ Caii esse voluit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 102. Sueton. in Tiberio, cap. 12.]

Quum ad expeditionem hanc ille se pararet, *μνησθηνας* suam scribebat Ovidius; in libro ejus primo, mentioni naumachia modò peractæ ista subjiciens.

Ecce parat Cæsar domito quod defuit orbi

Addere: nunc Oriens ultime noster eris.

Parthe dabis pœnas: Crassus gaudere sepulti,

Signaque barbaricas non bene passa manus.

Ulior

*Ulior adest, primisque ducem proficitur in annis;
Bellaque non puero tractat agenda puer.*

et paulo post addens:

*Auspiciis annisque patris puer arma movebis;
Et vinces annis auspiciisque patris.
Tale rudimentum tanto sub nomine debes;
Nunc juvenum princeps, deinde future senum.*

Qui in futuris conjectandis haud bonus hic Vates, in præsentis ætatis Caii anno designando non multum à vero abiit. Pater enim illius Augustus annos undeviginti natus ex ætate sibi comparavit: ut suo loco ex Ancyrano marmore est ostensum. Et undevigesimum ætatis annum ingressus jam Caius est, quum ad bellum Armeniacum & Parthicum se pararet; pari cum patre ætate illud deinde administraturus.

Dionysium, orbis situs recentissimum authorem, ad commentanda omnia in Orientem præmisit D. Augustus, ituro in Armeniam ad *Parthicas Arabicasque* res majore filio: ut apud Plinium legimus. [lib. 6. cap. 27.] sive notissimus ille Dionysius hic fuerit, cujus Periegesis Græco carmine conscripta extat; sive Dionysius Diogenis filius, quem terrarum dimensionem edidisse, in 1° Periplusi sui libro Marciannus Heracleota significat.

Caium Cæsarem Armeniam obtinuisse, Tacitus; [Annal. lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 48.] in Syriam missum, Velleius Paterculus; [lib. 2. cap. 101.] Orienti præpositum, Suetonius: [in Tiberio, cap. 12.] ad ordinandas *Ægypti Syriæque* provincias ab Augusto missum fuisse scribit Orosius. [lib. 7. cap. 3.] Jubæ regis de *Arabica* expeditione ad eundem Caium scripta volumina, in fine capituli 27. libri 6. citat Plinius: in sequenti tamen capite addens, Caium ipsum *prospexisse tantum Arabiam*, nullam in eam expeditionem fecisse.

De apparatu Caii bellico ad barbaros nuncio perlato Phraates Parthorum rex ad Augustum misit: apologiâ pro his quæ gesta fuerant factâ, pacem postulans. Cui per litteras respondens Augustus, Armeniâ cedere eum iussit. Tigranes verò Armeniis legationem tunc ad eum nullam misit. [Dio, legat. 39. in Excerptis ab Ursino editis.]

Tiberius, transacto tribunitiæ potestatis tempore, confessus tandem nihil aliud secessu devitasse se quam æmulationis cum Caio Lucioque suspicionem, petiit ut sibi securo jam ab hac parte, corroboratis his & secundum locum facile curantibus, permitteretur revivere necessitudines, quarum desiderio teneretur. Sed neque impetravit: ultrôque etiam admonitus est, dimitteret omnem curam suorum, quos tam cupidè reliquisset. [Sueton. in Tiberio, cap. 11.]

Remansit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem confectus, ut ad velandam ignominiam quasi legatus ab Augusto abesset. Neque privatum modò, sed etiam obnoxium & trepidum tunc egit: mediterraneis agris abditus, & præternavigantium vitans officia. [Id. ibid. cap. 12.]

Caio ad bellum Armeniacum profecto, Tiberius Chlum trajiciens adolescentem studiose coluit, purgando suspensiones, & non ipsi tantum

47131

tum Caio sed etiam comitibus ejus se submittendo. [Xiphilin. & Zonar. ex Dione.] licet Tiberio, ut solet, adulatus hic Velleius, Caium illi omnem honorem, ut superiori, habuisse scripserit. [lib. 2. cap. 101.] Non Chium, sed Samum Tiberium visendi Caii privigni sui gratiâ trajecisse, ibique alieniorem eum sibi sensisse ex criminationibus M. Lollii, scribit Suetonius. [ut supr. cap. 12.]

Sed venit præterea in suspensionem Tiberius per quosdam beneficii sui centuriones, à comæatu castra petentes, mandata ad complures dedisse ambigua, & quæ tentare singulorum animos ad novas res viderentur. De quâ suspicionem certior ab Augusto factus, non cessavit efflagitare aliquem, cujuslibet ordinis, custodem factis, atque dictis suis. Equi quoque, & armorum solitas exercitationes omisit; redegitque se, deposito patrio habitu, ad pallium & crepidas: atque in tali statu biennio ferè Rhodi permansit, contemptior in dies, & infrior. [Sueton. in Tiberio, cap. 12.]

Caius Judæam prætervehens, apud Hierosolymam supplicare contempsit: quod Augustus ubi per eum comperit, ut prudenter factum collaudavit. Refert hoc Suetonius, in Octavio, cap. 93. & ex eo Orosius, lib. 7. cap. 3. ex Ægypto Caium venientem fines Palæstinæ præterisse addens.

In Syriam inde venientem Caium, nihil præclari gessisse, ex Dione refert Zonaras. Tam variè ibi se gessisse, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat; ait Velleius Paterculus. [lib. 2. cap. 101.] Per majestatem tamen Romani nominis facile eum cuncta sedavisse, Sextus Rufus in suo affirmat Breviario.

Quirinius Romam reversus, conjugem duxit generosissimam foeminam Lepidam; destinatam aliquando Lucio Cæsari uxorem, atque Augusto nurum. Quam tamen post vigesimum annum (M. Valerio Messalâ & M. Aurelio Cottâ Consulibus, anno Per. Julian. 4733.) ille dimissam è matrimonio veneni olim in se comparati arguebat. [Sueton. in Tiberio, cap. 49. cum Tacito, lib. 3. Annal. cap. 22. & 23.]

Cum Augustus in superius commemoratis litteris Phraatem simpliciter compellasset, regio titulo non apposito; adeò ille nihil est terribus, ut rescribens superbè, sibi ipsi Regis regum titulo dato, Augustum tantum Cæsaris vocabulo affecerit. [Dio, in Xiphilino, & legat. 39. ab Ursino editis.] Postquam verò Caium in Syriam advenisse audisset, ac res domi odio sui conturbatas suspicaretur, eâ conditione, ut Armeniam missam faceret, in gratiam rediit. [Xiphilin. ex Dione.] Unde, ut in libro 7° Eutropii, Augustus Armeniam à Parthis recepisse; ita in Eusebiano Chronico (ad hunc annum) Caius Cæsar amicitiam cum Parthis fecisse legitur.

Quum Artabazes (sive Artavasdes) morbo extinctus esset, Tigranes dona misit Augusto, velut adversario de medio sublato: titulôque regio litteris haud inscripto, regnum ab eo petiit. Augustus his adductus, & bellum præterea Parthicum veritus, tum ea munera accepit, tum bonâ cum spe Tigranem in Syriam ad Caium proficisci iussit. Ita Dio; in Excerptis legationum, à Fulvio Ursino editis. Armenios, qui tunc temporis validiores erant Parthis, dedidisse se Caio, dicit

Aaaa

Sextus

Sextus Rufus in Breviario. Et, si Jornandem hic audire libeat: Armenii cum Parthis commixti, per C. Cæsarem nepotem Augusti ocyus superantur. Armeniisiquidem, utilius rati Romanorum amicitia reconciliari & proprias sedes incolere, quam cum Parthis conjungi & sedes perdere, & Romanos infestos habere.

4004

Æ R Æ vulgaris Christianæ, cujus nunc annum 1653 numeramus, annus primus hic incipit: quo Caius Cæsar, vigesimum ætatis annum agens, quinquennio postquam in forum est adductus, Consulatum in Oriente iniit, quemadmodum ex marmoreâ tabulâ Neapolitanâ & Anagninâ, in Annalibus suis, ostendit Pighius.

Hoc etiam anno Tiberius Rhodi specie secessus exulem egit. Ita enim de eo rectè censuit Tacitus. [Annal. lib. 1. cap. 4.] Unde in familiari quodam convivio mentione ejus ortâ, exiit qui Caium polliceretur confestim se, si juberet, Rhodum navigaturum, caputque exulis relaturum. Quo præcipue, non jam metu, sed discrimine, coactus Tiberius est, tam suis quam matris (Livie) impensissimis precibus reditum exposulare. Sed destinatum Augusto erat, nihil super eâ re nisi ex voluntate Cæsarum. [Sueton. in Tiberio, cap. 13.]

Quum Augustus, exacto anno suo climacterico, natalem suum 64. celebrasset IX. Kalend. Octobr. hanc ad Caium scripsit epistolam. *Have, mi Cai, meus ocellus jucundissimus, quem semper medius fidius desidero quum à me abes: sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium; quem, ubicumque hoc die fuisti, spero latum & bene valentem celebrasse quantum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut vides, æquæ ætate communem seniorum omnium tertium & sexagesimum evasimus. Deos autem oro, ut, quantum mihi superest temporis, id salvis vobis traducere liceat in statu Reipublicæ felicissimo, ad præsentem stationem meam.* Ex libro epistolarum Augusti, quas ad Caium scripsit, hanc nobis conservavit in lib. 15. Noct. Attic. cap. 7. A. Gellius.

4005

Caius cum rege Parthorum in insulâ quam amnis Euphrates ambiebat, æquato utriusque partis numero, in colloquium coit: stante ex diverso hinc Romano, illinc Parthorum exercitu. Prior Parthus apud Caium in Romanorum ripâ, posterior hic apud Regem in hostili epulatus est. Quod spectaculum sub iniuria stipendiorum suorum, tribuno militum sibi visere contigisse, scribit Velleius Paterculus. [lib. 2. cap. 101.]

Eo tempore Marci Lollii perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata, Caii Cæsaris ira evulgavit. [Id. ibid. cap. 102.] Regum enim muneribus & spoliatis Orientis regionibus infamato suâ illi interdixit amicitia: licet uxor ipsius, hujus Lollii vel filia vel neptis tunicam ex margaritis lucrata fuisse dicatur, quadringentes sestertium æstimatam. [Plin. lib. 9. cap. 35. Solin. cap. 55.] Quo Lollio verò offensior, eo magis facilis exorabilisque in Tiberium vitricum Caius fuit. [Sueton. in Tiber. cap. 13.]

Mors Lollii intra paucos dies secuta, fortuita an voluntaria fuerit, ignorare se proficetur, qui tum in iis locis fuit, Velleius Paterculus; licet

4714

licet sumpto veneno cum interiisse, Plinius & Solinus asserant. Sed quàm hunc decessisse lætati sunt homines; tam paulo post obiisse Censorinum in iisdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum: inquit Velleius. [lib. 2. cap. 102.] C. Martium, ut videtur, Censorinum illum, qui Judæorum Cyrenensium & Asiaticorum suggestionem Augusto obtulit; apud Josephum, libro 16. Antiquit. cap. 10.

4005

Quirinius, loco Lollii rector Caio Cæsari datus, Tiberium Rhodi agentem coluit: quod post mortem illius in Senatu patefecit ipse Tiberius; laudatis in se Quirinii officiis, & incusato M. Lollio, quem authorem Caio Cæsari pravitatis & discordiarum arguebat. [Tacit. Annal. lib. 3. cap. 48.]

Permittente ergo Caio, revocatus est Tiberius: verum sub conditione, ne quam partem curamve Reipublicæ attingeret. [Sueton. in Tiber. cap. 13.]

Erat Tiberius ejus divinationis quæ ex astris ducitur cum ipse peritissimus, tum Thrasyllum mathematicum in contubernio habebat: qui procul adventare navim videns, quæ nuntium reditus à Liviâ & Augusto vehebat, gaudium asserri affirmabat; cum quidem illum durius & contra prædicta cadentibus rebus, ut falsum & secretorum temerè conscium, eo ipso momento dum spatiatum unâ, præcipitare in mare destinasset. [Id. ibid. cap. 14. Xiphilin. ex Dione.]

Tiberius igitur septem annos Rhodi moratus, octavo post secessum anno, Publio Vinicio Consule, Lucio & Caio adhuc viventibus, in patriam rediit. [Sueton. ut supr. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 99. & 103.] Romam verò reversus, deducto in forum filio Druso, statim è Carinis ac Pompeianâ domo Esquilias in hortos Mæcenatis transmigravit: totumque se ad quietem contulit, privata modò officia obiens, ac publicorum munerum expers. [Sueton. ut supr. cap. 15.]

Lucius deinde ad Hispanientes profecturus exercitus, Massiliæ inglorius repentino morbo extinctus est, ante fratris Caii mortem duodeviginti mensibus. [Florus, lib. 4. cap. ult. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 102. Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3. Sueton. in Octavio, cap. 65. Zonar. ex Dione.]

Post Lucii mortem, Augustus Tiberium adoptare voluit: sed ille, Caii invidiam veritus, vehementer repugnabat. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 103.]

4006

Armeniam ingressus Caius, primâ parte introitus prosperè gessit: mox Addo vel Adduus, (Ador etiam apud Strabonem dictus) Artagerarum præfectus castellum illud ad defectionem perduxit: & Caium ad moenia pellectum, tanquam arcani aliquid dicturus, vulneravit. Cæsaris autem duces diuturnâ oppugnatione id ceperunt, murosque deiecerunt. [Id. ibid. cap. 102. Strabo, lib. 11. pag. 529. Zonar. ex Dione.]

Apud Florum, [lib. 4. cap. ult.] ita historia hæc narrata legitur. Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, simulatâ prodicione, adortus Caium intentum libello, quem ut thesaurorum rationes continentem ipse porrexerat. Strictus, sed recreatus ex vulnere in tem-

4715

4716

pus. Cæterum barbarus undique infesto exercitu oppressus, gladio & pyrâ, in quam se percussus immisit, superstiti etiamnum Cæsaris satisfecit. Florum quoque secutus est Sextus Rufus in Breviario. Sed quasi de *Parthis* hic ageretur, non de Armeniis, importunè attexit; *Parthos ad satisfactionem tam audacis admissi, obsides tunc primum Octaviano Cæsari dedisse, & erepta sub Crasso signa retulisse.* per errorem ea omnia ad hanc *Caii* (Claudii & hic & apud Jornandem, & in Latinorum illo scripto quod in Græcum suum Chronicon transtulit Georgius Syncellus, perperam appellati) historiam referens, quæ de *Parthis* uno complexu, temporum ratione nullâ habitâ, scripserat Suetonius in *Octavio*, cap. 21. *Parthi & Armeniam vindicanti* (Octavio) *facile cesserunt: & signa militaria, quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant, repescenti reddiderunt; obsidesque insuper obtulerunt.*

Ariobarzanem origine Medum, ob insignem corporis formam & præclarum animum, volentibus Armeniis Caius præfecit. [*Tacit. Annal. lib. 2. cap.*]

Caius ex vulnere, ut corpus minùs habile, ita animum minùs utilem reipublicæ habere cœpit. Nec defuit conversatio hominum vitia ejus assentatione alentium: per quæ eò ductus est, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consensescere, quàm Romam regredi mallet. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 102.*] Nam & parùm firmâ valetudine, & dissolutiore ingenio, hebetior jam factus, postulavit ut privatam sibi vitam liceret agere. Quod Augustus ægerrimè ferens, cum hortatus est, ut in Italiam reversus, quod vellet ageret. [*Zonar. ex Dione.*] Diu reluctatus, invitûsque reversurus in Italiam, nave onerariâ in Lyciam advectus, in urbe *Limyrâ* morbo obiit. [*Id. & Vell. Patercul. ut supr.*] Remeantem Armeniâ, & vulnere invalidum, interiisse notat Tacitus. [*Annal. lib. 1. ca. 3.*] Reversum in *Syriam* ex vulnere obiisse, Sextus Rufus asserit. Verùm in *Lyciâ* esse defunctum, cum *Dione* & *Velleio* (qui tribunus militum sub Caio ipso tunc militabat) confirmat Suetonius. [*in Octavio, cap. 65.*]

Caii mortem gravissimè Augustus tulit: per edicillos etiam de *Afinio Pollione* questus, quod in tam magnò & recenti luctu suo homo charissimus sibi pleno convivio cœnâisset. Cui rescriptit Pollio. *Egotænavi quo Aterium filium amisi. Quis exigeret ab amico dolorem, quàm à patre?* Refert M. Seneca, in libri *Controversiarum* 4. Proœmio.

Corpora Caii & Lucii à tribunis militum, ac cujusque civitatis decurionibus Romam apportata sunt; parmæque & hastæ, quas ab equitibus, quum ex ephebis excesserunt, acceperant aureas, (vel argenteas potius; ut suo loco, ex *Ancyrano* monumento est ostensum) in *Curiâ* suspensæ. [*Xiphilin. ex Dione.*] Et si enim *Harnæ* sive *Emesæ* in *Syriâ* C. Cæsaris epitaphium *Græcis* characteribus inscriptum legi, in libro 2. Observationum suarum referat *Bellonius*: Romæ tamen ossa illius esse condita, hoc ostendit epitaphium, quod ibi ante templum *Apotholorum* retro *Minervam* cernitur. O S S A C. CÆSARIS AVGVSTI F. PRINCIPIS JVV. ENT. V. T. I. S. [*Inscript. Gruter. pag. CCXXXV. 4.*] Ambos verò fra-

fra-

fratres dolo novercæ *Liviæ* (aditum ad imperium filio suo *Tiberio* parantis) sublatos fuisse, suspicio erat. [*Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3. & Zonar. ex Dione.*]

Augustus à populo *Dominus* appellatus, nomen illud non modò non admisit, sed etiam edicto prohibuit. [*Xiphilin. & Zonar. ex Dione; cum Suetonio in Octavio, cap. 53.*]

4007 Tertio principatus decennio ad finem jam accedente, in quartum decennium, quasi coactus, imperium suscepit. Qui nunc mansuetior, ac segnior ad Senatores exasperandos contra se factus, nolebat quenquam eorum amplius offendere. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Augustus tribunitiæ potestatis consortionem *Tiberio Neroni* constituit, multum eo cum domi tum in Senatu recusante. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 103.*] Datam illi tribunitiam potestatem in quinquennium, dicit Suetonius; [*in Tiberio, cap. 16.*] in decennium, *Dio*. [*lib. 55. pag. 556. fin.*]

4717 Tertio superfluo die intercalari, qui Romanorum sacerdotum vitio accreverat, in hujus anni mense *Februario* omisso, *Kalendarium* Julianum integritati suæ est restitutum. Deinceps verò unum diem secundum ordinationem Cæsaris quinto quoque incipiente anno intercalari Augustus Pontifex jussit: & omnem hunc ordinem æræ tabulæ ad æternam custodiam incisione mandavit. [*Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 14. fin.*] Ex quâ disciplinâ omnium postea temporum ratio fundata est. [*Solin. cap. 3.*] quippe quæ posthac, usque ad mutationem *Kalendarii* anno abhinc 1579. à *Gregorio XIII.* Pontifice factam, constanter est observata. Tantùm ne nundinæ, quæ nono quoque die ineunte à Romanis celebrabantur, in *Kalendas* *Januariæ* incidere, dies una in fine præcedentis anni sæpe intercalata est præter consuetudinem, & ex sequente anno eadem vicissim exempta, ut tempus ad *Julii Cæsaris* ordinationem competeret. Quâ de re videndus *Dio*, libro 48. pag. 377. & libro 60. pag. 681.

Post quinquennium filiam suam *Juliam* ex insulâ in continentem, lenioribusque paulò conditionibus, Augustus transtulit: nam ut omnino revocaret, exorari nullo modo potuit; deprecanti sæpe populo Romano & pertinaciùs instanti, tales filias talesque conjuges pro concione imprecatus. [*Sueton. in Octavio, cap. 65.*]

Ælio *Cato* & *Sentio* [*Saturnino*] *Consulibus*. V. *Kalendas* *Julias*, *Tiberium Neronem* Augustus adoptavit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 103.*] Reipublicæ causâ adoptare se eum pro concione, jurans. [*Id. ibid. ca. 104. cum Suetonio, in Tiberio, ca. 21.*] Adoptatus etiam eadem die *Marcius Agrippa* est, Caii & Lucii frater; quem post mortem *Agrippæ* *Julia* enixa erat. [*Vell. Patercul. ibid. Sueton. ut supr. ca. 151.*] Veritus etiam Augustus, ne *Tiberius* aliquando animo elatus novus ad res confurgeret; ante adoptionem ipsum coëgit *Germanicum Drusi* fratris sui filium adoptare, quanquam ipse *Tiberius* nazum habuisset filium. [*Dio, lib. 55. pag. 556, 557. cum Suetonio, in Tiber. ca. 15. & Tacito, lib. 1. Annal. ca. 3.*]

Protinus ab adoptione in *Germaniam* missus est *Tiberius*: cum quo præfectus equitum militans *Paterculus*, operum ejus per annos con-

Aaaa3

tinnos

Anno Mundi	550	<i>Ætas Mundi Septima.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno æ- re Chri- stianæ
		tinuos novem spectator fuit. [<i>Vell. Paterc. ca. 104. & 105. init.</i>] Delegato in Germaniam Tiberio, Parthorum legati, mandatis Au- gusto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam iussi sunt. [<i>Sueton. in Tiberio, ca. 16.</i>] Pluribus enim de regno concertantibus, venere in Urbem legati à primoribus Parthis, unum ex Phraatis III. filiis, qui obsides Romæ remanserant, regem petitori. Cæteris verò fratribus prælatus Vonones, à Cæsare opibus auctus, à Parthis læ- tantibus ad aliquod tempus acceptus est. [<i>Id. in Octavio, cap. 21. Jo- seph. lib. 18. ca. 3. Tacit. Annal. lib. 2. ca. 2.</i>]		
4008		Augustus, ad censum in Italiâ peragendum, Proconsulare imperium accepit. [<i>Dio, lib. 55. pag. 557.</i>] Sol aliquâ parte lumen suum amisit. [<i>Id. ibid. pag. 563.</i>] Martii die 28. circa 5. horam post meridiem; ut calculus astronomicus ostendit. M. Agrippæ (Posthumus), nullo honorum qui fratribus (Caio & Lucio) obtigerunt potito, virilis toga est data. [<i>Dio, ibid.</i>]	4718 5	
4009		Primates tam Judæorum quàm Samaritarum, non ferentes Arche- lai tyrannidem, detulerunt eum ad Cæsarem: scientes eum contra ipsius mandatum fecisse, à quo iussus fuerat ex æquo ac bono præesse subditis. Hoc audito Cæsar irâ commotus, accersit procuratorem ejus Romæ manentem; & ad ipsum Archelaum non dignatus quic- quam scribere, ut in Judæam properaret, & dominum suum quam- primùm ad se adduceret, ei mandavit. [<i>Joseph. lib. 2. Belli, cap. 6. Æt. 12. & lib. 17. Antiquit. ca. ult.</i>]	4719 6	
4010		Hujus mali prænuncium somnium Archelaus habuisse fertur, de no- vem aristas quas à bobus absumi viderit. Eas Simon Essæus de toti- dem regni annis interpretatus, jam instare Archelao dominationis ter- minum dixit. Quintâ verò post die Archelai procurator in Judæam venisse dicitur: qui eum cum amicis in convivio reperiens, indicatâ voluntate Cæsaris, ad causam dicendam evocavit. [<i>Ibid.</i>] Circa nostrum Novembrem, mensis Cislevi Judaici die 7. cœpit 10. annus regni Archelai: (quod enim <i>ethnarchiam</i> Augustus, Judæi <i>regnum</i> vocabant:) quo, Josepho Sacerdoti natus est filius Matthias (<i>Βασιλίδης ὁ Ἀρχελαῦς ὁ δὲ καὶ ὁ</i>) ut ex publicis tabulis, in libri de Vitâ suâ initio retulit Matthiæ hujus filius Flavius Josephus histori- cus. Qui ob hanc ipsam rationem, quod in libris Belli Judaici de novem Archelai annis prius scripserat, in libris Antiquitatum omnino mutandum esse censuit: decem & annos in regno, & aristas in somnio Archelai substituens. Quâ quidem emendatione non admodum opus erat: quum decimi illius sive ethnarchiæ sive regni anni non multos ille dies numeraverit; sub finem ejus anni missus in exilium, quo Con- sules Romæ fuerunt M. Æmilius Lepidus & L. Arruntius. Sub ho- rum enim Consulatu, Herodem Palestinum (non alium profectò quàm hunc ipsum Archelaum) à fratribus accusatum, trans Alpes fuisse relega- tum, ac partem ejus diionis in publicum redactam; in libro 55. [<i>pag. 567.</i>] author est Dio. Cæsar igitur, auditis Archelai accusatoribus & ipsius defensione, Vi- ennam Galliæ in exilium cum misit; patrimonio ejus & thesauris fisco adjudicatis. [<i>Joseph. lib. 2. Belli, cap. 6. & lib. 17. Antiquit. cap. ult. Æt. 12.</i> Atque		

11mo Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarem.</i>	551	Anno Periodi Julianæ	Anno m ra Chri- stianæ
	Atque hic ille est Herodis filius quem in exilio apud Gallos Allobroges vitam exegisse notavit Strabo. [<i>lib. 16. pag. 765.</i>]			
	Augustus unicum nepotem suum M. Agrippam Posthumum (eodem sanè bonarum artium & robore corporis stolidè ferocem, nullius tamen flagitii compertum) proscripsit; & facultatibus ejus in ærarium militare relatis, ipsum in Planasiam, Cæsariæ propinquam insulam, projecit. [<i>Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3. Dio. lib. 55. pag. 569, 570.</i>]	4720 7		
	Archelai dirione, id est, Judæâ (tribum Judæ & Benjaminis continente) Samariâ & Idumæâ, in provinciæ formam redactâ & Syriæ attributâ, Quirinius à Cæsare Syriæ Præses missus; ut in eâ totâque Syriâ censum ageret, Judæorum facultates æstimaret, Archelai domum venderet, & pecunias ejus in potestatem suam redigeret. [<i>Joseph. in fine libri 17. & initio 18.</i>]			
	Judæi, tametsi primùm agrè ferrent mentionem descriptionis, persuadente tamen Pontifice Joazano Beëthi filio (qui vel ab Archelao restitutus, vel eo absente Pontificatum ipse repetit) non sunt reſtiti pertinaciter, sed se censeri passi sunt. [<i>Id. lib. 18. ca. 1.</i>]			
	Hujus descriptionis tempore Judas Galilæus exortus, averte populum multum post se: sed & ille perit, & omnes qui assensu fuerant ei dispersi sunt; ut inquit Gamaliel, Act. V. 37. Quem Judam Josephus, in 18 Antiquitatum libri capite 1. <i>Galanitem</i> cognominat, & ortum ex opido Gamalâ fuisse dicit: alibi verò <i>Galilæum</i> dum Gamaliel appellat, & agente Judææ censum Quirinio ad deficiendum à Romanis populam sollicitavisse scribit. [<i>lib. 18. ca. 2. & lib. 20. ca. 3.</i>]			
	Hic, adjuncto sibi Phariseo Saddoco, sollicitabat ad defectionem populos; censum nihil aliud quàm manifestam servitutis professionem esse dicentes, & universam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim ut re bene gestâ fortunæ suis fruantur feliciter, & confirmati in earum possessione laudem quoque sibi parent fortitudinis: nec sperandum auxilium coelestis numinis, nisi ipsi quoque rebus suis consulant. Accipiebantur hæc pronis vulgi auribus, ita ut accenderentur ad audendum aliquid, Atque ita dici vix potest quantum hi viri totam gentem conturbaverint; dum omnia miscent cædibus & latrociniiis, promiscuisque nullo amicorum aut inimicorum respectu prædationibus, & insignium virorum cædibus: prætertu quidem propugnandæ libertatis publicæ, sed re verâ privatorum lucrorum studio. Harum omnium calamitatum Judas & Saddocus authores fuere, novitatum cupidos affatim ad se contrahentes: quod non in præsens tantum turbavit rempublicam, sed futurarum etiam cladum extitit seminarium. [<i>Id. lib. 18. ca. 1.</i>]			
	Tribus antiquis Judæorum sectis (Phariseorum, Sadducæorum, & Essenorum) quartam Judas iste Galilæus superinduxit: cujus sequaces, in cæteris cum Phariseis consentientes, solum Deum dominum habendum ac principem affirmant; facilius vel exquisitissima pœnarum genera laturi, unâ cum cognatis suis ac charissimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum. [<i>Id. lib. 18. ca. 2.</i>]			
	Quirinius, venditis & confiscatis Archelai facultatibus, peractoque censu, qui incidit in annum ab Actiæâ victoriâ 37. (à præcedentis anni			
	Septem-			

Anno Mundi	552	<i>Ætas Mundi Septima.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno æ re Chri- stianæ
		Septembre coeptum) cum mota esset contra Joazarum pontificem plebis seditio, privavit eum hac dignitate, & Ananum (sive Annam) Sethi filium substituit. [<i>Id. ibid. ca. 3.</i>]		
		Simul cum Quirinio venit Coponius, vir equestris ordiis: Judææ in provinciam jam redactæ primus procurator ab Augusto missus. [<i>Id. ibid. & cap. 1. cum libro 2. Belli, cap. 7. xap. 16.</i>] qui Procuratorum suorum eò missorum præfecturam triennii termino præfinivisse videtur.		
4011		Coponio Judæam administrante, hujus vel sequentis anni Paschate, quum sacerdotes (ut in eo festo facere mos erat) post mediam noctem Templi januas aperuissent; Samaritani quidam clam ingressi Hierosolyma, sparserunt ossa humana per porticus & per totum templum: quo factum est, ut posthac sacerdotes solito diligentiores custodias agerent. [<i>Joseph. lib. 18. ca. 3.</i>]	4721	8
		Hujus verò anni Paschate, Christus anno ætatis suæ 12 ^o . à Josepho & Mariâ Hierosolymam ductus, & peractis jam septem diebus azy-morum parentibus domum redeuntibus, illis insciis ibi hærens, ac tri-duo quæsitus; inventus est in Templo, in medio Doctorum sedens, audiens eos, & interrogans. Et percellabantur omnes qui eum au-diebant, super intelligentiâ & responsis ejus. [<i>Luc. II. 41. — 47.</i>]		
		Descendit deinde Jesus cum parentibus Nazaretham: & erat eis subiectus. [<i>Luc. II. 51.</i>] fabilem cum patre artem exercens, & ex su-dore vultus sui comedens panem suum. Quod illud civium ejus Na-zarenorum dictum satis arguit; <i>Nõne hic est faber, filius Maria?</i> [<i>Marc. VI. 3.</i>]		
4012		Ovidius Tomos in Ponto relegatus est, partim ob visum inhone-stum aliquem Augusti actum, quem ille nullo modo conspectum vel-let; de quo infortunio, in 2 ^o Tristium libro ad Augustum ita ipsum conquerentem legimus,	4722	9
		<i>Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci? Cur imprudenti cognita culpa mihi est?</i>		
		partim ob libros amatorios editos; quod à Sidonio Apollinari & aliis habetur traditum, & ab ipso in eodem Tristium libro non obscure in-nuitur. Quum verò in Hirtii & Pantæ Consulatu natum illum fuisse ostenderit: hoc tempore annum ætatis 51. egisse illum oportuit. Sed eo labente anno neglecto, integrum complexorum annorum nu-merum, in 4 ⁱ libri Tristium elegiâ extremâ, ita Poëta proposuit.		
		<i>Pòstque meos ortus Pisââ vinctus olivâ Abstulerat decies præmia victor eques; Cum maris Euxini pòstos ad lava Tomitas Querere me læsi Principis ira jubet.</i>		
		hoc est, ut in Ibin carmine (quod in primo ad Tomitas accessu, ira-rum plenus, adversus delatorem suum, effudit) clariùs ab eo est ex-pressum,		
		<i>Tempus ad hoc lustris mihi jam bis quinque peractis.</i>		
		Pisæorum enim quadriennes Olympiadas cum quinquennialibus Ro-manorum		

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarum.</i>	553	Anno Periodi Julianæ	Anno æ re Chri- stianæ
4013	manorum lustris, errore non exiguo, ille solet confundere. In Ponto primam hyemem, & cum eâ primum exilii annum (eam enim quæ hanc antecessit hyemem in itinere transegerat) se exegisse, in 3 ⁱ libri Tristium elegiæ 12 ^a initio, ita Ovidius significat.	4723	10	
	<i>Frigora jam zephyri minuunt; annoque peracto, Longior antiquis visa Maotis hyems: Impossamque sibi qui non bene pertulit Hellen, (Aries sc.) Tempora nocturnis aqua diurna facit.</i>			
	Deinde in libri 4 ⁱ elegiâ 6 ^a annum exilii sui secundum ita designat.			
	<i>Ut patriâ careo, bis frugibus area trita est; Disiluit nudo pressa bis uva pede.</i>			
	Secundus ab Augusto Procurator in Judæam missus est Marcus Ambivius. Cujus tempore Salômæ regis Herodis soror vitâ de-ce-dens, Juliæ (vel Livie Augustæ) Jamniam cum suâ toparchiâ reli-quit; & sitam in campo Phasaëlidem, Archelaidemque plurimis pal-metis confitam, quorum fructus erat præstantissimus. [<i>Joseph. lib. 18. cap. 3.</i>]			
4015	Tertiæ in Ponto exactæ hyemis, in libri 5 ⁱ Tristium elegiæ 10. ex-ordio, sic Ovidius meminit.	4725	12	
	<i>Ut sumus in Ponto, ter frigore constitis Ister; Facta est Euxini dura ter unda maris.</i>			
	Senatus Populûsque Romanus, postulante Augusto, ut æquum Tiberio jus in omnibus provinciis exercitibusque esset, quàm erat ipsi, decreto complexus est. [<i>Vellei. Patercul. lib. 2. ca. 121.</i>] Per Consules etiam eam legem latam esse refert Suetonius, [<i>in Tiber. ca. 21.</i>] ut provinci-as cum Augusto communiter administraret Tiberius. Consulatum verò toto eo anno gessit Germanicus: quem Augustus ætate jam gra-vis Senatui, ut Senatui ipsum Tiberio, scripto commendavit; ut in hujus anni historiâ narrat Dio. [<i>lib. 56. pag. 587.</i>] Res enim ea jam miri nihil habebat: commendari ab Augusto Senatui filio, <i>collega im-perii, consorti Tribunitia potestatis</i> ; ut in 1 ^o Annalium libro [<i>ca. 3.</i>] lo-quitur Tacitus. Quin & Censor ille tum factus, Urbis curam L. Pisoni commisit; quod biduo duabusque noctibus perpotationem continu-asset apud ipsum jam Principem: ut in postremo libri 14. capitulo re-fert Plinius. quem Pisonem in Urbis præfecturâ viginti per annos pa-rieter probatum, Domitio Aënobarbo & A. Vitellio Consulib. id est, anno æræ Christianæ 32. mortuum esse, & publico funere celebratum, confirmat Tacitus. [<i>Annal. lib. 6. ca. 11.</i>] Unde colligitur, anno præ-senti æræ Christianæ 12 ^o . Tiberium jam Principem extitisse; toto ante excessum Augusti biennio: idèoque inter primi Principatus & se-quentis Monarchiæ Tiberii initium distinctionem esse observandam.			
4016	Quartam in exilio actam hyemem Ovidius, in Ponti libro 1 ^o elegiâ 2 ^a ad Maximum, hisce verbis commemorat:	4726	13	
	<i>Hic me pugnanti cum frigore, cumque sagittis, Cumque meo fato, quarta saugat hyems.</i>			
	Bbbb			Tertius

Tertius ab Augusto in Judæam Procurator missus est Annius Rufus. [*Joseph. lib. 18. ca. 3.*]

L. Munatio & C. Silio Consulib. Augustus (quarto imperii decennio ad finem jam accedente) quintum in decennium gubernationem Reipublicæ, invitatus scilicet, accepit: & Tiberio tribunitiâ potestatem prorogavit. [*Dio, lib. 56. pag. 588.*]

Sexto Pompeio & Sexto Apuleio Consulib. Augustus se nuperime, cum collegâ Tiberio, Romæ tertium suum censum egisse, eoque lustro censa fuisse Romanorum civium capita 4137000. in rerum suarum Breviario, marmori Ancyrano inciso, significat. [*Inscr. Gruter. pag. CCXXX.*] Errat igitur Eusebius in Chronico suo capita 9370000. tum inventa fuisse tradens. Quem errorem in libro de regnorum ac temporum successionibus Jornandes secutus, alio quoque Augustum nobis dedit; Augustum tunc omnem orbem, venientis Jeshu Christi nativitate pacatum, censeri præcepisse subjiciens: quum tamen in imperii illius annum 42. Domini nativitatem & ipse ibidem cum Eusebio conjecerit.

Cum lustrum hoc in campo Martio magnâ populi frequentia Augustus conderet, aquila eum sæpius circumvolavit: transgressaque in vicinam ædem, super nomen Agrippæ ad primam literam sedit. Quo animadverso, vota quæ in proximum lustrum suscipi mos est collegam suum Tiberium nuncupare iussit. Nam se, quanquam conscriptis paratisque jam tabulis, negavit suscepturum quæ non esset soluturus. [*Sueton. in Octavio, ca. 97.*]

Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ ejus in Capitolio positæ prima nominis litera effluxit. Responsum est à vatibus, centum solos dies posthac victurum, quem numerum C litera notaret: futurumque ut inter deos referretur, quod AESAR, id est, reliqua pars nominis, Hetruscâ lingua Deus vocaretur. [*Id. ibid. Dio, lib. 56. pag. 589.*]

Interim rerum à se gestarum indicem conscripsit: quem incidi in æneis tabulis voluit, quæ ante ipsius Mausoleum statuerentur. [*Sueton. in Octavio, cap. ult. Dio, lib. 56. pag. 591.*] Cujus exemplum illud est, quod Ancyrano marmori, à nobis toties laudato, est insculptum: in quo idcirco superius illud lustrum nuperime ab eo actum legitur.

Atque ita, duobus illis Sextis Consulibus (in eodem monumento nominatis) Augustus Nolæ in Campaniâ obiit. [*Vellei. Patencul. lib. 2. ca. 123. Sueton. in Octavio, ca. 100. Tacit. Annal. lib. 1. ca. 5. & 7. Dio, lib. 56. pag. 589.*] in domo & cubiculo, in quo pater ejus Octavius vitam finivit. [*Sueton. ibid. Tacit. ut supr. ca. 9.*] mensis Augusti die 19. quo olim primum Consulatum inierat. [*Sueton. ibid. Dio, ut supr. pag. 590.*]

Excessum Augusti non prius palam fecit Tiberius, quam Agrippa Posthumus juvenem interempto. Tribuno tamen militum, qui illum occiderat, renuntianti factum esse quod imperasset; neque imperasse se, & redditurum eum Senatui rationem respondit: invidiam scilicet in præsentia vitans. [*Sueton. in Tiberio, ca. 22. Tacit. Annal. lib. 1. ca. 6. Dio, lib. 57. pag. 604.*] Provisisque demum aliis quæ tempus monebat,

4727 14

bat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Tiberium Neronem, fama eadem tulit. [*Tacit. ibid. ca. 5.*]

Principatum tamen, quamvis neque occupare confestim neque agere dubitasset; diu tamen recusavit impudentissimo animo: precantem Senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis & callidâ cunctatione suspendens. ita ut quidam coram illi exprobraverit: Cæteros quod polliciti sint tardè præstare, sed ipsum quod præster tardè polliceri. [*Sueton. in Tiber. ca. 24. cum Velleio Patenculo, lib. 2. ca. 24. Tacito, lib. 1. Annal. ca. 7. & Dione, lib. 57. pa. 602, 603.*]

Inter novum autem principatum hunc, ut eum Tacitus appellat [*lib. 1. Annal. ca. 6, 7.*] et priorem illum, quem biennio ante Augusti excessum Tiberius adeptus fuerat, discrimen hoc erat: quod ille ad exercitus & imperii Romani provincias tantum se extenderet, hic etiam ad ipsam urbem Dominam; in quâ Tiberio, Censuram & Tribunitiâ potestatem tantum obtinenti, principatus Augustalis, id est, αὐτοκρατορίας, & legum potestate omni solutus, postea obtigit. Non enim ira cum Augusto æquale Tiberius gessit imperium, ut Lucius Verus cum M. Antonio Philosopho, qui duo pariter Augusti primi Rempublicam gubernaverunt, quemadmodum refert Spartianus [*in Hadriano, Alio Vero, & M. Aurelio Antonino.*] sed cujusmodi cum Hadriano habuit Antoninus Pius, qui ab eo adoptatus, factus est Patri & in imperio proconsulari (quoad provincias cæteras) & in Tribunitiâ potestate (domi) Collega, sicuti narrat Julius Capitolinus. Unde & Tiberius, edictum quo patres in curiam vocabat, non novi sui principatus, sed Tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ; prætoris verò cohortibus signum ut Imperator dedit. [*Tacit. lib. 1. Annal. cap. 7.*]

4018

Pannonicæ legiones tumultuantes, subitâ defectione Lunæ territæ, Tiberio se submiserunt. [*Tacit. Annal. lib. 1. ca. 28. Dio, lib. 57. pag. 604.*] Totalis ea eclipsis, die 27 Septembris, horis 5. post mediam noctem conspecta fuit: ita ut in ipso defectu Luna manè occiderit.

Apud Ovidium, libro Ponti 4. post elegiam 5. ad Sextum Pompeium hoc anno Consulatum gerentem, sequitur ad Brutum 6. in quâ mortis & Augusti & Fabii Maximi (quem hoc eodem anno sub Tiberio decessisse ex Tacito, lib. 1. Annal. cap. 5. liquet) ille meminit. Quo tempore & quintum exilii annum se exegisse & sextum tunc egisse (unde de initio ejus nobis constat) hisce versibus ille indicat.

*In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta est,
Jam tempus lustris transit in alterius.*

quem sextum etiam annum, in 10^a elegiæ ad Albinovanum initio, ita commemorat.

*Hæc mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
Littore, pellâs inter agenda Getas.*

Sextum deinde brumæ (à quâ septimus exilii annus ducit initium) in elegiâ 13. ad Carum, mentionem hanc injicit.

*— sed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.*

Bbbb 2

Ubi

4728 15

Ubi & de Augusti *Ἰστορίας* poema Geticâ linguâ conscriptum à se hoc tempore fuisse narrat.

*Ah pudet, & Getico scripsi sermone libellum,
Structâque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi, cæpique poetæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.*

Hebræa mulier à Satanâ incurvari coepit, post annos 18. valetudini à Christo restituta. [*Luc. XIII. 1. — 16.*]

A Tiberio Judææ procurator missus in Annii Rufi locum Valerius Gratus, in provinciâ illius administratione undecim annos exegit. [*Joseph. lib. 18. ca. 3.*]

Cretæ præfecto vitâ defuncto, quæstori & adfessori ejus insula in reliquum tempus mandata est. [*Dio, lib. 57. pag. 611.*]

4019 Cùm Vononem regno Parthico exutum Armenii in regnum accepissent: minitante Artabano Parthorum & Medorum rege, Vonones legatis Romam missis Tiberii opem frustra imploravit. Cùmque potentiores Armeniorum Niphatem accolentes sequerentur factionem Artabani: Vonones, omni spe regnandi destitutus, Antiochiam cum ingenti gazâ se recipiens, Syriæ præfidi Cretico Silano se dedit. Is respectu educationis quæ illi Romæ contigerat, hominem apud se asser-

vavit in Syriâ: custodiâ tamen circumdedit, manente luxu & regio nomine Armeniis autem Orodem unum è suis filiis Artabanus regem imposuit. [*Joseph. lib. 18. ca. 3. Tacit. Annal. lib. 2. ca. 4. Suet. in Tiber. ca. 49.*]

4020 Ovidius poeta in exilio diem obiit, & juxta opidum Tomos sepelitur. [*Hieronym. in Chronico.*]

Tiberius Archelaum Cappadociæ regem sibi invisum, quod ipsum Rhodi agentem nullo officio coluisset, Livie matris suæ litteris Romam eliciendum curavit. Illa, non dissimulatis filii offensionibus, elementiam offerebat, si ad precandum veniret. Archelaus ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens in Urbem properavit: exceptusque immitti à Principe, & mox fictorum criminum in senatu accusatus est. [*Tacit. Annal. lib. 2. ca. 42.*] Insimulatus ergo quasi novis rebus studeret, homo non senectute modò extremâ, sed podagrâ etiam vehementi confectus ac delirare creditus, ex lecticâ nonnulla in Senatu differuit; & impotens se animi simulans, periculum tum evasit. [*Dio, lib. 57. pag. 614.*] Nihilominus paulo post angore, simul febris & senio, vitam finiit. Ac inde Cappadocia in provinciæ formam redacta, equisque regenda data est. [*Id. ibid. Tacit. ut supr. Suet. in Tiber. ca. 37.*]

Ejus regni fructibus levari posse centesimæ vectigal professus Tiberius, ducentesimam in posterum statuit. [*Tacit. ibid.*] et ejus metropolim Mazacam, nobilissimam civitatem, Cæsaream appellari iussit. [*Hieronym. in Chronico.*]

Per idem tempus Antiocho Cominagenorum rege defuncto, contentio nata est inter plebeios & nobiles: his regnum in provinciæ formam redigi postulantibus, plebe contrâ cupiente sub rege, ut antè, vivere. [*Tacit. ut supr. Joseph. lib. 18. ca. 3.*] Similiter & Philopatore Cilicum rege mortuo, turbata est natio; plerisque Romanum, aliis regium

4729 16

4730 17

regium imperium cupientibus: & provinciæ Syria atque Judæa, fessæ oneribus, diminutionem tributi orabant. [*Tacit. Annal. lib. 2. cap. 42.*]

De his Tiberius apud Parres differens, persuasit non posse motum Orientem nisi Germanici sapientiâ componi. Indèque decreto Patrum permissæ Germanico sunt provinciæ quæ mari dividuntur; majore quoque imperio illi dato, quàm his qui sorte aut missu Principis obtinebant. [*Id. ibid. cap. 43.*] Hæc enim rerum Orientis specie Germanicum fuetis legionibus abstrahere volebat Tiberius, novisque provinciis impositum dolo simul & casibus objectare. [*Ibid. cap. 5.*]

Et quia Syriæ præfes Creticus Silanus per affinitatem Germanico erat connexus, Cn. Pisonem successorem illi constituit, ingenio violentum & obsequii ignarum: qui nec ipse ignorabat, se delectum qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici coercendas. Credidere quidam data & à Tiberio occulta mandata: & uxorem illius Plancinam haud dubiè Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam (M. Agrippæ & Juliæ filiam, Germanici conjugem) insectandi. [*Id. ibid. cap. 43.*]

Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes unâ nocte terræ motu prostratæ sunt: Ephesus, Magnesia, Sardes, Moshene, Egæ, Hierocæsarea, Philadelphia, Temnus, Cyme, Myrina, Apollonia, Hyrcania. Sedisse immensos montes, visa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignem memorant. Asperissima in Sardonios lues, plurimum in eisdem misericordiæ traxit. nam centies festerium pollicitus Tiberius; & quantum ærario aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes ad Sipylum montem, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Egæatas, Apollonienses, quique Mosheni aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen incolunt, levarii idem in tempus tributis, mittique ex Senatu placuit, qui præsentia spectaret refoveretque. Missus est autem cum quinque licioribus M. Aletus è prætoribus; ne Consulari obtinente Asiam, æmulatio inter pares & ex eâ impedimentum oriretur. [*Id. ibid. ca. 47. cum Strabone, lib. 12. pag. 579. & lib. 13. pag. 627. Plinio, lib. 2. ca. 84. Dione, lib. 57. pag. 614. Eusebio in Chronico, & Orosio, lib. 7. cap. 4.*]

Ob hanc magnificam in publicum largitionem, Tiberio colossus erectus est juxta ædem Veneris in Romano foro; & in unaquaque restauratarum urbium statuæ illi positæ: ut ex Apollonio Grammatico refert Phlegon Trallianus, in libro de Mirabilibus. Ad quorum illustrationem & nummum argenteum addit Scaliger; in cujus superficie vultus Tiberii, in alterâ effigies Asiæ muliebri specie sedens cum his litteris. CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS.

4021 Germanicus, ad componendum Orientis statum expulsus, (ut loquitur Suetonius, in C. Caligulâ, cap. 1.) in Lesbium insulam navigavit; ubi uxor ejus Agrippina novissimo partu Juliam edidit. Tum extrema Asiæ, Perinthumque & Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis angustias & os Ponticum intravit, cupidine veteres locos & famâ ce-

4731 18

lebratos noscendi; pariterque provincias internis certaminibus aut magistratuum injuriis fessas refovebat. Appellens Colophona, Clarii Apollinis oraculum consuluit: quod per ambages, ut mos est oraculis, maturum exitum illi prædixisse dicitur. [*Tacit. Annal. lib. 2. cap. 54.*]

At Cn. Piso navigatione celeri per Cycladas & compendia maris, apud Rhodum Germanicum est assecutus: à quo ipse Piso præsentis naufragii periculo ereptus, nec tamen mitigatus, reliquit Germanicum & in Syriam præcurrit. Ubi cum ad legiones accessisset, largitione, ambitu, licentiâ, eas sibi conciliare statuit: eoque usque corruptionis provectus est, ut sermone vulgi parens legionum haberetur. Plancina quoque ejus uxor, tam ipsa per se quàm per aliquos milites ad mala obsequia promptos, contumelias in Agrippinam & Germanicum jactabat; idque hoc facilius, quod id haud invito Imperatore fieri, occulto rumore ferebatur. [*Id. ibid. ca. 55.*]

Hæc licet Germanico innotescerent, res tamen Armeniæ eum prius ad se traxerunt. Nam eâ tempestate Armenii, amoto Vonone, regem non habebant, (si Tacitum hîc audimus: nam Suetonius, in C. Caligulâ cap. 1. Armeniæ regem à Germanico devictum memorat; Orodem videlicet Artabani Parthorum regis filium, ut ex Josepho jam dictum) sed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis regis Pontici filium, quod is primâ ab infantiâ instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, procures plebemque juxta devinerat. Huic igitur Germanicus in urbe Artaxatâ, approbantibus nobilibus, circumfusâ multitudine, insignis regium capiti imposuit. Cæteri venerantes regem, Artaxiam consalutavere; quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. [*Id. ibid. ca. 56.*]

Cappadocia deinde in formam provinciæ à Germanico redacta, Q. Veranio equiti regenda data est. [*Id.*] et quædam ex regis tributis diminuta, quo mitius Romanum Imperium speraretur. Commagenis Q. Servæus præponitur, tum primum ad jus Prætoris translatis. [*Tacit. ut supr.*]

4022

Cuncta socialia prosperè composita non ideo Germanicum exilarant, de superbiâ Pisonis indignantem, qui jussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrthi demum urbe Syriæ, apud hyberna decumæ legionis convenère. ubi paucis familiarium adhibitis, sermo coeptus à Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit, responsum à Pione precibus contumacibus, operis discesseruntque odiis. Postque rarus in tribunali Cæsaris Piso, & si quando assideret, atrox, ac dissentire manifestus. Vox quoque ejus audita est in convivio, cum apud Regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Germanico Cæsari & Agrippinæ, leves Pisoni & cæteris offerrentur; principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari: abjecitque simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quanquam acerba, tolerabantur tamen. [*Tacit. Annal. lib. 2. cap. 57.*]

Ab Artabano Parthorum rege legati ad Germanicum venerunt, reno-

renovandæ amicitie ac foederis gratiâ. Aiebat Rex se Germanici honori daturum, ut ad ripam Euphratis accederet: petens interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu procures gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret. Ad eâ Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque magnificè; de adventu Regis & cultu sui, cum decore ac modestiâ respondit. Vonones, Pompeiopolim Ciliciæ maritimam urbem amotus est: non in gratiam Artabani tantum, sed etiam in Pisonis contumeliam, cui Vonones gratissimus erat, ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devinerat. [*Ibid. cap. 58.*]

M. Silano & L. Norbano Consulib. Germanicus in Ægyptum profectus est, cognoscendæ antiquitatis causâ. Sed cura provinciæ prætendebatur: levavitque apertis horreis pretia frugum; multaque in vulgus grata usurpavit, sine milite incedens, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu. Tiberius cultu habituque ejus lenibus verbis perstricto, acerrimè increpuit, quod contra instituta Augusti, non sponte Principis Alexandriam introisset. Germanicus tamen, nondum comperito profectorem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus opido à Canopo. Mox visit veterum Thebarum magna vestigia: ubi manebant structis molibus literæ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ. Aliis quoque miraculis intendit animum: quorum præcipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radiis Solis ista est vocalem sonum reddens; disjectasque inter & vix pervias arenas, instar montium eductæ Pyramides, certamine & opibus regum: lacusque, effossa humo, superfluentis Nili receptacula; atque alibi angustia, & profunda altitudo, nullis inquirentium spatiis penetrabilis, Exin ventum Elephantinen ac Syenen: atque ita eâ ætas Germanico plures per provincias est transacta. [*Ibid. à cap. 59. ad 62.*]

Per idem tempus Vonones, corruptis custodibus, ex Ciliciâ effugere ad Armenios, indeque in Albanos Heniochosque, & consanguineum sibi regem Scytharum conatus est. Specie venandi, omisis maritimis locis, avia saltuum petiit: mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cujus pontes accolæ raperant auditâ regis fugâ; neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, à Vibio Frontone præfecto equitum vincitur: moxque à Remmio Evocato, priori custodia regis adposito, quasi per iram gladio transfigitur. [*Ibid. cap. 68.*]

Jairo archisynagoga unica nata est filiola; quam post annos 12. mortuam Christus vitæ restituit: & mulier fluxu sanguinis laborare coepit, quæ post totidem annos tactu vestimenti ejus est sanata. [*Luce. VIII. 42, 43. Marc. V. 25, 42.*]

Cum oracula vana quædam, tanquam Sibyllina, de Romæ interitu anno 900. ab ejus origine obventuro ferrentur; Tiberius ea ut falsa redarguens, omnes libros qui vaticiniorum aliquid continerent inspexit: & ex iis alios, cum nullius momenti, reprobavit; alios in probatorum numerum recepit. [*Dio. lib. 57. pag. 615.*]

Actum & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis: factumque Senatusconsultum est, ut qui iis uterentur cederent Italiâ, nisi certam ante diem ritus suos exissent. [*Tacit. Annal. lib. 2. ca. 85.*] coactique sunt reli-

4731 19

religiosas vestes cum instrumento omni comburere. [Sueton. in Tiberio, cap. 36.] Quod referendum & Senecæ illud, in epist. 108. In Tiberii Caesaris principatum juvenia mea tempus inciderat. Alienigena tum gentium sacra movebantur: & inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinentia.

Ægyptiacæ superstitioni amovendæ occasionem dedit immane scelus ab Ægyptiis sacerdotibus adversus Paulinam clarissimam sceminam Romæ perpetratum: quo patefacto, Tiberius Isidis templum dirui, ejusque statum in Tiberim mergi jussit. [Joseph. lib. 18. cap. 4.] Judæis verò pellendis occasionem præbuit ex eâ gente quidam impostor, qui ne legibus poenas daret, metu solum verterat. Is tum Romæ agens, gerebat se pro Mosaicæ legis interprete; ascitis in societatem tribus aliis per omnia sui simillimis. His cum se in disciplinam dedisset Fulvia mulier nobilis amplexa legem Judaicam, persuaserunt ei, ut purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios usus converterunt. Id postquam Tiberius ex amico suo Saturnino ipsius Fulviæ marito de injuriâ conjugii factâ questio cognovit; jussit universos Judæos ex Urbe pelli. [Id. ibid. cap. 5.]

Ex juventute Judaicâ Consules delectu habito, quatuor millia militum libertini generis in insulam Sardiniam miserunt, coercendis illic latrociniiis; si ob gravitatem coeli interissent, vile damnum reputantes. Plurimi, qui patriâ religione militiæ sacramentum detrectabant, poenis gravissimis sunt affecti: reliqui gentis ejusdem, vel similia sectantes, Urbe submoti sunt; sub poenâ perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent. [Id. ibid. cum Tacito & Suetonio, ut supra.]

Rhæscupolis sive Rhæscuporis Thraciæ rex, interemptor Cotyris fratris sui filii ejusdemque regni consortis, à Pomponio Flacco (cujus ut Mœsiæ præsidis meminit Ovidius, libro 4. Ponti, eleg. 9.) proditus & Romam tractus, ibique damnatus, & Alexandriam devectus; quasi fugam illic tentans, interfectus est. [Tacit. Annal. 2. cap. 67. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 129. & Suetonio, in Tiberio, ca. 37.]

Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jusserat abolita, vel in contrarium versa, cognoscit. Hinc graves in Pisonem contumeliæ, nec minùs acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Syriam statuit: mox adversâ Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, votæque propincuitate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatus, festam Antiochenum (apud quos Germanicus tum erat) plebem, per lictores prorubar. [Tacit. Annal. 2. cap. 69.] qui etiam ægrum Germanicum gravissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit. [Sueton. in C. Caligulâ, cap. 2.]

Seleuciam deinde Piso digressus est, oppetens ægritudinem quæ rursus Germanico acciderat. [Tacit. ut supra.] Et reperiebantur in eâ quam Germanicus inhabitabat domo eruzæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & devotiones, & nomen illius plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres ac tabe obliti, aliæque malicia, quibus credebatur animas numinibus infernis sacrari. [Tacit. ib. Dio, lib. 57. p. 615.] Germa-

Germanicus irâ motus, Pisoni per litteras amicitiam, more majorem, renuntiavit; & (ut plerique addunt) provinciâ decedere jussit. Nec Piso moratus ultrâ, naves solvit; moderabaturque cursui, quod propius regrederetur, si mors Germanici Syriam aperuisset. [Tacit. Annal. 2. cap. 70. Sueton. in C. Caligulâ, ca. 3.]

Germanicus morbo fractus, finem imminens sentiens, Pisonem & Plancinam ejus uxorem incusans, & ultionem ab amicis postulans, extinctus est; ingenti luctu provinciæ & circumjacentium populorum. [Tacit. ibid. cap. 71, 72.] Annum ætatis agens quartum & trigessimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione, fraude Tiberii, operâ C. Pisonis, ministrati. [Sueton. in C. Caligulâ, cap. 12. & 2.]

Quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversa aræ, Lares à quibusdam familiares in publicum abjecti, parrus conjugum expositi. Quin & Barbaros ferunt, quibus intestinum, quibusque adversus Romanos bellum esset, velut in domesticis communique more consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictu megistanum abstinentiæ: quod apud Parthos justitii instar est. [Sueton. ut supra, cap. 5.]

Funus sine imaginibus & pompâ, per laudes, & memoriam virtutum ejus celebre fuit. Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochenum, qui locus sepulture destinabatur, prætulit veneni signa, parum constitit: nam ut quis misericordiâ in Germanicum & præsumptâ suspitione, aut favore in Pisonem prior, diversi interpretabantur. [Tacit. Annal. 2. cap. 73.] Præter livores tamen, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa repertum est: cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. [Sueton. in C. Caligulâ, cap. 12.] Et edita postea Vitellii oratio est, quâ reum Pisonem ejus sceleris coarguit, hoc usus argumento; palamque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contra defensum est Piso cardiâ morbi genere; ex quo obeuntibus, cor etiam posse cremari negatur. [Plin. lib. 11. ca. 37.]

A legatis deinde & aliis senatoribus qui aderant Syriæ præses delectus Cn. Sentius, infamem veneficiis in eâ provinciâ & perharam Plancinæ Martinam in Urbem misit: postulantis Vitellio ac Veranio, cæterisque qui crimina & accusationem tanquam adversus receptos jam reos instruebant. [Tacit. Annal. 2. ca. 74.] At Agrippina, quanquam defessa luctu & corpore ægro, omnium tamen quæ ultionem morarentur intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, & liberis. [Ibid. ca. 75.]

Piso apud insulam Coum de morte Germanici nuntio accepto, gaudium suum intemperanter expressit: magis etiam insolens Plancinâ, quæ luctum amissæ sororis tum prius luctu cuncta mutavit. [Ibid.] Adfluebant centumvires, monabantque prompta illi legionum studia, repeteret provinciam non jure ablata, & vacuum. [Ibid. ca. 76.] Ille missis ad Tiberium epistolis, incusavit Germanicum

luxus & superbiam: seque pulsum, ut locus rebus novis patefieret, curam exercitus, eadem fide quam tenuerit, repetivisse. Simul Domitium Celerem impositum triremi vitare littorum oram, præterque insulas lato mari pergere in Syriam jubet. Ipse concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, traiecitque in continentem navibus, vexillum tironum in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum ut se auxilium juvarent scribit. [*Ibid. ca. 78.*]

Piso & sui oram Lyciæ ac Pamphyliae præterlegentes, obviis navibus quæ Agrippinam vehebant, utrumque infensi, arma primo expedire: dein mutuâ formidine, non ultra jurgium processum est. Marsumque Vibius nuntiavit Pisoni, Romam ad dicendam causam venire. Ille eludens respondit, adventurum ubi prætor qui de beneficiis quæret, reo atque accusatoribus diem prædixisset. [*Ibid. cap. 79.*]

Interim Domitius Laodiceam urbem Syriæ adpulsum, cum hyberna sextæ legionis peteret, quod eam maxime novis consiliis idoneam rebatur, à Pacuvio legato præventus est. Id Sentius Pisoni per litteras aperuit; monuitque ne castra corruptoribus, ne provinciam bello tentaret: duxitque validam manum, & prælio paratam. [*Ibid.*]

Piso castellum Celenderis in Ciliciâ munitum admodum occupavit. Nam admixtis desertoribus, & tirone nuper intercepto, suisque & Plancinæ servis, auxilia Cilicum quæ reguli miserant, in numerum legionis composuerat. Tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo & derupto: nam cætera mari cingebantur. Sed Romanis cohortibus advenientibus, verterunt terga Cilicæ, seque castello clausurunt. [*Ibid. cap. 80.*]

Interim Piso classem hæud procul opperientem oppugnare frustra tentavit: regressusque, & pro muris modò semet adficiendo, modò singulos nomine ciens & præmiis vocans, seditionem coepitabat; adeoque commoverat, ut signifer legionis sextæ signum ad eum transtulerit. Tum Sentius occidere cornua tubasque, & peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque succedere, alios tormentis hastas, saxa, & faces ingerere. Tandem victâ pertinaciâ Piso oravit, uti traditis armis maneret in castello, dum Cæsar cui Syriam permetteret, consulitur. Non receptæ conditiones: nec aliud, quam naves & tutum in urbem iter, concessum est. [*Ibid. cap. 81.*]

At Romæ postquam Germanici valetudo percrebuit, cunctaque ut ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & questus erumpebant. [*Ibid. ca. 82.*] Ejusque mors, ut Tiberio & Livie summa delectationi, ita summo omnibus aliis dolori fuit. [*Dio, lib. 57. pag. 615.*] Neque solatiis ullis, neque edictis inhiberi luctus publicus poruit: duravitque etiam per festos Decembris mensis dies. [*Sueton. in C. Caligula, cap. 6.*]

Honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretique sunt. Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem ob Rempublicam obisse. Sepulchrum Antiochiæ, ubi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. [*Tacit. Annal. 2. cap. 83.*]

Agrip

Agrippina, nihil intermissâ navigatione hiberni maris, Corcyram insulam advecta est, littora Calabriæ contra sitam. Illic paucis diebus componendo animo insumptis, ad opidum Brundisium navigavit. Ubi postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; communis omnium gemitus auditus est. [*Id. Annal. 3. cap. 1.*]

Tiberii filius Drusus Terracinam progressus obviam est, cum Claudio fratre, liberisque Germanici qui in Urbe fuerant. Novi Consules M. Valerius & M. Aurelius, Senatus, ac magna pars populi viam compelevit. [*Ibid. cap. 2.*]

Dies quo Germanici reliquæ tumulo Augusti in campo Martio inferebantur, modò per silentium vastus, modò ploribus iniquus fuit: magno omnium in defunctum honore, magnis in Agrippinam viduam studiis, & in Tiberium querelis. [*Ibid. ca. 4. & 5.*]

Piso Romam adveniens, navem tumulo Cæsarum adpulit; diæque & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipse, foeminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessere: festo ornatu, convivioque & epulis, in domo quæ foro imminabat reditum celebrantes. [*Ibid. ca. 9.*] Postera die, Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulavit. Tiberius integram causam ad Senatum remisit. [*cap. 10.*] Die senatus, Drusus Cæsar orationem habuit meditato temperamento, mitigandæ in reum offensionem accommodatam. [*cap. 12.*] Exin biduum criminibus objiciendis statuitur; utque sex dierum spatio interjecto, reus per triduum defenderetur. [*cap. 13.*]

Dum causa ageretur, populi ante Curiam voces audiebantur; non temperatos manibus, si Patrum sententias evasisset. Effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias, ac divellebant, ni jussu Principis protectæ repositæque forent. [*cap. 14.*] Nec minus erat in Plancinam odium: sed eam Tiberii favor, malè conciliatus, ut credebatur, protegbat. Ea cum causam suam à mariti causâ disjunctisset; sensit Piso actum de se esse: suoque se jugulavit gladio. [*cap. 15.*]

Penè discerptum à populo, à senatu capitis cum damnatum fuisse, scribit Suetonius. [*in C. Calig. ca. 2.*] Ob necem Germanici ab ipso Tiberio in senatum deductum, dilatione petita, sibi ipsi manus intulisse; refert Dio. [*lib. 57. pag. 615.*] Audivisse se ex senioribus dicit Cornelius Tacitus, [*Annal. 3. ca. 16.*] visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit, sed amicos ejus dicitavisse, litteras Tiberii & mandata in Germanicum continere; ac destinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni elusus à Sejano per vana promissa foret: nec illum sponte extinctum, verum immisso percussore. *Quorum neutrum, inquit ille, adseveraverim: neque tamen occidere debui narratum ab eis, qui nostram ad juventutem duxerunt.* Vide Suetonium in Tiberio, cap. 52.

Quum crebrius Græcas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi, quibus obarati adversus creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur, ut flagitia hominum ceremoniis deum protegerentur: placuit Tiberio, ut Romam ad Senatum mitterent civitates jura sua, atque legatos. Auditis hæc de re primum Ephesiis,

Cccc 2

deinde

4733 20

4025

4735 22

Anno Mundi	564	<i>Ætas Mundi Sexta.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno 2. z. Chri- stianæ
		deinde Magnetibus, Aphrodisiensibus, Stratonicensibus, Hierocæsarensibus, Cypriis, Pergamenis, Smyrñæis, Teniis, Sardianis, Milesiis, Cretensibus, & aliis; facta sunt Senatusconsulta, quibus multo cum honore, modus tamen præscribatur: iussique ipsis in templis figere æra, sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur. [<i>Tacit. Annal. 3. à cap. 60. ad 63.</i>]		
		C. Silanus Proconsul Asiæ, repetendarum à sociis postulatus, in Cytheram insulam relegatus est. [<i>Ibid. à cap. 66. ad 69.</i>] Cæsius Cordus quoque à Cyrenensibus repetendarum postulatus, accusante Anchario Prisco, damnatus est. [<i>Ibid. cap. 70.</i>]		
4026		Ælius Sejanus, ad imperium adspirans, Drusum Tiberii filium & tribunitiæ potestatis cum eo consortem, uxore ejus Liviâ adulterio corruptâ, veneno per Lygdam spadonem dato sustulit. [<i>Tacit. Annal. 4. ca. 8. & 10.</i>] Qui & conficta de Judæis Romam incolentibus crimina ad Tiberium detulit: ut gentem è medio tolleretur, quam nôrat vel solam vel præcipuè repugnaturam conatibus ipsius impiis, & conspirationi caput Imperatoris petenti. [<i>Philo, in lib. de legat. ad Cæsum; & libri in Flaccum initio.</i>]	4736	23
		Drusi funere finito, Tiberius ad negotiorum consuetudinem rediit; iustitio longiore inhibito. Et Iliensium legatis paulo seriùs consolantibus, quasi obliteratâ jam doloris memoriâ irridens, se quoque respondit vicem eorum dolere, quòd egregium civem Hectorem amississent. [<i>Sueton. in Tiberio, ca. 52.</i>]		
		Senatusconsulta, auctore Tiberio, facta sunt, ut civitati Cibyriticæ apud Asiam, & Æginensi apud Achaïam, motu terræ labefactis, subveniretur remissione tributi in triennium. [<i>Tacit. Annal. 4. cap. 13.</i>]		
		Legatis Romam missis, Samii ut Junonis, Coi ut Æsculapii delubro, vetustum asyli jus firmaretur, petierunt. [<i>Ibid. cap. 14.</i>]		
		Mortuus est Lucilius Longus, Tiberio omnium tristium lætorumque socius, unusque è senatoribus Rhodii secessus comes. [<i>Ibid. cap. 15.</i>]		
		Procurator Asiæ Lucilius Capito, accusante provinciâ, damnatus est. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Silanum vindictum erat; decrevere Asiæ urbes templum Tiberio matrîque ejus, ac Senatui. Et permissum est statuere. [<i>Ibid.</i>]		
		Valerius Gratus Judææ procurator, adempto Anano (sive Annæ) summo sacerdotio, Ismaëlem Fabi filium iussit esse Pontificem: quem & ipsum paulo post dejecit. [<i>Ioseph. lib. 18. ca. 3.</i>]		
4027		Ismaëli amoto, Eleazarus Anani (sive Annæ priùs dejecti) filius ab eodem Valerio Pontifex substituitur. [<i>Ibid.</i>]	4737	24
		Cassius Severus orator, ante annos 17. ob maledicentiam iudicio Senatus in Cretam relegatus, quum illic eadem quæ priùs actitaret, bonis exutus, interdicto igni atque aquâ, in saxosam Seriphi insulam est deportatus: ubi octavo post anno in summâ inopiâ vitam finiit. [<i>Tacit. Annal. 4. cap. 21. cum Hieronymo, in Chronico.</i>]		
		P. Dolabella Africa Proconsul, accito in auxilium cum popularibus rege Mauritanæ Ptolemæo Jubæ filio, Tacfarinatem occidit, & bello Numidico finem imposuit. Garamantum rex, qui levibus copiis		

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarum.</i>	565	Anno Periodi Julianæ	Anno 2. z. Chri- stianæ
	piis ex longinquo missis Tacfarinatem adjuverat, eo cæso, ad satisfaciendum populo Romano legatos ad Urbem misit. [<i>Tacit. Annal. 4. à cap. 23. ad 26.</i>]			
	Vibius Serenus exul majestatis à filio falso accusatus, ob vetus Tiberii in eum odium damnatus est. Quum tamen Gallus Asinius Gyarq aut Donusâ claudendum censeret; quò molliret invidiam, Tiberius intercessit; egenam aquæ utramque insulam referens; dandòsque vitæ usus cui vita concederetur. Itaque Serenus Amorgum (è Sporadibus insulis unam) reportatus est. [<i>Ibid. cap. 28, 29, 30.</i>]			
	Decem annis imperii exactis, ad resumendum id nihil decreto opus habuit Tiberius: neque enim in decennia intercisum, quod Augustus fecerat, id gerere statuerat. Ludi tamen decennales facti sunt. [<i>Dio, lib. 57. pag. 619.</i>]			
4028	Eleazar post annum amoto, Simoni Camithi filio Pontificatum Valerius Gratus tribuit. [<i>Ioseph. lib. 18. cap. 3.</i>]	4738	25	
	Cyzicenis, quòd cives Romanos quosdam in vincula duxissent, inchoatùmque Augusto velut heroi fanum non perfecissent, libertas quam bello Mithridatis meruerant circumfessi iterum adempta est. [<i>Tacit. Annal. 4. cap. 36. Dio, lib. 57. pag. 619.</i>]			
4029	Fonteius Capito, qui Proconsul Asiam curaverat, absolutus est; comperto ficta in eum crimina per Vibium Serenum. [<i>Tacit. Annal. 4. cap. 36.</i>]			
	Undecim Asiæ Urbes, in quâ earum templum Tiberio & Senatui destinatum statueretur, magnâ ambitione certabant: earumque legatos de hoc disceptantes Tiberius in Senatu plures per dies audivit. Hypæpeni Trallianique simul cum Laodiceis & Magnetibus, tramissi sunt ut parùm validi. Ne Ilienses quidem, cùm parentem urbis Romæ Troiam referebant, nisi antiquitatis gloriâ pollebant. Paulùm addubitatum, quòd Halicarnassii 1200 per annos nullo motu terræ nutavisse sedes suas, vivòque in saxo fundamenta templi adseverarent. Pergamenos, eo ipso nitentes, æde Augusti ibi sitâ satis adeptos creditum. Ephesii Milesiique, hi Apollinis, illi Dianæ ceremoniâ occupavisse civitates visi. Ita Sardianos inter Smyrñæosque deliberatum: quorum rationibus utrinque auditis, Smyrñæos Senatus prætulit: Censuitque Vibius Marsus, ut M. Lepidus, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur qui templi curam susciperet: & quia Lepidus ipse deligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso è prætoriiis forte missus est. [<i>Ibid. ca. 55. & 56.</i>]			
	Quum Simon annum in Pontificatu exegisset, successorem illi Valerius Gratus in eâ dignitate dedit Iosephum, cognomento Caiapham, (Annæ, sive Anani à Grato priùs summo Pontificatu exuti, generum. <i>Iohann. XVIII. 13.</i>) Quibus annuis Pontificum mutationibus ita factis Gratum in Judæâ exactis annis undecim Romam repetiisse, subdit Iosephus. [<i>lib. 18. cap. 3.</i>] Quâ & nos inducti ratione, ad finem potiùs quàm initium præfecturæ illius referendas eas esse judicavimus.	4739	26	
	Valerio Grato successor Pontius Pilatus venit. [<i>Ioseph. ibid.</i>] qui quomodo in præfecturâ se gesserit, ex Philone apparet, in libro de			
	Cccc 3	lega-		

legatione ad Caium. Ubi veritum illum fuisse scribit, ne de tollendis clypeis, ab ipso intra sanctam urbem dedicatis, mittenda à Judæis legatio, cætera quoque detegeret ejus crimina; *venditas sententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cades indemnatorum, crudelitatem savissimam.*

4030

Jubilæus XXX. & ultimus, in annum D.N. Jesu Christi XXX. incurrens, & principium Evangelii ipsius; promulgandi jam per vocem clamantis in deserto; *Parate viam Domini, complanate semitas ejus:* [Marc.I. 1,2,3.] atque annum illum acceptabilem, sive divini beneplaciti tempus aperiens, quo Deus Optimus Maximum mundo patefacere dignatus est. [Esai.LXI.2. Luc.IV.19.]

Anno enim decimo quinto principatus Tiberii Cæsaris (qui monarchiæ ipsius, ab excessu Augusti cœptæ, erat decimus tertius) Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode (Antipâ), fratre autem ejus Philippo tetrarchâ Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyfaniâ Abylenes tetrarchâ, sub Pontificibus Annâ & Caiaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium, in deserto. [Luc.III.1,2.] Juxta cujus præscriptum, Nazareus hic, Sacerdos, & Propheta Domini, baptizabat in deserto Judææ (in quo positæ urbes, *Josua* XV.16. commemorantur) prædicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum; [Matth. III.1. Marc. I. 4. Luc. III.3.] atque operam dans, ut qui post ipsum venturus erat Christus manifestus fieret Israël. [Johan.I. 7,8,31.] Quem ut certiùs agnosceret, hoc ipsi à Deo signum est datum: ut super quem videret Spiritum sanctum descendentem & manentem, hunc sciret esse illum qui alios Spiritu sancto esset baptizaturus. [Ibid.vers.33.]

Cœptum verò fuisse hoc illius ministerium maximè probabile est, die illi convenientissimo; mensis 7ⁱ die 10° (circa nostri Octobris diem 19.) qui & *Pœnitentialis* fuit, cum solenni Jejunio conjunctus, in quo qui animam suam non affligeret, excindendus esset è populo suo; & *Expiatorius*, quo summus Sacerdos, Christi à Baptistâ præmonstrati typus, solus in Sancta sanctorum ingrediebatur, oblato sanguine populi peccata expiaturus: idemque ille dies, quo *tubâ* per totam terram personante *Jubilæus* indicendus mandabatur. [Levitic. XXV.9.]

Ira Baptista, poenitentiae & remissionis peccatorum, per venturi Christi sanguinem acquirendæ, præco, veniens in omnem regionem circumjacentem Jordani, exaltabat sicut Tubam vocem suam, proclamans: *Agite poenitentiam, appropinquavit enim regnum celorum.* Et exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani: (ex ingenti præsertim illâ populi turbâ, quæ finito festo Tabernaculorum, circa initium Novembris, Hierosolymis revertebatur:) & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua. [Matth.III.2,3,5,6. Marc.I.5.]

Ipsè verò Johannes habebat vestimentum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circa lumbos suos: (instar Eliæ, II Reg. I. 8.) alimentum autem ejus erat locustæ (cibus quidem mundus, *Levitic.*

XI.22.

XI. 22. sed vilis) & mel agreste. [Matth. III. 4. Marc. V. 6.]

Johannes Pharisæos ad baptismum suum venientes acriter reprehendit. [Matth.III.7. Luc.III.7.] tum reliquum populum, tum spectatim publicanos & milites, officium suum edocens. [Luc. III. 10,—14.] Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus; respondit ille. *Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum; ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni. Cujus ventilabrum in manu ipsius, & qui perpur-gabit aream suam: & coget triticum in horreum suum, paleam autem excu- ret igni inextinguibili.* [Ibid. 15,—17. cum Matth.III. 11,12. & Marc.I. 7,8.]

Quum baptizaretur omnis populus, venit Jesus Nazarethâ Galilææ ad Jordanem, ut à Johanne baptizaretur. [Luc.III.21. Matth. III.13. Marc. I.9.] Quo officium illud recusante, ut cui ipsi opus esset ab illo baptizari, & urgente Domino, oportere impleri à se omnem justitiam; baptizavit eum. [Matth.III.14,15.] Jesu tum incipiente esse annorum quasi triginta. [Luc.III.23.]

Tum verò totius sacrosanctæ Trinitatis admodum illustris facta est patefactio. *Filius* enim Dei in assumptâ humanâ naturâ ex aquâ ascendente & orante, apertis coelis *Spiritus* Dei visus est corporeâ specie, tanquam columba, descendens super ipsum: & vox *Patris* de cœlo audita, dicens; Tu es Filius meus dilectus, in quo acquiesco. [Matth.III.16,17. Marc.I.10,11. Luc.III.21,22.]

Jesus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, & actus est à Spiritu in desertum. Ubi per dies & noctes 40 tentante cum Diabolo, mansit inter feras, non comedens quicquam: & iis finitis postea esuriit. [Luc.IV.1,2. Matth.IV.1,2. Marc.I.12,13.]

Triplici deinde tentatione Dominum Satanas est adortus: & finitâ omni tentatione, abscessit ab eo ad tempus, [Matth.IV.3,—11. Luc.IV.3,—13.] et accedentes Angeli ministrabant ei. [Matth.IV. 11. Marc.I.13.] Reverfúsque est Jesus cum virtute Spiritus in Galilæam. [Luc.IV.14.]

Herodes Agrippa Aristobuli filius ex Cyprio Phasaëli filiâ suscepit Agrippam juniorem, postremum Judæorum regem, cujus in Act. XXV. & XXVI. fit mentio. Annum enim ætatis agebat 17. quum pater interit. [Joseph.lib.18. cap.7. & lib.19. cap.uls.]

4031

Bernice soror ejus, (cujus ibidem in Actis similiter fit mentio) nata est; Herodi regi Chalcidis postea nupta: annos 16 nata, quum pater est mortuus. [Joseph. ut supr.]

4033

Quartus annus ministerii Johannis Baptistæ incipit: quo & *præp- ratorum* hoc illius ministerium (quæ potissima muneris ipsius pars fuit) finem accepit; ipso Domino, cui viam hætenus paraverat, adveni- ente atque officium suum Propheticum exequente & illustribus mira- culis, quæ nulla Johannes ediderat, obfignante. Cui magnifico ap- paratu, ab Esaiâ & Malachiâ ante tot secula tantopere celebrato, tam longum temporis spatium à nobis assignari nemo mirabitur, qui tempus exiguum tanto operi; absque miraculorum præsertim admi- niculo,

474027

474128

474229

Anno
Mundi

568

Aetas Mundi Septima.

Anno
Periodi
Julianæ

Anno
æ
Christi
tians.

niculo, perficiendo minus par esse consideraverit, quantum à Johanne præstandum fuisse patri ipsius Zachariæ angelus Gabriel confirmaverat. [Luc. I. 16, 17.] Multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam iustorum; ut paret Domino populum instructum. Neque modicum aliquod spatium, sed plenum prædicationis curriculum, ante Christi adventum, à Johanne fuisse confectum, illa Pauli satis arguunt. [Act. XIII. 24, 25.] Prædicante Johanne ante faciem adventus ejus baptismum penitentia omni populo Israël; quum impleret Johannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse? non is sum ego; sed ecce venit post me, cujus non sum dignus pedum soleam solvere.

Johannes enim, proximo ante adventum Christi die, quum ad eum, Bethabaræ baptizantem secus Jordanem, Judæi Hierosolymis Sacerdotes quosdam & Levitas è sectâ Pharisaicâ legatos misissent, sciscitatu-ros quisnam ipse esset; se non esse Christum, clarè professus est. Cùmque negasset se ipsum Eliam esse, vel Prophetam illum (à Mose, Deuteron. XVIII. 15. prædictum; eundem quidem cùm Christo, Act. III. 22. & VII. 37. sed à Judæis alium existimatum) & se illam ab Esaiâ prænunciatam dixisset fuisse Vocem clamantis in deserto. Complanate viam Domini: illud, à Paulo laudatum, de Christo demum adjecit testimonium. Ego baptizo aquâ: sed in medio vestrum stat quem vos non nostis. Hic ille est, qui post me venit, qui mihi antepositus est: cujus solearum ego non sum dignus qui solvam corrigiam. [Johan. I. 19.—28. cum V. 33.]

Postero deinde die, Johannes venientem ad se Jesum conspiciens, ait: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dicebam: Post me venit vir qui antepositus est mihi, quia prior me erat, &c. Et ego vidi, & testor hunc esse Filium Dei. [Johan. I. 29.—34.]

Sequente die iterum stabat Johannes, & ex discipulis ejus duo. Et intuitus Jesum ambulante, dixit: Ecce Agnus Dei. Quod duo discipuli audientes, Jesum secuti, apud eum manserunt diem illum: hora enim erat quasi decima. Horum unus Andreas, fratrem suum Simonem perduxit ad Jesum: qui eum intuitus, dixit: Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas. [Ibid. 35.—42.]

Postero die, Jesus iturus in Galilæam, Philippum (qui erat ex Bethsaidâ, civitate Andreæ & Simonis Petri) sequi se iussit. Ille Nathanaelem subter fictum inveniens, perduxit eum ad Jesum: qui verè Israëlitam eum fuisse pronuntiavit, in quo non esset dolus; seque ipsum Scalam cœli (in illo Jacobi somnio, Genes. XXVIII. 12. præmonstratam) super quam Angeli Dei ascendentes ac descendentes amodò cernerentur. [Ibid. 43.—51.]

Die tertio, nuptiæ factæ sunt in Canâ Galilææ: ad quas invitatus Jesus, unâ cum matre ac discipulis ejus, aquam in vinum mutatam fecit signorum suorum principium. Atque in hunc modum gloria ejus manifestata, crediderunt in eum discipuli ejus. [Johann. II. 1.—11.]

Postea descendit Capernaum ipse & mater, & fratres (sive cognati)

474: 30

Anno
Mundi

Imperium Romanorum Caesarum.

569

Anno
Periodi
Julianæ

Anno
Christi
Nativitatis

cognati) & discipuli ejus : manseruntque illic non multos dies.
[Johan. II. 12.]

Ad publicum Christi ministerium jam perventum est : cujus acta, per quatuor Paschata distincta, ex quatuor Evangeliorum Harmoniâ hic exhibemus; à viro eruditissimo & in sacrarum literarum studiis longè exercitatissimo Johanne Richardsono, S. Theologiæ Doctore & Ardachadensis in provinciâ nostrâ Armachanâ ecclesiæ Episcopo dignissimo, concinnatâ. In quâ illud singulare est; quodd Temporis ordinem solus Matthæus neglexisse reperiatur, à cæteris tribus (si forrè parenthesin illam, Luc. III. 19, 20. de Johanne ab Herode in carcerem coniecto exceperis) constanter observatum.

PRIMUM PASCHA ministerii Christi.

[Johann. II. 13.] A quo primus annus LXXe & ultima
Hebdomadis Danielis incipit; in quo fœdus confirma-
tum est Multis. [Dan. IX. 27. cum Matth. XXVI. 28.]

A Scendit Jesus Hierosolymam
ad Pascha.

Templum ingressus, ven-
dentes ibi & ementes flagello abigit :
& in autoritatis signum, Corporis
sui Templum, à Judæis solvendi, &
à se resuscitandi, ipsis pronunciat.

Miracula operatur. Et multis ideo
in eum credentibus, ipse se non cre-
dit; sciens quid sit in homine.

Nicodemum, discipulum noctur-
num, in mysterio Regenerationis,
Fide in mortem ipsius, & Infidelium
Condemnatione, instruit.

Relictis Hierosolymis, in Judææ
territorium, cum discipulis profici-
scitur.

Demoratur illic; & Baptizat :
[per manum scilicet Discipulorum,
ab ipso, aut Johanne prius baptizato-
rum.] Johanne tunc in Ænon bapti-
zante : nondum enim coniectus fue-
rat in carcerem.

Quæstio oritur inter quosdam Jo-
hannis discipulos, & Judæos, de Pu-
rificatione.

JOHAN. LUC. MARC. MATT.

II.

13.

14.—22

23, 24,

25.

III.

1.—21.

22.

22, 23,

24.

25.

D d d d

Disci-

Anno Mundi	570	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno Periodi Christi- anæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	Discipulos suos de Jesu narrantes, æmulantēque; Johannes de se, sub- que officio; Et de Jesu Christi, Dei Filii, excellentiā, instruit: insigne hoc, & ultimum ante incarcerationem, edens de eo testimonium.	26, -36					
	Johannes Herodis Tetrarchæ cum fratris Philippi uxore incestum, & alia flagitia reprehendens, in carce- rem ab eo conjicitur.			VI. 17, -20	XIV. 3, 4, 5.		
	Iesus audiens Iohannem incarcera- tum; & Phariseos comperisse plu- res ab eo factos discipulos, & bap- tizatos, per manum scilicet discipulo- rum; relicta Judæa [ubi circiter 8. menses commoratus est] in Galile- am rediit.	IV. 1, 2, 3.			IV. 12.		
	Oportebat autem eum transire per Sa- mariam. Ubi mulierem Samaritanam prope urbem Sychar, & cives Sychar in sui agnitionem perducit, quatuor mensibus ante messem, [seu Pascha, circa medium mensis 9, Ab dicti.]	4, -42.					
	Biduo in civitate Sychar commo- ratus in Galileam iter persequitur. [Qui secundus à Baptismo reditus ejus est è Judæa in Galilæam.]	43, 44.					
	A Galilæis receptus, qui quæ Hi- erosolymis fecerat vidissent; magnā cum famā in Synagogis eorum præ- dicat.	45.	IV. 14, 15.	I. 14, 15.			
	In Cana filium regii (seu aulici) Capernaumi ægrotantem, sanat. Quod erat alterum in Galilæa miraculum.	46, -54					
	In Capernaum operatur miracula. Et postea Nazaretam venit, ubi edu- catus fuerat. Et in Synagogam ut consueverat intrans, & Prophetam Esaiæ de se exponens, admirantibus primò civibus, at postea excande- scentibus, ejectus est, & præcipitare eum de monte conantibus, ille per medium eorum discedit.		16, -30			4744	31
	Relicta Nazaretā, Capernaumi ha- bitat. Ibique docet eos Sabbathis. Et percelluntur super doctrinā ejus.		31, 32.	21, 22.	13, -17		
	Spiritum immundum in Synago- ga		33, -37	23, -28			

Anno Mundi		Imperium Romanorum Cæsarum.				571	Anno Periodi Julianæ	Anno Periodi Christi- anæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.			
	ga Capernaumi obmutescere jussum ejicit.							
	Egressus statim Synagogā, introivit domum Simonis & Andrea; & focrum Simonis febricitantem sanat.		38, 39.	29, 30, 31.	VIII. 14, 15.			
	Circa occusum solis, allatos undique ægrotos curat, & dæmones obmute- scere jussos ejicit.		40, 41.	32, 33, 34.	16, 17.			
	Manē egreditur in desertum locum; & precatur: Simone, & aliis cum prosequētib; & volentibus eum detinere turbis responder, Evangeli- zandum sibi esse etiam aliis opidis.		42, 43, 44.	35, -39				
	Peragrans Galileam totam, in Synagogis docet; & dæmonia ejicit.		44.	39.				
	Cum ei ad lacum Genezaret stan- ti, turba incumberet, intravit navigi- um Simonis, & ex eo turbam docet.		V. 1, -4.					
	Ut cessavit autem loqui, miraculosam jubet capturam piscium: eāque atto- nitos, Simonem Petrum, & Andre- am, Jacobum, & Johannem, sequi jussos, piscatores hominum facit.			I. 16, -20	IV. 18, -22.			
	Et obivit totam Galileam Jesus, do- cens in Synagogis ipsorum; & sanans quemvis morbum: famā ejus emanante in totam Syriam; & turbā multā se- quente eum.				IV. 23, 24, 25.			
	In quadam Urbe Leprosum sanat; qui inhibitus, divulgat tamen. Et ve- niebant ad eum undique, ut audirent eum, & sanarentur; ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civita- tem; sed foris in desertis locis erat, & orabat.		12, -16.	40, -45	VIII. 1, -4.			
	Et rursus intravit Capernaumum, ci- vilitatem suam, interjectis aliquot diebus; & statim domi docet: Et Paralytico cum lectulo è solario demisso, coram Scribis, & Phariseis, & turbā multā, peccata remittit; morbumque, cum stupore omnium, sanat.		17, -26.	II. 1, -12.	IX. 1, -8.			
	Et quum digrederetur Jesus illinc, egressus est rursus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos. Et quum prætergrederetur, vi- dit, & vocavit Levin seu Matthæ-		27, 28.	13, 14.	9.			
	Dddd 2 um							

Anno Mundi	572	Ætas Mundi Sexta.				Anno Periodi Julianæ	Anno Chr. stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	um ad telonium sedentem. Jesús, in domo Levi, se, discipu- lósque, unâ cum Publicanis convi- vantes, defendit: Et non-jejunantes, contra Phariseos, excusat & vindicat. <i>Factum est ut Sabbatho aliero-primo</i> [seu secundo-primo, δὲ ἑπομένῳ, id est, Sabbatho primo Novi anni, post exitum ex Ægypto instituti, & à mense Nisan, seu Abib, inchoati] transiens Jesús per sata, discipulos suos spicas vellentes à reprehensione Phariseorum vindicat, & doctrinam de Sabbathi observatione explicat.	29,—39	15,—22.	10,—13.			
	SECUNDUM PASCHA <i>ministerii Christi. [Johann. V. 1. collat. cum IV. 35.] A quo secundus annus LXX^a Hebdomadis Dani- elis incipit.</i>		VI. 1,—5.	23,—28	XII. 1,—8.		
	P ost hac erat Festum Judeorum, & ascendit Jesús Hierosolymam: & 38. annos ægrum, ad pisci- nam Bethesda decumbentem, sanat in Sabbatho. Et Judæis ipsum interi- mere studentibus, quodd ista fecisset Sabbatho; & Deum dixisset patrem suum; divinissimam opponit apolo- giam. <i>Digressus illinc, introivit rursus in Synagogam, alio Sabbatho, & do- cet. Et quendam ibi dexteram ma- num habentem aridam sanat. Unde exeuntes Pharisei statim cum Hero- dianis, consultant ut eum perderent.</i> Jesús autem quum hoc nossset, se- cessit ad mare: sequentes sanans tur- bas; & ne ipsum manifestum face- rent, multum interminans: edicensque discipulis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum op- primerent. <i>Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit in precatione. Et quum dies ortus esset, elegit</i>	V. 1,—47.					
				III. 6,—11.	1,—6.	9,—14.	
				7,—12.	15,—21		
				12,—16	13,—19.		

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.	573	Anno Periodi Julianæ	Anno Christi			
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	elegit 12. quos vocavit Apostolos, nominibus designatos.						
	<i>Descendens cum eis subsistit in loco campestri; & magnâ plebis multitu- dine undique adventante, sanat omnes.</i>		17, 18, 19.				
	<i>Veneruntque domum. Convenit au- tem rursus turba, adeo ut ne capere qui- dem cibum possent. Et quum hac audis- sent ipsius propinqui, venerunt ut prehen- derent eum; dicebant enim eum apud se non esse.</i>			19, 20, 21.			
	<i>Quum vidisset autem turbam, ascen- dit in montem; & quum consedisset, adi- erunt eum discipuli ejus. Tunc autem Concionem habet, longam illam, & eximiam, primum ad Apostolos; in- de etiam ad universum populum.</i>		20,—49.		V. VI. VII.		
	<i>Quum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Caper- naumum. Et Centurionis servum, pa- ralyticum ibi, & moribundum sanat.</i>		VII. 1,—10.		VIII. 5,—13.		
	<i>Die sequenti proficiscitur in civitatem Nain; & unigenitum Viduæ defun- ctum, & exportatum, resuscitat; unde fama ejus divulgatur.</i>		11,—17.				
	Johannes in carcere detentus di- scipulorum relatione de famâ factis- que Jesu commotus, duos ex eis ad eum mittit, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabi- mus? Quibus cum responso abeun- tibus, amplum Jesus de Johanne edit testimonium. Civitates ingratas cum probris increpat; & in Patris occul- tantis se, & revelantis, solo benepla- cito, lubens acquiescit.		18,—35.		XI. 2,—30.		
	<i>Rogavit autem eum Simon Phari- sæus, ut secum ederet. Et cum dis- cumberet, mulierem peccatricem, pe- des lachrymis rigantem, capillis ter- gentem, deosculantem, & ungentem, contra Simonem defendit, & absolvit.</i>		36,—50				
	<i>Et factum est deinceps, ut ipse iter fa- ceret oppidatim prædicans; & duodecim illi erant cum eo; ministrantibus ei qui- busdam mulieribus.</i>		VIII. 1, 2, 3.				
	Dddd 3 obla-						

Anno Mundi	574	Ætas Mundi Septima:				Anno Periodi Julianæ	Anno 2 ^æ Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	<i>Oblatus est ei Dæmoniachus cæcus & mutus; & sanavit eum. Et contra Scribas & Phariseos, qui Hierosolymis descenderant, quod per Beelzebulem ejiceret dæmonia blasphemantes, se acriter defendit.</i>			22,—30	XII. 22,—37		
	<i>Tunc responderunt quidam de Scribis ac Phariseis dicentes, Præceptor, Velimus ex te signum videre. Quibus, cum multâ acrimoniâ reprehensis, signum Jonæ solum proponit.</i>				38,—45		
	<i>Quum autem adhuc loqueretur turba, narratur matrem, & fratres ejus ad stare foris, visum, & colloquium ejus quærentes. Respondens Jesus, Quos pro matre, & fratre, & sorore, habeat, ostendit.</i>		VIII. 19, 20, 21.	31,—35	46,—50		
	<i>Illo verò die egressus Jesus domo sedit apud mare; & coacta est ad eum turba multa, adeo ut navigium ingressus sederet; & turbas in littore adstantes, per parabolam Seminantis, pluresque alias parabolas, multa docet.</i>		VIII. 4,—18.	IV. 1,—34	XIII. 1,—53.		
	<i>Dixit autem eis die illo, quum serum diei esset, Transeamus in ulteriorem ripam. Et cum quibusdam eum sequi volentibus responsum dedisset; Dimissa turba, acceperunt eum ut erant in navigio: Et magnâ tempestate ortâ, objurgat Jesus ventum, tranquillat mare, & periclitantes servat discipulos.</i>		VIII. 22,—25	35,—41	VIII. 18,—27		
	<i>Et navigarunt ad ulteriorem ripam in regionem Gadarenorum seu Gergesenorum, quæ est in oppositâ ripâ Galilææ. Ipsi egresso in terram, statim occurrerunt duo Dæmoniaci, sævi valde (quorum unicum memorant Marcus, & Lucas.) E quibus Dæmones ejecti, Jesu permittente, in porcos intrarunt.</i>			V. 1,—16.	28,—33		
	<i>Gadarenis, ut ab ipsis discederet, rogantibus; & dæmoniaco supplicante ut cum ipso esset, dimisso tamen, & in Decapoli prædicante quanta ipsi fecisset Jesus, in navigio ipse rursus trajecit in ulteriorem ripam, & demum in Urbem suam [Caper-naum.]</i>		37, 38, 39.	17,—20.	34.		
	<i>Factum</i>						

anno mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.	575	Anno Periodi Julianæ	Anno 2 ^æ Chri- stianæ				
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.			
	<i>Factum est autem ut quum revertisset Jesus, excepit eum turba: nam omnes expectabant eum: eratque apud mare.</i>		40.	21.				
	<i>Tunc adeunt cum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisei multum jejunamus; discipuli verò tui non jejunant: Quibus suum dat responsum.</i>					IX. 14,—17.		
	<i>Hæc eo loquente ipsis, Ecce venit Jairus, unus ex præfectis Synagoga; & multum precabatur eum pro filiâ unigenitâ, quasi annorum 12, agente animam. In itinere autem ad domum Jairi, mulier quæ erat in fluxione sanguinis ab annis 12, ex tactu fimbriæ pallii Jesu, illico sanatur. Filia autem Jairi jam mortua, verbo ejus in vitam revocatur: multum imperante ipso ne quis id resciret.</i>		41,—56	22,—43.	18,—26.			
	<i>Quumque digrederetur illinc, sequuti sunt eum duo Cæci: Quorum oculos aperit: & graviter interminatus est eis, sed frustra, ne quis id sciret.</i>					27,—31		
	<i>Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniaco. Et ejecto dæmonio loquutus est mutus; mirante turba; blasphemantibus Phariseis.</i>					32, 33, 34.		
	<i>Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos; docens, & sanans. Et venit in Patriam suam, & sequuti sunt eum discipuli ejus; & sabbatho in Synagogâ docens, à civibus, licet admirantibus iterum contemnitur, faberque vocatur.</i>			VI. 1,—6.		35. XIII. 34,—38		
	<i>Et circuibat vicos in orbem, docens.</i>			6.		IX. 35,—38		
	<i>Commiserantque turbam, messemque multam, & operarios paucos, dicit discipulis, rogandum Dominum ut emittat operarios.</i>					X. 1,—42.		
	<i>Tunc 12 Apostolos, binos mittit; mandatis, & potestate instructos, ad Prædicandum, & Sanandum.</i>		IX. 1,—5.	7,—11.		XI. 1.		
	<i>Et factum est quum finem fecisset Jesus præcipiendi discipulis suis ut digressus illinc, doceret & prædicaret in Urbibus eorum.</i>							
	<i>Exc.</i>							

Anno Mundi	576	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Juliane	Anno Christi Ætate
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
4035	Exeuntes autem duodecim obibant singulos vicos, Evangelizantes & Sanantes ubique.		6.	12, -16.			
	XV. Kalend. Novembris, Sejanus casus est. [Tacit. Annal. 6. cap. 25.] Quo sublato, mox cognovit Tiberius conficta ab illo fuisse crimina, quæ adversus Judæos detulerat. Proinde mandavit omnium provinciarum præsidibus, ut opidatim huic genti parcerent, exceptis reis paucis admodum: ceterum de ritibus eorum nihil novarent; sed commendatos haberent, tum viros ipsos ut pacis amantissimos, tum mores eorum legesque ut conserentes ad tranquillitatem publicam [Philo, de legat. ad Caium.]					4745	32
	Mortuo Severo Aegypti præside, Tiberius ex amicorum suorum cohorte successorem in sex annos illi dedit Flaccum Avillium: qui per quinque priores quibus in vivis fuit Tiberius, cum laude provincia præfuit. [Philo, lib. in Flaccum.]				XIV.		
	Decollatur Johannes Baptista.			17, -28, 29.	6, -11, 12.		
	Quumque hoc audissent discipuli ejus, venerunt & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento, & renunciarunt Jesu.						
	Herodis Tetrarchæ, & aliorum, de famâ ejus audientium, Opiniones de Jesu. Qui Herodes studebat cum videre.	7, 8, 9.			1, -4.		
	Reversi Apostoli narraverunt Jesu quæcunque fecerant.	10.	30.				
	Hæc de morte Johannis, & Apostolorum factis, quum audisset Jesus, dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum. Nam pæ turbâ ne cibum quidem capere ipsis vacabat. Ipse igitur, assumptis duodecim, secessit illinc navigio privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida. Et quum hoc audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus; prævenieruntque eum: Et ipse eos docebat, & sanabat.	10, 11.	31, -34.	13, 14.			
	Subiit verò in montem Jesus, & ibi sedit	VI.	12, -17.	35, -56.	15, -36.		
		1, -21.					

Anno Mundi	Imperium Romanorum Caesarum.	577	Anno Periodi Juliane	Anno Christi	
		JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.
	<p>sedit cum discipulis. Prope autem erat Pascha. Quum autem serum diei esset; 5 panibus hordeaceis, & 2 pisciculis, quasi 5000 pascebat viros, absque mulieribus, & puerulis, 12 cophinis fragmentorum remanentibus. Et quum volebant eum Regem facere, statim adegit Jesus discipulos inscendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram, Bethsaidâ oppositam, Capernaumum versus. Ipse verò ascendit in montem privatim ad orandum. Profecti autem quasi stadia 25. aut 30. vento contrario insurgente, quartâ noctis vigiliâ ibat ad eos Jesus, ambulans super mare, volebátque eos præterire. Et perterritis se revelat: Petrumque demergentem reprehendens, servat; obstupefcentibus omnibus. Et quum trajecissent venerunt in terram Genesares. Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo, quocunque introivit, attulerunt agrotos, ut vel fimbriam pallii ejus tangerent; & sanabantur.</p> <p>Postero à trajectione die, turba quæ subsisterat cis mare, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum. Quibus concionatur, in Synagogâ Capernaumi, de Pane vitæ. Et murmurantibus Judæis, se Panem vitæ asserit. Unde multis discipulorum recedentibus; & Apostolis abire nolentibus, unum tamen ex eis Diabolum pronunciat.</p>				
	<p>TERTIUM PASCHA ministerii Christi. [Johan.VI.4.] A quo tertius annus LXX^a Hebdomadis Danielis incipit.</p>				
	<p>QUI Hierosolymis advenerant Scribæ & Pharisei, adierunt Jesum; & quum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollutis manibus, id est, illoribus, edere panem, conquesti sunt, quòd non ambularent secundum</p>				
	Eccc Tra-				
		VII.	XV.		
		1,—23.	1,—20.		

Anno Mundi	578	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Juliane	Anno Christi Ætate
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
Traditionem Seniorum. Quibus, de Traditionibus responder, quod abolerent mandatum Dei, ut Traditiones Hominum frustra servarent. Et turbam docet; quod domi discipulis exponit; Nihil quod ingreditur, sed ea quæ egrediuntur ex homine, eum polluere.							
<i>Et illinc surgens, abit in partes seu confinia Tyri & Sidonis. Sed non potuit latere. Mulierem enim Chananæam, seu Græcam, Syrophœnissam, pro filiola malè à dæmonio impuro vexatâ, constanter intercedentem, ob fidei magnitudinem collaudans, dæmonium à filiola expellit.</i>							
<i>Tunc regressus è finibus Tyri & Sidonis, venit ad mare Galilæe per medios fines Decapolis. Et offerunt ei surdum, difficulter loquentem; quem sanat: interdicens, sed frustra, ne cui dicerent.</i>							
<i>Et quum ascendisset in montem, sedit illic, & mirante turbâ, sanat plurimos.</i>							
<i>Diebus illis, quum multa omnino turbæ esset, jam triduum permanens apud eum in deserto, septem panibus, & pisciculis 4000 pavit viros, absque mulieribus & puerulis, septem sportis fragmentorum residuis.</i>							
<i>Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanitha, seu fines Magdala.</i>							
<i>Prodierunt autem Pharisei, Signum è cælo ab eo querentes. Et ipse altè ingemiscens, hypocritis faciem cœli discernere noscentibus, Signum negat, nisi illud Jonæ. Relictisque eis, ingressus rursus navigium, abit in ulteriorem ripam.</i>							
<i>Et quum venissent discipuli ejus in ulteriorem ripam, oblitii fuerant sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio. Tunc dixit eis Jesus, Cavete à fermento Phariseorum, & Sadducæorum, & fermento Herodis. Eôque de pane oblivioni tradito pro-</i>							
			24, 30.		21, 28.		
			31, 37				
					29, 30, 31.		
		VIII.					
		I, 9.			32, 38		
			10.		39.		
		11, 12, 13.			XVI. I, 4.		
			14, 21.		5, 12.		

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.				579	Anno Periodi Juliane	Anno Christi Ætate
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
propterea disceptantes, Jesus ex atrectis in Panis multiplicatione miraculis acriter redarguens, de fermento, non Panis, sed Doctrinæ, intelligentiores reddit.							
<i>Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cecum. Qui extra vicum ductus, & sputo, manuumque impositione gradatim visum recuperans; ne cuiquam dicat inhiaberetur.</i>							
<i>Egressus est autem Jesus, & discipuli ejus, in vicos Cæsareæ Philippi. Et factum est ut quum ipse seorsim oraret, & jam in via esset, ut interrogaret discipulos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines? Responso dato: Vos autem, ait, Quem me dicitis esse? Respondentem Petrum beatum dicit: Promissiones annectit: & discipulis interdicit, ut nemini dicerent, se esse Jesum illum Christum. Prædicit eis de Morte, & Resurrectione suâ. Petrûmque, ideo objurgantem, Satanam vocat. Discipulisque, & Turbæ, de Cruce omnibus subeundâ cum sequi volentibus, concionatur: Prædicit denique Transfigurationem suam.</i>							
<i>Factum est autem post hac verba quasi dies 8. (6. intermediantibus) ut in monte sublimi transfiguraretur. Et quum descenderent de monte, mandavit eis nemini dicere quod viderunt, usque quò Filius hominis à mortuis resurgat. Ipsi autem siluerunt: mutuo quærentes, Quid illud esset à mortuis resurgere. Et interrogantes eum, Cur Scribæ dicunt, oportere ut Elias prius veniat; Responsum accipiunt, quo intelligunt de Johanne Baptistâ, Eliâ illo, Jesum loquutum esse.</i>							
<i>Factum est autem sequenti die, ut quum ipsi descendissent è monte, & venisset ad discipulos suos, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes. Et statim tota turba</i>							
				22, 26			
		18, 27		27, 38.	13, 28.		
				IX.	XVII.		
		28, 36		I, 13.	I, 13.		
		37, 42.		14, 29	14, 21		

Anno Mundi	580	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno Chr. stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	vifo eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum. Et interroganti de altercatione, Respondet pater Lunatici, de filio suo habente Spiritum impurum, mutum, & surdum; & discipulis ejicere eum non valentibus. Expulso per Jesum dæmonio, sanatus filius patri redditur; mirantibus omnibus. Domique respondet discipulis, cur dæmonem ejicere non potuerint.						
	Et illinc egressi, unâ iter faciebant per Galilæam; nec volebat ut quisquam id sciret. Et docebat discipulos de Morte, & Resurrectione suâ. Ipsi verò ignorabant hoc dictum: & contristati vehementer timebant eum interrogare.	43, 44, 45.	30, 31, 32.		22, 23.		
	Quum autem venissent Capernaumum, Petrus de solvendo à Jesu didrachmate interrogatur. Et quum ingressus esset domum Jesus, præveniens Petrum, staterem in Pisce inveniendum, tributum pro se, & Petro solvendum jubet.				24, —27		
	Capernaumi interrogat discipulos Jesus, Quid in via inter se disciplassent: Silentisque primò, dicentisque postea, Quisnam maximus est in regno coelorum; puerulum statuendo in medio eorum, humilitatem, qualem pueruli, docet. De offendiculis etiam monet mundum: Ne manus, pes, vel oculus, faciat ut offendas, cavendum: Parvulos non contemnendos: fratrem in nos peccantem, arguendum; etiam ab Ecclesiâ ligandum, vel solvendum: & septuagies septies usque condonandum; ut in parabolâ duorum Regi debitorum ostendit.	46, 47, 48.	33, —37		XVIII. 1, —35.		
	Respondit autem ei Johannes dicens, Vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia. Quem non prohibendum docet Jesus. Iterumque de parvulis non offendendis; & ne manus, pes, vel oculus faciat ut offendas, cavendum monet.	49, 50.	38, —50				
	Ju-						

Anno Mundi		Imperium Romanorum Caesarum.				581	Anno Periodi Julianæ	Anno Chr. stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.			
	Junius Gallio, qui Tiberio adulari studens, ut ejus militis exactis stipendiis in subseillis equitum spectacula viderent sententiam dixerat, missus ab eo in exilium est: hoc nomine, quod militibus persuadere voluisse videbatur, ut Reipublice potius quam Tiberio studerent. Et quia incusabatur facile toleraturus exilium, delectâ Lesbos insulâ nobili & amenâ; Romam inde retractus est, & magistratum custodiæ traditus. [Tacit. Annal. 6. cap. 3. Dio, lib. 58. pag. 632.]							
	Cassius Severus Orator 25°. exilii sui anno mortuus est (in Seripho insulâ,) ad tantam reductus inopiam, ut pannum vix haberet quo secreta contegeret. [Hieronym. in Chronico.]							
	Roma ad Patres à Quintiliano tribuno plebis de libro Sibyllæ relatum est, quem Caninius Gallus quindecimvir recipi inter ceteros ejusdem vatis, & eâ de, re Senatusconsultum postulaverat. Quo per discessionem factò, misit litteras Tiberius: quibus modicè tribunum increpans ut ignarum antiqui moris ob juventam, Gallo exprobrabat, quod scientiæ ceremoniarumque vetus, incerto authore, ante sententiam collegii, non ut assolet lecto per magistròs (Sacerdotum) æstimatòque carmine, apud infrequentem senatum egisset. Itaque notioni Quindecimvirum liber tunc subjectus est. [Tacit. Annal. 6. cap. 12.]							
4036	Versabatur autem Jesus posthac in Galilæa: nolebat enim in Judæâ versari, quia studebant eum Judæi interimere. Propè autem erat Festum Judæorum, scenopagia, seu Tabernaculorum. Ad placitum autem fratrum, nondum in eum credentium, non ascendit ad Festum Jesus; sed post eos, velut occultè.					VII. 1, —10.		
	Factum est autem, interim dum compleretur tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundem Hierosolyam. Misitque nuncios ante faciem suam; qui profecti ingressi sunt in							
	Eeee 3 vi-					51, —56.		

Anno Mundi	582	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno erae Christi- anæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	<i>vicum Samaritanorum ad parandum hospitium. Quibus non recipientibus ; & discipulis, ignem volentibus è cœlo in eos descendere, objurgatis, in alium vicum abierunt.</i>						
	<i>Factum est autem, ut proficiscentibus ipsis, quibuidam eum sequi volentibus, Responsum Jesus dederit singulis.</i>		57, 62.				
	<i>Post hæc autem misit Jesus LXX discipulos ante faciem suam, binos in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipse veniret ; mandatis, & potestate instructos.</i>		X. 1, — 16.				
	<i>Turbâ quærente ; & de ipso musitante ; Festo jam medio Jesus in Templo docet. Admirantibus de doctrinâ, Respondet, Doctrinam, non suam esse, sed ejus qui misit eum. Convitiantibus item ; eique objicientibus ; Respondet multa ! Ministri mittuntur qui prehendant eum. Ultimo autem die & magno illo Festi, clamante Jesu de Fide in eum, dissidium ortum est in turbâ propter eum. Ministri autem qui erant missi ; & Nicodemus, coram Pharisæis obloquentibus, Personam ejus, Causâque defendunt.</i>	11, — 53					
	<i>Jesus autem profectus est in montem Olearum. Et diluculo rursus in Templo sedens docet. Et mulierem in adulterio deprehensam nolens [ut judex] condemnare, monet ne deinceps peccet. In gazophylacio Templi docens, Se lucem esse mundi asserit : & se de se ipso testantem defendet. Multa docet, de Patre ; de Se ; Quò vadat ; Quis sit : de Patre eorum Abrahamo : de servitute Peccati ; & Diaboli : de se dæmonium non habente : de morte non gustandâ, si quis Sermonem ejus servaverit : his verbis concludens, Prinsquam Abraham existeret, Ego sum. Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum. Jesus autem occultavit se, & exiit è Templo, quum transivisset per medios</i>	VIII. 1, — 59.					

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.	583	Anno Periodi Julianæ	Anno erae Christi- anæ			
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	<i>medios ipsos ; & ita præterit.</i>						
	<i>Prætergrediens autem vidit mendicum cæcum à nativitate. Qui videns factus à Jesu ; post multas examinationes, ipsius, & parentum ejus, ejectus è Synagogâ, adoravit eum.</i>	IX. 1, — 41.					
	<i>Concionatur porrò de Se, officio Ovilis ; & Pastore illo Bono ; de Furibus item, & mercenariis. Et dissidium rursus ortum est inter Judæos propter istos sermones.</i>	X. 1, — 21.					
	<i>Reversi sunt autem LXX, cum gaudio. Quos ultra monet Jesus, & instruit : exultans spiritu : & Beatos eorum oculos, privatim eis dicens.</i>		17, — 24				
	<i>Tunc ecce quidam Legis interpres querit, Quid faciendo vitam æternam possidebo ? Qui à Jesu ad Legem remittitur : & quis sit Proximus, Parabolâ de homine incidente in latrones, docetur.</i>		25, — 37				
	<i>Factum est verò inter eundem, ut ipse ingrederetur in quendam vicum ; in domo Marthæ receptus ; ipsâ ministrante ; & sorore Mariâ Sermonem Jesu audiente ; quæ eam ob causam Marthæ prælata est.</i>		38, — 42				
	<i>Et factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos. Unde præscribit secundo eandem Orationem Dominicam : Argumenta addens, ad orandi constantiam, & Fidei in obtinendo confirmationem promovendam.</i>	XI. 1, — 13.				474633	
	<i>Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum ; mirante turbâ : Et contra blasphemantes confirmat, se per Beelzebulem dæmonia non ejicere.</i>		14, — 26				
	<i>Factum est autem quum hæc diceret, quoddam mulier è turbâ dixit ei, Beatus venter qui te portavit. Cui responsum dat.</i>		27, 28,				
	<i>Quum autem turba aggregaretur apud eum, cepit dicere, Gens ista Signum requirit : sed non dabitur, nisi illud Jo-</i>		29, — 36				
	<i>nnæ.</i>						

Anno
Mundi

Anno
Periodi
Juliane

Anno
Christi
ane

JOH. LUC. MAR. MAT.

na. Adjiciens Reginam Austri; & Ninevitas, gentem istam condemnaturus. Et considerandum, ait, Num lumen quod in te est, tenebræ sint.

Quum autem hæc loquutus esset, rogavit eum quidam Phariseus, ut pranderet apud se. Qui non-abluentem Jesum admiratus; severè ipse, unâ cum Phariseis, ob externam sanctitatem seu simulationem, internam improbitatem, avaritiam, & superbiam, reprehenditur. Et væ similiter Legis interpretibus comminatur Jesus.

Interea quum aggregata esset permulta turba, Discipulis dicit, cavendum esse à fermento Phariseorum, quod est Hypocrisis: nec timendum ab eis qui interimunt corpus.

Dixit autem ei quidam è turbâ, Dic fratri meo ut pariatur mecum hereditatem. Cui dixit, Quis me vobis judicem fecit? Unde contra Avaritiam concionatur; in Parabolâ divitis ædificaturi horrea majora: & contra anxiam, infidam, & inutilem de hujus vitæ necessariis sollicitudinem: mandans, ut quærant potiùs Regnum Dei; & similes sint præstolantibus adventum Domini; ut fidum & prudentem dispensatorem decet. Ignem dissidiorum ob Evangelium se in terram immisurum ait. Hoc autem præstitutum tempus, quâ sit ut non explorent, eis impropertat.

Adverserunt autem eo ipso tempore quidam annunciantes ei de Galilæis quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis. Indè respicientiam Jesus prædicat. Et Parabolam de Ficu non ferente fructum proponit.

Docebat autem in quadam synagoga Sabbatho. Et ecce mulier adsuit habens spiritum infirmitatis ab annis 18. eratque incurva. Quam sanat Sabbatho. Factumque contra Præfectum Synagogæ indignantem, vindicat.

De-

37,-54

XII.
1,-12.

13,-59.

XIII.
1,-9.

10,-21

Anno
Mundi

Anno
Periodi
Juliane

Anno
Christi
ane

JOH. LUC. MAR. MAT.

Deinde Regnum Dei, grano sinapis; & Fermento assimilat.

Peragrabat singulas urbes, & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam. [ad Encæniam scilicet.]

Dixit autem ei quidam. Num pauci sunt qui servantur? Responder, Contendendum, intrare per angustam portam.

Eo ipso die acceperunt quidam Pharisei, dicentes, Exi, & abi hinc; nam Herodes vult te interimere. Quibus responsum reddit intrepidum.

Et factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Phariseis Sabbatho ad edendum panem, Hydropicus aderat coram eo. Quem sanat: Factumque in Sabbatho defendit. Dicitque Parabolam eis qui vocati fuerant. Et docet eum à quo fuerat vocatus.

Hoc autem quum audisset quidam ex eis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edit panem in regno Dei. Cui respondens, Parabolam proponit de magnâ cenâ; & factis singulis Vocatorum excusationibus.

Ibat autem turba multa cum eo: Et conversus, concionatur eis de vitâ ipsâ relinquendâ propter Christum: Proponens parabolam hominis turrim ædificaturi; & Regis ad prælium profecturi.

Accedebant autem ad eum omnes Publicani, & peccatores, ut eum audirent. Et murmurantibus Phariseis & Scribis, Loquitur ad eos Parabolas Ovis perditæ; Drachmæ, & Filii prodigi.

Dixit autem etiam discipulis suis, Parabolam Dispensatoris dissipantis, ad dominum delati; unâ cum ejusdem Applicatione: Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisei, qui erant avari, & sannis eum excipiebant. Tunc contra eos concionatur: & quædam docet alia: & Parabolam Divitis deliciis se oblectantis, & Lazari

22.

23,-30

31,-35

XIV.
1,-14.

15,-24

25,-35

XV.
1,-32.

XVI.
1,-31.

Ffff zari

ergo audit illū ægrotare, tum qui-
dem mansit duos dies in eo loco ubi erat.
Deinde postea dixit discipulis, Eamus
in Judæam rursus. Dicentibus, modò
studebant te Judæi lapidare, & rur-
sum illuc abis? Respondens Jesus,
dixit postea eis, Lazarus dormit;
de morte loquens, non somno; eamus
ad eum. Eamus, inquit Thomas, &
nos, ut moriamur cum eo.

Venit Jesus ad limites Bethania, &
invenit Lazarum quartum jam diem in
monumento agere. Marthā autem oc-
currente ei, de Resurrectione collo-
quantur. Et Maria audiens, citò ve-
nit ad eum, extra vicum, ubi occur-
rerat ei Martha: & flentem videns,
flens ipse, venit ad monumentum: Et
cū jubente Jesu lapidem sustulif-
sent, Patri gratias agens, ē monumen-
to eum evocat: multis ideo credenti-
bus: & quibusdam abeuntibus ad Pha-
riseos, narrantibusque quæ fecerat Je-
sus. Coacto igitur concilio; & Cai-
phā de Jesu prophetante, ab illo die
consultabant unā ut interimerent
eum: præcipientes ut si quis noscet
ubi esset, indicarent, ut prehenderent
eum. Jesus ergo non palam amplius
ambulabat inter Judæos; sed abiit illinc
in urbem Ephraim: & illic commoraba-
tur cum discipulis.

Erant autem in via ascendentes Hie-
rosolyma; & præibat eis Jesus, & ex-
pavescebant. Ipse autem assumptis rursus
duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant
eventura. Ipsi verò nihil horum intel-
lexerunt.

Tunc accedunt ad eum Jacobus &
Johannes, filii Zebedæi, & mater, pe-
tentes sessionem ad dexteram & sini-
stram Jesu. Responso tandem repulsi,
& indignantes cæteri, admonentur
omnes, ut qui voluerit fieri magnus,
& primus inter eos, sit omnium mi-
nister & servus.

Factum est autem ut dum ipse appro-
pinquaret

JOH.

LUC.

MAR.

MAT.

17, 54

31, 34.

32, 33,
34.17, 18,
19.

35, 45

20, 28.

35, 43

pinquaret Jericho, cæcus quidam sederet
apud viam mendicans: & perconta-
tione cognoscens Jesum Nazaræum
transire, instanter, licet objurgatus,
misericordiam implorat: Et addu-
ctus; visumque recipiens; sequeba-
tur eum glorificans Deum.

Jesus autem ingressus Jericho, trans-
ibat: Zacchæum videns in sycomoro,
dicit ei, Hodie domi tuæ oportet me
manere.

Egredientibus autem ipsis urbe Jeri-
cho, sequuta est eum turba multa. Et
duobus cæcis [quorum unus erat
Bartimæus] visum restituit. Et ipsi
sequuti sunt eum.

Hæc autem ipsis audientibus, eo quòd
essent prope Hierosolymam, & quòd pu-
tarent fore, ut illico Regnum Dei appa-
reret, pergens, dixit Parabolam, de ho-
mine Nobili, in longinquam regio-
nem profecturo; & decem servis de-
cem minas dante, ut negotiarentur,
donec reverteretur: & quum rediif-
set, cognoscente quis quid negotiando
confecisset; & pro mensurâ lucris illis
retribuente.

Prope autem erat Pascha. Et multi
ex illâ regione ascenderunt Hierosoly-
mam ante Pascha, ut purificarent se.

Jesus ergo sex ante Pascha diebus
venit Bethaniam. Fecerunt ei cœnam:
Lazaro unâ discumbente: Mariâ pedes
ungente, & capillis extergente; &
Jesu eam contra Judam defendente.
Turba autem multa venit, non pro-
pter Jesum tantum, sed etiam ut Laza-
rum viderent. Consultarunt autem pri-
marii Sacerdotes, ut Lazarum etiam
interimerent: quia multi ex Judæis
propter eum credebant.

Et his dictis, antegrediebatur ascen-
dens Hierosolymam. Et factum est,
quum appropinquasset Bethphagæ, & Be-
thaniæ, ad montem qui vocatur Olea-
rum, [mensis Martii die 29°.] misit
duos de discipulis ejus pro pullo alligato,
Ffff 3 cui

JOH.

LUC.

MAR.

MAT.

XIX.
1, 10.

46, 52, 29, 34

11, 27

55, 56,
57.XII.
1, 11.XI.
28, 35

1, 7.

XXI.
1, 7.

Anno Mundi	590	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	cui nullus unquam hominum infedit. [Afinæque etiam Matthæus memi- nit.]						
	<i>Adduxerunt igitur Pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & infedit ei. Et turba multa quæ venerat ad diem Festum, prodit ei obviam: plurimis sternentibus vestimenta sua in via; aliis ramos frondésque ar- borum. Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, clamabat turba quæ præibat, & quæ sequeba- tur, Hosanna Filio David. Et ali- quibus Phariseorum è turbâ dicenti- bus ei; Objurga discipulos tuos, Responsum dat. Pharisei ergo dixe- runt inter se, Videtisne nos nihil pro- ficere? ecce mundus eum sequutus est.</i>	12,-18.	36,-40	8,9,10.	8,9.		
	<i>Et ut appropinquavit, visâ urbe fle- vit super eâ: ruinam ejus extremam prænunciâns.</i>	19.	41,-44		10, 11,		
	<i>Et quum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?</i>		45, 46,	11.	12, 13, 14, 15, 16.		
	<i>Et introivit Jesus in Templum Dei; & ejecit vendentes, & ementes in eo. Cæcos, & claudos, in Templo sanat. Puerôsque in eo clamantes Hosanna, contra Sacerdotes & Scribas indi- gnantes justificat. In Templo quotidie docet; auditoribus diligenter auscul- tantibus: primariis verò Sacerdotum, & primoribus plebis perdere cum studentibus.</i>		47, 48.				
	<i>Græci autem quidam ex eis qui veni- unt ut adorent in Festo, Jesum videre cupiunt. Narrantibus respondet, de Passione suâ concionando: Patrém- que invocando, responsum accipit per vocem è cœlo; quam quidam Tonitru; alii Angelum esse putant. Iterumque agens de sublatione Filii hominis è terrâ; eis qui de eâ ulte- rius quærebant, & Quis esset iste Fi- lius hominis, Respondet. Inde abiens, occultavit se ab eis; horâque vespera cum esset,</i>	20,-50.			17.		

Anno Mundi		Imperium Romanorum Cæsarum.				591	Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.			
	<i>esset, abiit ad Bethaniam cum illis duo- decim. Quum autem tot signa coram eis edidisset non credebant in eum; ut sermo Esaiæ impleretur: verun- tamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum; sed propter Phariseos non profitebantur. Cla- mans igitur concionatur de Fide in se.</i>							
	<i>Postero die cum exiissent Bethania esuriit. Et ficui folia solum habenti imprecatus est, statimque exaruit. Veniunt Hierosolymam; & ingressus Je- sus in Templum, vendentes & ementes iterum ejicit; nec sinebat ut quisquam deportaret vas per Templum. Cla- mansque docet fidem in se. Primarii autem Sacerdotes quærebant quo- modo eum perderent. Timebant enim eum, quia tota turba percelle- batur super doctrinâ ipsius. Quum verò vespera advenisset, egressus est Je- sus extra urbem.</i>			12,-19	18, 19.			
	<i>Et manè iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruisse radicibus. Pe- trôque id indicante; Jesus de vi & virtute Fidei; in precibus speciatim, concionatur eis. Tunc veniunt rur- sus Hierosolymam: & quum ipse ambu- laret in Templo, & doceret, veniunt ad ad eum primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores, dicentes, Quâ autoritate ista facis? Respondet Jesus, Interro- gando eos de autoritate Baptismatis Johannis. Dixitque eis Parabolam duorum filiorum; Quærens ab eis, uter è duobus fecit quod voluit Pa- ter: eamque illis applicat: Parabola item vineæ elocata agricolis, hæredem vineæ tandem occidenti- bus; unâ cum ejus applicatione. Ide- oque studebant eum eâ ipsâ horâ prehen- dere; sed timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat. Rursusque proponit eis parabolam Nuptiarum Fi- lii Regis, & invitatorum quorundam recusationes seu excusationes; quo- rundam</i>		20,-33.	19,-46				
		XX. 1,-8.						
			XII. 1,-12.					
					XXII. 1,-46.			

ANNO Mundi	592	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Juliane	Anno re Chri- stiane	
		JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.			
	rundam nequitias, poenâsque; etiâ- que illius qui vestem nuptialem non habuit. Tunc profecti Pharisei consi- lium ceperunt ut illequearent eum in sermone. Itaque mittunt ad eum discipu- los suos, cum Herodianis, dicentes, Licet ne censum dare Cæsari, an non? Et respon- sum mirati, omisso eo, abierunt. In illo die adierunt eum Sadducei, Interrogantes de muliere quæ septem fratres pro maritis habuit, Cujus ex illis septem uxor erit in Resurrecti- one? Et quum responsum Resurre- ctionem asserens, audisset turba, per- culsa est super doctrinâ ipsius, Pha- riseus deinde Legis interpret, tentat eum, Interrogando, Quod est manda- tum magnum in Legge? Responso dato; Interrogat Phariseos, cujus filius est Christus ille? Et nemo poterat re- spondere ei quicquam: neque ausus fuit quisquam ab illo die amplius il- lum interrogare. Tunc Jesus loquutus est turba, & di- scipulis suis, de Scribis, & Phariseis: Væ contra eos oñes denunciâns. Et civitatem alloquens Jerusalem, cru- delitatem ejus, & obstinationem ac- cusat, & desolationem prædicit. Et quum sedisset Jesus ex adverso gazophylacii, viduam duo minuta inji- cientem, cæteris magis æstimat. Quum autem egredereetur à Templo, discipulis ædificia ejus, lapidâsque ostendentibus, ruinam ejus prædicit. Et quum sederet in monte Olearum ex adverso Templi, interrogârunt eum privatim quatuor à discipulis, Quando hæc erunt? & quod erit signum ad- ventus tui, & consummationis se- culi? Quibus fusè respondet, de signis utriusque. Monetque ut vigi- lent, paratîque sint, quia nesciunt quâ horâ Dominus venturus sit. Idemque docet, Parabolâ decem Virginum. Itémque Parabolâ Talentorum ser- vis traditorum, ut negotiarentur.		20, 40	13, 37				
			41, 44					
		45, 46, 47.		38, 39, 40.	XXIII. 1, 39.			
		XXI. 1, 4.	41, 44					
				XIII. 1, 36.	XXIV. 1, 51.			
					XXV. 1, 46.			

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarium.	593	Anno Periodi Juliane	Anno re Chri- stiane	
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	Ultimûmque seculi [istius forsan, ut Typi] describit judicium, oves ad dexteram, hœdos ad sinistram statuendo, & de utrisque sententiam dicendo. Docebat autem interdum in Templo: noctu verò exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum. Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut audiret eum in Templo.		37, 38.		
	Et factum est quum finisset Jesus sermones istos, dixit discipulis; Scitis post biduum Pascha fore; & Filius hominis prodetur, ut crucifigatur. Tunc in aula Caiaphæ Pontificis maximi consultârunt ut Jesum trucidarent. At non in Festo, aiunt, ne tumultus fiat in populo.			XIV. 1, 2.	XXVI. 1, 5.
	Quum autem Jesus esset in Bethania, in domo Simonis Leprosi; mulierem, alabastrum unguenti in caput ejus accumbentis effundentem, contra indignantes discipulos defendit, funerationem suam prædicendo.			3, 9.	6, 13.
	Tunc introiit satanas in Judam, qui se offert, & pacificitur ad prodendum eum.	XXII. 1, 13.		10, 11.	14, 15, 16.
	QUARTUM PASCHA: in quo, Pascha nostram immolatus est Christus; [I Corinth. V. 7.] atque ita Legalibus omnibus sacrificiis, hoc unicum præsignificantibus, finis impositus, ineunte anno quarto sive MEDIO postremæ Septimane Danielis. [Dan. IX 27.]				
	Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, [Aprilis die 20.] quærentibus discipulis de loco parandi ipsum, mittit Petrum & Johannem in urbem, prænunciâns occursum eis quendam amphoram aquæ bajulantem, cujus ductu diversorium, & coenaculum paratum			12, 16	17, 18, 19.
	G g g g à				

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
à Patre-familiâs obtinebunt.		14,—18	17.	20.
<i>Et quum serum diei esset, venit cum duodecim. Quicumque discubissent, & ederent, dixit Jesus, Desiderio desideravi hoc Pascha edere vobiscum, antequam ego patiar; & poculum iussit dividere inter ipsos: dicens se non ampliùs esurum ex Paschate; aut bibiturum ex fructu vitis, usque quò Regnum Dei venerit. Aitque etiam, Unus ex vobis proder me. Contristatis autem vehementer, & dicentibus singulis, Num ego sum Domine? Respondet, Qui intingit mecum manum in catino, is est. Et Judæ dicenti, Num is ego sum? ait ei, Tu dixisti.</i>			18,—21.	21,—25
<i>Edentibus autem eis, in pane instituit sacramentum corporis sui; & in vino, postquam cœnasset, sanguinis sui: Ad-</i>		19,—23	22,—25	26,—29
<i>dens, Non bibam ab hoc tempore, ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Cæterum ecce, inquit, manus ejus qui me prodit, mecum est in mensa. Tunc ipsi cœperunt mutuò quærere inter se de hac re; ecquis nimirum ex ipsis esset hoc factururus.</i>				
<i>Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos, Quis eorum videretur esse maximus. Et cœnâ peractâ,</i>	XIII.	24,—30		
<i>surgit ab eâ, & deponit pallium, acceptoque linteo, præcinxit se; cœpitque lavare, & extergere pedes discipulorum: etiâque & Petri, negantis licet primò; postea tamen expetentis. Quo peractò, rursus recubuit; inquit, Exemplum præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis, alii aliorum pedes lavantes; & qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: superaddens, Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim. Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritus, & testatus est, dixitque, Unus ex vobis proder me. Discipuli ergo aspiciebant, alii</i>	2,—38.			
ad				

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	14, -18	17.	20.
		18, -21.	21, -25
	19, -23	22, -25	26, -29
	24, -30		
XIII. 2, -38.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
ad alios, incerti de quo diceret. Innuente autem Petro dilecto discipulo, ut percontaretur quis esset : respondet Jesus, Ille est cui ego intinctam ossulam dederò. Eamque dedit Judæ. Dixitque ei, Quod facis, mox facito. Hoc autem nemo accumbentium intelligebat. Ille igitur acceptâ ossulâ statim exiit : erat autem nox.				
Quum ergo exiisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo. Monetque de instante abitu suo : mutuâque eorum dilectione. Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce satanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum : sed pro te oravi ; & tu stabili fratres. Et Petro nimium confidenter dicenti, Animam meam pro te deponam ; responderet, Non emittet vocem gallus, donec ter me abnegaveris. Dixit etiam eis, At nunc qui crumenam habet, tollat eam : & qui non habet, emat gladium. Dicentibus autem, Ecce duo gladii hîc ; responderet, Satis est.		31, - 38		
Contra trinitiam ex morte ejus conceptam, ex usu ejus, consolatur eos. Quæstionibus Thomæ, Philippi, & Judæ, [qui & Lebbæus, cognominatus Thaddæus, filius alter Alphæi, fraterque Jacobi] sigillatim responderet. Promittit Spiritum sanctum discipulis Doctorem. Pacem suam relinquit eis. Iterumque monens de morte instante, fructuque ejus lætabili ; Surgite, inquit, abeamus hinc. Et quum hymnum cecinissent, exiiverunt versus montem Olearum.	XIV. 1, - 31.			
Inter eundem, per similitudinem Vitis & Palmitum hortatur ad fructum ferendum : hortatur ad permanendum in dilectione Dei erga eos : ad mutuum inter se amorem : ad mundi odium perferendum, ut qui odio habet Christum ipsum : Et ne persecutionibus offendantur. Iterum-	XV. 1, - 27.		26:	30.
G g g g 2 que	XVI. 1, - 33.			

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	31, -38.		
XIV. 1, -31.		26.	30.
XV. 1, -27.			
XVI. 1, -33.			

Anno Mundi	596	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno æ- re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	que contra tristitiam de morte suâ consolatur eos, per promissionem mittendi ad eos Paracleti, Spiritus ve- ritatis; cujus officium, erga mun- dum, erga ipsos, describit. Monens- que, paulisper esse, & non conspicient eum: Discipulis, quid illud esset ne- scientibus, id ipsum explicat: Et tri- stitiam eorum prædictam de morte ejus, vertendam, ait, in gaudium, exemplo mulieris puerulum parturi- entis; idque ex reditu ejus ad eos; ex amore Patris erga eos, ejusque promptâ petitionum exauditione, quas nomine suo facturi sint. Demum expressè dicenti, Prodi à Patre, & veni in mundum; iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem; Discipuli dixerunt, Ecce nunc apertè loqueris, credimusque te à Deo pro- diisse. Quibus respondet, Tempus modò venire, quum dispergentur quisque ad sua, & Christum solum relinquent. Tandemque divinissimâ ad Patrem Oratione, pro mutuâ glo- riæ suæ, & Patris, illustratione; pro Apostolis; pro toto credentium grege, conclusionem ponit.						
	<i>Hac quum dixisset Jesus, cum disci- pulis suis, profectus est, ex more, trans torrentem Cedron, in montem Olearum.</i>	XVII. 1, -26.					
	Tunc dicit eis Jesus, Omnes offende- mini in me nocte hac: sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Ga- lilæam. Petro dicenti, Etiam si omnes offendantur, at non ego; Jesus ait, Hodie, nocte istâ, priusquam bis vo- cem gallus miserit, ter me abnegabis. Ille verò, omnesque discipuli repli- cant, Si oportuerit commori tibi, te non abnegabimus.	XVIII. 1.	39.		31, -35		
	<i>Veniunt igitur in locum, cujus nomen est Gethsemane; ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus. Dixit- que eis, Orate, ne introcatis in tenta- tionem. Sedete hîc usque quò profe- ctus precatus fuero illic. Et assumpto Petro,</i>			27, -31			
				32, -42	36.		
			40, -46				
					36, -46		

Anno Mundi		Imperium Romanorum Cæsarum.				597	Anno Periodi Julianæ	Anno æ- re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.			
	Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœ- pit gravissimè angi: dixitque eis, Ma- nete hîc, & vigilate. Et progressus paululum, quasi ad jactum lapidis, positis genibus, oravit, de transferen- do poculo hoc. Conspectus est au- tem ei Angelus è cœlo, corroborans eum. Rediitque, reperiens discipu- los dormientes; quos reprehendit, monetque. Secundò abit, & precat- ur intentius, constitutus in angore, sudans quasi grumos sanguinis. Et quum rediisset, reperit eos rursus dor- mientes præ tristitiâ; erant enim oculi eorum gravati: rursûmque moniti, non sciebant quid respon- derent. Tertiò abit, idemque pre- catur. Rediênsque dicit discipulis, Dormite quod superest, & requie- scite; ecce appropinquavit hora illa, & filius hominis proditur in manus peccatorum. <i>Surgite, eamus: ecce qui prodit me appropinquavit.</i>							
	<i>Adhuc autem eo loquente, ecce Ju- das, qui noverat locum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat, unâ cum primariis Sa- cerdotibus, & Pharisæis, & præfectis Templo, & Senioribus populi, & ministris eorum, & cohorte ab eis misso, venit illuc cum laternis & fa- cibus, turbâque multâ, cum gladiis, & fustibus. Dederat autem eis Ju- das signum, dicens, Quem osculatus fuero is est. Et statim deosculatus est Jesum. Cui Jesus, Quorsum ades? osculo Filium illum hominis prodis? Jesus itaque sciens omnia quæ ven- tura essent in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis? Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego sum. Et abierunt illi retrorsum, & ceciderunt super terram. Iterûm- que rogat; respondetque eis ut pri- us, addendo, Si me quæritis, finite hos abire. Et prehenderunt eum. Videntes autem ii qui circa eum erant,</i>	2, 3.	47, 48.	43, -47	47, -56			
		4, -9.						
		10, 11.	49, 50;					
	Gggg 3		51.					

Anno Mundi	598	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	erant, quod futurum erat, dixerunt, Domine, percutiemusne gladio? Petrus autem gladio abscidit Malchi, servi Pontificis maximi, auriculam dexteram. Cui Jesus, Reconde gladium. Annon possem precibus obnitere plures quam duodecim legiones Angelorum? Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater? Sinite hucusque. Et tactâ illius auriculâ, sanavit eum. Dixit autem Jesus eis, Siccine ut adversus latronem exiistis, cum gladiis, & fustibus? sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Quidam autem juvenis [ex contubernio] prehensus, derelictâ sindone, nudus ab illis effugit.		52, 53.	48, -52			
	<i>Jesum autem vinxerunt; & abduxerunt, primum ad Annam, socerum Caiaphæ; qui misit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum, qui prophetarat prius, expedire ut unus homo moriatur pro populo. Ibi omnes primarii Sacerdotes, & Seniores & Scribæ coacti erant. Caiaphas ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrinâ ipsius. Respondet ei Jesus, Ego palam loquutus sum mundo, interroga eos qui audierunt. Ideoque bacillo cæsus ab uno è ministris; respondet ei, Si bene loquutus sum, cur me cædis? Totus autem confessus quærebat falsum testimonium contra eum; & non invenerunt. Postremò duo falsi testes advenerunt. Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum. Dicente Caiaphâ, Non respondes testantibus contra te? sileat Jesus. Adjurante ut dicat, num sit Christus ille, respondet, Ego sum: Et videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiae Dei, & venientem cum nubi- bus coeli. Ideoque eum, ut reum mortis, ob blasphemiam judicarunt.</i>	12, -27	54, -65	53, -72	57, -75.		
	Tunc						

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.	599	Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ	
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	Tunc illudebant ei ; sputis, colaphis, bacillis in eum sævierunt ; & obtegentes faciem ejus, dixerunt, Vaticinare quis te percussit : & alia multa convitiantes dicebant in eum.				
	Sequebatur autem Jesum Petrus è longinquo, ut videret finem ; aliisque discipulus, qui notus erat Pontifici, & simul cum Jesu introiit in aulam. Petrus autem stabat extra ad ostium ; quem alter ille discipulus, ostiariam alloquens ; introduxit. Cui interroganti, & asserenti, Petrus se calefaciens ad ignem accensum in medio aulae, quia frigus erat, negat se discipulum ejus esse, aut nōsse eum, & nescire quid ea dicat. Et paulò post exivit extra vestibulum : & gallus vocem emisit. Eredientem autem rursus vidit alia ancilla, & dixit eis qui erant illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno. Aliusque item dixit ei, Et tu ex ipsis es. Tunc rursus negavit, cum juramento, se ex ipsis esse, aut hominem nōsse. Et interpositâ quasi horâ unâ, accesserunt qui adstabant, dicentes ei, Loquutio tua te manifestum facit : Et cognatus Malchi inter eos, dicens, Nonne ego te vidi in horto cum eo ? Tunc coepit execrari, seipsum devovere, & jurare, dicens, Non novi hominem istum quem dicitis. Et illico adhuc ipso loquente, gallus secundò vocem emisit. Tunc conversus Dominus intuitus est Petrum ; qui memor prædictionis Jesu, egressus foras, flevit amarè.				
	Et ut ortus est dies, congregatum fuit Presbyterium populi, & primarii Sacerdotes, & Scribæ, & adduxerunt eum in suum confessum, dicentes, Num tu es ille Christus ? Quibus ille ; nequaquam credetis ; aut respondebitis ; aut absolvetis : asserente autem ipso, se esse Filium illum Dei, dixerunt, Quid ampliùs egemus testimonio ?		66, -71		
	Tunc				

Anno Mundi	602	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno æ- re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	<p>ergo vultis faciam isto quem dicitis Regem Judæorum? Ipsi verò rursum clamaverunt, Crucifige eum. Pilatus autem tertio dicit eis, At enim quid mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam. Illi autem amplius clamaverunt, Crucifige eum; & instabant vocibus magnis idipsum petentes. <i>Tunc assumpsit Jesum Pilatus, & flagellavit. Et milites contexturunt coronam de spinis, & imposuerunt capiti ejus, & pallio purpureo induerunt eum: dicentes, Ave Rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant. Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire. Prodiit ergo Jesus foras, gerens coronam illam, & pallium. Et dixit eis Pilatus, Ecce homo. Intuiti eum primarii Sacerdotes, & eorum ministri, clamitârunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen. Responderunt Judæi, Debet mori, quia Filium Dei se fecit. Audiens hoc Pilatus, magis metuit. Et rursus ingressus est Prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesu non respondenti dicit Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te? Responder Jesus, Non haberes, nisi tibi datum esset supernè. Ex eo studebat Pilatus eum dimittere. Judæi verò clamabant, Tum non es amicus Cæsaris. Pilatus hoc audiens, eduxit foras Jesum, confeditque in tribunali, in loco Gabbathâ. Erat autem parasceve Paschæ, hora verò quasi sexta: Tum dicit Judæis, Ecce Rex vester. Illi verò clamitârunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii Sacerdotes, Non habemus Regem nisi Cæsarem.</i></p> <p>Videns</p>	XIX. 1,—16.					

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarium.	603	Anno Periodi Julianæ	Anno æ- re Chri- stianæ			
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, accepit aquam abluit manus coram turbâ, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justî: vos videritis. Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos, & super filios nostros. Tunc volens turbæ satisfacere demisit eis Barabbam; <i>Jesum autem quum flagellasset; tradidit eorum voluntati, ut crucifigeretur.</i>	17,—30		16,—37	27,—31.		
	<i>Tunc milites Præsidis, quum abduxissent Jesum in Prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem. Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam, seu purpuream; Et coronam de spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus; & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum. Et quum inspissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus. Et postquam illussent ei exuerunt eum chlamyde, indueruntque vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.</i>						
	<i>Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, poenitens, retulit triginta argenteos ad primarios Sacerdotes; confitens illis peccatum suum; & projiciens argenteos in Templum; secessit, & strangulavit sese. Illi autem emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitem: ad implendum Prophetæ vaticinium.</i>						
	<i>Jesus portans crucem suam prodiit. Abducentes autem invenerunt Simonem quendam Cyrenæum, qui veniebat rure, quem prehensum angariârunt ad crucem ferendam ponere Jesum. Facinorosi autem duo latrones cum eo abducebantur, ut crucifigerentur. Sequebatur autem cum magna multitudo populi, & mulierum, quæ plangebant eum. Ad quas conversus,</i>		26,—38		32,—50		
	H h h h 2 de-						

Anno Mundi	604	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno æ- ræ Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	<p>destructionem lamentabilem prædicit appropinquantem. <i>Quum autem venissent in eum locum qui dicitur Calvaria</i>, Hebraicè autem Golgotha, dederunt ei bibendum myrrhatum vinum, seu acetum cum felle mistum: & quum gustasset, noluit bibere. <i>Illic crucifixerunt eum. Erat autem hora tertia.</i> Et cum eo duos illos facinorosos crucifixerunt, unum ad dextram, alterum ad sinistram. Jesus autem dicebat, Pater remitte ipsis, nesciunt quid faciant. Scripsit autem etiam titulum Pilatus, Hebraicè, Græcè, & Romanè, & imposuit cruci. Quem ad petitionem primariorum Sacerdotum Pilatus noluit immutare. Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta in quatuor partes, unicuique militi [qui executionis officium egit] partem, sortem jacentes; itémque super tunicam infutilem, cujus futura sit: ut scriptura impleretur. Et sedentes servabant eum illic. Et stabat populus spectans. Qui verò præteribant, conviciabantur ei, moventes capita sua; & dicentes, Vah tu qui destruis Templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si Filius Dei es, descende à cruce. Similiter autem etiam primarii Sacerdotes, & primores, cum populo, illudentes, & sannis eum excipientes, cum Scribis, & Senioribus; dicebant alii ad alios, Servavit alios, seipsum non potest servare. Si Rex Israelis est, si ille Christus, electus ille Dei, descendat nunc à cruce, & credemus ei: Confidit in Deo, eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum. Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes: dicentésque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva temetipsum. Idipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. Et uno eorum in convitiis</p>						
			39,-43				

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarum.	605	Anno Periodi Julianæ	Anno æ- ræ Chri- stianæ
	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
		44, 45, 46.		
			38,-42	
				51,-56

tiis perseverante; alter conversus in-
terim, objurgans eum; dixit Jesu,
Domine memento mei quum veneris
in regnum tuum. Cui Jesus, Hodie
mecum eris in paradiso. Stabant
autem juxta crucem Jesu, mater ejus,
& soror matris ejus, Maria Cleopæ
uxor, & Maria Magdalene. Quum vi-
disset ergo Jesus Matrem, ac discipu-
lum adstantem quem diligebat, dicit
matri suæ, Ecce filius tuus, & disci-
pulo, Ecce mater tua. *Quum autem
advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt
super totam terram, seu regionem, usque
ad horam nonam. Circiter verò horam
nonam exclamavit Jesus voce magnâ,
Eli, Eli, seu Eloi, Eloi, Lamma sa-
bachthani? Quidam autem adstanti-
um dicebant, Ecce, Eliam vocat. Et
quum sciret Jesus omnia jam esse per-
acta, ut consummaretur scriptura,
dixit, Sitio. Vas igitur illic erat posi-
tum aceto plenum. Illi verò imple-
verunt spongiam aceto, & hyssopo
seu arundine circumdatam, admove-
runt ori ejus; dicentes etiam, cum
reliquis, Sinite, videamus an veniat
Elias ad servandum & detrahendum
eum. Jesus autem quum accepisset
acetum, dixit, Consummatum est.
Et quum rursus clamasset voce ma-
gnâ, ait, Pater in manus tuas depono
spiritum meum; & inclinato capite,
emisit spiritum. Centurio autem vi-
dens eum ita emissio clamore expi-
râsse glorificavit Deum, dicens, Verè
hic homo justus erat, verè homo
iste Filius erat Dei.*

Et ecce velum Templi fissum est
in duas partes à summo usque ad
imum, & terra mota est; & Petræ
fissæ sunt. Et monumenta aperta
sunt: & multa corpora sanctorum
qui dormierant, surrexerunt. Qui
egressi è monumentis post resurrecti-
onem ejus, introierunt in sanctam
urbem, & apparuerunt multis. Cen-

H h h h 3 turio

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
turio: etiam qui stabat ex aduerso, & qui cum eo seruebant Jesum, viso terræ motu, & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, verè Filius Dei erat iste. Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua, reuertebatur. Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres è longinquo, quæ erant cum unâ sequatæ à Galilæâ, videntes ista; inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Jose mater, & Salome: Quæ etiam quum esset in Galilæa, sequatæ fuerant eum; & ministraverant ei; aliæque multæ quæ simul cum eo ascenderant Hierosolymam. Judæi ergo ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Parasceve (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites & confrugerunt crura duorum latronum: At non Jesu, utpote jam mortui. Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit, & statim exiit sanguis & aqua. Facta autem hæc sunt ut Scripturæ implerentur. <i>Quum autem serum diei jam esset, quoniam erat Parasceve, hoc est ante-sabbathum, veniens Josephus Arimathæensis, homo dives, honoratus Senator, qui & ipse expectabat regnum Dei, vir bonus, & justus, qui non assensus fuerat consilio, ac facto eorum, ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus, propter metum Judæorum, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Pilatus autem miratus est si jam mortuus esset: & advocato Centurione interrogavit eum. Et re cognitâ, donavit corpus Josepho. Venit autem & Nicodemus, is qui venerat ad Jesum nocte primùm, ferens misturam myrrhæ, & aloes libras quatuorcentum.</i>	47, 48, 49.			
	31, -37			
	38, -42.	50, -56	42, -47	57, -61
Acc-				

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
<p>Acceperunt ergo corpus Jesu, & detractum obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare. Et involutum sindone purâ, posuit Josephus in monumento suo novo quod exciderat in petrâ, in quo nondum quisquam positus fuerat : quodque erat in horto, in eo loco ubi crucifixus fuerat Jesus. Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quod monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum. Et advolvit Josephus saxum magnum valde ad ostium monumenti. Maria Magdalene verò, & Maria mater Jose spectabant ubi poneretur, & sedebant contra sepulchrum. Subsequentæ etiam mulieres quæ cum eo venerant ex Galilæâ, spectârunt monumentum. Reversæ verò paraverunt aromata & unguenta : ac sabbatho quidem quieverunt, secundum præceptum.</p> <p><i>Postero autem die [Aprilis 4.] primarii Sacerdotes, & Pharisei rogârunt Pilatum ut juberet sepulchrum muniri usque in diem tertium ; rationem ei attexentes. Quo concesso : Ipsi profecti munierunt sepulchrum, obsignato lapide, cum custodia.</i></p> <p><i>Extremo autem Sabbatho, seu exacto intercedente Sabbatho, [Aprilis die 5.] quum luceſceret in primum diem hebdomadis, valde manè, profundo diluculo quum adhuc tenebræ essent, Maria Magdalene, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & Salome, aromata ferentes quæ emerant, & euntes ut spectarent monumentum, & ungerent Jesum ; dicebant inter se, Quis avolvit nobis saxum ab ostio monumenti ? Et exorto sole venientes ad monumentum, conspiciunt saxum esse avolutum. Nam ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini, quum descendisset è coelo, accessit & avolvit saxum ab ostio ; sedebatque super illud. Et ingressæ non invenerunt</i></p>				
	XX.	XXIV.	XVI.	XXVIII.
	1.	1,—12.	1,—11.	1,—8.

Anno Mundi	610	Ætas Mundi Septima.				Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ
		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	abite, renunciate fratribus meis, ut abeant in Galilæam, illic me vide- bunt.						
	Euntibus autem ipsis, ecce, qui- dam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdoti- bus omnia quæ facta fuerant. Ipsi verò congregati cum Senioribus, consilióque capto, nummos multos dederunt militibus, ut dicerent, Di- scipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt nobis dormientibus. Quòd si hoc auditum fuerit apud Præsi- dem, nos, inquiunt, persuadebimus ei, & securos vos præstabimus. Ipsi verò acceptâ pecuniâ fecerunt sicut erant edocti: Et divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodie- rum diem.					11,—15	
	<i>Et ecce duo ex eis ibant eo ipso die rus in Vicum distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui nomen est Emmaus. Quibuscum in viâ Jesus unâ iter fa- ciens, & narrantibus ipsis quæ facta sunt his diebus, de Jesu Nazaræo, crucifixo, & resuscitato, ex scripturis ostendit oportuisse pati Christum, & introire in gloriam suam; in vico au- tem ipso, quum sumpto pane bene- dixit, & fractum eis dedit, ab eis tandem, licet aliâ formâ apparens adapertis eorum oculis, agnitus est. Sed ipse ablatuſ est ex eorum con- spectu. Ipsi autem surgentes, eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, ad undecim, & eos qui cum ipsis erant: qui dicebant duobus hisce, Suscita- tus est Dominus verè, & conspectus est Simoni. Tum ipsi exposuerunt eis, quæ gesta erant in viâ, & ut fue- rat à se agnitus in fractione panis. Qui tamèn ne illis quidem credide- runt. Hac autem ipsis loquentibus, quum jam Vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, ste- títque</i>	13,—35	12, 13.				
		19,—23	36,—49	14,—18			

Anno Mundi	Imperium Romanorum Cæsarium.				611	Anno Periodi Julianæ	Anno re Chri- stianæ	
	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.				
	<p>títque in medio ipsorum; & dixit eis, Pax vobis. Conſternati verò & expavefacti, putabant ſe Spiritum conſpicere. Ille vero exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duri- tiem; eò quòd eis qui ipſum conſpexerant ſulcitatum non credidiſſent. Et dixit eis, Quid turbati eſtis? Videte manus meas, & pedes meos: Spiritus carnem & oſſa non habet: oſtendítque eis manus, ac pedes, & latus. Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis híc eſculentum aliquid? Edítque partem piſcis aſſi, & aliquid ex favo apiario. Gavíſi ſunt ergo diſcipuli viſo Dómino. Dixítque eis, Hi ſunt ſermones quos loquutus ſum vobis quum adhuc eſſem vobiſcum, Oportere impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moſis, & Prophetis, & Pſálmis, de me. Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis, Ita ſcriptum eſt, & ita oportuit Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis tertio die: Et prædicari ejus nomine Reſipiſcentiam, ac Remiſſionem peccatorum apud omnes Gentes. Vos autem eſtis horum teſtes. Et ecce emit- tam promiſſum Patris mei in vos: vos autem reſidete Hieroſolymis, uſquequo induanimi virtute ex alto. Dicit autem eis iterum, Pax vobis, ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos. Proſecti in mundum univerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc conſequentur; Per nomén meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis; Serpentes tollent; Et ſi quid læthale biberint, nequaquam noc- bit eis; ægrotis manus imponent, & bene habebunt. Et quum hæc dixiſ-</p>							
	Iiii 2				ſet,			

JOH. LUC. MAR. MAT.

fer, afflavit eos: & dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum. Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt, [et sic quinquies ipso primo Resurrectionis die apparuit Jesus.]

Thomas autem, unus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venerat Jesus. Dicentibus ei reliquis, Vidimus Dominum; incredulitatem tamen suam fidenter proficitur. *Octo vero post diebus* [Aprilis die 12.] *Thomâ* cum cæteris congregato, venit Jesus, foribus clausis, stetitque in medio, dicens, Pax vobis: Thomæque incredulitati abundè satisfacit.

Undecimi autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam, in montem ubi constituerat eis Jesus. Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt. Et quum accessisset ad eos Jesus, dixit, Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Profecti ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos &c. Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. [Jesus præterea quingentis fratribus & ampliùs semel & simul apparuit: deinde Jacobo. [I Corinth XV. 6, 7.]]

Postea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis; aut septem saltem eorum; dum piscantur. Illos nihil nocte capientes, manè Jesus ignotus, ad litus stans, jubet ut rete conijciant in dextram navigii partem. Capientibus autem pisces magnos 13, dicit, Jesus. Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es: quum scirent Dominum esse. Quum prandissent, ter monet Petrum officii Pastoralis, prout amat Jesum. Mortis genus eidem prænunciat. Et quæstioni ejus de Johanne responsum dat, à fratribus

24,—29

16,—20

XXI.
1,—24.

JOH. LUC. MAR. MAT.

bus non rectè perceptam.

Denique Hierosolymis Jesus apparens discipulis eduxit eos foras Bethaniam usque: et sublati manibus suis, benedixit eis. Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursum ferretur in cælum.

50, 51.

19.

Hucusque Euangelica protenditur Historia; res Christi & præcursoris ejus Johannis Baptiste explicans: quorum à Fl. Josepho Judæorum historico, in 18° Antiquitatum libro, brevis, sed honorifica facta habetur mentio. Baptiste quidem, in 7° capitulo, hæc. *Johannem, qui Baptista cognominatus est, Herodes tetrarcha necavit: virum opimum. Judæos excitantem ad virtutum studia, & inprimis pietatis ac justitiæ, simulque ad baptismi lavacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore, si non ab uno tantum alterove peccato abstergeant, sed animis per justitiam prius mundatis, addant & puritatem corporis. Cùmque magni concursus ad eum fierent, plebe talis doctrine avida, Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pararet, quod viderentur nihil non facturum ex ejus consilio; judicavit satius esse prius quam novi aliquid exoriretur, illum tollere, quam rebus turbatis seram penitentiam agere. Itaque vinctum missum in Macharuntem, illic occidi imperavit. De Christo Domino, in 4° capite, ista. Eodem tempore fuit Jesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor cerum qui libenter vera suscipiunt. Iurimos quoque tam de Judæis quam de gentibus sui habuit sectatores: & credebatur esse Christus. Cùmque invidiâ nostrorum principum cruci eum Pilatus addidisset; nihilominus qui eum primùm dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertiâ die vivens; multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo vaticinantibus: & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit. Ita in libro de Scriptorib. Ecclesiasticis locum hunc transtulit B. Hieronymus: cujus illa lectio, Credebatur esse Christus; alteri illi videtur præferenda, quæ apud Eusebium [lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 1.] & Rufinum, & in nostris codicibus habetur, ο Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, Christus hic erat. quum ad nostram religionem nihilò propiùs Josephum accessisse constet, quàm regem Agrippam, cui ille erat addictissimus: cujus illa ad Paulum extat confessio, Act. XXVI. 28. Propemodum persuades mihi ut sim Christianus.*

Christum, Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectum fuisse, refert etiam Cornelius Tacitus. [Annal. lib. 15. cap. 44.] De tenebris quoque tunc obortis, ipsos Gentium annales testes advocat Lucianus martyr, apud Rufinum: [in Histor. Ecclesiast. Euseb. lib. 9. cap. 6.] *Requirite in annalibus vestris, invenietis temporibus Pilati, Christo patiente, fugato Sole interruptum tenebris diem. et ante eum Tertullianus, in Apologetico ad Gentes. [cap. 21.] Eodem momento dies, medium orbem signante Sole, subducta est. Deliquium atque putaverunt, qui id quoque super Christo predicatum non scierunt. Et tamen*

Iiii 3

cum

cum mundi casum relatum in archivis vestris habetis. Et sanè Solis deliquitum hoc appellavit in 3° Historiarum suarum Thallus, & in 13° Chronicorum libro Phlegon Trallianus: ille à Julio Africano in 3° Chronographiæ suæ, hic ab ejus æquali Origene, in libro 2° contra Celsum, [pag. 83. & 99. edit. Græc.] & tractatu 35. in Matthæum, citatus. Phlegontis verba, ad annum Tiberii XIX. (ut notat Eustathius Antiochenus in Hexæmeron) et Olympiadis CCII. quartum (eundem ipsum videlicet annum, in quo jam (sumus) sunt hujusmodi.

Ἐγένετο ἐκλειψις ἡλίου μεγίστη ἥδ' ἐκρωερίων πνεύματων, καὶ νύξ ὥρα ἔλη δ' ἡμέρας ἐγένετο, ὥς καὶ ἀστέρας ἐν ὕραν φανύσθαι. σεισμος τε μέγας καὶ Βιθυνίαν ἡμιόρμος τοῖς πολλὰ Νικαίας κατέσβεστο. quæ ab Hieronymo, in Chronico Eusebiano, ita habentur reddita. Magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta: dies horâ sextâ ita in tenebrosam noctem versus, ut stella in cælo visæ sint; terræque motus in Bithyniâ Nicææ urbis multas ades sui verterit.

Ab historiâ Evangelii, dicta & facta Christi complectente, ad acta Apostolorum, hanc evangelista Lucas transitionem facit. *Primum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cepit Jesus & facere & docere, usque ad diem* [Maii nostri 14.] *quo, quum mandata dedisset Apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est. Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei spectant.* [Act. I. 1, 2, 3.]

Congregatis illis denunciavit Dominus ne abscederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissionem Patris, *quam, inquit, audistis ex me, nam Johannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto istis non multum post diebus.* [Act. I. 4. 5. & XI. 16.]

Interrogantibus Dominum apostolis, num hoc tempore restitutus esset regnum Israël, respondit ille, non esse eorum nosse tempora, quæ Pater in suâ ipsius potestate posuit: sed recepturos esse illos Spiritum sanctum, & testes ipsi futuros non Hierosolymis tantum & in totâ Judæâ & Samariâ, sed etiam ad ultimas terras. Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est: & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum. Qui & ita (ad judicium) illum venturum, quemadmodum ab eis conspectus est proficiscens in cælum, à duobus Angelis, in albo vestitu illis subito apparentibus, edocti sunt. [Act. I. 6, 7, 11.]

Ipsi autem, adorato eo, cum gaudio magno reversi sunt Hierosolymam: [Luc. XXIV. 52.] à monte Oliveti, inde distante itinere Sabbathi, Act. I. 12. pro quo, Syrus paraphrastes *septem stadia* reposuit; ut etiam ex Josepho Theophylactus hic numerat. apud quem tamen, in nostris libris legimus, montem Oliveti ab urbe abfuisse stadiis vel quinque (ut in lib. 20. Antiquit. cap. 6.) vel sex. [ut in lib. 5. Belli, cap. 11. ut Græci, sive lib. 6. cap. 3. ut Latini distinguunt codices.]

Hierosolymis in coenaculo commorabantur undecim Apostoli, & perdurabant concorditer in oratione cum mulieribus & Mariâ matre Jesu, & cum ipsius fratribus. [Act. I. 13, 14.]

Per eos dies assurgens Petrus in medio discipulorum (erat autem turba

turba capitem simul quasi centum viginti) de uno subrogando retulit in locum Judæ proditoris; qui ex desperatione sese præcipitem dederat, mediisque crepuerat. Et præmissâ oratione, iactæ sortes sunt in Josephum vocatum Barsabam & Matthiam: cumque fors super Matthiam cecidisset, in Apostolorum numerum allectus est. [Act. I. 15, 26.]

Die Pentecostes (qui in Maii 24. diem incidit) quum essent omnes (120 illi) concorditer eodem loci; extitit repente sonitus è cælo tanquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi erant confidentes. Et visæ sunt eis dispersitæ linguæ instar ignis, qui etiam sedit super unumquemque eorum. Repleti que sunt omnes Spiritu sancto; & cœperunt loqui aliis linguis, prout Spiritus dabat eis effari. Erant autem Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi, ex omni natione quæ sub cælo est: qui audientes eos suis linguis loquentes magnifica Dei, obstupuerunt. Aliis verò miraculum hoc profanè irridentibus, Petrus gravissimâ concione habitâ, de ebrietate calumniam refellit, quod esset hora diei tertia: deinde ex Lege & Prophetis de Christo differens, & resurrexisse comprobans, tria auditorum millia virtute accepti Spiritus ad agnitionem veritatis convertit, & in nomine Jesu Christi ad remissionem peccatorum baptizari iussit. [Act. II. 1, 41.]

Perdurabant autem in doctrinâ Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. Obortus verò est omnibus timor: multaque miracula & signa per Apostolos fiebant. Omnes autem qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia; & possessiones ac facultates vendebant, & dispersiebant ea omnibus, prout cuique opus erat. Et quotidie perdurantes concorditer in templo, et frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis: laudantes Deum, et habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent. [Ibid. 42, 47.]

Petrus et Johannes simul ascendentes in templum sub horam orationis, nempe nonam, ad templi portam dictam speciosam hominem, qui à nativitate suâ per annos plures quàm 40. claudus fuerat, in nomine Christi sanaverunt. Unde concursu populi ad porticum Salomonis facta, Petrus illis salutis mysterium per Christum exposuit: in gratitudinem eorum accusans, et poenitentiam ab illis requirens. Cui auscultantes multi crediderunt: et factus est numerus virorum quasi quinquies mille. Supervenientes verò Sacerdotes et Præfectus templi, et Sadducæi, Petrum et Johannem posuerunt in custodiâ in postertum diem: quod esset jam vespere. Postridie coacto Synedrio (cui Annas Pontifex præses, et Caiaphas, et Johannes et Alexander, et quotquot erant ex genere Pontificio, interfuerunt) de patrato miraculo in quæstionem vocati Apostoli, Christi causam egerunt intrepidè: et ne in nomine Jesu post hæc loquerentur prohibiti, Deo quàm hominibus obtemperare justius esse responderunt. Additis deinde minis dimissi, atque domum reversi, unâ cum totâ Ecclesiâ fervido animi affectu pro Evangelii propagatione preces ad Deum fuderunt: quas ille,

ille, factō terræmotu, et Spiritu suo in corda ipsorum misso, comprobavit. [Act. III. & IV.]

Multitudinis autem credentium erat cor & anima una: & erant eis omnia communia. Neque ullus inter eos egenus erat: quotquot enim erant possessores agrorum aut domorum, vendentes deponebant pretium ad pedes Apostolorum, in pauperum usum erogandum. Quā in re exemplo aliis prævit Iosephus Levita, genere Cyprius; qui ab Apostolis *Barnabas*, id est, filius consolationis, cognominatus est. [Act. IV. 32, — 37.]

Ananias & uxor ejus Sapphira, impiā fraude partem pretii agri à se dividendi mutuo consensu intervertentes, à Petro fraudem illam detegente, & per Spiritum sanctum cui mentiebantur ulciscente, solo ejus verbo & increpatione exanimati sunt. Et obortus est timor magnus totī Ecclesiæ, & omnibus qui hæc audiebant. [Act. V. 1, — 11.]

Per manus Apostolorum edebantur miracula multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Salomonis. Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo: efferebantque in plateas ægrotos, ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum. Conveniebat etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes ægrotos ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes. [Ibid. 12, — 16.]

Summus Sacerdos & qui cum eo erant Sadducæi, invidiā moti, Apostolos conjecerunt in carcerem: unde ab Angelo sequente nocte liberati, jussi sunt audacter & intrepidè populum in Templo docere. Inde ad Synedrium adducti, consilio Gamalielis Pharisei, Legis doctoris, summo in pretio à populo habiti, è morte exempti, postquam flagris fuissent cæsi, dimissi sunt. Illi verò à Synedrio profecti sunt gaudentes, quòd digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumeliā afficerentur: & in Templo quotidie prædicare non cessarunt. [Ibid. 17, — 42.]

4037

Crescente Hierosolymis fidelium numero, & crescentibus etiam opibus, ideòque & negotiis Ecclesiæ, exortum est, ut ferè sit in frequenti turbā, Hellenistarum adversus Hebræos murmur, quòd eorum viduæ negligerentur in quotidianā opum ecclesiasticarum dispensatione. Cūque Apostoli distribuendis ditiorum in tenuiores eleemosynis, administrandæque quæ ex opulentiorum distractis possessionibus congregabatur in unum pecuniæ, non possent sufficere, ex eorum consilio, communibus Ecclesiæ suffragiis oekonomi bonorum ecclesiasticorum septem sunt electi, qui ministerio illi vacarent; Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus Antiochenus proselyta. (ex quorum Græcis nominibus apparet, Hellenistarum in hac electione rationem præcipuam esse habitam.) Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multique ex familiā Sacerdotum auscultabant fidei. [Act. VI. 1, — 7.]

Stephanus prodigia & signa magna edebat in populo: fortitèrque Christi

Christi causam defendebat adversus contradicentes Judæos ex Synagoga Libertinorum, (à dominis manumissorum) Cyrenæorum, Alexandrinorum, Cilicum quoque atque Asianorum. Qui cū inter disputandum non possent illi resistere sapientiæ & Spiritui per quem loquebatur; conversi ad calumnias correptum eum in Synedrium adduxerunt; subornatis falsis testibus, qui blasphemata verba adversus Templum & Legem ab eo prolata fuisse confirmarent. [Ibid. 8, — 15.]

Stephanus, longā oratione coram summo Sacerdote (Annā) & Concilio habitā, ostendit, & ante Templum à Salomone conditum & ante ipsum Moysen natum ab Abrahamo & ejus posteris rectum Dei cultum fuisse observatum; à Moysen testimonium Christo fuisse perhibitum, & externas ceremonias Patribus ab illo commendatas ad tempus tantum fuisse duraturas: acriterque Judæos reprehendit, quòd Spiritui sancto semper resisterint, & nefariè Christum occiderint, quem venturum in mundum Prophetæ prædixerunt. Unde furore illi accensi, virum sanctum extra urbem raptum & pro ipsis orantem lapidibus obruerunt. [Act. VII.]

Testes autem, (juxta Legem Deuteronomio XVII. 7. primos in eum lapides jacturi) pallia sua ad pedes juvenis cujusdam Sauli deposuerunt: qui toto animo cædi martyris consentiens, ea custodiebat. [Act. VII. 58. VIII. 1. XXII. 20.] Hic, Hebræus ex Hebræis natus, ex Benjaminis tribu ortus, Tarsi in Ciliciā (quam urbem rerum philosophicarum & liberalium disciplinarum studio tum celebrem fuisse confirmat Strabo, lib. 14. pag. 673.) in lucem editus, sectā Phariseus & Pharisei filius, Hierosolymis hoc tempore (in Cilicum synagoga) rerum divinarum studio dans operam, Gamalielis Doctoris inter Phariseos celeberrimi scholam frequentabat; Legis Mosaicæ simul & traditionum παρονομιῶν tenacissimus. [Act. XXI. 39. XXII. 3. XXIII. 6, 34. XXVI. 4, 5. II Corinth. XI. 22. Galat. I. 14. Philip. III. 5, 6.]

Stephani funus unā curabant viri religiosi, & planctum magnum ediderunt super eum. [Act. VIII. 2.]

Romæ mortuus est Ælius Lamia, Syriæ aliquando præses imaginarius: (nunquam enim eò venit:) in provinciā verò, Syriæ verus præses, Flaccus Pomponius est defunctus. [Tacit. Annal. 6. cap. 27. cum Suetonio, in Tiberio, cap. 42.]

Herodes Agrippa ex Cypro filiam Mariammen suscepit, ante mortem suam decennio. [Joseph. lib. 18. cap. 7. & lib. 19. cap. ult.]

Cædem Stephani gravissima adversus Ecclesiam universam quæ erat Hierosolymis persecutio statim est insecta. [Act. VIII. 1. & XI. 19.] In quā supra modum sæviens Saulus, vastabat Ecclesiam Dei. A primariis enim Sacerdotibus autoritate accepta, non solum quum ab eis interimerentur sancti, tulit contra eos suffragium; sed etiam ipse, irrumpens in singulas domos, atque inde trahens tum viros tum mulieres, vinciebat eos & carceribus includebat, ac per omnes synagogas frequenter cædebat: atque ita metu aliquos Christum abnegando blasphemare cœgit; alios in fide constantes ad mortem persecutus est. [Act. VIII. 3. IX. 13, 21. XXII. 4, 5, 19. XXVI. 9, 10, 11. Galat. I. 13, 23. Philip. III. 6. I Tim. I. 13.]

Disjecit hæc persecutio ecclesiam in regiones varias; sed multo cum fructu regni Christi. Solis enim Apostolis Hierosolymæ relictis, ex reliquis, quorum aliquot fuerunt millia; (*Act. II. 41. & IV. 4.*) alii per regiones Judææ & Samariæ dispersi, Evangelium ubique prædicarunt. [*Act. VIII. 1, 4.*] Alii Damascus sunt profecti. [*Act. IX. 19, 25.*] inter quos erat Ananias; vir secundum legem religiosus, & testimonium habens ab omnibus ibi habitantibus Judæis. [*Act. XXII. 12.*] Alii ipsam quoque fortasse Romam, atque inter eos Andronicus & Junias, qui insignes fuerunt inter Apostolos; ipsius Sauli persecutoris cognati, & ante ipsum fidem Christi amplexi. [*Rom. XVI. 7.*] Alii denique usque Phoenicem, & Cyprium, & Antiochiam perambulaverunt; solis Judæis verbum Domini annunciantes. [*Act. XI. 19.*] illis nimirum qui erant inter Gentes dispersi. [*Jacob. I. 1. I Pet. I. 1.*]

Ex his qui Samariam adierunt, fuit Philippus euangelista, inter Septemviros post Stephanum protomartyrem ordine secundus. [*Act. VIII. 5. cum XXI. 8.*] Hic in urbem Samariæ deveniens, prædicabat ibi Christum: attendente ad ea quæ dicebat turbâ concorditer, quum videret signa ab eo edita. Spiritus enim impuri ex multis exibant cum clamore magno: multique paralytici & claudi sanati sunt. Et gaudium magnum in urbe extitit: credentisque baptizabantur tum viri, tum mulieres. Simon quoque, qui à multo tempore gentem Samariæ magicis suis artibus ita dementaverat, ut attendentes ad eum omnes, à minimo usque ad maximum, dicentes esse eum *potentiam Dei magnam*, obstupescens ad signa & virtutes magnas quas à Philippo edi conspexerat, credidit & baptizatus est. [*Act. VIII. 5, 13.*]

Quum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum & Johannem: quibus precantibus, & manus eis imponentibus, receperunt illi Spiritum sanctum. Quod conspiciens Simon Magus, obtulit eis pecunias, ut similem conferendi Spiritus sancti potestatem ipse consequeretur. Cujus insanam impietatem acerrimè Petrus increpans, ut ab istâ malitiâ respiceret & veniam à Deo rogaret admonuit. Qui Apostolos, ut pro ipso apud Dominum deprecarentur, oravit. Illi verò, ministerio suo peracto, Hierosolymam repetentes, multis Samaritanorum pagis, iter faciendo, euangelium prædicarunt. [*Ibid. 14. — 25.*]

Post longum sæculorum ambitum, avis Phoenix in Ægyptum venit: præbuitque materiam doctissimis indigenarum & Græcorum multa super eo miraculo disserendi. [*Tacit. Annal. 6. cap. 28.*] Post biennium verò avem hanc in Ægypto apparuisse, refert Dio. [*lib. 58. pag. 638.*]

Philippus tetrarcha, vir perpetuò modestus & amator quietis ac otii, anno imperii Tiberii 20 diem obiit; quum Trachonitidi, Gaulanitidi, ac Batanææ annis 37. præfuisset. Obiit Juliade. & illatus in monumentum quod jam ante sibi construxerat, magnificè ac sumptuose funeratus est. Et quia sine liberis decesserat, ditionem ejus Tiberrius provinciæ Syriæ attribuit; ita tamen, ut tributa in eâ tetrarchiâ collecta servarentur intra ipsius regionis terminos. [*Joseph. lib. 18. cap. 6.*]

Romæ,

Romæ, vicesimo hoc Tiberiani imperii anno L. Vitellius & Fabius Priscus Consules ludos decennales celebraverunt; tanquam ei, ut Augusto usurpatum, tunc imperium prorogarent. [*Dio, lib. 58. pag. 636.*]

Hoc anno, (ut vult Dio,) vel ante triennium (ut sub finem 51 Annalis hoc referens, Tacitus subindicat) juvenis quidam, Drusum Germanici filium se esse jactans, apud Cycladas insulas, mox in continente Græciæ & Ionie visus est: quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitum, per dolum comitantibus. Alliciebantur ignari, famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira: quippe lapsum custodiâ pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam invasurum, fingebant simul credebantque. His auditis, Poppæus Sabinus, qui Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat, Nicopolim Romanam coloniam ingressus; ibi cognovit, clementius interrogatum juvenem quisnam foret, dixisse, M. Silano genitum: & multis sectatorum dilapsis ascendisse navem, tanquam Italiani peteret. Neque quicquam ultra de rei exitu se comperisse, dicit Tacitus. Addit verò Dio, impostorem ab urbibus ultra acceptum, & auxilio firmatum, in Syriam haud dubiè venturum fuisse, exercitûque occupaturum; nisi quis eum agnirum detinuisset, & ad Tiberium misisset. [*Tacit. Annal. 5. cap. 10. Dio, lib. 58. pag. 637.*]

4038

Philippus euangelista, ab Angelo monitus, Gazam versûs profectus, quæ est *deserta*, (de quo videnda, quæ ad finem anni Mundi 3672 sunt dicta) eunucho occurrit, qui Candaces Æthiopum (in Meroë) reginæ gazis præerat; & Hierosolymâ, quò adoraturus venerat, reversus in curru Esaiam Prophetam legebat. Ad quem Spiritus jussu accedens Philippus, in Christi fide instructum baptizavit. Statimque è conspectu illius à Spiritu Domini abreptus, Azoti inventus est: & peragratâ regione, omnibus urbibus euangelium prædicavit, usque dum veniret Cæsaream. [*Act. VIII. 26, — 40.*]

Saulus adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, à summo Sacerdote (*Anna*; ut *Act. IV. 6.*) et Synedrio (cui tum ille præerat) epistolas ad synagogas Damasci perferendas obtinuit; ut si quos isthuc Christianæ religionis cultores inveniret, sive viros sive mulieres, victos abduceret Hierosolymam, ut punirentur. Quum autem appropinquaret ille Damasco, tempore meridiano repente lux è coelo, splendorem Solis superans, circumfudit illum suo fulgore & eos qui iter cum illo faciebant. Decidentibus deinde omnibus in terram, vocem ille audivit, Hebraicâ linguâ sibi dicentem: *Saul, Saul, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulos calcitrare.* Et quum ille dixisset; *Quis es Domine?* responsum illi est: *Ego sum Jesus Nazare-nus, quem tu persequeris. Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum ac testem meum eorum quæ videristi tum eorum in quibus apparebo tibi. Eruens te ex hoc populo, & gentibus; ad quos nunc te mitto: ut aperias oculos eorum, & converstas eos à tenebris ad lucem, & à potestate Satana ad Deum; ut remissionem peccatorum ac sortem inter sanctificatos recipiant per fidem quæ est in me.* Cumque Saulus tremens & pavens ulterius quæreret; *Domine, quid me vis facere?* dixit ad eum Dominus. *Surge, ac præsciscere Damascum: & illic tibi dicitur*

Eftt 2

de

4748 35

de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias. Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, ita attoniti steterunt ut vocem perderent: lucem quidem conspicientes, & sonum verborum audientes; sed neque Christum qui loquebatur videntes, neque quicquam eorum quæ dixerat intelligentes. [Act. IX. 1-7. XXII. 5, 14. XXVI. 12, 18.]

Surrexit Saulus à terrâ, & gloriâ conspectæ lucis occæcatus, manu ductus ab iis qui secum erat, venit Damascum. [Act. IX. 8. XXII. 11.] Fuitque tribus diebus, non videns, & non comedens neque bibens. Erat autem quidam discipulus Damasci, nominis Ananias: ad quem dixit per visionem Dominus. *Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum Tarsensem; ecce enim precatur* (& vidit tum Saulus per visionem Ananiam introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.) Respondit autem Ananias: *Domine, audivi ex multis de viro isto, quot malis affeceris sanctos tuos Hierosolymis. Quinetiam hoc loco potestatem habet à primoribus Sacerdotum vincendi omnes qui invocant nomen tuum.* Dixit autem ad eum Dominus. *Proficiscere: nam vas electum est mihi ille, ut portet nomen meum in conspectu Gentium, & regum & filiorum Israël. Ego enim ostendam ei quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.* Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus, dixit: *Saule frater, Dominus Jesus, qui visus est tibi in viâ quâ veniebas, misit me, ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.* Et statim deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ; & visum recepit illico. [Act. IX. 9, 18.]

Et dixit Ananias. *Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres fustum illum, & audires vocem ex ore ipsius. Nam eris ei testis apud omnes homines eorum quæ vidisti & audisti. Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & ablutor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.* [Act. XXII. 14, 15, 16.] Et surgens Saulus, baptizatus est: & quum cepisset cibum, corroboratus est. [Act. IX. 18, 19.]

Quid autem Damasci Saulo à Domino fuerit revelatum, ut faceret; in Actis Lucas non aperit. Sed ex iis quæ, in epistolâ ad Galatas, immediatè post conversionem se fecisse ipse narrat, apparet, inter alia mandatum illi à Deo fuisse; ut *non conferret cum carne & sanguine, neque rediret Hierosolymam ad eos qui ante ipsum fuerunt Apostoli, sed in Arabiam, sive loca Damasco proxima, aliquantisper secederet.* ubi Evangelii scientiam esset accepturus; *non ab homine edoctus, sed ex revelatione Jesu Christi.* [Gal. I. 12, 16, 17.]

Tum Damascum inde denuò reversus Saulus, [Gal. I. 17.] cum discipulis qui ibi erant per aliquot dies fuit. Et statim in synagogis prædicavit, Christum Dei esse filium. Obstupecebant autem qui audiebant, & dicebant. *Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud, & huc idcirco venit ut vincitos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?* Saulus verò magis invalescebat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, docens Jesum esse Christum. [Act. IX. 19, 22.] Judæis enim Damascenis, omnium primis, prædicatum ab eo Evangelium est. [Act. XXVI. 20.]

Tiberium, de rebus Christi ex Palæstinâ à Pilato certiore factum,

de

de eo in Deorum numerum ad Senatûm retulisse, eoque repugnante, ipsum in *sententiâ manentem periculum accusatoribus Christianorum esse comminatum*, refert Tertullianus in Apologetico [cap. 5. & 21.] eumque secuti, tum alii, tum Eusebius [in Chronico, & Histor. Ecclesiastic. lib. 2. cap. 2.] et, in epistolâ de excidio Britannæ, Gildas noster. Quo posito, primam illam Christianorum post cædem Stephani persecutionem in Judæâ ortam, partim Sauli, qui eam maximè promoverat, conversione, partim Tiberii metu, finem accepisse dicendum est.

L. Vitellius, qui superiore anno Romæ Consulatum gessit, à Tiberio Proconsul in Syriam missus, venit Hierosolymam in ipsâ festivitâte Paschali: ubi ab Hierosolymitis honorificentissimo hospitio receptus, quò gratiam eis referret, remisit civibus torum vectigal fructuum venalium; & stolam cum ornatu Pontificio permisit in Templo asservari à Sacerdotibus, quæ prius à Romano turris Antonia præfecto custodiebatur. Atque ita gratificatus genti, & in locum Josephi Caiaphæ Pontificis subrogato Jonathâ Anani (sive Annæ) Pontificis filio, iter fecit versûs Antiochiam. [Joseph. lib. 15. cap. ult. & lib. 18. cap. 6.]

Artabanus Parthiæ rex, defuncto Armeniæ rege Artaxiâ, Arsaceni liberorum suorum veterrimum, Armeniis imposuit. Idque quum à Tiberio impune tulisset, Cappadociam attentavit: missisque qui gazam à Vondone relictam in Syriâ Ciliciâque reposcerent, simul veteres Persarum ac Macedonum terminos; seque invasurum possessa Cyro, & post Alexandro, per vaniloquentiam & minas jaciebat. Quum verò populares quoque suos superbiùs & sæviùs tractaret; Sinnaces, insigni familiâ ac perinde opibus, & proximus huic Abdus eunuchus, adscitis & aliis Parthorum primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, (interfectis ab Artabano plebisque, aut nondum adultis) secretis ad Tiberium nuntiis missis, Phraatem regis Phraatis III. filium, qui Romæ inter obsides detinebatur, regem sibi poposcerunt. [Tacit. Annal. 6. cap. 31. Dio, lib. 58. pag. 37.]

Tiberius ornatum Phraatem ad paternum misit imperium: destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis insidiis, Artabanus Abdum specie amicitia vocatum ad epulas veneno illigavit; Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moratus est. Et Phraates apud Syriam, dum omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum resumit, patriis moribus impar morbo absumptus est. [Tacit. ibid. cap. 32.]

Phraate mortuo, Tiberius Tiridatem, sanguinis ejusdem, æmulum Artabano misit: cui ut expeditiùs regnum adire liceret, Mithridati Ibero scripsit, Armeniam invaderet; ut Artabanus, dum filio opituletur, à suâ ditione discederet. Atque eum in finem Mithridatem conciliavit fratri Pharasmani, qui patri Mithridati in regnò Iberiæ successerat: simulque & Pharasmanem ipsum & Alanorum regem magnis præmiis sollicitavit, ad inferendum bellum quamprimum Artabano. Cunctis verò quæ apud Orientem parabantur L. Vitellium præfecit.

Kkkk 3

[Id.

[*Id. ibid. cum Josepho, lib. 18. cap. 6. & Dione, lib. 58. pag. 637, 638.*]

Mithridates fratrem Pharasmanem conatus suos dolo & vi juvare perpulit. Artabani filius Arsaces, ministris multo auro ad scelus conductis, sublarus est: simulque Iberi magnis copiis Armeniam irrum-pentes, urbe Artaxatâ potiti sunt. Quæ postquam Artabano cognita, filium Orodem ultorem parat; Parthorum ei dans copias, mit-tensque qui auxilia mercede facerent. Contrâ, Pharasmanes, Albanos sibi adjunxit, & accersivit Sarmatas; quorum Scepttruchi, utrum-que donis acceptis, more gentis, ad diversas partes transferunt. Sed Iberi locorum potentes, patefactis portis Caspiis, Sarmatas in Arme-niam effuderunt: & qui Parthis adventabant, facili arcebuntur, unico incessu illis relicto, inter extremos Albanorum montes & Caspii maris litus, quem ætas tum impediēbat, flatibus Etesiarum vada im-plantibus. [*Tacit. Annal. 6. cap. 33. Joseph. ut supr.*]

Orodem sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes ad pugnam compulsi: in quâ cum eo concurrens, vulnus per galeam adegit, nec iterare potuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus faucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos; victori-âmque concessere. [*Tacit. ibid. cap. 34. & 35.*] Atque ita Armenia à Parthis denuò est amissa. [*Joseph. lib. 18. cap. 6.*] et Mithridati Ibero data. [*Dio, lib. 58. pag. 638.*]

4039

Mox tamen Artabanus totâ mole regni ultum iit. Peritiâ verò locorum ab Iberis melius pugnatum est. Neque ideò ille abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & subdito rumore tanquam Mesopo-tamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omiſſa Arme-nia, versæque Artabani res: illiciente Vitellio, desererent regem sæ-vum in pace, & adversis præliorum exitiosum. Hinc Sinnaces patrem Abdageſem aliòsque occultos consulit, & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit: adfluentibus paulatim, qui metu magis quàm benevolentia subjecti, repertis authoribus sustulerant animum. Vitellius etiam, pecuniâ corruptis aliquot amicis & cognatis regiis, ipsum Artabanum conabatur occidere. Ille intellectu fraude, nec inveniēti remedium, quòd ab optimatibus immineret periculum, habēnsque suspectos & eos qui in fide manebant; in satrapias superi-ores & contermina Scythiæ loca fugam maturavit, ab Hyrcanis Car-manisque, quibus per adfinitatem innexus erat, auxilium expectans. [*Tacit. ibid. cap. 36. Joseph. lib. 18. cap. 6.*]

Agrippa, Aristobuli filius, quum apud Ptolemaidem in extremâ egestate ageret, Marſyæ liberti sui operâ usus, à Proto matris suæ Ber-nices defunctæ quondam liberto, pecuniam foeneratus est. Is à Mar-syâ syngrapham 20 millium drachmarum Atticarum extorsit, detractis sibi de eâ summâ 2500. eo facilius, quòd non poterat Agrippa aliter facere. Receptâ igitur pecuniâ profectus Anthedonem, & ibi navem nactus, parabat se itineri in Italiam. Id ubi comperit Herennius Ca-pito procurator Jamniæ, misit eò milites exacturos argenti 300 mil-lia, quorum debitor Cæsaris fisco Agrippa factus est dum Romæ age-ret: atque ita imposita est illi manendi necessitas. Et tunc quidem fa-cturum se iussa simulavit: sed quamprimum nox terris incubuit præ-

4749 36

præcis navis retinaculis navigavit Alexandriam. Ibi ab Alexandro Alabarchâ poposcit mutuò 200 argenti millia. Ille non ipsi se mu-tuaturum professus est, sed uxori ejus Cypro; conjugalem amorem in eâ demiratus & virtutes cæteras. Quum illa igitur fidejussisset, mox Alexander quinque talentis repræsentatis Alexandriæ, reliquam sum-mam exhibiturum se promisit Puteolis; profusionem Agrippæ ve-ritus. [*Joseph. lib. 18. cap. 7. & 8.*]

Hujus adventus Agrippæ ad urbem Alexandrinam, in libro adver-sus Flaccum (Ægypti hoc tempore præsidem) meminit Philo Ju-dæus: quem Alexandri hujus Alabarchæ fratrem Josephus, [*lib. 18. cap. 10.*] et de genere Sacerdotum fuisse, in Ecclesiasticorum scriptorum Catalogo refert Hieronymus. Unde & Alexandrum hunc haud alium fuisse putavit Baronius (*ad ann. Christi 34. num. 265.*) ab Alexandro illo, qui in Act. IV. 6. de gente Sacerdotali fuisse memoratur. Fuit verò hic Alexander Lyſimachus, qui Alabarchiæ magistratum (de quo in Satyrâ 1. Juvenalis) gessit Alexandriæ, quondam Antoniaë matris Claudii Imp. procurator, & Tiberii Alexandri Judææ præ-sidis pater; omnium Judæorum Alexandrinorum ditissimus. [*Jo-seph. lib. 19. Antiquit. cap. 4. & lib. 20. cap. 3.*] ipse (non, uti in loco citato scripsit Baronius, pater ejus) qui & Hierosolymitani templi portis argentum atque aurum infudit. [*Id. lib. 6. Belli. cap. 6. nep. 18.*]

Cypros, expeditâ mariti navigatione in Italiam, cum liberis in Ju-dæam itinere pedestri reversa est. Agrippa verò postquam Puteolos appulit, scripsit ad Tiberium Cæsarem degentem Capreis, venisse se officii causâ significans, & potestatem accedendi eam insulam postu-lans. Tiberius nil cunctatus humanissimè rescripsit, gratulatus ei re-ditum ad Capreas incolumem: nec minore alacritate præsentem ex-cepit & amplexu & hospitio. [*Joseph. lib. 18. cap. 8.*]

Postridie Cæsar receptis litteris ab Herennio de 300 argenti milli-bus, mandavit cubiculariis, non prius admitti Agrippam quàm per-soluto debito. Ille nequaquam irâ Cæsaris attonitus, ab Antonia Germanici & Claudii (postea Imperatoris) matre 300 illa millia mu-tuò petiit, ne periclitaretur de amicitia Cæsaris. Quæ memor fami-liaritatis quæ sibi cum Bernice matre Agrippæ intercesserat, simulque educatum fuisse ipsum cum suo Claudio, pecuniam illam ei præbuit. Itaque reddito debito, nemine prohibente, fruebatur amicitia princi-pis: adeoque conciliatus est Cæsari, ut is nepotem suum (Tiberium Gemellum) Drusi filium commendaret Agrippæ, mandarētque ut progredientem semper comitaretur officii gratiâ. Hoc beneficio de-vinctus & deditus Antoniaë, coepit Caium (Caligulam) nepotem ejus colere, gratiosum apud omnes & honoratum ob patris Germanici memoriam. Erat ibi fortè Allus Samarita: à quo decies centena mil-lia mutuatus Agrippa, debitum Antoniaë reddidit; reliquum materi-am habuit demerendi Caium officiosius. [*Id. ibid.*]

Tigranes, Alexandri (à patre Herode occisi) & Glaphyræ (filiaë Archelai Cappadocum regis) filius, qui ab institutis patriis ad re-ligionem Græcorum desciverat & Armeniæ regno quondam poti-tus fuerat, Romæ accusatus & supplicio affectus sine liberis de-cessit.

cessit. [*Tacit. Annal. 6. cap. 40. Joseph. lib. 18. cap. 7.*]

Clitarum natio (in Ciliciâ Tracheâ) Cappadoci Archelao subjecta, quia Romano more census deferre & pati tributa adigebatur, in juga Tauri montis abscessit: locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius legatus à Vitellio præfide Syriæ cum quatuor millibus legionariorum & delectis auxiliis missus, duos colles quos barbari infederant (minori Cadra, alteri Tavara nomen erat) operibus circumdedit, & erumpere ausos ferro, cæteros siti ad deditionem coëgit. [*Tacit. Annal. 6. cap. 41.*]

Artabano Parthorum rege profugo & flexis ad novum regem popularium animis, Vitellius hortatus Tiridatem parata capeßere, robur legionum sociorumque ripam ad Euphratis duxit. Sacrificantibus, quum hic more Romano suovetaurilia daret, ille equum placando anni adornasset; nuntiaverunt accolæ Euphratem, nullâ imbrum vi, sponte & immensum attolli; simul absentibus spumis in modum diadematis sinuare orbem; auspiciam prosperi transgressus. Quidam verò callidiùs interpretabantur, initia conatus secunda, neque diuturna: quia eorum quæ terrâ cœlôve portenderentur certior fides; fluminum instabilis natura, simul ostenderet omnia raperetque. Sed ponte navibus effecto, transmissoque exercitu, primus Orospades multis equitum millibus in castra venit: exul quondam & Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romanâ donatus; mox repetitâ amicitia Regis, multo apud eum honore, præfectus Mesopotamiæ. Neque multo post, Sinnaces auxit copias: & columen partium Abdageses, gazam & paratus regios adjecit. Vitellius, ostentasse Romana arma satis ratus, monuit Tiridatem, ut Phraatis avi & altoris Cæsaris meminerit; primorêsque, ut obsequium in regem, reverentiam in Romanos, decus quisque suum & fidem retinerent: deinde cum legionibus in Syriam remeavit. [*Id. ibid. cap. 37.*]

Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemusiada, cæterasque urbes Macedonicas Græcâ linguâ utentes, Halûmque & Artemitam Parthica opida recepit: certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter educatum ob sævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant. Plurimum adulationis Seleucienfes induere: civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Hi adventantem Tiridatem extollentes, probra in Artabanum fundebant, ut maternâ origine Arsacidem, cætera degenerem. Cùmque nuper Artabanus 300 optimatum dominationi tradidisset; Tiridates rem Seleuciensem populo permisit. [*Ibid. cap. 41. & 42.*]

Mox consultans Tiridates, quonam die solennia regni capeßeret, litteras Phraatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accepit; brevem moram precantium. Placitumque opperiri viros præpollentes: atque interim Cresiphon sedes imperii petita est. Sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & approbantibus, Surena patrio more Tiridatem insigni regio evinxit. Ac si statim interiora, cæterasque nationes petivisset; oppressa cunctantium dubitatio fuisset.

set, & omnes in unum cessissent: sed obsidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phraates, & Hiero, & si qui alii delectum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdagesem, qui tum aulâ & novo rege poriebatur, ad Artabanum vertere. [*Ibid. ca. 42. & 43.*]

Artabanus in Hyrcanis repertus est, illuvie obsitus, & alimenta arcu expediens. Ac primò tanquam dolus pararetur territus, ubi data fides reddendæ dominationi venisse; non ultra moratus quàm dum Scytharum auxilia concirer, (ex *Dahis* ac *Sacis* contractum ab eo magnum fuisse exercitum, refert Josephus, lib. 18. cap. 6.) perrexerat properus: neque exiit pædorem, ut vulgum miseratione adverteret. Non fraus, non precès, nihil omisissum, quo ambiguos illiceret, prompti firmarentur. [*Ibid. cap. 43. & 44.*]

Jam propinqua Seleuciæ cum magnâ manu ille adventabat, quum Tiridates simul famâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis cœpit, iret contrâ, an bellum cunctatione tractaret. Verùm Abdageses regrediendum in Mesopotamiam censebat: ut amne obiecto, Armeniis interim Elymæisque, & cæteris à tergo excitis, aucti copiis socialibus, & quas dux Romanus misisset, fortunam tentarent. Ea sententia valuit; quia plurima authoritas penes Abdagesem; & Tiridates ignavus ad pericula erat: Sed fugæ specie discessum est: ac principio à gente Arabum facto, cæteri domos abierunt, vel in castra Artabani; donec Tiridates cum paucis in Syriam reductus, pudore prodicionis omnes exsolvit. [*Ibid. cap. 44.*]

Interim Artabanus, non magno labore debellatis inimicis, in imperium restitutus est, [*Joseph. lib. 18. ca. 6. Dio, lib. 58. pag. 637.*] Qui scriptis ad Tiberium litteris, parricidia & cædes & ignaviam & luxuriam illi objecit: monuitque ut voluntariâ morte, maximo iustissimoque civium odio quamprimum satisfaceret. [*Sueton. in Tiberio, ca. 66.*] Armeniam etiam impune aggressus, Syriam quoque invadere instituit. [*Dio, lib. 59. pag. 661.*]

Agrippa in intimam familiaritatem receptus à Caio Caligulâ, quodam die quum unâ cum eo in curru vectaretur, ut quamprimum Tiberius principatus locum Caio digniori cederet precatus est. Has voces excepit Eurychus, libertus Agrippæ & auriga: at tum quidem siluit. Insimularus deinde à patrono quasi vestem ei furto subduxisset, sicut reverâ subduxerat, & ex fugâ retractus, cùm perductus esset ad Pisonem Urbis præfectum, rogatus fugæ causam, ait se habere secreta quædam quæ cuperet indicare Cæsari, ad salutem ipsius pertinentia: quapropter victus missus est Capreas, ubi diu in vinculis est detentus, priusquam Cæsari aures ei præbere esset collibitum. [*Joseph. lib. 18. ca. 8.*]

Samaritanis impostor quidam persuasit, ut convenirent in montem Garizim apud eam gentem sanctissimum: asseverans se illic eis ostensurum sacra vasa reposita, quæ ibi Moses deposuerit. Illi creduli sumptis armis Tirathabam vicum infederunt, expectantes ibi confluentes cæteros, ut magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior

clivum montis occupavit equitibus suis & peditibus: qui prælio con-
gressi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fu-
gam compulerunt; multos etiam vivos captos abduxerunt, quo-
rum præcipuos & potentiores Pilatus capite mulctavit. [*Id. ibid.*
cap. 5.]

4040

Tum primates Vitellium Syriæ præsidem adeuntes, Pilatum cædis
accusarunt, negantes defectionem fuisse à Romanis illum concursum
in Tirathaba, sed refugium contra Pilati violentiam. Vitellius au-
tem Marcello amico ad procurationem Judææ missio, Pilatum iussit
Romam proficisci, responsurum apud Cæsarem ad objecta per Judæ-
os crimina: postquam decem jam annos in provinciâ ille exegisset.
[*Id. ibid.*] Quibus quatuor aut quinque mensium appendicula adden-
da fuerit, si non ille, vel procellarum metu (præterito jam, ut *Actor.*
XXVII. 9. septimi mensis Jejunio) navigationem distulerit, vel ad-
versis ventis detentus, aut aliâ aliquâ morâ interveniente, iter prolon-
gaverit. Nam prius quàm Romam Pilatus perveniret, vitâ excessisse
Tiberium, Josephus indicat.

Quum à Capreis venisset Tiberius Tusculanum, stadiis ferè cen-
tum ab Urbe distitum; ab Agrippinâ Germanici matre, licet mul-
tùm reluctans, tandem persuasus est ut Eutychum audiret, cogno-
scereturque cujus accusaret is patronum criminis. Qui, re examinatâ,
comperiens, neglecto mandato de colendo nepote ipsius Tiberio
Drusi filio, totum eum in Caium fuisse propensum; Macroni (qui
Sejano in prætorianorum militum præfecturâ successerat) imperavit,
ut Agrippæ vincula injiceret. Agrippa verò ad preces versus, per
memoriam filii, cujus consuetudine simul educatus familiarissimè
usus fuerat, & per collata in adolescentem Tiberium officia rogabat
veniam: sed frustra, prætorianis ita ut erat purpuratum in vincula
trahentibus. Cùmque æstus esset vehemens, & præ inopiâ vini sitis
eum ureret, conspicatus quendam è Caii servis nomine Thaumastum
gerentem hydriam, poposcit potum: & cùm libenter oblatum hau-
sisset, inquit. *Certè tuo bono puer exhibuisti mihi hoc ministerium: quam-
primùm enim hanc necessitatem evasero, impetrabo tibi libertatem à Caio.*
Quod & postea præstitit. [*Joseph. lib. 18. ca. 8.*]

Agrippa victus ante regiam stabat inter alios quosdam æquè vin-
ctos, incumbens præ meore in quandam arborem cui bubo inside-
bat. Unus è victis natione Germanus alitem conspicatus, sciscita-
tus est è milite quisnam esset ille purpuratus: & cognito Agrippam
esse Judæorum nobilissimum; ad eum adductus, adhibito interprete,
hoc auspicio significari illi dixit repentinam præsentis fortunæ muta-
tionem. Ad amplissimam enim dignitatem simul atque potentiam eum
perveniturum, felicem habiturum vitæ exitum: (in quo falsum illum
fuisse vatem, docuit exitus hominis infelicitissimus:) sed quando hanc
alitem iterum esset visurus; quantum ex eo diem fatalem ipsi futurum.
[*Id. ibid.*]

Antonia graviter ferens calamitatem juvenis, Tiberium quidem
pro eo deprecari putabat inutile: apud Macronem tamen obtinuit ut
in custodiâ servaretur à militibus commodis moribus præditis, con-
victoremque

victoremque haberet centurionem ei curæ præpositum; & quotidia-
nis uteretur lavacris, & pateret ad eum libris atque amicis aditus,
quorum sublevaretur officiis. admittebanturque ad eum Silas amicus,
& è libris Marfyas atque Stichus, inferentes ei cibos quibus dele-
ctabatur: & stragula quasi vœnalia circumferentes, noctu substernebant
permissu militum jam antè præmonitorum Macronis imperio. Atque
in hunc modum sex menses in custodiâ exegit, usque in Tiberii obi-
tum. [*Ibid.*]

De Gamalitici agri finibus contentio orta est inter Herodem Te-
trarcham & Aretam Arabiæ Petrææ regem, injuriæ filiæ suæ factæ
non immemorem; quam matrimonio sibi junctam Herodes spreverat,
ductâ in ejus locum fratris sui uxore Herodiade. Contractis utrîn-
que copiis bellum per legatos gestum est: commissioque prælio He-
rodis exercitus internectione periit, proditus à quibusdam exulibus
qui pulsi è tetrarchiâ Philippi tunc merebant Herodis stipendia. Hæc
Herodes per litteras significavit Tiberio: qui indignè ferens Aretæ
audaciam, scripsit Vitellio ut ei bellum inferret, & aut vivum caprum
abduceret, aut occisi caput ad se mitteret. Apud Judæos autem fuit
opinio, justâ ultione numinis deletum Herodis exercitum, propter
Johannis Baptistæ cædem. [*Joseph. lib. 18. cap. 7.*]

Cn. Acerronio Proculo & C. Pontio Nigrino Consulib. mortem
Tiberius obiit, XVII. Kalend. Apriles, ut est apud Suetonium [*in Ti-
berio, ca. 13.*] et Tacitum, [*Annal. 6. ca. 50.*] vel VII. potiùs, sive
XXVI. Martii die, quum post Augusti excessum imperavisset an-
nos 22. menses 7. & dies 7. ut in fine libri 58. refert Dio. non menses 5.
dies 3. ut in libro 18. Antiquit. [*ca. 8.*] neque menses 6. dies 3. ut in li-
bro 2° Belli, [*ca. 8. æp. 16.*] Josephus numerat.

Marfyas, Tiberii morte cognitâ, currens ad patronum suum Agrip-
pam, cùm offendisset petentem balneum, admoro capite, sermone He-
braico dixit, *Mortuus est leo.* Quod ex iis resciscens centurio qui custodiæ
præerat, Agrippæ vinculis soluto cœnam lautam apposuit. Sed dum
epulis simul indulgerent & poculis, superveniens quidam attulit inco-
lumem esse Tiberium, & brevi in urbem reversurum. Quibus verbis
graviter territus centurio, Agrippam de lectulo proturbatum vinciri,
& accuratius in posterum custodiri iussit. Verùm postera die binæ à
Caio allatæ sunt litteræ, alteræ, quibus senatui significabat in defun-
cti Tiberii se successisse imperium; alteræ ad Pisonem Urbi præfe-
ctum, idem indicantes, mandantisque ut Agrippam è castris dimissum
restitueret in id quod antè habitaverat domicilium. in quo licet ad-
huc custodiretur, tamen suo victitabat arbitrio. [*Joseph. lib. 18.*
cap. 8.]

Caius Romam reversus, Tiberii simul corpus referens, more so-
lenni funus celebravit sumptuosissimum: & quum vellet Agrippam
eâdem die solum dimittere, monitu Antoniæ supersedit. non quòd
ea malè vellet homini; sed negabat decoram hanc festinationem, ne
videretur hoc odio Tiberii facere, si confestim solveret quem ille vin-
xerat. Elapsis tamen non multis diebus, accersitum ad se domum ton-
deri, vestemque mutare præcepit. Imposito deinde in ejus caput dia-

demate, Tetrarchiæ quæ Philippi fuerat regem constituit, adjectâ Lysaniæ quoque tetrarchiâ: & pro ferreâ catenâ dedit auream pari pondere. In Judæam autem Marullum misit præsidem. [*Id. ibid.*]

Agrippam Herodis nepotem vinculis, quæ ei à Tiberio fuerant indita, C. Caligulam liberavisse, & avi principatum ei reddidisse; memorat Dio [*lib. 59. pag. 645.*] prætoris ornamentis à Romano Senatu honoratum, regno & tertiâ avitæ ditionis parte quam Philippus patruus possederat à Caio donatum, Philo. [*in Flaccum.*] Regnum verò adeptus Agrippa, Thaumastum qui potum ipsi vincto ministraverat, à Caio impetratum, manumisit, & bonorum suorum dispensatorem constituit. Quin & moriens hunc Agrippæ filio Bernicæque filiæ reliquit eâdem ministerii conditione: apud quos in pretio usque ad extremum diem habitus consenuit. [*Joseph. lib. 18. cap. 8.*]

Antiocho Antiochi filio Caligula Commagenem, paternum regnum, dedit; adjectis Ciliciæ maritimis. [*Dio, lib. 59. pag. 645.*]

Præses Syriæ Vitellius, bellum Aretæ illaturus, assumptis duabus legionibus, & levis armaturæ atque equitum auxiliis missis à fociis regibus, properans versûs Petram pervenit Ptolemaidem. Quumque vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejus regionis principes, deprecantes transitum. Neque enim patrios ritus permittere, ut inferantur ullæ imagines, quales Romana signa habebant pleraque. Quorum precibus flexus mutavit sententiam de itinere proposito: missoque per magnum campum exercitu, ipse cum Herodæ Tetrarchâ & amicis ascendit Hierosolyma, sacrificaturus Deo in festivitate quæ instabat publicâ. Quò postquam ventum est, honore summo exceptus à populo, hæsit ibi triduo, & interim à Jonathâ in fratrem ejus Theophilum pontificatum transgessit. [*Joseph. lib. 18. cap. 7.*]

Quartâ die litteris acceptis de morte Tiberii, populum Vitellius sacramento adegit in fidem Caii novi principis. [*Id. ibid.*] Unde rex Agrippa, in litteris ad Caium: apud Philonem, in legatione, Hierosolymis primum audita est, Imperator, exoptata tua successio, & sanctâ civitate diffusa est ejus fama ad finitimas provincias. Et quoniam prima Orientalium hac civitas Imperatorem te consalutavit; æquum est ut à te tractetur liberalius. et Judæorum Senatus, in oratione ad Petronium: apud eundem. Caio imperium adepto, primi ex totâ Syriâ gratulati sumus Vitellio, cujus successor es, tunc in urbe nostrâ degente, qui super hac re litteras acceperat; & à nobis ad ceteras civitates fama latum nuncium per tulit: primum nostrum Templum excepit pro imperio Caii vicissimas.

Revocavit Vitellius ex itinere copias, omisso bello propter delatum in alium Imperium. Et quidem Aretam ferunt, accepto expeditionis Vitellii nuncio, collegisse ex auguriis, impossibile esse ad Petram pervenire illum exercitum. Unum enim è ducibus prius moriturum: vel qui bellum paret, vel cujus jussu pararetur, vel eum contra quem effect movendum. [*Joseph. lib. 18. ca. 7.*]

Vitellium deinde, exercitu in hyberna dimisso, (quod in æstatis initio ab eo factum, non est admodum verisimile) Antiochiam repeti-

isse,

isse, scribit Josephus: quum unâ cum copiis ad Euphratem eum perrexisset dicendum potius fuisset, ut cum Parthorum rege foedus iniret. Id enim non, ut putavit Josephus, sub Tiberio, sed sub Caio factum fuisse, ex Suetonio & Dione apparet. Namque Artabanus, odium semper contemptumque Tiberii præ se ferens, Caii amicitiam ultrò petiit: summisque eum artibus Vitellius non modò ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Euphratem enim ille transgressus, aquilas Romanas adoravit, statuisque Augusti & Caii sacrificavit. Pacis quoque conditiones, quæ ex usu Romanis essent, liberòsque obsides dedit. [*Sueton. in C. Caligula, ca. 14. & A. Vitellio ca. 2. Dio, lib. 59. pag. 661.*]

In medio pontis Rex & Vitellius sibi occurrerunt, cum suo quisque satellitio: & postquam de foedere convenit, Herodes tetrarcha utrumque excepit convivio, tabernaculo magno sumptu erecto in medio flumine. Deinde Vitellius Antiochiam rediit, Artabanus in Babylo-niam. Herodes verò volens primus nunciare Cæsari de impetratis obsidibus, omnibus diligenter perscriptis misit ad eum tabellarios; nihil ampliùs relinquens significandum per Consularem legatum. Quare supervenientibus Vitellii litteris, Cæsar rescripsit, omnia sibi jam antè esse cognita ex Herodis nuntiis. Quo ille graviter offensus est. [*Joseph. lib. 18. ca. 6.*]

Nec multo post misit Artabanus filium Darium obsidem, cum multis muneribus: inter quæ etiam virum staturâ cubitorum quinque genere Judæum, nomine Eleazarum; qui propter vastitatem Gigas cognominatus est. [*Id. ibid.*]

Judæi Alexandrini, postquam honores omnes, quos per leges suas decernere licuit, Caio exhibuissent; Flacco Abillio præfidi decretum suum obtulere; orantes ut, quoniam non fuit permissum legationem mittere, ipse id per suos nuncios transmitteret. Legit ille; & annuens ad pleraque capita, subridensque dixit. *Placet mihi per omnia pietas vestra: mittam hæc ut petitis, & legatis fungar munere, ut sentiat Caius vestram gratitudinem; eròque testis probè notæ mihi vestra popularis modestia atque obedientia.* Decretum tamen illud apud se retinuit: ut soli omnium illi pro Caii contemptoribus haberentur. [*Philo, in Flaccum.*]

Anno primo imperii C. Caligulæ Mattathiæ sacerdoti natus est filius Josephus, historiæ Judaicæ scriptor: ut ipse in libro de Vitâ suâ indicat.

4041

Quum longo jam tempore Saulus Damasci Euangelium prædicavisset, inierunt Judæi illum interimendi consilium. Hi ab Aretæ regis Arabiæ Petræ (qui Herodis Tetrarchæ exercitum nuper fuderat) præfecto, præsidio urbem Damascenorum tenente adjuti observabant portas die ac nocte, ut eum prehensum interimerent. Verum à discipulis è fenestrâ per murum fune in sportâ nocte demissus, ex eorum insidiis evasit. [*Act. IX. 23, 24, 25. II Corinth. 32, 33.*]

Primo igitur Apostolatus sui triennio apud Damascenos exacto, rediit Saulus Hierosolymam, ut videret Petrum: & permansit apud eum dies quindecim. [*Gal. I. 18.*]

Ibi quum tentaret se propius adungere discipulis, timebant omnes, non credentes eum esse discipulum. Sed Barnabas acceptum eum duxit ad Apostolos (Petrum videlicet, & Jacobum fratrem Domini: neminem enim ex Apostolis alium tum ille vidit. Gal. I. 19.) & exposuit eis, quomodo in viâ vidisset Dominum, & quod locutus esset ei; & quomodo Damasci liberè locutus esset in nomine Jesu. [Act. IX. 26, 27.]

Saulus Hierosolymis liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat cum Hellenistis: (sive Judæis qui Græcâ linguâ utebantur; ut Syrus rectè hic est interpretatus:) illi verò conabantur eum intermere. [Act. IX. 29.]

Orans in Templo Saulus, extra se raptus est, & vidit Dominum dicentem sibi. *Festina, & exi cito Hierosolymis; quoniam non excipient testimonium tuum de me.* Cui ille. *Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem & verberibus affecisse per singulas synagogas eos qui credebant in te. Et quum effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam & custodiebam pallia eorum qui interficiebant eum.* Et dixit ei Dominus. *Proficiscere: nam ego te procul ad gentes emitiam.* [Act. XXII. 17, 21.]

Fratres verò Hierosolymitani deduxerunt eum Cæsaream, & emisserunt in patriam suam Tarsum. [Act. IX. 30.] Venitque in regiones Syriæ & Ciliciæ: hæctenus ignotus facie Ecclesiis Judææ; quæ audientes solum, eum nunc evangelizare fidem quam olim vastabat, Deum de illo glorificabant. [Gal. I. 21, 22, 23.]

Ecclesiæ autem per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes in timore Domini & consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur. [Act. IX. 31.]

Herodi Agrippæ regi ex Cyprio nata est filia Drusilla (nupta postea Felici; Act. XXIV. 24.) quæ moriente patre sexennis erat. [Joseph. lib. 18. ca. 7. & lib. 19. ca. ult.]

Caligula Macronem, cui Ægyptus mandata fuerat, (sexennio, quod Flacci Abillii præfecturæ à Tiberio præstitutum fuerat, jam exacto) & uxorem ejus Enniam, quorum operâ ipse imperium consecutus fuerat, ad mortem voluntariam adegit. [Philo, de legat. ad Caium; & lib. in Flaccum. Sueton. in C. Calig. ca. 26. Dio, lib. 59. pag. 647.]

Flaccus, qui Ægypto tum præerat, interfecto Macrone cui maximè fidebat, à Caligulâ imperatore malè sibi meruit. Quâ occasione arreptâ, Dionysius, Lampo & Isidorus illi persuaserunt ut populum Alexandrinum, ab Augusto & ejus familiâ in honore habitum, beneficio aliquo sibi conciliaret; nihil verò gratius illis se posse facere, quam si eos finat in Judæos sævire. Quorum & ille sententiam est secutus. [Philo, in Flaccum.]

Caligula Soæmo Arabum Ituræorum regnum, Coryi Armeniam minorem ac deinde nonnullas Arabiæ partes, Rhymetalci Coryis ditionem, Polemonis filio paternum (Ponti) imperium ex Senatusconsulto tribuit. [Dio, lib. 59. pag. 649.]

Anno imperii C. Caligulæ secundo, veniam ab eo Herodes Agrippa impetravit domum redeundi, regni ordinandi gratiâ; eo peracto, rever-

4751 38

reversurum se pollicitus. [Joseph. lib. 18. ca. 8.] Suasit verò illi Imperator, ut navigatione compendiariâ usus, expectatis etesiis ventis, rectâ peteret Alexandriam; pedestri itinere inde minore cum difficultate in patriam rediturus. Cui ille obtemperans, quum descendisset Puteolos, & naves Alexandrinas in portu paratas ad solvendum invenisset, post paucos dies Alexandriam appulit. [Philo, in Flaccum.]

Alexandrini, ob inveteratam cum Judæis similitudinem agrè ferentes regem ipsorum quempiam extitisse, Agrippam in gymnasio sermonibus scurrilibus & mimographorum ludicris carminibus traducebant. Propulsum quoque ad gymnasium quendam insanum nomine *Carabam*, qui interdum noctûque nudus oberrabat per compita, in superiore loco statuerunt, ut spectari posset ab omnibus. Mox capiti diadema imponunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt: pro sceptro frustum arundinis humi sublatum quidam ei dedit in manum. Sic ornatum regis insigniis, & in regem transformatum more histronico, adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alii salutatam accedebant, alii sibi reddi jura petebant, alii consulebant eum de republicâ. Post hæc acclamatum est à circumstantibus, magnâ voce *Marim* appellantis: quod nomen Syrorum linguâ *Dominum* significat. [Philo, ibid.] Atque ita Judæorum rex eodem modo ab aliis est irrisus, quo regiæ dignitati veri sui Domini Jesu Christi ipsi Judæi arte quinquennium illuserant.

Judæi Alexandrini Agrippam de insidiis per Flaccum præsidem in ipsorum perniciem paratis edocuerunt: scriptumque quod Flacco dederant, Caio in principatus sui exordio transmittendum, Regi tradiderunt. Hoc ad Caium se missurum ille est pollicitus, simulque significatum, ab initio illud Judæos mittere voluisse; sed impeditos Præsidis malevolentia fuisse, quo minus tempestivè id facerent. [Philo, ibid. & in legat. ad Caium.]

Petrus apostolus, Ecclesias Judææ, Galilææ & Samariæ visitans, devenit ad sanctos qui habitabant Lyddæ: ibique Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, à paralyti, quâ tenebatur, sanavit. Quo visò miraculo, omnes qui Lyddam & agrum Saronitanum (de quo, I Chronic. V. 16. & XXVII. 29.) incolebant conversi sunt ad Dominum. [Act. IX. 31, 35.]

Discipula quædam, Syriaco nomine *Tabitha* Græco *Dorcas* (id est *Caprea*) dicta, bonis operibus & eleemosynarum largitione celebris, Joppæ ex morbo decessit. Quum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos progredi. Qui adveniens, quum in genua procumbens esset precatus, mortuam vitæ restituit. Id autem innotuit per totam Joppen: & multi crediderunt in Dominum. Mansitque ibi Petrus *multos dies* in domo Simonis cujusdam coriarii. [Ibid. 36, 43.]

Alexandrinorum vulgus, summo mane in theatrum confluens, redempto jam Flacci præsidis favore, in proscenium Judæorum dedicandas esse Cæsaris statuas unanimiter conclamavit. Quod præses, licet

licet sciret non minùs quàm decies centena millia Judæorum incolere Alexandriam totamque regionem quanta patet à Catabathmo Libyæ usque ad terminos Æthiopiæ, nullo respectu securitatis publicæ habito, fieri permisit. [*Philo, in Flaccum.*] Illi verò conglobati in cohortes numerosissimas, profectas, quæ multæ in singulis urbis regionibus erant, aut arbutis succis vastarunt, aut diruerunt funditus: quasdam etiam incenderunt injectis ignibus tantâ rabie atque insanâ, ut in proxima quoque ædificia transiliret incendium. In profectis autem omnibus quas diruere incenderéve non poterant, quod accolerentur magnâ Judæorum frequentia, effigies Caii statuerunt: in maximâ verò ac celeberrimâ sublimem quadrigis aheneis, idque tam præpopero studio, ut, cum carerent novis quadrigis, veteres æruginosas, auribus, caudis pedibusque mutilatas, è gymnasio raperent, olim dedicatas (ut ferebatur) Cleopatrz, quæ fuerat ultimæ hujus nominis reginæ proavia. Hæc verò existimabat Caius ex vehementi Alexandrinorum in ipsum studio profecta: quæ partim ex quotidianis actis cognoscebat transmissis sibi ab Alexandria, (ea enim libentius lætitabat quàm ullum poemâ vel historiam) partim ex nonnullis servis domesticis (quorum plerique erant Ægyptii) eadem cum ipso laudare aut irridere solitis. [*Id. in legat. ad Caium.*]

C. Caligula, sorore Drusillâ defunctâ, justitiam indixit: in quo risisse, lavisse, convivio quemquam accepisse, capitale fuit. [*Sueton. in C. Calig. cap. 24. Dio, lib. 59. pag. 648.*]

Ægypti præses Flaccus edictum proposuit, in quo Judæos qui cives erant Alexandrini peregrinos appellabat & exteros: ne causæ quidem dicendæ potestatem faciens, sed injudicatos condemnans. Quinque erant urbis illius regiones, à primoribus earum literis denominatæ: quarum duæ dicebantur Judaicæ, quòd in his plurimi Judæi habitarent; quamvis & in aliis non pauci sparsim habuerint domicilia. Alexandrinorum igitur vulgus, licentiam grassandi in Judæos à Flacco natum, è quatuor literis eos expulsos contraxit in unius partem angustam. Qui, quòd plures essent quàm ut is locus eos caperet, egrediebantur in littora & monumenta & sterquilinia, exuti rebus suis omnibus. Inimici verò facto in desertas domos impetu, prædas tanquam jure belli partas dividebant: effractisque Judæorum officinis, quæ tum propter luctum mortis Drusillæ clausæ fuerant, hinc quoque plurima egresserunt, quæ per medium forum translata verterunt in usus proprios. Sed minùs nocebant domorum plusquam 400 direptiones, quàm abrupta negotiatio: quum creditores amisissent pignora, nec sineretur ullus agricola, nauta, negotiator, opifex, exercere artes consuetas. [*Philo, in Flaccum.*]

Tot myriadas virorum, mulierum, puerorumque in urbis angulum angustissimum, seu pecora, compulsa, sperabant adversarii se intra paucos dies visuros acervatim jacere: aut fame necatos per ciborum inopiam, aut in loco æstuoso compressos, vitiato etiam per crebras respiraciones circumvicinò aëre. Ne quis autem clanculum inde se proriperet, diligenter cavebant: et quotquot interceptissent, ex cruciatos priùs mox enecabant, nullam ab eis abstinendo servitiam. Alia

manus

manus circa portus fluminis insidiabatur Judæis appellentibus, & eorum mercimoniis: quibus in conspectu dominorum direptis, ipsos protrusos exurebant, constructo rogo è gubernaculis, contis, & navium tabulis. Alii mediâ in urbe concremabantur miserrimo supplicii genere. Nam præ lignorum inopiâ famenta comportabantur, quibus accensis injiciebant miseros: qui semiustulari fumo magis quàm igni necabantur. Multi etiam vivi loris laqueisque circa talos adstrictis per medium forum raptabantur, insultante vulgo & ne mortuis quidem parcente corporibus. Dissecta enim membratim frustatimque conculcabant tantâ crudelitate, ut ne reliquias quidem ad sepulturam superesse sinerent. [*Id. in legat. ad Caium.*] Qui verò dolabant suorum vicem cognati amicieque, confestim pœnas dabant suæ misericordiæ; arreptique flagris cædebantur, & post omnia tormenta quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem agebantur. [*Id. in Flaccum.*]

Ex Senatu, quem Augustus constituerat publicum Judæorum Concilium, Flaccus præses 38 comprehensos in suis privatis ædibus, confestim vinciri jussit: traductosque per medium forum senes reductis in tergum manibus, ligatos partim loris partim catenis ferreis, induxit in theatrum, statutosque coram inimicis eorum sedentibus, jussit nudatos concidi verberibus; atque ex his Euodium, Tryphonem, & Andron, in conspectu illorum qui bonis eos priùs spoliaverant. Et licet mos esset in neminem damnatum animadvertere donec solemnnes celebritates natalitiæque Augustorum, festa præterissent; ille tamen per eos ipsos dies (Caii natali in postremum Augusti mensis diem tum incidere) affligebat homines innoxios, ad hunc modum distributis spectaculis. Manè usque horam tertiam quartamve Judæi flagellabantur, suspendebantur, rotis alligabantur, idamabantur, per mediam orchestram ducebantur ad supplicium. Deinde inducebantur saltatores, mimi, tibicines, aliæque ludicra scenicorum cerraminum. Ipsæ quoque mulieres non solum in foro, sed etiam in medio theatro tanquam captivæ corripiebantur, & ob quamvis calumniam in scenam trahebantur non sine gravissimis contumeliis: deinde cognito, eas esse alterius generis, dimittebantur; multas enim quasi Judæas comprehendebant priusquam rem diligentius dispicerent. Postquam autem Judaicæ comperiebantur, ex spectatoribus facti tyranni, jubebant eis: nullas carnes offerri, quas quocunque metu tormentorum gustabant, sine aliâ majore vexatione dimittebantur: quæ verò sibi temperabant, tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos. [*Id.*]

Accius à præside Castus centurionum fidissimus, jubetur assumpto è suâ cohorte audacissimo quoque in domos Judæorum irrumperere, scrutarique nunquid armorum ibi lateat. Quo properè mandata exequente, Judæi intima quæque aperientes scrutatoribus ostendebant: ubi mulierculæ inclusæ, nunquam è conclavi egredi solitæ, & virgines, præ pudore declinantes aspectum etiam familiarium, tunc non solum ignotis vexationem militari ferocia præstabantur pavida. Nihilominus accuratâ factâ scrutatione, non inveniebantur ista quæ querebantur arma. Ægyptiis quidem paulo ante arma de templo fue-

M m m

rant

rant per Bassum à Flacco iussu id curare. Sed tum videre licebat magnum navium numerum appulisse ad portas fluminis, plenarum omni armorum genere: quæ hominibus seditiosis, qui antea quoque sæpius defectiones tentarant, adimi par erat: Sed longè alia Judæorum erat ratio: qui defectionis nunquam suspecti, studia quotidiana quæstusque exercebant, ad concordiam & tranquillitatem civitatis facientia. [*Ibid.*]

4042

Dum festi Tabernaculorum solennitas per autumnæ æquinoctium à Judæis Alexandrinis tantopere afflictis intermitteretur, Flaccum præsidem à Stephanione liberto Tiberii Cæsaris convivio exceptum ex improvise Bassus centurio comprehendit; ad id faciendum, cum cohorte militum ex Italiâ à Caio missus. Cùmque orâ solvisset hyemis initio, marinis tempestatibus jactatus, post plurimos labores agrè in Italiam delatus est: ubi confestim à duobus infensissimis accusatoribus, Lamponè & Isidoro (qui ipsum in Judæos incitaverant) exceptus est. Qui damnatus, omni patrimonio & bonis domesticis (quæ selectissima habuerat) exutus, in exilium actus est. Et quidem in insulam omnium sterilissimam Gyarum in Ægeo sitam deportatus fuisset; nisi deprecante Lepido pro Gyaro Andrum propinquam ei permissum esset incolere: ubi postea Cuius iussu (ut & alii omnes honorati exules) occisus perit. [*Ibid.*]

Agrippam regiâ dignitate præfulgentem videns Herodias soror ipsius, Herodis Tetrarchæ uxor, invidiâ percita, non prius destitit quàm viro persuasit ut Romam contenderent, eandem regiâ dignitatem à Cæsare petitori. Agrippa, cognitâ eorum mente & apparatu, quamprimum eos è portu solvissè didicit, etiam ipse libertam suam Fortunatam Romam ad Imperatorem misit cum muneribus & litteris contra Herodem patruum scriptis. Ille Herodi ad Cæsarem, apud Baias Campaniæ opidum amoenissimum tum agentem, admissio superveniens, Agrippæ interas reddidit; accusantes Herodem, quod prius cum Sejano conspirasset in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faveret contra Cuius novum imperium, tanto ad hoc composito armorum apparatu, quantus instruendis virorum 70 milibus sufficeret. Quo commotus Caius, percontatus est Herodem, verane essent quæ nunciarentur de armorum numero. Quo annuente, (neque enim vera negare poterat) satis approbatam Caius putans defectionem, ad omni illi Galitiæ & Peræ tetrarchiam, quam postea ad Agrippæ regnum adiecit, pecuniâ quoque ejus illi donatâ Herodem verò, perpetuo damnatum exilio, Lugdunum in Gallia relegavit. Cognito deinde sortem Agrippæ esse Herodiadem, pecuniam ei propriam concessit: & ratus non libenter fore marito calamitatis sociam, in Agrippæ gratiam se illi parvum promisit. Illa Caio pro hac indulgentiâ gratias agit; verum eâ se in præsentia uti non posse professâ est: quod nefas existimaret, maritum in hac calamitate deserere, cujus fortunæ, dum floreret, ipsa fuisset particeps. Quod ille indignè ferens, ipsam quoque cum marito in exilium ire iussit, & bona ejus Agrippæ largitus est. [*Ibid.* lib. 18. cap. 9.] In incesti sui connubiæ poenas illi luerunt: post obitumque ab hoc Herode Johannem Baptistam an-

nis 8.

475239

nis 8. post Christum Servatorem ludibrio ab eodem habitum (*Luc. XXIII. 11.*) annis 6.

Pontius Pilatus quoque, tantis irrogante Caio angoribus coarctatus est, ut propriâ se manu interfecerit: quemadmodum ex Romanis Historicis Hieronymus in Chronico, & ex Græcis Olympiadum scriptoribus refert in Ecclesiasticâ suâ historiâ [*lib. 2. cap. 7.*] Eusebius, cum Orosio, lib. 7. cap. 5. & Cassiodoro in Chronico.

Caius Baiani sinus medium intervallum Puteolanas ad moles 3600 ferè passuum ponte conjunxit; in quo currum ejus tum alia multa spoliolum instar sublequebantur, tum etiam ex Parthorum obsidibus Darius puer (Artabani regis filius:) Dario & Xerxe non nisi ludibrii causâ memorato, quia longè plus maris ipse ponte instravisset. [*Ibid.* lib. 19. cap. 1. Sueton. in C. Calig. cap. 19. Dio, lib. 59. pag. 653.]

Idem, obventu Germanici belli, ultra transitum à se Rhenum parumper progressus, inde statim rediit, quasi in Britanniam iturus. [*Dio, ibid. pag. 656.*]

Lucius Vitellius ex Syriâ accersitus est à Caio, ut interficeretur. [*Ibid. pag. 661.*] Crimini enim ipsi dabatur, quod Tiridatem, Parthis à Tiberio regem missum, expelli ab illis sivillet. [*Ibid. in Excerptis, ab Henr. Valesio edit. pag. 670.*]

Vitellio successorem in Syriam Caius misit Petronium. [*Ibid. lib. 18. cap. 11.*] Publium videlicet Petronium: (ut ex Philone, in legatione ad Caium, & Josepho lib. 19. cap. 6. constat,) qui filius fortasse illius fuerit, de quo ad annum Mundi 3983 ex Strabone dictum est; minimè verò omnium Lucius ille Petronius, (longè ante hoc tempus mortuus) quem *admodum humili loco natum ad equestrem ordinem pervenisse* memoravit Valerius Maximus. [*lib. 4. cap. 7.*] uti opinatus est Baronius. [*ann. Chr. 41. num. 4.*]

Vitellius ad Caium veniens, hoc modo neci se eripuit. Composuerat se longè quàm gloria ejus ferret humiliori habitu, Caiusque pedibus advolutus, effusus lachrymis, atque illum simul & Deum appellans sæpius & adorans, tandemque vovens si incolumis evasisset se ei sacrificaturum; ira hominem emollivit ac sibi placavit, ut non modò superstes maneret, sed etiam inter præcipuos posthac amicos haberetur. [*Dio, lib. 59. pag. 661.*] Atque ita ille, miri in adulando ingenii, primus Caium adorari ut Deum instituit: quum reversus ex Syriâ non aliter cum adire ausus esset quàm capite velato, circumvertensque se, ac deinde procumbens. [*Sueton. in A. Vitellio, cap. 2.*] Et quum postea Caius rem sibi esse cum Lunâ dixisset, percunctatusque esset Vitellium, vidissetne se cum deâ congregi; ille quasi attonitus, oculis in terram demissis, tremens, exili voce respondit. *Solis, Domine, vobis diis licet invicem videre.* [*Dio, ut sup.*] Eoque facto initio Vitellius, qui in regendis provinciis præscâ virtute egerat, omnes reliquos adulando superavit. [*Dio, ibid. Tacit. Annal. 6. cap. 32.*]

Ipse deinde Caius sibi sacerdos fuit, equumque suum collegam sacerdotii adscivit. [*Dio, ut sup. pag. 662.*] Militi verò in Asiâ templum sibi exstrui iussit: hanc urbem præ cæteris eligens, specie quidem quod Ephesum à Dianâ, Pergamum ac Smyrnam a b Augusto

M m m m 2

Tiberi-

Anno Mundi	636 <i>Ætas Mundi Septima.</i>	Anno Perior Julian
4043	<p>Tiberioque occupatas esse diceret, sed reverâ quia amplissimum ac pulcherrimum, quod Milesii Apollini ædificabant, suo nomini vindicare cupiebat. [<i>Id. in Eutrapii Valesii, pag. 670. & 673.</i>] Milesi quoque Didymum peragere destinaverat. [<i>Sueton. in C. Caligula, c. 21.</i>]</p> <p>In Jamniam, urbem Judæe frequentem cum primis populo, subreperant e finitimis regionibus inquilini, qui semper moliebantur aliquid adversus ritus Judaicos. Hi cum audirent ab advenis, quantopere Caius pro Deo coli cuperet, & quam insensus universæ Judæorum genti esset, ex tempore aram excitârunt e luto formato in lateres, tantum ut mollesci essent civibus. Hanc quum illi indignati e medio sustulissent; adversarii rem ad Capitonem quæstorem detulerunt, qui in Judæâ exigendis tributis præerat. Ad Caium ille scripsit; exaggerando rem & amplificando. Caius verò pro altari lateritio subverso in Jamniâ, colossum inauratum poni jussit in ipso Templo Hierosolymitano: consultiorebus usus, Helicone Ægyptio & Apelle tragædo Ascalonitâ. Litteris igitur de statuâ dedicandâ ad Petronium Syriæ præsidem accuratissimè scriptis, mandavit illi Caius, ut exercitus, contra irruptiones Orientalium regum nationumque oppositi, dimidium ab Euphrate adversus Judæos duceret, ut prosequeretur statuam: non quo augustinior dedicatio fieret, sed ut confestim periret siquis obstitere. Sed neque statuâ transmissâ fuit ex Italiâ, neque jussus est Petronius e totâ Syriâ lectissimam sumere: alioqui præpoperè violatis Judæorum legibus, exortus fuisset repentinus tumultus. Itaque Petronius in propinquo jussit parari statuam, & accitis e Phoeniciâ peritissimis artificibus præbuit materiam; officinâ Sidone institutâ. [<i>Philo, in legat. ad Caium.</i>]</p> <p>Interim contractis quantum poterat auxiliis, cum duabus Romanis legionibus hybernavit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio significavit per litteras. Qui collaudatâ ejus industriâ, hortatus est eum ad agendum gnæviter, & frangendam bello gentis contumaciam. Ita Josephus. [<i>lib. 18. cap. 11.</i>]</p> <p>Inter Judæos & Græcos Alexandriam inhabitantes exortâ seditione, terni ab utrâque parte legati delecti ad Caium missi sunt. Judæorum legationis princeps erat Philo, vir per omnia clarissimus; Græcorum Apion. [<i>Id. ibid. cap. 10.</i>] qui Oasi in Ægypto natus, Alexandrinus dici maluit, quod ejus civitatis jure gauderet. [<i>Id. lib. 2. contr. Apion.</i>] <i>Magovibul</i>, quasi <i>sæpe victorem</i>, cognominatum, inter alios refert Plinius, libro 37. historiæ naturalis cap. 5. In totius quoque Operis ad Titum Vespasianum Cæsarem Præfatione ista de eodem adjiciens. <i>Apion Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, quum sympantem potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat.</i> Qui & mendacissimum adversus Judæos commentarium edidit, cui in 2º contra eundem libro respondet Josephus: nam prior liber aliis Judaicæ gentis obtræctoribus ab eo est oppositus.</p> <p>Legati igitur Judæorum (quos quinque numero fuisse, sub finem libri de hac legatione à se scripti confirmat ipse Philo; non tres, ut Josephus voluit) ad deprecandum injurias quas quotidie patiebantur,</p>	4753 40

Anno Mundi	637 <i>Imperium Romanorum Cæsarum.</i>	Anno Perior Julian
	<p>medio hyemis ad Caium navigârunt. Placuitque offerri ei libellum continentem summam calamitatum, & earum deprecationem; ex prolixiore supplicatione, quam per Agrippam regem Judæi ad eum antè miserant, desumptam. Adversarii verò Heliconem Ægyptium, Imperatoris cubiculo præfectum, sibi conciliârunt, non tantum pecuniâ, sed & spe honorum, quos ei pollicebantur se collaruros quamprimum Caius veniret Alexandriam. Quem cum Judæorum legati placare & mollire desiderarent; nullum ad eum aditum invenire poterunt. [<i>Philo, in legatione ad Caium.</i>]</p> <p>Ipse Caius primum, dissimulato in Judæos odio, legatos eorum exceptos in campo Martio, cum e maternis hortis exiret, hilari vultu refutavit, & dextrâ innuit se proptium: missoque ad eos Homulo, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum eorum causam per otium. Postea verò, cum hortos Mæcenatis & Lamiæ, qui & inter se & urbi propinqui erunt, inviseret, & introducti legati eum reverenter adoravissent, atque Augusti Imperatoris appellatione eum salutavissent; ringendo rogavit. <i>Vosne istis illi diis in vici, qui me omnium confessione Deum declaratum soli aspernamini, mæculisque vestrum innoxium colere? simulque sublati ad cælum manibus erupit in vocem, quam ne audire quidem fas est, nedum proloqui verbis totidem.</i> Ac mox exorta est adversæ partis ingens lætitia: quæ deorum omnium illi acclamabat cognomina. His appellationibus gaudentem conspicatus Isidorus sycophanta amarulentus: <i>Magis, inquit, detestareris Domine istos eorumque tribules, si scires eorum erga te impietatem atque malevolentiam. Omnibus enim pro salute tuâ vitruas cadentibus victimas, isti soli non sustinuerunt sacra facere. Cum dico, isti, de cunctis Judæis loquor.</i> Tunc exclamaverunt unanimiter legati. <i>Domine Cai, calumniis petimur. Immolavimus hecatombas: libatoque ad aram sanguine, carnes domum non retulimus ad epulas, ut quorundam est mos; sed integras victimas exurendas sacro igni tradimus; idque ter. primum, quando successisti in imperium; iterum, quando gravem illam mortem evasisti, cui totus orbis condoluit: tertio votum pro victoriâ Germanicâ.</i> Esto, inquit Caius. <i>Sacra fecisti, sed alteri: mihi verè non sacrificasti.</i> Ibi legatos horror pervasit, hâc novâ voce attonitos: ille interim villas obibat, inspectans aulas & conclavia, in imis ædibus & in cœnaculis. ubi legatos eum sequentes carptim interrogans, <i>cur abstinerent à porcinâ, & quodnam jus Alexandrina civitates prætenderent;</i> posita tandem ferociâ, <i>Homines isti, inquit, non tam mihi videntur mali quam miseri, qui sibi persuaderi non sinunt, me esse naturæ divina participem.</i> Simulque abiit & legatos jussit abscedere. [<i>Ibid.</i>]</p> <p>Agrippæ e regno suo reverso Caius tetrarchiam patris sui Herodis (Lugdunum in exilium missi) donavit. Cum enim in Philippi tetrarchiâ per triennium regnasset; quarto jam anno accessit illi Herodis tetrarchia. [<i>Joseph. lib. 19. cap. ult.</i>] Quod beneficium, in litteris ad Caium paulo post scriptis, ita ipse agnoscit. <i>Donasti mihi regnum; quâ sorte nulla inter mortales felicior: id quam prius anam regionem non excederes, adjunxisti mihi mox majorem alteram; Trachonitem & Galilæam.</i> [<i>Philo, in legat.</i>]</p>	Anno Perior Julian

Petronius honoratior Judæorum sacerdotes & magistratus evocavit, indicaturus eis Caii mandata de dedicandâ in Templo statuâ; simulque suafurus ut patienter ferrent iussa Domini, & caverent mala imminencia: paratum enim esse robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem strages maximas. Qui perculsi ad primam ejus rei mentionem, tanquam in præsentî calamitate obmutuere; quasi è fonte profundendo lachrymas, & capillos barbâsque vellendo. Qui verò Hierosolymis cæterâque regione famam hujus conatus audierant, velut de communi sententiâ coorti, tesseram dante dolore publico, profecti sunt uno agmine, desertis opidis, castellis & ædibus; continuatôque itinere contenderunt in Phoeniciam, ubi tunc agebat Petronius. Ac primùm tantus clamor cum fletu planctûque sublatus est, ut hebetaret aures præsentium. Secutæ sunt compellationes, & preces quales dicere solent calamitosa tempora. Erant autem distributi in sex ordines, seniorum, juniorum, puerorum; rursus aliâ parte, anuum, mulierum, virginum. Ubi verò Petronius in loco superiore conspectus est, universi ordines velut ad unum edictum humi procubuerunt supplices cum ululatu quodam flebili. jussûque surgere & accedere propius, vix tandem surrexerunt, & conspersi multo pulvere diffuentisque lachrymis, accedebant reductis more damnatorum ambabus manibus. Quorum miserabili supplicatione Petronius simul cum affessoribus commotus, consultatione habitâ, litteras ad Caium mittendas curavit: quibus dedicatio statuæ dilata fuisse significabatur partim propter opifices, certum temporis spatium ad colossum perficiendum necessariò requirentes; partim propter convectionem frumenti, ad iter quod cum copiis suis in Ægyptum Caius instituere ferebatur necessariam. Maturas enim tum segetes fuisse: timendumque, ne deploratâ religione Judæi vitam quoque contemnerent, & vastatis agris suasmet fruges latè per campos collésque incenderent. [Ibid.]

Acceptis litteris, Caius ad tempus iram adversus Petronium tegebat implacabilem. Vehementer enim timebat præfides, quòd illis promptum esset res novas moliri, præsertim in magnis provinciis apud magnos exercitus; qualis erat ad Euphratem tractus Syriæ. Delinito igitur per litteras homine, laudabat in speciem ejus providentiam & in prospiciendis futuris solertiam: mandato tamen addito, ne messibus jam coniectis ullam curam præverteret dedicationis negotio. [Ibid.]

Ad Judæorum Alexandrinorum legatos pervenit tum hujus rei nunciis: jussisse Caium poni sibi colossum in adytis Templi intimis, ascito in titulo novi Jovis cognomento. Quo illi attoniti, omnes simul conclave ingressi & inclusi deplorabant fortunam privatam atque publicam: Deum tamen servatorem non desore sperantes, qui sæpè gentem hanc eripuerit exitio. [Ibid.]

Agrippam regem, qui horum omnium ignarus ad Caium salutarium more suo venerat, ille torvè intuitus; *Boni, inquit, honestique cives tui, qui soli ex omni hominum genere dedignantur Caium habere pro Deo, videntur jam mortem sibi per contumaciam querere: dum me in-*

bente

bente in ipsorum templo consecrari Jovis simulachrum, populariter ex urbe agrisque occurrunt specie supplicum, sed reverà mandatum meum precalanturi. Quibus auditis, rex horrore est correptus; & tremore membra quatiente solutisque nervis collapsus fuisset, ni cum sustentâssent proximi: qui jussu domum illum retulerunt. nil sentientem, & subitanè vi mali sopitum ac stupidum. At Caius magister etiam exasperabatur in gentis odium. Si Agrippa, inquit, familiaris & amicissimus glari-
misque devinctus beneficiis, tantum tribuit parvis ritibus, ut ne verbo quidem eos violari ferat, sed deliquio penè exanimatus sit: quid expectandum est ab aliis, qui nihil habent quod se in diversum retrahat? [Philo, de legat.]

Agrippa ad se reversus, prodixas pro gente suâ ad Caium scripsit litteras; (à Philone libro de legatione suâ insertas:) quas hoc ille terminavit epilogo. *Quid de me loquentur vel tributes, vel universi homines? Alteram enim sequetur, aut ut appeller meorum prodixas, aut inter tuos amicos posthac non habear: quo utrolibet quid potest esse infelicius? Nam si adhuc in amicus numeror, prodixas insumular; si me pariam indemicum, nec templum inviolatum præstitem. nam vos præpotentes salutis amicorum ad imperatoriam opem confugiendum robur consulere. Quod siquâ in re animo tuo molestus sum; noli me vincere, ut Tiberius, sed ne toties vincula timeam, jube mox interire. quid enim mihi vitâ opus est, cui spes unica salutis fuit in tuâ benevolentia?* [Ibid.]

His litteris Caius mitigatus, ut videbatur, respondit clementius; & Agrippæ donavit ceu maximam gratiam ne fieret dedicatio. simulque scribi jussit Publio Petronio Syriæ præfidi, ne quid in Judæorum templo novaret. Ne tamen solida esset ea gratia, terrorem admisit sic scribens. *Quod si extra unam metropolim in finitimis urbibus quicumque volentes ætharia templâve aut statuas imaginésve mihi meisque parere veriti fuerint; quisquis obstiterit plectatur continuo, aut ad me mittatur.* Verùm divinâ providentiâ factum est, ut nemo finitimorum quicquam moveret. [Ibid.]

Peste apud Babylonem grassante, Judæorum multitudo inde Seleuciam migravit: quò & alia eorum multitudo relicta Necerdâ, (quæ urbs Babylonis, fluentis Euphratis cincta, Judæorum Academia erat, indeque Syriacè *Βαβυλων* quasi *flumen scientiæ* denominata) ante quinquentium se contulerat. Seleucis verò semper Græcis malè cum Syris conveniebat, Græcorum tamen factione præponderante. Quò postquam à Judæis migratum est, eorum favore conditio Syriorum coepit esse potior, aucta viis bellicosis & periculorum contemptoribus. Quare Græci succumbentes, & videntes se non posse recuperare dignitatem pristinam manente Judæorum & Syriorum consensu, suos quisque familiares Syros appellaverunt de pace & amicitia: id quod facile impetratum est. Nam quum utrinque primariis commissum esset negotium, secuta est reconciliatio: quam ita demum ratam fore placuit, si utrique Judæos communibus prosequerentur odiis. Itaque eos improvò aggressi occiderunt supra quinquaginta virorum milia: neque ullas evasit, nisi quem amici aut viam legerat amice-
ricordia. Hi deinde secesserunt Orlisphontem urbem Græcicam vici-

vicinam Selonice: ubi quorannis rex hybernare est solitus, habens ibi maiorem suppellectilis partem repositam: ibique sedes fixerunt, tutos se rati regie majestatis reverentia. Cæterum Babyloniorum ac Seleuciensium terror omnes ejus tractus Judæos pervagatus est: quando quicquid erat Syrorum in illis regionibus cum Seleuciensibus conspiravit in eorum perniciem. Quo factum est ut plerique Neerdam & Nisibim se receperint, securitatem suam reponentes in earum munitionibus, quæ alioquin etiam habitabantur à viris bellicosissimis. [Joseph. lib. 18. cap. ult. fin.]

Romam Caius natali suo (qui postremus mensis Augusti dies fuit) ovans ingressus est. [Sueton. in C. Calig. cap. 43.]

4044

Alexandrinis legatis coram Caio comparentibus, Apion multa in Judæos jactavit crimina: interque cætera, quod Cæsarem non prosequerentur debitis honoribus. nam cum quàm latè patet orbis Romanus Caio extruerentur templa & altaria, & pari honore colebatur cum cæteris numinibus, solos istos turpe putare dedicare illi statuas, aut jurare per nomen Cæsaris. His & multis alijs, quæ ad exasperandum Caium facerent, ab eo prolatis, quum respondere pararet. Philo, repulsus est à Cæsare jubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab injuriâ. Ita verò cum contumeliâ ejectus Philo, Judæos qui illum comitabantur bono jussit esse animo: Caium, tamen si verbo quidem illis succensebat, re tamen ipsâ percesse, ut Deus ipsis contra ejus conata præsto esset ad opitulandum. [Joseph. lib. 18. cap. 10. Euseb. lib. 2. Hist. eccl. cap. 5.]

Caius, gratiæ Judæis concessæ jam poenitens, jussit Romæ fieri ali-um colossum æreum inauratum, omisso illo Sidonio, ne quem motum excitaret in populo: utque navibus transportatum per silentium, repente clam priusquam sentiretur in Templo Hierosolymitano poneret. Id autem facturus erat obiter, in Egyptum navigans. Tenebatur enim miro visendæ Alexandriae desiderio, magnâ curâ prosecutionem instituens, ut ibi diu degeret: ratus deificationem suam, quam somniabat, in hac unâ civitate posse succedere, atque inde hujus religionis exemplum manaturum ad minores cæteras. Ita Philo, qui hæc optimè scivit, in legatione suâ ad Caium: ex quo reformandum illud Taciti, de Judæis. Jussit à Cæsare effigiem ejus in templo locari, arma potius sumptu: quem motum Cæsaris mors diremit. [Hist. lib. 5. cap. 9.]

Apelles Ascalonita, qui Caium in Judæos incitaverat, ab eodem propter alia crimina ferreis compedibus vincitus, & in rotâ ex intervallo sæpius tortus ostus. [Abila, de legat.]

A fortibus Antiatinis innotuit Caius, ut à Cassio caveret. C. Cassium Longinum Asiæ tum proconsulem in suspitione habens, qui genus à Cæsare Julii Cæsaris interfectione quæbat, vincitum ad se adduci jussit, & occidendum delegavit: immemor Chæronem, à quo paulo post occisus est, Cassium etiam nominari. [Sueton. in C. Calig. cap. 57. Dio, lib. 59. pag. 662.]

Apollonius Egyptius, qui domi dixerat quid Caio esset eventurum, Romam ad eum adductus est ipsâ die exdis (quem IX. Kalend. Februar.

Februar.

Februar. fuisse, in cap. 58. Suetonius significat) & evocatus ad lucendum paulo post supplicium, salvus evasit. [Dio, ibid. pag. 663.]

Imperavit C. Caligula triennio, 10 mensibus, & diebus 8. ut est apud Suetonium, [cap. 59.] & Clementem Alexandrinum, in 1° libro Stromatum: vel mensibus potius 9. & diebus 28. ut in libri 59. sine habet Dio. Cujus loco patruus ejus, Claudius Cæsar Drusi filius, à Prætorianis militibus Imperator declaratus est.

Rex Agrippa, ubi cognovit ad imperium raptum esse à militibus Claudium, agrè dimotâ turbâ ad eum pervasit, & nactus eum turbatum pronumque ad cedendam potestatem Senatui confirmavit, hortatus ut magno animo in retinendo principatu pergeret. Jamque unus erat è fautoribus Claudii, cum accersitus à Senatu ignarum se omnium simulans, & unguentis delibutus tanquam à computatione veniens, ex senatoribus quæsierit quid de Claudio factum sit. Quibus id quod verum erat respondentibus, & insuper ipsius sententiam de præsentis statu postulantibus, se quidem aiebat pro Senatus dignitate nullum recusare periculum, existimare tamen mittendos esse aliquos ad Claudium qui ei principatum deponere suaderent: & ad eam legationem semetipsum obtulit. Cum aliis verò aliquot ille missus, Claudio seorsum trepidationem Senatus indicavit: authorque fuit, ut responderet sicut decebat ad summam potestatem evectum principem. sicut & postea idem Claudio author fuit, ut erga Senatores ad ipsum conversos mitius sese gereret. [Joseph. lib. 19. ca. 3.]

In imperio confirmatus Claudius, Mithridatem Iberum, quem Caius evocatum in vincula condiderat, domum ad recipiendum regnum remisit: & alii cuiusdam Mithridati, qui genus à magno illo Mithridate deducebat, Bosphorum largitus est; pro eo parte Ciliciæ Polemoni datâ [Dio, lib. 60. pag. 670.]

Agrippæ Palæstino, qui eum in potiundo principatu adjuverat Romæ tunc præsens, regnum auxit, & honores consulares tribuit. Fratri quoque ejus Herodi prætoriam dignitatem, & principatum quandam (Chalcidis sc.) concessit: in senatumque ingredi eos, ac patribus Græcè gratias agere permisit. [Id. ibid.]

Et editum quidem à Claudio est propositum, quo Agrippam in regno per Caium antè concessio confirmabat, collaudans simul ejus operam & industriam: additâ insuper Judæâ & Samariâ, quod olim ad ejus avi Herodis regnum pertinuisent. Has igitur velut familiaris debitas restituit: Abilam autem & finitimam ejus ditionem in Libano, quæ Lysaniæ fuerat, adjunxit de suo. Foedus deinde regis cum Romano populo in æs incisum est in urbis foro medio. [Joseph. lib. 19. cap. 4.]

Dimisit Claudius Alexandrum Lyfimachum Alabarcham veterem amicum, & olim procuratorem suæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat: cuius filio Marco desponsa fuit Bernice Agrippæ filia. (de quâ, Act. XXV. 13, 23.) quo defuncto ante nuptias, rex virginem Herodi suo fratri eam collocavit; impetrato illi regno Chalcidis à Claudio. [Id. ibid.]

Antiochum, suo regno à Caio privatum, Commagenâ donavit
N n n n &

& parte quâdam Ciliciæ. [*Id. ibid. Dio, lib. 60. pag. 670.*]

Helicon Ægyptius, qui Caii cubiculo præfectus fuerat & ipsum contra Judæos incitaverat, propter alias culpas à Claudio interfectus est: ut notat Philo, in libro de legatione ad Caium. Quem librum, *De virtutibus* ironicè à se inscriptum (cùm summam Caii improbitatem suis coloribus in eo depingat) Claudio imperante coram universo Senatu Romano recitavisse illum memoriæ proditum est: in-
deque non illud opus solum, sed etiam alia ab eo edita, tantopere admiratos fuisse Romanos, ut digna existimarent quæ in Bibliothecis tanquam monumenta quædam reponerentur. [*Euseb. lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 17. n. 1. m.*] inter quæ, & quinque libri fuerunt, de miseris quas sub Caii imperio Judæi perpeffi fuerant, ab eo conscripti. [*Id. ibid. cap. 5.*] quorum tres perierunt: ad Flaccum uno, & de legatione illo altero, adhuc relicto superstite.

Occiso verò Caio Judæi qui sub eo vehementer ab Alexandrinis oppressi fuerant, coeperunt animos resumere: moxque ad arma ventum est. Tum Claudius per epistolam mandavit Ægypti præfidi, ut seditionem illam compesceret: atque ad preces Agrippæ Judææ & Herodis Chalcidis regis pro Judæis edictum Alexandriam misit, scriptum in hanc sententiam. *Volo inconcussa esse jura eorum à Caii insani-
tâ: eisque jus esse perseverandi in patriis ritibus. Fubeoque utram-
que partem, quoad potest, dare operam ne quid turbarum commoveatur:
idque proposito hoc edicto ita statuo.* [*Joseph. lib. 19. cap. 4.*]

Eorundem quoque Regum rogatu, Claudius II. Consul designatus (primo hoc imperii sui anno) Judæis non solum Alexandriæ, sed etiam per totum imperium suum sparsim habitantibus, permisit ut suo jure & majorum moribus uterentur: simul etiam monens, ut hæc gratiâ contenti modestius se gererent, neque conspuerent religiones externarum gentium; suis autem suo arbitratu viverent legibus. [*Ibid.*] Romæ verò, quum Judæi adeò iterum frequentes fierent, ut difficulter sine tumultu propter multitudinem urbe possent exigi; non eiecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam agentes, convenire vetuit. Reducta quoque à Caio collegia dissolvit: & cauponum tabernas, in quibus coeuntes potabant, sustulit. [*Dio, lib. 60. pag. 669.*]

Claudius Agrippam regem, præsidibus provinciarum & procuratoribus omnibus per litteras commendatum, ad curam sui regni misit. Qui magnâ celeritate usus, Hierosolymam pervenit: ibique votiva sacrificia persolvit, nihil eorum omittens quæ lege præscripta sunt. Unde & multos Naziræos tonderi mandavit: & catenam auream donatam à Caio, monumentum suarum calamitatum & divinæ liberationis, in sacrario supra gazophylacium suspendit. Ritè verò votis Deo redditis, Theophilum Anani filium submovit à summo sacerdotio; & Simonem cognomento Cantharam, Boëthi (Herodis Magni foceris) filium, in ejus locum substituit. Hierosolymitis deinde amoris ipsorum & benevolentiae gratiam retulit, remisso eis tributo quod soliti erant in singulas ædes pendere. Magistrum autem præfecit toti suæ militiæ Silam, quem multorum & diffi-

cilium

cilium laborum individuum socium habuerat. [*Joseph. lib. 19. cap. 5.*]

Paulo post Doritæ quidam juvenes temerarii religionis specie posuerunt in synagogâ statuam Cæsari. Quo facto vehementer rex Agrippa commotus ad iracundiam, sine morâ ad Petronium Syriæ præsidem profectus, questus est de eorum audaciâ. Qui & ipse non minùs ægrè ferens hoc facinus, ut impium & Imperatoris mandatis contrarium, Doritarum magistratibus asperius scripsit: eos qui contra edictum Augusti ausi sunt talia, per centurionem Vitellium Proculum ad se adduci jubens; & ne quis in posterum tale quippiam auderet imperans. [*Id. ibid. cap. 5. & 6.*]

Cæsareæ Cornelius Romanus centurio cohortis ad legionem Italicam spectantis, Judaicæ religionis studiosus sed incircumciscus, (cujusmodi *Profelytos portæ* & *Pios nationum* Hebræi appellare solent) quasi horâ diei nonâ ab Angelo sibi apparente jussus est Simonem Petrum accersere; qui per longum jam tempus Joppæ moratus fuerat apud Simonem coriarium. Qui mandato illius obtemperans, duos ex famulis suis ad eum misit & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui. [*Act. X. 1. — 8. cum IX. 43.*]

Postridie illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in tectum domus ut precaretur, circa horam sextam. ubi dum esurienti paratur cibus, in mentis excessu posito conspectum est lin-teum magnum è cœlo demissum, omni animalium genere refertum. De quibus cùm promiscuè comedere jussus, Gentes pro immundis habendas non esse didicisset; Spiritu monente, postridie cum missis à Cornelio, sex Joppensis quibusdam fratribus comitantibus, Cæsaream perrexit: ubi Cornelium cum totâ familiâ & amicis quamplurimis in ejus domo congregatis, concione ad eos habitâ, ad fidem Christi convertit; atque Spiritu sancto cœlitus in eos ultro, nullâ præcedente Petri manuum impositione delapso, Christi baptismo tinxit. [*Act. X. 9. — 48. & XI. 5. — 17.*]

Audierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæâ, Gentes etiam recepisse sermonem Dei. Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, item ei moverunt qui ex Judaismo ad Christum erant conversi, quod cum viris incircumciscis conversatus fuisset & cibum sumpsisset. Qui cùm rem totam ordine eis exposuisset, & sex fratrum qui adfuerant testimonio comprobasset; quieverunt illi, & glorificaverunt Deum, quod etiam Gentibus dedisset poenitentiam ad vitam. [*Act. XI. 1. — 18.*]

Rex Agrippa Simonem Cantharam Pontificatu privavit: quem cùm vellet Jonathæ Anani filio tradere, renuente isto per modestiam, quod jam antea eo honore esset semel defunctus; contulit eum in fratrem ejus Matthiam, ab ipso ut longè digniorem ei commendatum. [*Joseph. lib. 19. cap. 6.*]

Petronio Vibius Marfus in administratione provinciæ Syriæ successit. [*Id. ibid.*]

Silas magister militiæ regis Agrippæ, quia per omnem fortunam ei fidus nullius unquam periculi socius esse detrectaverat, fretus amicitia

N n n 2

amicitiâ postulabat etiam paris honoris esse particeps: & in famili-
aribus colloquiis molestus erat interdum extollens se immodicè, &
sæpè prioris fortunæ adversitates in memoriam revocans. Quæ cum
sine modo repeteret, in tantum regem exasperavit, ut non tantum
præfecturam illi ademerit, sed etiam vinctum in ipsius patriam adser-
vandam miserit. Elapso deinde aliquanto tempore lenità jam irâ,
quum natalem suum celebraret, accersivit Silam ut regio interesset
convivio. Qui cum protervum responsum regi remisisset, cum reli-
quit in custodiâ. [*Id. lib. 19. cap. 7.*]

Ad Hierosolymorum curam rex Agrippa conversus, muros novæ
quæ vocatur civitatis permuniit sumptu publico, latiorésque & alti-
ores quam antè fuerant reddidit: et fecisset adversus omnem huma-
nam vim inexpugnabiles, ni Marfus Syriæ præfes Claudio significâ-
set eam rem per litteras. Qui suspicatus Judæos molituros aliquid
novi, diligenter scripsit Agrippæ, ut à muniendâ urbe desisteret: at-
que ille mox paruit. [*Id. ibid.*]

Patefacto jam Gentibus fidei ostio, Cyprii & Cyrenenses qui dispersi
fuerant post martyrium Stephani Antiochiæ in Syriâ Græcis (*Ελληνες*
hic habet codex antiquissimus Alexandrinus, non, ut vulgati, *Ελλην*
σους) Christum prædicaverunt: multusque numerus credidit, & con-
versus est ad Dominum. Hoc cum pervenisset ad aures ecclesiæ
Hierosolymitanæ, misit ea illuc Barnabam: qui adhortatus est omnes
firmiter adhærere Domino. Et adjuncta est multa turba Domino.
[*Act. XI. 20. — 24.*]

Romæ fame ingente exortâ, Claudius non modò ad præsens tem-
pus copiæ alimentorum, verum in perpetuum etiam prospexit. Cum
enim frumentum, quo Roma utitur, omne propemodum aliunde ad-
vehatur; & Tiberis ostia portus opportunos non haberent: Portum
Ostiæ extruxit. [*Dio. lib. 60. pag. 671, 672.*] post undecim annos opere
ægrè absoluto; quamvis continuis 30 hominum millibus sine inter-
missione operantibus. [*Sueton. in Claudio, cap. 20.*]

Fames ista, quæ 2º Claudii contigit, particularis fuit; sicut & al-
tera, 11º anno illius facta, cujus Tacitus, [*lib. 12. ca. 43.*] Suetonius, [*in*
Claudio, cap. 18.] & Orosius [*lib. 7. cap. 6.*] meminere: non univer-
salis illa ab Agabo prædicta; quam 4º ejusdem anno cœpisse, non
solum ex Chronico Eusebii & Orosio, [*lib. 7. cap. 6.*] sed etiam ex
tempore mortis Herodis Agrippæ, cum eadem fame conjunctæ,
[*Act. XII. 23, 25.*] manifestum est.

Barnabas Tarsum abiit, ut quæreretur Saulum: & eum inventum du-
xit Antiochiam. Factumque est ut annum totum convenirent in Ec-
clesiâ, docerentque turbam multam; & discipuli nominarentur pri-
mum Antiochiæ Christiani. [*Act. XI. 25, 26.*] Quod nomen, Latinâ non
Græcâ formâ à Christo descriptum, à Romanis Antiochiæ tum agenti-
bus impositum illis fuisse videatur.

Per id tempus descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochi-
am: quorum unus Agabus, significavit per Spiritum, famem ma-
gnam futuram in toto terrarum orbe. [*Act. XI. 27, 28.*]

Lycios, ad cædem usque Romanorum quorundam tumultuando
progref-

4756 43

progressos, Claudius in servitutem redegit, & præfecturæ Pamphyliæ
adjecit. De quâ re quum in Curiâ cognosceret, legatum quendam
Lycium quidem origine, Romanum tamen natum, Latinè interroga-
vit; ac non intelligenti, quid quævisset, civitatis jus ademittit: di-
cens, Romanum eum esse non debere, qui sermonem eum nesciret.
[*Dio. lib. 60. pag. 676.*]

Rex Agrippa, Beryti magnis sumptibus extructo pulcherrimo the-
atro & amphitheatro & balneis ac porticibus, dedicationem eorum
splendidissimè celebravit: exhibitis in theatro spectaculis, & musi-
corum omne genus certaminibus, aliâque voluptatum varietate; in
amphitheatrum verò inductis plurimis gladiatorum paribus. Volens
deinde spectatores oblectare etiam catervatim commissis pugnatori-
bus, ex maleficus in hoc destinatis duas cohortes fecit, 700 quamque
hominum; ut illis per imaginem belli decertantibus, pœna noxio-
rum in pacis voluptatem verteretur: atque ita omnes mutuis ab-
sumpti sunt vulneribus. [*Joseph. lib. 19. cap. ult.*]

Tiberiadem deinde ad eum venerunt reges, Antiochus Comma-
genæ, Emesænorum Sampsigeranus, minoris Armeniæ Cotys, Pole-
mon Ponti, & præter hos Herodes frater rex Chalcidis. Quibus ad-
huc apud eum morantibus Marfus Syriæ præfes supervenit. Servans
igitur Agrippa debitam Romanis reverentiam, usque ad septimum
lapidem obviam illi processit. Et quum eodem cum hospitibus cur-
ru veheretur; Marfus, suspectam habens tantam regum concordiam,
per nuncios mandavit singulis, ut sine morâ discederent. Quâ re ve-
hementer Agrippa offensus, Marfum exosum habuit. [*Id. ibid.*] sæpi-
usque per litteras Claudium est precatus, ut eum ab administratione
rerum Syriæ amoveret. [*Id. lib. 20. cap. 1.*]

Matthiæ Anani filio ademptum Pontificatum Elionæo Cithæi filio
Agrippa dedit. [*Id. lib. 19. cap. ult.*]

Ingruente fame, quæ ab Agabo prædicta fuerat, Christiani Antio-
cheni subsidium conferentes fratribus habitantibus in Judæâ, ad seni-
ores illud miserunt per manum Barnabæ & Sauli; postquam illi simul
per annum jam integrum populo Antiocheno verbum Domini præ-
dicavissent. [*Act. XI. 26, 29, 30.*]

Per id tempus rex Herodes Agrippa (ut Syrus paraphrastes re-
eum hic nominat) injectis manibus infestavit nonnullos ex Ecclesiâ.
[*Act. XII. 1.*] ut institutis & ritibus patriis adversantes: quorum il-
lum religiosissimum fuisse observatorem, Josephus indicat. [*lib. 19.*
cap. ult.]

Interemit autem Jacobum (filium Zebedæi) fratrem Johannis gla-
dio. [*Act. XII. 2.*] Addit verò ex traditione majorum Clemens A-
lexandrinus, libro 7º Hypotyposeôn, [*apud Euseb. lib. 2. Histor. Ecclesi-
ast. cap. 8. cap. 6.*] eum ipsum qui Jacobum in iudicium adduxerat,
quum testimonium Christo illum tam liberè perhibentem cerne-
ret, se etiam Christianum ingenuè confessum esse. Ambobus igi-
tur unâ ad supplicium adductis, hunc inter eundem à Jacobo po-
stulasse veniam sibi concedi: Jacobum autem paululum rem ani-
mo complexum dixisse, Pax tibi, illumque osculatum esse; & sic

N n n n 3

tan-

4757 44

tandem utrumque securi percussus vitam deseruisse.

Rex videns Jacobi cædem placere Judæis; Petrum etiam diebus Azymorum coniecit in carcerem, traditum quatuor militum quaternionibus ut eum fervarent: volens eum post Pascha producere populo. Quum autem preces pro ipso assidue ad Deum fierent ab Ecclesiâ, noctu ab Angelo per miraculum liberatus, venit domum Mariæ matris Johannis Marci, ubi multi congregati precabantur: iisque monitis ut Jacobo (filio Alphæi, fratri Domini) & reliquis modum liberationis suæ annuntiarent, profectus est in alium locum. [Act. XII. 3.—17.]

Herodes spe suâ frustratus, innoxios custodes jussit ad supplicium rapi: ipseque Cæsaream descendens, ibi commoratus est. Erat autem infensus erga Tyrios & Sidonios animo. Quorum agri quum ipsis alendis (hoc famis præsertim tempore) non sufficerent; sed ex vicinâ Galilæâ & aliis regionibus Herodi subditis victum sibi comparare necesse haberent: concorditer venerunt ad eum, & Blastis regio cubiculario sibi conciliato pacem petierunt. Statuto autem die, Herodes indutus veste regiâ, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos: populo acclamante, *Vox Dei & non hominis*. Illico verò percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo; & erosus à vermicibus, animam efflavit. [Act. XII. 18.—23.]

Eandem verò historiam ita Josephus amplificat; bubonis etiam apparitione adjectâ, ne Germanici sui harioli divinatio frustranea esse videretur. *Tertium Judææ totius regni annum exegerat, [ineunte jam quarto,] cum pervenit in urbem Cæsaream, qua prius Stratonis turris dicta est; ubi solennes ludos celebravit pro salute Cæsaris: ad quam festivitatem magna multitudo nobilium ac procerum convenerat ex totâ provinciâ. Ejus celebritatis die secundâ, processit manè in theatrum, amictus veste totâ ex argento mirabili opere contextâ, qua radiis orientis solis percussa, & divinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus. Moxque adulatores perniciosi aliunde acclamantes, Deum consalutabant, rogantes ut faveret propitiis; hætenus enim ut hominem reveritos, nunc agnoscere & fateri in eo quiddam mortali naturâ excellentius. Hanc impiam adulationem ille nec castigavit, nec repulit: pauloque post suspiciens vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem; moxque, ut sensit hunc esse calamitatis nuncium qui olim felicitatis fuerat, ex intimis precordiis indoluit. Secuta sunt ventris tormina, statim à principio vehementia. Conversis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego vestrâ appellatione Deus, vitam relinquere jubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium; & quem immortalem salutastis, ad mortem rapior. Sed ferenda est voluntas cœlestis numinis, neque enim malè viximus, imò tantâ felicitate, ut omnes me beatum prædicent. Hac locutus, crescente dolore discruciabatur. Propter igitur relato in regiam rumor sparsus est brevè esse moriturum: quomobrem confestim totus populus una cum uxoribus atque liberis sacrum indutus more patrio supplicabat Deo pro salute regis, omnia miscens lamentis & ejulationibus. Rex autem in celsiore decumbens cubiculo, & in faciem stratos humi prospiciens, non temperabat sibi à lachrymis. Cruciatu deinde per-*

con-

continuos quinque dies nihil item remittente confectus, vitam finit. [Joseph. lib. 19. cap. ult.]

Septem regni annos illi tribuit Josephus; quatuor sub Caio (demptis videlicet tribus vel quatuor mensibus: neque enim quatuor integros annos in imperio exegit ipse Caius) & tres sub Claudio (tribus itidem aut quatuor mensibus additis:) atque ex annuis redditibus 1200 myriadas percepisse eum addit; neque eas tamen, propter summam ipsius munificentiam, sumptibus ejus suffecisse, sed multum præterea pecunias accepisse. [Ibid.]

Priusquam evulgaretur regis obitus, Herodes dynasta Chalcidis & Chelcias magister regiæ militiæ conspirantes simul Aristonem miserunt, qui Silam communem amorum inimicum interficeret: quasi hoc à rege mandatum acciperet. [Ibid.]

Agrippæ superstites fuerunt, filius quidem unus Agrippa, annum agens 17. qui Romæ eo tempore educabatur apud Claudium: filiæ verò tres. Ex quibus Bernice nupta erat Herodi patruo, nata annos 16. reliquæ duæ tum erant virgines. Mariamme decennis, desponsata à patre Julio Archelao Chelciæ filio: & Drusilla sexennis, ab eodem desponsata Epiphani filio Commagenorum regis Antiochi. [Ibid.]

Postquam cognitum est excessisse Agrippam, Cæsareæ & Sebastis (urbium ab avo ipsius conditarum) cives convitia infanda jactabant in defunctum: militum quoque vulgus protractas è palatio filiarum statuas unanimiter detulerunt in lupanaria, illisque illudebant modis quos turpe sit eloqui; instructisque per loca publica epulis convivia celebrabant coronis redimiti & unguentis delibuti, libantes interim Charonti, & sibi invicem propinantes præ gaudio quod ex obitu regis conceperant. [Ibid.]

Verbi Domini sementis crescebat & multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio; simul inde secum Johanne Marco assumpto. [Act. XII. 24, 25.]

Rhodios, quod Romanos in crucem iustulissent, Claudius libertate privavit. [Dio, lib. 60. pag. 681.]

Cum vellet Claudius Agrippam juniorem successorem paterni regni mittere; liberti & amici qui multum apud eum poterant dissuaserunt: negantes turum, admodum adolescentem & vixdum pueritiâ egresso tantum regnum committere; cui administrando esset impar, quodque etiam viriles gravare posset humeros. In quo æquum illi visi sunt dicere. [Joseph. lib. 19. cap. ult.] licet ipsi reverâ inhiarent præfecturis illarum regionum, ex quibus possent ditescere. Quod referendum illud Taciti. [lib. 5. Histor. cap. 9.] *Claudius, defunctis regibus aut ad modicum redactis, Judæam provinciam equitibus Romanis aut liberis permisit.*

Judææ igitur & totius regni Agrippæ (quod primi Herodis, avi sui, regno majus erat) præsidem Claudius Cuspium Fadum misit: defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum inimicum in regnum ejus induceret. Et ante omnia Fado injunxit, ut Cæsarienses & Sebastenos acriter castigaret, propter infestam regi mortuo injuriam, contumeliâque illatas filiabus ejus adhuc viventibus: alam verò Cæsariensium

riensium & Sebastenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum, illic militaturas; militésque e Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in illorum locum substitueret. Missâ tamen postea legatione flexerunt Claudium milites, ut manere eos in Judæâ permitteret: qui sequentibus temporibus maximarum calamitatum Judæis fuerunt initium, & seminarium belli exorti Floro præfide. [*Joseph. lib. 19. fin.*]

Amoro etiam Marso in gratiam defuncti amici Agrippæ regis, à Claudio in Syriâ præfecturâ datum esse successorem Cassium Longinum, in libri 20. initio scribit Josephus: licet anno abhinc tertio Marsum in Syriâ adhuc præsidem Tacitus retineat.

4048

Judæi trans Jordanem fluvium habitantes cum Philadelphensibus contenderunt de Niæ vici finibus referti viris bellicosissimis. Transamnenes autem illi, sine consensu primatum & magistratum, arma capientes Philadelphensium multos interfecerunt. Quo cognito, Cuspius Fadus vehementer iratus est; quod non expectâssent suum judicium, si putabant sibi factam à Philadelphensibus injuriam, sed ita temerè ad arma concurrissent. Comprehensis igitur tribus præcipuis seditionis authoribus, vinciri eos mandavit. Horum unum Annibam nomine affecit supplicio: reliquos duos Amaramum & Eleazarum exilio puniit. Nec ita multo post capitis damnavit Tholomæum latronum principem vinctum ad se perductum, qui plurima damna intulerat Idumæis & Arabibus: deditque operam, ut tota Judæa purgaretur à latrociniiis. [*Joseph. lib. 20. cap. 1.*]

Cassius Longinus (vel, juxta Taciti mentem, Vibius Marfus) Syriæ præses, Hierosolyma cum copiis veniens, & Cuspius Fadus Judææ procurator, accitis pontificibus & Hierosolymitanorum primatibus, mandatum Cæsaris eis exposuerunt; ut stolam & reliqua ornamenta summi Pontificis in arcem Antoniam deponerent, à Romanis ibi custodienda, quemadmodum ante Vitellii tempora fieri erat solitum. Illi non audentes contradicere, rogabant primum, ut legatos sibi ad Cæsarem liceat mittere, qui ab eo petant sacræ stolæ servandæ jus: deinde, ut expectetur super eâ postulatione rescriptum illius. Responsum est permissuros, ut legati mittantur, si prius darentur obsides. Quumque promptè liberos suos dedissent, legati profecti sunt. [*Joseph. lib. 15. cap. ult. & lib. 20. cap. 1.*]

In Ecclesiâ Antiochenâ Prophetæ & doctores erant, Barnabas, & Simeon Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahem qui fuerat unâ cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus. Quibus ministrantibus Domino, & jejunantibus, jussit Spiritus sanctus Barnabam & Saulum separari à reliquis ad ministerium prædicandi Evangelii. Hi jejunio, precibus & manuum impositione ab Ecclesiâ Deo commendati, assumpto secum ministro Johanne Marco, Seleuciam venerunt; inde que in Cyprum (Barnabæ patriam) navigaverunt: ubi apud Salaminios primò cœperunt prædicare verbum Dei in synagogis Judæorum. [*Act. XIII. 1.—4.*]

Peragratâ deinde insulâ Paphum usque, invenerunt ibi pseudo-prophetam Judæum Barjesu, Elymam five Magum cognominatum: qui

475845

qui *Sergium Paulum* regionis Proconsulem, verbum Dei à Barnabâ & Saulo audire desiderantem, avertere à fide conabatur. Quem cum Saulus acerrimè increpatum cæcitate subito percussisset, Proconsul, hoc miraculo & doctrinâ Domini percussus, ad fidem est conversus. Atque ab eo tempore *Saulus* novo *Pauli* nomine semper invenitur appellatus. Ipse verò & qui cum eo erant provecti Papho, venerunt Pergam-Pamphylæ: ubi Johannes Marcus abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam. [*Ibid.*]

Legati Hierosolymitani, intercedente Agrippâ juniore qui tum apud Claudium educabatur, custodiæ stolæ Pontificalis à Vitellio prius concessæ, confirmationem obtinuerunt: impetrato hâc de re Claudii, Tribunitiæ potestatis V. annum agentis, ad Hierosolymitanorum magistratûs Rescripto, dato IV. Kalendas Julius Rufo & Pompeio Sylvano (suffectis) Consulib. in quo gratificari se hâc etiam voluisse scripsit Herodi regi (Chalcidis) & juniori Aristobulo sibi devotissimis. [*Joseph. lib. 15. cap. ult. & lib. 20. cap. 1.*]

Eodem etiam tempore Herodes rex Chalcidis potestatem in Templum & sacrum ærarium, jusque eligendorum summorum Pontificum, à Claudio impetravit. [*Id. lib. 20. cap. 1.*]

Claudius, quia natali suo defectus Solis futurus erat, veritus ne quis inde tumultus existeret, quum alia quoque prodigia quædam accidissent; antequam fieret, scripto publicè proposito significavit, non modò futurum id deliquium, & tempus & quantitatem ejus, sed etiam causas ob quas necessariò eventurum esset. [*Dio. lib. 60. pag. 682.*] Natalis verò Claudii in Kalendas Augusti incidit. [*Id. ibid. pag. 667.*] quo die, duabus ferè horis ante meridiem Sol quartâ diametri parte defecit.

Herodes rex Chalcidis, amoto Simone Cantharâ, Josepho Canei (five Camydis) filio summum Pontificatum contulit. [*Joseph. lib. 20. cap. 1.*]

Theudas quidam præstigiator, prophetam se jactans, magnæ vulgi multitudini persuasit, ut assumptis suis facultatibus ipsum ad Jordanem sequerentur: scissurum se verbo fluvium & facilem præbiturum transitum promittens. In hos Judææ procurator Cuspius Fadus turmas immisit equitum: qui ex improvviso irruentes multos interemerunt, multos vivos ceperunt, & in his ipsum Theudam, cujus caput abscissum reportârunt Hierosolyma. [*Joseph. lib. 20. cap. 2. fin.*]

Paulus & Barnabas digressi Pergâ, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi in Synagogam die Sabbati, post lectionem Legis & Prophetarum à Synagogæ præfectis ad loquendum sunt invitati. Ubi egregiâ à Paulo concione habitâ, egressos ex Judæorum synagogâ gentes rogaverunt ut eadem sequente Sabbato ipsis exponerent. Solutoque conventu, secuti sunt multi ex Judæis & religiosi profelytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratiâ Dei. [*Act. XIII. 14.—43.*]

Sequente verò Sabbato urbs propè tota convenit ad audiendum sermonem Dei. Visâ autem turbâ, Judæi repleti invidiâ, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur. Quorum blasphemii Paulus &

O o o o

Barna-

Barnabas commoti, Judæis relictis, solis Gentibus Christum prædicaverunt. Quibus cum lætitiâ Evangelium amplectentibus, crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam. Perferebatur autem verbum Domini per totam illam regionem. Unde irritati Judæi, per mulieres religiosas (*profelytas* *portæ* Hebræis dictas) & honoratas, ac primos urbis, persecutione in Paulum & Barnabam excitatâ, ejecerunt eos è finibus suis: qui, excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium. Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu sancto. [*Ibid.* 44.—52.]

Iconii Paulus & Barnabas introeunt synagogam Judæorum, ita loquebantur, ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo. Qui verò increduli fuerunt Judæi, incitârunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres. Multum verò tempus ibi commorati sunt, liberè loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque ut signa & miracula ederentur per manus eorum. [*Act.* XIV. 1, 2, 3.] Quo tempore ad Christi fidem conversa putatur Thecla Iconiensis virgo nobilissima: cujus tamen Acta inter apocrypha meritò referuntur à LXX. episcoporum Synodo sub Gelasio habitâ.

Scissâ urbis Iconiensis multitudine, alii à Judæis erant, alii ab Apostolis. Quum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum unâ cum suis primoribus ad eos injuriis afficiendos & lapidandos; perfrugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem: ibique evangelium prædicaverunt. [*Act.* XIV. 4.—7.]

Lystræ claudo ab utero matris homine à Paulo sanato, quum plebs Paulo ut Mercurio, & Barnabæ ut Jovi sacrificare vellet: illi lacertis vestibus honorem illum averfantes, ægrè eos cohibuerunt ne sibi sacrificarent. Mox verò quum Iconio & Antiochiâ eò venissent increduli Judæi, excitato tumultu furiosa plebs Paulum lapidatum extra urbem traxit quasi mortuum. Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem. [*Ibid.* 8.—20.]

Hoc anno, & hoc etiam fortasse tempore, raptus Paulus in tertium cœlum, verba audiit ineffabilia; ante 14 annos quàm ab eo consecraretur posterior ad Corinthios epistola. [*II Corinth.* XII. 2, 3, 4.] Quò spectare putatur Triephonis illud, apud Lucianum sive antiquiorem illo authorem dialogi qui *Philopatris* inscribitur. *Quando me Galileus (sive Christianus) ille convenit recubans, naso juxto præditus, qui in tertium usque cœlum per aërem ingressus, quæ optima atque pulcherrima sunt inde didicit; per aquam nos renovavit, in beatorum vestigia insistere fecit; & ex impiorum regionibus nos redemit.* Ita Triephon: Deum alitè regnantem, magnam, ætherium, atque æternam, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, unum ex tribus, & ex uno tria, ibidem etiam, Christianorum more, prædicans.

Paulus cum Barnabâ, profectus Lystrâ, Derben venit: ubi prædicato Evangelio, multos Christo lucrificerunt. [*Act.* XIV. 20, 21.]

Inter alios qui Christo nomen hoc tempore dederunt, fuit Timotheus, cum piâ matre suâ Eunice & aviâ Loïde; quæ ipsum ab infantiâ in sacratam literarum scientiâ instituendum curaverant. Hic in locis

4759 46

locis illis tum degens, licet adhuc penè puer, persecutionum quas spiritalis ipsius pater B. Paulus Antiochiæ (in Pisidiâ) Iconii & Lystræ (in Lycaoniâ) sustinuit, oculatus testis fuit. [*Act.* XVI. 1, 2. *II Tim.* I. 2, 5. & III. 11, 15.]

Paulus & Barnabas ultra Derben non progressi, Lystram & Iconium & Antiochiam redierunt: confirmantes animos discipulorum, & ad afflictiones fidei causâ constanter tolerandas adhortantes. Et quum constitissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, præcæque essent cum jejuniis, commendârunt eos Domino in quem crederent. Deinde peragrâtâ Pisidiâ, venerunt in Pamphyliam: ac Pergæ locuti verbum Domini, descenderunt Attaliam. Ecillinc navigaverunt Antiochiam, unde primò profecti fuerant ad opus illud quod impleverant: ubi congregatæ Ecclesiæ retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, & quomodo Gentibus ostium fidei aperuisset. [*Act.* XIV. 21.—27.]

Cuspio Fido in Judææ procuratore successor datus est Tiberius Alexander, Alexandri Alabarch Alexandrini (veteris amici Claudii) filius; qui patriam religionem Judaicam deferuerat. [*Ioseph.* lib. 20. cap. 3.]

Sub eo, fame adhuc grassante in Judæâ, Helena Adiabænorum (in Assyriæ & Mesopotamiæ confiniis) regina, à Judæo quodam ad veri Dei cultum conversa, Hierosolymam ad visendum Templum venit; ut ibi Deum adoraret, votivâque victimas redderet: copioso viatico instruite, & dierum aliquot itinere eam deducente filio Izate rege; qui & ipse ab Ananiâ Judæo mercatore ad eandem religionem fuerat traductus. Cùmque multos civium illa videret perire alimentorum inopiâ, ex suis alios misit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum qui copiam ficum passarum inde adveherent: quibus omnibus brevi reversis, cibos egenis distribuit. Filius quoque ejus Izates, comperto quantâ fame populus laboraret, pecuniam misit Hierosolymitanorum primatibus. [*Ibid.* cap. 2. & 3.]

Izates rex quinque adolescentes filios Hierosolymam misit, ut linguam & disciplinas Judaicas diligenter discerent. Mater quoque ejus Helena tres extruxit pyramides, tribus ab urbe Hierosolymitanâ distitas stadiis: in quibus & ipsius & filii Izatis ossa postea sunt condita. [*Ibid.* cap. 2.] quæ Helenæ monumenta non solum Iosephi, sed etiam Eusebii & Hieronymi tempore adhuc extabant. [*Ioseph.* lib. 5. *Belli.* cap. 17. & 15. in Græco; vel, lib. 6. cap. 6. & 7. in Latino. *Euseb.* lib. 2. *hystor. Ecclesiast.* cap. 11. cap. 16. & *Hieronym.* epist. 27.]

Paulus & Barnabas Antiochiæ cum discipulis non parvum tempus commorati sunt. [*Act.* XIV. 28.] Post quod, Paulus Christi evangelium usque ad Illyricum propagavisse, videtur; iis qui de Christo nihil adhuc audiverant illud prædicando. [*Rom.* XV. 19, 20.] eaque perpeffus fuisse, quæ in posteriore ad Corinthios epistolâ [*c.* XI. 24, 25.] ipse commemorat. nempe, ut Philippis postea semel, ita prius bis à Gentibus alibi, casus virgis fuisse; à Judæis quinquies plagas quadragenas unâ minùs accepisse: ter naufragium fecisse, noctem ac

4050

diem in profundo egisse. Cum enim inter Pauli & Barnabæ ad Ecclesiam Antiochenam reditum & eorundem ex eâ ad Concilium Hierosolymitanum institutam profectiorem, juxta nostras quidem rationes, integrum interpositum reperiatur quinquennium: nusquam alibi commodius reponere ista possumus, quam in hoc tanti spatii sacre Historiæ silentio.

Valerio Asiatico Consule iterum, Therasia insula, spectantibus nautis, in Ægei mari enata est. [Seneca, Natural. quæst. lib. 2. cap. 26. & lib. 6. cap. 21.] nocte quâ defectus Lunæ acciderat. [Aurel. Victor, in Claudio.] Conspecta autem fuit Eclipsis Lunæ nocte interjectâ inter ultimum Decembris diem, terminantem annum illum quo secundum Consulatam gessit Valerius Asiaticus, & Kalendas Januarias inchoantes Consulatam Claudii Aug. IV. & L. Vitellii III. sub quo, parvam insulam, antè non visam, apud Theram insulam enatam esse, retulit Dio. [lib. 60. pag. 685.]

Jacobus & Simon filii Judæ Galilæi (qui, Quirinio censum agente, Judæos ad defectionem sollicitabat) à Tiberio Alexandro Judææ procuratore crucis supplicio affecti sunt. [Joseph. lib. 20. cap. 3.]

Herodes rex Chalcidis, amoto Josepho Camydæ filio, Ananiam Nebedæi filium Pontificem constituit. [Id. ibid.]

Artabano Parthorum regi, conjugique ac filio, Gotarzes necem præparavit. [Tacit. lib. 11. cap. 8.] Moriens verò Artabanus, regnum Bardani filio suo reliquit. [Joseph. lib. 20. cap. 2.] Ambo enim hi fratres, Gotarzes & Bardanes, Artabani potius filii habendi sunt, cum Josepho, quam fratres, cum Tacito.

Bardanes à Parthis, Gotarzis sævitiam metuentibus, ad capeffendum regnum accitus, ut erat magnis ausis promptus, biduo tria millia stadiorum invadit, ignarumque & exterritum Gotarzem prorubat: neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripit, solis Seleucenisibus dominationem ejus abnuentibus. In quos, ut patris quoque sui defectores, irâ magis quam ex usu præsentis accensus, implicatur obsidione urbis validæ, & munimentis objecti amnis muroque & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactusque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos castra contulit. [Tacit. lib. 11. cap. 8.]

Nuntiata Parthorum discordiâ summæque imperii ambiguâ, Mithridates majoris Armeniæ rex, monente Claudio Cæsare, in regnum remeavit, fratris sui Pharasmanis Iberorum regis sisus opibus. Et quidem distractis eo modo Orientis viribus, & quonam inclinarent incertis, Armeniam ille occupavit: Romano milite castellorum ardua subigente, simulque Ibero exercitu campos persultante. Neque enim resistere Armenii, fuso qui prælium ausus erat Demonacte præfecto. Paululum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, versis illuc quibusdam procerum: sed eo litteris Cæsaris coercito, cuncta in Mithridatem fluxere; atrociorum quam novo regno conduceret. [Ibid. cap. 8. & 9.]

Quum Gotarzes & Bardanes pugnam pararent, Gotarze populari-

4760 47

um insidias fratri præfaciente, complexi dextras, apud altaria pepigere, fraudem inimicorum ulcisci, atque ipsi inter se concedere. Cumque potior Bardanes regno retinendo fuisset visus: Gotarzes, ne quid æmulationis existeret, penitus in Hyrcaniam abiit. [Ibid. cap. 9.]

Regresso Bardani dedita est Seleucia, septimo post defectionem anno. Exin validissimas præfecturas ille invasit: & recuperare Armeniam in animo habebat, ni Vibio Marso (vel, juxta Josephum, Calsio Longino potius) Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. [Ibid.]

Tiberio Alexandro in Judææ administratione Ventidius Cumanus successit, & vitâ decessit Herodes rex Chalcidis Agrippæ magni frater, anno imperii Claudii octavo, relictis tribus filiis superstitibus. quorum Aristobulus ex prior uxore (Mariamne) natus est: è Bernice verò fratris filiâ Bernicianus & Hyrcanus. [Joseph. lib. 20. cap. 3.]

Instante Paschatis festo, concurrentibus undique ad solennitatem turbis plurimis, Cumanus (præcedentium præsidum exemplo) jussit cohortem unam armatam stare supra Templi porticus; cohibituram tumultum, si quis fortè existeret. Ejus festi die quarrâ quidam miles nudatas obscoenas corporis partes populo ostendit. Quâ contumeliâ furentes Judæi vociferabantur non se affectos, sed ipsum Deum quem honoraret ea celebritas: & quidam audaciores in Cumanum jactabant convitia, dicentes ab illo submissum petulantem illum militem. His auditis Cumanus & ipse non mediocriter turbatus est: rogabat tamen ut desinerent movere seditionem festo tempore. Cumque impeterent cum convitiis, jussit totum exercitum armis convenire in Antoniam, castellum templo imminens. Vulgaris autem multitudo viso adventu militum territa, coepit magno impetu fugere: & cum essent angusti viarum exitus, rati à tergo hostem insequi, comprimebant se inter fugiendum & conculcabant in angustiis: ita ut 20 millia extintorum illo tumultu numerata fuerint; quemadmodum in lib. 20. Antiquit. cap. 4. habet Josephus. In libro verò 2º. Belli Judaici, [cap. 11. cap. 2.] ὑπὲρ τῶν μυρίων, supra 10 millia, perisse legimus: ubi, ὑπὲρ τριῶν μυρίων, supra 30 millia, Rufinus legit; eundem quoque numerum Eusebio, tum in Chronico tum in Ecclesiasticæ historiæ libro 2º. [cap. 18. cap. 19.] & Orosio, [lib. 7. cap. 6.] retinentibus.

Quidam qui ex illâ turbâ fugientes evaserant, in publicâ viâ, juxta Bethoron, centesimo ab urbe stadio Stephanum Cæsaris servum iter facientem aggressi sunt latrocinio, omnesque ejus diripuerunt sarcinas. Quo audito Cumanus confestim eò misit milites, jussos ut viços loco propinquos diriperent. In hac populatione miles quidam libros Mosæicos in quodam vico inventos protulit, eosque laceravit in conspectu omnium; multis debacchatus & in legem & in totam gentem convitiis. Hoc ubi ad Judæos perlatum est, factò concursu agmine magno petunt Cæsaream, in quâ tum Cumanus agebat; supplicantes ut non suam, sed læsi numinis ulcisceretur injuriam. Tum præses veritus defectionem populi, de amicorum consilio militem illum violatorem legis securi ferit; atque hoc modo tumultum jam repullulantem sedavit. [Joseph. ut supr.]

O o o o 3

Apol-

4761 48

Apollonius Tyaneus, ad Indos itinere instituto, urbem Babyloniam intravit mense secundo anni tertii regni Bardanis: ibique cum Rege congressus est. [*Philostat. in vitâ Apollon. lib. 1. cap. 19. & 20. collat. cum Eusebio, in Hieroclem.*]

Gotarzes poenitentiam concessi regni, & revocante nobilitate, cui in pace durius servitium est, contraxit copias. Huic contrarium est ad amnem Erindem: in cuius transgressu multum certati, pervicit Bardanes; prosperisque præliis medias nationes subegit, ad flumen Ginden, quod Dahas Ariôsque determinat. Ibi modus rebus secundis positus: nam Parthi quanquam victores, longinquam militiam aspernabantur. Igitur extructis monumentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam antè Arsacidarum tributa illis de gentibus parata, Bardanes regreditur: ingens gloria, atque eò ferocior, & subjectis intolerantior. [*Tacit. lib. 11. cap. 10.*]

Bardanes ad Izatem Adiabenorum regem profectus, ut vellet sibi belli adversus Romanos gerendi esse socius, ei suavit. Quem à proposito deducere conabatur Izates, continenter denarrans ei Romanorum gesta & potentiam. Bardanes autem his offensus, continuò bellum indixit Izatæ: quod tamen, morte præventus, exequi non potuit. [*Joseph. lib. 20. cap. 2.*] Parthi enim postquam mentem ejus cognoverunt, & quòd Romanis bellum inferre statueret, dolo antè composito, incautum venationique intentum interfecerunt primam intra juventam; sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quàm metum apud hostes quævisset. [*Id. ibid. Tacit. lib. 11. cap. 10.*]

Necce Bardanis turbata Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem (Vononis I. filii Phraatis III. filium) qui obles Romanis fuerat datus. Deinde prævaluit Gotarzes: positusque regiâ, per sævitiam ac luxum adegit Parthos mittere ad Claudium Romam occultas preces, quibus mitti Meherdatem patrium ad regnum orabant. [*Tacit. ibid.*] Gotarzis dominationem nobilitati plebique, juxta intolerantiam, apud eum conquesti. Jam enim fratres, jam propinquos, jam longius sitos, cædibus exhaustos; adjici conjuges gravidas, liberos parvos: dum focors domi, bellis infastus, ignaviam sævitiam tegat. [*Id. lib. 12. ca. 10.*]

Quum dux Romanus Didius è regno Bosporano Mithridatem expulisset, & fratrem ejus Cotyn juventâ rudem in eor collocasset, robur exercitus inde abduxit; paucis tantum cohortibus, cum Julio Aquilâ equite Romano, novo regi ibi relicto. Mithridates amissis opibus vagus, concivit nationes, illexit perfugas, postremoque exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbavit, imperioque ejus potitus est. [*Tacit. lib. 12. ca. 15.*]

Parthorum legatis auditis, Claudius Meherdatem eis regem dedit; monitum, ut non dominationem & servos, sed rectorem & cives cogitaret, clementiamque ac justitiam capefferet. Datumque est C. Cassio, qui Syriæ præerat, deducere juvenem ripam ad Euphratis. [*Id. ibid. ca. 11.*]

Eâ tempestate Cassius cæteros præminēbat peritiâ legum, militarium artium ignarus. Quantum tamen sine bello dabatur, revocabat priscum morem, legiones eâ curâ exercitando ac si hostis ingrueret, ita dignum majoribus suis, & familiâ Cassiâ ratus, per illas quoque gentes celebratâ. Excitis igitur quorum de sententiâ petitus rex, politisque castris apud Zeugma, unde maximè pervius amnis, postquam illustres Parthi, rexque Arabum Acbarus (sive Abgarus) advenerat, monuit Meherdatem, barbarorum impetus acres cunctatione languescere, aut in perfidiam mutari: itaque urgetur cœpta. Quod spreum fraude Acbari, qui juvenem ignarum & summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud opidum Edeffam. [*Ibid. cap. 12.*]

Quum Mithridates, Dandaridarum imperio potitus, jam jamque Bosporum invasurus crederetur, diffisi propriis viribus Aquila & Cotys, quia Zorlines Siracorum (ad Caucasum) rex Mithridati se adjunxerat, externas & ipsi gratias quæfivere, missi legatis ad Eunonem qui Aorforum (inter Scythas) genti præcellerat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversus rebellem Mithridatem ostentantibus. Igitur pepigere, equestribus præliis Eunones certaret, obsidia urbium Romani capefferent. [*Ibid. ca. 15.*]

Tum composito agmine incedunt: cujus frontem & terga Aorfi, media Romanæ cohortes & Bosporani turabantur: sic pulvis hostis, ventumque Soza opidum Dandaricæ, quod desertum à Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præsidio visum. Ad Siracos deinde pergunt: & transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Uspem, editam loco, & moenibus ac fossis munitam, nisi quòd moenia non saxo sed cratibus junctis & mediâ humo adversum irrupentes invalida erant; educæque altius turres, facibus atque hastis turbabant obsessos. Ac ni prælium nox diremisset, cœpta paratâque expugnatio eundem intra diem foret. [*Ibid. ca. 16.*]

Postero die misere legatos, veniam liberis corporibus orantes. Servitii decem millia offerebantur. Quod aspernati sunt victores, quia trucidare deditos sævum, tantam multitudinem custodiâ cingere arduum: ut belli potius jure caderent. Datumque militibus, qui scalis evaserant, signum cædis. Excidio Uspensium cæteris metus injectus, nihil tutum ratis, cum arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnesque & urbes juxta perrumperentur. Itaque Zorlines diu pensitato Mithridatisne rebus extremis an patrio regno consuleret; postquam prævaluit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Cesaris procubuit: magnâ gloriâ exercitus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit: quia navium quasdam, quæ mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumvenire barbari, præfecto cohortis & plerisque aliis interfectis. [*Ibid. ca. 17.*]

Interea Mithridates, nullo in armis subsidio relicto, consulat cujus misericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hostis metuebatur. Romanorum nemo id authoritatis aderat, ut promissa ejus magni penderentur. Ad Eunonem igitur confugiens, regiam

Anno Mundi	656	<i>Ætas Mundi Septima.</i>	Anno Periodi Julianæ	Anno æ Chr. tiane
		regiam ingreditur, genibusque ejus provolutus, <i>Mithridates</i> , inquit, <i>terrâ marique à Romanis per tot annos quasitus, sponte adsum. Utire ut voles prole magni Achæmenis: quod mihi solum hostes non abstulerunt.</i> Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenere per- motus, legatos litterâque ad Cæsarem mittit; quibus pro Mithridate non potentiam neque regnum precabatur, sed ne triumpharetur, neve poenas capite expenderet. Claudius verò ambigens, veniâ an poenâ illum afficeret, tandem ad mitiorem sententiam est perductus. [<i>Ibid. ca. 18, 19, 20.</i>]		
4053		Quum Carrhenes Meherdatem ad rem gerendam vocaret, prom- ptâque res ostentaret si citi advenirent; ille malo ductus consilio, non cominûs Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petiit, id temporis im- portunam, quia hyems occipiebat. Exin nivibus & montibus fessi, postquam campis propinquabant, copiis Carrhenis sunt adjuncti. Transmissâque amne Tigri, permeârunt Adiabenos; quorum rex Iza- tes societatem Meherdatis palam induerat, sed in Gotarzen per oc- culâ & magis fida inclinabat. In transitu tamen capta est urbs Ninus vetustissima sedes Assyriæ. [<i>Ibid. ca. 12. & 13.</i>]		
		Mithridates Bosphoranus, per Junium Cilonem procuratorem Ponti Romam perductus, ferocius quàm pro fortunâ disseruisse apud Claudium ferebatur: elatâque vox ejus in vulgum hisce verbis. <i>Non sum remissus ad te, sed reversus: vel si non credis, dimitte & quare.</i> Vultu quoque interrito permanfit, quum juxta rostra custodibus circumda- tus visui populo præberetur. Consularia insignia Ciloni, Aquilæ prætoria sunt decreta. [<i>Ibid. ca. 21.</i>]		
		Quum Bithyni Junium hunc Cilonem præfectum suum, jus dicente Claudio, munerum haud mediocriter captorum multis clamoribus postea accusarent, Claudiusque præ turbâ non intelligens quid vel- lent, assistentes interrogaret quidnam dicerent Bithyni; Narcissum, in Cilonis gratiam mentitum, respondisse ferunt, agere eos gratias Ju- nio: idque credentem Claudium subdidisse, <i>Præsit ergo adhuc eis al- terum biennium.</i> [<i>Dio, lib. 60. pag. 687.</i>] Hoc verò tempore Cadius Rufus, iisdem Bithynis accusantibus, lege repetundarum damnatus est. [<i>Tacit. Annal. 12. ca. 22. & Histor. lib. 1. ca. 77.</i>]		
		Ituræi & Judæi, defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ, pro- vinciæ Syriæ additi sunt. [<i>Tacit. lib. 12. ca. 23.</i>] Agrippæ quidem junioris regnantis annos hinc deduci, & ex Josepho apparet, princi- pium belli Judaici (quod mense Maio anni vulgatæ nostræ æræ Chri- stianæ LXVI ceptum est) in XVII regni Agrippæ annum conjici- ente; [<i>lib. 2. Belli, ca. 13. fin. nap. æ. init.</i>] et ex nummo Græco, suo loco exhibendo, in quo Judæa capta (circa mensem Septembrem anni eiusdem æræ LXX) Agrippæ anno XXI fuisse significatur. Verum huic non Judææ regnum quod Agrippa pater, sed <i>Chalcidis</i> quod He- rodes patruus habuerat, Claudius donavit; simul cum potestate in Templum Hierosolymitanum & sacrum ærarium, atque jure eligendi summos Pontifices, quæ idem patruo ipsius prius concesserat. Pa- ternum verò regnum ita provinciæ Syriæ est additum, ut proprios tamen procuratores à Cæsare acciperet: Ventidio Cumano Judææ & Galilææ		

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarium.</i>	657	Anno Periodi Julianæ	Anno æ Chr. tiane
	Galilææ administrationem hoc tempore, ut antea, retinente, in inter- estam autem inter utramque Samariam misso procuratore Felice, Claudii & matris ejus Antoniaæ liberto; qui ab hac <i>Antonii</i> , ab illo Claudii prænomen acceperat. Is frater alterius liberti Pallantis fuit: quem apud patronum Claudium <i>flagrantissimâ gratiâ</i> tum fuisse, à Tacito est notatum. [<i>lib. 11. ca. 29.</i>]			
	Gotarzes apud montem Sambulon vota diis loci suscepit, præci- puâ religione Herculis. Nondum verò satis aucto exercitu, flumine Cormâ pro munimento est usus. Et quanquam per insectationes & nuncios ad prælium vocaretur, necessebat moras, locos mutabat, & missis corruptoribus exuendam ad fidem hostes emercabatur. Ex quibus Izates Adiabenus, & rex Acbarus Arabum (Edeffenorum) cum exercitu abscesserunt; levitate gentili, & quia experimentis co- gnitum est, Barbaros malle Româ petere Reges quàm habere. At Meherdates validis auxiliis nudatus, cæterorum proditione suspectâ, quod unum reliquum, rem in casum dare, prælioque experiri statuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, diminuis hostibus feroc. Con- cursumque magnâ cæde, & ambiguo euentu: donec Carrhenem pro- fligatis obversis, longius evectum integer à tergo globus circumve- niret. Tum omni spe perditâ, Meherdates promissâ Parthacis pater- ni clientis secutus, dolo ejus vincitur, traditurque victori. Atque ille non propinquum neque Arsacis de gente, sed alienigenam & Ro- manum increpans, auribus decisis vivere jubet, ostentui clementiæ suæ & in Romanos dehonestamento. [<i>Tacit. lib. 12. ca. 14.</i>]	4763 50		
	Josephus Matthiæ filius, quartum decimum ætatis annum agens, ex literarum studiis eam laudem est consecutus, ut etiam à pon- tificibus & urbis Hierosolymitanæ primatibus de penitiori le- gem sensu consuleretur: quemadmodum in libro de Virâ suâ ipse de se narrat.			
	Gotarze morbo obeunte, in regnum Parthicum accitus Vonones, Medis tum prædens, brevi & inglorio imperio perfunctus est: res- que Parthorum in filium ejus Vologesen sunt translatae; qui, maternâ origine ex pellice Græcâ, concessu fratrum regnum est adeptus. Ita Tacitus. [<i>lib. 12. cap. 14. & 44.</i>] Gotarzi verò, sublato per insidias, Vologesem fratrem successisse, scribit Josephus. [<i>lib. 20. cap. 2.</i>] duo- bus eum germanis eodem secum patre genitis regna distribuisse addens, Pacoro grandiori Mediam, Tiridati minori Armeniam.			
	Bellum inter Armenios Iberosque exortum est: quod Parthis quoque ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa fuit. Ibe- ros Pharasmanes vetustâ possessione, Armenios frater ejus Mithrida- tes ope Romanorum obtinebat. Erat Pharasmani filius Rhadamistus, decorâ proceritate, vi corporis insignis, clarâque inter accolas famâ. Quum is paternum regnum affectaret, Pharasmanes vergentibus jam annis sibi metuens, aliam ad spem juvenem trahere cœpit, & Arme- niam ostentare, pulsus Parthis datam Mithridati à semet memorando: sed vim differendam, & potiorum esse dolum adiciens, quò incautum opprimerent. Ita Rhadamistus simulatâ adversus patrem discordiâ, tanquam novercæ odiis impar, perrexit ad patrum: multâque ab eo Pppp comi-	4764 51		

comitate cultus, primores Armeniorum ad res novas illexit. [Tac. lib. 12. cap. 44.]

Rhadamistus, reconciliationis specie assumpta, regressus ad patrem, quæ fraude confici potuerint prompta nuntiavit, cætera armis exsequenda. Interim Pharasmænes belli causas confingit: prælianti sibi adversus regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fratrem adversatum; eamque injuriam excidio ipsius ultum irurum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille eruptione subita territam exurumque campis Mithridatem compulit in castellum Gorneas, rurum loco ac præsidio militum, quibus Cælius Pollio præfectus, centurio Cæspærius præerat. Rhadamistus frustra vel cum damno tentatis munitionibus, avaritiam præfecti emerçatur; obestante Cæspærio, ne socius rex, ne Armenia donum populi Romani, scelere & pecunia venderentur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio, jussa patris Rhadamistus, obtendebant, pactus inducias, abscedit: ut nisi Pharasmænem bello absterruisset, T. Numidium Quadratum præsidem Syriæ doceret quò in statu Armeniæ forent. [Ibid. cap. 45.]

Periodus Calippica sexta incipit.

Digressu Cæspærii centurionis velut custode exsolutus Pollio præfectus, Mithridatem ad foedus cum Pharasmæne, seniore fratre, facendum hortatur, cætera quoque necessitudinum nomina referens, quod filiam ejus in matrimonio haberet, quod ipse Rhadamisto socer esset. Cunctante Mithridate, & suspectis præfecti consiliis quod pellicem polluerat, inque omnem libidinem vœnalis habebatur; Cæspærius interim à Pharasmæne, ut Iberi obsidio abscedant, expostulat. Ille propalam incerta, & sæpius molliora respondens, secretis nuntiis monet Rhadamistum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitii merces, & Pollio occultâ corruptione impellit milites, ut pacem flagirarent, seque præsidio abiruros minitarentur. Quâ necessitate, Mithridates diem locumque foederi acceperit, castellum egreditur. Ac primo Rhadamistus in amplexus ejus effusus, simulavit obsequium, socerum ac parentem appellatis. Adsegit & jusjurandum, non ferro, non veneno vim allaturum: simul in locum propinquum traxit, provisu suo illic sacrificium paratum dictitans, ut diis testibus pax firmaretur. Ibi vero prostrato Mithridati injeccuntur catenæ: tandemque jussu Pharasmænis accepit, Rhadamistus quasi jurisjurandi memorem patrum & socerum suum, ejusque conjugem sororem suam, projectos in flumen & velle multa gravique operos recavit. Filii quoque ejus, quod cæcis parentem illachrymaverant, trucidati sunt. [Tac. lib. 12. cap. 46. & 47.]

Quadratus cognoscens proditum Mithridatem, & regnum ab infectioribus obtineri, vocat concilium, docet acta, & anuilesceret consulat. Paucis decus publicum curæ: plures abstinendum ab ultione censent. Ne tamen annuisse facinori viderentur, & diversa Cæsar præciperet, missi ad Pharasmænem nuntii sunt, ut abscederet à finibus Armeniæ, filiumque abstraheret. [Ibid. cap. 48.]

Erat Cappadociæ procurator Julius Pelignus, gravia animi & deridiculo corporis iuxta despiciendus, sed Claudio perquam fami-

liaris, cum privatus olim iners otium oblectaret. Is Pelignus auxiliis provincialium contractis, tanquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis quam hostes prædatur, abscessu suorum, & incurstantibus Barbaris, præsidii egens, ad Rhadamistum venit: donisque ejus evictus, ultro regium insigne sumere cohortatur; sumentique adest author & satelles. Quod ubi turpi famâ divulgatum; ne cæteri quoque ex Peligno conjectarentur, Helvidius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut confuleret. Itaque properè montem Taurum transgressus, moderatione plura quam vi composuerat: cum redire in Syriam jubetur, ne initium belli adversus Parthos existeret. Nam Vologeses casum invadendæ Armeniæ obvenisse ratus, quam à majoribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contraxit copias, fratremque Tiridatem deducere in regnum paravit; ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie pulsi Iberi: urbisque Armeniorum Artaxata & Tigranocerta jugum accepere. Dein atrox hyems, seu parum provisi commæatus, & orta ex utroque tabes, perpellunt Vologesen omittre præsentia. [Ibid. cap. 49. & 50.]

Vacuum rursus Armeniam Rhadamistus invasit, truculentior quam antea, tanquam adversus defectores, & in tempore rebellaturos. Atqui illi, quamvis servitio fueti, patientiam abrumpunt, armisque regiam circumveniunt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit, quam pernecitas equorum quibus seque & Zenobiam conjugem abstulit. Sed conjux gravida, primam utcumque fugam ob metum hostilem & mariti charitatem toleravit. Post festinatione continuâ, ubi quati uterus, & viscera vibrantur, oravit ut morte honestâ contumeliis captivitatis eximeretur. Ille primo amplecti, allevare, adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger, ne quis relicta potiretur. Postremò violentiâ amoris, & facinorum non rudis distringit acinacem, vulneratamque ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps Iberos ad patriam regnum pervadit. Interim Zenobiam placidâ illuvie spirantem, ac vitæ manifestam, advertere pastores: & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agrestia medicamenta adhibent; cognitique nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt. Unde publicâ curâ deducta ad Tiridatem, comiterque excepta, cultu regio habita est. [Ibid. cap. 50. & 51.]

Quidam Christiani nominis professores, & secta Phariseorum, Antiochiam à Judæa descendentes, Christianos ex Gentibus circumcidi oportere dicebant & legem Moïsi observare, si salvi esse vellent; multorum in Syriâ & Ciliciâ fratrum animas perversa sua doctrinâ perturbantes. Quibus Paulus & Barnabas acriter se opposuerunt. [Act. XV. 1, 2, 5, 23, 24.] Eos *ἀποστόλους ἰσχυροὺς καὶ ἄρρητους* falsos fratres, appellat Paulus, Galat. II. 4. eorumque antesignanum Cerinthum hæresiarcham fuisse, docet Philastrius, de hæres. cap. 87. & Epiphanius, hæres. 28.

Paulus, annis quatuordecim post professionem Hierosolymitanam triennio à conversione suâ exacto susceptam, ascendit Hierosolymam unâ cum Barnabâ. [Galat. II. 1.] utroque cum aliis nonnullis ab Ec-

clesiâ Antiochenâ eò misso, ut Apostolorum & Presbyterorum Hierosolymitanorum (quorum nomine ad dogma suum tutandum turbones isti sunt abusi) de obortâ controversiâ sententiam exquirent. [Act. XV. 2, 3, 24.]

Ascendit autem Paulus ex revelatione, assumpto simul & Tito Græco: quem ad circumcisionem cogi noluit, ne falsis illis fratribus ad momentum cedere videretur. [Gal. II. 1, — 5.]

Paulus & Barnabas in itinere per Phœniciam & Samariam narrantes conversionem Gentium, fratres omnes magno affecerunt gaudio. Et quum pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesiâ, & ab Apostolis ac Presbyteris; & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat. [Act. XV. 3, 4.]

Paulus privatim primariis inter Apostolos, Jacobo, Petro & Johanni, (qui existimabantur esse columnæ) exposuit Euangelium quod prædicabat inter Gentes. Qui cum vidissent ipsi concreditum fuisse Euangelium inter Gentes sicut Petro inter Judæos, & cognovissent gratiam ipsi datam, dextras societatis dederunt ei ac Barnabæ; ut illi apud Gentes, ipsi verò apud Judæos Apostolatu fungerentur: momentes tantum, ut pauperum qui Hierosolymis erant sublevandorum curam susciperent. [Gal. II. 2, 7, 9, 10.]

Concilio Apostolorum & Presbyterorum Hierosolymis habito, quum post multam disceptationem Petrus sententiam suam dixisset, Barnabas & Paulus exposuerunt quanta per ipsos miracula Deus inter Gentes edidisset. Concludente deinde Jacobo, communi Apostolorum & Presbyterorum & totius Ecclesiæ decreto nihil aliud credentibus Gentibus imponi placuit, quàm ut ab idolothytis, scortatione, suffocato, & sanguine abstinerent. In quam sententiam Synodica ab eis ad Antiochenos & reliquos in Syriâ & Ciliciâ fratres scripta est epistola: quam primi nominis in ecclesiâ viris, Judæ cognomento Barsabæ & Silæ, cum Paulo & Barnabâ, Antiochiam perferendam tradiderunt. Qui cum Antiochiam venissent, reddidit & lectâ Epistolâ, magno fratres gaudio perfuderunt: Judâ quoque & Silâ, qui & ipsi Prophetæ erant, multo eos sermone confirmantibus. [Act. XV. 6, — 32.]

Aliquanto post, Judâ ad Apostolos reverso, Silæ visum est Antiochiæ manere: ubi Paulus quoque & Barnabas cum aliis multis, verbum Domini prædicaverunt. [Ibid. 33, 34, 35.]

Josephus Matthiæ filius, anno ætatis 16. cuinam Judæorum sectæ sese addiceret deliberans, omnium trium (Pharisæorum sc. Sadducæorum & Essænorum) duro & magno labore cepit experientiam. [Joseph. de Vita sua.]

Pallanti Claudii liberto prætoria insignia, & centies quinquagies sestertiûm decreta sunt. [Tacit. lib. 12. cap. 53.]

Quum Galilæis, ad festum Hierosolymam proficiscentibus, per Samariam necessariò esset transeundum; (Johann. IV. 3, 4.) ad vicum Samaritarum Naïn (al. Geman) in Magno campo situm, Galilæo quodam interfecto, indeque pugna inter viatores & vicanos ortâ, multi Galilæorum desiderati sunt. Id indignè ferentes eorum primates, ad arma

arma Judæos conciverunt, hortantes ut se in libertatem affererent. Servitutem enim etiam per se molestam, tum verò fieri intolerabilem, si cum subditorum injuriis conjuncta sit. Hierosolymis igitur, relicta diei solennitate, armatum vulgus in Samariam impetum fecit; nec cuiquam principum suorum retinenti acquiescere voluit. Asciti quoque in auxilium latronum duces, Eleazarus Dinæi filius & Alexander, in Acrabatenæ regioni conterminos Samaritas irruentes, promiscuam ediderunt cædem; & à nullius ætatis exitio temperantes, vicos etiam inflammaverunt. At Cumanus, cognitis quæ gesta fuerant, assumpsit secum unam equitum Sebastenorum alam, & quatuor cohortes peditum: armatisque etiam Samaritanis, contra Judæos profectus eosque affecutus, multos eorum qui Eleazarum erant secuti interfecit, plures verò captos abduxit. Tum verò Hierosolymitanorum primores, ut viderunt ad quantam calamitatem ventum esset, induti saccos & capita sparsi cinere, reliquam multitudinem quæ ad vastandos Samaritanorum fines irruerat, precabantur ut ab incepto desinerent; præ oculis ponentes diruendam patriam, Templum incendendum, liberisque cum uxoribus captivos abducendos: rogabantque ut depositis armis suas quisque domos repeteret. Quibus Judæi tandem acquiescentes, recesserunt; latrones verò ad loca munita reversi sunt denuò. Atque ex eo tempore universa Judæa repleta est latronum receptaculis. [Joseph. lib. 2. Belli, cap. 11. seq. x. c. & lib. 20. Antiquit. cap. 5.]

Samaritanorum primates Numidium Quadratum Syriæ præsidem tunc Tyri degentem convenerunt; vindictam de Judæis, qui vicos eorum diripuerant & incenderant, postulantes. Præsidem autem fuerunt etiam Judæorum nobiles, & Jonathas filius Anani summus Pontifex: qui objecta diluentes, initium tumultus à Samaritanis profectum dicebant, qui primi homicidium perpetrassent; causam tamen calamitatum postea securarum fuisse Cumanum, qui illorum muneribus corruptus eam cædem ulcisci noluerit. His auditis, Quadratus judicium distulit; dicens se prolaturum sententiam, postquam præfens apud Judæam rei veritatem exactius cognoverit. Ita tum infecto negotio discessum est. [Id. ibid.]

Interim Felix intempestivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur: ita divisus, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent; discordes olim, & tum contemptu regentium minùs coërcitis odiis. Igitur raptare inter se, immittere latronum globos, componere insidias, & aliquando præliis congregi, spoliisque & prædas ad procuratores referre. Hæque primò lætari: moxque gliscente pernicie, cum arma militum interjessent, cæsi milites sunt. Arsisserat bello provincia, ni Quadratus Syriæ rector subvenisset. [Tacit. lib. 12. cap. 54.]

Nec diu adversus Judæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite poenas luerent: Cumanus & Felix cunctationem afferebant, quia Claudius causis rebellionis auditis, jus statuendi etiam de procuratoribus illi dederat. Sed Quadratus Felicem (utpote Pallantis, qui Romæ omnia tum poterat, fratrem) inter judices ostentavit.

ravit, receptum in tribunal, quò studia accusantium detererentur: & flagitiorum quæ duo deliquerant, unus Cumanus damnatus; & quies provinciæ reddita est. [*Id. ibid.*]

Agrestium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, Trofobore (sive Atofoboro) duce, montes asperos castris cepere: atque inde decursu in littora aut urbes, vim cultoribus ac opidanis, ac pleurumque in mercatores ac navicularios audebant. Obsessaque civitas Anemuriensis, & missi è Syriâ in subsidium equites cum præfecto Curtio Severo turbantur: quòd duri circum loci, pedicibusque ad pugnam idonei, equestre prælium haud patiebantur. Dein rex ejus oræ Antiochus, blandimentis adversus plebem, fraude in ducem, quum Barbarorum copias difficiâisset; Trofobore paucisque primoribus interfectis, cæteros clementiâ composuit. [*Id. ibid. cap. 55.*]

Petrus Apostolus Antiochiam veniens, cum Gentilibus fidelibus edebat & familiariter conversabatur. Verum quum Hierosolymis eò venissent à Jacobo fratres Judæi nonnulli, eorum offensionem metuens, à Gentilibus subduxit se. Cujus exemplum secuti sunt & reliqui Ecclesiæ Antiochenæ Judæi: adeò ut Barnabas quoque simul abripere eorum simulatione. Eam præposteram simulationem, libertati Evangelicæ contrariam, non ferens Paulus, Petro in os restitit, ejusque timiditatem coram omnibus acriter coarguit. [*Galat. II. 11. — 14.*]

4056

Quadratus in Samariam veniens, cum jussisset reos causam suam dicere, comperit Samaritanorum culpâ tumultum primùm excitatum fuisse. Cæsarem verò procedens, cognito quòd Judæorum quidam res novas moliti essent, in crucem egit quos Cumanus vivos ceperat & vinctos ibi reliquerat. Inde profectus in vicum Lyddam instar urbis amplum, sedens pro tribunali, iterum Samaritanorum causam audiens, didicit è quodam Samaritâ, Dortum Judæorum primatem cum aliis quatuor sociis Judæos ad defectionem sollicitasse: quos ille affecit supplicio. Et Judæorum 18 viros, quos cognovit pugna fuisse participes, securi percussit. [*Joseph. lib. 2. Belli, cap. 11. cap. 12. & lib. 20. Antiqu. cap. 5.*]

Duos principes sacerdotum, Jonatham & Ananiam, ejusque filium Ananum, & nonnullos alios Judæos nobiles, Quadratus ad Cæsarem misit: similiterque Samaritanorum nobilissimos quosque. Præcepit etiam Cumano procuratori, & Celeri tribuno, Romam navigare reddituros Claudio rationem eorum quæ in regione gesserant. [*Id. ibid.*]

His ita compositis, Quadratus veritus ne novum aliquid Judæi molirentur, Lyddâ ascendit Hierosolyma: ubi pacata invenit omnia, populumque occupatum patrio azymorum festo, & operantem sacrificiis. Credens igitur nihil novaturos, reliquit agentes festa, & Antiochiam repetiit. [*Id. ibid.*]

Cumanus & Samaritæ Romam missi statuta die causam suam jussi sunt dicere. Comparaverant autem sibi favorem libertorum & amicorum Cætaris: quorum operâ vicissent adversarios Judæos, nisi Agrippa junior tum Romæ degens, & Judæorum primores premi fa-

vore

vore potentum videns, multis precibus obtinuisse ab Agrippinâ uxore Claudii, ut marito persuaderet legitimè causam cognoscere, & in deprehenso tumultus auctores justam proferre sententiam. Claudius igitur his precibus præmolitus, auditis partibus ut comperit à Samaritanis factum tumultus principium, eos qui tum ad judicium venerant supplicio tradidit. Cumanum multavit exilio. Celerem verò tribunum vinctum Hierosolymam mittens, Judæis ad supplicium tradidit; ut per urbem tractus capite caderetur. [*Id. ibid.*]

Procuratorem deinde in Judæam destinavit Claudium Felicem, fratrem Pallantis: qui eam provinciam, unâ cum Samariâ & Galilæâ administraret. [*Id. ibid.*] quod precibus suis Jonathan summus Pontifex à Cæsare obtinuit. [*Id. lib. 20. Antiqu. cap. 6.*] Claudium ex libertis suis Felicem cohortibus & aliis, provinciæque Judææ præposuisse, trium reginarum maritum, scribit Suetonius. [*in Claudio, cap. 28.*] quom & Judææ impositum, cuncta malefacta sibi impunita futura, tantâ potentia subnixo, in Annali 120. [*cap. 54.*] scribit Tacitus: in 50 etiam Historiarum suarum libro [*cap. 9.*] de tyrannico illius in Judæâ regimine amplius addens. Antonius Felix per omnem savissimam ac libidinem jus regium feruisti ingenio exercebat, Drusillâ Cleopatras & Antonii nupte in matrimonium acceptâ: ut ejusdem Antonii Felix progenes, Claudius nepos esset.

Quum rex Agrippa junior per quadriennium præfuisset Chalcidi, Claudius post orationem imperii annuum 12. eâ illi ablata, in majus eum regnum transtulit. Philippi tetrarchiâ eidonata, Batanæâ videlicet & Gaulaniticâ, simul cum Trachonitide; adjunctâ etiam Abilâ Lysaniæ tetrarchiâ, quam Varus rexerat. [*Joseph. lib. 20. Antiqu. cap. 5. cum lib. 2. Belli, cap. 11. cap. 12.*]

His donationibus à Cæsare ornatus juvenis collocavit Azizō E-messēnorum regi circumciso sororem Drusillam. Epiphanes enim Antiochi Commagenorum regis filius recusavit ejus nuptias, quòd mutata sententiâ Judæorum religionem amplecti nollet, ut erat pollicitus puellæ parentibus: Mariammen quoque matrimonio conjunxit Julio Archelao Chalcidæ filio, cui ab Agrippâ patre jam antè desponsata fuerat. [*Id. ut supr. lib. 20. cap. 5.*]

Josephus Machabæ filius Bani cujusdam institutum imitari coepit: qui in solitudine vivens, amicum sibi parabat ex arboribus, & sponte provenientibus alimentis utebatur, arborisque ob continentiam nocte ac die lavacris frigidis: atque in ejus contubernio tres annos exegit. [*Id. in lib. de Vita sua.*]

Nero, causâ Ilienſium susceptâ, Romanum Trojâ demissum, & Julii stippis auctorem *Ancam*, aliâque haud procul fabulis vetera, facundè exlocutus, impertavit ut Ilienſes omni publico munere solverentur. [*Tacit. lib. 12. cap. 58.*] Claudiusque illis, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit: recitatâ vetere epistolâ Græcâ Senatus populi que Romani, Seleuco regi amicitiam & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienſes ab omni onere immunes præstiteret. [*Suetonius in Claudio, cap. 25.*]

Rhodiis quoque, ob poenitentiam veterum delictorum, libertatem Clau-

Claudius reddidit; ademptam sæpe aut firmatam, prout bellis exter-
nis meruerant, aut domi seditione deliquerant. [Sueton. & Tacit. ut
supr.] Pro Rhodiis verò atque Iliensibus Neronem Græcè apud pa-
trem consulem, Claudium videlicet ante biennium postremum suum
Consulatum gerentem, verba fecisse, scribit Suetonius. [in Nerone,
cap. 7.]

Tributum Apamienfibus terræmotu convulsis in quinquennium à
Claudio est remissum. [Tacit. lib. 12. cap. 58.]

Retulit dein Claudius de immunitate Cois tribuendâ. Multâque
super antiquitate eorum memoravit. Argivos vel cum Latonæ pa-
rente (Cæo, à quo insulæ nomen datum) vetustissimos insulæ cultor-
es: mox adventu Æsculapii artem medendi illatam, maximèque in-
ter posteros celebrem fuisse; nomina singulorum referens, & quibus
quisque ætatibus viguissent. Quin etiam dixit Xenophontem (Cum
medicum) cujus scientiâ ipse uteretur, eadem familiâ ortum: preci-
bûsque ejus dandum, ut omni tributo vacui in posterum Coi, sa-
cræ & tantum Dei ministræ insulam colerent. [Id. ibid. cap. 61.]

Quum Barnabam sollicitaret Paulus, ut Ecclesias simul inviserent
in quibus Euangelium annuntiavissent, consulebat Barnabas ut Jo-
hannem Marcum secum assumerent. Contrâ verò censebat Paulus,
non esse assumendum eum, qui ab ipsis abcessisset ex Pamphylia,
(Act. XIII. 13.) nec eorum comes in illo opere fuisset. Unde ægrè
ferente Barnabâ, consobрино suo (Coloss. IV. 10.) eam infamiæ notam
inurendam, tanta inter eos orta est contentio, ut alter ab altero dis-
cederet. Et Barnabas quidem, assumpto Marco, navigavit in Cy-
prum, patriam suam. Paulus verò allecto Silâ, commendatus gra-
tiæ Dei à fratribus, peragravit Syriam ac Ciliciam, confirmans Ec-
clesias. [Act. XV. 36. — 41.]

Veniens Paulus Derben & Lystram, inter discipulos offendit ibi
Timotheum, natum patre quidem Græco sive Gentili, matre verò
Judæâ fideli (Eunice:) cui omnes qui Lystris erant & Iconii fratres
bonum perhibebant testimonium. Eum secum assumpturus Paulus,
quò Judæos magis lucrificeret, prius circumcidendum curavit. [Act.
XVI. 1, 2, 3.]

Paulus & Silas, prout pertransibant urbes, tradebant eis observanda
illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui erant Hiero-
solyms. Et ecclesiæ confirmabantur fide, & numero augebantur
quotidie. [Ibid. 4, 5.]

Phrygiâ deinde peragrata & Galaticâ regione; prohibiti à Spi-
ritu sancto prædicare verbum Dei in Asiâ, quum venissent in Mysiam,
rentabant ire in Bithyniam: sed non permittente eos ire Spiritu, à
Mysia descenderunt Troadem. Ibi in somnis Paulo adstare visus est vir
quidam Macedo, dicens, *Transiens in Macedoniam succurre nobis.* [Act.
XVI. 6, — 9.]

Ut visum hoc ille vidit, statim studuimus abire in Macedoniam; certi
facti quòd vocasset nos Dominus ad evangelizandum eis: inquit Lucas,
[Act. XVI. 10.] qui hinc & deinceps de Paulo & ejus comitibus in
primâ personâ loquens, cum hæcenus de eis in tertiâ locutus fuisset,
ab

ab hoc tempore comitem se Paulo in prædicatione Evangelii adjun-
ctum fuisse, satis indicat.

4057

Paulus & Silas, cum Lucâ & Timotheo, provecti Troade, recto
cursu Samothracen venerunt, & sequente die Neapolim, atque illinc
Philippos; quæ primaria ejus tractus Macedoniæ urbs erat, & juris
Italici colonia: commorati que sunt in eâ urbe aliquot dies. [Act.
XVI. 11, 12.]

Die sabbathi egressi ex urbe ad flumen, ubi erat proseucha, allo-
cuti sunt mulieres quæ illuc convenerant. Inter quas una Lydia Deum
colens, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, attendens iis
quæ à Paulo dicebantur, cor ejus Domino adaperiente, in Christum
credidit. Quæ cum totâ suâ domo baptizata, Paulum cum comitibus
suis hospitio excepit. [Ibid. 13, 14, 15.]

Proficiscentibus postea illis ad proseucham, immundus spiritus ex
ancillâ pythonissâ eos per multos dies subsecuta clamabat: *Isti homi-
nes servi sunt Dei altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.* Quod
molestè ferens Paulus, spiritui illi mandavit per nomen Jesu, ut ex illâ
exiret. Quo factò, videntes ancillulæ domini abiisse spem quæstus
sui, Paulum & Silam in forum pertrahentes, tantum clamoribus suis
apud prætores effecerunt, ut virgis uterque publicè caderetur & in
carcerem conjiceretur: Ubi mediâ nocte illis orantibus & hymnos
Deo canentibus, magno terræ motu factò, foribus carceris omnibus
apertis & inclusorum omnium vinculis laxatis, quum ad desperatio-
nem redactus custos stricto gladio seipsum erat interempturus, à Pau-
lo & Silâ ad Christi fidem est conversus, & cum universâ familiâ eâ
ipsâ nocte baptizatus. Die autem exorto, mittentibus prætoribus ut
liberi dimitterentur, de contumeliâ & injuriâ acceptâ cum his expo-
stulantes illi, quòd cives Romanos indictâ causâ publicè cæsos in car-
cerem conjecissent: ab ipsis advenientibus non sine honore liberantur,
atque ut urbe excederent rogantur. Qui introeuntes ad Lydiam,
quum accedentes fratres fuissent consolati, ex urbe egressi sunt. [Ibid.
16, — 40.]

Itinere deinde factò per Amphipolim & Apolloniam, venerunt
Thessalonicam (totius Macedoniæ metropolim) ubi erat synagoga
quædam Judæorum. [Act. XVII. 1.] Illic, tantis contumeliis prius
Philippis affectus, Euangelium Dei cum multo certamine annuncia-
visse se scribit Paulus apostolus. [I Thessal. II. 2.] Nam secundum
consuetudinem suam in Judæorum synagogam ingressus per tria Sab-
batha cum eis ex Scripturâ de Christo disseruit. Quorum nonnullis
credentibus, confociata est Paulo & Silæ religiosorum Græcorum
multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ. [Act. XVII.
2, 3, 4.]

Thessalonicenses non de fide tantum Christianâ, sed etiam de fu-
turâ apostasiâ & Antichristi revelatione Paulus edocuit. [II Thessal.
II. 5.]

Quum Paulus diutius Thessalonicæ hæreret, semel atque iterum à
Philippensibus necessaria vitæ subsidia accepit. [Philip. IV. 16.] Sed
increduli Judæi, assumptis quibusdam viris circumforaneis improbis,
Qqqq &

& tumultu in civitate excitato, Jasonem (in cuius domo Paulus cum comitibus hospitabatur) & quosdam fratres ad magistratus traxerunt, & magnis clamoribus accusarunt. Quibus cum ab illis fuisset satisfactum; fratres statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Berœam. [Act. XVII. 5.—10.]

Hic quoque quum in synagogam Judæorum introeuntes ex scripturis diligenter prædicarent Christum, & auditores prædicata cum scripturis conferentes, ea per omnia congruere cum illis invenirent; multi crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci. Cumque Judæi Thessalonicenses illuc venientes turbam contra Paulum concitarent: fratres cum statim emiserunt, velut iturum ad mare, sed Athenas usque deduxerunt; accepto ad Silam & Timotheum Berœæ relictos mandato, ut ad ipsum venirent quàm citissimè. [Ibid. 10.—15.]

Judæos impulsore Chresto assidue tumultuantes Claudius Româ expulit. [Sueton. in Claudio, cap. 25.] Hujus Chresti solus, ni fallor, meminit Suetonius: nam Christum D.N. (à quo Christiani, alibi ab eodem memorati, denominationem acceperunt) hic ab illo fuisse intellectum, adhuc mihi persuadere non possum.

Paulus, dum Silam & Timotheum Athenis expectat, differebat in synagogâ cum Judæis & religiosis, & in foro quotidie cum quibusvis obviis; cum Epicureis quoque & Stoicis philosophis de Christo & resurrectione disputans. Deinde, ut peregrinorum Deorum annunciator, causam dicturus in medium Areopagum raptus, doctissimâ oratione ibi habitâ, tum ex arâ ipsorum Ignoto Deo dicatâ, tum ex Arati poëtæ testimonio Dei progeniem nos esse confirmante, eundem quem ipsi ignorantes colebant Deum à se annunciari ostendit. [Act. XVII. 16.—31.] Judæorum verò Deus Ignoti apud Gentes appellationem obtinebat: eodem sensu incertus Deus Lucano in libro 2. Pharsal. incertum numen Trebellio Pollioni in vitâ Claudii, & innominatus Deus C. Caligulæ apud Philonem in lib. de legatione ad eundem, nominatus. Cui ut Carmeli montis incolæ (apud Tacitum, in Histor. lib. 2. cap. 78.) neque simulacrum tribuebant, neque templum, sed aram tantum & reverentiam: ita Athenienses quoque Aram misericordiae in mediâ suâ urbe sine ullo simulachro similiter posuerunt. in 12° libro Thebaidos ita referente Statio:

Paulus, Nulla autem effigies, nulli commissæ metalla
Forma Dei; mentes habitare & pectora gaudet.

Inter Athenienses à Paulo ad Christi fidem hoc tempore conversos, fuit Dionysius Areopagita, & mulier (vel uxor ejus, ut visum Ambrosio, Chrysostomo & Augustino) nomine Damaris, & alii cum eis. [Act. XVII. 34.]

Felix Judææ procurator, visâ Drusillâ Agrippæ regis sorore, fœminarum omnium pulcherrimâ, amore ejus captus, Simonem amicum suum, Judæum genere Cyprium, pro mago se gerentem, ad eam misit, qui mulierem sollicitaret ut relicto marito Azizō Emesænorum rege ipsi nuberet; beatam fore pollicens, si non fasti-

476754

diret hominem. Illa malè consultâ volens evadere molestaciones sororis Bernices, invidentis sibi formæ præcellentiam, consensit calcarâ religione patriâ Felici nubere. Ipsa verò Bernice, patrui sui Herodis regis Chalcididis vidua, quum spargeretur rumor cum fratre (Agrippâ rege) eam congrredi, suasset Polemoni regi Ciliciæ, ut circumciliis prius se duceret; rata sic se coarguturam mendacium. Nec recusavit Polemon, inductus maximè mulieris divitiis: id tamen conjugium diuturnum non fuit, propter intemperantiam (ut fertur) discedente ab eo Bernice. Qui mox desertus ab uxore, & ipse Judaicæ religionis desertor factus est. [Joseph. lib. 20. cap. 5.]

Eodem tempore etiam Mariamme (tertia regis Agrippæ soror) Julium Archelaum Chelciæ filium dedignata, migravit in thalamum Demetrii, primi inter Alexandrinos Judæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magistratum gerentis. [Id. ibid.]

Paulus Silam & Timotheum, qui Berœâ ad ipsum venerant, iterum in Macedoniam remittens, solus Athenis remansit. Et ipse quidem semel atque iterum in animo habuerat Thessalonicam proficisci; nec potuerat tamen id exequi, à Satanâ præpeditus: ideoque Timotheum eò misit, qui Thessalonicenses in fide confirmaret & consolaretur. [Act. XVIII. 5. I Thessal. II. 17, 18. & III. 1, 2.]

Interim, relictis Athenis, venit Corinthum: ubi Judæum Aquilam invenit, & Priscillam uxorem ejus; qui nuper ex Italiâ venerant, quòd edixisset Claudius ut omnes Judæi Româ excederent. Et quia idem cum illis conficiendi tabernacula artificium exercebat, mansit apud eos Paulus & operabatur. Differebat tamen in synagogâ omnibus Sabbatis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos tum Græcos. [Act. XVIII. 1.—4.]

Hic verò Paulus suâ manu Stephanæ familiam baptizavit. [I Corinth. I. 16.] quæ primitiæ fuerunt: Achaïæ, & sese in ministerium sanctis addixerunt. [Ibid. XVI. 15.]

Ut advenerunt è Macedoniâ Silas & Timotheus, quum Paulo magno cum zelo Christum prædicanti Judæi obfisterent ac blasphemarent; vestibus suis in illos excussis, divertit ille ad Gentes: migrans in domum cujusdam nomine Justî, colentis Deum, quæ erat confinis Synagogæ. [Act. XVIII. 16, 17.]

Crispus archisynagogus credidit Domino cum totâ domo suâ: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur. [Ibid. 8.] Ex quibus Crispum & Gaium suâ manu Paulus baptizavit. [I Corinth. I. 14.]

Dixit Dominus nocte per visionem Paulo: Ne metue, sed loquere, & ne tacearis. Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut malè te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe. Commoratus est itaque illic annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei. [Act. XVIII. 9, 10, 11.] unâ cum Silvano (sive Silâ) & Timotheo. [II Corinth. I. 19.]

Post reditum Timothei ex Macedoniâ, Paulus (cum eodem Timotheo & Silvano sive Silâ) priorem ad Thessalonicenses scripsit epistolam. [I Thessal. III. 6.] in quâ, quum de die judicii, quasi jam instante,

paulo obscurius fuisset locutus, [cap. I. 1, 5.] datâ paulo post alterâ ad eos epistolâ, clarius illud explicavit; [II Thessal. II. 2, 3.] scriptâ utique, quum Silvanum & Timotheum in ministerio Euangelii conjunctos sibi haberet, [cap. I. 1.] et postquam ipse apud Thessalonicenses, Christi fidem amplexos, jam præsens adfuisset. [cap. II. 5.] Ut toto hîc cœlo Grotius erraverit, sub C. Caligulâ eam exaratam fuisse epistolam existimans.

Prorumpentes Parthi rapuerunt Armeniam, pulso Rhadamisto, qui sæpe regni ejus potitus, dein profugus, nunc quoque bellum deferuit. [Tacit. lib. 13. cap. 6.] Quum verò exortus esset Vologeso Parthorum regi æmulus filius Vardanes; abscefferunt Armeniâ Parthi, tanquam differtent bellum. [Id. ibid. cap. 7.]

4058

Asinio Marcello & Asinio Aviola Consulib. III Idus Octobr. Claudius extinctus est. [Seneca, in ludi de morte Claudii initio. Sueton. in Claudio, cap. 45. & Dio, lib. 60. pag. 688.] quum imperâisset annos 13. menses 8. & dies 20. [Dio, ibid. cum Josepho, lib. 20. cap. 5.] Et in medio ejusdem diei, foribus palatii repente diductis Nero, gener & adoptivus filius ejus, Imperator declaratus est. [Tacit. lib. 12. cap. ult.]

Initio novî hujus principatus Junius Silanus Proconsul Asiæ, nobilis & è Cæsarum posteris, ignaro Nerone, vixdum pueritiam egresso, per dolum matris ejus Agrippinæ infons sublatu est. Ministri sceleris P. Celer æques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in Asiâ impositi: à quibus Proconsuli venenum inter epulas datum est. [Tacit. lib. 13. cap. 1.]

Legatis Armeniorum causam gentis apud Neronem orantibus, ascendere eos in suggestum Imperatoris ille volebat & præsidere simul; nisi cæteris pavore defixis, Seneca admonuisset, venienti matri occurreret. Ita specie pietatis obviam itum est dedecori. [Ibid. cap. 5.]

Rumore de occupatâ à Parthis Armeniâ Rqmam perlato, Nero & juventutem proximas per provincias quæsitam supplendis Orientis legionibus admove, legionesque ipsas propius Armeniam collocari jussit: duosque veteres reges Agrippam (Judæum) & Iocchum (vel Antiochum potius Commagenum) expedire copias, quibus Parthorum fines ultrò intrarent, simul pontes per amnem Euphratem jungi. Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophenem Sohemum cum insignibus regis mandavit. Domitium verò Corbulonem retinendæ Armeniæ præposuit: copiis Orientis ita divisit, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud provinciam Syriam & legatum ejus Quadratum remaneret; pars civium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus aliisque quæ apud Cappadociam hyemabant & sociis regibus, prout bello conducirer, parere jussis. [Ibid. cap. 6, 7, 8.]

Primo imperii Neronis anno, regi Emesorum Azizo defuncto frater in principatu successit: minoris autem Armeniæ (ut ex Tacito jam dictum est) principatum Aristobulus Herodis regis Chalcidis filius à Nerone accepit. Regno autem Agrippæ quatuor urbes idem addidit, cum agris ad singulas pertinentibus: in Galilæâ, Tiberiadem

4768 55

&

& Tarichæam; in Ituræâ trans Jordanem, Abelam & Juliadem cum agro ejus habitato vicis 14. [Joseph. lib. 20: Antiqu. cap. 5. & lib. 2. Belli, cap. 12. & p. 26.]

Domitius Corbulo, itinere properè confecto, apud Egæas civitatem Ciliciæ obvium Quadratum habuit; illic progressum, ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret. Uterque Vologesem Parthorum regem nuntius monebant, pacem quam bellum mallet; datisque obsidibus, solitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret. Et Vologeses quidem, vel ut bellum ex æquo pararet, vel ut amulationis suspectos per nomen obsidum amoveret, tradidit nobilissimos ex familiâ Arsacidarum: accepitque eos centurio Hostorius (al. Histius) à Quadrato eâ de causâ ad Regem missus. Quod postquam Corbuloni cognitum est; ire præfectum cohortis Arrium Varum, & recipere obsides jussit. Hinc ortum inter præfectum & centurionem jurgium, ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque qui eos ducebant permissum est. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quâdam etiam hostium, Corbulonem prætulerunt. Unde discordia inter duces: querente Quadrato præcepta quæ suis consiliis patravisset; restante contra Corbulone, non prius conversum Regem ad offerendos obsides, quam ipse dux bello delectus spes ejus ad metum mutaret. Nero, quò componeret diversos, sic evulgari jussit: ob res à Quadrato & Corbulone prosperè gestas, fascibus suis Imperatoriis laurum addi. [Tacit. lib. 13. cap. 8. & 9.]

Initio imperii Neronis Judæa tota referta erat latronum receptaculis, & magicis præstigiatoribus imperiique vulgi seductoribus: quos quotidie comprehensos Felix è medio sustulit. Eleazarum verò Dinæ filium, non mediocrem latronum globum circa se habentem, Felix ut ad se veniret persuasit, datâ ei fide quod nihil mali esset passurus: moxque victum Romam transmisit. [Joseph. lib. 20. cap. 6.]

Quum Felix Jonatham summum Pontificem, de rebus Judaicis melius administrandis crebrius cum & liberius admonentem ferre non posset; Doram Hierosolymitam summum Jonathæ amicum promissâ pecuniâ induxit, ut per sicarios interimendum eum curaret. Quidam igitur quasi religionis ergo in urbem ascendentes sicis clam succincti sub vestibus, & Jonathæ famulitio permixti, peremerunt hominem. Cujus facinoris quia nemo ultor extitit, invitati hac licentiâ sicarii per singula festa veniantes & forum celantes pari modo immixti turbis, alios propter privatas inimicitias, alios conducti pecuniâ, non modo in reliquis urbis partibus sed etiam in ipso Templo, impune confodiebant. [Id. ibid.]

Et urbs quidem talibus incessabatur latrociniis. Inpostores autem & magi turbas illectas post se trahabant in somnolines, pollicentes se divinitus ostensoros clarissima signa & prodigia: persuasâque multitudo mox poenas luit demeritis, à Felice retracta & neci data. [Id. ibid.]

Per idem tempus Ægyptius quidam magus, in provinciam advenit: & Prophetæ opinionem sibi arrogans, 30 ferme (vel 4 potius, ex

Q 9993

A 6.

Anno Mundi	670	<i>Ætas Mundi Septima.</i>	Anno Periodi Juliana	Anno æ ræ Chr. Riane
		Act.XXI.38.) millia hominum congregavit. Et circumducens eos de solitudine in montem Oliveti: illic visuros eos affirmabat suo jussu cadere Hierosolymorum moenia, ita ut per eorum ruinas aditus in civitatem pateret. Quo cognito, Felix cum multis equitibus & peditibus Romanis, quos etiam reliqua Judæorum multitudo juvabat, erumpens turbam seductam invasit: quorum quadringentis occisis, ducentos vivos cepit & vinculis tradidit; reliquâ multitudine in regiones proprias dispersâ. <i>Ægyptius</i> verò ipse, cum paucis pugnâ elapsus, disparuit. [<i>Id. ibid. & lib. 2. Belli, cap. 12. æp. xy.</i>] Unde de eo Lyfias tribunus ad B. Paulum, Act.XXI.38. <i>Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?</i>		
		Quum Gallio esset Proconsul Achaïæ, Judæi Corinthii Paulum ad illius tribunal adduxerunt. Illo verò de ejusmodi rebus judicare recusante, & à tribunali eos abigente, Græci prehensum Sosthenem archisynagogum cædebant; nihil eorum Gallione curante. [<i>Act. XVIII. 12.—17.</i>]		
		L. Annæi Senecæ (qui sub discipulo suo Nerone adolescente Romæ omnia, unâ cum Burrho, tum administrabat) frater hic Gallio fuit: qui Claudii, veneno sublato, <i>δυναστεύων</i> deridens, unco eum in cœlum raptum fuisse dixit; ut in fine libri 60. Dio narrat. M. Annæi Senecæ patris ad <i>Novatum, Senecam, & Melam filios</i> , liber Controversiarum extat. Horum medius L. Seneca, in Consolatione ad matrem Helviam, fratrum alterum honores industriâ consecutum fuisse, alterum sapienter contempsisse, docet: per priorem, <i>Novatum</i> intelligens, qui à Junio Gallione (quem à Tiberio in exilium fuisse missum, ad finem anni Mundi 4035. ex Tacito declaravimus) adoptatus, <i>Gallionis</i> nomen obtinuit. Quem etiam, ut fratrem natu grandiorem, <i>Dominum</i> ab eodem fuisse appellatum, ad locum illum epistolæ 104. notavit Lipsius. <i>Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis: qui, cum in Achaïâ febrem habere cœpisset, protinus navem ascendit; clamitans non corporis esse, sed loci morbum.</i>		
4059		Quum post tumultum ad Gallionis tribunal factum mansisset adhuc Corinthi Paulus dies multos, valedicens fratribus, è portu Cenchrensi solvit. Et in Syriam inde navigaturus, primò devenit Ephesum; ubi ingressus Synagogam, disseruit cum Judæis. Rogantibus autem ut diutius apud ipsos maneret, non annuit; oportere omnino se dicens instantem diem festum agere Hierosolymis: reversurum tamen se iterum ad eos, Deo volente, pollicitus. Valedicens igitur eis & Aquilâ atque Priscillâ ibi relictis, cum reliquis comitibus Cæsaream inde navigavit. [<i>Act. XVIII. 18.—22.</i>]	4769	56
		Cæsareâ [Stratonis] ascendens Paulus ad salutandam Ecclesiam [Hierosolymitanam,] inde descendit Antiochiam [Syriæ.] Et quum egisset illic aliquamdiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem atque Phrygiam, & confirmans omnes discipulos. [<i>Ibid. 22, 23.</i>] Ubi à Galatis ita exceptus, ac si esset Angelus Dei, aut ipse Christus Jesus; [<i>Galat. IV. 14.</i>] inter alia, ut Collectæ pro pauperibus die quoque Dominico seponerentur, instituit. [<i>I Corinth. XVI. 1, 2.</i>]		
		Jose-		

Anno Mundi	<i>Imperium Romanorum Cæsarium.</i>	671	Anno Periodi Juliana	Anno æ ræ Chr. Riane
	Josephus Matthiæ filius, exacto cum Bano in solitudine triennio Hierosolymam rediit: jamque 19. annos natus, civilem vitam aggressus est; additus Phariseorum placitis, proximè ad Stoicam apud Græcos sectam accedentibus. [<i>Joseph. in lib. de Vita sua.</i>]			
	Judæus quidam Apollos, Alexandrinus genere, vir eloquens & potens in Scripturis, pervenit Ephesum. Hic initiatus viâ Domini, & fervens spiritu, loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Domini; sciens tantum baptisma Johannis: cœpitque liberè loqui in synagogâ. Quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitus ei exposuerunt viam Dei. Quum autem vellet transire in Achaïam, fratres cum adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum. Qui cum advenisset, multum contulit iis qui crediderunt. Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redargebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum. [<i>Act. XVIII. 24.—28.</i>]	4060		
	Cum Apollos esset Corinthi, Paulus peragrans jam superioribus partibus (Galatiâ videlicet & Phrygiâ) venit Ephesum: ubi duodecim invenit discipulos, qui Johannis baptismum tantum noverant, necdum Spiritum sanctum per manuum impositionem acceperant. Quibus ulterius in Christi doctrinâ à se institutis quum manus ille imposuisset, delapsò in eos Spiritu sancto, loquebantur linguis & prophetabant. Deinde ingressus Synagogam, liberè loquebatur, ad tres menses differens & suadens quæ ad regnum Dei pertinent. [<i>Act. XIX. 1.—8.</i>]			
	Quum Judæorum quidam indurati non assentirentur, sed malè loquerentur de viâ Dei; Paulus in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos; quotidie differens in scholâ Tyranni cujusdam. Hoc autem factum est per biennium: ita ut omnes qui habitabant in Asiâ, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu. Virtutisque non modicas edebat Deus per manus Pauli: ira ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria & semicinctia, & discederent ab eis morbi, & spiritus mali ab eis exirent. [<i>Ibid. 9.—12.</i>]		4770	57
	P. Celerem, accusante Asiâ, quia absolvere nequibat Cæsar, traxit senectâ donec mortem obiret. nam Celer interfecto Silano Asiæ proconsole, magnitudine sceleris cætera flagitia obtegebat. [<i>Tacit. lib. 13. cap. 33.</i>]			
	Cossutianum Capitonem Cilices detulerant maculosum foedumque, & idem jus audaciæ in provinciâ ratum, quod in Urbe exercuerat. Sed pervicaci accusatione confictatus, postremò defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. [<i>Id. ibid.</i>] quò (ex Lipsio) referendum Juvenalis illud, in Satyrâ 8.			
	quàm fulmine jussu Et Capito & Tutor ruerint damante Senatu, Pirata Cilicum.			
	et Quintiliani, lib. 6. cap. 1. Egregiè nobis adolescentibus dixisse accusator Cossu-			

Cossutiani Capitonis videbatur, Græcè quidem, sed in hunc sensum. Erubescit Cæsarem timere.

Pro Eprio Marcello, à quo Lycii res repetebant, eo usque ambitus prævaluit, ut quidam accusatorum ejus exilio mulctarentur, tanquam insoniti periculum fecissent. [*Tacit. lib. 13. cap. 33.*]

4061

Molibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter erupit: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridatem dati à se regni expertem esse, aut alienæ id potentiae donum habere; & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioque recipere. Ad bellum id Corbulo militem præcâ severitate & disciplinâ formavit, Armeniâque ingressus castra aliquot excidit, & urbem Artaxata succendit, Tiridate prælium inire non auso. [*Tacit. lib. 13. à cap. 34. ad 41.*]

Ex Judæis exorcistæ septem, filii Scevæ primarii Sacerdotis, nomen Jesu super eos qui spiritus malos habebant invocantes, adjurabant eos per Jesum quem Paulus prædicabat. In quos infiliens Energhemenus, vulneratos ex domo nudos fugere coëgit. Quod cum innotuisset omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi; metus in eos omnes incidit, & magnificabatur nomen Domini Jesu, Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes acta sua. Multi quoque ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, inventa sunt denariorum 50. millia. Ita fortiter crescebat verbum Domini, & invalescebat. [*Act. XIX. 13.—20.*]

Galatæ, citò post Pauli ab eis discessum, (*Act. XVIII. 23.*) à falsis fratribus seducti, per opera Legis justificandos se putabant: quos, vehementiore hac de re scriptâ ad eos epistolâ, ille ab errore revocat. [*Gal. I. 6, 7.*]

4062

Induxit in animum Paulus peragrata Macedoniâ & Achaiâ proficisci Hierosolymam; Romam etiam inde dicens videre se oportere. [*Act. XIX. 21.*] Et quidem primò Corinthum venire proposuit, inde in Macedoniam proficisci, ex Macedoniâ rursus Corinthum, atque inde Judæam petere. [*II Corinth. I. 15, 16.*] ubi quum Collectas ex Macedoniâ & Achaiâ mittendas pauperibus Sanctis Hierosolymæ consignavisset, Romam illinc proficisci instituit, atque inde iter facere in Hispaniam. [*Rom. XV. 24.—28.*]

Hac animo Paulus agitans, missis in Macedoniâ Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asiâ. [*Act. XIX. 22.*] Lydiacâ sc. in quâ per urbes Epheso vicinas Evangelium prædicavisse videtur, novem adhuc mensium spatio: qui biennio quo in scholâ Tyranni, & tribus mensibus quibus prius in Synagogâ Ephesi ille docuerat, additi triennium conficiunt, quo in Asiâ se laboravisse ipse indicat. [*Act. XX. 18, 31.*] ostio illi aperto magno, licet multis oppositis adversariis, [*I Corinth. XVI. 9.*]

Solis defectum Vipsanio & Fonteio Consulib. pridie Kalendas Maias, Campania horâ diei inter septimam & octavam sensit: Corbulo dux in Armeniâ inter horam diei decimam & undecimam prodidit visum.

4771 58

4772 59

visum. [*Plin. lib. 2. cap. 70.*] Romæ, ita ut stellæ viderentur, eclipsis hæc conspecta est in mediis sacrificiis, quæ Agrippinæ causâ (à filio Nerone interemptæ) decreto Senatus fiebant. [*Xiphilin. ex Dione: cum Tacito, lib. 14. cap. 12.*]

4063

Orto in Ecclesiâ Corinthiacâ schismate (quod Paulo ab iis qui erant è domo Chloës est indicatum) Pauli quibusdam se esse dicentibus, quibusdam Apollo, quibusdam Cephæ, quibusdam Christi; [*I Corinth. I. 11, 12. & III. 3, 4.*] Apollos cum aliis fratribus Corinthiis ad Paulum in Asiam profectus est. [*Ibid. XVI. 12.*] per quos ad Apostolum scribentes Corinthii, de causâ conjugii & coelibatus illum consuluerunt. [*Ibid. VII. 1.*]

Paulus, cum Sosthene archisynagogo illo Corinthio ad fidem Christi converso, (absente tum Timotheo; *I Cor. XVI. 10. cum Act. XIX. 22.*) ex Asiâ (Lydiacâ, ubi tum erat) priorem ad Corinthios epistolam per Stephanam, Fortunatum & Achaicum (ab ipsis ad visendum Apostolum missis) scripsit; Apollo cum eis tam citò redire renuente. [*I Cor. I. 1. XVI. 12, 17, 19.*]

In eâ epistolâ, incestuosum Corinthium, qui patris uxorem duxerat, Satanæ tradi jubet. [*cap. V.*] Et errores qui in ipsorum Ecclesiâ irrepserant corrigit; tum prædicos, tum summum illum dogmaticum (ex Sadducæorum lacunis haustum) futuram Resurrectionem negantem [*cap. XV.*] ipse se ad eos venturum significans, & quæ supererant ordinaturum; [*cap. IV. 18, 19. & XI. 34.*] quum pertransiret Macedoniam: sed prius Ephesi, usque ad Pentecosten, [*XVI. 5, 6, 7.*] permanfurum. [*cap. XVI. 5.—8.*] Quod tamen illius consilium inopinatus quidam casus statim interrupit.

Demetrius enim argentarius, qui fabricabat templa Dianæ argentea, metuens suo quæstui, istiusmodi rerum opificibus Ephesi congregatis, tumultum in Paulum excitavit; ut qui non Ephesiis solum sed etiam totius penè Asiæ turbæ persuaderet, deos illos non esse qui manibus fiant. Qui correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli, irruerunt in theatrum: sed ipsum Paulum contendere eò volentem discipuli, & quidam ex Asiarchis (spectaculorum in theatro exhibendorum curatoribus) amici ejus, ad populum eum prodire non fiverunt. Alexandro verò Judæo defensione apud populum uti parante, vox una facta est omnium quasi ad horas duas clamantium: *Magna Diana Ephesorum.* Tandem tumultu scribæ civitatis prudentiâ sedato, Paulus convocatis discipulis valedicens, abiit profecturus in Macedoniam. [*Act. XIX. 24.—41. & XX. 1.*]

Epheso quoque Aquila & Priscilla profecti, Romam sunt reversi: postquam pro Pauli salute suam ipsorum cervicem supposuissent. [*Rom. XVI. 3, 4. cum I Corinth. XVI. 19.*] Judæis, Claudii de eorum expulsionem edicto post mortem illius exolecente, passim Romam redeuntibus. [*Act. XXVIII. 17, 21.*]

Epheso in Troadem veniente Paulo, etiamsi ostium apertum illi esset per Dominum ad prædicandum Evangelium Christi, turbatus tamen quòd ibi non invenisset Titum (quem cum alio fratre ad Corinthios ille miserat) navigavit inde in Macedoniam. [*II Corinth. II.*

R r r r

12, 13.

12, 13. cum XII. 18.] quam perambulans, multo sermone fratres est exhortatus. [Aët. XX. 2.]

Et quum ibi afflictio ejus se non remitteret, sed foris essent pugnae, intus terrores; consolationem ei attulit adventus Titi, atque lætus quem de Corinthiorum statu ille attulit nuntius. [II Corinth. VII. 5, 16.] Quorum exemplo Macedonas etiam provocavit ad expediendas Collectas Hierosolymam mittendas; ab anno superiore paratam Achaïam fuisse dicens. [Ibid. IX. 2.] eoque exemplo illi commoti, in multâ probatione afflictionis etiam supra vires suas liberales se præstiterunt. [Ibid. VIII. 1, 5.]

Apostolus, per Titum de successu prioris epistolæ edoctus, posteriore ad Corinthios, simul cum Timotheo, scripsit epistolam: in quâ, summâ illâ, quam in Asiâ (Demetrio procurante) nuper pertulerat, afflictione commemoratâ, se idcirco ad eos, sicuti proposuerat, non venisse protestatur, ut eis parceret. [cap. I. 8, 9, 17, 23.] incestuoso illi respicienti veniam dari obsecrat. [cap. VI. 5, 11.] misso ad eos iterum Tito, unâ cum alio fratre cujus laus erat in evangelio per omnes ecclesias, (qui Lucas fuisse existimatur) ut Collectæ Hierosolymam mittendæ in promptu essent, quum ipse eò veniret. [cap. VIII. 16, 19. & IX. 3, 4, 5.]

Ex Macedonia in Græciam profectus Paulus, tres menses ibi peregit. [Aët. XX. 2, 3.] Intra quos Corinthum ille veniens, eleemosynas ad sublevandos fideles Hierosolymitanos in Achaïâ collectas recepit. [I Corinth. XVI. 3, 4, 5. cum II Corinth. IX. 4.]

Corintho scriptam fuisse insignem illam ad Romanos epistolam, in Præfatione ad illius explicationem pluribus confirmat Origenes: dictatam quidem à Paulo, scriptam manu Tertii, missam per Phæben diaconissam Ecclesiæ Cenchreensis, juxta Corinthum; [Rom. XVI. 1, 2, 22.] quo tempore cum Collectis Macedoniae & Achaïæ profecturus erat Apostolus Hierosolymam. [Rom. XV. 25, 26.]

Quum verò Apostolus rectâ inde in Syriam solveret, ut Collectas illas Hierosolymam deferret, in animo haberet; à Judæis illi navigaturo factæ sunt insidiæ. Unde, quâ venerat viâ, in Macedoniam redeundum esse censuit; indeque in Asiâ (proprie dictâ) transeundum. [Aët. XX. 3, 4.]

Philippis in Macedonia præmisit ille in Asiâ itineris comites, Sopatrem sive Sosipatrem (Rom. XVI. 11.) Beroensem, Aristarchum & Secundum Thessalonicenses, Gaium Derbensensem & Timotheum, cum Asianis Tychico & Trophimo: qui expectârunt illum Troade. Ipse verò, cum Lucâ & reliquis, post dies Azymorum Philippis solvens, venit ad eos Troadem intra dies quinque: ibique commoratus est dies septem. [Ibid. 4, 5, 6.]

Die octavo, qui hebdomadis fuit primus, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus differebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem. ubi Eurychum adolescentem ex tertiâ contignatione, in cœnaculo ubi erant congregati, deorsum decidentem vitæ restituit. [Ibid. 7, 12.]

Hinc iter pedibus confecit Paulus Assum usque: ubi Lucas & reliqui

4773 60

liqui socii, navigio eò pervenientes, eum receptum Mitylenen deduxerunt. Et quum illinc enavigassent, sequenti die pervenerunt è regione Chii, postridie verò appulerunt Samum: & quum diversati essent apud Trogyllium, sequenti die venerunt Miletum. [Ibid. 13, 14, 15.]

Festinat verò Paulus ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis. Ephesum igitur præternavigare volens, ne tempus tereret in Asiâ, missis Mileto nunciis Ephesum, Presbyteros Ecclesiæ eò accessit: quos gravissimâ oratione de officio admonuit, & ad illud graviter faciendum hortatus est sermone. Tum positus genibus suis, oravit cum illis: flentibus omnibus & maximè dolentibus, quòd dixisset, (ita enim futurum ille tum putabat) ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos. [Ibid. 16, 38.]

Troade provecti recto cursu venerunt Coum, & sequenti die Rhodum, & illinc Patara. Tum consensâ navi quæ trajiciebat in Phœniciam, præterlegentes Cyprum, eaque ad lævam relictâ, venerunt Tyrum. [Aët. XXI. 1, 2, 3.]

Ibi permanserunt dies septem, inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Ille verò, positus genibus in littore orans cum eis, consensâ navi, Tyro delatus est Prolemaidem: & salutatis ibi fratribus, postridie venit Cæsaream (Stratonis.) Ubi quum complures dies permansisset cum Philippo euangelistâ, qui unus erat ex illis septem, [Aët. VI. 5.] et filias habuit quatuor virgines prophetantes; adveniens ex Judæâ propheta Agabus, & Pauli zonâ manus ac pedes sibi vinciens, vincula quæ illum manebant Hierosolymis prædixit. Qui cum à fratribus persuaderi sibi non pateretur, ne in tam præsens discrimen se conjiceret, Hierosolymam perrexit: comitantibus eum ex Cæsareâ discipulis, & adducentibus apud quem diversaretur, Mnasonem Cyprium, antiquum discipulum. [Ibid. 4, 16.]

Hic ab Ecclesiâ libentissimè exceptus, Jacobi & omnium Hierosolymitanorum Presbyterorum consilio, ad eluendam quæ de eo sparsa erat calumniam, (eum nempe docere atque hortari Judæos in Christum credentes, quorum aliquot tum erant myriades, ut ab observatione Legis Mosaicæ recederent) quatuor viris qui ex fidelibus Judæis votum Nazareatus fecerant se adjunxit; cum iis secundum Legis præscriptum se purificans. Neque tamen eo promovit quidquam. Quum enim eum in Templo vidissent nonnulli ex incredulis & rebellibus Judæis Asiaticis (qui Hierosolymam ad festum ascenderant) magnis clamoribus & vociferatione turbas concitaverunt; confecto crimine, quòd introducto in Templum Trophimo Gentili Ephesio, illud poluisset. Cùmque prope esset ut ab iis per tumultum trucidaretur, superveniente Tribuno (Claudio Lysia) cum cohorte, ereptus est ex eorum manibus & ductus in castra. Ubi, permittente Tribuno, concionem ad tumultuantem populum linguâ Hebræâ habuit. [Ibid. 17, 40.]

Pauli oratione Judæis exacerbatis & vehementius adversus eum exclamantibus, tribunus Lysias virgis examinari jubet: à quo supplicio,

R r r r 2

Roma-

Romanum se civem esse declarans, liberatus est. Cùmque vellet Tribunus certò scire cujus criminis accusaretur ille à Judæis; postera die primarios Sacerdotes totumque ipsorum Synedrium venire iussit, ac Paulum vinculis solutum coram eis statuit. [Aët. XXII.]

Paulum coram Synedrio causam dicere incipientem Ananias Pontifex (Nebedæi filius: qui licet summo Sacerdotio privatus, Synedrii tamen Præses fuisse videtur; ut ante eum Annas sive Ananus, Caiphæ focer) in os cædi juberet: à Paulo idcirco, *parietis dealbati* nomine acriter objurgatus. Phariseum deinde se esse Paulo proclamante, & de spe resurrectionis mortuorum in judicium vocari; dissensio inter Sadducæos qui accusabant, & Phariseos qui eum excusabant, orta est. Metuens verò Tribunus ne ab illis inter contendendum discerneretur, Paulum è medio ipsorum per milites in castra ducendum curavit. Cui sequente nocte apparens Dominus, subtristem consolatur & animat ad majora; prædicens & Romæ eum de ipso esse attestaturum. [Aët. XXIII. 1, — 11.]

Orto autem die, ex Judæis zelotis plures quàm 40 seipso devoverunt, neque esuros neque bibituos, usquequo interemissent Paulum. Quorum insidias à sororis Pauli filio resciscens tribunus Lysias, tertià hora noctis Paulum militum satellitio septum ad Felicem provincie Præsidem misit: à quibus eà nocte Antipatrida, & postero die Cæsaream est deductus; ubi iussus est à Felice in prætorio Herodis custodiri. [Ibid. 12, — 35.] Quæ omnia intra unius hebdomadæ spatium peracta fuisse, ex Aët. XXIV. versiculis 1. & 11. inter se collatis, intelligitur.

Post quinque dies ab Ananiâ Pontifice & Senioribus per Tertullum oratorem Cæsareæ apud Præsidem accusatus Paulus, à falsis eorum criminationibus se purgavit; 12 post vim ipsi in Templo illatam diebus, quum jam à multis annis Felix Judæis præfuisse. (utpote qui decimum gubernationis illius annum tum ageret.) Ille verò, his auditis, judicium in aliud tempus distulit: edicens Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare aut eum adire. [Aët. XXIV. 1, — 23.]

Aliquot post diebus quum advenisset Felix cum Drusillâ uxore suâ, quæ erat Judæa, (soror Agrippæ regis; alia à Drusillâ Felicis uxore alterâ, Juba Mauritanie regis filiâ, Antonii & Cleopatæ nepte) accersivit Paulum: & tum de fide Christi, tum de justitiâ & continentia & judicio futuro differentem tremens audit. Simul etiam sperans, Paulum pecuniâ sese redempturum, crebrius colloquebatur cum eo. toto biennio in vinculis eum detinens. [Ibid. 24, — 27.]

Corbulo Tigranocerta in deditionem accepit, & totam Armeniam subjugavit. [Tacit. lib. 14. à cap. 23. ad 26.]

Tigranes Alexandri (filii Alexandri illius qui à patre Herode Magno necatus est) & Glaphyræ (filie Archelai regis Cappadocum) filius, qui dip Romæ obses usque ad servilem patientiam detentus fuerat, in Armeniam ut regnum capefferet à Nerone missus est. Ibi omnium consensu ille non est acceptus: durante apud quosdam favore Arsacidarum. At plerique superbiam Parthorum periosi, datum à Ro-

manis

manis regem malebant. Additum & præsidium, mille legionarii, tres sociorum cohortes, duæque equitum alæ; quo facilius novum regnum tueretur. Pars Armeniæ ut cuique finitima, pars Nipoli (Thrasypoli,) Aristobulo atque Antiocho parere iussæ sunt. [Id. ibid. cap. 26. cum Josepho, lib. 18. cap. 7. fin.]

Corbulo in Syriam abcessit, morte Vinidii (Numidii) Quadrati legati vacuam, ac sibi permissam. [Tacit. lib. 14. cap. 26.]

Eodem anno ex illustribus Asiæ urbibus, Laodicea tremore terræ prolapsa, propriis opibus revaluit. [Id. ibid. cap. 27.]

4064 Tarquiti Priscus repetundarum damnatus est, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius meminerant. [Id. ibid. cap. 46. cum lib. 12. cap. 59.]

Apud Cæsaream Stratonis inter Judæos & Syros habitatores de pari jure civitatis contentione exortâ, Judæi freti divitiis per contumeliam Syros lacebabant convitio. Qui tamen inferiores quòd ad facultates attinet, ferocientes tamen eo quòd plurimi Romanis per ea loca militantium Cæsarienses essent & Sebasteni patriâ, aliquantisper & ipsi regerebant in Judæos convitia. Deinde ad lapides ventum est, ita ut multi utrinque fauciatu caderent; penes Judæos tamen fuit victoria. Quos cùm Felix profligens rogaret ut desinerent, nec illi parerent, immixtis armatis militibus multos eorum interemit, plures captivos fecit: & multas eorum domos divitiis refertas in prædam concessit militibus. Judæorum verò honoratiores ac modestiores sibi ipsis timentes rogaverunt Felicem ut militibus receptui caneret, parceretque jam, & respiciendi facultatem concederet: id quod Præses indulgit eorum precibus. [Joseph. lib. 20. cap. 6.]

Per idem tempus Agrippa rex summum sacerdotium Ismaëli contulit Phabei filio. Ipsi verò summi pontifices dissidere cœperunt à sacerdotibus & primatibus Hierosolymitanorum civium, singulique incedebant stipati manu audacissimorum & seditiosorum hominum; conflantisque inter se mutuis certabant convitiis & lapidationibus: nec erat qui compesceret, quasi vacante urbe magistratibus. In tantum autem exarsit summorum pontificum impudentia, ut auderent servos suos in arcas mittere, qui auferrent debitas sacerdotibus decimas; aliquotque pauperiores è sacerdotum ordine alimentorum inopiâ fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum quàm justitia. [Id. ibid.]

4065 Marcus evangelista, qui primus Alexandriæ Christum annuntiavit, 8º Neronis anno mortuus est, & Alexandriæ sepultus. [Hieronym. in Scriptor. Ecclesiastic. Catalogo.] Post quem, Alexandriæ presbyteri unum ex se electum, in celsiori gradu collocatum Episcopum nominarunt: quo modo si exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eligunt de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent. [Id. in epist. 85. ad Euagrium.] Elegerunt ut autem Anianum, virum tum Deo propter pietatem charum, tum in omnibus rebus admirabilem: qui post Marcum primus Ecclesiæ Alexandrinæ per annos 22. Episcopus præfuit; ab 8º Neronis anno, usque ad Domitiani 4º. [Id. in Catalogo:

R r r 3

cum

4774 61

cum Eusebio, in Chronico, & Ecclesiast. histor. lib. 2. cap. 23. *νεφ. κδ. & lib. 3. cap. 12. νεφ. ιγ.*

Vologeses Parthorum rex Tiridatem fratrem Armeniâ pulsum restituere conatus, alium exercitum in Armeniam, alium in Syriam ducit; Corbulo partem sui exercitus Tigrani Armeniæ regi mittit; ipse arcet Parthos à Syriâ, & minis efficit ut Parthus omisso bello legatos de pace mitteret: qui re infectâ à Nerone dimittuntur, & Cæsenius Pætus tuendæ Armeniæ præponitur. [*Tacit. lib. 15. à cap. 1. ad 7.*]

Felix, seditionem inter Judæos & Syros Cæsarienses adhuc manere videns, nobiles utriusque partis electos, legatos misit ad Neronem, de jure suo disceptaturos. [*Joseph. lib. 2. Belli, cap. 12. νεφ. κγ.*] Idemque sacerdotes quosdam, viros honestos & bonos, ob levem quandam culpam vincitos Romam misit, acturos causam suam apud Cæsarem. [*Id. in lib. de Vita sua.*] Idemque Paulum apostolum, toto biennio Cæsareæ in vinculis detentum, ut gratiam iniret à Judæis, vincitum ibi reliquit, quum à Nerone successorem in provinciâ accepisset Porcium Festum. [*Act. XXIV. 27.*]

Festus ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsareâ Hierosolymam. Apud quem cum Pontifex & primarii ex Judæis Paulum accusarent, rogantes ut Cæsareâ Hierosolymam adduceretur, animo cum ex insidiis in itinere interficiendi; renuens Festus, iussit Pauli accusatores venire Cæsaream. Commoratus autem Hierosolymæ dies non amplius quam decem, descendit Cæsaream: & postero die sedens pro Tribunali auditvit Judæos Paulum accusantes, & Paulum ab eorum accusatione se purgantem. Qui Judæis gratificari volens, interrogavit Paulum num vellet Hierosolymæ coram se eâ de re de qua postulabatur judicari. Paulus qui intelligebat quo animo & consilio Festus id rogaret, & metuens sibi à Judæorum insidiis, eò proficisci renuit, & Cæsarem appellavit: eamque appellationem Festus, cum concilio collocutus, admisit. [*Act. XXV. 1. — 12.*]

Diebus aliquot transactis, Agrippa rex & Bernice (soror ejus) novi Præsidis salutandi causâ Cæsaream venerunt. Et quum dies complures illic essent commemorati, Festus incertus quid de Paulo ad Cæsarem scriberet, Agrippam eâ de re consuluit. Qui cum libenter se hominem audire velle dixisset: postero die, Agrippâ & Bernice cum multâ pompâ in auditorium ingressis, unâ cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, Paulus catenâ vincitus coram eis, jubente Festo, productus est. [*Ibid. 13. — 27.*] Qui luculentâ oratione coram eis habitâ innocentiam suam ita probavit, ut licet Præsidi hujusmodi rerum penitus ignaro insanire videretur, Regi tamen in Scripturis exercitato propè persuaserit ut fieret Christianus; totiusque confessus judicio existimaretur nihil morte aut vinculis dignum ipsum fecisse, ac propterea solvi potuisse nisi Cæsarem appellasset. [*Act. XXVI.*]

Primores Judæorum Cæsaream incolentium Romam profecti sunt, Felicem accusaturi: dedissetque omnino poenas injuriarum quibus Judæos affecerat, nisi Nero eum donasset Pallantis fratris precibus, qui tum in pretio erat apud Principem. [*Joseph. lib. 20. cap. 7.*] quamquam ipse postea Pallas, quod immensam pecuniam longâ senectâ detine-

ret,

4775 62

ret, eodem hoc anno veneno à Nerone interfectus fuisse credatur. [*Tacit. lib. 14. cap. ult.*]

Cæsariensium Syrorum duo præcipui Beryllum, qui pædagogus Neronis fuerat, tunc verò Græcis epistolis scribendis præerat, magnâ pecuniâ corruerunt ut impetraret ab Imperatore litteras, quibus abrogaretur Judæis ejus civitatis jus, hætenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facillè obtinuit. Quod ubi Judæi Cæsarienses cognoverunt; in seditionibus usque ad initium belli Judaici (hinc præcipue conflati) perstiterunt. [*Joseph. lib. 20. cap. 7.*]

Veniens in Judæam Festus, offendit totam afflictam à latronibus vicos passim populantibus: quorum ferocissimi, qui ad maximum numerum tunc excreverant, Sicarii appellabantur, à siccis, id est, gladiolis instar acinacis Persici incurvis; quibus, immixti turbæ (ut dictum est) festis diebus Hierosolymam religionis gratiâ confluenti, nullo negotio quotquot collibuisse tollebant de medio. Qui etiam aliquando armati invadebant inimicorum vicos, direptisque tradebant incendio. [*Id. ibid.*] Eos sollicitè persecutus Festus, latronum plurimos comprehendit, ac non paucos interfecit. [*Id. lib. 2. Belli, cap. 12. fin. νεφ. κδ. init.*]

Quum decretum esset ut Romam ad Cæsarem Paulus mitteretur, traditus est cum quibusdam aliis vincitis Julio centurioni cohortis Augustæ: qui cum navi Adramytrenæ Asiam petenti imposuit, comitante eum, præter Timotheum & Lucam, etiam Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequenti autem die devecti sunt Sidonem: ubi Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus ab illis curaretur. Illinc provecti sublegerunt Cyprium, quod venti essent adversi. Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenerunt Myra urbem Lyciæ: ubi cum invenisset Centurio navem Alexandrinam, cujus insigne fuit Castor & Pollux, petentem Italiam, imposuit illi captivos. Quumque multis diebus tardè navigantes vix pervenissent secundum Cnidum, sublegerunt Cretam secundum Salmonem: & illum vix præterlegentes, pervenerunt ad Pulchros portus in Cretâ insulâ. [*Act. XXVII. 1. — 8.*]

4066 Quum Jejunium (solenne Expiationis illud, mensis 7. die 10. à Judæis quotannis celebrari solitum) jam præterisset, & periculosa navigatio esse inciperet; futura damna Paulus prævidens, ut isthic hyemarent consuluit. Sed quum portus ille ad hyemandum parum commodus videretur, in alio potius Cretæ portu, Phœnice dicto, hyemare decreverunt. Cumque illuc tenderent, aspirante primùm Noro, sed mox orto vento turbulento qui Euroclydon vocatur, ad Claudam parvam insulam sunt delati. Inde abrepti, & vehemente tempestate jactati, jacturam fecerunt; ac tertio die ipsi suis manibus arma-menta navis abjecerunt: per complures dies neque Sole neque sideribus apparentibus. Ablatâ verò in posterum spe omni salutis, ab Angelo per noctem revelatum est Paulo, sisti oportere cum Cæsari, & donavisse ei Deum omnes qui navigabant cum ipso. Nocte igitur quadragesimâ, quum jactarentur in Adriâ, suspicabantur nautæ appropinquare sibi aliquam regionem: quam postea compererunt esse Meli-

tam

tam insulam. Eò appellere illis conantibus, navis vi procellarum dis-
soluta periit: homines verò partim enatantes, partim tabulis & frag-
mentis navis subvecti, salvi in terram omnes evaserunt. [*Ibid.*
9.—44.]

Naufragi à Melitæ incolis humanissimè excepti sunt: qui accensa
pyrâ ad eorum vestes siccandas, cum Paulus juxta focum stans vipe-
ram manu excussisset in ignem sine damno, rapti in admirationem eum
Deum esse dicebant. Hic per tres dies apud Publium insulæ prima-
rium diversati sunt: cujus pater febris cum dysenteria laborans à Paulo
sanatus est, cæterique quotquot in insulâ fuerunt ægri morbo levati
sunt. [*Act. XXVIII. 1.—9.*]

Cesennius Pætus, necdum satis firmatis hibernaculis, nullo rei fru-
mentariæ provisu, rapiens exercitum trans montem Taurum, castella
quædam & prædæ nonnihil cepit. Longinquis verò itineribus percur-
sando quæ obtineri nequibant corrupto qui captus erat commætu,
& instante jam hyeme, reduxit exercitum. composuitque ad Cæsa-
rem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas.
[*Tacit. lib. 15. cap. 8.*]

Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebriori-
bus insidiis infedit; & Vologesem ab invadendâ Syria absterruit. Vo-
logeses autem in Pætum versus, ita eum pressit, ut ad turpe foedus
eum coegerit: cujus Monobazus Adiabenus testis est adhibitus. Di-
rutæque quæ ultra Euphratem communierat Corbulo, & Armenii
suo arbitrio relicti sunt. At Romæ trophæa de Parthis, arcusque me-
dio Capitolini montis sistebantur: decreta à Senatu integro adhuc
bello; neque tum omissa, dum aspectui consulitur, spretâ conscientia.
[*Id. ibid. à cap. 9. ad 18.*]

Paulus & comites, multis honoribus à Melitenensibus affecti & iis quæ
usui erant necessaria instructi, tribus postquam ad eos advenerant
mensibus consensâ navi Alexandrinâ quæ in insulâ hyemaverat, cui
erat insigne Castor & Pollux, Syracusâ sunt devecti: ubi manserunt
triduum. Unde circumlegentes devenerunt Rhegium: et post unum
diem superveniente Austro, secundo die venerunt Puteolos. Ubi reper-
tis fratribus, rogati sunt ut permanerent apud eos diebus septem: &
ita contenderunt Romam. [*Act. XXVIII. 10.—14.*] anno imperii
Neronis 9°.

Româ fratres in occursum Paulo prodierunt usque ad Appii forum
& tres Tabernas. Quum Romam verò est perventum, centurio tra-
didit vinctos Præfecto Prætorii: permittumque est Paulo, ut habita-
ret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret. Tertio post die Judæ-
orum primos qui Romæ erant convocans, exposuit eis causam cur
Romam vinctus missus esset, Cæsaremque appellare coactus fuisset:
cùmque illi negarent se litteras ullas de eo ex Judæâ accepisse, sed
hæresi isti ubique contradici dicerent, die constitutâ venientibus ad
eum in hospitium eorum compluribus Christum ex Lege & Prophetis
annunciavit à mane usque ad vesperam. Et quidam assentiebantur iis
quæ dicebantur, reliqui verò increduli permanserunt: quibus post-
quam ex Esaiâ suum recitasset judicium, istis relictis ad Gentes se con-
vertit.

477663

vertit. Mansitque biennium totum in proprio conducto: et excipiebant
omnes qui ad ipsum ingrediebantur, prædicans regnum Dei, ac doc-
cens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate,
nemine prohibente. [*Act. XXVIII. 14.—31.*]

Onesiphorus Ephesus Paulum Romæ studiosissimè quæsitum in-
venit & recreavit. [*II. Timoth. I. 16, 17.*]

Principio veris legati Parthorum mandata regis Vologesis litte-
ræque Romam attulerunt; Armeniam (quam jam eripuerant) sibi dari,
& pacem confirmari petentes. Sed utroque illis negato, Syriæ excu-
tio Cintio (ut Præsidi) copiarum militares Corbuloni, permittæ sunt;
& quintadecima legio, ducente Mario Celso, à Partionia adje-
cta est. Iussi quoque sunt tetrarchæ ac reges, præfectique & pro-
curatores, & qui prætorum finitimas provincias regebant, Corbu-
loni obsequi: in tantum ferme modum auctâ potestate, quem po-
pulus Romanus Cn. Pompeio bellum Piraticum gesturo dederat.
Regressum verò Pætum, cum graviora merueret, facilius insectari
satis habuit Nero: ignoscere se statim dicens, ne tam promptus in
pavorem longiore solitudine agresceret. [*Tacit. lib. 15. cap. 24.*
& 25.]

Corbulo, lustrato exercitu, in Armeniam profectus est: cui legati
Vologesis obviam venerunt, pacem petitori. Tiridates verò in castra
Romana venire coactus, detractum diadema Neronis imagini subje-
cit, atque ut idem ab eo resumeret ipse ad eum Romam proficisci pa-
tus est: hæc tamen conditione, ut prius suos fratres & familiam con-
veniret. Obsidem interea filiam tradidit, litterasque supplicatorias ad
Neronem: & digressus Pacorum apud Medos, Vologesem Ecbananis
repperit. [*Id. ibid. à cap. 26. ad 31.*]

In Judæâ Festus equestres & pedestres copias misit contra quen-
dam impostorem magum, qui homines post se trahebat in solitudinem,
deceptos vanis promissis; quasi opes ejus incolumes evasuri essent à
malis omnibus. Hi universi unâ cum seductore ab immisis militibus
oppressi sunt. [*Joseph. lib. 20. cap. 7.*]

Eodem tempore Agrippa rex extruxit insigni amplitudine domum
prope porticum in regia Hierosolymitanâ quæ Hasmonæorum fuerat,
sitam in edito loco, unde amoenissimus prospectus patebat contem-
plari urbem volentibus. Hierosolymitani verò proceres, indignissimè
ferentes sacrificia & alia quæ in Templo agerentur & privata domo
spectari, altum parietem excitaverunt, quò non solum arcebat pro-
spectus ille domus regis, sed & occidentalis extra templum sitæ
porticus, in qua Romani milites festis diebus stationes habebant ad
templi custodiam. Quo factò tam Rex offensus est, quam Festus
præses provincie. Eo verò jubente parietem dirui, Hierosolymitani
licentiâ ab illo impetratâ, legatos hæc de re miserunt ad Neronem de-
cem cives eximios, unâ cum Ismaele summo Pontifice, & Chelciâ
custode sacri ærarii. Legatione audita, Nero non modò Hierosoly-
mitanis ignovit, sed permisit etiam sic manere parietem; gratifica-
tus in hoc uxori suæ Poppææ, quæ Judaicæ religioni favens pro Ju-
dæis deprecatrix fuerat: quæque decem illos viros redire permisit,

S f f f

Chel-

Cheleia & Ismaele tanquam obsidibus apud se detentis. Id postquam Agrippa rescivit Pontificatum Ismaeli ademptum Josepho cognomine Cabi, Simonis summi quondam Pontificis filio, detulit. [*Id. ibid.*]

Josephus Matthias filius, audiens familiares sibi Sacerdotes victos à Felice Roman missos ne in calamitate quidem constitutos curam pietatis abjecisse, & sicubus eos atque nucibus vitam sustentare, ut aliquo pacto liberaret, Romam ætatis anno 26° exacto profectus est, multis in mari exhaustis periculis. Mersa enim nave in medio mari Adriatico, ex 600 circiter qui per totam noctem nataverant, 80 ferme, feliciore usi natati, in navem Cyrenicam recepti & servati sunt. Inter quos Josephus, terræ redditus, Dicaarchiam sive Puteolos (ut Itali vocare malunt) veniens, familiaritatem contraxit cum Aliturio mimorum actore, qui Judæus genere Neroni charus erat. Per hunc ubi Poppææ Augustæ innotuit, absolutionem illis Sacerdotibus per eam confestim impetravit. [*Id. in lib. de Vita sua.*]

Festo in provinciâ mortuo Nero successorem in Judæam misit. Albinum, Rex verò Agrippa summum Sacerdotium Josepho ademptum Anano dedit Ananæ sive Anani illius filio, qui ipse prius summo Pontificatu ad satietatem potitus, filios habuit quinque eadem dignitate perfunctos: quod ad eam ætatem nulli antè summorum Pontificum contigerat. [*Id. lib. 20. cap. 8.*]

Ananus novus Pontifex, ex sectâ Sadducæorum, audax & ferox ingenio, tempus opportunum se natum ratus, mortuo Festo & Albino adhuc agente in itinere, Consilium judicum advocavit: statueruntque coram eo Jacobum fratrem Jesu, & unâ quosdam alios, impietatis accusatos, lapidandos tradidit. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*] Jacobum hunc fratrem Domini tempore Paschatis è pinnâ Templi dejectum Judæos lapidibus obruisse, atque unum eorum qui fullo erat, veste quo vestes premere solebat in caput ejus impacto, vitam illi eripuisse, ex libro 5° Historiæ Hegeßippi refert Eusebius. [*lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 22. n. 27.*]

Cædes Jacobi omnibus in civitate Hierosolymitanâ bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missisque ad Agrippam regem clam nunciis rogaverunt ut mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandria docuerunt eum non licuisse Anano sine ipsius consensu advocare Consilium. Horum verbis illi perquisitis iracundè scripsit Pontifici, daturum sibi poenas minitans: & Agrippa rex eam ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Jesu Damaei filio concessit. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*] Apud Christianos verò, post Jacobum fratrem Domini, Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopus Symeon Cleophræ filius est constitutus. [*Euseb. lib. 3. Histor. Ecclesiast. cap. 26. n. 26.*]

Albinus, ut verè Hierosolymam, omnem curam & diligentiam adhibuit, ut pacaret provinciam, interfectis multis sicariis. Ananias autem pontifex (Nebedani filius) indices apud populum celebrior fiebat & charior, honorabaturque ob liberalitatem ab omnibus: quorundamque Albinum donis venerabatur & summum Pontificem. Sed habebat servos pessimos, qui adjuncto sibi audacissimo quoque obcunctes

areas,

areas, vi auferebant sacerdotum decimas, pulsantes eos, qui cunctarentur reddere. Alii quoque pontifices faciebant similia, nemine valente compescere: multique sacerdotum, quibus antè ex decimis alimenta fuerant, tunc absolvebantur inedia. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*]

Sicarij die, festo qui tum supervenerat (Pentecostes) noctu Hierosolymam ingressi, vivum ceperunt scribam ducis Eleazari, filii Ananæ pontificis. Hunc victum abduxerunt, ac deinde miserunt ad Ananiam qui eorum nomine promitteret scribam dimittendum, si ille Albino persuaderet, ut ex eorum numero decem captivos solveret: quod Albinus, urgente necessitate, ab Albino impetravit. Id majorum calamitatum fuit initium. Latrones enim semper aliquam partem comminiscabantur, quâ ex Ananæ cognatis quempiam interciperent; nec prius dimittebant, quàm è suis aliquot reciperent: auctique denuò magno numero, & receptâ audaciâ, totam eam regionem vastabant. [*Ibid.*]

Hoc tempore Agrippa rex prolatis pomœriis Cæsareæ Philippi, mutato nomine Neroniada eam vocavit: & theatrum apud Berytios impendiis magnis exædificatum ornavit spectaculis annuis, assignatâ in eum usum ingenti vi pecuniæ. Frumentum enim donavit ei populo, & oleum virginit distribuit; totamque eam urbem ornavit statuis passim dispositis atque expressis ad antiqua clarorum artificum archetypa imaginibus: & omnia penè regni sui ornamenta in eam civitatem transtulit. Unde magnam sibi apud subditos paravit invidiam; quod suos spoliando externam urbem excoleret. [*Id. ibid.*]

4067

Quadriennio ante bellum Judaicum (à Vespasiano administrari coeptum) quum civitas Hierosolymitana summâ pace atque opulentia frueretur, Jesus quidam Anani filius, plebeius & rusticus, ad festum Tabernaculorum veniens repente exclamare coepit. *Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox à quatuor ventis: vox in Hierosolymam & Templum, vox in maritos novos novâsque nuptas, vox in omnem hunc populum.* Atque hæc interdiu noctûque clamitans omnes civitatis viros circuibat. Nonnulli autem virorum insignium, adversum omen indigne ferentes, correptum hominem multis verberibus affecerunt. Ille autem neque pro se, neque ad eos qui ipsum mulctabant, secretò quicquam locutus, eadem quæ prius vociferabatur. Magistratus autem rati magis divinum esse hominis motum, duxerunt eum ad Romanorum præfectum: ubi plagis usque ad ossa laceratus, neque supplex cuiquam fuit, neque lachrymavit: sed ut poterat inclinans maximè flebiliter vocem ad singulos ictus respondebat; *Ve, ve Hierosolymis.* Albino autem interroganti quis esset, vel unde ortus, aut cur ista diceret, nihil retulit: à luctu verò civitatis non destitit, donec eum Albinus furere judicatum dimisit. Maximè autem diebus festis vociferabatur: idque per annos septem (vel sex potius; ut in Photii Bibliothecâ, *cap. 47.* legitur) & quinque menses continuos faciens neque voce raucior fuit, neque delassatus est, donec obsidionis tempore lapis tormento missus eum peremit. [*Id. lib. 7. Belli, cap. 12. n. 2.*]

Ssss 2

Agrippa

Agrippâ rege jubente, Jesus Gamalielis filius in summo Pontificatu successit Jesu Damnei filio non libenter sibi cedenti: unde natum est inter utrumque dissidium. Ascitis enim globis audacium juvenum, sæpè à convitiis prorumpabant ad lapides. Sed inter alios eminebat Ananias ex amplis facultatibus largitione plurimos sibi concilians. Costobarus quoque & Saulus suam quisque circa se manum habebat sceleratorum hominum; orti genere regio, & propter Agrippæ cognationem favorabiles, alioqui violenti & ad spoliandos infirmiores promptissimi. [*Id. lib. 20. Antiquit. cap. 8.*]

Ex hoc maximè tempore labare cœpit respublica Judaica & indies in deterius ruere. [*Id. ibid.*] et multiplice existenti tunc dominatione, futuri excidii semina spargebantur. [*Id. lib. 2. Belli, cap. 13. uesp. x d.*]

Albinus verò præses non solum causis civilibus furabatur & diripiebat bona singulorum, neque solum tributorum additamentis in commune gentem gravabat; sed etiam quos ob latrocinia decuriones civitatum comprehenderunt, vel qui à prioribus iudiciis in custodiis erant relictî, acceptâ à cognatis eorum pecuniâ, liberavit: & is solum qui non dedisset, in carceribus quasi nocentissimus remanebat. [*Id. ibid.*]

Per idem tempus, eorum quoque qui res novas cupiebant in urbe Hierosolymitanâ crescebat audacia. Ex quibus, qui erant opulenti Albinum largitione redimebant, ut eis tumultum moventibus non indignaretur: pars autem popularis quæ non satis gaudebat quiete Albini participibus jungebatur. Unusquisque ergo improborum cohorte propriâ circumdatus, ipse quidem inter ceteros quasi princeps latronum & tyrannus eminebat: stipulatoribus verò suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat, ut hi quidem quorum vastabantur domus, tacerent; illi autem qui extra incommodum steterant, metu ne similia paterentur, etiam officiis ambirent eos quos constabat dignos esse suppliciis. [*Ibid.*]

Nero, Româ incensâ, è turri Mœcenatianâ incendium prospectans, lætusque flamma (ut aiebat) pulchritudine, excidium Ilii in scenico suo habitu decantavit; præsentia mala vetustis cladibus assimilans. [*Tacit. lib. 15. cap. 38, 39, 40. Sueton. in Nerone, cap. 38. Xiphilin. ex Dione.*] Fuere qui annotarent, XIV. Kalend. Sextiles principium incendii huius ortum, quo & Senones captam urbem inflammaverant. Alii eoque curâ progressi sunt, ut totidem annos mensisque & dies inter utraque incendia numerarent. [*Tacit. ibid. cap. 41.*] ac si annos 448. menses 5376. dies 167632. inter ea intercessisse dixissent.

Abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæstissimis poenis affecit, quos vulgus Christianos appellabat. Igitur primò correpti qui [Christianos se] fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendiî, quàm odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis coniecti lanatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies in usum nocturni luminis uterentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu au-

rigæ

rigæ permixtus plebi, vel circulo insistens. Unde miseratio oriebatur, tanquam non utilitate publicâ, sed in sævitiam unius absumerentur. [*Tacit. lib. 15. cap. 44.*] Pro quibus illustrandis, adducuntur verba veteris Scholiastæ, ad illud Juvenalis, in Satyrâ 1^a,

Pone Tigellinum: sedâ lacebis in illâ,

Quâ stantes ardent qui fixo gutture fumant.

Tigellinum si laesis, vivus ardebis, quemadmodum in munere Neronis, de quibus ille iusseras seruas fieri, ut lucerent spectantibus, cum fixa essent guttura ne se curvarent. Nero maleficos sedâ, papyro & cerâ supervestiebat, & sic ad ignem admoveri jubebat.

Hæc fuit prima à Romanis Imperatoribus in Christianos excitata persecutio: de quâ Suetonius, ut homo ethnicus, in *Nerone*, cap. 16. *Afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ.* Tertulianus verò, ut Christianus, in *Apologetico* cap. 5. *Consulte commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximè Roma orientem Casariano gladio ferocisse. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriatur: qui enim scit illum intelligere potest non nisi grande aliquod bonum à Nerone damnatum.*

4068

Cestius Gallus præses in Syriam, Gelsius Florus procurator in Judæam à Nerone missus est. Erat verò Florus Clazomenius genere: adduxitque secum Cleopatram conjugem improbam; per quam, ut Poppææ Augustæ amicam, Judææ administrationem impettraverat. [*Joseph. lib. 20. cap. 9.*]

Albinus, audito Gelsium Florum sibi successurum venire, videri volens gratificatus Hierosolymitanis civibus, productis vinctis, quotquot erant in manifestè capitali culpâ jussit interimi; reliquos, qui levioribus de causis coniecti erant in vincula, reductos in carcerem pecuniis multatos dimittebat alium post alium. Atque in hunc modum vacuato vinctis carcere Judæa repleta est latronibus. [*Id. ibid. cap. 8.*]

Interea Leviticæ tribus homines quorum erat sacros hymnos in Templo canere, adito rege Agrippâ induxerunt eum precibus, ut advocato concilio decerneret eis usum stolæ lineæ, quæ tum solis erat concessa Sacerdotibus: hanc enim novationem pertinere ad perpetuam ipsius regni memoriam. Rex igitur de concilii sententiâ permisit hymnorum cautoribus, ut deposito priore habitu, lineum ut voluerunt sumerent. Aliam etiam ejusdem tribus partem additam Templi ministeriis, ipsorum precibus permorus, permisit sacros hymnos canendos edificere: quæ omnia fiebant contra instituta legis patriæ, nunquam violatæ absque piaculo. [*Ibid.*]

Philippenses Epaphroditum cum pecuniis Romam miserunt, ut Paulum in vinculis visitaret, & necessaria vitæ subsidia ei subministraret. Qui Paulo adiutorem & commilitonem se adjungens, propter opus Christi, non habitâ vitæ suæ ratione, mortis periculo se objecit, in morbum incidens gravissimum. [*Philip. II. 25, — 30. cum IV. 10, 14, 18.*]

Onesimum servum, Colossis à Philemone domino suo Romam fugientem, Paulus senex in vinculis Christo lucrificavit. [*Philem. 9, 10, 15. cum Coloss. IV. 9.*]

Sfff 3

Timo-

Timotheus, Romæ captivus cum Paulo detentus, libertati restitutus est. [Hebr. XIII. 23.]

Per Epaphroditum, sanitatem jam adeptum, epistolam ad Philippenſes Paulus scripsit: sperans etiam Timotheum brevi se ad eos miſſurum, simulatque videret rerum suarum statum; & seipsum etiam citò ad eos venturum confidens. [c. II. 19.—29.] Quo tempore Pauli ob Christum vincula celebra facta sunt in toto Prætorio, nonnullis ex ipsius Cæsaris quoque palatio ad fidem Christi conversis. [c. I. 12, 13. & IV. 22.] A Cæsare enim miſſus in carcerem, notior familiæ ejus factus, persecutoris domum Christi fecit ecclesiam. [Hieronym. commentar. in epist. ad Philem.]

Colossos ad Philemonem per servum ipsius Onesimum scribit Paulus epistolam, quâ eum hero conciliat & commendat: liberationem è vinculis sperare se illi significans, & ut hospitium ei pareret rogans. Per eundem quoque Onesimum & Tychicum aliam eodem tempore ad Colossenses ab ipso quidem nunquam viſos sed ab Epaphra in Christi doctrinâ institutos, è vinculis Paulus scripsit epistolam. [Coloss. I. 7, 8. II. 1. IV. 7, 8, 9, 18.] Quo tempore, præter Timotheum, (cujus nomen in inscriptione utraque hæc præfert epistola) Paulo præſentes Romæ adſuerunt, & in prædicando ibi Evangelio adjuverunt, ex circumſiſſione quidem, ipsius in captivitate socius Aristarchus (Theſſalonicenſis, Act. XX. 4.) Marcus Barnabæ conſobrinus, (de quo excipiendi, si ad eos veniret, mandata Colossenses acceperant) & Jesus qui vocatur Justus: ex aliis verò, Lucas dilectus ille medicus, Demas, & Epaphras; cujus summum affectum laudat Apostolus, non in Colossenses tantum suos (apud quos, eo absente, ministerium Archippus obibat) sed etiam in eos qui erant Laodiceæ & Hierapoli. [Coloss. IV. 10.—14, 17. Philem. 23, 24.]

Eundem Tychicum, ex Asiâ peregrinationis suæ socium, (Act. XX. 4.) in Asiam quoque Paulus tum miſit; ut ex eo res ipsius fratres cognoscerent; scriptâ per eum ad Ephesios epistolâ. [Ephes. VI. 21, 22.] quam epistolæ ad Laodiceenses nomine à Marcione hæretico fuisse venditam, Tertullianus libro 5. contra Marcion. cap. 11. & 17. cum Epiphanio in hæres. 42. indicat. Quod quidem ex fide Ecclesiæ Laodiceensis ab eo fuisse factum, credibile esse Grotius existimat; cur in eâ re mentiretur, nihil fuisse causæ asserens. Indè quo eodem plane tenore scriptam fuisse ad Ephesios simul & Laodiceenses epistolam ille colligit. Ubi notandum, in antiquis nonnullis codicibus (ut ex Basilii libro 2° adversus Eunomium, & Hieronymi in hunc Apostoli locum commentario, apparet) generatim inſcriptam fuisse hanc epistolam τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν, & τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, vel (ut in litterarum encyclicarum descriptione fieri solebat) sanctis qui sunt & fide libus in Christo Jesu. ac si Ephesum primò, ut præcipuam Asiæ metropolim, miſſa ea fuisset; transmittenda inde ad reliquas (interſerentis singularum nominibus) ejusdem provinciæ ecclesias: ad quarum aliquas, quas Paulus ipse nunquam viderat, illa ipsius verba potissimum spectaverint. Audiat eâ quæ in vobis est fide in Domino Jesu, & charitate in omnes sanctos; cap. I. 15. & siquidem audistis dispensationem gratiæ Dei

Dei quæ data est mihi erga vos, &c. cap. III. 24. quæ Marcion fortasse Laodiceensibus magis convenire censebat, qui Apostolum corpore præſentem non viderant; [Coloss. II. 1.] quam Ephesios, cum quibus ille tam diu est conversatus. [Act. XIX. 8, 10. & XX. 31.]

Circa idem tempus epistolam ad Hebræos Paulus scripsit, Timotheo jam soluto; sed aliò ad tempus ab eo digresso; cum quo, si mox veniret, viſurum se eos promittit; salute illis interim à fratribus Italis dictâ. [Hebr. XII. 23, 24.]

Absoluto jam templi Hierosolymitani edificio, quum videret populus esse in otio circiter octodecim opificum millia, solitorum hætenus in templo ex operarum mercedibus victum quærere; nolensque sacram pecuniam repositam habere, nequando præda Romanis fieret, simulque opificibus inde proviſum cupiens: (quod vel unâ horâ operato statim merces repræſentaretur) Agrippæ regi suavit, ut Orientalem instauraret porticum. Ea profundæ valli & angustæ imminens, muro 400 cubitos alto erat subnixâ, saxi constructo quadratis valde candidis; eratque cujusque saxi longitudo cubitorum viginti, sex verò altitudo: opus Salomonis regis, qui primus integrum templum condidit. Rex autem, cujus eura Claudius Cæsar fabricam templi commiserat, reputans, quodcunque opus demoliri facile, reparari difficile, maximè talem porticum egeantem & tempore longo & pecuniis plurimis; non annuit populi precibus; sed urbem candido saxo conſternere si liberet non vetuit. [Joseph. lib. 20. cap. 8.]

Paulus, expleto biennio quo in liberâ custodiâ detentus Romæ euangelium docuit, (Act. XXVIII. 30.) in Asiam inde navigasse, & Colossis hospitio à Philemone exceptus fuisse videtur. [Philem. 22.]

Die festo azymorum, hoc anno in Xanthici sive Aprilis diem 8. incidente, horâ nonâ nocturnâ circa aram itemque templum tantum lumen effulſit, ut clarissimus dies putaretur: & hoc usque ad mediam permansit horam. Eodémque festo die etiam bos cum ad hostiam duceretur, agnum in medio fani peperit. Orientalis autem porta interioris templi, cum esset ænea atque gravissima, & sub vesperam vix à viginti viris clauderetur, ferisque ferro vinctis obseraretur, pessulòsque altos haberet in faxeum limen demissos uno perpetuo lapide fabricatum, viſa est noctis horâ sextâ sponte patere. His autem curridulo per custodes templi magistratui nunciatis, ascendit ille, vixque eam potuit claudere. [Joseph. lib. 7. Belli, cap. 12. nep. 22.]

Die 21° mensis Artemisii sive Maii, ante Solis occasum viſi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubes, & civitati circumfusiæ. Festo autem Pentecostes, nocte sacerdotum intimum templum more sup ad divinas res celebrandas ingressi, primùm quidem motum quendamque strepitum fenserunt, postea verò subitam vocem audire, quæ diceret; Migremus hinc. [Id. ibid.]

In Cretâ insulâ prædicavit Paulus euangelium: relicto ibi Tito, ut quæ reliqua erant corrigeret, & presbyteros ibi per singulas urbes ordinaret. [Tit. I. 5.]

477865

Rex

Etiam die Caesaris Judaeorum, illic habuerunt, ob Eschasic
Caesariensibus indigant. Elore interfecti sunt annis 30. milia
Hinc exierunt per universam regionem Iudaei Syriae, Mesopotamiae
civitates finitimas, depopulati sunt Philadelphia, Gadara, Pella
lam, Scythopolis, Gedara, Hippocrene, Gaba, Ptolemais, Ptolemais
dem, Sebaste, Afula, Amathus, & Caesarea. Inde per universam
Syriae Iudaeorum in civitatibus commotionem & Syriae gentes pro
miseris, peram exierunt in Iudaea, in totam regionem, odium
participantesque amores, peram in tota regione. Sed Augustus
chemi, Augustus de Syria Iudaei populum, Ale
xandria, Egypti, interfecti exierunt, sedem 30. milia Iu
deorum uno die interfecti sunt, in tota regione, Iudaea
Romae

Celsus Gallus Syriz Prætor, his moribus excitatus, Antiochum cum legione adveniens, per Agrippam, cuius centum milia Jo-
dorum et Basilidarum, quorumque gentium in illis regionibus Gal-
lium dominum esse, quædamque gentes in pace, et alia forma
venit.

Petrus ad Thebeos, per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam
& Bithyniam dispersos, secundam scripsit epistolam. [II. Pet. III. r.]

4070

Verum Cæſius mox cū propè eſſet ut Templum caperet, ſine ullâ juſſa cauſâ obſidionem ſolvit, atque Antipatrida ſe recepit, multis Romanorum & auxilium in itinere amiſſis; & cæſis à Judæis qui eos infeſti ſunt, eum impedimentoꝝ majore parte, adeoque & machinam, balliſtam, & armorum (quæ fugientes Romani abjecerant) milita totius, quibus poſtea in Hieroſolymorum adverſus Tiri obſidionem propugnatione uſi ſunt Judæi. Idque factum 8. Novemb. anno Neronis 12. & abſoluto ſc; ſiquidem 13. Neronis annus à 13. die præcedenti Octobris inceperat.)

Interim multi aduersus eum motus; multæ & frequentes urbium
rebelliones exortuntur arte & fraude Johannis cuiusdam Leviæ filii, &
invidia nonnullorum ex Principibus Hierosolymitanis, qui Galilææ
Præfectum esse creptam volebant. Sed eorum omnes conatus, artes
& consilia fregit, atque eluxit prudentia & patientia suâ Iosephus:
qui Johannis filium abiecit Hierosolymam cum suis ex Giscala Galilææ
opido quod munitum, confugere. Hierosolymis autem Ananus
urbis Præfectus omnia ad sustinendum bellum necessaria parat, incenia
instaurat; bellica instrumenta, tela & arma curat fabricari per totam
urbem. Zelotes conatus ad famam mentem revocare, sed
frustra. Simonem Diori filium Hierosolima euertere, & tyrannum
idem Hierosolymam, iussu militum, conatum comprehendere, ac is
cum turba Helodæ, qui Mariadum conuocare, effugit, unde illi

totam Judæam & Idumæam herociis infestabant.

Porro Cestius missis ad Neronem (qui tum in Achaia erat) legatis statum Judææ turbatum renuntiavit. Nero conturbatus Vespasianum eo mandat; Vespasianus autem hoc accepto mandato, Titum filium Alexandriam mittit, ut inde quintam, & decimam legiones in Judæam adduceret: ipse pedestri itinere ex Achaia in Asiam transiit, atque inde in Syriam & Antiochiam venit.

Petrus & Paulus Romæ prædixerunt futurum, ut post breve tempus immitteret Deus Regem qui expugnaret Judæos, & civitates eorum solo æquaret, ipsos autem fame sitiue confectos obsideret. Tamen, ut corporibus suorum vescerentur, & consumerent se invicem, postremo capti venient in manus hostium, & in conspectu suo acerbissime conjuges suas vexari cernerent, violari & prostitui virgines, diripi pueros, alidi parvulos, omnia denique ferro ignique vastari, captivos in perpetuum terris suis exterminari: eo quod exultaverant super amantissimum & probatissimum Filium Dei. [Lactantius, lib. 4. cap. 21.]

Vespasianus Antiochiæ Romanas copias & Regum auxilia cogit, inde venit Ptolemaida, Sepphorimque Romanis faventem recepit.

Alexandriam Titus cum duabus legionibus Ptolemaidem ad patrem pervenit, citius quam per hyemem sperabatur. Copiæ omnes cum Regum auxiliis eo convenient, numero 60. millia, tam pedum quam equitum; præter calones & impedimenta.

Vespasianus Galilæam invadens, Gadarensium urbem primo impetu captam incendit & vastavit. Inde Jotapatam die 21° Maii veniens, eam oppugnavit.

Junii die 29° (qui mensis illius dies postremus in Neronis occurrit imperio) Paulus Romæ gladio cæsus est: ut tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ tabulæ confirmant. Unde diem mortis illius notitiorem quam ipsius Alexandri esse, asserere non dubitat Chrysostomus. [in II Corinth. homil. 26.] Eodem quoque cum eo tempore Petrum subisse martyrium, affirmat in epistola ad Romanos Dionysius Corinthiorum episcopus. [apud Euseb. lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 24. n. 16.] Quem & Romæ, capite (ut expecterat) deorsum statum crucifixum fuisse, tomo 3° Commentariorum in Genesim refert Origenes. [apud eund. lib. 3. Histor. cap. 1.] impletâ Christi prædicatione ad eum factâ: [Johann. XXI. 18, 19.] *Quum jeneris, extendes manus tuas, & alius te cinget & transferet quod voles.*

Vespasianus Jotapatam, fortiter à Josepho, qui isthic erat cum imperio, defensam, tandem post 40. dierum obsidionem, vi capiti, evertit & incendit. Kalendis Julii anno Neronis XIII. Josephum in specu latitantem capiti, & vitam donat, sed captivum tenet.

Jotapatâ excisâ Vespasianus exercitum Cæsaream adducit, atque isthic duas legiones collocat, ut se ab obsidionis labore reficerent; tertiam eodem consilio & sine militibus Scythopolim: ipse autem Cæsaream Philippi profecturus, ubi ab Agrippâ rege cum exercitu per viginti dies convivio exceptus, eam ad Tiberiadem & Tanchan obsidionem se pergit. Et Tiberiadem quidem statim sedoliderunt, præci-

precip-

precibus Agrippæ regis data est civitas, ne excinderetur. Tarichææ autem cum pella esset se obsideri, vi capta excisa est.

His urbibus receptis, vel excisis, tota Galilæa firmè ad Romanos inclinabat. præter Gamalam in Gaulanitide, & Giscalam atque Itaburum montem in Galilæâ.

4071

Gamala obsessa per mensem unum, capta est 23. die Octobris atque excisa; & paulo antè mons Itaburius fuerat etiam à Romanis captus. Mox Titus Giscalam aggreditur, quæ à Johanne cum suis seditionis tenebatur. A Tito oblatis pacis conditiones Johannes simulat se accipere, sed nocte sequente cum suis clam urbe effugit, & Hierosolymam se recepit: Titus urbi parci imposito ei præsidio. Inde Cæsaream venit. Vespasianus autem Cæsareâ Jamniam & Azotum profectus, utramque subegit, Cæsareamque rediit.

Interim per totam Judæam dissensio oritur: aliis bellum cupientibus, aliis verò in Romanorum fide manere volentibus. Inde latronum globi & cunei per universam Judæam excitantur, qui prædas ex iis agebant qui pacis studio tenebantur, deinde prædis onusti Hierosolymis recipiuntur; atque isthic omnia cædibus, dissensionibus, discordiis, & rapinis complent. Ac primò quidem Antipam, & non paucos alios nobilissimos & potentissimos civitatis viros, in vincula conjiciunt, moxque indictâ causâ necant; calumniantes voluisse eos urbem Romanis prodere. Cùmque populus in eos esset insurrecturus, illi Templum occupant, eoque tanquam arce adversus populum utuntur: atque isthic sorte summum creat Pontificem Phanniam quendam (aliàs Phanazum) hominem rudem planè & imperitum, neque Sacerdotalis ordinis.

Adversus hos Zelotas (sic enim ipsi se vocabant) Ananus & nobiliores Pontifices populum excitant atque armant, & in Templo ipso oppugnant, adeoque & in interiorum Templi ambitum compellunt. Sed isti listis ad Idumæotum Duces clam missis, quibus Ananum prodicionis infimulabant, se verò pro libertate patriæ pugnant in Templo obsideri conquirebantur, advocant in suum auxilium Idumæos. Hi statim cum 20. millibus hominum advolant: quibus clam per noctem in Urbem & Templum admissis à Zelotis, magna fit Hierosolymitanorum ab utrisque cædes, rapinæ, & incendia. Nam 8. millia ea nocte cæsa sunt, & sequentibus diebus Ananum aliisque ad 12. millia ex nobilioribus interfecerant, præter infinitam promiscuam plebeculam. Sed paulo post Idumæos facti sui poenitentia subit, cùm Zelotarum scelera viderent, nec prodicionis (cujus Optimates accusabantur) indicium ullum deprehendissent. Itaque solutis, ad 2. millia, iis qui victi tenebantur in custodia, domum Hierosolymâ relictâ redeunt. His abeuntibus Zelotæ rursus in cives nobiliores favire incipiunt crudelibus quam antea, & nobilissimos quoque ac fortissimos necatos ne sepeliri quidem patiebantur, maxime verò eos quos ad Romanos transfugere vellesuspiciabant. Nam obsecris viis transfugere volentes diligenter observabant, necatōque insepultos projiciebant.

Interim inter ipsos Zelotas oritur dissensio, Johanne illò qui ex Giscalis Hierosolymam profugerat, tyrannidem inter eos affectante, aliis

T t t t 3

verò,

verò die Romani Septentrionalis totius ad Orientales usque in-
cendunt.

Octavo autem die Augusti, cum nec ardentibus pulchro interioris
Septimurum quicquam promoveret Titus, neque portam funda-
menta suffodiendo, propter lapidum magnitudinem & validam por-
taturam, neque scalis in Porticus ascendere potuissent Romani, Judæis
desuper fortiter repugnantibus; quod distulerat loci reverentia mo-
tus, tandem necessitate coactus interioris Septi Templi portis ignem
admoventi iussit: quibus incensis simul junctæ illis Porticus inflammantur,
spectantibus & stupentibus Judæis, nec incendium præ stupore
prohibentibus, aut restinguere conantibus; totaque illa die & sequenti
nocte, arserunt Porticus. Cumque cum Ducibus decerisset Titus
Templum ab incendio servare, obtinere tamen id non potuit. Die
enim 10. Augusti, cum Romani, qui in exteriori Templi Septo excu-
babant, à Judæis laessiti impetum in eos fecissent qui ignem interio-
ris Septi exstinguebant, eosque in ipsum Templum compulissent, Ro-
manus miles, rapto ex incendio titione, à socio sublatu in humerum
per fenestram auream ignem in domos seu Cellas circa Templum
constructas à Septentrionali parte rejicit, quas corripient statim ignis
Templum ipsum illis junctum, (frustrà Tito incendium restinguere
militibus jubente) simul inflammat anno Vespasiani secundo, eodem
mense, eodemque mensis die, quo prius à Nebuchadnezare fuerat in-
censum.

Titus expilato & incenso Templo, signisque in Orientali Templi
portâ constitutis, perædque isthic sacrificio, Imperator ab exercitu
proclamatur, moxque seditiosos qui in superiore civitatem con-
gerant, de ponte, quo Templum Civitati conjungitur super Xystum
per Interpretem ad deditionem cohortatus, cum recusarent in illius
fidei committere, licet vitam illis indulgeret, postulareque ut sibi
cum liberis & uxoribus urbe in desertum exire liceret, indignatus Ti-
tus extremum illis denuntiat interitum, totamque inferiorem urbem
& Acram, quam occupaverat, iussit incendi. Superiorem autem ci-
vitatem in prærupto undique loco firmam oppugnare cepit, aggribus
20. die Augusti faci cœptis, perfectisque 7. die Septemb. machinis
moenibus admovent, petruptoque muro, & diffugientibus præ metu &
consternatione Tyrannis cum suis satellitibus Romani 8. die Septemb.
irumpunt, omniaque ferro & flammâ vastant.

Die Saturni, quem Judæi præcipuâ religione colunt, Hierosolyma
concidisse, notavit Dio: sive ad diem capte urbis respiciens (nam &
octavus Septembris dies in Sabbatum hoc anno incidit) sive exerce-
potius. Urbem enim totam & Templum funditus everit & compla-
nari iussit Titus, (eisque de more induci atatum) exceptâ occidentali
duntaxat mundi parte, turribusque tribus, Hippico, Phasaeli & Mariam-
me, quas, ob elegantiam & fortitudinem insignem, voluit postea
relinqui documentum magnificentie urbis illius.

Quum ita Titus capris Hierosolymis cœnis circum loca cadaveri-
bus complevisset, finitimo gentis ob viciniam coarctatæ summo
erunt. Ille vero ali honore indignum se esse respondit, non enim
fuisse

fuisse talem operum auctorem; sed Deo iracundiam contra Judæos
demonstranti suas manus præbuisse. [*Philostrot. in Vita Apollonii, lib.*
6. cap. 14.] Habebatur tamen Titi nominata, trophæo & quadrigâ tri-
umphali, insignita: ut & Vespasiani, cum mulieris effigie mœstæ se-
dentis sub palmâ, & inscriptione: JVDÆA CAPTA. S. C.
ut & nummus, sub finem anni 21. Agrippæ regis cusus; cum Græcâ
hâc inscriptione, ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΤΕΧΠΑCΙΑΝΟC.
ΚΑΙ CΑΡ. ΙΟΤΑΔΙΑC ΕΑΛΩΚΤΙΑC ΕΤΕΙ.
ΚΑ. ΑΤΡΙΠΠΗ.

4074 Titus, omnibus belli partibus administratis, militibus præmia di-
stribuit, Hierosolymæ custodiam decimæ legioni credidit: duodeci-
mam verò, quæ infelicitè sub Cestio pugnaverat, totâ Syriâ expulit,
& ad Euphratem in Armeniæ & Cappadociæ confinio ablegavit. Ipse
cum quintâ et decimaquintâ legione Cæsaream maritimam venit: quò
omnem prædam et manubias, captivòsque coëgit; quòd ad Italiam
navigare tempus hyemis prohiberet.

Capti sunt in cloacis Hierosolymæ latitantes Tyranni duo, Johan-
nes et Simon: quorum ille perperuis vinculis damnatus, hic triumpho
servatus est. In iisdem cloacis inventa sunt duo millia hominum, qui
vel fame contabuerant, vel mutuis vulneribus occubuerant, ne se Ro-
manis dederent.

Cæsareæ Titus moratus, natalem fratris sui (Domitiani; qui in
30. Decembris diem incurrit) clarissimè celebravit: ubi numerus Ju-
dæorum qui cum bestis depugnârunt, quique ignibus cremati sunt, &
inter se digladiatores periêre, 2500. excessit.

Postea Titus Berytum in Phœniciâ venit: ubi diutius demoratus,
patris diem natalem (Imperii sc. quem Kalendis Julius observari soli-
tum, ex Suetonio & Tacito docuimus) majore magnificentia cele-
bravit: ubi captivorum etiam multitudo eodem quo antea modo perit.

Antiochia deinde & alias Syriæ urbes invicens Titus, inde per
Judæam & Hierosolymam, quintâ & decimaquintâ legione comita-
tus, in Egyptum Alexandriam contendit; atque inde Romam na-
vigavit. Ubi omnium votis exceptus, unâ cum patre de Judæâ subactâ
triumphavit.

In eo triumpho ducti sunt Johannes & Simon Gioræ seditiosorum
duces, cum 700 Judæis robore & formâ præstantibus: ex quibus solus
Simon (Barpores à Dione cognominatus) capitis supplicium pertulit.
In eo quoque portabatur Lex Judæorum, novissima spoliòrum: quæ
unâ cum penetralium velis purpureis in Palatio est reposita.

Ab hâc victoriâ uterque, & pater & filius, Imperatoris nomen ob-
tinuit: neuter tamen Judæicus cognominatus est; licet alia multa, at-
que inprimis arcus triumphales, eis decreti sint. [*Xiphilin. ex Dione*]
Extârque adhuc Romæ ad radices montis Palatini arcus triumphalis
marmoreus, in honorem Titi erectus: ex quo instrumentorum Tem-
pli, in eo triumpho traductorum, ætypon à Villalpando habetur ex-
pressum, tomo 2º explanat. in Ezechiel. lib. 5. cap. 7. pag. 587.

4075 In Judæam legatus missus Lucilius Bassus, suscepto à Cereali Vi-
telliano exercitu, castellum Herodion cum præsidio deditione acce-
pit:

pit: moxque Machæruntem fortissimum castellum, ultra Jordanem oppugnans, illud tandem cepit.

Ut in XII. (al. XV.) diebus, utrumque, sedis, quareretur, & nostro quo accidit; Imperatoribus Vespasianis, patre III. (forte IV.) filio iterum Consulibus: inquit Plinius. [lib. 2. cap. 13.] quod prædictum quidam fuisse existimant à Servatore nostro, Matth. XXIV. 29.

Cæsar ad Liberium Maximum Judææ procuratorem scripsit, ut totam Judæorum terram venderet. Stipendium verò Judæis ubicunque degerent indixit: & didrachmum singulis annis deferre in Capitolium jussit, ut ante hæc Hierosolymorum templo pendere solebant.

Anno 4° Vespasiani, Cæcilius Pætus Syriæ præses, Antiochum regem Commagenes regno expulit: qui ipse in Ciliciam, filius verò ad Parthos fugit. Reconciliatus verò uterque postea Vespasiano, regno restitutus est. [Joseph.]

Alani in Mediam irrumpunt eamque longè larèque vastant, fugientes Pacoro rege. Postea transeunt in Armeniam: quibus Tindares rex occurrens, penè in ipso prælio captus est. [Id.]

4076 Apud Judæos mortuo Basso successit in administratione Judææ Publius Silva. Ille inexpugnabilem arcem Massadam, ab Eleazaro Judæ Galilæi nepote sicariorum duce occupatam, tandem vi expugnat April. 15. die: omnibus qui in eâ erant arce sicariis, numero 960. cum uxoribus & liberis, Eleazari hortatu sese mutuis vulneribus ad unum conficientibus, incensâ prius cum omni supellectile arce, ne in Romanorum potestatem venirent. Atque ita omnes belli Judaici reliquias sublatae sunt, totaque Judæa est pacata.

Sicariorum multi è Judæâ dilapsi, & in Ægyptum profugi Alexandriam veniunt, ubi Judæos ad defectionem sollicitant. Sed plebs à Primariis persuasa in sicarios illos irruit, 600. eorum caput, quos Romanis tradit supplicio afficiendos: reliqui per Ægyptum & Thebas dilapsi capiuntur etiam. Quâ de re monitus Cæsar, jubet Lupus, Alexandriæ tum Rectori, ut Templum Judæorum (quod in Ægypto olim ab Oniâ, summi Pontificis fratre, constructum fuerat) dirueret. Sed Lupus ablatis tantum quibusdam donariis Templum claudere contentus fuit. At Paulinus, ejus in administratione successor, ablatis omnibus donariis, foribus occlusis ita inaccessum fecit, ut ne vestigium quidem religionis isthuc remaneret.

Elapsus ad Cyrenem Judæus quidam textor, Jonathan nomine, tumultu ibi excitato, Judæorum duo millia in solitudines perduxit: quos Catullus (sive Catulus) Pentapolitanae Libyæ rector, equitibus ac peditibus, missis, facile oppressit. Ad eum adductus Jonathan, locupletissimos Judæorum auctores sibi hujus consilii fuisse falso affirmabat. Cujus criminationibus libenter auscultans Catullus, tria simul eorum millia trucidavit: idque eo securus, quod eorum patrimonium redditibus Cæsaribus adjuugeret. Vincens verò Jonathan cum comprehensorum alios Romam ad Vespasianum ab eo missus est, ut probatissimos Judæorum, apud Alexandriam Romanisque degentium, novarum rerum accusaret. Qui inter alios Josephum quoque, Judaicæ scriptorem historiarum, arma sibi, & pecunie subministrasse affirmabat.

Sed

4785 72

4786 73

Sed Vespasianus, cognito non jure hominibus accusationem illatam, illos quidem Titi studio criminibus solvit, merito verò poenam in Jonathan statuit, prius enim verberatus, vivus exustus est. Catullus autem tunc quidem ob lenitatem Principum obigit, nequid amplius castigationis experiretur: non multo autem post, multiplici morbo & insanabili correptus, & animi terroribus (eorum quos peremerat) umbras, crebro sibi obversari existimans, tanquam tormentis sibi & flammas adhibitis excruciat, extis demum defluantibus ac intestinis exhaustis, mortuus est. [Joseph. lib. 7. Belli, cap. ult. & in lib. de Vita sua.]

Hic Judaici excidii historiam terminat Josephus: qui in hoc bello captus, & à Flavio Vespasiano, Imperatore libertate donatus, à patrone suo Flavio prænomen accepit.

Sexcenta millia Judæorum eo bello interfecta, Cornelius & Suetonius referunt. Josephus verò Judæus, qui et tunc bello præfuit, & apud Vespasianum propter prædictum Imperium veniam gratiamque meruerat, scribit undecies centena millia gladio & fame perisse: reliquias verò Judæorum diversis actas conditionibus 190. urbe disperfas, quarum numerus ad nonaginta millia hominum fuisse narratur. Ita Orofius. [lib. 7. cap. 9.] Verum in Suetonio numerum istum interfectorum 600000 nusquam invenio. Apud Josephum [lib. 6. Belli, cap. 17. vel 20. cap. 11.] captivorum numerus est 97000. alter verò ille 100000 numerus eorum tantum est qui in ipsa semetmet obfessionis Hierosolymitanæ perierunt. At eorum qui extra illam per totum septennium interierunt hunc ex Josepho Indicem, in lib. 2. de Constantia cap. 21. exhibuit Justus Lipsius.

Hierosolymis primum interfecti, jussu Flori, — sexcenti triginta. Cæsaræ ab incolis, odio gentis & religionis, uno tempore viginti millia.

Scythopoli (Coelæ Syriæ urbs est) — — — — — tredecim millia. Ascalone in Palæstina, item ab incolis, — — — — — duo millia, quingenti. Ptolemaide pariter — — — — — duo millia. Alexandriæ in Ægypto, sub Tib. Alexandro Præside quinquaginta millia.

Damasci — — — — — decem millia. Joppe captâ à Gessio Floro cæsi — — — — — octo millia & CCCC. In monte quodam Cabulone — — — — — duo millia. In pugna ad Ascalonem — — — — — decem millia. Per insidias iterum — — — — — octo millia. Aphacæ, cum capta esset, — — — — — quindecim millia. In monte Garizim cæsi — — — — — undecim millia & DC. Jotapæ, in quâ ipse Josephus, circiter — — — — — triginta millia. Joppe iterum captâ submersâ — — — — — quatuor millia CC. In Tarichæis cæsi — — — — — sex millia & D. Gamalæ, tam interfecti, quàm sponte præcipitati, novem millia. nec quisquam homo natus ex eâ urbe salvus, præter duas mulieres, sorores.

Giscalâ desertâ, in fugâ trucidati — — — — — bis mille. Gada.

Uuuu 2

Gadarenſium caſa ————— *tredecim millia.*

Præter eos qui in flumen deſilire infiniti.

In Idumææ vicis caſi ————— *decem millia.*

Geraſii ————— *mille.*

Machærunte ————— *mille DCC.*

In ſilvâ Iardes ————— *tria millia.*

In Maſſadâ caſtello, ſuâ manu perempti ————— *nongenti & LX.*

In Cyrene à Catulo Præſide caſi ————— *tria millia.*

Qui vitâ functorum numerus illis 100000 qui in urbis Hieroſoly-
mitanæ obſidione deſiderati ſunt additus, ſummam 1337490 conficit :
innumeris præterea aliis omiſſis, qui fame, exſilio, miſeriis perierunt.

Agrippam, regum Herodiadarum ultimum, regni ſui incrementum
à Veſpaſiano accepiſſe, in Judæorum Regum Chronico Juſtus Tibe-
riensis ſignificat. [*apud Photium, in Bibliothec. cod. 33.*] Prætorius quo-
que honoribus auctum eum fuiſſe, docet Dio. Cum eo ſoror Bere-
nice regina Romam veniens, habitavit in Palatio. Ita enim amore ejus
flagrabat Titus, ut nuptiarum etiam ſpem ei fecerit : jamque omnia,
ac ſi uxor eſſet, ea geſſerit. Sed Titus, quum intelligeret populum Ro-
manum id moleſtè ferre eam dimiſit. [*Sueton. in Tito, cap. 7. & Xiphi-
lin. ex Dione.*] De reliquâ Herodis progenie, memoratu digniſſima eſt
illa Joſephi obſervatio: [*lib. 18. Antiqu. cap. 7.*] eam ferè totam, licet
admodum numeroſam, intra centum annos interuiſſe. Atque iſte rerum
Judæicarum fuit exitus.

FINIS.

**INDEX locupletissimus nominum, & rerum; in quo nu-
meri, non ut illi in priori Volumine, annum periodi Juliani,
sed paginam denotant.**

A Chiabris (Idem Herodis) (An-
fanclide) (ſcriptum) occidit
præſentem. 645.

Achilles nuncios ad ſe miſſos inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Acme Livie ancilla. Conſtituta epi-
ſtolam ad Herodem mittit. 643. oc-
ciditur à Cæſare. 644.

Addo vel Addus vulnera. Cuius
circumdūcti. 645.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Ælius Gallus Ægypti præfectus. Inter-
fici jubet. 646. interficitur ab Ach-
ille. 647.

Index nominum & rerum.

agrotante Herode arces in suam
possessionem redigere constiterat, ab
eo occiditur. 196
Alexander, puerum, (scilicet) Ptole-
maeo impuriss, ab eo partim in-
terficuntur, partim terrentur ne
caulam agant, 281. vincuntur a
Gabinio 290
Alexander, Cæs. status fignit in
Profeculo Judaeorum, 332. savi-
unt in Judaeis. ibid. & pag. 633
Alexander, frater Alexandri, Laodiceam ab
Antonia milibus Herodem miferi-
cit ab eo, manifeste apud Alerio
domi, 479. Cæsaris juliam occidit,
laudem in se habet, 480
M. Ambivius fecundus procurator ab
Augusto in Judaeam missus, 533
Amisus captus a Lucilla. m. 199
Antonius Laodice & Antigonus
interficiunt, 34. amica femine
querens latebras, occiditur, 38
Antynus, princeps Galatiae, ab An-
tonio constituitur, 440. transfra-
Angustum 469
Annelus summum Sacerdotium ac-
cipit ab Herode. 439
Ananias Nebedai filius Pontifex
constituitur, 652
Ananias, novus Pontifex, Jacobum
fratrem Jesu, alioquin lapidandos
trahit, 682. Pontificatum amittit,
682. ibid.
Andronicus Adramytticus Persei fo-
sum fingit, 79. a Demetrio captus
Romam mittitur, ubi per contem-
ptum negligit, ibid. clausus Ro-
mae subditiens Macedoniam occu-
pat, 82. Romanum exercitum vin-
cit, 84. Thefaliam valet, ibid. ad
Constantiam convertitur, ibid. a Byz-
egulo Thraciae proditus in Me-
cellum perire facit, 86
Andronicus Oniam interficit, p. 10.
ipse in eodem loco Andochi jussu
interficiatur ibid.
Anianus, primus Ecclesiae Alexan-
drinae Episcopus, 1. 2. 677
Anna prophetica filia Phanuelis 137.
Annius Rufus tertius Judaeis pro-
curator, 554
Anthon, Graecorum uittor primi libri
Macedonici scriptor 51
Annus vitiosus intercalatur 398
Antiochus legatus Persei ad Rhodios 7.
Antiochus, 24. Antiochus ab Bamen-
e missus Rhodum occidit, 10. 22.
Antiochus, Rhodius, frater Antiochi
24. Antiochus, 24. Antiochus, 24.
Antiochus Rhodius filius apud Ce-
sarem de Perseis, ipse illius queri-
tibus, 24. Judaeam invadit, 24.
Antiochus ab Herode, 24. Antiochus
ab Herode, 24. Antiochus
Antiochus, 24. Antiochus, 24.
Antiochus, 24. Antiochus, 24.

hostis Romæ declaratur, 424. vincit Iosephum Hierodiam fratrem, 424. inquit in mortuum, 425. ducem Pappum Samariam mittit, 425. vincens ducitur ad Antonium, 426. ab eoque secuti percutiuntur, 427. Antiochus Epiphani, Epiphaniæ dictus, p. 1. magistratum populi suffragiis adipiscitur, 2. tempus regni ejus justè computatur, ib. initia cum hæmone sociatæ: Syriz & finitima gentibus potestatem imperavit, ib. nihil ad Romanos legatos, quorum principes Apollonius, 3. Egyptum reges imminet, 4. queritur apud Romanos se à Ptolemæo invadî, 5. prælio cum Ptolemæo ducibus collato, eos vincit, ib. puero regiparcit, ibid. ingreditur Egyptum, cæmque spoliat, 6. ascendit contra Hierosolymitanos, & urbem occupat, ib. 200 milia hominum occidit, totidemque vendit, 7. Templum spoliat, porcosque super altare immolat, ibid. tertiam expeditionem facit, 8. Egyptum in potestatem suam redigit, 9. Alexandriam obsidet, 10. in Syriam exercitum ducit, ib. offenditur pace factâ inter Ptolemæum & eum, 10. Apollonium mittit in civitates Judææ, 11. eandem cum Græcis religionem omnes sibi, subditæ gentes profiteri jubet, 12. mittit ad civitates Judææ qui cogere eas sequi iuris gentium, ibid. abominandum Jovis Olympi idolum super altare extruunt, 13. cogit per formæ homines mæbulare Judæismum, 14. Ludos ad Daphnen exhibendos denunciat, 15. eorum magnitudinem ipse deformat, 16. humanitatem simulat per Tiberium Græcum, ibid. cogit de professione in Persidem, 17. caput Artaxiam regem Armeniorum, 18. Persepolis aggressus à civibus repellitur, 19. ad eum in suorum in Judæa fugæ, 20. percutitur, 21. inmedicabili viscerum dolore torqueretur, ibid. agonizat, illa se post obijturas Judæis illatur, ib. vover Judæis: *durioresq; concessurum*, ib. moritur anno Græcorum 149. p. 43

Antiochus Theos per fraudem occiditur à Diodoro Tyrore, 96

Antiochus, postea Grypas cognominatus, nascitur, 98. nomen regis sortitur, 123. parat se contra fratrem tegni æmulum, Antiochum Cyziceum, 125. vincit eum, ibid. ab eo vincitur, 126. imperium dividit, ibid. Hierapolis iniquitatis occidit, 126

Antiochus Demetrii Speoris filius, qui Sideres appellatur, licet Simo-

ni mittit Sacerdoti, 100. in mari-
propium recipit Cleopatra fratris
uxorcm, 101. minister Schoni, ab-
venit in Iudcam, 107. dicit ex-
cunm delevit Parthos, 112. ejus
luxuria, ibid. victoria, ibid. mors
114
Antiochus Cyzicenus luxu se dar, 116
utrique fratres, deficiuntur a Jo-
hannc Hyrcano, ibid. Cyzicenus,
apoc. ferens Samaritan, ab Aristo-
buli militibus vincitur, 116
Antiochus Eulceus impoſito ſubſidia-
demate Seleuco bellum inferit, 119
ſupplicatus ad Parthos fugit, 119
Antiochus Afranius in regnum Sy-
ria ſe infinuat, 123. ipſe, & frater
ejus Romam veniunt, regnum A-
ſyri petunt, 128. Afranius Romam
in regnum paternum redit, 128
Syraculaſ venit, ubi ſpoliatur a
Vare, 128
Antiochus Commagenus ad pacem
petendam urgetur a P. Ventidio,
130. in ſenatu damnatus interſci-
citur, 130
Antiochus regno ſuo privatus Com-
mageneſ recipit a Claudio, 131
Expulſus regno cum ſilio, a Ve-
ſpaſiano reſtituitur, 131
Antiochus deſiciunt a Demetrio, 77
Alexandrium deſerunt, 78
Antiochus rex Antipater gignit Her-
odem Iudam poſtea regem, 180.
inſidiatur Ariſtobulo, 213. venit cum
Hyrcano ad Aſeram regem Ara-
bum, 241
Antipater virtus, 247, 248. Antipater
procurator Judææ creatus, 351.
Herodi ſecundo Gaſſilgam curan-
dam committit, 352. ventro perit,
388
Antipater Herodis filius, Alexandro-
jam & Ariſtobulo preſens Ro-
mam mittitur, 219. in Marthanes
ſilioſ patrem excubat, ibi. ſuores
criminationibus ſuis involvens,
per alioſ a patrociniis eorum ſu-
mulat, 221. ſubſanſanibus, pa-
tem de medio tollere ſtaruit, 227.
ſilium Ariſtobuli ducit, 228. patri
ſtruſ, inſidiat, ibi. munus a patre
ad Antiochum, 228. venientia pa-
tri præparat, dicitur, 230. revoca-
tur Romam in Iudæam a patre, 232.
venit perat in mortem patris con-
ſpicitur præſente Quintilio Vario,
233. patris ſilio occidit, 235
Antipaterſ conditor ab Herode, 241
Aſſida tuſus deſignatur a Romanis,
241
Antoniſ Cæſarum bellum parum
proſperè geſſum cum more laſa fi-
nit, 248
Antoniſ primus Veſpaſiani præſens
ſequentiſ Viteſſi exercitum ſandit
ipſumque jugat, 249
L. An.

Index nominum & rerum.

L. Antonius Consul obsidionem: patitur ab Octaviano 418
M. Antonius fovit iterum bellum gerit in Cilicia, 133. Siciliam provinciamque omnes depopulatur; 181. Pelusium capit, 289. victoriis multis illustris evadit, 290. felicitate Arelais corpus, 291. Cornelium Dolabellam collegam in Consulatu admittit; 368. superbe excipit Octavianum; 370. libellos Jul. Caesaris corrumpit, ibid. Imperator Macedoniarum copiarum eligitur, 372. Brundisium venit; 373. milites parum obsequentes experitur, 374. terribus in Senatu de Caesare verbum non facit, 378. Decimum Brutum Mutinæ obidet; 379. ejus litteræ ad Hirium Conulem, & Caesarem propterea, 382. hostis judicatur; 384. victus ab Octaviano Caesare, turpiter fugit ex Italia; 386. M. Lepido conjungitur in Gallia, 389. Hortensium jubet interficere; 410. libertum suum, quod paludamentum cum Bruti corpore non concrerasset, interficere mandat; 411. in Græciam transcendit; 412. inde transiit in Asiam; ibid. Chærenum, Satorum &c. admittit in Aulam; ib. Bithyniam accipit ab Apuleio, ib. Herodem comitem excipit; ib. Ephesum ingreditur; ib. Legatos Judæorum benigne recipit; 413. Cædis Caesaris contentus implacabilis; ib. gravissimis tributa Syrorum provinciis indit; 414. Phasaelum & Herodem Tetrarchas Judææ facit; 415. ad Cleopatram jam domum reversam tendit in Ægyptum, 416. ejus vanitas; 417. Legatos ex coloniis Italianis missos, detinet; ib. contra Parthos profectus Tyrum usque pervenit; 418. Octavianum ducit uxorem; 419. divitiis impensum cum Octaviano possidet, Lepido tenente Africas provincias; 420. arguitur a Genethiaco Ægyptio, fecedere ab Octaviano; 425. reges aliquid appetere videtur; ib. ib. Octavianum suum ducit secum in Græciam; ib. Gynnasium Achænis agit; ib. supplicat; 428. quidamque ipsi decessunt; 429. oppugnat Samothraciam, prodigio terræ; 431. accipit Cæsarant in Ægyptum; 432. eam Glaphyræ turpem consuetudinem habuisse dicitur; 440. Arabazam Armeniorum Regem consularium admittit; 442. remissa Cleopatram proficiat in Armeniam; ibid. Phæria urbem frustra obidet; 446. Parthos & Medos qui Sattianum cum suis interfecerant, fugat; 448. Parthos cogit terga dare; 449. ejus milites difficultate patiuntur; 450.

oppugnandis Phraëspis, ibid. ab
 oppugnatione discedit, 445. gravis
 patitur à Parthis, 446, 447. ejus
 milites edendo radices & olera versi
 sunt in infaniam, ib. tumultuantur,
 & suorum farcinas spoliant,
 448. postquam Armeniam inierè,
 afflicti se reptantes, hydropticis &
 cœliacis morbis laborare cœpe-
 runt, 449. Antonius fugam suam
 vocat victoriam, ib. dissimulat iram
 adversus regem Armenie conce-
 ptam, ib. in Syriam profugit, 450.
 amorè & impolituræ Cleopatrz ser-
 vit, 452. insidiatur Artavaldi,
 Armeniæ regi, ib. & 456. liberi ejus
 ex Cleopatraz sulcepi, 458. Artava-
 ldem argenteis vinculis confrin-
 git, 459. magnam vim argenti de-
 prehendit, ib. in Egyptum reverti-
 tur, 459. liberis Cleopatraz regiones
 distribuit, 460. Oiridem & no-
 bum Liberum Patrem appellari se
 jubet, ib. cum Artavalde societa-
 tem jungit deponatraz parvula filiâ
 regis Artavalsis Alexandro filio
 suo ex Cleopatraz, ib. accusatus ab
 Octaviano retriminationes insti-
 tuit, 461. & 462. Canidium cum
 16 legionibus ad mare descendere
 imperat, ipse autem, cum Cleopa-
 trâ, Genio indulget, ibid. Romam
 scribit, ut rata sint quæ de regio-
 num inter Cleopatram & liberos
 ejus partitione Alexandriæ egerat,
 462. Octaviæ; bellum susceperunt
 contra Cæsarem, repudium dicit,
 ib. titule bellum prociatras, 463.
 testamentum ejus à Cæsare evul-
 gatum, populum ab illo alienat, 464.
 Cleopatraz pharimatis dementatus
 putatur, ib. magnos facit appa-
 ratus ad bellum contra Cæsarem, 465.
 ejus equitatus funditur à M. Titio
 & Scaelio Tauris, 468. confiden-
 diâ perditâ sævit in Tymblichem,
 & C. Postumum, ib. fugæ foras pro-
 videt, 470. fugientem, ipse quoque
 fugiens sequitur Cleopatram, 472.
 tres dies transigit in portu navis
 folæ, 473. ejus milites ad impe-
 ratore ducibus derelicti adju-
 nunt se Cæsari, 474. in Africam
 defecus conjicit, 475. solitudinem
 eam Aristocrate & Lucilio, 476.
 defectione Phariit Scarpi intel-
 lecta manus sibi inferre instituit,
 ib. Alexandriam se conferre, do-
 miliumque ibi ad Pharium ex-
 ercitum Timoniam appellatum, ibid.
 relicto Timonio suo ad Regnum
 accedit, & ad commutationes se con-
 vertit, 477. Ephronium legatum
 mittit ad Cæsarem, 479. alios le-
 gatos mittit, scilicet ipsum interfectum
 promittens, si salus Cleopatraz
 impetrari possit, 480. neque floga-

tionis responsum accipit, ibid. non
terre, 481. Equitatum Cæsaris
profligat uique ad castra, 483.
per libellos in castra Cæsaris in-
jectos 1500 drachmas in singulos
promittit, ib. legio hos ipse Cæsar,
ut Antonium redderet inuisum &
alacritatem suorum confirmaret, ib.
provocat Cæsarem per nuncios ut
solus secum ceret, ibid. Classis
ejus deficit, 484. seipsum vulnerat,
ib. funibus trahitur ad Cleopatram
quæ receperat se in monumentum,
485. animum effiat, ibid. splendide
sepelitur à Cleopatra, 487. ejus
statuæ deiciuntur, 490
Antonius juvenis M. Antonii filius
justi Octaviani interimitur 486
Apmeniensis terræ motu convulsis
tributum in quinquennium remit-
titur 664
Apelles Afcalonita qui Caium in Ju-
dzæos incitaverat, ab eodem ipse
torquetur 640
Apion Grammaticus mendacissimum
adversus Judæos commentarium
scribit, 636. incendit Calum ad-
versus Judæos 640
Apollodorus Gazæorum dux pugnat
cum Judæis 136
Apollonius magnam diæ Sabbati Hi-
erofolymis permittit multitudinem,
23. occiditur à Judâ Maccabæo 41
Apollonius cognomento Dæus De-
metrio fe adjungit, 84. provocat
Jonathanem ad pugnam 85
Apollonius Egyptius qui domi dixe-
rat quid Caio esset eventum
Romani ad eum adducitur, ipseque
occiso, salvus evadit 641
Apollonius fummus artis Oratoria
magister 175
Apollonius Tyaneus urbem Babylo-
niam intrat 514
Apollinis Cumani simulachrum la-
crymæ trahitur 114
Apollon perit Ephesum 691
Apostolus ad R. penicillum exa-
minatur 640
Appius Claudius Pulcher in Ciliciam
proficiscitur 297
Apuleius Africanorum præfatus
nem fugiens Bithyniæ à Bruto
preffellitur, 308. redditur imperator
ab Antonio 412
Aquilii Flori, pater & filius percuti
propter quod Antonio addice-
runt 174
Arabes superant à Judâ Maccabæo
pacem impetrant 32
Arabes perierat naves Cleopatræ, per
Isthmum universas incedunt 496
Aratii postquam Mæthembian legi-
tos necant, eorum urbem a se
captivæ; dicitur, agrum in se
dividunt 87. insurgunt contra An-
tonianos

Index minimumorum.

[illegible][illegible]

Index returned to parent.

Cleopatra, filia Ptolemæ filii Antiochi
 Alexandræ maritus et Caesaris De-
 metrii Soteris filii regis regis
 Cleopatra, Philometris fides et con-
 iux filia sui puerum regnum a-
 lerere conatur 118
 Cleopatra, Demetrii Nicomedi
 conjugium suum et regnum Antio-
 cho, tunc Demetrii (capituli
 rti sui) offert 123
 Cleopatra, Antiochi Grypi maritus
 veneno quod filio paraverat extin-
 guisse 124
 Cleopatra, Phylionis uxore regni
 cum filio et matre ab alio
 transiit filio inuicem 14
 Cleopatra, filia Ptolemæ Lathuri
 maritus Antiochi Alexandri regni
 6 mensibus 17
 Cleopatra, Ptolemæ Toron, mater Ce-
 sariis et filii suorum, 328 regni
 129 Cæsar, qui mæncipium ejus
 primo statim aspectu factus est
 oblectus 129, fratre altero demer-
 sit, Antiochi ibi, Cæsar filio
 cum matre, Cæsarionem ejus
 pater post Cæsaris discessu
 conseruatum habuisse dicitur
 cum matre Magni Pompeii fili
 131 Cæsar, qui in 131 gæstus
 Cleopatra intrat ad Dolobellam
 132 Cæsar, qui minachum
 et cum capta deiecit, 137, matre
 ejus, cum filio, in 137, et Cæ-
 saris et Antiochi, 137, et
 138 Cæsar, qui in 138, et Antiochi
 139 Cæsar, qui in 139, et Antiochi
 140 Cæsar, qui in 140, et Antiochi
 141 Cæsar, qui in 141, et Antiochi
 142 Cæsar, qui in 142, et Antiochi
 143 Cæsar, qui in 143, et Antiochi
 144 Cæsar, qui in 144, et Antiochi
 145 Cæsar, qui in 145, et Antiochi
 146 Cæsar, qui in 146, et Antiochi
 147 Cæsar, qui in 147, et Antiochi
 148 Cæsar, qui in 148, et Antiochi
 149 Cæsar, qui in 149, et Antiochi
 150 Cæsar, qui in 150, et Antiochi
 151 Cæsar, qui in 151, et Antiochi
 152 Cæsar, qui in 152, et Antiochi
 153 Cæsar, qui in 153, et Antiochi
 154 Cæsar, qui in 154, et Antiochi
 155 Cæsar, qui in 155, et Antiochi
 156 Cæsar, qui in 156, et Antiochi
 157 Cæsar, qui in 157, et Antiochi
 158 Cæsar, qui in 158, et Antiochi
 159 Cæsar, qui in 159, et Antiochi
 160 Cæsar, qui in 160, et Antiochi
 161 Cæsar, qui in 161, et Antiochi
 162 Cæsar, qui in 162, et Antiochi
 163 Cæsar, qui in 163, et Antiochi
 164 Cæsar, qui in 164, et Antiochi
 165 Cæsar, qui in 165, et Antiochi
 166 Cæsar, qui in 166, et Antiochi
 167 Cæsar, qui in 167, et Antiochi
 168 Cæsar, qui in 168, et Antiochi
 169 Cæsar, qui in 169, et Antiochi
 170 Cæsar, qui in 170, et Antiochi
 171 Cæsar, qui in 171, et Antiochi
 172 Cæsar, qui in 172, et Antiochi
 173 Cæsar, qui in 173, et Antiochi
 174 Cæsar, qui in 174, et Antiochi
 175 Cæsar, qui in 175, et Antiochi
 176 Cæsar, qui in 176, et Antiochi
 177 Cæsar, qui in 177, et Antiochi
 178 Cæsar, qui in 178, et Antiochi
 179 Cæsar, qui in 179, et Antiochi
 180 Cæsar, qui in 180, et Antiochi
 181 Cæsar, qui in 181, et Antiochi
 182 Cæsar, qui in 182, et Antiochi
 183 Cæsar, qui in 183, et Antiochi
 184 Cæsar, qui in 184, et Antiochi
 185 Cæsar, qui in 185, et Antiochi
 186 Cæsar, qui in 186, et Antiochi
 187 Cæsar, qui in 187, et Antiochi
 188 Cæsar, qui in 188, et Antiochi
 189 Cæsar, qui in 189, et Antiochi
 190 Cæsar, qui in 190, et Antiochi
 191 Cæsar, qui in 191, et Antiochi
 192 Cæsar, qui in 192, et Antiochi
 193 Cæsar, qui in 193, et Antiochi
 194 Cæsar, qui in 194, et Antiochi
 195 Cæsar, qui in 195, et Antiochi
 196 Cæsar, qui in 196, et Antiochi
 197 Cæsar, qui in 197, et Antiochi
 198 Cæsar, qui in 198, et Antiochi
 199 Cæsar, qui in 199, et Antiochi
 200 Cæsar, qui in 200, et Antiochi
 201 Cæsar, qui in 201, et Antiochi
 202 Cæsar, qui in 202, et Antiochi
 203 Cæsar, qui in 203, et Antiochi
 204 Cæsar, qui in 204, et Antiochi
 205 Cæsar, qui in 205, et Antiochi
 206 Cæsar, qui in 206, et Antiochi
 207 Cæsar, qui in 207, et Antiochi
 208 Cæsar, qui in 208, et Antiochi
 209 Cæsar, qui in 209, et Antiochi
 210 Cæsar, qui in 210, et Antiochi
 211 Cæsar, qui in 211, et Antiochi
 212 Cæsar, qui in 212, et Antiochi
 213 Cæsar, qui in 213, et Antiochi
 214 Cæsar, qui in 214, et Antiochi
 215 Cæsar, qui in 215, et Antiochi
 216 Cæsar, qui in 216, et Antiochi
 217 Cæsar, qui in 217, et Antiochi
 218 Cæsar, qui in 218, et Antiochi
 219 Cæsar, qui in 219, et Antiochi
 220 Cæsar, qui in 220, et Antiochi
 221 Cæsar, qui in 221, et Antiochi
 222 Cæsar, qui in 222, et Antiochi
 223 Cæsar, qui in 223, et Antiochi
 224 Cæsar, qui in 224, et Antiochi
 225 Cæsar, qui in 225, et Antiochi
 226 Cæsar, qui in 226, et Antiochi
 227 Cæsar, qui in 227, et Antiochi
 228 Cæsar, qui in 228, et Antiochi
 229 Cæsar, qui in 229, et Antiochi
 230 Cæsar, qui in 230, et Antiochi
 231 Cæsar, qui in 231, et Antiochi
 232 Cæsar, qui in 232, et Antiochi
 233 Cæsar, qui in 233, et Antiochi
 234 Cæsar, qui in 234, et Antiochi
 235 Cæsar, qui in 235, et Antiochi
 236 Cæsar, qui in 236, et Antiochi
 237 Cæsar, qui in 237, et Antiochi
 238 Cæsar, qui in 238, et Antiochi
 239 Cæsar, qui in 239, et Antiochi
 240 Cæsar, qui in 240, et Antiochi
 241 Cæsar, qui in 241, et Antiochi
 242 Cæsar, qui in 242, et Antiochi
 243 Cæsar, qui in 243, et Antiochi
 244 Cæsar, qui in 244, et Antiochi
 245 Cæsar, qui in 245, et Antiochi
 246 Cæsar, qui in 246, et Antiochi
 247 Cæsar, qui in 247, et Antiochi
 248 Cæsar, qui in 248, et Antiochi
 249 Cæsar, qui in 249, et Antiochi
 250 Cæsar, qui in 250, et Antiochi
 251 Cæsar, qui in 251, et Antiochi
 252 Cæsar, qui in 252, et Antiochi
 253 Cæsar, qui in 253, et Antiochi
 254 Cæsar, qui in 254, et Antiochi
 255 Cæsar, qui in 255, et Antiochi
 256 Cæsar, qui in 256, et Antiochi
 257 Cæsar, qui in 257, et Antiochi
 258 Cæsar, qui in 258, et Antiochi
 259 Cæsar, qui in 259, et Antiochi
 260 Cæsar, qui in 260, et Antiochi
 261 Cæsar, qui in 261, et Antiochi
 262 Cæsar, qui in 262, et Antiochi
 263 Cæsar, qui in 263, et Antiochi
 264 Cæsar, qui in 264, et Antiochi
 265 Cæsar, qui in 265, et Antiochi
 266 Cæsar, qui in 266, et Antiochi
 267 Cæsar, qui in 267, et Antiochi
 268 Cæsar, qui in 268, et Antiochi
 269 Cæsar, qui in 269, et Antiochi
 270 Cæsar, qui in 270, et Antiochi
 271 Cæsar, qui in 271, et Antiochi
 272 Cæsar, qui in 272, et Antiochi
 273 Cæsar, qui in 273, et Antiochi
 274 Cæsar, qui in 274, et Antiochi
 275 Cæsar, qui in 275, et Antiochi
 276 Cæsar, qui in 276, et Antiochi
 277 Cæsar, qui in 277, et Antiochi
 278 Cæsar, qui in 278, et Antiochi
 279 Cæsar, qui in 279, et Antiochi
 280 Cæsar, qui in 280, et Antiochi
 281 Cæsar, qui in 281, et Antiochi
 282 Cæsar, qui in 282, et Antiochi
 283 Cæsar, qui in 283, et Antiochi
 284 Cæsar, qui in 284, et Antiochi
 285 Cæsar, qui in 285, et Antiochi
 286 Cæsar, qui in 286, et Antiochi
 287 Cæsar, qui in 287, et Antiochi
 288 Cæsar, qui in 288, et Antiochi
 289 Cæsar, qui in 289, et Antiochi
 290 Cæsar, qui in 290, et Antiochi
 291 Cæsar, qui in 291, et Antiochi

[illegible][illegible]

Index nominum & rerum

Decimus Brutus, unus ex perconfor-
mibus, & ceteris, iussu M. Antonii
gurgulatur, 395. in morte persequen-
tibus, 395. ibi.
Deiortus occidit, Mithridatis, pater-
tis, 187. occidit Antiochum, mino-
rem, à Philippo 254
Deiortus, filius, Ciceronis, puerus
secum in regnum ducit, 399. Mo-
miliam, Calvium rogat, ut ip-
somet, sequa Pharnacem, 339.
submittens se Cæsari Armeniam
tamem minorem, amittit, 354.
morte, Cæsare, res sibi ablatas
recupera, 370. trans ad Cæsarem
469
Deliquit solis Thallus appellat, ce-
nebras in Christi passione obortas,
ib. 14
Dellius, biflorus, temp consuetudine
Antonio devinctus 440
Dedes, ob sanctitatem loci, indicias
quasdam, hostibus ibi, abime-
thi, consuetudine, edicit, 22.
spoliatur ab Athenodoro pirata
14
Dennis S. Paulum relinquit, 489
Demetrius Schœus, Philopatoris filius
sentit, perit à Romanis, 81.
demetrius regnum parium, 81. fu-
gam ab eodem Romæ medicorum, 60.
desertit in Lyciam, ibi, Ly-
ciam, insensit, ib. cognoscitur
Soteris à Babyoniis adspicitur,
ib. insensit ad Alisim, opore, Ju-
dam, Manducatum, succum, mactit
Dionysius, filium in Jerusalem, 63.
Antiochum regnum suo expulit, 71.
Orophernem, contra se, gentem
nam insensit, 76. videtur, 80.
consequitur, dicit, 77. omnia
insensit, dicit, 78. patet bel-
lus, contra Alexandrum, ibi, ibi.
insensit, amicitia, Judæorum,
ib. 80. bellum, occidit, 80.
Demetrius, super, natus filius, Demetrii
Soteris, iussu, Alexander, Bala
consequitur, in Mithridatis in Cy-
liciam, 84. Balas regem Syria ob-
trinit, 85. ejus, iussu, in Ptolema
insensit, 86. Sacro, dicit, Ptolema
consequitur, 87. dimittit, milites
hostes, ibi, occidit, ib. insensit, Demo-
trius, in adversum, 89.
patris, crudelitatem, supponit, ibi.
insensit, insensit, ib. insensit
consequitur, ibi, 90. bellum
Ptolema, inferre, statuit, 90. consue-
rit, insensit, ptolema, bellum, veni,
90. ib. Orophernem, vocatus, in Cypro
bellum, inferit, 119. ab eodem, oc-
cidit, Antiochum, filium, 120.
victor, super, videtur, 120. ptolema,
121. varia, natus, de morte, ejus,
121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740

[illegible][illegible][illegible]

gub., à Tiberio adoptatur, 549.
 Vriene ei decernitur, 550. Apolli-
 nis, arcumculum consulit, 558. In
 Armeniam proficiscitur, ib. Egyptum
 visitat, cognoscitque antiquitatem eius.
 559. moritur: non sine suspitione
 venit, 561. mors ejus omni-
 bus, nisi Tiberio & Livio, dolori
 est, 562. honores ei decernuntur,
 ibid.
 Gessius Florus Procurator Judæe,
 635. nullis lueris iariabilis, Judæos
 insensibiliter affligit, 688. ut gens
 Judæorum à Romano abruptum-
 perit imperio, sedulo augens calamita-
 tes, 689.
 Gladii puer fortissimè cecidit pro
 Antonio & Cleopara, 476.
 Glaphyræ, Alexandro viro quâ à pa-
 tre Herode Arangulo, remittitur
 ad Archelaum Cappadocum regem
 528.
 Gorgias contra Judæos bellum iover,
 63. Iephum cum suis Judæis fu-
 gam, 634.
 Gornæz, necem Artabanæ patri præ-
 sent, 632. in Hyrcaniam fratris
 Bardani, conciliatus, abijt, 632. co-
 pias deinde contra fratrem contra-
 hens ab eo vincitur, 634. occidit
 fratres à Damis, potiturque in vi-
 vicinis, Micherdam, cuius filius
 abscondit, 637. moritur, ib. ib.
 Grecianorum, in semperis, quando se-
 quenda epistola ad Theodotum, em-
 pite, suo assignanda, 4. apud 668
 non, 668. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719

Index nominum & rerum.

gaudium inde concipit, ib. ad arma se convertit, 292. devotetur ab Ateo, 293. solvens Brundisio non paucas, ora tempestate; naves amittit, ib. expeditionem in: Parthos suscipit, 294. templum Hierosolymitanum perfidē spoliat, ibid. Græcas urbes inter quas Nicephorium recipit 294
 Marcus Titius dux ab Antonio designatur adversus Sextum Pompeium 451
 Marcus Scaurus devotio Cæsare non punitur 474
 Marcus Claudius Marcellus Cæsarem mecens Mitylenas concedit 325
 Marcus Aurelius Cotta vincitur à Mithridate 183
 Marcus Agrippa magnopere Antonium perturbat, 468. in Asiam mittitur, 508. in Syriam rursus mittitur ab Augusto, 515. invitatur ab Herode in regnum suum, muneribus autem honoratus abnavigat in Ionium, 516. Bosphoranos superat, 517. cum Herode laborum socio pervenit Ephesum, 518. inde Samum, ib. in multis Herodi gratificatur, ib. Judæas in Ioniā liberat ab injuriis indigenarum, ib. ex Syriā reverius ad Pannonicum bellum gerendum mittitur, 519. mortuum laudatur ab Augusto ib.
 Marcus quidam Agrippa adoptatur ab Augusto, 549. in Planatiam Corsicæ insulam projicitur, 551. insidias Tiberii interimitur 554
 Mardus dirigit Antonii exercitum 445
 Marion Tyriorum tyrannus, tyrannidem per Syriam exercet 388
 Marius Mithridatis dux occiditur à Lucullo 189
 Mariña urbs opulenta evertitur à Puthis 421
 Mariamme Alexandri filia, Herodis uxor, 434. Herodem non amat, 481. beneficiis accusata ab Herode damnatur, & ad supplicium ducitur 495
 Mariamme tertia regis Agrippæ foror migrat in thalamum D. metui 667
 B. Maria virgo audit Angelum Gabrielem, 528. ad Templum accedit, 532. reveritur cum Josepho in Galilæam ib.
 Marfus sibi manus infert 393
 Marfias Alexandrinorum dux capitur in bello 118
 Marfias Agrippæ signat Tiberium mortem obisse Hebraice dicendo, Mortuus est Ico 627
 Martha mulier Syra divinatix 133
 Marullus Præses à Caio Judææ factus 628
 Marathias Affamoni filius appellatur, 32. Judæa sacrificantem ju-

gulat, ib. moritur, & sepelitur in Modin 38
 Matthias Currus Josephi (historici) abavus nascitur 109
 Mavius interficitur ab Antonio 419
 Mazaca Cappadociæ civitas Cæsarea appellatur 566
 Medeus quidam Mylos Asianos ad defendendum ab Antonio permoveret, 467. Lycomedis ditionem obtrinet 474
 Medordum rex à Phraate & Artaxe superatur 463
 Meherdates Parthorum rex à Claudio fit, 654. victus, auribus privatur à Gotarze 657
 Memnonis effigies 559
 Memphis Prolemæi Euergetæ II. filius ex sorore & conjuge Cleopatrá, 92. à patre occiditur, marique inter epulas offerri jubetur 118
 Menas Præfex legatus filium ejus Nicomedem contra patrem incitat 83
 Menelaus Jalonem circumveniens, ad seipsum summum transfert Sacerdotium, 4. aurea vasa subrahit ex templo Hierosolymitano, 10. criminis convictus, promissâ Ptolemæo pecuniâ, evadit, 11. commiscet se cum exercitu Eupatoris, 54. dignum vitâ exitum sortitur 56
 Menocharis legatus Romam venit 70
 Metella L. Corneliæ Syllæ uxor Româ fugit ad maritum 160
 Metellus plurimas civitates expugnat, 216. Eleutheram urbem per prodicionem accipit, 229. insulam Cretam capit 232
 Metellus Scipio provinciam Syriam obtrinet 318
 Metellus, qui Antonio adhaerens, pietate filii servatur 477
 Q. Metellus Numidicus exulans Philosphie studet, 135. victor, Imperator appellatur, 212. de Cretrâ triumphat 268
 Metrodorus princeps legationis ad Rhodios 20
 Metrodorus Sceptius legatus mittitur à Mithridate ad Tigranem Armenium, 191. vivus proditur mortuus honorificè sepelitur à Tigraue, ib.
 Metrophanes submissus à Mithridate fugatur à Berytio 150
 Migremus hinc, Hierosolymis vociferatur 687
 Milefia mulier, quoddam partum medicamentis abegisset, rei capitalis damnatur 174
 Mildides Demetrii legatus Romam venit 72
 Minutius Bassillus unus ex percussoribus Cæsaris à servis suis necatur 369
 Mithridates amicitiam init cum Ro-

manis 82
 Mithridates Eupator nascitur, 106. patri Euergeti succedit 112
 Mithridates magnus rex Parthorum 178
 Mithridates Euergetes Ponti & minoris Armeniæ rex dolo familiarium necatur 122
 Mithridates Ponti rex Gordiam Romanis mittit, 139. Cappadociam quam occupaverat ipsi admittit, 140. bellum parat adversus Romanos, 142. linguas 22 calluisse perhibetur, ib. mittit filium ad occupandum regnum Cappadociæ, 143. ejus duces Nicomedem fugant, 144. & Aquilium, ib. magnam clementie opinionem sibi parat, ib. Romanorum provincias percurrit, 145. Magnesium, Ephesum, & Mitylenen recipit, 146. ferreas literas Epheso mittit sarcapis omnibus, ut Romanos simul invadant, occisioque insepultos ibijciant, 147. in insulam Coum trajicit, ubi Cleopatrá thelauros reperit, ibid. cum ignominia à Rhodo recedit, 149. coronâ victoris diffractâ confectione percutitur, 150. audita suorum clade, suspectos amicos habet, 153. ejicitur à Galatiâ, 154. sævit in eos, qui ab ipso deservierant, 157. Civitates Græcas libertate donat, ib. premitur à Fimbriâ à quo tamen fugit, 158. per Archelaum pacem init cum Syllâ, 160. in Pontum reveritus sub potestatem suam redigit civitates quæ ab illo desecerant, 165. filium vinum aureis compedibus tandem necat, ib. parat exercitum adversus Bosphoranos, 166. impium convivium instituit, 168. Bosphorum subigit, 169. duas partes exercitus amittit, 171. jubetur à Syllâ cedere Cappadociâ, ib. restituta Ariobarzani Cappadociâ legationem Romam mittit, 173. sedus init cum Q. Sertorio, 176. parat rursus bellum adversus Romanos, 178, 179. coactus Cysicam solvere obidionem in Bithyniam transmittit, 188. Pontum petens naufragium patitur, 190. Heracleam Ponticam à Seleuco Piratâ subvehitur, ibid. metuens congregi cum Romanis in Hypium fluvium desertur, ib. classis ejus superatur à Triario, 193. alium colligit exercitum, ib. fugat Lucullum, ib. & 194. ejus milites superantur à Romanis, 195. fugam meditantur, ib. fugienti præbetur equus ab Eunuchis, 196. mittit Bacchum, seu Bacchidem ad forores, uxores, & concubinas inveniendas, 197. ejus præfecti transiunt ad Lucullum,

Index nominum & rerum.

lum, 197. colloquitur cum genero suo Tigraue, 208. cum 10 mille equitibus remittitur in Pontum, ib. sedisimè fugit, 217. Armeniam invadit, ubi Romanos vagantes ad ortus interficit, 220. M. Fabium vincit, ib. vincitur à Triario, 221. quem cum suis Romanis vincit, occisus supra 7 millibus, 224. vulneratur, ib. animo collapsus per legatos cum Pompeio agit de conditionibus pacis, 231. à Pompeio obfessus clam fugit, 235. nocturno prælio vincitur, 236. castellum petit utriusque Armeniæ positum, 237. lethale virus amicis distribuit, ibid. rejicitur à Tigraue, ib. per gentes Scythicas iter facit, 243. legatos mittit ad Pompeium, qui tributa pollicerentur, si concederetur ei regnum pternum, 252. irâ accensus Exipodrum filium suum interficit, 253. cogitat expeditionem in Italiam, nec tamen consensit exercitus, 254. parit Pharnaci filio suo prodicionem in se ferro, 256. descendens ad uxores, pellices, & filias venenum omnibus dat, ibid. postquam neque veneno, neque vulnere sibi suâ manu illaro perire potuisset, tandem ab hostibus cæsus occumbit, 257. ejus pretiosa suppellex à Pompeio in Talaaris capitur 266
 Mithridates quidam regno suo pulsus ad Gabinium venit, 287. occiditur à fratre suo Orode 292
 Mithridates Pergamenus magnas copias colligit, ad Cæsarem, Alexandriæ periclitantem allaturus, 345. Pelusium capit, 346. Diocoridem interficit, 347. Judæis utitur benevolis, ibid. vincit Alexandrinos, ib. rex Bosphori constituitur à Cæsare, 357. Leucotheæ templum spoliat 361
 Mithridates quidam aperit Antonio consilia Parthorum, 447. phialas ab illo accipit 488
 Mithridates Iberus movetur à Tiberio ut Armeniam invadat, 621. fratrem Pharsimenem conatus suos dolo & vi juvare perpellit, 622. Domum remittitur à Claudio ad recipiendum regnum, 641. Armeniam occupat, 652. expulsus è regno Bosphorno à Didio Romano, regem Dandardarum ipse exturbat, 654. victus, auribus privatur à Gotarze, 657. nullo in armis prædio relicto Eunone mediatore uritur ad Cæsarem, 656. Romam perductus, ferocius quâdam fortuna ferebat, differuisse dicitur apud Claudium ib.
 Mithrobarzanes Tygranis dux occiditur, totisq; ejus exercitus perit 109

Mitylenæ multi capiuntur, 500 interficiuntur à Lucullo 166
 Mitylenæ diruuntur 170
 Molo rhetor primus in Senatu sine interprete loquitur 169
 Monima Milefia Mithridatis uxor strangulatur 197
 Mopellusia diruitur ab Antiocho à Philippo Seleucis 139
 Morbos contrahunt Mithridatis milites herbas comedendo, 186. vid. 504.
 Morbo afficitur quem ad Betheldam decumbentem inveniens Christus sanavit 522
 Murcus cum Aenobarbo navali prælio victores evadunt 49
 Murena, Murenæ prætoris Asiæ filius, ad Amili obidionem continuandam relinquatur à Lucullo 193
 Q. Mutius Scævola proconsul in Asiam missus, 137. benevolentiam acquirit suâ populo Romano conciliat ib.
 Mylascenses à Rhodiis acie vincuntur 36

N
 Naphthæ natura 209
 Navium apparatus in bello Asiaco 470
 Neptuno sacrificatur 96
 Nero impetrat ut Illyenses omni publico munere solvantur, 663. imperator declaratur, 668. Cæsenium Patum ob res male gestas facietis excipit, 681. Judæis savor intercedente uxore suâ Poppæâ, 682. Romam incensam prospicit è turri, 684. sævit in Christianos, ib. erantissimi in Græciam ad hymem ingruentem ibi manet, 689. Vespasianum mittit in Judæam, 692. manus sibi infert 694
 Nicanor fugatur à Judâ Maccabæo, 43. idem familiariter cum eo vivit, 64. delatus ob eam benevolentiam apud regem Demetrium, Judæ insidias, ib. ab eo se Judas subtrahit, 65. Judæis minatur nisi tradunt Judæam, se domum Dei incensurum, ib. occiditur, & in frusta dividitur 66
 Nicomedes nimium amarus à Bithynia Romam mittitur à Prusis patre, 76. regnum patris affectat, 83. promptè excipitur ab Attalo, ibid. bellum patri infert ib.
 Nicomedes Philopator moritur, 141. filius ejus Nicomedes rex Bithyniæ fit à Senatu, ib. pellitur à fratre Socrate, ib. reductus in Bithyniam, hortatu Romanorum in Mithridatis regnum irrumpit, 142. defunctus sine liberis populum Romanum heredem reliquit 178
 Nicomedes Bithynius Comanorum Sacerdotium obtrinet in Cappado-

docia à Cæsare 353
 Nicopolis à Pompeio conditur 237
 Nicopolis appellatur urbs ab Octavianò condita 491
 Nili fossæ derguntur 491
 Nisibis capitur à Lucullo 219
 Nudus coplis suis denudatur à Mithridate 183
 Numenius à Regibus Ægypti Romanam gratias acturus pro beneficiis mittitur 28
 Numenius Antiochi filius, legatus Judæorum Romam proficiscitur 100
 Numidius Quadratus animadvertit in Judæos 662
 Nyssa soror Mithridatis capitur à Lucullo 197

O
 Odas Nabazarum rex 503
 Octavia prægnans nubit Antonio, 419. arbitri inter virum Antonium & Octavianum fratrem, 433.
 Octavius, qui & Octavianus & Augustus, nascitur, 265. occiso Cæsare hereditatem ejus init, 369. immanis frequentia ipsi Romam adventanti occurrit, ib. superbe excipitur à M. Antonio, 370. Ludos victoris Cæsaris edit, 371. exercitum parat, ib. illi cum Antonio non convenit, 372. decem millia virorum contrahit, 373. in Hetruriam proficiscitur, 375. argentum dividit duabus ad se venientibus legionibus, 378. Decimo Bruto Mutinæ ab Antonio obfesso succurrit, 379. imperium extraordinarium accipit, ibid. gratiorum sibi exercitum, quàm Senatum expetit, 387. societatem init cum Lepido, & Antonio, 393. augurium captanti vultures apparent, 394. Consul eligitur, ib. potestatem agendi omnia quæ vellet, accipit à Senatu, 395. quam retinet ad finem vitæ, per annos octavium 56. ib. C. Julii Cæsaris Octaviani nomen usurpat, 395. aquila ejus ceterorum superflens duos corvos ad terram affligit, 396. Brutum vincit, 410. divortium facit cum Claudia, Fulviæ filiâ, 415. postremum foetus init cum Antonio, 419. Ovans Romam ingreditur, 448. Antonium accusat apud plebem, & consules fugientes ad Antonium à se missos dicit, 462. post consulum discessum egit, & dixit quæ volebat, ib. testamentum Antonii à virginibus Vestalibus accipit, & evolvit, 463. apparatus facit ad bellum contra Antonium maximos, 465. in Epirum proficiscitur, 468. in bello Asiaco victor evadit, 472, 473. mercedes, & pœnas civitatibus, hominib;que distri-

Index nominum & rerum.

distribuit pro meritis singulorum, 474. Athenas navigat, 475. exercitus veteranos dimittit, 476. multa Romæ in honorem ejus decernuntur, 477. cum tempestate bis conficitur, 478. magnâ celeritate venit in Asiam, 479. legationi Antonianæ non respondet, ib. impunitatem Cleopatraz promittit, si Antonium velit occidere, ib. Syriam petit, 481. Pelusium, prodeunte Cleopatraz, capit, 482. Alexandriam ingressus orationem Græcæ habet, quâ significat, se Egyptiis universis ignoscere, 486. Antoni, & Cleopatraz communes liberos liberaliter habet, 487. Alexandri magni conditorium & corpus veneratur, ibid. Apim non accedit, Deos se non boves adorare confuisse perhibens, ib. venit ad consulandum Cleopatraz, nec tamen ejus lenociniis inflammatur, 488. morte Cleopatraz affligitur, omni se triumpho sui gloriâ spoliatum esse ratus, 489. suspectos habens Egyptios Senatori provinciam non commendat, 492. Egypto præficit C. Cornelium Gallum, ib. venit in Syriam, ib. in Asiam provinciam profectus, hyberna ibi agit, 493. honores ei decernuntur, ibid. ostendit se imperium ex victoriâ adeptum, 494. imperium abdicaturus, compellitur ta. dem multis argumentis ut solus obtineat, 499. provincias retinens quæ plus periculi habebant, tutiores Senatui permittit, ib. hac ratione milites armat, & ad se transfert, ib. Augustus dicitur, ibid. & 498. omni legum necessitate sententiâ Senatûs absoluitur, 503. M. Agrippam & M. Marcellum dissonantes, locis disjungit, 507. in Siciliam proficitur, 508. inde in Græciam transmittens Atheniensibus Æginam & Eretriam adimit, ibid. in Asiam profectus Cizicenis libertatem adimit, 509. idem facit cum Tyriis & Sidoniis, ib. Romanam reverfus Marti templum extruit ob signa à Parthis recuperata, 513. post primum imperii decennium principatum in aliud quinquennium prorogat, 514. Cizicenis libertatem restituit, 516. Pontificatum maximum suscipit, 519. aliis libris fœdiciis concrematis, suos retinet Sibyllinos, ib. Tiberium in Agrippæ locum assumit, ib. annum à Jul. Cæsare ordinatum, sed postea negligentia conturbatum, emendat, 522. Sexilem mensem, Augustum vocat, ib. quasi invitus prorogat imperium, 523. Enez sive Aretæ, & Herodi re-

conciliatur, 526. navale prælium exhibet, 542. Cæsi mortem gravissimè fert, 548. Dominus appellari non sustinet, 549. in quartum decennium quasi coactus imperium suscipit, ib. (in quintum pag. 554.) Calendarium integritati suæ restituit, 549. ejus mors prædicitur, 554. Nolæ obit ib. Olthacus Dardariorum Dynastes promittit Mithridati se Lucullum interfecturum, 193. humanissimè ab eo exceptus subducit se ex castris Luculli 194. Omina victoriæ Augusti præfigentia 471. Onesimus convertitur à S. Paulo 685. Onesiphorus S. Paulum invenit, & recreat 681. Onias se infinuat in amicitiam Ptolemæi Philometoris, & Cleopatraz, 56. licentiam ab eis obtinet extruendi templum in Heliopolitica præfecturâ, ib. vid. pag. 81. bellum suscipit in causâ Cleopatraz, 89. Onias quidam vir justus propter ejus pias preces occiditur à populo Judæorum 241. Orobasus legatus regis Parthorum mittitur à Syllâ 141. Orobius exercitus Romani dux Athenienses noctu trucidat 149. Oroses Parthorum rex, 286. fratrem Mithridatem in conspectu suo occidi jubet, 292. ad Crassum legatos mittit, 298. sollicitatur à Pompeianis, ut ipsi adit in bello civili, 320. L. Hirtium, jure violato in vincula conjicit, 323. audita suorum clade in furorem vertitur, 429. occiditur à Phraate filio 438. Oroses unus ex filiis Artabani rex Armeniis imponitur 556. Oroses vincitur à Pompeio 245. Orophernes, alias Holophernes sollicitat Demetrium Soterem contra Ariarathem, 70. pulso Ariarathæ fratre regnum tyrannicè administrat, 71. Ionicam & artificiosam inemperantiam introducit, ibid. Jovis templum spoliatur ad perfolvendam militibus stipendia 73. Orofius errat 319. Otho suscepti à Vitellio imperii nescius imperator à militibus creatur, 694. die imperii 90 interficitur, ibid. Ovidius annum suum natalitium sic describit, Cum cecidit fato consul uterque pari, 386. relegatum in Pontum, 552. diem obit in exilio 556

P

Pacorus, Orosis filius, bellum in provinciam Syriam infert 309. Pacorus Syriam subigit universam,

418. occiditur in bello 439. Pallas Claudii libertus 660. Palmyrani ab Antonianis equitibus spoliandi sua in ulteriorem ripam transferunt 416. Pamphylii legati coronam auream Romam afferunt 18. Pamphylæ opida præfecturæ suæ restituitur 501. Pannonicæ legiones tumultuantes Tiberio se submittunt defectione luæ terræ 555. Pansa Consul ex vulnere in prælio cum M. Antonio accepto, moritur 386. Pantomimorum saltatio Romam introducta 507. Pappus occiditur 432. Parthicum imperium quomodo ad suam magnitudinem pervenit 98. Parthi in Romanos insurgunt, 416. in fugam vertuntur à Romanis, 446. vincuntur a rege Medæ 461. (Parthi) vincant Romanos, Crassumque occidunt, 298, 299, 300, 301, 302, 303. ad Cæciliæ Bassi auxilium veniunt 364. Parthorum legati pacem petunt à Romanis 141. Pascha primum à Jesu Christo celebratum, 569. secundum, 572. tertium, 577. quartum, in quo Pascha nostrum immolatus est 593. Paulus, Apostolatus sui primo triennio apud Damascenos exco. edit Hierosolymam, 629. Iconii cum Barnabâ verbum prædicat, 650. rapitur in tertium cœlum, ib. per visionem vocatur in Macedoniam, 664. necessaria vitæ subsidia recipit à Theffalonicensibus, 665. dispartit Athenis cum Philoſophis, 666. venit Corinthum, 667. Ephesum, 670. triennium conficit in Asiâ, 672. priorem ad Corinthios scribit epistolam, 673. posteriorem ad eosdem, 674. Troade navigat in Macedoniam, 673. inde proficitur in Græciam, 674. scribit epistolam ad Romanos, ib. Troadem revertitur, ib. venit Cœm, 675. per multas urbes festinat ad Hierosolymitanam, ib. concionatur apud tumultuantem Hierosolymis populum, ib. Cæsarem appellat, 678. naufragium patitur, 680. Romam venit, ib. scribit epistolam ad Philippenses, 686. ad Hebræos 687. in Asiam, expleto Romæ biennio, navigare videtur, ib. prædicat Evangelium in Crêtâ insulâ, ibid. primam epistolam scribit ad Timotheum, 688. scribit & ad Titum, ib. Ephesum revertitur ad Timotheum, ib. 2^a Romam veniens, à Nerone absolvitur, 689. 2^a ad Timotheum epistolam scribit, 691. Romæ

Index nominum & rerum.

Romæ gladio percutitur 692. Pax inter Judæos & Eupatorem inita, statim rumpitur 52. Periodus Calippica 3^a, 658. 5^a, 499. Perſeus Eumeni infidiatur, 5. post colloquium cum Romanis habitum causam suam unius epistolæ formâ complectitur, 7. vincit Romanos, nec tamen victor pacem potuit à Licinio Consule impetrare, 9. cum Rhodiis agit de redemptione captivorum, ib. à Licinio fugatus Peliam venit, 10. ipse & Gentius Illyriorum rex legatos Romam mittendos decernunt, 20. Antiochum monet ne ipsi desit vel conciliandâ pace vel opem ferendo, ib. eodem modo Eumenem quoque sollicitat, 21. vincitur, 24. Amphipolim in Thraciâ cum 500 fere Cretenſibus pervenit, 25. ad templum Castoris & Pollucis in Samothraciâ supplex confugit, ib. Evandrum amicum interficit Turat, 27. decipitur ab Oroande Cretenſis, ib. ad angulum templi se recipit, ib. sese filiumque tradit Octavio ib. Perusia ab Octaviano capitur 418. Pestilentia magna Judæos affligit 456. Petronius in Egypti præfecturâ Cornelio Gallo succedit, 560. vincit Æthiops, 506. Premnium urbem Æthiopiæ capit, 506. Cándacem ad conditiones pacis cogit, 509. Syriæ præfex fit à Caio, 635. Cæio statum parat, 636. laudatur à Caio quod propulerat frangere gentis Judæicæ conumaciâ, 636. miserabili Judæorum supplicatione commotus statum Cæsi dedicare differt 638. Petrus Apost. sanat Æneam, 631. & Tabicham, ib. ipse & Paulus de exitu ex hac vitâ à Domino admoneantur 691. Petrus secundam scribit epistolam, 691. Romæ occiditur 692. Pharaſmenes Orodem vincit 622. Pharisæorum cum Sadduceis dissensio 127. Pharisæi conjurationis convicti trucidantur ab Herode 528. Pharnabazus vincitur à P. Canidio Crasso 439. Pharnaces nascitur Mithridati Eupatori, 136. patris sui cadaver mittit ad Pompeium, 265. sociis populi Romani ascribitur 266. Pharnaces orto inter Romanos civili bello, ab eis deficit, 323. Pontum occupat, 350. Armeniæ minori imminet, 350. legatos ad Cæsarem mittit, 353, 354. jubetur à Cæsare ut Ponto decederet, ib. vincitur à Cæsare, 356. Sinopen refugit, ib. Domitio Calvino Sinopen tradit, 357. ab Afandro interficitur 358.

Phaſaelus dux Hierosolymis constituitur à patre Antipatro, 352. nascitur ipsi filius Phaſaelus, 353. Hierosolymitanorum gratiam conciliat, 358. cum Hyrcano expositus, 399. vitam sibi abruptit 422. Phæroras tetrarchiam à Cæsare rogatione fratris Herodis obtinet, 510. in amorem ancillæ suæ infanum incidit, 521. ablegatur ab Herode in ipsius tetrarchiam, 529. moritur ibid. Philadelphienſes unde annos dinumerant 265. Philippus Nicanorem mittit ut universum Judæorum nomen penitus tollat, 42. expeditionem parat contra Lyſiam, 55. ab Eupatore interimitur 58. Philippus Euergetes cohibitus à Gabiniæ regnum Ægypti non capeſcit 281. Philippus Herodis filius partem ditionis paternæ accipit ab Augusto 541. Philippus tetrarcha diem obit 618. Philippus Evangelistâ baptizat Eunuchum 619. Philistæbrum arx à Judâ Maccabæo evertitur 54. Philo Judæus, legationis Judæorum princeps, 636. ej. ctus à Caio suos consolatur ipse divinæ consolationis 640. Philometor ignaviâ suâ regnum amisit, 16. regno spoliatus, Romam proficitur, 57. comiter excipitur à Senatu ib. Philopœmen gubernat Attalum regem 103. Phoenix transfugit ad Lucullum 193. Phoenix avis in Ægyptum venit 618. Phraates Demetrium Nicatorum in Syriam mittit, 114. ab exercitu Græcorum à se deficiente occiditur 118. Phraates secundus rex Parthorum, 229. legatos ad Pompeium mittit, 246. indignè fert quod rex regnum à Pompeio in literis non appellatur ib. Phraates tertius rex Parthorum ab O. rode patre constituitur, 438. fratres ex Antiochi filiâ natos, & Orodem ipsum occidit, ib. adulum filium interficit jubet, ib. in exilium à populo suo pellitur, 467. cum Thridate contendens petit (ut & adversarius) auxilium à Cæsare, 481, 506, 507. legatos mittit ad Cæsarem, 492. signa Romana Augusto remittit, 511. Armeniæ manum adjicit, 542. audito bellico Cæsi apparatu ad Augustum mittit, 544. in gratiam cum Augusto redit 545. Phraates regis Phraatis III. filius Par-

thorum rex factus moritur 621. Phrygia à Romanis recepta 114. Phrygia major Mithridati Euergetæ conceditur 116. Pinarius Scarpus deficit ab Antonio 476. Piratæ vagantur per Asiam, 164. multiciam insulas, provinciâsq. vastant 217. sacrilegia perpetrant, 218. Romanis illudunt, ib. brevi temporis spatio à Pompeio profligantur 227. Pilo consul creatur, 270. vid. Cneius. Planetarum magna conjunctio 525. Plancia uxor Pisonis contumelias jacat in Agrippinam & Germanicum 558. Plancus, amoto C. Sosio, Syriæ præficitur ab Antonio 438. Polemo rex Ponti inter socios ac cœderatos populi Romani adscribitur, 500. illi resistunt Bosporani, 517. paternum Ponti regnum accipit à Caligulâ 630. Polemonius datur Armenia minor ab Antonio 460. Pollio Pharisæus urbem Hierosolymitanam tradendam suadet 435. Polystratus à Ptolemæo ad Rhodios remittitur, 28. idem Phaselim ap. pulsus ad communem urbem Larem confugit, ib. postea Cæsum petit, 29. tandem Romam perducitur 33. Polybius (historicus) Demetrium hortatur ad fugam 60. Polybius patriæ vastatione afficitur 87. Pompeii sive Pomponii captivi Romani magnanimitas 193. Pompeius, vid. Cneius. Pontius Pilatus Valerio Grato in præfecturâ Judææ succedit, 565. innocentissimum Jesum voluntari Judæorum perimit, 603. Romam proficisci jubetur à Vitellio Syriæ Præfide, responsurus ad objecta Judæorum, 626. propriâ se manu interficit 635. Popillius Rhodios objurgat, 25. Antiochum virgâ circumſcribit 27. Poppæa, Neronem maritum suum convitiis inſeſcens, icu calcei ejus occiditur 688. Porcius Festus Felici in provinciâ succedit, 678. latronum plurimos interficit, 679. impertorem magnum cum sequacibus per milites opprimit 681. Portenia ante debellatum Antonium visitur à Pompeio 269. Polidoni Apameensis Iphæra 306. Porbinus Eunuchus novi & difficultis in Ægypto belli author existit, 339. interficitur à Cæsare 342. Prienenſes ab Ariarathæ vexantur 73. Procu-

Index nominum & rerum.

Proculus à Cæsare mittitur ut vi-
vam, si fieri possit, in potestatem
redigat Cleopatram, 485. gladium
quo erat seipsum transfurans, decu-
tit ibid.
Prodigia quæ Michridati apparuerunt
150
Prodigia sub initium belli Judaici 687
Proprætores in octo Provinciis mit-
tuntur 312
Prusias rex legatos ad Romanos mit-
tit de pace cum Perseo faciendâ
18. cum filio Nicomede Romanum
venit, 37. mittit Pythonem legatum
Romam, qui Eumencem accusaret
41
Prusias Venatoris Bithyniæ regis cum
Attalo inimicitia, 71. victo Attalo
Pergamum ingreditur, ib. templa
vastat, 74. Æsculapii simulachrum,
cui pridie libaverat, suis humeris
impositum abripit, ibid. Atrium
cum Romanorum legatis intra Per-
gamum compulsum oppugnat, 75.
ejus cum Attalo bellum auctoritate
Romanorum terminatur, 76. Ni-
comedem filium Romanum mittit,
ib. jubet Menam legatum, ni impe-
traret, quæ vellet à Romanis, Ni-
comedem filium interficere, 82.
metuens sibi à filio in arcem Ni-
cææ se includit, 83. frustra lega-
tos Romanos mittit, ibid. occiditur
Nicomediæ; an à filio, an ab aliis
hortatu filii, non convenit 84
Ptolemæidis obsidio metu Ptolemæi
solvitur 131
Ptolemæus Philometor pæcem cum
Cleopatrá fore, & Euergete fra-
tre confirmat, 20. inter se fratres
dissentunt, 57. reconciliantur à
Romanis, 58. rursus litigant 59
Ptolemæus Macron hausto veneno vi-
tam sibi finit 48
Ptolemæus junior suam legatorum
Romanorum militem conductum
dimittit, 63. ad Cyrenen à se
deficientem festinat, 64. vincitur,
65. Romanorum favore subleuatus
de occupandâ Cypro cogitat, 68.
à fratre Philometore in bello supe-
ratur, 72. humanissimas conditio-
nes à fratre victus invenit, 73. apud
Romanos fratrem accusat 75
Ptol. Philometor Alexandro Balz
infaidit, 88. benignè excipit Jo-
nathanem, ib. filiam auferit ab A-
lexandro, & dat in matrimonium
Demetrio Soteri, ib. duo diade-
mata assumit, ib. vulneratus mori-
tur inter manus medicorum 89
Ptolemæus Euergetes II, (qui & Phy-
scan) conatus Cleopatram resistit,
cui Cleopatram sibi nubere cogit,
90. conjux filium eodem nuptiarum
die inter simplex matris interfici-
cit, ib. ejus tyrannis, ib. Cyrenos

quosdam interfici jubet, quod ob
Irenem pellicem eum objurgasset,
92. Cleopatram repudiat, 104. fi-
liam ejus prius stupratam in matri-
monium adsciscit, ib. clam in Cy-
prum profugit, 116. filium maxi-
mum interficit, 117. filium quoque
Memphiticum, quem ex Cleopatrá
susceperat, occidi jubet, matrique
inter epulas offerri, 118. novum
regem Syris, id petentibus, loco
Demetrii commendat, 120. mori-
tur 124
Ptolemæus Abubi filius per fraudem
Simonem trucidat 106
Ptolemæus Lathurus post occisa mi-
nimum 30 millia Judæorum sævit
in mulieres & pueros, 132. ejicitur
ex Ægypto, ib. à Cypro re-
vocatus Ægyptum recipit, 146.
bellum Thebæis infert, 165. eos
graviter mulctat, 170. moritur ib.
Ptolemæus Cyrenarum rex mortuus
hæredem populum Romanum re-
linquit 136
Ptolemæus rex Cyprî hausto veneno
vitam sibi finit 278
Ptolemæus Auletes Rhodi convenit
Catonem, 279. Roman venit, ib.
legatos Alexandrinos partim occi-
dit, partim pecuniâ corrumpit, quod
minus causam Romæ contra se
agant, 281. Ephesum proficiscitur,
284. in regnum restituitur à Ga-
binio, 291. filiam suam Be-
renicem occidit, ibid. moritur
307
Ptolemæus puer Cleopatram sororem
suam simul & conjugem regno ex-
pellit, 323. fugatus à Cæsaribus,
demerito navigio perit 349
Ptolemæus junior à sorore & conjuge
Cleopatrá veneno tollitur 378
Ptolemæus præpositus Herodis nece-
tur 428
Publius Scipio non nisi rogatus Ale-
xandriæ civibus, se spectandum
præbet, 105. ejus comitumque
continentia, ib. cum sociis legatis Ro-
mam revertitur 107
Publ. Rupilius bellum servile in Si-
ciliâ conficit 111
Publ. Rutilius Rufus falsò accusatur,
138. elegantem defensionem re-
pudiat, ib. injustè damnatur, nullò-
que cogente in exilium abit, ibid.
sollicitor fit exilio suo, 139. foccos
& pallium assumendo lantemam per
Satrapas Asiæ factum vitat 147
Publ. Rutilius M. Coræ legatus cum
plurimâ exercitus ipsius parte oc-
ciditur 182
Publ. Servilius Proconsul Ciliciam
subigit, 174. Isauras domat, 176.
triumphat 181
Publ. Clodius accusatur, pecuniâ ab-
solvitur, 270. legationem ipsi defi-

gnatam contemnit, 276. legem
fert de regno Cyprî à Ptolemæo
regis Alexandrini fratre, aufere-
do, 277. Tigranem dimittit libe-
rum, ib. Catonis administratio-
nem calumnias impetie 286
Publ. Cornelius Spinther proconsul
Ciliciæ imperator salutatur, 297.
Romæ triumphat 314
Publ. Cornelius Dolabella majestatis
& ambitus accusatus, utriusque cri-
minis absolvitur, 315. Cæsarem
occisum conviciis profcindit, 367.
Consul Syriam provinciam obtri-
net, & curam belli Parthici 368
Publ. Lentulus agrè recipitur à Rho-
diis 359
Publ. Ventidius Bassus Consul fit,
398. fugat Labienum, 422. Pala-
stinam recipit, 414. per Chaunæ
Pacorum decipit, 427. Parthos
vincit, 429. circumlato per Syriam
Pacori capite, eam faciliè pacat, ib.
Antiochum Commagenum ad pa-
cem petendam compellit, 430. tri-
umphat 432
Publ. Canidius supplicio afficitur ab
Octaviano 487
Publ. Silva Bassus in administratione
Judææ succedens Massadum cap-
it 700
Pylades Mimus, Romæ ejus, ab Au-
gusto reducit 514

Quintilius, mensis, Julius appel-
latur in honorem Jul. Cæsaris
365
Quinquennium alterum sibi pro-
gant in potestate suâ, Antonius &
Octavius 433
Quintilius Varus Sephorim capit, 539.
rebus in Judæâ compositis rever-
titur Antiochiam 540
Quintus Cæcilius Bassus, ad dedicio-
nem Apamæ agrè compellitur
382
Q. Dellius historicus relicto Antonio
transit ad Cæsarem 469
Q. Marcius rex, proconsul in Asiam
mittitur 225
Q. Pedius tertium triumphum ex Hi-
spaniâ ducit, 364. legem Pediam
fert, quâ omnibus Cæsaris percus-
sibus damnatis, aqua & igni in-
terdicitur 395
Q. Oppius Pamphyliz Proconsul ve-
nit in manus Michridatis 145
Q. Ovinius occiditur ab Octaviano
488
Q. Posthumus Senator Antonii jussu
occiditur 468
Q. Servæus Commagenis præponitur
558
Q. Tullius Cicero prætor Asiam for-
tuitur, 270. sumptu remigum &
classis parandæ civitates Asiæ libe-

rat

Index nominum & rerum.

rat, 271. tertius annus additur
ejus præturæ, 275. ex provinciâ de-
cedit 276
Quirinus Lepidam ducit uxorem, 545
fit Syriæ præfex 551

Rabirius Posthumus Alexandriæ
agit, ut à Ptolemæo nummos
ipso concredito recuperet, 291. ma-
jestatis crimen subiens defenditur à
Cicerone 298
Rhadamistus primores Armeniorum
ad res novas illicet, 658. Mithrida-
tem ejusque conjugem necat, ibid.
suam ipsius uxorem, Zenobiam, ne
ab hostibus caperetur, vulneratam
flumini tradit 659
Rhasi corpus animâque exponit pro
Judaismo, 31. pater Judæorum ap-
pellatur, 65. profert intestina, eâ-
que projiciens in turbas, vitâ de-
fungitur ibid.
Rhaecuporis Thraciæ rex, interficitur
560
Rhodii rogant à Perseo ut in bello
cum Romanis, quid geratur velut
è speculâ prospiciant, 7. eorum le-
gati comiter à Q. Marcio Consule
& Caio classis præfecto accipiun-
tur, 14. similiter etiam à Senatu, 15.
arrogans ad Romanos eorum lega-
tio, 18. vid. p. 21. benignum respon-
sum Perseo, & Gentio dandum de-
cernunt, 23. orant Popilium ut ad
se divertat, 25. decretum faciunt ut
qui Perseo verbis aut factis favis-
sent, capitis condemnarentur, 26.
eorum legatio ad Romanos con-
ternitur, 26, 34. incertum eis re-
sponsum datum (ft. 35. societas eis
negatur, 37. jus suum antiquum in
Lyciam, & Cariam à Romanis pe-
tunt, 59. Italos qui eaverunt in A-
siâ stragem à Mithridate factam
recipiunt, 148. socius renovant cum
Romanis, 305. cum ab eis auxilia
petret Cassius contra Dolabellam,
negant se opem lauros ad bella ci-
vilia, 391. Cassinâ classe vincun-
tur ad Myndum, 405. libertate pri-
vantur à Claudio, eò quod Roma-
nos in crucem sustulissent, 647.
iterum eî donatur 664
Rhymetæles Cotsis ditionem recipit
à Caligulâ 630
Romani legatos ad reges socios mit-
tunt, 6. eorum contra Perseum bellum
paratum omnium oculis ad se con-
vertit, ib. legatos mittunt ad Pru-
sim, 75. qui ejus pertinaciam irritat,
societati ipsius renuntiarunt, 76.
honorificè excipiunt legatos à Si-
mone missos, 95. de simulato im-
pio testam. no accusantur, 110. eo-
rum 80 millia uno die occisa jussu
Mithridatis per Satrapas Asiæ, 148.
agrè ferunt Antonium, Artaba-

zem, Alexandriæ in triumpho du-
xisse 459
Roxane soror Michridatis veneno pe-
rit 197
Rufino, exoleto suo, Cæsar titulum le-
gionem curam demandat 366

Sabbas morti addicitur 82
Sabbati religione pugnare prohibi-
biti, Judæi in speluncâ concreman-
tur 32
Sabbati observatio Judæos ab defen-
sione templi abstrahit 264
Sabinus Cæsaris procurator violentas
pecunias regiæ scrutationes in Ju-
dæâ facit 537
Sacerdotes mundant Sanctuarium,
45. in ipso libandi ministerio ma-
ctantur 260
Særa Hierosolymis peraguntur, etiam
cum Pompeius templum oppugna-
ret 260
Sacilegium Antiochi punitur, 48. vid.
190. Cassius ejus reus, 406. & Sex-
tus Pompeius 441
Sadducus rex turbator apud Jude-
os 551
Salome, Josephi uxor, maritum crimi-
natur apud Herodem, 457. libel-
lum sepulchri contra Judæorum mo-
rem Costobaro viro suo mittit
498
Samaritani, Judæos se negantes, ori-
gine Sidonios fuisse profiteantur,
præ metu persecutionis, 28. rogant
ut templum Garizitanum Διὸς
Ἐλευθίου nomine appelleretur ib.
Samaritani seducti per impostorem
multantur à Pilato 616
Sardiani asperimâ lue infestantur
557
Sarpedon à Tryphonis exercitu supe-
ratur 96
Saturninus seditionem concitans in-
terimitur 135
Satyrus Rhodiorum apud Romanos
legationis princeps in Eumenem
invehitur 5
Scauro regenda relinquunt à Pompeio
Judæa, 264. Arabiam ingreditur,
conditionesque facit cum Aræâ
rege 269, 270
Scipio Pompeii socer mittitur in Syri-
am 318
Scipionis carmina cum Carthago di-
ruta efficit 87
Scribonius Dynamis Afandri vici-
nam, uxorem ducens, Bosphorum
occupat, 516. necatur à Bosphora-
nis ib.
Scribonia mater Julia, Cæsaris Augu-
sti uxor, ab eo repudiatur 543
Scytharum legati ad Cæsarem veni-
unt 501
Scythopolitæ Judæis benevoli 53

Sejanus, vid. Ælius.
Selene nuptura hosti prioris mariti à
Cleopatrá Grypo mittitur 135
Selene regina, aliâ Cleopatram, Syros,
ut Tigranem excludant, sollicitat
200
Seleucia libertate donatur 251
Seleucus infidiis Heliocleri occiditur 1
Seleucus Demetrii Nicatoris filius re-
gnat in Syriâ, 122. à Cleopatram
matre suâ, sagietâ interimitur,
123
Seleucus Antiochi Grypi filius, Anti-
ocho Cyziceno bellum infert, 137.
vincit Cyzicenum, ib. victus ab An-
tiocho Pio pellitur è Syriâ, 139. in-
terficitur ib.
Seleucus archipirata Italos navali præ-
lio vincit 203
Seleucus quidam, B. renices Ægyptio-
rum reginæ maritus, ob sordes ejus
& illiberalitatem, ab eâ strangulatur
258
Sergius Paulus ad fidem convertitur
649
Seron & exercitus ejus à Judâ Mac-
cabæo conteruntur 42
Servilius Rullus legem Agrariam pro-
mulgat 255
Sextius, post Ciceronem, provinciam
Syriam obtinet 318
Sextilius vincit Mithrobranzem, 208.
multos Arabas opprimit 209
Sextilius Rufus cum jure prætorio
mittitur in Cyprum 318
Sextus Cæsar Syriæ præficitur à Ju-
lio 352
Sextus Pompeius à Cæsare Octavia-
no, & Antonio vincitur, 440. fa-
num Junonis spoliatur, 441. liben-
tissimè recipitur à Lesbii, 444. ha-
bitum refumit imperatorum, 450.
Legati ejus ad Parthos à ducibus
Antonianis comprehenduntur, 451
Lampasium per prodicionem oc-
cupat, 452. Furnum vincit, ibid.
magnum pecuniam colligit, 453.
naves incendit, ib. ejus aliquot a-
mici transiunt ad Antonium, 454.
pedit Armeniam, ibid. Amyntæ se
dedit, ib. interficitur à Titio non
observantè litterarum Antoniarum
ordinem ib.
Sibyllæ carmina Romanis deperantur
177
Sibyllini libri oraculum de Ægypti
rege 283
Sibyllini libri à Pontificibus descri-
bendi 514
Sibyllæ libri notioni Quindecimvi-
rum subijciuntur 581
Sicarii Hierosolymis audaces eva-
dunt 683
Sicarii Alexandriæ Judæos ad defec-
tionem sollicitantes à plebe Romanis
tridentur 700
Sidus utrumque (Sol, & Luna) pro-
B b b b b 12 die-

Index nominum & rerum.

12 diebus non apparent 700
C. Silanus repetundarum postulat 564
Silas magister militum Agrippæ regis, sic ei infensus 644
Simeon iustus 436
Simon profectus in Galileam cum genibus praelia feliciter committit, 50. Joppen occupat, 93. dux eligitur loco Jonathanis fratris, 94. monumentum erigit super sepulchrum patris & fratrum, 95. instaurat munitiones Judææ, 96. coronam auream mittit ad Demetrium Nicatorum, ibid. Gazos compellit ad deditionem, 97. arcem capit Hierosolymitanam, quam mundat, ibid. filium suum Johannem, Hyrcanum postea cognominatum, ducem constituit, 98. sic imperator Judæorum, 100. mittit Romam legatos, ibid. cum duobus filiis traditur 106.
Simon Herodis servus diademata sumit, 538. occiditur à Grato ibid.
Simon, Camithi filius, Pontificatum accipit a Valerio Grato 655
Simon Giorz filius Iarocina Hierosolymis exercet, 621. totam Idumæam subijcit, Judæamque vastat, 695. captus Ariusapho conservatur, 699. interficitur ibid.
Sinope, inflammata à Cleopatre & Seleuco, servatur à Lucullo eam occupante 103
Scænus Arabum Iturzorum regnum obtinet à Caligula 630
Sohemus ab Herode custos Mariam uxoris ejus custodiam, 480
Dominium patris custodiam Judææ rogatione Marium obtinet 491. interficitur ab Herode 495
Solovecius Gallorum dux parum movetur legatione Romanorum 35
C. Sotius Syriæ & Ciliciæ præfecturam accipit ab Antonio, 431. jubetur Herodem adjuvare, ib. & 434. triumphat. vide Caius.
Statira soror Mithridatis, fratris iussu moritur 107
S. Stephanus protomartyr 617
Stratonice castellum Symporium Pompeio tradit 249
Suidæ error in censu civium Romanorum 522
Sulpitius Gallus lunam defectuam pronunciat, 24. omnes invitæ ad accusandum Buzinem 145
Surenas Parthicus Orodem regem reducit ab exilio, 186. Crassum dolo captum interimit, 304. ab Orode gloriam ejus invadente interficitur 305
Syllæ præ se ferens iter monstrare Elito Gallo, insidiosè agit, 503. jurat se pecuniam & Herodis perisgas redditurum, 523. convectis non

stat, ib. accendit Cæsarem contra Herodem, 524. Eneam Arabum regem accusat, ib. damnatus à Cæsare remittitur in provinciam, ut postquam satisfecisset creditoribus, pœnas daret, 526. accusatur ab Antipatro 529
Syrie regnum administrare per legatos decernunt Romani 51

Tacti impia de Judæis opinio 47
Talyminus Ilaces vincitur à M. Crasso 294
Tapheniz duo Herodi indicant fratrem ejus Pheroram veneno fuisse sublatum 529
Tarcondimorus principatum patris obtinet in Ciliciâ ab Augusto 511
Tarichæa excinditur 693
Tarquitius Priscus repetundarum damnatur 677
Tarshenses quomodo affecti erga Tulium Cimbrum vid. pag. 391. qui ex eis Cassio reflicerant, laudantur 400

Taxiles, dux Mithridatis, vincitur à Sylla 153
Templum Hierosolymitanum capitur à Pompeio, 261. extruitur ab Herode, 516. duplex ejus descriptio, ib. comburitur 2° Vespasiani anno, eodem mense, eodemque mensis die, quo prius à Nebuchadnefare fuit incensum 698
Templum Judæorum in Ægypto ab Onia conditum diruitur à Paulino 700

Terræ motus in Antiochia, 112. vide alios terræ motus pag. 553, 466, 498, 515, 516, 526, 557, 564.
Thumastus magnam mercedem petitis Agrippæ dari recipit 628
Theotetus Rhodiorum legatus coronam auream Romanam desert 35
Thebz Ægypti diruntur 496
Thebz graviter mulctantur à Ptolemaeo Lathuro 170
Theodorus Zenonis filius Judæorum 10 millia interficit 134
Theodorus rhetor supplicio afficitur à Bruto 406
Theodorus Pædagogus in crucem agitur 486
Theodosius, pater Samariarum in lite de templo, morti addicitur 82
Theodorus suadet Ægyptiis, ut Pompeium interficiant 331
Theophrastus Mylenæ commentum de P. Rutilio Rufo 147
Theophrastus Pompeio gratias, utpote rerum ejus scriptor 268
Theophrastus Lesbios suadet Pompeio, ut victus jam à Cæsare Ægyptum perat 328
Theophilus Pontificatum accipit à Jonathan in se translaturum 628
Therapsia insula in Ægeo mari ena-

scitur 652
Thermula, Phraatis uxor, marito persuadet, ut filios legitimos Romanam mittat 511
Thessalia vastatur ab Andrisco 84
Thessalonicensibus evangelium annunciat 665
Theudas præstigiator occiditur 649
Thoas sibi metuens Cnidum confugit, 26. Rhodum remittitur ib.
Thrasylus Mathematicus 547
Thrasymedes, unus Heracleum, Cottam accusat 214
Thyreus five Thyrsus ad Cleopatram mittitur ab Octaviano, 481. supra modum ab eâ honoratur, corripit Antonius & flagellis cædit 482
Tiberias Vespasianum deditur 692
Tiberius Sempronius Gracchus in Capitolio occiditur 110
Claud. Tiberius mittitur ab Augusto, in Orientem, 510. invitus Agrippinam repudiatur, 519. desponsatam sibi prius duci Juliam uxorem, 520. mittitur ad Germanos bello domandos, 523. Tribunitiam potestatem in quinquennium accipit, 524. & 549. Rhodum se confert, ibid. & 525. otium ejus imperio honoratus agnoscitur, ib. Theodorum Gadareum audit, ib. in Rhodo manens dissimulat gaudium ob relevationem à Cæsare Juliam filiam, suam autem uxorem, 543. non permittitur necessitudines suas revivere, 544. visendi Cæli privigni sui gratiâ Chium trajicit, ib. suspectus est ab Augusto, 545. spece secessus exulatum agit, 546. revocatur, 547. adoptatur, 549. in Germaniam mittitur, ib. æquum in omnibus provinciis jus cum Cæsare obtinet, 553. mortuo Augusto succedit, 555. & tamen callidè cunctatur, ib. ob restitutas Agz civitates, statuis honoratur, 557. libros variciniarum aliquid continentes examinat, 559. Illicitum legatis ipsum paulo ferius post mortem Drusi consolatibus irridet, 564. Judæis parit, quibus, falsis Sejani criminibus, fuerat infensus, 576. de rebus Christi certior factus de eo in Deorum numerum referendo consulat, 621. diem obit 627

Tiberius Alexander Cuspido Fado in procuratore Judææ succedit, 651. Jacobum & Simonem Judæ Gililæ filios supplicio afficit, 652. primus in verba Vespasiani legiones adigit 694
Tigranes in paternum Armeniæ regnum restituitur, 137. in socera eam belli Romani à Mithridate pellicitur, 141. accitus in regnum Syriæ per 18 annos eo potius est, 166. Armeniæ regi diademata capiti imponens,

ponens, Tigranocertam à se, illam appellat, 174. suavis Mithridatis Cappadociam invadit, ib. Mithridatem locerum, superatum à Lucullo, & ab se fugientem, non admittit ad colloquium, 196. amicè responder legatis Judæorum, 200. ejus armilites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Torquatus Ptolemaeo juniori persuadet ut ab eundem Cyprio ablineat, 63. idem persuadet Ptolem. seniori ut redire in gratiam cum fratre velleret ibid.
Trachonitæ, absente Herode, revertuntur ad latrocinia, 520. 40 ex eis in Arabiam Nabatæam fugientes Syllæ, Herodi infenso, se jungunt, ib. non Judæam tantum sed totam etiam Cælefyriam excursionibus infestant, 522. irritati sunt infestiores 522
C. Trebonius Athenas venit, 370. primus ex percussoribus Cæsaris pœnas luit 380
Trianus Mithridatis classem vincit 193
Tribunitiam potestatem Senatus in perpetuum assumit 449
Triticinam novam videt Varro 397
Triumviri, Octav. Lepidus, & Antonius, per quinquennium Reipublicæ præesse constituant 396
Trocmi, Galararum gens, frustra Cappadociam aggrediuntur 49
Trobobores Cilicum dux interficitur ab Antiocho 662
Tryphæna Cleopatra sororem interfici jubet, 125. quod scelus suo supplicio ipsa luit 126
Tryphon honorificè excipit Jonathanem, 94. quem comprehendit, multis ex ejus militibus occisis per dolum, ib. occidit Jonathanem, 95. occidit quoque Antiochum Theon, 96. auream victoriam per legatos mittit ad Romanos, ib. milites ejus deficiunt ad Cleopatram, volentibus Parthis urbes recipit, 624. metuit congressi cum Artabano, 625. diademata Neronis imaginis subijcit, 681. penè in bello capitur 700
Tiro interimitur ab Hero se 527
Titius, relicto Antonio, fugit ad O-

ponens, Tigranocertam à se, illam appellat, 174. suavis Mithridatis Cappadociam invadit, ib. Mithridatem locerum, superatum à Lucullo, & ab se fugientem, non admittit ad colloquium, 196. amicè responder legatis Judæorum, 200. ejus armilites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Titus Amplus Ciliciam provinciam obtinet 279
Titus à patre vocatur in Judæam, 692. infinitam hominum multitudinem intra Hierosolymam concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Valerius Gratus Judææ procurator 556, 564
Velleius Paternulus Tiberii Iunianus adulator 510
Ventidius Cumanus Tiberio Alexandro in administratione Judææ succedit 653
C. Verris sacrilegium 171, 172
V. (Spatianus) à Nerone mittitur in Judæam, 692. Gadarensium urbem incendit, & vastat, ib. Tarichæam excindit, 693. auditâ Neronis morte suspens, ipse, & Titus Judæicum bellum differunt, 695. Vespasianus navigans in Italiam, Tironem filium in Judæam mittit ad conficienda belli Judaici reliquias ib.
Vibius Marus in administratione provincie Syriæ Petronio succedit 643
Vibius Serenus exul, à filio falso accusatus, damnatur 565
Vina L. Opimio Consule genita ad sua usque tempora duravisse confirmat Piniius 124
A. Vitellius imperator declaratur à militibus, 694. ab Antonio Primo jugulatur 695
L. Vitellius Proconsul venit Hierosolymam, 621. populum sacramentum adigit in fidem Cæli, 628. fœdus init cum rege Parthorum, 629. accersitus à Caio ut interficeretur, humilitate & precibus ita hominem emolliivit, ut inter amicos præcipuos haberetur, 635. magnus Cæsar adulator
Vologeses Vononis filius patri succedit, 657. ad turpe fœdus Cærennium Patrum compellitur, 680. Armeniam petens per legatos, non obtinet 682
Vonones unus ex Phraatis tertii filius Parthorum rex à Cæsare fit, 501. regno Parthico exutus Tiberii opem frustra implorat, 556. retrahitur à fugâ gladio transigitur 559
Vonones, qui Media præsidebat, in regnum Parthicum accitus, brevi perfungitur imperio 657
Urim, & Thummim tolluntur ab irato Deo propter populi nequitiam 128
Xiphis

Index nominum & rerum.

Titus Amplus Ciliciam provinciam obtinet 279
Titus à patre vocatur in Judæam, 692. infinitam hominum multitudinem intra Hierosolymam concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Torquatus Ptolemaeo juniori persuadet ut ab eundem Cyprio ablineat, 63. idem persuadet Ptolem. seniori ut redire in gratiam cum fratre velleret ibid.
Trachonitæ, absente Herode, revertuntur ad latrocinia, 520. 40 ex eis in Arabiam Nabatæam fugientes Syllæ, Herodi infenso, se jungunt, ib. non Judæam tantum sed totam etiam Cælefyriam excursionibus infestant, 522. irritati sunt infestiores 522
C. Trebonius Athenas venit, 370. primus ex percussoribus Cæsaris pœnas luit 380
Trianus Mithridatis classem vincit 193
Tribunitiam potestatem Senatus in perpetuum assumit 449
Triticinam novam videt Varro 397
Triumviri, Octav. Lepidus, & Antonius, per quinquennium Reipublicæ præesse constituant 396
Trocmi, Galararum gens, frustra Cappadociam aggrediuntur 49
Trobobores Cilicum dux interficitur ab Antiocho 662
Tryphæna Cleopatra sororem interfici jubet, 125. quod scelus suo supplicio ipsa luit 126
Tryphon honorificè excipit Jonathanem, 94. quem comprehendit, multis ex ejus militibus occisis per dolum, ib. occidit Jonathanem, 95. occidit quoque Antiochum Theon, 96. auream victoriam per legatos mittit ad Romanos, ib. milites ejus deficiunt ad Cleopatram, volentibus Parthis urbes recipit, 624. metuit congressi cum Artabano, 625. diademata Neronis imaginis subijcit, 681. penè in bello capitur 700
Tiro interimitur ab Hero se 527
Titius, relicto Antonio, fugit ad O-

Titus Amplus Ciliciam provinciam obtinet 279
Titus à patre vocatur in Judæam, 692. infinitam hominum multitudinem intra Hierosolymam concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Valerius Gratus Judææ procurator 556, 564
Velleius Paternulus Tiberii Iunianus adulator 510
Ventidius Cumanus Tiberio Alexandro in administratione Judææ succedit 653
C. Verris sacrilegium 171, 172
V. (Spatianus) à Nerone mittitur in Judæam, 692. Gadarensium urbem incendit, & vastat, ib. Tarichæam excindit, 693. auditâ Neronis morte suspens, ipse, & Titus Judæicum bellum differunt, 695. Vespasianus navigans in Italiam, Tironem filium in Judæam mittit ad conficienda belli Judaici reliquias ib.
Vibius Marus in administratione provincie Syriæ Petronio succedit 643
Vibius Serenus exul, à filio falso accusatus, damnatur 565
Vina L. Opimio Consule genita ad sua usque tempora duravisse confirmat Piniius 124
A. Vitellius imperator declaratur à militibus, 694. ab Antonio Primo jugulatur 695
L. Vitellius Proconsul venit Hierosolymam, 621. populum sacramentum adigit in fidem Cæli, 628. fœdus init cum rege Parthorum, 629. accersitus à Caio ut interficeretur, humilitate & precibus ita hominem emolliivit, ut inter amicos præcipuos haberetur, 635. magnus Cæsar adulator
Vologeses Vononis filius patri succedit, 657. ad turpe fœdus Cærennium Patrum compellitur, 680. Armeniam petens per legatos, non obtinet 682
Vonones unus ex Phraatis tertii filius Parthorum rex à Cæsare fit, 501. regno Parthico exutus Tiberii opem frustra implorat, 556. retrahitur à fugâ gladio transigitur 559
Vonones, qui Media præsidebat, in regnum Parthicum accitus, brevi perfungitur imperio 657
Urim, & Thummim tolluntur ab irato Deo propter populi nequitiam 128
Xiphis

Titus Amplus Ciliciam provinciam obtinet 279
Titus à patre vocatur in Judæam, 692. infinitam hominum multitudinem intra Hierosolymam concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Valerius Gratus Judææ procurator 556, 564
Velleius Paternulus Tiberii Iunianus adulator 510
Ventidius Cumanus Tiberio Alexandro in administratione Judææ succedit 653
C. Verris sacrilegium 171, 172
V. (Spatianus) à Nerone mittitur in Judæam, 692. Gadarensium urbem incendit, & vastat, ib. Tarichæam excindit, 693. auditâ Neronis morte suspens, ipse, & Titus Judæicum bellum differunt, 695. Vespasianus navigans in Italiam, Tironem filium in Judæam mittit ad conficienda belli Judaici reliquias ib.
Vibius Marus in administratione provincie Syriæ Petronio succedit 643
Vibius Serenus exul, à filio falso accusatus, damnatur 565
Vina L. Opimio Consule genita ad sua usque tempora duravisse confirmat Piniius 124
A. Vitellius imperator declaratur à militibus, 694. ab Antonio Primo jugulatur 695
L. Vitellius Proconsul venit Hierosolymam, 621. populum sacramentum adigit in fidem Cæli, 628. fœdus init cum rege Parthorum, 629. accersitus à Caio ut interficeretur, humilitate & precibus ita hominem emolliivit, ut inter amicos præcipuos haberetur, 635. magnus Cæsar adulator
Vologeses Vononis filius patri succedit, 657. ad turpe fœdus Cærennium Patrum compellitur, 680. Armeniam petens per legatos, non obtinet 682
Vonones unus ex Phraatis tertii filius Parthorum rex à Cæsare fit, 501. regno Parthico exutus Tiberii opem frustra implorat, 556. retrahitur à fugâ gladio transigitur 559
Vonones, qui Media præsidebat, in regnum Parthicum accitus, brevi perfungitur imperio 657
Urim, & Thummim tolluntur ab irato Deo propter populi nequitiam 128
Xiphis

Titus Amplus Ciliciam provinciam obtinet 279
Titus à patre vocatur in Judæam, 692. infinitam hominum multitudinem intra Hierosolymam concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos, in templum fugientes, insequuntur, 697. frustra conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu prebatur, ib. coronari recusans Deum autorem Judææ calamitatis agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsares, Patris, Bertrici celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Index nominum & rerum.

X

Xiphares, filius Mithridatis ex
Stratonice, interficitur à patre,
inopetante matre 349
Xanthii vi&i à Bruto mortem sibi
conferunt ibid.

Z

Zabienus rex Syris à Ptolemaeo
Phylcone commendatur 120
Zarias, cum uxore Elizabetha, tri-
stissimorum temporum spectatores,
436. ipse videt angelum Gabrie-
lem 526

Zamaris Judæus Babylonius per Tra-
chonem erigit castella, & defendit
è Babyloniâ petentes Hierosoly-
mam 528
Zarbius rex Gordyenorum à Ti-
grane interficitur, 102. ejus exe-
quiaz celebrantur à Lucullo 215
Zarmarus Indorum sophista in ro-
gum se dat 513
Zelotæ Hierosolymitani ad sanam
mentem nolunt revocari, 691. dif-
ferunt inter se, 693. summum
Pontificem Phanniam hominem
rudem creant 693
Zenobia Rhadsmisti uxor, vulnerata,
& aquis tradita servatur à pastori-

bus 659
Zenobius muros Chiorum occupat,
154. ab Ephesus in carcerem trahitur
ib.
Zenodorus latrones fovet, 504. Ga-
darensis persuadet se efficiendum,
ut ab Herodis dominatione libera-
ti, ad provinciam Cæsaris attribuan-
tur, 509. vitam finit ib.
Zenodotus cives, Romanos intra
muros suos admissos, perfidè ob-
truncant 294
Zeugma, opidulum in Euphrate po-
situm, à Commagene rege, suasu
Ciceronis, extorquetur 290
Zoberes Albania rex 439

FINIS.